

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ [प्रन्यांक १७] ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

श्री हरिपेणाचार्य कृत

बृहत् कथाकोश

SINGHI JAIN SERIES

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ [NUMBER 17] ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

BRHAT KATHAKOSA

OF

ŚRĪ HARIṢEṄĀCHĀRYA

श्री-हरिषेणाचार्य-कृत

बृहत् कथाकोश

[बृहद्विषयमोपवेशालमक संस्कृतपद्यस्य १५७ कथासक सङ्ग्रहः । तत्परिचयक मास्यमापाङ्कित
सुविस्तृतप्रस्तावसा-ग्रन्थसार-परिशिष्ट-अनुक्रमदि विधिधविषयसमकङ्कृत]

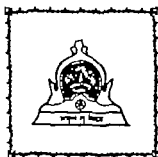
सम्पादक

श्रीमान फतेहासबी श्रीचन्द्रबी मौसेख
जयपुर दातों की मोर से भेट ॥

‘बैकटर’ इत्युपाधिपाठक-भाष्यापक

श्री आदिनाथ नेमिनाथ उपाध्ये एम् ए., बी लिट्

[श्रीरंज वैद्यर्ष कर्णभट्ट, मुनिपर्वटी अकॅडमी; श्रीभरत अकॅडमी अर्चनामन्त्री, राजगण कर्णभट्ट, कोइरापुर; ‘अरुचनस्य,
परमप्रमदप्रभट्ट, वर्णयचरित, कंसवह, उरुनिन्द्य दिनेयचन्द्रदि इत्यदि संसृत प्रभट्ट, जयप्रंत
यादि विरूति निनिच ग्रन्थ संशोधक वर संपदक]

प्रा ति स्था ल

भारतीय विद्या भवन

ॐ व व ई ॐ

विद्यमान १९९९] • प्रथममुद्रित, पंचसप्तत त्रिंति • [१९७३ विद्यमान

ग्रन्थक्रमांक, १७] • इत्युत्तरभागे एवं अतिपर ना. वि. म. हात संरक्षित • [मूल्य, रु० १२-००

SINGHI JAIN SERIES

A COLLECTION OF CRITICAL EDITIONS OF IMPORTANT JAIN CANONICAL, PHILO-
SOPHICAL, HISTORICAL, LITERARY NARRATIVE AND OTHER WORKS
IN PRAKṚIT SANSKRIT APABHRAMĀ AND OLD RĀJASTHANI
GUJARĀTĪ LANGUAGES AND OF NEW STUDIES BY COMPETENT
RESEARCH SCHOLARS

ESTABLISHED AND PUBLISHED

IN THE SACRED MEMORY OF THE SAINT LIKE LATE SIR

SRI DĀLCHANDJĪ SINGHI
OF CALCUTTA

BY

HIS DEVOTED SON

DAHASILA-SĀHITYARASĪKA-SANSKRITIPRIYA

ŚRĪMĀN BAHĀDUR SINGHI SINGHI

(LATE PRESIDENT OF THE JAIN ŚVĪTAMBAR CONFERENCE (BOMBAY 1906); FELLOW
OF THE ROYAL SOCIETY OF ARTS LONDON MEMBER OF THE ROYAL ASIATIC
SOCIETY OF BENGAL, THE INDIAN RESEARCH INSTITUTE OF CALCUTTA
BANGĪYA SĀHITYA PARISHAT A FOUNDER-MEMBER OF THE
BHĀRĪYA VIDYA BHAVAN ETC.)

CONDUCTED UNDER THE GUIDANCE OF

ŚRĪYUT RĀJENDRA SINGHI SINGHI

DIRECTOR AND GENERAL EDITOR

ŚRĪ JINA VIJAYA MUNI

ACHĀRYA-BHĀRĪYA VIDYA BHAVAN-BOMBAY

(HONORARY MEMBER OF THE BHĀNDARKAR ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE OF POONA AND GOSWAMI
SĀHITYA SAMĀJ OF AHMEDABAD FORMERLY PRINCIPAL OF GOSWAMI PUSHTAKALAYAMANDIR OF
AHMEDABAD; LATE SIMON PROFESSOR OF AIN STUDIES, VISVA-BHĀRĀTĪ SĀHITYAKETĀN
EDITOR OF MANY SANSKRIT PRAKṚIT ALI APABHRAMĀ,
AND OLD GUJARĀTĪ-NĪNDĪ WORKS, ETC.)

PUBLISHED UNDER THE MANAGEMENT OF

BHARATIYA VIDYA BHAVAN
BOMBAY

BRHAT KATHĀKOŚA

OF

ĀCHĀRYA HARISEṄA

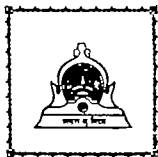
THE SANSKRIT TEXT AUTHENTICALLY EDITED FOR THE FIRST TIME WITH VARIOUS
READINGS, WITH A CRITICAL INTRODUCTION, NOTES, INDEX
OF PROPER NAMES ETC.

BY

DR. A. N. UPADHYE, M. A., D. LITT.

SPRINGER RESEARCH SCHOLAR, UNIVERSITY OF BOMBAY

PROFESSOR OF ARDHANAGADMI RAJARAM COLLEGE, KOLHAPUR.

TO BE HAD FROM

BHARATIYA VIDYA BHAVAN
BOMBAY

V. E. 1999] • First Edition, Five Hundred Copies. [1943 A. D.

Number 17] • All rights reserved by the B. V. B. • [Price Rs. 12-0-0

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासस्थापकप्रशस्ति ॥

बलि ब्रह्मिण्ये वैशे सुप्रसिद्धा मनोरमा । मुर्निहापाद् इत्याद्या पुरी पैमयदासिनी ॥ १
 निबलत्प्येके तत्र जैना ऋकेदार्यशत्राः । पनाक्या धूपसदृशा धर्मधर्मपदयथा ॥ २
 श्रीशारङ्गम् इत्यासीद् देव्येको बहुमान्यपार । साधुपत् सधरिषो पा सिपीकुळप्रमाकण ॥ ३
 वास्य पदायतो पाद् कर्तुं व्यापारविस्तृतिम् । कठिकातामहापुर्यां पूतधर्मावनिर्मया ॥ ४
 कुशाग्रया लज्जुसैव सङ्गुष्या क सुनिष्ठया । उपार्म्यं विपुसं सखीं ज्ञाता द्रोतपथियो द्वि सा ॥ ५
 तस्य मङ्गुमापति सधरिपुङ्गवम्भना । पठिमता त्रिया ज्ञाता ह्रीलक्ष्मीमास्यभूयथा ॥ ६
 श्रीबहादुरसिंहाप्यः सङ्गुषी सुपुत्रस्तयोः । मस्त्येप सुहृती दानी धर्मप्रियो धियो निधिः ॥ ७
 प्राहा पुण्यवताऽनेन त्रिया सिद्धकस्तुम्हरी । पस्याः सौम्यास्यस्येव प्रसीतं यत्कुळाम्बरम् ॥ ८
 श्रीमाद् राजेन्द्रसिंहोऽस्ति भ्येष्टपुत्रा सुप्रसिद्धः । यः सर्वकार्यैश्चाल्वात् पादुपद्य द्वि ब्रह्मिण्यः ॥ ९
 मरेन्द्रसिंह इत्याप्यल्लेखनी मय्यमः सुता । अनुपरिन्द्रसिंहश्च कनिष्ठः सौम्यद्वाना ॥ १०
 सन्ति त्रयोऽपि सत्पुत्रा भातमकियपययथा । विनीता सरस्व भय्याः पितृमार्गानुयातिनाः ॥ ११
 मान्येऽपि बहुब्रह्मास सन्ति लक्षादिगान्यथा । धर्मजैः सङ्गुषोऽयं ततो राजेप राजते ॥ १२

व्याख्य-

सरस्वती सदासज्जो मूल्या कस्नीप्रियोऽप्ययम् । तत्राप्येव सदावती तद्विषं विदुषां पालु ॥ १३
 न यत्रो नाप्यहंकारो न विद्यासां न बुद्धतिः । हस्त्येऽस्य पृष्टे क्वपि सतां तत् विद्यासास्यम् ॥ १४
 मन्त्रो युञ्जतानां पो विनीतः सज्जनाश्च प्रति । पशुपुत्रेऽमुरुखोऽस्ति प्रीतः पोप्यग्येप्यपि ॥ १५
 वैश-कम्बलित्तोऽयं विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादिशास्त्रिण्यसंस्कृति-सत्त्वधामियाः ॥ १६
 समुद्रतै समाजस्य धर्मस्योत्कर्षहेतवः । प्रचापयं सुप्रिहाया व्यपत्येव धर्मं धनम् ॥ १७
 पत्न्या समा-समित्यारी मूल्याऽभ्युद्यपदाभिवृताः । इत्या दानं यथायोग्य प्रोक्षाहयति धर्मदाय ॥ १८
 एवं धनेव वेदेव धानेव शुभनिष्ठया । करोत्येव यथाशक्ति सत्कर्मणि सदासाया ॥ १९
 कपाल्यथा मष्टेभ कल्पितः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विधिषं पा कार्यं मनस्यभित्तयत् ॥ २०
 पूज्या पिता सर्ववृत्तीत् सम्यग्-ज्ञानदक्षिः परम् । तस्मात् तज्ज्ञानहृदयं परमार्थं मयाऽप्ययम् ॥ २१
 विचारिषं स्वर्ष विष्टे पुत्रा प्राप्य सुसम्मतिम् । भद्रास्पृन्मनिज्ञानां विदुषां चापि तादृशाम् ॥ २२
 जैनप्रज्ञप्रसापयं स्थाने दान्ति नि के त मे । सिंघी पदाङ्कितं जैनशास्त्रपीठमतीष्ठियत् ॥ २३
 श्रीशिवविजया प्राज्ञकथाधिष्ठातृसत्यम् । कीर्तुं मापितोऽनेन पूजनेव द्वि तद्विद्या ॥ २४
 जस्य चीजम्प-चीहार्थ-सैर्यन्यायविज्ञापिः । कधीमूयाति मुत्रा तेन कीर्तयं त्वयर्षं वरम् ॥ २५
 कधीन्द्रादीन्मन्त्रश्च कर्तुञ्चकपात् शुभात् । रत्न-भागाद्दे-वमन्त्राण्ये प्रतिष्ठेयमज्ञावत् ॥ २६
 प्राण्यं बाधु तेनापि कारं तदुपबोधियिष्यम् । पाठ्यं दानक्रियुतां तथैव प्रण्युसुम्नजम् ॥ २७
 तथैव मेरयां प्राप्य श्रीसिपीकुळकेतुना । स्वपितृभेयसे त्रिया शरण्या प्रण्यमाश्रिष्य ॥ २८
 उदात्तेतसाऽनेन धर्मशीकेन दानिवा । व्यपितं पुण्यं इत्यं तच्छ्रद्धायसुसिद्धये ॥ २९
 छात्रानां सुसिद्धानेव वैकेयां विदुषां तथा । शास्त्राभ्यासाय निष्कामछात्राण्यं वा प्रवृत्तयत् ॥ ३०
 अक्षय्यादिद्वारां द्वि मासिकृत्वात् त्वशीं शुभिः । कार्यं विचारिकं तत्र समन्यास्यत्र चाश्रिता ॥ ३१
 तत्रापि सततं सर्वं साहाय्यं येन यच्छता । प्रण्यमाश्रयकार्यायं मरेन्द्रसाहा प्रवृत्तिता ॥ ३२
 नन्दे विष्टेव-वमन्त्राण्ये ज्ञाता पुनः सुपोयथा । प्रण्यवप्यात् स्विच्छाय विद्यापय क मूला ॥ ३३
 तता सुहृत्पदमर्षात् सिपीकेधममजता । मा विद्या म नवायेयं प्रण्यमाश्रा अन्वर्तिता ॥ ३४
 विज्ञानवृत्तान्नाहा सन्निदावन्वरा सत् । विरं मन्त्रिण्ये कोके श्रीसिपीप्रण्यपङ्कतिः ॥ ३५

॥ सिंघीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

लसि श्रीमेवपादाप्यो देशो भारतविभुतः । कृपाहीर्लाति सघासी पुरिष्य तत्र सुस्थिता ॥	१
सदाचार विद्यावर्मा प्राचीमनृपतेः समा । श्रीमन्मनुषिहोऽत्र राठोऽन्वयभूमिषा ॥	२
तत्र श्रीवृद्धिसिंहोऽभूत् पुरुषपुत्रः प्रसिद्धिमान् । ज्ञानधर्मधनो यत्र परमारकुलाप्रणी ॥	३
शुद्ध-भोजमुखा मया ज्ञाता वसिष्ठ महाकुले । किं यज्यति कुलीनत्वं तत्कुलजातव्यमनः ॥	४
पत्नी राजकुमारीति तस्यामूह गुणसंविता । चातुर्भ-रूप-छात्रण्य-सुभाषसौज्यभूषिता ॥	५
हृषिपापीप्रमापूर्णा शौचोदीतमुखाहृषितम् । पां हृष्ये जगो मेने राजज्यकुलजा हसी ॥	६
पुत्रः किसनसिंहाख्यो जातस्तयोरतिप्रियः । रत्नमङ्ग इति खाम्यत् यन्नाम जननीकृतम् ॥	७
श्रीदेवीहसनानामाऽत्र राजपुत्र्यो यतीश्वरः । ज्योतिर्मपम्पिधानां पारंगमी जनप्रिया ॥	८
अयोक्षयताप्यानामायुषश्च महामतेः । स चासीद् वृद्धिसिंहस्य प्रीति यन्नास्यत् पत्नम् ॥	९
तेनायामतिममेष्वा स तत्सुतः कसविधी । रक्षितः शिक्षितः सम्पन्नः कृतो जैनमतानुगा ॥	१०
दीर्घाम्यात् तच्छिद्योर्वात्ये शुद्ध-ताता दिवंगता । विमूढेन ततस्तेन धर्कं सर्वं गृह्णादिकम् ॥	११

तथा च-

परिचम्याय देशेषु संसेव्य च पठन् मघन । दीक्षितो मुण्डितो मूढा कृत्वाऽऽचार्यं सुपुष्करम् ॥	१२
ज्ञातान्यनेकदाश्रमि ज्ञानाभनमतानि च । मध्यस्थभूषिता तेन तस्यातस्वगवेषिणा ॥	१३
अपीठा विविधा भावा भारतीयानुपपन्नाः । अनैका क्षिपयोऽप्येव प्रक-नृतनकासिकाः ॥	१४
येन प्रकाशिता ईडे प्रम्या विद्वत्प्रशंसिता । सिखिता यद्बो सेखा येतिद्यतम्पगुम्फिता ॥	१५
यो पठुमिः सुखिद्विस्तम्पशैलैश्च सक्तः । जातः स्वाम्यसमाजेषु माननीयो मनीषिणाम् ॥	१६
पश्य तां विद्युति श्रुत्वा श्रीमन्गोत्रपीमहत्तमा । आहूत् सादरं पुण्यपत्तनात् स्वपम्यश्वर ॥	१७
पुरे बाहम्मदावादे राष्ट्रीयः शिक्षणाढ्यः । विद्यापीठ इति क्यातः प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥	१८
आचार्यत्वेन तत्रोपनिषुक्तो यो महात्मना । रस-भूमि-निधीशब्दे पुरा तस्मात्प मन्दिरे ॥	१९
वर्षानामर्कं यावत् सम्भूय तद् पद् ततः । गत्वा जर्मनराष्ट्रे यत्तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥	२०
ततः भागल्य ईडुभो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । काण्ठबासोऽपि सम्भावो येन स्वराज्यपक्षि ॥	२१
कमात् तस्मात् विविर्मुक्तः स्वितः शास्त्रिनिर्दहने । विन्ध्यबन्धकरीम्प्रीत्यीम्प्राणमूपिते ॥	२२
सिंघी पदयुत जैनज्ञानपीठं यदाभितम् । स्थापितं तत्र सिंघीश्रीशङ्करभण्डस्य सुनुना ॥	२३
श्रीशङ्करुपसिद्धे बालवीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजततस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥	२४
प्रतिष्ठितं यस्तस्य परेऽभिष्टातस्त्रके । अस्यापयन् वरान् शिष्यान् प्रणयन् जैनवाङ्मयम् ॥	२५
तद्येव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंघीकुलदेतुना । स्वपितृभ्रमसे होया प्रारम्भा प्रणयमासिका ॥	२६
अथैवं द्वियत् परस्य परीणामस्य पुनः । प्रणयमासिकानार्थिपद्वृत्ती यततः सततः ॥	२७
वाये-रत्न-नेत्रेभ्यो मुंभार्जुनगरीस्थितः । मुञ्चति विद्वत्प्यातः कम्पेयाछात्रधीसका ॥	२८
प्रकृतो भारतीयानां विद्यानां पीठनिर्मितौ । कर्मविद्यस्य तस्यामूह प्रयत्नः सफसोऽसिदात् ॥	२९
विद्युर्वा श्रीमतां योगात् संस्था ज्ञाता प्रतिष्ठिता । भारती य पद्मोपेत विद्या भवन सज्जया ॥	३०
आहूतः सहस्रार्थेयं सुहृदा तेन तत्कृती । ततः प्रसूति तत्रापि सहयोगं स वृत्तवान् ॥	३१
तद्भवनेऽभ्यदा तस्य सेवाऽभिधा ह्यपेसिता । स्त्रीकृता मन्मथनेन साऽप्याचार्यपदादिमका ॥	३२
नन्द-निर्देव-वन्त्रेभ्यो वैदने विद्विता पुनः । पठत्प्रम्याबहीस्यैर्यद्देव येन नृजयोऽनना ॥	३३
पयमर्गात् ततस्तस्य धीसिंघीकृष्णमाजता । सा विद्या भवनो येय प्रणयमासा समर्पिता ॥	३४
विद्वत्प्रकृताहृता सविज्ञानम्यदा सदा । विरं मन्त्रिण्य लोके त्रिविधतपभारती ॥	३५

CONTENTS

Singhi Jain Series	A Short History	A 3-10
”	A Review	A 11-14
	Some Appreciations	A 15-16
Preface by the General Editor		A 17-18
Editor's Preface		A 19-20

*

Introduction		1-122
1. Critical Apparatus and Text-constitution		1-6
i) Description of Ms. and their Mutual Relation		1
ii) Presentation of the Text		4
iii) Numbering of the Stories		5
2. Narrative Tale in India		6-39
i) Vedic and Allied Literature		6
ii) Sramasic Ideology Ascetic Poetry		11
iii) Early Buddhist Literature		15
iv) Jaina Literature		17-39
) Canonical Stratum		17
b) Post- and Pro-canonical Strata etc.		30
) Later Tendencies and Types		35
3. Compilations of Kathānakas A Survey		39-47
4. Ārādhanā and Ārādhanā Tales		47-72
i) Ārādhanā and Ārādhanā Texts		47
ii) Bhagavati Ārādhanā		50
iii) Commentaries on the Bhagavati Ārādhanā		55
v) Kathānakas Associated with the Bha. Ārādhanā		57-72
a) Śrīcandra Kathākośa in Apabhraṃśā		59
b) Prabhācandra Kathākośa in Sanskrit Prose		60
) Hemidatta Kathākośa in Sanskrit Verses		69
d) N yanandi' Ārādhanā and other A. Kathākośa		63
e) The Vajjārādhanā in Old-Kannada Prose		63
5. Bha. Ārādhanā and the Dependant Kathānakas		72-80
6. Harṣeṇa's Kathākośa A Study		80-117
i) Name, Extent etc.		80
ii) Various Strata of the Contents etc.		82
iii) Cultural Heritage and Literary Kinship of this Work		84
iv) Interesting Social, Historical etc. Bits of Information		87
v) Its Relation with other Kathākośas		90
vi) On the Language of the Text		94
vii) Orientalists on the Jaina Narrative Literature		113
7. Harṣeṇa the Author his Place and Date		117-122

*

बृहत्कथाकोशरूपानुक्रमसूची	123-128
श्रीहरिवेम्बार्चर्यविरचितं बृहत् कथाकोशम्	१-३५६
कथाकोशे समुद्रवामां पद्यानां वर्णानुक्रमसूची	३५७
कथाकोशागतविशेषमात्रां वर्णानुक्रमसूची	३५८-३७६
Notes	377-393
Index to Introduction	395-379
Corregenda	399-402
Opinions and Reviews on some of the Books of the Editor	
Publications of the Singhl Jain Series	

SINGHI JAIN SERIES

[A Short History Of The Series]

IT is with great pleasure that I place before the public the present Volume which forms No. 17 of the *Singhi Jain Series*. The following few lines describe how the Series came to be inaugurated.

Babu Sri Dalchandji Singhi, in whose sacred memory the present Series is inaugurated, by his son, Babu Sri Bahadursinghji Singhi was born in Aximganj (Murahidabad) in the Vikrama Sankat 1921 (1865 A. D.) and died in Calcutta on the 30th December 1937. The Singhi family of Aximganj occupies almost the foremost rank among the few hundred Jain families which migrated to Bengal from Rajputana in the latter part of the 17th century and took their domicile in the district of Murahidabad. The family rose to its present position and prominence chiefly through the energy and enterprise of that self-made man, Babu Dalchandji Singhi.

Owing to financial difficulties, Dalchandji Singhi had abruptly to cut short his educational career and join the family business at the early age of 14. The family had been carrying on business in the name of Messrs Hurisingh Nehalchand for a long time though, in those days, it was not at all a prominent firm. But having taken the reins of the firm in his own hands, Babu Dalchandji developed it on a very large scale and it was mainly through his business acumen, industry perseverance and honesty that this comparatively unknown firm of 'Hurisingh Nehalchand' came to be reckoned as the foremost jute concern with branches in almost all the important jute centres of Bengal. The fruits of Dalchandji Singhi's toils were immense, and the reputation of the firm in commercial circles was indeed unique.

Having thus brought his jute business to the most flourishing condition Babu Dalchandji Singh diverted his attention to the mineral resources of India and spent many lacs of rupees in prospecting the coal fields of Korea State (C. P.) limestone deposits of Sakti State and Akaltara, and the bauxite deposits of Belgaum and Sawantwadi and Ichalkaranji States. His scheme for the Hiranyakeshi Hydro-Electric Project and manufacture of aluminium from bauxite ores the first of its kind in India is yet to be developed. His mining firm, Messrs Dalchand Bahadur Singh is reputed to be one of the foremost colliery proprietors in India. While so engaged in manifold business, he also acquired and possessed vast Zamindari estates spreading over the districts of 24 Perganas, Rangpur Purnea, Maldah etc.

But the fame of Babu Dalchandji Singh was not confined to his unique position in commercial circles. He was equally well known for his liberality and large-heartedness, though he always fought shy of publicity attached to charitable acts and often remained anonymous while feeding the needy and patronizing the poor. A few instances of his liberality are given below.

When Mahatma Gandhi personally visited his place in 1926, for a contribution to the Chittaranjan Seva Sadan Babu Dalchandji Singh gladly handed over to him a purse of Rs. 10,000.

His War contribution consisted in his purchasing War Bonds to the value of Rs. 3,00,000 and his contribution at the Red Cross Sales, held in March 1917 under the patronage of H. E. Lord Carmichael on Government House grounds, Calcutta, amounted to approximately Rs. 21,000, in which he paid Rs. 10,000 for one bale of jute which he had himself contributed. His anonymous donations are stated to have amounted to more than one lac of rupees.

In his private life Babu Dalchandji Singh was a man of extremely simple and unostentatious habits. Plain living and high thinking was his ideal. Although he had been denied a long academic career his knowledge, erudition and intellectual endowments were of a very high order indeed. His private studies were vast and constant. His attitude towards life and world was intensely religious, and yet he held very liberal views and had made a synthetic study of the teachings of all religions. He was also well versed in the Yoga-darsana. During the latter part of his life he spent his days mostly in pilgrimage and meditation. Noted throughout the district and outside for his devoutness kindness and piety he is remembered even now as a pride of the Jaina community.

During the last days of his life Babu Dalchandji Singh cherished a strong desire to do something towards encouraging research into important works of Jaina literature and publishing their editions scientifically and carefully prepared by eminent scholars. But fate had decreed otherwise before this purpose of his could become a reality he expired.

However, Babu Bahadur Singhji Singh, worthy son of the worthy father, in order to fulfil the noble wish of the late Dalchandji Singh, continued to help institutions like the Jaina Pustaka Pracāraka Mandala, Agra the Jaina Gurukula, Palitana the Jaina Vidyābhavana Udaipur etc. and also patronized many individual scholars engaged in the publication of the Jaina literature. Besides with a view to establishing an independent memorial foundation to perpetuate the memory of his father he consulted our common friend, Pandit Sri Sukhlalji, Professor of Jainism in the Benares Hindu University an unrivalled scholar of Jaina Philosophy, who had also come in close contact with the late Babu Dalchandji Singh, and whom the latter had always held in very high esteem. In the meanwhile, Babu Bahadur Singhji Singh incidentally met the Poet, Rabindranath Tagore and learnt of his desire to get a chair of Jaina studies established in the Viśva-Bhāratī, Santiniketan. Out of his respect for the Poet Sjt. Bahadur Singhji readily agreed to found the chair provisionally for three years in revered memory of his dear father and invited me to take charge of the same. I accepted the offer very willingly and felt thankful for the opportunity of spending even a few years in the cultural and inspiring atmosphere of Viśva-Bhāratī the grand creation of the great Poet Rabindranath.

During the period of 10 years of my principalship of the Gujarat Purātattva Mandir Ahmedabad and even before that period I had begun collecting materials of historical and philological importance and of folk-lore etc., which had been lying hidden in the great Jaina Bhandars of Patan Ahmedabad, Baroda, Cambay etc. I induced my noble friend Babu Bahadur Singhji Singh, the great lover of literature and culture also to start a Series which would publish works dealing with the vast materials in my possession, and also with other allied important Jaina texts and studies prepared on the most modern scientific methods. Hence the inauguration of the present Singhji Jaina Series

Babu Bahadur Singhji Singh is himself a great connoisseur and patron of art and culture. He has an unbounded interest in creative researches in antiquities, and has a very good collection of rare and historic paintings manuscripts, coins, books, and jewellery. On many occasions the organisers of various exhibitions throughout India have had to call upon him for loan of his art collection and he has gladly responded to their requests without fail. In 1931 he was the recipient of a gold medal from the Hindi Sahitya Sammelan as a mark of appreciation of his unique collection. He is a Fellow of the Royal Society of Arts (London) a member of the Royal Asiatic Society of Bengal Bangiya Sahitya Parishat, the Indian Research Institute and many other similar institutions. He is also one of the Founder-members of the Bhāratīya Vidya Bhavan Bombay. He was one of the prominent working members of the Executive body of the All India Exhibition of Indian Architecture and Allied Arts and Crafts held in Calcutta in February 1935

Babu Bahadur Singhji Singhi is a prominent leader of the Swetambar Jaina community. He was elected President of the Jaina Swetambar Conference held in Bombay in 1926. He is also connected with many other Jaina conferences and institutions either as president, patron or trustee.

Though thus a leading figure in the Jaina community Babu Bahadur Singhji Singhi has always maintained a truly national and non-sectarian spirit and helped also many institutions which are outside the Jaina fold. For example he has donated Rs. 12,500 for constructing a building at Allahabad for the Hindi Sahitya Parishat. In fact his generosity knows no distinction of caste or creed.

Really speaking he does not in the least hanker after name and fame even though he is a multi-millionaire and a big Zamindar and even though he is a man of superior intellect and energy. He is by nature taciturn and a lover of solitude. Art and literature are the pursuits of his choice. He is very fond of seeing and collecting rare and invaluable specimens of ancient sculpture, painting, coins, copperplates, inscriptions, manuscripts etc. He spends all his spare time in seeing and examining the rarities which he has collected in his room as well as in reading. He is seldom seen outside and he rarely mixes with the society and friendly circle. Wealthy persons like himself usually have a number of fads and hobbies such as seeing the games and races, visiting clubs, undertaking pleasure trips etc., and they spend enormously over them but Singhji has none of these habits. Even the managers of his colliery and zamindari travel in first class while he, the master, travels mostly in the second class. Instead of wasting money on such things, he spends large sums on collecting old things and valuable curios and on the preservation and publication of important literature. Donations to the institutions and charities to the individuals are for the most part given anonymously. I know it from my own experience that these gifts, donations and charities reach a very high figure at the end of every year. But he is so modest that on his being requested so often by me he did not show the least inclination to part with the names and whereabouts of the individuals and institutions that were the recipients of such financial aid from him. By chance I came to know of a very recent example, just now indicative of this characteristic of his nature. Last year he shifted, like other innumerable inhabitants of Calcutta, his headquarters to Aximganj (Dist. Murshidabad) when the fear of the Japanese invasion was looming large, and decided to stay there with his whole family during war time. Taking into consideration the present grievous condition of the country as well as the excessive scarcity of the grains in Bengal he had hoarded grains in large quantities with a view to distributing them gratis according to his capacity. Thereafter the problem of food became rather more serious and at present the prices have risen inconceivably high. Babu Bahadur

Singhi Singh could have earned three to four lacs of rupees if he had, like many other miserly merchants, sold off the hoarded lot of grains, taking undue advantage of the prevailing conditions. But he resisted the temptations, and has been daily distributing freely the grains among thousands of poor people who shower blessings on him, and he enjoys a deep self-satisfaction. This is the most recent example that puts us in adequate knowledge of his silent munificence. Really he is a very silent and solid worker and he has no desire to take active part in any controversies, social or political, though he has sufficient fitness and energy to do so. Still however he is skilful enough to do what is proper at a particular time. The following incident will best illustrate this statement. It was in the fitness of things that a wealthy multi millionaire like him should give an appropriate contribution in the war funds. With this view he arranged in the second week of December 1941 an attractive show styled **Singhi Park Mela** in the garden of his residential place at Calcutta in which all the local people and officers of name and fame, including the Governor of Bengal, Sir John Arthur Herbert and lady Herbert as well as the commander in chief (now the Governor General-designate) Viscount Wavell had also taken part with enthusiasm. This show fetched thousands of rupees which were considered substantial financial help to the war funds.

The series was started, as mentioned above, in 1931 A. D. when I worked as a Founder Director of the Singhi Jain Chair in Visvabhārati at Shantiniketan at Singhi's request. It was, then our aspiration to put the Singhi Jain Chair and the Singhi Jain Series on a permanent basis and to create a centre at Visvabhārati for the the studies of Jain cult in deference to the wishes of the late Poet Rabindranath Tagore. But unfortunately I was forced to leave this very inspiring and holy place on account of unfavourable climatic conditions etc which I had to face during my stay of about four years there. I shifted therefore from Visvabhārati to Ahmedabad where I had formerly resided and worked in those glorious days when the Gujarat Vidyāpīth and the Purātattva Mandir had been established as a part of the movement for national awakening and cultural regeneration. I went there in the hope that the reminiscences of those days and the proximity of those places would serve as sources of inspiration in my literary pursuits.

In the intervening period the activity of the Purātattva Mandir had languished and along with the arrest of its many scholar workers the vast, precious collection of books also was confiscated and placed in a locked room by the British Government. After some years when it was set free it lay unadored, like images, without its worshippers in the Mandir. My old friends and colleagues of the Purātattva Mandir and the Vidyāpīth had, like myself taken to different pursuits at different places. When some of them namely Prof. R. C. Parikh (who is, at present the

Director of the Postgraduate and Research Departments of the Gujarat Vernacular Society Ahmedabad) Prof R V Pathak (who is, at present, the Vice Principal of the S. L. D Arts College Ahmedabad) Pandit Sukhlalji (who is the Head of the Department of Jain Studies in the Hindu University at Benares) and myself occasionally met, we all revived our old sweet memories of the Vidyapith and the Puratattva Mandir discussed also the possibility of a regeneration of the Mandir or of the establishment of other similar institution at Ahmedabad and enjoyed in dreaming dreams of schemes of such institutions.

During this period my aim of life had centred round the Singhi Jain Series and I devoted every iota of my energy to its development and progress.

In June, 1938 I received to my agreeable surprise, a letter from Sri K. M. Munshi (who was, then the Home Minister of the Congress Ministry of the Bombay Presidency) my esteemed friend and the originator and the founder of the Bharatiya Vidya Bhavan. In that letter he had mentioned that Sheth Sri Munglal Goenka had placed a liberal sum of two lacs of rupees at his disposal for the establishment of a good academic Institution for Indological studies and he had asked me to come down to Bombay to discuss and prepare a scheme for that. Accordingly I came here and saw Munshiji. Knowing that he had a fervent desire of founding at Bombay an institution of the type of the Puratattva Mandir I was extremely delighted and I showed my eagerness to offer for that such services as might be possible for me. We then began to draft out a scheme and after some deliberations and exchange of ideas the outline of the Bharatiya Vidya Bhavan was settled. Accordingly on an auspicious full-moon day of the Kartik of 1935 (V S.) the opening ceremony of the Bharatiya Vidya Bhavan took place amidst the clappings and rejoicings of a magnificent party which was arranged at the residence of Munshiji. The Bhavan will complete five years of its career on the next Kartik full moon day. The brilliant achievement and the wide publicity which the Bhavan has been able to secure in this short period of five years, bear eloquent testimony to the inexhaustible fund of energy and unsurpassed skill of Munshiji. As I am inseparably linked up with its very conception I also feel the same amount of joy and interest at the Bhavan's progress as Sri Munshiji its Founder. I resident and therefore I have been always offering my humble services in its various undertakings and activities.

On the other hand the Singhi Jain Series is the principal aim of my remaining life and the results of my thinking meditation researches and writings have all been devoted to the development of the Series. As life passes on, the time of activity is also naturally shortened and therefore it is quite appropriate now for me to chalk out lines of its future programme and permanence.

As Babu Bahadur Singhji Singhji the noble founder and the only patron of the Series, has placed the whole responsibility of the Series on me from its inception, he has the only right to expect that more and more works may more speedily and splendidly be published. I have neither seen nor come across any other gentleman who can match with him as regards generosity and unbounded zeal for the revival of ancient literature. After the works of the Series he has spent through me about more than 50,000 rupees till now. But he has not even once asked me during this long period of a dozen of years as to how and for what works the amount was spent. Whenever the account was submitted to him he did not ask for even the least information and sanctioned it casting merely a formal glance on the account sheets. But he discussed very minutely the details regarding things such as the paper, types, printing binding, get up etc as well as internal subjects like Preface and others and occasionally gives very useful suggestions thereon with deep interest. His only desire being to see the publications of as many works as possible in his life-time, he is always ready to spend as much after it, as required. He does not labour under a delusion that the things should be done in this or that way when he is no more.

As these were his ideas and desires concerning the Series and as the day that passes leaves me all the more convinced of the fickleness of my advanced life too it was imperative for us to draw out a scheme of its future programme and management. Just at this time a desire dawned in the heart of Munshiji, to the effect that if the Singhji Jain Series be associated with the Bhāratīya Vidyā Bhavan both the institutions would not only be admirably progressing but the Series would get permanence and the Bhavan unique honour and fame by its hereby becoming an important centre for the studies of Jain culture and the publication of Jain literature. This well intentioned desire of Munshiji was much liked by me and I conveyed it in a proper form to Singhiji who is, besides his being a founder member of the Bhavan also an intimate friend of Munshiji since long. Eventually he welcomed this idea of Munshiji. I also came to a final decision of associating the Series with the Bhavan having consulted my most sincere friend life-long companion and co-worker Pt. Sukhlalji who is a well wisher and an active inspirer of the Series and who is also an esteemed friend of Babu Bahadur Singhji. Luckily we all four met in Bombay in the bright half of the last Vaisākh and on one auspicious day we all sat together and unanimously resolved at the residence of Munshiji to entrust the Series to the Bhavan.

According to that resolution the publication of the Series starts with this work under the management of the Bhāratīya Vidyā Bhavan and the office of the Series is also permanently located now in the building of the Bhavan.

In addition to transferring all sorts of copyright of the Series Singhiji has also donated a liberal sum of 10 000 rupees which will be spent

on erecting a hall to be named after him in a prominent place in the Bhavan. In appreciation of this generous donation of Singhji the Bhavan has also resolved to style permanently the Department of Jaina Studies as the "*Singhi Jaina Śāstra Śikṣaśālā*"

*

Thus the Singhi Jain Series, which is the fruit of the enlightened liberality of Babu Bahadur Singhji Singhi will flourish I hope, under the management of the Bhāratīya Vidyā Bhavan and will contribute to the advancement of *वार्त्तव वेत्त-Indological Studies*—in all their aspects.

BOMBAY
 BHĀRĀTĪYA VIDYĀ BHAVAN }
9th August, 1943

JINA VIJAYA MUNI

*
 *

SINGHI JAIN SERIES

A Review By

Dr Sunil Kumar Chatterji, M.A. (Calcutta) D Litt. (London), F.R.A.S.B.,

Kinra Professor of Indian Linguistics & Phonetics, Calcutta University;
Philological Secretary to the Royal Asiatic Society of Bengal, Calcutta.

The Jaina Literature of Western India—Gujarat Rajputana and Malwa—during the medieval and early modern periods forms quite a distinctive thing in the expression of Indian culture, and by its extent and variety presents a veritable *embarras de richesse*. Philosophy legendary hagiographical and historical narrative, folk-tale ritual monastic discipline, topography grammar and study of literature—these are the subjects which find special treatment in this literature, which is composed in Sanskrit, Prākṛit, Apabhraṃśa and early forms of the vernaculars, like Gujarati and Marwari. Rich treasures of this and other literature are preserved very carefully in the many Jaina *bhāṇḍārs* or collections of books and MSS. in India, particularly in Gujarat and Rajputana, the strongholds of the Jaina faith in present-day India. These MSS. have from time to time been edited and published, much to the enrichment of our knowledge of the culture of ancient and medieval India, in which Jaina munificence has nobly co-operated with Indian and European scholarship. There are individual editions of some of the most important works as well as editions in the various series, bearing ample testimony to the friendly rivalry of Laxmi and Sarasvati (to use the common Indian parlance) for the same end.

Among the many series of Jaina texts, translations, lexicons and expositions the latest, the Singhi Jain Granthamālā, is one of the most remarkable, and in many respects, unique. In 1930 Seth Bahadur Singhji Singhji of Calcutta and Murahidabad representative of an old family of princely merchants and bankers from Western India settled for some generations in Bengal, inaugurated in memory of his father the late Seth Śrī Dalchandji Singhji a foundation for Jaina studies (*Singhi Jaina Jñāna-piṭha*) and research in connexion with the Viśvabhāratī Institute of Rabindranath Tagore at Śāntiniketan in Bengal and Muni Śrī Jinavijayaji as the first Director of the Jaina Research Foundation is bringing out the admirable editions and other works in the "Singhi Jain Series". The seat of the foundation has since been removed to Calcutta.

Muni Śrī Jinavijayaji is a remarkable personality as we can gather from the brief autobiographical sketch in Sanskrit *ślokas* given as an introductory matter in these volumes. This is an excellent idea—a knowledge of the personality of the author or editor makes for the better appreciation of work we are reminded of the biographical sketch obligatory in German University theses. Muni Jinavijayaji was born as the son of a Rajput nobleman in Mewār. Early in life he was educated by a Jaina Yati of great learning and piety named Devthamasa, and it was through him that he became initiated into Jainism and its philosophy. He lost his father and his guru while quite young. He finally became a Jaina monk, and in the Jaina cloisters he laid the foundation

of that erudition which has now placed him in the forefront of Hindu scholarship at the present day particularly in Jainism. His learning and austerities made him also a *Muni*, a monk who has attained to sainthood in Jainism. Later he busied himself at Poona (in the Bhāṅḍārkar Research Institute) and elsewhere, in editing texts and inscriptions and in carrying on Indological research and study in general. Mahātmā Gandhi then called him to take charge of the Indian Research Department of the *Gopurā Vidyāpīṭha* the national university he had established at Ahmedabad. After eight years of fruitful work there, Muni Jinavijayaji went to Germany. A change in his attitude to life had already begun at Poona when he came in touch with Mahātmā Gandhi and Lokamānya Tilak and further as the result of his coming in contact with the active and energetic mind of Europe in Germany he sought to express himself in other activities than that of the simple scholar and teacher; and returning to India, he plunged into the *Satyagraha* movement, leaving for a while his studies and his researches in favour of social and political work. With many other prominent intellectuals he went to jail and when he came out of it he was invited by Mr Bahadur Singh Singhu to take up the Chair of Jaina Studies established by him as a temporary measure at Santiniketan. With the traditional learning of Jaina *Mitras* universally respected for his scholarship, connected with the most important seats of learning and research at Baroda, Ahmedabad Poona and Santiniketan intimate collaborator through his own sphere of scholarship with men like Tilak, Gandhi and Rabindranath Tagore and travelled in Europe. Muni Śri Jinavijayaji is thus a unique personality in Indian scholarship and the inauguration of a series of publications under his editing and supervision is a matter quite noteworthy in the field of Indology.

The volumes before us have been reproduced in a way which is quite worthy of the eminence and erudition of the editor. These are large-sized works, printed beautifully on good paper and in bold type at the well-known Nirnaya-Sagara Press of Bombay and bound in stiff boards.

Five volumes are already in print, ten are printing and besides, ten more are under preparation or waiting to be edited and prepared for the press. So far all this (excepting one—Buhler's *Life of Hemacandraśrīya* translated from the German by Dr Manilal Patel Ph. D (Marburg) of the Visvabhārati Vidyā-Bhavana, published 1936) has been Muni's work as a veteran scholar who has already to his credit the editing and publishing of quite a large number of texts, monographs etc.

The Śiṅghī Jain Series begins with an edition of the *Prabandha-cūṭīśāstra* of Meruṭhaśrīya (early 14th century A. C.). This important historical work is contemplated to be completed in five parts of which the first two are out. The first part (pub. 1933) gives a critical edition of the Sanskrit text, based on the oldest and best MSS. available, and Muni's edition easily puts out of date the first edition published long ago.

The second part (Pub. 1936), called the *Purāṇa-Prabandhasamgraha* is a collection of many old *prabandhas* similar and analogous to the matter in the *Prabandha-cūṭīśāstra* together with the parts of some of the *prabandhas* in the

latter work and with indexes of the verses and proper names in it, preceded by a critical introduction in Hindi. In this part a mass of new material throwing light on the *Prabandha-cintāmaṇi* and the life and literature of the period has been called and brought together and here we find ample evidence of the wide reading and the critical and historical acumen of Śrī Jinavijayaji. There are as many as 58 such *prabandhas* in Prakrit (apabhraṃśa) and Sanskrit. A most valuable find in this connexion has been of the fact that Apabhraṃśa equivalents (going back to the age of the *Prabandha-cintāmaṇi*) of some of the verses of the *Prithvī-rāja-rāso* the old Hindi epic of *Caṇḍa Kavi* are found in this collection. This makes it clear that extant *Prithvī-rāja-rāso* is not so spurious or recent as many scholars were inclined to think. Muniji has given the Apabhraṃśa verses side by side with the Old Hindi of the *Rāso* (p. 9 Introduction), and in this way he has thrown important light on the genesis and development of this great landmark in North Indian Vernacular literature. The conclusion is inevitable that the original *Rāso* was a kind of Apabhraṃśa and not in a Modern Indo-Aryan speech and that the *Rāso* is more a continuation of the Apabhraṃśa tradition in language and literature than a new vernacular beginning. Muni Jinavijayaji puts forward a vigorous plea for a proper critical study of the *Rāso* Text, which must be broad-based on a wide knowledge of prakrit and Apabhraṃśa literature, particularly the latter before out of the mass of very corrupt verses in the received text of the *Rāso* something like a satisfactory edition could be evolved. The edition of the *Rāso* published by the *Nāgarī praśāstrī saṁhā* of Benares from this point of view is just an uncritical and non-philological reprint from the MSS. Muni Jinavijayaji urges upon the taking in hand of a new critical edition of the *Rāso* by the *Nāgarī praśāstrī saṁhā* emulating the critical edition of the *Mahābhārata* by the Bhandarkar Oriental Research Institute of Poona, basing it on a comparison with the huge mass of published and unpublished Apabhraṃśa verse narratives distichs and stanzas, and fragments. This is as sound a proposal as can emanate from a scholar whose erudite researches have traced out a new track in what was a hopeless tangle.

The other volumes remaining contemplated to complete the work will consist of (3) a complete Hindi translation with critical introductions of parts I & II already published in the original (4) a collection of epigraphical records (in the shape of inscriptions of all sorts, MS. colophons etc.) and all available materials dealing with the persons mentioned in the *Prabandha-cintāmaṇi* with a critical account of it all in Hindi and (5) An elaborate general Introduction surveying the life and culture of the period covered by the work. These two parts (4) & (5) will be fully illustrated by plates.

The *Prabandha-cintāmaṇi* gives the history of Gujarat in relation to Jainism a thousand years ago and although an English translation by C. H. Tawney good but tentative in some parts was published from Calcutta by the Asiatic Society of Bengal many years ago the good edition of the original was a desideratum and the Singhi Jain Series has given it to the world with critical and other apparatus such as would please the most fastidious. When completed, these five volumes will give the most detailed study of this

important document of medieval Hindi life and religion in Western India, and will have a unique importance in work of Indological studies

The other three volumes so far out are an edition of Rajasekhara Prabandhakota (14th century) Jinaprabhasūtra *Vicakṣa-tīrtha-kalpa* and an English translation of Bühler's *Life of Hemacandra* from the German. The Prabandha-kota (Pub. 1935) is a collection of narratives about 24 celebrities of ancient India 10 of whom were great saints and teachers of Jainism 4 literary celebrities of Sanskrit, 7 great princes of ancient and medieval times, and 3 other Jaina worthies of repute. It is a work of the type of the Prabandha-cintāmaṇi and a number of similar works written in Western India show that it was favourite literary genre. These works sometimes overlap naturally enough when they treat of the same personality. In his introduction the editor discusses the historical literary and other importance of the Prabandha-kota and he promises us a collection of similar other Prabandhas treating the same topics. The present edition is of course far in advance of the rough print of the work in potli-form published some years ago in the Patan Hemacandra-carya Granthāvali Series.

Jinaprabhas *Vicakṣa-tīrtha-kalpa* (pub. 1934) is, as its name shows, a sort of guide-book or gazetteer of Jaina Sacred places of India of the 14th Century A. O. Of the holy places described 8 are in Gujrat and Kathiawad, 7 in Rajputana Malwa, 6 in Northern India (U P) and the Punjab, 11 in Oudh and Bihar 3 in Maharashtra and 3 in Karnataka and Telingana. The work is published for the first time from the original MSS., and the MSS. material utilized is adequately described the edition of it by D. R. Bhandarkar and Pandit Kedarnath of Jaipur has remained unfinished after only one fascicle of it (96 pages only corresponding to 30 pages of the present edition of 108 pages) was published by the Anand Society of Bengal.

Georg Bühler's masterly treatise on the life and works of Hemacandra, one of the most erudite scholars of Medieval India was published from Vienna in 1889. It has so far remained confined to the original German work, and has been a sealed book to most Indian scholars. It was a happy idea to present it in an English garb to a large circle of students in India and abroad, and Dr Manilal Patel Ph. D. (Marburg) a young Indologist, has done his task successfully. Professor M. Winternitz of the German University of Prague has contributed a Preface. The learned Preface by the General Editor Muni Jinavijayaṇi, supplements and corrects some of points in Bühler's work in the light of later discoveries and more close studies, and thus brings the work up-to-date. This model of careful research forms a distinct addition of the valuable output of the Singhi Jaina Series.

The "Singhi Jain Series" has come out with great promise and we hope that with the financial and scholarly collaboration of Babu Bahadur Singh Singhi and Muni Jinavijayaṇi and others, it will have a brilliant output in the course of the next few years.

SINGHI JAIN SERIES

SOME APPRECIATIONS

(1) From the late Poet

RABINDRA NATH TAGORE.

Uttarayan

Santiniketan Bengal

1st August 1935

Jinavijaya Muni, during the period he was serving here as Singhi Professor of Jaina Culture at Visva-Bharati carried on valuable work in tracing out and editing some of the most important religious books of the Jainas. They have just been published as the first three volumes of the Singhi Jaina Series and we hope some more will follow. It will be difficult to over-estimate the importance of these publications as they reveal an hitherto undisclosed chapter of our cultural history. Most of the sacred books of the Jainas are securely locked up in monasteries scattered all over the country and access to them is extremely difficult if not absolutely impossible. By his work Prof. Jinavijaya Muni has rendered a considerable service to the cause of scientific research in the field and I am sure his books will attract the attention of scholars they so preeminently deserve.

(Sd) Rabindra Nath Tagore

(2) From late great Indologist

PROFESSOR Dr M. WINTERNITZ, Ph. D.,

Professor of Indology and Ethnology at the

German University of Prague (Czechoslovakia).

It is with great pleasure that to-day I am able to welcome the new *Singhi Jain Series*, published under the able editorship of *Jinavijaya Meen*, the professor of Jaina culture at *Vivabhārati Śāntiniketan*. The three volumes which he before me include critical editions of *Merutuṅga's Prabandha Cīnā-mani*, *Rājasekhara's Sūris Prabandha Kōṭa* and *Jinaprabha Sūris Vindhya Tirtha Kalpa*.

All the three works belong to the first half of the 14th century A. D. Though their chief contents are legends, stories and anecdotes, they are not without historical significance. The works of *Merutuṅga* and *Rājasekhara*, treating of historical and literary personages, the great Jaina monk *Hemacandra* and King *Kumārāpala* amongst others, have been utilized by the late *Bühler* for historical purposes in his well-known *Life of Hemacandra*, which is now being translated into English and will also be included in the *Singhi Jain Series*. *Merutuṅga's Prabandhacīnāmanī* is best known by *C. H. Tawney's* English translation published in the *Bibliotheca Indica* 1901 but the edition of the text published at Bombay 1886 is hardly available, for *Tawney* translated the text from three manuscripts. I know of no edition of *Rājasekhara's Prabandhakōṭa*. An edition of the *Tirthakalpa of Jinaprabha* a work which describes Jaina places of pilgrimage giving the names of their founders the kings by whom they were restored and their dates, has begun to be published in the *Bibliotheca Indica*, 1923, but seems to be still incomplete. Thus the editions of the three works in the *Singhi Jain Series* meet a real want of Indology.

The three volumes are excellently printed and got up good selections of manuscripts have been used for the texts, variants are given and useful Indices have been added. Like so many other Jaina publications the *Singhi Jain Series* owes its origin to a pious foundation. It has been founded by *Srīman Bahadur Singhji Singh* of Calcutta in memory of his late father *Srī Dīlānājī Singhji*. The founder and the Editor of the Series, are heartily to be congratulated on these publications, and we wish it every success for its progress.

(Sd) M. WINTERNITZ.

PREFACE BY THE GENERAL EDITOR

PANDIT Śrī Nathuramji Premi, my learned and sincere friend used to come occasionally to Poona and stay with me for some time when I was staying there to offer my active, helpful co-operation in the foundation and development of the famous Bhandarkar Oriental Research Institute, before about 25 years. He applied himself chiefly to writing various important articles essays etc throwing light on Jain literature and History. Just at this time I had also started a research quarterly styled the *Jain Sahitya Samśodhaka*, with an object that people may get benefit of our research and literary activities. In the first issue of that journal Pt. Premji had contributed one article, giving a brief description of Hariṣeṇacārya's *Kaśhikāśa* the manuscript of which we saw for the first time in that Institute.

From that day Premji had cherished an intense desire to see it published and I am glad to announce that even after twentyfive years it sees the light of the day in such an excellent form at the hands of such an accomplished scholar and editor as my learned friend Dr A. N. Upadhye, M. A., D. Litt. I take all the the more pride because it appears as a valuable work of the welcomed *Singh's Jain Series*. An exhaustive Introduction containing 122 pages and evincing mature erudition itself testifies to the amount of labour and time the learned editor has given to the work. It is the first of its kind so far as it makes authoritative statements regarding the wide range and variety of the Jain narrative literature and the nature of its relation with the general narrative literature of India. Dr Upadhye has passingly referred in his Introduction to some of the many works written by the Jain men of letters with a view to inculcate principles of religion and ethics. One of such distinguished works which is about to be published along with this work is that of Jīnēśvarācārya, in elegant Prakrit.

During my searches and investigations of the Jain Bhāṇḍāras, I have come across quite a great number of story works, big and small the names of whose authors are not known besides the reputed works of the well known writers such as Devabhadra Naracandra, Śubhaśīla Rājasekhara, Jinasāgara, Hemavijaya and others. I have many such collections with me and the number of stories, occurring therein goes beyond several hundreds. Some of the stories deal with historical topics while some are devoted to subjects of

religion and ethics. Also there are some the sole aim of which is nothing but diversion while in some the picture of an average public life is found portrayed. Even the so-called literary persons have no idea of this sort of vast literature, then what to talk of an ordinary student of Indian culture? It is my ardent desire to publish some such collections of story works in the *Singh's Jans Series* in the near future and I have already begun to prepare some of such works.

I take this opportunity of heartily congratulating Pt. Premji for inspiring me to publish the present *Kathakots* in this series and Dr Upadhye for adding to the dignity of the series by his superlative edition of the same. I hope the readers and the well wishers of the series will surely be glad to know that many such works will be published in this series, in course of time by this veteran scholar and editor.

The founder of the series, Babu Sri Bahadur Singhji Singhi and I also express our heartfelt gratitude to the university of Bombay for giving an adequate financial help in the publication of this work, in response to Dr Upadhye's request and I hope it will continue the same with increased good will in our publications of works bearing on Indian culture.

BOMBAY
BHARATIYA VIDYA BHAVAN }
1st August 1943

JINA VIJAYA MUNI

PREFACE

WHILE bringing forth an authentic edition of this important Kathākośa of Hariṣeṇa (A. D. 931-32) the editor is presenting, in the Introduction not only a critical study of this valuable Sanskrit text but also an outline survey of Jaina Kathānakas literature in the back ground of Indian literature. The Śramanic ideology occupies a significant position in Indian thought, and it stands specifically for certain principles and practices which are illustrated in the vast amount of narrative tales preserved in Buddhist and Jaina literature. They embrace all sorts of subjects, including folk tales and parables mainly to illustrate the workings of human mind and Karmic ordination under varying conditions of life in addition they edify and exhort religio-moral principles, and glorify men of religion and ascetic heroes. A stock of such Kathānakas, as well as of their later elaboration, is taken especially from the different strata of Jaina literature. Many religious texts have afforded opportunities to different authors to load their commentaries with illustrative stories which were individually enlarged and separately collected later on and we possess to-day many compilations of Kathānakas which are duly listed and reviewed in the Introduction.

The Bhagavati Ārādhanā is an important Prakrit text belonging to the pro-canon of the Digambaras and dealing with Jaina monachism. It contains much material which is partly common with the Śvetāmbara canon and the Niryuktis and which antedates the division of Jaina church into Śvetāmbara and Digambara. It was subjected to both Prakrit and Sanskrit commentaries and those of Aparājita and Āśādharā are carefully examined along with a critical study of the original Text. Definite limits are put for the age of Aparājita, and a tentative attempt is made to settle the date of the Bhagavati Ārādhanā. The legendary references contained in its gāthās have been duly connected with the various tales found in the Kathākośas of Hariṣeṇa, Śricandra, Prabhācandra and Nemidatta, and in the Kannada Vaḍḍārādhanā. These works are thoroughly and critically studied noting their mutual relation. The section on the Vaḍḍārādhanā which is a significant prose work in early Kannada literature clarifies important issues about its authorship and date. It has been shown how the source of these Kathākośas goes back to some Prakrit commentary on the Bhagavati Ārādhanā.

Then an exhaustive study of the Kathākośa of Hariṣeṇa is instituted its title and contents are discussed the various strata of the text are analysed its cultural heritage and literary kinship are scrutinised in the back-ground of Indian culture and literature social and historical bits of information are put together its relation with other Kathākośas is examined the Sanskrit language of the text especially grammar and vocabulary is studied in comparison with the material available with respect to Classical Sanskrit and lastly the views of some oriental scholars on the Jaina narrative literature are quoted. The Introduction is concluded with a note on Hariṣeṇa, the author his place and date. Thus the Introduction covers a good deal of fresh field. Important texts in different languages have been

studied critically and in a few cases for the first time good many new facts are brought to light and note-worthy conclusions have been arrived at after correlating the old and the new material.

The Mss. material and the method adopted in constituting the text are described in detail. If I appear over-conservative in following the material supplied by the Mss., I hope, I have erred on the safer side. It would be a dis-advantageous step somewhat unfair to the author in our pursuit of reaching a really critical text that an editor of an *editio princeps* should silently correct the text, without Ms. evidence, according to his understanding of the grammatical standard. Whenever an emendation, probably lying at the basis of various apparently corrupt readings seen in the Mss., occurred to me, I have noted it either in square brackets in the foot notes or in the Notes at the end. Obviously they are all tentative till they are confirmed by new material. The Notes include, besides textual emendations and peculiarities, many important details on which some of the conclusions in the Introduction are based.

The University of Bombay very kindly awarded me the Springer Research Scholarship and I feel happy to record that during the tenure of the Scholarship, I was able to contribute not only a number of papers connected with Prakrit literature and language but also to complete this edition of the Kathakodā with its Introduction.

It is a matter of pleasure to look back on the last few years and remember with gratitude the kindly aid of so many friends and colleagues. I owe important suggestions, references, information and material to my various friends Pt. K. P. Jaina, Ahiganj Pt. Bhanwar Lal Nyayatirtha Jaipur Prof. Hiralalaji Jaina, Amraoti Mr P. K. Gode, Poona Prof. H. D. Velankar Bombay Prof. K. G. Kundanagar Kolhapur Pt. Jugal Kishore, Sarawa Dr. A. M. Ghatage Kolhapur Mr R. S. Panchmukhi Dharwar: to all these scholars I offer my sincere thanks. I am very thankful to my friend Mr K. J. Dixit B. A., B. T. Sangli, who carefully read the text and offered some valuable suggestions which I have included in my Notes.

Pt. Nathuram Premi's name deserves to be closely associated with this edition. It was at his suggestion that I undertook it almost with a personal affection he watched and encouraged my studies of this Kathakodā and perhaps this work would not have seen the light of day but for his kind interest.

I record my sense of gratitude to Śrīman Babu Bahadur Singhji Singh, the noble founder of the stately Śāghī Jaina Series in which my edition of the Bṛhat Kathakodā has been so kindly included and to Āchārya Śrī Janavijayaji, the able Director and gifted Editor of the Series, with whom it is a pleasure to collaborate in academic pursuits and whose encouragement, co-operation and lavish supply of inaccessible books have greatly facilitated my work.

I have to acknowledge my indebtedness to the University of Bombay for the substantial financial help it has granted towards the cost of the publication of this book.

karmajyoddhikāras te

Rajaram College, Kolhapur }
December 1948

A. N. UPADHYE

number of different readings is almost negligible. Some of the readings of Ja agree with those of Pha, but the marginal corrections thereof agree with those of Pa. With the meagre evidence that is at our disposal it is not possible to assert any direct relation between these three Mss. The text-tradition presented in them shows mutual contamination and possibly they go back to a common source a few generations of Mss. back. There are some significant lapses in all the three Mss. inherited from the common source. On p 96 of this edition, we see that all the three Mss. interchanged the places of verses, Nos. 83-84, even against the trend of the story. The copyist of Ms. Pa did detect it, and he has added a marginal suggestion. Secondly on p. 126, after verse No. 193 there is a confusion in the arrangement of lines. I have already indicated in the foot note how the lines require to be rearranged to give a continuous story. My explanation of this confusion is like this. In one of the earlier Mss., which lies at the basis of the tradition of the text preserved in Pa, Pha and Ja, the copyist might have skipped over a few lines through oversight but realizing this omission later he added them perhaps on the margin of the next page putting a remark *agre pṛstha līkhitam ca* at the place where they were missed. The subsequent copyists transcribed this remark at the right place, but incorporated the missing lines, written on the next page, at a wrong place with the result that we have a few lines grossly misplaced in that context. Lastly on p. 240, a common significant slip is seen in all the three Mss. that they put three lines in verse No. 71 when in fact, the second line of No. 65 appears to have been missed. These typical cases go to confirm that these three Mss. go back to a common source in the near past.

2) Presentation of the Text

The text of the Kathakośa, presented here, cannot claim to be critical in the strict sense of the term but it is authentic within the limits of the Mss. material described above. All the three Mss. show a close kinship and represent identical recension though they are not the copies of one another. A close comparison helped the editor to eliminate many scribal errors and ascertain uncertain readings. As the text is being edited for the first time, I have proceeded with utmost conservatism. This text, moreover belongs to a tract of medieval Sanskrit literature which shows important and interesting grammatical and lexical peculiarities that have already attracted the attention of philologists like Jacobi, Hertel, Bloomfield and others. I did not want that the linguistic peculiarities should be levelled down under any rigorous editorial discipline. So the agreement of the three Mss. has been uniformly upheld. The general spelling and other outward features of the text are presented in a standardised form. The orthographical peculiarities like *ck* for *ek*, *bāo* for *bhāo*, *udyo* for *uddyo*, *samambhā* for *saṁambhā*, *ak* for *ak* etc., however are retained, because they are so written by all the three Mss. The Suddhis have been restored where it could be

done without violating the metre, but difficult Sandhis, like those between *a* and *c*, *ṅ* and *l*, *ṅ* and *ḍ* etc., especially at the end of a Pāda, are not rigorously effected. Absorbed vowels, whether *a* or *ā* have been usually indicated by single or double *avagraha* for facility of understanding. Important and meaningful variants are given in the foot notes. The terms like *gugman* etc. are relegated to the foot-notes for the sake of printing convenience. Nowhere the readings are emended in the body of the text. The text is corrupt in many places, there are syntactical irregularities, there are deviations from the recognised grammatical standard, there are obscurities of meaning and construction and many a Pāda is metrically defective. All these are allowed to remain when there is the agreement of the three Mss. In many places without going too far beyond the material of readings, convenient emendations could be suggested and some of them are put in square-brackets in the foot notes. This should not be understood as some pretension of the editor to improve upon the text of Hariṣeṇa, but it is a modest and sincere attempt to reach the genuine readings of Hariṣeṇa whose original text has suffered a good deal at the hands of copyists through generations of Mss. When constituting the text I felt myself faced with various doubts, suggestions and improvements with respect to the actual readings and all these I have incorporated in the Notes at the end. These suggestions are tentative, and the critical student is requested to take them for what they are worth. Whether they are to be accepted or rejected would be apparent when some more Mss. are collated and better readings are made available. With this procedure I hope to have given an authentic record of the text-tradition from the three Mss. used by me and presented the text as satisfactorily as it was possible for me within the limits of the material.

III) Numbering of the Stories

These Mss. have not correctly and regularly numbered all the stories upto the end. There are no titles for the stories at the beginning but in this edition they are added by the editor for referential facility. Every story has got only the concluding remark which is accompanied by the serial number of the story. Now and then the stories are wrongly numbered usually the same number is put for two consecutive stories, but subsequently the error is corrected. If all the stories are serially counted (excluding the Prastā) the total number comes to 165. But this calculation is objectionable in view of the unanimous statement of the Mss., on p. 354, that there are 157 Kathānakas in this Kathākośa. Despite their irregularities in the interval all the Mss. agree to number Dhanyamitra's story as 100. The next story of Śāgaradatta is numbered as 101 by Pa and Pha, but according to Ja it is 102 which is a mistake. The next nine stories or sections are not numbered at all by the Mss., so they have to be included as sub-stories of section No 102. The section with the colophon *Bhāṣya*

paribaddha-Oshkharitā etc. on p. 255 is not numbered at all by Pa and Pha but Ja puts No 103 for it. The following story of Pinnāka-gandha is numbered 104 by all the three Ms. and if we continue this numbering we arrive at the requisite number 157 as dictated by the Ms. themselves. As the material stands, this is the only way to arrive at the required number of stories, but certain discrepancies are quite apparent. First, under the present arrangement adopted in this edition, the subsections are shown under chap. 102 but that section (with its subsections) really concludes with a colophon (p. 255) which is specifically numbered 103 by the Ms. Ja. Secondly we have to begin a section with No. 102 (p. 245) but end it with No. [102*1] on p. 249. Lastly we feel apparently of course, that there are only nine sub-stories, though they are expected to be ten according to an explicit remark *śata-kathāśakam idam* on p. 255.

As the present arrangement stands, it is difficult to explain the anomalies but it is possible to rearrange some portions of the text to suit the situation and the internal evidence is quite favourable for such a redistribution. The section No 102 might end with verse No 46 on p. 247 and section No. 103 should begin with verse No. 47 and end on p. 255 with the colophon *Bhāṣa-paribaddha* etc. which, as expected has already got No 103. Now in this section there should be ten stories as indicated by the remark *śata-kathāśakam idam* on p. 255. In this proposed arrangement the sub-stories will have to be renumbered 103*1 = [102*1] 103*2 = [102*2] etc. The sub-story 103*1 = [102*1] is to begin with verse No. 120 on p. 249. In this arrangement all the facts get duly explained, and the new sections proposed possess the characteristic beginnings like other sections in this work.

2 NARRATIVE TALE IN INDIA

1) Vedic and Allied Literature

The intellectual life in India, as reflected in ancient and medieval Indian literature is thoroughly permeated with religious thought. That India is a cradle of religions is not merely a proud or sarcastic platitude, but it is a fact which can be fully attested by a large mass of evidence from literary records. The earliest records of Āryans, especially the Ṛgveda, preserved on the Indian soil and handed through the hierarchy of Indian priests, are full of devotional songs addressed to personified phenomena of nature and later these songs have been subjected to elaborate rituals which came to be associated, explicitly or symbolically with every walk of life. Religion inherits its sacredness or authority from the sanctity it has bestowed on the Divinity Scripture and Hero or Teacher and these in turn help the elaboration of religious dogmas as time passes on. Every developed religion owes its allegiance to these three in some form or the

other Rituals and worship, as well as devotion and meditation, are primarily associated with the first and gradually get embodied in the second. Particular doctrines, dogmas and teachings constitute the Scripture which in turn glorifies the Divinity and edifies the Hero. The Hero represents or is inspired by the Divinity. He has inherited or come to possess the knowledge of the Scripture, and being a successful follower of the religion his doings are an example for others. These three are interdependent and gradually contribute to the detailed evolution of religion and religious literature. The growth of Indian literature fully testifies to this general procedure.

Apart from its theoretical and mystical elements, religion so far as it has grown on the Indian soil, has constantly attempted to evolve and propagate certain ethical standards for the good behaviour of man as a constituent of the society. Thus religion has also played the rôle of the norm of good behaviour for the guidance of which some objective criteria were necessary. They were put in various forms: they may be the instructions of the Divinity inherited from times immemorial; they may be the sanctions of the old Scriptures; and they may be the preachings and examples of the Heroes of the past. It is in the last tendency that we can trace the antecedents of the epic poetry, heroic legends and didactic tale in India, which began moderately but assumed massive magnitude as time passed on.

The songs of R̥gveda can hardly be called popular poetry, but they had their origin, in the majority of cases, in the priestly circles. As a favourite of the deities addressed and as the custodian of the sacrificial cult elaborated, the priest is always trying to stand above the people, though not outside. Thus he is not altogether immune from the influence of popular traditions and devoid of appeal to the people at large. Vedic poetry has preserved many an interesting tale to narrate. We are told how that militant Indra destroys the demons like Vjra and removes drought and darkness. Various myths are told about the twin Aśvins who are succouring divinities. The priest, who possesses a correct knowledge of the sacrifice, has these gods in his power: thus the priest only strengthens his hands and the cult of sacrifice by glorifying the various divinities that are said to bestow so much wellbeing on the people. The so-called Ākhyāna hymns are ancient mythological ballads containing narrative and dramatic elements. It is here that we come across the dialogue between Purūras and Urvasī and the passionate conversation between Yama and Yamī: the former however is elaborately immortalised in later Indian literature. The Dānastutis have preserved to us lavish praise bestowed on those donors who showered their bounty on the priests; and it is quite likely that some of these patrons of sacrifices were historical persons, though unluckily we know nothing beyond their names.

As we pass on to the Brāhmaṇas, which present a dreary reading on account of their priestly twaddle about theology and sacrifice, their chief human interest is that they contain many myths and legends. They present

an enormous amount of religion and ritual which are connected very little with morality. Sacrifice assumes the form of a magnificent mechanism through which gods fulfil the worldly wishes of the sacrificer and his enemies, on that very account, are made to suffer. In order to explain some sacrificial ceremony and its efficacy to celebrate the greatness of gods and their bounty, to sing the praise of ancient heroes and to impress on the audience the important rôle of the priestly art, ancient tales, myths and legends are narrated here and there. Despite their professed association with priestly ends and sacrificial cult, some of the tales do contain popular elements. The myth of Purūravas and Urvashī, the tale of Haridrastra and the sacrificial victim Śunastīpa, the legend about Prajāpati are certainly interesting as narrative pieces. The nucleus of the basic story is hard to be detected from the exuberant elaboration of the tale narrated to explain, justify and glorify some sacrificial ceremony. In fact the beginning of the epic poetry with its manifold aspects reaches back to this narrative stratum of the Brāhmanic texts.

Coming to the Upaniṣads we enter altogether a different world. In the intellectual life of the Upaniṣads, the priest is receding back and almost a new horizon is in view. A note of unity in theology, a complaint against the vanity of barren sacrifices and monopoly of all knowledge by the priest, yearning for the highest knowledge setting aside the conventional social disabilities, attempt to explain worldly inequality not from the favour and frown of the gods but from one's own deeds and according to the doctrine of transmigration, a gradual ceasing of sacrifices and donations by pursuit of higher knowledge and asceticism, use of repeated ethico-moral exhortations to guide men as a member of the society, these are some of the outstanding traits of Upaniṣads which distinguish them from the Brāhmanas. To explain the origin of this fresh orientation in thought Winternitz remarks: "While, then, Brahmins were pursuing their barren sacrificial science, other circles were already engaged upon those highest questions which were at last treated so admirably in the Upaniṣads. From these circles, which originally were not connected with the priestly caste, proceeded the forest-hermits and wandering ascetics, who not only renounced the world and its pleasures, but also kept aloof from the sacrifices and ceremonies of the Brahmins. Different sects, more or less opposed to Brahmanism were soon formed from these same circles, among which sects the Buddhists attained to such great fame."¹ The Upaniṣadic stratum of literature, especially in the older tract, supplies us with some interesting narratives such as the dispute between Gārgī and Yājñavalkya, the story of Satyakāma Jabāla and the incidents about Kṛṣṇiyyas like Pravāhaṇa and Aśvapati. Some of these deserve to be remembered as intellectual heroes of ancient India.

In the post-vedic Indian literature, there are three great narrative streams, which have already attracted the attention of critical scholars, viz.,

1 A History of Indian Literature, I, p. 221.

Bṛhatkathā, Mahābhārata and Rāmāyaṇa the first in Pañcīḥ Prākṛit and the remaining two in Sanskrit. The Bṛhatkathā of Guṇāḍhya is lost beyond recovery, there being available only three summaries of it in Sanskrit and the basic nucleus of the last two as it was originally shaped by their respective authors, is almost beyond recovery though attempts are being made by critical scholars in this direction because these texts have reached mighty magnitude with interpolations and alterations effected by talented and propagandistic redactors, each one working in his own way in different parts of India for centuries together. The Mahābhārata and Rāmāyaṇa have already received the designation of 'epic' while the first also despite its romantic and fairy elements must have had the magnitude and dignity of an epic. The growth of the two epics is a problem by itself and very good results are reached by critical investigators.

The primary kernel of the Mahābhārata is a heroic tale belonging to the Kuru cycle of legends especially dealing with the great Kuru battle. But this secular event is imposed on with the grandiose superstructure of an encyclopaedic literature showing clear-cut strata of different types and ages. This extraneous matter includes religious legends of theo-cosmological contents independent stories such as those about Karna's birth Yudhiṣṭhira's escape from sins by giving gifts to Brāhmanas destruction of the Yādava race etc. religio philosophical and ethical sections including maxims on polity and social behaviour fables parables and didactic narratives and lastly a good deal of ascetic poetry. The entire work, in parts and as a whole, has passed through the hands of many redactors, and all sorts of topics are admitted into the body of the text irrespective of inconsistency and mutual contradiction. The Mahābhārata text, as it stands today is moulded into its present shape according to the opinion of competent authorities, under very strong and direct Bhārgava influence. This must have been preceded and followed by many a sectarian attempt of this nature. Many long and short Ākhyānas etc. are simply added without much connection with the main story. In any way the Mahābhārata contains a substantial stock of narratives of all sorts which have influenced later authors in their choice of topics.

The Rāmāyaṇa does not contain so much heterogeneous matter as the Mahābhārata, though this text also has grown in the hands of professional rhapsodists who wanted to meet the demands of popular taste. The story of Rāma has found a place in the Mahābhārata and bears close resemblance with that in the Daśaratha Jātaka. The first and the last books of the Rāmāyaṇa, which have been pronounced by critics as later addition definitely betray the redactor's attempt to glorify god Viṣṇu who is claimed to have been incarnated as Rāma. Thus the sectarian hand has worked on a purely popular tale. Some of the characters developed in the Rāmāyaṇa are really interesting. Sītā has been looked upon as a typical ideal of Indian womanhood

and Hanumat has been the popular deity of Indian villages. The fabulous birth of Sitā reminds us of the R̥gvedic Farrow personified and invoked as a goddess. The Rāmāyaṇa is not only an epic but the major portion betrays also the tendencies of an ornate poem where the form of the story is as much important as the contents. Especially in the seventh book we come across various myths and legends, viz., the legend of Yayāti and Nahuṣa, the birth of Vasiṣṭha and Agastya, destruction of Śambūka etc., which are interpolated at a later stage.

Purāṇas deal with cosmogonic and legendary details and give an account of gods, saints, heroes, incarnations and royal genealogies. Every where their didactic tone and sectarian purpose are quite plain. They show close connection with the later interpolations in the Mahābhārata and Rāmāyaṇa.

The Rāmāyaṇa exhibits ornate style only here and there. But when we look at the Kāvya stratum of Sanskrit literature, its characteristics get clearly distinguished from those of the epic. The epic poet minded primarily the subject-matter and a vigorous narration. In the Kāvya, however the subject-matter is a feeble base for the poet to display his mastery over grammar his facility of expression his tricks of style his ingenious use of poetic embellishments connected with both expression and thought, and last but not the least his thorough grounding in the elaborate and conventional theory of poetics. What were once virtues became vices, because the later poets in their pedantic parade of learning, lost all sense of proportion and balance of stressing values. The subject matter as remarked by Macdonell 'is increasingly regarded as a means for the display of elaborate conceits till at last nothing remains but bombast and verbal jugglery'. Beginning with Kālidāsa and almost upto the close of the period of the lively use of Sanskrit, the Mahābhārata and Rāmāyaṇa have become with many authors the perennial source of the subject matter which is nicely dressed 'with lyric, erotic and didactic spicing'. Among the Kāvya the Raghuvamśa's, Bhaṭṭikāvya, Rāvaṇavaho Jānakīharana etc. deal with Rāma legend while the Kirātārjunīya, Śīsupālavadha, Naimiṣya etc. are indebted to the Mahābhārata for their themes. Most of the dramas draw their themes from the two epics and the Brhatkathā and there are very few plays like Mudrārākṣasa and Mālatīmādhava which have chosen non-epical subject for their plots. Later on the poets, whether they write in prose or in verse are not so much after the narration of the story as after the display of their learning. This is quite true especially of the prose romances like the Daśakumāra-carita, Vāsavadattā, Kādambari etc. Their authors show close acquaintance with the two epics, but their themes are not necessarily and mainly drawn from them. Their style is such that these can be read only by a few intellectual aristocrats. Strings of similes, plenty of puns, intricacy of style crammed with compounds these are the normal features of their diction. To appreciate their literary genius and to pick up their poetical

thoughts one must have undergone a long apprenticeship to the rigorous study of grammar and poetics. These authors, in spite of themselves, have got a religious back-ground with moral and didactic exhortations scattered throughout the work. The didactic element becomes predominant with authors like Bhartṛhari. Purely amorous sentiment is depicted by poets like Amaru, but the same gets inlaid in a religious back ground and expressed in a mystic melody by authors like Jayadeva. In these ornate compositions there is very little scope for the narrative tale.

When we look at the tract of didactic fable represented by the Pañcatantra and its associates, of romantic tale specimens of which appear to have existed in the Bṛhatkathā and are now represented by the Vetalā-pañcaviṃśatikā etc., and of religious and moral tales samples of which are found in the epics and which are largely cultivated by the followers of different religions in their own ways, we find that the entertainment of the reader is not altogether ignored but the desire to teach is always uppermost in the mind of the author. Man is an erring animal working in various ways under the tension of internal and external forces. He must be taught to understand rightly and behave properly. This could be achieved to a great extent, by exemplary tales in which birds and beasts are introduced as characters, in which imaginary figures are made to take part, or in which even gods and semi-historical persons are the actors.

B) Śramaṇic Ideology Ascetic Poetry

The literature that we have reviewed so far with a view to get a picture, in broad outlines, of narrative tale in India from early times belongs mainly to those who have held Vedas as the highest religious authority and who owe allegiance to the Vedic religion or its direct and indirect successors. A critical historical study of Indian literature beginning with the Veda and ending with the epics and Smṛtis has helped scholars to detect a gap in the philosophical evolution of religious thought embodied in this tract of literature. After reaching the Upaniṣadic period, we come across novel ideas such as the doctrine of transmigration, partiality towards pessimistic and ascetic outlook on life and the superiority of Ātmavidyā over the sacrificial cult. The priest has no more the monopoly of knowledge and eminent Kṣatriyas are propounding some of the above principles which to an objective critic, have little basis either in the Veda or the Brāhmaṇas. Before the advent of Āryans into India, we can legitimately imagine that a highly cultivated society existed along the fertile banks of Ganges and Jumna, and it had its religious teachers. Vedic texts have always looked with some antipathy at the Magadhian country where Jainism and Buddhism flourished and these religions owe no allegiance to the Vedic authority. The gap in the philosophical thought at the close of the Brāhmaṇa period has necessitated the postulation of an indigenous stream of religious thought which must have influenced the Āryan thought, at the same time being in-

influenced by the latter. Different scholars have differently described this indigenous religion of Eastern India. Jacobi called it Popular religion. Leumann held that its propounders were the Parivrājakas. Garbe associated it with the Kṣatriyas. Rhys Davids has recognised the influence of well-organised sophistic wanderers. Winternitz conveniently designated these ideas as Ascetic poetry. And I called this stream of thought by the name Magadhan religion. As I have said elsewhere, 'we should no more assess the Śāṅkhya, Jaina, Buddhistic and Ājīvika tenets as mere perverted continuations of stray thoughts selected at random from the Upaniṣadic bed of Āryan thought-current. The inherent similarities in these systems, as against the essential dissimilarities with Āryan (Vedic and Brahmanic) religion and the gaps that a dispassionate study might detect between the Vedic (including the Brahmanas) and Upaniṣadic thought-currents, really point out to the existence of an indigenous stream of thought call it for convenience the Magadhan Religion which was essentially pessimistic in its worldly outlook, metaphysically dualistic if not pluralistic, animistic and ultra humane in its ethical tenets, temperamentally ascetic, undoubtedly accepting the dogma of transmigration and Karma doctrine, owing no racial allegiance to Vedas and Vedic rites, subscribing to the belief of individual perfection, and refusing unhesitatingly to accept a creator. Jainism and Buddhism are fairly typical representatives of this Magadhan religion the back-ground of which I have outlined thus elsewhere. This brief survey of some of the important tenets of Jainism compared and contrasted here and there with those of other Indian systems tempts me to try to state tentatively the position of Jainism in the evolution of Indian religio-philosophical thought. Its non-acceptance of Vedic authority, wholly common with Buddhism and partly with Śāṅkhya, perhaps indicates that these three belong to one current of thought. They have in common the theory of transmigration with the attendant pessimistic outlook of life and Karma doctrine as an automatic law of retribution which appear definitely for the first time in Upaniṣads so far as the Vedic literature is concerned. The humane and ethical outlook and the downright denunciation of Hiraṇy, whether for personal ends or for sacrificial purposes, are common to all the three. That Buddhism and Śāṅkhya have much in common is not a new thing to orientalists. Ontological dualism, the plurality of spirits, the misleading of the spirit by matter, the early Śāṅkhya belief that there are as many Prakṛtis as there are Puruṣas and many other technical details are common to Jainism and Śāṅkhya. In all the three systems there is no place for a creator or super-human distributor of prizes and punishments. These common points are not at all consistent with the natural evolution of the Vedic religion till almost the middle of the Upaniṣadic period. Especially the Śāṅkhya, which is accepted as orthodox possibly because of its fascinating terminology, inspite of its glaring inconsistencies with the accepted orthodoxy, has influenced some of the Upaniṣad and late on being coupled with theistic

Yoga it became unquestionably orthodox. In view of these common points between Jainism Sāṅkhya and Buddhism and their common differences with the Āryo-Vedic religious forms and in view of some of the peculiar tenets of Jainism in common with Ajīvika, Pūrāṇa Kassapa's order etc. I am inclined to postulate a great Magadhan religion, indigenous in its essential traits that must have flourished on the banks of Ganges in eastern India long before the advent of the Āryans into central India and possibly at the end of the Brāhmaṇa period these two streams of Āryan and indigenous religious thoughts met each other and the mutual interaction resulted on the one hand into the Upaniṣads in which Yajñavalkya and others are for the first time, preaching Ātmavidyā and on the other in contrast to the Vedic ritualistic form of religion practised by the masses, into Jainism and Buddhism that came prominently to the fore as the strong representatives of the great heritage of Magadhan Religion.¹

According to Winternitz, all intellectual activities in ancient India were not confined only to Brāhmaṇas there was not only Brahmanical literature, but there was also the Parivrajaka Śramaṇa or ascetic literature. These two representatives of intellectual and spiritual life in ancient India are well recognised by the phrase Samanas and Brāhmaṇas in Buddhist sacred texts, by the reference to Samana Bambhana in Asokan inscriptions, and by Megasthenes's distinction between Brachmāna and Sarmāna. These two can be clearly distinguished by their different legends ethical values and moral outlook. Brahmanical legends start from Vedic mythology the great Rṣis, the seers of Vedic hymns and law givers, have achieved a position almost by the side of gods and the gift given to the priest is a plenti-potentiary. But the Śramaṇic legends deal with world renouncing saints and ascetics devoted to severe penances. The Brahmanical ethics and moral creed are steeped in the system of castes and renunciation though admitted does not play an important rôle. Knowledge of the Veda, sacrifice and respect to the Brāhmaṇas have been given great importance. Ethical values have a conventional import charity means liberality towards the Brāhmaṇas self sacrifice implies absolute devotion to the priests and the king's promotion to the heaven depends upon his obedience to the priest. But the ethical ideal of the ascetic poetry is different here the ethical discipline and renunciation are practised as the means for obtaining emancipation the saint fears no being and holds no terror to others he is the exalted embodiment of self denial and self sacrifice sages of all ranks practise these ideals and Ahimsā and Maitrī are the highest principles of moral life.

The ascetic morality is based on the belief in transmigration and Karman. Everywhere bitter complaints are expressed against the nature of Samsāra there is a pessimistic attitude towards life and stress is laid on the eternal bliss of liberation. These ideas are hardly met with in the Veda. There are a few casual traces of the Karma doctrine in the Chāndogya and Bṛhadāraṇyaka where characteristically enough it is taught

1 Pravaṇasasāra, Intro., pp. 24-25

by a king to the Brahmana. The pessimistic note so patent in ascetic poetry appears only in the latest Upaniṣads.

This ascetic poetry has left its influence on the Mahābhārata and on the Jaina and Buddhist texts, as it is clear from the Piṭāputra-saṁhvaḍa the counterparts of which are found in the Jātaka and in the Uttarādhyayana. The Mahābhārata has got many such sections, for instance Vidura-niṭavākya (5 32-40) Dhṛtarāṣṭra-śokāpanodana (Śrīpārvan 2-7) the famous parable of the 'Man in the Well' which is also present in the Jaina and Buddhist works the instructions of Dharmavyādha (Vanaparvan 207 16) Tuladhāra-Jāṭali saṁhvaḍa (Śānti. 261-64) the section of Yajñanindā (XII 272 etc.) the Go-kapilīya section (Ibid. 269-71) the detachment of Janaka (XII 178) which is common with Jaina and Buddhist texts, the story of hunter and doves (Śānti. 143-49) the tale of Mudgala (III 260f.) etc. Some of the principles inculcated and some of the moral values advocated in these sections are not quite consistent with the Brahmanical morality already expressed in other contexts.

As to the historical position of this ancient Indian ascetic poetry the Mahābhārata cannot be the original source, because these sections are found in the latest stratum so many of these discourses may have existed independently before they were taken up in the Mahābhārata. In conclusion Winternitz says, "I am inclined to think that ascetic poetry and the peculiar view of life expressed in it, first arose in an old form of Yoga which was merely a system of ethics and a practical theory of redemption that could as easily be combined with Sāṁkhya, as with Buddhist and Jaina teaching. Both Sāṁkhya and Yoga though taken up into the folds of orthodox Brāhmanism were originally not Brāhmanical but independent of the Veda. He accepts the position that 'some of the legends and maxims of the ascetic poetry contained in the epic are doubtless borrowed from Jaina or Buddhist texts. As to the common legends and maxims there are two possibilities: the original may have been either Buddhist or Jain or the parallel passages may all go back to the same source an older ascetic literature, that probably arose in connection with Yoga or Sāṁkhya Yoga teaching.

Though the approach is slightly different, there is much common ground between the Ascetic literature discussed above and the Magadhan religion outlined by me but for the geographical bias of the latter both the terms connote nearly the same stock of ideas. Unfortunately the works of sophists like Nāṅkhali Gosāla, Pūrāpa Kassapa, etc. have not come down to us. In the ancient Indian literature that has come down to us, one can say without hesitation in view of the nature of the legends and the ethico-religious outlook outlined by Winternitz, that Jaina and Buddhist literatures are the major custodians of ascetic poetry and Jainism and early Buddhism are the best representatives of the Magadhan religion.

1 This is short summary of a excellent paper 'Ascetic Literature in Ancient India' by Winternitz in his *Essays on Indian Literature*, Calcutta 1925.

(ii) Early Buddhist Literature

Throughout Buddhist literature, which is studied more exhaustively and critically than Jaina literature the personality of Buddha wielded tremendous influence on the reader almost at every context. Buddha is a master physician who wants to cure man of his miseries by prescribing to him his religious principles. As a successful teacher he rightly grasped men and their minds and we learn that he used to tell many amusing and agreeable tales both instructive and pleasurable which made all beings happy in this and the next world. Illustration has played a remarkable rôle in the Indian mode of thought and the syllogism necessarily includes an *Udāharaṇa*. This necessitated the teacher to keep himself well-acquainted with different walks of life from which illustrations were drawn that they might immediately convince the people about the intelligence of the teacher and about the veracity of his preachings. It is quite likely that Buddha included popular tales in his preachings. Pāli literature presents abundant evidence that Buddhist monks and preachers profusely illustrated their sermons with tales of piety, religious suffering, successful penance and the attainment of Arhatship. They sometimes invented pious legends, but more frequently they took fables, fairy tales, and amusing anecdotes from the rich store-house of popular tales or from secular literature, altering and adapting them for the purpose of religious propaganda. The *Bodhisattva* dogma in connection with the doctrines of rebirth and Karma, was an excellent expedient for turning any popular or literary tale into a Buddhist legend.¹ Similes and parables have a great effect on the audience, and they convince the hearer more easily than a legion of abstruse arguments. Eminent teachers, therefore, always used them to spice their sermons.

Beginning with the *Vinayapīṭaka* the rules and regulations in the *Khandakās* are introduced by narratives illustrating the occasion when they were announced by Buddha. In the *Cullavagga* too we come across many edifying anecdotes, some of them are conversion-stories and some of them deserve to be interwoven either in the life of the Buddha or the Buddhist order. The stories such as those of *Sāriputta*, *Moggallāna*, *Mahāpajāpati*, *Upālī Jīvaka* etc. have a perennial sociological and psychological interest. In the *Dīghanikāya* and the *Majjhimanikāya* of the *Sūtrapīṭaka* we come across bits of information connected with Buddha's biography. We have dialogues like the *Payāsīsutta*, and there are myths and legends which illustrate a doctrine or convey a moral. Stories of *Channa*, *Assalāyana* etc. have an appearance of some factual occurrence. The tale of the robber *Aṅgulimāla* who became a monk and reached the status of an Arhat, the legend of king *Makkhadeva* who entered the order of monks at the first appearance of grey hair and *Ratthapāla*'s renunciation and subsequent strictures on the vanity of worldly pleasures—these are some of the fine

¹ *Encyclopedia of Religion and Ethics*, VII p. 491.

specimens of ballad narrative edifying ascetic ideals. The two texts *Vimānavatthu* and *Petavatthu* give stories, all made after one model which illustrate how a happy or unhappy existence in the next world with its splendour or torment was acquired. These stories are meant to prove the universality and the efficacy of the doctrine of *Karman*. When the individuals concerned are made to explain their fate such narrations would certainly have an effect on the believing hearers. The commentators are there to supply the requisite details in full. *Thera* and *Therīgāthā* are collections of spiritual confessions of souls of monks and nuns yearning for peace. Undoubtedly these are ascetic heroes whose utterances are to enlighten and whose examples are to inspire others that want to follow the spiritual ideal. Some of them appear to be historical persons. The verses uttered by them do not give any biographical details, but the corresponding *Apadāna* stories and the commentary of *Dharmapāla* give good many details about these monks and nuns. Most of these stories look like mechanical patterns, but as tales meant for a moral exhortation they have a definite significance. The names have not got much value but the spirit of asceticism the working of the *Karma* doctrine truth of moral values and the need of a pious life are all impressed upon the believers by these stories. When one looks at the tales of men and women of different status in life who are inspired by religious ideals and necessarily adopt the monastic life it only means that ascetic values wielded a great influence on the outlook of these story writers. Some of these stories are interesting as pieces of genuine didactic tale and realistic pictures of life.

Then there are two other extensive tracts of early Buddhist narrative literature that preach moral and ascetic ideals interwoven in a story. The first is the *Jātaka*, and the second the *Apadāna*. According to Buddhist terminology *Jātaka* is a story in which Buddha, in one of his earlier births, plays some part, it may be as a hero or any other character or even as a mere witness. The dogma of *Bodhisattva*, coupled with the doctrines of transmigration and *Karman* could turn any tale into a *Jātaka*. These *Jātakas* not only heightened the greatness of Buddha's personality but quietly propagated also the ideas of rebirth and *Karman*, and established certain moral standards in the society for its collective welfare. Some of the stories that came to be put into the *Jātaka* form are already found in the *Suttas* as simple tales. If they are stripped of the personality of *Bodhisattva* and special Buddhist outlook and terminology we find that their contents include fables fairy tales anecdotes romantic and adventurous tales moral stories and sayings and legends. These have been drawn from the common stock of Indian folklore which is utilised by different religious schools in the r own way.

To be distinguished from the *Jātaka* tale is the *Apadāna* story which gives the life of its hero or heroine in one or more births laying

1 *Encyclopedia of Religion and Ethics*, the article on the *Jātaka*; *A History of Pali Literature* by B. C. Law (Calcutta 1937), V L I, pp. 271 ff.

stress on their good or bad acts and their concomitant consequences in subsequent births. They are the tales of heroic deeds, namely the pious and religious acts of men and women. 'An Apadāna, like a Jātaka, has both a story of the past and a story of the present, but it differs from a Jātaka in that the latter refers always to the past life of a Buddha, whereas an Apadāna deals usually, not always, with that of an Arhat. Many of them are good legends of saints, and some of them are identical with monks and nuns celebrated in the Thera- and Therī-gāthā. Usually they are related in the first person. Some of the names are quite historical and a few of them like Śāriputta, Ānanda, Rāhula, Khemā, Kāśyapāmi are well known in the Buddhistic hierarchy from other sources. But most of the tales have a mechanical form and contents, and they appear to have been specially framed to glorify some pious act or the other. The great commentators like Buddhaghōṣa and Dharmapāla quote plenty of legends both of the Jātaka and the Apadāna type in their various commentaries,¹ and these constitute an important bulk of Buddhistic narrative tales. The tendency to uphold religious and ascetic ideals is quite patent in all these stories.

iv) Jaina Literature

a) CANONICAL SCRIPTURE

Turning to Jaina literature, the Ardhamaṅgadhī canon though recast into its present shape much later contains undoubtedly old portions which can be assigned quite near to the period of Mahāvīra, the last Tīrthakara of the Jainas. We possess in this canon a good bit of narrative portion which is characterised by didactic and edifying outlook. It covers biographies of religious heroes such as Tīrthakaras and their ascetic disciples including the Śalākāpuruṣas, explanatory similes, parables and dialogues, and didactic and exemplary tales and pattern stories of men and women turning into monks and nuns and attaining better births in the next life.

The two texts, Ācārāṅga and Kalpasūtra,² give a biography of Mahāvīra vividly describing the hardships which he had to undergo in his monastic life and Bhagavati, in its different dialogues, gives some side-light on Mahāvīra's personality especially his skill in debates and in offering explanations in reply to the questions of his numerous pupils, male and female. The lives of other Tīrthakaras, narrated in the Kalpasūtra, are no biographies at all, but supply the reader with a string of names (*śūdrāṅgi*)

1 See for instance, *Buddhist Legends*, by Barlingame in *Harvard O Series*, vols. 28-30, Cambridge, Mass., 1921.

2 For the editions etc. of these texts the readers are referred to *A History of Indian Literature* by Winternitz, Vol. II (Calcutta 1933) and *Die Lehre der Jainas* by Bahabring (Berlin and Leipzig 1935). For economy of space only essential bibliographical references are given.

with which perhaps the reciter is to give a detailed account We get some glimpses of the life of Nem; Pārva etc. in other texts also.

What must have been simple similes in the beginning are shaped into narrative pieces with a view to work out the simile in all its details and to deduce a lesson from it for the benefit of pious believers. Nāyādhammakāḥo gives us some good examples. A tortoise is known to be guarded with regard to its limbs a gourd sinks when covered with mud and the fruits of Nandi tree are harmful These ideas are used for the purpose of teaching some lesson or the other and they illustrate how the unguarded monks suffer how those loaded with Karmas sink to the bottom of hell and how those who taste the pleasures of life suffer in the long run. Almost on similar lines parables are elaborated either as a narrative piece or in a lively dialogue, and every detail conveys some lesson The parable of the Lotus in the Snyagaḍaṭh is an elaborate piece. There is a great lake full of lotuses in the midat of which stands a grand lotus. Four men from four quarters come there and try to pluck that grand lotus, but they were not successful A monk, however succeeds in plucking it even from the bank merely by uttering certain words. The lake is the world; the lotuses the men the grand lotus, the king the four men, the heretics; and the monk is the Jaina saṃt who by uttering the true word of faith, wins over the king, and his religion is triumphant. Apart from the intended purpose of the parable, one point is plain to us that religions thrived well under royal patronage which consequently was sought with competition The parable of four daughters-in-law in the Nāyādhammakāḥo is a simple folk-tale skilfully used for religious purpose. A shrewd father-in-law entrusts five grains of rice to his four daughters-in-law with an instruction that they should be returned whenever demanded. The first daughter-in-law is vain and indifferent and throws them away thinking that there is plenty of rice in the granary the second also thinks alike but swallows them the third carefully preserves them in her jewel-casket and the fourth plants them and reaps a rich harvest with the result that she has a large stock of rice at the end of five years. The father-in-law punishes the first two entrusts the third with the entire property and hands over the whole management of the household to the fourth. The four women represent the monks and the grains of rice are the five great vows Some neglect them some observe them carefully while there are some noble monks who not only observe them but also propagate them for the benefit of others. The story of Māyandi princes is a manners tale developed into a parable and used to exhort the need of firm faith in religious principles. The Uttarādhyayana also gives some parables. The parable of the ram (chap. VII) brings out the fate of a being fed with worldly pleasures and instructs how human life is the capital with which heaven is to be gained If the capital is lost one is born as a denizen of hell or a brute The leaf of the tree (chap X) discourses on the fleeting character of human pleasures with appealing similes, and repeated warnings are given to the aspirant to be

ever vigilant. 'The wicked bullocks (chap XXVI) is a homely but biting criticism against quarrelsome pupils who are a nuisance to the teacher

We come across a good number of legendary tales which are illustrative of the good and bad results of the practice of virtues and vices. The characters in the story attain better worlds and even liberation by following the principles preached by Mahāvīra, Parśva or Nemi, or they go to wretched births and even hell by violating them. Many heretics are shown to have been converted to the creed of Tīrthakaras. Some of these tales are purely Jaina in origin while others are drawn from the common stock of Indian tales, though used to propagate Jaina virtues and have their counterparts in Hindu and Buddhist literatures. Many of these legends are connected with famous cycles of tales associated with outstanding personalities like Kṛṣṇa, Brahmadaṭṭa Śreṇika etc. According to Jainism the virtues of a pious house-holder or lady are necessarily conducive to ascetic life, and a layman if he steadily follows the steps of religious life automatically reaches the stage of monastic life. Naturally most of these legends are ascetic in outlook. The Śramanic religion especially Jainism has laid great stress on asceticism with the result that the Jaina literature gives us some lives of ascetic heroes that passed through exceptional sufferings at the hands of gods, men and lower beings, practised severe penances maintaining the spiritual balance at the critical moment of death, and thus attained a higher status of life in the next birth. It is quite probable that many of them are factual in origin referring to historical ascetics, though the details might have got elaborated in course of time. Sometimes their names are simply referred to and it is the commentators that supply the necessary details.

Besides the casual references to Śiśupāla, Driṣṭāyana, Parśvara etc., the *Suyagaḍaṃ* refers to the story of Ārdraka about whom the *Niryukti* and the commentaries give interesting details. The text shows how he refuted Goḍāla, a Buddhist, a Vedāntin and a Hastyāpasa. After defeating the opponents he was going to Mahāvīra an elephant broke the chains and rushed against him but on approaching him bent on its knees to salute him King Śreṇika, who witnessed the scene wondered how the elephant could break the chains. Ārdraka replied that it was still more strange that a man could break the fetters of worldliness. Often we meet with discussions and doctrinal clarification between the pupils of Parśva and those of Mahāvīra in texts like *Uttarādhyayana*. More than once pious men and women, such as Śivarāja Sudarśana, Śamkha, Somila Jayanti etc. (in the *Bhagarati*) approach Mahāvīra and get some dogmatical explanation

There are many stories, definitely didactic which illustrate the consequences of good and bad deeds. In the *Nāyidhammakahā* prince Meha when he is growing mentally unsteady is confirmed in his faith in the ascetic life by Mahāvīra who narrates to him how he in his earlier life as an elephant had protected a hare by patiently holding up the foot. The merchant Dhanna, who is chained together with the murderer of his son,

had to partake meals with him out of sheer physical necessity similarly the monks should eat food etc. simply to sustain the body and not to grow strong or to look well, so that they might carry on their religious duties. King Selaga who was converted to the creed of Ariṣṭanemi becomes negligent about his duties being addicted to wine, but is duly enlightened by one of his faithful pupils. The story exhorts the monks to be vigilant about the details of ascetic life Malli is destined to be born a female as a result of a bit of hypocrisy in the religious practices in an earlier life and she teaches her six suitors, the colleagues of a former life through a golden image with rotten food inside, about the inner hatefulness of her apparently beautiful body and thereby induces them to renounce the world. Finally they all attain liberation King Jīyasattu was led to the true faith by his minister Subuddhi who demonstrates to him the changeability of all things by the filtration of drinking water from mud. The layman Nanda is born as a frog because of his excessive attachment for the lake and the surrounding accessories of pleasure built by him for the benefit of his fellow citizens. As such he proceeds to Mahāvira but is crushed on the way under the foot of Śreṇika's horse and dies with the formula of confession by which he is born as a god Poṭṭiā, the wife of the minister Teyāliputta, enters the order finding that she had lost the affection of her husband. After she is born as a god she repeatedly tries according to the previous promise, to enlighten Teyāliputta but he is convinced about the value of renunciation only when he has fallen on bad days after losing king's favour and after attempting to commit suicide. At last he becomes a monk, and converts the king who asks his forgiveness. In the end they attain liberation Dhammaru, who eats himself the poisonous food to save the life of ants, becomes a god and subsequently attains liberation while Nāgasari, who offered that food, becomes sick and poor She is reborn as Sukmālyā who becomes a nun not being liked by her suitors. The sight of a harlot enkindles her passion and she entertains a hankering for love-satisfaction in the next life. She becomes first a harlot of the gods is born subsequently as princess Doval and married to all the five Pāṇḍavas. Pādmanābha, the king of Avarakakṣā, on account of the mischief of Nārada, robs her but was conquered by Kṛṣṇa Viśudeva who takes her back to her five husbands. After paying respects to Ariṣṭanemi and practising severe penances in due course, the five Pāṇḍava monks and Doval attain liberation. Cilāya, a robber kidnaps Sumśumā but suffers a good deal as he has to run away simply cutting her head and taking it with him in the same manner suffer those monks who are addicted to physical pleasures. The father Dhanna and his sons, who were pursuing the thief feed themselves on the headless trunk of Sumśumā just to save their life similarly the monks and nuns are to eat food etc. merely to sustain their body and enable themselves to carry out their ascetic duties. Such monks finish their journey safely like Dhanna and his sons. The layman king Puṇḍarika allows his brother Kṛoḍarika to enter the order and tries to help him to continue

as a monk when he is sick and ailing. A second time he is not successful, so they interchange their places. Kaṇḍarika finds the pleasures of royalty to be painful and goes to hell after death, while Puṇḍarika becomes a worthy monk and attains liberation. The lesson of the story is quite apparent that monks should follow Puṇḍarika's example. All these stories have some lesson or the other for devoted monks.

The Uvāsagadaśō presents ten narratives which are pattern-stories, glorifying the lay followers that are an example for others. They are all put as contemporaries of Mahāvira who prescribes the elaborate vows following which they attain liberation in due course. Ānanda is a model Uvāsaga who acquires Avadhī jñāna by practising the vows and observances. Kāmadeva, Cūlanīpiya Surādeva and Cullasayaya stick to their vows in spite of external temptations and threats even when life was in danger when relatives were persecuted and when their health and possessions were at stake. Kuṇḍakolliya is firm in his faith and could not be tempted to the creed of Gośāla. Saddālaputta is converted from the Ājivika faith to the creed of Mahāvira and it was not possible for Gośāla to win him back. Mahāsayaya was a pious house-holder his vicious wife tried to tempt him, but was consequently cursed by him that she should be born in hell, Mahāvira told him to repent and confess for his curse which he did and attained liberation in due course. Nandinīpiya and Sālinīpiya are pious householders that attain liberation duly. These stories are moulded in such a pattern that it is possible to multiply them to any number by simply changing the names etc. the purpose is the same though the names and a few other details differ. Dadhapaṅga appears to be a symbolical name for a soul that has developed firm faith and thus attains liberation his biography is found both in the Uvavāliya and Rāyapaseṇajja.

Taking into account the stereotyped plan of narration and the division into Vargas, we can group together the second Śrutaskandha of Nāyadharmakāhā, Antagaḍa-, Aputtaravavāliya-dasō and the Niravāliyaśō which comprises the last five Upāṅgas. In the second section of Nāyā, it is expected of the reciter to elaborate from the skeleton, proper names and catchwords of the story 206 stories of which that of Kālī alone is given in full. They are all meant to explain how certain goddesses came to have their positions on account of their religious practices in earlier births. Kālī, for instance, hears the preachings of Pārśva and becomes a nun under the guidance of Puṇḍaricā. As expected of her she is not indifferent to the body but is much attached to the toilet and has to go out of the Gṛha consequently. She practises fasts etc., and is born as a goddess. She comes to Mahāvira to honour him, and he narrates to Gautama about her future fate.

The stories in the Antagaḍa-dasō fall into two divisions according as they are associated with the age of Ariṣṭha Nemi and Kauśha Vāsudeva or Mahāvira and Seṇiya. These ninetytwo lessons give us tales of men and women who put an end to Saṃsāra and attain liberation after conforming to the creed of Tirthakaras. One feels overwhelmed by the idea that men

and women even from royal families are getting themselves initiated into the order the call of spiritual freedom is demanding a sort of religious recruit on a grand scale and thus swelling the ranks of ascetic legions. A few stories are given in full and the rest are to be mechanically multiplied. The story of Gayasukumāla is a typical ascetic tale illustrating penancial heroism and forbearance. The six male children of Devaki were transferred, through the divine courtesy of Hanuṅgameś, to the lap of Sulasā and had entered the ascetic order. When Devaki was pining that no son was with her and even Kṛṣṇa visited her after six months, Kṛṣṇa obtained a boon by propitiating that very deity whereby Gayasukumāla was born to her. Despite persuasion to the contrary the prince entered the order to the offence of his father-in-law Somila who felt that his daughter was neglected by him in her prime of youth. One day when he was practising penance on the burial ground, Somila, in a mood of revenge prepared an earthen basin on his head and poured burning charcoal there. The young monk patiently bore the pangs, successfully destroyed the karma and attained liberation. Somila however died a premature death at the sight of Kṛṣṇa. This text supplies us with the information about the destruction of Dvārakā and the Yādava clan. The story of Mudgarapāṇi taking the cudgel against the vagabonds that were ill treating his devotees, the gardener Arjunaka and his wife Bandhumatī, is a fine piece of folk-tale to make people devoted to the village deities but the fact that Mudgarapāṇi is helpless against pious Sudarśana only shows how it is used to establish the superiority of Mahāvīra's followers. Arjuna is converted to the creed of Mahāvīra as a monk he patiently puts up with all insults and pains, and at last by his penances he attains liberation. The tale of prince Ātmuktaka only shows how spiritual problems induced youths to enter the order of monks and have them solved by finally attaining liberation through penancial discipline.

The *Aṅgataravavāyīya-dasāo* illustrates the stories of persons who attained highest heavenly mansions by practising penances. That of Dhanna is a typical story and shows how fasts played an important part in the discipline of ascetic life.

The *Nirayāvalīyāo* gives us a graphic description of the birth of Kūṇḍiya, the son of Senūya by his wife Cellapā, who wanted to eat the flesh of her husband during the period of her pregnancy longing and somehow her step-son managed to fulfil her desire. She feared that the issue would be a bane to the dynasty and in fact she tried to do away with the child but without success. As foreseen by her Kūṇḍiya really grew into a wicked prince. He wanted to capture his father's throne during his life-time by putting him into prison and he tried to wrest from his brother Vchalla the paternal gift to him of a necklace and an elephant. Vchalla, however sought shelter with his maternal grand father Ceṭaka who made alliance with nine Mallakis and nine Licchavis to defend the just cause of Vchalla against Kūṇḍiya and his ten step-brothers. In the great

battle that ensued Kūṇiya and his ten brothers died and went to the Hemābha hell. The Kappiyā continues the narratives of the sons of Kāla and others who entered the order under Mahāvira and attained various heavens as a result of their religious practices. The Pupphiyā narrates the story of Aṅgā of Sāvattihī who was initiated into the order by Pārśva and who was consequently born as a moon in the lunar region as a result of his monastic discipline. The next interesting story is that of Somilā, the learned Brahmin who was almost converted by Pārśva, but he grows slack, adopts Brahmanic ways of life by planting trees etc., and becomes a Dīśāpokkhiya monk. A god however, enlightened him he resumed Jaina vows and after severe penances he became Śukra planet and would attain liberation in due course. Subhadra yearned for children but she had none. She became first a lay woman and then a nun in the Jaina church, but her longing for children remained and she began to fondle the children of others. Though banished from the monastic congregation, she remained a nun but continued nursing children. Consequently she was born as an attendant goddess Bahuputrikā. In the next birth she was born as Somā, was married to a Brahmin Rāṣṭrakūṭa and had sixteen twins within sixteen years. She got disgusted with this life, entered the order and in due course attained liberation. The Pupphacūlā narrates stories of ladies who were good disciples of the nun Pupphacūlā and secured heavenly status. Bhūtā, for instance was a pupil of Pārśva and was admitted to the order of nuns. She had a fancy for washing everything with water against monastic rules. As a result of this, she first reached only the heaven and then attained liberation later in the Mahāvideha country. The Vaṇḍadaśo gives stories of twelve Vṛṣṇi princes, the sons of Baladeva. The glories attained by prince Nisādha, the disciple of Nemi are explained by a reference to his past life as prince Virāḍgada who practised penance for fortyfive years, was subsequently born in heaven and then became Nisādha. As to his future he would become a monk, go to heaven and then later attain liberation.

The Vivāgasuyarṇ as its title indicates, gives narratives to illustrate the unhappy and happy consequences of wicked and pious acts. The first section gives ten stories illustrating the fruits of wicked acts while the second gives only one story about good deeds and the remaining stories are to be mechanically narrated. Ikki the district officer was cruel and oppressed people with heavy taxes etc. as a result of this, he suffered incurable diseases in this life and was born as Miyaṇputta, of foul constitution in the next birth. Passing through various lives of beasts and birds, he would be born as a merchant prince, he adopts Jaina vows, becomes a monk and goes to heaven and at last he attains liberation. The hunter Bhīma killed many beasts to satisfy the pregnancy longing of his wife for flesh and wine. She gave birth to a child Gottāsaya by name that grew into a wicked hunter excessively addicted to flesh and wine. In the next life he was born as Ujjhātaka, a despicable boy who proved to be a curse

to the family was given to vices like gambling, woman and wine and was ordered to the gallows by the king as a punishment for his debauchery. Subsequently he would pass through various worldly and bellish births, then go to heaven from the birth of a merchant-prince where he acquires right knowledge and thereafter he would get liberation. Niṣṣaya was a cruel dealer in eggs of which he enjoyed several dishes. This sin led him to hell and thence he was born as Abhagga, a tyrant and oppressive robber who was a nuisance to the surrounding territory. King Mahābala, finding that it was not easy to defeat Abhagga, invited him cordially for a feast, and then closing the city gates, ordered his execution. After wandering long in Saṁsāra, Abhagga would be born as a man enter the order and finally attain liberation. A shepherd Chanīya by name killed several animals and enjoyed and sold dishes of meat. This sin led him to hell and thence he was born as a son Sāgaḍa to Bhaddā who had lost many of her children. After the child birth the family fell on evil days, Sāgaḍa grew vicious and debaucheronous, and became attached to Sudarśanā, a kept mistress of the minister. He was dragged before the king who gave him capital punishment by making him embrace a red hot female statue. Mahāvīra prophesied that Sāgaḍa and Sudarśanā would be later born as twins and would live as husband and wife. Consequently he would go to hell and pass through a series of births. As a merchant-prince he would enter the ascetic order and finally attain liberation. The royal priest Mahesaraḍatta celebrated human sacrifices so that the king's enemies might be destroyed. This sin took him to hell whence he was reborn as Bahasaḍatta, the family priest with free access to the royal harem. On account of his vicious relation with the queen, the king ordered him to be impaled publicly. Mahāvīra predicted that his soul would pass through various lower births, become a human being, practise asceticism and finally attain liberation. Duḥjohana was a cruel jailor that inflicted manifold tortures on the convicts. He went to hell and was thence born as prince Nandivardhana who tried to murder his father Śrīdāma through a barber but was detected and ordered to be executed. Mahāvīra foretells that he would migrate like Ujḥivaya and attain liberation. The physician Dhanvantari enjoyed and prescribed meat-preparations, and this sin led his soul to hell. Thence he was born as a merchant-prince Umbaradatta. He proved a bane to the family and wandered in the town suffering from several diseases simultaneously. Mahāvīra prophesied that his future fate would be similar to that of Mīyāputta. The cook Śurīya employed hunters, fowlers and fishermen to catch animals, birds and fish and enjoyed and sold meat-dishes. In the subsequent birth he was born as the fisherman Sorīyadatta. Not only he sold fish to the public but also enjoyed fish-preparations. He suffered terribly on account of a fish-bone sticking in his throat. His future career Mahāvīra said would be like that of Mīyāputta. King Śhaśaḥa burnt alive his 499 queens and their mothers who conspired against the life of Śaśaḥa his favourite queen. By this sin he was destined

to go to hell whence he was born as a beautiful daughter Devadattā. She was married to Pūṣanandi who was very much attached to his mother. She did not like this and killed the mother in law with a hot iron bar. The king ordered Devadattā to be impaled. Her future career would be like that of Miṃṣputta. The courtesan Puḍhavisri seduced many persons of different status in life. As a result of this sin she went to hell and was further reborn as a beautiful girl Afijū. She became a queen but suffered a lot on account of her vaginal pain which was incurable. Her future career Mahāvira prophesied would be like that of Devadattā. The second section deals with the fruit of pious acts. The pious layman Sumuha received the monk Sudatta with pure and plenty of food. Consequently he had his journey of Saṃsāra shortened and was subsequently born as prince Subahu of magnificent fortune. He received vows under Mahāvira. Later on he would study scriptures, practise austerities, go to heaven and subsequently attain liberation. With the difference in names, the remaining stories are similar to that of Subahu.

The didactic tone of these stories is apparent. They want to give lessons in good behaviour both to monks and householders or to nuns and house-ladies. The pictures of the past and future and the horrors of transmigratory circuit warn the believer to tread the path of piety even if he has erred, there is a better future for him and he should follow the instructions of a teacher like Mahāvira. Asceticism is a sovereign remedy against all the ills of this and next life. The sins enumerated and professions condemned give a fine glimpse of the ethical code which Jainism has always insisted upon.

The appeal to ascetic sentiments is worked out in a vigorous poetic back-ground in some of the stories of the Uttarādhyayana. King Nemi enters the order of monks after refuting the arguments of Indra disguised as a Brahmin who wanted to test his faith (chap IX). The legend of Hariesi sets aside the traditional value of sacrifice, and self-control and penance are held in great reverence (chap XII). The story of Citta and Sambhūta (chap XIII) belongs to the great cycle of tales about king Brahmadatta, and is a common property of Jaina, Buddhist and Hindu works¹. King Bambhadatta goes to hell while the monk Citta attains liberation. This again conveys the superiority of ascetic values (chap. XIII). The chapter Usuyārijjāṃh pleads so strongly for monastic values that it leads to a group-renunciation on the part of the king, queen and others. Ariṣṭanemi's renunciation with compassion towards the victims of the wedding feast Rājimatī's devotion to him and her consequent retirement, her eloquent chastisement of wavering Rathanemi who was enlightened by her and the attainment of liberation after severe penances, the chapter Rahanemijjāṃh (XXII) which nicely depicts these events, is a brilliant piece of ascetic poetry. The chapter Saṃhājijjāṃh (XVIII) gives some idea

¹ See Charpentier's Intro., pp. 44 etc. and Notes, pp. 357 etc., of his ed. of the Uttar., Uppala 1922.

of the early capital of Jaina legends about ascetic heroes some of the names of these outstanding persons are known to us from other sources. The list includes twelve Cakravartins, four Pratyekabuddhas and other kings like Udayana, Kāśrāja, Vijaya and Mahābala. Some of the legends like that of Miyaputta (chap. XIX) give a nice occasion for the text to present a good deal of didactic instruction moral exhortation and dogmatic details.

Coming to the Paīṅgas some of them are full of references to stories about pious persons and ascetic heroes¹. There was a nun Puppacūlā at Poyapapura her religious preceptor was Annlyānta while crossing the river Ganges he was thrown off from the boat and he died piously and attained the highest object (S. 56-57). Amayaghosa of Kayandī abdicated the throne for his son and toured all over the earth practising religion after mastering the scripture when he returned to the metropolis, Candavega wounded his body and when his limbs were being cut, he died and attained the highest object (S. 76-78). Avantī Sukumāla of Ujjayantī heard one evening the description of Nalin-vimāna, was reminded of heaven entered the ascetic order and sat in steady meditation under a bamboo grove in a lonely corner of the cemetery. His body was being dragged and bitten piteously by a carnivorous jackal for three days. He was indifferent, firm like the mountain and tolerated the agony. When he died piously and attained the highest object, gods showered scented water with flowers and to this day we have the pond Gandhavatī there (Bh. 160, M. 435-39 and S. 65-66). Ilāputta is an example of non-attachment for the world (M. 483). King Vesamapādāsa of Kunāla had a heretical minister Riṭṭha by name. There was a learned preceptor Usahasena who had a well read pupil in Sthāsena. Being defeated in a debate that cruel Riṭṭha set Usahasena on fire one evening as he was being burnt he died piously and attained the highest object (S. 81-84). Kapḍariya and Puṇḍariya who were destined respectively for lower and upper births, go to Anuttara region by their firm attitude for a day (M. 637). Even after staying with friends, the soul is all alone when quitting the body like Kapḍa at the time of his death. Kapḍa had conquered anger by forbearance (M. 377 496-97). The monk Kattiya (the son of king Aggi) physically dirty yet endowed with virtues, when he was wandering for food in the town of Rohḍaya, was struck with a javelin by Kuśca. Enduring that agony he quitted the body piously and attained the highest object (S. 67-69, Bh. 160A noted by Kamptz). The monk Kālavasiya, the son of J yasattu of Mathurā, is said to have been eaten by a jackal in his illness on

1 Taking into consideration the crucial passage, an attempt is made here to arrange them alphabetically. The references are to the Āgamodaya Samiti ed., Bombay 1927. See also *Über die vom Sterbefasten handelnden älteren Paīṅgas des Jainas-Kanon* by Kurt von Kamptz, Hamburg 1923. In this section Bh. = Bhattaparīṅgā, M. = Marasamvāhi, S. = Saṅgihāra.

2 Cf. Nāyādharmakakho XX and see above, p. 21.

3 Cf. Anāgajadāso, 5th Varga, para 81.

the mount Moggalla (M. 498) Kīḍhi, the son of a householder felt happy after abstaining from theft (Bh. 106) Kīmī is well known for his forbearance even when he did not get food (M. 497) The merchant Kuberadatta, full of infatuation as he was, could not distinguish, like Vesiyāna, with whom to unite or not to unite and had criminal intimacy with his daughter (Bh. 113) In the town of Kumbhārakaḍa there were five hundred monks, namely Khandaya and his pupils, endowed with ascetic virtues. All of them, except one were crushed under a wheel (or in a machine) They suffered peacefully continuing their meditation and bearing no ill will died piously and attained the highest object (M. 443-495 S. 58-60) The young monk Kurudatta, while meditating with a religious vow in the forest, was burnt at Gajapura and consequently attained the highest object (M. 492 S. 85) A monk, though free from attachment and penance-worn, degrades himself by the company of women like that saṃt who dwelt in the house of Kosā (Bh. 128) Gaṅgadatta, Viṣṣabhū and Candapūṅgala supply good illustrations of anger hatred and infatuation (Bh. 137) Possibly there were two Gayasukumālas the first had his body burnt by his father-in-law on the cemetery¹ he tolerated the burning sensation and did not swerve from his religious practices (M. 431-32 492) The second one was pinned to the ground like wet skin with hundreds of nails, and he died piously (S. 87) The king Candavaḍṣaya was steady and firm in the hour of his death and thus achieved his object (M. 440-1) In the town of Pāḍaliputta, that famous Cākyā abstained from preliminary sins, and submitted himself to Inḡinī-maraṇa. Getting due respect and vanquishing the enemy he had his body burnt (?). When he was observing Prāyopagamaṇa in a cowpen, the cow-dung cakes were set on fire by cruel Subandhu (or Subuddhi) he remained firm though burnt, and attained the highest object (Bh. 162, M. 478 S. 73-75) Cūlaputta was a pious monk endowed with ascetic virtues by the smell of blood ants swarmed on him and began to bite his head his body was rendered porous like a sieve though he was bitten thus, he bore no ill will and thus attained knowledge and the highest object (Bh. 88 M. 427-30, S. 86) The king Jva was saved from death by a portion of verse, and he became a successful monk then what to say of the efficacy of the Sūtras preached by Jva (Bh. 87)? That devotee of Parivrajakas [Harivāhana by name] offered hot food to a recluse in a pot placed on the back of a pious banker Jīṇadhamma of Kāḱānapura. The hot pot took out a patch of flesh etc. Disgusted with the world the banker became a monk. He abstained from all food and stood facing each direction for one fortnight. His wound was annoyed further by birds, worms etc., but he tolerated all that quietly taking that to be the fruit of his Karmas and less troublesome than the tortures of hell At the end of two

1 Cf. Antagadassā, 3rd Varga.

2 See the story of Sapaakumāra given by Nandendra 1 his commentary on the Uttarādhyāyana, XVII, gāthā 37 pp. 239-40 of Śrī-Uttarādhyāyanaḥ, Bombay 1937

months he fell dead, paying respects to Jinas (M 412-423) Desire for pleasures degrades one, while indifference to the same rescues one from Saṃsāra the two brothers [Jigapāliya and Jigarakkhiya]¹ who met a goddess and a god (on an island) are an illustration in this context (Bh 147). Dapḍa was endowed with ascetic virtues when he stood practising some penance he was pierced with arrows being concentrated on the words of Jina, he was indifferent to the body he endured the pain and attained the highest object (M 465 S. 61-62) One who is heretical and hates the saints suffers terribly here like that Datta of Turumipi (Bh 62 M 491?) The devotion unto Jina results into happiness and birth in a good family like that Daddura of Rāyagīha who was formerly Maṇiyārasoṭṭhi (Bh. 75). The saint Damadanta though blamed and praised by Kauravas and Pāṇḍavas, maintained the attitude of equality (M 442). Devaraī, the king of Sakeya lost his kingdom and its pleasures, and was thrown into the river by his queen who was attached to a lame man (Bh 122) The two monks Dhanna and Sālibhadda, that were endowed with penancial glory submitted themselves to Prāyopagamaṇa on a pair of stone slabs near Vebhāra mountain in the vicinity of Nālanda they had no attachment for their bodies which withered with cold and heat, and they reached Anuttara region through divine grace their bone heaps can be marked out even to this day (M 443-48). At Pāḍaliputta of Candayagutta there was one Dhammasiṭha who abandoned Candasiri and adopted religious life at Kallaūra he practised Gḍhra-pṛṣṭha Pratyākhyāna peacefully he was indifferent to the body though eaten by thousands of worms and consequently he attained the highest object (S. 70-72) Nanda, Paraśurāma, Pāṇḍurārya and Lobhananda perished on account of anger vanity treachery and greed respectively (Bh 153) Five members of a family at Ayalaggāma viz., Surai, Saya, Deva, Samaṇa and Subhadda, humbly waited upon a monk Khamaga by name, who was penance-worn, and accepted from him the vows of a house-holder after hearing his discourses on Puṇya and Pāpa. Later they entered the ascetic order in the religious regime of Vāsūpājya. They practised various severe penances and were born in the Aparājita-vimāna. Thence they were born as the victorious sons of Pāṇḍu in the Bhārata country Hearing the sad news of Kṛṣṇa's death they got themselves admitted to the order under the monk Sūṭṭhiya. The eldest mastered fourteen and the rest eleven Pūrvas, and they became famous all over the world. They came to Surāṭṭha and hearing about the Nirvāṇa of Jina [Nemi] they adopted fast Bhāma practised rigorous austerities, adopted Prāyopagamaṇa on the mount Śatrumajya, tolerated every trouble and reached Parinirvāṇa. The rest of them also followed him (M. 449-64). Even a Pāpa (L. e. crocodile) could get divine attendance, when fallen in a crocodile pond, by virtue of his having observed the vow of Abhiśa only for a day (Bh. 96) There should not be

1 Cf. Māyādharmakāśha, chap. IX, p. 18 above, the story of Māyāndi prince.

2 Māyādharmakāśha, chap. XIII.

3 This is one of the seventeen types of death.

any attachment, even for a second towards kinsmen and relatives, because it is they that become enemies like that mother in the case of Bāmbhadatta (M. 376) The pupils of the Arhat [Mahāvīra] were burnt by Mañkhali¹ with his penance lustre being thus burnt, they attained the highest object (S. 88) The queen Miyāvai destroys within a moment the Karma of her past lives by Vandana and other rites (Bh 50) Possession or attachment is dangerous the saint Meyajja, along with the Kraufica bird (?), was oppressed by a house-holder when the wealth was really taken by his son² Out of sheer compassion he did not expose the Kraufica bird which was a culprit and when his eyes were pierced he remained firm like the Mandara mountain (Bh 133 M 425 6) That wicked Menṭha, who was sent to the gallows for theft, offered salutation to the Jina [at the moment of his death] and was born as a Yakṣa Kamaladala by name (Bh. 78) Thirtytwo members of the club Lalyaghadā at Kosambī faced courageously the flood of the river submitted themselves to Prāyopagama and attained the highest object (S 79-80 M 480?) The saint Vairasi had a band of five hundred pupils he stood courageously in the sun on a slab of stone performing his penance tender as he was his body melted as it were like a lump of ghee the place where he was worshipped by gods is known as Rahāvattagiri and the mountain where Indra honoured him became famous as Kuñjarāvatta (M 468 73) A single lie vitiates many truthful words by telling a lie but once Vasu went to hell (Bh 101) The fourth sovereign [Sapankumāra] suffered from sixteen diseases for a period of seven thousand years, but he tolerated all of them (M. 410-11) After a fast for four months on the day of fast-breaking when he was steady in his vow and while he was coming down the mount, the saint Sukosala was strangled by his mother now born as a tigress, at Cittakūḍa on the Muggilagiri he tolerated patiently all that and attained the highest object (Bh. 161 M 466-67 S 63-64) The ignorant cow boy uttered piously the Namaskāra mantra and was born consequently as a merchant-prince Sudānsapa at Campā (Bh. 81) The monks from the low caste Somadatta etc. of Kosambī, were thrown into the sea when they had submitted themselves to Prāyopagama (M 493) Due to pure Samyaktva, i. e. Right faith though not accompanied by conduct Harikulaprabhu Śreṅka and others were destined to be born as Tirthakaras (Bh. 67) Sodāsa suffered being a slave of taste, and the king Somaliya of the sense of contact (Bh. 145-6)

The above survey is partial and does not include all the references from the Pañcās. There are some Kathānakas which are anonymously introduced (M 424 510 etc.) and there are others which give some names without sufficient details (M 433) I have tried to note the contents of the verses with utmost caution because it is difficult to interpret them without already having a close acquaintance with the Kathānakas. In some

1 Cf. Bh. g. 14, Śalaka XV

2 Possibly there are two versions of the same story

cases it is hard even to spot the proper names. A story from the *Dīṭṭhivāya* has been summarised (M. 512-520) but the crucial names are not properly indicated. To illustrate how different *Paśāhas* or hardships, of which we get an account in the *Uttarādhyāyana*, chap II (M 484) were endured by the ascetic heroes of the past, various names are mentioned but the text gives very few biographical details (M. 485 503 etc.)

This bird's-eye-view of the narrative sections from the *Ardha māgadhī* canon reveals to us certain broad traits. The legends are associated mainly with three *Tīrthakaras*, *Nemi*, *Pārśva* and *Mahāvīra* the majority with *Mahāvīra* and minimum with *Pārśva*. In all the legends connected with *Nemi*, *Kṛṣṇa Vāsudeva* figures quite prominently and they get closely linked with what we call *Harivāṣṭa*. The tales belonging to the age of *Mahāvīra* give good many details about contemporary dynasties and kings. Though they are didactic in spirit it is quite apparent that some characters are historical persons. As remarked above, some legends are specifically *Jaina*, while some are special editions of common Indian legends with ethico-religious bias of Jainism.

Some evidence is preserved in the canon itself as to how these pattern-stories etc. were kept in traditional memory. Almost all of them stand at present in prose, but in some places the series of names are put in the form of a verse. Further *Uvāsagadastī* gives a few verses which must have served a good aid to memory of the teachers who gave the stories in details when the occasion arose. The commentaries on the texts like the *Nāyādhammakāhā* give pithy verses summarising and explaining the motive of the stories. It is difficult to say whether these verses are the later summaries of the present texts or the texts themselves have such verses at their basis. Though the first alternative is not altogether excluded, I feel inclined to accept the second alternative as a general rule. The entire narrative of the *Samarāṅgacāhā* was presented by *Haribhadra* on the basis of a few verses which too have come down to us. Such verses do presuppose stories in oral tradition but they themselves lie at the basis of the written compositions available at present.

b) POET AND PRO-CANONICAL STRATA ETC.

The next stratum of *Jaina* literature, which deserves special attention in the survey of early narrative tale, is represented by *Nijjuttis* that are something like commentaries which not only explain a few topics connected with the text with which they are associated by the application (*anvaya*) of *Anuyoga-dvāras* etc. but also supplement the information

1 O the *Niryuktis* the following sources may be studied. Leuman *Dadavaikālikasūtra* and *Niryukti*, ZDMG, 44, pp. 581-643, and *Ubersicht* see die *Āvadyaka-Literatur*, Hamburg 1924; Ghatage *The Dadavaikālika*, and *Sūtra-kriśāṅga-niryukti*, *Indian H. Quarterly* vol. XI, 4 and vol. XII 2; Charpentier I the pp. 48-52, of *Uttarādhyāyana*, Uppsala 1923; *Chaitravijaya*; *Amśāka* III, pp. 375-434.

by giving the accessory details. There are Nijjuttas on ten canonical texts. Some independent Niruyuktis like the Puppha, Ogha, and Ārādhana are there the first two appear to be the supplements of Daśavaikalika and Āvaśyaka-niryukti while the last is known only from a reference² and it appears probable that it might have been absorbed in texts like the Bhagavati Ārādhana, Marapasamāhi etc. More than once the legendary environments of a certain discourse are given by the Niruyukti for instance it is the Niruyukti that gives details about Ādraka (in the Sūyagaḍaḥ) who held a debate with Gosāla etc., as noted above. The Niruyuktis themselves have many significant contexts and references which necessitated the subsequent Cūṃṇi, Bhāṣyas and Ṭīkas to give elaborate Kathānakas for a clear and full explanation. A few examples may be noted. The Uttarādhyaṃya niryukti refers to Dhanamitra, Hastimitra Svapnabhadra etc. to illustrate how bravely they faced different *paripāḥas* which are twenty two in number similar stories are found in other contexts too. Daśavaikalika ni., in course of the exposition of Udāharaṇa, gives important references (verse 61 etc.) which presuppose if not written at least oral Kathānakas. In other contexts (verses 77 81 87 162 239 etc.) either proper Kath names are mentioned or significant catch-words are given which become meaningful only when the legends are added in details. Even the Nandisūtra gives certain verses, perhaps of a traditional nature, which enumerate illustrative terms *śeḷa-gḥana* etc. to characterise good and bad pupils and these have occasioned elaborate stories. As yet we have no clear idea about the early sources of these Kathānakas. It appears from certain references that some Kathānakas were present in the Dṛṣṭivāda, which is lost now and the details of such a Kathānaka of an elephant are mentioned in the Marapasamāhi Paṭṭa (verses 512-20). The Āvaśyaka ni. is a pretty important text or at least it has been given that importance by some of the extensive commentaries written by celebrated authors. The text affords many occasions for introducing Kathānakas, say in applying Annyogas, in illustrating Buddhis, in the context of correct reading of the text etc.³ Consequently the Cūṃṇi, Bhāṣya and Ṭīkā have been replete with Kathānakas, both in Prakrit and Sanskrit and the total bulk of these stories is of staggering magnitude. Leumann has already summarised the stories on the Daśavaikalika-ni. and edited separately a few stories from

1 Mūlaka V 81, p. 333, ed. Māyikashandra D J Granthamāli No. 18 Bombay Śaśvat 1977

2 The concluding gāthās of Marapa māhi are very significant and interesting. This work has inherited ideas and possibly verses also, from eight earlier texts: 1) Marapa-vibhāṭi, 2) Marapa-viśāhi, 3) Marapa-samāhi, 4) Saḷḷaḥaṭṭaya, 5) Bhāṭi-paripāḥa, 6) Āraṇṇa-sakkhāpa, 7) Makkhāpa-sakkhāpa, and 8) Ārādhana-paṭṭa.

3 Śri-Viśvavākyā, with G. jarati translation, parts 1 & 2, Āgamodhyāsamāhi, Bombay 1924-7 pp. I. 507 II. 513 etc.

4 The val. nos. of Bhaikalapaṭṭa, five of which are already out (Bhavaṅger 1933-35), are rich in illustrative narrations.

the *Āvadyaka-cūṛṇi* and Haribhadra's *Ṭika*.¹ Besides consistently giving a complete account of the stories already referred to in the canonical texts, the commentators like Haribhadra Śūdraka Śāntyaçārya, Devendra, Malayagiri and Abhayadeva have not only drawn upon earlier commentaries but also on extraneous literature with the result that their commentaries have become repositories of Jaina tales of varied length and various interests. In this context mention may be made of *Uvāesamālā*, a poem in 540 Prakrit verses, attributed to Dharmadāsa who is claimed to be a contemporary of Mahāvīra. Critical scholars are not ready to assign such an antiquity to this text. Apart from the didactic remarks in pithy and concise expression this work is a rich mine of legendary references many of which are already met with in the *Paṭṭaṇas*. It is often quoted and has been subjected to good many commentaries since 9th century A. D. as far as we know. The work looks like a compilation and the basic verses may go back to an earlier stratum of Jaina literature corresponding to *Nijjuttas* and *Paṭṭaṇas*.

The Digambaras have not accepted the present *Ardhamāgadhī* canon to be authoritative for them. Though the early canon is lost the Digambara tradition has preserved the lists of canonical texts with their sub-divisions, if any and contents. It is interesting to compare them with those given in the *Nandisūtra* and with the classification of the *Ardhamāgadhī* canon as it is current today. The absence of the *Upāṅga* division both in the *Nandisūtra* enumeration and the Digambara classification and certain common details indicate the genuineness of the Digambara tradition which is earlier than the Valabhi Council. According to the Digambara tradition *Jāstṛdharma-kathā* or *Nayādhammakathā* narrates various *Ākhyānas* and *Upākhyānas*. *Antyaṅga* describes Nami Rāmaputra etc. and *Anuttaropapādikadāsa* or *Anuttaradaśā* contains narratives about Rōjīda, Dhanya, Sunakpatra, Kārtika, Nanda, Nandana, Śālibhadra, Abhaya, Vāriṣeṇa, Cūṭa-putra etc. Stories about some of them are available in the present *Ardhamāgadhī* canon, but in the absence of early texts it is not possible to say what the Digambara stories were like. Perhaps the only available fragments of the Digambara canon lie at the basis of those three big commentaries which, in their final shape, are known by the names *Dhavalā*, *Jayadhavalā* and *Mahādavalā*. The portions, so far published, are comparatively small, and the context being purely technical, one is not in a position to have any idea of the *Kathakosās*, if found at all in those works. Some of the

- 1 *Dadavalālikā* sūtra d -niryakti EDMG, 46, Leipzig 1892; Die *Āvadyaka-Erählungen*, Leipzig 1897.
- 2 See Prakrit *Śvetābhakti*; Pūjyapada's *Sarvārthasiddhī* on the *Tattvārthasūtra* I, 20 and *Akalanka Rājavartika* on the same; *Ṣaṭkhaṇḍigama* with *Dhavalā* (Amraoti 1939) vol. I, pp. 96 etc.; *Gommatasāra, Jivakīpāda* (Bombay 1916) pp. 124 etc.
- 3 Prof. Hirai has fully compared the details about the *Drpīvāda* available in the Digambara and Śvetāmbara texts in his Introduction, pp. 41-53, to *Dhavalā*, vol. II (Amraoti 1940).

illustrative stories, such as those which classify and characterize the pupils, are also found here. The next stratum of the early Digambara literature consists of the works of Kundakunda, Yativṛṣabha, Vaṭṭakera and Śivārya. Among the works attributed to Kundakunda, the *Nirvāṇakāṇḍa* is a formula of recitation which enumerates many celebrities in the Jaina tradition with the places of liberation and salutations are offered to them. It gives a good idea of the early capital of Jaina mythology and of the personalities held in reverence by the Jainas. The *Bhāvapāhuḍa* refers to certain personages who suffered on account of some blemish in their bhāva or spiritual temperament.¹ Bāhubali's spiritual progress was hindered by his vanity even though he had no attachment for his body. On account of Nidāna the saint Madhupīṅga could not be a monk, and the saint Vasīṣṭha suffered misery (44-46). Bāhu, though a Jaina monk, burnt the town of Daṇḍaka due to internal hatred and fell into the Raurava hell, so also Dīpāyana, though a monk in appearance but devoid of real merits, wandered in infinite Saṁsāra (49-50). Śivakumāra, though encircled by young ladies, could put an end to Saṁsāra because of his heroic and pure mind. Bhavyasena could not be a Bhāvāśramana (i. e., an ascetic with bhāva) even though he had learnt 12 Aṅgas and 14 Pūrvas, nay the whole of the scriptural knowledge, while Śivabhūti, whose bhāva was pure, attained omniscience by simply uttering *śiva-śiva* (51-3). Even the fish Śālisuktā, due to impurity of mind, fell into a great hell (86). To illustrate that mere knowledge devoid of Śīla does not pave the path to higher worlds, the Śālpāhuḍa quotes the instance of Surattaputta who though knowing ten Pūrvas, went to hell (30). The *Tiloyapannatti*² of Yativṛṣabha gives all the basic details that have constituted in later works the biographies of 63 Śālikāpuruṣas. Similar details are found in the *Āvaśyaka-bhāṣya* etc. The *Mūlācāra* of Vaṭṭakera records (II 86-7) that Mahendradatta killed women like Kanakalātā, Nāgalātā, Vidyullātā and Kundalātā and also men like Śāgaraka, Vallabhaka, Kuladatta and Vardhamānaka on the same day in the town of Mithilā. On this verse the commentator Vasunandi has not given any details of the story but simply remarks *kathānibā citra vyākhyeyā āgamopadeśā*. Then to illustrate how aims were procured by certain monks through anger, vanity, deceit and greed, the text refers to some stories associated with the towns of Hatthikappa,³ Venāyaja, Vāṅkasi and Rāsīyāna. Vasunandi has not given any details but merely remarks *atra kathā utprekṣya tiloyā itī*. In the

1 Upadhye: *Pravānaśāstra* (Bombay 1935), Intro., p. 33.

2 The Sanskrit *Chāyā*, supplied possibly by the editor equates this name with Śātyakīpura.

3 A portion of this was tentatively edited by me (*Jaina Siddhānta Bhavāna*, Arrah 1941; first printed in the *Jaina Siddhānta Bhāskara* and then separately issued). Now it is again being reedited by me and it is in the Press. The text is accompanied by a Hindi translation.

4 *Jñāna-pabbhāṣya* (Ahmedabad Sem. 1934) mentions an illustration of Khamaga of Hatthikappa but more details are not given (gāthās 1393 etc.).

next verse (VI 36) Yaśodhara is mentioned as a typical Dīnapati. The Bhagavati Ārādhana of Śivārya, though it deals mainly with the ascetic discipline on the eve of a monk's death, contains many legendary references which are already developed as we shall see below into Kathakosās collected in the Kathakosās of Hariṣeṇa, Prabhācandra etc. The text refers to many eminent personalities who deserve to be remembered on account of their religious piety sinful acts and ascetic heroism or forbearance with their consequences here and elsewhere.¹ Many of the names are common with the Paṭṅgas and some of them are mentioned in almost identical verses.

On account of almost identical contents dealing with monastic life, common verses showing minor changes of verbal and dialectal nature, and similar method of exposition and presentation the conclusion appears to be inevitable that texts like the Bhagavati Ārādhana Mūlācāra Nijjuttī (like Āvāsaya Piṇḍa etc.) and Paṭṅgas (like the Marapasamāhī, Bhatta parinnā etc.) in some portions at least, go back to a common source that was once accepted as authoritative both by the Digambaras and Śvetāmbaras. The dialectal and verbal differences rule out the possibility of mutual borrowing at a later date after the texts were fixed in writing in fact, they clearly indicate how the same verse, without the contents being affected, has been subjected to minor changes in course of oral transmission. The preservation of identical broad outlines of contents only goes to confirm the authenticity of the early Jaina tradition and the fidelity with which it has been handed down to this day. Behind the differences elaborated in later days, between the Śvetāmbaras and Digambaras, a dispassionate study reveals a solid and common back-ground of Jaina tradition ascetic ideals are fundamentally the same in spirit, and the same ascetic heroes are celebrated by them.

Among the early Digambara Śrāvakācāras, the Ratnakaraṇḍaka of Samantabhadra mentions Anjansora, Anantamatī, Uddāyana, Revatī, Jīnendrabbaktā, Vāriṣeṇa, Viṣṇu and Vajra to illustrate how the eight limbs of Samyaktva *vāśatā* etc., were worthily possessed by them respectively (I 19-20). Then Mātāṅga, Dhanadova, Vāriṣeṇa, Nīlī and Jaya are known for their perfect observance of the five Anuvratas and Dhanaśrī, Satyaghoṣa Tāpasa, Ārakṣaka and Śmaśru navanīta are noted for their five sins (III 18-9). Lastly the names of Śriṣeṇa, Vṛṣabhasena and Kauṇḍeya are mentioned as typical donors (IV 28). Vasuṇandī in his Uvāmyajjhayaṇa illustrates the eight Aṅgas of Samyaktva with almost the

1 These facts are noted in more details later.

2 The Yaśodhara-kosā (śaka 831), 6th Āvśya, also gives these stories. The Dharmakṛtī (in Kaṇḍeṣa) of Nayasena (A. D. 1113) gives stories associated with Samyaktva, Vratas etc.

3 I have used an edition which gives Prakṛti text and Hindi translation. The face page is gone; possibly it was published from Dewahand by Babu Surajabhan Yakti.

same names as those given by Samantabhadra he gives Jinadatta for Jinendrabhaktā and in addition mentions the names of their towns also (verse Nos. 52-5) Vasunandī illustrates the consequences of the seven Vyasanās by appealing to the following stories. Due to gambling the king Yudhiṣṭhira lost his kingdom and had to dwell in the forest for a period of twelve years. Yādavas perished by drinking foul wine when they were thirsty while sporting in the garden. the demon Baka of Ekacakra, being addicted to flesh-eating, lost his kingdom and went to hell after death, that intelligent Cārudatta, because of his contact with a prostitute, lost his wealth and suffered a good deal in the foreign country. the sovereign Brahmadatta went to hell on account of his sin of hunting. because he repudiated a deposit, Śrībhūti was punished and he wandered miserably in Saṁsāra. the lord of Laṅkā, though a semi-sovereign and a king of Vidyādhara, went to hell because he kidnapped another's wife. and Rudradatta of Śāketa, being addicted to all the seven Vyasanās, went to hell and wandered long in Saṁsāra (verse Nos. 125-33).

These texts by themselves give very little information about these names and it is for the commentators to supply the details. Prabhācandra, for instance, has given the stories to make the references of the *Ratna-karandhaka* intelligible. Most of these stories, it is clear, are moral lessons. Some of them are found in later *Kathākośas* and the fate of the heroes and heroines in the story leaves a definite imprint on the pious readers. If they suffer by their sins, the reader is expected to abstain from similar acts and if they reach happiness by their pious acts, the reader becomes a confirmed believer in those virtues.

A thorough study of the extensive Jaina *kathānaka* or narrative literature alone would help us to identify the stories and get more details about the names casually mentioned in the wide range of early Jaina literature some specimens of which have been passingly surveyed above. This much is certain that no writer would refer to names like this unless he has definite stories in view either in oral tradition or in written records. The fact that some stories have been traced with the necessary details means that further studies are needed to connect these names with the well-established tales.

) LATER TENDENCIES AND TYPES

After taking this passing survey of the narrative elements in early Jaina literature it is possible to take stock with typical examples of the growth of subsequent Jaina narrative literature from the earlier seeds. We are concerned more with the types and their broad traits than with detailed particulars about each work.

The material for the lives of 63 Śālistkāpuruṣas (24 Tirthānkaras, 12 Cakravartins, 9 Baladevas, 9 Vāsudevas and 9 Prativāsudevas) is found partly in the *Halpasūtra* and in its basic elements, in the *Tīroypaṅṅati* and

Vīśeṣavādyāka bhāṣya as we have seen above. These lives have assumed a definite pattern though the extent of details and descriptions etc. differ from author to author. It appears that some earlier works, like that of Kavi-Parameśvara, have not come down to us but the works of Jinasena-Guṇābhadrā and Hemacandra in Sanskrit those of Śīlācārya and Bhadrēśvara in Prakṛit of Puṣpadanta in Apabhraṁśā, of Cāmuṇḍarāya in Kannaḍa and the Śrīpurāṇa of an anonymous author in Tamila are available besides the minor compositions of Āśādhara, Hastimala etc. On account of their cosmographical and dogmatic details, intervening stories and moral preachings they are worthily classed among the eminent Purāṇas and held in great authority.

In the second type we have the biographies of individual Tirtha-karas and other celebrated personalities of their times. We have seen how Nirvāṇakāṇḍa offers salutations to many an eminent soul commemorated in later literature. Most of the available biographies of Tirtha-karas, whether in Prakṛit, Sanskrit Kannaḍa or Tamila admit the traditional details, but present them in an ornate style following the models of classical Kāvya in Sanskrit the lives of Supārśva and Mahāvira depicted by Lakṣmanagaṇi¹ and Guṇācandra in Prakṛit those of Dharmanātha and Candraprabha in Sanskrit by Haricandra and Virasandi and those of Ādinātha, Aṣṭita and Śānti in Kannaḍa by Pampa, Ranna and Honna are good examples. Jaina tradition puts Rāma and Kṛṣṇa as contemporaries of Munisuvrata and Neminātha and there are many works giving the Jaina version of the Indian legends about Rāma and Kṛṣṇa or cycles of tales associated with them. The Pādmacariya of Vimala and the Pādmacarita of Raviṣṭya, even after making concession for the Jaina back-ground and outlook, do give original and important traits of the Rāma-legend though they do not conceal their acquaintance with Vālmīki's Rāmāyaṇa. Due to the introduction of Vidyādhara and their feats, these texts give a pleasant reading like a fairy tale in many portions. Kṛṣṇa Vasudeva figures in Jaina literature quite prominently the Ardhamaḡadhi canon gives good bits of information about him and his clan he is an outstanding hero of his age, but the traces of deification so overwhelmingly patent in the Mahābhārata, are conspicuously absent throughout these references. In early Jaina works Pāṇḍavas are not as important as they appear to be in the Mahābhārata and Kṛṣṇa, though not a divinity is a brave and noble kṣatriya hero. Perhaps this represents an earlier stage in the evolution of the Pāṇḍava legend which, in its enlarged and sectarian form is available to us in the present-day Mahābhārata. The Vasudeva-hiḡḡi of Saṅghadāsa describing the peregrinations of Vasudeva and representing a fine Jaina counterpart of the Bṛhatkathā of Guṇāḍhya, is a

1 H narrates number of sub-stories illustrating the fruits of Saṃyaktva and of the Aśtāraś of twelve vows, and they almost elapse the main current of the narrative.

memorable storehouse of a lot of heroic legends popular stories, edifying narratives extended over many births, and sectarian and didactic tales. Many of the Ākhyānas, such as those of Cārudatta, Aṅgadatta, Pippalāda, Sagara princes, Nārada, Parvata, Vasu Sapaṅkumāra etc., which are so popularly repeated in later literature, are already there in the Vasudevahīṇḍī nearly in the same form. The stories like that of Kāḍārapiṅga, who is well known as a voluptuous character can be traced back to this text the motive remains the same, though the names associated with the story are different. The Harivahśapurāna of Jināsena in Sanskrit and that of Dhavala in Apabhraṁśā share a good deal of common ground with the Vasudevahīṇḍī. Jināsena's text, it is remarkable presents many details which can be more fittingly relegated to a work dealing with the lives of 63 Śalākāpuruṣas. Under this type may be included hundreds of Jaina works, in prose or poetry in various languages some of them deal with the lives of individual religious heroes such as Jivandhara, Yaśodhara, Karakaṇḍu Nāgākumāra and Śrīpala then there are edifying tales of pious house-holders and ladies that devoted their life to the observance of certain vows and religious practices there are short biographies of ascetic heroes well known in early literature, and lastly there are tales of retribution illustrating the rewards of good and bad acts here and elsewhere. What matter in these stories are the motives and the doctrinal preachings. Some heroes are drawn from earlier literature, some from popular legends, and some names may be even imaginary the setting however given to all these is legendary. This category includes many Kathās, Ākhyānas and Caritras in Sanskrit, Prakrit or Apabhraṁśā their authors mind only the narration of the events and their style is epical. There are some notable examples like the Gadya cūṭamāṇi, Tilakamañjarī, Yaśastilakacampū etc. which are fine specimens of high poetic ability and ornate expression. It is an essential qualification of a Jaina monk that he should be able to narrate various stories naturally many Jaina monks gifted with poetic inclinations, have richly contributed to this branch.

The third type marks an interesting path in Indian literature it is the religious tale presented in a romantic form. The Taraṅgalolā of Pādalīpta in Prakrit is lost, but its epitome in Sanskrit the Taraṅgavatī, shows that it might have possessed engrossing literary qualities. Then there is the Samarāleccakāhā which is a magnificent prose romance composed by the poetic and literary genius of Haribhadra almost from a string of traditional names to illustrate how Nidāna or remunerative hankering involves the soul into long Saṁsāra. The Upamitibhavaṅprapañcā kathā of Siddharṣi is an elaborate allegory worked out with much skill and care and can be put under this type. Sometimes imaginary tales have been made an excuse for attacking the other religions, their doctrines and mythology. This tendency is explicitly seen as early as the Vasudevahīṇḍī, but the ways adopted there are straightforward. Haribhadra's Dhurtākhyāna and the Dharmaparīkṣās of Harīṣeṣa, Amitagati and Vṛttavilāsa have shown how

skilfully the incredible legends of Hindu mythology could be ridiculed through an imaginary tale

The fourth type is represented by semi-historical Prabandhas etc. After lord Mahāvira, there flourished patriarchs, remarkable saints, outstanding authors, royal patrons and merchant princes who served the cause of Jaina church in different contexts and centuries. The succeeding generations of teachers have not allowed all these to fall into oblivion. We see how Nandīśūtra offers salutations to eminent patriarchs Harivardha and Kathavali; mention the various teachers after Mahāvira; and the hymns like the Rāṣimanḍala enumerate the names of saints all these elements have given rise to a large mass of literature in later centuries, and the Pañcīṣṭa-parvan, Prabhāvākācarita and Prabandhacintāmaṇi are the typical examples. It is true that the historian has to glean out facts from their legendary associations. Like the great teachers the Jaina holy places also are glorified in works like the Tirthakalpa.

The last type is represented by compilations of stories or the Kathakoḍas. We have seen how some of the canonical texts, Niryuktis, Paṭṭas, Ārādhanā texts etc. refer to illustrative and didactic stories, exemplary legends and ascetic tales. Other texts like the Uvaśamālī, Upadeśapada etc. do continue this tendency. This required the commentators to supply these stories in full sometimes older Prākṛit stories are preserved in Sanskrit commentaries and at times the commentators themselves wrote these stories, based on earlier material in Sanskrit either in prose or verse or in a mixed style. This has made some of the commentaries huge repositories of tales and we know how rich in stories are the various commentaries on the Āvaśyaka, Uttarādhyayana etc. These stories have got a definite moral purpose to be propagated, and as such teachers and preachers could use them independently without any specific context, throughout their discourses. There have been the Jaina recensions like the Pañcākhyāna which were the forerunners of the Pañcatantra. This gradually led to small and big compilations of Kathās which could be conveniently used as source books for constant reference. Many teachers could narrate them in their own way keeping intact, as far as possible, the purpose and the frame of the story. Consequently we have today in Jaina collections a large number of Mās, called Kathakoḍas. Many of them are anonymous compositions, and very few of them are critically inspected in comparison with others of that class. Works like the Kumārāpālīprātibodha are nothing but collections of stories meant for a specific purpose. Individual stories from these collections are available separately also. As distinguished from these didactic tales, there are some stories associated with Vratas or the religious and ritualistic practices, and a good tale is composed to glorify the fruit of Vratas and the persons who achieved it. In later days they have lost all literary flavour and become mechanical and prosaic narratives which are often preserved in collections also.

In all the above types of works excepting some of the semi historical Prabandhas, certain traits specially attract our attention because they are not quite normal and not found in such an abundance in other branches of Indian literature. Pages after pages are devoted to the past and future lives and the vigilant and omnipotent law of Karman meticulously records their pious and impious deeds whose consequences no one can escape. Whenever there is an opportunity, religious exhortations are introduced with dogmatical details and didactic discourses. The tendency of introducing stories-in stories is so prevalent that a careful reader alone can keep in mind the different threads of the story. Illustrative tales are added here and there being usually drawn from folktales and beast fables; and at all the contexts the author shows remarkable insight into the workings of human mind. The spirit of asceticism is writ large throughout the text and almost as a rule every hero retires from the world to attain better status in the next life.

3 COMPILATIONS OF KATHĀNAKAS A SURVEY

In various Bhaṣṭāras we come across a large number of Miss. which are collections of stories and their names are available to us from catalogues like the *Bṛhaṭṭippaṇikā*,¹ *Jaina Granthāvalī*² and *Jinaratnakosa*.³ The last work is the most up-to date and exhaustive Catalogus Catalogorum so studiously prepared by Prof. H. D. Velankar. The following list is mainly based on that work the advance formes of which thanks to the kindness of the Author and Publishers I have been allowed to use. Without a thorough examination of the Miss. it is difficult to distinguish one Kathākośa from the other so I have noted specially those works which could be mutually distinguished and about which some specific information could be noted afresh.

Kathākośa (*Kathānakakośa* or *Kathākośa-prakarṇam*) It is in Prakrit containing 239 gāthās according to the *Bṛhaṭṭippaṇikā*. In the opening gāthā the author declares that he would preach some Nāyas illustrations or exemplary tales which are the cause of liberation. The verses only mention the stories with catchwords sometimes stories more than one are associated with a certain illustration. The fourth gāthā, for instance says that the soul earns heavenly bliss even by *puṣṭi-pravṛttidāna* (desire for or thought about Pūjā or worship) like Jinadatta Sūrasenā, Śrīmāll and Roṇanṭī. In the first 17 gāthās, which portion alone is studied by me the stories refer to Jinapūjā and Siddhudāna. The Sanskrit comment

1 J 1 *Rikṣitya Saṁskṛtāḥ* vol. II, part 2.

2 Published by the Jain Aśvamedha Conference Bombay Bham 1965.

3 To be published by the Bhandarkar Oriental Research Institute Poona 4

4 One Kathākośa is attributed to Harikheḍr (*Jaina Śikṣayā Nihāya* p. 165), but it has not come to light as yet.

ary on these gāthās gives the illustrative stories in Prakrit the presentation being an admixture of prose and verse. Prof Jinavijaya¹ informs me that Jinavarasūri the pupil of Vardhamāna-sūri himself has composed the gāthās as well as the stories in their present form though it is not unlikely that he might have incorporated earlier material.² He quotes canonical passages and stray verses in Sanskrit, Prakrit and Apabhraṃśa.³

Kathākōā It is a collection of 27 tales (beginning with the story of Dhanada and ending with that of Nala) illustrating the fruits of worship and other pious duties and religious virtues, the effects of four passions and the consequences of ascetic observances.⁴ According to Tawney's estimate, these stories are genuine fragments of Indian folk-lore but they have been edited by some Jaina theologian for the purpose of the edification of the votaries of that religion and they are, in their present form at any rate, intended to illustrate the tenets and practice of Jainism. It is written in Sanskrit interspersed with Prakrit gāthās. The name of the author is not known nor can we assign any definite date to this work. Three names of kings Karka, Arikesarin and Mammaṇa mentioned in this work, are traceable to the royal dynasties of Karmāṭaka in the 10th and 11th centuries A.D. and from these references Dr Saletore observes thus "it may not be unreasonable to conclude that the work may have been composed after the last quarter of the eleventh century A.D."

Kathākōā (Katharatnakōā) It was composed at Broach in Sāvāt 1158 (57-1101 A.D.) the author being Devabhadra the pupil of Prāsannacandra. According to the doctrine of Jins the path of liberation is sustained by the good monk and the good householder well versed in their respective duties. A good monk is not possible without his being a good householder he who can practise the partial course of conduct is able to practise the full one. To become a good householder one has to be endowed with general (sāmānya) and special (vīcīṣa) virtues the former are 33 in number and refer to right faith and eight Aṅgas, religious devotion, devoted support of the institutions of the temple and monkhood and the cultivation of philanthropic noble and gentlemanly traits of character the latter comprises 17 virtues referring to the practice of five Anuvratas, seven Śikṣāvratas, some of the Āvāsyakas with Sāvāraṇa and renunciation.

1 Petersen (Reports IV p. xlv) remarks "Composed, Sāvāt 1092, in Āṅgullī Līṅavācīkṣā and in Dīpīyānakaṅgīrṇe Kathākākōā. According to Mr Desai (Jaina Śā. Līkhaṇ p. 206), he composed Kathākōā between Sāvāt 1062-1090. Bhāttippanikā pata Sāvāt 1104. So this Kathākōā can be assigned to the second quarter of the 11th century. Winternitz (HIL p. 542) pata 1092 A.D. perhaps he mistook Sāvāt for A.D."

2 The work is in the press at present, and I am thankful to Śrī Jinavijaya^{ji} who kindly sent to me thirteen advance forms.

3 This Kathākōā is translated into English by G. H. Tawney Oriental Translation Fund, N w Series II, London 1896.

4 Jaina Antiquary (Arrah 1938) vol. IV No. 3, pp. 77-80.

Corresponding to these virtues, exemplary stories are given by this Kathākośa in Prakrit with stray verses in Sanskrit here and there. It is written mostly in verse, there being a few prose passages. Religious and didactic instruction through stories is the main purpose of this composition and they are expected to influence the reader and turn him into a well behaved householder¹

Kathākośa (Bharateśvara-Bāhubali Vṛtti) of Śubhaśīla *Bharateśvara-Bāhubali* are the opening words of a Prakrit composition in 13 verses, perhaps a part of daily salutation enumerating a century of great personalities, 53 men (beginning with Bharata and ending with Meghākumāra) and 47 women (Sulasā to Reṇā) who have been well known for their accomplishments in their religio-ascetic duties. Most of them are the characters from the stories and exemplary tales narrated and referred to in early Jaina literature some tract of which is already reviewed above. They are to be met with in texts like the Śūyagaḍaṭh, Bhagavati Nāyādhammakāṭi Antagaḍa Uttarajjhayaṇa Paṭṭhaśāyā and Dasaveyāliya-nijjuttā and their commentaries. The Prakrit verses give simply a string of these names and in the beginning they must have been quite significant to those who were well versed in the wide range of Jaina literature. Later on the need of exhaustive commentaries utilising the original sources and giving the stories in details was gradually felt. Śubhaśīlagāṇi the pupil of Munisundara of the Tapāgaccha has written a Sanskrit commentary giving the stories in prose and verse interspersed with Prakrit quotations here and there. The Vṛtti being entirely made up of stories, it is called Kathākośa and it was composed in Śaṭvāt 1509². Śubhaśīla shows a special aptitude for narrative composition. Besides his other works, he has written Pañcaśatīprabodhasambandha³ which contains nearly 600 stories, anecdotes, legends fables fairy-tales etc., some of which allude to historical personages kings and authors of both ancient and modern times, such as Nanda, Śātavāhana, Bhartṛhari Bhoja, Kumārapāla Hemasūri and others.

Kathākośa (Vratākathākośa) of Śrutasaḅgara in Sanskrit. It contains stories about the Vratas religious courses and vows consisting of rituals and fasts such as Ākāśapañcamī Mṃkūṭasaptamī Candanaśaṣṭhī, Aṣṭāhnikā etc. The author belonged to Mūlasaṅgha Sarasvatī-gaccha Balakara-gāṇa and Vidyānandī was his teacher. He has not given his date but from the external evidence he can be assigned to the 16th century of the Vikrama era. He has given a few stories in his Sanskrit commentary on the Pāhuḍas of Kundakunda.

1 Thanks to Śrī Jin vij yaji who kindly supplied me with few advance forms (covering 90 folios) of this work which is in the press.

2 It is published in the Devaśhand Lalabhai Pratikodhāra Series, Nos. 77 and 87 Bombay 1933 and 37

3 Peterson Reports, III p. exxi; Winternitz; III, II p. 564; etc.

4 Premi; Jaina Śāhitya sara Nihāsa, p. 11

Kathākōśas:¹ Some Ms. labelled as Kathākōśa are available in the Government Collection at the Bhandarkar Oriental R. Institute, Poona. No information is available about their authors, nor is it possible to state, at this stage, their source, their literary basis or their connection with other Kathākōśas. I have casually inspected them just to see what they are like, and I note here a few facts about them: 1) No. 1266 of 1884-87 foll. 47 incomplete. It opens with a salutation to Candraprabha and gives in Sanskrit the stories of Āramatanaya, Hariṣeṇa-Śriṣeṇa, Jimūtavāhana etc. 2) No 1267 of 1884-7 This gives the stories which are usually called Samyaktva-kaumudī-kathā. The opening prose is slightly different and runs thus *वीरवे चन्द्रप्रभायै नमः* । विष्णुमन्त्रोपनिषत्प्रतिषेधेन परिष्कृतं चन्द्रेण श्रीये नमः etc. The concluding story is that of Dhanapati illustrating Pātrādāna. Though written in Sanskrit, some Prakrit verses are given here and there. 3) No 1268 of 1884-87 This gives stories in Prakrit illustrating the fruits of worship with Gandha (by Subhamati etc.) with Dhūpa (by Vinayash-dhara) etc. The colophons and some portions are in Sanskrit. It is written at Sārnāgapura by Harṣaśiṅghaṅgī. 4) No 1269 of 1884-87 The Ms. is mutilated and very badly written. It gives stories of Amaraśandra (with reference to *bhāṣya*) of Vikramāditya (to illustrate *pūrvaśrīkāṅkṣa-mātri*) etc. in Sanskrit prose and verse. The Vetālapañcaviśī is quoted on p. 19, and there are some small stories in Apabhraṣṭā and Old-Gujarātī. It ends with a fable possibly from the Pañcatantra. 5) No 582 of 1884-86 There are Sanskrit verses followed by illustrative stories some of which are Prabandhas about Jinaprabhasūri, Jagasūbha, Sātavāhana, Jagadurāha etc. 6) No. 583 of 1884-86 It is mutilated on both the sides. It is in Sanskrit prose with Sanskrit and Prakrit quotations and possibly it contains the stories of the Samyaktva-kaumudī. 7) No 1324 of 1891-5 It is mutilated and incomplete. There are stories about Prasannacandra, Sulasā, Cīlātiputra etc. in Sanskrit prose mixed with verses. 8) No 1323 of 1891-95 In Sanskrit prose mixed with Sk. and Pk. verses it gives stories of Devapālī (in connection with Devapūjā) Bāhubalī (to illustrate the effect of Māna) Adokadatta (to illustrate deception) Madanavallī (with reference to sandal worship) etc. Sometimes the stories open with Prakrit verses. No. 1297 of 1887-91 also begins like this and some stories too are common. The verse *caśāśī* etc. (No. 240) from the Upadeśamālā is the basis of some tales. 9) No. 1322 of 1891-95 The stories of Madanarokṣā, Saṅgātkumāra etc. are given in Sanskrit interspersed with Prakrit and Apabh. verses. 10) No. 478 of 1884-86. The first three folios give Harṣeṇa's Kathākōśa. Then follows an Apabh. work giving Kathās, something like 53 in number that deal with Vratas like Sugandhadāśamī, Ṣoḍaśakāraṇa, Ratnāvalī (in Sanskrit) Nirdoṣa saptamī etc. There are a few more Kathākōśas attributed to the authors like Vardhamāna, Candrakīrtī, Siṅghasūri, Jayatilaka, Sakalākīrtī, Padmanandī,

1. Various Āradhanā-kathākōśas will be reviewed later.

Rāmacandra¹ etc., but their Mss. have not been accessible to me.

Kathānaka kośa The author is Vinayacandra,² and it contains 140 gāthās in Prakrit. The text gives the name Dhammakkhāṇaya-kośa. The Pattan Ms., which is accompanied by a Sanskrit Vyākhyā, is dated Saṁvat 1166.

Kathāmaṇi kośa (Ākhyānamāṇi-kośa) It is composed in Prakrit verses by Devendragaṇi, alias Nemicandra, who finished his Sukhabodhā commentary, well-known for its Prakrit stories,³ on the Uttarādhyāyana, in Saṁvat 1129 (1073 A.D.) Devendra is famous for his lucid style so the Mss. of this bulky work, in 41 chapters, deserve to be studied with reference to the contents. A Sanskrit commentary on this work is written by Āmradeva, the pupil of Jinacandra, in Saṁvat 1190 just sixty years after the composition of the Kośa.⁴

Kathāmahodadhī The Karpūraprakara⁵ or Sūktāvalī of Hari or Hariṣeṇa is a didactic poem containing 179 Sk. verses of lengthy metres, and deals with Jain religious and moral principles which as enumerated by the author himself are 87 in number. It is indeed a rare thing that one is born as a man with religious surroundings gets the necessary instruction, practises the Jain virtues by eschewing all internal and external hindrances, and finally gets liberation. Every step of this preaching is nicely put and explained with relevant illustrations. We are told for instance, how Neminātha practised Jīva-dayā which led to his spiritual benefit and how Rāvapa suffered because of his attachment for another's wife. Every verse refers to one or more legends by way of illustration. As we come to the close of the book, there are more moral exhortations than legendary references. The author Hariṣeṇa was a pupil of Vajrasena, and the date of composition is not settled as yet.

It was left for the commentators to give the stories in all their details, and the number of such tales, short or long is nearly 150. The

1 At the Naya Mandira, Delhi, there is Panyāsarva-kāthākośa in Sanskrit. There is a similar work in Kannada composed by Hagarāja in 1331 A.D. In all there are 52 stories, illustrating the religious virtues like Pūja etc. by narrating the biographies of Bharata, Karakaṣṭha, Yama, Cārudatta, Suramāra, Śikā etc.; and they are divided into twelve Adhikāras. It is written in Campī style, and the author says that it is based on a Sanskrit work (Kavīcarite I, pp. 409-12). This Kannada work is translated into Marāṭhī Ovis by Jinaseṇa in Śaka 1743 (+78=1821 A.D.).

2 Catalogue of Mss. at Pattan, I, I (Gaekwad O. Series No. 76), p. 43.

3 Some of them are edited by Jacobi in his Ausgewählte Erzählungen in Māhārājī, Leipzig 1886; and it has been translated into English under the title 'Hindu Tales' by Meyer (London 1909); see also Prakṛtakāthāśaṅgraha ed. by Jīvanijayajī, Ahmedabad.

4 See Charpentier's Intro. to his ed. of Uttarā. (Uppala 1922), pp. 56 etc.; also Peterson's Report IV p. 59 of the Index of authors; Report III p. 78 etc.

5 The text opens with the words *karpūra-prakara* and hence its name.

6 For list of these Kathās see Peterson Reports III, pp. 316-18.

Kathāmahodadhī, composed in Śaṅvat 1504 by Somacandra, the pupil of Ratnaśekhara, gives all the stories. Jināsāgara, the pupil of Śrīvarddhanaśūri of the Kharataragaccha, has written a Karpūra-prakara *śīkṣā*.¹ The dates available for him are Śaṅvat 1492 to 1520, so he is a contemporary of Somacandra. He explains the verses and then gives the illustrative stories, usually in Sanskrit verses, which are often introduced with Prakṛt passages, both in prose and verse from the canon and works like the Upadotāmlā. I have not been able to verify the relation of these stories with those in the Kathāmahodadhī: the titles of the stories and their order are the same. These illustrations include the tales about Śalaka-puruṣas like Nemi, Sanatkumāra etc., historical and semi-historical persons like Satyaki, Celanā, Kumārapāla etc. ascetic heroes like Atimuktaka, Gaḡaru-kumāra etc. and other pious men and women connected with Jaina tradition.

Kathāratnāsāgara It contains fifteen Tārāḡas and the last story is that of Aḡadadatta. The author is Naracandraśūri, the pupil of Dēvabhadraśūri. The Pattaṅ M. is dated Śaṅvat 1319.

Kathāratnākara It is in Sanskrit, and its author is Uttamaṛṡa. The available M. is incomplete stopping with 2nd Khaṇḡa. It includes the story of Rukmiṅi to illustrate the effects of Sādhuṅidā.²

Kathāratnākara It is composed in Śaṅvat 1657 by Hemavijayaḡaṅi the pupil of Kamalavijaya of the Tapāḡaccha. As the author remarks, some of the stories are traditionally heard some are imaginary some are compiled from other sources, and some are taken from scriptures. There are 258 stories distributed over ten Tārāḡas. Most of them are written in simple Sanskrit prose very few are composed in a heavy style and only a few are metrical narratives. Each story opens with one or more moralising verses which contain the central idea of it. Throughout the work, quotations in Sanskrit, Māhārāṡṛi, Apabhraṅśā, Old Hindi and Old Gujarāṡi are found in plenty and some of them are well known to us from the epics Bhāṡṛi, har's Śātakas, Pañcatantra etc. The Jaina outlook of the work is explicit in some of the opening stanzas, ideas and stories. It covers a wide range of ideology from the erotic to the ascetic. Winternitz remarks "Most of the narratives are similar to those in the Pañcatantra and other books of stories of this kind tales of the artfulness of women, tales of rogues, tales of fools, fables and fairy tales, anecdotes of all descriptions, including some which hold up Brahmans and other holy men to scorn. As in the Pañcatantra there are numerous wise sayings interspersed with the tales. The tales are however loosely strung together and not inserted into a frame. The work, in its major portion is really Indian in outlook. Besides the names quite usual in Jaina works, we meet with anecdotes

1 Published by the Jaina-Dharmayāstraśāstra-sabha, Bhavnagar 1919; see also the Catalogue of the Bombay Branch of the R. A. S. by H. D. Velankar vols. III-IV Nos. 1705 and 1708.

2 Catalogue of Mss. at Pattaṅ, vol. I, p. 14

3 Peterson Reports IV p. 80

connected with Bhoja, Vikrama, Kālidāsa, Śrēṇika etc. Some of the topographical references are quite modern, and stories are associated with towns like Delhi, Champaner and Ahmedabad. On the whole the contents are instructive as well as amusing.¹

¹ Kathārpava The Isimaṇḍala or the R̥simaṇḍala-stotra of Dharmaghoṣa (c. 13th century A. D.) is a Prakrit poem containing 208 to 218 verses offering salutations to Jaina celebrities including Śalākāpuruṣas and their great contemporaries devoted to religious life Pratyeka buddhas, legendary heroes like Jinapālita, ascetic heroes like Metārya, and eminent post-Mahāvira teachers about whom casual biographic details are mentioned. Most of them are found in the canonical texts Nirvṛttis and Prakīrṇakas. What appeared like legendary characters from a didactic tale, an edifying story or a narrative parable are treated here almost as ascetic heroes or actual personalities belonging to the Jaina church. It was incumbent on the commentators to explain these verses by giving the biographies of persons referred to in the Stotra. More than half a dozen Vṛttis are available on this text the Ms. of the earliest is dated Sāhvat 1380 and that of the latest Sāhvat 1670. Pattan Collection has got a Bṛhadvṛtti in Prakrit on this text. The Vṛtti of Padmamandira of the Kharataragaccha is called Kathārpava (-aṅkā) and it was composed in Sāhvat 1553 or A. D. 1496. It explains the verses and gives all the stories in Sanskrit verses usually Anuṣṭubh.² Some verses of the text (for instance Nos. 154 160 opening of the third Athā) are pronounced by Padma mandira as *parāṅgita* or later additions.

Kathāvalī This is a huge work in Prakrit prose written by Bhadrēśvara, and so far there is only one Ms. of it at Pattan. The date of the Ms. is Sāhvat 139 (the last cipher is broken off) according to Jacobi; but according to Dalal it is Sāhvat 1497. Dalal assigns Bhadrēśvara to the reign of Karṇa (1064 94 A. D.) while Jacobi would identify this author in all probability with one Bhadrēśvara in the 2nd half of the 12th century of the Sāhvat era in any way this work is to be put earlier than the Parīṣṭaparvan of Hemacandra. It narrates the account of 63 Śalākāpuruṣas and includes also the lives of eminent teachers from Kālaka down to Haribhadra. So far as this second section is concerned Hemacandra stops with Vajrasvāmin while Bhadrēśvara's list comes upto Haribhadra. The collection of the materials Jacobi remarks, for the whole history of the patriarchates was achieved probably for the first time, by Bhadrēśvara whose tales are as a rule but a more elegant version of the Kathānakas contained in the Cūṛṇis and Tīkās. Having noted some difference regarding

1 Published by Hiralal Hansaraja, Jaipur 1911; translated into German by Hertel, München 1920; also see Winternitz III, II p. 545.

2 See Śri R̥simaṇḍala-prakaraṇam, Ātma ālabha-granthamālā, No. 13, Valad 1939 especially its Introduction; Jain Granthāvalī p. 175 Catalogue of Ms. in Jwalanere Bhandars p. 14, No. 176 Barod 1923; Catalogue of Ms. at Pattan vol. I, p. 118; etc.

the composition between the works of Bhadrēśvara and Hemacandra, Jacobi¹ says 'Bhadrēśvara's work has few literary merits. It is scarcely more than a collection of disconnected materials for the history of the Svētāmbara church culled from the ample Literature of Cūrpā and Tīkā. The Kathāvālī compares unfavourably with the Sthāvirāvalīcarita by Hemacandra which reads like a connected history of the patriarchate from Jambū down to Vajrasena, told in fluent Sanskrit verses and spirited Kāvya style. No wonder that it superseded the older work to such a degree that for a long time the Kathāvālī seemed to be lost, till but lately one single Manuscript was brought to light.

Kathāsamāsa (Upadeśamālā-) It is already noted above how *Uvācāmālā* contains many references to religious personalities etc. about whom stories in Prākṛit are given in this work composed by Jinabhadra whose date and identity are still indefinite.² There are other compilations of these stories in Sanskrit one is by Sarvanandī and another is anonymous.³ Not only the commentators gave the stories, but it was also usual to compile independent collections of stories referred to in a certain text just as Jinabhadra has done here with regard to the *Upadeśamālā*. The stories connected with the *Uttarādhyayana*, *Ślopadēśamālā*, *Bhagvatī Ārādhanā* etc. are also separately compiled.⁴

Kathāsamgraha (also Antara- or Kathākodā) The author is Rājasekhara Maledhārī the pupil of Tilakaśrī of the Harṣapurtyagaccha, who can be assigned to the middle of the 14th century A. D., his *Prabandhakodā* being composed in Saṁvat 1405. The stories are written in simple Sanskrit prose, quite in a conversational style, the expression being often contaminated with vernacularisms. Sanskrit Māhārāṣṭrī and Apabhraṁśa verses are profusely quoted throughout. Most of the stories are introduced with a verse laying down a maxim edifying a virtue, preaching a piece of good behaviour or suggesting a way of tactful action and then the stories follow almost to explain the ideas contained in the opening verses. In many cases, the style, format and contents remind us of the *Pañcatantra*. The author has in view a twofold aim in composing this work some 86 stories are primarily meant for instruction ethical and religious and the remaining 14 are meant for amusement by their wit and humour. The text shows this division but the contents are not mutually exclusive. The topics covered by the illustrative stories include all sorts of worldly wisdom and some of them definitely bear the stamp of Jaina religion and moral code. Though the motives are often handled by others it is quite likely that most of

- 1 See the Intro. to the *Sthāvirāvalīcarita* 2nd ed. by Jacobi, Biblio. Indica, Calcutta 1939; & *Catalogue of Mus. at Patan*, vol. I, pp. 54, 244.
- 2 *Catalogue of Mus. at Patan*, vol. I, p. 90.
- 3 See *Mus. Nos.* 1271 (*Bhandarkar V*) and 1325 of 1891-95.
- 4 *Catalogue of Mus. in the Bombay Branch R. A. S.* by Valankar (Bombay 1850) Nos. 1417 1703, 1846; and see *Ārādhanākathākodā* below

the stories are imaginary and made to order. Some of them are drawn from the popular stock of Indian tales and a few like the illustration of Rohaka, have been drawn from the Jaina commentarial literature whose roots go back to Cūṛpis and Bhāṣyas. The alternative title, *Antara kathā* possibly means that these stories were repeatedly used as illustrative sub-stories, like *Upakathā*, in a bigger tale.¹

There are a few more *Kathāsamgrahas*, noted in the *Jinaratnakōśa*, either they are anonymous or we do not know much about their authors etc. 1) KS of Hemācārya. 2) KS of Ānandasundara. 3) KS of Sarvasundara (Sahvat 1510) successor of Guṇasundarasūtri of the *Maadhārigaccha*. 4) KS No. 1272 of 1884-87 (dated Sahvat 1524) contains many short didactic stories in Sanskrit dealing with topics like *Jivadsya*. This is a good sample of collections of stories that were possibly used by monks to illustrate their sermons. 5) KS, No 1326 of 1891-95 has much common with the *Kathākośa* No 1297 of 1887-91 and gives stories of Dhanadatta Nāgadatta Madanavallī etc. to illustrate the fruits that they got by different *Pūjās* etc. 6) KS, No. 1325 of 1891-95 This gives eight tales, in Sanskrit prose, about Kurucandra, Padmākara etc. illustrating the fruits of the gift of residence bed, seat, food drink, medicine, clothes and pot to the monk, which are mentioned in the *gāthā vacah-sayopāśana* etc. (No 240) from the *Upadeśamālā*. 7) KS, No. 335 of 1871-72. The opening story is that of Vikramāditya, and there are other stories of Śrīpala etc. illustrating the fruits of Jaina vows and virtues. They are all in Sanskrit with *Māhārāṣṭri* and *Apabhraṃśa* quotations. There is however one story in *Prākṛit*.

There are other collections of stories, according to the *Jinaratnakōśa*, such as *Kathākallolīnī*, *Kathāgrantha*, *Kathādvāitruṣīkā* of Paramānanda, *Kathāprabandha*, *Kathāśataka*, *Kathāsamcaya*, *Kathāsamuccaya* etc. Unless the *Mss.* are carefully examined nothing can be said about their contents and about their identity or otherwise with the *Kathākośas* noted above.

4 ARĀDHANA AND ARADHANA TALES

1) Ārādhana and Āradhana Texts

Ārādhana consists in firm and successful accomplishment of ascetic ideals, namely Faith, Knowledge Conduct and Penance that are laid down in Jainism in maintaining a high standard of detachment forbearance self restraint and mental equipoise at the critical hour of death and in attaining spiritual purification and liberation² The connotation of the

1 *Śrī-kathākośa*, Boryapar 1937 with useful Indices of quotations etc.; there is *Mss.* in the Bhandarkar O Research Institute, No. 1298 of 1887-01 which shows a different beginning from that of the printed text.

2 Bhagavati Ārādhana 1-10; Samayasāra 301-5; Maraprasaṃhī 27 41, 317 etc.; Ārādhanaśāstr 1-3.

term *Ārādhanā* covers a wide range of dogmatical and ethico-religious discussion to which small and big texts have been devoted. The subject is undoubtedly of immense interest to a monk who wants to win the spiritual battle naturally both ancient and modern authors have composed works dealing with the *Ārādhanā* topics. The *Mūlācāra*, as noted above, refers to the *Ārādhanā-uiryukti*, but the text has not come down to us. Among the ten *Pañpas*, *Ānrapaccakkhāpa*, *Mahāpaccakkhāpa* *Bhattaparipā* and *Marapaśamāhi* deal with this topic in its different aspects. The *Bhagavat Ārādhanā* is a big work entirely devoted to the discussion about *Ārādhanā*. It belongs to the earliest stratum of Digambara literature, *Pañpas* and *Nijjuttas* have much common with it and undoubtedly they contain much matter that antedates the division of the Jain church into Digambara and Śvetāmbara. Before we take up the study of *Bhā. Ā.* in more details, we will enumerate here, mainly on the authority of the *Jīnarātnakośa* different *Ārādhanā* texts with some information about their authors and contents.

Ārādhanā: It is composed about Saṃvat 1629 by Ajitadevasūri, pupil of Mahāśvarasūri of the Cāndragaccha.¹

Ārādhanā (Śrāvaka.) It is composed in Saṃvat 1669 by Samaya-sundara, pupil of Sakalacandra of the Kharataragaccha.

Ārādhanā (Paryanta.) It is written by Somasūri in 70 Prakṛit gāthās, and is often included in the list of Prakṛitpakas. It is commented upon by Vinayavijayagaṇi and by Vinayasundaragaṇi (Saṃvat 1649).

Ārādhanā (Pañcaka) It is a pretty big text in Prakṛit dealing with fourfold *Ārādhanā*.²

Ārādhanā The *Jīnarātnakośa* records a couple of anonymous texts one is in Prakṛit beginning with *paṇṇavīya nārinda-devinda-vaśīyān*, and the other is composed in Saṃvat 1592

Ārādhanā-kulaka Four texts of this name are recorded. The first begins with *dhyaṇācāryaśreṇ* has got 85 gāthās and is composed by Abhayadevasūri,³ the famous commentator who flourished in the middle of the 11th century A.D. the second begins with *dhyaṇī-vaśīyān* and is also called *Samārādhanā-kulaka* the third noted by Peterson contains 69 gāthās and the fourth contains 17 gāthās and opens with *saṃvān bhāṇān pānān*

Ārādhanāpatākā This contains 990 gāthās and was composed by Virabhadrasūri in Saṃvat 1078 (*aśīśūtarīnīc saṃvān-saṃvān*) The author admits his indebtedness to earlier works, and the text contains many gāthās common with *Bhattaparipāś* *Pañḍānī jutti* and other works. Being a dated work its text and contents deserve a critical comparison with other *Ārādhanā* works.

1 Datal *Jaina Śāhityān* Iṭhān, p. 585.

2 Catalogue of Mrs. F. H. H. vol. I, pp. 303, 391 etc.

3 Peterson Reports IV p. 111 etc.

4 Reports III, p. 24.

Ārādhanā-prakaraṇa There are two texts of this name, one by Yaśoghoṣa and the other by Somasūri containing 61 gāthās.¹

Ārādhanā-mālā (usually called *Saṁvegaraṅgaśālā*) It is a bulky Prakrit work which according to the Jaina Granthavalī, contains 10053 slokas.² It deals with Ārādhanā in its four principal and fortythree subsidiary topics. Some of the gāthās are written in a fluent style. The author is Jinacandrasūri, the pupil of Jineśvarasūri. He composed this Mālā at the request of his junior fellow student (*śaṅkṛtāya*) Abhayadeva the famous Vṛttikāra, after collecting the expressions from the Mūlaśrūta like a florist picking flowers from a park. It was finished in Saṁvat 1125 (57-1068 A. D.) It is said to have been revised by Jinavallabha, the pupil of Abhayadeva. The doctrinal discussion includes along with it some illustrative stories as well. This work is respectfully mentioned by many authors. Some of the significant words from the opening gāthā of the Bhaga Ārādhanā appear to be scattered in some of the opening gāthās of this book (Nos. 5-14) secondly some of the names of the subsidiary topics are common to both the works and lastly a gāthā (No. 800), which is introduced with the phrase *gaurā dāo* is nearly identical with gāthā No. 21 from the Bha. Ā. It is not unlikely if Jinacandra used Śivakoṭi's text but it is premature to be dogmatic on this point. From what little I have seen it appears to me however that a comparative study of these two works would give interesting results.

Ārādhanāśāra This Prakrit text of Devasena who finished his *Darśanaśāra* in Saṁvat 990 contains 115 gāthās and deals with fourfold Ārādhanā.³ There is a good Sanskrit commentary on this text by Ratnakīrti who gives a few details about himself in his Prāśasti. His date is not settled, but a critical study of his quotations may help us to put an earlier limit for his age. After a casual survey I find that he quotes from the Ātmānuśāsana of Guṇabhadra, *Samayāśāra-kalāśa* of Amṛtacandra Jñānārjaya of Śubhacandra, *Samayika* of Amitagati and *Ekībhāva* of Vādhrāja etc.

There are many other texts dealing with Ārādhanā but we do not know much about their authors and contents so I shall simply note their names with scanty details: 1) *Ārādhanāratna* by Devabhadra. 2) *Ārādhanāvidhī* 3) *Ārādhanāśāstra* of Devabhadra, the pupil of Abhayadeva noted above (possibly identical with *ratna*?)⁴ 4) *Ārādhanā-sattari*⁵ by Kula-prabha in Prakrit. 5-8) *Ārādhanāśāras* of Ravicandra, Jayadekhara, Nāgasena and Lokācārya. 9) *Ārādhanāstava* (of Amitagati or Āśādharā?) 10) *Ārādhanā-svarūpa*.

1 Catalogue of Mus. at Patan vol. I, p. 65

2 Jessalmer Catalogue, pp. 28, 31 (No. 183); only a portion is printed so far in the ed.: Śri Saṁvegaraṅgaśālā, part I (gāthās 3053 with Sanskrit Chāya) Surat 1924.

3 Māṅikachandra D Jaina Granthamālā, No. 8, Bombay Saṁvat 1873.

4 Desai Jaina Sahityano Itihāsa, p. 337

5 Peterson Reports III, p. 12.

6 See Mālarādhanā (Sholapur 1835), pp. 184, etc.

term *Ārādhanā* covers a wide range of dogmatical and ethico-religious discussion to which small and big texts have been devoted. The subject undoubtedly of immense interest to a monk who wants to win the spirit's battle naturally both ancient and modern authors have composed works dealing with the *Ārādhanā* topics. The *Mūlācāra*, as noted above, refers to the *Ārādhanā-niryukti*, but the text has not come down to us. Among the ten *Paṭṭas*, *Ādṛapaccakkhāṇa*, *Mahāpaccakkhāṇa*, *Bhāttaparipṇā* and *Marapaṣamāhi* deal with this topic in its different aspects. The *Bhagavad-Ārādhanā* is a big work entirely devoted to the discussion about *Ārādhanā*. It belongs to the earliest stratum of Digambara literature. *Paṭṭas* and *Nijjuttas* have much common with it and undoubtedly they contain much matter that antedates the division of the Jaina church into Digambara and Śvetāmbara. Before we take up the study of *Bh. Ā.* in more details, we will enumerate here, mainly on the authority of the *Jinaratnakośa*, different *Ārādhanā* texts with some information about their authors and contents.

Ārādhanā It is composed about Śaṃvat 1629 by Ajitadevasūri, pupil of Mahesvarasūri of the Cāndragaccha.¹

Ārādhanā (Śrāvaka.) It is composed in Śaṃvat 1669 by Samaya-sundara, pupil of Sakalacandra of the Kharataragaccha.

Ārādhanā (Paryanta.) It is written by Somasūri in 70 Prakṛt gāthās, and is often included in the *Hst of Prakṛtśākas*. It is commented upon by Vinayaviṣayagani and by Vinayasundaragani (Śaṃvat 1649)

Ārādhanā (Pañcaka) It is a pretty big text in Prakṛit dealing with fourfold *Ārādhanā*.

Ārādhanā The *Jinaratnakośa* records a couple of anonymous texts one is in Prakṛit, beginning with *papaṣṭayya naraṇḍa-danda-vandiyāṇi*, and the other is composed in Śaṃvat 1593

Ārādhanā-kulaka: Four texts of this name are recorded. The first begins with *dhyaṇābhāṣā* has got 85 gāthās and is composed by Abhayadevasūri, the famous commentator who flourished in the middle of the 11th century A.D. the second begins with *dāṇḍi-vaṇḍi* and is also called *Samārādhanā-kulaka* the third noted by Peterson, contains 69 gāthās⁴ and the fourth contains 17 gāthās and opens with *saṁvāṇi Maṇḍi pāṇḍi*

Ārādhanā-paṭṭaka This contains 990 gāthās and was composed by Virabhadrasūri in Śaṃvat 1078 (*asthuttarīya saṁdī-sakassamāna*). The author admits his indebtedness to earlier works, and the text contains many gāthās common with *Bhāttaparipṇā*, *Piṇḍanijutti* and other works. Being a dated work its text and contents deserve a critical comparison with other *Ārādhanā* works.

1 *Desai Jaina Sahityane Itihāsa*, p. 586.

2 *Catalogue of Mrs. t. Patten* vol. I, pp. 303 391 etc.

3 *Priestson Reports* IV p. III, etc.

4 *Reports* III, p. 24.

Ārādhana-prakarana There are two texts of this name one by Yaśoghoṣa and the other by Somasūri containing 61 gāthās.¹

Ārādhana-mālā (usually called *Saṁvegaraṅgaṭā*) It is a bulky Prakrit work which according to the Jaina Granthāvali, contains 10053 slokas.² It deals with Ārādhana in its four principal and fortythree subsidiary topics. Some of the gāthās are written in a fluent style. The author is Jinacandrasūri, the pupil of Jineśvarasūri. He composed this Mālā at the request of his junior fellow student (*śaṣṭhāya*) Abhayadeva, the famous Vṛttikāra, after collecting the expressions from the Mūlaśruta like a florist picking flowers from a park. It was finished in Saṁvat 1125 (57-1068 A. D.) It is said to have been revised by Jinavallabha, the pupil of Abhayadeva. The doctrinal discussion includes along with it some illustrative stories as well. This work is respectfully mentioned by many authors. Some of the significant words from the opening gāthā of the Bha. Ārādhana appear to be scattered in some of the opening gāthās of this book (Nos. 5-14) secondly, some of the names of the subsidiary topics are common to both the works and lastly a gāthā (No. 800) which is introduced with the phrase *gaur dhō* is nearly identical with gāthā No. 21 from the Bha. Ā. It is not unlikely if Jinacandra used Śivakoṭi's text but it is premature to be dogmatic on this point. From what little I have seen it appears to me however that a comparative study of these two works would give interesting results.

Ārādhanaśāra This Prakrit text of Devasena, who finished his *Darśanaśāra* in Saṁvat 990 contains 115 gāthās and deals with fourfold Ārādhana.³ There is a good Sanskrit commentary on this text by Ratnakīrti who gives a few details about himself in his *Prāśasti*. His date is not settled but a critical study of his quotations may help us to put an earlier limit for his age. After a casual survey I find that he quotes from the Ātmānuśāsana of Guṇabhadra, *Samayasāra-kalāśa* of Amṛtacandra, *Jñānārṇava* of Śubhacandra, *Samāyika* of Amitagati and *Ekībhāva* of Vādirāja etc.

There are many other texts dealing with Ārādhana but we do not know much about their authors and contents so I shall simply note their names with scanty details. 1) *Ārādhana-ratna* by Devabhadra. 2) *Ārādhana-vidhi*. 3) *Ārādhanaśāstra* of Devabhadra, the pupil of Abhayadeva noted above (possibly identical with *ratna*?)⁴ 4) *Ārādhana-sattari*⁵ by Kula-prabha in Prakrit. 5-8) *Ārādhanaśāras* of Ravicandra, Jayasekhara, Nāgasena and Lokācārya. 9) *Ārādhanaśtava*⁶ (of Amitagati or Āśādihara?) 10) *Ārādhana-svarūpa*.

1 Catalogue of Mss. 1 Patan vol. I, p. 65.

2 *Jawalner Catalogue*, pp. 26, 21 (No. 183); only portion is printed so far in the ed.: Śri Saṁvegaraṅgaṭā, part I (gāthās 2053 with Sanskrit Chāya) Serat 1924.

3 *Māṅikachandra D Jaina Granthamālā*, No. 8, Bombay Saṁvat 1973.

4 *Desai: Jaina Sahityano Itihāsa*, p. 237

5 *Petersen Reports III*, p. 13.

6 See *Mālarādhana* (Sholapur 1935), pp. 1845 etc.

This large number of Ārādhana texts, early and modern, whatever may be their intrinsic value shows the importance of the doctrines associated with Ārādhana in the life of Jaina monks. A detailed and comparative study of these texts would certainly give valuable results.

II) Bhagavati Ārādhana

The Bhagavati Ārādhana¹ is a pretty lengthy text containing nearly 2170 (but Bombay ed 2166) verses in Prakrit or more correctly Jaina Sauraseni. The commentaries are not in perfect agreement about the original extent. Aparājita has some additional gāthās (Nos. 151-343, etc.) which are not admitted by Amitagati and Āśadhara while there are many gāthās² (Nos. 117-9, 178, 1354, 1433, 1556, 1605-7, 1639-40, 1978, 2111, 2135 etc.) which are explained by Āśadhara though he specifically mentions that they are not commented upon by Śrīvijaya alias Aparājita. Thus the extent of the text is not definite and a systematic collation of Mss. alone would bring all the facts to light. Āśadhara divides the whole work into eight Āśvāsas but it is entirely his own proposal for which there is hardly any sanction either in the basic text or in Aparājita's commentary. A careful and continuous study of the gāthās clearly reveals that the whole work has a compact form and that the contents are systematically presented. The very nature of the subject-matter however is such that sporadic verses may be added or omitted here and there without affecting the framework of contents. This work is devoted to a detailed exposition of four fold Ārādhana which a monk must cultivate at least at the critical hour of death if not all through his life.

After an introductory discourse on the Ārādhana (Nos. 1-24) the text says that there are seventeen kinds of death³ of which five would be discussed in this work and the last three alone are commendable (25-30) i) Bala-marana (31-53) ii) Balabala (54-63) iii) Paṇḍita- which has three varieties a) Bhaktapratyākhyāna (64-2039) b) Inḡini (2039-2061) and c) Prāyopagamaṇa (2062-77) iv) Bālapaṇḍita (2077-87) and v) Paṇḍitapaṇḍita (2087-2159). Then there are the concluding remarks along with the Prāśasti of the author (2160-70). The three varieties of the Paṇḍita

1 There are two editions. 1) Bhagavati Ārādhana in the Anantakīrti D Jaina Granthamālā, 8, Bombay East. 1939 the text is accompanied by Hindi translation and the edition is equipped with good introd. etc. and an Index of gāthās. 2) Māhārādhana with the Sk. commentaries of Aparājita and Āśadhara, the metrical paraphrase of Amitagati and a modern Hindi translation, Bholapur 1920.

2 My references are either to the gāthā-numbers or to the pages of the Bholapur edition.

3 Aparājita has elaborately described them; the details may be compared with those in the Utiarādhyāyana-Niryukti which also enumerates and describes these seventeen types (p. 5 of the Ms. No. 1094 of 1887-91, from the Bhandarkar O. R. I., Poona).

type have much in common, and all the instructions, which are conducive to the spiritual welfare of the monk, are included under Bhaktapratyākhyāna-section which is treated under forty topics (Nos. 64-70) 1) *arhā*¹ fitness for adopting the course of Samādhi maraṇa (71-76) 2) *liṅga* necessary ascetic emblem such as nudity etc. (77-98), 3) *śikṣā* scriptural study (99-111) 4) *vimaya* disciplined devotion to knowledge etc. (112-131) 5) *samādhi* concentration of mind (132-141) 6) *amṛtāvāsa* unsettled residence (142-53) 7) *paripāṭna* dutiful and balanced temperament (154-61) 8) *upādāh-tyāga* minimum paraphernalia (162-70) 9) *śrīti* spiritual ascendency (171-76)², 10) *bhāvanā* cultivation of salutary thoughts (177-204), 11) *sallekhanā* emaciation of body and of passions through external and internal penances etc. (205-70) 12) *duṣā* proclamation of the spiritual successor (271-5) 13) *kāṇḍapāṇā* apology to the congregation, 14) *anv-śikṣana* pious instruction (279-83) 15) *paragana-caryā* staying with another ascetic group for Samādhi maraṇa (384-400) 16) *mārganā* finding out a suitable Nirvāpaka (401-16) 17) *sūsthiṭa* a worthy teacher endowed with eight specific virtues (417-507), 18) *spasarpāṇa* seeking admission under a Teacher (508-14) 19) *parikṣāṇa* test (515) 20) *pratilakṣha* reviewing or considering the situation (516-17) 21) *prachā* inquiry (518) 22) *pratiṣṭhā* admittance (519-21) 23) *ālocanā* report of the sins committed (522-61) 24) *guṇa-dopa* defects and merits of the report of sins (562-632) 25) *śaṅkṣā* a fitting residence (633-39) 26) *asthātara* bed (640-7) 27) *anvāpaka* the attendant ascetics that help one at the time of Samādhi-maraṇa (647-88) 28) *prabhāṇa* showing the food to allay the curiosity (689-95) 29) *kāṣṭi* gradual abstention from solid food (696-9) 30) *pratyākhyāna* abstention from liquids etc. (700-9) 31) *kāṇḍapāṇā* offering purificatory apology to the Ācārya (710-13) 32) *kāṇḍapāṇā* destruction of Karma by Pratikramāṇa etc (714-19) 33) *anvāpaka* instruction by the Ācārya etc. on various religious topics and practices, ranging from the relinquishment of Mithyātva upto the practice of austerities (722-3) which are described in details (720-1489) 34) *śāstra-sandṛāṇa* reminding him of his status and duty (1490-1508) 35) *kaṣaṇa* religious instruction as a protection or armour against Paripāṭna etc. (1509-1682) 36) *samānā* attitude of equality (1683-98) 37) *dhyāna* meditation (1699-1905) 38) *leṣyā* spiritual glow or tint (1906-23) 39) *phala* the fruit or the aim of Ārādhanā (1924-65) 40) *vyahāṇā* disposal of the body (1966-2000) and then this section is concluded with a few glorificatory gāthās (2000-29)

1 The Saṅgavāraṅgāṭhā of Jinasāndrasūri discusses Ārādhanā in four primary Dhāras 1) Parikarmavidhi, 2) Paragana-saṅkramaṇa, 3) Māmatra-vyūcheda, d 4) Samādhi-lakṣha, each of which is further divided into 15, 10, 9 and 9 Pratikramāṇa respectively. Some of their names are common with those of the topics from the Bhāga Ārādhanā. They deserve to be studied in details.

2 Compare Jitakalpabhāṣya (Ahmedabad Sachchid 1904) gāthā Nos. 338-340; this work shows many sections with common ideas found in the Bha. A.

This topical analysis gives us not only a definite assurance of the systematic treatment of the subject matter but also some glimpse of the wide range of contents covered by this work. The discussion about Ārādhana, which plays an important part on the eve of a Jaina monk's life, is carried on with such an exhaustive thoroughness that the book has become a valuable mine of Jaina ideology with which a monk must be imbued in order to accomplish a successful ascetic life. On account of its dogmatic details, exposition of the basic principles of Jaina asceticism, practical injunctions about saintly life and the behaviour in details, extensive discourses on the mental, verbal and physical discipline of a monk advising him to follow the beneficial and warning him to abstain from the harmful and religio-didactic exhortations, this Bhagavati Ārādhana presents a rich survey of Jainism especially with reference to the theory and practice of ascetic life. The section on *gāthās* (gāthās 720-1489) is a fine didactic work by itself. Thus, for a Jaina monk, its importance is very great and its study simply indispensable. The systematic exposition of contents in a simple and direct style and with homely similes and illustrations has left such an influence on later Jaina literature that, as far as I recall, many of the subsequent authors like Pñjyapāda, Guṇabhadra, Śubhacandra, Amitagati and other didactic monk-poets have freely drawn their ideas from this work.

The popular name of this work is Bhagavati Ārādhana but the genuine title, according to the author himself is Ārādhana (No. 2166) Bhagavati being only an honorific appellation added by the text to qualify the practice of Ārādhana (Nos. 2002-3 2168). This is borne out by the following facts. Ārādhana-*śikṣā* is the other name given to Śrī-vijayodaya by Aparājita himself. Devasenā's compendium is called Ārādhana-*śāra*; Amitagati calls his metrical Sanskrit version Ārādhana (No. 2245) also Bhagavati *Ā.*, or simply Bhagavati (Nos. 2244 2247). Prabhācandra mentions it as Mūlārādhana in his Kathākoḡa possibly to distinguish it from Amitagati's Ārādhana and lastly Āśādharma also adopts the name Mūlārādhana, because he calls his commentary M-*darpaṇa*. It must be noted that the sanctity and importance of the Ārādhana have led to its being deified and both Amitagati and Āśādharma have glorified and praised the Ārādhana-devatā (pp. 1853, 1855 1865 etc.) That explains why Bhagavati came to be inseparably associated with the title Ārādhana.

The author's name is Śivārya who qualifies himself as *paṇḍala-bhoj*, i. e., a monk that ate his food in the cavity of his palms. He studied the scripture under Jinanandi Sarvagupta and Mitranandi, and composed this Ārādhana depending upon the work or composition of earlier Ācāryas (Nos. 2165-6). This is all that we learn about the author from this text. One Jinanandi is mentioned in the Altera copper plates of c. 488 A.D., and

1 See also Jaina Śāhitya *śāra* Itihāsa by Pt. Praxi, pp. 22-40.

2 Some doubt is expressed about the date, see IA, VII, pp. 209-17; XXIX, pp. 272-8; XXX, p. 218; etc.

one Sarvagupta is casually referred to by Śakaṭāyana in his Sanskrit grammar (13-140), but mere common names are not enough to establish identity between two authors. I am not aware of any epigraphic reference to Śivārya. There is not the least doubt that he is mentioned by Jināsena in his Ādi-purāṇa (1. 49) and by Śaṅkara in his Kathakośa (noted below) as Śivakoṭi. The Śravaṇa Belgol inscription, No. 105 dated 1398 A. D., mentions one Śivakoṭi who was a pupil of Samantabhadra¹ and who ornamented (perhaps with a commentary) the Tattvārthasūtra. It is about this Śivakoṭi a story is already narrated in the Kathakośa of Prabhācandra that he was originally a Śaiva king of Benares, was converted to Jainism by seeing a miraculous transformation of Śivallīga into the image of Candraprabha, and became a Jain monk. As a Jain monk, the story concludes,² Śivakoṭi mastered the whole range of scriptural knowledge, summarised for the benefit of less intelligent and shortlived people the Ārādhana of Lohācārya, containing 84 thousand verses, into a smaller compass, and composed Mūlārādhana, containing 2500 verses and divided into forty topics such as arha, liṅga etc. According to Prabhācandra, Śivakoṭi is identical with Śivārya, he is converted to Jain faith by Samantabhadra, and he composed Mūlārādhana as a digest of the bigger Ārādhana of Lohācārya: these are extremely interesting bits of information but we do not know their earlier source. As Prabhācandra's information is not confirmed by the present text of the Bhagavati Ārādhana which at the most admits that it is based on earlier works and as Aparājitasūm also is completely silent on these points, we cannot take it at the value of contemporary evidence and use it for chronological purpose. We have to wait for still earlier sources. Śivakoṭi's commentary on the Tattvārthasūtra has not come to light as yet. The Ratnamālā³ is a small didactic text containing 67 anuṣṭubh verses in Sanskrit and dealing mainly with the duties of a Jain house-holder. The colophon of the printed text attributes it to Śivakoṭi, the pupil of Samantabhadra and the concluding verse indirectly mentions Śivakoṭi. One Bhaṭṭāraka Siddhasena is mentioned (No 3) earlier than Samantabhadra who is solicited for grace (No 4) the contents breathe a modern spirit of later age and do not maintain the high ascetic standard of the Mūlārādhana and lastly it contains a verse (No. 65) closely agreeing with one from the Yaśastilakacampū (part II, p. 373) these facts taken together do not induce one to attribute this work to the author of the Bhagavati Ārādhana.

1 According to Harṣimalla remark in his Vikrāntakāvya, Samantabhadra had two pupils, Śivakoṭi and Śivāryana.

2 As the text is not printed, I would quote here the relevant extract: एकप्रकारेण
एषा दिव्योदयप्रकाशः कश्चिन् न दृश्यमानः केवलमेव महती मया । एतन्निरेकप्रकाशः शरीरमोक्षप्रदान-
निर्दिष्टः सत्यैवापानुसृतो एतन् शरीरम् एते मुनीनां सङ्घस्यमानस्य कोशाकारविधिना चतुर्दशोत्तर-
संख्यायाः कल्पकलातुल्यत्वात्परापरः प्रकृतः संक्षिप्तः कश्चिदेवै दिव्य इत्यादिप्रकारितः । एतेषु-
चतुर्दशोत्तरसंख्यां कृतवन्तः इत्यादि ।

3 It is printed in the Māpikashandra D Jaina Granthamālā, No. 21 Bombay
Bhāval 1979

The evidence available for settling the date of Bha. Ā. is quite insufficient. A more thorough study of the text in comparison with various other works may help us to put closer limits to the age of this work at present however an attempt may be made to lay down certain broad limits. All that we can definitely assert at present is that this work is earlier than Jinasena's Ādipurāṇa but there are a few other considerations which shed some light on the early date of this work. 1) The Digambara tradition as recorded by Prabhācandra, certainly admits the remote antiquity of this work by saying that it is based on the Ārādhana of Lohitārya and that its author was a contemporary of Samantabhadra though this is not confirmed by the text itself. 2) It is quite probable that this work includes the missing Ārādhana Nirukti: the ideas and verses which it has in common (with dialectal and minor variations) with Nijjuttī, Paṭṭas, Mālicāra⁴ etc. definitely suggest that this text contains matter which antedates the division of the Jaina Church into Digambara and Śvetāmbara and it substantially represents the traditional verses collected by the Digambara monks who did not recognise the authority of the Ardhamāgadhī canon. 3) The section on vṛjāṇī disposal of the body prescribes certain practices which have an appearance of antiquity and which became obsolete in course of time. The story of Dhanna and Śalibhadda indicates that similar practices were in vogue and are recognised by the Śvetāmbara canon too. 4) The text contains legendary references which breathe the same spirit as those in the Ardhamāgadhī canon and some of them are expressed in almost identical words. Digambara tradition says that some of these stories were present in the canon which is lost beyond recovery. 5) This work had the honour of having a Prākṛit commentary: this corresponds to the spirit of the age of Cūṛṇas some of which are available on the texts

1 Lohitārya 1 of the Āgadhārī 2, 4 according to the P. (Havali) he might be assigned to the first half of the first century B. C.

2 Compare the discussion about the seven types of death in the Uṭṭarādhyāyana and that too in the Bha. Ā., also cf. Bha. Ā. No. 33 with similar verse in the Nirukti.

3 Compare Saṅgāthā ga. Nos. 91, 93, 97, 100, 101, 111 and 115 with Bha. Ā. Nos. 1, 41, 1, 42, 1660, 1670, 1667, 1, 3 and 105; cf. Dhātṭaparīṇā Nos. 21, 63, 66, 6, 66, 6, 6, 71, 71, 73, 74, 77, 181 with Bha. Ā. Nos. 404, 72, 737, 789, 3, 710, 711, 718, 718, 719, 719, 7, 3 and 7, 3; cf. Marasasamāhī Nos. 96, 97, 9, 97, 100, 101, 1, 3, 178, 180, 185, 198, 3, 192 with Bha. Ā. Nos. 833, 832, 31, 843, 844, 17, 307, 307, 31, 856, 1, 7, 3, 260.

4 Compare the Mālicāra with Bhaga. Ā., I find more than 100 (by gāthās) common. I have incorporated the details in my paper on the Mālicāra which is waiting for publication. See also the verse in the Mālicāra, p. 23 of the Bombay 1. of Bha. Ā., 1. A. 11 to V. L. II. No. (Oh! surely I do not give with the collection of 17. Param. and 1).

Man. u. m. 11. 413-4

5 See for instance the verse in the A. Uṭṭarādhyāyana, Cīrāka, Cīrīpattā, Jan. (2) A. Devara, 11. 1 etc. or 370 and 1. identical verses.

of the Ardhmāgadhī canon, and this period lies a few centuries earlier than Virasena-Jinasena who not only incorporated Prakṛit Cūṛpis in their *Uphavalā* etc. but also began writing in a style mixed with Prakṛit and Sanskrit. vi) The method of exposition is mostly simple preaching of dogmas and didactic lessons with popular similes and illustrations, and has not as yet reached the stage of logical arguments and refutation seen in the works of Samantabhadra, Siddhasena and Jinabhadra etc. Some of the discussions bear comparison with those in the Ardhmāgadhī canon. vii) Lastly the Prakṛit dialect shows close affinities with the Ardhmāgadhī canon on the one hand and with the works of Kundakunda etc. on the other and the commentaries explain certain queer forms as *अणो* (pp 108 1429 etc.) These considerations give an impression that the Bha. Ā. belongs to the earliest stratum of the pro canon of the Digambaras consisting of the works of Vaṭṭakera, Kundakunda etc. It is quite likely that Śivārya might be senior even to Kundakunda, but we have to await further researches. I have put forth only my suggestions which require to be worked out in details after a more thorough study of the text

iii) Commentaries on the Bhagavati Ārādhanā

In view of its contents so important for one's guidance in the monastic life, and its antiquity the Bhagavati Ārādhanā is sure to have been subjected to many commentaries, the earliest of which that has come to light is the Śrīvijayodayā of Aparājitastūri. It is an exhaustive commentary in Sanskrit full of information on ascetic duties and richly interspersed with Prakṛit and Sanskrit quotations, some of the latter possibly composed by the commentator himself. He notes alternative readings of the text (pp. 225 342 489 598 etc.) and more than once he refers to and discusses the views of other commentators (pp 1 23 30, 33 41 56 61 105 275 1752 etc.) but their works have not been discovered as yet. From the remarks of Āśādhara it is clear that Śrīvijaya was another name of Aparājita. Vijaya and Aparājita mean the same and the name of the commentary Vijayodayā, possibly implies the author's name. It appears from his casual remark (p. 1196) that he had written a commentary of this very name on the Daśavaikālika. According to the Praśasti he was a crest-jewel of Ārāṭīya monks, a grand pupil of Candranandī and Mahākarmaprakṛtyācārya,

- 1 For earlier discussions about the commentaries see the following sources. Prami Anekānta I, 4-5 Intro. to the Bombay ed. of Bhagavati Ārādhanā noted above, and Jaina Śāhitya caura Itihāsa pp. 23-40; Jagalkishore Anekānta I, 4, II, 1; Hirakal Jaina Siddhānta Bhāskara (Arrah) V pp. 179-81; Paramasandī Anekānta II, 6, 8.
- 2 It is necessary that these verses should be alphabetically arranged and seen whether any of them are found in the works of Raviṣena, Jinasena, Viranandī, Anaga etc.
- 3 These page-numbers refer to the Ekehapur ed. noted above.
- 4 For the explanation of the primary significance of this word see Sarvārthasiddhī of Pūjyapāda with T.-sūtra I, 20 and Indranandī's Śrīvatīsa. page No. 27

and a pupil of Baladevasūri. He had studied under Nāganandi at whose instance he composed this commentary. These facts are too meagre to help us either to settle his date or the place of activity.¹ In some of the inscriptions, these names are individually met with but as they stand isolated, we cannot identify them with those in the Prāśasti. If it is accepted that Candranandi and Candrakīrti are interchangeable names, then I have in view a group of inscriptions² which mention one Śrīvijaya who had another name Paṇḍita Pārijāta and who could be compared with Hemasena with regard to his learning and austerities. He had predecessors Candrakīrti and Karmaprakṛti by name. Śrīvijaya flourished earlier than Āśadhara who finished his commentary on the Anagāradharmāṃṣa³ in Śaṃvat 1300 (-57 = 1243 A. D.) in which there are references to Aparājita (pp. 166 673 etc.) Karmaprakṛti is a rare name, and in all probability Śrīvijaya and the inscriptions refer to one and the same monk. This would mean that the age of Śrīvijaya is slightly earlier than A. D. 1077 that being the year of an inscription even if we hesitate to accept Śrīvijaya's identity⁴ with others of that name. Turning to the internal evidence, Aparājita is acquainted with texts like Ācārāṅga, Sūtrakṛtāṅga Kalpa, Daśavalkhika etc. of the Ardhmaṅgadhi canon (pp. 2, 611 1130 1196 etc.) further he quotes from the works of Kundakunda, the Tattvārthasūtra of Umāsvāti, Svayambhūstotra (No. 83) of Samantabhadra (p. 1306) Sarvārthasiddhi of Pūjyapāda and the Varāṅgacarita (VII 26 I 13) of Jaṭils (pp. 243, 258, 47) whom I have assigned to the close of the 7th century A. D. This certainly means that Aparājita is later than 7th century. Till more definite evidence comes forth, he might be put in the 8th to 10th century.

The next exhaustive commentary is the Mūlārādhana-darpana of Āśadhara who carefully notes the number of gāthās in different sections, though his śvāsa-division of the text is not quite satisfactory. He closely follows Aparājita (p. 68 etc.) whom he refers to as Śrīvijaya (-ācārya) and Tīkākāra (pp. 797 1047 1442 108 150 1043 etc.) and whose commentary he mentions as Tīkā or Saṃskṛta-tīkā (pp. 430, 440, 744 779 etc.). It is quite likely that he has in view some other Saṃskṛta-tīkākāra than Śrīvijaya (pp. 297 1343, 1746 especially the phrase *śi śikāhrou rydoakratuā*). Besides, Āśadhara repeatedly refers to a Prakṛta-tīkā (pp. 643 744 ,63 7 9 1085

1 Pt. Prēmīś' suggestion that Aparājita belonged to the 14th century seems to deserve respectful consideration, but we might wait for some positive and direct proof: see *Jaina Śāhitya ara Itihāsa* pp. 41-60.

2 EO. VIII, N. gar. Nos. 35-37 Tirahalli No. 192; IV N. gar. nos. 100; V Channarayana 149 Bel r 17 Arsikere I; II, No. 84 (or No. 67 2nd ed.); VI, Kadar 63.

3 Published in the *Mānik. D. Jaina Granth malā*, No. 14, Bombay 1912.

4 About other Śrīvijayas see *Karnāṭak Kavīśrite I*, p. 13 (Bangalore 1924); R. Śrīkaṭha the Śaśtri on the date of Jambūdvīpaprajāpāli, *Jaina Antiquary* (Arrah 1934) IV pp. 81-84.

5 *Mānik. D. Jaina Granthamālā* No. 40 Bombay 1932.

6 About Āśadhara and his works see *Jaina Śāhitya ara Itihāsa*, pp. 172-42.

1290, 1632 1755 etc.) but as far as I have seen the name of its author is not mentioned. In one or two places Aparājita writes in Prākṛit in continuation of his Sanskrit commentary (p 355) and it looks quite likely that he might be reproducing from an earlier Prākṛit commentary Āśādhara quotes some *Ṭippanakas* (pp. 779 1737 etc.), and two authors of these *Ṭippanakas* Jayanandi (pp 1755-6) and Śrīcandra (pp 773 793 1834) are specifically mentioned by him. More than once he takes cognizance of anonymous views (pp. 1021 1632 etc.) Amitagata's metrical *Ārādhana* in Sanskrit is already there before him (pp. 339 392 528 1333 etc.) some of his quotations, however which closely agree with the *gāthās* of Śivārya but differ from Amitagata's rendering, indicate the possibility that there was another metrical *Ārādhana* in Sanskrit (pp 84, 397 473 485 575 1021 1037 1045 1747 etc.). Of chronological interest are some of his quotations from the *Taittvānśāna* (Nos. 89-95) of Rāmasena (pp. 1534-35) and *Jñānārpaṇa* (p 1690). There is a quotation on p 1093 from *Siddhyāṅka* i. e., the *Bharatavarābhūdaya* of Āśādhara himself of which no Ms. has come to light as yet and texts like *Siddhāntaratnamālā* (p. 1195) *Vidagdhapṛīti vārdhanī* (p 1291) from which he quotes are new names of works which are still to be discovered. It is true that he quotes verses (V 4 IV 150 etc.) from his *Dharmāmṛta* (Anagāra-) in this commentary (pp. 445 1176) but in his Sanskrit commentary on that work he not only refers to *Mūlārā dhana-darpaṇa* but takes over also lengthy passages from it even with some irrelevant sentences. A comparative study of both the commentaries, in all the details, is necessary to settle their mutual relation.

There are two other small commentaries *Ārādhana-pañjika* of an unknown author and *Bhāvārtha-dīpikā* of Maṇjūdarpaṇa (Sañyāt 1818) the Ms. of which, though not fully studied as yet have come to light. According to the *Jīnaratnakōśa*, one more *Ṭīkā* of Nandigaṇi is reported but no Ms. of it has come to light so far.

iv) *Kāthikās* Associated with the Bha. *Ārādhana*

The commentarial activities, so far reviewed are quite worthy of the importance of the contents of the *Bhagavati Ārādhana* which must have been studied and interpreted in different ascetic circles by eminent monks as a part of their daily study and for the benefit of the *Ārādhaka*. The text itself tells us that the attending monks narrate in a sweet and attractive manner various tales to the departing *Ārādhaka* on the eve of his life they avoid the *Vikāthās* but address him with those stories that make him mentally firm and disgusted with worldly life (*gāthās* Nos. 651 653-55 etc.) Major portion of this text is such that it can be conveniently read to the *Ārādhaka* at the time of his *Samādhi-maraṇa* and consequently there are *gāthās* in this work which contain references

1 See Anagāra-dharmāmṛta pp. 166, 672-78 and Bha. *Ārādhana* pp. 616-17; etc.

to didactic, legendary edifying and ascetic tales about which all the details are not given. As in the case of Niryuktis and canonical texts like the Uttarādhyayana we should expect the commentators to give these stories in full drawing their material from earlier literature and oral tradition. From the comparative study set forth below it is abundantly clear that the stories in the Kathākodās of Hariṣeṇa etc are meant serially to illustrate the gāthās of the Bha. Ārādhana, and Śricandra's Kathākodā quotes the gāthās in many cases, and then gives the stories. These stories contain quite significant verses which show their connection with the Ārādhana and being among themselves, mutually disconnected, one is driven to admit that they might have originally formed a part and parcel of some commentary or the other on the Bha. Ārādhana before they came to be separately compiled by authors like Hariṣeṇa and Prabhācandra who have not altogether concealed their relation with the Ārādhana. It was expected that Aparājita and Āśādharma should have included these stories in their commentaries, but to our disappointment they have not done so. Between the two it is only Āśādharma that gives a few remarks, here and there, on these gāthās. This neglect on their part indicates that either they were indifferent to this aspect of the contents or by their time the Kathākodās were so usual that they did not like to repeat them in their commentaries. It is unfortunate that they simply pass over these references without giving adequate information and referring the reader to the required sources. Āśādharma, however has left a crucial remark (p 643) which is extremely significant

वसिष्ठकवले एव वसन्तः प्रीत्युद्भवन्ते-

पुनः परं वरुं क्वा एतन्मिं मुनिष कर्त्तव्यं । इमं तु वसन्तं एव विदुः ननु-वर्मे ॥

एते पुत्रीशेखरनिष्ठादंशका एवपि प्रकृत्यसिद्धिं विचारयेत्तः प्रीत्युद्भवन्ते ।

Āśādharma, we have seen repeatedly refers to a Prākṛit commentary; and this remark plainly says that the ten stories, corresponding to Nos. 35-44 in the Kathākodā of Hariṣeṇa, were present in the Prākṛit commentary. This definitely indicates that the Prākṛit commentary etc included these stories that are later on collected separately by Hariṣeṇa and others. Hariṣeṇa's text definitely inherits certain linguistic traits in the proper names, grammatical forms expressions and vocabulary which undoubtedly betray that it is based on some Prākṛit original, and that according to Āśādharma's suggestion might have been a Prākṛit commentary on the Bha. Ārādhana. Besides the Kathākodā of Hariṣeṇa, about which we will discuss later there are similar collections by Śricandra Nayanandī Prabhācandra and Nemidatta which we shall have to review before we enumerate their stories in correspondence with the Ārādhana gāthās.

1 In gāthā No. 367 Āśādharma quotes Prākṛit commentary to explain the term *prītyuḍḍhavanā* and this explanation, nearly in the same form, is found in the Kathākodā of Hariṣeṇa (102. 82)

2) ŚRĪCANDRA'S KATHĀKŌṢA IN APABHRAṢṬĀ

This work is written in Apabhraṣṭā with varied metres and is divided into 53 Saṁdhis which do not necessarily correspond to the division of stories some of which are vivisected by the Saṁdhi division. The colophons give the author's name as Śrīcandā. The Sanskrit Praśasti at the end gives his spiritual genealogy thus Śrīkṛti (of Kundakundānaya) Śrūtakṛti, Sahasrakṛti (who was respected by Gāḅgeya, Bhojadēva and others) Vīryacandra and Śrīcandra. At the request of the Bhavyas he mastered the work of a *pūrvadeśya* an earlier author and wrote this Kathākōṣa more specifically for the family of Kṛṣṇa, the son of Sajjana of Prāgvāta family who was a resident of Anabillapura in Saurāṣṭra and who was a legal adviser (*dharmaśāsthanāyaka gopihā*) of king Mūlarāja. As to the date of this author Prof Hiralal¹ remarks History tells us that there have been two kings of this name in the Chalukya line of Aḅhīrāj. The first was the founder of the dynasty and reigned from A.D. 941 (961?) to 996, and the second who was tenth in the line, sat on the throne in 1176 A.D. and ruled only for two years. Our author flourished about the time of one of these kings, probably of the first. But the way in which the Praśasti gives the facts shows that our author was one or two generations later than Mūlarāja² Sahasrakṛti was a contemporary of Gāḅgeya and Bhoja, the former possibly the Kalacūri of Cedi (c. 1015-1040) and the latter the Paramāra of Malwā (c. 1018-1060) So tentatively we can put Śrīcandra at the close of the eleventh century A. D. In the following lines he speaks of the Kathākōṣa of earlier poets

मनु कामे पदेवमिति गुरुर अगु कि वि न विवापमि¹ ।
 अतदि म् अगोयु को वदधेयु तो ह्यं वेम उग्रयमि ॥
 को विदद अति यदायदी
 यदीदिदि अयेदि उददी ।
 दं एमि वेम ह्यं वरदी
 भुवरो एद कि यदायदी ॥

He gives some important facts about the source or the basis of his Kathākōṣa in the following lines

गददरो वरदी उग्रयय	केयिदा अवि दिद गददय ।
दीवधिमिदि वेम अ	अगुयु वदिउ वरवगय ।
दिदं गुरदीय अयमि वमि	दिदुदिदिदिदि वेद एमि ।
अगु वेमि गददु गदुदिद	उग्रयु गददु यदायदिग ।
अयदरो दूददददी	अयददगुगुददददी ।
दु(दीदद) दुदीदद	अगु वद अवि उग्रयय ।
अयदददददददददद	अगुयु अगु वीअ गद ।
अयदद अविअ गुर	अगु अमि वद अयदद ।

1 Allahabad University Journal, vol. I pp. 111-12

2 *Ref.* as was contemporary of Malarāja's & son was Kṛṣṇa; and *Prasasti* refers to the sons etc. of Kṛṣṇa.

3 This Ms. retains initial *u*, & I have retained it. The lines are quoted with minor corrections.

पद्य—सर्वविदुषु सयु नि वयु तसु न मेरु दुर्लभम् ।

लेखितं यद्वाच्यं पत्रिणि तस्य कश्चिद् क्वाचु दुर्लभम् ॥

परिचय—

विह ह्येव विदुषं ज्ञानेनवं न वि ज्ञानेनविमि ।

विह परविदुषुषं पत्रिणि क्वं न लेखय ॥

The thesaurus of tales has come from Jinendra to Gapadhara and from Gapadhara to Śreṇika in the Pañcamakāla it was narrated by Śivakoṭī-munindra¹ and through various teachers (*guru-kramena*) it has reached Śricandra. Secondly Mūlārādhana, whose study leads one to the happiness of heaven and liberation has got in its gāthās so many nice and interesting stories. Thirdly Śricandra would first explain the gāthās in which the stories are referred to and then narrate the stories. Lastly Śricandra remarks that nothing would be interesting if given out of context, so the stories would follow only after the gāthās are given. As there cannot be a painting without the wall so the readers cannot grasp a story without word-to-word explanation or understanding (of the basic gāthā) He begins with the opening Maṅgala (of the Bha. Ā.) which is explained and then follows the second gāthā which also is explained and on which are added the illustrative stories of Bharata etc. in Apabrahmā. Thus it is plain that he gives stories associated with the gāthās of Mūlārādhana of Śivārya or Śivakoṭī. He picks up only those gāthās on which the stories are to be illustrated, explains their literal meaning in Sanskrit and then gives short and long tales. Possibly he complains against his predecessors that they did not give these gāthās, but narrated only the stories in a way his is a commendable procedure but unluckily he has not quoted those gāthās upto the end. Śricandra's Kośa is interspersed with Prakṛit and Sanskrit quotations

b) PRABHĀ ANDHĀ'S KATHAKOŚĀ IN SAṆSKRIT PROSE

This work² gives in simple Sanskrit prose, with occasional quotations in Sanskrit and Prakṛit, the stories of those religious personalities who devoted themselves to fourfold Ārādhana and attained happiness. The text is called Ārādhana-satkatha prabandha the first two gāthās from the Bha. Ārādhana are quoted at the beginning some of the titles of stories introduce the tales with a few words from the gāthās of Bha. Ā., and all these can be traced to that text these facts clearly indicate that this Kośa gives stories

1 Reading the whole Kāvya, I do not think that we would be right in taking the second line literally and attributing Kathakōśa to Śivakoṭī.

2 I am very thankful to my friend Prof. Hiralalji who prepared for my use the MS of this Kathakōśa belonging to the Balakāra Jaina Mandira, Karanji (A. No. 79 Kathakōśa Māgadhī). On account of the effect of ink on paper the written portion of many folios is brittle and even broken.

3 On Prabhāandra, his date and works, see Nyāyik mudraṇḍra, vols. I and II, especially their Introduction (Māpikachandra D Jaina Granthamālā, Nos. 28-33, Bombay 1935-41).

to illustrate the direct and indirect references in the Bha. Ārādhana of Śivārya. With the second gāthā of it are connected the opening stories about Pātrakesarīn Akalanka, Sanat Kumāra, Samantabhadra and Saṃjayanta. The stories on the eight limbs of Samyaktva are identical with those found in the Sk. commentary of Prabhācandra on the Ratnakaraṇḍaka.¹ There is no doubt that all the stories are connected with the Bha. Ā., but somehow the text shows two clear divisions. After the 90th story of Śakāṭāla, there are two verses (*your ārdhyas* etc. and *subomalaiḥ* etc.) followed by a prose colophon which records that this Ārādhana-kathā-prabandha was composed by Prabhācandra Paṇḍita, a resident of Dhāra, in the reign or kingdom of Jayasūbhadeva. Again the stories (32 in number) are continued, and at the close we have the verse *subomalaiḥ* etc. followed by a concluding remark that here ends the Kathakośa of Bhaṭṭāraka Prabhācandra. The supplementary nature of the second part certainly disturbs the order of references found in the gāthās of the Bha. Ā. There is no sufficient evidence to decide whether both the parts are composed by one and the same Prabhācandra in his early and later parts of life or whether we are to distinguish between Prabhācandra Paṇḍita and Bhaṭṭāraka Prabhācandra. To me the former alternative looks more probable. The style² and presentation of contents are nearly alike in both the parts—the only difference that strikes one is that the second section mentions the gāthās more specifically. Some of his Sanskrit sentences introducing the stories have a metrical ring and most of the Prakrit catch words are taken from the gāthās of the Bha. Ā. The Ms. used by me is dated Śaṃvat 1638³. Further Nemidatta (beginning of the 16th century A. D.) also follows this very order in his Kathakośa with minor additions and omissions and he leaves some indication about this division at the close of his story No. 82 especially in the verse No. 21. So it is quite likely that Prabhācandra himself is responsible for this two-fold division and my explanation about it is like this. We have seen above how these stories were originally incorporated in the commentaries on the Bha. Ārādhana plenty of which were used by Āśādihara. It is quite likely that these commentaries, in Prakrit and Sanskrit differed among themselves on the number nature etc. of the illustrative stories to be associated with a particular gāthā. Prabhācandra might have first completed his Kośa with 90 stories following some commentary but later when he came across another commentary or even a Kathakośa, giving more tales, he added a

1 Māṅikachandra D. Jaina Granthamālā, No. 24, Bombay Śaṃvat 1932.

2 The simple style reminds me of the style of Prakrit stories given by Devendra and others; and in all probability Prabhācandra is read into Sanskrit the Prakrit sentences. That alone will explain why his style is so elaborate in his Sanskrit words and so simple in this Kathakośa.

3 I am very thankful to Pt. Premji who kindly sent this Ms. to me for my use. According to my numbering of the stories, there are 90 stories in the first part and 32 in the second part. These thirty-two stories are numbered by me as 90e1, 90e2, etc.

supplementary section, thus incorporating most of the stories associated with Ārādhana. This supplementation has not been carefully done because some of the stories already given in the first part are repeated in the second part (Nos 14 & 19*15 15 & 90*18, 19 & 90*22 22 & 90*27 20 & 90*28, 21 & 90*31). Simple and short sentences, predominance of the use of past passive participles as predicates and numerous Prakritic words, some of them un-Sanskritic and some back-formations, clearly betray the use of Prakrit sources by Prabhācandra in composing this Kōśa. As to the date of this work, it might be assigned to the close of the 11th century A. D., because Prabhācandra was a contemporary of Jayasinha who succeeded Bhoja of Dhārā (c. 1018-1060)

c) NEMIDATTA'S KATHĀKŌĀ IN SANSKRIT VERSES

Nemidatta plainly tells us that his Ārādhana Kathākōśa¹ is based on the work of Prabhācandra who belonged to Mūlasaṅgha, Bhārati-gaccha, Balātkāragana and Kundakundāvaya, and who wrote the stories in nice sentences. As far as possible he followed the same order of stories which he composed in verses, those of Prabhācandra being in prose. (Intro. verses 5 ff., concluding verses 68 ff.) More than once Prabhācandra is respectfully mentioned in this work (s. 134 27 33 69 35 etc.) It appears that Nemidatta claims Prabhācandra to belong to the same Gapa etc. as those of his own though Prabhācandra has not given any details. Nemidatta gives his spiritual predecessors thus Vidyānandi, Mallibhūṅga, Siṃha nandi and Śrutastāgara they belong to the line of Bhaṭṭārakas and he looks upon them as his elders (concluding verses 69-72) Some of them are his contemporaries, and he remembers them in the concluding verses of some of the stories (3 66 4 83 etc.) This work was composed at the desire of his guru-bhāṭṭy Bhaṭṭāraka Mallibhūṅga, in the presence of his disciple Siṃhanandi and for the religious benefit (*śreyo-kāro-ratna-draṅga*) of Śrutastāgarasūtri (1 56, 3 66, etc.) In view of his relation with these, Nemidatta can be assigned to the beginning of the 16th century A. D. The work is plainly called Ārādhana Kathākōśa, and in the introductory section the second gāthā of Bha. Ā. is quoted.

Though Nemidatta's Kathākōśa is based on that of Prabhācandra, still there are certain apparent differences between the two texts. The total number of stories in Prabhācandra's work is 132 while that of Nemidatta is 114. From a casual inspection I find that some seventeen stories (Nos. 16, 18 29, 30, 38 39 42 56, 60, 66, 84, 90*15 90*16 90*18 90*22 90*27 90*28) from P's Kathākōśa, though legitimately connected with the Ārādhana text, are not found in N's Kathākōśa and nine stories from N's

1 The Sanskrit text and Hindi translation are published, in three vols., by the Jaina Mitra Karyālaya, Bombay, Vira samvat 2440-42. My references are to the shape and verses of this ed.

2 Peterson Reports IV p. exxiii; Prasad; Jaina Sahitya sara Itihāsa, pp. 406-12; etc.

collection (Nos. 25, 28, 53, 108, 109, 110, 111, 112 and 114) have not got their counterparts in P's work. The absence of P's stories Nos. 90*15, 90*18, 90*22, 90*27 and 90*28 can be explained by the fact that they are repetitions with Prabhācandra and are already found once in story Nos. 14, 15, 17, 20 and 18 of Nemidatta. Of the nine additional tales, No. 25 the story of Mṛgasenadhīvara, appears to have been already connected with the Ārādhana text. No. 53 is possibly a supplementary discussion suggested from No. 52, Nos. 28, 108, 109-12 and 114 are illustrative stories connected with the Ratnakaraṇḍaka III 18, III 18*2,¹ IV 28, IV 30 respectively and Nemidatta's stories closely agree with those given by Prabhācandra in his commentary on these verses of the Ratnakaraṇḍaka.

d) NAYANANDI'S ĀRĀDHANĀ AND OTHER ĀRĀDHANĀ KATHĀKOŚAS

Details about Nayanandi's work are not completely available. This Apabhraṃśa text is said to have contained two parts with 56 and 58 Saṃdhis but the Pattan Ms. inspected by Dalal contained only 30 and 27 Saṃdhis.² It is not explicit from the title, Ārādhana, whether it is a narrative work or a dogmatical treatise. The bulk of the work, its description as a Kāvya (like Śricandra calling his Apabhraṃśa Kathakośa a kāvya in his Sanskrit Prāśasti) and its definite association with Ārādhana tempt me to suggest that Nayanandi's work might turn out to be a Kathakośa like that of Śricandra.

The Jinaratnakōśa mentions the following Ārādhana Kathakośas in addition, their Mss. should be brought to light and studied in details: 1) Ā. K. in Sanskrit by Subhanandin; 2) Ā. K. in Prakrit by Chhatrasena; 3) Ā. K. in Sanskrit by Brahmadeva Brahmachari, this Ms. is reported from Śravara Belgol, and it should be seen whether it is identical with Nemidatta's work or an independent composition; 4) Ā. K. of Ratnakīrti, it is reported from Delhi; in all probability it might turn out to be a separate compilation of Ārādhana stories given by Ratnakīrti in his Sanskrit commentary on the Ārādhanaśāra,³ gāthās 49-51 and lastly 5) Ā. K. of an unknown author.

e) THE VAṢṢĀRĀDHANA IN OLD-KANNADA PROSE

As early as 1883, it was K. B. Pathak and through him J. F. Fleet that published a few lines from what they called Upasarga-kevaligaṇa katha of Revakotyācārya to explain some words like *pañca-mahāśabda* and *śikṣā*.⁴

1 See Jagalkishore's Intro. to the Ratnakaraṇḍaka (Bombay Sanskrit 1952), p. 43, verse No. 72.

2 See the Intro. to Bhavīśyattakā in the G. O. S., p. 43.

3 This is already referred to above.

4 Indian Antiquary XII, pp. 93f, 99f.

As far as I know, they have not given any information about the Ms. used by them. On getting however an indirect clue from another note of Fleet,³ lately I made a careful search for this Ms. in the Jaina Maṭha of Śrī Lakṣmīsenā Bhāṭṭāraka, Kolhapur and I found a palm leaf Ms.² whose wooden board bears almost the above name (Palm leaf Msa., No. 45) The longer extract given by Pathak is found on pp. 113a-114 of this Ms. The designation of the Ms. inscribed in Old Kannaḍa characters on the board namely Upasarga kovali katha appears to be just a convenient and conjectural label written possibly by the library manager perhaps after reading a few opening lines. No such name is found in the Ms. itself. The opening words are Sukumārasvāmī and some of the concluding words run thus :

श्री वेङ्ग नवोत्पन्न कवेय ऐसाचोदयानर्कव्येङ्ग वृत्तवनेन कनकवीरविद्यालये ।

In addition to what has been already written this is enough to indicate that this work is identical with the Vaḍḍārādhane major portion of which is edited by my friend Prof D L. Narasimhachar Mysore and about the age of which some scholars have quite eloquently expressed their views.⁴

1 Indian Antiquary XII, p. 316.

2 This Kolhapur Ms., which would be called L hereafter can be described thus: It is palm-leaf Ms. containing 147 leaves written on both sides, the last page being blank. The bulk of the Ms., without the boards, is about 11.75 x 6.2 inches. On each page, due to string holes and surrounding spaces, the written portion is divided into three columns. There are eight lines on page with 55 to 60 letters in each line. It is written in Old Kannaḍa characters; the old forms of r and l are used; and there are other peculiarities of that script such as the absence of the distinction between long and short vowels and between some aspirated and un-aspirated consonants. The Ms. opens thus: सुकुमारस्वामी ः वर विद्यालये ः वृत्तवनेविद्यालये ः वर सुवन्द्य ः विद्यालयेविद्यालये विद्यालये विद्यालये विद्यालये ः वर सुवन्द्य ः विद्यालयेविद्यालये ः वर सुवन्द्य ः विद्यालयेविद्यालये ः. At the close of the last story there are three Prakrit verses full of corrupt readings वरिष्ठ वरिष्ठ वरिष्ठ ः ः ः ः ः ः ः ः ः ः ः ः. Then we have in Kannaḍa prose श्री वेङ्ग नवोत्पन्न कवेय ऐसाचोदयानर्कव्येङ्ग वृत्तवनेन कनकवीरविद्यालये ः कनकवीरविद्यालये ः कनकवीरविद्यालये ः कनकवीरविद्यालये ः. But few leaves that are broken across and stitched lately the Ms. is quite intact. It is copied at Belur in the Mysore state. The year is not given. From the general appearance, the Ms. looks quite old, say at least three hundred years. From what little I could compare I find that this Ms. belongs to the group of *gā, ca, ca* described by M. D. L. Narasimhachar.

3 A far as I know about Vaḍḍārādhane here are the sources, textual and critical: Pathak in *Indian Antiquary* XII, pp. 95-99 etc. R. Narasimhachary; K. Karite I, p. 232. D. L. N. Narasimhachar *Karṇāṭka Sāhitya Parvatpatrike*, XVI, pp. 173-174 (Intro. and the notes of Sakuntala, Bhadrabāhu and Vidyasora; references to these are given by m with tatted numbers of pages); *Kannaḍa Sāhitya Parvatpatrike* XXIV No. 4, pp. 1-111 and 126 (story 1); *Ibidem* XXV No. 2-3, pp. 1-111, 37-44 (story 2) *Ibid.* XXV No. 4, pp. 45-66 (stories 3-5); *Ibid.* XXVI Ed. I pp. 67-83 (story 6); *Ibid.* XXVI, No. 2, pp. 89-105 (story 7); *Ibid.* XXVII No. 1 pp. 102-125 (Stories 11-13 and page of 14). M. G. Pat. *Mara Upasarga ga* (Dharwar 1910), pp. 111-112; *Kannaḍa Sāhitya Parvatpatrik* XXVI, No. 2, pp. 131-36. E. Śrīkṣṇa Śāstri *Sources of Karṇāṭka History* vol. I (Mysore 1910), p. xx.

Vaḍḍārādhane may be accepted as the name of this collection of stories beginning with that of Sukumāra and ending with that of Vṛṣabha-sena. We have seen how the Bha. Ā. contains legendary references which are illustrated by stories that might have been primarily included in its Prakrit and Sanskrit commentaries but later on came to be preserved in separate Koṭas some of which are already noted above. This Kannaḍa work is a partial Kathakoṭa giving nineteen stories which are referred to in the Bha. Ā. of Śivārya or Śivakoṭi gāthās Nos 1539-1557. Apart from minor differences in readings, these Prakrit gāthās are given at the beginning of respective stories and also literally explained in Kannaḍa. The Ms. L gives three more gāthās (*śaḍa śa eva* etc.) corresponding to Nos. 1558-60 of the Bha. Ā., in continuation of the opening gāthās, at the end of the work. The stories are presented in elaborate Kannaḍa prose interspersed with quotations in Prakrit (including Apabhraṃśa) Sanskrit and Kannaḍa. The style is less Sanskrit ridden than that of Cāmuṇḍarāya-purāṇa but more dignified than that of later Nohpikāthes plenty of which are available in old Mss. Excepting in the contexts of dogmatical discourses and traditional enumerations, the text presents a vigorous prose maintaining a balanced proportion of Sanskrit and Kannaḍa words. It does not imitate the classical style of prose of some of the Kannaḍa Campās which is mostly Sanskrit in its vocabulary, but it has evolved a fine blend of racy expression that shows no special aptitude for Sanskrit words, if they could be conveniently substituted by genuine and Tadbhava Kannaḍa words. One feels that the sentences have become involved due to too many gerundives, and some struggle for clear expression of ideas is seen here and there. Economy of expression has not weighed with the author but as in the case of the prose of the Ardhmāgadhī canon descriptive and enumerative repetitions¹ are scattered all over the work. Different aspects of the style of this text deserve to be studied in more details. On account of similar expressions, common ideas and identical quotations found in different stories, there seems to be no doubt about the fact that all the nineteen stories are written by one and the same author whoever he might be.

With a slight change in the order at one place,² these nineteen stories correspond to Nos. 126-144 in the Kathakoṭa of Hariṣeṇa with which they have closer affinity than with any other Koṭas reviewed above. A comparative reading of these stories, side by side discloses many interesting

1 See *grāmahāstram* etc. p. 46 foot-note 8, p. 66 line 16; names of diseases *śaḍa-pīṭa* etc. pp. 63, 83; types of villages etc. *grāma-nāgarn* etc. pp. 46, 66, 77, 83, 96, 103, 107 etc.

2 According to the sequence of the gāthās of Bha. Ā., the story of Epikāpura should be the 5th and that of Ehadrabāhu the 6th; this order is followed by the printed text; but the editor in enumerating the 19 stories has interchanged their places.

points.¹ There are groups of verses, here and there, in Hariṣeṇa s Kōḍa (126. 19f 163f 220f. 256f 127 145f 259f, 89f. 131 67f., etc.) which have close agreement with the Vaḍḍārādhane in those contexts. But when we go into more details perhaps with the exception of Viṣṣabhasena s story (K¹ 135 and V 10) which shows nearly the same extent of contents in both, all the stories in the Vaḍḍārādhane are longer and contain more details than those given by Hariṣeṇa. The story of Sukosala as given by the Kannaḍa text, begins with verse No 107 of Hariṣeṇa s story and gives the contents of the first 106 verses later this is only a glaring illustration which indicates that the order of the presentation of details is not necessarily the same in both the works. Besides giving additional sub-stories, details about more Bhavas, stylistic descriptions and traditional enumerations one feels as in the case of Saṅgumāra s story that perhaps Vaḍḍārādhane is following, at times, a different recension too for some of its details.² So far as these nineteen stories are concerned it is plain that Hariṣeṇa narrates the main events of the story in a straight way without adding too many extraneous details. It may be that Hariṣeṇa is nearing the close of his big work, while the Kannaḍa author is vigorously shaping and narrating his stories which probably constitute all that he wrote in this context. On the whole the proper names etc. in different stories are the same in both the works, but there a few significant differences which deserve special attention Śāllapura, Jayakā and Vodaka in K. 126. 124f, but Śvetapura, Jaisc and Bodhana in V i, p. 17 Gandharva-bhōpāla in K. 127 152 but Sundara (v l Gandara etc.) Pāṇḍya in V ii p. 31 line 5 Surendradatta in K. 126. 210, but Sūradatta in V i p. 20 Gominī in K. 126. 206, but Gaurī in V ii, p 35 etc. Additional and varying details absence of close agreement in the order of events to be narrated and the differences in some of the proper names rule out the possibility that one is directly and mechanically following the other in writing out these stories. A sober evaluation of these aspects along with the common points lead us to the conclusion that both of them are based on the same source possibly a Prakṛit commentary on the Bhagavatī Ārādhana, after admitting, however the probability that every author elaborated the stories in his own way but kept the outline and the motive intact.

The facts that the collection of Kannaḍa stories is called Vaḍḍārādhane and that it interprets the gāthās of the Bha. Ā., just as Śrīcandra has

- 1 My observations ha in view mainly the first ten Kannaḍa stories which are so far available in print. The next three stories reached my hands rather late.
- 2 K. = Kathākōḍa of Hariṣeṇa and V = Vaḍḍārādhane.
- 3 The Kannaḍa version reminds me, in some portions at least, th story given by Devendra in his commentary on the Utiarādhyāya, see Prakṛit-kathā-saḅgraha (Ahmedabad Sachai 1978), pp. 17-33. Also compare the story No. 2 in Prabhasendra's Kōḍa.
- 4 Hariṣeṇa would simply refer to the event of marriage, but the Kannaḍa text would describe a Śṛayasāvāra.

done, on which the stories are narrated only confirm the view that it might have been based on a commentary. If the Kannaḍa author followed the Sanskrit Kathakoḍa of Hariṣeṇa or of some one else, he would not ordinarily give the gāthās and show crucial differences in the proper names. Not only Hariṣeṇa's text, as shown below but also the Kannaḍa stories betray some traces of the Prakṛit source.

Though the problem is not fully studied yet it has to be accepted that it is the Prakṛit tendencies that gave a lead to the growth of Kannaḍa vocabulary and a set-back was given to the excessive use of pure Sanskrit words for which Tadbhava words which were derived according to Prakṛit tendencies subjected, of course to the genius of Kannaḍa phonology came to be substituted. Even after admitting this and making some concession for this sort of Prakṛit influence we come across certain traits indicating that these Kannaḍa stories are based on a Prakṛit source. In the story of Bhadrabāhu, the boundaries of Madhyadeśa are stated in a Prakṛit verse (p 80) which is possibly a relic from the Prakṛit original. There are many expressions which look like Prakṛit remnants *āyathibā* (p 61, see the foot note 2) *ahasthasthama-dasam-durāśa* (p 40) *ḥṛṇḥṛṇḥ* (pp 76 82 108) *paccaḥḥḥḥḥḥ* (76) *paḍikamaṇa* (p 24, 86 etc.) *boḷaha boḷaha* (p 79, Imp 2nd p pl from *voḷa* to go to get a way¹) *vaḷḷḥḥḥḥ* (pp 3 5). There are other words like *Lacch* (p 91) *śraṇa* (p. 6) *riṇ* (p 9) etc. which are not altogether impossible in any Kannaḍa work not based on a Prakṛit original. Hariṣeṇa too might have worked with a Prakṛit original before him it is interesting to note certain names which are differently Sanskritised by the Kathakoḍa and by this Vaḍḍārādhanē, and in some cases at least we can definitely lay our finger keeping in mind the possible orthographical confusions and phonetic changes, on the probable Prakṛit name in the original. Dayāvāda and Dayāvata (K. 126. 26 V pp 5 6) Śāllapura and Śvetapura (K. 126. 124 V p 17) Saṅhala and Śaṅhara (K. 126. 57 V p 10) Sodālika and Modāli (K. 126 130 V p 17) Ravibindu and Ratibindu (K. 127 242 V p 36) Jayamati and Jayāvati (K. 127 263 V p. 38) Vapṛavāda and Vapṛapāḷa (K. 131 69 V p 87) Aṅśumān and Samanta v l, Sumana (K. 134 2 V p. 100) Jinapālita and Jinavādika (K. 135 7, V p 104) Vinyātata and Vepātata (K. 138 40 V p. *226) etc. Casually peeping through the Ms L, I came across names like Vajradāḍa (p. 117) and Bhaṭṭimitra (p 137). The doublets, noted above, are impossible, if these two texts had a common Sanskrit origin or they followed each other. This evidence is extremely interesting it definitely indicates a Prakṛit source for these stories, and possibly a common one.

The title Vaḍḍārādhanē for these Kannaḍa stories has come to stay. It has been made sufficiently popular by their editor as well as by subsequent writers and without any hesitation the writers of the Moodabidri and Kolhapur Mss. use this title for their copies. To be more accurate, there

1 In the corresponding passage (131 30) Hariṣeṇa uses *paccha*.

is no evidence to say what name the author of the Kannaḍa work gave to his collection of these nineteen stories in my opinion this name has not come down to us. This point will be clear from the colophon of the Kannaḍa text, as distinguished from the colophons of the Ms., which might be presented thus

इ पेक्ष पत्तोवतु कवेयम् [1] शिवभोज्यवर्णनं पेक्ष भोज्यवनेन वचन्तु मयसं महा श्री ।

This is the reading of the Moodabidri Ms with which the Kolhapur Ms. has some differences, the important one being *Vaḍḍārādhaneya*. The meaning, however is practically the same. The free rendering would be Here or thus are narrated nineteen tales. Thus ends (auspiciously expressed by the words *manthyaśaṁ mahā śri*) the [section] *Kāvaca* belonging to *Vaḍḍārādhana* of *Śivakoṭyācārya*. *Kāvaca*, in Indian literature, usually indicates a class of texts containing hymns or Mantras, associated with some deity or the other whose regular recitations, on account of their miraculous power are said to protect a devotee from all the dangers, just as a coat of armour can protect a soldier. This type is not quite popular with the Jaina authors if at all composed, it can be associated legitimately only with Śāsanadevatās such as *Jvālmālinī*, *Padmāvatī* etc. and we have one Ms., No. 575 of 1895-98 at the Bhandarkar O R Institute, which contains *Śrī Padmāvatī kāvaca* comprising a few propitiatory verses soliciting protection. The *Kāvaca*-section associated with *Ārādhana* texts is altogether different. It consists in an exhortation accompanied by illustrations of tales of religious martyrs, addressed to an *Ārādhaka* on the eve of his life so that it might give him sufficient courage to face the different *Paripahas*. Like an armour it serves the purpose of spiritual protection. The *Bhāgya* on the *Jītakalpa sūtram*¹ contains a *Kāvaca-dvāra* (gāthās 476-90) and there are available independent Ms. of *Kāvaca-dvāra* (No 579 of 1895 98 in the B O R. I., Poona) often included under *Prakīrṣaka* texts of the Jaina canon. The *Kāvaca* attributed to *Śivakoṭyācārya*, in the above colophon is definitely a section (gāthā Nos. 1509-1682) of that name from his *Bhagavatī Ā.*, and it contains religious instructions as a protection or armour against the *Paripahas* etc. The *Prakṛit* gāthās quoted at the opening of the stories are drawn from this section and they represent a solid bulk of illustrative gāthās. Śricandra adds a sentence *kāvacaśyabhojyaśaṁ* immediately after the story of *Vṛṣabhasena* that explains, to a certain extent, why the *Kāvaca*-section ends with these nineteen stories. This further shows that *Vaḍḍārādhane* or *Vaḍḍārādhana* (in *Prakṛit*) is only another name of the *Bhaga. Ā.* of *Śivakoṭi*. The etymological interpretation of this additional name has been already subjected to a good deal of speculation. The two roots *ṛā* and *brā* look like doublets showing dialectal variations, and undoubtedly they lie at the basis of the *Prakṛit* word *vaḷḷā* big or great. Its etymological derivation is attended with some difficulty so *Prakṛitists* have included

1 Edited by Fenyavijaya, Ahmedabad Sacvat 1894.

2 Descriptive Catalogue, vol. XVII, part 1 (Poems 1915), pp. 330, 380.

it in the list of Deśī words. At any rate *vaḍḍārādhana* means a big *Ārādhana* and as shown above Bha. *Ā.* is a pretty big work among the *Ārādhana* texts so far known. So it looks quite reasonable that the Bha. *Ā.*, in order to be distinguished from later and smaller *Ārādhana* texts, came to be called by the names *Mūlārādhana* and *Vaḍḍārādhana*. The colophon that concludes *Kavaca*, therefore refers to Bhaga. *Ā.* and its author Śivakoṭi, and it has nothing to say either about the title of the Kannaḍa stories or about their author.

Pathak gave currency to the name *Revākoṭyācārya* following the reading of the Ms. L. It is an improbable name so far as Jain authors are concerned there is every possibility that the Old-Kannaḍa *ś* from the exemplar has been wrongly copied as *re* in the Ms. L. and now other Ms., which read *Śivakoṭyācārya*, have come to light. In the light of the explanation given by me above, it is plain that the colophon mentions Śivakoṭi as the author of *Vaḍḍārādhana* whose verses form the basis of the Kannaḍa stories. We may call the Kannaḍa work by the name *Vaḍḍārādhana* following the Ms. of Mudabidri and Kolhapur but we have no evidence to attribute the authorship of Kannaḍa stories to Śivakoṭi. To conclude, we can call these stories by the name *Vaḍḍārādhane*, but we do not know who the author was.

I have already discussed the probable age of Śivakoṭi and his Bha. *Ā.* A tentative attempt may be made here to settle the date of this Kannaḍa text on which some views are already expressed. 1) Pathak casually implied that this work is contemporary with Torgallu inscription of A. D. 1188 and R. Narasimhachary who had no occasion to examine the complete Ms., quietly followed Pathak and assigned this work to c. 1180 A. D. 2) Mr D. L. Narasimhachary detects in this text, certain old terminations like *-ṣṭh* *-ṣṭi* and *-ṣr* etc. found in the inscriptions upto the 8th century A. D. and earlier forms like *ṛḍon*, *porḍon*, also the use of *anna* for *appa* found in the Kannaḍa works upto the 10th century A. D. The text shows close similarities with the style of *Cāmunḍarāya-purāṇa* (A. D. 978) *Bhadra* *bāhu* s story agrees with that given by *Harīṣeṇa* in his *Kathakośa* (A. D. 931) which might be the source of this Kannaḍa version. In the light of these considerations, he would assign the date c. 940 A. D. for this work. 3) Mr M. Govind Pai advances the following arguments to settle the date of this work: In the text of the *Vaḍḍārādhane* some verses from *Bhartṛhari* s *Śatakas* are found but their text and date are not definite. The text mentions *Dināra*, so it must be later than 2nd century A. D. It calls *Beḷgoḷa* by the name *Kaḷbappu* which is first mentioned in a *Śravaṇa* *Beḷgoḷa* inscription of 650 A. D., so it must be earlier than 650. Then to confirm this, he collects good many words and forms that are found in early Kannaḍa works and inscriptions and thus the Kannaḍa *Vaḍḍārādhane* is to be put not later than 6th century A. D.

Some of his remarks are baseless and imaginary¹ one feels as if he is bent on assigning high antiquity to this work after forcing every argument for his purpose and his facts and premisses do not logically lead to the conclusion arrived at by him. Chronology is not a matter of taste and forced opinion we should dispassionately record the evidence and see what limits can be put to the age of this work. 4) Prof S Śrīkanth Śāstri has not argued out his conclusion but he remarks that the Vaḍḍārādhanē of Śīvakōṭi probably belongs to the 7th century A. D.

My own study of the text, especially of the printed portion has revealed certain facts which I shall note down and try to put broad limits to the age of this important Kannaḍa work. Scrutinising the internal evidence we find here a good number of quotations in Prakṛit (with Apabhrāṃṣā) Sanskrit and Kannaḍa. It is quite likely that some of the Prakṛit and Sanskrit quotations are inherited from the Prakṛit original and some others, along with the Kannaḍa verses, might have been added by the Kannaḍa author. That explains, to a certain extent, why we get a group of verses expressing nearly the same ideas (pp. 8 9 96, 97 etc.) If we could trace the sources of these quotations, unanimously included in the text by all the known Mss. it would not be difficult to put an earlier limit to the age of this book. I have been able to trace a few quotations to their sources which can be arranged thus according to tentative chronology. The opening gāthās of the nineteen stories the three concluding gāthās from the Ms. L and a quotation (*jaḷa jaḷa* etc., in the story of Gurudatta, p. 120 of L) are all found with slight dialectal variations, in the Bha. Ā. of Śīvakōṭi. Of the three opening Prakṛit verses in the Ms. L, possibly quoted as a Maṅgala by the Kannaḍa author the first is from the Pañcāstikāya (No. 1) and the second from the Pravacanasūtra (No. 1) of Kundaknada. Then *śārasvāsa* etc. (p. 43) is found in the Mūlācāra (II 7) and also in the Pratīkramaṇa (p. 9 Bhavanagar ed. Saṅvat 1954) from which (Ibid. p. 10) appears to be quoted with a slight variation another verse *kā duffhu* etc. (p. 99). The verse *yaḍyapa* etc. (p. 107) is quoted from the Praśamarati prakaraṇa (No. 107) of Umāsvatī. The opening Sanskrit verse *saṃgatā śri* etc. is the Maṅgala of Ratnakarapāḍaka of Samantabhadra who is assigned to c. 2nd century A. D. Some quotations like *yaḍḍi na vadye* etc. (p. 97) *yaḍḍat saṃśāham śāraḥ* etc. (p. *259) and *traṇḍāḥ oḍḍāḷi* (p. 121 of Ms. L) are traced to the Śatakas (Nīti. 13 Vairāgya. 88 and Nīti 77) of Bhartṛhari whose date and the authenticity of a particular verse in the Śataka are uncertain. The Apabhrāṃṣā quotation *oḷḷyaḥ* etc. (p. 43, not

1 Some of the statements and premisses of M. Pai are incorrect and contradictory to the known facts. He says that there is no practice of composing or quoting Prakṛit gāthās in Sanskrit work that Sanskrit verses cannot be quoted in Prakṛit works, that Prakṛit is not *prauḷāstikīya*—these are all imaginary statements which do not deserve to be refuted even.

2 These numbers are from Telang edition, Bombay 1874.

found in some Ms.) is from the *Paramātma prakāśa* (172) of Joindu¹ who probably flourished in the 6th century A. D. The verse *kārya mātā* etc., found in the story of Gurudatta (p 119a of Ms. L.) is from the *Varāṅga-carita*² (XV 78) of Jaṭa-Sūbhanandi a close of the 7th century A. D. Then *ādaru janma* etc. (p 63) appears to be quoted from that portion of the *Mahāpurāṇa* which is composed by Guṇabhadra (*Ādi.*, 46. 196 p 3121 Kolhapur ed.) who completed it some time before Śaka 820 (+ 78 = 898 A. D.) when Lokasena glorified this work³. As long as it has not been shown, with fresh evidence, that these quotations are traced to still earlier works and that their genuineness in the Kannaḍa text is doubtful we will have to admit that the Kannaḍa *Vaḍḍārādhane* cannot be dated earlier than Śaka 820 or 898 A. D.

Among the other quotations, *so dharmmo* etc. (p 9) is included by Padmaprabha⁴ (c. last quarter of the 12th and the first quarter of the 13th century A. D.) in his commentary on the *Niyamasāra* (I 6 p 6) with the phrase *taikā cōktaṁ* and *kāle saṅgraha* etc. (p. 81) is found with slight variations, in the *Subhāsitāvalī* (p. 5 Belgaum ed. 1897) of Sakalākṛti, c. 1464 A. D., but this work is more or less an anthology. So these have not got any value to settle the date of our work.

Harṣeṇa & *Kathakośa* mentions a king *Gandharva-bhūpāla* (127 152) but the Kannaḍa text reads, in the corresponding context, *Sundara-Pāṇḍya* with the alternative readings *Gandara-Gāndāra* and *Gandāra* (p 31). The title *Sundara* is often repeated with the names of *Pāṇḍyan* kings and the reading too is uncertain so this reference cannot be safely used for chronological purpose.

Thus it is definite that the *Vaḍḍārādhane* is later than 898 A. D. and earlier than 1403 A. D. which is the date of the earliest known Ms.

Let us see whether the above limits can be brought nearer by studying the style and grammatical forms of this text. The prose style appears to me later than that of *Cavunḍarāya-purāṇa* but earlier than that of prose *Notpikāṭhes* in view of the comparatively meagre use of Sanskrit words and of its racy Kannaḍa expression. So I would put this work later than *Cavunḍarāya-purāṇa* (978 A. D.) On the basis of old forms etc. a high antiquity is claimed for this work. In evaluating these grammatical forms, we have to bear in mind, and to a certain extent it is borne out by the various readings, that the copyists might have subjected the text to contemporary idiom and usage here and there so our conclusions from these are bound to be tentative. This text, one feels does present much older

1 See th. Intro. to my edition (Bombay 1937) of that work, p. 67

2 Edited by me in the *Māṅkhaśandra D. J. Granthamālā*, Bombay 1938, Intro. p. 23; also *Kannaḍa Sāhitya Parīṣat Patrike* XXV No. 3, pp. 133-46.

3 *Preml Jaina Sāhitya* vra Itihāsa, p. 513 f.

4 *Journal of the University of Bombay* September 1942.

5 *Smiths: Early History of India*, 3rd ed., Oxford 1914, p. 456; *Daneri's: Prehistoric, Ancient and Hindu India*, Calcutta 1939 p. 253.

grammatical material but this by itself, might not prove necessarily the antiquity of the text but as well indicate the proficiency of the author in earlier phases of Kannada. It is not enough therefore if we simply detect old forms etc., as Mr Pai has done but we should be able to state the latest age-limit upto which they were current and after which they came to be gradually replaced, and this may help us to put some tentative later limit and not the earlier limit. My remarks are based on a casual survey, and I hope that some Kannada scholar would undertake a thorough and statistical study. In this text initial *p* is usually retained *podaperi* (p. 3) *peḍari* (p. 11), *puṣṭadoth*, *puṣṭeḍaḷ* (p. 35) also *vodaṣ* (p. 28). The inscriptions show that it is only after the 11th century that *p* was being gradually replaced by *k*¹. Secondly we come across unassimilated conjunct-groups like *ṛḍḍu* (p. 48) *ṛppor* (p. 55) *larcentu* (p. 31) etc. By the close of the 13th century this assimilation was an accomplished fact, though the tendency was manifest in the popular speech by the middle of the 12th century². Lastly we get verbal forms like *porḍidoth* (p. 1) *kaṣom* (p. 12) *kūṣḍom* (p. 27) *saṭṭoḷ* (p. 34) also *saṭṭaḷ* (p. 34) etc. these are undoubtedly old forms³ but they become rare after the 11th century. These linguistic traits indicate that the Kannada Vaḍḍārādhane can be assigned within the broad but definite limits of 898 to 1403 A. D., probably to the 11th century A. D.

5 BHĀ. ARĀDHANA AND THE DEPENDANT KATHĀKAS

After acquainting ourselves with various Kathākoḍas associated with the Bhā. Ā. it is necessary to note the gāthās which have served as the basis for different Kathās and to record the corresponding stories from the Koḍas. In a few cases Śricandra has actually given the gāthās at the beginning of his stories, and Prabhācandra also notes a few words from them here and there. The numbers of gāthās, which are not referred to either by Śricandra or Prabhācandra, but noted by me are put in square brackets. With minor changes made in the light of the variants given by the commentaries the gāthās are reproduced from the Sholapur edition which is followed also in numbering the gāthās. Those gāthās that are not specifically commented upon by Śrivijaya are marked with an asterisk at the end and those that

1 A. N. Narasimha: A Grammar of the Oldest Kasarese Inscriptions, Mysore 1941 p. 2.

2 Ibidem p. 92.

3 Ibidem pp. 163, 200.

4 My friend Prof. K. O. Kundanur informs me that the Accusative termination -*ḍa*, the Loc. term. -*ḍi*, and the 3rd p. sing. and pl. terminations -*ḍa*, -*ḍi* and -*ḍr* which occur in the inscriptions of the 5th century etc., are not to be noticed in the Vaḍḍārādhane (see the Halaimidi inscription, Sources of Karnāṭaka History p. 20).

are not found in the Sholapur ed are put in square brackets and bear no serial numbers. When one gāthā corresponds to more than one story I have put Devanāgarī numerals on the words of the gāthā. Now and then significant remarks from the Vijayodaya and the Mū-darpana are reproduced. In the case of Hariṣeṇa's Kośa (HK.) and Nemidatta's Kośa (NK.), the numbers are from the printed texts Śricandra's Kośa (ŚK.) is referred to by page numbers of the Karanja Ms. and the numbers of Prabhācandra's stories are continuous upto 90, and the following tales from the second part of the book are numbered 90*1 etc. In the last column the references from the Paīppas (Bh. = Bhattaparinnā, M. = Maraparamāhī, S. = Saṁbhāraga) and the Kannaḍa Vaddārādhane (= V) are noted. Those from the Paīppas, it is hoped, will easily show the common capital of primary legends independently inherited by the Digambaras and Śvetāmbaras. When the gāthās from the Paīppas show an almost literal agreement I have added a sign of equation with them. This record of corresponding stories does not mean that the stories are in every way identical in all these sources but it implies that these particular references should be studied by those who want to go into more details about an individual story from different works. In some cases the names too differ, but still the frame-work of the story and the motive are alike in some cases the sources differ in their details, extent and sub-stories dealing with different births and in a few cases the agreement is only partial and even remote. When the reference is not of an explicit character difference of opinion is possible in spotting a particular gāthā from the Bha. Ā. and associating the stories with it and that is why the numbers of gāthās proposed by me are put in square brackets. In spotting them I have scrutinised all the available evidence, both direct and indirect, in the form of serial character of the numbers of gāthās, common ideas, parallel expressions, significant terms and the suggestions from the commentaries. The task of marking out the stories from the continuous narration of Śricandra's text from a closely written Ms. was a difficult one but I have tried to do it as carefully as possible. The textual variants in the gāthās quoted by Śricandra are interesting from the dialectal point of view and deserve to be noted when a critical text of the Bha. Ā. is attempted.

No.	Bhagavati Ārādhana	HK.	ŚK. ¹	PK.	NK.	Others.
19	आपराधाय कञ्जे परिवर्त्म सत्त्वदा वि करिणि । परिवर्त्मदाविहस्य इ सुहसम्भापयन्वा इवेदि ॥	}	1	3		
22	ओषामाविहस्ये कञ्जे सुहस्य सुहस्यमि । कञ्जे सो सुहस्यमञ्जे सुहस्यमञ्जे इवेदि ॥					
[23]	कञ्जे माविहस्यमञ्जे विहस्यमञ्जे विहस्यमञ्जे । कञ्जे माविहस्यमञ्जे इवेदि सुहस्यमञ्जेमि ॥					
24	सुहस्यमञ्जेमि ओषामा विहस्यमञ्जे इवेदि विहस्यमञ्जे ।					

1 The numbered and the next unnumbered pages are referred to by the same number

2 See verses Nos. 22-3 from that story

3 Compare especially verse No. 17 of that story

No.	Bhagavata Arādhana	HK.	ŚK.	PK.	NH.	Others.
	५- अथ अथवात्परिवर्तितवत्-कान्नामा एष्यत् परिवर्तितो राजा निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । परिवारो व राजा सव भोजन परिवर्तत् । एतेष्वपि समाच्यते परिवर्तितो राजा निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । परिवारो व राजा सव भोजन परिवर्तत् । एतेष्वपि समाच्यते परिवर्तितो राजा निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । परिवारो व राजा सव भोजन परिवर्तत् । एतेष्वपि समाच्यते					
722	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	48	39	19 also 90*22	17	
727	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	47-50	43-3	90*22-8	101-4	Bh. 64
	[एषा वि शिमे मयी निन्द्या दुष्कृतकृत्यासवरी । सौम्यात्मनोऽथ इति ह सा कारण परम ॥*]	51	43	22 also 90*27	20	
729	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	52-4	43-44	20 also 90*22, 22-30	18, 105-8	Bh. 65
740	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	55	45	21 also 90*31	18, 107	Bh. 67
745	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	55	58	90*32	112	
[747]	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	57	68			
748	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	58	76			
[752]	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	59	77			
759	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	60	78	23	91	Bh. 61
772	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	61	81	24	22	-Bh. 67
773	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	61 also	83	25	23	
784	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	71 also	97			
799	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	72	92 (7)			
822	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	74	92	26	24	-B. 96
837	अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः । अप्येति सवसित्तो निन्द्यारिषोऽथ इत्युः ।	75	100			

NO.	Bhāgavatī Ārādhanā	HK.	ŚK.	PK.	NK.	Other.
849	बभ्रवस्त्रागमनार्थं कस्यचदधर्षं कर्षति इति विज्ञेया । क्षिप्रतनवपाशो वि इ मोक्षेण गतो बन्धु निर्वर्ष ॥	78	100	27	26	Bh. 101
[858]	अधर्मिणि विदुः पुंसो जन्मणो विगहयेष्वथो होति । मतिर्य इकारकिरो अन्वो कीर्षं तु पुंसिस्त ॥	77	104			
874	बभ्रवस्त्रागमनार्थं विदुः पुंसो जन्मणो विगहयेष्वथो होति । मतिर्य इकारकिरो अन्वो कीर्षं तु पुंसिस्त ॥	78	104	5, 28	5 27	
[876]	देविहरात्पगहबहरेवपुसाश्चमिदगगहं उम्हा । उगहविदिना रिष्वं गेपहृषु धम्मकसाहचर्यं ॥	79				
909	धीव वि कुमरि कर्म कुकडुपुपुकिर्षं विगहमाथो । पारसिगो वि कम्म अथासि बह कंविवाहेतुं ॥ वि शरपिगो वान वरिः । इ- शरपयो शरपयो गाम वरिः ।	80	106	29		
915	भारत भारसि वि सवसिसु कामादुपो न असीव । पारपुडुमसंयं गमिवाप गेसंसीवो ॥ इ- गेसंसीवो मुनिगकेव ।	81	109	30		
935	इहकोव वि सवसं होसं कम्मस्त वसवरो पयो । ककपयो वि अ पक्का कहररियो गतो निर्वर्ष ॥ वि- कम्मकसाहचर्यं ।	82	110	31	29	
[948]	अधीव महादुर्गार्ह इधीवेतु अन्मिन् वहुगमि । अन्मन्मन्मि अन्मन् वारहपन्मन्मन्मि ॥	83-4				
[949]	अन्मन्मन्मि अन्मन् वारहपन्मन्मन्मि । पगुक्केतुं कुपो अरीव एणव वैवीव ॥ वि- अन्मन्मन्मि अन्मन् वारहपन्मन्मि ।	85	112	32	30	-Bh. 122
[950]	इंसपुवाप भोववरीव मातवुववुविवासीसं । पिष्वं वदरो वव अन्मन् वारसि सौहवको ॥	86	113	33	31	
[951]	वीरवरीव अन्मन्मन्मि अन्मन् वारसि सौहवको । वदरो वको व वहा पिष्यो भोडो वि अन्मन्मि ॥	87	113	34	32	
999	अन्मन् अ वृद्धाथो कर्षणयोविगहय व वृद्धाथो । सन्मन्मि अन्मन्मि वि इतिवा अन्मन् अ वृद्धाथो वि ॥ इ- अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ।	88-89	112			
1081	अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि । अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ॥ वि इन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ।	91	114	35	33	
[1083-5]	अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि । अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ॥ अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ॥ अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ॥ अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ॥	92	114	36	34	
1083	अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि । अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि अन्मन्मि ॥	93	114	37	35	

Not.	Bhagavati Arādhana	HK.	SK.	PK.	NK.	Others.
[1100]	सगहो ह्यु बह्विभ्याए ससमीए ह्यु चरजपडमहो । पश्चिमासंसगपीए व बृमचारो तदा म्युने ॥ ह- चरन्निवार वैमिहानाम्ना ग्राहणा ।	94	118	38		
[1101]	हरो पतसरो सचर्चो व रापरिसि रेषपुचो व । मदिकारक्याकोर् ऋदा ससपदिदुए ॥	96-99	119-24	40-43	36-38	
[1128]	गहो मय वरानं सरोहरा पपरववा वं ते । अण्योष्यं मारेहुं अण्यमिमिचं मरिमहादी ॥	100	125	44	39	
[1129]	अण्यमिमिचमरिमचं चारं चोराम्येहमेवेदि । ममे म्मे व विच संजोह व मारिवा वं ते ॥	101	125	45	40	
1130-33	संगो महात्मं वं विदेविरो सारवेय एतेव । पुणेव वैव अणे विरमिह विदिवित्तो सार्हु ॥ ह्यो वमय विगो कोचो ह्यो व तह व रापमुचं । पदिच करो वि व रावा सुवम्यवारस्त अण्यत्वं ॥ अण्यत्वं अहको विचो वसरो चकसं चोह वृहवर्च । एव सियजी ह्युहरे मेरजमुमित्त अण्यत्वं ॥	103	125f.	46	41	- Hh. 123
[1140]	अण्यमिमिचं चोरं पतिवां पाचिह्य कंरिहे । ककळं सपचो मिरं विण्ययगंभो सु ॥	104	128	47	42	
[1144]	पडहत्वस्त व पिठी वारी व महात्मस्त सुवस्त । सोस्तु सुच्छिदमरी वारो सो वीहसंसापी ॥	105	129	48	43	
[1218]	ह्यो वि अण्यत्वं मते पण्ये वि परवचारीचं । अह उण्येवचारे कर् मिरापी वसिदुग ॥	106	124	49	44	
[1222]	सो मिहह कोहत्वं म्यं मिहह मति व सुत्वं । कारणे गोसीरं वदि विधानं सु चो ह्यमि ॥ मि- सारनिनालतामन्विभिरमाचडे-धरकाटेपरं कच भो विवाक्यपी, ऐव नीमपुष्टिं विवाहित् ।	107				
[1225]	ह्यमि व मार्यो वीवारोचं पुसिं मनेसु वहुनेसु । पद्य ह्यु वीचकोपी वहुसो मनेम कच्छिमापी ॥	108	127	50	45	
1281	सपूरो वि मिरलेव वैवसोचं व अहवारसोचं । वचो वचो व चुरो अहवच्यो विलवाचमि ॥ ह- अहवारसोचं अण्यराक्यदाहक्यवर्तिचने ।	109	128			
[1286]	पण्यमोविवाया मावासलेव वदि वृष्टिमुही । वापी अण्यराक्यस्त पुण्यं च ह्य मिरा वि ॥	110	128	51	46	
[1287]	मिच्छससुहोवा विवचम्यो सावुवचको संचो । वहुपुण्ये संसारे सुचिं वदिदिचिच्यो मरिच्ये ॥	111	129	52	47	
[1222]	ह्यमस्त अण्यमिच्छंदास्त मिरचं वरं सु पुसिस्त । व व दिविचदेव इविचकस्यवसिरव जीविहुं वै ॥	112	129			
[1255]	सराव्य गंचमिचो वाविचिचसगारो विच्छिदाए । विसर्गपुण्यमज्जव महो मिरव व संचो ॥ ह- विच्छिदाए अण्यमज्जव वारी । विण्युण्यं अण्यमज्जव अण्यमज्जव विच्छिदाए वाविचिचसगारि अण्यमज्जव ।	113	129	53	48	
[1256]	पाचिपुसे पंचकरीचपदेव सुच्छिदा संती । पण्यारापो पदिवा ऋदा गचव्यवरा वि ॥	114	140	54	49	

No.	Utagavali Śākhā	HK.	ŚK.	PK.	NK.	C
[1357]	मालुममंसपत्रणे कंसिहवरी तवेव श्रीमो वि । रज्यंशु म्भुो महो व पप्य गरो मित्त्व ॥	115	140	55	50	
[1358]	धोरो वि तड सुवेपो मदिक्कामिमि रचरिदुीओ । विदो सरेव अरुीमु मरो विरवं व सपको ॥	116	141	56		
[1359]	प्यसिरियण गोवे क्षणा मिहवविशिवा वि आसके । मारेह्व सपुवं वृवाव मारिहा पप्य ॥ मि- निहवविशिवा ताडुत्तमार्त्ता ।	117	141	57	51	-
[1374]	वत्तवही व असेसा दडा वीवावमेव रोसेन । वद व सेव वार्थं हुत्तविमववधवं वोरं ॥	118	142	58	52	
[1381]	सर्दि साहसलीओ पुषा अमस्स राजसीइस्स । अदिक्कवेगा सणा म्भु मात्तस्स रोसेन ॥	119	143	59	54	
[1385]	सस्सो व मरक्कामत्तस सत्तंयपक्कवावि मित्त्तो । दुओ ईममरोसेन कुंमकारेव ट्ठेन ॥	120	143	60		
[1392]	सधो वि रंजरोसा कोमप्यावत्त हुति आवप्या । कोमेव वव मैहुव्हिसाकिपपोज्जमवत्ति ॥	121	143	61	55	
[1393]	रामत्त वामवपिस्स वव विपुव कविमिदिओ वि । मिदवं वधो सपुको स्सत्तओ कोमरोसेन ॥	122	144	62	56	
[1518]	ओ नाम मओ हुक्को म्भुो वीकाहुव कप्यत्तओ । उक्के वक्कह् अवादिदमेत्तओ वेव वरिभीओ ॥	123				
[1524]	गप्यवहारत्तवाविहा वि पूरा एवे अदिधमत्त । व सुई वंजंति धरा मंरंति मिउडीत्त सइ वेव ॥	124	145			
[1525]	वेई अमिमविपहा सत्तओ अमिण्ण वि द्दकोत्त । अक्कत्तत्तवा व ज्जा अरंति अवेत्त वेव ॥	125				
[1539]	मत्तुवीत्त विरंके वक्कओ वोरवेत्तओ वि । आत्तवर्णं वक्कओ क्षणेत्तंविमुत्तओ ॥	126	145	63	57	-Bl. 180 H. 428-9 E. 65-6 V I
[1540]	ओमिक्कमिदिमिक्क व पुक्कोसको वि मिहववह्वमवधंती । वारीत्त वि प्पंत्तो पडिक्कओ उत्तम वहुं ॥	127	146	64	58	-Bl. 181 H. 464-7 E. 62-4 V 2
[1541]	मूवीत्त धम वीकाओदिरेदो रि अत्तवर्णं व । अवधं वि प्पवुमारो वडिक्कओ उत्तमं वहुं ॥	128	152	65	59	H. 87 V 3
[1542]	करुत्तत्तत्तलोमो अत्तत्तइत्तित्तुत्तित्तुत्तवावि । अविवाविवावि धम्मं धम्मवत्तरेण वात्तवर्णं ॥	129	153	3, 66		V 4
[1543]	अवात्त वित्तुत्तत्त मत्तमत्तओ अमुत्तामात्तवरी । अत्तावर्णं वक्कओ वक्कमाथो व्णिवत्तुओ ॥	130	153	67	60	B. 56-7 V 5
[1544]	ओओरदित्त वीत्तत्त अवात्तह् अवादिक्कट्टमी । वोत्तत्त तिगिक्कत्त वडिक्कओ उत्तम वार्णं ॥	131	153	68	61	V 6
[1545]	अत्तवीत्तविक्कवाहा वृत्ता वत्तत्तत्त अक्कमत्तओ । आत्तवर्णं वक्कओ वओवगात्ता अम्भुत्तरी ॥	132	154	69	62	E. 79-80 V 7
[1546]	अवात्त अत्तवर्णं वडिक्क गप्यत्तइत्तत्तत्तत्त । आत्तत्त अत्तवर्णं वडिक्कओ उत्तम वार्णं ॥	133	155	0	63	V 8

№.	Bhagavat Aradhana	HK.	ŚK.	PK.	HK.	Others.
[1547]	सीरेण पुष्पवहृतिवरेणेन विकुम्बपुत्र बोरोय । संततो तिरिदिण्यो पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥	134	156	71	64	V 9
[1548]	उपहं वायु उर्ध्वं सिंकारुलं अरुचं च अग्निउपहृ । सद्विभूय उत्तमसेष्यो पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥	135	156	73	65	V 10
[1549]	रोहेणपमि सतीप हयो कोचिच अग्निवहृरो वि । तं वेदममविवांसिप पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥ शु- अग्निवहृरायो उवा पुत्रा अग्निवहृराय ।	136	157	73	66	B. 67-9 V 11
[1550]	अग्निवहृरायो उवा पुत्रा अग्निवहृराय । त वेदममविवांसिप पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥ शु- अग्निवहृरायो उवा पुत्रा अग्निवहृराय ।	137	158	74	67	B. 76-8 V 12
[1551]	संसिद्धिं च यस्तपुधि च अर्जुतो वेदमं परं धोर । विबुधतो उभिवांसिप पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥ शु- विबुधरभोर ।	138	159	75	68	V 13
[1552]	इतिवहृरायो उवा पुत्रा अग्निवहृराय । उत्तमो अग्निवहृरायो पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥ शु- अग्निवहृरायो उवा पुत्रा अग्निवहृराय ।	139	160	76	69	B. 85 V 14
[1553]	गावप्यहारविधो मूर्धपद्विपधिं चाकषी च बद्धो । तच वि च विबुधरभोर पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥	140	163	77	70	Bh. 88 M. 427-30 B. 86 V 15
[1554]	अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो । तं वेदममविवांसिप पद्विबन्धो उत्तमं बद्धं ॥ शु- अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	141	163	78	71	M. 465 B. 61-3 V 16
[1555]	अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो । अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	142	165	79	73	M. 443 B. 56-60 V 17
[1556]	गोष्ठी वाधोवहरो मूर्धपुत्र गोष्ठीवे पद्विबन्धो । अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	143	164	80	73	Bh. 102 B. 73-75 V 18
[1557]	अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो । अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	144	165	81	74	B. 81-4 V 19
[1558]	अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो । अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	145	165			
[1545]	होत्रं अतो विबुधो यथाह तत्तयायं पद्विबन्धो । अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	146	166			
[1548]	अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो । अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो अग्नेो ।	147	166	83	75	

No.	Bhagavat Ārśdhana	H.K.	Ś.K.	P.K.	N.K.	Others.
	मि- अथारभ्येत्तुपत्ता कर्त्तव्यमप्युदे दिमिदिभि- मिवाप्यो मत्प्रा यथाभवा बोधनस्यहापत्ता क्यात्तं विदुत्तरवाः कर्त्तव्यः । मिद्विभेदा- क्यत्तं विदुत्तत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्तादी- यात्तव्यत्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्तं मत्तं प्रविद्वन्ति । क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं मि विदुत्तं पयोत्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं मि विदुत्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तं प्रविद्वन्ति ।					
[1860]	क्यात्तं मि विदुत्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	143	164	83	76	
[1716]	कोयो विदुत्तं मि विदुत्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः मिद्विभेदाः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	149				
[1800]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	150	166	84		
[1802]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	151	168	85	77	
[1804]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	152	163			
[1806]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	153	169	86	78	
[2073]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	154	168	87	79	B. 70-1
[1074]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	155	169	88	80	
[2075]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	156	169	89	81	
	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः					
[2076]	क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः क्यात्तं कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः कर्त्तव्यमप्युदेत्ताः	157	170	90	82	

Mutual relation etc. of some of these Kōśas have been partly noted above (p 62 f.) and the relation of Hariṣeṇa's Kathākośa with other Kōśas would be discussed below

6 HARIṢEṆA'S KATHĀKOŚĀ A STUDY

1) Name, Extent etc.

Hariṣeṇa's Treasury of stories has attracted the attention of scholars from a pretty long time. Though the text was not printed the story of

Bhadraśāhu was used by Rice, Narasimhacharya¹ and others in their discussion about the migration of the Jaina Saṅgha to the South especially to Śravaṇa Belgōḷa, when a severe famine raged in Northern India. Pt Premī published its *prafastī* and introduced it to Hindi readers, and lately he has revised some of his earlier opinions². There has appeared a Marāṭhī digest of a portion of it³.

Now it has been abundantly clear to us that this Treasury of stories presents a series of tales which illustrate the veiled and explicit allusions found in the Bha. Ārāḍhanā. Not only this relation is well established but all the stories are also serially associated with the gāthās from that work⁴. In the absence of their context in the Bha. Ā., the stories, though quite significant individually and showing some affinity of subject matter among themselves in small groups, stand without mutual connection and continuity as such. Hariṣeṇa has not given the gāthās with which the stories are to be associated, and he gives very little hint on this point by saying that the Kathakośa composed by him is *ārāḍhanodāhṛta* (*Prafastī*: 8) meaning thereby that the stories are drawn out extracted or chosen from the Ārāḍhanā which stands for the Bhagavati Ā., perhaps inseparably connected with some Prākṛit commentary that gave all these tales. We cannot easily take *udāhṛt* in the sense of *udāhṛt* and argue that they are illustrative stories on the Ārāḍhanā gāthās. Hariṣeṇa uniformly calls this treasury Kathakośa and he has not added any specification like Prabhācandra and Nemidatta who qualify their Kathakośas by the term Ārāḍhanā. There are two colophons which mention the name as Bṛhat Kathakośa (pp 276 foot note 1 and 356) but it is equally possible that these might belong to the copyists. The *Prafastī* mentions the name Kathakośa, and it is likely that later on the adjective Bṛhat came to be added perhaps to distinguish it from smaller collections of Prabhācandra and Nemidatta, and on the analogy of Bṛhatkathā etc. This title being already accepted in circulation has been retained in this edition. The term *bṛhat* connotes bulk and extent so it is difficult to say whether it is anticipated by the adjective *poṛaṅh* in one of the Maṅgala verses (No 3).

The total Grantha-saṅkhyā is given to be 12500 Ślokas. Apart from the Maṅgala and *Prafastī* sections, the text is said to contain 157 stories. The story No. 102 contains ten sub-stories, and I have already shown above (p. 5 of the Intro) how a slight readjustment is necessary to arrive at the correct number of stories. The whole work is composed mostly in Anuṣṭubh metre and a few longer metres, some quoted and some composed by the

- 1 Mysore and Coorg from the Inscriptions pp. 2 f.; Epigraphia Carnatica, vol. II, 1st and 2nd eds., Bangalore 1889 and 1913, Intro. pp. 371. f the 2nd ed.
- 2 Jaina Hitābhī, 14, pp. 216-18; Jaina Sāhitya caura Itihāsa, pp. 434-3.
- 3 Dṛhatkathakośa, part 1 (stories 1-56, the last story being that of Mrgasena), by Aḷṅka, Osmanabad, Vira Sark. 2453.
- 4 See Section 5 above where the gāthās and the corresponding stories from different Kośas are noted.

author himself are found here and there. Among the quotations there are Anuṣṭubhs as well as Prakṛit gāthās. Almost all the quotations are anonymous they are not necessarily introduced by the phrase *taññā cōktam* etc.; and there are reasons to believe that some verses, which form a part of the running text, might turn out to be quotations¹. In the extent of individual Kathānakas there is a good deal of disparity the shortest (No 125) contains 4 verses and the longest (No 57) 585 verses.

B) Various Strata of the contents etc.

All these stories have their seeds in the Bhagavati Ārādhana which is primarily a religious scripture meant mainly for the study of Śramāṇas and consequently their back ground and outlook are predominantly religious and ascetical. As it is usual with Jaina tales, many of the stories deal with the biographies not only of individuals but also of their souls migrating through various births. This naturally leads to the emboxing of sub-tales into tales, and the structure of the tale assumes some complexity. For the author however this mode of composition has a two-fold advantage first it gives him a sovereign method of illustrating the reward of virtues and punishment of vices in a subsequent birth if not in this, and thus strengthens the faith of pious believers in the potentiality of moral values and the inviolability of the omnipotent law of karma which automatically works and necessarily accompanies the doctrine of transmigration so far as Jainism is concerned, and secondly it affords an opportunity for the author to present the same character in its various facets and under varying conditions through the infinite vista of the soul's journey. Chances, accidents, mishaps and traits of individual character, which usually control and guide the threads of the story are all traced back to some karma or the other in one of the past lives. At times a pair of souls is selected and their fate in relation to each other is elaborated through the tedious journey of Saṁsāra (No 109). Some of the lengthy stories (Nos. 56-7 73 etc.) do show these traits and they assume an awful dignity which evokes sympathy for the characters that are suffering for their sins which the reader would like to avoid of course sub-consciously in his daily conduct, and thus escape the sad lot which faces the sinner elsewhere. Almost as a corollary from this we find here an enormous bulk of stories in which various religious virtues are illustrated some specifically pertain to the ascetic life and some to that of a house holder. Their number is pretty big in this book and they comprise Jaina tenets connected with Saṁyaktva (Nos. 4 12 52 5 63-71 111) Alocanā and Pratyākhyāna (Nos. 14 16) the nature of Saṁsāra and the rarity of human birth etc.

1 See my remarks on some of these quotations in the Notes at the end.

2 Bloomfield has already stated that such illustrations are found in plenty in the narrative literature of the Jains in particular and of India in general, see *Life and Stories of the Jain* Various Parivāṅkās, Balliarore 1912 I. rev. pp. 12-4.

(Nos. 35 44, 92 149-53), devotion to religion scripture, teacher and religious observances (Nos. 13 22 29 47 51, 56 62) the five Vratas (Nos. 46 72-9, 126) control of passions and subjugation of senses (Nos. 28 81 91, 93 110, 112 22 147-8) stray virtues and practices (Nos. 17 21 23 30 33-4 45, 80), putting up with Paripahas and facing death quietly and courageously (Nos. 1 2 124 5 154 7) Then we have a substantial stratum of ascetic tales (Nos. 126-46 etc.) giving some biographical details about great ascetics who patiently endured various hardships and attained the highest spiritual object, and some of them are common to both Śvetāmbaras and Digambaras. It is highly probable that at least some names are historical and have been handed down to posterity as inspiring ideals of ascetic culture to be followed as examples by those that want to lead a monastic life. There are a few stories which are not only sectarian and propagandistic but preach also pious rituals consisting of fasts etc. (Nos. 57 59 etc.) The repetition of Pañcānamaskāra is attended with some miraculous power that comes to one's rescue in adversity and any attempt to dishonour it leads to ruin (Nos. 57 60 62-3) There is a small section at the beginning of story No. 46 which can be called a purely dogmatic discourse and the whole text is replete with references to Jainas dogmas and technical terms. Besides ethical preachings, we come across some philosophical discussions too (No 73) In many of these tales what matter most are the motif and crucial details and not the various names scattered throughout the frame-work of the narrative.

In spite of the religious spirit permeating almost all the stories, this Kōśa is not altogether devoid of secular interest. Tales which have nothing specially religious about them but which are primarily meant for amusement and general instruction of worldly wisdom are scattered all over this work, at times subordinated to the mission of religio-moral instruction which the author has on his hand. The narratives *Liquor vendor* and *Brahmin Owl and Swan*, *Parrots in good and bad Company* *Housewife and Mongoose* *Physicians and Tiger* etc. (Nos. 31 33 102*2 *3) are fables meant for didactic instruction and their frame-work, ideology etc. not only remind us of the class of literature to which Pañcātāntra etc. belong but one of them (102*2) is found also in the Pañcātāntra V. Their concluding verses are similar to those in the Jātakas and sayings of worldly wisdom found in texts like the Pañcātāntra. Some of the Kathānakas narrated by Yamapāśa in the royal assembly (No. 63) belong to this type. There are a few genuine folktales incorporated in some of our stories, and their motifs are well-known in other branches of Indian literature. No. 21 brings out a contrast between a good wife and a bad one the Kayastha misreads the father's letter (reading perhaps *andhāpaya* for *adhyāpaya* (No. 23)¹ and once he reads *stobha* for *stambha* (No. 25); Abhayakumāra skilfully meets the royal orders to fetch a well from a village to weigh an elephant, to shaft a well to the west of

1 It may be confusion between the Prakrit forms *andhārabhi* and *adhyārabhi* or *andhāyā* and *adhyāyā*.

the village etc. (No 55 see also No. 157) a go-between outwits the gate-keepers and brings the required lover to the queen (No. 60) and lastly an innocent cartman is duped by the villagers (No 120) The tests put by Kṣīrakadambaka on the wisdom of his pupils (No 70) are certainly a few amusing bits from popular stories. There is no piece of folk-tale which is foreign to our author and which cannot be improved upon for religious edification if it can be made to illustrate the virtue which he wants to preach. There are other contexts which give interesting insight into the complicate workings of human mind at times plainly illustrated and at times symbolically put we come across an avaricious merchant (No 104) a greedy maternal uncle (No. 105) a treacherous wife (Nos. 85 87) a jealous cowife (No 86) a noble and self-sacrificing husband (No 85) a passionate monk (Nos. 81 95 98) a loving mother (No. 145) etc., and once a lover endowed with miraculous power converts himself into a bee and hovers round the face of his beloved (No. 80). Then it is some technical terms, on account of their specific and obscure meanings, that have given rise to a few anecdotes *vāṣṭvā* = special, rich and flavoury food which gives physical strength lustre and vigour (No 6 20) *yauṣṭvā* = warmth or freshness of food (No. 14. 13) *vaṣṭvā* = husked and fresh mungo beans (No 24. 37) and *collāts* = a specified dish (No. 35 34 5)

The chief object of most of these tales is to edify Jainism and impress on the minds of readers the greatness and power of Jaina religion and thus propagate in the society the religio-moral ideals upheld by Jainism. These are not purely dogmatical and ethical discourses, but after all they are tales and as such they are strewn with secular topics which also provide instruction and often give an agreeable entertainment.

iii) Cultural Heritage and Literary Kinship of this Work

In the light of the Vedic and Śramaṇic ideology the outlines of which have been already sketched in short, a dispassionate evaluation of the contents of this Kathakodā definitely points to the fact that they stand for Śramaṇic ideology. The Vedic cult of sacrifice, the priestly religion and rituals, the epic mythology and the doings of Purāṇic deities and personalities are referred to in this work only to be criticised and condemned. On the other hand, nearly all the traits of Śramaṇic ideology, as inherited by Jainism are admirably upheld throughout this book. The doctrines of rebirth and Karma are illustrated almost by every lengthy tale. The worldly possessions and pleasures have their worth, but it is low and ephemeral as compared with the bliss of *Nirvāṇa*. In these tales are introduced the Tīrthakaras and eminent teachers who disillusion the worldly minded people about their manifold attachment with the result that they grow pessimistic, are inspired by an optimistic disposition towards liberation enter the ascetic order and practise a severe monastic course putting up with all sorts of hardships. They have very little attachment even for

the body which they fully use for spiritual meditation. Physical comforts have no allurements for them and they gradually grow so indifferent and plunge themselves in self absorption that no bodily pain not even physical torture, disturbs their equanimity and peace. The Ārādhana tales about the ascetic martyrs, who are inspiring models for other monks fully confirm this. Individual spiritual perfection is the highest religious ideal in tune with which the entire ethical code, in its two parts, one meant for householders and the other for monks, is laid down and the moral outlook is evolved. The vigilant law of Karman governs every one's destiny and there is no place for any God bestowing favours and meeting out punishments. There are, however a few stories in which semi divine or heavenly (to be distinguished from the liberated) beings and supernatural or miraculous powers come to the rescue of religious people at critical moments (Nos. 4, 7 11 16 19, 26, 54, 64 66 113 134 etc.) Exceptional sanctity is bestowed on life, and Ahimsā is the highest moral principle guiding all human affairs. The moral values and social virtues inculcated in these stories are usually those that are found accepted in Jainism. They are so often preached and illustrated with a profuse use of Jain technical terms that some stories become specifically sectarian and direct and indirect attack is driven against other religions. In some of the stories the Aṣṭāhnikā pūjā is referred to. It is believed that gods etc. go to the Nandīśvara-dvīpa and offer worship to the natural deities in the 52 temples standing in four quarters there. Corresponding to this the Jainas celebrate this Parvan thrice a year in their temples, during the months of Āṣāḍha, Kārtika and Phālguna from the 8th day to the Paurṇamī when fasts are observed and Pūjās performed. It is also called Nandīśvara-parvan and Kaumudī-mahotsava, the latter being characterised by certain jubilant festivities on the day of Paurṇamī or full moon. During this Parvan a declaration to the effect that no living being was to be killed was made and there was celebrated the Ratha-yātrā also possibly in competition with that of the Buddhists and Brahmins (Nos. 12 33, 56-7 63 115 134, 139). Other religious observances such as Rohiṇī- and Pañcaml-vrata are described in some tales (Nos. 57 124 145). Brahman Viṣṇu, Rudra and Buddha are the popular non-Jaina deities mentioned in this text; and some antipathy is shown towards non-Jaina religions devoted to these deities (Nos. 7 33, 55 96-7 99 122 156 etc.) A Tāpasa and a Bhāgavata are ridiculed in some stories (Nos. 19 106) and more than once the sacrificial cult, involving harm unto living beings, is condemned (Nos. 11 76 93).

The very fact that all the stories from this Kośa arise from direct and indirect allusions found in the Bhagavatu Ārādhana shows that their motifs are pretty old. There is every reason to believe that some of them were found in the canon said to be lost now but whose tables of contents have come down to us in the Digambara works. The skeleton of a story from the Dṛṣṭivāda is given in the Maraprasamāhi and some of the details of a story from this Kośa (No. 78) have a close resemblance with it. As far

as ascetic tales are concerned the Nos. 126-8 130, 132 136-7 193-44 etc. have their basic references in the Pañņas of the Ardhamāgadhī canon as well. Some of the events and stories connected with Harivarhā in general and Kṛṣṇa Vasudeva in particular (Nos. 11 29 34, 76, 78 88 93, 106 108, 118 etc.) have their counterparts in the canonical texts like the Antagaḍa-dasāo and other earlier texts like the Vasudevahipī of Saṅghadāsa¹ and the Harivarhā of Jinasena. These Jaina sources contain much that is interesting and independent so far as Kṛṣṇa legend is concerned. Dr Alsdorf² has critically studied them and he remarks thus 'In all these [Jaina] versions one has to admit, to a greater or smaller degree, a secondary production from the literary tradition of the Brāhmanas. By the expression secondary is meant that in any case the original reception of the Kṛṣṇa and Mahābhārata sagas has not come from the Harivarhā or the Mahābhārata, at least not from the literary sources. It is indeed long-known that the real ancient Jaina tradition possesses some amount of independence as against the Brahmanic one, and even occasionally though in rare cases, has preserved an old original trait which is obliterated from the epic-Purāṇic tradition as available to us. The stories of Viṣṇukumāra, Kaḍarapīṅga, Cārudatta etc. (Nos. 11 82 90) are traced to the Vasudevahipī (pp. 120, 196). The details about the life of Cārudatta (No. 90) who is closely associated with the Jaina Harivarhā, who with his companions like Marubhūti, Gomukha etc. and his connections with Kallīgasenā reminds us of some contexts in the Bṛhatkathā, and who has been immortalised by Bhāsa and Śōdraka in their plays, deserve to be studied critically with the help of Jaina and non-Jaina sources³. The Pāṇḍava-legend, so far as the early Jaina sources like the Nāyādharmakathāo Pañņas etc. are concerned, is closely associated with the Kṛṣṇa legend in which Kṛṣṇa figures as a brave hero. We have in this Kōḍa a few tales connected with Pāṇḍavas (Nos. 58, 85, 96). Once the author narrates the story according to the Mahābhārata, but condemns it as heretical and incredible (No. 83 45-9). The killing of Parāśurāma on the field and subsequent destruction of Brāhmanas twentyone times by Subhūma (Nos. 59, 122) which are also described in the Vasudevahipī, Harivarhā etc., only supplement the Parāśurāma legend which we get in plenty in the Mahābhārata. There is one story (No. 84) which gives the Kathānaka of the Rāmāyana and there is another (No. 89) in which Sītā is passing through an ordeal after which she accepts Jaina renunciation under Saṁyamāsena. J Dahlmann conjectures in his *Genesis des Mahābhārata* that there must have existed an independent heroic saga dealing with the conflict between Kṛṣṇa and Jarāśandha in which the latter was killed

1 Published in the *Ātmanānda Jaina Granthamālā*, vols. 50-1 Bhavanagar 1931.

2 Published in the *Māpikāśandra D Jaina Granthamālā*, vols. 31 2, Bombay

3 *Harivachāpurāna*, Hamburg 1924, I tra. pp. 118-20.

4 F Lecoq's *Kamal sur Gupta* t la Bṛhatkathā, Paris 1906 and also its English translation in the *Journal of the Mythic Society Bangalore* 1922.

5 I am thankful to Dr. A. M. Ghate for kindly drawing my attention to this.

by Kṛṣṇa himself and only fragments of which are found in the present Mahābhārata where the act of killing is attributed to Bhīma. That both Kama and Jarāsaṁdha are to be killed by Kṛṣṇa Vāsudeva is specifically mentioned in one of our stories (No. 106 198 217). Some of the characters in Nos. 143 157 etc. figure also in the 4th and 5th Tarāṅgas of the Kathā-saritsāgara and they might go back to the original Bṛhatkathā. The Jaina mythology recognises 12 Cakravartins (No. 41 1 2) with whom are associated cycles of stories specimens of which connected with Sagara, Sanatkumāra, Subhūma, Hariṣeṇa and Brahmadaṭṭa, are found in this work (Nos. 119, 159 122 148 33, 35 52 109). Among these Subhūma kills Paraśurāma, Sagara is well known in Purāṇic mythology, and the legends about Brahmadaṭṭa are found in Jaina, Buddhist and Hindu works.

Subsequent to the period of our Kathākośa that is roughly after the first quarter of the 10th century A. D., the Jaina contributions to Indian literature have been both extensive and interesting. Space prohibits me from tracing the influence of these stories on later authors and noting the common points, wherever available in different works. It may be added however that there are a few stories occupying just individual sections here, that have later on grown into independent themes on which series of authors have composed their works in different languages. Hariṣeṇa Kathākośa being a dated work, the form and the contents of these stories would be of great help to those who want to study their motifs at different stages of Indian literature. Some of the striking tales of this type are those of Karkaṇḍa (No. 56) Arhaddāsa (No. 93) and Yaśodhara (No. 73). The story of Arhaddāsa is known later as Samyaktva-kaumudī.

The above review makes it clear that many of the stories have so often appeared and reappeared with or without variations, in different strata of Jaina literature in particular and Indian literature in general that it is necessary that individual stories, in view of their specific motifs and details, should be selected for intensive study and their gradual evolution should be marked out at its various stages separating the basic kernel from the incidental accretions and detached sub-stories. As a preliminary step towards this study both in the Introduction here and in the Notes at the end, I have tried to put together some useful references from different contexts which can be enriched by further studies.

iv) Interesting Social, Historical etc. Bits of Information

In this Kathākośa of Hariṣeṇa there is abundant information which would be interesting to a student of Indian religions in general and of Jainism in particular. Some items I have already noted above. This being a dated work of specified locality the various bits of information of cultural interest have a definite chronological value, though it cannot be claimed that all of them belong only to the age and place of our author. For a student of Indian

folklore who occupies himself with the study of customs rites and beliefs which are current in the society in different places and at different times, there are some points of interest in our stories. The geographical back ground of our author is primarily the Madhya-deśa, that is central India and the adjoining territory. He mentions some important towns of the South, and bears testimony to repeated communications between the Uttara and the Dakṣiṇa-paṭha (No 7 etc.) More than once travels to distant countries by sea are mentioned, and once the Yavana script is referred to (No 22). There is an interesting mention of a rich Pārasika who buys Cūṃkariṅgā, feeds her for six months, and takes blood with the help of leeches from her body and it was used for dyeing Kṛmī-rāga-kambala (No. 102*1 80-2) The idea of using blood in preparing blanket-dye is recorded by Āśādhara also. In explaining gāthā No. 567 of the Bhāgavata Ārādhana which runs thus

किरीटमकरमसु व घोषी जडुपपलवघोषीव ।
 नमि सा हनेज निहृ व तमिया जडुवरकघोषी ॥

ho remarks :

किरीटमकरमसु इमियुजडुवरकमघुनिरुः। कमरुज इमियुजमकरमघोषी संकठतीघर्या म्वावलावम् ।
 दिपकवे तु इमियुपलवकलवाहारौघोषोत्तुमिनातिरकमकवेपि । प्राकठतीघर्या प्रवरीदुपुम्-वनेउमकेकमिने
 म्केका घोषीघमिर्मगुवसिरे कौला मकवेतु स्वापमि । तदुपुव घरीरेव घरीपलवकेतवमिनेरुमिनेकेवेर्ह
 एमिला कमरं वमि । घोषं इमियुपकमज इकुम्भवे । घ घटीवसिरेवर्षी नमि तम शि घरीव वपवमि घ
 इमियुवे वपवकघोषी ॥ Vidyādhara and Cāraṇa monks are introduced in some stories (Nos. 7 11 46 etc.) Utterance of certain holy syllables leads to the acquisition of miraculous powers (Nos. 4, 10 etc.) Besides magical collyrium and pills (Nos. 10, 63) and the medicinal effect of Gandhōdaka (No. 13) we get references to Ākṣa and Śiṅhra-gāmiṇi Vidyās, and the Vetāla Vidyā practised by a Kāpālīka (Nos. 4 80, 64, 102) As useful information, we get a list of articles of food (Nos. 10. 75 6) a reference to Lakṣpāka oil which is a patent medicine against skin burning (No 102 25) an enumeration of different classes of serpents and their behaviour (Nos. 10 112) a statement of divisions of time (No. 99 14) the description of Candrakavedha target (Nos. 43 57 116) and the definitions of terms like śūnya etc. and grāma etc. (Nos. 87 5 7 94. 14 17) We find in one story that a burglar breaks open the door by throwing sarṅgapa or mustard seeds against it (No 10 15) A poor Brahmin, with a bīpāfrāla or citron fruit in his hand goes to a merchant, announces the birth of a son to him, and is amply rewarded in return by the merchant with the ornament on his body and one hundred villages (No 127 32 4) We get some forms of public condemnation here and there. A culprit has his head besmeared with ashes or shaved leaving five tufts of hair and tied with paśca-bītra his property is confiscated and he is driven through the town on the back of an ass (Nos. 11 139, 23 31 24. 38/ 78. 87 82 39-40). Presentation of black clothes, of a pair of black oxen and of dark (or iron) impliments indicates contemptuous treatment (No 157 10) A messenger from an offensive party has his head cleanly shaved and his ears and nose chopped off (No 62 27 8) A student of fiction finds in this

Kathakośa various motifs that are grouped under conventional captions¹ such as Biter bit (Nos 64 5 72) Wicked ascetics (Nos. 19 64 93 78 102 9) Śibi motif (No 85 7f) Piṣṭakurkuṭa (No 73. 2 6) Elephant selecting an heir apparent included under Pañcadivyaśhivāsa (No 56 258) Pregnancy whim (Nos. 56. 156 f., 106 129 f) Human sacrifices (No 73) Proclamation by drum (No 57 210) Immediate causes of renunciation like a momentary cloud a grey hair etc. (57 452 and 574) These are not necessarily connected with Jaina dogmatics and religion.

Then we get in this work some pieces of information referring to historical events. It must be admitted at the outset that our author is not in any way contemporary with the events. What he records is a tradition, it certainly carries a weight of evidence for the past as it occurs in a text of definite date and place and so far as the evidence of ancient India is concerned nearer we push the tradition to the period of the event more genuine is its authenticity and more credible its authority. King Śreṇika alias Bimbisāra who was a contemporary of Mahāvira and who is known as Bimbisāra in Indian History is a memorable figure in the Jaina tradition and the entire Purāṇic lore of the Jainas, in one way or the other centres round this great Magadhan king to whom we get repeated references in the canonical works of both Buddhists and Jainas. It is just possible that facts and edificatory legends might have got mixed in course of time. There are a few stories in this Kośa which deal with Śreṇika and his queen Celanā (Nos. 9 10, 55 80 139-40 etc.) Though it presents some difficulties for a clear understanding and consequently needs careful collation and comparative study with other sources, both earlier and later the story of Bhadrabāhu (No 131) is important in various respects it refers to the migration of Jaina Saṃgha to Punnāta territory in the Deccan and to the division of twofold Kalpa Jina- and Sthavira-kalpa and outlines the circumstances under which Ardhapālaka saṃgha, Kāmbala tīrtha and Yāpaniya saṃgha² were started. Quite casually in one of the stories (No 97 198) the origin of Phallus worship is mentioned and elsewhere we are informed that Saṃkhyā religion was preached by Marici (No 11 14). Well known figures like Cāpakya Vararuci Kārtikeya are introduced in some of the stories (Nos. 143 157 and 136). The story No. 26 gives an illustrative anecdote incorporating the historical facts about the composition of the Śaṅkhaṇḍāgama by Puṣpadanta and Bhūtabali who are mentioned here as Devabali and Puṣpabali and we get these details confirmed from other sources also. The story number 12 verse 133 refers to the founding of five Stūpas at Mathurā of which the Jaina

- 1 The Life and Stories of the Jaina Saviour Parivraṇāth by M. Bloomfield, Baltimore 1912, pp. 182-207
- 2 Epigraphia Carnatica, II, Intro. pp. 37 etc; also The Traditional Chronology of the Jainas by B. Shaha, pp. 45 f., Sri Ugart 1935
- 3 Journal of the University of Bombay vol. I, part vi, May 1933; Jaina Sāhitya ara Itihāsa pp. 51-60

Stūpas are well known. Somadeva also refers in his *Yasastilakacampū* to the Devanūrmīstāstūpa at Mathurā in a similar story. It has to be seen whether there was, or there are any relics of a group of five Stūpas at that place. In this context I am reminded of the facts that the Nirgrantha Śramṇācārya Guhanandin (Śarvat 159) is called Pañcastūpa nīkāyika and that Virasenā and Jinasenā belonged to Pañcastūpānyaya. Lastly so far we know Hariṣeṇa is the first author to describe the caves on the hills adjoining Dhārāvīva (modern Osmanabad) near Tera which according to this text is situated in the Abhīra country (No 56). It is an urgent need that these topics should be critically studied using all other sources and then alone it would be possible to separate historical events from their legendary settings.

v) Its Relation with Other Kathākośas

Among the four Kathākośas, or even five if we treat *Vaḍḍārādhana* as a partial Kathākośa, whose story numbers have been tabulated above along with the *Ārādhana gāthās*, *Hariṣeṇa's Treasury* contains the biggest number of tales its text is the longest in extent it is the earliest in time generally its stories are comparatively more exhaustive than those in other Sanskrit collections and lastly the correspondence of its stories with the gāthās of the Bha. Ā. is more exhaustive and perfect and thorough in sequence. It is really unfortunate that no *Ārādhana* Kośa earlier than that of Hariṣeṇa has come to light so for the present there is no evidence to assess his indebtedness to his predecessors.

The four Kathākośas clearly fall into two groups: those of Hariṣeṇa (HK) and Śricandra (ŚK) show closer kinship and stand together, while those of Prabhācandra (PK) and Nemidatta (NK) show a close mutual relation and form a group by themselves almost independently. Whenever we want to compare these groups or works mutually we should not lose sight of the basic connection with those direct and indirect allusions in the Bha. *Ārādhana*. A close comparison of HK with ŚK discloses some interesting facts. Reading these two texts side by side one is struck by the remarkable agreement in the sequence of stories adopted by both. The essential contents of individual stories are nearly identical in both so far as descriptions, details about Bhavas and sub-stories are concerned, HK is more exhaustive almost in every case the stories from ŚK look like summaries of the corresponding stories of HK and when the contents are alike, the verbal agreement also is striking. Though Śricandra is silent in the matter the above points lead us to the conclusion that he might have used HK in preparing his Kośa. For this conclusion we have some circumstantial evidence too. Hariṣeṇa flourished earlier than Śricandra; Śricandra admits

1 See *Yasastilakacampū*, part II, p. 316; *The Jaina Antiquary* VIII, 2, p. 48; A list of the Inscriptions of Northern India in Brahmī and devanāgarī scripts, *Epigraphia Indica* XIX-XXIII, p. 322, No. 9037; *Jaina Śāhitya aur Itihāsa*, p. 497

that Kathakōśa was composed by many monk poets before his time Śricandra complains possibly against some predecessor who gave only the stories without giving and explaining the contextual gāthās from the Bha. Ā., and we find that this complaint suits very well with HK which does not give the gāthās. Going into more details, we find that Śricandra omits, sometimes silently and at times with specific remarks, some of the stories found according to corresponding sequence in HK. I have not been able to detect in ŚK the tales corresponding to Nos. 73 79 83 4 90 102*9 107 123 125 and 149 of HK. With regard to Nos 73 83 and 84 Śricandra plainly says that Yaśodhara's tale is too well known to be given and the stories of Bhārata and Rāmāyaṇa are endless. This means that the stories were present in his sources but he has not given them. As far as I have inspected the Ms., he quietly passes over the remaining numbers and it is difficult to gauge the reasons of this omission. There are reasons to believe that besides HK, Śricandra might have used other sources also including perhaps some commentaries on the Bha. Ā. Looking at the facts that Prabhācandra Śricandra and Nemidatta quote the 2nd gāthā of Bha. Ā. (the first two along with the first gāthā) that the colophons of some of the opening stories of PK and NK show that there could be some stories connected with Darśanoddyota, and that Śricandra also illustrates twofold Uddyotana, we are led to the presumption that in an earlier source some stories were connected with the 2nd gāthā of Bha. Ā. which is not illustrated by Hariṣeṇa in any way. In this context Śricandra gives the stories of Bharata and Jitadatru as examples of Laukika and Lokottara Uddyotana and for these there are no corresponding tales in HK. Secondly if ŚK were to be solely based on HK, it is difficult to explain certain phonetic difference seen in some of the proper names. Śricandra reads Jashara Vissambhara Doṃmarita and Kuccavāra (PK Droṇimati 90*30 Kūcavāra 39) while Hariṣeṇa reads in corresponding contexts Yaśoratha, Viśambhara Toṃmarit and Kūpakāra (Nos. 5 54 95). Lastly if Śricandra followed only the text of HK, apparently there is no reason why some of the Sanskrit verses, which are given by him as quotations, should widely differ in readings from those still present in the Kōśa of Hariṣeṇa. We might compare 54. 17-8 57 518-9, and 143 37 39 with the extracts given by me in the Notes. There are major differences in the readings as they are being preserved in the body of an Apabhraṃśa text, that they are quotations is quite apparent and if Śricandra took them from HK, he would not change them because he is quoting. So my explanation is that Śricandra has before him some additional sources, perhaps common with those used by Hariṣeṇa. Śricandra quotes them perhaps as they are. Hariṣeṇa, however retouches those verses because some of them are to form a part of his running Sanskrit text and they are not necessarily quotations with him in the strict sense of the term. Just in this manner Amitagati also rewrites in his own words some of the verses which stood as quotations in the Prākṛit source used by him in composing his Dharmā-

partikā¹ I have been able to detect at least one instance where Śricandra's quotation² is nearer the original i. e. Bha. Ā. 682 than that preserved in HK (No. 57 531). Thus it is quite possible that Śricandra had before him the Kathākośa of Harīṣeṣa, but he appears to have used some additional sources, some at least perhaps common with those of HK in composing his Apabhraṁśa Kośa.

Turning to the next group we have already studied the relation between PK and NK the latter though it omits some stories given by the former is mainly indebted to PK and to Prabhācandra's commentary on the Ratnakaraṇḍaka. There is one significant story in NK No. 25 that of Mṛgasena-dhīvara, which is not found in PK but is found in HK. The story is nearly identical in contents, but there is nothing specifically common which would induce us to accept that NK is following HK. Though the sequence of stories is disturbed by indiscriminate use of more than one source in compiling the Kathākośa, it has to be admitted that Prabhācandra presents sufficient evidence to show that his stories are connected with the Bha. Ā. But this connection has become simply nominal in the case of NK there are no introductory remarks, as in PK, connecting the stories with the Bha. Ā. some of the stories, which are legitimately connected with the Bha. Ā. and which are duly given by PK (PK Nos. 29, 30 40 84 etc.) Nemudatta omits, and we do not know why and at the close of his work, he adds a few stories which are connected with the Ratnakaraṇḍaka and the relation of which with Bha. Ā. in that context is difficult to be established. So it is not quite necessary to compare NK with HK in all the details. We might simply note that the Nos. 1 4 7 8 10, 28 (compare HK 68) 53 108 12 and 114 of NK have not got their counterparts in HK and if we compare closely HK and PK we are doing the necessary justice to the second group too.

Even a superficial comparison between HK and PK shows that the former contains numerically 35 stories more and every one of its story whenever it is common, is longer and gives more details. HK is composed in verse, but PK is in prose with occasional metrical quotations and according to rough clerical calculation PK is just one-fifth of HK. As seen from the table given above, many stories from HK are not found in PK; a few stories from HK are given twice by PK and what is more important, PK gives some stories which have no counterparts in HK. Of the eight stories (PK Nos. 1-4, 7 8, 10 and 18) which are additional in PK, No 3 the story of Saṁat Kumāra, which gives nearly the same details as in its No 66, can be easily equated with No 129 of HK. Though the contents of some

1 See my paper Harīṣeṣa Dharmaparikā in Apabhraṁśa, Silver Jubilee Volume, Annals of the BORI, 1942.

2 See Notes on 57 531. See my paper Śricandra and his Apabh. Kathākośa contributed to the Radha Kusrada Mookerji Presentation Volume which is waiting publication.

stories are common with those of HK it is reasonable to take that Nos. 1-12 in HK form a solid block the first four illustrate Uddyotana and the next eight are devoted to the limbs of Samyaktva. The topics are connected with gāthā Nos. 2, and 44-5 of the Bha. Ā. therefore, though Hariṣeṇa and Prabhācandra may differ among themselves, we have to admit that the stories given by them are not in any way foreign to an Ārādhana Kōśa. Nos. 1-2 and 4 give details about some eminent authors, namely Pātrakesarin Akalaṅka and Samantabhadra, who are brilliant figures in the annals of Indian literature and some of whose works have come down to us. How far these details are historical, what are the earlier sources to confirm them and what events can be accepted as historical facts these are independent questions that must be tackled on their own merits and that these stories are inauthentic because Hariṣeṇa has not included them in his work is not a relevant deduction because Prabhācandra had before him other sources, his stories are legitimately Ārādhana tales and because he is not mechanically following Hariṣeṇa. We have assigned Prabhācandra to the close of the 11th century A. D. and it is rather unfortunate that all the sources of PK have not come to light so far. The verse *anyathā* etc. given in Pātrakesarin's story is a pretty old verse often quoted in logical treatises, the verse *nāhathādra* etc. from Akalaṅka's story is also found in one of the Śravana Belgol inscriptions¹ of 1128 A. D. and the verse *pūrvath Pūṣaliputra* etc. (quoted along with *Kāṣṭhā* etc.) is not only found in the above inscription but is given also at the close of Svayambhū stotra in some Mss. The facts that some of these verses are in the first person and that they stand like quotations even in PK probably indicate that Prabhācandra's details might go back to an earlier source. The story No. 18 which is fully reproduced by me in the Notes on No. 45 is important in various ways. It is connected with gāthā No. 589 of the Bha. Ā. which contains a direct allusion and has therefore, a legitimate place in the Kathakōśa it is not found in the Kōśa of Hariṣeṇa and lastly the story becomes intelligible only on the assumption that it had its original in Prakrit.

Prabhācandra is completely silent about his sources and precedes 2000. Chronologically HK is older than PK by more than a century. A close comparison of the common stories between HK and the first part of PK shows common contents, but the elaboration and sequence of events in the story and expression indicate rather a common source than Prabhācandra's indebtedness to HK. Some of the verses quoted in both the Kōśas come from the same common source (HK Nos. 15, 16, 31, 13). Prabhācandra is concerned primarily with the immediate story with its absolutely necessary details while Hariṣeṇa adds more past and future births in a *verbos* style and with all possible details (HK 127, PK 64, HK 139, I K 77). The stories in the second part of PK which form a supplementary unit give however a different impression. All the thirty-two stories correspond almost to a conti-

¹ Epigraphia Carnatica II, No. 67 verses 23 and 7

nous section from HK, roughly Nos. 13 to 56 among the stories repeated in both the parts, the one in the second or supplementary section agrees more closely with that of HK in its narrative sequence and phraseology (HK. No. 45 and PK Nos. 19 and 90*22 etc.) and lastly at least in a few places (Notes on No 13) we can lay our finger on identical expressions. These facts lead me to a tentative conclusion that Prabhācandra might have used HK, in addition to his other sources at the time of adding these supplementary stories. Thus the common stories between HK and PK go back to an identical source, directly or indirectly but the stories from the supplementary section of PK do betray in all probability the influence of HK.

vi) On the Language of the Text

We use the designation Classical Sanskrit¹ for that phase of the language which has been standardised by Pāṇini and his followers in their grammatical treatises, and which is represented by artistic and ornate compositions so successfully attempted by eminent authors like Kālidāsa, Bāṇa and others. Pāṇini's norm of correct speech is the one sanctioned by Śiṣṭas, and consequently the works of Kālidāsa, Bāṇa etc. can be enjoyed and appreciated by intellectual aristocrats who are already trained in the niceties of language and diction. Pāṇini and his immediate commentators are primarily concerned with maintaining a refined standard of language from which are eschewed all vulgarisms current in the world or in ordinary life of the uneducated populace and naturally therefore the texts in classical Sanskrit have no special appeal to the uneducated masses as distinguished from the instructed classes and audiences of experts.

We need not doubt that Sanskrit was a spoken language may be in restricted sections of the society and for religious and scholastic purposes. It is difficult to believe that the spoken language was of the type of much less identical with what we come across in the works of Bāṇa, Bhavabhūti and others who must have mastered the grammar and crammed the lexicons before they developed such an elaborate style with its mechanisms like Sandhi, monstrous compounds and artificial mingling of meanings, where elegance and brevity were achieved by sacrificing naturalness and clearness. Whenever the social circle of appeal was wider and the subject-matter was more popular and less scholastic, the degree of the standard of refinement was bound to be lowered down and the popular speech was bound to develop solecisms, both regional and temporal which would quietly creep into popular works. Side by side with the refined phase of the language, which

1 Wackernagel *Altindische Grammatik*, vol. I pp. IX-LXXIV; Maendell: *A History of Sanskrit Literature*, pp. 22-23; Keith *A History of Sanskrit Literature*, pp. 1-36; Chatterji *The Origin and Development of the Bengali Language*, Introduction; Bloch *Indo-Aryen d Veda et Temps Modernes*, Paris 1934 especially the I tudyetary portion; Chatterji: *Indo-Aryen and III d*, Ahmedabad 1942, Lectures II IV

has come down to us in written records, there is evidence to believe that there were popular dialects current according to localities and strata of the society and some of their elements go back to a period earlier than classical Sanskrit. Mahāvira and Buddha preferred popular dialects of Magadha for their preachings. The earliest inscriptions like those of Asoka and Khāryvela and coins fully bear out the fact that these dialects were the forerunners of Prakrits whose conventional usage in the dramas possibly had at its basis somewhat corresponding conditions in the society at some early period of Indian history. Thus the Sanskrit texts meant for a wider circle were exposed to solecisms which might arise from both ungrammatical Sanskrit and Prakritism the distinction between which, though subtle, is possible and needed for practical purposes. The element of Prakritism in its various aspects becomes predominant and conspicuous when the author is steeped in the study of Prakrit works, these constituting the canonical literature of his religion when Prakrit was his mother tongue, or when the works were composed with Prakrit originals.

All these tendencies get illustrated in the wide range of Sanskrit literature. The classical authors like Kālidāsa are liable to minimal amount of solecism and some complaints have been already made against them by later critics. When we come to the epics, especially the Mahābhārata and Rāmāyana, there are many forms and expressions which are un Pāṇinian¹ often betraying contamination with the speech habits so usual in Prakrits. As it may be expected in unrefined speech delicate grammatical distinctions are not specially attended to stray irregularities are normalised rightly or wrongly analogical formations are set into vogue in short, the grammatical restrictions get loosened and the tendency towards simplifying the language is apparent everywhere. Some of them can be defended by a liberal and hypercritical interpretation of the Sūtras of some grammatical system or other Commentators and intelligent copyists have felt offended at their presence and a careful study of various readings indicates that constant attempts independently carried on at different places and by different hands, have been made to normalise them.² Purāṇas and Sanskrit texts on technical sciences present specimens of loose Sanskrit both in their vocabulary and grammatical forms. The Buddhist and Jaina authors were usually well read in their religious works in Pāli and Prakrits. The measure of Prakritism in their works often depended upon individual mastery over Sanskrit grammar and expression. Even an elegant stylist like Aśvaghoṣa is not immune from them and works like the Lalitavistara and Mahāvastu in mixed Sanskrit (Gāthā dialect) of Northern Buddhism contain plenty of them. The Jaina authors from the South are comparatively more free from this influence but those from

1 J. Wackernagel: *Altindische Grammatik* vol. I, pp. XLIV to.

2 V. S. Sukthankar: *The Mahābhārata*, vol. I, Prolegomena, pp. XCIII etc.

3 *The Buddhacarita*, ed. by E. H. Johnston, Punjab University Oriental Publications, Nos. 31 & 2, Intro. pp. 67-79 of the 2nd part.

the North, especially Gujarāta and Madhyadeśa, are more exposed to it. Even eminent Sanskrit grammarians like Hemacandra have not avoided Prakritisms. If the Bower Ms., the Sanskrit digests of the BĪhatkathā, and the Sanskrit texts like the Dharmaparīkṣā of Amitagatī, Parīkṣita parvan of Hemacandra and Samarādītya saṅkṣepa of Pradyumnasūri contain Prakritisms, it is mainly due to the fact that the works are based on Prakrit originals directly or indirectly. Like Siddharṣi who wrote his Upamitibhava-prapañca kathā at the beginning of the 10th century A. D., some authors studiously wrote in simple and popular Sanskrit that it might be understood in a wider circle of readers. Further whenever a text belongs to the class of popular epics and draws its material from Prakrit sources, it would certainly exhibit both Sanskritic solecisms as well as Prakritisms.

The medieval Sanskrit texts, especially those composed by Jaina authors from Gujarāta and round about have attracted the attention of eminent orientalisists from a pretty long time and their language has been subjected to critical study by scholars like Weber, Jacobi, Hertel, Bloomfield and others.¹ The orthodox Sanskritist may shun such a study² but a dispassionate linguist wants to have a fair acquaintance with the internal and external vicissitudes to which the Sanskrit language has been subjected throughout its phenomenal career for him there is nothing correct or incorrect every authentic fact of the language has a judicious place in his study and he would critically ascertain its exact position in the evolution of that language. Or as Jacobi remarks it is considered the duty of a philologist to note such peculiarities in style language metrics etc. of the work he edits, as characterize its position in the Literature to which it belongs. The Kathākośa of Hanṣeṇa is being printed for the first time and it would be worth the while to study its language from this point of view. Our limitations are plain the text is not quite critical all the three Mss. being of the same family and more Mss. will have to be collated to arrive at a moderately final text. Some verses do present difficulties of interpretation. For the present authenticity of the text amounts to the agreement of three Mss. It is not the intention of the editor to find fault with the author's language but with all modesty he is trying to note down the salient linguistic peculiarities of the text as it has come down to him in the back-ground of

- 1 Bloomfield: *The Life and Stories of the Jain Saviour Parśvanātha*, Baltimore 1910 on the language of the text pp. 210-39; Leo Festzsch in: *Jaesch Wacker ageel* Gottingen 1922, Some aspect of Jaina Sanskrit, pp. 270-30. Jacobi: *Upamitibhava-prapañca kathā*, Bibliotheca Indica ed., Preface pp. XX etc. Hanṣeṇa and Doṣharādāsa Śrī-Śāntiśāntamahākāvya (Śrī Y. Govilay Jaina Granthamālā vol. 20, Benares Voeer Era 3137), Prastāvanā pp. 3 etc. Hertel: *The Palaeo-Indo-Text of Pārapbhadrā*, HOr, 12, Pārapbhadrā Language pp. 31-38; also his paper 'On the Literature of the Śvetāmbaras of Gujarat' Leipzig 1932, especially pp. 14L. Upādhy: *Vaśiṣṭha-carita*, Bombay 1935, I tra. pp. 63-65. Mal Raj Jai: *Chitrānandapadma* (Sanskrit), Lahore 1912, I tra. pp. 23-30.
- 2 See Bloomfield paper 'Some Aspect of Jain Sanskrit' and the editorial remarks in the Preface of *Śāntiśāntamahākāvya* (ed. above).

classical Sanskrit. Grammatical standard howsoever safe, has a limited and relative value it cannot be avoided altogether but it has to be supplemented with fresh facts from the various ranges of literature which alone present a historical perspective of the whole language. Remembering that Harṣeṣa's text is dated and the home of its composition quite definite, the linguistic facts assume a special significance. It is hoped that a student of Sanskrit and allied languages will welcome these facts for what they are worth.

In addition to the orthographical peculiarities noted above (p. 3) it may be added here that sometimes *r* has a consonantal pronunciation (17 1, 157 73) *ś* and *ṣ* are confused in words like *śmaśāna* or *smāśāna* and *uochuṣṭa* or *uochuṣṭa* (56. 235 12 85) *y* and *j* are interchanged and it is not unlikely if some of them go back almost to the archetype. Hiatus is often allowed not only at the end of a *pāda* (10 96 63 99 73-23, etc.) but at times also within the body of it (11 40d, 85 52a etc.) There are some abnormal Sandhis *adyama* (12 119) *khadgastha* for *khadgahasta* (63. 191) *śaṭonmūlayāni* (143 29) etc. Some words show alternative spellings *Koṅkā*, *Kaṅkikā* (61 26 f) *Cāṅakya*, *Cāṅakya* (143. 3 f) *śraṅgaṅga* *śraṅgaṅga* (74. 36 f) *Somilā*, *Somillā* (3 14f) while others have fluctuating bases *kuśa kuśibā kuśi* (104 13 f) *īṣṭa īṣṭi īṣṭi* (10 71 f) *paḍaka*, *paḍuka*, *paḍḍika* (121 13 f) A few words attract our attention with respect to their genders *īṣṭi* M. (93 246) *dhāra* F (60 11) *nigraha* N (7 28) *bhāra* M (4 33) *raṅga* M. (53 18) *vadhā* F (91 22) *sandhi* F (11 92) We meet with some of the feminine bases like these *jāṭmarī* (126 171 127 224, also *smarī* 126. 196) *dhārī* (99. 60) *purāṅmarī* (57 55) *smārī* (optional 76 162 97 3, 127 227 f.) *vaidhikā* (64. 70) *śrīcāṭī* (13 120) Then *bhāraṅgī* (106 52) for *bhāraṅgi* shows that the fem. suffix is added to the strong base. There are a few words which indicate some partiality towards vowel-ending for instance, *dyāsa* for *dyas* (64. 48) *cetasā* for *cetas* (12 84, 70. 156) *bhāgavā* for *bhāgavat* (19 11 46. 117) *rodhāsa* for *rodhas* (19 9) and *śarṅga* for *śarṅgan* (105 102) of course the Sanskrit lexicons allow *śarṅga* and *vardhakaṅ* (55 182) for *śarṅgan* and *vardhakaṅ*.

Coming to declensions we get *tari* (56. 137) and *śri* (57 262 127 208) besides *śrī* in the Nom. sing *ṅ rājan* (157 73) and *śaḥā-rājan* (126. 162) in the Voc. sing and *paścīmyāṅ* (71 1 99-53) for the usual *paścīmyāṅ* of the Loc. sing. Then *anāḥ* (78 244) is used in sing perhaps in the sense of *ātman* and *anāḥā* (98 70) in pl. perhaps meaning days, also *aveḥā* (102 115) in the sense of time. Among the pronominal forms we get *me* for *mayā* in the Inst. sing (15 12 19 63 30. 17) and *smam* for *idam* neuter Nom. or Acc. sing (45 29, 63-55 also 55 16) There are some conspicuous numeral formations *catvarevhitā* for *catvarevhitāṅ* (105 331) *pañcāṅ* for *pañca* (126. 150) *pañcādaśāṅ* for *pañcādaśa* (57 460) *dvādaśāṅ* for *dvādaśāḥ* (*praśasti* 12) *dvādaśāṅ* for *dvādaśa* (109 27) and *śataikam* for *śatāṅ* (concluding colophon)

Some of the abstract nouns are good examples of contamination, their formation being a compromise between two well known forms *adarśatā* (56. 410, cf. *adarśyatā* and *adarśana*) *mānasya* a man (73. 248 cf. *mānasa* and *mānasya*) *samīpyatā* (93. 212 cf. *samīpya* and *samīpatā*) *hīlana* (97. 74, cf. *hīlanā* and *hīlana*). We have some illustrations of double abstraction: *vāśalyatā* (73. 294) and *vāśatā* (19. 30) Then *dhīra* for *dhīrya* (52. 15) *maṅḍalana* for *maṅḍalātana* (73. 44) *śīlana* for *śīlyā* (127. 214, 153. 5) and *śhīra* for *śhīratā* (6. 52) are found used in this text.

The *k*-suffix plays a remarkable rôle in the language of this text. It is added to nouns etc. without any notable change in the meaning it is simply pleonastic or *sārthā* *k*, as the Prakrit grammarians call it *kaṃyāḥ* (65. 20) *phāḥkā* (32. 22) *caṃvāḥkā* (129. 2) *dhāḥkā* (60. 168) *bhāḥkā* (102*6. 6) *bhāḥkā* (11. 133) *maṅḍakā* (7. 68) *hīlāḥkā* (28. 1) *vīrakā* (139. 103) *śāḥkā* (50. 15) also note *āśīḥkām* (74. 33) *śmāḥkā* (139. 39), *ekāḥkām* (74. 32) *kaṃyāḥkām* (63. 87) *vāḥkām* for *vāḥkām* (71. 29) Still more conspicuous is its presence in a series of pronominal forms scattered all over the text a few typical ones may be noted here for illustration and they are arranged in this order of the pronouns *asmād* *yaṃ* *ad* *etad* *idam* *adaḥ* and *yaḥ* Nom. sing. *sakā* (4. 32 10. 16, 59. 37) *sakā* (122. 16) *sakā* (4. 18 7. 64, 8. 13 12. 2) *śakā* (126. 80) *yakā* (56. 220) — dual *talā* (57. 56 332. 126. 4) — pl. *take* (11. 67 78. 39, 100. 17) *tabhā* (3. 17 57. 524) *śakā* (136. 2) *yake* (16. 32 33. 140) *yakā* (68. 46) Acc. sing. *śakām* (102. 74 106. 60) *takām* (4. 17 32. 6. 9 7. 45 30. 23 etc.) *takām* (60. 75 68. 65) *śakām* (4. 6). — pl. *talā* (10. 21 33. 140) *śakām* (76. 19) Inst. sing. *tabhā* (21. 21) — pl. *śakā* (57. 149) Whitney¹ Edgerton and others have discussed the different aspects of this *k*-suffix and Edgerton has already noted how *śakā* is allowed by some grammarians and forms like *śakā*, *yakā*, *sakā* *takā* are found in pre-classical Sanskrit. I may add here a few more references casually noted by me. The Bhag. Ā. uses *taḥ* [= *takā*] for *taḥ* and *taḥ* [= *takā*] for *taḥ* (gāthā No. 508. 1058) Jināsena's Ādipurāṇa uses *yakā* for *yaḥ* (23. 28) and Jagannātha Paṇḍita uses *śakā* for *śakā* in his Citramīmāṃsā khaṇḍana (p. 1)² The suffix *k* also is found in some words *śakā* (3. 3), *paṇḍita* (85. 43f) *Yājñavalkya* (93. 233) etc. The possessive suffixes *vā* and *mā* are at times confused in forms like *Lakṣmīvā* (11. 62 53. 8), and the readings also are uncertain.

From the following forms it would be apparent that these roots do not stick to the strict classical convention with regard to *Padas* *Parasmaipada* and *Ātmanepada* *śakā* (64. 16) *yaḥ* (57. 550) *takā*

1 A Sanskrit Grammar Lond. 1896, sections 494, 1184, 1222, etc.)

2 Edgerton's discussion is confined to pre-classical Sanskrit; see The *k*-suffixes of Indo-Iranian, Journal of the American O. S., vol. XXXI, p. 83f.

3 I. Ms. of the Aṣṭādhyāyī (No. 469 of 1834-36, Bhandarkar O. R. Institute) the form *śakā* for *yaḥ* is used thrice in the Praṣṭī.

(127 172), bhava (12 60) *abhinayasyan* (81 51) *apohat* (93 300) *padyanai* (59 86) *prarthaya* and *prarthayanti* (12 51 127 4) *lhasyan* (45 3) *marim* (33 90 54 29) *nyayan* (93 30) *visayan* (127 221) *asikat* (116 38) It is interesting to note that some of them are either rare or agree with epic usages. We come across a few unsanctioned verbal forms *naripa* for *naripaya* (57 469) *prapya* for *prapayaya* (62 14), *anayayati* for *anayati* (57 301) *ghatayati* for *ghatayayati* (106. 221) *navitayamda* for *navitayamda* also *navitamda* (33 27 33 28 81 49) There are some forms of the Causal with the augment *-dipaya-* *kardipayami* etc. (25 7 46. 40 54. 29 46 33 56 409 71 24, 32) note also *siyapita* (35 7) *siyapita* (98 106 102 65) *hamdipana* (102*10 28) The form *upopapadyati* (47 144) shows double preposition *namilita* really stands for *namilita* (93 218) and *utirita* (56 313) *samutirita* (56 330) *utirita* (105 157) *utirita* (97 53) etc. go back to the root *ava-ti* and not *ut-ti* In having the feminine base from the present participles, scrupulous distinction is not made between the usual weak and strong grades so we get such forms: *kurvanai* (60 48 also 94. 24, 97 46 etc.) *tishhanti* (106. 26) *namdai* (14. 28) *rudanai* (33 19 46 140) The form *vaktyamda* (85 52) shows a future base in the absence of a present one. The past passive participle form *musita* (126. 162) is rare Among the unusual gerund forms, the following may be noted *kurvanta* (80. 33) *bhuktanta* besides *bhukta* (57 496 558) *visargya* (76. 76) *vadapanta* (12 128) *adipya* (56 260-3) and *sthapya* (93 286)

Turning to the compounds the lengthening of the final vowel of the first member seen in *calavanti-sukham calai-kathamakam* (129. 3 and colophon) and the retention of *r* of the first member seen in *matr-pitr-kamitatah samayuktatah* (11 133, 12 63) are not quite regular The collective neuter sing is not observed in some of the Samahara-dvandva compounds *nasdharanam* (84 24) *mukha-bhishru-paddahyah* (99 9) *karigavara-ratha-paddatah* (156 20) In some of the compounds of the Karmadhāraya and Bahuvrīhi types, the expected sequence of words is not maintained: *magottirige* (56. 8) *apita-soma-pitro pi* (76 112) *kara-kumbhath gajam* (56. 258 98 43) *jaya-nanda-kria-rodna* (85 32) *varatdroptia-skandham* (80. 25) *eva-nivedita-vritanta* (97 70) We get *nirdasi* (31 34) besides the usual *nirdasah* (32 26) The following three illustrations show a strange type of compound *rajani-paisame yame* (139 135) *aravari-paisame yame* (28 43) *haridra-paisame yame* (26. 4) It may be noted as a rare usage that *bahih* and *saman* are compounded with their nouns *Ujjayanti-bahih* (150 36, 45) *ghatika-saman* (32 14) *Nagavanti-saman* (50 11) The compound expressions *yathā-sathibhavatah* (60. 159) and *yathāparya* (60. 124) are not unusual in the epics. We get in this text *tupri-bhava* for *tupri-bhava* (55 136, 154, 291 127 68).

Coming to the Syntax, in some sentences Acc. is used for Nom.: *bhagavan kva gurva tasyah evaikaya nivedaya* (7 18) *adryah prathayady-namuktiriyah sajiteda uti bruvanti* (7 97) *krikritath ista copasargath vadisu me* (8. 25, see also 127 172) Elsewhere too Acc. is irregularly used (s c 1.61).

and the roots *da* and *stā* govern Acc. (8. 6, 64. 29, 82 25) We get some illustrations of Instrumental of purpose *praviṣṭo vṛpasevayā* (63 111) *vṛpān gacchati sevayā* (66. 73, also 76), *caurikayā gatah* (59 21) Possibly Dative is used for Gen *sva-gurubhṛtyā puro kṛpat* (76. 43) *dr̥ṣṭ* governs Gen instead of Abl (16 45) and the roots *svy* and *pra-ā* govern Gen. (54-54 56-173 55 97) Gen is used for Dat. *pariprāpīh* (55 288) and for Abl *prāṇāṇm api vallabhā* (60. 57) *upādhyāyanya pāthāt* (27 17)

The Imperative 2nd p sing form *deh* is used in the sense of the Present (70 62 105 18 138) Many a form from the primitive base are used with a causal meaning *apasasra* (57 210) *soosara* (11 132, 126. 161) *dadaria* (7 80), *pradadaria* (108 45 but correctly at 60 below) *prakāśae* (46. 153) *prajayāda* (139. 105) *pratyūhāt* (57 272) *prāpya* (124 19) *bodhavya* (27 6) *śāntāra* (45 17 52 21 102*2 13, 109. 34, 117 21 127 272 139 38 148 5) *śāntāra* and *śāntāh* (85 40, 134. 23, 98. 48, but correctly at 45 above) then some forms of the causal base are used with the primitive sense *kādayanti* (126. 46) *nīdayanti* (59 31), *piṅgīnt* [*peṣayanti*] (93 16) *pravaṇṭayāntāra* (28 8) *yūcayāntāra* (119. 6), *yūcayanti* (115. 10, 127 76) *yūcayānta* (93. 267) and for some of these we get epic parallels. We get many illustrations of what may be called Instrumental Absolute (56. 169 73. 206, 74. 8, 96. 66 108. 3, 139. 86, 150. 8) The Gen. Absolute is used without any indication of disrespect (56. 272, 118. 50) Very often Perfect participles are used as finite verb: *kyāntā* (73 9, 66), *tanhāntā* (2 14, 4. 29, 46. 58 50 10, 139. 50 also *tanhānt* 54. 63), *śūkrāntā* (51 3) Sometimes the forms of the Potential serve the purpose of the Past *kyānt* (9. 27 41), *prōhāt* (127 188), *bhōvāt*, *bhōvātāh* (105 128, 56. 49) *syāt* *syātāh* (97 17 56. 9, 73 28 93 22) and note also the Benedictive for the Past *śāyāt* (56 225) Some forms of the Passive are used for the Active *kr̥ya* for *kr̥ve* (53. 8) *kr̥yāntāra* for *gṛhāntāra* (76. 52). We get some illustrations of *bhāṣa-karīkātāra* (8 40, 19. 21 70. 66-7) The comparative *tarhā* is separated from the finite verb (13 40) The gerund *śāntārahya* is used intransitively (115 4) the root *raṇ* is transitive (40 3) and *śānt* *chid* has a cognate object (81 37)

It will be seen in the following cases that the verb agrees with the noun-predicate and not with the subject *śūkrāntāra nṛtūh prāpya yāntānt* (73-75) *deva Manoramaś Yaśodharābhāṣāś kanyā yānt* (78. 158) *śūkrāntā nṛtūhā dāṅya yānto divi svā māhānt* (108 125).

The Locative Absolute is coupled with *yānt* and *idvāt* (1 5) both of them are used in the sense of *gacch* and *tarh* (114 31) *yānt* denotes space and governs Acc. (55. 221) Often *vā* is used in the sense of *sva* (40. 13, 56 198 93. 98) At 85 56 *yānt* is perhaps used in the sense of *yānt*, that. The appositional numeral is of feminine gender *śāntāra*, and not of mas. or neuter as expected in view of the subject being constituted of members of different sex (106. 268)

Here and there some expressions are open to the flaw of tautology *śānt-śānta*, *vāyānta-śānta* (49. 3 57 502 60. 59, 105 49) *śānta-śānta-bhāṣā*

saram (11 32) *alpa* and *mandā* (73 42), *kasmāt* and *kim* (46. 103), *vihāya* and *kytrā* (105 49) *stūti-mārgam* (76 14) *śobhanam* and *guyyate* (106 128), *sarva* and *sakala* (68. 63).

At times even proper names are easily translated Śakracāpa and Indradhanuṣ (33 87 and 99) The author is in the regular habit of dividing the members of a compound expression more usually proper names, by inserting words like *āsī anta pūrva* etc. only a few select illustrations may be noted here *anu-nagarath Giri-pūrvakam* (127 206) *kāṇḍādikath paṣam* (8. 19) *candrāntath Srutasāgarant* (11 64) *Jina-Varvādikau dattau* (49. 4) *parvādi-ordjikā* (76 181) *pūrvottara-paddāyukta-Mathurā* (13. 125) *mālanā Kanakādikā* (5 4) *Rājopapadath gṛham* (9 1) *Rāja-pūrva-gṛham* (9. 2) *saranath samavāddikam* (10 46) etc.

The lexical material presented by this text is of great interest for the student of Sanskrit vocabulary These stories, as we have seen above, arise out of a Jaina religious text naturally they contain so many Jaina technical terms that are freely used. It is true that they are not usually recorded in ordinary Sanskrit Dictionaries with their specific shades of meaning A specialist, however can very easily ascertain their meanings by using various Jaina texts and their commentaries. In view of the linguistic purpose of the present study Jaina technical terms are not included in the following list. Besides these terms, we come across a large number of words which can be classified¹ according to some predominant tendencies represented by them. First there are many new words and formations, and also such words as are recorded in indigenous lexicons but are of rare usage in classical literature a few are found in the Vedic language and are used here perhaps through the source of Kōśas, some of them show notable variation either in their form or meaning, and as such they deserve to be taken into account. Secondly there are Back formations. Phonetically and apparently they look like Sanskrit words, but really speaking they are skilfully Sanskritised rightly or wrongly from well known Prakṛit words used in Prakṛit literature and recorded in Prakṛit Dictionaries either as Prakṛit or Desī. Thirdly there are Hyper-Sanskritisms. These are also back-formations in a way but they are given a super-Sanskritic appearance and they exist by the side of other ordinarily Sanskrit words of accepted usage. Fourthly there are Prakṛitisms which are straight way borrowed from Prakṛit with some or without any minor changes like the addition of *ka*-suffix. Lastly there are the Vernacularisms, in view of their form or meaning They easily remind us of some words in modern Indian languages, Āryan or Dravidian for which Prakṛit or Desī words may be or may not be detected. This fivefold classification cannot be rigorous, but it holds good for all practical purposes. In recording the following facts, I have constantly used A Sanskrit English Dictionary by Monier Williams

1 I view of the requirements of this text, my classification lightly differs from that proposed by Bloomfield in his paper *Some Aspects of Later Sanskrit*

(New ed., Oxford 1899) and the *Pāṇa-siddha mahānāvya* by Sheth (First ed., Calcutta 1928). The following abbreviations are used below D = Deff., noted from the Prākṛit Dictionary g = gloss, i.e. the marginal gloss recorded in the foot-notes of the printed text Pk. = Prākṛit and Sk. = Sanskrit.

- अक्ष = अक्ष eye, 3. 33
 अक्ष a cowrie, used as a coin 76. 23
 अक्षय = *akṣaya*, in the presence of 34 3 53 7 71 37
 अक्षय a tree, 46. 34, 75 2 76. 166, 78 110, 93 29 108 66 122 3, 149-3
 अक्षयिणी, g *garbhāratī* pregnant 86. 6
 अक्षय, blind 23 17
 अक्षय food 8 9 65 53
 अक्षय g *śarīra*, the body 55 287 65 36 73 121
 अक्षय an image idol, 56. 10, 374 5 57 327
 अक्षय, v.l. *aryiṭā* at times, Pk. *aryiṭā* a respectable lady a nun 46. 185 55-227 64. 86, 67 7 70. 155 105 101 a grand-mother 73 98
 अक्षय, usually *aryiṭā* 127 283 see *aryiṭā* 46. 188 56. 320, 110. 5 128 28
 अक्षयिण, be smeared, 129. 13
 अक्षय a religious vow 59. 20.
 अक्षय, g *śarāṅga*, termination of life death 59 28
 अक्षय stipulation *anāyāśchāyā* on this condition 27 35 38.
 अक्षय g *dyāstābhāroparāśāna-śāśāna* cf. Sk. *arśā* stake in betting, gambling hall or corner 36. 4 5
 अक्षय g *śarāṅga* transmigratory circuit 57 218, 76 212 92 12 93 124 111 15 see *Tiloyapāpatti* II 1
 अक्षय g *śarāṅga* D *śarāṅga* an elephant-driver 33 65
 अक्षय Pk. *śarāṅga* potter's kiln, 98 117-8
 अक्षय, usually *śarāṅga* D *śarāṅga* crying noise 21 8 see *śarāṅga* 19-35
 अक्षय see *aryiṭā* 56 308 78 116
 अक्षय a place where animals are killed 73 64
 अक्षय g *śarāṅga* Pk. *śarāṅga* *śarāṅga*, festive conclusion of a religious or ritualistic vow or observance 57 548 552
 अक्षय, a severe type of leprosy 57 211 also *śarāṅga-śarāṅga* at 57 308
 अक्षय Pk. *śarāṅga*, Sk. *śarāṅga* dew water 157 95 and 99
 अक्षय a shepherd, 74 9-10 cf. Pk. *śarāṅga* a sheep
 अक्षय, Pk. *śarāṅga*, D *śarāṅga* a he-goat 73. 81 2
 अक्षय one who grasps at a single recitation 157 19
 अक्षय a stone-digger 104. 26 cf. *śarāṅga* *śarāṅga* one who works in the quarry
 अक्षय g *śarāṅga* a forest 58 13 2 46 see also *śarāṅga* pasture 56 81
 अक्षय poor and destitute 146. 8 cf. *śarāṅga* in some of our languages.
 अक्षय Sk. *śarāṅga* D *śarāṅga* dung refuse dirt 73. 108 111
 अक्षय a forest, a pasture for grazing cows 56 81 cf. *śarāṅga*
 अक्षय g *śarāṅga* a florist 56 139.
 अक्षय, some armour or weapon associated with the belt 56. 95 cf. Sk. *śarāṅga*
 Pk. *śarāṅga*.

- कम्पोह a lotus, 6 3, 47 6.
 कपर्दिक a cowrie used as a die in gambling, 39 3 also *kaporidaka* 40. 12.
 कर्-वाकिण a sword scimeter 98 71 2 *valikā*, 123. 7, -*vāli*, 66 92, 156 40,
vālam, 11 47
 कर्षिकारु a barbed arrow 32 24, cf Sk. *karni* Pk. *kanniya-kara*.
 कर्षा a variety of cowrie used in gambling 39 3 40 4f, cf D *kāṣṭhā*.
 कर्षेर, a settlement surrounded by mountains, 33. 151 94. 15 7
 कर्षय agriculture, attracting the people (?) 57 433.
 कर्षाः a goldsmith jewelsmith, 105 265f
 कश्चि wicked 47 179
 कल्पपाणि read elsewhere as *kalya-* wife of a liquor-seller, 106. 145, also
kallalika 106 174.
 कल्पाक a liquor vendor 31 25 also 33, cf Sk. *kalya-* or *kalya-pāla*.
 कल्पाणिमा wife of a liquor seller 106 174 see *kallāla*.
 कल्पावक Sk. *kāṣṭhāvaka*, Pk. *kāṣṭhānaga* a talk, anecdote, 93 56
 कंठ Sk. *kāṭhaga*, bell metal 106 142 144. 147
 कंठाक Sk. *kāṭhayaśa*, *kāṭhayaśala* a bell metal musical instrument, 12. 139
 कान्तुणी a cry of sorrow or distress, 57 103 cf. Sk. *kāntu*.
 काणिका sour gnel 106 177 157 41
 काणपट, a curtain screen 8. 19 88 59.
 कारक, gold 102 90 104. 38
 कारिक, a rogue-beggar 65 23 cf also Sk. *kāpāṭika*.
 किरण a kind of bird whose presence wards off famine and brings about
 general welfare. 82 14 f.
 कीरा, a parrot, 96 27 134. 47
 कीरक blood 85 63 102 82
 कु, g *ghoṣa* a pot, 65 55 76. 43 cf. D *kuḍa*, Kannaḍa *kūḍa*
 कुमिका, g *kumyā*, a daughter 30 8-9.
 कुम्भिक hump-backed 59. 85 also cf Pk. *kūṣṭhika*
 कुम्भिक a crab, 105. 65 cf Pk. *kūṣṭhivilla*, also *-villā*.
 कुम्भिक, also *kūṣṭhika* or *-sarpa*, besides *kūṣṭhika*, a cock, 73 19f. 73 175 78
 140f 73. 226f
 कुम्भिका, *kūṣṭhika* or *kūṣṭhika* a metal piece 104. 12 19, 14 36f. cf Pk. *kūṣṭhika*.
 कुम्भिक D *ibid.*, road 93 68.
 कुम्भिक, besides *kūṣṭhika*, a cock, 73 117 178. 191
 कुम्भिक g *kuṣṭhika* service 11. 92
 कुम्भिक, also *kūṣṭhika*, a fort, 11 68 23. 6.
 कुम्भिक a granary 73 136.
 कुम्भिक, a camel, 57 432
 कुम्भिक, a nude Śramaṇa or a Jaina monk, 74. 39.
 कुम्भिक, offering apology 60. 123
 कुम्भिक, offering apology 60. 131 61 56; cf Pk. *kūṣṭhivāṇḍ*
 कुम्भिक a nun of the Kṣullaka rank, 108 27-8 cf. Sk. *kūṣṭhika*.
 कुम्भिक हा to embrace 55 163 etc
 कुम्भिक g *kuṣṭhika*, wasted away dried up 81 84.

- विरि, Pk. *viridha*, flat (nose etc.) 106. 247
 विरिदिक् the hem of garment 83 28
 विरिदक्, P. *cūda* Sk. *krāta* one belonging to the Kīrāta tribe, 58 26.
 विरिदक्, 129 43
 विरिदक् a fire-place, 102 11
 विरिदक् a thief, 33 93
 विरिदक् a cradle-like mechanism of thick garment 131 30 cf. Pk. *collaya* and *jholliyā*
 विरिदक् a specific dish 35 34 5
 विरिदक् v l *chayikā*, *chayakā* *vayikā* D *chayiyā*, a basket, 15 6, 10, 13 4, in the corresponding context Prabhācandra reads *chatrikā*
 विरिदक् *adj* pierced 11 123.
 विरिदक् Pk. *chiriyā*, Sk. *chirikā*, a knife 4 24.
 विरिदक् a he-goat, *chēikā* a she-goat, 71 15 76 45f., 93 148, 73 78-81 cf. Sk. *chayaka*, D *chāla*.
 विरिदक्, a buffalo or *māhīra*, 73. 83 85 92 104 93-140-1 121 21
 विरिदक् or *yama*, g. *vīdha-paryāsa*, an old man 116 9
 विरिदक् a blood-sucking leech, 102 87
 विरिदक् muttering prayers, 19 5
 विरिदक् a chameleon (?) 73 41 43
 विरिदक् maintenance, livelihood, 102*3 4
 विरिदक् also *yoga* silence 76. 29, 60, 82 102 95.
 विरिदक् also *ṣakkaka* a niggard, perhaps a professional name like *ṣakka* 63. 91 f
 विरिदक् also *ṣakkāra* beating, 14. 26, 32.
 विरिदक् also *dhollaka*, an instrument for beating, 14. 32
 विरिदक् deceit, 76. 26.
 विरिदक्: also *ḍṇḍuka* a water snake 102*8. 7 18 cf. Pk. *duṇḍuha* Sk. *ḍṇḍibha* *ḍṇḍuka* and *duṇḍubha*.
 विरिदक् also *ḍomba*, a man of low caste, 19. 17 27 16, 48
 विरिदक्, see *ḥollaka*.
 विरिदक् beginning of night, 47 10.
 विरिदक् a boat, 145 45
 विरिदक् D *talavara*, *talāra* Sk. *talavara* a city guard 56. 264, 63 147 81 57
 see *talāra*.
 विरिदक्, D *talāra* a city guard, 35 20, 22 46. 127 57 174 59-11 63. 23 etc.
 see *talavarya*.
 विरिदक् a cock, 73. 120.
 विरिदक्, a star 57 381
 विरिदक्, the *tumba* gourd, 93. 100.
 विरिदक् 126. 227
 विरिदक्, g. *patra*, a son, child, 50. 7 55 107 63. 152 138. 41 also *staka*, 76. 85
 145-19.
 विरिदक्, Pk. *ibid.*, a quiver 56. 297 cf. Sk. *śāstra*.
 विरिदक् D *ibid.*, a village-headman but here perhaps a palace, 98 46, 101
 विरिदक् 61 52

- दासिन् poverty 63 91
 दीनारः, a gold coin denarius, 143. 42
 दुग्धुनि *g* लसः serpent's poison 27 33.
 देवसिन् dear to the gods, a term of address, 73 133 cf. Pk. *devāṅgappiya*.
devāṅm apī vallabhā perhaps in the sense of a fool, 25 24.
 देवर, a husband, a husband's brother 150 159
 देहिन् a traveller 33 48, 40. 5 72 44 85 44
 दोरवी Pk. *dottadī* a dangerous river 19. 32
 दोहक pregnancy longing, 56. 153 also *dauhyda* 106 104 more correctly
dauhyda cf. Pk. *dohala* Sk. *dohada*
 द्रम a drachma, 104. 26 cf. Sk. *dramma*.
 दुष्कन, [*deiphana] a double hooded (serpent?) 73 48
 धावक driving out, 11 100.
 धारिन् *nar-dhāra* etc., cf. the Pk. root *dhāda* to drive out, 55 111 56. 212
 11 56, 25. 26, etc.
 धार [= *dhāra*] succession series, 155 12
 धीरह *so dhāra = dhārya*, Pk. *dhāra*, 52 15
 धुमः, D. *ibid.*, fog, dusk, darkness, 96. 65-6, cf. Sk. *dhūma*.
 मन्त्र *g* *mantrī*, also *mantra* a seal ring, 61 32 41
 मन्त्रमन्त्र a *Mātaṅga*, 72 45
 मन्त्रिणी Pk. *mantri* a female cobra, 27 11 55 266, 56. 107 cf. Sk. *mantri*
 मन्त्रक *v* *mantra*, an outcast tribe 54 32 56. 354.
 मन्त्रक a leather bag, 73 147
 मन्त्रक a mass or quantity of water 102 130.
 मन्त्रकृष्ण hair growing on the five parts of the body 96 44 99 34
 मन्त्रकृष्ण five kinds of Bilva used for disgracing a culprit, 11 139, 23 31, 24 38,
 82 40.
 मन्त्रकृष्ण Pk. *ibid.*, Sk. *pañcodumbara*.
 मन्त्रिका, *v* *mantra*, *mantrika* *mantra*, D. *mantrika*, *mantrika* a calf 121 13 15,
 17 19f.
 मन्त्र, *g* *mantra* Pk. *mantra* thirst, 5. 8, 35 11 55 31 69. 29, 85 8 etc. cf. Bhaga-
Ārādhanā, 1145 1166, the commentaries render it by *āśā*.
 मन्त्र = *mantra*, 55 197 108. 48.
 मन्त्रि *mantri* *mantri* a settlement of wild tribes, a village, 55 9, 33 25 58 8 11
 मन्त्र *mantra* D. *mantra*, a kind of animal 73 41
 मन्त्रक Pk. *mantrika*, covering, 127 216.
 मन्त्रक an outcast, a Cāṅṅāla or Domba, 19. 28-9 27 17 74. 47
 मन्त्रकृष्ण, also *mantrika* a variety of serpents, 66. 60, 62
 मन्त्रकृष्ण also *mantrika* a kind of fasting and death 126. 236, 128. 16
 cf. Sk. *mantrika* *mantrika*
 मन्त्रिक, the Persian, 102 80f.
 मन्त्रक adjoining living near 73. 111
 मन्त्रक a casket, 55 284 cf. Sk. *mantra* and *mantra*.
 मन्त्रक a buffalo-herdsman, 121 48.
 मन्त्रक = *mantra* 63 220

- पुण्डरीक a tiger 92 3, 102*3. 7 157 80.
 पुलिन्द = *pulinda* 76. 95 97
 पुष्कर = *puṣkara*, 54. 56, but *puṣkara* at 54. 35
 पुष्कर = *puṣkara*, 64. 68, 99. 63
 पुष्यविषय a thin wheat-bread 7 75
 पुष्य a food preparation 7 75 56. 228
 पुष्यः also *puṣyaka*, an article of food 7 75 56. 228
 पुष्यः D *puṣya* a parrot, 33 34, 39, 134. 46.
 पेश, *peṣā* a multitude a party (of dancers), 73 52 55 98 9
 पशव g *paśava* marriage, 65 18 22
 प्रयातना g *pratyānā*, also *pratyānā* *yānā* an image, idol 20. 19 78. 253,
 56. 16, 51 57 329f.
 परि a well 93. 92
 प्राणिक a guest, 12 8 28. 33, 32 13
 प्राणिका a shoe, 55 66, 68. 41 45 cf. Pk. *pāṇikā*, Sk. *upāṇikā*.
 प्राणिक = *prāṇika*, Pk. *pāṇika* free from living beings, 7 95
 प्रेश = *preṣhāṇa* a net, 9. 15
 प्र also *pharaka pharaka* a shield 93 16, 18 56. 298, 123 9, cf. D *phara*
phara.
 भाणव a brother 117 12
 दुष्प्री D *boṭhā*, body 57 584
 बोहिष् D *bohittā* a boat, 53 4, 82 25 93. 72 f., 105 38 see *bohittā*.
 बोहिष् a boat 78 42 f. see *bohittā*.
 बध्, to bite, 65 74, 86.
 बघ = *bhagatā* 19. 11 49 46. 117 55 234.
 बघक, also *bhāṇḍaka* a pot, 63 191 193, 98 20.
 बघ = *bhāṇḍa-śālā*, a store house 77 99 cf. *bhāṇḍāgāra*, 105 300.
 बघव var 56. 307 309
 बघव a term of respect used in addressing a monk, 59. 13 cf. Pk. *bhāṇḍa*,
 Sk. *bhadrāṇḍa* etc.
 बही a spear a kind of arrow 116. 19
 बकः a leather bag, 73 149 also *bhāṇḍa bhāṇḍikā* 93 159-60.
 भाषिका, a devotee, 9. 25
 भाषार Pk. *bhāṇḍāra* a store-house, a treasure-house, 63. 30 cf. *bhāṇḍāra-śālā*
 102*9. 6.
 भीतुक, g *bhīru*, timid afraid of 57 218
 मकुट = *maṅkūṭa*, crown, 105 266.
 मणिक Pk. *maṅḍikā*, monastery 52 11
 मणिका an article of food 7 75, 140. 18
 मणक a dog, 34. 19, 55 297 57 168, 58. 13 f., 73. 44, etc.
 मण्ठी a fish, 96. 40-1
 मणिक = *amaṅḍikā* indignant 123. 5
 मणि g *maṅḍikā* *maṅḍikā* beans, 24. 16, 3"
 मणर a chief officer minister 56. 265 82 35.
 मणरीका an elderly woman, 73. 53.

- यज्ञिया *f* a festivity 63 9.
 माण्डुक = *maṇḍūka*, a frog 147 6, also *maṇḍūka* at 8 below
 माण्डुलिय a fish, 106. 78
 माण्डुल्य a fisherman, a fish, 106. 37 71 f
 माम maternal uncle 105 167 169.
 माहव a Brāhmaṇa, 11 127 55 112, 56. 241 60 37 (v.l. *brāhmanas*), cf. Pk. *māhava*, and *māhānata* at 134. 14.
 मण्डक also *maṇḍhaka*, *maṇḍhaka*, v l *maṇḍhaka* a ram, 74. 9-10, 126. 106, 110, 127 136 cf. Sk. *maṇḍhaka*, Pk. *maṇḍhaka*.
 मूलक also *mūṣala*, a pestle, 117 20-1
 मैत्रुणिक, v l. *maitrūṇika*, brother-in-law 12 38, 47 8, 97 25 cf. Pk. *maitrūṇika*, *maitrūṇika*.
 मय speed 56. 383 cf. Sk. *yava*.
 मारुत g *pratiṃd*, an image idol, 56. 14.
 मूय a multitude a party (of men) 110. 21
 मोय see *yava*
 रज्जु red eyed a serpent, 92 10.
 रक्ष Pk. रक्ष Sk. रक्ष that which is to be protected, 56. 411
 एकि a group, multitude 12 67 13 6
 राजस, also *raṣṭroḍa*, chief of a dominion district, country 126. 95 97 124
 cf. *raṣṭrakāya* also
 रासव a kind of dance, 57 103
 रिक Pk. *rioka*, Sk. *rika*, a bear 157 72 f
 रोहक or *śrohaḥ* g *hastapāḥ* an elephant-driver 57 424.
 कण्ड, a club, 62 32 36 63 218 cf. Pk. *kaṇḍa*.
 कण्डु also *kaṇḍhika* v l *kaṇḍhika* a pole-dancer 126. 42, 80. 18, 23 cf. Pk. *kaṇḍhika*, *kaṇḍhika*
 कण्डुक Pk. *kaṇḍhika* a kind of sweet meat, 21 15 35 15 72 97
 कण्डुक or *kaṇḍhika* D *kaṇḍhika*, a thief 102*2 9, 138 30, 46.
 कण्डुक D *kaṇḍhika*, an ornamental or decorative pendant, 57 534.
 कण्डुय lying near see *paśva-koṅga* adjoining, ~3 111
 कण्डुक = *kaṇḍuka*, 139. 93
 कीरा a line, 134. 44 45
 कोट्ट a clod, 105 71
 कप, also *kaṣṭaka*, D *kaṣṭa*, a cup, 55 71 116. 43, 131 7 11
 कपक, D *kaṣṭa*, an article of food 21 13 24.
 वसन्तक, Pk. *vasantaka* Sk. *vasantaka*, a contemporary an associate, friend, 12. 42
 वरु also *varatrika*, a strap, rope, 80. 21 33, 93. 110.
 वारिक a rope dancer 80. 37 see also *varatru* 80. 37
 वारु, 56. 261 it is perhaps a wrong reading, see *daravalla*
 वरु, 135 9.
 वरीक also *varāyaka*, g *varāyaka*, price, cost 28 33, 40. 8
 वरुणिक g *varuṇa*, a kind of lute, 33. 53.
 वरु also *varuṇaka*, D. *ibid* forest thicket, 139. 116-17 120.

- बभ्रुः, a tiger 139. 63
 बभ्रुवाभ्यः under ground 102 30.
 बभ्रुवः, the castor-oil plant, 63 134, 137
 बभ्रुक, selected, 55 121
 बाह, Pk. *vāsa*, Sk. *vāsa* (as in *Bhārata-vāsa*), a division of earth, 6. 1 etc.
 बाह्यः a ground for training horses etc 127 52
 बाहुर्वा a magical transformation 7 84.
 बाह्यः, pollution 157 37
 बाह्यः D *vāpīthā* polluted 105 134.
 बाधः Pk. *vahāna* Sk. *vahāna*, a wrapper a roll 139, 103, also see *vahāna*
 139. 104.
 बभ्रुः g *jñānānta*, learned, celebrated 78 217
 बभ्रुः Pk. *ibid.*, to pierce 116. 10.
 बिबाव a bier 57 207
 बिबभिव, delay 14. 11
 बिबिब, a passage, perhaps also a shop, 55. 204, 102*9. 13.
 बिबाव—बिबाव 108. 9.
 बीबाव marriage, 150. 18, 46.
 बीबव a net, 72 14, 149. 4.
 बभन g *vadhā* marriage, 55 219 cf *pragava* for which this may be a wrong
 reading
 बभिव Pk. *samīla* Sk. *śanyā*, the pin of a yoke 44. 18.
 बभु, the boa snake, 78. 170.
 बिबिबि a kind of tree, its wood being used in preparing a *bhāra*, 102*7 3 8
 बिब, a vein like channel 56. 380.
 बभ्रुमार Pk. *svahurumāra*, an alligator 73 50, 60, 74 39.
 बभ्रुवर्षिबी some article of food, 7 75 56. 228.
 बीबः g *kālakā*, a liquor vendor 31 2
 बभन = *śramāna*, 74. 36.
 बाबिव Pk. *śāra*, Sk. *śāpita* (?), 28. 22 65 83, 107 13-4.
 बाबिव., Pk. *śāra*, Sk. *śāraṅgā*, learned in the Veda, 80. 2
 बभनवर्षिव birth-day (?) 57 571
 बाबिव Pk. *chayya śayya*, Sk. *śayya*, dressed, made ready 56. 158.
 बाबिव recitation instruction, 76. 6, 157 21
 बाबु D *ibid.*, a temple, but g *śāpa*, 19. 51 71 7 98. 19, 120. 7 138 13 also
śāra 80. 71
 बाबु see *śāra* 99. 6.
 बाबुव, one who practises *śāra*, 126. 116.
 बाबुव, Pk. *śānaya* an article of food, 19. 56.
 बाबु 80. 71 see *śāra*.
 बाबु, Pk. *śikāga*, Sk. *śikāga*, 4. 23, 93 99.
 बाबु, a subterranean passage, 33. 46.
 बाबुव, a Brahmana 66. 5 73. 98, 93. 308.
 बीबः [Sk. *śāra*] a distiller or seller of liquor 106. 166.

सुश्रुत g *kārvāli* a crow 102*6. 5 139, 53 4, 140. 33-4

साम also neuter a goat or ram 73-76, 76. 50.

सोम, see *śā* above.

सुश्रुत g *hastipriyā*, 56. 319 g *maṅgī* 57 204 horse 70. 54, 69, 108. 77

सु, market 28. 48, 72 89

सुमत force, 106. 60

सुत night 26 4, 70 148

सुत a crocodile, 73 51 54, 57

सुत the act of slighting, 127 63, 67

This grammatical discussion shows that Harṣeṣa's language fairly agrees with what we call epic Sanskrit in some details¹ namely treatment of the feminine forms of the present participle in *ati* or *anti*, confusion between Parasmaipada and Ātmanepada, interchange of the causal and primitive bases and meanings of roots indiscriminate formation of the two gerunds in *toṣ* and *yo* and irregular uses of cases. Some of the words, their genders and meanings have a close resemblance with the usages recorded from the epics. Most of the remaining traits of the language either show Prakṛitic influence or are specimens of loose handling of grammatical standard. If an author writes in Sanskrit but has some Prakṛit dialect as his mother tongue (or the language spoken in daily routine) it is inevitable that his Sanskrit composition would show Prakṛit tendencies now and then. With regard to certain irregular forms, the future studies of similar works alone would decide whether they represent any grammatical tradition or they are author's irregularities and scribal slips in some cases.

The term *Jaina Sanskrit* has been already made current by Bloomfield but the limits of its connotation should not be ignored. It is apparently used on the analogy of Buddhist Sanskrit but there is some important reservation. Not the least bit like the relation of Buddhist Skt. to Pālī tradition is the relation of Jaina Skt. to the Ārjya or Ardhamaṅgadhī of their canon (Siddhānta). Buddhist Skt. is largely a Sanskritized Pālī. Jaina Skt. is rooted in the main in Classical Skt. literature and to an astonishing extent in the lexical and grammatical traditions of Classical Skt. speech. According to the considered opinion of Bloomfield, The Sanskrit Lexicon of the future will have much business with Jaina Sanskrit. Secondly besides showing Prakṛit influence and occasional Hyper-Sanskritism i. e., it changes good Skt. words which have a Prakṛitic foetus into seemingly better Skt. its diction is not altogether proof against local dialects. Thirdly it must be remembered that almost all the texts, which form the basis for Bloomfield's study come from G. jarāta and round about and belong to 11th and subsequent centuries. Lastly eminent Jaina authors from the South such as Samantabhadra, Pūjyapāda Vādirāja etc., have successfully handled the Sanskrit language almost in its classical purity. So whenever we use the term *Jaina Sanskrit*

1 Wackernagel *Altindische Grammatik*, pp. XLIV L

2 See Som. *Aspects of Jaina Sanskrit in the Festchrift Wackernagel* pp. 220 L.

we must bear its scope in mind in fact, its traits are practically covered by epic peculiarities with the addition of Prakritism in its different aspects.

As noted above¹ there is ample circumstantial evidence to demonstrate the possibility that the stories of this Kathākośa might have been originally included in a commentary on the Bhagavati Ārādhanā secondly Āśādihara explicitly remarks that the ten illustrative tales corresponding to Hanṣeṇa's stories, Nos 35-44 were present in the Prakrit commentary etc. and lastly the explanation of *kyuridga-kambala* given by Hanṣeṇa and Āśādihara goes back possibly to a common Prakrit source. These considerations make it more than probable that this Kathākośa is based on some Prakrit commentary on the Bha. Ā. Though the conclusion is already anticipated it is necessary here to put together various linguistic traits which confirm the possibility of the Prakrit source for these tales and the presence of which cannot be otherwise justified.

This Kathākośa is a Sanskrit text most of the names in these stories are a matter of author's selection so if the author uses some un-Sanskritic names, it is reasonable to admit that the author's selection was influenced by the sources used by him² 1) A glance at the Index shows that there are many proper names which at times with very slight changes, are justified only in a Prakrit text. Ayalā, Usabha-dāsa, dāsī Kasarhvalaka Kuruvilla Guḍakheḍaka Jānakasūrgala Duranḍa Bambhullaganant, Maddillapattana Medajja, Vāṇārasi etc. secondly some names show alternative forms, both of which are possible from one and the same Prakrit form that can be easily conjectured in most of the cases. Kurujāngala and Kurujāngala [Pk. Kurujaṅgala] Kōṃkā and Kauṃkā [Pk. Kōṃyā] Kṣāntikā and Kṣāntikā, Kṣāntikā and Khyāntikā [Pk. Khamṭiyā] Khaṣakhaṣa and Khaḍakhaḍa [Pk. Khaḍakhaḍa] Draviḍa and Dravila [Pk. Davila] Vinyātaṭa and Venyātaṭa [Pk. Vennāyāḍa] Sopāraka and Sopāraya, etc. some of them being found in the same story and having identical reference. Caṇḍaprajñah and Caṇḍapradyaṭah [Pk. Caṇḍapajjoo?] Caṇḍakya and Caṇḍakya [Pk. Caṇḍakka] Muṇḍikā and Muṇḍitā [Pk. Muṇḍiyā], Medajja and Medajjā [Pk. Meajja], Vidyuddrḍha and Vidyuddarḥṣṭra [Pk. Vijjudaḍha] Satyaki and Sātyaki [Pk. Saccal] lastly there are some names which show unsatisfactory Sanskritisation or are hyper-Sanskritic. Cilāta [Pk. Cilāya, Sk. Kīrāta] Tāmalīpti [Pk. Tāmalitti Sk. Tāmalīpti] Daśānya [Pk. Dasanna Sk. Daśāna] Dhānyakumāra [Pk. Dhanna Sk. Dhanya] Nagnaki [Pk. Naggal, Sk. Nāgnyajit], Nāmavādī [Pk. Nammavā, Sk. Narmavādin], Piṣṣalāda [Pk. Piṣṣalāya, Sk. Piṣṣalāda] Bhārato vāsyo [Pk. Bhārahe vāse Sk. Bhārato varṣo or Bhārato varṣo], Yamadagni [Pk. Jamadagni Sk. Jamadagni] Vijhātaṭa [Pk. Vennāyāḍa, Sk. Venṣātaṭa], Valrakumāra [Pk. Valra-, Sk.

1 See pp. 38, 58, 67 etc.

2 Th. Sanskrit digests of the Brhatsaṅgā d. how Prakritisms in their language. In *dharmīya Sanskritises Prakrit terms here and there* (Keith *A History of Sanskrit Literature*, p. 274). The proper name *Medanamaṅka*, TTHIK, stands for Sk. *Medanamaṅka*.

Vajra] etc. ii) It is seen above¹ how the same name has been differently Sanskritised by Hariṣeṇa and the Kannaḍa Vaḍḍārādhane. The Kannaḍa author keeps a Prakrit verbal form *bolaka* (Imp 2nd p pl from *vola*, to go) and in the corresponding passage Hariṣeṇa uses *gocoka* (13: 30) such relics do indicate a common Prakrit source. iii) Among the grammatical details, Sandhis like *adyameca* alternative spellings like *paḍaka*, *paḍuka* and *paḍḍaka*, partiality towards vowel bases of nouns which ordinarily have consonant endings, the pronominal forms like *me* for *mayā* and *meam* for *idam*, the causal with the augment *-āpaya-* the meaning attached to *uttr* the usage of Instrumental of purpose, etc. are abnormal in Classical Sanskrit but all of them get easily and rightly explained, if we take into account the rules of Prakrit grammar and Prakrit usages. Though the topic requires more thorough study I feel inclined to suggest that even the excessive use of *ka-*suffix may get partly explained in the light of Prakrit tendency seen in such cases as *akāme*, which, with the *ka-*suffix, presents itself under various garbs in Prakrit *akāamh*, *akāyamh*, *hāye*, *hāke*, *ahāke* *hāamh*, *hāu*. All these have led to a postulate like *ahakak besides the well known *ahakam*. This *ka-*suffix does play a conspicuous part in Prakrits. iv) Turning to the vocabulary back formations may be found in works which are not necessarily based on a Prakrit original. The abnormal use of Prakritisms with or without minor changes, seen from the list of words studied above, deserves our special attention. Not only that, but looking at words like *aryikā*, *karapṛṣṭikā*, *khaddā* *gahillaka*, *gopattaka* *aharyikā*, *jopa*, *talavarya*, *paḍḍika*, *pāḍopamama*, *paḍkala*, *bodhustha* *manḍhaka* *rāḍḍrakāḥ* etc., we actually get also the evidence to the effect that the author is easily trying to Sanskritise certain Prakrit words and the results of his attempts in different contexts have been varied. For the present, it is futile to question the evidence supplied by all the three Mss. almost unanimously v) Lastly words like *uḍḍala*, *bhūka* *rathya* *vāḍya* *śrāvīka* *saula* etc. become meaningless in those contexts unless they are interpreted in the light of their Prakrit counterparts which might have been there before the author.

All the facts, noted above cannot be explained merely by saying that the author was well versed in Prakrits or the copyists are responsible for Prakritisms. We should not take these facts and items individually and try to explain them away but look at the cumulative value of the entire mass of evidence in its proper perspective. Thus the Prakrit elements, so explicit and frequent in the language of these stories, and the linguistic evidence available from the comparative study of Hariṣeṇa's Kathākośa and the Kannaḍa Vaḍḍārādhane almost definitely prove the possibility of a Prakrit original for Hariṣeṇa's work; and further the valuable remark of Āśadhara indicating that some similar stories were present in the Prakrit commentary etc. makes it highly probable that the stories of Hariṣeṇa might have been based on a Prakrit commentary on the Bhagavati Ārādhana of Śuḍḍarya.

1 See p. 67

2 Fiebl: Grammatik der Prakrit-Sprachen, section 142, 104, 417 426 and 898.

vii) Orientalists on the Jaina Narrative Literature

We have studied the different aspects of this Kathakośa of Hariṣeṇa which occupies an important place in Jaina narrative literature the various currents of which are casually reviewed above. The orientalists began the study of Jaina literature rather late still many eminent scholars have worked on important narrative texts that have afforded new material to enrich different branches of Indological study. Some have already emphasised its study in understanding Indian life and literature as well as the salient traits of Indian culture. Some of their remarks are valuable not only as an estimate of Jaina narrative literature but also as constructive suggestions for the guidance of future workers in the field. Critical studies in different branches of Jaina literature are still in their infancy though the richness of the field was already anticipated by Bühler in his significant remark made years ago¹. The Jaina writers have accomplished so much of importance in grammar in astronomy as well as in some branches of letters that they have won respect even from their enemies, and some of their works are still of importance to European science. In southern India, where they worked among the Dravidian tribes they also advanced the development of these languages. The Kanarese literary language and the Tamil and Telugu rest on the foundations laid by the Jaina monks. This activity led them indeed far from their proper goal but it created for them an important position in the history of literature and culture. If the workers follow critical and comparative lines of study the results of their research will enviably enrich the fields of Indological study. With respect to Jaina narrative literature, Winternitz remarks² Like the Buddhist monks, the Jaina monks, too delighted at all times in adorning their sermons with the telling of stories in converting worldly stories into legends of saints, in elucidating Jinistic doctrines by means of 'examples thus exploiting the inborn Indian love for fables in order to win over and retain as many adherents as possible for their religion. "As in the case with the Buddhist Jātakas, this narrative literature imbedded in the Commentaries, contains many popular themes, including some which occur also in other Indian and non Indian literatures, and form part of the common treasury of universal literature. We have already studied his views on ascetic poetry which he further adds³ likes to take its subjects from popular tales, fairy stories fables and parables. Now the Jains have always had a special liking for any kind of popular poetry especially folk-tales. Jaina literature, both canonical and still more non-canonical is a very store house of popular stories, fairy tales and all kinds of narrative poetry. About the extent and the reality of tone, he says 'The mass of narratives and books of narratives among the Jains is indeed vast. They are of great importance not only to the student of comparative fairy tale lore,

1 On the Indian Best of the Jātakas, London 1903, p. 22.

2 A History of Indian Literature vol. II, pp. 484-485 etc.

3 Indian Culture, vol I, 2 p. 147

but also because to a greater degree than other branches of literature, they allow us to catch a glimpse of the real life of the common people. Just as in the language of these narrative works there are frequent points of agreement with vernaculars of the people their subject matter too gives a picture of the real life of the most varied classes of the people, not only the kings and priests, in a way which no other Indian literary works, especially the Brahman ones, do

Dr Hertel¹ whose studies on the Pañcatantra are quite well known has worked on a number of medieval Jaina narrative texts. In his opinion the narrative literature of the Jains is connected with several problems the chief of which are first, the problem of the migration of stories which belongs to the domain of literary history and of history of civilization. Its solution is of equal importance for India and for the rest of the world and the second purely linguistic one whose solution cannot but produce results which will prove to be of fundamental importance not only for the history of Sanskrit and other Indian languages, but for the history of Indian literature as well. He has sufficiently elaborated both these problems and some of his remarks on the study of the linguistic aspect of these texts are highly critical and thought provoking. He has in view especially the narrative works in Sanskrit written by Śvetāmbara authors of medieval and post medieval Gujarat but on the whole, his remarks are equally applicable to other Jaina narrative works and deserve careful study. It is already noted above how the Karman doctrine forms the back bone of many of the tales and with reference to that Hertel remarks. Nobody will deny the wholesome influence which the doctrine of *karma* must necessarily exercise on the faithful members of the Jain community with regard to their behaviour not only towards their fellow men but towards all their fellow creatures. Animal life is as sacred to a Jain as human life. He fully brings out some of the salient traits of the Jaina didactic narrative texts in his following observations

In these books [*i. e.* *Aupadeśika* texts] as well as in the commentaries on the Siddhānta, the Jains possess an extremely valuable narrative literature which includes stories of every kind romances, novels, parables and beast fables, legends, and fairy tales, and funny stories of every description. The Śvetāmbar monks used these stories as the most effective means of spreading their doctrines amongst their countrymen, and developed a real art of narration in all the above mentioned languages [namely Sanskrit, Prākṛit Apabhraṃśa, Hindi, Gujarātī and Rājasthānī dialects] in prose and verse in *śloka* as well as in the plainest style of every-day life. Beside single stories they have compositions, in which a great many tales are embedded in frame-stories, as in the Pañcatantra and collections of single stories resembling the collection of the Household Tales of the brothers Grimm.

1 On the Literature of the Śvetāmbaras of Gujarat, Leipzig 1923 pp. 112, 3, 62.

"At the beginning of his homily a preaching Jain monk usually gives, in a few prose words or verses the topic of his sermon (*Dharmadeśanā*), and then goes on to tell an interesting tale of more or less considerable extent with many romantic incidents and in most cases with several inter-related stories. Towards the end of his story he introduces a *kevalin*, i. e. an omniscient Jain monk, who comes to a grove belonging to the town in which the persons of his story are dwelling at its end. After hearing the sermon of this monk, these persons ask him why all the vicissitudes, which they had to pass through during their adventures fell to their lot. The *Kevalin* then explains to them all the happy as well as the unhappy incidents by relating the story of their previous existence.

The literary form of these Jain sermons resembles that of the Buddhist *Jātaka* but it is highly superior to it. A *Jātaka* begins with a story which, in most cases, is quite insignificant. Such and such a thing has occurred to such and such a monk. The Buddha arrives. The other monks question him about the present case and the Buddha explains it by narrating the story of the respective monk's previous existence. This story of the past is the main story of the *Jātaka* (whereas in the Jain sermons it forms only the conclusion) the *Bodhisatta*, or future Buddha, himself plays a rôle in it, and this rôle, of course, must be worthy of him, the whole story moreover must be an edifying one. The *Jātakas* as far as they are interesting are no inventions of the *Bauddhas* they are taken from the huge store of tales spread all over India. Most of these popular tales are ingenious, or funny or interesting in some other respect, but they are not edifying. Hence the *Bauddha* monks, whose *Jātakas* must be edifying and must contain a rôle worthy of the *Bodhisatta*, are forced to alter the popular stories they use for their purposes, and the lamentable consequence generally is that such a *Jātaka* becomes a rather dull story from which all the wit of its original has disappeared and its development is often contrary to all psychological probability. The *Bauddhas* impart their doctrines directly showing by the *Bodhisatta's* example how a creature should act in accordance with the *Bauddha* notions of morals and if the popular story chosen for being transformed into a *Jātaka* does not contain such a moral action this story must be altered accordingly. To a *Bauddha*, the study of *arthaśāstra*, or political science, is a sin. Now many of the best Indian stories have been developed in this *śāstra*. The *Bauddha* monks take over into their collections of stories a great many of such *śāstra*-tales but in accordance with their principle, they are compelled to alter the very points, and consequently even the most essential features, of these stories, and by doing so, they inevitably must destroy the stories themselves.¹ It is not a mere chance that amongst the innumerable recensions of the *Pañchatantra* there is not even one of *Bauddha* origin whereas the *Jaina* recensions, called *Pañchākhyāna*, or *Pañchākhyānaka*, made

1 See the author's papers 'Die Erzählungsliteratur der Jaina' (*Geist des Oten J.*, 178 ff.) and *Ein altindisches Märchenbuch* (*Bar d. Kgl. Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften*, ph.-h. Kl. 64 (1912), pp. 1-11).

this old story work popular all over India, including Indo-China and Indonesia. The Pañchakhyāna, in Sanskrit and in different vernaculars, became indeed so popular a book in all these countries, that its Jain origin was completely forgotten, even by the Jains themselves.

"The Buddha story tellers, moreover turn to their advantage the rage of the populace for the miraculous, the horrid and the atrocious; they repeat over and over again, the same motives in the same stories, and they have no idea of psychological motivation and causation. Their stories are characteristic Buddhist, but by no means characteristic Indian stories.

"Characteristic of Indian narrative art are the narratives of the Jains. They describe the life and the manners of the Indian population in all its different classes, and in full accordance with reality. Hence Jain narrative literature is, amongst the huge mass of Indian literature the most precious source not only of folklore in the most comprehensive sense of the word, but also of the history of Indian civilisation.

"The Jains way of telling their tales differs from that of the Buddhās in some very essential points. Their main story is not that of the past but that of the present. They do not teach their doctrines directly but indirectly and there is no future Jina to be provided with a rôle in their stories.

"It is evident that under these circumstances the Jain narrators are at complete liberty. As they cannot possibly have the intention to make the persons of their stories act in accordance with morality, they are free to relate the old stories, as these stories have been handed down to them by literary or by popular tradition. Whether the actions of the persons of their stories are moral or immoral whether these persons become happy or unhappy this is no concern of the story teller. For the moral teaching imparted by the story does not lie in the events themselves as they are related in the tale but in the explanation which the Kevalin gives at the end of this story. This Kevalin shows that all the misfortunes undergone by the persons which act a part in his narration, have been caused by bad deeds, and that all their good luck has been caused by good actions, done by them in their previous existences. It is clear that this manner of teaching morals is applicable to any story whatsoever as in every interesting story the creatures whose adventures are related in it must needs undergo various vicissitudes. The consequence of this fact is that no story-telling Jain monk is obliged to alter any story handed down to him and that from this reason, Jain stories are much more reliable sources of folk lore than the stories handed down in the books of the Buddhās.

Jain monks, however were not only reproductive they were really productive of stories. They invented new stories and novels for the sake of their propaganda books and literary story telling was taught in their schools." It is necessary therefore, that the various Jain narrative texts in Sanskrit,

Prākṛt Apabhraṃśa and the post Apabhraṃśa stages of our modern Indo-Āryan languages should be critically edited and studied with a view to enrich our knowledge of Indian life literature and languages.

7 HARIṢENA, THE AUTHOR HIS PLACE AND DATE

In the annals of Indian literature, we come across a few authors bearing the name Hariṣeṇa. 1) Hariṣeṇa the stylistic panegyrist of Samu dragupta¹ and the composer of the Allahabad pillar inscription of c. A. D. 345 2) Hariṣeṇa, the author of Apabhraṃśa Dharmaparīkṣā gives the following details about himself. In the territory of Mevāḍa, there was one Hari, expert in various arts in the Dhakkaḍa kula of Sūrī ujaḍūra (v I Sūrī-ojapura). He had a pious son Govardhana (Sk. Govardhana) by name. Guṇavati was his wife, and she was devoted to the feet of Jina. They had a son Hariṣeṇa who became famous as a learned poet. He left Cittatīḍu (Sk. Citrakūṭa) and came to Acalapura on some business (गिय-काज) There he studied metrics and rhetorics and narrated or composed this Dharmaparīkṣā when 1044 years of the Vikrama era had elapsed. He says that the Dharmaparīkṣā was formerly composed by Jayarāma in gāthā metre and the same he is narrating in Paddhaḍiḍā metre. Hariṣeṇa's work is older by 26 years than the Sanskrit Dharmaparīkṣā of Amitagata. 3) Hariṣeṇa or Hari the author of the Karpūraprakāra or Sūktāvalī which has been already introduced above (p. 43). He tells us that he wrote Nemicantra also and his teacher was Vajrasena, the author of Triṣaṣṭiṣāra prabandha. His date is not definitely settled. If this Vajrasena is identical with the author of an incomplete Triṣaṣṭi śāśā-puruṣacaritra in Sanskrit prose² then we will have to put him later than Hemacandra and in that case, Hari is sufficiently later than 12th century A. D. All that is definite about his date is that he is earlier than Saḍhvāt 1504 (57-1447 A. D.) when Somacandra wrote his Kathā-mahodadhī giving illustrative stories on the Sūktāvalī. 4) Hariṣeṇa or Paṇḍita Hariṣeṇa, according to the Poona Ms. (No. 266 a of A 1882-83 Bhandarkar O. R. I.) composed Jagatsundarī yogamālādhikāra on the basis of various medical treatises when the Yonīprābhīta was not accessible to him. The problems about his personality and date and relation of his composition with that of Yaśahkīrti can be solved only after some more material becomes available to enable us to study the mutilated Ms. at Poona. The Ms. was written in Saḍhvāt 1582 (57-1525 A. D.) which is the later limit for the age

1 Keith A History of Sanskrit Literature, pp. 771.

2 This was lately discovered by me. I read a paper at the Hyderabad Session of the All-India Oriental Conference; and it is now published in the Biller Jhiles Number of the Annals of the B. O. R. L. Poona.

3 Jesalmere Catalogue, p. 53.

4 Its contents and date are noted below pp. 42-4.

5 See the details discussed by Pt. J. S. Kishore, Dipchand Pandya and Premi in the Anukānta, vol. II, pp. 452, 611, 662, 635.

of this Hariṣeṇa. v) Hariṣeṇa, who had written some Yaśodharacarita¹ is mentioned along with Prabhāñjana (who appears to be referred to by Uddyotanasūri in his Kuvalayamālā, A. D. 778) by Vāsavaseṇa in his Yaśodharacarita which was used by Gandbarva in supplementing Puṣpadanta's Jaśodharacaritā in Saṁvat 1365 (57 = 1308 A. D.) Somakīrti also refers to him in his Yaśodharacarita (Saṁ. 1535) vi) Hariṣeṇa, the author of Aṣṭāṁkikāśā of which we have a Ms. (No 469 of 1884-86) in the Bhandarkar O. R. L., Poona. He belonged to Mūlasaṅgha, and he gives his spiritual ancestry thus Ratnakīrti, Devakīrti, Śīlabhṛṅga, Guṇacandra and Hariṣeṇa (the author himself) From its appearance, the Ms. may be about two hundred years old

Our Hariṣeṇa, the author of Bīhat-kathakośa, is different from all the above Hariṣeṇas that I have been able to list. It is not unlikely however that Hariṣeṇa (No v) referred to by Vāsavaseṇa and Somakīrti, might be identical with our author who gives an exhaustive story about Yaśodhara (No 73) in this Kośa but we have no sufficient evidence to establish this identity. The Prastāvi gives Hariṣeṇa's spiritual ancestry thus: There was that Maṇubhāṭṭāraka the full moon in the firmament of the Punnāta-saṅgha, who enlightened the pious people by the flash of his scriptural knowledge: he stayed at Vardhamānapura which was crowded with Jaina temples, white palaces and wealthy populace. His pupil was that revered Śrīhariṣeṇa who possessed various virtues and practised different penances. His disciple was that pious Bharatasena who was a poet well versed in different branches of learning, metrics, rhetorics, poetics, dramaturgy, grammar and logic, and who was attended upon by the learned. Of this famous Bharatasena there was the disciple Hariṣeṇa (the author himself) who does not claim to possess any [expert] knowledge of grammar, metrics and logic and it is he that composed this Kathakośa (which is called Aradhya-moddhṛta). It was finished in 989 according to Vikramāditya-kāla, or in 853 according to Śaka-kāla, in the twentyfourth year Khara by name, during the reign of Vinayadikapāla. This is just a running summary of the facts given by our author in the Prastāvi and it is necessary to scrutinise them critically and understand them in relation to other well known facts.

Punnāta viśaya or the territory of Punnāta, according to Hariṣeṇa himself, is to be located in the Dakṣiṇāpātha or South India (Nos. 131-40,

1 Hiralal Jaina Sahitya Sankodhaka, II, 2, p. 148; P. L. Valdyā: Jaśodharacaritā, Intro. pp. 17-24-5; Premī: Jaina Sahitya-śāstra Iṭhāsa, p. 239

2 Mr Modi reads the name of Śrī-Hariṣeṇa in pass 8 from the Apebbhrāśa Hariṣeṇa of Śvayambhū (Bharatiya Vidya, Hindī, vol. I, 2, pp. 167-170); but Prof. Hiralal reads differently and gives the name of Śrī-Harṣa (Mager University Journal, No. 1 December 1933). So Mr Modi's reference cannot be used, for the purpose of ascertaining or mere Hariṣeṇa or to identify him with Śrī-Hariṣeṇa, mentioned in the Prastāvi of this Kathakośa.

3 That is his modesty

135 1), and from earlier discussions¹ it is clear that it is to be identified with one of the ancient kingdoms of Karnāṭaka through which flowed Kāveri and Kapini, the capital of which was Kīrtipura or the present Kittur on the Kapini, and which lay to the south of the present Mysore state including the Heggāḍdevanakoṭe and other Talukas in it. The Punnāṭa-saṅgha must have derived its name from this territory. It is really significant that, so far as I know there has come to light no inscription in the South which mentions this Saṅgha. In all probability an ascetic group that hailed from Punnāṭa and settled down at Vardhamānapura and round about became famous as Punnāṭa saṅgha there. In the south, originally it was perhaps known as Kittūra-saṅgha a name derived from the capital of Punnāṭa country which is mentioned in one of the Śravana Beḷgoḷa inscriptions² of c. Śaka 622. Besides our Hariṣeṇa, the only author that mentions Bṛhat- or simply Punnāṭa-saṅgha or gaṇa is Jinasena who finished his Harivaṃśa³ at the same Vardhamāna nagara in A. D. 783 just 148 years earlier than this Kathakośa. We do not know much about this Saṅgha⁴ but the facts given by Jinasena and Hariṣeṇa show that it had a sound tradition of spiritual ancestry and it was already established at Vardhamānapura and round about by the beginning of the 8th century A. D.

A few facts, which go to indicate the possibility of Punnāṭasaṅgha hailing from the South, may be noted here. Jainism was a powerful religion of Karnāṭaka and round about especially in the second half of the first millennium of the christian era and it enjoyed a good deal of royal patronage under different dynasties⁵. Some of the Karnāṭaka kings like Pulikeśin II (A. D. 608 onwards) of the Western Chālukya dynasty conquered the Lāṭas, the Gorjaras of Broach etc., and a collateral branch of the Chālukyas was founded in Gujārāta. The Jaina poet Ravikīrti (A. D. 634) enjoyed the favour of Pulikeśin II. Vikramāditya II invaded Cutch, Sorath and Broach. Some of the kings of the Rāṣṭrakūṭa dynasty had close contacts with Gujārāta. At the time of Kakkarāja II a separate Rāṣṭrakūṭa principality was established in Gujārāta and Amoghavarṇa I whose partiality towards Jainism is

1 See: Mysore and Coorg from the Inscriptions pp. 22, R. Narasimhaacharya E. C. II pp. 37-73 B. A. Baleore: The Ancient Kingdom of Punnāṭa, Indian Cult re, vol. III, 2, pp. 303-17 M. G. Pai: Rulers of Punnāṭa, Festschrift Prof. P. V. Kane, Poona 1941, pp. 308-16.

2 Epigraphia Carnatica II, No. 81

3 Published in the Māṅlikachandra D. Jaina Granthamālā, vols. 31 and 33.

4 Pt. Premji's views about the relation of Punnāṭasaṅgha with Drāviḍa and N. Indiasaṅgha are mere conjectures. See also his Jaina Sahitya era Itihāsa, pp. 410-33.

5 Amītasena, the grand-teacher of Jī asena, is called *parivra-pūṇḍit-paṇḍit-gaṇa-pati*. The phrase *vyatītya āsura-saṅgha-saṅgati* perhaps implies its isolation from its so-called groups.

6 Smith: The Early History of India pp. 432f.; Banerji: Prehistoric, Ancient and Hindu India pp. 204f.; Baleore: Mediaeval Jainism chap. 2 etc.; Sharma: Jainism and Karnāṭaka Culture, chap. 1.

well known¹ was styled as Gujara-narendra². This successful political domination of Karnāṭaka dynasties, which patronised Jainism over Gujārāta and adjoining territory presents quite favourable circumstances for the migration of a Jaina Saṅgha from Karnāṭaka to Gujārāta. Secondly the name of Nannarāja, whose Vasati is referred to by Jinasena, is quite South Indian in pronunciation and we know that this name was usual in the South, for instance the patron of Puṣpadanta at Maṅyakhbeta was Nanna. It would be a quite probable conjecture that this Nanna might have been a Jaina chieftain from the South who had settled down a Vardhamānapura and built a temple of Parśvanātha. Lastly this Kathakośa refers to many South Indian territories and towns and Hariṣeṇa is the first author so far as we know to describe the Tera caves all this indicates the contact of the Punnāṭa-saṅgha with the topography and the holy relics of Karnāṭaka and round about. Thus there was every possibility of a Jaina Saṅgha migrating to Gujārāta and Kathiawar.

Muni Bhattāraka is referred to in some records but beyond the name there are no positive facts to propose his identity with the one who was staying at Vardhamānapura as mentioned in the Prastāvi. Hariṣeṇa's adjective *kārtavīryapūrṇa-janādhipatē* reminds us of Jinasena's description *kalyāṇik parivardhamāna-nipula-śri Vardhamāna puro* and I feel no doubt that both of them are referring to the same town. Presumably from the names Punnāṭa-saṅgha and Nannarāja Pt. Premji once thought that this town must have been situated in the South. There are at least three modern localities which can be proposed for identification with Vardhamānapura. 1) The Citracampū was composed by Citrasena of Burdwan (Vardhamānapura) in Bengal about A. D. 1744. 2) There is a reference to Vardhamānanagarī in the Anumkonda inscription of Kākātya Rudradeva, dated Śaka 1084 which gives a graphic description of a certain Bhīma and of Rudradeva's expedition against him. It states that Rudradeva advanced three or four steps from his camp and took the city of Vardhamānanagarī which from the context appears to have been not far away from Anumkonda in the Nizam's dominions. The village is known now under the name Vajjhamān.

- 1 Prof Hirahalaḥ has lately shown, in an important paper that the statement of Prastāvi-ratanāli that Amoghavarṇa accepted the exaltation is further confirmed by the opening verses of G. nūtaśārasaṅgraha of Mahāśīlācārya, see Jaina Siddhānta Bhāskara, vol. IX, part I pp. 1-9.
- 2 I have in view the published Prastāvi of J. yadhavāli which I have copied from the Sholapur Ms.
- 3 See M. nideva E. C. VIII, Nagar No. 35; M. nalyācārya E. C. II, 106; M. nūlgara E. C. II 8-20; Muni Bhattāraka E. C. V Belur 133, also Mediaeval Jainism p. 201.
- 4 Jaina Hitānu, V L XIV 7-8 pp. 218-19; but he has lately corrected his view see Jain Sahitya Itihāsa, p. 424 pp. 48, 434 L.
- 5 I owe this reference to my friend Mr. P. K. Gode, Poona.
- 6 Indian Antiquary vol. XI, p. 9 ff.
- 7 I owe this reference to my friend Mr. R. S. Panchanukhi, Dharwar.

) The medieval name for Wadhwan in Kathiawar was Vardhamānapura here Merutuṅga finished his Prabandhacintāmaṇi in the year 1361 of the Vikrama era.¹ Thus we have to see whether our Vardhamānapura was located in Bengal Deccan or Kathiawar

The validity of identification depends upon the fulfilment of certain conditions already mentioned by Jināsena and Hariṣeṇa. Jināsena wrote his *Pravartāśā* at Vardhamānapura when Indrāyudha was ruling in the North Śrīvallabha, the son of Kṛṣṇa-nṛpa, in the South Vatsarāja, the king of Avanti in the East and in the West, Vira Jayavarāha over the Sauramaṇḍala.² Hariṣeṇa, just 148 years later associates one Vinayādikapāla with Vardhamānapura. These conditions are not fulfilled so far as the available material is concerned by locating that town in Bengal or Deccan but by accepting its identity with Wadhwan with reference to which the directions are to be understood all the facts can be satisfactorily explained.³ Indrāyudha is identified with Indrarāja of Kanaujya whose territory appears to have extended sufficiently westwards Śrīvallabha with Govinda II the son of Kṛṣṇa I of the Rāṣṭrakūṭa dynasty in the South Vatsarāja the king of Avanti, with the Gurjara Pratihāra ruler of that name and Vira Jayavarāha might have been some king ruling over Sauramaṇḍala or Saurāṣṭra about whom we do not know anything from other sources. These directions and ruling kings are suitable only for Wadhwan with which alone as we see below can be associated a king Vinayādikapāla mentioned by Hariṣeṇa. So this *Kathā* was composed near about Wadhwan in Kathiawar. It is presumed of course that Hariṣeṇa should be associated with the same locality with which one of his predecessors was connected. I have not been able to get any additional information about Śrīhariṣeṇa and Bharatasena.

As to the year of composition the author is quite explicit he wrote this *Kośa* in Vikrama Sam. 989 or Śaka 853 the year being Khara which is twentyfourth in enumeration. Referring to Pillai's *Ephemeris*⁴ I find that Khara would be twentyfourth according to the Northern cycle but twentyfifth according to the Southern cycle where Śukla is additional after Vibhava, the second year. So Hariṣeṇa, living near about Wadhwan is calculating according to the Northern cycle. It appears that the book was finished sometime between 15th October 931 to 13th March 932 A. D.

1 Peterson's Reports IV p. xevl.

That is how Pt. Premji and myself understand the verse; and I think, it is a consistent interpretation. Some have differently interpreted it Bhaṅdarker *The Early History of the Deccan, Collected Works, III, pp. 82-80*; Jīnavijayaḥ *Jatna Sakhya Saṁśodhaka, III, -*, p. 188; Hiralalaji; *Ibidem, II, 3, p. 147*; Banerji: *Prehistoria, Aneket and Hind India, p. 313*.

3 Bay *The Dynastic History of Northern India, vol. I, pp. 319 335, 257 etc.*

4 A feudatory of the name Dharapivarāha is mentioned in record of A. D. 914 and associated with Vardhamānapura, as noted below. It is quite likely that Jayavarāha was predecessor of the same branch.

5 An Indian *Ephemeris, vol. II, pp. 264-64.*

6 The contemporary Rāṣṭrakūṭa king in the South was Govinda IV (A. D. 816-33).

As the reading stands, the name of the contemporary king would be Vinayakapāla or even Vinayapāla, if we induce ourselves to suppose that the usual *ka*-suffix is added to *dat*. We have to see whether there is available any such name of a ruling prince round about our Vardhamānapura and about A. D. 931-32. There is some difference of opinion about the relation between Mahāpāla and Vināyakapāla of the Gurjara Pratihāra dynasty¹ but this much is certain that Vināyakapāla was in possession of the capital Kanauj in A. D. 931. We have a grant of his issued from Mahodaya (Kanauj) dated Sahrvat 988, only one year earlier than the composition of the Kathākoḍā. Then there are the Haḍḍala copper plates, dated Śaka 836 of the Cāpa-mahāsāmāntādhipati Dharapī-Varāha, a feudatory of the Rājādhirāja Mahāpāladeva, issued from Vardhamāna Pratihāra empire was a big one extending from the Kathāwar to the borders of Bihar and the 'Government was more or less feudal in nature and its rapid dissolution was due to the centrifugal tendency which is still observable among the Rajputs. The above records make it clear that the Vardhamānapura was included in the Pratihāra empire a few years early and there was the king Vināyakapāla in A. D. 931. I feel convinced that Hariṣeṇa is referring to Vināyakapāla the suzerain king, and not to any local chief of Vardhamānapura and this is perhaps implied by the adjective *Sakropamānala*. There is, however one difficulty which needs some explanation. The text would give the name Vinayapāla or Vinayakapāla, while the king's name is Vināyakapāla. It is true that our author is in the habit of using *ka*-suffix but here I think, in all probability the original reading might have been *Vināyādīkapālasya* (apparently meaningless, if one is not aware of the name of the king) which gives us the name Vināyakapāla. It is quite likely that Vināyādi- was easily corrected into Vinayādi by some copyist who could not make out anything from Vināyādi and who thought that his was a meaningful improvement of *vatya* into *vatya*. Our author is in the habit of such division of words by inserting *di* etc., as I have shown above, in phrases like *poṣyādvordjādi*.

Unfortunately no other work of Hariṣeṇa has come to light so there is no possibility for the present of supplementing and checking the above information. To conclude, Hariṣeṇa belonged to Punnāṭṣarāgha he composed his Kathākoḍā near about Wadhawan in Kathāwar it was finished in Śaka 853, Sahrvat 989 or A. D. 931-32 during the Khara Sahrvatara and the contemporary sovereign king was Vināyakapāla of the Gurjara-Pratihāra dynasty of Kanauj.

1 D. B. Bhandarkar A List of Inscriptions of Northern India, Epigraphia Indica, vol. XIX to XXIII, No. 83 of Sahrvat 988, No. 81 of Sahrvat 1002, No. 68 of Sahrvat. 1011, No. 1006 of Śaka 836 (Haḍḍala copper-plates); see also his paper 'Gurjaras' Bombay Branch R. A. S. XXI, pp. 414f. Barnett Antiquities of India pp. 62, 67; Ray The Dynastic History of Northern India, pp. 571-583 where all the details are worked out and the basic records are fully summarised; Banerji Prehistoric, Ancient and Hindu India, pp. 254, 256; H. C. Ray Chaudhari On the Emperor Mahāpāla of the Pratihāra Dynasty Indian Culture, VII 2.

कथानकसूची

१	रासकृमायकथानकम् ।	१
२	पूर्वामावितयोगसोमधर्मकथानकम् ।	२
३	विष्णुवत्सगर्तमिषिदृष्टिदामकथानकम् ।	३
४	शङ्कितसोमवत्तमिःशङ्कितविष्णुबीरकथानकम् ।	४
५	सकपूषिपरधनिःकाङ्क्षमशोरकथानकम् ।	६
६	विषिकिरस्तान्निवतवपमिर्विषिकिरसविजयकथानकम् ।	७
७	अमूढदृष्टिरेषटीकथानकम् ।	८
८	वेदनामहादेशीकृत वेदनाखण्डोपगूढकथानकम् ।	११
९	श्रीसम्यक्वसमन्वितभेयिकोपगूढकथानकम् ।	१३
१०	श्रीसामधर्मधारियेपत्निरीकरणकथानकम् ।	१४
११	सम्यक्ववत्सस्यविष्णुकुमारकथानकम् ।	१८
१२	श्रीवैरकुमारसम्यक्स्वगुणप्रभावनाकथानकम् ।	२२
१३	जिनमतप्रदानपरविनयभरनुपकथानकम् ।	२७
१४	श्रीबुद्धिमतीस्वमिम्बनकथानकम् ।	२८
१५	प्रियवीरामहागर्हाकथानकथानकम् ।	२९
१६	सोमधर्ममुनिप्रतिबद्धलोषाकथानकम् ।	३०
१७	वीरभद्रमुनिकथाकथानकथानकम् ।	३१
१८	अनितम्बमुस्यकाकथानकथानकम् ।	३२
१९	श्रीज्ञानविनयाकथानकम् ।	३२
२०	श्रीज्ञानाचरणकथानकम् ।	३५
२१	श्रीज्ञानबहुमानाकथानकम् ।	३६
२२	श्रीगुरुनिन्दकाकथानकम् ।	३७
२३	श्रीम्यङ्गनकथानकम् ।	३९
२४	श्रीअर्थहीनकथानकम् ।	४०
२५	श्रीव्यङ्गनार्थहीनकथानकम् ।	४१
२६	श्रीव्यङ्गनार्थोभयशुद्धिकथानकम् ।	४२
२७	श्रीनागावत्समुनिकथानकम् ।	४३
२८	श्रीशूरमिशूरचन्द्रासिपरस्परकोपाजननविधानविराकरणकथानकम् ।	४६
२९	श्रीबासुदेववैयासकीर्यकरणोत्तमकथानकम् ।	४८
३०	श्रीवृत्तसर्गानन्दमाहाकथानकम् ।	५०
३१	कथाकथानकथानकथानकम् ।	५१

- ६६ श्रीमयात्यसोमभीष्टसम्यक्त्वव्यशानघट्टिरेप्ययागास्वर्गतकथामहितविष्णुभीष्टसम्यक्त्वव्यशानघट्टिकथानकम् । १५०
- ६७ श्रीजितशत्रुपमुण्डितास्यकुन्नापीपृथिकामक्षयमियमकरव्यशाननागभीष्टसम्यक्त्वव्यशानघट्टिकथानकम् । १५३
- ६८ श्रीपद्मभीष्टसम्यक्त्वव्यशानघट्टिकथानकम् । १५५
- ६९ श्रीज्जातकथपरिभागाद्व्यशानसम्यक्त्वव्यशानघट्टिकथानकम् । १५७
- ७० श्रीमईशासमेष्टीमित्रश्रीप्रभृतिभद्रमायाद्व्यशानसम्यक्त्वकथानकम् । १५९
- ७१ श्रीपञ्चाशसकृत्प्रामोक्षकमुद्रासमानकूटदेववाजीबहिष्ठाकथानकम् । १६३
- ७२ श्रीमृगसेनभीष्टरमीनेकव्याकरसोमवृत्तसंभवस्वव्याकरणकथानकम् । १६६
- ७३ श्रीपिष्टमयकुण्डलापनीवेवचपै निहितसप्तमबान्धरप्रमथसहितपद्योभरपम्भृमतीकथानकम् । १६९
- ७४ श्रीएकविंशमहणाद्विंशत्यसकथितसुगुणाद्व्यशानसहितदेवप्राविहायपाकृतासनपूर्वाकरणयमपाशयावार्हिसाप्रकथानकम् । १७८
- ७५ श्रीसत्यव्रतपुत्रभावङ्गकथानकम् । १८०
- ७६ श्रीनारदपर्वतप्रतिष्ठाकरणकथानकम् । १८१
- ७७ श्रीयनापहरणमहणधनसमर्पणविभक्त्याकरणसागरद्वयकथानकम् । १८८
- ७८ श्रीभूशिपुरोहितकथानकम् । १८९
- ७९ श्रीइन्द्रविमुक्तिदत्ताविष्णुकथानकम् । १९६
- ८० श्रीसिद्धवर्मविप्रवरत्रामिधानकथानकम् । १९७
- ८१ श्रीगोचरसंगीम्याकथानम् । १९९
- ८२ श्रीकथापिङ्गकथानकम् । २०३
- ८३ श्रीह्रीनिमित्तपुत्राकर्षणपाण्डवकौरवकथानकम् । २०४
- ८४ श्रीसीताहरणनिमित्तरावणवधसंबन्धराभावकथानकम् । २०८
- ८५ श्रीरत्नपङ्कजनिमित्तयमुनानदीनिमित्तदेवदत्तशुभकथानकम् । २१०
- ८६ श्रीविराटगोमतिमार्यानिहितसिद्धवस्तुपकथानकम् । २१२
- ८७ श्रीबुधचौरसकृत्कान्तादत्ताभ्याकथानवीरवतीकथानकम् । २१३
- ८८ श्रीबभ्रुदेवमन्थीरोहिणीकथानकम् । २१४
- ८९ श्रीरामदेवप्रीतीवाशुकथानकम् । २१५
- ९० श्रीत्रिनित्तमापामित्रदासील्लगुशिकरणकथानकम् । २१५
- ९१ श्रीसूर्यसम्पत्तिसतीमहादेवीकथानकम् । २१६
- ९२ श्रीसंसाधनसुखद्वयमन्यमानत्रिविक्रमाश्रयणकथानकम् । २१७

९३ श्रीबालवृत्तकथानकम् ।	२१७
९४ श्रीबालनीसंसर्गममणकृत्मुनिकथानकम् ।	२२०
९५ श्रीवीरवतीगर्भिणसंसर्गममणकृत्मुनिकथानकम् ।	२२८
९६ श्रीसत्यवतीसंसर्गममणपराशरकथानकम् ।	२२९
९७ श्रीनीलसोहितकथानकम् ।	२३९
९८ श्रीपद्ममुनिकथानकम् ।	२३८
९९ श्रीप्रद्योतबैशीसेख्यकथानकम् ।	२४२
१०० श्रीकन्यमित्राकन्यप्राप्तपकथानकम् ।	२४४
१०१ श्रीद्वित्रिंशद्विंशतशौरसुष्टमपरस्परविपाहारमङ्गलसमसामरत्यसगरवृत्तवप्राङ्ग- कथानकम् ।	२४५
१०२०१ श्रीवृत्तमर्कटकारणं जितवृत्तकथानकम् ।	२४५
१०२०२ श्रीकमिष्मप्रदणीनिकर्तुं जितवृत्तविवेचित मुनिकथानकम् ।	२४९
१०२०३ श्रीजिनवृत्तेन मुनिकथित वैद्यकथानकम् ।	२५०
१०२०४ श्रीमुनिलिवेचितनितवृत्तद्वितीयकथानकम् ।	२५१
१०२०५ श्रीजिनवृत्तविवेचितवृत्तीयवप्राङ्गकथानकम् ।	२५२
१ २०६ श्रीसाधुजिनवृत्तकथितवृत्तीयकथानकम् ।	२५२
१०२०७ श्रीसिंहममरक्षितशिवलिवृत्तवृत्तेषोपवैश्यामकपुरुषजिनवृत्तमुनिलिवेचितवृत्तुर्ध कथानकम् ।	२५३
१०२०८ श्रीजिनवृत्तसप्तदशिवेचितवृत्तुर्धसर्पकथानकम् ।	२५३
१०२०९ श्रीजिनवृत्तकथितमुनिपञ्चमशौरनिवृत्तभेदिकथानकम् ।	२५४
१०३ मङ्गलशिवकथुकारिकास्तगतकथानकलिवृत्तमुनिकथानकम् ।	२५४
१०४ श्रीवृन्दकथमुद्रावृत्तीयमकारककथनामवैश्यामनद्वित्रिंशत्सिद्धसागणमुनिवृत्तपरिमह परायणविष्णुकथानकभेदिकथानकम् ।	२५५
१०५ श्रीकथप्रपुत्रारिसहितस्पृष्टकथानकभेदिकथानकम् ।	२५७
१०६ श्रीकथसेनकथविसिद्धं कथितमुनिलिवृत्तकथानकम् ।	२६७
१ ७ श्रीसागरवृत्तभेदिकथानकम् ।	२७६
१०८ श्रीकथनीमतीसमाधिगुणमुनिगुणप्राङ्गसंजातकृत्परवार्धनीगन्धसूक्तवृत्तवृ द्धनीवीवृत्तसमाधिगुणवर्धनीमथमुद्रिकावृत्तमहणाङ्गुत्तेश्वरीपौत्रोमीवृत्तिसमीपव्यर- वैषसंभवापरणीमनुष्वागमनवप्यरममोक्षगमनसंभावकथानकम् ।	२७६
१०९ श्रीशिवविधानकरजसप्तमनरकथानकसंमूर्तिमुनिकथानकम् ।	२८१
११० श्रीपुण्यवृत्तार्थिकमापाङ्गुलनिष्ठाकथानकम् ।	२८२
१११ श्रीमटीविकथानकम् ।	२८३

११०	श्रीकुञ्जमहापुरुषकथानकम् ।	२८३
११३	श्रीप्रायेन्द्रियसमायुक्तनरकगमनगन्धमित्रकथानकम् ।	२८५
११४	श्रीपञ्चालोपाख्यायगीतमरणमरणकथानकम् ।	२८७
११५	श्रीनरमांसमक्षणकारिमिहेन्द्रियबशीकृतमीमंशुपतिनरकगमनकथानकम् ।	२८७
११६	श्रीमर्त्यमित्रमिहससुवेगम्बेच्छनायकगमनकथानकम् ।	२८७
११७	श्रीरशीनेन्द्रियार्थं नम्बगोपसमासच्छनायककथानकम् ।	२८९
११८	श्रीशम्भुकुमारपतिकुमारोपहृतक्रोपविधानसंयुक्तमुनिद्वीपापनकथानकम् ।	२९०
११९	श्रीमानाबद्धरथसगररथकवर्तिपष्टिसहस्रपुत्रकथानकम् ।	२९२
१२०	श्रीहृद्दामसंभवसिंहबलकुम्भकारकथानकम् ।	२९३
१२१	श्रीमहालोमसमम्बितसृगम्बजरासकथानकम् ।	२९३
१२२	श्रीयमप्रतिवापसमुत्पराहुरामनिषीकृतकर्त्तवीर्यैश्वर्यकथानकम् ।	२९५
१२३	श्रीमहाशूरमटसिंहकेसरकथानकम् ।	२९६
१२४	श्रीमहापौरुषयुक्तीशसिंहसुपतिकथानकम् ।	२९६
१२५	श्रीशिबभूषिविकथानकम् ।	२९७
१२६	श्रीभवम्बिसुकुमासमुनिकथानकम् ।	२९७
१२७	श्रीसुकोदरकथानकम् ।	३०५
१२८	श्रीगतकुमारकथानकम् ।	३१४
१२९	श्रीसनकुमारकथानकम् ।	३१४
१३०	श्रीएगिअपुत्रकथानकम् ।	३१६
१३१	श्रीनद्रथाहुकथानकम् ।	३१७
१३२	समुद्रदत्तादिद्वारिहृत्कुमारकथानकम् ।	३१९
१३३	श्रीसौपर्णयोपमुनिनिर्वाणकथानकम् ।	३१९
१३४	श्रीपरमुनिकथानकम् ।	३२०
१३५	श्रीवृषभसेरमुनिकथानकम् ।	३२२
१३६	श्रीसामिअर्षिकमुनिभ्रातृकेरलसिकथानकम् ।	३२४
१३७	अभयधोपमुनिकथानकम् ।	३२५
१३८	श्रीविशुबालुमिकथानकम् ।	३२५
१३९	श्रीनाबकुमारमुनिकथानकम् ।	३२७
१४०	श्रीविहावमित्रकथानकम् ।	३३३
१४१	श्रीधाम्यकुमारमुनिकथानकम् ।	३३४
१४२	श्रीअभिनन्वमादिपद्मजतमुनिकथानकम् ।	३३५
१४३	श्रीआक्यमुनिकथानकम् ।	३३६

१४४	बृहस्पतेनसुनिकथानकम् ।	३३८
१४५	श्रीपादकथानकम् ।	३३९
१४६	श्रीनमन्यामिभेष्टिमन्नाशरीरविपुङ्गवकथागकम् ।	३४०
१४७	श्रीश्राद्धिष्ठिकथानकम् ।	३४१
१४८	श्रीसुभूमकथानकम् ।	३४२
१४९	श्रीसुभूपुङ्गवकथानकम् ।	३४२
१५०	भनवेववसन्त्यश्रीकथाकथानकम् ।	३४२
१५१	श्रीसुभोगभूपतिश्रीकथाकथानकम् ।	३४५
१५२	श्रीसुभोसुनिकथानकम् ।	३४६
१५३	श्रीसुभोसुनिकथानकम् ।	३४६
१५४	श्रीवर्मासिंहसुनिकथानकम् ।	३४७
१५५	बृहस्पतेनसुनिकथानकम् ।	३४७
१५६	श्रीममिषारकथानकम् ।	३४८
१५७	श्रीकथाकथानकम् ।	३४९
	प्रवृत्तिः ।	३५५

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

श्री-हरिषेणाचार्य-कृत

श्रीमान् पद्मेमातर्षी श्रीचन्द्रजी गोसेण
जयपुर बारां की घोर से बेट ॥

बृहत्कथाकोशम्

भिय' परां प्राप्तमनन्तबोष मुनीन्द्रदेवेन्द्रमरेन्द्रधन्यम् ।
निरस्तकन्वर्षगजेन्द्रवर्षं नमाम्यहं धीरजिन पवित्रम् ॥ १ ॥

विभो न जायते नून न क्षुद्रामरसङ्गनम् ।

न भय भक्ष्यसत्त्वानां जिनमङ्गलकारिणाम् ॥ २ ॥

जनस्य सर्वस्य कृतानुराग विपश्चितां कर्णरसायनम् ।

समासतः साधुमनोज्ज्विराम पर कथाकोशमह प्रब्रह्मणे ॥ ३ ॥

१ राजकुमारकथानकम् ।

जय मद्रपुरे राजा जिनचन्द्रोऽभवत् प्रभुः । प्रतापसाधितायति सत्यलागसमन्वितः ॥ १ ॥

पद्मास नरेन्द्रस्य जिनदत्ता मनःप्रिया । तथा जिनमतिस्तन्वी चार्षी जिनमति प्रिया ॥ २ ॥

सुपुत्रे जिनदत्तायुं सूरदत्तामिषं सुतम् । शूरां धीरं महासत्त्वं शास्त्रशिष्टादिस्त्रेभिदम् ॥ ३ ॥

जिनमत्वां महादेव्यां जिनदत्तोऽभवत् सुतः । गन्धाम्बादिप्रियादधो मोगहुर्लुठिताङ्गम् ॥ ४ ॥

मृतेर्जिनचन्द्रस्य याति यावदनेहसि । सुखेन तावदागत्य रुद्रं मद्रपुर परै ॥ ५ ॥

दृष्ट्वा निजपुरं रुद्रं म्हेच्छैर्निष्ठुरमानसैः । जिनदत्तं सुतं राजा प्रविषाय तदन्तिकम् ॥ ६ ॥

ततः क्षमादसौ म्हेच्छैर्निर्बितो हतसैनिकः । रणात् पलायनं कृत्वा प्रविशेति निज पुरम् ॥ ७ ॥

जिनदत्तं पुरो वीक्ष्य म्भननपद्मान्मुञ्जभियम् । चिन्तापिशाचिक्रमस्तो जिनचन्द्रो पमूष स ॥ ८ ॥

विश्लेष्य पितरं श्लेष सूरदत्तो ब्रगावमुम् । तात बेहि ममादेशं याम्यहं म्हेच्छैः प्रति ॥ ९ ॥

एवमस्तिवति समाप्य जिनचन्द्रं मुमोच तम् । सूरदत्तं महानादनारिताशेषपुष्करम् ॥ १० ॥

तत्समीपं पुनः प्राप्य सूरदत्तो जगाद तान् । रेरे खला दुराचारास्त्रिष्टात्रे ममाधुना ॥ ११ ॥

शुत्वा तं हर्षं धीरं वेद्ययित्वा च तं क्षला । स्वसैन्यसमुदायेन सर्वतस्त्रेऽजतस्त्रिरे ॥ १२ ॥

निर्बिल्य तद्वत् सुद्रे क्षत्रघातप्रहारतः । विवेश पत्तनं शूराः पताङ्गवत्प्रियवितम् ॥ १३ ॥

शत्रुर्बितो यतोऽनेन जितशत्रुस्तीरितः । पुत्रो जयप्रिया सेम्यो म्भुजा तोपनीमुपा ॥ १४ ॥

अमिषेक विद्यायासौ म्पतिर्मेषाधिकम् । जलकुम्भैर्पैः स्वर्णैर्मुषराजपदं ददौ ॥ १५ ॥

सर्वैक्यत्तं पुरे ग्रामे देधेजि जननाकपतः । जितशत्रुकथा रम्या भूयते सब्रजन्तुमि ॥ १६ ॥

बन्धदा तत्समामप्ये केनचित्प्रत्यितं स्फुटम् । जितशत्रोः परः शत्रो न मृतो न बन्धिष्यति ॥१७॥
 निश्चयं तद्वचः प्रौढं विनदत्तो जगात्सुम् । स्तेष्वम्पराजये क्वऽस्य श्रुता धर्मिता मया ॥ १८ ॥
 श्रेष्ठं मानं मदं मायां क्षेमं क्रमं च येऽनिसम् । परीयद्बन्धुं घोरां सामान्यजनदुर्बयाम् ॥१९॥
 पुष्पपन्तो महासत्त्वा गुणिनो विमलशया । निराकुर्वन्ति ते शत्रा मुनयः स्वहितेषिणः ॥ २० ॥
 विनदत्तवचः श्रुत्वा महावैराग्यसहस्रतः । श्रीधारास्त्वमुनेः पार्थे सुरदत्तोऽग्रहीत् तपः ॥ २१ ॥
 यथा राजकुमारेण कुशलेन क्रियाविधौ । सुद्रे अयम्वचः प्राप्यस्योऽपि परमं पदम् ॥ २२ ॥
 साधुनाऽपि तथा स्वयं नूनं स्वहितमिच्छता । मतिः सदाऽदितोषेण कर्तव्याऽऽराधनाप्यभे ॥२३॥

॥ इति राजकुमाराख्यानकमिदम् ॥ १ ॥

२ सोमशर्मकथानकम् ।

- ॥ अयास्ति भरतक्षेत्रे मधुरा नगरी पुरा^१ । द्विमबल्लूटसंक्रान्तिजानायतनमभिधा ॥ १ ॥
 चारिषाचारसंपन्नो गुणशीलमहोदयिः । आचार्यो नन्दिमिश्रास्यो मधुरायां वसतसौ ॥ २ ॥
 अशान्तरे द्विजो मानी देशान्ताद् वागदादिक्रान्त् । सोमशर्मं अयामेमां पुरीं गोपनसंकुञ्जम् ॥ ३ ॥
 प्रविश्य मन्दिरं जैनं दृष्ट्वाऽऽचार्यं प्रशान्तधी । दीक्षां वैराग्यं सोऽपि मन्दिमिश्रान्तिकेऽग्रहीत् ॥४॥
 विशुद्धबोधदेहेन सूरिणा संपरीक्ष्य वै । यथा निर्वर्ण्यते दीक्षामिति दत्ता महात्मना ॥ ५ ॥
 ॥ आचार्येण पुनस्तस्य लिखिता मातृकादरात् । पाठितोऽपि 'नमः सिद्धं' पदं नैति परिस्रुटम् ॥६॥
 मातृकाश्वरमप्येकं वस्य नैति कर्म तपः । करिष्यति स्फुटं साधुः सूरिषाऽयं तिरस्कृत ॥ ७ ॥
 आचार्यस्य वचः श्रुत्वा निरुदं देहनिःसृष्टः । मत्प्रस्थितभेतस्कः सोमशर्माऽमवन्मुनि ॥ ८ ॥
 अन्वयाचार्यमासाप्यप्यभ्यस्य विशुद्धधीः । उच्छृण्वन्मोषार्थं पवित्रं कथयाद्यु मे ॥ ९ ॥
 आकर्ण्य तद्वचस्सारं सूरिारामकोविदः । तदुपायं जगादेति तस्य निर्मलचेतनः ॥ १० ॥
 ॥ चतुषाऽऽराधनाशुद्धिं चतुर्धाऽऽक्षरमोचनम् । कृत्वा प्रार्थितुलो मूला बोधीधीं सन्मुखोऽपि वा ११
 खिल्वा पर्यङ्गयोगेन कथोत्सर्गैश्च वा सितः । चन्द्रप्रमदिनाचायां स्मरत् स्वं सुसमाहित ॥१२॥
 आदाय तद्वचो जैनं मन्दिरं त्रिः परीत्य च । मत्वा विनमसौ साधुं मधुरातो वने मयौ ॥ १३ ॥
 प्रभुशंशुचित्पट्टे वत्सृष्टतरोरु^२ । गिरिन्द्रनिमले योगी कथोत्सर्गैश्च तस्मिन् ॥ १४ ॥
 शरीरादारमुत्सृज्य यावन्जीवं विशुद्धधी । चन्द्रप्रमं विनं कृत्वा हृदयेऽनूनसत्त्वकः ॥ १५ ॥
 ॥ आराधनां समाप्त्य निधिना स चतुर्विधाम् । दिनहृद्यगतायुष्मे जातो दंबो महार्दिकः ॥ १६ ॥
 पूषामावितयोगनारायिताऽऽराधना यदि । सोमशर्मादिपानेन प्रमायं तत्र सर्वया ॥ १७ ॥

॥ इति पूषामावितयोगसोमशर्मकथानकम् ॥ २ ॥

१ चन्द्रवत्सर्गम्, २ कः सुम्भ, ३ चन्द्रवत्सर्गम्, ४ चन्द्रवत्सर्गम्, ५ कः सितम्.
 ६ चन्द्रवत्सर्गम्, ७ चन्द्रवत्सर्गम्, ८ चन्द्रवत्सर्गम्, ९ चन्द्रवत्सर्गम्, १० चन्द्रवत्सर्गम्.

३ विष्णुदत्तकथानकम् ।

धय जन्मति द्वीपे क्षेत्रे भरतनामनि । अवन्तीविषयं सरो विषते जनसंकुलः ॥ १ ॥
 विनायतनसागरसौभाग्यविराजिता । तत्रास्ति कृतिसवासा श्रीमदुदयिनी पुरी ॥ २ ॥
 दुःखितानां दरिद्राणां नित्ययाचितकारिणाम् । अन्वत्तनां प्रभवासां पाटको दीनचेतसाम् ॥ ३ ॥
 तन्मध्ये विष्णुदत्तोऽभूदन्वत्ते धनवर्षितः । तत्राया सोमिल नाम खरनादनिनादिनी ॥ ४ ॥
 हृदयं मस्तकं हृत्वा करस्सकटिनोपतैः । हृद्मध्ये तया हन्तैर्विभूत तृणपृष्ठिकाम् ॥ ५ ॥
 गीतैर्मनोहरैर्लोकं रक्षयन् विष्णुदत्तकः । कुटुम्बपोषणं चक्रे क्लेशेनातिगरीयसा ॥ ६ ॥
 क्तोज्येष्ठुरयं विश्व शिरोवेदनाजर्वितः । स्थितो निजगृहे मूर्धौ पतित्वा ह्वन्तविग्रहः ॥ ७ ॥
 यावदास्ते द्विजो दुःखी पतितः स्वकुटीरके । तावदागत्य तत्राया पादेनाहृत्य तं जगौ ॥ ८ ॥
 ररे निष्कम्प्य निर्दयः स्वकीयोदरपुत्रः । किमानयसि नापापि द्रुतं मे शिशुमोजनम् ॥ ९ ॥
 तस्मादाहारमानेतुं याहि खेदमभिनतयन् । न हि सन्तो मनोदुःखं कुर्वते सुतपोपमे ॥ १० ॥
 मायावचनमाकर्ण्य पूतनावाक्यसंनिभम् । जगाद निष्ठुरस्त्वान्तां विष्णुदत्तं स्वसुन्दरीम् ॥ ११ ॥
 माया मनोरमा पुत्रो दुहित्वा मणिकम्बनम् । धनं धान्यादिकं सर्वं वल्लभं सति विग्रहे ॥ १२ ॥
 शिरःस्यवेदनासञ्चिद्विह्वलीभूतमानसा । न दातुं पदमप्येकं शक्नोमि दयिते स्वतः ॥ १३ ॥
 विष्णुदत्तवचनः श्रुत्वा सोमिलेनं जगौ पुनः । भोजनार्थं स्वयाजवश्यं गन्तव्यं दुःखितेन च ॥ १४ ॥
 सुतमादाय हस्तेन मरणे कृतनिश्चयः । कान्तावचनतो त्रिप्रो नगरीतो विनिर्ययौ ॥ १५ ॥
 एह प्रति सुतं मुक्त्वा विष्णुदत्तोऽतिदुःखितः । उल्लटे वक्रात्तेन धावन् विद्योऽपतद् मुनिः ॥ १६ ॥
 स्वयत्प्रणियान्तरस्त्ररुणितवक्ष्यमः । पश्यति स्म स संप्राप्य चेतनां सघनं कुम् ॥ १७ ॥
 कुम् रंजमूर्तं दृष्ट्वा सन्तोषपुलकप्रमितः । स्वभो वा संशयो वाधं सत्यमेवावबुध्यं सः ॥ १८ ॥
 तस्यात्तमसदो यावत् किं कृतेमीति चिन्तयन् । भास्त्रे तावच्च सा माया तमुद्देशं तदीयिक्र ॥ १९ ॥
 अन्वेषयन्ती संप्रापदुरत्यापवितुमानसा । इन्ति पादेन यावच्च तावदुक्तं दिग्भ्रमना ॥ २० ॥
 निषिद्धमेव मे घट्टिरिखुरवाप्यालुनीय च । आनयस्व यद् शीघ्रमित्युक्त्वा सा यद् ययौ ॥ २१ ॥
 क्लेशेनाय समुत्थिष्य निजपुण्यं विचिन्तयन् । विश्वं शीघ्रं तमादाय सट्टिः स्वयद् ययौ ॥ २२ ॥
 विठोक्य दधत् कुम् सघनं दयितं प्रिया । तन्सन्मुखमभीषाय तदानीं विक्रमन्मुखी ॥ २३ ॥
 तन्मस्तकात् समारय तं कुटं निजपाणिना । मुमोष स्वकुटीरक्षेपे संशुतं हृष्टमानसा ॥ २४ ॥
 तस्मात्सन्नं प्रहायाशु पादौ प्रहास्य कारिणा । भोजनं विधिना हत्वा पत्रश्रेयं धनागमम् ॥ २५ ॥
 यया सुष्टेन समिधो घट्टिभो धनागमः । तया निशम्य तत्राक्यं तस्मात् सव निवेदितम् ॥ २६ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं दृष्ट्वा मुक्त्वागारमप्यगा । सोमिह्य विष्णुदत्तेन समं तस्यै प्रियंवदा ॥ २७ ॥
 एकदाऽन्वा परीवायुच्छा सर्वे निमग्निता । योषिता पायसास्त्रापैयषेणं लोपमागता ॥ २८ ॥
 अथ तौ हस्यती तत्र वस्त्राभरणमुषितौ । पुण्य-ताम्बूलशोभाश्रौ हय-नोमहिपीशृष्टौ ॥ २९ ॥
 विष्णुदत्तवचनैस्तस्मात् पाटकप्रचटयोषितः । चिन्तयन्ति स्म तस्युपमापनासक्तमानसा ॥ ३० ॥
 मर्द्वयनाहसन्तानपूरिताकाशमूढत्रयः । धनतृष्णापरिग्रहाः सोमिह्यं तां समापयुः ॥ ३१ ॥

- इच्छसन्^१ समाविष्टां हृतसन्मानसक्रियाया । प्रोक्षु^२ ससंभ्रमं सर्वां सुपपर्णां सुद्वितै^३ ॥ ३२ ॥
 हृते त्वदीयकान्तेन कं सम्भं^४ वनमुत्तमम् । बह्वद्विरसि स्पष्टं कथयैत्त् सखि हृतम् ॥ ३३ ॥
 आकर्यं तद्वेषं साऽपि हसित्वा प्रीतिमानसा । सत्यं वक्तुं सयारेमे तत् प्रत्यक्षं सकीर्तुकम् ॥ ३४ ॥
 तिरस्कृतो मया अन्तः फट्येरैरिवापितै^५ । श्रुत्वा महत्तनं सोऽपि निर्गतोऽश्रुकुवन्^६ पृथात् ॥ ३५ ॥
 'सञ्चट वृद्धमूलेन मित्रमस्य प्रभाषत । तत्रकनिर्गमादस्य दृष्टिर्वांत्वा वनं तथा ॥ ३६ ॥
 सोमिच्छावाक्यमाकर्यं सम्भ्रम्यसमागमा । स्वं स्वं निकेतनं यातास्तत्र सुदितचेतसा ॥ ३७ ॥
 विष्णुदत्तस्य वृष्टान्तं कथयित्वा तदग्रतः । स्वस्वकान्तान् परिप्राप्य प्रोक्षु^७ स्वस्वमियास्तदा ॥ ३८ ॥
 निश्चम्यात्मात्ममायोक्तं सर्वे दुःखितमानसा । भावन्ति स्म त्वरावन्तो घनलोचनतुष्यया ॥ ३९ ॥
 केचित् पतन्ति कुपेयु केचित् सरसि दुःखित्वा । केचिन्नदीयु बापीयु केचित्पुष्करपीयु च ॥ ४० ॥
 तरुणस्रसमाभातश्चरित्वास्त्रिप्रहाः । पौर्तर्त्तान्निनः पापां सर्वे मरममायसु ॥ ४१ ॥
 केचित् श्रमगतिं भीमां केचित्परिर्मगतिं सता । प्रभावन्तोऽधिकस्त्वान् स्वपदाद् ग्रंथमागत्य ॥ ४२ ॥
 विष्णुदत्तेन चेतस्यो वन-द्विष्यमागमा । ततोऽन्यैरुत्तिमासाद्य प्रासा दुःखपरंपरा ॥ ४३ ॥
 तस्मात् पुण्यसमुत्थानां प्राप्तिनां अगतिं ध्रुवम् । पापपुत्रप्रजात्पानां न समानं प्रयोजनम् ॥ ४४ ॥

॥ इति विष्णुदत्तगर्तनिधिदृष्टिस्तामकथानकमिदम् ॥ ३ ॥

४ सोमदत्त-विद्युश्चौरकथानकम् ।

- अमासि मगधे देशे राजपूर्वगृहं पुरम् । वनधान्यसमाक्षिप्तं पौरत्येकसमाहृतम् ॥ १ ॥
 तत्र राजा प्रजापाठो निहतासेपञ्चनभः । क्षीतिशुभ्रीकृताश्लेषमगनावनिमण्डलः ॥ २ ॥
 प्रजापातनश्चकस्य गुणसन्ततिवारिधेः । तस्य सार्यां महादेवी कनक्य कनकोऽन्वता ॥ ३ ॥
 सत्रैव नगरे शंठी विनदासो महापनः । विनपूजाविधानज्ञो विनधर्मतोऽभवत् ॥ ४ ॥
 विनदत्ता प्रिया तस्य विनमकिपरायणा । रूपशीतकुटोपेता बभूव कन्तमापिणी ॥ ५ ॥
 अपारभाष्युतो देशो धन्वन्तरिचरः सक्कम् । पाठसिद्धिं इहावस्यै विनदासाय सादरम् ॥ ६ ॥
 अन्येषां अकिरीनानां वाठ-वृद्ध-ध्रुवेशिनाम् । साधित्वा सिद्धिमायाति विषया वनितविस्मया ॥ ७ ॥
 आकाशगामिमधेण कृत्रिमाकृत्रिमापि सः । विनविम्बानि वन्दित्वा पुनरेति पुरं निग्रम् ॥ ८ ॥
 धन्वरा सोमदत्तेन सोमिच्छावत्तमेन च । धर्मपुत्रेण पुष्टेन आमवसविभूषणैः ॥ ९ ॥
 विनदासं परं शुष्टः श्रैतुकेन गरीवसा । अष्टम्यां च चतुर्दश्यां तात यासि क मे वद ॥ १० ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं श्रेष्ठी जमावेमं सकीर्तुकम् । येदनिर्मरपेवत्सकं विनवानतविग्रहम् ॥ ११ ॥
 यावन्ति विनधैत्वानि कृत्रिमाकृत्रिमाप्यपि । तावन्ति तानि वन्दित्वा मन्त्रिस्वर्गमयासि वै ॥ १२ ॥
 मेरी नमेरुओषाहं मित्रमधप्रयोगत । आक्षरशगमनेनारमागप्यमि पुरं पुनः ॥ १३ ॥
 विनदासवचं श्रुत्वा हृदयानन्दकरणम् । मूयोऽसि तं जगादायं विस्मयप्यासमानसा ॥ १४ ॥
 तात तावदिमां विषामाकाशगमने धृमाम् । देदि मे येन गप्यमानो मन्दरं विनमन्दिारम् ॥ १५ ॥
 कृत्रिमाकृत्रिमाप्याशु विनविम्बानि मक्षित । वन्दित्वान्यान् मुनीन्जनमागप्यमो विहायसा ॥ १६ ॥

सोमदत्तवचः श्रुत्वा जिनदासोऽनदत् तकम् । पुत्र देवेन सा विद्या दत्ता मे पाठसिद्धिदा ॥ १७ ॥
 अन्येषां हीनशक्तीनां ह्यस्त्वाप्या जायते सका । तेन त्वं जिनविम्बानि स्तुत्वेह तानि विष्ट भो ॥ १८ ॥
 तेन भूयोऽपि संश्रये जिनदासः पटीयसा । कथं हुं साप्यतां याता विद्या जनक मे वद ॥ १९ ॥
 धर्मपुत्रवचः श्रुत्वा जिनदासो जगावमुम् । विनयाधारसपक्षं जिनमक्तिपरायणम् ॥ २० ॥
 प्रथमं पष्ठमादाय विहितेन्द्रियनिग्रहः । शुचिं कृष्णचतुर्भुजां श्मशानं ब्रजं निभय ॥ २१ ॥
 तदन्तःसमहातुह्यमहीधराशिरस्थितम् । शास्त्राद्यादितदिग्मार्गं षट्बृहदं निरूपय ॥ २२ ॥
 षोडशशतप्रान्तपादनिर्मितसिक्ककम् । तद्व्योपरिशाखायां प्रातं फल्यघनं हि तत् ॥ २३ ॥
 सिक्ककः प्रासक्तुन्तेषु ह्युत्तरायासुधानि च । कृतम्यान्पुष्पवक्राणि तीक्ष्णभाराणि सान्यतम् ॥ २४ ॥
 कृतम्य पुरतस्तस्य स्वया विषासमाप्तये । गन्धासुतोद्गमहविर्दीपिषूपफलादिकम् ॥ २५ ॥
 खड्गधेतुं समादाय तीक्ष्णधारां समुद्रवठात् । नमः सिद्धेभ्य इत्युक्त्वा समारोहय सिक्ककम् ॥ २६ ॥
 जिन-सिद्ध-गण्णाधीश-पाठकेभ्यस्त्रिधा नमः । साधुभ्योऽपि नमस्कृत्वा छिन्द्य तत्प्रादमेककम् ॥ २७ ॥
 एवंक्रमेण चोत्थार्य तत्पदानां क्रम्यके । करवात्या समुच्छिष्टे खेगमस्त्रे भविष्यति ॥ २८ ॥
 विद्योपदेशमावेष्ट सोमदत्तस्य धीमता । जिनदासो विद्युर्द्वयात्मा ज्योपमादाय तस्मिन् ॥ २९ ॥
 धर्मपुत्रोऽपि तसम्यक् जिनदासनिवेशितम् । तोपपुरितभेतस्त्रे जग्राह कृततुष्टिम् ॥ ३० ॥
 अन्येषु सोमदत्तोऽपि षटे पूर्वनिरूपिते । षडन्ध सिक्ककं ह्येते जिनदासोपदेशतः ॥ ३१ ॥
 षड-कृत्वासाधुधान्यस्य चोर्ध्ववक्राणि वन्दनम् । दत्त्वा पुष्पप्रदीपादीनास्तोह तर्कं सकः ॥ ३२ ॥
 यावदात्मैकतेः भूमिं खड्गधारातिमीपणम् । तत्रस्यस्त्रावदेषोऽमृतं समयं सुरिक्रकरं ॥ ३३ ॥
 सिक्ककस्य यदि श्रेयः करवात्या क्रोम्यषः । ततः पताम्यहं क्षिप्रमासुषोपरि निमित्तम् ॥ ३४ ॥
 मासुषोपरि संपाते नियतं मरणं मम । विद्या यासति किं सिद्धिं न वा चकित्चेतसः ॥ ३५ ॥
 एवं संचिन्त्य भीतात्मा सिक्ककदुत्तार सः । भास्तोह तदेवाशु ष्याङ्कुलीमृतमानसः ॥ ३६ ॥
 अत्रान्तरेऽन्तरास्त्रो विद्युर्बीरो विलोक्य तम् । पमाप मासुराकरं सिक्ककवनिस्तितम् ॥ ३७ ॥
 किमिदं कर्तुमारुष्यं षट्बृहदे स्वया द्विज । समस्तं गृह्णित्वा न्तं मम विस्मयकरणम् ॥ ३८ ॥
 विद्युर्बीरवचः श्रुत्वा सोमदत्तोऽजघीतकम् । आस्त्रशगामिनी विद्या मयाऽऽपयितुं मित्र ॥ ३९ ॥
 अह्निसिद्धादिसन्मथ पठित्वा विद्युमीकृतम् । सिक्ककस्यैकपादो हि खड्गधेन्वा निष्कृतयो ॥ ४० ॥
 तत्पाशेषु च सर्वेषु नूनं छिन्नेष्वनुकृमात् । धरामप्राप्य वेगेन गमनं दिशि जायते ॥ ४१ ॥
 अहं संशयमापन्नसिद्ध्यामि विजने बने । संशयं कुर्वतां पुसां न किंचित् सफलं भवेत् ॥ ४२ ॥
 निशम्य सोमदत्तस्य वचनं मीकृतावहम् । विद्युर्बीरोऽपि तं प्राह तद्विद्यामहदेषेऽभ्या ॥ ४३ ॥
 विषेयं केन ते दत्ता सधिदानन्ददायिनी । त्वत्सङ्घपातयुक्तेन कथयातु मम द्विज ॥ ४४ ॥
 विद्युर्बीरवचः श्रुत्वा सोमदत्तोऽप्यसु जगौ । जिनदासेन मे दत्ता विद्या गगनगामिनी ॥ ४५ ॥
 भवित सोमदत्तस्य भयविह्वलभेतसः । विद्युर्बीरः समाकण्य दृष्ट्वा मनसि धीरपी ॥ ४६ ॥
 जिनदासो दयायुक्तो जिनशासनभाषितः । न चिन्तयति यो दुःखं श्रीशिक्षया विशुद्धधी ॥ ४७ ॥
 स्वहस्तपोषितं विप्रं धनपुत्रं जनद्विपम् । परमेन्द्रिययुतं चित्रं किं स इन्ति दयाश्रुधी ॥ ४८ ॥

- संस्मरग्रहसंग्राहवेरिवास्तित्विग्रहः । विनदासोदितं मूढो मन्दभाग्यः करोति नो ॥ ४९ ॥
 इति संश्लिख्य युवास्ता गृहं प्रति विद्यन्व्य तम् । तदुक्तं सर्वमादाय चास्योह स सिद्धकम् ॥५०॥
 स्वप्रयोजनहानित्वान्मननवफससरोरुहः । आरुह्यकैः सम सोऽपि सोमदत्तो गृहं ययौ ॥ ५१ ॥
 भयं सिद्धस्तुतिं कृत्वा नत्वा पश्चाद्दादिकान् । चिन्तेद् सिद्धकं धीरः सपादं क्षुरिकग्रहणे ॥५२॥
 सपादसिद्धकसंभेदाद् गगनस्थितविग्रहः । पश्यान्नेकमसौ प्रापद् विद्युद्यौरो विहायसा ॥ ५३ ॥
 मन्वने सोमनसोऽपि मद्रश्चात्मने बने । पाण्डुरास्ये स पैत्यानि भन्दित्त्वोपशमं यत ॥ ५४ ॥
 सिद्धकृतेऽपि वन्दित्वा विनाचौ प्रीतिमायुवत् । समं मुनिभिः प्रोक्ष्य विनदासं स तस्करः ॥५५॥
 मिः परित्यज्य स माषेन विनदासं प्रबन्धय च । विद्या भवत्प्रसादेन सिद्धा मे वरयामिनी ॥ ५६ ॥
 विनदासोऽप्यमुं द्रुपुं विकसन्मुखपङ्कजम् । दम्प्यौ हृदि विपण्वात्मा कृष्णीमृतपुञ्जाम्बुजा ॥५७॥
 मुबर्क-मपि-वैत्यानि तद्विम्बानि कराणि च । हरिष्यति न सन्देहस्तस्करो वनलम्पटः ॥ ५८ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं सोऽपि पप्रच्छेम पुरास्वितम् । त्रितीर्था केन ते विद्या मूढि मे प्योमयामिनी ॥५९॥
 निरुन्मय्य भारतीमस्य स्वानवकत्रस तस्करः । जगादैनं विद्युद्यस्ता ल्पटन्मखपाभिकः ॥ ६० ॥
 सोमदत्तेन मे विद्या वत्सा वसतश्चेतसा । बहुना किं विकस्येन मुनिर्विद्याप्यतामरम् ॥ ६१ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं धीरं तोषयित्तमानसः । विनदासो मुनिं प्राह नीत्वायुं मुनिसनिधिम् ॥ ६२ ॥
 भयवन् मय्यसिंहाय धर्ममुच्छ्रय पावनीम् । शीघ्रं दैगम्बरीं चासौ शीघ्रतां कर्मनाम्निनीम् ॥ ६३ ॥
 विनदासवचनं श्रुत्वा धर्मविन्यस्तप्रेतसम् । जगाद् मुनिरप्येनं शिरोनिष्ठितपाभिकम् ॥ ६४ ॥
 धन्वोऽसि कृतकूलोऽसि मतिमानसि साम्प्रतम् । येनेष्ठी तपोऽद्विजाता ते नववौवने ॥ ६५ ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ण्य संसारेदभितारमम् । जयाद् योगिनं धीरं बालुस्पृष्टमहीतकः ॥ ६६ ॥
 संसारकृतसंपातहस्तात्मनपारिणीम् । देहि शीघ्रं विभो मद्यं कर्मविच्छेदकारिणीम् ॥ ६७ ॥
 जनायुषोऽस्तु मय्यस्य श्रुत्वा वचनमुत्तमम् । ददौ दैगम्बरीं शीघ्रं हत्येऽस्तिकर्मणाम् ॥ ६८ ॥
 विद्युद्यौरीधरं तस्या तपः कर्मविनाशनम् । विधिना सृष्टिमासाद्य बन्धुं विद्युद्यो महान् ॥ ६९ ॥
 सहात्विक्वस्य मित्रस्य न विद्या सिद्धिमागता । विद्युद्यौरेण सा श्विप्रं सहाहीनेन साधिता ॥ ७० ॥
 ॥ इति शाङ्कितसोमवचननिःशाङ्कितविद्युद्यौरकथामकम् ॥ ४ ॥

५ विषय-यशोरथकथानकम् ।

- १ अस्त्वद् मरुतेश्चैरे बन्धुमिषस दक्षिणे । अवन्तीविषयः स्वातो वनधान्यवधूकनैः ॥ १ ॥
 अस्ति शेषेऽत्र पृथ्वा रमणीयमपैः कुठैः । रूपसौभाग्यसंपत्तैर्ननुजम्पिनी श्रुया ॥ २ ॥
 बन्धुनापि पतिवत्सां गुणरक्षितमनुतः । शोर्बन्धुसङ्गसंपातसम्भितारिर्विषयः ॥ ३ ॥
 वृषसासाम्बद् मार्गा क्रुद्धोऽदत्येवना । उच्यतेऽन्यत्रान्यथा मात्सन्ता क्रुद्धदक्षिण ॥ ४ ॥
 आसौ पुत्रो तपोः क्रान्तो सुवचनानन्दकारिणौ । यशोरथो यशोरथिस्तथा विषयोऽपरः ॥ ५ ॥
 श्रीवन्तो निर्भरं तौ च वनेषु च नदीषु च । पुठिनेष्वपि रम्येषु धर्मं पुण्योपपादयिषि ॥ ६ ॥
 जम्पदा गोकुठं यातौ जनकस्य तत्रैव वरम् । ध्यौ गोकुठनाभेन नीतौ निवृण्वं सुरा ॥ ७ ॥

मध्यायनन्दनावेतौ 'क्षुधापंपातिपीडितौ । मुक्तवन्तौ मुवा सार्धं तद्दहे पायसादिकम् ॥ ८ ॥
 निर्गत्य तद्दहारेतौ प्रविष्टौ निजमन्दिरम् । भूयोऽपि भोजन चक्रे कनिष्ठोऽञ्जनलम्पट् ॥ ९ ॥
 विस्चिक्रमत् दृष्ट्वा तदा विपर्ययं मुतम् । विपंघरनृपो दम्प्यौ चेतसीदं विचक्षणः ॥ १० ॥
 जीवितं जलपिम्बामं प्रेम न्यग्रसमं नृणाम् । सम्पदोऽपि खला पापास्तारङ्गातिचमत् ॥ ११ ॥
 सन्ध्यारागसमा प्रीति सहर रमणीजनैः । कदलीगर्मनिःसार यौवनं च शरीरिणाम् ॥ १२ ॥
 एव संचिन्त्य बुद्धात्मा पुत्रं व्येष्टं यशोरथम् । स्थापयित्वा स्वराज्येऽसौ नन्दनान्तेऽग्रहीत् तप ॥ १३ ॥
 कृत्वा विपरयं फाळ भोजनाशक्तिक्रमणात् । संसारे घोरदुःखानि प्रमुञ्चानोऽवतिष्ठते ॥ १४ ॥
 इतरो भोजनाकर्षणी न सूतोऽसौ यशोरथः । रान्यं जनकतः प्राप्तं च मुञ्चानोऽवतिष्ठते ॥ १५ ॥
 इति सयाह्वयविपरय निःकाह्वयशोरथकथानकमिदम् ॥ ५ ॥

६ जय-विजयकथानकम् ।

सतोऽस्ति भारते वासे श्रीमदुच्चिनी पुरी । राजा गगनचन्द्रोऽस्मा गगनभी प्रियाऽस्य च ॥ १ ॥
 लक्षविपसमो धीमान् सिंहलद्वीपनायकः । वयसोऽजं वमत्वात्स गगनादित्वनामकः ॥ २ ॥
 सत्यप्रभरचन्द्रमुखी कन्दोद्वेषना । आसीद् गगनस्यस्य माया गगनमुन्दरी ॥ ३ ॥
 जात पुनस्तपोराषो जय कृतजय सुधीः । कनिष्ठो विजय शूरो विजयार्जितमूतकः ॥ ४ ॥
 अन्यदा गगनादित्य सिंहलद्वीपनायकः । यत्नानपि शूरोऽपि नीतं कथेन पश्यताम् ॥ ५ ॥
 गगनादित्यमित्रस्य ऐक्यन्तरमितस्य सः । श्रुत्वा वार्तां सशोकोऽमन्त्रीमदुच्चिनीपति ॥ ६ ॥
 द्वितैर्नरैः समानीतौ तस्युभौ निजपद्यनम् । म्योमचन्द्रद्वितावर्षेनष्टशोको वमवतु ॥ ७ ॥
 पुण्यात्समूलकपुंजकुडुमैमलयोद्भवे । वस्त्रामरणैः पूजां चकर नृपतिस्त्रयो ॥ ८ ॥
 तत्रत्यस्य समाह्वय सपकरं नराधिपः । आदिदेश तर्कं क्षिप्र विपाद्य भोजनं कुव ॥ ९ ॥
 सपकरेण सप्रीतिं भोजनं विविध तदा । आनीय दत्तमेताम्यां सशुभं मुक्तमत्र च ॥ १० ॥
 जय सी भोजन कृत्वा सुधौ निष्ठि मनोदरे । शयनीये जयः प्राह विजय बोधमागत ॥ ११ ॥
 सरोजदण्डवज्रिहा मे कश्चिन्म्यमुपागतः । शेषतेऽहतरौषार्धं वाताहतमिव प्यदम् ॥ १२ ॥
 वयवाक्यमुपाभित्य विजयोऽसु जगौ पुनः । सद्यः त्रिहा न मे कस्मात् कम्पते नो वपुस्त्रया ॥ १३ ॥
 विजयोर्कं निशम्यायं निजगाह जयोऽपि तम् । किं न वाक्यं श्रुतं प्रातः समामध्येऽस्य भुमुज ॥ १४ ॥
 विपार्थं भोजनं पथ्यं सपकरानयं हृतम् । विपमिभं यदर्थं म्यात् विपार्थं तन्मत सुधे ॥ १५ ॥
 अर्थं विपेण सन्मिभं विपाद्यमिति मञ्चितम् । अस्मामित्तेन त्रिहा म्यात् सद्य मे शेषते वपुः ॥ १६ ॥
 निजम्य तदधो मूढं जयानेन विचक्षणः । विजयो विजयोपेतो निभयो मनिदुर्बिषम् ॥ १७ ॥
 यथेयं रसनं जाह्नवं ते शरीरं सकम्पनम् । किं करणं न मे श्रुदि स्वज्ञानसमानत ॥ १८ ॥
 पृथ्वीतो विपरीतोऽयस्त्वया मूढत्वमीयुषा । नूनं विपाद्यशब्दस्य त्रयीम्यय तत्र प्रमो ॥ १९ ॥
 विजियमग्रमस्युदं नानारणसमन्वितम् । विपार्थं शोभनाहार निगदन्ति मनीषिणः ॥ २० ॥
 कान्तिं पुष्टिं चतुर्भिर्यं विदपानि शरीरिणाम् । विपाद्यभोजनं मुक्तं तदस्माभिरश्रितम् ॥ २१ ॥

तथा चोक्तम्—

‘त्वम्भसनरसञ्चानां विदुषां मोक्षकश्चिप्याम् ।

विषादमिव मोक्षार्थां श्रुतिरन्या न रोचते’ ॥ २२ ॥

- विचिकित्सां विहायै त्वं सशयोत्साहकरिमीम् । विषाय धीरतां चित्ते निष्कृष्यो मय साम्प्रतम् ॥२३॥
 * एष नियममनोऽपि विज्ञेयेन अयं पुनः । विपश्यन्नागृहीतात्मा पञ्चत्वं प्राप्तवानसौ ॥ २४ ॥
 क्षेत्रीनरमारपूर्णे माननक्रमयंकरे । मायासमुत्पन्नश्रेते श्रेयसेत्यविसर्पिणि ॥ २५ ॥
 संसारसामरे धीरे नानायोनिसमीरये । ज्ञान्त्वा अयं प्रमुञ्चानो बह्नुदुःखं विविष्टये ॥ २६ ॥
 विज्ञेयो जीवितस्तत्र विचिकित्साविबर्जित । पूजामवाप्य म्पात्यस्त्रिभं द्वीप प्रयातवान् ॥ २७ ॥
 निजद्वीपे चिरं रास्य कृत्वाऽयं भित्तशायवम् । विहाय सफलं सङ्गं तपो जैनमश्चिभ्रियत् ॥ २८ ॥
 * द्रव्य-माभात्मकं हित्वा विचिकित्सां स धीरधी । चिरं फलं तपस्तप्त्वा कनिष्ठो मोक्षमाप्तवान् ॥२९॥
 ॥ इति विचिकित्सान्वितजपनिर्विचिकित्सस्विजयकथानकमिवम् ॥ ६ ॥

७ रेवतीकथानकम् ।

- अथ पाण्ड्यमहर्षेः दक्षिणा मधुराऽमघत् । धनधान्यसमाक्षीर्षा जिनायतनमण्डिता ॥ १ ॥
 तसां भूमू रवेन्द्र प्रजापात्नतत्पर । पाण्डुनामा गुणभामरश्चिताशेषमूढः ॥ २ ॥
 * तद्गुणो शीतसंपन्ना रुषिणी मृदुभाषिणी । क्षीर्तिष्याससमस्ताशा सुमति सुमतिर्मता ॥ ३ ॥
 समस्तशास्त्रसंवेदी दिव्यज्ञानी महातपा । आचार्यो मुनिगुणोऽर्थां वसति स्म गुणाम्बुधि ॥ ४ ॥
 अन्यथा क्षेत्रेऽपि वेगेन विषादकुरामरक । आचगाम मनोवेगो दक्षिणां मधुरां पुरीम् ॥ ५ ॥
 त्रिं परीत्य च भावेन जैनमुत्तममन्दिरम् । कृत्वा जिननमस्कारं सर्वदुःखविनाशनम् ॥ ६ ॥
 गुरुमर्कं विषायास मुनिगुणस योमिनः । अन्यानपि मुनीन्तत्त्वा निविष्टोऽसौ तन्तिके ॥ ७ ॥
 * मुहूर्तमेकमास्याय पमादिकषया सुधीः । मुनिगुण अगादायं मक्तिभारनताङ्गकः ॥ ८ ॥
 मगबन् गन्तुमिच्छामि भावस्त्रीं नगरीमहम् । जिन बन्दित्रुमादेसं देहि मे यामि पावनीम् ॥ ९ ॥
 मनोवेगवचं श्रुत्वा मुनिगुणो भवाच्च तम् । नतंयन् विखिनो बाधा धनकञ्चविश्रुजिन ॥ १० ॥
 भावस्त्रीं नगरीं रम्यां यदि थावक याससि । रेवतृन्दनमस्ताङ्गान् प्रसक्तान् बन्दित्रुं जिनाम् ॥११॥
 रेवतीभाविस्त्रयां हि धर्मभावितपेतसः । ततो यत्नेन सदिष्ट कथय त्वं मयाश्रियम् ॥ १२ ॥
 * मुनेर्वचनमाकर्ष्य क्त्वा विस्मितमानसः । द्रव्यो मनसि तत्रत्या भावक्षेत्रेऽनिरिच्छाश्रय ॥ १३ ॥
 प्राश्नोति स्म यत्नन रेवतीभाविस्त्रियम् । मुनीनां वन्दनाशेष भावकरनां न चाश्रियम् ॥ १४ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं सोऽपि तत्परीक्ष्यकुरापत् । मूयोऽपि तं मुनिं प्राह भावस्त्रीं याम्बहं पुरीम् ॥१५॥
 भावक्षेत्रेऽपि समाकथ्य मनोवेगो अगो मुनि । वक्रतोपेतपेतस्कं प्रान्तिज्ञानसमन्वितम् ॥ १६ ॥
 रेवतीनाममुत्तमां भाविस्त्रयां मदाश्रियम् । कथय त्वं जिनं मन्तुं यदि याससि तां पुरीम् ॥१७॥
 * मूयो-पि विसयं प्राप्य क्षेत्र्यं चामु अगाद सः । मगबन् क्वन् गुणांस्तस्यां भाविस्त्रया निवेदय १८
 वारत्रय प्रष्टोऽपि येन तच्छानिक्रश्रियम् । प्राश्नोति न चान्येषां भावकरणां च न प्रमो ॥१९॥

१ प उर्क च २ पत्र विरावेर्क ३ प भक्त्यामणं ज भक्त्यामो ४ प रजिगुणिक्रमणक-
 ५ प कुणम्, फ कुणम्, ज कुणमिरम्. ६ फ पत्त ७ पत्र भावपत्त ८ प मराश्रियम्, ९ ज धेर्.
 १० [क].

तस्यां च मय्यसेनास्य^१ सुरिरस्ति महातपा । एकदशान्वारी च चातुर्विध्यगणाधिप^२ ॥ २० ॥
 श्येष्ठो ब्रीवादितत्वानां संशयोऽभेदकरकः । तस्येष्टस्य किं साधो प्रह्निषोमि न वन्दनाम् ॥ २१ ॥
 श्वेत्स वचनं श्रुत्वा तमुवाच यतीश्वर । गम्भीरभारतीनादनादिताशेषमूतः ॥ २२ ॥
 यो मय्योपपद्यो सेनो भवदुक्तो मदप्रत । स धराकायिकान् जीवान् न भद्रते विमूढधी^३ ॥ २३ ॥
 तन्मिथ्यात्वमवेद् यथा पदार्थानामरोधनम् । मिथ्यात्वमस्तिनो जीवो यन्म्रीमति मवार्थवे ॥ २४ ॥^४
 धनेन क्षरणेनास्य वन्दना प्रतिवन्दना । नास्माभिः प्रदिता श्वेत नोक्तं स्वकृशक्तं तत ॥ २५ ॥
 नन्यथ यत्कथा पृष्टं रेवतीभाविक्वशिपम् । प्रह्निषोमि न चान्येषां येन तन्क्षरणं शृणु ॥ २६ ॥
 सम्यग्दर्शनसंपत्ता जिनोऽस्मत्तत्सन्निहिता । कुतीर्यलिङ्गिणापण्डितश्चरितश्च्युतमानसा ॥ २७ ॥
 प्रतिपन्नो जिनो देवो मोक्षमार्गोऽप्यकिंचन । अहिंसात्तन्मयो धर्मस्तपोऽपीन्द्रियनिग्रहम् ॥ २८ ॥
 सत्कारिभ्रष्टा धीरा ध्यान्विभूतिविग्रहा । अक्षर्यसमासुक्तं गुरवो विदिता यया ॥ २९ ॥^५
 धनेन क्षरणेनार्यं रेवत्यां प्रह्निषोम्यहम् । आशीर्वादे न चान्येषां मिथ्यात्वमस्तिनात्मनाम् ॥ ३० ॥^६
 मुनिगुह्यस्य तद्वाक्यं परिणामसुखावहम् । आकर्ण्य भुवमुत्क्षिप्य दम्यौ विषाधरो हृदि ॥ ३१ ॥
 महो कथावपाहुत्स्य मुनीनामपि जायते । येन सद्दृष्टिसद्दद्या भाविकोऽस्मिना परा ॥ ३२ ॥
 समस्त्रागमसवेदी महायोगी महामुनि । एवंविधोऽपि येनोत्तरे मिथ्यादृष्टिनेन स ॥ ३३ ॥
 तस्माद्बहुविकल्पेन किं कृतेन प्रयोजनम् । उत्तरीक्षणकं शीघ्रं क्तोमि प्राप्य तां पुरीम् ॥ ३४ ॥^७
 जिन स मुनिमानस्य जगामार्यं तत कुषा । ससन्नमो मनोवेगः सप्राप्तस्तां पुरीं क्षणात् ॥ ३५ ॥
 पञ्चरूपं परं पूर्वं सद्दं सं सकमण्डलम् । चतुर्मुखं चक्राय पूर्वस्तां दिशि मायया ॥ ३६ ॥
 विष्णुरूपं सशङ्खं च सगदं गरुडासनम् । सचक्रं दक्षिणाश्यां मायया कृतवानसौ ॥ ३७ ॥
 स्वरूपं सखद्गङ्गं कृतवांसुगिशेखरम् । सशृप पश्चिमाश्यां चक्रे स निजमायया ॥ ३८ ॥
 योगाम्यासरतं शान्तं बुद्धरूपं मूरुपकम् । उत्तरस्तां दिशि स्पष्टं माययाऽऽश्रु चक्र सः ॥ ३९ ॥^८
 श्वादिदेवसंघातं विभ्रमेभ्य स्वस्वमक्ति । माहेश्वरजना सर्वे जगमुद्दिताश्चेतसः ॥ ४० ॥
 भावकाः भाविकाश्चापि गतास्तं मन्दबुद्धयः । दृष्टा न तेन सा याता रेवती भाविक परम् ॥ ४१ ॥
 पुरमप्ये समायुक्तं प्रातिहार्यं सहाष्टमि । तथा तीर्थकरं चक्रे पञ्चविंशं स मायया ॥ ४२ ॥
 पञ्चविंशं जिनं श्रुत्वा मय्यसेनो गणाग्रणीः । सहायिक्रगणैरायान्द्रावकैः आत्रिक्रगणैः ॥ ४३ ॥
 मय स्त्रीनिकरः प्राह रेवती भाविकामसौ । हले तीर्थकरः प्राह पञ्चविंशः पुरान्तरे ॥ ४४ ॥^९
 यतिसंघाविक्र याता भावका भाविकस्वकम् । पुण्यादिकं समाश्रय मक्तिनिर्भरचेतसः ॥ ४५ ॥
 पुण्याश्रतं फलं रूपं चन्दनं द्वीपकं चरुम् । आश्रयं त्वरितं याम सखि तद्वन्दनार्थत ॥ ४६ ॥
 रेवती भाविका प्राह स्त्रीसंघं भक्तिवत्तरम् । तोपपूरितचेतस्कं तन्मुखाभ्युजवीक्षणम् ॥ ४७ ॥
 गृह्णमप्रसक्त्या गमनं मे न पश्यते । वदन्तीमिति तां प्राह सख्यस्तां स्नेहनिर्मग ॥ ४८ ॥
 एकैव पूरियं धन्या मद्याप्यप्यद्यतः कश्चै । तत्समये ते रुचिनांश्चि तमुक्तं न गत्वा हि यत् ॥ ४९ ॥^{१०}
 जिनदेवावतारोऽपि पापन्यापारसङ्घवी । न यासि यासि तत् शृष्ट्रे गदन्त्यो गन्तुमुद्यता ॥ ५० ॥
 येऽतीता वतमाना वा मविष्यन्तो जिनाधिपा । ते चतुर्विंशति स्पष्टं कथितं मे मुनीश्वरी ॥ ५१ ॥

1 ए कुतीर्यलिङ्ग 2 ए वच 3 ए च्युतमानस्य पञ्च च्युतमानस्य 4 ए मन्दबुद्धयः 5 ए
 पञ्चविंशं 6 [माहिके] 7 ए निष्कम्प, पञ्च विभ्रमेभ्यस्त् 8 ए पाते 9 ए गमनस्योऽप्यप्यद्यतः का,
 10 ए च

- पञ्चविंशो जिनो नास्ति न सुतो न भविष्यति । एष मायी मया ज्ञातो यास्य सूर्यं जिनात्मम् ॥५२॥
 निद्रम्य रेवतीवाक्यं रामायणोऽतिविस्मृतः । निर्मल रेवतीगोहाङ्गणम् स्वमनीषितम् ॥ ५३ ॥
 तन्त्रानां विद्याभोजैः सिद्धयतिपुरःसरीम् । अगामाभ्यसेनोऽपि सप्तपो निजमात्म्यम् ॥ ५४ ॥
 सकम्पेऽपि तथा संयो मनोवेगेन वीक्षितः । वनत्रोक्नविधातो न पृथा रेवती परम् ॥ ५५ ॥
 • विनरूपं विहायावं शौलकं वेदमाश्रितः । असत्त्ववेदनप्रसक्तं पपात विशिचान्त्रे ॥ ५६ ॥
 परिं कुर्वन् बहिरूर्ध्वं पृथ्वरमसि सर्वगम् । रेवती भाविकसंज्ञासुवरन् म्यबतिष्ठते ॥ ५७ ॥
 क्वपि तन्मन्दिरं प्राप्य रेवतीमबन्ध बगौ । इत्थे स्वधाम गृह्णाति पक्तिः शुक्लकः पवि ॥ ५८ ॥
 रेवती कश्च मुखा प्राहेमां क स तिष्ठति । तत्पृथ्वा च साऽप्यापि विशिचान्त्रे स तिष्ठति ॥५९॥
 तद्वाक्यपत्थे यता साति रेवती तत्समीपकम् । तमादाय क्तेषां ह्यु सख्यं पुनराययौ ॥ ६० ॥
 • शुक्लकः प्राप्य तद्रेहं रेवतीं निजगाविदम् । शुभुष्ठाप्रसन्नविद्याय वेदि मे भोजनं हुतम् ॥ ६१ ॥
 ततः सुखोपविष्टम्य शुषापीष्विषेत्से । रेवतीभाविका प्राप्ते तस्मै भक्तं ददौ मुखा ॥ ६२ ॥
 वावरादाय सा मुहान् बरात्सस्यै मनोरमान् । तावदि मश्रितं भक्तं तेन मायाप्रभवत् ॥ ६३ ॥
 वावद् वृत्तं बरात्सस्यै रेवती सरसं सकम् । तावत् तेन तत् पीतं मायाकरोष योगत ॥ ६४ ॥
 यावदेवा बरात्सस्यै धृतपृथ्वन् मनोहरन् । तावदेतेन ते सर्वे भक्षिता हि शुभं विवा ॥ ६५ ॥
 • यावद्बरात्सस्यै तस्मै म्यन्नानि पन्नानि च । तावदेवोऽर्चदधानि जघास प्रासमावत् ॥ ६६ ॥
 यावद्बरात्सस्यै तस्मै कठिनं बधिसुन्दरम् । तावत्कृत् विना शिखरं मश्रितं मायिनाऽमुना ॥ ६७ ॥
 यावदेवा बरात्सस्यै मण्डान् दुग्धं ससर्करम् । तावदेतेन निजैव पीतं तन्मण्डकैर्विना ॥ ६८ ॥
 यद्यद्विरीयते तस्मै किञ्चित्तरसभोजनम् । तद्यदर्थवितीर्णं वा जघासावं प्रमायया ॥ ६९ ॥
 एवं शुक्लमस्योऽपि यदा तृप्ति न पातवान् । उदायं रेवतीं प्राह साहसं खेदवर्जिताम् ॥ ७० ॥
 • मुखा तत्क्रीर्तिमन्वाहं सत्सम्यक्त्वसमुन्मिताम् । त्वरन्तिकं समायात 'शुषात्पाकदमि' ॥७१॥
 किञ्च यास्वाम्यहं तृप्तिं भोजनेन मनसिनि । वाहं तत्करदत्तेन प्रीणितोऽस्मि न साम्प्रतम् ॥ ७२ ॥
 तस्मादानय मे क्षिप्रं भोजनं सरसं बहु । येनाहं तृप्तिमायामि तदेव कुञ्च साम्प्रतम् ॥ ७३ ॥
 शुक्लकस्य वधा मुखा रेवती बहुविस्मया । वैमनस्यं परं स्वक्त्वा सुयोऽहं दादुमुपया ॥ ७४ ॥
 यत्कं बहुविधं पृथा पुरिकम् वृत्तपुरकम् ॥ मण्डकसोऽकमर्तिन्यो चारिकः पूषपत्रिकः ॥ ७५ ॥
 • सबन्धनां तथा सारी मोक्षकानामपि स्मृतम् । तथा विमदवा इत्थमेतत्तेन च मश्रितम् ॥ ७६ ॥
 यदानां जस्युर्णानां अन्धकारेभ्यो घनेकशः । पीता जस्यस्य तरत्वाद्येन सख्यमवावत् ॥ ७७ ॥
 एतद्वहं समादाय भानामेदरसं जस्यम् । मायीं छरिर्वैर्हिर्द्विषि चक्रवायं पुन पुनः ॥ ७८ ॥
 उदान्तामेप्यसंभारं हुर्यन्नामोदितामकम् । मादाय सख्येभ्येभं बह्विभिद्येप रेवती ॥ ७९ ॥
 रेवत्या विनयं पृथा वैपाशूल्यमभूद्व्याम् । विहाय शौलकं रूपं खेटकस्यं ददत्तं सा ॥ ८० ॥
 • हारगवितवधरत्नं स्वर्णैर्द्विभ्रमसिधम् । द्विजपक्षिप्रमाभारसितीकृतनमस्यत् ॥ ८१ ॥
 दिव्यरूपपरं पृथा रेवती पुरतः सितम् । इमं प्रपञ्च कोऽसि त्वं केन कथ्येन जागता ॥ ८२ ॥
 रेवतीवचनं मुखा जयादेमां स खेपरा । निदि विघारं मां त्वं मनोभेयं मनसिनि ॥ ८३ ॥

1 क इव पृथ्वरमसि 2 प सुम्पम्, क सुपम्प, ज सुपम्पिपम्, 3 क उदायाते 4 क बन्धनाम् 5 पत्र सुवर्णं. 6 प विरिद्धते 7 प भिक्षिण्ये 8 प omits ९४ and ९९ after confusing some lines. 9 [शुषात्पाकम्]. 10 क interchangable ११ and १२. 11 क बहुविधम्, पत्र बहुविधमिवम्, 12 क इत्युपेयम्, 13 प कदां ज जस्यं 14 क जस्य. 15 पत्र इत्यर्थं. 16 पत्र इत्यर्थं.

कृत्या स्त्राविदेवानां मया तद्धि विह्वलणा । विधाय क्षौलकं रूपं स्वसरीद्वार्यमागतं ॥ ८४ ॥
 स्यात् यन्मुनिगुप्तेनामभ्यसेनस्य योगिनः । तत्रापि दर्शनं सारं तत्सर्वं विदितं मया ॥ ८५ ॥
 मुनिगुप्तेन गुप्तेन मनोवाक्यकर्मणि । आशीविषममस्युद्धं प्रहितं तत्र रेवति ॥ ८६ ॥
 परानि पञ्च संप्राप्य तत्सन्मुखमुदारधीः । बबन्दे तत्पदद्वन्द्वं रेवती शिरसाऽऽद्ररात् ॥ ८७ ॥
 क्रमयित्वा स्वपृष्ठान्तं तस्माद्धां च परीक्ष्य सः । अदर्शनं ययौ क्वापि मनोवेगं प्रशान्तधीः ॥ ८८ ॥
 खेदः प्रदक्षिणीकृत्य जिनमन्दिरमुन्नतम् । जिनं स्तुत्वा मुसाधुं वा भय्यसेनं गणाधिपम् ॥ ८९ ॥
 मावितास्त्रिदशकार्यैः आशकैर्बिनदैवतैः । तत्रोपविश्य शुभाय तद्व्याख्यानं स खेचरः ॥ ९० ॥
 तद्व्याख्यानमुपश्रुत्य मनोवेगेन बेगिना । भय्यसेनो पद्भिर्वृष्टिं विधातुं प्रययौ तदा ॥ ९१ ॥
 इष्टशक्यकठं भस्मविह्वलितेन मायिना । विघासनेन सञ्जीतं सर्वं ह्येरेगोचरम् ॥ ९२ ॥
 पद्भिर्वृष्टिं विधायात्र आशकौऽथाचि योगिना । कुटोऽप्यन्वेषणं कृत्वा तूर्णं विकृतिमानय ॥ ९३ ॥
 तदुक्तः आशकः सोऽपि मूत्स्वामादाय शोभनम् । आगत्य च मुनेः पार्श्वं तत्र जगाद् सक्रैतुकः ॥ ९४ ॥
 विकृतिर्मे त्रिमेदापि न लब्धा क्वापि सयत । ततो गृह्णाप सन्वृत्त्यां प्राशुक्तं महुपाह्वताम् ॥ ९५ ॥
 सृष्टिकं बीक्ष्य योगीन्द्रस्वामादाय क्लेशेन सः । जगाद् आशकं मूयः पृथिवीकायसंश्रयी ॥ ९६ ॥
 ब्रुवन्ति केचिदाचार्याः पृथिव्याद्यसुधारिणः । सञ्जीवानिति निश्चेयान् मनोवेगप्रतीहितान् ॥ ९७ ॥
 एवमुक्त्वा तर्कं सोऽपि परादिप्राप्तसंश्रयः । क्रप्रश्रात्मनश्चे तया सृष्टिकया यतिः ॥ ९८ ॥
 रेवती आविर्का मत्वा सत्सम्पत्तव्यमुपिताम् । परादिबीवसिदेहकारिणं योगिनं तया ॥ ९९ ॥
 मुनियुक्तं मुनिं प्राप्य बन्धित्वा तं पुनः पुनः । तद्दृत्तान्तं समावेप्य स्व भ्राम गतवानसौ ॥ १०० ॥
 अन्यलिङ्गिप्रसंसयं सम्यक्त्वस्युपकारिणी । न विद्यासुतयोरेकं स्वरूपं ज्ञायते मुनि ॥ १०१ ॥
 ज्ञानं ज्ञानी मुनिः सिद्धा सिद्ध्ययतनकानि च । चारित्रं तद्युक्तं साधुरेतान्यापयतनानि च ॥ १०२ ॥
 बीवानां मयभीतानां बर्षमुदिविधापिनाम् । एतेभ्योऽन्यानि दुःखाय सन्त्यनायतनानि वै ॥ १०३ ॥
 जिनसाधुपदाम्भोजधर्मेशुरसालिनी । मोहं न रेवती यत्न विघापरविहम्बने ॥ १०४ ॥
 ॥ इति अमूहहृष्टिरेवतीकथानकमिदम् ॥ ७ ॥

८ चेलनामहादेवीकथानकम् ।

अथ विह्वलनावासं गुरन्दरपुरोपमम् । नगरं पाटलीपुत्रं बभूव वसुधातले ॥ १ ॥
 तस्युरे पाति भूषेन्द्रे विशाखो नाम विमुक्तः । बोर्दण्डसितनिर्गिणशशुग्दिताउत्सिपण्डकः ॥ २ ॥
 पधपत्रसमानाङ्गी पधपादकदया । प्रबुद्धपधसद्वक्ष्य विशाखा तत्रियाऽभवत् ॥ ३ ॥
 तयोर्द्वैशाखनामाऽमृतं पुत्रं पुत्रामिवापिणोः । कीर्तिव्याससमस्त्यायो विनयी गुणधारिणि ॥ ४ ॥
 कनकनकसद्वर्णशरीरभ्यनिरुजिताम् । उपयेमे विधानेन वैशाखं कनकमियम् ॥ ५ ॥
 अन्यथा यावदुपुष्टे वैशाखो निजमन्दिरम् । आस्येऽनया सम जल्पप्रबोदकनकमिया ॥ ६ ॥
 मियामण्डनसद्वक्ष्य तावद्वात्मसखोऽस्य सः । मुनिदत्तो मुनिं प्राप मिधायै तद्वहं क्रमात् ॥ ७ ॥
 कुमारोऽपि मुनिं दृष्ट्वा प्रोरयाय स्यितान्तिकम् । तत्सन्मुखमभीषाय बलिद्वष्टतनूद्धं ॥ ८ ॥
 विधाय तद्भुतिं यक्षत्या नीत्वाऽर्जुं निजमन्दिरम् । अन्यथा बहुभेदेन मुनिदत्तं वतप सः ॥ ९ ॥
 मुनिराहारमाहृत्य तद्ब्रह्मिपयौ वतः । कुमारोऽप्यमुना सार्धं मियामावृष्ट्य निगतः ॥ १० ॥

- संसारसारतां ज्ञात्वा क्षीरं रोगि सङ्घयम् । मुनिदक्षान्तिके क्षीरं वैशाखोऽपि तपोऽग्रहीत् ॥ ११ ॥
 तत्सप्तपञ्चिन्तं जुञ्जा धनं मिष्यात्त्वमाप्य च । कनकमीर्यं कृत्वा बभूव ध्यन्तरी तदा ॥ १२ ॥
 बन्धदा योमिनं दृष्ट्वा विमङ्गलान्तं सदा । विहरन्तं तं वैशाखं ध्यन्तरी श्रेयमायता ॥ १३ ॥
 बयं विहाय मां शूरो निर्दयो नवयौवनाम् । मयि श्रेयं गतायां हि करिष्यति कर्म तप ॥ १४ ॥
 मासोपवाससिद्धस्य मुनेरेकविहारिणः । आहारसमये साऽपि करोतीन्द्रियवर्धनम् ॥ १५ ॥
 मासयेकमुपोष्यायं पारषार्य महातपाः । विवेश विहरन् क्षमि तदा राजगृहं पुरम् ॥ १६ ॥
 उपवासपरिभ्रान्तं योमिनं वीक्ष्य चेत्ना । स्तण्डहप्रिणमायात् समुरवाय तमग्रहीत् ॥ १७ ॥
 भय स्थानस्थितं दृष्ट्वा पारषार्यं तपस्विनम् । कनकमीर्यं शक्रे ध्यन्तरीन्द्रियवर्धनम् ॥ १८ ॥
 सोपसर्गं मुनिं दृष्ट्वा चेत्ना भक्तिवत्सरा । क्षण्णादिकं पटं शक्रे जनजस्यनमीकितः ॥ १९ ॥
 विषाय भोजनं योगी वैराग्याद्विगतमासः । चेत्नावन्दितस्तूर्णं निर्बगाम तदात्प्यात् ॥ २० ॥
 विपुत्रादिमिरौ स्मिता ध्यानेनायं मुनीश्वरः । निहत्य पातिकर्माणि केवत्ज्ञानमात्मवान् ॥ २१ ॥
 विदित्वाऽऽसनकम्पेन वैशाखस्य मुनेरिदम् । केवत्ज्ञानमुत्पन्न सहसाऽगुः सुरेश्वरः ॥ २२ ॥
 शक्रद्वयः सुरा सर्वे मस्तकन्यस्तपावपः । पूर्वा केवत्तिनभक्तुः पुष्पधूपपाद्यतादिभिः ॥ २३ ॥
 विज्ञाय केवत्त्वैतदि वैशाखस्तसाद्भु योगिनः । चेत्नादिजनः प्राप नन्तु केवत्तिनं मुदा ॥ २४ ॥
 नत्वा केवत्तिनं भक्त्या चेत्ना सुरसंसदि । पद्मच्छ किंकृतं तेऽत्र सोपसर्गं बदाद्भु मे ॥ २५ ॥
 चेत्नावचनं श्रुत्वा प्राहेमां केवती तदा । कनकमीर्यं कृत्वा बभूव पठ्ठेत्रेचना ॥ २६ ॥
 वैशाखास्थ्येन सा पूर्वं परिणीताऽविरामतः । कनकमीर्यं दृष्ट्वा योमिनीत्र मयाबहा ॥ २७ ॥
 बन्धदा मद्भई प्राप्ते मुनिदत्तो ब्रमन् कथित् । मयाऽयं परमाद्येन प्रीषितो मित्रकरणात् ॥ २८ ॥
 मुनिनाऽहं समं वातः कनकमीर्यं कृत्वात् । सोऽन्तरमतिक्रम्य वीक्षितोऽसि त्वन्तिके ॥ २९ ॥
 श्रुत्वा मदीश्वरं कृत्वा मिष्यात्वं प्राप्य तदात्प्यात् । सुसुमासाद्य सजाता ध्यन्तरीयं भयानकम् ॥ ३० ॥
 मां तपस्सं प्रतिज्ञाय विमङ्गलान्तं सदा । तेन वैराज्येनैव शकरोन्द्रियवर्धनम् ॥ ३१ ॥
 मासोपवाससुदुस्तस्य त्वन्मन्दिरमुपेयुः । भोजनार्थं स्वित्तलेयं शकरोन्द्रियवर्धनम् ॥ ३२ ॥
 मासोपवासमात्त्रेभ्यः धर्मवत्त्वा स्वयेच्छम् । कृतं तपस्ययोगेन तदानीं तद्विचारणम् ॥ ३३ ॥
 स्वद्भे मोहनं कृत्वा सोपसर्गं निर्यतः । श्रुत्वा ध्यानं गिरवत्र शकरोत्सर्गेण तस्मिन्वान् ॥ ३४ ॥
 इग्न्धा ध्यानाप्रियोगेन पातिकर्मन्धनानि मे । केवत्ज्ञानमुत्पन्नं लोकतोकावलोकेनम् ॥ ३५ ॥
 नवयौवनसंपूर्णां दिनसप्तकमाशके । नबोदेयं मया मुक्तां तपो वैनं प्रकुर्वता ॥ ३६ ॥
 पञ्चतां प्राप्तया सद्यो मिष्यात्वं महताऽनया । उपसर्गं कृतो मे हि ध्यन्तरीत्विमुपेतया ॥ ३७ ॥
 यत्पुण्योऽहं स्वया मत्रे सप्तम्यक्तमुपेतया । उपगृह्णन्करिष्या स्थातं तद्विन्दितं मया ॥ ३८ ॥
 इति केवत्तिना प्रोक्ते स्तण्डहान्ते सुरासुराः । विस्मयं परमं प्राप्य नेमुस्तं नतमस्तका ॥ ३९ ॥
 आसुप्ततादयो देवा नत्वा केवत्तिनं मुदा । चेत्नादिजनाः सर्वे जग्मुस्ते निद्रमात्प्यम् ॥ ४० ॥
 निहत्य श्रेयकर्मणि इग्भरकुसमानि सः । वैशाखकेवलीं मुक्तिं प्राप्त्वा न सुखसागराम् ॥ ४१ ॥
 पया चेत्नया नूनं कृतं यत्सुपगृह्णन्म् । तथाऽन्येनापि कृतं धर्मयुक्तस्य कस्यपित् ॥ ४२ ॥
 ॥ इति चेत्तनामाहादेवीकृत वैशाखस्योपगृह्णनाकथानकथितम् ॥ ८ ॥

९ श्रेणिकनृपकथानकम् ।

अयास्ति मगधे देशे नगरं बहुमृत्तिकम् । धनदत्त्वेव शोभाञ्च सद्राजोपपदं गृहम् ॥ १ ॥
 सम्यग्दर्शनसंपन्नं प्रतापाश्रितशाश्रवः । राजपूवगृहं राजा भेणिकः पाति शुद्धधी ॥ २ ॥
 रूपशौचनसपञ्चा नीलोत्पलद्वयश्लिक्का । मुष्टिस्त्रयस्य मायाऽऽसीचित्तना नाम विश्रुता ॥ ३ ॥
 बन्धदाऽऽस्ते सुराधीशो देवमध्ये सुरप्रियः । सद्रक्षणकपासक्तः स्वर्गे शौघर्मनामनि ॥ ४ ॥
 मर्त्यलोके समक्षेऽपि भेणिकादपरस्य च । सम्यक्त्वं क्षायिकं नास्ति सुरेन्द्रेणेति भाषितम् ॥ ५ ॥
 पुरान्तराच भ्रुत्वा सत्सम्यक्त्वप्रसंसनम् । श्रेणिकस्य पुर प्राप कोऽपि देवोऽत्यसूयकः ॥ ६ ॥
 मुनिरूपं समादाय तत्त्वचनसरोवरे । बृहद्बालकलापेन जग्राह क्षफ्रानयम् ॥ ७ ॥
 अत्रान्तरे महाराजं भेणिकं भ्रतुरज्जया । सेनया सहितो द्रष्टुं सरोवरमगात् पुर ॥ ८ ॥
 स्तोत्रान्तरमतिक्रम्य यावद्भवति भूपतिः । तावत्सरोवराम्याश्रे संयत पश्यति स्म सः ॥ ९ ॥
 आदाय मीनसंपातं करेणानायत स्रष्टे । पिण्डे निक्षिपन्त तं रोमाश्चिंतविग्रहम् ॥ १० ॥
 दूराद्विद्वेष्य तं राजा हस्तिनो मदशास्त्रिनः । उच्यते महामक्त्या त्रिनाज्जापालनोद्यतः ॥ ११ ॥
 त्रिः परित्यज्य तं मक्त्या त्त्र्यन्त्यस्तपात्रिकः । बभन्दे हृष्टचित्तोऽसौ जालुसृष्टमहीतलः ॥ १२ ॥
 भेणिकोऽस्य पुरं स्थित्वा त्रिनयानतविग्रहः । जगाद तं मुनिं धीरो धीरगम्भीरया गिर ॥ १३ ॥
 सत्वामनेन छिन्नेन मोक्षमार्गप्रवर्तिना । न मीनहिसनं कर्तुं युक्तं संसृतिवधनम् ॥ १४ ॥
 मम त्वं प्रेक्षणं देहि मत्स्यबन्धनकरमे । विटके खेन मुमामि साधो त्वं दूरतो मय ॥ १५ ॥
 भेणिकस्य वचः श्रुत्वा किञ्चिन्नोवाच संयतः । जातं समर्पयामास मूषेन्द्रस्य कुतूहलात् ॥ १६ ॥
 राजा सरोवरे यावज्जातं क्षिपति शुद्धधीः । तावन्निवार्यं तं प्राह विरतो हृदि विस्मितः ॥ १७ ॥
 शफ्रैरपरै रराजन् न किञ्चिन्ने प्रयोजनम् । उचिष्ठ स्वगृहं याहि त्रिनशासनमाश्रितः ॥ १८ ॥
 राजाऽन्यस्य करे कृत्वा जातं मीनकरम्पकम् । तद्वाक्यतः समं तेन विवेश निजमन्दिरम् ॥ १९ ॥
 अथ सिंहासनाक्रम्ये यावदास्ते स्वपेस्मनि । तावद्वृषबनस्योर्ध्वे शुभापेति वचो नृपः ॥ २० ॥
 कथं बाधेन गृह्णाति मुनिर्मस्त्यान् स्वपाणिना । कथं वा मूर्तिर्मक्तिं करोत्यस्य विमूर्धवी ॥ २१ ॥
 महास्वपरसामन्तमस्त्यकोपासनासनः । तथान्यस्त्यतिमूर्धो निर्देशं कुक्ष्येऽस्य क्रिय ॥ २२ ॥
 स्वसामन्तवचः श्रुत्वा त्रिनशासनदूषणम् । तन्मोहनविनोदाय दध्यौ कार्यं मदीपतिः ॥ २३ ॥
 प्रामपत्तनदेशानां पत्रिकाशासनानि च । वेष्टयित्वापरि स्पष्ट पुरीषेयात्तिपूतिना ॥ २४ ॥
 त्रिनशासनमहानिन्दातत्परेभ्यः कुशाग्रधीः । नृपतिभ्यो ददौ राजा भेणिके त्रिनमात्रिकः ॥ २५ ॥
 आदाय तां स्वहस्तेन दुगन्ध्यामीदितास्रकां । करेण पुष्पसंज्ञैर्विदधुर्निजमस्तके ॥ २६ ॥
 यावत्ते मस्तकेऽस्युः शासनानि च पत्रिकाः । गूयावगुण्टिद्यान्वाभजगादेति नतानयम् ॥ २७ ॥
 गूयावगुण्टिद्याश्रेपत्रिकागुण्टिकीदिकम् । स्वमस्तके कृत कस्माद् मयकिवदवानु मे ॥ २८ ॥
 भेणिकस्य वचः श्रुत्वा ते वदन्ति नोत्तरम् । मयत्रसारतोऽस्माकं गुणं के कुडुमापते ॥ २९ ॥
 स्वसामन्तोदितं श्रुत्वा धमापेतान् पुरःस्थितान् । तदुक्तकथ्य तान् शकार्णं शिरःपूत्रकरद्वयान् ॥ ३० ॥
 अगुण्याकं यथा सर्वमिदं पत्रिकादिकम् । गुण्यामिर्बिहितं भक्त्या शिरसि प्रनद्याह्नैः ॥ ३१ ॥

1 क कोट्यश्रवणं, [कोट्यश्रवणं]. 2 परं पुष्पम्, 3 पुष्पम्, 3 परं त्रिनम्, [त्रिनम्]. 4 परं
 मिदं. 5 क त्रिकम् परं त्रिकमिदम्, 6 क त्रिकमिदम् 7 क त्रिनमिदम्, 8 परं पुष्पम्, 3
 पुष्पमिदम्, 9 [पुष्पम्]. 10 परं गण्डे 11 क मस्तके. 12 परं हृदि 13 क मस्तके
 14 क तदुक्तकथनान्ता [तदुक्तकथनान्ता]. 15 [सर्वं नतान्].

मीनबन्धनसकस्य मुनिरूपातुकारिणः । विनयकत्या तबाऽस्माभिः प्रकृतं वन्द्यारिकम् ॥ ३२ ॥
 यावदेव नृपक्षेपां विदधाति प्रबोधनम् । विष्यरूपः पुरस्तात्प्रमृवाद्यु स धीवरः ॥ ३३ ॥
 हारराजितवद्वस्तुः कर्णकुण्डलमासितः । अगौ तदा समामप्ये भेषिकं विभुषो हसन् ॥ ३४ ॥
 यद्वादिदोषनिर्मुक्तं रक्षिन्नेषिकरोष्वत्म् । सम्यक्त्वं भेषिकस्यैव गातिं नान्यस्य मूढते ॥ ३५ ॥
 * इदं सुरवेन्द्रेण अस्तितं सुरसंसदि । श्रुत्वा 'गर्वप्रहप्रस्ता' प्राप्तेऽहं भवइन्तिकम् ॥ ३६ ॥
 कृतं धीवररूपं मे त्वत्परीक्षणहेतुना । साम्प्रतं यत्संदेहो भवइत्तन्मन्त्ररात् ॥ ३७ ॥
 सितं मुञ्च्यमयं हारं ह्यन्वतमसं करे । भेषिक्रयेन्मन्त्रनृत्वाय इत्ता देवो विवं मयौ ॥ ३८ ॥
 विनयार्किं परां वृद्धा हारदानं सुरेण च । श्रुत्वा मृगोचरसाति भेषिकस्नेहवर्धनम् ॥ ३९ ॥
 केचित् परिग्रहं हित्वा बाह्यान्मन्त्रमेहयम् । महाप्रतपरा धीरा वन्मुहुः अमपास्तदा ॥ ४० ॥
 * केचित्पूजकृतां प्राप्ताः केचित्सम्यक्त्वतोषिणः । केचित्प्रसंजनं कुरुं विनयाभस्य साधने ॥ ४१ ॥
 यथा भेषिकमूषेन्द्रं सत्सम्यक्त्वविभूषितं । पूजां सुरेन्द्रतः प्राप्तुमान्मोऽपीह तत्समाः ॥ ४२ ॥
 ॥ इति श्रीसम्यक्त्वसमन्वितभेषिकोपगृह्णमाख्यानकमिवम् ॥ ९ ॥

१० सोमशर्म-वारिषेणकथानकम् ।

पूर्वोक्तपत्ने श्रीमान् भेषिकः श्रीपतिः प्रभुः । वासीदस प्रिया चार्वां चेत्या वीजुवात्ता ॥ १ ॥
 * सम्यग्द्विस्तयोः सद्गुणैश्चासुप्रदान्किन्तः । वारिषेणो वन्मूर्धायं गुणसंख्यानवारिषि ॥ २ ॥
 अतुषुं स्वैस्वल्पेप प्रोषयं प्रविषाय च । एकवक्त्रपरो धीरा स्वर्वीप्रतिन्नामपात् ॥ ३ ॥
 अत्रैव नगरे स्वाम्यो विद्युचौरौऽभवत् तदा । अन्नगारिकसत्सिद्धिसिद्धिसिद्धिश्चेन्निरः ॥ ४ ॥
 तस्मिन्ना गमिकश्च वासीत् कस्मादित्तिश्च पत् । कस्मिन्नेकमुयात्तेकवन्वन्नायैकवात्तु ॥ ५ ॥
 अयं मुञ्च्यमयं हारं मूषेन परिवर्जितम् । सुरदत्तं स्वतेजोभिर्ववकीकृतस्त्वानिय ॥ ६ ॥
 * इमं कस्मत्ताभिरुया विद्येक्य गमिकऽभवत् । चेत्यारिमहारेभ्या वनं यात्वा न्वरतु ॥ ७ ॥
 हारशोकप्रहप्रस्ता दापन्वारसमन्विता । विद्युचौरप्रिया तस्मौ सद्गुणानाम् मूढपी ॥ ८ ॥
 अत्रान्तरे समागतो विद्युचौरौ निभं गृहम् । अत्र पत्यसि भार्वा च सद्गुणार्थं न्वरतु ॥ ९ ॥
 उत्पिष्ठ किं प्रिये केषे देहि मे वचनं हुतम् । किं स्यात्सि विना कार्यं मूढि किं करवाणि ते ॥ १० ॥
 स्तेनवाक्यं समाकर्ष्य जयावेतं नितम्बिनी । तपोपरि न मे क्येपः किन्तु महत्तनं मृजु ॥ ११ ॥
 * दिव्यो हारो मया ष्ये मासुरभेत्नामते । तदमले न्वरप्रस्ता विद्यामि मुञ्चवर्जिता ॥ १२ ॥
 श्रुत्वा कस्मत्तावाकर्ष्य विद्युचौरौ जमात् ताम् । जानपामि तव शिष्यं हारमुत्पिष्ठ सुन्दरि ॥ १३ ॥
 विभ्रम्भीकृत्य तां कन्तां निसृत्य निजमन्दिशम् । मोहविला नरान् स्वर्वां राजहारभ्यवस्तिशम् ॥ १४ ॥
 क्रमेण भेषिक्रवासं प्राप्य धारमेदनम् । विषयं सर्पपाशतैर्विषेयायं तदन्तिकम् ॥ १५ ॥
 राजावादाय तं हारं धोतिताकम्पुत्तम् । तन्मन्दिशरगोऽनुवाचिर्विषयौ स्वरितं सकम् ॥ १६ ॥
 * गतनिर्देर्नरेष्ये हारोऽस्तेन तस्कर । तन्मार्गतोऽनुवाचिर्विन्दः शीघ्रयाविधि ॥ १७ ॥
 वितास्यानम्पितसास्य वारिषेणस्य धीमता । मुगोच तस्करो हारं चरपोपरि वेमत ॥ १८ ॥

1 क विष्णुम्, पञ्च विष्णुविषयम्, 2 क गर्भम्, क सर्वम्, 3 क नृपकम्, पञ्च नृपकम्-
 शिरम्, 4 क पुण्यम्, क पुण्यम्, ज पुण्यमिरम्, 5 Mm. are not regular in putting इति but
 I have uniformly used it 6 क पुण्यम्, क पुण्यम्, ज पुण्यमिरम्, 7 क कर्त्तुं 8 क मे

हारोष्मोतेन संप्राप्य क्यपोत्सर्गस्वित तदा । वारिपिणं प्रपश्यन्ति ते नरा शस्त्रपाणय ॥ १९ ॥
 मार्षांसमन्वितस्वाम्य भेषिकस्य म्पितिस्वितम् । वारिपिण सहारं च तस्त्र निगदन्ति ते ॥ २० ॥
 सुतवातां समाकर्ष्य हारचोरणसमवाम् । वारिदेश तस्त्रन् रात्रा पुत्रनिग्रहणाय च ॥ २१ ॥
 आगत्य यावदेतेऽपि युगपच्छुषाक्यत । शिरश्चेद् प्रकुर्वन्ति तस्य प्रासाशिसायकैः ॥ २२ ॥
 त्वन्दैर्यसमेतस्य वारिपिणस्य तच्छष्पात् । आयुवानि समस्त्रानि प्रयसु पुष्पमास्तवाम् ॥ २३ ॥
 तस्योपरि कठ मन्द्रं दुन्दुभिनदति स्फुटम् । गन्धोदकं तथा देवा वष्टुपु कृतसस्तवा ॥ २४ ॥
 म्योऽपि तं परिप्राप्य निगदन्ति नरोत्तमा । शस्त्राणि पुष्पमास्ता स्युर्वारिपिणस्य मूषते ॥ २५ ॥
 दुन्दुभिस्त्राङ्घ्रितो दवैस्त्रस्योपरि नमोगतैः । गन्धोदकमपि क्षिप्र प्रमुक्त गन्धमुन्दरम् ॥ २६ ॥
 रात्रा निशम्य तच्छाक्यं हृष्टरोमां जगौ प्रियाम् । तोपधूरितसवाङ्गी नितान्त विकसन्मुखीम् ॥ २७ ॥
 भस्त्रकुत्तनमभन्त्र प्रीणितारोपमूतठ । वारिपिणं क्य कान्ते चोरण विदधात्ययम् ॥ २८ ॥
 जान्ताऽपि मया भद्रे सद्भावं तस्य शोभनम् । तथापि हिंसने बुद्धिमूढेन विहिता क्यम् ॥ २९ ॥
 स्वसुतं चौरमप्येव वक्ष्यमत्वात् प्रमुञ्चति । परं साधुमपि क्षिप्र निहन्ति निबन्धनपात् ॥ ३० ॥
 मया अनमयात् कर्तुं प्रारम्भं मारणं सुते । अयं तु रक्षितः पुण्यैः स्वक्षिपैरमरैरपि ॥ ३१ ॥
 पावशेत्तनया साकं जस्पतीदं महीपति । तावद्यामातिकैन्तूर्यगम्भीरं ध्वनित तदा ॥ ३२ ॥
 भेषिकभेत्तनालोकाः सर्वो विस्मितमानसः । वारिपिणान्तिकं प्राप प्रमात्तसमये सति ॥ ३३ ॥
 क्यपोत्सर्गं विहायार्यं वारिपिणोऽक्यपोदये । उपविष्टो धरापृष्ठे वैराग्याहितमानस ॥ ३४ ॥
 मृतशेत्तनया साकं पादावात्ताय जस्पति । क्षमस्व मे त्वमक्षस्य पुत्र महोत्रमूपय ॥ ३५ ॥
 गुणध्वितसद्योऽक्यशोभवत्त्रिताम्बर । मञ्जिचलोचनानन्द प्रोत्थाय स्वशूद्र प्रद ॥ ३६ ॥
 पित्रोर्वचनमाकर्ष्य सदानां पादलभयो । वारिपिणो जगादेतो धाम्यविभ्रुतठोचनी ॥ ३७ ॥
 उपसर्गोऽयमस्माकं यदि क्षेमेण यासति । ततो वयं करिष्यामः पाणिपात्रेण पारणम् ॥ ३८ ॥
 एवं विनिश्चयं ज्ञात्वा वारिपिणस्य धीमतः । भेषिकभेत्तनालोके विषेच निजमन्दिरम् ॥ ३९ ॥
 हित्वा परिग्रहं सर्वं वारिपिणो विशुद्धधीः । धर्मसैन्यगुरोः पार्श्वे तपो जैनमस्त्रिभ्रवत् ॥ ४० ॥
 पुण्यामजठपुत्रेण मित्रेण सोमशमया । पठाशोपपदे कृते प्रामेज्जेन निवासिना ॥ ४१ ॥
 वीरं नन्तु प्रमन् ष्ठो वारिपिणोऽन्यवासे । प्रीणित परमात्रेन विधिना मित्रक्षरपात् ॥ ४२ ॥
 प्रियां पृष्ट्वा क्तोऽनेन सह लोकास्तिर्नि विदन् । सोमशमा पुरो वीक्ष्य क्षीरशुद्धं जगावमुम् ॥ ४३ ॥
 बटशुद्धं सुते पश्य तथा स्वस्यं सरोवरम् । प्रशुद्धपक्षेपाते गन्धागतमधुमतम् ॥ ४४ ॥
 इदं प्रदर्शयन् तस्य सोमशमा हुवक्षति । नात्वापि प्रमुखा किञ्चिद्विशुद्धत्वादेन स ॥ ४५ ॥
 वारिपिणोऽपि संप्राप सहस्रा सोमशमया । तत्राद् वीरजिनेन्द्रस्य सरणं समवादिकम् ॥ ४६ ॥
 स्तुत्वा वीरं ययायोम्यं सकृत्तौद्य दिगम्परान् । वारिपिणोऽमुना सार्यं म्यम्पाने समुपाविशन् ॥ ४७ ॥
 वारिपिणसमीपे च पृष्ट्वायु समवस्थितम् । कोऽपि साधुर्जगौ वाक्यं सदायं वीरस्यसिदि ॥ ४८ ॥
 अयं पुण्यशुद्धीत्वात्मा सोमशमा विशुद्धधीः । सत्राञ्ज वारिपिणेन तप कर्तुं समागत ॥ ४९ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं त्रिषो विलम्बं सदसि हुतम् । अज्ञात्वागममद्भावो जग्राह परम तप ॥ ५० ॥
 अथ वीनां समादाय सन्मनोहरचयुषाम् । किञ्चिरे किञ्चिरीयुक्तैः प्रारभे गीतमुत्तमम् ॥ ५१ ॥

1 क चौराणां नाम्, 2 पक्ष कुम्भम्, 3 प कुम्भम्, 4 प कुम्भम्, 5 प कुम्भम्, 6 प कुम्भम्, 7 क दत्ता, 8 प कुम्भम्, 9 प कुम्भम्, 10 क कुम्भम्, 11 क कुम्भम्, 12 क कुम्भम्, 13 क कुम्भम्, 14 क कुम्भम्, 15 क कुम्भम्, 16 क कुम्भम्, 17 क कुम्भम्, 18 क कुम्भम्, 19 क कुम्भम्, 20 क कुम्भम्, 21 क कुम्भम्, 22 क कुम्भम्, 23 क कुम्भम्, 24 क कुम्भम्, 25 क कुम्भम्, 26 क कुम्भम्, 27 क कुम्भम्, 28 क कुम्भम्, 29 क कुम्भम्, 30 क कुम्भम्, 31 क कुम्भम्, 32 क कुम्भम्, 33 क कुम्भम्, 34 क कुम्भम्, 35 क कुम्भम्, 36 क कुम्भम्, 37 क कुम्भम्, 38 क कुम्भम्, 39 क कुम्भम्, 40 क कुम्भम्, 41 क कुम्भम्, 42 क कुम्भम्, 43 क कुम्भम्, 44 क कुम्भम्, 45 क कुम्भम्, 46 क कुम्भम्, 47 क कुम्भम्, 48 क कुम्भम्, 49 क कुम्भम्, 50 क कुम्भम्, 51 क कुम्भम्, 52 क कुम्भम्, 53 क कुम्भम्, 54 क कुम्भम्, 55 क कुम्भम्, 56 क कुम्भम्, 57 क कुम्भम्, 58 क कुम्भम्, 59 क कुम्भम्, 60 क कुम्भम्, 61 क कुम्भम्, 62 क कुम्भम्, 63 क कुम्भम्, 64 क कुम्भम्, 65 क कुम्भम्, 66 क कुम्भम्, 67 क कुम्भम्, 68 क कुम्भम्, 69 क कुम्भम्, 70 क कुम्भम्, 71 क कुम्भम्, 72 क कुम्भम्, 73 क कुम्भम्, 74 क कुम्भम्, 75 क कुम्भम्, 76 क कुम्भम्, 77 क कुम्भम्, 78 क कुम्भम्, 79 क कुम्भम्, 80 क कुम्भम्, 81 क कुम्भम्, 82 क कुम्भम्, 83 क कुम्भम्, 84 क कुम्भम्, 85 क कुम्भम्, 86 क कुम्भम्, 87 क कुम्भम्, 88 क कुम्भम्, 89 क कुम्भम्, 90 क कुम्भम्, 91 क कुम्भम्, 92 क कुम्भम्, 93 क कुम्भम्, 94 क कुम्भम्, 95 क कुम्भम्, 96 क कुम्भम्, 97 क कुम्भम्, 98 क कुम्भम्, 99 क कुम्भम्, 100 क कुम्भम्.

कुवलयनवदत्तमक्षचिनयने सरसिजदलनिमबरकरकपे ।

श्रुतिमुखकरपरमृतकलयधने कुरु विननुतिममि सखि विधुवदने ॥ ५२ ॥

बहुमलमन्दिनशरीरा मन्दिनकुपेत्प्रधिविगतस्तुशोभा ।

त्वद्गमनदग्गहृदया शोकतपशुष्कसुखकमला ॥ ५३ ॥

विमना गतव्यवण्या बरकान्तिकर्तापरिसुख ।

किं जीविष्यत्ववनिक्त्र नाभेऽपि गतेऽप्ययं मोक्षम् ॥ ५४ ॥

कलयतिमुपश्रुत्व सोमशर्मा विनान्तिक्रत् । अथात्त सोमिअवात्स प्रति निश्चितमानस ॥ ५५ ॥

विज्ञाप्य सोमशर्मां गतं किञ्चरगीतकः । विनाम्नां प्राप्य तत्पश्चाद् वारिषेणो विनिर्ययौ ॥ ५६ ॥

संप्राप्य सोमशर्मां वारिषेणो जमाविमम् । प्रथमं मद्बुद्ध यावो यास्यावस्त्वद्बुद्ध पुनः ॥ ५७ ॥

श्रुत्वा तद्बचनं रम्यं तद्वाक्याव्रीतमानस । सोमशर्माऽसुना साकं वारिषेणगृहं ययौ ॥ ५८ ॥

एहागतं तमात्मेक्यं वारिषेणं ससंभ्रमम् । सोमशर्मासमायुक्तं चेठ्नापि तमप्रहीत् ॥ ५९ ॥

स्वहस्तेन समादाय सज्जं पृहदासनम् । परिष्कारं ददौ चान्यहीतरामं हि चेठ्ना ॥ ६० ॥

बीतरमेऽसमाविष्टो वारिषेणो महामुनिः । सज्जो सोमशर्मा च विष्टो मूढमानस ॥ ६१ ॥

नमस्कृतं विधायात्स वारिषेणस्य तत्समम् । चेठ्ना ह्युद्धचेतस्कर तस्यो त्स्वरतो मुदा ॥ ६२ ॥

विश्लेष्य मत्तरं पुत्रो जगौ तां प्रश्नमानसात् । जानप्य स्वरितं मातर्बभूवसंभं मदन्तिकम् ॥ ६३ ॥

वारिषेणवचं श्रुत्वा दृष्टिर्वा प्रविधाय सा । वपूनामन्तिकं शीघ्रं तदानपनकरण्यात् ॥ ६४ ॥

ततो यावद्बभूवसंभो नूनमागच्छति प्रभो । तावदमंकर्वां बृद्धिं कर्मासूतरसायनम् ॥ ६५ ॥

जननीयाक्यमाकर्ण्य वारिषेणो जमात् ताम् । त्वमेव प्रथमं बृद्धिं बहुजन्मनिमित्तम् ॥ ६६ ॥

निशम्य भारतीमस्य विधाकठिनचेतसा । जगौ कपालकं रम्यं चेठ्ना धर्ममाश्रितम् ॥ ६७ ॥

कस्मिन्नपि पुरे मद्र मुमद्रा यनिताऽभवत् । तस्या पुत्रं मुमद्राक्यो गोबत्सपरिपात्कः ॥ ६८ ॥

अन्येऽसुर्मन्विता शीरी मुमद्रेण मनोहरी । अन्येन केनपिदत्ता गोपात्तेन सरोबरे ॥ ६९ ॥

उच्च मत्ता मुमद्रेण एहं मत्तान्मवासरे । अन्विके शीरिर्वा देहि मद्य खं पुत्रवत्सले ॥ ७० ॥

तथाऽवापि पुनः पुत्रो मे दुग्धं न च तन्दुत्वा । कथं मुत्त भवेत् शीरं तद्वाह मुभ साम्प्रतम् ॥ ७१ ॥

मुमद्रावचनं श्रुत्वा मुमद्रः प्राह तां पुनः । इवासि मे यदि शीरं ततो रक्षामि वसकम् ॥ ७२ ॥

तदाप्रहं परिष्कारं पाठशुद्धेः सुतस्य च । मुमद्रस्य तथा शीरिः प्रतिपन्ना मुमद्रया ॥ ७३ ॥

यावद्विला परं दुग्धं तन्दुत्वनरि मातृकम् । तत्संस्कारविधिं कृत्वा ददौ शीरी सुताय सा ॥ ७४ ॥

महाएदिसमेतेन मन्विता चाऽसुनाऽश्रिता । भूय प्रच्छदित्य क्षिप्रं तथा पात्रे प्रतीक्षिता ॥ ७५ ॥

भूयोऽपि मदित्य मत्ता देहि मे त्वं सुदुर्गुहः । वच्छदित्य तथा दत्ता मन्विता तेन साश्रिता ॥ ७६ ॥

ततो मुनेऽस्य किं सुकं बत्सपात्स्य निन्दितम् । सर्वमक्षयकं कर्तुं हि मे तनुसम्भ ॥ ७७ ॥

तथा शोचन्—

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैदानानि धर्मावयशस्कराणि ।

निमात्स्यवत्संप्रति मानिगानि च्चे नाम साधुः पुनरुदरिह ॥ ७८ ॥

चेठ्नावचनं श्रुत्वा वारिषेणो जगाद् ताम् । निनधमसमासगजातनिमत्तमानसात् ॥ ७९ ॥

उन्नयिन्यां पुरि रूपानो बभुवत्सो नरापिण । जामीदस्य प्रिया तन्वी परा बभुवती सती ॥ ८० ॥

1 क. अक्षयवत्स 2 क. निन्दितम्, पात्र विद्वज्जीवम्. 3 क. तत्संस्कारविधेयम् 4 क. बीतरमेऽसमाविष्टं ज. बीतरमे. 5 पात्र तत्संस्कारम्. 6 क. शीरि. 7 पात्र शीरि. 8 क. जगाम्.

अनयो रूपसंपन्ना सुता गुणमती प्रिया । कुमारी ज्येष्ठविख्याता नारीगुणगणोदधि ॥ ८१ ॥
 अन्वया सा सुख सुधा शयनीय मनोहरे । कुत्रोऽप्यागत्य वेगेन दद्या सर्वेण कोपिना ॥ ८२ ॥
 ततस्तत्त्वमप्यत्रोप विपय्यासशरीरकम् । निश्चलीमूतसवाही कुमारी सहसाऽभवत् ॥ ८३ ॥
 सुतावार्ता समाकर्ष्य बन्धशूक्तमुद्गधाम् । तस्मिन्नाऽऽहूतवानाशु मियवान् विपवातिन् ॥ ८४ ॥
 ततः समागता सर्वे ततश्चननिवासिनः । उपविष्टा यथास्नानं तदानीं मतिमानिनः ॥ ८५ ॥
 ताम्भ्रुवादिभिः समान्य तस्मिन्ना निशगायिमान् । मत्सुताजीवनं सन्त कुर्वन्तु मतिशालिनः ॥ ८६ ॥
 शिरोनेत्रं विचायाशु मूर्ध्नि निगदन्ति ते । त्वत्सुतासमहोऽस्माकं राजन् विशति नो स्फुटम् ॥ ८७ ॥
 ततस्तद्दहनस्यान्ते धन्वन्तरिर्भिर्जगौ । शक्नोमि नागमानेतु त्वत्सुवोत्पापनं न तु ॥ ८८ ॥
 धन्वन्तरिवचनं श्रुत्वा वसुपात्रे जगावमुग्ध । अष्टनागकुल्यद्वातं कुरु त्वं मण्डलं च मो ॥ ८९ ॥
 अनन्तं बासुकिं चैव कर्कोत्तं तद्विक्रान्वितम् । तया पद्ममहापद्मौ कुलिकं शङ्खपात्रकम् ॥ ९० ॥
 एतान् सर्वान् समाहूय मण्डल्यधिगतानरम् । धन्वन्तरिरसौ चक्रे वसुपाठनिदेशत ॥ ९१ ॥
 अग्निकुण्डं विचायोर्बैः स्फुरितराज्जससंयुतम् । धन्वन्तरिस्त्वाचैतान् सकलानपि योगिनः ॥ ९२ ॥
 वसुपात्रमुता दद्या येन पापेन योगिना । स परं तिष्ठतु क्षिप्रं यान्त्वन्वये मण्डल्यद्वहिः ॥ ९३ ॥
 विपवातिवचनं श्रुत्वा सप्तनागकुल्यन्वगु । कुलिकस्तु सद्योपत्वात्तसौ तत्रैव मण्डले ॥ ९४ ॥
 धन्वन्तरिभुं प्राह नागं कुलिकसंज्ञकम् । एहापात्यविषं पाप विशाभिं बाऽग्निपोऽभवत् ॥ ९५ ॥
 धन्वन्तरिगिर श्रुत्वा बन्धशूक्त्रेऽपि तद्विषम् । विहाय निर्मयो मंथु अग्निकुण्डं विवेश स ॥ ९६ ॥

तथा चोक्तम्—

वर प्रविष्ट भवतिष्ठे हुताशने न चापि भ्रमं भिरसस्मितं श्रतम् ।
 वरं हि स्युः सुविद्युश्चकर्मणां न क्षीत्स्मृतिस्सस्त्रितं हि जीवितम् ॥ ९७ ॥
 स्वरूपलोकेनोत्पैर्जितशत्रुवधुवनम् । रत्नामरणमामारमावितास्त्रशमूतकम् ॥ ९८ ॥
 पादनुपूरुणंकरवपिरीकृतविष्णुसम् । अन्तःपुरं कृतानन्दं संप्रापयेत्नान्तिकम् ॥ ९९ ॥
 निरीक्ष्यान्तःपुरं धर्षं सोमशर्मसुनिं तदा । जगात् वारिपेणोऽपि भोगनिःस्पृहमानस ॥ १०० ॥
 अन्तःपुरमिदं अन्तं ममिहस्त्रितुरङ्गमान् । सोमशर्मं एहाण त्वं मदीय सकल धनम् ॥ १०१ ॥
 वारिपेणोदितं श्रुत्वा सोमशर्माऽस्तिविस्मितः । बैराग्याद्विषचेतस्त्रे दम्भ्यौ मनसि धीरधी ॥ १०२ ॥
 बहो त्यागो महात्म्य बहो धैर्यमहो तपः । बहो सत्यमहो धीर्यमहो अन्तरहो महः ॥ १०३ ॥
 बहो बचनसौभाग्यमहो रूपमहो गुणः । बहो शीतं वृषागारमहो विमबकारणम् ॥ १०४ ॥
 एवं विचिन्त्य कुशला अन्तासुखशिरच्छवी । वारिपेणं जगौ वीरं सोमशर्मा गुण्यकरम् ॥ १०५ ॥
 नूनं निर्मूर्खिमायातं मित्रत्वं तव शोभनम् । मां नियोजयतो सूक्ष्मं मार्गं रत्नत्रयात्मके ॥ १०६ ॥
 तस्माद्दुच्छिद्यं पासापौ महावीरविनान्तिकम् । विचायालोचनां वत्र शोभनं नो मविष्यति ॥ १०७ ॥
 सोमशर्मोदितं श्रुत्वा तत्समं निरयावतः । "अननीवन्दितो मकस्या वारिपेणो महामतिः ॥ १०८ ॥
 केवलात्मनेत्रस्य सुरासुरनवस्य च । क्रमेण वीरनामस्य समीपं प्राप्तवानसौ ॥ १०९ ॥
 धालोचनाविधिं कृत्वा वत्सकश्चे प्रशान्तधीः । महावैराग्यसंपन्नं सोमशर्मा सुनिबधौ ॥ ११० ॥

1 पत्र सोमशर्मोदितं राजन् वैष्णवी को 2 क कुलोत्पाने 3 क मण्डलं च मे 4 क यथा 5 क त्वम्
 कर्त्तव्यं, 6 क सुमम्, क सुपुष्पम्, अ सुपुष्पिणम्, 7 क वत्समी, 8 क लोचनोदये 9 क सुमम्, क
 सुपुष्पम्, अ सुपुष्पिणम्, 10 क सुपुष्पकम्, पत्र सुपुष्पकम्, 11 अन्वया
 व को १

यथा कृतः स्मिरीकरो वारिषेणेन तस्यतः । भार्यानिहितचित्तस्य सुवर्ता सोम्यमन् ॥ १११ ॥
 तयाऽप्येनापि वीरेण धर्ममावितचेतसा । कृतम्यो धर्मसुखस्य सम्यक्त्वादिभ्युतस्य वै ॥ ११२ ॥
 ॥ इति श्रीसोमशर्मचारिषेणस्मिरीकरणकथानकमिदम् ॥ १० ॥

११ विष्णुकुमारकथानकम् ।

- १ कतोऽवन्तीशूदरेषे श्रीमदुज्जयिनी पुरी । अस्तां वसूत् राजेन्द्र श्रीधर्मा श्रीधरो महान् ॥ १ ॥
 प्रियंबदा महाभार्या नामतः श्रीमती पता । कञ्जनिज्ञानसपक्षा श्रीमती भूपतेरभूत् ॥ २ ॥
 षड्विंशत्यस्यैव प्रह्लादो नमुषिस्तया । अत्वाप्ये मषिषस्तस्य भूपतेरभूत् प्रिया ॥ ३ ॥
 अकम्पनादियोगीन्द्रा भुतसागरपारगा । तदुधानवन प्रासा विहरन्त सखीतया ॥ ४ ॥
 एकं दिनं तदुधाने स्थाप्यापगतचेतसाम् । अकम्पनमुनिस्त्रेपां इदौ मौनं महामति ॥ ५ ॥
 २ एक्रे मुनिन तन्मध्ये केवलं भुतसामर । मिश्राय नगरं याव स्खितस्यप्राथनेष्यया ॥ ६ ॥
 सौधोपरि खितो यावन्मषिषि सह तिष्ठति । तावत्सत्यत्यर्थं लोकं प्रवृत्तं वनसन्मुखम् ॥ ७ ॥
 ततोऽप्राचीत्तदा राजा मषिषो निकटस्थितान् । जूतं लोकं किमर्थं वा वनं याति विनोत्सवम् ॥ ८ ॥
 निशम्य भूपतेराकथं उवाची तं वगौ षड्विंशः । पापमुत्सृज्युरोधानं भगवता नमस्कृत्विष ॥ ९ ॥
 शूरीत्या सर्वमायेन पुष्पभूषाद्युवादिहम् । तद्वन्दनायमायाति तद्वन्द्ये निखिले जन ॥ १० ॥
 ३ षड्विंशकस्य समाकम्प्य भूपक्षकचित्तपरः । उवाच तं तदा वीरस्तदात्येकनक्षेत्रकः ॥ ११ ॥
 तदेहि तद्वनं यावो नस्ता तान् मुनिपुङ्गवान् । भुत्वा धर्मं इवाहं च स्वमेप्यामो गृहं ततः ॥ १२ ॥
 षड्विंशः प्रोवाच भूपोऽपि भूपस्य वचनादिमम् । धर्मस्य ऐक्यप्यस्य' धेदो मूठं यवेक्षुष ॥ १३ ॥
 या भुति' स भवेद्देहो धर्मशास्त्रं स्पृतिः स्पृता । सकलेष्वेषु मीमांसा धमस्ताम्यां धर्मो पुनः ॥ १४ ॥
 भुतिस्पृतिमर्थं धर्ममवितिष्ठति यः सदा । इहलं स सुखं प्राप्य प्रमुक्तं भाक्यं तथा ॥ १५ ॥
 ४ इदं वेदे समुरिष्टं वाक्यं जनमुवाचहम् । लोकं प्रमापयतां यातं ब्रह्मवक्त्रविनिर्गतम् ॥ १६ ॥
 यदि पृच्छसि मां भूप धर्मं वेदमत् परम् । सर्वलोककृते हृदं निर्मलं कथयामि ते ॥ १७ ॥
 मयममपचमोऽयं भुतिस्पृतिवदिहकृतः । निप्रमुपपरित्यक्तः संमतो न विशदयौ ॥ १८ ॥
 भुत्वा षड्विंशोऽनेन मापितोऽयं महीभुजा । भवस्वमेव गन्तव्यं मुनिपार्श्वं मया वते ॥ १९ ॥
 षड्विंशोऽवाचि भूपोऽपि 'भूपतिगर्भमीशुष । विविष्ये तानह वादात् त्वं मय्यस्तो मय प्रभो ॥ २० ॥
 ५ राजा तद्वचनं भुत्वा क्षेत्रुकप्यासमानसः । जगाम मषिषि' सार्धं वनं मुनिसमाकुठम् ॥ २१ ॥
 यावत्संयापन तन कुर्वन्ति मुनिभिः समम् । मौनमादाय विष्टद्विश्वावर्ष्यं वदत्वत् ॥ २२ ॥
 'अस्मदो रीतचतोमि' भगवन्मूर्धराश्रिणि । न किंचिदुचरं इत्तं त्वापमेभ्योऽपि भूपते ॥ २३ ॥
 निव्यस्य मषिषः साधून् मानमादाय संसितान् । निगदन्ति स्म भूपार्थं तोपद्वष्टनूदा ॥ २४ ॥
 परस्मानि कृतं भूप दौहदं वाग्मिभ्युभिः । तद्वान् भगवान् प्राप्य विटीनं हृदये च तत् ॥ २५ ॥
 ६ तस्मादुविष्ट गण्डामस्वरितं निजमन्दिरम् । न धर्ममन्तरेनाप्य स्थानं सुखं मनन्विनाम् ॥ २६ ॥
 एवं निगद्य भूपार्थं जलातोऽपि वनान्तरात् । निजमुत्सोपसंप्रसा भवनं गन्तुमिच्छन् ॥ २७ ॥

एकोज्ज्वलान् समायति शृङ्गहीनः पुरावरम् । न प्ररूपधरो राज्ञो दर्शितो बलिना मुनि ॥ २८ ॥
 बने पुरा स्थितं दृष्ट्वा प्राहेमं श्रुतसागरः । आगतोऽसि कुतो मद्र मूढि मे त्वरितं खड ॥ २९ ॥
 बलिस्त्राहणं श्रुत्वा अगौ त नृपसाक्षिकम् । ज्ञानी त्व मां न जानासि पुरास्वनगरागतम् ॥ ३० ॥
 मन्तं वेद्यहं नूनमिहत्वनगरागतम् । पृच्छामि अप्रतिर्यक्त्वमनुष्यमुखं मधम् ॥ ३१ ॥
 श्रुतसागरसङ्घातय श्रुत्वा बलिस्त्राह तम् । यते किं कोऽपि जानाति ह्यन्यजन्मभवान्तरम् ॥ ३२ ॥
 स्योऽयं मुनिनाऽत्राचि तद्भवान्तरवेदिना । भवद्भवान्तरं वेदिं गृणु त्वं कथयामि व ॥ ३३ ॥
 इहैव नगरे विप्रो स्त्राणीस्त्रसमव । क्रोधमानादिसंभ्रष्टा कपिलः कपिलोद्भव ॥ ३४ ॥
 बन्धदा धनलोभेन दम्भादग्निं कथाकचि । युद्धमासीत्कृताकर्मं तव देवगणस्य च ॥ ३५ ॥
 बनेन पञ्चतां नीतः कोपास्त्रनिरीक्षणः । करवाल्लसमाधाताधरकं प्रथमं गत ॥ ३६ ॥
 उदीर्यं द्रुक्ष्वत्सस्मादासुपि क्षयमागते । स्त्रोक्युष्मानुभावेन भ्रमूव हरिणो धने ॥ ३७ ॥
 स्योऽपि गीतदोषेण कर्मभ्रमपहारिणः । म्याधेन पञ्चतां नीतो हरिणो मुग्धमानसः ॥ ३८ ॥
 देवकीदेवसंमूहो मिथ्यात्वग्रहदूषितः । जातो मग्नी नृपस्यास्य साम्प्रतं बलिरुत्तमः ॥ ३९ ॥
 यथा बलिना प्रोक्तं तेन तच्छ च दूषितम् । प्रमाणनयनिष्ठेषु प्रमोद्रे बनेकथा ॥ ४० ॥
 राजा तोष परं प्रायः श्रुत्वा बलिभवान्तरम् । वा बन्धमूल्यं स्मृतं श्रुतसागरयोगिना ॥ ४१ ॥
 मत्वा मुनेः पदाम्भोजं श्रुतसागरयोगिनः । विलम्बमभिभिः सार्धं अगामाथ स्वमन्दिरम् ॥ ४२ ॥
 जित्वा वार्हं सुदृष्ट्वात्मा तदानीं श्रुतसागरः । अकम्पनगुरोः पार्श्वं प्राप्य तस्यै प्रणम्य तम् ॥ ४३ ॥
 दृष्ट्वाऽपु पुरतः सूरिर्वदति स्म कृताग्रसम् । सच विहाय चान्यत्र कथयोत्सर्गेण तिष्ठ सो ॥ ४४ ॥
 अकम्पनगुरोर्वाक्यं श्रुत्वा हि श्रुतसागरः । हित्वा गर्भं पुराम्नाथे कथयोत्सर्गेण तस्मिन्वान् ॥ ४५ ॥
 श्रुतसागरनामानं मुनिं स्नानस्मितं निष्ठि । नगरसन्निवेशं ददृशुः क्रूरमधिपः ॥ ४६ ॥
 वासाय करवात्मनि दग्धदन्तच्छरा मृशम् । वेष्टयित्वा स्योपेता सर्पतल्लेज्जतसिरे ॥ ४७ ॥
 बाहुच्छरनिश्चिंशा मुकुटीमीक्याल्लिङ्गाः । लज्जविलमुस्तामोगा कोपास्त्रनिरीक्षणा ॥ ४८ ॥
 तत्सङ्घपातकरिण्या तदा देवतया मुनिम् । परितः स्वस्मिताकृष्टा बभूवुस्तच्छपेन वे ॥ ४९ ॥
 दृष्ट्वाविह्वलचितानां मुनिनिन्दाविषासिनाम् । अनयाऽवस्यया तेषां धर्षरी वित्तय गता ॥ ५० ॥
 अवास्त्रोदये चाते दृष्ट्वा तांस्तदबस्थितान् । प्राया राजास्य सर्पे हाहाकरं विषाय वे ॥ ५१ ॥
 महाकलकलं श्रुत्वा अधिरीकृतदिष्टुस्त्रम् । लोकाणां मूर्धति प्राह देवता यगनसित्वा ॥ ५२ ॥
 'महावासस्थितं सार्धं मुनिं हन्तुं समुद्यतान् । निस्सरकारिणो हन्मि स्युतेऽहं त्वदग्रतः ॥ ५३ ॥
 देवीवधनमाकर्ण्य मूर्धतिः प्राह तां पुनः । महाकथतो विमुञ्चार्थं बुद्धिहीनानिमानरम् ॥ ५४ ॥
 मुमोच मूर्धवापयेन देवैतवान् कृतागसः । महतामुपरोधेन प्रसीदन्ति हि देवताः ॥ ५५ ॥
 विमुक्तबन्धना सन्तो मुञ्च देव्या नरेष्ठिना । निर्भीष्टिवा हृत देशात्कारोऽपि मलीमसा ॥ ५६ ॥
 देवत्वस्य मुनिं नत्वा समाधिनियमं तदा । अगामाऽप्यतां ह्यपि स्त्रेष्ठापारा हि देवताः ॥ ५७ ॥
 आसर्षमिदमाकर्ण्य श्रुत्वा धर्ममतः परम् । केचिन्म्रावकतां प्रायाः केचिन्मप्यस्तां पराम् ॥ ५८ ॥
 स्योऽपि नमनं कृत्वा मुनेरस्य प्रशान्तधीः । स्त्रेक्ष्रे मुनिगुणग्राही अगाम स्तं निकेतनम् ॥ ५९ ॥
 उपसर्गजयं कृत्वा नृपलोकनमस्कृतः । अगाम स्त्रगुरोः पार्श्वं निर्दोषः श्रुतसागरः ॥ ६० ॥

- मयान्यद्विकृतं ज्ञात संविवान तदुच्यते । कुम्भकल्पदेशेऽस्मि हस्तिनागपुरं परम् ॥ ६१ ॥
 तत्रामवन्महापथो भूपतिर्नवनक्षत्रम् । कम्भीमती महादेवी तस्य कम्भीसमन्विता ॥ ६२ ॥
 तयोर्द्वौ नन्दनौ जातौ पद्मविष्णुमहापथौ । विनयाचारसंपन्नौ प्रतापहतशत्रवौ ॥ ६३ ॥
 कथावित्तिहरश्चर हस्तिनागपुरं वनम् । श्रुतसागरचन्द्राक्ष्यं सुरियाचारपण्डितम् ॥ ६४ ॥
 १ महापद्मनृपं श्रुत्वा चन्द्रान्तं श्रुतसामरम् । मुनिं नन्तुं बगामार्थं समुतो वनमुत्तमम् ॥ ६५ ॥
 श्रुत्वा धर्मकथां तत्र वत्सा पद्मस्य सपदम् । विष्णुना श्रुतवार्थ्यन्ते महापद्मस्तपोऽग्रहीत् ॥ ६६ ॥
 चत्रान्तरे परिप्राप्य हस्तिनागपुरं तके । पूर्वोक्तमभिधो भूयो ज्ञाता पद्मस्य मभिष्व ॥ ६७ ॥
 अथ सिंहवत्ये राज्ञा क्रोडनीयो महाबलः । म्यात्रसिंहादिभिर्मिमे फर्वतान्ते वसत्यसौ ॥ ६८ ॥
 धनधान्यद्विरम्यानि रूप्यहस्तिनुरक्षमान् । आदाय पद्मदेशस्य स तस्यौ क्रोडमप्यके ॥ ६९ ॥
 २ खदेशलुम्बजं श्रुत्वा पद्मं पद्मरतेक्षणम् । हस्त्यभरणपादात्तयुक्त्येऽपि हृदि सिञ्चवान् ॥ ७० ॥
 विमनैस्त्वं मया पद्मं पद्माऽऽतिक्लितवद्भ्रमम् । अगाविति गुणावासो वलिरिक्लितक्रेविर ॥ ७१ ॥
 मूर्ध्निचोऽसि किं राजन् शोकवान् दुःखितोऽसि किम् । यद्विदं तद्ददं शिषं सर्वं संपादयामि ते ॥७२॥
 मदीयो लुम्बितो देशो वते सिंहवत्ये च । दुर्गमाभित्य दुष्टेन तेन दुःखं ममापिकम् ॥ ७३ ॥
 पद्मस्य वचनं श्रुत्वा वलिरूपे नृप पुनः । वशीकरोमि तं शत्रुं स्वशुष्मा धीरतां मया ॥ ७४ ॥
 ३ वलिवार्ष्यं समाकथ्य तोषकवृत्तिकाहकः । वनस्य तच्छत्रादेव पद्मं पद्मनिभेक्षणम् ॥ ७५ ॥
 अन्येषु वलिवार्ष्येन स्वातुच्छृते दिने क्षुभे । नक्षत्रे राजनीनाये प्रस्नानकरोत्प्रभुः ॥ ७६ ॥
 गोपिक्रमसु सुदीर्घासु ध्रुवसु वनासु च । विप्रविप्रविप्रिप्रासु कृतासु वरक्षित्तिभिः ॥ ७७ ॥
 प्रासादिक्रान्तक्षेत्रिमासितास्तित्विप्रदान् । वलिं प्रवेशयामास पुर्यान्पुरुषिक्रमान् ॥ ७८ ॥
 वज्रनात्रिसमानेषु महिषेषु कम्बलना । गुरूरारोपयामासुः पुर्मांसो गोपिक्रमकाः ॥ ७९ ॥
 ४ महामहिषसार्पोऽयं महापुरुषसंगतः । वचात् वलिवार्ष्येन हस्तिनागपुरादरम् ॥ ८० ॥
 ततः क्रमेण संप्राप्तस्तदा सिंहवत् पुरम् । महामहिषसार्पोऽपि वलिनोऽपिष्ठितो महान् ॥ ८१ ॥
 तच्छ्रोत्रमप्यकं प्राप्य गोपिकान्तरतो नगः । पाटयित्वा तु तत्र शक्यैर्निर्यसुस्तद्विवासिनः ॥ ८२ ॥
 उतः सिंहवत्ये दृष्ट्वा परचक्रं समागतम् । दृष्ट्वन्तम्बुदं भ्रान्तं कुन्तप्रासासिमीपणम् ॥ ८३ ॥
 अपिच्छ समावेमं तुरङ्गं चक्रचामरम् । तत्सन्मुखममीयाय कोपत्येदितत्वेचनं ॥ ८४ ॥
 ५ ततो वलिरि स्रष्टं दृष्ट्वा सिंहवत् पुरः । स्वसैन्यसमुदायेन तत्सन्मुखमवाप स ॥ ८५ ॥
 सङ्घनेऽनुसमापदेः करवात्कर्मैर्मैटैः । वलिः सिंहवत् शीघ्रं जीवप्राहं पृथितवान् ॥ ८६ ॥
 आदाय तं महासत्त्वं नृपं सिंहवत् वलिः । आत्रगाम स्वसैन्येन हस्तिनागपुरं परम् ॥ ८७ ॥
 अमास्नानस्वितसास्य पद्मस्यापतवद्भ्रमं । वलिः समर्पयामास तदा सिंहवत् नृपम् ॥ ८८ ॥
 दृष्ट्वा सिंहवत् राजा पद्मवेमं कृतानरिम् । क्रियते किं तवेदानीमसुखं वा सुखं वद ॥ ८९ ॥
 ६ श्रुत्वा पद्मवचो दीनं तर्कं सिंहवत्येऽवदत् । यत्तुम्य रोषते देव तदेव कुत साम्प्रतम् ॥ ९० ॥
 निम्नम्यास्य वचसार्त्तं तोषं प्राप्य नरापिषः । दद्यावद्भ्रपरिसृष्टं तस्यै कश्चनकादिकम् ॥ ९१ ॥
 क्वाप्यित्वा निजां केरां संधिं वा सार्त्तकत्तिकम् । मुक्त्येऽमुनाऽग्रमस्तोऽपि संतुष्टो निजपत्तनम् ॥९२॥
 अत्रान्तरे वलिं प्राद पथो दृष्ट्वन्तुः । वरं वृणीष्व मद्र त्वं तुष्टोऽहं स्वमनीषितम् ॥ ९३ ॥

सस्वामिवचनं श्रुत्वा बलिकूपे प्रमुं पुन । आस्तां तावद्भरो नाय निक्षेपो मे स्वयि स्थित ॥१४॥
 वय योयी तपोरक्षिं पूबाई पूजितं सताम् । श्रतैः सवभिरामुच्छे मुनीनां मुख्येवसाम् ॥१५॥
 बकम्पनमुनिर्ज्ञानी श्रीमदुत्थयिनीपुरात् । हस्तिनागपुरोषान नानाशृङ्ग समापयौ ॥ १६ ॥
 बकम्पनमुनिं धीरं समुनिं मुनिनायकम् । हस्तिनागपुरोषानमागतं धर्मदेशकम् ॥ १७ ॥
 श्रुत्वा निजग्रहं तिष्ठन् मुञ्चानो वनवाक्यतः । गत्वा वनमसौ दृष्ट्वा दृश्यौ पत्तिरिवं समी ॥१८॥
 श्रीमदुत्थयिनीतोऽहं प्रह्लादादिमिरन्वितः । निर्घाटितोऽधुना किं वा घाटयिष्यन्ति मां न किम् ॥१९॥
 क्वरापयन्ति नो यावद्योमिनो मम घाटकम् । तावत्करोम्यहं किंचिदेतेषां नाश्रनं तद्यु ॥ १०० ॥
 एवं विचिन्त्य संप्राप्य सूपतिं साधुवत्सलम् । बलिर्मधुरगम्भीरं यथाचे प्राक्तन वरम् ॥ १०१ ॥
 तदाक्यतोऽमुनाऽजाधि पथेनायं विवेकिना । आमहस्मितुरज्जादीन् प्रह्लाप त्वं पठे हृतम् ॥१०२॥
 नरेन्द्रवाक्यमाकर्ण्य मापितो बलिना नृप । दिनानि सप्त मे राज्यं देहि राजेन्द्र निमित्तम् ॥१०३॥
 महिपालोऽपि तदाह्वयं प्रदाय दिनसप्तकम् । प्रविश्यान्तपुरं तस्यौ तदुपाकृष्टमानसः ॥ १०४ ॥
 बकम्पनादियोगीन्द्रान् विठोक्य प्रथनस्वितान् । बलिप्रभृतयस्त्रेवामुपसर्गं प्रचक्रिरे ॥ १०५ ॥
 पतुर्वपि च पार्श्वेषु यज्ञशालां प्रवर्तिता । मुनीनां बलिनाऽऽदिष्टैर्मर्त्यैर्मममैरिव ॥ १०६ ॥
 तदाहृतमीनौषनादनदादितपुष्करा । मखानिष्ठशिक्षासिधितित्थन्यकृतभूमका ॥ १०७ ॥
 महिपालादिकवन् बीवाश्विभन्ति बलिचोदिताः । मया मुनिसकलैश्च च प्ननिपूरितविष्णुखा ॥ १०८ ॥
 क्यतोत्सर्गं विधायात्र मोचनार्थेऽमुनीश्वरा । प्रत्यास्थान च शाठ्यं तस्यु स्मिरशरीरका ॥१०९॥
 वय विष्णुकुमारस्य मिथिलानयरीक्षितः । गुरुर्ददर्श नम्रम भवपं बलिचक्रम् ॥ ११० ॥
 दृष्ट्वा भवगनद्वयं धरं विष्णुगुरुर्भगौ । बहो मुनिनिकयस्य चोपसर्गं प्रवर्तते ॥ १११ ॥
 द्रुतकः पुष्यवन्तास्य श्रुत्वा विष्णुगुरोर्बच । दिव्यज्ञानमुतं सुरिसुवाचेति विचक्ष्व ॥ ११२ ॥
 कस्मिन् स्थाने मुने केयां कृतो वा स विनश्यति । एतत्सर्वं समाचक्ष्व दिव्यज्ञानविश्लेषन ॥११३॥
 पुष्यवन्तवचः श्रुत्वा जगौ विष्णुगुरुस्तकम् । बकम्पनादियोगीश हस्तिनागपुरे वरे ॥ ११४ ॥
 क्वरापितोऽमुना नूनं बलिना पथमश्रिषा । उपसर्गो महानथ निवर्तं वनदुःसह ॥ ११५ ॥
 शीघ्रं विष्णुकुमारोप तपःपूतेन योगिना । श्रुदिसुक्तेन धीरेण तद्वृथात्स निरस्तते ॥ ११६ ॥
 श्रुत्वा मुनीन्द्रसहाक्यं संशयोन्मेषक्वरपम् । पुष्यवन्तोऽगमत् शिघ्रं धरणीभूपथं गिरिम् ॥११७॥
 तद्वहावासिनं नत्वा कुमारं विष्णुपूर्वकम् । जगाद पुष्यवन्तास्य द्रुतक्रे धर्मशुद्धधी ॥ ११८ ॥
 बकम्पनादिसाधुनामुपसर्गो महानथम् । हस्तिनागपुरे नाथ क्वठे संप्रति वर्तते ॥ ११९ ॥
 विकुर्वपादिका सिद्धिर्विद्यते भवतामियम् । तस्मा प्रमात्वतो नाश्रमुपसर्गं प्रयासति ॥ १२० ॥
 ततः स विस्मयोपेतस्तदा द्रुतकवाक्यतः । करं गृह्णन्मुखं चक्रे विप्रशैलं महातपा ॥ १२१ ॥
 सतो विकुर्वपासुक्कमात्मानमवगम्य सः । साधुपसर्गहान्यर्थं मतिं चक्रे महामति ॥ १२२ ॥
 यथासि सा गुहाश्रित्य विष्णुपापिविहारिता । श्लेषतिशयसंपन्ना विद्यते धरणीतले ॥ १२३ ॥
 वय विष्णुकुमारोऽयं गुरुनाऽपि विसर्जितः । पथपार्श्वं परिप्राप्य जगादैनं सप्तत्रयम् ॥१२४॥
 बस्यलुत्समायातो जिनधर्मः स दीक्षितः । उपसर्गो न केनापि मुनिधर्मस्य वा कृतः ॥ १२५ ॥

1 पं पुष्पकम्, पञ्च पुष्पकविरम्, 2 पं विचक्षणवतः 3 पं कृष्णम्, 4 पं कृष्णम्, 5 पं कृष्णम्, 6 पं कृष्णम्, 7 पं कृष्णम्, 8 पं कृष्णम्, 9 पं कृष्णम्, 10 Omitted in पं, 11 पं कृष्णोऽपि

धुम्नाकं जानतां धर्मं समस्यमधुना सताम् । साधूपेक्षा न सा मुक्ता विधातुं नीतिशक्तिनाम् ॥१२६॥
 तंन रान्यस्य' देवस्य न यावद्भवामसि । विनाशो जायते तावद्विपेक्षया हि माहनाः ॥ १२७॥
 भुत्वा विष्णुकुमारस्य बभूवं नरकुम्भर । उवाचेमं पुनः स्पष्टं वन्मत्स्थितमानसः ॥ १२८ ॥
 यथैतेषां मया पूर्वं वरो द्रव्योऽस्तितोषिषाम् । अतः किमपि कुर्वन्तो धर्तुं शक्या' न माहनाः ॥१२९॥

तपोऽहम्—

सकृदत्यन्ति राजानः सकृदत्यन्ति साधवः ।

सकृत्कन्या प्रदीयन्ते प्रीण्येतानि सकृत्सकृत् ॥ १३० ॥

- तेन त्वं यादृशो मेऽहं तादृशः सोऽपि माह नः । प्रवीमि नोमयत्रापि सममावा हि साधवः ॥१३१॥
 ततो निसृत्य वेगेन कृत्वा रूपं स वामनम् । समास्थितं बलिं प्राप वेदध्वनिमघोषरत्नम् ॥ १३२ ॥
 पठित्वा मन्त्रमस्ताप्रे स पादप्रयगुमिक्रमम् । प्रययाचे बलिं वृद्धमातृपितृनिमित्तम् ॥ १३३ ॥
 बलिः स्वरूपमात्रेण्य वामनस्य त्रिपादगाम् । मुनिं वदौ प्रहृष्टात्मा करे श्रेयं विधाय वै ॥१३४॥
 ततो विक्रयैर्वा कृत्वा निजकर्मस्य वामनः । विद्वेषैकं परं मेरौ द्वितीयं मानुषोचरे ॥ १३५ ॥
 श्वेतमप्राप्तुमन्नन्वस्तृतीयचरणोऽस्य सः । अन्तराष्ट्रे भ्रमन्नाष्ट्रे बहधिव परं कृतम् ॥ १३६ ॥
 ततो किञ्चरसेयया समेत्य मयविद्वत् । पूजयन्ति च तत्पारं विवित्रकनकाम्बुजैः ॥ १३७ ॥
 साधूपसर्गमाहस्य बलिमागे विक्रयैर्वा च । पश्चात्परं बभूवुस्ता बलिं शशमदेवता ॥ १३८ ॥
 निधाय मन्त्रके मस्य पञ्चकित्त्वप्रबन्धनम् । अरारोहं बलिं कृत्वा प्राप्यन्ति नमरं सुराः ॥१३९॥
 भूयोऽपि किञ्चराः श्रेयाः पादस्रष्टा बहन्ति ते । विधाय नो दद्यां पूत त्वं पादमुपसंहर ॥ १४० ॥
 घोषा मुषोपनामा च महाघोषा मनोहरी । वितीर्ष किञ्चरैस्तुष्टैरस्य वीचार्थिकं परम् ॥ १४१ ॥
 मुक्तैश्चाऽपि मत् विष्णोर्वैश्वदेवी किञ्चरामरैः । इहत्वनिजयार्थस्य सिद्धकृतमिनास्ये ॥ १४२ ॥
 वीणाऽन्यां दक्षिणभ्रेण्यामुत्तरस्यां कृता परा । निजयार्थस्य संरक्ष्या विधावरगणाय वैः ॥१४३॥
 सर्वे विधावर देवा विस्मयाहितपुद्गवः । देव्योऽपि कतरं नत्वा यमुर्धाय ययायजम् ॥ १४४ ॥
 पशोऽप्यन्ये नृपाः सर्वे बलिप्रभृतिमभिजा । अकम्पनादिसाधुनां प्रभेदाः पादपद्मजम् ॥ १४५ ॥
 दृष्ट्वाऽविश्रयमीच्छं प्रापुः केषि महाश्रतम् । केषिष्णुबभूवुः श्रुत्वा केषिषोपशर्म परम् ॥ १४६ ॥
 येऽपि विष्ण्वाऽश्वो श्रेकरः श्लोवाधिकलुपीकृत्वाः । जिनवर्मं प्रशंसन्तस्वस्त्युर्मुदितचेतसाः ॥ १४७ ॥
 उपसर्गं सहित्वा ते पतयो कम्पनादयः । ध्रुमानुष्ठानसंमुक्ता धर्मयोग्यं परं पशुः ॥ १४८ ॥
 विधाय मुनिवासास्यं कुमारो विष्णुपूर्वकः । बाभ्रुवर्नां गुरोः पार्श्वे कृत्वा योग्यं परं ययौ ॥१४९॥
 ॥ इति सत्यवत्सवत्सस्यविष्णुकुमारकथानकमिदम् ॥ ११ ॥

१२ वैरकुमारकथानकम् ।

- अथ नामपुरे रम्ये नागो नाम नराधिप । बालमीरस्य भार्याऽऽसीद् बावदित्यतनुप्रया ॥ १ ॥
 तस्य पुरोहितो विप्रो द्रव्योऽयवत्रियः । तत्रार्थाऽपि च सोमिच्छ सुभृतिमयिनी सख्य ॥ २ ॥
 पशून् सोमद्रव्योऽसा मन्त्रो लोकेनन्दनः । सवेदकान्तिसत्तानजितवन्त्रकरोत्करः ॥ ३ ॥
 बहिष्कृतपुरे राना दुर्मुखोऽभवद्विदधी । दुर्मुखी तस्य माया च कञ्चयुषविधारदा ॥ ४ ॥

सुमृतिशास्त्रो नाम तस्योऽपि पुरोहितः । तद्व्याप्यं कश्यपी तस्मात् सोममृतिः सुतोऽभवत् ॥ ५ ॥
 सोममृते स्वसा चार्वी कृत्स्नविज्ञानकौशला । रूपपौवनसपन्ना यज्ञसेनेति कीर्तिता ॥ ६ ॥
 अन्यदा सोमदत्तोऽपि हस्तिनागपुरादरम् । शक्रशाकृत्प्रतीतिरहिन्मृत्पुरं ययौ ॥ ७ ॥
 विभ्रान्तस्त्रादिन सोऽपि कृतप्राषूपकक्रियः । सुखासनोपविष्टः सन्मातुलं निजयाविति ॥ ८ ॥
 क्षिप्रं दर्शय मां राश्वो मातुलं सेहवत्सलः । सवत्सरादतो येन वर्तन मे प्रजायते ॥ ९ ॥
 उच्छोऽपि मातुल्येऽनेन मूयो मूयः प्रजल्पितैः । महामास्यस्यसुक्ते न त न्यति ममुजम् ॥ १० ॥
 ज्ञात्वा मातुलसद्भावं पैशुन्येन समन्वितम् । पिशाचरूपमादाय स विवेश नृपाल्यम् ॥ ११ ॥
 ततो रज्वाऽपि त दृष्ट्वा सोपचारं वगाविमम् । क्रेऽसि त्वं केन कश्येण समायातो मदन्तिकम् ॥ १२ ॥
 नृपवाक्यं समाकल्प्य अगादयं नराविषम् । हस्तिनागपुरात्सोमदत्तोऽहमागतः ॥ १३ ॥
 यदि कस्यासि विज्ञानं शक्ये शास्त्रकृत्यसु च । ततो मया समं राजज्ञागच्छतु करोतु तत् ॥ १४ ॥
 इति तद्वचनं श्रुत्वा केचिच्छृणुसमान्तरम् । उरियता सहसा कर्तुं तस्मिन् स्वगुणान्तरम् ॥ १५ ॥
 तवक्षे युगपत्सर्वे सोमदत्तेन धीमताः । अनुर्वेदेन शब्देण कृतामिरपि निर्दिताः ॥ १६ ॥
 धनुर्वेदादिविज्ञानैर्षित दृष्ट्वा नृपव्रजम् । सतोपो मूपतिस्रस्यै ददौ मधिपदं महत् ॥ १७ ॥
 ततोऽन्यदा वितोक्त्येवं महामूर्तिं पुरोहितः । सुमृतिमातुलः प्रीतो ददामस्यै सुयज्ञिकम् ॥ १८ ॥
 सुखानाया रतिं तेन सोमदत्तेन मोगिना । पश्य सहसा गर्भो पञ्चिन्नयाः सुतेजसः ॥ १९ ॥
 पुरःस्थितां मनःकान्तां कान्तां तामवदत् प्रियः । किमर्थं बहमे मृदि शोकसुक्तेव दृश्यसे ॥ २० ॥
 श्रुत्वा कान्तबन्धुं क्षिप्रं यज्ञदत्ता जगौ धवम् । आभ्राणि स्थादितु नाम दौहद मे मनःप्रियम् ॥ २१ ॥
 भार्यावचनमाकर्ण्य सोमदत्तोऽगमद्ब्रह्मात् । आभ्राणि तानि धानेतु धनकस्तेऽपि दुःखितः ॥ २२ ॥
 नदीतीरं समासाद्य धनाप्रवस्ताजितम् । फलित्वाप्रस्तोर्मूढे ब्रह्मार्थं यतीश्वरम् ॥ २३ ॥
 मुनिप्रभावाद्भ्रात्रिण्यं संवातान्यत्र शान्तिनि । इति मत्वाऽन्यदहस्ते च कान्तायै प्रजियाय सः ॥ २४ ॥
 मिः परीत्स तमीशान मुनित्राचार्यमादरात् । श्रुत्वा धर्ममुप्यान्ते सोमदत्तोऽगृहीतवः ॥ २५ ॥
 ततो हि विहारं क्वपि सर्वेन गुरुणा सह । सोमदत्तं पुरं प्राप सोपारं मागधोऽभवत् ॥ २६ ॥
 श्रुत्वाऽऽत्मं गुरोः पार्श्वे सोपारे नयरे स्थितः । निःसृत्य सोमदत्तोऽस्मात्संप्रापन्नामिपर्वतम् ॥ २७ ॥
 ततो नाभिमिरो तत्र कश्योत्सर्गेण धीरधीः । सोमदत्तमुनिर्ध्याये तस्यौ वरशिखरतले ॥ २८ ॥
 यज्ञिका सुतमादाय बन्धुवर्गसमन्विता । ददर्श सा तदा कुप्यां कश्योत्सर्गस्थितं मुनिम् ॥ २९ ॥
 तस्यादोपरि तं पुत्रं मुक्त्वा निघुरमानसा । ययौ निजगृहं कुप्या यज्ञिकं रोदानकुत्स ॥ ३० ॥
 उपसर्गो महानेव यदि भेमेण भास्वति । तदाहारशरीरोदेः प्रवृत्तिर्मे भविष्यति ॥ ३१ ॥
 धामान्तेर महाखेटो देवान्तो हि दिवाकरः । मुनिं बन्धितुमायातो महादेवीसमन्वितः ॥ ३२ ॥
 दृष्ट्वा खेटोऽपि त बाळ मुनिपादोपरि स्थितम् । उपसर्गार्थमानीय मुक्तं केनापि हेतुना ॥ ३३ ॥
 एवं संचिन्त्य तं बाळं गृहीत्वा निजपत्निना । खेटः समर्पयामास पुत्रहीनः स्वयोपितः ॥ ३४ ॥
 मुनिपुत्रां विधायाञ्च पुण्यपन्थानुलेपनैः । कृत्वा नामान्य बाळस्य कुमारं वरपूजकम् ॥ ३५ ॥
 कृत्वा मुनिनमस्कारं भक्तिरोमाङ्गावृत्तः । मार्गवैकुण्ठागम्यां खेटो निजपुरं ययौ ॥ ३६ ॥
 ततो वृद्धिमनुप्राप पञ्चवर्षसमुद्भवात् । वैरादिककुमारोऽयं सखेटमनोहरः ॥ ३७ ॥

- कनकादिपुरे रम्ये निबभौपुनिकस्य' च । विमल्येपपदसान्ते वाहनस्य महात्मनः ॥ ३८ ॥
 दिवाकरादिदेवेन विद्यागुणगणाक्षये । नीतो वैकुमारोऽयं बालादित्यसमप्रभाः ॥ ३९ ॥
 कुलवातितपोविद्याशास्त्राविधिपारगः । नूनं वैकुमारोऽपि निर्भयौ तद्गृहे वरम् ॥ ४० ॥
 मन्यद्वाञ्छस्य नरेन्द्रस्य रूपराजितविभ्रह्म । इन्द्रपूर्णा मतिः पुत्री बभूव कलनिःसना ॥ ४१ ॥
 'तदा वैकुमारोऽपि रममाणो वयंसकैः । इन्द्रमला च तस्युभ्या सहसमवतिष्ठते ॥ ४२ ॥
 दृष्ट्वा वैकुमारं च दीम्बन्तं सुतयाजनया । तस्मिन्ना कान्तया साकं श्रीर्वा प्रतिनिविद्धवान् ॥ ४३ ॥
 आसीद् गरुडवेगस्य श्रीसमाह्वमतेरपि । मुक्ता पवनबेगेति रूपातिशयशक्तिनी ॥ ४४ ॥
 इय विद्याधरी धीरा विद्यां प्रहसिमुर्मिताम् । आराधयितुमुत्सुङ्गहीमन्त पर्वतं ययौ ॥ ४५ ॥
 यावत्प्रसाधयत्येषा विद्यां तद्द्वानतत्परा । भ्रमेण महता मुक्ता मम स्थाने' फलस्ययम् ॥ ४६ ॥
 'सहायैः कुञ्जमूर्तिर्विद्याधरकुमारकैः । तत्त्ववैकुमारोऽपि संप्रापत् तं नगं तदा ॥ ४७ ॥
 सिद्धिमागन्तुकामाणि विद्या विम्याथ कष्टकैः । यदाऽप्याकुर्वते कोऽपि तांस्तदेयं च सिम्पति ॥ ४८ ॥
 दृष्ट्वा विद्याधरीमिषु बदरीकष्टकैश्च ताम्' । व्येचने तानपि स्त्रिण तीक्ष्णतुण्डाक्षिरस्रधान् ॥ ४९ ॥
 कन्या निःश्वस्यतां प्राप्य कुमारं निजगौ पुनः । म्वत्प्रसादतः सिद्धा विद्या मम नरोत्तम ॥ ५० ॥
 'चेतसो मदमीष्टं ते तव्यार्थय महामते । प्रयच्छामि परं प्रीत्या तुभ्य पूर्णमनोरमा ॥ ५१ ॥
 'शेषरीवधन मुक्ता कुमारो वैरपूर्वकः । ययाचे तां महाविद्यां सावधि दिनसप्तकम्' ॥ ५२ ॥
 तदा वैकुमाराय मुकुमाराय धीमते । विद्या इत्ता तया श्लेषाशेषमत्कारिणी ॥ ५३ ॥
 ततो विद्यां समादाय गत्याऽऽबभूवराक्षीम् । कनिष्ठजनकेत्यामा मुक्ताञ्जुं च निरस्रवान् ॥ ५४ ॥
 तदानीममरावर्ता यथेष्टं सुरसंसदि । जनक स्थापयामास कुमारो नतिपूर्वकम् ॥ ५५ ॥
 एवं तिष्ठति यावच्च कुमारः प्रीतमानसः । तावत्पूर्वोक्तशेषर्यादतोऽन्यैरपि सुन्दरः ॥ ५६ ॥
 'शाला गरुडवेगस्रह शृतं पश्या निवेशितम् । इदावसौ मुक्तां श्रीमं विधिनोस्तवपूर्वकम् ॥ ५७ ॥
 तत्र वैकुमारोऽयं मुञ्चानः सुसप्तपदम् । देवेन्द्रभोगसंकस्यां सतोषं भवतिष्ठते' ॥ ५८ ॥
 प्रमस्य अशुरं श्रभूमवाप्याज्ञामधैतयो । बाह्यमरावती सोऽयं साकं पवनबेगया ॥ ५९ ॥
 मन्यद्वा द्यातुकार्येण शाला मातुस्यं सकः । पप्रच्छ पितरं सात त्वसुत्रोऽहं भवे न वा' ॥ ६० ॥
 मुक्ता वैकुमारस्य वचनं जनकेन शतम् । समास्थायं यथाशुचं तस्य कौतुकचेतसम् ॥ ६१ ॥
 'मुक्ता पितृवध' सत्यं जगदेदं स धीरधी । तात यामि गुरोः पार्थ संसारोऽम्भेरकारिणः ॥ ६२ ॥
 कुमारवचनं मुक्ता मूयोऽजाधि स बभ्रुमि । पितृभान्तुसमामुक्तैस्सात तावच्च गम्यते ॥ ६३ ॥
 पितृवाक्यं निशम्यायं जनकं प्राह सोस्तुकम् । ताव गन्तव्यमस्मानिर्निमित्त किं बहुहितै' ॥ ६४ ॥
 सद्यस्ते निशय मुक्ता कुमारस्य महात्मनः । विद्याधरपणा सर्वे तमादाय पुरादगु ॥ ६५ ॥
 उद्योपपदश्रीकैमपुत्रसञ्चरतिनी । धान्दिक्यास्या गुहा विम्या राजते कनकादिमि ॥ ६६ ॥
 'अस्यां साधुसमेतस्य सोमदत्तगुरोरिम । यदाम्याशं परिप्रापुस्तस्यमं स्त्रेराशुर्भः ॥ ६७ ॥
 शिः परित्य च भाषेन सोमदत्तादिभोगिनः । दिवाकरादिदेवाया' भ्रमेणु खषरा मुञ्चम् ॥ ६८ ॥
 उपविश्य यथास्थानं सोमदत्तमुनीश्वरम् । दिवाकरादिदेवोऽयं जगौ प्रपतमस्तकः ॥ ६९ ॥

1 क. वैकुमारः 2 एक पुष्पम्, अ. पुष्पविषम्, 3 क. कन्याः स्रष्ट, 4 क. मन्मथने 5 अ. विद्या
 6 क. कन्यावैभवं अ. कन्यावैभवं 7 क. श्रीति अ. श्रीका 8 क. स्रष्ट 9 एक वैभवं स्रष्ट, 10 क. कन्या
 नर्यावैभवं, 11 क. भवेवच 12 अ. श्रीम 13 [शेषरावण] 14 क. यथास्थाने

पस्त्वत्पादान्तिकाधीतो नन्दनो त्रेकनन्दनः । सोऽप्यमस्माभिरानीतः सविद्यो भवदन्तिकम् ॥७०॥
 शुक्लाऽस्य वचनं योगी तोषपूर्णं जगाद्विमम् । सविद्योऽप्यं समानीतो भवन्निः शोभनं पुत्रम् ॥७१॥
 यत्रान्तरे स्तुतिं भक्त्या विधाय करकुङ्कुलम् । तोषी वैकुण्ठारोऽपि सोमदत्तगुहं जगौ ॥ ७२ ॥
 मगवन् देहि मे दीक्षां संसारार्णवतारिणीम् । आहृष्टीं नाकसौख्यस्य मोक्षसौख्यस्य च क्रमात् ॥७३॥
 शुक्ला वैकुण्ठारस्य मन्यसिंहस्य भारतीम् । ददौ दैगन्धरी दीक्षां सोमदत्तगुरुवरा ॥ ७४ ॥
 दिवाक्राग्निदेवाया विधाधरकुमारका । विधाय महतीं पूर्वां यमुन्दे निजमन्दिरम् ॥ ७५ ॥
 इदं प्रकृतमन्यश्च कारणं तावदुच्यते । पूर्वोक्तमपुरा चासीन्नगरी परमोदया ॥ ७६ ॥
 अस्यां पृथिव्यो राजा वभूव विनयान्वितः । नीतिशास्त्रकृताम्यासो निर्वृतास्त्रिंशत्त्रय ॥ ७७ ॥
 धर्मप्रभावनासक्ता सत्सम्यक्त्वविमूषिता । उर्विच्छाऽस्य महादेवी विद्यते गुणसागरा ॥ ७८ ॥
 अस्माभ्यं पुरि भेटी दत्तान्तः सागरादिकः । आसीत् समुद्रदत्ताऽप्यं गेहिनी गेहमण्डनम् ॥ ७९ ॥
 दारिद्रिकां मुता जाता दारिद्र्योपहतानयोः । कठेन तदनेन नष्टे स्तः शोकेन वापि च ॥ ८० ॥
 क्त्वा समुद्रदत्ताऽपि दुःस्वसतसमानसा । मूर्तिं करोति सा दीना परप्रेषणकारिणी ॥ ८१ ॥
 दारिद्रिकां मुधाकृन्ता भ्रमन्ती नगरान्तरे । देहतीदत्तसिक्थानि मञ्जयन्ती च तिष्ठति ॥ ८२ ॥
 अन्यदा नन्दनो योगी तयाऽन्योऽप्यमिनन्दनः । प्रविष्टौ नगरं साधु चर्चामागेष सक्रमम् ॥८३॥
 तदा दारिद्रिका दृष्ट्वा पुमुष्ठाप्रसन्नचेतसाम् । मुनिर्दयागृहीतात्मा कनिष्ठो वदतीवरम् ॥ ८४ ॥
 जहो कथमियं बाला शरणोत्सिष्टकान्यलम् । अभाति मस्तेकं मित्रा शरावञ्चकसैरपि ॥ ८५ ॥
 पुनिकापत्रसंपत्तैश्चाहता विष्णुसैरागम् । मुह्ये तद्व्यसुत्सिष्टे स्मिरारुणविग्रहा ॥ ८६ ॥
 कनिष्ठमुनिसहास्यं शुक्ला न्यात्याजुवाच तम् । दिव्यज्ञानसमामुच्छे नन्दनो मध्यनन्दनः ॥ ८७ ॥
 येयं कन्या त्वया दृष्टा शरावोष्णिकस्रजनी । इहत्यनगरेऽस्य वसुमाऽऽशु भविष्यति ॥ ८८ ॥
 अत्रैव नगरे मिश्रुर्बुद्धिर्धर्मा सुधीवरी । प्रविष्टः पिण्डवृत्त्यर्थं नुभ्राव वचनं मुने ॥ ८९ ॥
 अमणोऽमोचसहास्यं भ्रूयते जनवाक्यतः । इमां रुद्धिं प्रसाभ्यायंस्त्वात्मादाय गृहं ययौ ॥ ९० ॥
 विधाय सप्तमाहारं स्नापयित्वा विधानतः । प्रीतां परमं च तां सोऽपि कोऽसि ते निगदाशु मे ॥९१॥
 शुक्ला तद्वचनं श्राव्य जगदिदं कल्मषना । ममैकं विद्यते माता नापरं कोऽपि पावनः ॥ ९२ ॥
 तद्व्याख्यात्वा तां समादाय मिश्रुरात्वरसंयुतः । प्राप्य तन्मातरं धेमाज्जगाद् प्रियसगताम् ॥ ९३ ॥
 मगिनी त्वं तमेयं च भागिनेयी मम स्फुटम् । यदहं ते करिष्यामि ज्ञान्यसि क्रिययाऽपि तत् ॥९४॥
 शुक्ला समुद्रदत्ताऽपि तद्वचो हृदयंगमम् । तथैवेत्यनुमेने सा पुमुष्ठाद्यामविग्रहा ॥ ९५ ॥
 तद्व्याख्यान्वन् समाष्टम्य मगिनी भागिनेयिकम् । प्रतिपन्ना निगधारं न्वविहारं जगाम सः ॥ ९६ ॥
 मुगधपकृतं त्वेन दुर्गन्धमपनीय च । कोष्ठमुद्धिं विधायात्सा धमनादिविधानतः ॥ ९७ ॥
 विच्छान्धमपुरस्त्रिग्वमकस्यपुत्रादिमि । शरीरं वृद्धिमानिन्ये तन्मा मिश्रुरतन्त्रितः ॥ ९८ ॥
 क्रमेण सा वयं प्राप्य बाल्यं ह्यदशवर्षजम् । करोति दोःकाःरुका मर्षी गीतं मनोहरम् ॥ ९९ ॥
 अयं राजा मसैन्धेन चतुःश्रेण भूयसा । स निगच्छन् पुरात्रीव शुक्ला च धृतिपशुतम् ॥१००॥

1 फ 'हाविनीम् 2 प आहर्षो ज आहर्षी फ आहर्षी. 3 अ तयाऽन्योऽप्यमिनन्दनः. 4 फ उद्धिं
 5 पञ्च इद्धि 6 फ बुद्धिर्धर्मा 7 फ पयता 8 फ वयमादिप्रमाण 9 पक मुच्यन् ज पुच्यन्,
 10 पञ्च add one more line after 100 यत्पुत्रादि तद्वचो पुमुष्ठा च बुद्धिपशुतम्, and it is
 a contamination of the two lines on either side

- यावच्छृणोति शरीरं खित्वा तुरगससितः । तावद्दर्शं सद्रां कन्यकं मूपतिं पश्य ॥ १०१ ॥
 किं किञ्चरी किमिन्द्रापी किं यक्षी खेचरी च किम् । इति सचिन्त्य मूषोऽसौ मुमूष्मरतिविस्मयात् ॥
 चेतनां प्राप्य मूषोऽयं निजगौ पार्श्ववर्तिनः । कस्येयं सुन्दरी लोका क्षिप्रं मम निवेशताम् ॥ १०३ ॥
 मूपचाक्यं समाकर्ष्य ते वदन्ति नरेभरम् । राजन् रूपसमामुक्त्य कन्येयं बुद्धधर्मण ॥ १०४ ॥
 श्रुत्वा तद्बचनं मूपं कन्याभ्यानपरायणम् । विशेषं स्वगृहं मूषो विह्वलीकृतचेतन ॥ १०५ ॥
 ततः कन्यानिमित्तेन मूपतिर्विह्वल्यत्मकः । क्षीप्रं प्रवेशयामास सचिवान् बुद्धधर्मणः ॥ १०६ ॥
 उपविश्य यथात्मानं तद्विहारे मनीषिणः । वदन्ति बुद्धधर्मापमिति मूपतिमग्निम् ॥ १०७ ॥
 सुपर्णरजतग्रामतुल्यवक्रुञ्जरात् । यदीच्छसि ततः कन्यां प्रयच्छ स्वं महीसुजे ॥ १०८ ॥
 श्रुत्वा तद्बचनं क्षान्तं बुद्धधर्मा जगौ तस्मिन् । त्रितीयां मुमूषेऽस्माभिः कन्या मुनिमवोदही ॥ १०९ ॥
 निश्चयं तद्बचखेऽपि सुन्दरीकृतमतोषिणः । जम्बूनरपते पार्श्वं कन्यावृत्तान्तमापिणः ॥ ११० ॥
 शोभने दिवनक्षत्रे योगे च रजनीपतौ । तयोर्विधानतो वृत्तं पाणिग्रहणमङ्गलम् ॥ १११ ॥
 राज्ञा प्रीतो विवाहान्ते पुरन्ध्रनृपसाधिकम् । बन्धुवार्थं महादेवीपदं प्रीप्सितमार्गणः ॥ ११२ ॥
 महारजतसङ्ग्राममखिषकादिसपदा । राज्ञा सन्मानदानेन बुद्धधर्मा प्रपूजितः ॥ ११३ ॥
 अथ फाल्गुनमासस्य शुक्लपक्षेऽष्टमीदिने । उर्विह्यं च रयं जैनं निःसारयितुमुद्यतः ॥ ११४ ॥
 श्रुत्वा नृपमहादेवी सपत्नीरयनिर्गमम् । उर्विह्यं प्राह ह्यस्यात्मा पतिपञ्चकठान्विता ॥ ११५ ॥
 पूर्वं बुद्धरथो यातु मध्येऽस्य नगरस्य मे । मयिक्रमननिर्माणं पश्चाद्भिनयस्त्वव ॥ ११६ ॥
 श्रुत्वा हारिदिक्रवाक्यं वज्रोपेक्ष समाहृतः । उर्विह्यं सोमदत्तान्तं जगामाश्रित्यलम्बुवा ॥ ११७ ॥
 उर्विह्यं सोमदत्तस्य विषाय क्षिरसा नतिम् । जयौ सब यथाकृतं सपत्नीसिद्धितं मुनेः ॥ ११८ ॥
 तस्मात्सत्त्वस्य मद्यस्य सामर्थ्यस्य महामुने । अद्यमेव च प्रसन्नो नान्योऽस्ति भवतामिति ॥ ११९ ॥
 भ्रातृकीचरन् श्रुत्वा सोमदत्तगुरुस्तरा । जगौ वैरकुमारं च विधानिकरमुपितम् ॥ १२० ॥
 तपोव्रतेन तप्रेण मन्त्रेणापि च सर्वथा । कर्तव्यं यत्किना यस्माद्भिनयज्ञाप्रवर्तनम् ॥ १२१ ॥
 विभ्रम्भिष्यं तद्वं कृत्वा स विस्मयं गुरुद्वितात् । ततो वैकुमारोऽप्यादमरावतिक्लृप्त्यात् ॥ १२२ ॥
 दिवाकरादिवबोऽयं सर्वविषायपरस्वकम् । हृष्टा प्रणम्य भावेन तस्म्युद्धितचेतसः ॥ १२३ ॥
 खेटान् सवानुचाचार्यं प्रष्टोऽमीभिः सर्वप्रमम् । तदा वैकुमारोऽपि कुशलप्रश्नार्थकम् ॥ १२४ ॥
 पूर्वोत्तरपरासुक्तमधुगनगारीमवः । विनेभरमहापूजायाम् सुधु प्रवर्तते ॥ १२५ ॥
 तन्मतेन ततः सर्वे श्रेयारुमनिरीक्षणम् । विषायपरमना क्षीत्रं सोमदत्तान्तिकं ययुः ॥ १२६ ॥
 प्रणम्य सोमदत्तादीन्सपोराक्षीन् महामुनीन् । पूर्वोक्तमधुगन्ते च प्रययुः खेचरोभरा ॥ १२७ ॥
 प्यापयित्वा पुरं सर्वं गयनं च समन्ततः । भीषणाक्षरसंयुक्तस्यसिवांसो नमश्चरा ॥ १२८ ॥
 महान्देवीरयान् सर्वान् बुद्धाचार्यसितानपि । खेट्य विष्वंसयामामुर्मपियित्वा नृपादिकम् ॥ १२९ ॥
 ग्रामयित्वा रमाश्रेष्ठान् महानन्देन पचन । उर्विह्यकरितान् स्वपान् महामापिक्यनिर्मितान् १३
 ह्यापि समताम्पनि भाण्डितादनिष्ठान्वलम् । करयित्वा समस्थानि संस्रष्टानियुतानि च ॥ १३१ ॥
 महारजतनिमाभ्यान् यचितान् मयिनायकः । पयस्तुपान् विषायप्रे सगुणभिनवस्मनाम् ॥ १३२ ॥
 म्यच्छन्तीरैवैति शिग्भे धीरैर्विभिदउत्तैः । गपादकन्ये स्वस्थं स्नापयांश्चकिरे त्रिनम् ॥ १३३ ॥

1 कः बुद्धुर्गौ 2 सुपर्णरति 3 कः यथाचार्यं पठन् 4 कः उविता 5 कः उर्विह्यः 6 कः हरिणा 7 कः कुमम् 8 बुद्धधर्मिणम् 8 कः उर्विह्यः 9 कः त्रिनयनमयः 10 कः विषयः 11 कः ययुः 12 कः ययुः 13 कः ययुः 14 कः ययुः 15 कः ययुः 16 कः ययुः 17 कः ययुः 18 कः ययुः 19 कः ययुः 20 कः ययुः

कर्पूरकुङ्कुमेनापि समात्मनमुत्तमम् । चकुर्वन्मन्त्रा मत्स्या जिनाना क्षीणकमपाम् ॥ १३४ ॥
 गन्वान्भीकृतमृद्भौषैः पञ्चवर्षे समुञ्जयैः । अचयन्ति जिनान् पुष्यै खेचरा द्युदधेत्स ॥ १३५ ॥
 शार्फ्याभ्यौदनसन्मद्रुद्रादिचरुमिर्भरै । पूर्वां कुर्वन्ति खेटौषा जिनाना पुरत पराम् ॥ १३६ ॥
 श्रीसङ्घावासकर्पूरसिद्धादिसल्लिहादिकम् । उच्छिपन्ति स्वतो भूपं जिनानां खचरेभरा ॥ १३७ ॥
 सिद्धमक्तियुतां सारां मन्मथवषट्कारिणीम् । विनस्तुतिं प्रकुर्वन्ति विषावरकुमारका ॥ १३८ ॥
 विषावीर्यंशंरुसाल्मद्रुद्रपद्मदेवैः । गर्वस्त्रिभपुरं तूर्यैराहृतैः सिल्विपाणिभिः ॥ १३९ ॥
 करपैरङ्गहारैश्च सयुक्त्य मक्तित्परा । धानन्दनाटकं खेटा प्रनटन्ति जिनाप्रत ॥ १४० ॥
 पञ्चाधारपरान् दान्तपञ्चेन्द्रियतुरङ्गमान् । प्रणमन्ति स्म योगीन्द्रान् खेचरेन्द्रा प्रमोदिन ॥ १४१ ॥
 पूषामहं जिनेन्द्राणां यः करिष्यति मानवः । तस्य पीडां करिष्यामो वयं शृणुत सज्जना ॥ १४२ ॥
 एवमुक्त्वा नृप लेखन् विन नत्वा मुनीनपि । तथा वैरकुमारं च खेचरा स्वपदं ययुः ॥ १४३ ॥
 विनधर्मप्रमावं च दृष्ट्वा मुदितमानसौ । नृपतिस्नान्महोदेवी भावकै तौ यमुषतु ॥ १४४ ॥
 केषिन्मुनित्वमापन्नाः केषिन्मूलवक्त्रां पराम् । केषिन्मिष्यस्वतां ठोक्त्वा केषिन्मनसि तोषिण ॥ १४५ ॥
 धर्मस्य कर्मक्षेत्रे ज्ञानी निमित्तज्ञः प्रवाद्यपि । तपस्वी चेति पञ्चैते सिद्धान्तोद्योतका मता ॥ १४६ ॥

तथा शोक्तम्—

धर्मकर्मी प्रावचनी वादी नैमित्तिकी तपस्वी च ।

पञ्चैते यतिवृषमा प्रवचनसोऽग्रसका प्रोक्ता ॥ १४७ ॥

पया वैरकुमारेण कृता धमप्रमावना । तयाऽन्येनापि कर्तव्या साधुना धर्ममिच्छता ॥ १४८ ॥

॥ इति श्रीवैरकुमारसम्पत्स्यशृणुणप्रभाषनाख्यानकमिषम् ॥ १२ ॥

७३ विनयधरनृपकथानकम् ।

अथ कुम्भपुरे श्रीमान् राजा श्रीविनयधरः । तस्य भार्या मनःकन्त्या विनयाद्रिमति परा ॥ १ ॥
 उद्यमोपपन्नो दासो राज्ञः श्रेष्ठी बभूव सः । उद्यमोपपत्ता दासी भेष्टिनो रमणी प्रिया ॥ २ ॥
 अन्योन्यप्रेमसंभवश्चेत्सोत्तनयोरमृतः । नन्दनो जनतानन्दो विनदासः प्रियवचः ॥ ३ ॥
 युष्मत्प्रभावतः किञ्चित्कर्मयत्नमते द्वि यत् । तत्तत्सिद्धिं यतो याति सिद्धार्थाद्दोऽप्यतोऽभवत् ॥ ४ ॥
 अयानेकमहाभ्याषिभिर्हिहृष्टीमृतमानसः । निद्रां न लभते नक्त दिवाऽपि विनयधरः ॥ ५ ॥
 अस्मिन्वर्मावशेषोऽमृद् मृत्पिष्ठीविरासिभिः । मिषगिररपि संसृक्ते बहुमि कृतकममि ॥ ६ ॥
 अश्रमसरे नृपोऽत्राचि धात्रेणम महात्मना । सिद्धार्थनामयुक्तेन भ्याषिविहृष्टविग्रहः ॥ ७ ॥
 एव करोपि यदि स्पष्टं यद्बोधो परधीधरः । ततो भ्याषिमहं क्षिप्रं निहन्मि तव निमित्तम् ॥ ८ ॥
 सिद्धाश्वचरनं श्रुत्वा राजेभं पुनरजवीत् । अमुकमपि ते वाक्यं करोमि हितकरिणः ॥ ९ ॥
 इदं तु मङ्कितं प्रोक्तं त्वया किं न करोम्यहम् । मञ्जीवितं त्वया दद्य तया राज्यमपि भ्रुवम् ॥ १० ॥
 मृषात्वचनं श्रुत्वा दीनकं कृपयाऽऽर्द्धधीः । त्मादाय करे याता सिद्धार्थो विनमन्दिरम् ॥ ११ ॥
 कृत्वा विनमुनिस्तोत्रं करयित्वा नृपेश्वरम् । सिद्धार्थो मूर्खत्वा सार्वं निविष्टोऽत्र सथासन्म् ॥ १२ ॥
 अत्यन्तधीरसंपत्सैर्दधिगन्धोदकैरपि । कुङ्कुमैः कुसुमैर्षुपीमस्त्रीपफट्टैरपि ॥ १३ ॥
 तूर्यशंखनिनादेन बधिरिहृत्तदिरमुसम् । सिद्धार्थो करयामास तदा विनमहामहम् ॥ १४ ॥

1 प विनं पुष्यैः 2 प सिष्याकारण 3 प अन्वयवर्षीयम् 4 पराङ्ग कुम्भम् 5 पञ्च मन्थविषता
 6 प धर्मवच 7 उ शिद्धार्थो भोक्तव्यो 8 पञ्च विनं

- जिनगन्धोदकं त्रिम्य सर्वोपि मुनेरपि । पादप्रक्षालनं सोऽपि पाययामास भूपतिम् ॥ १५ ॥
 यावत्तिवन्ति तद्गणो मन्यमानोऽनुत्पत्तिकम् । तावद्वाधिरसौ नष्टस्यवाधिव वेगत ॥ १६ ॥
 दृष्ट्वा सानुमर्षं राजा म्याधिनिर्गमकारणम् । जिनमक्तिस्त्रयामुक्तः श्रावकत्वं प्रपन्नवान् ॥ १७ ॥
 विधाय महतीं पूजां महासन्मानदानयाम् । सिद्धाय नृपस्तुष्टो महाप्राप्तशतं ददौ ॥ १८ ॥
 यथा श्रद्धयतो जैनं मते पापविनाशनम् । मुनिपादोदकं पीतं म्याधिर्निष्टोऽमुक्तः श्रुत्वात् ॥ १९ ॥
 साधुनाऽपि तथा पूर्तं जन्मस्युज्जरापहम् । पातम्यं मुक्तिक्रमेण धर्मपानीयमाश्रयात् ॥ २० ॥
 ॥ इति जिनमतश्रद्धानपरविनयपरचन्द्रपकथानकमिवम् ॥ १६ ॥

१४ बुद्धिमतीकथानकम् ।

- कश्चीजनपदे सारे वाराणसां पुरि प्रभु । राजा विश्वासवदोऽनुत् तद्गर्वा कनकप्रभा ॥ १ ॥
 चित्रचित्रकरस्तत्र विचित्रो नाम विश्रुतः । चित्रित्रादिपदां क्वन्ता तद्गर्वाऽपि चम्व सा ॥ २ ॥
 तस्सुता बुद्धिसंपन्ना रूपवतिविप्रदा । नीलोत्पललक्षयामा नाम्ना बुद्धिमती मता ॥ ३ ॥
 जिनस्य चित्रशास्त्रायां विश्वात्मयां पृहान्ते । चित्रं चित्रकरचित्रं विचित्रं कुर्वतेवरात् ॥ ४ ॥
 मन्यदा मक्षमादाय पितृर्बुद्धिमतीश्रीणी । विचित्रचित्रशास्त्रं वामाजगाम विज्यसिनी ॥ ५ ॥
 मन्त्रिकुष्टिमन्मन्ते मन्त्रेण्द्रमुज्जलम् । क्लिष्टेन तन्पिता रम्यं निर्मतीमृतमृतम् ॥ ६ ॥
 तत्कले चित्रशास्त्रं च विवेकं नृपतिं पराम् । ददर्श चन्द्रकन्धाय शिषिषिष्यं प्रमोन्नम् ॥ ७ ॥
 क्रीतुकेन करेणैदं मत्स्यद्वयति मृपति । बुद्धिमत्या च वाचदि विष्णुर्षोऽप्यं प्रमावित ॥ ८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं राजा उज्जाविनतमस्तकः । विज्यो मूर्कतां प्राप्य तस्यौ मनसि दुःखित ॥ ९ ॥
 ततोऽन्यदिवसं जाते मृप्य पुरतो जगौ । पितरं तस्सुता दद्यात् चित्रं कुवापमुत्तमम् ॥ १० ॥
 यौवनं याति नो यानदोदनस्य सुरोरिदम् । कुरु त्वं भोजनं तावद्विजम्बित्वं न सांप्रतम् ॥ ११ ॥
 वाक्यं तद्भवो राजा प्राहर्मां स सक्रीतुकः । बोदनस्य च किं भद्रे यौवनं ब्रूहि सांप्रतम् ॥ १२ ॥
 निश्चयं मृपतेवाक्यं जगौ बुद्धिमती तकम् । भोजनसोप्यता वदि ततस्त्वमतिस्वर्लकः ॥ १३ ॥
 मृपोऽन्यदिवसं मृते चित्रकम्पयसनम् । मृमुजोऽप्यं चक्ररासौ बुद्धिमस्य परीक्षितम् ॥ १४ ॥
 वचिचसयुतं कुर्वन् विद्यामान्यं विदोक्ते । तत्रायं मापितो मृपो महासूक्ष्मं भवानिति ॥ १५ ॥
 तद्वाक्यानि समस्तानि पस्यानि निश्चय्य सः । जयाद् श्रेयश्चक्राक्षस्तदा बुद्धिमती नृपः ॥ १६ ॥
 रे रे खते दुराधारे मत्तमातङ्गगामिनि । जिह्वामामूलवलेऽर्द्धं जिनपि क्रूरमापिणि ॥ १७ ॥
 नृपवाक्यं समाकथ्य निजगौ सा नरोश्वरम् । कर्सादिह ह्यं यासि मम त्वं कारयं जिना ॥ १८ ॥
 चापत्यमज्जतावाक्यं सस्त्रबो छठनं यदे । एते योगा प्रवृत्ताहं नाहं तद्व्यम्यतां विभो ॥ १९ ॥
 मन्त्रेण्द्रमादातुं चित्रम्यं नैव शक्यत । बोदनसोप्यता सारा तत्रत्यं चित्रमीक्ष्यत ॥ २० ॥
 श्रुत्वा बुद्धिमतीवाक्यं राजा विस्मितमानसः । पम्व प्रीतिसंपन्नस्तद्दर्शयित्वा जेवन ॥ २१ ॥
 बह्वप्रत्यहतो राजा यावत्तद्रूपमीक्षितम् । वाचद्विद्वत्तां प्राप्य मुमुक्षु क्षयमाश्रयत् ॥ २२ ॥
 चेतनन्वं पुनः प्राप्य सिद्धबन्धनवारिणा । राजा तपितरं प्राह रेहि कन्यामिमां मम ॥ २३ ॥
 तन्पिता तद्दृष्ट्वा श्रुत्वा ददावस्यै सकन्यकम् । परिषीत्वा विधानेन मुमुज्येयं मुतोपत ॥ २४ ॥
 ततोऽन्यपुरमाह्वय समर्थं पञ्चमभ्राम् । बुद्धिमत्यै महीपात्रा महादेशीपदे ददौ ॥ २५ ॥

वयान्तपुरमागत्य बुद्धिमत्त्वन्तिकं तदा । महादेवीति संमाप्य उच्छ्रिताणा शतं द्वौ ॥ २६ ॥
 एव तिस्रु सन्ध्यासु तत्प्रां च पुरन्धय । यस्मै महता कृत्वा ह्यष्ट यान्ति स्वमन्दिरम् ॥ २७ ॥
 स्थित्वा बुद्धिमती जने मन्दिरे निन्दती स्वकम् । मत्समा वनिता देव नोत्पद्यत कदाचन ॥ २८ ॥
 वष तां दुर्ध्वज दृष्ट्वा मूपति प्राह वल्लभाम् । केन ते विप्रिय क्नन्ते ब्रूहि मे हन्मि व द्रुतम् ॥ २९ ॥
 प्रियस्य वचनं श्रुत्वा अगौ बुद्धिमती तकम् । न कोऽपि विप्रियं नाय करोति मम संप्रतम् ॥ ३० ॥
 यदोच्छ्राजपि प्रिया किंचिन्न वक्ति अनविप्रियम् । तदा च चित्रशास्त्रन्ते मूढस्तस्मै नराविप ॥ ३१ ॥
 विनपादन्तिके यावत्सा करोति स्वनिन्दनम् । पूर्ववचावदागत्य भन्ति तां योहकैस्तदा ॥ ३२ ॥
 चान्तरे स मूषाब्जे निश्चल्य विनमन्दिरात् । निहत्याय कशापातैश्चा निस्सारितवानरम् ॥ ३३ ॥
 ततोऽभिपिच्य तां मूष कुम्भैर्मर्मविनिर्मितै । तस्यै समर्पयामास खनात्माद्रितकङ्कणम् ॥ ३४ ॥
 यया बुद्धिमती राज्ञा पृथिता स्वं सुनिन्दती । तथा साधुरपि क्षिप्रं निन्दन् पूज्य सुरेश्वरै ॥ ३५ ॥
 ॥ इति श्रीबुद्धिमतीव्यभिन्दनकथानकमिदम् ॥ १४ ॥

१५ प्रियवीराकथानकम् ।

चाकेतास्यपुरे राजा भीमान् दुर्घोषनोऽभवत् । तस्यापि च महादेवी श्रीधरी नाम विभ्रुता ॥ १ ॥
 तत्राम्बदुपाध्यायः सुमित्रोऽपि पङ्कधी । चतुर्वेदपरिज्ज्ञानी अराविकितिविग्रहः ॥ २ ॥
 तद्व्यायां तक्षी चासीत् प्रियवीरा प्रियंवदा । यौवनेन समाकृष्टा मत्ता अमति तयुरे ॥ ३ ॥
 काममोगं प्रमुञ्चाना प्रियवीराऽभिभूतिना । अत्रेण यौवनस्येन मदोन्मत्ता च तिष्ठति ॥ ४ ॥
 यश्चिन्तित्स्वाध्यायं वृद्धं अनकसनिमम् । अघान निष्ठुरस्तान्तः प्रियवीरामतेन स ॥ ५ ॥
 अर्चिकान्तर्गतं कृत्वा मत्तके तक्षिषाय च । नरकं अगाम दुष्टाया प्रियवीरा श्मशानकम् ॥ ६ ॥
 यावत्तां मुञ्चति क्षिप्रं चित्तायां प्रियवीरकः । तावन्मिच्छति सा देव्या निश्चिन्ता विद्विता तथा ॥ ७ ॥
 उत्कृष्टन्ती प्रयावन्ती कृत्स्नर कुर्वतीमपि । देवताऽपि तक्ष्यं प्राह गगनस्थितविग्रहा ॥ ८ ॥
 मया आरनिमित्तेन कुमारपतिराहतः । नगरस्य चतुर्दिक्षु अमन्ती वचनं वद ॥ ९ ॥
 अनेन च विधानेन अर्चिकः पतति द्रुतम् । हिलोपायमिमं अत्रे नास्याः पातोऽस्ति आतुचित् ॥ १० ॥
 देवतावचनं श्रुत्वा मयवेष्टितविग्रहा । ब्राम्पति त्वरितं साऽपि सर्वतो नगराह्विः ॥ ११ ॥
 बहो अना स्फुटं वाक्यं मदीयं शृणुताशु मे । कुमारपतिराहितः पम्तां आरहेतुना ॥ १२ ॥
 एव यावद् धदत्तेपा अमन्ती पत्तनाद्विः । तावत्सा अर्चिकः तस्या पतिता क्षपि दूरतः ॥ १३ ॥
 यया सा अर्चिकः तस्या पतिता इति सत्त्वतः । स्वगर्हं प्रकुर्वन्त्या आताऽतो दोषवर्जिता ॥ १४ ॥
 सुनिर्जै तथा गत्वा गुह्यार्थे प्रयुक्ताः । निन्दा गर्हा प्रकृत्या संसारेऽप्येदमिच्छन्ता ॥ १५ ॥

तथा चोक्तम्—

आलोचनैर्निन्दनगर्हणैश्च मतोपवासैः स्तुतिसंकयामि ।

एभिः प्रणवैः क्षपणं करोमि विपप्रतीपातनिवाप्रमत् ॥ १६ ॥

॥ इति प्रियवीरामहागर्हाकथानकथानकमिदम् ॥ १५ ॥

1 अ उच्छ्रिताण. 2 Omitted in फ. 3 फ उच्छ्रिताण. 4 ए पातामके 5 अ दोषै.
 6 फ repeats this verse. 7 फ अ अर्चिकः 8 अ दूरतः. 9 फ interchanges 12 and 13
 10 फ अर्चिकः, अ अर्चिकः. 11 फ अ अर्चिकः 12 फ अ अर्चिकः. 13 फ अर्चिकः 14 फ तथा उत्कृष्ट-
 15 फ अर्चिकः

१६ सोमशर्मकथानकम् ।

- पूर्वदिशे बोन्द्रस्य विषये वनमुपिते । देवकोट्यपुरं रम्यं वसूळ सुवि विद्युत् ॥ १ ॥
 सोमशर्माऽमत्रप्रियवतुर्वेदपटुः ॥ तद्व्यासं वसुमा चार्थं सोमिन्द्रस्या प्रियंवदा ॥ २ ॥
 अग्निवाप्यादिभ्यो मृती भवेतां नन्द्यौ तयोः । अन्योन्यस्रेहसपञ्चौ वेदस्त्विति विशारदौ ॥ ३ ॥
 तत्रैव नगरे विप्रो विष्णुदत्तोऽभवदनी । विष्णुमीरस्य भार्या च कृत्वगुणविशारदा ॥ ४ ॥
 अन्यदा वनमादाय विष्णुदत्तस्य सख्यम् । सोमशर्माऽग्रमश्रेष्ठ षण्णिन्मायै प्रशान्तवी ॥ ५ ॥
 यावद् वनान्तरे याति तस्मात् स मुनिमानसि । तत्र बह्वुभिरागत्य दस्युभिः परितुष्टित ॥ ६ ॥
 अत्रान्तरे समायागे मरुत्पादुस्तदन्तिकम् । बैराग्याद्विदितेषु तस्मै सोमशर्माऽभवत्पति ॥ ७ ॥
 अयासौ विहरन् क्वपि सोमशर्मा मुनिः सुधीः । देवकोट्यपुरं सारमात्रगाम महातपा ॥ ८ ॥
 विदोक्त्य तं मुनिं प्राप विष्णुदत्तोऽवदददा । यावद्दत्तं न मे दत्त तावन्मा याद्वि संप्रतम् ॥ ९ ॥
 यावच्च विष्णुदत्तेन सोमशर्मा मुनिर्भूतः । तावन्नगरलोकोऽपि तयोः पार्श्वं समागत ॥ १० ॥
 अवापि विष्णुदत्तोऽयं विशिष्टैर्षैर्महात्मभिः । सोमशर्ममुनिः कस्माद्भवता विभूतो वद् ॥ ११ ॥
 विष्णुदत्तोऽपि तानाह ममार्यं भवते वनम् । वृद्धत्वा निखिलं यातु नान्यथा गमन मुने ॥ १२ ॥
 विशिष्टास्तद्वचः श्रुत्वा निगदन्ति मुनीन्वरम् । मन्त्रिर्धनमेतस्य किं दातव्यं न वा वद् ॥ १३ ॥
 विशिष्टवचनं श्रुत्वा सोमशर्मा जयाविमम् । बहूमस्मि प्रती शान्तो न धनं विद्यते मम ॥ १४ ॥
 कृष्णं दातुं धनं स्रुतं समर्थोऽस्ति सुतो मम । तस्मात्स एव जानाति नाहं किमपि वेद्यम् ॥ १५ ॥
 सोमशर्मवचः श्रुत्वा विष्णुदत्तो जगात्पुम् । बहूँ पुत्रं न जानामि त्वं धनं वितरतु मे ॥ १६ ॥
 धर्मोऽयथाऽस्ति ते सारस्वती श्रुत्वा देहि मे धनम् । अन्यो न विद्यते साधो भोपायो गमनस्य ते ॥ १७ ॥
 विष्णुदत्तवचः श्रुत्वा मुनिः प्रोचुर्षिः श्रुत्वा । धर्मं श्रुत्वा यते देहि धनमस्मै ततो व्रज ॥ १८ ॥
 विशिष्टवचनमाकर्ण्य सोमशर्ममुनिस्तदा । विसर्ज्य तान् प्रभाते च धनं दास्वामि ते पुत्रम् ॥ १९ ॥
 सोमशर्मवचः श्रुत्वा शूद्रं जम्बुवधाययम् । सोमशर्ममुनिर्पातः समष्टानं भीषणं निष्ठि ॥ २० ॥
 देवता श्लोकपाठक मद्गर्भं शृणुतादरात् । सत्यस्वरूपतां प्राप्तां त्वर्थावत्वमपि स्तुतम् ॥ २१ ॥
 महाप्रतापि पद्मासि तथा समितयोऽपि च । गुह्ययोऽपि परास्ति सप्तयो द्वादशभेदकम् ॥ २२ ॥
 गुणाः शीघ्रानि सवापि धर्मो दशविधः परः । एतत्सर्वं प्रशङ्कानु श्रेयसि यद्यस्ति कार्यकम् ॥ २३ ॥
 मुनिवाक्यं सम्यक्कार्यं देवता गगनसिता । द्वास्तोपसर्गसपन्धं मुनिवान्त्वस्पदतरा ॥ २४ ॥
 रत्नानां पद्मवचानां महास्तूर्पं समुत्पन्नम् । पातयामास तद्वत् स्वप्रभामासितम्बरम् ॥ २५ ॥
 देवकोट्यना सर्वे स्त्रीतुल्यास्तमानसाः । प्रभाते सोमशर्मान्त विष्णुदत्तादयो वसुः ॥ २६ ॥
 पद्मवर्षमहीरामराशिमभ्ये तमुत्पन्नं । विष्णुदत्तादयो दूराम्मुनिं दत्तुं श्रुत्वा ॥ २७ ॥
 यथाक्रमोपविष्टेषु विष्णुदत्तादिषु स्तुतम् । सोमशर्मा जगावेतान् विस्रयभ्यास्तमानसान् ॥ २८ ॥
 शूद्राश्च रत्नसंघातं मूर्ध्नेन परिबन्धितम् । विष्णुदत्त प्रभावात्पठिताः कश्चिन्मृतम् ॥ २९ ॥
 अत्रान्तरे स्थिता दधी न्यदपूरितविष्णुसा । तदा अनोत्करं सवमुवाच प्रीतमानसा ॥ ३० ॥

१ पत्र देवता. २ पत्र चतुर्वेद. ३ पत्र देवता. ४ पत्र देवता. ५ पत्र देवता. ६ पत्र देवता. ७ पत्र देवता. ८ पत्र देवता. ९ पत्र देवता. १० पत्र देवता. ११ पत्र देवता. १२ पत्र देवता. १३ पत्र देवता. १४ पत्र देवता. १५ पत्र देवता. १६ पत्र देवता. १७ पत्र देवता. १८ पत्र देवता. १९ पत्र देवता. २० पत्र देवता.

धर्मो विनेतुमारभ्यः श्मशानं प्राप्य योगिना । उपसर्गविनाशार्थं किञ्चिदनुदाहृतम् ॥ ३१ ॥
 बहुशुद्धास्त्रियोगेन भैरवारेण यत्नतः । उत्पाद्यन्ते यके केशाः पुस्तैर्मुनिमस्रके ॥ ३२ ॥
 महो लोककृतानन्दः कृतकोटाहठस्वनः । तेषामपि च केशानां न मूल्यं भवति स्फुटम् ॥ ३३ ॥
 जिनधर्मस्य भय्यानां संसारोच्छेदकरिणः । त्रैलोक्याधिकमूठस्य' केन मूल्यं विधीयते ॥ ३४ ॥
 तथापि दत्तमस्मामिर्मुनेः किञ्चिदिदं धनम् । उपसर्गान्नोदायं गृह्णात्सर्वा ततो अन् ॥ ३५ ॥
 देवता मुनिवात्सल्यं विधाय प्रीतमानसा । कृतयोगिनमस्करा जगामादर्शनं क्षणात् ॥ ३६ ॥
 देवीवचनमाकर्ण्य विष्णुदत्तादयो अना । विस्मयं परमं प्राप्य निगदन्ति परस्परम् ॥ ३७ ॥
 सवासामेव शूदीनां तपःशुद्धिः प्रशस्यते । तपःशुद्धिप्रशुद्धानां किङ्कराभिरसा नृणाम् ॥ ३८ ॥
 महो अतमिदं जैनं देवानामपि पूजितम् । महो जैनेभ्यो धर्मो लोकद्वयफलप्रदः ॥ ३९ ॥
 धनत्रयमाह्वरं धर्मत्रयो भवति शोभनः । धनत्रयमस्तु अन्तूनां वधवन्धनफारणम् ॥ ४० ॥
 एवं विचिन्त्य शुद्धात्सा वैराग्याहितमानसः । सोमशर्मान्तिके जैनं विष्णुदत्तोऽग्रहीत्तपः ॥ ४१ ॥
 दृष्ट्वाऽऽश्चर्यमिदं केचिज्जिनधमस्य शोभनम् । जिनधर्मं परं प्राप्ता केचिन्मध्यस्थतां गता ॥ ४२ ॥
 ततो विस्मयमासाद्य जिनधर्मप्रशसनम् । कृत्वा नृपादयो लोक्य अम्बुनिर्बण्डं मुदा ॥ ४३ ॥
 विष्णुदत्तस्तपः कुर्वन् परमं सोमशमपा । जिनहारं महीशृष्टं मोक्षाङ्गं संप्रसाधयन् ॥ ४४ ॥
 देवकेशेभ्युरसाराद्यत्रैशे प्रप्राप्तिता । रत्नवृष्टिस्ततो देव्या क्रोटितीर्षं धनम् तत् ॥ ४५ ॥
 ॥ इति सोमशर्मानुनिप्रतिपद्यलोक्याकयानकमिदम् ॥ १६ ॥

१७ वीरमद्रकयानकम् ।

कश्चिन्नपि पुरे साधुर्वीरमद्रोऽभवत् । षट्पदीं प्राप्य सोऽकृच्छे श्रुतं पठति संततम् ॥ १ ॥
 अन्यदा स कदाचिन्न पठन्नागममुत्तमम् । श्रुतदेव्या निधिं स्यादेच्छोऽकृच्छे दिगम्बर ॥ २ ॥
 तद्वोर्षानां मादाय कठशं तक्रसमृत्तम् । मस्रके प्राप्यति सद्यमप्रतः पार्श्वतो मुने ॥ ३ ॥
 परिपक्वपित्तोत्पान्वाभोदितसिन्धुखम् । गृह्णाण शीतलं तक्रं मुने क्वन्तिवत्प्रदम् ॥ ४ ॥
 योगी त्वाक्यमाकुर्य अगारेमां पुरस्थिताम् । वात्प्रस्ताऽसि किं मूढे किं पिशाचसमीक्षिता ॥ ५ ॥
 किं खेटं खर्वटं नान्यत्पत्तनं पुण्येदनम् । ग्रामादिकं न विधेत् येनायासि मदन्तिकम् ॥ ६ ॥
 शर्वपां मीमरूपायां शूरीत्वा मयितं खले । एहिष्ठे क्वऽसि किं वृद्धे नरकुलरनिन्दिते ॥ ७ ॥
 साधोर्वधनमाकर्ण्य श्रुतदेवी मुनिं जगौ । जिनागमसमासंगनित्यमावितमानसा ॥ ८ ॥
 खिगंधं मधुरगन्धीं मध्यलोकसुखप्रदम् । श्रुदं जिनमुखाभ्योऽनिर्यातं पापनाशनम् ॥ ९ ॥
 एवंविधं श्रुतं साधो यदकृच्छे पठन्मरम् । गहिष्ठम्वेऽसि किं न त्वं च भ्रमोऽप्रकथयन् ॥ १० ॥
 देवीवचनतो योगी यावदालोक्तं नमः । तावत्साध्यायवक्तव्यमतिश्रुन्त्या प्रमादतः ॥ ११ ॥
 यदकृच्छे श्रुतं ध्यानं पठितं च मयाऽस्मिन्नम् । तदस्य चातिचारस्य मिथ्या मे दुःकृतं भवेत् ॥ १२ ॥
 ततः प्रमातकलेऽज्जात् वीरमद्रोऽन्तिकं गुरोः । आलोच्य शर्वरीवृष्टं स जाताः परिलुद्धर्षाः ॥ १३ ॥
 जयमेव मुनिः प्राप्य धमं जिनव्योदितम् । पापतीति श्रुतं कृच्छे स्वाध्यायाहितमानसः ॥ १४ ॥

1 प उताचन्त 2 पञ्च कुम्भम्. 3 क वङ्गि कुम्भम्. पञ्च वरकुम्भमिदम्. 4 क मीतिमन्त्र. 5 पञ्च मन्त्रविदं 6 क रत्नमाह्वरं 7 पञ्च कल्पवक्र. 8 पञ्च मन्त्रविदः 9 पञ्च जयी मुनि. 10 क त्रिकम्, पञ्च त्रिकमिदम्. 11 प श्रीसुखम्.

पूर्वोक्तयोगिनं दृष्ट्वा पठन्तं कञ्चन भुतम् । पूजयित्वा च त मन्त्र्या ययौ देवीं स्वमात्मन्म् ॥१५॥
 प्रप्य क्षेत्रं तथा कञ्च मास चेति विशेषयेत् । पठश्चिद भुतं साधु परलोकं प्रसाधयेत् ॥ १६ ॥
 ॥ इति वीरभद्रमुनिकालाप्ययनकथानकमिवम् ॥ १७ ॥

१८ अभिनन्दनमुनिकथानकम् ।

- ५ तशामिनन्दनं साधु कस्मिन्नपि पुरे बसन् । स्वमात्वार्यवसंपन्नो विवेकपरिवर्षित ॥ १ ॥
 स्नात्वायत्सोमस्तु वंश भवप्रसोदयं मन्वत् । उपदेशं ह्युतोऽप्याप्य भुतं पठति मूर्खी ॥ २ ॥
 कञ्चकञ्चमनालोभ्य मियात्पपापमोहित । यतो ज्ञानाति नैतन्म तत्त्व वाचामगोचरम् ॥ ३ ॥
 ५ पठन्नपि तथा कश्चमम्यस्य नाशपातयेत् । असमाधानतो योगी गत कञ्चैन पञ्चताम् ॥ ४ ॥
 चार्तभ्यानसमायोगान्मियात्प्रमत्तपादपि । मन्दाकिनीबले ज्ञातो महामीनं ह्यपादसौ ॥ ५ ॥
 ५ सतो महानदीतीरे स्थितोऽसौ शफ्रो महान् । मुनिपाठभर्नि भुत्वा तदा वात्तिस्मरोऽम्बत् ॥ ६ ॥
 ५ तत् स्व निन्दितुं शक्यं पापिष्ठोऽहं दुःखिव । भुत्वाविचारतो जातो मीनं सुरसरिबल ॥ ७ ॥
 ५ ज्ञात्वा स्वमममीधुं सम्बन्त्वादिक्रमाप्य च । द्वादशानुव्रताप्रतं सूत्रं स च ह्युतोऽम्बत् ॥ ८ ॥
 ५ गुणदोषान् समात्मेष्य पठित्वाभ्यं भुतं ततः । साधुमि साधुताचरै काले स्वहितमिच्छामि ॥ ९ ॥
 ॥ इति अभिनन्दनमुन्यकालाप्ययनकथानकमिवम् ॥ १८ ॥

१९ ज्ञानधिनयकथानकम् ।

- विष्णुये बस्यकवत्यां कौशाम्बी विद्यते पुरी । मनसेनो नृपसत्सां मनभीरस्य क्षमिनी ॥ १ ॥
 ५ वस्त्रिणा आविक्र आद्य सम्पन्नर्चनमुक्ता । पतिर्मागवतस्यसाः परिश्राजकमच्छिमान् ॥ २ ॥
 ५ सुपरिश्राजकस्य सुप्रतिष्ठारूपया पुनः । रञ्जो भोजनवेत्त्रयां प्रमुहे सर्वदाऽप्यसौ ॥ ३ ॥
 ५ यमुनानिष्ठागाभादे वृष्टिक्रमेपरि संश्लितः । मगवान् सुप्रतिष्ठोऽस्याबलस्यमनविद्यया ॥ ४ ॥
 ५ पद्मसुनोपविष्टोऽज्ञावक्षस्येव सर्वदा । जापं करोति तुष्टायाम् लोकविस्मयकरकः ॥ ५ ॥
 ५ विद्युत्प्रमोऽम्बद्रावा पत्नये रत्नपुरे । सम्पन्नर्चनसंपन्नो द्वादशाणुव्रतात्किता ॥ ६ ॥
 ५ उषस्यज्ञानपञ्चपथीरोपोलितान्तरा । परिश्राजकसंमत्ता विद्युद्देगाऽस्य बहमा ॥ ७ ॥
 ५ विद्युत्प्रमोऽनया साकं बन्दनार्थे जिनेभरन् । स्वक्योपोलितान्तराश्रमपाठ रत्नपुरात् ॥ ८ ॥
 ५ बोत्समानो नमस्सर्वं मुक्त्वाहरकरोत्कैः । कर्मेष यमुनां प्राप वत्पूरितरोषसात् ॥ ९ ॥
 ५ यमुनाप्रादुर्भ दृष्ट्वा सुप्रतिष्ठं वृष्टीस्थितम् । विद्युद्देगा जगौ क्वन्त मक्तिद्वल्लनृद्धा ॥ १० ॥
 ५ पश्य ज्ञान्तास माहात्म्यं तपसो हि तपस्विनः । मगवस्य महीपस्य दुःकरस्यान्वयोमिमिः ॥११॥
 ५ माधमासे कृताकर्म्ये लोभनां हिमशीकरैः । पश्य त्वं यमुनामध्ये कर्म योगेऽजतिष्ठते ॥ १२ ॥
 ५ पद्मसुनस्थितो ह्यद्याद्वसुधं प्रचाठयन् । विषाबलमद्यं कान्तं यमुनान्तेऽवतिष्ठत ॥ १३ ॥
 ५ विद्युद्देगावचः भुत्वा जगौ विद्युत्प्रमस्यकाम् । किं तपोऽस्य वरकर्म्यं विषाबलमपि प्रिये ॥१४॥
 ५ मूवोऽपि क्वन्तयाऽजावि वल्लभो रोपमासया । विषाबलं तपस्योऽत्र नान्वेषां प्रतिभासते ॥ १५ ॥

ततो विद्युत्प्रमोञ्जोषद् विद्युत्प्रेगां स्वं गताम् । विद्याबलं तपस्तेज्ज् दर्शयाम्यस्य सांप्रतम् ॥१६॥
 बोम्ब्येय विद्यायाद्य सुप्रतिष्ठोपरि द्रुतम् । स्मितौ तौ कुशितं चर्मं शालयन्तौ सुदुःसहम् ॥ १७ ॥
 तद्भ्रमोदकदुर्गन्विभ्यावाशेषशरीरकः । सुप्रतिष्ठोऽग्रामसस्मात् स्थानादुपरि संस्थितः ॥ १८ ॥
 ईषत्प्रहसनं कृत्वा तौ तदानीं षठान्वितौ । उपरिष्ठाद्गतौ तस्य तत्प्रसङ्गलनकारिणौ ॥ १९ ॥
 मूषोऽपि सुप्रतिष्ठोऽयं श्लेषरक्तनिरीक्षणः । तस्यै तदुपरि क्षिप्रं ददन् गात्रीकदम्बकम् ॥ २० ॥
 स्वप्रियाप्रत्ययं कृत्वा तस्युचीर्यं तस्यै तदा । पताकवलिमी रम्यं चक्रदुर्नगरं द्रुतम् ॥ २१ ॥
 षतुर्गोपुरसंयुक्तं प्राक्करपरिखावृतम् । नानासौधापणायुक्तं वायुधानविमूषितम् ॥ २२ ॥
 ततो नगरमात्रेक्याद्यत्पूर्वं मनोहरम् । तत्समीपेऽपि तौ बोम्ब्यौ दध्याविति स विस्मितः ॥ २३ ॥
 मयेऽस्य पुर आदु न द्यं चास्मददर्शनम् । तस्मात् कृतमिदं नूनमेताभ्यां विस्मयासदम् ॥ २४ ॥
 एकां विद्यां विज्ञानानामि बलस्तन्मनकारिणीम् । प्राप्नोम्येतामपि स्पष्टं किमसाध्यं भवेन्मम ॥ २५ ॥
 सुप्रतिष्ठो विचिन्त्यैवं विस्मयभ्यासमानसः । सप्राप्य तत्समीपं च सप्रणामं जगादिवौ ॥ २६ ॥
 साधो विद्यामिमां देहि मम त्वं पुरकरिणीम् । साध्यं करोमि येनाहं नगरं बुधरञ्जनम् ॥ २७ ॥
 सुप्रतिष्ठवचः श्रुत्वा पापो यदति तं तदा । स्वकर्षणकरणासंगविह्वलीभूतमानसम् ॥ २८ ॥
 आवां पापौ भवान् विप्रस्तपस्वी च महागुणः । अस्मत्समस्तुर्विधासिद्धिमायाति नान्यथा ॥२९॥
 विद्या सिद्धा कर्मविषे नूनं नतिमकुर्वत । मूषो विनाशतां धेयं याम्यति क्षणमात्रतः ॥ ३० ॥
 तद्भ्रमोविस्वरं श्रुत्वा दभ्यौ विस्मितमानसः । सुप्रतिष्ठस्तदा खिद्यं किं कर्तव्यमिदृशी ॥ ३१ ॥
 इतो भ्याम् समायाति इतस्त्रिष्ठति दोतयी । इतो लोकप्रभुत्व मे इतो विद्यासमागमः ॥ ३२ ॥
 विद्यासमागमं पूर्वं प्रष्टुमि वतोऽपरम् । भविष्यति प्रभुत्वं मे लोके विद्यासमागमात् ॥ ३३ ॥
 कृत्वा गर्दभसंघं च क्रियते अनरञ्जनम् । धनानि येन ज्ञायन्ते लोकद्वयहितान्यथम् ॥ ३४ ॥

तथा चोक्तम्—

कृत्वा गर्दभरटितमपि त्वं अनमनुरञ्जय मित्र ।

येन धनानि भवन्ति तवोर्ध्वानि हितान्मुमयत्र ॥ ३५ ॥

ततश्चौ त्रिपरीत्यायं मूर्धन्यस्वकराजः । सुप्रतिष्ठः प्रणम्योर्ध्वैर्देहि विद्यां मम प्रभो ॥ ३६ ॥
 सुप्रतिष्ठं पुरो दृष्ट्वा जातुस्यष्टमहीतलम् । पाणोऽसौ पुरविद्यां तां ददौ पूर्वत्रिचरतः ॥ ३७ ॥
 ततो विद्यां प्रदायासौ विनताखिलमूर्त्ये । यातवन्तौ तस्यै क्वपि तत्परीक्षानिमित्ततः ॥ ३८ ॥
 प्राक्करपरिखासौ च वायुधानाविमूषितम् । चक्र नगरं रम्यं विषयाऽयं तथा पुनः ॥ ३९ ॥
 उपसंहृत्य तां विद्यां तोषपूरितमानसः । सुप्रतिष्ठः सुविद्योऽयं राजान्तिक्तमुपाययौ ॥ ४० ॥
 राजा विज्ञेयः स ह्येते विनयान्तमस्वकः । तत्सन्मुखममीयाय पत्रयानि पदानि च ॥ ४१ ॥
 स्वर्णपद्मसिक्तं कृत्वा सुप्रतिष्ठं महीपतिः । प्रणामपूर्वकं प्राह तन्मुखाम्मोक्षवीक्षणः ॥ ४२ ॥
 क्व गतोऽसि प्रभो वीर विकृतं ते प्रयोजनम् । अतिक्रमोऽयं संजातो भोजनस्य वदाशु मे ॥ ४३ ॥
 निशम्य भूपतेर्वाक्यं तोषकष्टकिताहकः । जगाद् सरसं मूर्धं सुप्रतिष्ठोऽकनिष्ठकः ॥ ४४ ॥
 जनार्तं प्रकुर्वन्निर्णानमभ्ययनं तपः । सांप्रतं तन्ममस्माभिर्बन्धनस्वपसं फलम् ॥ ४५ ॥
 सुप्रतिष्ठवचः श्रुत्वा निशयौ भूपतिस्तकम् । किं जन्मनः फलं नाथ मूढि त्वं तपसोऽपि मे ॥४६॥
 भवापि भूपतिस्तेन सुप्रतिष्ठेन तोषिणा । किं जस्यितेन राजेन्द्र शाम्यसि क्रिययाऽपि तत् ॥ ४७ ॥
 धन्तःपुरेण सर्वेण नानाजनपदेन च । राजद्वयं गुणाधारं भोजनं कुरु मन्मते ॥ ४८ ॥

- मगधो मसुजाऽवापि तिस्रयम्यावभेतसा । किं सत्यमिदमेव^१ न सत्यं राजेन्द्र नान्यथा ॥ ४९ ॥
 मुक्त्वा नृपसमं सोऽपि निमग्न्य नृपतिं क्षणात् । तोषपूरितचेतस्त्रे निर्बंगाम नृपात्पयात् ॥ ५० ॥
 नम सांघैः सुधाशुक्रैः सागुरैरपि शम्भुनैः । आपर्षेर्षनसपूर्वैः पीरठोकसमाकुले ॥ ५१ ॥
 परिखातोरभै रम्यैश्चतुर्गोपुरकैरपि । प्राकारवापिकोषानवनैरपि मनोहरैः ॥ ५२ ॥
 • वितानभञ्जमाळाभिनानावसै^२ प्रसारितै । राजमानं पुरं चक्रे सुप्रतिष्ठः स्वविद्यया ॥ ५३ ॥
 राजाऽन्तःपुरलोकैषै^३ कृतकरोत्सहस्रवने^४ । आजगाम पुरं तेन जनसंपत्नीसुधा ॥ ५४ ॥
 नृपावरुषठोकानां भयास्रमनुयायिनाम् । भमत्राणि पवित्राणि सौवर्षानि ददुर्जनाः ॥ ५५ ॥
 हस्तप्रहात्मनं दद्युर्जनैः सात्मनकानि च । भोदनो मुद्रसंयुक्ते धृतं तक्ष्णनिर्मितम् ॥ ५६ ॥
 भ्रान्तरे तन्त्रौ पापौ प्राप्तौ मोपुक्त्वाह्वयम् । दृष्टिगोचरमायातो सुप्रतिष्ठतपस्विनाः ॥ ५७ ॥
 • सुप्रतिष्ठेन धारिद्या^५ किंकरास्तद्विरासनम् । यावत्सुर्वन्ति ते तावत्स्वितं शून्यं कुटीरकम् ॥ ५८ ॥
 न भोजनं न मोन्वं च न पुरं न गृहानिकम् । सुप्रतिष्ठो नृपसत्त्वौ केवळं स्वजनैः समम् ॥ ५९ ॥
 सुप्रतिष्ठं तत्र प्राह कृष्णवक्त्रं सक्रैतुकम् । किं जातं तपसस्त्रिंशं ते च मे ब्रूहि संप्रतम् ॥ ६० ॥
 नृपसत्त्वयेन तेनोक्तं किं तपो नियमो गुणः । अस्माकं हि कृतज्ञानां नृपते क्षीत्स्वैव वा ॥ ६१ ॥
 दृष्टवेतो त्वया शोभ्यौ विषा नगरसंभवा । वृषेयं मद्यमेताभ्यां राजन् प्रभतिपूर्वकम् ॥ ६२ ॥
 • स्वच्छया श्रवामा मे राजन् हि न कृतोऽनयो^६ । जनेन कारणेनार्यं विषैताभ्यां हतं पुनः ॥ ६३ ॥
 राजा तद्वचनं श्रुत्वा भक्त्या प्राप्य तदन्तिकम् । त्रिपरीत्य तन्त्रौ नत्वा यथाचे विषकर्मणम् ॥ ६४ ॥
 राज्ञो वचनमाकर्ष्य शौम्भकैः तमवोचताम् । यावत्सुर्वं त्वया मृतं कर्तव्या उत्तिरावयो ॥ ६५ ॥
 अस्मद्युतिं विना विषा सिद्धाऽपि क्षयमेव्यति । मगधसेव सूहृत्स कृतमस्य दुरात्मनः ॥ ६६ ॥

तथा चोक्तम्—

- विनयेन विना क्व भी क्व निष्ठा क्षत्रिणा विना ।
 रहिता सत्कवित्वेन कीर्षी शरिवद्व्यथा ॥ ६७ ॥
 एवमुक्त्वा पुनस्ताभ्यां विषा दत्ता महीधुजे । तेनापि भक्तिव्याघाता तदा तद्वतिपूर्वकम् ॥ ६८ ॥
 मया क्षत्रि तन्नौ देशात्पत्नरीश्वरहेतुत् । सक्षिपया पुरं कृत्वा ययौ राजा स्वमन्दिरम् ॥ ६९ ॥
 यावदास्मानमासाद्य नृपतिर्व्यवतिष्ठते । पापौ च वाक्यामत्य तिष्ठतो ह्यरि मृतेः ॥ ७० ॥
 • तत्र क्रमेण तौ दृष्टौ मसुजाऽऽस्मानमीसुधा । आस्मानत्वा समुत्थाय ययौ तत्सन्मुखं नृपः ॥ ७१ ॥
 त्रिः परीत्य तन्त्रौ राजा तद्वकिरमानसः । समाजनसमभ्रं च ननाम सरसं तदा ॥ ७२ ॥
 दृष्ट्वा मक्तिं नृपन्मास्य विनयस्त्रितिशक्तिना । वैशाभरं परं रूपं दर्शयामासतुस्तन्नौ ॥ ७३ ॥
 दृष्ट्वा रूपं तयो^७ क्षन्तं तिस्रस्यं प्राप मृतिः । समाजने समं सवैः क्षैतुकम्यासमानसैः ॥ ७४ ॥
 तयो नृपतिना^८ पृष्ट्वात्प्राहितचेतसा । किं किञ्चरोऽसि किं देव किं खेटः किं घनाधिपः ॥ ७५ ॥
 • नृपवाक्यं समाकर्ष्य जमौ विषावरुऽपि तत् । विद्युत्प्रमोऽस्यहं राजन् विद्युत्प्रमेति मत्प्रिया ॥ ७६ ॥
 रघुनूपुरनाभोऽसि धर्षविषाधराधिप । मयक्षिनयतः प्रीतस्त्वहृत्पाहृत्स्मानसः ॥ ७७ ॥
 धनसेनं नृपं धर्मं न्यसुहृत् स्वप्रमावत । स्वक्षन्तां सुप्रतिष्ठस्य निजापारुतेरपि ॥ ७८ ॥
 सितं मुक्तामयं हारं कृष्णकं मयिनिर्मितं । विद्युत्प्रमं प्रवामासौ सपत्नीका पुरं ययौ ॥ ७९ ॥

१ पञ्च सत्यमिदमेवैव २ क एवमानं ३ क विष्णुम्, पञ्च विष्णुमीशम्, ४ क कर्णव्यथा-
 दुरात्मिकम्, ५ क च नोऽकर्मोऽर्थं च, ६ पञ्च किं वरं तस्यं ७ क विष्णुम्, पञ्च विष्णुमीशम्,
 ८ Omitted in क, ९ क विषाधरपरं, अ वैशाधरत्, १० पञ्च इहा दृष्ट्वाऽपिनेत्य ११ क बहिरपि.

सुप्रतिष्ठेन हीनेन कृतमेन दुरात्मना । विद्या लम्ब्याऽप्यतो^१ नष्टा मन्दमाग्येन पापिना ॥ ८० ॥
 धनस्येनेन मूषेन विद्या लम्ब्याऽतिमक्ति^२ । विद्युत्प्रमास्यस्येतेन पूजितेन विमूर्तिभि^३ ॥ ८१ ॥
 ज्ञानस्य मुक्तिमार्गस्य त्रिवेक्य^४ प्रयत्नतः । विनयोऽस्ति प्रकृतस्य साधुना मुक्तिमिच्छता ॥ ८२ ॥

॥ इति भीज्ञानविनयारुषयानकमिदम् ॥ १९ ॥

२० ज्ञानाचरणकथानकम् ।

अयामवदद्विच्छन्ने वसुपात्रे नराधिप । माया वसुमती तस्य पुत्री वसुमती शुभा ॥ १ ॥
 तदा सहस्रकृत्रस्य^५ नगोत्तुङ्गमनोहरम्^६ । अक्षरपरिदं राजा जिनायतनमुत्तमम् ॥ २ ॥
 तस्मिन् पार्श्वजिनेन्द्रस्य प्रतिमामतिशोभनाम् । लेपकार^७ कल्पधार^८ करोति स्म प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 प्रमाते यावदायाति लेपकारस्तदन्तिकम् । तावत्तां प्रतिमां तत्र ददश पतितामसौ ॥ ४ ॥
 मूषोऽपि सृष्टिक्रपि^९ तैमकरो विधाय ताम् । विधिप्ररूपसंपन्ना विनार्चा यत्नतो गृहम् ॥ ५ ॥^{१०}
 तत्र राजा समागत्य निरूप्य प्रतिमामसौ । पतितां रोपमापन्नो लेपकारं निस्पृष्टवान् ॥ ६ ॥
 तत्र बहुषु पातेषु लेपकारेषु केषुचित् । अन्य समागतो मूष लेपकारो महामतिः ॥ ७ ॥
 लेपकारं समात्येक्य मूपति^{११} पुरतः स्थितम् । जमानेति च त कुट्टो विनीताकारधारिणम् ॥ ८ ॥
 अस्मामितैपकाराणां धनं दत्त ययेष्वितम् । तेषां प्रतिमा नेता समाप्तिं मूढचेतसाम् ॥ ९ ॥
 इदानीं स्वं समापातश्चित्रविभ्रकरो महान् । गृहीत्वेमा फुडु शिप्र ते दाम्यामि महद्भनम् ॥ १० ॥^{१२}
 अयवेदं न विद्मान विषते तव शोभनम् । तदा याहि गृहाहारमस्युशशिरसा हृतम् ॥ ११ ॥
 मूषाकर्ष्य समाकृष्य लेपकारो जगावमुम् । कृतोमि प्रतिमां राजन् बहुना वसिष्ठेन किम् ॥ १२ ॥
 प्रदायासौ स्तहस्तेन ताम्बुत् नरनायकः । विससन्न वर सोऽपि जगाम निजमन्दिरम् ॥ १३ ॥
 लेपकारो जिनस्तोत्र विधाय बहुमक्ति^{१३} । गुरुमक्तिं चकारसौ गुरोःपारवेदिनः ॥ १४ ॥
 गुरुमक्तिं विधायासाधुपविश्य तदन्तिके । जगाद मुनिचन्द्रं च मक्तिनिर्मानसः ॥ १५ ॥^{१४}
 मधस्य मधुमांसस्य क्षीरवृक्षफलस्य च । दविदुर्गपचूतस्यापि रमणीरमणस्य च ॥ १६ ॥
 पावत्पार्श्वजिनेन्द्राया निष्पत्तिं नोपगच्छति । सावशिष्टवृत्तिभेतेषां मुनिचन्द्र प्रदेहि मे ॥ १७ ॥^{१५}
 यदुक्तं तेन तत्सर्व वितीष तस्य योगिना । आदाय मक्तिं सोऽपि सप्रमाण ममुत्थितः ॥ १८ ॥
 समस्तलक्षणोपेतां सर्वावषयपमुन्दरीम् । लेपकारवर्करता पाशनाभप्रयातनाम् ॥ १९ ॥
 ततोऽयं वसुपात्रेन धनपान्द्यादिसंपदा । विधाय बहुसन्मानं पूजितः सरसं तदा ॥ २० ॥^{१६}
 विधायावग्रहं तेन प्रतिमा विहिता यया । मूषजा पूजितनातं मन्विक्रम्यनमूर्तिभि^{१६} ॥ २१ ॥
 तथैव साधुनाऽवश्यमागमं पठता सदा । अत्रग्रहं प्रकृतस्यस्तद्विकृतचेतसा ॥ २२ ॥
 तस्मिन् समाविभाष्ये प्राप्य पूजां नरादिकम् । अत्रवगमुषं मूषो लविष्पति मुनीश्वरः ॥ २३ ॥

॥ इति भीज्ञानाचरणकथानकम् ॥ २० ॥

*

१ पत्र तावत्तदा २ क इत्यम् ३ क म्बेदुङ्गमनोहरम् ४ क नरा ५ क इत्युत्तमम्-
 कति ६ क इत्यम्, पत्र इत्युत्तमम्, ७ क प्रकृतस्य-अस्तिम्, ८ पत्र मक्तिम्, ९ क कल्पधारिणम्,
 १० क कल्पधारिणम्,

२१ ज्ञानबहुमानकथानकम् ।

- ततः कर्त्तव्यनान्तेऽमृद् स्पृष्टिर्दृष्यमानः । वाराणसां पुरि श्रीमान् साधितारातिमण्डलः ॥ १ ॥
 स्पृष्टेस्व सत्कान्त्या तस्मीं लोकेऽपना । अमृद् वसुमतीभीं सा निधानं क्षीत्सपदात् ॥ २ ॥
 वाराणसीसमीपे च गङ्गातोषसि सुन्दर । पत्रशोपपद् कृत्ये ग्रामो बहुफलोऽभवत् ॥ ३ ॥
 वासीवसोऽस्मान्नामाञ्च ग्रामे बहुवनो वनी । महत्तोऽस्य मायां च नन्दा तन्मानसप्रिया ॥ ४ ॥
 लतोऽन्यां सचिबोऽज्ञा सुनन्दा नाम कन्यका । परिधीता साऽऽशोकेन नन्दा वन्येति सुन्दरी ॥ ५ ॥
 अशोकः शोकसंलक्षोऽनेकभोऽस्मान्नायकः । संतिष्ठतेऽप्रवीक्ष्यत्र पन्दिताशेषान्वयः ॥ ६ ॥
 वृषभम्बमृषाय धृतकुम्भसहस्रकम् । वर्षे वर्षे प्रदात्यास्ते सुखानो गोकुलनि सः ॥ ७ ॥
 दृष्ट्वाऽशोको महापाटिं तथा नन्दासुनन्दयोः । अर्षार्षं गोकुलं कृत्वा ददौ कर्षविचक्षणः ॥ ८ ॥
 तत्रा गोपात्माम्बानो गवां च परिपालनैः । धकार सा सुनन्दा च बहुमानं दिने दिने ॥ ९ ॥
 ग्रामाद् गवां प्रभान्तीनामटवीं शोकमन्तरम् । प्रयाति च समं तामिं सुनन्दा स्नेहतत्परा ॥ १० ॥
 मृषोऽप्येकैकशो गां सा गणयित्वा पुनः पुनः । गोपात्मकसमूहानां समर्प्यासि मन्दिरम् ॥ ११ ॥
 वनाद् गृहं विशन्तीनां मयामायाति सन्मुक्तम् । मृषोऽपि गणयित्वा तां प्रवेशयति मन्दिरम् ॥ १२ ॥
 जागतानां गृहं तस्मां बहु बह्लुकं वरम् । ददाति सा पुनस्तस्यै दुग्धं ददति तत्र बहु ॥ १३ ॥
 तथा गोपात्मकेऽपि दुग्धं दधि धृतं बहु । ददाति मोहनं स्यात्तु चर्षमाश्रित्येव सा ॥ १४ ॥
 गच्छन्नामटवीं तेषां गोपात्मनामनतरम् । लुब्धकं च प्रदायैम्यो विसर्ज्य तत्रानपि ॥ १५ ॥
 तेऽपि गोपात्मका दृष्ट्वा यत्र निर्झरनीरकम् । क्रमेणानि च शम्भानि सन्ति तत्र नयन्ति गाः ॥ १६ ॥
 दुग्ध्यां दुग्धानि या गोपाः पिबन्ति प्रीतिमानसाः । सुनन्दाकरसंबन्धमशुभनकरिणः ॥ १७ ॥
 बटव्यां मतमोषानां पादधानमोहनैः । सुष्वाप्यं ज्ञानपानामैश्वर्यं करोति सा ॥ १८ ॥
 सुगन्धिं क्षीतं तोयं पाययित्वा पुनः पुनः । सुदुस्त्रिगधानि सृष्टानि चारयित्वा तुषान्यपि ॥ १९ ॥
 तरुण्ययासु मध्याह्ने किञ्चित्कातं निवेश्य तां । गोक्षीयान्वेषणेनात्र स्तुतिताः कुर्वतेऽन्वहम् ॥ २० ॥
 एवं गोपात्मका प्रीतास्तकया बहुमानिताः । वनं सुखेन गां नीत्वा चानयन्ति पुनर्बहम् ॥ २१ ॥
 माण्डकेषु पुनर्येषु दुग्धं दधि धृतं तथा । क्रियते तेषु संस्कारं करोति सततं सक्र ॥ २२ ॥
 नन्दा सुपौवनोन्मत्ता सुवल्लभतया प्रभो । गोगोपमाण्डकानां च सन्मानं न करोति सा ॥ २३ ॥
 गवां बह्लुकं नैषां गोपात्मनां न मोहनम् । माण्डकानां न संस्कारं करोति मदबिह्वला ॥ २४ ॥
 गावो ददति नो दुग्धं विना सन्माननेन ताः । किञ्चिददति चेदत्यं दुग्ध्या गोपाः पिबन्ति तत् ॥ २५ ॥
 भक्तिविदस्तकं दुग्धं स्वाप्यते माण्डकेषु तत् । अशुभेषु च सर्वेषु विनाऽसुपाण्डकम् ॥ २६ ॥
 नास्ति नन्दागृहे दुग्धं न वा दधि धृतं न च । बहुमानं विना श्लोके न श्रेहो जायते नृषाम् ॥ २७ ॥
 व्रान्तरे समाहूय नन्दाऽऽस्थां पूर्वबह्लुयाम् । अशोकः प्राह तां कान्तां सखेहं पुरतः स्थाताम् ॥ २८ ॥
 धृतकुम्भसहस्रं च वृषभम्बमृषुषे । दातव्यममुनाऽऽसाधिनिरिक्त्वा मयस्तिनि ॥ २९ ॥
 शतानि धृतकुम्भानां पञ्च त्वं देहि मे प्रिये । एतावन्त्येव चान्यानि सुनन्दा दाससि ह्यवम् ॥ ३० ॥
 अशोकश्चरुं सुत्वा नन्दा वदति तं कृपा । तावत्पञ्चशतान्यासन् धृतलोकं पठं न हि ॥ ३१ ॥

१ प 'मतीभी' ज 'मतीभी' विचर्षं ३ प वनो वनी ३ प लोकेऽपना, ज महत्तपसः ४ प लतोऽन्य ५ प तथा ६ प अमृतीवमतीभी ७ प अशोकं ८ प दुग्ध्या दुग्धा वा ९ प प्रीतिमानसा १० पञ्च बह्लुय ११ प पुण्यम्, पञ्च सुवन्ध, १२ प अशोकं

नन्दावचनमाकर्ष्य मुनन्दा अनवाक्यत । धृतकुम्भसहस्रं वै ददावस्मै षषाय सा ॥ ३२ ॥
 धृतकुम्भसहस्रं च दद्या स स्वपुरासितम् । अशोको गोकुलं तस्या मुनन्दाया समपयत् ॥ ३३ ॥
 गृहं च स्वधनैश्च स सर्वं जीवितं तथा । अशोकोजपि मुनन्दाया ददौ तत्प्रीतमानस ॥ ३४ ॥
 अशोकमानसोचीर्णां स्वादन्ती मङ्गमानकम् । नन्दा मुदुःखतस्तस्यौ स्थिता तत्र कुटीरक ॥ ३५ ॥
 गोगोपाठकम्पाण्डानां बहुमानमकुर्वती । नन्दा निर्घात्रिता गेहादशोकेन वराक्त्रिण ॥ ३६ ॥
 गोगोपाठकम्पाण्डानां बहुमानं प्रकुर्वती । मुनन्दा पूजिता तेन जाता तत्राप्यवछमा ॥ ३७ ॥
 एवं साधुरपि स्यत् बहुमानं करोति नो । ज्ञानस्य समवाप्नोति संताप चित्तदुःसहम् ॥ ३८ ॥
 साधुर्ज्ञानस्य भावेन बहुमानं करोति यः । ज्ञानमासाद्य सोऽपीन्द्रैः मुनन्दावत्वपूज्यते ॥ ३९ ॥
 ॥ इति श्रीज्ञानपट्टमानाकथानकमिदम् ॥ २१ ॥

२२ शुक्लिहवकथानकम् ।

अयावन्तीमहादेशे श्रीमदुच्चिनीपुरी । असां पन्थं मानार्हो पृथिवेणो मदीपति ॥ १ ॥
 तस्यामबन्धुहादेवी श्रीक्रीतिर्वित्तिरूपगा । मायाऽमलमती नाम षण्णप्रज्ञोऽजयो सुत ॥ २ ॥
 विन्यातटपुरे रम्ये सोमशमाऽभवद् द्विज । सौम्या च तद्विद्या कठसदीवस्तनयोऽजयो ॥ ३ ॥
 सवशास्त्रायकुञ्जतभतुर्वेदपदङ्गुली । अष्टदशतिपिज्ञोऽसौ मीमांसाऽऽहितमानस ॥ ४ ॥
 षण्णप्रज्ञस्य संजातभोपाध्यायो विशुद्धवी । वैदिकः कठसदीवः कठविज्ञानक्षेत्रिण ॥ ५ ॥
 विवेद कठसदीवात् सप्तदश तिपीरसौ । न चैकमभ्यधीयानो त्रिपि यत्रनसंभवात् ॥ ६ ॥
 यदा पवनदेशोऽस्यां मृगोमृगं प्रदर्शिताम् । न गृह्णाति त्रिपिं शुद्धां कुमारं मुकुमारकः ॥ ७ ॥
 उपाध्यायेन कृतेन परिणामहितेन स । षण्णप्रज्ञो हतो मूर्ध्नि तदा पादेन निदयम् ॥ ८ ॥
 महास्यं परिप्राप्य स्वधिरपादस्ताडनात् । उवाच कठसदीवः षण्णप्रज्ञोऽस्योऽस्य ॥ ९ ॥
 अकटाक्षीययोगेन यदि मे रान्यसंभवः । ततः पाद कुञ्जरेण छेत्स्यामीम स्फुटं तव ॥ १० ॥
 कुमारवचनं श्रुत्वा कठविभ्रमकराप्यम् । जगाद कठसदीवः षण्णप्रज्ञं प्रकरोषितम् ॥ ११ ॥
 कुमार यदि ते रान्यं भविष्यति विसंशयम् । ततो मदीपपादस्य पदपथं करिष्यसि ॥ १२ ॥
 अष्टदशतिपिञ्जं हि कृत्वा कृतेन पाठकः । ततो जगाम सतुष्टो दक्षिणापथमादरात् ॥ १३ ॥
 त्रिनवमं समाकृत्य श्रुतसागरपोगिनः । समीपे कठसदीवो दीक्षां देगम्बरीं दधौ ॥ १४ ॥
 ततः समस्तारादान्तपारागं श्लोककठत्तः । नम्य कठसदीवो विधावा तपसामलम् ॥ १५ ॥
 अथ दृष्ट्वा महामेष विमानाकारधारिणम् । तस्मिन्नाद् विठय यातं पृथिवेणः प्रशान्तवान् ॥ १६ ॥
 षण्णप्रज्ञं तमाहूय रान्यपट्टं नम्य सः । अमुप्य कृत्वाकृतस्य सामन्तादिपुरासरम् ॥ १७ ॥
 विहाय सकलं संगं म्यशरीरेऽपि निःसृहः । पृथिवेणो दधौ दीक्षां शान्तो जैनभरी तदा ॥ १८ ॥
 ततः कठकठवतमुच्चयिन्यां पुत्रिं प्रभुः । चकर विपुलं रान्यं षण्णप्रपोतमपनि ॥ १९ ॥
 अथान्तरं महामानी नृपो यवनसंभवः । प्राहिमीनि स्म तद्वेगं षण्णप्रपोतमपत ॥ २० ॥
 श्रीमदुच्चिनीमप्ये सामन्तादिजनोऽजितः । न क्षोऽपि तां त्रिपिं तव विवेद यवनोद्भवात् ॥ २१ ॥

1 च अशोकेति मुनन्दाय इती लक्ष्मणमन्त्रः । 2 Omitted in च 3 क विद्वन्पुरी

4 क संतप्य 5 कः पुण्यं 6 कः अशोकेति 7 कः तः 8 कः मृगं 9 कः
 omnia 20. 10 कः अशोकेति

- ततस्तं तेषामादाय स्वकरोय विभृत्य तम् । प्रवाप्य मृपतिः स्वेन तदयं ज्ञातवानसौ ॥ २२ ॥
 परधीमश्चरत् सर्वं यत्नेन महता ध्रुवम् । अन्विष्य सहस्रं सन्या श्चिप्रमानीयतामिति ॥ २३ ॥
 तदाश्वां प्राप्य तत्रापा श्रीमद्भुत्वयिनीपुरः । निर्ययुस्तं समानेतुमुपाप्याय कृतत्तरा ॥ २४ ॥
 बभूवर्मशुभ्रास्त कालसंदीवयोगिनम् । विन्यातटपुराम्याशे परमागमवेदिनम् ॥ २५ ॥
 १ दृष्ट्वा वदन्ति तं तत्र विनयानतमस्तथा । वयं भवन्तमानेतुं प्रेषिता प्रमुषा प्रभो ॥ २६ ॥
 तस्माद्दृष्टिष्ठ मन्थम तदस्याशं मुनीश्वर । ताम्बुलदि न पृच्छति स्वदरसनत प्रभु ॥ २७ ॥
 तद्भुवःसहस्रकर्म्यं भ्रुत्वा भक्तिमन्वितम् । जगाम कालसंदीवमभ्यप्रथोत्तमन्दिरम् ॥ २८ ॥
 निजेक्य कालसंदीव षण्ढप्रश्नस्त्वरात्नवितः । तत्सन्मुखममीपाय विषाय करकुङ्कुम् ॥ २९ ॥
 स्वयमेवासन्नं हत्वा कालसंदीवयोगिने । षण्ढे तदासनस्थाय पादप्रक्षालनं कृत् ॥ ३० ॥
 २ धनसारसमुद्देन कुङ्कुमेनातिचाक्या । उम्पति स्म गुरो पाशौ स्वयमेव श्रितीश्वर ॥ ३१ ॥
 ब्रह्मपदभयं पद्म कालसंदीवपादयो । षण्ढप्रश्नो बभन्वायं सहस्रतूर्पादिमुक्तिभिः ॥ ३२ ॥
 यन्भान्भीकृतमूर्त्तौपैर्नानापुष्पैर्मनोरमैः । कालसंदीवपादौ हि पूजयामास मृपति ॥ ३३ ॥
 श्रीसहस्रवनसारादिं भूयं संघृमिताश्चकम् । समुत्क्षिपति मृपातः कालसंदीवपादयो ॥ ३४ ॥
 कशौ शिरसि विन्यस्य षण्ढप्रथोत्तमृपति । ननाम कालसंदीवं मनोवाञ्छयकर्मभिः ॥ ३५ ॥
 ३ तदा प्रपाम पुन कृत्वा षण्ढप्रश्नो जगौ गुरुम् । भगवन् देहि मे दीक्षां संसाराजवतारपीम् ॥ ३६ ॥
 नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा जमादेमं मुनीश्वरः । संसारवाससमीतं गुरुभक्तिपरायणम् ॥ ३७ ॥
 विष्वज्जानेन विज्ञाय मम्यतामस भूपतेः । तदानीं कालसंदीवो हवी दीक्षां विस्तृतये ॥ ३८ ॥
 दीक्षानन्तरमेवास्व शरीरं तपसो बभूव । गोदुग्धकुन्दपुण्याम वमूत् विभुसंनिभम् ॥ ३९ ॥
 नानातपोविधानञ्चो निष्कृष्टेन्द्रियः स्थिर । ततोऽयं गुरुणाऽऽनीत श्वेतसंदीवनाम तम् ॥ ४० ॥
 ४ ततस्तौ द्वयपि शिष्यं गुरुशिष्यौ प्रजन्मतु । षण्ढमात्ममनोहारि परं राजपदं पुरम् ॥ ४१ ॥
 विपुत्राङ्गिगिरी शीरः शरभे समवाहिके । मुनिदेवादिंसंकीर्णे तसौ केवळोचनः ॥ ४२ ॥
 ततो शीरविनेशस्य समवस्थानमुत्तमम् । जगाम कालसंदीव श्वेतसंदीवसंयुत ॥ ४३ ॥
 विलेक्य श्वेतसंदीवं समवस्थानतो बहिः । जगाद् भेषिको नाम कस्य पार्श्वे तपोऽप्यहीत् ॥ ४४ ॥
 श्वेषिकस्य वचः श्रुत्वा कौतुक्यास्तथेतत् । जयौ तं श्वेतसंदीवो शितपासकमानस ॥ ४५ ॥
 ५ बहूँ प्रसिद्धिमायात्रे राजराजसुप्रसिद्धः । महारुः कालसंदीव इत्यास्मात् कर्षं हृषे ॥ ४६ ॥
 बस्माकं हि मदीपात् प्रीक्षितशेषमहूरुः । ज्ञानाम्मोषिष्योपश्रित्मिर्हृत्वाति मवेदुरुः ॥ ४७ ॥
 एवं निगतस्तस्य शरीरं श्रुतिसंनिभम् । जज्ञारश्रुतिंसंकाशं तत्त्वपेन वमूत् तत् ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं राजा भित्तितं मनसि स्फुटम् । शरीरं ह्युक्तमावात् किं मुनेरस कृष्णताम् ॥ ४९ ॥
 एवं विचिन्त्य राजेन्द्र प्राप्य यौत्तमसङ्घिषिम् । मरुत्या प्रबभूव तं नार्थं परमश्रेष्ठि स कौतुकत ॥ ५० ॥
 ६ कुन्दपुष्पसमानार्थं शरीरं विभुनिर्मलम् । कृष्णत्वं किं मतं ब्रूहि श्वेतसंदीवयोगिन ॥ ५१ ॥
 जातकर्म्यं तद्वच सत्यं गौतमोऽपि तदाबधीत् । कौतुक्यास्तथेतत्कं विनयानतमिप्रहं ॥ ५२ ॥
 कसलमापपादस्य तद्वया निजगौरवात् । शितं शरीरमापात् कृष्णत्वं गुरुनिहृतात् ॥ ५३ ॥
 निष्ठम्य गौतमेनोक्तं श्वेषिके ब्रह्मयोगिणम् । जगाद् श्वेतसंदीवं कृष्णीमूत्तशरीरकम् ॥ ५४ ॥
 शितकुन्दसमानार्थं त्वच्छरीरं मनोहरम् । गुरुनिहृतरोपेन कृष्णतां समुपागतम् ॥ ५५ ॥

तस्माच्चिजगुरुं प्राप्य श्रीप्रमालेखनां कुरु । येन संपद्यते साधो कारणं तव शोभनम् ॥ ५६ ॥
 श्रेणिकस्य वचः श्रुत्वा परिणामहितं परम् । जगाम स्वगुरोः पार्श्वं वैराग्याहितमानसः ॥ ५७ ॥
 किंपरीत्य तमीशानं यद्वित्त्वा च पुनः पुनः । निबन्धो कृष्णसंदीपो गुरुनिहृषकारणम् ॥ ५८ ॥
 श्रुत्वा सिष्यवचः सोऽपि प्रायश्चित्तं विदीर्षवान् । अस्मै स्वनिन्दनासक्तकरिणे भववेपिने ॥ ५९ ॥
 गुरुदत्तं विधायोचैः प्रायश्चित्तं मुनिः सकः । यमूष केवलञ्जानी लोकाञ्जलेश्वरलोकम् ॥ ६० ॥
 ॥ इति श्रीगुरुनिहृषाकथानकमिवम् ॥ २२ ॥

२३ व्यञ्जनकथानकम् ।

ममपातिपये रम्ये पुरे राजगृहेऽभवत् । वीरसेनो नृपः शूरो वीरसेनाजस्य वल्लभा ॥ १ ॥
 जनयोर्नन्दनो जातः सिंहः सिंहपराक्रमः । उपाभ्यापोऽभवत्सर्वः सोमशमाजतिपण्डितः ॥ २ ॥
 बबोचरणपथे देक्षे पुरे वोदननामनि । राजा सिंहरयो नाम सिंहसेनाजस्य सुन्दरी ॥ ३ ॥
 यः सिंहरयो राजा सिंहविक्रमराजितः । वश्यो न वीरसेनस्य नताशेषमहीपतेः ॥ ४ ॥
 जन्मदा वीरसेनोऽप्य गतः सिंहरयोपरि । स्वसैन्यसमुदायेन चतुरङ्गेन भूषणः ॥ ५ ॥
 वल्लोहवेष्टनं कृत्वा वीरसेनः समन्ततः । महाबलसमुदाोऽपि तद्वशीकरविह्वलः ॥ ६ ॥
 वीरसेनोऽपि वज्रलो दम्भो विस्मितमानसः । एकः पुत्रोऽस्ति मे वाळः स किं पठति वा न वा ॥ ७ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं तत्र वीरसेनो नराधिपः । प्रहिणोति स्म सहेलं महादेवीं स्वमभिणाम् ॥ ८ ॥
 स्वसिद्धिं श्रीपोदनासिख्यपुरादरविमदनः । सामन्ताधिपतिः श्रीमान् वीरसेनो महाबलः ॥ ९ ॥
 राजराजगृहे रम्ये पुरे राजगृहेऽस्वितान् । आश्रितेश महादेवीं मधिसुख्यान् समहलम् ॥ १० ॥
 महोत्सवक्रीमूतमस्मदत्यन्तवल्लभम् । रमणीमभिर्षपात् सिंहमप्यापय हृतम् ॥ ११ ॥
 यावच्छत्रोर्वशीकारं विदधामि पत्नीयसः । तावत्सुखस्य कर्तव्यं मम हि परिच्छपम् ॥ १२ ॥
 रिपुं स्ववशमावाय करवीमूतमानवम् । आगमिष्याम्यहं क्षिप्रं स्वेयं सर्वं प्रयत्नतः ॥ १३ ॥
 ऐश्वर्याहगते कृत्वा ऐश्वर्यं संवेष्टम यत्नतः । पुरं राजगृहं घोषीं प्राहिणोत् महीपतिः ॥ १४ ॥
 ऐश्वर्याहो ह्यु प्राप्य तस्मिन् मधिसंयुताम् । ऐश्व सुमोच ह्यहत्या सप्रणामं तदप्रतः ॥ १५ ॥
 ऐश्वर्यमभगम्याशु स्वधुष्ट्या ऐश्वकस्तदा । तेषां तदर्थमाशये 'सिंहोऽन्वीक्रियतमिति ॥ १६ ॥
 सिंहोऽप्युक्तः हृतो मूढः क्षयस्ववचनातकैः । शोकविह्वलचेतोमिर्गच्छन्मूर्खपतेर्मयम् ॥ १७ ॥
 जत्रान्तरे पशुहृत्य भीमं सिंहवर्षं रिपुम् । वीरसेनो नृपः श्रीप्रमाजगाम निर्वं पुरम् ॥ १८ ॥
 प्रविश्य मन्दिरं राज्ञा चोपविश्य समागृहे । सिंहमाहूय सखेह मुदाऽशुं परिपम्बजे ॥ १९ ॥
 सिंहस्य लोचनद्वन्द्वं दृष्ट्वा दृष्टिनिर्वर्धितम् । जयाद भूतिः कान्तां मधिणोऽपि पुरास्वितान् ॥ २० ॥
 सिद्धासिमुगतं लोकां विनष्टं केन हेतुना । वीरिणं वदत मे स्पष्टं ययातव्यं प्रयोजनम् ॥ २१ ॥
 वीरसेनवचः श्रुत्वा ते वदन्ति नरेभरम् । स्वच्छेष्टदर्शनादस्य नाशितं लोचनद्वयम् ॥ २२ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं राजा मूयोऽपि निजगावपुम् । ऐश्वर्यं क्वचित् केन ऐश्वर्येनेति ते जगुः ॥ २३ ॥
 आकम्प्यं तद्वचो मूयो ऐश्वर्यं पुरतः स्मितम् । जयाद श्रेपरकाशो भृङ्गुटीवीपनाठिकः ॥ २४ ॥
 ररेः स्वतः ह्युत्थात् सिंहलोचननाशनः । कृष्टैश्वर्यक पापिष्ठं मत्तेत्याय निषेद्य ॥ २५ ॥
 वीरसेनवचः श्रुत्वा ऐश्वर्यो निजगाद तम् । 'तवेद विस्तृतं वाक्यं सिंहमप्यापय हृतम् ॥ २६ ॥

- मवदारिद्र्याभयस आनीश्वमिदं शुभ । सुष्माभिः कृतकर्तव्यैः सिद्धाभीक्रियतामिति ॥ २७ ॥
 ऐश्वर्यस्य निशम्योक्तं मूयो मूयो जगावमून् । गणुतास्य परस्वार्यं सिद्धमभ्यापय द्रुतम् ॥ २८ ॥
 सिंहस्य मत्स्यतस्सास्य करारापयत मन्त्रिणः । अभ्यापनं भुतसेदं पावनं श्रीप्रमादरात् ॥ २९ ॥
 वीरसेननृपसेदं निशम्य वचनं शुभा । परं प्रमोदमायाता निन्दन्ति खल्लेखकम् ॥ ३० ॥
 करमित्वा खररोह ऐश्वर्यस्य दुरात्मनः । वन्दानि पञ्चवित्त्वानि पचनब्रह्मण तथा ॥ ३१ ॥
 एवं विधाय राजेन्द्रो ऐश्वर्यं हृष्टमानसम् । कृत्वीकृत्य चकरास्य स्वरेष्वादिपसारणम् ॥ ३२ ॥
 यथायं ऐश्वर्यः प्राग्वत् स्वर्गीकरं सुदुःसहम् । व्यञ्जनेन परित्यक्तं मातवञ्चवमीक्ष्यम् ॥ ३३ ॥
 जित्वाक्रम्युज्जात्यातं मभ्यकर्णरसायनम् । अपवर्गपरवाक्षिमभ्यजन्तुहितप्रदम् ॥ ३४ ॥
 व्यञ्जनमभ्युतकं ज्ञानं तथा साधुराणि क्षितौ । पठन् मूर्खत्वमासाद्य भवं आम्यति दुःखित ॥ ३५ ॥
 ॥ इति श्रीव्यञ्जनकथानकमिदम् ॥ २३ ॥

२४ अर्थहीनकथानकम् ।

- अयावोभ्यापुरी अन्ता विनीता विपयेऽमवत् । वसुपात्रे नृपस्यसां प्रिया वसुमती मया ॥ १ ॥
 अनयो रूपसंपन्नो वसुमित्रः सुतोऽमवत् । उपाभ्यायोऽस्य संजातो गगो विद्यासमन्वितः ॥ २ ॥
 अन्तां च महादेशे श्रीमद्भुवनिनी च पुः । वीरदत्तो नृपस्यसां वीरदत्तः च तस्त्रिया ॥ ३ ॥
 वसुपात्रेन्द्रस्य विद्वत्सीमूतवैरिणः । बाह्यामहं क्रोल्येप वीरदत्तो नृपः सदा ॥ ४ ॥
 चातुरज्ञेय सैन्येन तत्पुरं परिवेष्य सः । वसुपात्रेन्द्रस्यसौ तत्पराक्रमविस्मितः ॥ ५ ॥
 वसुपात्रेऽपि तत्रलो वस्यो क्रोहवह्निः स्थितः । क्रमेण क्रियता मे हि वीरदत्तो मयेईसः ॥ ६ ॥
 अयोभ्यामामरं तावत्सेखं च प्रहिनोम्यहम् । मस्सुतो वसुमित्रोऽपि मेनायं पठसि स्फुटम् ॥ ७ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं सेहात्युत्रविद्यासमागमात् । लेखं प्रोक्तुमारभे वसुपात्रे नराधिपः ॥ ८ ॥
 स्वस्ति श्रीपुष्पमुक्ताया उद्यमिन्या नरेभ्यः । वसुपात्रप्रतापासिसाधितारासिमन्त्रतः ॥ ९ ॥
 विनीतायां स्थितां देवीं शशीं वसुमतीं तथा । मैत्रिणं चाग्निदेशाद्यु कुरुष्वप्रभर्षकम् ॥ १० ॥
 कर्म च त्स्त्रियते चारु वसुमित्रमुतासवे । उपाभ्यायस्य कर्तव्यं गौरवं निविर्षं बहु ॥ ११ ॥
 कुन्दरूप्यसमानात्तं चाप्याह्यं सुदुःसिक्कयम् । शाठिमर्कं च दातव्यं घृतं च मैत्रिसंयुतम् ॥ १२ ॥
 राज्ञा विस्मयितं शीघ्रं लेखात्वाहो हि तत्समम् । अयाय सरसं सोऽपि स्वाभिकर्मपरामण ॥ १३ ॥
 ततः क्रमेण संप्राप्य वसुपात्रेन्द्रपात्रवत् । मूपात्रवत्प्रतापासिसेखेखदिसमन्वितम् ॥ १४ ॥
 ततः क्रमोपविष्टेषु सर्वेषु नृपचन्द्रेषु । ऐश्वर्येऽपि च तत्सेखं तत्समं प्रवक्तुं सदा ॥ १५ ॥
 मौजनाति निभित्राणि शाठिमर्कं सुगन्धि च । घृतं च मैत्रिसंयुक्तं दातव्यं पाठकस्य वै ॥ १६ ॥
 उपाभ्यायस्य गर्गस्य पठसि प्रीतिमानसः । महत्वाऽयं प्रयत्नेन वसुमित्रसमन्वितः ॥ १७ ॥
 आसने स्वर्णमाहाय स्वर्णपाभ्यां शश्विप्रमः । चादनो गुह्यसंपोऽपि घृतं तत्क्षयनिर्मितम् ॥ १८ ॥
 वीरतेऽस्मै सतोऽज्ञारमपी तत्क्षयनिर्मिता । अपवर्जनैरिदं सर्वं भगो मुह्येऽतिव्यमितः ॥ १९ ॥
 एवं मपीसुतं मर्कं मुञ्जानस्य दिने दिने । मर्गस्य दुर्बलं जातं शरीरं महतीविति ॥ २० ॥

वसुमित्रोऽसि' गणैः तदाभ्रममागच्छता । विषाया' पाप्रतां नीत' स्वकीयाया महात्मना ॥ २१ ॥
 वान्तरे वशीकृत्य वीरदत्तं महापत्नम् । वसुपाठः कृतानन्दो विवेश निवमन्दिरम् ॥ २२ ॥
 उपविश्य नृपस्यार्गमाहूय सादरम् । सुत चोत्सङ्गमारोप्य जगारेमं ससंभ्रमम् ॥ २३ ॥
 किं कृशोऽसि गुणधान स्याध्याय महामते । किं न संपद्यते किंचिन्मन्त्रेहे' तव शोभनम् ॥ २४ ॥
 निश्चय्य वसुपालस्य वचनं स्नेहसंगतम् । गणैः जगद् सं वीरं दुर्बलः स्वकिंताक्षरम् ॥ २५ ॥
 स्वर्गपक्षेपविधाय स्वर्गपात्रे प्रदीयते । शक्तिमत्तं समुद्र मे धृतं सुरमिनिर्मलम् ॥ २६ ॥
 कृष्णाङ्गारमपी' वही धृतपद्म' सपुत्रम् । म्यञ्जनानि प्रशस्तानि दधिधीरावसानकम् ॥ २७ ॥
 एवमादि वरं भोन्यं वक्रताम्बूलभोजनम् । मधुसदादतो राजन् सर्वं संपद्यते मम ॥ २८ ॥
 मन्त्रकुले समाचारो विपनो नरनायक । कृष्णाङ्गारमपी' पेन दीयते मे महत्सवि ॥ २९ ॥
 वत्सपया प्रभो ऐश्व' प्रेषितो मैत्रियोपिताम् । तव प्रमृति मुञ्चानो मपी' तिष्ठामि संततम् ॥ ३० ॥
 वस्त्रिचर्मावशेषस्य ध्वजम्यात्रिसुपेयुष' । बनेन क्षरणेनेश क्षरीर दुर्बलं मम ॥ ३१ ॥
 उपाध्यायवच' श्रुत्वा वसुपाठो विशुद्धधी' । वमाप क्रोषरत्नद्वयो ऐश्वर्यं पुरत' स्थितम् ॥ ३२ ॥
 रे ऐश्वर्यं दुराचार ऐश्वर्यं मृष्टि मसुर' । नो चेदेव क्रोषि स्वं निहन्मि त्वां स्वयं स्या ॥ ३३ ॥
 शक्तिमत्तं सुदुरुक्ष्य श्रीहिमत्तं मयोदितम् । धृत चान्य' परिप्रोक्तं मपीकृत्रत्वमेव तैत् ॥ ३४ ॥
 म्यत्सर्वरीयतेऽस्य ऐश्वर्य' परिन्वीरितः । एषामेवविधोऽस्मामि' कुर्व स्वमधुनोषितम् ॥ ३५ ॥
 ऐश्वर्येण समाकुर्यं वसुपाठो जगत्समुद्रम् । शक्तिमत्तं वर प्रोक्तं धृतमान्यं' तवैव च ॥ ३६ ॥
 ह्या सत्त्वाटकी दालिभ मयि' परिन्वीरिता । अत्र दोष' समायातस्तव मूढमतेरिति ॥ ३७ ॥
 यदंशतोपणं शीघ्रं अद्यप्यकमेव च । धन्वनं पञ्चदित्वातां पञ्चमममं तथा ॥ ३८ ॥
 क्षरन्निवा स्वकीक्षरं तरामस्य प्रमादिन । स्वदेशाद् गमनं चक्रे वसुपाठो महामति ॥ ३९ ॥
 वर्षहीनं यथा ऐश्वर्येण वाचयन् हृतम् । मुञ्चना वसुपाठेन स्वदेशादपसारित ॥ ४० ॥
 तथा मुनिरपि ज्ञानं ब्रह्ममपपरिप्युतम् । पठन् ब्रह्मस्वमासाद्य संसारमवगाहते ॥ ४१ ॥

॥ इति श्रीअर्थहीनकथानकमिवम् ॥ २४ ॥

२५ व्यञ्जनार्थहीनकथानकम् ।

कुञ्जल्लेखेऽसि इतिनायपुरं परम् । महापण्डितं मृपाठः सम्यग्ज्ञानमूषित ॥ १ ॥
 पपपत्रलिखिताङ्गी पपपद्मकुर्या । सम्यग्ज्ञानसंपन्नो पपप्रीरस्य क्षमिनी ॥ २ ॥
 तपोवरायमे देधे पोदनास्ये पुरेऽयवत् । सिंहादो नृप' भीमान् वैपनेककेसरी ॥ ३ ॥
 अन्यदाज्यं महापण्डो महापत्न्यमिति । सिंहादोपरि क्रोधाद् पोदनास्यं पुरं ययौ ॥ ४ ॥
 ततो रोधं विषामासु पोदनस्य पुरस्य स' । स्वसैन्यसमुदायेन महापण' प्रतिष्ठति ॥ ५ ॥
 सहस्रभूतमुमुक्षुं पोदनसं विनाड्यम् । धृतं सम्मसहस्रेण दद्या राजा' विसिष्ये ॥ ६ ॥

1 क. व. 2 क. व. 3 क. व. 4 क. व. 5 क. व. 6 क. व. 7 क. व. 8 क. व. 9 क. व. 10 क. व. 11 क. व. 12 क. व. 13 क. व. 14 क. व. 15 क. व. 16 क. व. 17 क. व. 18 क. व.

- ईष्टं सौषमुत्तं हस्तिनापुरे परम् । क्रापयामि वेनेन्द्रं चित्रकृत्विरावितम् ॥ ७ ॥
 अथवा किं विकल्पेन बहुना विहितेन मे । उक्ते संप्रेययामास मायामभियणस ॥ ८ ॥
 स्वस्ति श्रीनोदनस्नानान्महासामन्तसेवित । श्रीपति श्रीमहापथो गुणरक्षितमूढः ॥ ९ ॥
 श्रीहस्तिनापुरे रम्ये पथश्रीनिबमधिष । आज्ञापयति सखेह कुञ्जल्लभपूर्वकम् ॥ १० ॥
 कार्यं च लिख्यते भेष्टं सक्तिर्जिनशुद्धं प्रति । बहुस्वाम्मसहस्राणां कर्तव्यः संप्रहो महान् ॥ ११ ॥
 मूपकेन समादाय उक्त्वाहस्त्वरावित । हस्तिनागपुरं प्राप्य विवेश नृपमन्दिरम् ॥ १२ ॥
 प्रवाप्य उक्त्वा उक्त्वा मन्वथार्यं तदर्थकम् । पथश्रीमधिषं पानामिति वीरं बगद् सः ॥ १३ ॥
 स्वामानां उक्त्वा न हि सहस्राणि बहुन्यपि । स्वीकर्तव्यानि गुण्याभिर्जिनालयनिमित्ततः ॥ १४ ॥
 कथयस्वस वधं श्रुत्वा महापथमहपरैः । उक्त्वा न साहस्राणि श्रुतानि हनेकम् ॥ १५ ॥
 अत्रान्तरे वशीकृत्य सिंहनादं महापथम् । आबगाम तदा हृष्टो महापथो निजात्म्यम् ॥ १६ ॥
 सभामभ्यपमासाद्य बोपविष्य यथाऽऽसनम् । महापथनृपं प्राह मधिष पुरतः स्थितम् ॥ १७ ॥
 बहुस्वाम्मसहस्राणि श्रुतानि न वा शुभा । जिनायतनहेतुत्वात् मधिषो ज्ञत मे हृतम् ॥ १८ ॥
 महापथस्य सद्यःपर्यं निशम्योर्जुर्नहृषता । इव स्वमसहस्राणि विष्टन्तीमान्यनेकम् ॥ १९ ॥
 मधिषाक्यं समाकर्ण्य महापथो बगद् वान् । मया स्वाम्मसहस्राणि समादिक्षन्ति न स्वमाः ॥ २० ॥
 अथापि मूपदिर्मूयो मधिमिर्दीनमानसैः । उक्त्वा इव जानाति न वयं आत्र वस्तुनि ॥ २१ ॥
 सचिवोक्तं समाकर्ण्य महापथोऽपि उक्त्वा । बगद् श्लेषसंभारकम्पिताञ्जितमिप्रहः ॥ २२ ॥
 महापथगिरं श्रुत्वा उक्त्वा निजमावमुत् । याप्यान्मद्यराप्यत्र उक्त्वा उक्त्वा तानि मे ॥ २३ ॥
 उक्त्वा उक्त्वापि मूपेन देवानामपि कथम् । कृत्येकक दुर्दि उक्त्वा मूहि मसुर ॥ २४ ॥
 बहुस्वाम्मसहस्राणि निहात्यार्थमगुं पुनः । बहुस्वामसहस्राणि उक्त्वा वक्ति उक्त्वा ॥ २५ ॥
 अथवापर्यं परित्यक्तं वदन् वाक्यं सन्तरे । निर्घाटितं खलीकृत्य महापथेन उक्त्वा ॥ २६ ॥
 ज्ञानं जिनेदितं पर्यं संसारपर्यवहारकम् । अज्ञानमलनिर्नाशि मन्मकर्षरसासनम् ॥ २७ ॥
 पठन् साधुरिदं मूढो म्पन्नार्थविषयितम् । अज्ञानमलमासाद्य वंशमीति म्पार्थक्यम् ॥ २८ ॥
 ॥ इति श्रीम्यञ्जुमार्थहीनकथानक्यमिदम् ॥ २५ ॥

२६ व्यञ्जनार्थोभयशुद्धिकथानकम् ।

- ॥ १ ॥ सौगन्धेयैः सौगन्धेयैः नगरं गिरिपूर्वकम् । धर्मसेनो नृपस्य धर्मसेनाऽस्य मुन्दरी ॥ १ ॥
 सत्यसमसमीपे च अत्रोपपत्तिश्च गुहा । संतिष्ठते गुरुस्तां धर्मसेनो महायुनि ॥ २ ॥
 आचाराङ्गस्य वैकस्य वेद्यं विषयसमन्वितः । म्प्राप्त्यान् तत्र कुर्वाणश्चिष्टति स्म मुनीश्वर ॥ ३ ॥
 ईरिद्रापभिमिे यामे वृषभौ द्वौ सितप्रभौ । प्रदक्षिण प्रकुर्वाणौ रश्मिर्भयं पतीश्वर ॥ ४ ॥
 प्रमात्समये साधुं देवपुष्पात्किं वली । आजग्मतुः कृतशोत्रैर्जिनयोगीन्द्रपादयोः ॥ ५ ॥
 उपविश्य श्वभं सित्वा प्रोषतुस्तौ मुनीश्वरम् । यात्र श्रुतुमासात्तौ त्वयो विधां मनोऽवाम् ॥ ६ ॥
 श्रुत्वा सन्नयती योगी निजमाद् तथै मुनी । इत्थामि मकतोर्विधां मुसमाहितेषेत्यो ॥ ७ ॥

बवैकस्मै ददौ विषां हीनवर्णां परीक्षितुम् । भविकाक्षरसमुष्कामन्यस्मै मुनिनायकः ॥ ८ ॥
 श्राम्यां शतुर्गमादाय विषाराधयितुं सूतौ । एकस्व कृषिकश्च देवीं चान्यसोरन्तुरागता ॥ ९ ॥
 वित्तेक्य देवतां व्यग्रामेताम्या चिन्तितं तदा । काणिकोरन्तुरा देवीं वस्यते न कदाचन ॥ १० ॥
 शोधयित्वा पुनर्विषां मन्त्रन्याक्त्तयेन तु । ऊनाधिकक्षरं ब्रुत्वा हित्वा ताम्यां विचिन्तितम् ॥ ११ ॥
 मूषोऽपि चिन्तिता विषा ताम्यां देवीं समागता । सवत्स्रणसपूर्णा किञ्चिन्न्यसमाकृता ॥ १२ ॥
 विसर्ग्य देवतां साधू सिद्धविषौ तपस्विनी । गुरोः समीपतां प्राप्य प्रोचतुस्तौ यथाक्रमम् ॥ १३ ॥
 सवत्स्रिर्दत्तविषायां दत्तमेकं मयाऽञ्चरम् । तथा निरस्तमेकं च महाऽस्तीचारकारिणा ॥ १४ ॥
 कृतास्तीचारपापस्य प्रायश्चित्तं त्वमावयो । प्रदेहि साप्रत तेन स्वभेदाशुद्धिमिच्छतो ॥ १५ ॥
 निश्चम्य तद्वचो योगी महासत्त्वसमन्वितम् । उवाच तौ शृणु प्रीतो विनीताकरधारिणौ ॥ १६ ॥
 ऊनाविकाक्षरे विषे परीक्षार्यं यथाक्रमम् । वित्तीर्षे ते मद्भ्रान् मे न वा दोषोऽस्त्यकोऽपि सः ॥ १७ ॥
 एष नियम इष्टत्वा धरसेनो मुनीश्वर । आचाराङ्गं ददौ ताम्यां विनीताम्यां संसंग्रमम् ॥ १८ ॥
 पादाय तौ तदा विषां समस्तान्त्यकस्तत् । पृथितौ मुरलोकेन जग्मतुः स्वमनीषितम् ॥ १९ ॥
 यथा तौ योगिनौ विषां व्यञ्जनाभौमयात्मिकम् । शोधयित्वा श्रुताचारौ जातौ मुरनरचितौ ॥ २० ॥
 तथा साधुरपि ज्ञानं व्यञ्जनाभौमयात्मिकम् । शोधयित्वा पठन्नाशु याति निर्वाणतामसौ ॥ २१ ॥
 ॥ इति श्रीव्यञ्जनाभौमयाशुद्धिरूपानकमिदम् ॥ २६ ॥

२७ नागदत्तमुनिकथानकम् ।

मयाघापिये सारे पुरं राजगृहं परम् । पमूषात्र प्रजापात्रे मृषति पाञ्चितप्रब ॥ १ ॥
 प्रियवर्माऽमबद्धार्मा मृषतेरस्य रूपिणी । प्रियादिधर्ममित्राण्यौ पुत्रौ स्वातां तपोरिणौ ॥ २ ॥
 भान्यदा धर्मेमाकम्प्य जैनौ तौ आतरो मुदा । दीक्षां वमकरसान्वं जैनीं चरुदत्तुः क्षमौ ॥ ३ ॥
 तथं तपो विचायेनौ बद्धं कर्मविनाशने । आरुध्याराधनां वीरो जातौ देवो महर्षिक्रौ ॥ ४ ॥
 प्रियवमचरो देवः प्रियमित्रचरं सुरम् । न्यापान् जगद् नाकस्य कनिष्ठमिति तद्वचम् ॥ ५ ॥
 इयोरैक्ये यदि क्षिप्रं भुवं याति मुरतप्यात् । तदवसेन बोद्धव्यो भोगासक्तमतिः सकः ॥ ६ ॥
 न्यायसौ भवनं श्रुत्वा स्नेहनिर्भरचेतसः । निजगतनुजस्तत्र तोषकण्टकित्वाङ्कः ॥ ७ ॥
 साधु संरक्षितं आतः स्नेहसंन्धमिच्छता । स्वया मया भवत्यद्य प्रतिपन्नं स्फुटं प्रमो ॥ ८ ॥
 अस्तसन्तीमहादेवे श्रीमद्बुधयिनी पुरी । नागवर्मा नृपसत्सां नामदत्ता च तद्विया ॥ ९ ॥
 प्रियमित्रचरो देवः स्वर्गदित्वाद्युपः क्षयात् । पुत्रोऽनयोर्बभूवार्थं नागदत्तास्थया पुनः ॥ १० ॥
 वतोऽन्या नागदत्तस्य भगिनी रूपशालिनी । नागभीरिति विख्याता नागिनी च मनोहरी ॥ ११ ॥
 विषये यत्सकृन्नृत्यां क्रैशाम्भी नयरी पयः । विनदतो नृपोऽम्यां स्वाग्निदत्ताऽस्य वक्षमा ॥ १२ ॥
 अनयो रूपसपन्नो नन्दनो विनपाञ्चिता । नामभीनागदत्तेन वशाऽस्मै स्नेहमिच्छता ॥ १३ ॥
 प्रियवमचरो देवो दिम्पनारीमन-प्रियः । स्वर्गे सतिष्ठते बोधं मुञ्चन् मुससंपदम् ॥ १४ ॥

1 ए चान्यत्र इत्युपपत्त्य 2 ए इत्युपपत्त्य 3 ए विष्णुमित्रम्, एत्र विष्णुम्, 4 एत्र स्वमनी-
 वितम्, 5 ए चान्यत्रम्, अ मयाकथम्, 6 एत्र often omits इति श्री and इत्य, 7 ए उपपत्त्य
 8 ए omits some lines.

- अन्यदाऽप्यभिमासाद्य धर्महीनं मरोत्सवम् । सर्पक्रीडां प्रकृत्वाभं नामरुचं ब्रह्म स ॥ १५ ॥
 अथ सर्पद्वयं क्षिप्त्वा करम्भे भीषणाकृति । हृम्भरूपपरो देवस्यैवान्तरमाविशत् ॥ १६ ॥
 तत्समान्तरमासाद्य पाप्मो वदति उत्सवम् । आगत्य मत्समं क्रोऽपि नागक्रीडां क्रोत्सत् ॥ १७ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं भीषो नागस्यस्त्वरान्वित । तत्सन्मुखं समागत्य अमारुचं कृतञ्चनि ॥ १८ ॥
 रैरे हृम्भं हृत्पाचारं मुखं सर्पं मदन्तिकम् । येनाहं निर्विषं क्षिप्रं क्रोत्स्येनं विषंशुभम् ॥ १९ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं हृम्भं कुम्भस्तत्सन्मुखं तदा । मुमोष भीषणं सर्पं क्रोपास्वनिरीक्षणम् ॥ २० ॥
 इषू सन्मुखमायान्तं इन्दुशुक्रं महात्सवम् । गतिपन्थं पक्करास्य नामरुचो महामतिः ॥ २१ ॥
 कुम्भहीकरुचं क्षीरं पश्यान्वं मुखस्य च । पटप्रवेशनं चक्रे नागदघोऽस्य भोगिन ॥ २२ ॥
 एकं सर्पं वशीकृत्य नामरुचो जगात्सुम् । रैरे हृम्भ्यामुना मुखं द्वितीयमपि पञ्चगम् ॥ २३ ॥
 नायरुचवचनं श्रुत्वा हृम्भोऽपि निब्रह्मो तस्मिन् । नाहं मुञ्चामि रक्षार्थं पञ्चमं कृतनाम्कम् ॥ २४ ॥
 खो रजकुमारस्य प्रमारो यदि जायते । अमुतः सर्पतो भीमात् ततो दोषो न मे स्फुटम् ॥ २५ ॥
 पापवाक्यं समाकर्ण्य नामरुचोऽपि तं वसौ । वसयं वक्ष्ये तं मुखं दन्दशुक्रं मयानकम् ॥ २६ ॥
 हृम्भं कुमारवाक्येन स्फुरन्तं भीमविग्रहम् । भीममोर्यं चतुर्विहं मुमोष फभिनं स्या ॥ २७ ॥
 इष्टोत्तमं समावान्तं शालशुक्रं पापिना । नायरुचोऽमुन्यं द्यावत्सदृशः पञ्चमेन स ॥ २८ ॥
 इष्टमात्रस्यतो मूषो पपात विषवेगतः । नागदघोऽस्य सद्बन्धुर्भगामाकुञ्जतां पराम् ॥ २९ ॥
 दृष्ट्वा नमं कुमारं च विषविह्वलविग्रहम् । तद्वान्वचननः सर्वो हृम्भान्तिकसुपाययो ॥ ३० ॥
 नायरुचपिता पुत्रदुःखविह्वलमानस । अगदिति विनीत्यास्या पाषं हृत्तनूहम् ॥ ३१ ॥
 सुवर्षभनधान्यानि आमपतनकुम्भरन् । अमारुचं गृह्ण्य त्वं पुत्रसोबीवनं कुरु ॥ ३२ ॥
 मुषवाक्यं समाकर्ण्य पाप्मोऽपि निब्रह्मद तम् । निरुक्तुं न शक्नोमि नायसैतस्य हुन्तुभिम् ॥ ३३ ॥
 अथवा जीवनोपायो विपते खलुत्सव स । यदि शीघ्रं प्रगृह्णाति मान्यवा कथितं तव ॥ ३४ ॥
 अनयाऽप्यसया इधो मधो मे गुरुभिरुप । बीवसनेन मधेन यो दीक्षां विदधाति स ॥ ३५ ॥
 पाषवाक्यं समाकर्ण्य तन्मावापितरो तदा । उच्यते सर्वं महाशोकदुःखदुःखितचेतसौ ॥ ३६ ॥
 अस्मत्सुताय श्यामं बीजितं देहि शोचनम् । पञ्चमं प्रगृह्णातु तपो जैनमनुसरम् ॥ ३७ ॥
 हृम्भो निश्चयं तद्वच्यं अमारुचं कृतञ्चनि । क्रोमि बीजितं सुनोरनयाऽप्यसया हुतम् ॥ ३८ ॥
 तत्सद्वचनं शीघ्रं विह्वलीभूतमानसम् । हृम्भोऽपि निर्विषं चक्रे नागदघं स्तमप्रतः ॥ ३९ ॥
 तत्सद्वचनतां प्राप्य अयमत्रत्वनित्यनै । मायरुचः समुत्सवो विषेव परिवर्जित ॥ ४० ॥
 सस्वीभूतशरीरस्य नायरुचस्य तथ्यमे । निब्रह्मं तदा देवो दर्शनमागत शोचनम् ॥ ४१ ॥
 नागदघोऽपि तं दृष्ट्वा अगाद हृत्कौतुकः । क्रोऽसि त्वं शोचनाकरं कथयासु मम स्फुटम् ॥ ४२ ॥
 मागदघवचनं श्रुत्वा अमारुचं सुरस्तदा । प्रियषर्मोऽस्म्यहं मद्र प्रियमित्रो भवानसि ॥ ४३ ॥
 जैनं तपः समासाद्य कठं कृत्वा समापिना । जातो महादिक्रो देवो सुखी ह्यसि स्फुटम् ॥ ४४ ॥
 स्वमवापि मया माक्रे तत्सत्ता सरसं तदा । यदि क्रोऽपि ह्योरोको विषयी मेदिनीमित ॥ ४५ ॥
 विषयासक्तपिचस्य शिषीततन्मासिनः । प्रबोधस्य कृत्यो माकस्येन सुरेण तु ॥ ४६ ॥
 अविज्ञानपासाद्य द्योऽसि त्वं मया मुनि । सपक्रीडां प्रकृत्वाभो विषयासक्तमानस ॥ ४७ ॥

सोऽहं स्वद्वोषभाषातुं श्लेहनिर्मरमानसः । होम्पवेप समादाय संप्राप्तो भवदन्तिकम् ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वा देववचः सत्य नागदत्तो मुमुर्च्छ सः । चेतनां प्राप्य मूयोऽपि जगादेमं कृतानन्तिः ॥ ४९ ॥
 यथस्थितं त्वया साधो नीतं निर्वहणं हितम् । अनेनागमनेनेश आतृस्त्रेहो नवीकृतः ॥ ५० ॥
 वीवित घ चठं लोके शरीरं रोगमन्दिरम् । कदलीयर्मनिःसारं यौषणं च शरीरिणाम् ॥ ५१ ॥
 योगिमोगसमा भोगाश्चमला संपदः खला । श्लेहोऽपि पन्थुमि सार्धं प्रातः स्वप्नेन्द्रशापवत् ॥ ५२ ॥
 इति सचिन्त्यं बुद्ध्या हित्वा सर्वं परिग्रहम् । अन्ते संयमसेनस्य नागदत्तोऽग्रहीत् तपः ॥ ५३ ॥
 कृतकृत्यत्वमासाद्य नागदत्तं तपःक्रियाम् । कारयित्वाऽमरः शीघ्रं जगाम दिवमुद्वजाम् ॥ ५४ ॥
 नागदत्तस्य घृत्तान्तं श्रुत्वा देवनिषेदितम् । नागवर्मा जनः सर्वो विसर्गं परमं ययौ ॥ ५५ ॥
 विदुषोयत्तुपासक्यधनगर्भितकरिषि । घनागमे धनप्यान्ते तस्यौ तस्तुते मुनिः ॥ ५६ ॥
 मार्तण्डकरसंतप्ते शिष्टेष्वपिशिल्पवते । घराघरस्त्रियो योगी तस्यौ प्रतिमया मुषी ॥ ५७ ॥
 तुषारकम्यसंदग्धसमस्तान्तिनीवने । शीतकषते सुतं तस्यौ नगरदेर्पद्भिर्मुनिः ॥ ५८ ॥
 पद्याष्टमादियोगेन नानावर्गहृत्कारणैः । यमाऽस्तमनशायी स चकार स्थितिं वपुः ॥ ५९ ॥
 नानातपः प्रकूर्वाणः पूर्वदेशं प्रगत्य सः । तत्र तीर्थानि सर्वाणि बबन्दे मक्षिततराः ॥ ६० ॥
 पूर्वदेशात् समायन्तन् विन्ध्ये प्रत्यन्तवासिना । शूद्रत्वेन संख्ये नागदत्तो यतिस्तदा ॥ ६१ ॥
 विन्ध्यमप्यस्थितं साधुं दृष्ट्वाऽनु म्हेच्छ्रावणम् । शूद्रत्वं जगुः सर्वे खनादापूरिताम्बरा ॥ ६२ ॥
 नागदत्तमुता यावन्नागश्री रूपराशिता । साऽपुना प्रसिद्धा गन्तुः कौशाम्बीं नगरीं प्रति ॥ ६३ ॥
 कल्पयिष्यति नो^१ भार्तां राक्षसपुत्रीजनस्य वै । अतो निरुन्मते तावन्मुनिरत्रैव नायकः ॥ ६४ ॥
 म्हेच्छ्रावणं समाकर्ष्य शूद्रदत्तो धमाश्रमम् । गुह्याफत्समानाद्यान् फज्जठात्सिमप्रमान् ॥ ६५ ॥
 शत्रुमित्रसमासंगं सुखदुःखसमानकः । यातु नो भ्रियते साधुर्न किंचिद्भवति ध्रुवम् ॥ ६६ ॥
 सुखे^२ मुनिर्गतः सोऽपि शूद्रदत्तमतेन तैः । द्ये धमन् धनसान्ते नागदत्ताजनत्रयैः ॥ ६७ ॥
 नागदत्तमुनिं वीक्ष्य नागदत्ता जगात्सुम् । न कोऽपि तस्क्रतो द्ये भवता ब्रूहि मे मुने ॥ ६८ ॥
 ममेदंभाषसंलक्षो मातृस्वसृकर्दर्शनम् । अनाद्येभ्य ययौ ह्यपि त्रिनकस्वी विशुद्धधीः ॥ ६९ ॥
 स्तोत्रन्तरमसौ साधो यावद्भवति तदने । तावदायत्य बेगेन पृथितः सपनोऽपि तैः ॥ ७० ॥
 नागदत्तां सुतामुक्त्वा सुवर्णरजतादिकम् । आशाय तस्क्रयाः क्षिप्रं यमुनिं जगद्वं पुनः ॥ ७१ ॥
 आस्थानमण्डपसभ्यं शूद्रदत्तस्य तस्क्रयाः । नागदत्तादिकं क्रेशं निरदुः पुरतोऽस्य ते ॥ ७२ ॥
 त्रितोक्यं शूद्रदत्तोऽपि तत्सर्वं पुरतः स्थितम् । जगाद् तस्क्रयान् सवान् हसन्निति सविस्मयः ॥ ७३ ॥
 भ्रियते मुनिरत्रैव सुष्पामिगदितं वचः । कल्पयिष्यत्यप्य भार्तांमस्मदीयां जनस्य सः ॥ ७४ ॥
 वचने प्रोक्तमस्माभिस्यदानीं भवतां पुरः । मुनिमजनु नो किंचित्स्थ्याति त्येकस्य निःस्पृहः ॥ ७५ ॥
 अस्मदीयकमाज्जेन न^३ द्यात्वा साधुना सता । अस्य सार्धसमुदस्य धनत्वसुपेयुषः ॥ ७६ ॥
 शूद्रदत्तवचः श्रुत्वा नागदत्ताऽपि तं जगौ । क्लेषसंभ्रान्तरच्छरी दृष्टदन्तच्छ्रदा तदा ॥ ७७ ॥

1 प वरुणभिरन्, पत्र वरुणम्. 2 पत्र धमन्त्रिणम्. 3 पत्र विष्णुभिरन्. 4 प दिवमुद्वजम्.
 5 प अकृत्यत्वमासाद्य. 6 अ वनाद्युपगत्यैव प वनाद्युपगत्येव. 7 प वृषिं. 8 क संख्ये. 9 पत्र
 नागदत्ता. 10 पत्र मा. 11 पत्र विष्णुभ्यं प विष्णुभ्यम्. 12 प पुनः. 13 पत्र 'संगुणम्'
 14 क ह्येभ्यः अ ह्येभ्यः. 15 प पुनः, पत्र पुनः. 16 क भिरन्. 17 प वपुःपुनःभिरन् प
 वपुःपुनः, अ वपुःपुनः.

- यस्त्वया धर्मितो नमः अमणः कूरमानसः । नृष्टसो निर्दयोऽशान्तो निर्द्वजः पिशुनः खरुः ॥७८॥
 क्रियासममिहारेण निःस्पृहं स्वतनावपि । विनिन्वानन्दितं चित्ते शूद्रत्वं जगत् सा ॥ ७९ ॥
 शूद्रचोक्तिः सोऽयं मदीये अठरे वरे । छुरिभ्यं देहि मे वत्स पाटयाम्यधुनोदरम् ॥ ८० ॥
 नागदत्तोदितं भ्रुत्वा प्रपम्य निजगौ तक्षम् । या त्वं तस्य मुनेर्माता ममापि त्वज्ज्येपनम् ॥८१॥
 यवमुक्त्वा तर्कां शीघ्रं भयिरत्नचनान्दिभिः । नामदत्तामसौ निन्द्ये क्रौञ्चाम्बी सुतया समम् ॥ ८२ ॥
 शूद्रदधनरेन्द्रोऽपि नागदत्तमुनीश्वरम् । सप्राप्य मकिसंपन्नो ननाम कृतनिखन ॥ ८३ ॥
 पुनः पुनः प्रपम्येनं सामन्तेर्बहुमिः समम् । शूद्रतोऽपि जग्राह वीर्यां वैगम्भीरिमसौ ॥ ८४ ॥
 मातरं मगिनीं दृष्ट्वा पीड्यमानां मल्लिभुञ्जैः । नागदत्तमुनिर्माह न जगाम यथाऽनघ ॥ ८५ ॥
 पीड्यमानः कृतान्तामैः परीयहमहामटैः । ह्यपकोऽपि तथा जातु मोहं याति न शुद्धवी ॥ ८६ ॥
- ॥ इति श्रीनागदत्तमुनिकथानकमिदम् ॥ २७ ॥

२८ शूरमिश्रशूरचन्द्रादिकथानकम् ।

- पूर्वमाळवेके वेष्टे क्लिष्टराष्ट्रनामनि । एकरथ्यं पुरं तत्र बभूव जनसङ्कुलम् ॥ १ ॥
 तयामवत् प्रतापाब्जं शूसेनो नराक्षिः । तत्रार्थां शूसेन्यं च क्रन्दोद्धतक्रेवना ॥ २ ॥
 बभूव शूद्रचोऽत्र श्रेष्ठी धनसमन्वितः । शूद्रदद्यां प्रिया चास्य रमणी गुणमूषिता ॥ ३ ॥
- ॥ शूरामिश्रचन्द्रान्तौ नन्दिताखिलान्धरौ । बभूवां नन्दनौ क्रान्तौ सुता मिश्रवती तयो ॥ ४ ॥
 जय कर्तं मतः श्रेष्ठीं द्रुष्यं च ह्यसमागतम् । इतिहातां पतिप्रायाः शूरमिश्रादयः स्फुटम् ॥ ५ ॥
 शूरमिश्रं समं तेन शूरचन्द्रेण दुःखितः । प्रययौ सिंहलद्वीपं तथानी धनवृष्णवा ॥ ६ ॥
 तत्र द्वादशभिर्बर्षैरनघ्नो मथिनापकः । लम्पस्तान्मां प्रमादीषो रविर्वा तेजसा स्फुरत् ॥ ७ ॥
 ततो रत्नं समादाय शूरमिश्रोऽनुबेन सः । पथि प्रवक्तव्याम्यस तेषपुत्रिमानसः ॥ ८ ॥
- ॥ करे मथिं समादाय तस्यौ ज्यमान् धनान्तरे । शूरचन्द्रो गतो मिश्रामाहातुं ग्राममन्तिकम् ॥ ९ ॥
 शूरमिश्रस्ततो ह्यसौ करस्वितमखिलादा । अनुजं हन्मि येनेदं रत्नं मयति मेऽनघम् ॥ १० ॥
 त्रिभिर्ह्यपविबर्त्सां स्युः परिणामा हि बेहिनाम् । ततो निनिन्द स ज्यायानात्मानं सुचिरं तदा ॥ ११ ॥
 द्वाऽऽनुन्दरं कर्म प्यात मया संप्रतवर्जनम् । सहोदरं न हन्तुं मे पितृकृत्यस्य युन्वते ॥ १२ ॥
 एवं चिन्तयतस्तस्य शूरचन्द्रः समागतः । मिश्रामाहाय संक्षेपात् मुक्त्वा तौ बभूवुस्ततः ॥ १३ ॥
- ॥ अन्येषुः शूरमिश्रोऽपि मिश्रार्थं नगरं गतः । मथिमाहाय हस्तेन शूरचन्द्रो बने स्थितः ॥ १४ ॥
 मथिहस्तं पुनर्दम्प्यौ शूरचन्द्रोऽपि तच्छपम् । ज्येष्ठं निहन्मि येनेदं मम रत्नं प्रनायते ॥ १५ ॥
 हा हा विकृतकं प्यातं मया दुःखनिमित्तकम् । ज्येष्ठस्य पितृगुण्यस्य हिंसने विद्विता मतिः ॥ १६ ॥
 यावदेवविधं वाक्यं प्यापनि स्मानुजोऽत्र सः । तावज्येष्ठः समापातो मिश्रामाहाय सोमनाम् ॥ १७ ॥
 मुक्त्वा तौ मोहनं तत्र सख्ययासमन्वितौ । क्रमेण निहर्गा प्रापौ स्वपतनसमीपमाय ॥ १८ ॥
- ॥ प्रयाय शीतलं तोयं स्थित्वा बेज्वतीनटे । शूरमिश्रोऽनुजं ग्राह शूरचन्द्रं पुरस्थितम् ॥ १९ ॥
 अठमतेन दिप्येन रत्नं मम सांप्रतम् । शूरचन्द्रः पृथापेदं मूढ्येन परिष्वितम् ॥ २० ॥
 शूरमिश्रवधः भ्रुत्वा पमापेनं कृतानतिः । शूरचन्द्रा कृतान्तः कृतिकृम्यासमानसः ॥ २१ ॥
 समानमावयो रत्नं कुण्डे न यच्छवि प्रभो । सत्येन भावितः क्षिप्रं यथाहृतं निवेदय ॥ २२ ॥

बाक्यं शूरचन्द्रस्य वचनं कृतकौतुकम् । जगाद् शुभमित्रस्तु स्रेहनिमरमानसः ॥ २३ ॥
 पात्रं मत्स्रे रत्नं तिष्ठतीर्दं मुहुमुहुः । तावत्प्रमृतिं मन्त्रिषु बतते त्वस्त्रिपातने ॥ २४ ॥
 बनेन कारणेनेव गृहाप रुचिमासुरम् । अर्त्तं तेन सुवर्णेन यत्सुयात् कणकतनम् ॥ २५ ॥
 अग्रबन्धुं मन्त्रं श्रुत्वा शूरचन्द्रो जगाद् तम् । ममापि चेष्ट्यो मात्रो रत्ने करगतेऽभवत् ॥ २६ ॥
 श्रुत्वाऽन्योन्यसमात्पन्नं स्वनिपातनकारणम् । अशोभनमिदं ताम्यां निश्चिद्यं तत्सखिज्जले ॥ २७ ॥
 कस्तौ ब्राह्मरी शान्तौ स्रेहनिमरमानसौ । शोमनाभारसंपन्नौ जन्ममूर्तिर्जमन्दिरम् ॥ २८ ॥
 पतितं तद्वदीमप्ये मत्स्येन गित्तिं तदा । जालेनाय समाकृष्ये धीवरेण स मीनकः ॥ २९ ॥
 कस्त्येन समुद्रतः निक्रेतुं विशिखान्तरे । नीतोऽर्त्तमिच्छते तत्र समुद्रे रोहिताल्पया ॥ ३० ॥
 माता पुत्रौ विद्येकपेतौ तदानीं गृहमागतौ । तोषपूरितचेतस्त्रयं वनसु सुतया समम् ॥ ३१ ॥
 तदाऽऽगतक्रिया कृत्वा पादप्रक्षालनादिकम् । माताऽऽपणं जगामाशु प्रदीतुं मत्स्यमादरज्जु ॥ ३२ ॥
 आदाय रोहितं मीनं वर्मत्येन तदम्बिकम् । आनगाम पुनर्गोहं तत्राधुणकविहला ॥ ३३ ॥
 यावन्निवृत्तिं तं मीनं तन्माता स्रेहत्सरा । तावत्सपात्रं तन्मध्यान्मणिमूर्त्यनिवर्षितम् ॥ ३४ ॥
 मणिमादाय हस्तेन तोषपूरितमानसा । दृष्ट्वा तदा च तन्माता भेतसीद मियोः मृदम् ॥ ३५ ॥
 शरत्तौ द्वापि शिप्रं सुतां मन्वीतिकरिणीम् । निहन्मि येन त्रिष्टामि स्वगृहे प्रीतमानसा ॥ ३६ ॥
 ममेदं मुन्यते नैव पुत्रपुत्रीविनाशनम् । विधातुं हीनसत्त्वानामपि दुःखायह भवेत् ॥ ३७ ॥
 पश्चात्तापमिमं कृत्वा सुतायै रत्नमुत्तमम् । ददौ तन्मातुः शीघ्रं सुतसङ्घावकरिणी ॥ ३८ ॥
 सुता रत्नं समादाय दृष्ट्वा मनसि मूढधीः । मातरं ब्राह्मरीं नूनं विषं दत्त्वा निहन्म्यहम् ॥ ३९ ॥
 हा हा क्व मया प्यातं महापापनिमित्तकम् । संसारकारणं तद्वि महादुःखविषायकम् ॥ ४० ॥
 चिन्तयित्वा शिरं हीनं रत्नं प्रायोः समर्पितम् । क्षुमसकल्पमासाय तथा पुद्गिसमेतया ॥ ४१ ॥
 दृष्ट्वा रत्नमिदं तौ च ब्राह्मरी स्रेहत्सरी । विज्ञाय भवतस्त्वसौ वैराग्यं परमं गतौ ॥ ४२ ॥
 शर्वरीप्रियमे यामे शूरदत्ता जगौ सुतम् । पुत्रं द्वादशमवर्षं किमान्ति त्वया वद ॥ ४३ ॥
 अननीबाक्यमाकल्प्य शूरदत्तो जगाद् ताम् । आशाम्यां रत्नमुत्कृष्टं दृष्ट्वा "दीवितिभासुरम् ॥ ४४ ॥
 मन्दस्त्रसंगतं रत्नं कनिष्ठं हन्मि मे मति । यदाऽस्य हस्तसंप्राप्तं ज्येष्ठं हन्मीति मूरिः" ॥ ४५ ॥
 एवं संचिन्तयन्तौ हीं संप्राप्तौ सरयून्दीम्" । तत्तटेऽन्योन्यमाटोष्य स्वस्वभावनिरूपताम् ॥ ४६ ॥
 असुन्दरमिदं रत्नमाशाम्यां सरयूददे । निश्चितं तद्विरहाम्यां प्राप्ताम्यां भवदन्तिकम् ॥ ४७ ॥
 पुत्रवाक्यं समाकल्प्य शूरदत्ता जगावमुम् । गताऽहं हृदमाटोष्य भवन्तौ गृहमागतौ ॥ ४८ ॥
 तत्र मन्यं समादाय मत्स्येन गृहमाप्य च । मीनस्य स्रष्टनं यावद्विदभामि महानसौ ॥ ४९ ॥
 तावन्महामणिं दृष्ट्वा तत्रत्ये परिपृष्ट तम् । पुत्र तोषं परिप्राष्टा मदागणिसमागमात् ॥ ५० ॥
 हस्तप्राप्ते मया मावः संजातो मम जातकः । भवन्तौ हन्मि पुत्री च वत्समामपि पाठिकम् ॥ ५१ ॥
 मूषो विरक्तिमासाय बहुभ्यमभवेति । वितीर्षोज्यं मया पुत्रं सुतस्यै शरद्वारपात् ॥ ५२ ॥

1 पञ्च विह्वलम्, 2 पञ्च विह्वलम्, 3 पञ्च विह्वलम्, 4 पञ्च विह्वलम्, 5 पञ्च
 कमेव प (चम्येन) 6 पञ्च विह्वलम्, 7 पञ्च विह्वलम् मयो [वेणीयते] 8 पञ्च पुत्री
 9 महानसं 10 पञ्च विह्वलम् 11 पञ्च मूरिः 12 पञ्च has lost a line here. 13 पञ्च रत्नं
 निन्दितम् 14 पञ्च विह्वलम् 15 पञ्च विह्वलम्, 16 पञ्च विह्वलम्, 17 पञ्च विह्वलम्,
 18 पञ्च विह्वलम्, 19 पञ्च विह्वलम्, 20 पञ्च विह्वलम्

सुताऽपि धनवीत्यात्म्यं निश्चय्यं खेहृतस्वप । अमाह मातरं साऽपि पुत्रद्वयसमन्विताम् ॥ ५३ ॥
 यदा प्रसृति मे रत्नं स्वया इत्तं मनोहरम् । तदा प्रसृति भक्तोऽयं मे मातृर्भाक्तेऽन्तर ॥ ५४ ॥
 मातरं वल्लभां हन्मि आतरावपि निश्चितम् । अशोभनं पुनर्दत्तो प्रातुर्मां हि मया मणिः ॥ ५५ ॥
 मातृस्वयम्भवां श्रुत्वा महावैराग्यकरपम् । प्रातरौ योगनिर्विण्णौ चक्रुर्दीक्षणे मतिम् ॥ ५६ ॥
 रत्नमात्राव ते सर्वे महावैराग्यसंगता । इत्या मणिं विनायाशु नन्दनान्ते प्रवक्रुः ॥ ५७ ॥
 बन्वोन्मं क्षेत्रमावेद्य प्रथमं प्राप्य ते यथा । श्रुत्वाद्यः सर्वे देवी गतिमुपाययुः ॥ ५८ ॥
 सापरोऽपि तथा त्र्येके सर्वसहितमिच्छन्तः । श्रेयादिकं विनिर्मितं त्रिंशं मोक्षं च यान्ति ते ॥ ५९ ॥

॥ इति श्रीशुद्धमिच्छाश्रयन्त्रादिपरस्परकोषाजनम-
 विधानमिराकरणकथामकम् ॥ २८ ॥

२९ वासुदेवकथानकम् ।

सुराद्वैकप्रवेशेऽस्ति पुरी ह्यरुक्ती पय । बर्सां बभूवु मृशात्मे वासुदेवो महापठः ॥ १ ॥
 उत्पामादिसङ्घर्षां बभूवुस्वस्य शोमनाः । रूपास्त्रिसयत्ने बर्सां न क्षम्यसि समा भवेत् ॥ २ ॥
 कल्पदाऽसौ महापात्रे विनापत्तनुज्ज्वलम् । नाग्यपो अयामेदं मुनिर्धर्मसमाकुम् ॥ ३ ॥
 कृत्वा विनुनिस्तोत्रे हरिः स्त्रित्वा यथाऽऽसनम् । विद्येक्यं दुर्बलं साधुं जीवन्परमवैद्यत ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा विष्णुमर्तं वैभः समुत्थाय विनामयात् । राज्ञा समं निबं सौषं जगामौपश्याम्भ्या ॥ ५ ॥
 प्राप्सवान् वटकम् कृत्वा भावकायां एहे एहे । स्वापयामास वैषोऽपि वासुदेवमेतन् स ॥ ६ ॥
 प्रथमं वटकं दत्त्वा मोषिने स्वानमीशुर्भे । तद्व्यापे कृते पश्चात्तद्व्यतिष्ठतुहयम् ॥ ७ ॥
 भावकायां जनसैवं समस्तस्य च तसुरे । जीवन्परो हरौ शिष्यां तदा विष्णुपुरस्सरम् ॥ ८ ॥
 यत्रैव च एहे योषी मुनिस्त्रिहृति सर्वदा । तत्रैवासौ जनः सर्वो वटकं भवितं हरौ ॥ ९ ॥
 योबनं योक्तुमस्य मुनेः भावकत्रेष्मनि । पुनर्नवमिदं वातं हरिं रोयवर्षितम् ॥ १० ॥
 बन्ध्या वासुदेवोऽयं सर्वं समवादिकम् । यत्रौ नेमिभिनेन्द्रस्य धर्मं वैभेन भक्तिता ॥ ११ ॥
 नेमिनायजुर्ति कृत्वा सकृन्म विगम्भयान् । बन्दिताऽयं सुखं तसौ वासुदेव सौषक्य ॥ १२ ॥
 प्राक्तनं योगिनं दृष्ट्वा स्वस्मीमृत्तशरीरकम् । देहस्य कुञ्जं विष्णुः पप्रच्छेनं सकौतुक ॥ १३ ॥
 विष्णुवाक्यं समाकर्ष्य स योषी निजमावमुम् । सारता क्य शरीरस्य उभन् धर्मन्पुतस्य यो ॥ १४ ॥
 मुनेर्वचनमाकर्ष्य दम्प्यौ जीवन्परसदा । बनेन मुनिना विष्णोः पुरतो जस्तिव क्वम् ॥ १५ ॥
 साधुर्वदति यथेवं नागपत्रपुरस्सरम् । कल्पस्त्वदीक्यैषेन शोमनो विहितो मम ॥ १६ ॥
 ग्रामहस्तिदुर्गौषं धनधान्यादिक्रयनम् । बराम्भन्मे ततो राज्ञा पारितोषिकपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 एवं चिन्त्यस्वस्तस्य चार्तप्यानमुपेमुप । जीवितं क्यपि संनष्टं तत्रैषस्य मयादि ॥ १८ ॥
 रेवामभ्यगते तुष्टे नानातद्विचारिते । पर्वति मीपणे वैषो पूजनाशोऽर्धवदति ॥ १९ ॥
 क्तोऽसौ विहरन् क्यपि साधुर्वं प्राप्य पर्वतम् । तसौ भगवामे तत्र दिन्तिपीकृतरोरच ॥ २० ॥

1 क्व यथा 2 क्व विष्णुः च विष्णुमिरम्, 3 क्व वैष्णवीं क्व वैष्णवी 4 क्व च यथेवं
 5 च मुनिपत्र, 6 क्व lose some lines here, 7 च ब्रह्मगीतुरे, 8 क्व विषं [शिर्षं],
 9 च यदुपभोग्यम्, क्व यदुपभोग्यम्, 10 क्व जीवितं, 11 क्व नवैकरी, 12 च इति चर्चकः

चण्डवत्तत्रात्प्राप्तितेनोपरिष्ठत । स मुनिर्मिषपयद्दत्तच्छास्त्राग्रेण तिष्ठते ॥ २१ ॥
 उपसर्गोऽयमीच्छो यदि क्षेमेण यास्यति । ततो मम प्रवृत्तिं सादाहारादेन चान्यथा ॥ २२ ॥
 तावदस्यं विलेख्येयं मुनिं मकृन्नायकम् । परिदध्यौ हृदि सद्य तन्मुखात्मोऽवधीश्वरम् ॥ २३ ॥
 यो निन्नेऽपि शरीरेऽस्मि निममत्वो महामुनिः । स ममत्वं कथं कृयादन्यस्यापघने परम् ॥ २४ ॥
 पर्यन्तस्थितशास्त्राग्रं वन्द्या बह्वीकरम्पदैः । औपरिष्ठकशास्त्रा च न्प्रीकृत्वाप्र मर्कटः ॥ २५ ॥
 सर्वैवोत्पन्नं कृत्वा मकृन्नां कृत्स्नकम् । गतमन्यत्र शास्त्राणां सा शास्त्रा निगताऽमुत ॥ २६ ॥
 ततोऽजतीर्यं तद्दृष्टान्मर्कटो मर्कटं समम् । प्रणम्यौपधियोगेन रोहणं कृतवानसौ ॥ २७ ॥
 ततः पुरं सितं दृष्ट्वा मर्कटः मुनिसधमः । कृपावधूपरिष्यच्छब्दयो निजगाधमुम् ॥ २८ ॥
 तैरश्रीं गन्निमापन्नो वैषो जीर्षवः स्फुटम् । आर्तध्यानाभ्युत्तिं प्राप्य मत्सम हरिपोदिते ॥ २९ ॥
 दिनानि सप्त ज्ञानीहि कपीन्द्र तव जीवितम् । ततो मद्बधनाच्छीघ्रं कुरुष्व हितमात्मनः ॥ ३० ॥
 मुनिवाक्यं समाकृत्य संसारत्रयमानसः । जगाद तं हरिः क्षिप्रं देहि मेऽनशन विमो ॥ ३१ ॥
 शिष्यतन्त्रेपविष्टाय मकृत्राय महात्मने । ददावनशनं योगी धर्मविन्यस्तचेतसे ॥ ३२ ॥
 क्षेपं क्षमाचक्षेणार्यं मानं मार्दवयोगतः । मायाचतुस्त्वयोगेन लोमं शीघ्रपत्नेन च ॥ ३३ ॥
 चतुर्भुजसंसारवासवासितदेहिनाम् । दुर्गतेर्हेतुकान्तेतान् कृपायांश्चतुरो जय ॥ ३४ ॥
 आराधनां समाराध्य विविनाऽपि चतुर्विचाम् । कृत्वा क्लृप्तं हरिः क्षिप्रं सप्तमे दिवसेऽनप ॥ ३५ ॥
 अग्निमादिगुणोपेतः सुरनारीमनःप्रियः । धमूत् प्रथमे नाके दिव्यरूपधरोऽनरः ॥ ३६ ॥
 किं वद किं मया मुक्तं किं तपोऽनुष्ठितं पुरः । येनाहं कृतपुण्यं सन् उदत्तो नाकवे गृहे ॥ ३७ ॥
 अवधिज्ञानमासाद्य स्वमर्षं मकृत्रेऽब्रवम् । विवेकेन सुरशुद्धं तन्मुनेरुपदेशत ॥ ३८ ॥
 ज्ञात्वा नाकसमुत्पत्तिमात्मनो मकृत्रमारः । तद्वन्दनाय दृष्ट्वात्मा प्रस्थानमकरोदसौ ॥ ३९ ॥
 रथेः कनकनिर्माणैरथैः पवनयात्रिभिः । हस्तिमिन्दपाराभिः सिंहराजदस्यैः परैः ॥ ४० ॥
 हारराभितवद्योभिः सिद्धदकरकृष्णैः । अपिरूढैः सुरैः सार्धं व्यासाद्येपनमस्ततम् ॥ ४१ ॥
 वृषभमूत्सितं सार्धं भक्तिद्वयतनूदम् । सुरैः समं कृतानन्दैरनसीन्मकृत्रमारः ॥ ४२ ॥
 महारजतनिर्माणैः कमलैरस्य योगिनः । अर्चयित्वा स्वयं पादाववादीतं वृषगामरः ॥ ४३ ॥
 त्रियम्वातिसमुत्पन्नो मकृत्रोऽहं पुरं भवे । अघुना स्वधर्मतिन संन्यासेन सुरोऽभवम् ॥ ४४ ॥
 शुक्लाऽनरवचः साधुजगारेन विशुद्धरीः । यदीच्छसि हितं स्वस्यै मानोन्मानं करिष्यसि ॥ ४५ ॥
 शुक्ला मीनीश्वरं वाक्यं म्योम्युः प्रणम्य तम् । नतेन शिरसा देवो ययौ निजकठोरम् ॥ ४६ ॥
 गोशीपचन्दनं श्रेष्ठं कुङ्कुमामरुमिस्रदा । कृत्वा पूजां स्वकृपस्य ययौ देवो निजां दिवम् ॥ ४७ ॥
 कृत्वाऽनरोक्षेपेयं पूजा साधुशरीरके । तेनामरोश्वरं तीर्थं पमूत् मुनिं विशुतम् ॥ ४८ ॥
 यथाऽत्र कामुदेवेन वैषाण्ड्येन योगिनः । पदं वीथकम्पदैः गोत्रं मुबनधेऽनरम् ॥ ४९ ॥
 तथाऽन्योऽपि प्रकृतानो वैषाण्ड्येन चतुर्विधे । सपि नरो हि जगानि वीथकृद्गोत्रमुत्तमम् ॥ ५० ॥

॥ इति श्रीवासुदेववैषाण्ड्यतीर्थकरगोत्रपन्थन

कथानकमिदं संपूर्णम् ॥ २० ॥

३० मृतकसंसर्गनष्टमालाकथानकम् ।

- बबोचरापने देहे वट्टेवपुरस च । प्रतापनिहितारावी राजाऽऽवीद् बम्बर्षन ॥ १ ॥
 रूपरावितसर्वाङ्गी नीलेतल्लम्बम्बका । बम्बास नरेन्द्रस रमणी कुम्भर्षनी ॥ २ ॥
 तस्मिन्नेव पुरे चासीद्भ्रमेष्ठी महाधनः । धनदत्तोऽस्य सञ्चार्या धनदत्ता प्रक्रीर्तिता ॥ ३ ॥
 रूपयौवनसंमुख्य मुसनिर्षितचन्द्रिस्र । कनकनकसङ्घर्षा धनदेवी सुताऽनयोः ॥ ४ ॥
 वषैव नगरे श्रीमान् व्यङ्ग्येष्ठी प्रियंवद । पूर्वमद्रोऽभवत्सास' पूर्वचन्द्रा प्रिया वरा ॥ ५ ॥
 तयो परस्परप्रेमासक्तमानसयोः सुत । पूर्वचन्द्रोऽभवद् मय्य' पूर्वचन्द्रसमानन ॥ ६ ॥
 यमापे पूर्वमद्रसं धनदत्त मनोहरीम् । सुताय पूर्वचन्द्राय धनदेवी कळावतीम् ॥ ७ ॥
 पूर्वमद्रवधः श्रुत्वा धनदत्तो बभाल तम् । यम्भामि 'कुटिकां तेऽहं पदि देहि धनं बहु ॥ ८ ॥
 निशम्य धनदत्तोऽपि पूर्वमद्रो वगावमुम् । कुटिकां देहि मे श्रीर्षं पृहाण त्वं धनं बहु ॥ ९ ॥
 तस्यै दत्त्वा धनं तस्मै परिपीताऽऽना सक । धनदेवी कळस्ताना धनदेवीव रुषिणी ॥ १० ॥
 यस्मिन्नेव दिने वोढा धनदेवी निष्ठि हृतम् । तस्मिन्नेव दिने बाळ्य घृता कन्धोऽभ्येचना ॥ ११ ॥
 ततो मृतां सुतां दृष्ट्वा शोकनिह्वलमानसः । धनदत्तस्तथा हृष्यो किंकृतम्भनिस्फुपीः ॥ १२ ॥
 धनेनानेन मे किञ्चिद्विधान्तं न प्रयोजनम् । अहं शोभां करोम्यस्या धनदेव्याः प्रभावतीम् ॥ १३ ॥
 धनेनानेन सर्वेषु पुण्यमालां मनोहराम् । पृहीत्वा धनदत्तोऽपि सुतोपरि ददौ तदा ॥ १४ ॥
 बभ श्रुत्वा तदा भेष्ठी सुतां पञ्चत्वमागताम् । पूर्वमद्रो धनाकङ्क्षी धनदत्तान्तिकं ययौ ॥ १५ ॥
 धनदत्तं परिप्राप्य पूर्वमद्रोऽपि तं अगौ । धनदेवी सुता देहि मदीयं सकळं धनम् ॥ १६ ॥
 पूर्वमद्रनिर्गं श्रुत्वा धनदत्तो बभाल तम् । पुण्यमात्र समादत्ता त्वदीयेन धनेन मे ॥ १७ ॥
 किञ्च पञ्चत्वमापन्ना स्वर्गमाग्येन' मस्तुता । मस्तुता च स्वितं भाण्डं नश्येऽहानि सहेत स' ॥ १८ ॥
 सौमिकनामयं न्यायस्वगुह्यवतस्तव । महाजनकृतो दण्डो भवेदण्डस्य किं विधौ ॥ १९ ॥
 सुतपुत्रीपरिप्राप्तं नानापुण्यसमन्वितम् । पुण्यमालां पृहापेयां तारापत्नीमिषोऽन्यम् ॥ २० ॥
 निशम्य भारतमीस्य पूर्वमद्रो बभालमुम् । देहि मे सकळं द्रुष्यं मात्स्या न प्रयोजनम् ॥ २१ ॥
 एषं कळकळाभ्ये प्रवृष्टे पश्ये तयो । विशिष्टैष' समायातः समाहृतस्तदन्तिकम् ॥ २२ ॥
 कोऽपि वृद्धो अगौ तत्र पूर्वमद्रं महामति । धनेन धनदत्तेन संबन्धक्षेपकं बह ॥ २३ ॥
 वृद्धाचार्यं समाकर्ष्य पूर्वमद्रो बभाल तम् । धनदेव्या धनं दत्तं बहु मे तदरात्वयम् ॥ २४ ॥
 पूर्वमद्रोवितं श्रुत्वा वर्षापाञ्चिजगावमुम् । धनदत्त बभ' सत्तं ब्रूहि मत्पुरतोऽनधम् ॥ २५ ॥
 वृद्धस्य बभनं श्रुत्वा धनदत्तोऽनदत्तम् । धनेन सकळेनास्य पुण्यमात्र मया दत्ता ॥ २६ ॥
 सुतोपरि कृतां मात्स्यपुत्रोऽथानिमित्तव । म्योऽपीमामयं क्षिप्रं पृहातु कुसुमोऽन्यम् ॥ २७ ॥
 वृद्धाचार्येन सा मास्य पृहीत्याऽनेन शोभना । पूर्वमद्रः समाहाव तां ययौ विश्वान्तरे' ॥ २८ ॥
 पुण्यमात्रं न कोऽप्येतां पृहाति' स्वकर्मविताम् । 'कर्मकेन चैकेन बहुमूल्यामपि क्षिती ॥ २९ ॥
 यथा सा बहुमूल्याऽपि पुण्यमात्र मनोहरी । सर्वैरपि परित्यक्त्वा धनेऽर्चयितवता ॥ ३० ॥
 तथा दुर्जनसंसर्गात् पुण्यो वाचाभ्येऽपि वा । अन्यैरपि गीस्तुक्तो बलवान् परिमुषते ॥ ३१ ॥

॥ इति श्रीघृतकसंसर्गनष्टमालाकथानकमिवम् ॥ ३० ॥

३१ कल्लालमित्रसगतिशिवमूर्तिकथानकम् ।

निषेधे वत्सकवत्सां श्रीशाम्पी नयरी परा । धनपात्रे नृपोऽस्या स्याद् वसुपात्रा प्रियाऽस्य सा ॥१॥
 तस्मिन्नेव पुरे शौण्ड^१ पूर्णमद्रोऽभवद्दनी । माणिमद्रा प्रिया चास्य वसुमित्रा सुताऽनयो ॥ २ ॥
 पञ्चात्त्रादिजन सवस्तद्विवाहे निमग्नितः । मुक्तश्च विधिनाऽत्यर्थं पूजमद्रन्तिकेतने ॥ ३ ॥
 शिवमूर्तिर्द्विजो मित्रं स्मृतिवेदविशारद^२ । समस्तशास्त्रसवेदी प्रथेव विदितो धुषे ॥ ४ ॥
 यद्यप्य मद्भहे विप्रो भोजनं विदधाति नो । धनेन बहुना वाऽपि तदा मे भीषितेन किम् ॥ ५ ॥
 एवं ध्यात्वा चिरं शौण्डः पूर्णमद्रस्वरान्वित^३ । शिवमूर्तिं परं प्राप्य सखेह निजगाविमम् ॥ ६ ॥
 यदि मित्रं मया कार्यं विधते तत्र तन्वपि । ततोऽप्य सरस साधो मद्भहे भोजनं कुरु ॥ ७ ॥
 पूजमद्रवच^४ श्रुत्वा शिवमूर्तिर्भाग तम् । त्वयाऽतिभोजनं प्रोक्तं मित्रं प्राणमन-प्रियम् ॥ ८ ॥
 ग्राह्यपानां कुले किंतु मित्रं लोकविरुद्धकम् । तथा स्मृतिविरुद्धं च जायते कथमीदृशम् ॥ ९ ॥
 बेरस्मृतिविविधोऽपि शूद्राहारपरिष्णुत^५ । यदि शूद्रगृहे मुञ्चे विप्रो लोकविरुद्धकम् ॥ १० ॥
 शूद्रभोजनशुभ्या शूद्रप्रेषणता तथा । त्रितीर्णाजनेन वा शृचिर्नरकाय भवेदिदम् ॥ ११ ॥
 हविष्कृतं तयोन्मिष्टं मतिं 'धमकथानकम् । व्रतं चैतानि शूद्राय न दीयन्ते कदाचन ॥ १२ ॥

तथा शोकम्—

शूद्रार्थं शूद्रशुभ्या शूद्रप्रेषणकारिता ।

शूद्रदत्ता च या शृचि पयास नरकाय तत् ॥ १३ ॥

न शूद्राय मतिं दद्यान्नोन्मिष्टं न हविष्कृतम् । न चास्योपरिशेद्धं न चास्य प्रतयादिशेत् ॥ १४ ॥
 जनेन कारणेनार्थं भवद्भजनभोजनम् । क्रतोमि तेन नो मित्रं नूनं स्मृतिविरोधतः ॥ १५ ॥
 शिवमूर्तिवच^६ श्रुत्वा पूजमद्रोऽपि तं जगौ । खेदनिर्भरचेतस्को म्थनवक्रसरोरुहः ॥ १६ ॥
 मद्भहे भोजनं मित्रं विरुद्धं यदि जायते । ततो 'विप्रगृहेऽर्घं च संस्कृत्य बहुभेदकम् ॥ १७ ॥
 द्राघात्सुकृताम्बुल्लखीबलपित वनम् । रुदतीनात्किंकेरुदितरुखण्डविराजितम् ॥ १८ ॥
 इत्थं धनमासाद्य फलपुष्पमनोहरम् । स्वपशुमिरमा मित्रं भोजनं कुरु मत्समम् ॥ १९ ॥
 मतं बहुपरोपेन तदानीं धनभोजनम् । इत्थंसा खेहसंधं परमं शिवमूर्तिना ॥ २० ॥
 बन्धेषु^७ पूर्णमद्रोऽपि गृहीतवभोजनं । शिवमूर्तिसमं मत्सा यथापुपवनं जने ॥ २१ ॥
 पूर्णमद्रस्त्रदा सार्धं बहुभिरिजयान्यवे^८ । शिवमूर्तिरपि द्विप्रमुपविष्टो यथासनम् ॥ २२ ॥
 मयं विषन्ति ते तत्र पूजपद्रादयो जनाः । शिवमूर्तिं पुनहुग्धं तत्त्वमीपे गुहान्त्रितम् ॥ २३ ॥
 अप्य दूरस्थितेनार्थं शिवमूर्तिर्बिलोकित^९ । पुरयेषान्तरक्षेत्रे मृतेर्दुग्धमापिपत् ॥ २४ ॥
 शिवमूर्तिं जगौ सोऽपि विषन्तं मयमादरात् । कृत्रुतेन समं तत्र पूजमद्रेण मृषते^{१०} ॥ २५ ॥
 राजाऽऽकर्ष्यं वचस्तस्य विस्मयध्यासमानस^{११} । तमानयेत्सतः शीघ्रं तदन्तः प्रादिभोधरम् ॥ २६ ॥
 तदोहीमप्यतस्तेन दूरस्थेन समाहृत^{१२} । शिवमूर्तिं पुनर्मधु नीतो राजान्निकः तदा ॥ २७ ॥
 दद्यात् पुरस्थितं द्विप्रं^{१३} शिवमूर्तिं ययौ नृपः । स्निग्धं ह्यष्ट पापिष्ठं मयं विपश्चि किं यत् ॥ २८ ॥

१ प शौण्डिकः २ परत्र विष्णु ३ प वचनित ४ वचनित ५ क वचनित
 ६ वचनित ७ परत्र वचनित ८ क वचनित ९ [शुते] १० प वचनित ११ क
 वचनित [वि]

- श्रुत्वा नृपवचो विप्रो बगौ मूषं कुपान्वितम् । मयं पिशाम्पहं नैव राजन् दुग्धमिति भुवन् ॥ २९ ॥
 बवाणि ममुष्मा मूषः शिवमूर्ति कुतूहलत् । अर्हि कुरु पुनर्येन दुग्धं पश्यामि संप्रवम् ॥ ३० ॥
 दत्त्वाऽऽकुस्मिमयं अर्हि अक्षरं नृप्यासनात् । श्रीरसावपरितोषार्थं तिस्रोऽभ्येनां नृपो ह्या ॥ ३१ ॥
 वर्षचन्द्रं मते दत्त्वा शिवमूर्तिं करेण स । पुराञ्चिन्सारवामास खठीकृत्य नरेभ्यः ॥ ३२ ॥
 मया रोपविहीनोऽपि गुणवान् व्येकमुजितः । अश्रुत्संगतो राज्ञा विप्रो निर्घोषितः पुरात् ॥ ३३ ॥
 तथा साधुरपि विप्रं त्यस्ती संवमी गुपी । निर्घोषी रोपमाप्नोति स्फुटं दुर्जनसेवया ॥ ३४ ॥

तथा शोचन्—

न स्वात्म्यं न गन्तव्यं सहात्र दुष्कर्मणा ।

शौचैः सह पत्रं पीतं वास्वी मन्यते जनः ॥ ३५ ॥

- ॥ इति कल्हातमिष्यसंगतिशिबमूर्तिनिर्घाटनकण्ठकपानकमिवम् ॥ ३१ ॥

३२ घूक्तसगतर्हसकथानकम् ।

- वमासि ममपारेसे पुरं पाटस्युत्तमम् । प्रजापात्येऽत्र मूषत्ये वनमात्मजस्य वृष्टया ॥ १ ॥
 घूक्तसगतोपुराणोद्दामभ्ये समानके । अन्यत्र प्रमथं कृत्वा वसति प्रीतमानसः ॥ २ ॥
 सोऽन्यदा विहरन् अयि मङ्गलपुत्रिनसंगतान् । प्रययौ शर्बीरामभ्ये नन्दप्यानान् कठस्थानान् ॥ ३ ॥
 ॥ दत्त्वा सुनात्मजानि संभाषणपुरस्सरम् । वृद्धसो अगादेनं कौशिकं मुखत्वमितम् ॥ ४ ॥
 कोऽपि त्वं शोमनाक्षरः कुतो वेद समागतः । एतत्सर्वं मम स्वर्गं कृपयाऽप्यु महामते ॥ ५ ॥
 घूक्तोऽपि तद्वचः श्रुत्वा अगादेयं पुरः स्थितम् । ईससततिमभ्यस्य विनयान्तमस्यकम् ॥ ६ ॥
 अर्हं सखे परनाभो महावंशसमुद्भवः । अर्हं समस्तसामन्तमस्तत्रोपाश्रयणम् ॥ ७ ॥
 अन्तरिपयः कल्पवारः श्रीबासुदितमानसः । एवंविधोऽपि सखेऽहं मुष्मद्दुः समागतः ॥ ८ ॥
 ॥ कौशिकस्तत्र वचः श्रुत्वा मरुतः प्रीतमानसः । अगावर्तुं कठस्थाननाशिताश्रेयसुत्तरम् ॥ ९ ॥
 महापात्रं महीनाभं अशक्तिः शोभनं कृतम् । यदस्मान् प्रष्टुमापात्तं पात्नीमाननारतम् ॥ १० ॥
 मूषो सुनात्मजानि क्रमेत्थानि धनानि च । प्रददौ राजर्हसोऽसौ सेहनिर्भरमानसः ॥ ११ ॥
 अन्योन्यप्रेमसंभन्वतुप्रमानसवोस्त्रयोः । अमूष परमा मेमी ममूषकनवोरिष ॥ १२ ॥
 ततो अगावर्तं तं ईसं घूक्त्रे मुदितमानसः । मम प्राधूर्पक्रे शोहि मित्रस्य मत्सुरो भव ॥ १३ ॥
 ॥ मन्दस्नाननिषिद्धोऽपि ससुत्पन्नः स्वपुत्रिकः । मयौ तत्रोपुरात् इत्यो घूक्तसं निधिः ॥ १४ ॥
 अत्रान्तरे प्रजापातः स्कुन्वाकारेण मूषसा । तदा विविचयं कर्तुं अथाठ नगराहरम् ॥ १५ ॥
 अथ घूक्त्रे अगौ ईसं तन्मुखादितत्मेवनाः । सूरतिं सहसा मित्रं प्रभन्तं धारयामि किम् ॥ १६ ॥
 घूक्तवाच्यं समाकृत्य ईसोऽपि निबगौ तन्म । गच्छन्तं सूरतिं मित्रं मत्सुरो धारय हृतम् ॥ १७ ॥
 निशम्य तत्रो घूक्त्रे योपुरातरः क्षपात् । ईसेन सह निघ्नस्य प्राप राजान्तिकं सक्तः ॥ १८ ॥
 ॥ घूक्तारक्षिणे यामे अक्षरं विरसं स्वरम् । मूषोऽपि तन्मूर्तिं श्रुत्वा तत्रौ तत्र ससैन्यकः ॥ १९ ॥
 अर्हमेकमात्साय तत्र घूक्तं सार्हसकम् । तत्रान्यतः पुनः प्राप्य धामवार्थं स मसृतेः ॥ २० ॥
 तत्रस्यः कौशिके मूषक्रे अर्हं मनोरमम् । प्रजापात्येऽपि तं श्रुत्वा अथाठ अस्तस्युत ॥ २१ ॥

स्थित्वा हससम तत्र स्त्रोकत्रेत्सं स धूककः^१ । प्राप्य तद्विधिं भागं चकार ध्वनिमाकुलम् ॥ २२ ॥
 श्रुत्वा धूकस्वरं रात्रां क्रोपलोहितत्वेषुचन । चापमारोपयामास मण्डलीकृतविग्रहम् ॥ २३ ॥
 आकर्षाकृष्टमस्युग्रमनुशुभम् नराधिप । क्रोधपूरितचेतस्कः कर्णिकाम्बु मुमोष स^२ ॥ २४ ॥
 धनेन^३ कर्णिकाम्बुनेन मृगमुक्तेन सत्वरम् । निर्दोषोऽपि हतो हंसो धूक्रे द्रुष्ट पत्न्यपित ॥ २५ ॥
 निर्दोषोऽपि यथा हंसो निहतो धूकरोपत^४ । प्रजापात्तेन मृगेन क्रोपसमारसीमुपा ॥ २६ ॥
 तपोज्ञानगुणाधार^५ संपतधिरदीक्षित^६ । तथा दुर्जनसंगेन महान्त दोष्माह्वयात् ॥ २७ ॥

तथा चोक्तम्—

अकालचर्या विपमैस्तु गोष्ठी कुम्भिसंसेवां न कदाऽपि कुर्यात् ।

पश्याप्येव पद्मवने प्रसूत धनुर्विमुक्तेन हतं शरेण ॥ २८ ॥

॥ इति श्रीबृहद्ब्रह्मसंहिताप्रजापालसूक्तिहृतहसकथानकमिदम् ॥ ३२ ॥

३३ हरिपेणश्रीसमागमनकथानकम् ।

अथाज्ञास्यमहादेशे अस्मिन्परगं परम् । एषा सिंहाज्यो रूपी सिंहाविक्रमपुत्रित^१ ॥ १ ॥
 सम्यग्दर्शनसपत्ना द्वादशाशुव्रतान्विता । रूपयौवनसंसुक्ता क्षीलमृगपचारिणी ॥ २ ॥
 आपादे अतिरिक्ते मासे फलत्तुने च महामहम् । त्रिनानां या चक्रारस यथा सा बलमाऽमवत् ॥ ३ ॥
 कञ्चनविज्ञानसंपन्नो रूपराजितविग्रह^२ । हरिपेणोऽमवत् पुत्रोऽनयोश्चक्री मविष्यति ॥ ४ ॥
 सिप्यास्वमोदितस्नान्ता सौभाग्यमदविह्वला । अण्डक्रेपा खरस्वाना त्रिनघर्मपराङ्मुखी ॥ ५ ॥
 द्रुष्टविद्या मुबद्दीव गुह्याकृतत्वेषुचन । अन्या उन्मीमती तस्य मृपतेरमवत् प्रिया ॥ ६ ॥
 अथ यथा रथं जैन यावदद्याद्विक्रमहे । नगराम्यन्तरे रम्ये मुदा अमयति स्फुग्म् ॥ ७ ॥
 तावत्तन्मीमती कुन्दा प्राप्य यथाष्टं तदा । जगदीतां पतिश्रेहगथान्मन्यरनादिनी ॥ ८ ॥
 पुरे अक्षरव^३ पूर्वं मदीयो अमत्तु हतम् । पश्चात्तैरयो वप्रे त्वदीयोऽपि यथाविधि^४ ॥ ९ ॥
 एवं निगद्य तां यथा पतिवह्नमकरपात् । उन्मीमती जगामारं सतुष्टा निबन्धनद्विरम् ॥ १० ॥
 श्रुत्वा उन्मीमतीवाक्यं पाप्यविमुक्तोचन । चक्रे मनसि यथा च प्रतिज्ञामतिदुःखिता ॥ ११ ॥
 अथ हि रथो जैनो अस्मिन्पुरे यदि । ततो मम प्रवृत्ति^५ स्वादाहारदेन चान्यथा ॥ १२ ॥
 यावदेवं च दृष्ट्वातां यथा तिष्ठति मन्दिरे । हरिपेणोऽपि संप्राप भातरं तावदाकुलम् ॥ १३ ॥
 विटोक्त्य जननीं गेदे^६ हरिपेणो जगाद ताम् । ब्रूहि केन कृतं मातृवच शोकस्य कारणम् ॥ १४ ॥
 हरिपेणवच^७ श्रुत्वा जगौ माताऽपि त मुतम् । उन्मीमत्या रथो जैनो निपिदो विषरन् पुरे ॥ १५ ॥
 पूर्वं अक्षरवो मेऽप्य तावत्कृतु पचने । पश्चाद्भारयो जैनस्त्वदीयोऽपि मनोहर^८ ॥ १६ ॥
 मयाऽपि तद्वच^९ श्रुत्वा प्रतिष्यं^{१०} कृता मुत । यदि जैनरथ^{११} पूर्वं मविष्यति मम धुबम् ॥ १७ ॥
 भोजन अतन्मृतपुप्यगन्धातुलेपनम् । अदीप्यामि तत् पुत्र नान्ययाऽह कदाचन ॥ १८ ॥
 धनेन च निमित्तेन शोकसततमानसा । म्पिताऽह वैयिकां यद्वा रुन्ती कथितं तव ॥ १९ ॥
 मातुपचनमाकृष्य दुःखपूरितमानस । हरिपेणो महासत्त्वो दप्यौ मनसि धीरपी ॥ २० ॥

- पदि सङ्गीमतीं हन्मि पिता शोकेन गृह्यते । रुदन्ती मातरं चाह न शक्नोमि समीक्षितुम् ॥ २१ ॥
 ततस्तेन समं युद्धं किं करोम्यविषेकिना । ममैतदपि नो युद्धं कर्तुं क्षुद्रविषेक्षितम् ॥ २२ ॥
 इदं चेतसि संचिन्त्व हरिपिभो महामतिः । वैराग्याद्विचिन्नेतस्को निश्चयाम गृह्यारम् ॥ २३ ॥
 पुर आरं सरोदेशं मोक्षुर्ल पर्वतं नदीम् । अतिक्रम्य वनं भीमं हरिपिभो विवेश सः ॥ २४ ॥
 मेदपैक्षी महापक्षी सकृत्सुफळप्रदाम् । पश्येत् स्वत्वान्तरे भावतावन्धुभावं स प्वनिम् ॥ २५ ॥
 रोषनं छेदनं मेदं बन्धनं कुस्त्यास रे । सुष्माकं येन रात्राज्य ददाति विविधं धनम् ॥ २६ ॥
 श्रुत्वा बाऽशोभनं राव शुक्रस्य मयकारणम् । ततो निवृत्तयामास हरिपिणस्त्वरान्वितः ॥ २७ ॥
 ततो निवृत्तमानः सन् यावद्भवति सोऽज्यतः । श्रुत्वा तावदन्यस्य शुक्रस्य कठनिखनम् ॥ २८ ॥
 आसनं भोजनं शुद्धं ताम्बूलं बभूयुग्मकम् । बहुमुख्य कुमायय सुकुमायय दीयताम् ॥ २९ ॥
 इमं कीरकम्पानं निशम्य मनसः प्रियम् । जगादेति शुकं हृद्ये हरिपिभो गतममः ॥ ३० ॥
 स्वस्वमः क्रोऽपि मां कीर्य षट्ति कूरमानसः । मारणादिक्रमेतस्य बसवः कुस्तु हुतम् ॥ ३१ ॥
 देवोऽसि किं मनुष्योऽसि किं मायी क्रोऽपि दानवः । किं मां छतयितुं प्राघस्त्य सत्य ब्रूहि क्रोऽसि मे ॥
 हरिपिणबधः श्रुत्वा पूषक्रोऽपि जमावमुन् । तदागमनस्तोपनात्पूरितपुष्करः ॥ ३३ ॥
 मम तस्य निहृत्सुस्य मातैक्य जनक्रोऽपि वा । नीडाहर्हं समानीतो मुनिपिः स गवाश्रनैः ॥ ३४ ॥
 गवाश्रनसमुद्भूतस्य गृभोति वधनं सक्रः । अहं योगिनिहृत्सुस्यः श्रुत्युक्तस्य मूपते ॥ ३५ ॥
 यवद्विर्षतिस्सरेहैः कार्यमेतद्विद्योक्चितम् । संसर्गसंभवा दोषा गुणा वा स्युमहीतते ॥ ३६ ॥

तथा शौकम्—

माताऽप्येक्य पिताऽप्येक्ये मम तस्य च पक्षिणः ।

अहं मुनिभिरानीतः स आनीतो गवाश्रनैः ॥ ३७ ॥

यवाश्रनानां वधनं गृभोति अहं च रावन् मुनिपुङ्गवानाम् ।

प्रत्यद्यमेतद्भवताऽपि घटं संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति ॥ ३८ ॥

- पूषक्रोऽसि सयाकम्प्य तोपपूरितमानसः । हरिपिभो जगामेभं श्रुतमनुसमाभयम् ॥ ३९ ॥
 हरिपिणं विलोक्यायं श्रुतमनुः ससप्रमः । चन्द्ररास्य महापूजां मोक्षनाष्टादनादिकम् ॥ ४० ॥
 श्रुतमन्मोर्नहारेषी पासीघामवती पयः । अग्यापुरीप्रभुः श्रीमान् सुतोऽपि जनमेजयः ॥ ४१ ॥
 रूपरात्रिसर्वाङ्गी वात्सुग्यसुगेषणा । श्रुतमनुसुता चार्वाः तस्मी मरनावती ॥ ४२ ॥
 उद्गाविपतिना तेन याचिता सा प्रपन्नतः । न इद्या नामवत्यस्मी महाविमवभागिने ॥ ४३ ॥
 मैमिदिकेन चादिष्टं स्वस्तुता मरनावती । मविष्यति कठपाणः कीरिणं चम्वर्तिनः ॥ ४४ ॥
 उद्गाविपतिनाऽज्जाल अग्यास्या नगरी स्यः । स्वसैन्यसमुदायेन सर्वतः परिवेक्षितः ॥ ४५ ॥
 अत्रान्तरे मयप्रच्छा सुप्रमादाय मातुः । श्रुतमनुसमीर्षं च गता सा तस्सुरह्वया ॥ ४६ ॥
 परस्परं समाश्लेष्य शेहनिर्भरयोक्षयोः । प्रघ्नन्-मरनावत्योः सातुरागो महाननुत् ॥ ४७ ॥
 देसिकेन समं अहं किं करोति वृषा मुवे । चम्वर्तिप्रिया शिप्रं मविष्यति तनूदरिः ॥ ४८ ॥
 एवं नागवतीं पुरीं निवारयति तं प्रति । न करोति मतिं मातुःकायाजि मरनावती ॥ ४९ ॥

1 पञ्च लोके न च लयः. 2 पञ्च चतुष्पञ्चम्, अ चतुष्पञ्चम्. 3 च देवकी-मित्राजी. 4 पञ्च
 विकम्प. 5 च मरुतये-अश्विनी, अ-मित्री; क-उपलक्षी. 6 च बोधनिघण्टु. 7 च सरोदेशः. 8 च लयः.
 9 पञ्च चतुर्विंशतीशे. 10 च अश्विनी-मित्राजी. 11 [मविष्यति]. 12 च चतुर्षु. 13 च सुम्प
 पञ्च सुम्प.

ज्ञात्वाऽनयो परां प्रीतिं श्रुतमनु कुशामयी । तत्पुताहितचेतस्क हरिपेय विसृष्टवान् ॥ ५० ॥
 श्रुतमनुवचषं श्रुत्वा सुता मयपराश्रुखम् । हरिपेयसर्मं कृत्वा देशं सिन्धुनद ययौ ॥ ५१ ॥
 तस्मिन् सिन्धुनदीतीरेऽभवत् सिन्धुनद पुरम् । राजा सिन्धुनद श्रीमानस्य सिन्धुमती प्रिया ॥ ५२ ॥
 मुञ्चेन कमठं चन्द्रं नादेन कठवह्नुकीम् । जयन्ती श्लोकितामासीत् सिन्धुदेवी सुताऽनयो ॥ ५३ ॥
 जय कन्याशतोपेता अठक्रीडनकौतुका । सिन्धुदेवी परिप्राप तदा सिन्धुनदीहृदम् ॥ ५४ ॥
 श्रुतमनुसुताश्लेहरागरक्षितमानस । हरिपेणोऽपि त प्राप वीर सिन्धुनदीहृदम् ॥ ५५ ॥
 कन्याशत विटोकषायं मकरध्वजमानदम् । स्वकान्तिपोषिताकषत्रं क्षमयापै समाहृत ॥ ५६ ॥
 कन्याशतं विटोकषेयं अठक्रीडां विहाय तत् । क्तसन्मुखममीयाय तत्राहातमानसम् ॥ ५७ ॥
 यावत्परस्परालम्बेकमुखसगतमानसम् । वध्रात्र कन्यकाश्रुन्दं मुरूपं ध्यवतिष्ठते ॥ ५८ ॥
 पावप्रिसिसमुपुञ्जो मन्दमन्दगतिक्रिय । संप्राप्तो मत्तमातङ्गस्य हृदं निजटीठ्या ॥ ५९ ॥
 विटोकष्य त नगाकरं तदानीं राजहस्तिनम् । सिन्धुदेव्यादिकन्यौपो षमूव मयविहृत ॥ ६० ॥
 दृष्ट्वा करिषमायान्तं हरिपेणो मदाश्रुतम् । विभ्रम्भीकृत्य कन्यौध दध्यौ मनसि धीरधी ॥ ६१ ॥
 वामद्वारं खनत्युक्त्वा विषाणाम्भानं पवतम् । छिनत्ति हि नरो रम्भानं खन्नेन न शिठं धनाम् ॥ ६२ ॥
 सुदो परिमर्षं कुर्यान्नो दुबनशेषित । विधातुमसुखं ह्रीषो न धाम्छति पतीयसि ॥ ६३ ॥
 श्रुत्वासे तापसा हीना येषां शान्तिर्मया कृता । न हि हस्त्री पराश्रुषो हस्तिनो भवति क्षिती ॥ ६४ ॥
 इति संशिन्य गृह्यत्मा सिंहेनार्दं विधाय स । भाषोरण जगौ मन्दं हरिपेणो मयश्रुत ॥ ६५ ॥
 ररे इक्षिपकं क्षिप्रं हस्तिन दूरतो नय । अन्यथा मरणं मत्तं प्राप्स्यसि स्व सतापुना ॥ ६६ ॥
 श्रुत्वा हस्तिपक्षे वाच्यं हरिपेणस्य धीमत । जगावमुमय वीर श्लेषास्यनिरीक्ष्यम् ॥ ६७ ॥
 आत्मानं हस्तिन मूढ मन्यसे मतिदुर्विष । अरतुणमिषाबसं हस्तिनं त मदाश्रुतम् ॥ ६८ ॥
 मूढ खं जन्तुन्ने मूला समं सिंहेन किं कठिम् । क्तोपि किं गतायुस्त्वं निर्विष्नोऽसि स्वभीषिते ॥ ६९ ॥
 थाषोरणवचं श्रुत्वा हरिपेणो जगावमुम् । मत्सन्मुखमिमं मुय निर्देदं विदधाम्यहम् ॥ ७० ॥
 हरिपेणवचं श्रुत्वाऽऽषोरणो रक्तलोचन । मुमोष हस्तिनं वेगादृष्यहस्यं तकं प्रति ॥ ७१ ॥
 दृष्ट्वा हस्तिनमायान्तं कुण्डलीकृतवह्नुकम् । मुमोष तपुरं शीघ्रं हरिपेणो विचक्षयः ॥ ७२ ॥
 यावत्करी श्लेणेदं पृच्छति स पुरः स्थित । तावदन्तान्तरे पार्श्वे विधायापिस्तेह तम् ॥ ७३ ॥
 क्षित्वा हस्तिपकं भूमौ विमदीकृतकुञ्जरम् । नानाक्षरमार्गेण हरिपेणो हि दान्तवान् ॥ ७४ ॥
 येन राजकरी दान्तो देवानामपि दुर्दम । तस्मै कन्याशतं दत्तमस्माभिः प्राप्तसगरे ॥ ७५ ॥
 तूर्यशहनिनादेन कृत्माहत्वाग्निना । गत्वा त समुद्रायेन शीघ्रमानयत स्फुटम् ॥ ७६ ॥
 श्रुत्वा भूमिपतेवाक्ष्य निगत्यं वरवारमन । हरिपेय परिप्रापुमहापठस्यन्विता ॥ ७७ ॥
 तूर्यमश्रुनिर्घोषैरुनादितनमस्तुते । तदुक्त्वे हरिपेणोऽपि विवेश नृपमन्दिरम् ॥ ७८ ॥
 हरिपेणोऽजतीयाशु हस्तिनो मदश्रुतिन । कृतभूषतिसन्मानं स्वासने षोपविष्टवान् ॥ ७९ ॥
 सुक्षोपविष्टमालोक्य हरिपेयं अरापिच । जगाद तस्मितस्वान्तश्लोपपूरितमानस ॥ ८० ॥
 दुर्देमेववशीकरादस्माभिस्रोपमागतै । तुम्य कन्याशतं दत्तं स्वरूपजितदेवतम् ॥ ८१ ॥

१ प विहृत्पुत्रमनं इति अत्रं वचनम्, २ पत्र हरिपेण कर्म, ३ प वचनी वचनम्, ४ प शिन्धुनदं
 हरम्, ५ प जननीकठ ६ प वरीयमानं, ७ पत्रजं वचनम्, ८ प अश्लोकितामासीत्, ९ इति-
 कथम्, १० पत्र शं विवक्ष्य.

- शोभने दिननक्षत्रे वारयोमे निशाकरे । तस्य तामि समं वृत्त पाणिग्रहणमङ्गलम् ॥ ८२ ॥
 वष कन्याश्रतेनोच्चैः प्रासादे सप्तमूमिके । हरिषिण सुखं तस्यौ संसुष्टं सरसं निधि ॥ ८३ ॥
 सुखं सुप्तं कुमारं तं ज्ञात्वा वेगवती तथा । आदाय सहसाऽप्यासीद् गगनस्मितविमहा ॥ ८४ ॥
 मय निद्राश्रये जाते समीरणसमागमात् । हरिषिणो जगद्वैतां क मां नयसि मुन्दरि ॥ ८५ ॥
 साऽपि तद्वचनं श्रुत्वा जगौ तं कृतकश्चैतुकम् । सूर्योदय पुरं रम्यं विजयाधनगे भवेत् ॥ ८६ ॥
 अथ चेन्द्रघनू राजा तस्य बुद्धिमती प्रिया । कल्पविज्ञानसंपन्ना जयचन्द्रा मुताऽनयोः ॥ ८७ ॥
 क्त्रेऽपि श्रेयैकं नये नास्ति मद्रूपसमविभ्रमः । पर्वं प्रति विरच्छाऽतो दुर्मनस्त्र सक्त्रज्जन्मदा ॥ ८८ ॥
 अनिच्छन्ती नरं चान्य त्वद्रूपं पदसंस्वितम् । एषाऽपि मोहमासाद्य भेतनां पाद मां पुनः ॥ ८९ ॥
 मक्षिणलोचनानन्दं यदि नानयसि हृतम् । एतं मराम्यह मुग्धे निर्बिकल्प मनस्विनि ॥ ९० ॥
 तत्प्रतिष्ठां परिज्ञाय तत्समायमसंभयम् । त्वत्समीपमहं प्राप्य त्वां नयामि तदन्तिकम् ॥ ९१ ॥
 एवं तद्वचनं श्रुत्वा तोषकम्पक्रियाह्वकः । मौनमाहाय सप्राप्तो हरिषेणस्तदन्तिकम् ॥ ९२ ॥
 त्वच्चित्तोरणं पुत्रि जयचन्द्रे जनप्रिय । आनीतोऽय मया मन्त्रे कुमारस्त्रे समर्पितः ॥ ९३ ॥
 अन्योन्यघट्टिसंपातभातखेदसमागमौ । जम्बुतुल्यौ प्रीतौ जातविस्मयकरौ ॥ ९४ ॥
 जयचन्द्रामर्तं प्राप्य तस्विताऽत्र समागतः । एषाऽपि रूपसंपन्नं तोषमाय स तद्व्याप्यात् ॥ ९५ ॥
 सुखोपविष्टालोक्य जनकं प्राह तत्सुवा । ताव त्व देहि मामस्मै नान्यमिच्छाम्यह पश्य ॥ ९६ ॥
 मुतावचनमाकर्ण्य एषा जामातरं तथा । सर्वलक्षणसंपूर्णं प्राहेमां तोषतः पितृ ॥ ९७ ॥
 घन्या त्वमसि मुग्धाऽपि चतुरा पुत्रि सांप्रसम् । येन क्वन्तस्त्वया लम्बो जातानन्दो मनस्विनि ॥ ९८ ॥
 मुतावचनतोऽनेन शक्रभाषेन शोभनम् । जनयो करितं क्षीमं पाणिग्रहणमङ्गलम् ॥ ९९ ॥
 अथ गङ्गाधरः श्रुत्वा जयचन्द्रां मनःप्रियाम् । वितीर्णां देखिक्रयाशु भयाम क्रोषराशिताम् ॥ १०० ॥
 मम विधाय क्रेपाघे क्षान्तितोयेन मूयसा । माग्निनेयाः परं दूतं प्रविधाय तदन्तिकम् ॥ १०१ ॥
 शक्रभाषे परिप्राप्य गङ्गाधरवचोहर । जगादेति वचो धीरं स्वनामहितमादरात् ॥ १०२ ॥
 त्व मातुल मुतां स्माम्य जयचन्द्रां मदाबहाम् । अस्मभ्यं देहि तां योग्यां स्वरक्षणनिमित्तम् ॥ १०३ ॥
 मुता दूतवचः श्रौत्वा जगादेन्द्रघनुस्तकम् । जनया स्वमनेषां पृथीतः किं क्रोम्यहम् ॥ १०४ ॥
 इन्द्रभाषवचः श्रुत्वा जगौ इतोऽपि तं पुनः । देहि मयां मुतां नो भेत्संप्रामाय मय हृतम् ॥ १०५ ॥
 एवं निगम्य त दूतं स्वनामान्तिकमादरात् । संप्रामनिहितस्वान्तो मयौ स्थासिद्धिं कृती ॥ १०६ ॥
 वयं जामातरं क्षिप्रमाह्वय शशुरस्वदा । पशोभ्याससमस्तांशं जगाद् पुरतः स्मितम् ॥ १०७ ॥
 स्त्रो गङ्गाधरः पुत्र माग्निनेयो ममोपरि । मुतादानादतस्विद्य त्वमत्रैव पुरे स्मितः ॥ १०८ ॥
 प्रवाम्यहमनेनाशु योद्धुं पृथ्वता द्विपा । चतुष्प्रेम सैन्येन सहितोऽस्तिस्वाऽन्विति ॥ १०९ ॥
 निशम्येन्द्रघनुर्वाक्यं हरिषिणो जमावमुम् । मत्प्रयोजनमेवेदं धाम्यत प्रभनाय तम् ॥ ११० ॥
 एकं रथं मृतं शक्येनित्तिबहुमेदकेः । देहि सराविना सुकं कुष्ठतेन न भेऽपरिः ॥ १११ ॥
 जामातुर्वचनं श्रुत्वा शशुरो निजगाद् तम् । एवमस्त्विति संभाष्य मुग्धेऽनेन समाह्वतम् ॥ ११२ ॥
 समीरणमनोविगैस्तुरगैः कर्मिणि कृतेः । रथैः कनकनिर्माणैर्मैटैर्यमयं करैः ॥ ११३ ॥
 एतैरन्यैरपि क्षिप्रं विधापरकदम्बकैः । हरिषिणश्चात्थयं तथा गङ्गाधरं प्रति ॥ ११४ ॥
 मुता देखिकर्मातुसमधिष्ठितवाहिनीम् । आयान्तीमिन्द्रभाषस हसित्वा तौ महाकृपा ॥ ११५ ॥

अथै र्यैर्गजैश्चैर्मैटैरपि ससंभ्रमै । सहितौ चेल्लुस्तूर्णं गङ्गाधर-महीधरो ॥ ११६ ॥
 सैन्यद्वयमपि प्राप्तं कृतान्पोन्यमहारवम् । नानासुषुप्तोपोतं वैतालिककृत्स्नम् ॥ ११७ ॥
 गजो गवेन संतमस्तुरजेन तुरङ्गम् । रथो रथेन च क्षिप्रं भेदेनापि मयो ह्य ॥ ११८ ॥
 एवं महति संजाते सप्राप्ते मयदायिनि । परस्परकृत्स्नान्पूरिताक्रशमृतले ॥ ११९ ॥
 केनापि धारणो ध्वस्तः केनापि च तुरङ्गम् । रथेन रथो पापैः पदिकोऽपि पदात्तिना ॥ १२० ॥
 हरिपिण्डीनेदं गङ्गाधरपठं तथा । मयवेपितसनाङ्गं हत शस्त्रैः पलायितम् ॥ १२१ ॥
 द्यूा पलायितं सैन्यं निजं गङ्गाधरो पठः । सम तेन वरेणापि तस्यो नो तल्लुखे परः ॥ १२२ ॥
 द्यूा पुरस्थितं वीरं गङ्गाधरस्वगोभरम् । तन्मसुखममीयाय हरिपिण्डी कृत्स्नम् ॥ १२३ ॥
 गङ्गाधरं विलोक्येभ्यश्चक्रहस्तं पुरस्थितम् । हरिपिण्डी जगौ मन्दं मुष्माक्षं क्रोधपाणिं ते ॥ १२४ ॥
 भुत्वा स निन्द क्रुद्धो गङ्गाधरस्वगोभरः । तस्समुखं मुमोचेद् चक्रं रथिसमप्रभम् ॥ १२५ ॥
 आगत्य वेगतश्चक्रं धिः परीत्य समुञ्जलम् । हरिपिण्डी तस्यो पुण्यतः किं न सिध्यति ॥ १२६ ॥
 हरिपिण्डी क्रोथेद् चक्रं यत्त्रिमुद्यति । गङ्गाधरं स्वगङ्गावद्रपान्ध्रमपि पठयित्वा ॥ १२७ ॥
 ततो ममं समात्सेक्य सिंहविक्रमराजितः । हरिपिण्डीऽसिपाणिं सञ्चिजगाम रणादरम् ॥ १२८ ॥
 परिश्रुत्वा ततो वन्दीर्जवन्दावक्ररितिः । मागधैः कृत्स्ननिम्नानि स्तूयमानां समङ्गलम् ॥ १२९ ॥
 हस्त्रिमिदसमुक्तेः ससिमिष्वत्समारैः । सन्देहेनश्चक्रवीत्कारैर्मैटैर्वत्सान्करितिः ॥ १३० ॥
 सा श्रीशङ्करकृत्स्नानैस्तूयध्वनैर्विमिश्रितैः । हरिपिण्डी त्रिवेशारं शत्रुरथं पुरं पराम् ॥ १३१ ॥
 पञ्चवर्षमपि प्रातैर्मणिहते मणिविन्दरे । चतुष्के चोपविष्टस्य हरिपिण्डी धीमतः ॥ १३२ ॥
 सुवर्षमपि कुम्भापैः शत्रुः स्वक्रोदते । अभिपेक्षं चकारास कृत्स्नमङ्गलनिम्नैः ॥ १३३ ॥
 पदस्वर्षां पृथिवीं सारा नगैरुत्तरमण्डिताम् । धर्षीचकार संश्लेषात् सप्तमिवासरैरयम् ॥ १३४ ॥
 यस्य चमत्कृत्यानां क्रोथोऽप्यष्टदश वाजिनाम् । हस्तिनां च तथा त्स्याप्यश्रीतिश्चतुरस्रता ॥ १३५ ॥
 द्वाविंशच्च सहस्राणि भूपतीनां स्फुरन्तिपाम् । रमणीनां सहस्राणि नवतिस्तु पञ्चतय ॥ १३६ ॥
 चतुर्दश च रत्नानि निधयोऽपि नवाऽपरे । रमाना हस्त्रिसंस्थानं चारुमोगो दशाङ्कः ॥ १३७ ॥
 अथाष्टकेटयं सन्ति धेनूनां सुपयन्विनाम् । सुवर्णशङ्खसुष्पानां हलकोटी तथा परा ॥ १३८ ॥
 ह्यादिचक्रसंभूतां राम्यभियमहीनक्राम् । हरिपिण्डी समं प्राप त्रिनवर्षसमागमात् ॥ १३९ ॥
 श्रेष्ठिद्वये पके खेय विद्यापठसमन्विता । सक्त्रन् सवान् धर्षीकृत्य चकार शत्रुराजुगान् ॥ १४० ॥
 आशुन्धुष शक्रचाप स तथा युद्धिमतीमपि । जयचन्द्रां समादाय ययौ तापसपठिक्राम् ॥ १४१ ॥
 शतमन्युसुतां चोपां विधिना मद्रनावतीम् । स्वसैन्यसमुदायेन प्राप कम्पित्यपतनम् ॥ १४२ ॥
 चक्रवर्तिभिर्यं प्राप्तं हरिपिण्डी विलोक्य सः । सिंहध्वजनुषो वप्रा परितोप ययौ परम् ॥ १४३ ॥
 आनन्दं परमं तत्र हरिपिण्डीसमागमे । सिंहध्वजश्चकारायं तदानीं नूनसंपरा ॥ १४४ ॥
 कृष्नीमतीरयं श्राव्य मणिकामननिमित्तम् । हरिपिण्डी स्वहस्तेन चूचपामास क्रोपत् ॥ १४५ ॥
 अष्टाङ्किकमहं भूत्वा शत्रुत्पादितिः स्वर्नः । हरिपिण्डी रथं जैनं मातुर्भ्रमपतिं स्वः सः ॥ १४६ ॥
 वेणिकां मोषयित्वाऽऽशु त्रिनपूजाविधानतः । शोकानपननं मातुश्चकारायं विभुदधी ॥ १४७ ॥
 पदस्वर्षां पृथिवीमप्ये पवते निम्नगण्टे । सरोवरे नदीप्रान्ते आमपसतन्त्रदिके ॥ १४८ ॥

ममिस्वपञ्चिनाथानि त्रिनवेस्मानि सवत । हरिपिपो विगुह्यात्मा कारयामास भक्तिः ॥१४९॥
 चक्रवर्तिभ्रियं सत्र भुञ्जानोऽऽ इत्यादितम् । हरिपिपोऽधिकं रान्यं चक्रर सरस सुधी ॥ १५० ॥
 ग्रामेऽपि नगरे घोषे महाम्ये कर्षयद्रिके । पम्बु सकृते लोके हरिपिपमयी कथा ॥ १५१ ॥
 दृष्ट्युपक्रनादेन मुञ्चन् म्तेष्वसमाभयम् । कृत्स्नैरिनिनादेन स्रतमनुपदं ममन् ॥ १५२ ॥
 * यथा समस्तसामन्तमस्तत्रोपाशसनम् । हरिपिपो महाराज्यं प्राधवान् साधुसंभयात् ॥ १५३ ॥
 तथा मुनिरपि क्षिप्रं लब्धुं दुर्बलसंगमम् । यशोऽभवर्ममाश्रेति सत्सगस्य समाभयात् ॥ १५४ ॥
 ॥ इति श्रीयुर्जनाभयलज्जनसत्संगगमनहरिपेणाश्रीसमागमन
 कथानकमिवम् ॥ ३३ ॥

३४ विष्णु-प्रद्युम्नकथानकम् ।

- * सीतलैकप्रदेशेऽस्ति हारवलां पुरि प्रभु । वासुदेवोऽस्य भार्या च रुक्मिणी मनसा प्रिया ॥ १ ॥
 अनयोर्विनमसंपन्नं सर्वलोकमनोहरं । पम्बु नन्दनो रूपी प्रद्युम्नः कुञ्जन्दन ॥ २ ॥
 गुणानुरखनाख्यायां कथायामनुरक्तधी । सौधमो विदुषाम्बुधु जगौ नरगुणान्तरम् ॥ ३ ॥
 सौधमैन्द्रधनुः श्रुत्वा भरानरुपस्तथम् । क्रोडपि देवो जयादेन क्रीतुकव्यासमानस ॥ ४ ॥
 किं गुणो विषयत रेव नरणां मुमिवासिनाम् । येन त्वं देवराजोऽपि क्रोडपि नरक्रीतनम् ॥ ५ ॥
 * दववाक्यं सयाकृष्य नरमास्यसंसंगतम् । जमाप मासुपकारस्त तदाज्य पुरन्दर ॥ ६ ॥
 हारवलां पुरि श्रीमान् वासुदेवः सुतान्वित । वन्देया होपमप्येष गुण शृङ्खलि शुद्धधी ॥ ७ ॥
 सौधमैन्द्रस्य सदाकर्षं निशम्य विदुषः कुधा । जगाम सहसा सोऽजं पुरी हारवतीमसौ ॥ ८ ॥
 अत्रान्तरे महीपाठः सेनया पतुरङ्गया । ऊर्जयन्ते ससतान प्रतसे बन्धितुं त्रिनम् ॥ ९ ॥
 अथ इक्षितपाशकरं दुर्पन्थामोरिताशकम् । महाकुष्ठपरिच्छिन्नं किमिराक्षिसमाकुलम् ॥ १० ॥
 * विषयः माण्डलं वर्षं सूतरूपं मयानकम् । पपात तलये देवसदानीं तत्परीक्षितम् ॥ ११ ॥
 तथा तद्दन्पमाप्राय इधैरपि सुदुःसहम् । प्रापरोधं विषामाशु सर्वं सैन्यं पत्न्यावितम् ॥ १२ ॥
 शूराः सहाः समयोऽपि त्रिनशासनमावित । धातपुण्ड्रसञ्ज्ञावो हरिस्तासौ स तत्पुरा ॥ १३ ॥
 विष्णुं पुरा स्मितं दृष्ट्वा देवो प्राणरूपकम् । विषयं तं जगामेति तत्परीक्षणकारणात् ॥ १४ ॥
 महाराज जयश्रीमान् बहुकथं मनामव । त्वमुत्तिष्ठामुतः म्यानाऽहन्वो प्राप्तुं न शक्यते ॥ १५ ॥
 * विषयः बधने श्रुत्वा विस्मयम्यासचेतसः । जगामिति हरिस्तं च तदुपाकृतमानस ॥ १६ ॥
 अन्द्रकान्तमपिष्ठाया शोभना द्विजसंतति । रक्षोस्तद्वत्समोया पमरापसमप्रया ॥ १७ ॥
 सुखमप्यमित्या भार्या त्रिधा मय त्रिपथते । समुज्ज्वल्ययोपेतमधुपिद्वल्लोचने ॥ १८ ॥
 प्वमादिगुणापेतं शरीरं मस्य राजत । स कथं निन्वते त्रिप मण्डले दीक्षिमण्डलः ॥ १९ ॥
 धृत्वा त्रिभुवणो देवस्तोषकच्छक्तिशालक । निम्परूपधरः श्रीमान् जगामेय सविस्मय ॥ २० ॥
 * यथा त्वं बर्षितो राजन् सौधमैत्र मुतान्वित । तथाभिकगुणाम्भोभिस्त्वत्समो नापरः पुमान् ॥ २१ ॥
 कथयित्वा सङ्घटानं इत्वाऽस्मी हारमुज्जतम् । सृत्वा गुणान्तरमोर्बदेवः स्वं प्रययौ दिवम् ॥ २२ ॥

गृह्यन्त्यगुणान् विष्णुर्गथा देवेन पूजितः । प्रपुत्रपुत्रसमुत्थे भद्रसद्भावसगतः ॥ २३ ॥

तथा साधुरपि स्पष्टं पुन्यते सुरकुञ्जरी । असमानगुणाभारः प्रकृत्यार्जवमूपितः ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीविष्णुप्रपुत्रगुणग्रहणकथानकमिवम् ॥ ३४ ॥

३५ चोलकाख्यानकथानकम् ।

विनीतासिष्ये क्वन्ते साकेता नगरी परा । ब्रह्मा चन्द्रविषो भोगी ब्रह्मदत्तो वसू सः ॥ १ ॥
 सामन्तोऽस्य महासत्त्वः सहस्रमटनामकः । नानाग्रामपतिधन्यो वसुमित्राऽभवत् प्रिया ॥ २ ॥
 वसुदेवोऽनयो पुत्रो वसू गुणवर्जितः । नानासुवसमासगपरिज्ञानपराम्बुजः ॥ ३ ॥
 बन्धुदा पञ्चतां प्राप्तः सहस्रादिमये वटी । कृतान्तमुखतः स्त्रो वा वत्थानपि नस्पति ॥ ४ ॥
 तदमावे नृपेपेदं सहस्रमटजीवनम् । निश्चितं दत्तमन्यस्मै हेतिममत्रिधायिने ॥ ५ ॥
 वसुदेवस्ततो दुःखी जनन्या वसुमित्रया । तदानीं मृषिक्रोस्ताते तस्यौ भीषकुटीरके ॥ ६ ॥
 वसुदेवोऽनया श्रीधरं धारणं वसुमित्रया । शिष्यापितोऽभवत् सोऽपि धारति स्त त्वरान्वितः ॥ ७ ॥
 बन्धुताम्बुल्लास्यौषधैर्मन्त्रमोहनकरिणि । मृतं गौपत्वकं चास्मै ददौ शिष्यां तथाऽम्बिकः ॥ ८ ॥
 त्वत्पिताऽपि सुवाचावत् ब्रह्मदत्तपतेः पुर । तस्मादस्य प्रयत्नेन कुरु सेवां ययोचिताम् ॥ ९ ॥
 कश्चामृते विधायास्तु तदा गौपत्वकं परम् । अननीवाक्यतः सोऽपि ब्रह्मदत्तान्तिक ययौ ॥ १० ॥
 वसुदेवः श्रुत्वां पम्पां यजयेद्भामिमान्तः । कष्टसेवां चक्ररासी ब्रह्मदत्तस्य चक्रियः ॥ ११ ॥
 बन्धुदा ब्रह्मदत्तोऽयं द्रुष्टाश्वेन ह्यतोऽटवीम् । नीतोऽनेन समं धीमान् वसुदेवो ययौ तदा ॥ १२ ॥
 तत्स्तुरङ्गमात् खिन्नादननोत्थारितो भुवि । वसुदेवेन म्पाठः श्रुत्वापम्याकदर्वितः ॥ १३ ॥
 ततः खिन्नमते त्रिव्ये पातयित्वाऽमिमत्र च । तापयित्वाऽग्निनानेन पापापनिहरानपि ॥ १४ ॥
 निश्चिन्त्य तान् बले स्तोके सापयित्वाऽनुना नृपम् । खस्त्रीकृत्य पुनश्चास्मै ददौ त्र्युक्तोऽननम् ॥ १५ ॥
 तदन्ते पुष्पतामूळं गन्धामोदितदिमुखम् । वसुदेवो ददावस्मै मृत्युसन्मानकरिणे ॥ १६ ॥
 खस्त्रीमूळं पश्चादानीतो नगरान्तिके । ब्रह्मदत्तोऽनुना श्रीधरं तदा परमबन्धुना ॥ १७ ॥
 वसुदेवाय ब्रह्माऽस्मै खनामाश्रितकञ्जवम् । ब्रह्मदत्तो विवेशाय खगृहं सैन्यसपदा ॥ १८ ॥
 आम्भानमण्डपस्योऽयं नताश्वेपनपधिपः । ब्रह्मदत्तो वमापेद बध्नं निबन्धंसदि ॥ १९ ॥
 निश्चतो मे पुरं वेगात् खनामाश्रितकञ्जवम् । पतितं ह्यपि तस्मिन् तलागन्विष्यन्त्वामिति ॥ २० ॥
 म्पाठवधनं श्रुत्वा सप्रमार्षं ततो यतः । आपयान्त ततोऽपि नानाजनसमाकुलम् ॥ २१ ॥
 ददन्तं हृदमप्ये च मृत्येन नृपकञ्जवम् । वसुदेवं परिश्राय अग्राहेमं तत्परकः ॥ २२ ॥
 शार्ङ्गकृत्यं तर्कं साधुं विधिपान्तरामभ्यतः । वसुदेवं निनायासी ब्रह्मदत्तान्तिक तदा ॥ २३ ॥
 वसुदेवं द्वितोऽप्येनं निषेदं ह्यबन्धनान्तः । विषाय मोहन स्वेन ब्रह्मदत्तान्तिकं तदा ॥ २४ ॥
 त्वदीयम्बोपकारस्य ताच्छ्रयः महारमनः । प्रतीकारं न शक्नोमि विषातुं मयतोऽधिकम् ॥ २५ ॥
 तयाऽपि त्वं वरं शूहि मनोवाञ्छितमुत्तमम् । तद्विदाहितपेदस्क वसुदेव ददामि ते ॥ २६ ॥
 ब्रह्मदत्तवधः श्रुत्वा वसुदेवो जगाद तम् । मन्माता विषते नाथ सा जानाति वरं प्रति ॥ २७ ॥

1 पत्र 'भक्ति'. 2 फ पाठ. 3 फ शीका. 4 फ मृषिक्रोस्ताते. 5 व मृषिक्रोस्ताते. 6 फ मृषिक्रोस्ताते.
 7 व मृषिक्रोस्ताते 8 पत्र 'मृषिक्रोस्ताते' 9 The page of प: being torn, some letters are
 lost here and there. 10 अ दत्त. 11 अ मृषिक्रोस्ताते 12 [ब्रह्मदत्तः प्रपुत्रः]

- भाकर्यं वसुदेवस्य साकल्येन सुमायितम् । वयाप्य मूपतिर्मुयस्तं तदानीं कृतुहलात् ॥ २८ ॥
 यद्येव ते स्फुटं मद्र मातृवाक्य प्रभाषकम् । ततो याहि द्रुतं वत्स तामानय महत्तिकम् ॥ २९ ॥
 मूपवाक्येन संप्राप्य मातरं पुत्रवत्सलम् । अप्रतस्त्वा विषायाशु रजान्तिकमसावित ॥ ३० ॥
 बह्व तन्मातरं रात्रा प्रथेमां प्रीतिमानसं । गृहि मद्रे वर भेष्टे क्षीरं संपादयामि ते ॥ ३१ ॥
 वचनं ब्रह्मवत्सस्य निश्चय्य प्रीतमानसा । वसुमित्रा जगद्वैत सरसं श्रेष्ठतत्परम् ॥ ३२ ॥
 मोक्ष्यं भवद्बुद्धे सुकृत्वा मयिक्रान्नमानाने । विचित्रपुण्यतन्मूल्यस्नामरपपूर्वकम् ॥ ३३ ॥
 ततः पदक्षण्डमेदिन्यां स्वदीयामां नराधिप । मोक्ष्यं गृहे गृहे सुकृत्वा परिपाठ्या यथाक्रमम् ॥ ३४ ॥
 मूयोऽपि मोक्षनं मोक्ष्ये स्वद्बुद्धे पुत्रसगता । भोक्तृशस्यमिदं मोक्ष्यं देहि मे मोक्षनं ह्युवम् ॥ ३५ ॥
 तवस्नाह्वानं श्रुत्वा मूपतिस्तोफसंगतः । तन्नोचनं विचानं तु विभिना दातुमुपत ॥ ३६ ॥
 स्नापयित्वा विधानेन भोजयित्वा प्रदास्य च । वस्नामरपतामूल्यमपिरस्नाभिकं धनम् ॥ ३७ ॥
 यथेदं भोजनं मद्रं मद्बुद्धे विहितं मुद्रा । तथा मन्नेदिनीवेषमभोजनं प्रविषास्य च ॥ ३८ ॥
 मूयोऽपि मद्बुद्धे प्राप्य भोजनं कुरुतं क्रमात् । एकमुकृत्वा तस्मै क्षीरं ब्रह्मदत्तो विसृष्टवान् ॥ ३९ ॥
 बन्तपुरादिगोेषु तन्मन्त्रोत्प्रेरमसु । वस्नाह्वाने परं लम्बा पुत्रेण सहिता पुनः ॥ ४० ॥
 चक्रवर्तिगृहं मूयो वसुमित्रा सुतान्विता । कदाचिदैवयोपेन समायाति सप्तत्रया ॥ ४१ ॥
 मनुष्यजन्मकस्यापं प्राप्य चैकत्र जन्मनि । मूप्यत्तुर्गातीर्भ्रातृत्वा जीवो नाप्नोति निश्चितम् ॥ ४२ ॥
 मनुष्यमवभासाद्य भवच्छ्रेष्ठिसुदुर्लभम् । प्रतर्हीलगुणेष्वेषु यज्ञः कस्यो विचक्ष्मणैः ॥ ४३ ॥
 ॥ इति श्रीचोक्तकाकूपानककूपामकमिदम् ॥ ३६ ॥

३६ पासकयूतकथानकम् ।

- मगपास्यमहादेशे शतद्वारं पुरं मद्रत् । शतद्वारो नृपस्तस्य शतद्वाराजस्य मुन्दरी ॥ १ ॥
 चित्रचित्रितसर्वांशं बननेभ्रमनोहरम् । शतद्वारास्यमूपेन तत्र द्वारशतं कृतम् ॥ २ ॥
 चित्ररूपविचित्राणां स्वम्मानां मयिस्तान्नाम् । एकैकस्मिन् सति द्वारे शतान्येकादशामवन् ॥ ३ ॥
 एकैकस्तर्मनोऽमूवन् नूनं पण्यवति परा । भंसिकश्चासु' चैकैकममूवन् प्रवर्तते ॥ ४ ॥
 रममापासु तं शूते द्वारं स्वम्मासिकमन्तरम् । शूतकरान् परिप्राप्य शिवभर्मा द्विजोऽनरत् ॥ ५ ॥
 यवतां शूतकराणां द्वारदित्वाभामिनाम् । यदि दायं फल्येकः समर्पयत धं मम ॥ ६ ॥
 शिवशर्मवचः श्रुत्वा शूतकारं बहुशुकम् । एकदायोर्ब्रह्मं इत्थं दास्यामस्ते वयं द्विज ॥ ७ ॥
 एवं निवेदिते वस्य तद्दने दिनसमभवे' । स एवं पतितो दायस्तत्रत्नानां प्रदीप्यताम् ॥ ८ ॥
 ततश्चासुकृत इत्थं संस्थानपरिवर्जितम् । शूतकरैः संसतापैर्वितीर्य शिवशर्मणे ॥ ९ ॥
 सम्पन्ना लाभं ततो विप्रस्तोपपूरितमानसः । भाशीर्वादिं हरी तेष्यो वेदस्त्वसिसमुद्भवम् ॥ १० ॥
 मूयं प्रतीक्षते विप्रश्चाग्नेव परिपाठिकम् । न्यसात्तामप्यस्ति क्षसि तस्य तुष्यस्य तिष्ठतः ॥ ११ ॥
 यथा स कदाचिच्च यथागच्छति तिष्ठतः । मानुषस्यं मयं नूनं भीवो न लभते पुनः ॥ १२ ॥
 ॥ इति श्रीपासकयूतकथानकमिदम् ॥ ३६ ॥

1 पत्रं श्रीशिवशर्मः. 2 पत्रं च बहुशुकम्. 3 पत्रं च बहुशुकम्. 4 पत्रं च विप्रम्. 5 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्. 6 पत्रं च यथागच्छति. 7 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्. 8 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्. 9 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्. 10 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्. 11 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्. 12 पत्रं चोक्तकाकूपानककथानकम्.

३७ सर्पपादिधान्यकथानकम् ।

पत्यमेकमचखास्त योजनानां पृथुत्वत । पत्यं चक्रत् क्रोडपीदं जम्बूद्वीपप्रमाणकम् ॥ १ ॥
 सिद्धाचक्रदिधान्येन निविडं परिपर्यते । मीमसेनसमेनेद पुरुषेण पठीवसा ॥ २ ॥
 आकम्पाकृष्टनिर्मुक्त सप्त कण्ठ विमुच्यते । नरेपार्द्धनकायेन बोर्देण्डवल्शालिना ॥ ३ ॥
 तस्योपरि निखातं द्विगुणीकृतचक्रकम् । विज्ञायते मृतं तद्वि पुरुषैः पुरुषुश्चिभिः ॥ ४ ॥
 सर्पपादिकथान्यानां शतमेक दिने दिने । निरम्यते नरेणाशु कौतुकन्यासचेतसा ॥ ५ ॥
 एवंविचमपि स्पष्ट मन्त्राचिरैवयोगत । जम्बूद्वीपप्रमाणं वा तत्कस्य^१ रिकृतां प्रजेत् ॥ ६ ॥
 मनुष्यवन्मतो ब्रीवो निर्गतः पर्यन्तु मवे । नानाकुयोनिद्वयापि परिपात्र्या समाप्य च ॥ ७ ॥
 अविमादिगुणोपेतो यथेवोऽपि तद्विच्छति । तस्यवित्रं मनुष्यत्वं देही न उमते पुन ॥ ८ ॥

यथा शोक्तम्—

घण्टादिसरिसवाण जंबूद्वीव तु पश्य मरिय ।
 उव सरिसरिसवाण य देवो मवमिजदे सयत्नं ॥ ९ ॥
 एकमवमिजमाण समणो बहु सो दु सरिसवं घण्ट ।
 इह दुष्टमाशुसय बोहिसमाही कुत्रो होदि ॥ १० ॥
 ॥ इति सर्पपादिधान्यकथानकम् ॥ ३७ ॥

३८ श्रीधान्यकथानकम् ।

अथ चैव प्रवक्तव्यं धान्याख्यानकस्तुतमम् । साधुमिर्षिनरादान्तसमासगविषस्यौ ॥ १ ॥
 विनीतास्वमहादेशे विनीता नगरी पय । अस्यां चम्व मूपाठः प्रजापाठः प्रजाप्रिय ॥ २ ॥
 विपते मयवादेशे पुरं गभवद् नृप । जितशत्रु प्रिया चास्य रूपिणी रूपशालिनी ॥ ३ ॥
 अन्यदा क्षेत्रमासाय प्रजापाठस्य मुमुक्षु^२ । जितशत्रुश्चत्सैर्विनीताविषयं प्रति ॥ ४ ॥
 तस्माद्भयं समासाय स्वधान्यानि बनेखदा । निक्षिप्तानि समस्तानि चैकस्मिन्पकोष्ठके ॥ ५ ॥
 एवंकृतेषु धान्येषु जितशत्रुश्चकृत् । प्रजापाठ वशीकर्तुं अगाम स्वपुर पुन ॥ ६ ॥
 जितशत्रुं यतं ज्ञात्वा प्रजा संप्राप्य मूषतिम् । स्वस्वधान्यानि याचन्ते तदा मुस्थितमानसा^३ ॥ ७ ॥
 याचमाना प्रजा धीह्य स्वस्वधान्यं पुरस्थिताः । प्रजापाठः पुनः प्राह कौतुकन्यासमानस^४ ॥ ८ ॥
 स्वस्वधान्यं परिज्ञाय जनसंघं गृह्णाप तत् । परकीयं एहीति हि धान्ये दोषं प्रजायते ॥ ९ ॥
 फटापिष्टा प्रजा धान्यमेकत्र मिलितं निबन्ध^५ । विज्ञाय तत्समथा स्यु म्बीकृतु चिरकालत ॥ १० ॥
 नानाकुयोनिधान्येषु मत्सा सकेषु देहवान् । मनुष्ययोनिधान्येषु प्रबह्वर्त्तु न शक्यात् ॥ ११ ॥
 ॥ इति श्रीधान्यकथानकमिवम् ॥ ३८ ॥

३९ धृतारख्यानकथानकम् ।

शतशतपुरे सारे द्वारा पयशतानि च^६ । एकैकस्मिन् सति द्वारे रमन्ते मणिराजिते ॥ १ ॥

१ प मिर्ष २ पकठ पुष्पम्, ३ पकठ वत्स्यं, ४ प पुष्पम्, पकठ पुष्पम्, ५ [यानुवत्],
 ६ पकठ [यत्कः] ७ प confuses como lines, ८ प omits No. ९ ९ प वचनं संस्कृतं,
 १० प [यत्कः] ११ प

शतानि घृतकराणां पत्र पत्र विस्त्रसिनाम् । तन्मध्ये सहिक्रमैको घृतं मुञ्चति सर्वदा ॥ २ ॥
 रममाणैस्त्रैः सर्वैः सहिकोऽयं कृतध्वनिः । कृता कपर्दिका सर्वे घृतकरे परनिता ॥ ३ ॥
 सर्वं विषं समादाय पचनं प्रतिहाय तत् । घृतकरा पुनस्सर्वे त्रिषः सर्वा यसु क्षपात् ॥ ४ ॥
 सहिको घृतकरस्तु ह्य 'कर्ता क्वसि संगता । कदाचित्संभवत्सेप फस्वरसमागमः ॥ ५ ॥
 मनुष्यत्वं परिप्राप्य गत तद्विधिवोयतः । मृतो न मृत्यते जीवः क्षुमकर्मपराङ्मुखा ॥ ६ ॥

तथा शोक्तम्-

सुषुप्तमि य जगरे दारे दारसु पंच सदा ।
 एकोऽहमि य सुसुप्ते भूषारा पच पंच सदा ॥ ७ ॥
 सत्रोहि विदो एषो पुनो वि तेपेव नेत्र एषको ।
 सो दु कया वि समाले मुहुरमिह माजुसो ऽंभो ॥ ८ ॥
 ॥ इति श्रीघृताक्ष्यानकथानकम् ॥ ३९ ॥

४० कपर्दकघृतकथानकम् ।

अथ पत्र समाख्यातं घृतस्य च कथानकम् । कोविदैर्गुणसंपद्यैर्लोकविख्यातकीर्तिभिः ॥ १ ॥
 पूर्वाह्ननगरे रम्ये श्रवणारविनामके । घृतकरो वसत्येको मुक्तो निर्दम्यास्यया ॥ २ ॥
 एष स्वप्नान्तरेऽपीह न किञ्चिन्वपति स्फुटम् । घृतं च रमते वाहयनिर्विण्णो दिवानिशम् ॥ ३ ॥
 अवेन रममाणेन कर्मचिरैवयोगतः । विबिता घृतकराणां कृता सर्वे कपर्दका ॥ ४ ॥
 ततस्त्रेप्यं परिप्राप्य सर्वाङ्गीय ससत्त्विकः । निर्दम्यो ददौ सर्वान् देशिकेभ्यः कपर्दकान् ॥ ५ ॥
 स्वप्नानन्तरमेवैते तोपसंतुष्टमानसाः । निर्गत्य पचनाङ्गीभ्रं यसु स्थानं यथायथम् ॥ ६ ॥
 देशिकेषु गतेष्वेषु अदिशीकत्वमाभरात् । निर्दम्यं वदन्तीम घृतकरा पुन पुन ॥ ७ ॥
 निर्दम्यत्वमादाय बर्मेव्यदिपनं बहू । अस्माकमानय शिप्रं सर्वा कर्ता कपर्दका ॥ ८ ॥
 निश्चम्य तद्वचः सोऽपि जगदैतान् पुरस्सितान् । कौतुकम्पाद्यवेतस्त्रान् विनयाचारसंगमान् ॥ ९ ॥
 देशिकेभ्यो मया दत्ता नून कर्ताः कपर्दकाः । संजपितान् श्रीममादाय यसु स्थानं यथोचितम् ॥ १० ॥
 निश्चम्य तद्वचस्तेऽपि घृतकरा निरुचराः । निर्बं सप पुनर्बन्धु कृतकौत्साहस्तनाः ॥ ११ ॥
 निर्दम्यः कदाचित् स ता कर्तास्ये कपर्दकाः । नूतमेकीयवन्त्सेते तदानीं वैभयोमदाः ॥ १२ ॥
 प्राप्य मानुष्यकं सारं जन्मकोटिषु दुर्लभम् । जीवो न मृत्यते नाष्टं रत्नं वा सामरेज्यम् ॥ १३ ॥

॥ इति श्रीकपर्दकघृतकथानकम् ॥ ४० ॥

४१ मनुष्यत्वप्राप्त्यादिकथानकम् ।

यतः समरभन्त्री भक्तवान् बलसंयुतः । तथा सनत्कुमारोऽनूष्मन्ति कुन्दुरतोऽपरा ॥ १ ॥
 महापया मुन्मोऽपि हरिषेधो निशुद्धधीः । अयसेनोऽप्यते विद्वान् महाहृत्तोऽप्यवद् बली ॥ २ ॥
 एष बृहस्पतिर्देवैर्नितान्तं परिरक्षितः । ते देवाः स मयिसे च पृथिवीकाविक्रयजिनः ॥ ३ ॥

१ [कर्त] २ प कुम्भ, पत्र कुम्भ, ३ प कुम्भ, ४ [कर्त] ५ प बते. ६ प (अवयवकमा).

७ पत्र 'अवयवकमा'.

ते बीवास्ते नरा दिव्याः स चक्री स मणिः परः । कदाचिदैवयोगेन प्राभूवन्ति समागमम् ॥४॥
मनुष्यत्वमपि प्राप्तं मुक्तिर्भीमास्तिकारणम् । समाधिर्बोविना सार्धं देहिभिर्दुर्त्मो भवेत् ॥ ५ ॥

॥ इति श्रीमनुष्यत्वप्राप्तिदुर्लभयोधिसमाधिसमागमकथानकम् ॥ ४१ ॥

४२ मनुष्यमवप्राप्तिकथानकम् ।

सागरत्रिकरत्नस्य श्रेष्ठिनो जलयापिनः । क्रादनर्षरत्नानि न्यपतन् सागरान्तरे ॥ १ ॥
भागमाहितचेतोमिषशोभ्याहविगन्तौ । उपलम्भवत्स्थानमिदं वक्तव्यमादरात् ॥ २ ॥
एकः क्रोडपि नरः सुष्ठुचक्री स्वप्नसमागमात् । स बीवाः सोऽपि वा स्वशो दुर्त्मो मानुषो भवः ॥३॥
विद्यते लोकविख्याता श्रीमदुत्पिनी पुरी । चेत्कदास्यो नरः क्रोडपि वसत्यसां मुदुर्विवः ॥ ४ ॥
वन्यवा सोऽपि गत्वा कष्टान्याहाय मृरिशः । तद्गतविह्वलस्त्वान्तो मुमोषैतानि दुःखितः ॥ ५ ॥
सुखसुखस्य तत्सारं श्रीमदुत्पिनीषणे । वक्तव्यं पुंस्यैः प्राज्ञैः कथानकमिदं मुवि ॥ ६ ॥

॥ इति श्रीमनुष्यमवप्राप्तिकथानकमिदम् ॥ ४२ ॥

४३ अर्जुनचन्द्रकवेधकथानकम् ।

त्रिसहस्रारकं चक्र सन्मा इर्विशतिः परः । तच्चन्द्रकं परामागे निगदन्ति मनीषिणः ॥ १ ॥
चन्द्रकस्यास्य वेधं यः करोति प्रीतमानसः । तस्मै ल्ठामरामार्पां कन्यारत्नं दद्याम्यहम् ॥ २ ॥
तानि चिह्नानि तत्रकं विष्यते केनचित्तराम् । मालुष्यं चन्द्रकं लोकैर्दुःखतो विष्यते पुनः ॥ ३ ॥
भववाज्जेन येदेन चान्द्रकं वेधमुत्तमम् । वदन्ति सूरयो लोके ज्ञाननिष्पातजुद्धयः ॥ ४ ॥
स्थित्वा ब्राम्यन् क्रमेणायमादिमं सप्तमं क्रमात् । श्रीणि श्रीणि परान्यतीत्वा चैकैकं पुरतो हि पदं ॥५॥
तच्छिष्टेऽपि परिब्राम्यन् सरोत्तमवयोगतः । सद्यः सन् विष्यति क्षिप्रं चन्द्रकस्यं व्यधं नरः ॥६॥

तथा श्लोकः—

स्थित्वा ब्राम्यद्भ्रुक्रमेण युगपत्सप्तक्रमेणामिदं
श्रीणि श्रीणि परान्यतीत्वा पुरतोऽप्येकैकमेवं हि पदं ।
तच्छिष्टप्रमदपदन्तरसिरोर्जीन्तर्गतौ इर्षये
सद्यमेति य एष विष्यति नरः साचन्द्रकस्ये व्यधं ॥ ७ ॥

हृत्वं ह्रुपदरान्नेन चक्रकथां पुरि चन्द्रकम् । कृप्यानिमित्तमाविर्दं नेषं विदुषा हृतम् ॥ ८ ॥
श्रीणीयसाऽपि कठेन विभं यत्नं प्रकुर्यात् । जीवोऽपि न च शक्नोति मनुष्यमवपन्द्रिकम् ॥९॥

॥ इति श्रीअर्जुनचन्द्रकवेधपद्मोपवीनिमित्तकथानकम् ॥ ४३ ॥

४४ नन्दकच्छपकथानकम् ।

एकरोऽपि यो भवेत्जीवो यैरेव परिरक्षितः । ते सुरास्ते पराक्रमया दुःखिनो भीषराश्रयाः ॥ १ ॥
बीवास्ते तेऽमरा बेभ्यस्तत्रकं मारतेऽन्वये । एते सर्वेऽपि तन्मन्ते मालुपत्वं मुदुर्त्मम् ॥ २ ॥

1 पञ्च श्रीशिवयजः. 2 य (नृशिवमूलश्रीकम्). 3 [लोकेर्वयः] 4 य काचकच्छपमिदा. 5 पञ्च
दुष्मन्. 6 [तच्छिष्टे प्रमदपदन्तरसिरोत्त] 7 [व्यधे]. 8 [व्यधकच्छपके]. 9 अ (ननुनेव). 10 क
पुनः अ म्पुः 11 य वन्तः 12 य वन्तः 13 य वन्तः

- सुमूत्रचक्रिष्यन्ममोषां सुदशनम् । पृथिवीचक्रमिष्य जीवा देवयक्षसदसकम् ॥ ३ ॥
 धर्मविष्णुप्रदेशस्य क्रमणोऽसि विराचिनः । एकप्रावसितं दृष्ट्वा पूतयोपविधानतः ॥ ४ ॥
 नूनं कदाचिदतेषां सर्वेषां समवसितिः । न पुनज्जातु नष्टस्य मनुष्यमवजन्मनः ॥ ५ ॥
 वार्षां स्वयम्भूमणे कञ्चपो नन्दनात्मकः । सतिष्ठने महाकश्यो निद्राघूर्णितलोचनः ॥ ६ ॥
 केनापि बहिना षाढं तप्यमानस्य चमपः । मूयोऽपि बोधमाप्सति नन्दो वपसद्वसतः ॥ ७ ॥
 'नन्द' प्राप्नोति तच्छिद्रं मूयः कश्येण केनचित् । दृढमं हि मनुष्यत्वं कृतो योषिसमाधिता ॥ ८ ॥
 तिर्यग्येकस्य सर्वस्य स्वयम्भूमणोदधिः । अधप्रमाणमाधोऽसौ वाक्यमेतन्निनेश्विनाम् ॥ ९ ॥
 'एकस्य' कञ्चमस्य नन्दनामा महापठः । वज्रापपनसमुच्चो वसति प्रीतमानसः ॥ १० ॥
 नूनं तच्चर्मयो मूढे जठमप्ये विसारिषः । तच्चमाऽपि समानं म्यात् स्वयम्भूमणोदधेः ॥ ११ ॥
 गच्छताऽऽसद्वसेन यन्मप्ये जठसंकुले । नन्देन जातुचिद्दृष्टवमरभ्रेण मात्करः ॥ १२ ॥
 दृष्ट्वाऽऽभ्यमिह यावन्नन्दो दशमते रविम् । स्वजनानामसौ तावज्जगामाद्वसतां क्षणत् ॥ १३ ॥
 अपवाज्यमसि सद्यो दृष्टान्तो मरितो युषैः । समस्तजनतानिचरन्ननासक्तमानसैः ॥ १४ ॥
 विस्तीर्णपूर्वदेशस्यजठमप्ये वसन् सकः । दृष्ट्वा मप्याह्वयेत्स्यां मातण्डं धर्मरन्ध्रतः ॥ १५ ॥
 यावत्सुबन्धुमित्राणां नन्दो दर्शयते रविम् । तावत्तच्छिद्रमप्याशु नष्टं क्षयि मयादिष ॥ १६ ॥
 पुनः पुनः कदाचिच्च तच्छिद्रं पश्यति सः सः । मानुष्यकमिदं नष्टं न जीवो ऽमते ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 पूर्ववार्षां परिस्त्रिंशं शमित्यजपरवारिषी । सुगं तयोः समासंगः कदाचिदपि जायते ॥ १८ ॥
 'वतुर्गसिक्तसंसारो' श्रेयमानादिनीरके । नृजन्म श्रेष्ठमापिष्यं न जीवो ऽमते यत्तिम् ॥ १९ ॥
 योपद्वयवतुर्दृष्ट्वा सर्वेषां चक्रिष्यां मवेत् । कृतमेवमसौ मूयः परमाणोः क्षयं व्रजत् ॥ २० ॥
 सुपुत्रो देहिनस्ये च स दृष्टव्यक्रिमो मुषिः । दुःखं साधु मानुष्यं कृतो योषिः समाधिना ॥ २१ ॥
- ॥ इति श्रीनन्दकण्ठपकथानकमिदम् ॥ ४४ ॥

४५ समुद्रदत्तकथानकम् ।

- निपये वत्सकन्यतां कौशाम्बी नगरी पत । अस्यां वभूव मूपाठः प्रजापात्ये गुणकरः ॥ १ ॥
 सितसुच्छसमानामन्तोषोत्तित्वावनिः । वभूव मूतेर्गाया जयादिमतिरुचया ॥ २ ॥
 तस्यामारक्षिके नाम यमदण्डो यमोपमः । वभूव मासुराकरो मीप्यन् सकळं जनम् ॥ ३ ॥
 अस्वामेव पुरि भीमान् कीर्तिभ्यासनभोभरः । श्रेष्ठी सागरदद्योऽनूद् गुणरक्षितमूतः ॥ ४ ॥
 तद्वार्षी रूपसंपन्ना हरिभीतोऽलोचना । वभूव विनयोपेता दृष्टान्ता सागरद्विक्र ॥ ५ ॥
 वाः समुद्रदद्योऽनूत्पोरत्सन्तवत्पः । रम्याषः पुरे आभ्यन् दिव्याभरवभूषितः ॥ ६ ॥
 अत्रैव नगरे निःश्रो वामना नाम वापिजः । सद्यस्यसनसमुच्चो वभूव भूरमानसः ॥ ७ ॥
 योषित्पानं च पापदिभूते चित्तसिद्धं तथा । प्लवत्तुष्ट्य नूनं क्रमबं परिकीर्तितम् ॥ ८ ॥
 बाध वचनपारुष्य दम्बपारुष्यमव च । वर्षस्य दूष्य भेति श्रेयस्य त्रिविधं मत्सः ॥ ९ ॥
 वयवा भूतकं पानं कुत्सिता वनिता वषः । परयोकिददत्तं च मांसमद्यपमेव च ॥ १० ॥
 पत्नानि सद्य निन्दानि प्यसनानि मुषस्यते । दुःखदशयीनि बन्तूनां निपदन्ति मनीषिणः ॥ ११ ॥

तथोक्तम्—

भृतं पानं कुस्वितवेरया परदारं हिंसाञ्च सं मांसमकार्येष्वतिक्रमम् ।
एते दोषा सप्त च नृणामतिपापा क्षिप्रैर्दुष्टा हुगतिमार्गान् प्रवदन्ति ॥ १२ ॥

सौम्यनाम्नी प्रिया चास्य सौम्यः पुत्रोऽनयोः शिशुः । बभूव रूपसंपन्नो दासिः श्ववचेतसो ॥ १३ ॥
 क्षयन भोजनं स्थानं गमनं रमणं तस्य । सौम्यः समुद्रदत्तेन करोति स्म निरन्तरम् ॥ १४ ॥
 बन्धुदा रममाणौ तौ स्नेहनिर्मरमानसौ । वामनस्य गृहं क्षीर्णं बन्धुतः कठनिसखनौ ॥ १५ ॥
 समुद्रदत्तमात्रोऽप्य दिव्यामरपत्नितम् । समुद्रं स्वगृहे तत्र दम्प्याविति स वामनः ॥ १६ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं सोऽपि साठंकारं पुरस्वितम् । महात्मेमपरिप्रसन्नो ममारं क्रूरमानसः ॥ १७ ॥
 समुद्रदत्तकन्यानि बहुमूल्यानि वामनः । आदाय तं परिशिष्यं स्वग्राम्ये सकम्पठम् ॥ १८ ॥
 पत्सिन् समये चक्रे तं स्वग्राम्ये च गतामुक्त्वा । तस्मिन्नेव ददृश्यां तस्मिन् सौम्यसङ्गः ॥ १९ ॥
 स्वपुत्रादक्षनादेतौ विह्वलीभूतमानसौ । तदा तस्मिन्तौ दीनौ रुदन्तौ क्षिप्रतोऽधिकम् ॥ २० ॥
 यत्र वामनपुत्रोऽसौ रममाणः स्वकीयः । स्वस्वा समुद्रदत्तस्य तद्गृहं प्रययौ मुखा ॥ २१ ॥
 कृत्वा सौम्यकन्यासङ्गे भ्रेष्टिनीं दीनमानसा । प्रपञ्चेति तर्कं स्पष्टं वाप्यविप्रुतलोचना ॥ २२ ॥
 समुद्रदत्तनामायं त्वद्दयस्यो ममाङ्गणः । यदि ह्यस्तव्या कापि वदं तं पुत्रं सांप्रतम् ॥ २३ ॥
 श्रुत्वा सागरदत्तया वचनं सोऽजसीदमुम् । ह्यः समुद्रदत्तोऽयं मया मन्वन्तान्तरे ॥ २४ ॥
 आदाय दिव्यकन्यानि क्षिपत्वा गतं निषाय तम् । प्रदाय कम्पठं तत्र मन्वन्तं मुष्टवान् पिता ॥ २५ ॥
 श्रुत्वा तद्दत्तं सर्वं ज्ञातं सागरदत्तया । वामनेन ह्युतो मेऽप्य नियतं निहतं कथम् ॥ २६ ॥
 किं वदन्ती त्तः सा रा स्याता सागरदत्तया । तदा सागरदत्तस्य शोकविह्वलचेतसा ॥ २७ ॥
 ततः सागरदत्तोऽपि श्रुत्वा वाक्यं स्वयोपितं । यमदण्डतन्त्रस्य सहृदयान्तममापत् ॥ २८ ॥
 श्रुत्वा सागरदत्तस्य वचनं क्षेत्रेऽगतम् । यमदण्डो ब्रह्माग्नेम भवनं वामनस्य सः ॥ २९ ॥
 यावदन्वेपथं तत्र गृहम्ये करोति सः । तावत्पर्यं तं वातं सृवं भाम्बरविग्रहम् ॥ ३० ॥
 धनमादाय निःशेषं स्वकीकृत्य स दुष्टधीः । वामनो यमदण्डेन नगरदत्तसारितः ॥ ३१ ॥
 यथा वामनपुत्रेण सौम्यकन्येन भाषितम् । कर्पाकर्ष्यमनात्मेभ्य भ्रेष्टिन्या प्रगुणं मुनिः ॥ ३२ ॥
 तथेयं क्षपकेऽपि सरिसृते पयासिता । आत्मेचना प्रकर्तव्या संसारोभेदनिष्पन्ना ॥ ३३ ॥

॥ इति श्रीकौशाम्बीनगरीसमुद्रदत्तसोमकाण्यकथास्वरूप
निबेदनसागरदत्तकथानकम् ॥ ४५ ॥

४६ असत्यभाषणकथानकम् ।

यत्र प्रथम्यं वीरेक्ष्माखण्डनतन्त्रम् । निहताशेषकर्माणं प्लव्जकन्दर्पवारणम् ॥ १ ॥
 यातस्य संस्तरं येन क्षपकस्य मुचेतसः । नक्षत्रेषु यदासु सात्तत्रयस्यामि सांप्रतम् ॥ २ ॥
 यदा चाग्निनिर्घृते क्षपक्रे भ्रमति संस्तरम् । तदा हि सात्तिनक्षत्रे नरकं कर्तं करोति सः ॥ ३ ॥
 मरणीये प्रपृच्छति क्षपकः संस्तरं यदि । कर्तं करोति रेवत्यां प्रदोषेऽसौ समाधिना ॥ ४ ॥

1 पत्र रमचन्द्रम्, 2 प लघुं, 3 प लघुं, 4 पत्र road मध्येन etc. as the second line of No. 16 and other lines are serially adjusted. 5 प समुद्रदत्तस्य.
 १ पत्र रमचन्द्रम् २ प लघुं ३ प लघुं ४ पत्र road मध्येन etc. as the second line of No. 16 and other lines are serially adjusted. ५ प समुद्रदत्तस्य.

- संस्कारं यदि एह्यति कृषिक्रियां विशुद्धधीः । उत्तराफ़स्युर्नामि च मध्याह्ने मरणं प्रजेत् ॥ ५ ॥
 क्षपकः संस्कारं अति रोहिण्यां यदि शुद्धधीः । कर्तं भवपनक्षत्रे निर्वाणे विदधाति सः ॥ ६ ॥
 मृगादिशिरसाद्येन क्षपकः संस्कारं भित् । 'पुष्यफ़स्युनिनक्षत्रे तत्र' कर्तं करोति सः ॥ ७ ॥
 आश्रयां यदि नक्षत्रे क्षपकः संस्कारं मजेत् । तत्कारिवसे सोऽयं क्वाठं कुर्यात्समाधिना ॥ ८ ॥
 भयना हरिने कर्तं कद्राचिन्नं कचिन्नमेत् । क्षपकः शुद्धचेतसः प्रमाते विदधाति सः ॥ ९ ॥
 पुनर्वसुनि नक्षत्रे अति संस्कारकं यदि । अपराह्णे ततोऽपिन्यां क्षपकः कुरुते सृष्टिम् ॥ १० ॥
 क्षपकः पुष्यनक्षत्रे अति संस्कारकं यदि । मृगादिशिरसा क्वाठं नक्षत्रेण करोत्ययम् ॥ ११ ॥
 क्षपकोऽछेपनक्षत्रे संस्कारं मजते यदि । चित्रयाज्यं तत्र कर्तं विदधाति समाधिना ॥ १२ ॥
 यदा मघास्वनक्षत्रे संस्कारं प्रतिपद्यते । क्षपकस्कारिने नूनं कुर्यात् क्वाठं तदा सुधीः ॥ १३ ॥
 * पूर्वफ़स्युनिनक्षत्रे क्षपकः संस्कारं मजेत् । घनिष्ठायाम् तत्र कर्तं मध्याह्ने विदधाति सः ॥ १४ ॥
 उत्तरापोपदायां भेत् फ़स्युन्यां संस्कारं मजेत् । ततो मूलेन मेनायं प्रदोषे कुरुते सृष्टिम् ॥ १५ ॥
 क्षपको हस्तनक्षत्रे संस्कारं मजते यदि । ततो मरुतिनक्षत्रे प्रमाते कुरुते सृष्टिम् ॥ १६ ॥
 अति विनास्वनक्षत्रे क्षपकः संस्कारं यदि । मृगादिशिरसा येन निशीथे कुरुते सृष्टिम् ॥ १७ ॥
 क्षपकः स्नातिनक्षत्रे वाऽऽद्ये संस्कारं यदि । ततो रेवतिनक्षत्रे प्रमाते मजते सृष्टिम् ॥ १८ ॥
 * विशाखास्वयेऽयं नक्षत्रे क्षपको अति संस्कारम् । दिवसेऽछेपनक्षत्रे कुर्यात् क्वाठमयं सुधीः ॥ १९ ॥
 पदुराभास्वनक्षत्रे क्षपकः संस्कारं भयेत् । तत्र पुष्येण संध्यायां कर्तं कुर्यात् समाधिना ॥ २० ॥
 यदि ज्येष्ठास्वनक्षत्रे क्षपकः संस्कारं मजेत् । पूर्वमद्रपदास्ये मे दिने कर्तं करोति सः ॥ २१ ॥
 क्षपको मूचनक्षत्रे यदि एह्यति संस्कारम् । उत्तरादिक्रमादन्ते मे दिनाथे सृष्टिं मजेत् ॥ २२ ॥
 पूर्वाषाढास्वनक्षत्रे अति संस्कारकं यदि । क्षपकस्कारिने कर्तं स्वपराह्णे करोति सः ॥ २३ ॥
 * उत्तराषाढनक्षत्रे यदि एह्यति संस्कारम् । तत्कारिवसे योगी चापराह्णे सृष्टिं मजेत् ॥ २४ ॥
 यदि भवभनक्षत्रे क्षपकः संस्कारं मत् । उत्तरादिक्रमादन्ते मे सृष्टिं हरिने मजेत् ॥ २५ ॥
 घनिष्ठायाम् च नक्षत्रे यदि एह्यति संस्कारम् । क्षपकस्कारिने कर्तं करोति स्म समाधिना ॥ २६ ॥
 भयना देवयोगेन कदापिचरिने न तम् । ततोऽन्यस्मिन् दिने कर्तं क्षपको विदधात्ययम् ॥ २७ ॥
 नूनं क्षतमिषास्ये तु नक्षत्रे संस्कारं मजेत् । यदि योगी घनिष्ठायाम् कुर्यात्कर्तं दिनान्तये ॥ २८ ॥
 * पूर्वमद्रपदायां च क्षपकः संस्कारं भयेत् । पुनर्वसुनि नक्षत्रे नक्तं कर्तं करोत्ययम् ॥ २९ ॥
 नक्षत्रे चोत्तरमद्रपदायां यदि संस्कारम् । क्षपको अति कर्तं च हरिने विदधाति सः ॥ ३० ॥
 रेवत्यां यदि एह्यति क्षपकः संस्कारं तत्र । मघायाम् कुरुते क्वाठमध्यास्तितरीपदाः ॥ ३१ ॥
 इदं सर्वं परित्यज्य नक्षत्रादिक्रमादरात् । क्वाठानुरूपसंश्लेषैर्निमित्तैर्बहुधा सितैः ॥ ३२ ॥
 परीक्ष्य षष्ठस्तानि तथा निपापकानपि । क्षपकं संस्कारकं करायपति तं गयी ॥ ३३ ॥
 * अथ दक्षिणदेशेऽस्ति चाभ्रेशसमीपतः । श्रीपर्वतः समुद्रो नान्यानोद्भूतसंकुठः ॥ ३४ ॥
 तन्मिदिदिशाभागं मन्दपर्वतानदी । गुह्यमद्रेऽमवपुत्रजलकच्छेत्संकुठम् ॥ ३५ ॥
 तदधिमे तं रम्यं बाहुरममवत् पुरम् । राजा यशोभरीऽमुष्मिन्नाश्रयांजपि वसुंधरा ॥ ३६ ॥
 मनन्त्योपपदो बीपः श्रीपत् द्विपचन्द्रकः । तस्मा इमे त्रयः पुत्रा वसुः शुक्रः कर्तव्यः ॥ ३७ ॥

अन्यदा सुतदारौभैरमाऽपश्यद्विगन्तरम् । प्रासादस्थितपादद्वारा राजा यशोवर् ॥ ३८ ॥
 भगवन् पश्यताञ्जेन हिमाश्लयसमग्रम् । पृष्ठे विमानसकशो नीरक्षत्रिभूक्तः ॥ ३९ ॥
 पिठोक्त्येवं नरावीशश्चिन्तामेतामुपागतः । क्षरापयामि जैनेन्द्र मन्दिरं मन्दरोपमम् ॥ ४० ॥
 पातदेव धरापृष्ठे स्थितिं स्म महीपति । तावद्विज्यमापन्नो मेघोऽप्य सहसा दिशि ॥ ४१ ॥
 दृष्ट्वा घनं क्षयं 'यात मोगनि'सूहमानसः । यशोवरो निनिन्द्यत्यं मनुष्यविमवादिभूम् ॥ ४२ ॥
 कदलीगर्भनिस्सारं यौवनं देहिनां भवेत् । आयुस्त्रिद्विद्विषोऽथ तरङ्गचपला म्रिय ॥ ४३ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं राज्ञा रन्ध्रमभियमहीनकम् । ज्येष्ठपुत्राय निरश्रेयां तदानीं रातुमुषत ॥ ४४ ॥
 नेच्छतीमां तनूबोऽयं ज्येष्ठो मोगपरबुधः । श्रीधरस्य पुना राजा वितरीतुं म्रिय भित् ॥ ४५ ॥
 श्रीधरोऽपि यदा रन्ध्रं न वाम्भति मनतापि । तदा यशोवरो राजा म्रियचन्द्राय तददी ॥ ४६ ॥
 यशोवरा 'सुपुत्राम्यां' हित्वा सर्वं परिग्रहम् । धरदत्तमुनेः पार्श्वे दीक्षां केवलिनोऽग्रहीत् ॥ ४७ ॥
 शुद्धप्यानगनाकूढो व्रतकृद्भयमुषितः । गुप्सुत्यितसितम्भ्रं समितिशुद्धचामर ॥ ४८ ॥
 तपोवाणेन श्रुतेन शिरसिष्ठत्वा यशोवरा । संसाप्रतिपद्यस्व प्राविशत् सिद्धिपत्तनम् ॥ ४९ ॥
 अराधनां समाराध्य कृत्या कर्तुं समाधिना । विधिनाऽनन्तवीर्योऽपि प्राप्नोऽनुत्तरवासित्वम् ॥ ५० ॥
 अथ नानादपो घोरं कुर्वाणः श्रीधरा शूचौ । अयोत्सर्गेण संतप्से श्रीपर्वतमधिष्ठित ॥ ५१ ॥
 प्रपश्यन्नाटकं दिव्यमतिमुक्तकर्मण्ये । प्रियचन्द्रो मुञ्जत्वेन दष्टः पञ्चत्वमागतः ॥ ५२ ॥
 प्रियचन्द्रे नृपे जाते पञ्चार्ता देवयोगतः । न क्षेऽपि रान्ययोम्योऽसि तद्वशे विधुनिर्मते ॥ ५३ ॥
 अत्रान्तरे शूर्पं प्राप्य 'परां सर्वेऽपि मधिषा । यशोवरादियोगीश्वान् प्रमिष्युः पुरस्कारम् ॥ ५४ ॥
 सर्वां दिशः परिभ्रम्य तद्वर्तामवयम्य ते । प्राप्य स्वमभिसामन्तांस्तद्भ्रान्तं यमापिरे ॥ ५५ ॥
 निहन्नाश्रेकर्मणि मोक्षं प्राप्नो यशोवरा । अनुत्तरविमानं च गतोऽनन्तपत्त्रेऽपि स ॥ ५६ ॥
 श्रीपर्वतं परिप्राप्य श्रीधरोऽपि महामुनिः । अग्राहातापनं योगं त्रैम्नादित्यकराहत ॥ ५७ ॥
 तद्वर्ता कथयित्वा ते तोषपुरितमानसाः । तदुचिष्ठे धरामागे तस्किर्वाशो विपद्यया ॥ ५८ ॥
 निशम्य तद्वचो मधी तोषकण्ठकिताह्वकः । श्रीपर्वतं परिप्राप्य ददर्श श्रीधरं यतिम् ॥ ५९ ॥
 प्रम्य तं मुनिं मधी समासनियमं वदा । शोक्तोपसमायुक्तो जगात् पुरतः स्थितः ॥ ६० ॥
 भगवन् प्रियचन्द्रोऽसौ स्मृतिं प्राप्नो सुतो हितः । तस्माद्दृष्टिष्ठं गम्भ्रवः कुर्वन् रान्यं सुतास्ये ॥ ६१ ॥
 आकर्ष्य सधिसलोक्तं श्रीधरा श्रीसमुसुकः । जयाम स्वपृष्ठं श्रीधरं तदानीं सततीच्छया ॥ ६२ ॥
 राजानो मधिषा सर्वे तूर्यमहत्तनिसनैः । राजपङ्कं पञ्चमुखे श्रीधरस्य कृतस्त्रया ॥ ६३ ॥
 रान्यपद्मे यतो बद्धस्त्रस्य तैर्मुण्डमस्तके । क्तो मुण्डितरत्रोऽयं विख्यातो धरणीतले ॥ ६४ ॥
 यतः भियं परिप्राप्य श्रीधराः पर्वतेऽप्य सः । तत्र श्रीपर्वतस्थापितं अयामार्यं महीधरा ॥ ६५ ॥
 बंशोऽस्य मुण्डितामिष्य श्रीधरस्य विठासिनः । समस्तल्येकविख्यातं प्रसिद्धिं मुञ्जने गतः ॥ ६६ ॥
 क्तो मुण्डितवशि च भगवान् शानसापराः । नेमिनाश्विनः श्रीमान् पादवाभ्यरपन्त्रमाः ॥ ६७ ॥
 वरदत्तमुनीन्द्रस्य मणेशस्य तदन्वये । जातो मुण्डितबंशोऽयं केवलेन विठासिनः ॥ ६८ ॥
 पार्श्वेऽप्येव भूपानां तदनुक्रमपापिनाम् । अयं मुण्डितबंशोऽपि जगाम मुनिं विस्वारम् ॥ ६९ ॥
 अन्तरेक्षेत्रेऽस्य कर्मराजान्ताके । वेण्यात्तदपुरं रम्यं विद्यते जनसंकुलम् ॥ ७० ॥
 धर्मूपात्रं पुरं राजा मुण्डितबंसमुद्रवाः । लोकासास्यसंपन्नो धरदो धनदोपमः ॥ ७१ ॥

भ्रातृकाणुप्रतोपेतो धार्मिकः श्रुतसगतः । कञ्चविज्ञानसंपन्नो विनशासनभाषितः ॥ ७२ ॥

सर्वकर्म समाप्त्ये विनधर्मक्यात्मकम् । आद्येपण्यादिकमेव विदधाति चतुर्विधात् ॥ ७३ ॥
एवं धर्मकर्मां नूनं सदा कथयताञ्जुना । समस्तोऽपि अनसप्त नीतः भावकर्ता परात् ॥ ७४ ॥

तथा स्वमेदिनी सर्वा ग्रामपत्तनस्त्रयिक्र । विहिताऽनेन सा तेन विन्यायतन्मण्डिता ॥ ७५ ॥

॥ बत्रैक वैवयोगेन श्रेऽपि बौद्धः समुद्धतम् । विहारं सौगतं शुभ्रं स्वरयामास मञ्जितम् ॥ ७६ ॥

तस्मिन् बौद्धविहारोऽयं नानाशास्त्रविषयम् । बुद्धमीर्षिभ्रुरेको हि वसति प्रीतमानसः ॥ ७७ ॥

सपासक्रेऽस्य सिन्धोऽसि संभमीर्षुषि विभ्रुतः । धनदस महामघी विनधर्मपराञ्जुषः ॥ ७८ ॥

वस्य सपत्रिभो मार्गा विमलमी प्रकीर्तिता । सुताऽन्यो मुरुषा साद् विमलविरमति पर ॥ ७९ ॥

सा च राक्षो महादेवी सर्वान्तःपुरनात्मिक्र । विहाय सौगतं धर्मं विनधर्ममुपाश्रिता ॥ ८० ॥

॥ मघी पुनः सदा सम्यं संभमीर्षिनभाषितम् । धर्मं कथयतोऽपीमं न गृह्णाति महीपतेः ॥ ८१ ॥

राजाऽन्यदा महादेवीमभिमुक्तः प्रसिद्धते । वर्षेयन् सौषमूर्धस्यभारवानां गुणान्तरम् ॥ ८२ ॥

दिशावत्येकं कूर्पन् प्योश्चि चारपद्युम्भकम् । ददर्श धनरो मूपो मफिष्टतनूच्छ ॥ ८३ ॥

प्रोरवाप विष्टराष्टु मूपतिः परसप्तकम् । तत्सन्नुत्तमभिप्राप्य बन्दित्वेभौ वमाप स ॥ ८४ ॥

स्वामिनौ ज्ञानसंपन्नी सर्वसत्त्वहृमान्वितौ । धर्मं कथयतां सारं दशां कृत्वा मनोपरि ॥ ८५ ॥

॥ श्रुत्वा वद्वचनं साधू चारणौ गयनादरम् । अवतीर्य तदन्त्यास्रं प्राप्तवन्तौ श्रमान्शुषी ॥ ८६ ॥

सत्वं श्रुत्वा लबादसं समं च परयोषितम् । दशां सकलसत्त्वेषु धर्मं बुद्ध विनोदितम् ॥ ८७ ॥

सायुबाक्यं समाकुर्यं प्राहेदं बभूवापतिम् । बन्धरेचरयोगीन्द्रसंगनिर्घृत्कल्पय ॥ ८८ ॥

विनधर्ममयं मघी संभमीनामक्रे मम । कथ्यमानं शुषैः श्रेष्ठं मनसाऽपि न वाञ्छति ॥ ८९ ॥

स्वशरीरं यथा धार्मं अदत्ते रोषतेऽपि वा । विघातस्यं तथा स्पष्टं भवद्भिर्द्वितमिच्छुषि ॥ ९० ॥

॥ मुनिनाऽस्य तथा धर्मं कथितो विनदेक्षितः । यथाऽयं जातसंघोपो द्यौष्यो विस्मितमानसः ॥ ९१ ॥

बहो जैनस्य धर्मस्य आहारस्यं परमं मुषि । सर्वैकात्म्यं पापो बभिवोऽसि कुर्वेत्तुषि ॥ ९२ ॥

देवपापम्बोहादिवर्जितं विनदेक्षितम् । धर्मं बग्राह सभमीः सम्यग्दर्शिमहामतिः ॥ ९३ ॥

ग्राहयित्वा मुनी धर्मं मषिषं विनभाषितम् । चारणौ बन्धतुः क्षयि मतिकर्मोदयादरम् ॥ ९४ ॥

सतो बगाद राजेन्द्रो मषिषं प्रीतमानसः । मम मातुल संघोपो जातस्त्वदधर्मसंग्रहत् ॥ ९५ ॥

॥ अपरं च स्वया साधो समाप्त्यगतस्य मे । प्रभाते खलु बकस्यं चारवान्द्रमाररात् ॥ ९६ ॥

निश्चम्य मृतेर्वाक्यं संभमीः परमोदयम् । बगादेमं विनीतात्मा योपपरितमानसः ॥ ९७ ॥

त्वं महाराज तिष्ठ शो विशिष्टजनसंसदि । निराकरोम्यहं धर्मं बौद्धारीनां सहेतुषि ॥ ९८ ॥

तिर्यगरकुट्टुः सान्तं स्वर्गमोक्षप्रदायकम् । प्रकाशयामि जैनेन्द्रं धर्मं मय्यमुखावहम् ॥ ९९ ॥

चारणानां सुषं पश्चि मया द्यं समाज्जते । एवं कृतप्रतिश्रोऽसौ निर्जगाम नृपान्तिकम् ॥ १०० ॥

॥ संभमीः प्रीतषेतस्त्रे निर्गल नृपमन्दिरात् । बुद्धमिषं परिप्राप्य तस्यो विनयवर्जित ॥ १०१ ॥

दृष्ट्वा संभमिषं स्वस्यं बन्दनारिविवर्जितम् । बुद्धमीः स्वविराद् भाद क्रोपठोद्वित्तयेचनः ॥ १०२ ॥

बम्बोपासक्ये बौद्धो मदयेष सुभाषितः । बुद्धस्य मम वा कस्माद् बन्दनां न करोषि किम् ॥ १०३ ॥

बुद्धधीवचनं श्रुत्वा संभमीर्निबगावमुत् । बुद्धधर्मेण शून्येन चिरकथं प्रवथित ॥ १०४ ॥

विनधर्मं गृहीत्वाऽहं सप्रदं समुपासतः । बुद्धधर्मं च नेष्यामि मनोबाह्यायकमधिः ॥ १०५ ॥

अमुना मृगया सार्धं प्रासादे तिष्ठता मया । एवं चारणमुष्मं^१ हि कुर्वन्ममक्यां पराम् ॥ १०६ ॥
 श्रुत्वा संवभियो वाक्यं बुद्धभीर्निजगाद तम् । अनवस्थां च मा कुर्वान्नोहान्वतमसाश्रुतं ॥ १०७ ॥
 किं न श्रुतं त्वया वाक्यं पत्योक्तं सिद्धकथये । यथा शून्यमिदं सर्वं नितान्तं प्रतिमासते ॥ १०८ ॥
 महेन्द्रबाहसवेदी यो म्योऽस्ति मुबस्तले । मायया दर्शितं तेन तव चारणमुगमकम् ॥ १०९ ॥
 अतीकं मानुषं रूपं दृष्ट्वा गगनयोधरम् । तेन त्व मोषनं यत्र बुद्धजर्मस मा कुरु ॥ ११० ॥
 इदं सर्तां मनोहारिं प्रसिद्धं सत्कथमानकम् । कथ्यमानं मया स्पष्टं शृणु त्वं सुसमाहितः ॥ १११ ॥
 अशीतनपरे रम्ये वाराणस्यां पुरि प्रभुः । उग्रसेनोऽम्बन्त्रीमान् धनभीर्वृक्षमाऽस्य सा ॥ ११२ ॥
 तस्य पुरोहितो विप्रः सोमशर्माऽभवत् सुधीः । भार्या पद्यावती चास्य पद्यपत्रनिषेधया ॥ ११३ ॥
 पद्यमीरनयो पुत्री स्नेहनिर्भरधेतोः । कुमारी रूपसंपन्ना बभूव कलमापिणी ॥ ११४ ॥
 सोमशर्मा द्विजस्य गुपी मागवते मठे । चक्र महतीं पूर्वा परिश्राजकसहते ॥ ११५ ॥
 नानाविधास्य कृत्वा सितीकृतनमस्तकम् । ददावाहारदानं स तेभ्यो मत्तिसमन्वितं ॥ ११६ ॥
 अत्रान्तरे परो विद्वान् रूपयौवनमर्वितः । परिश्राजकसंयुक्तो गगनो विहरन् कथितः ॥ ११७ ॥
 बागल इतः शिबो मन्दमन्दं गतिक्रियः । सोमशर्मास्ये तस्यौ सुवर्षसुरनामकः ॥ ११८ ॥
 अर्धं प्रसाधितं साधु परिशितं तथा परम् । पद्यभिया प्रहृष्टात्मा मुक्ते सार्धं सुरो हसन् ॥ ११९ ॥
 कलागमनतो नित्यं सरागोष्ठममावपात् । अनयो प्रेमसंबन्धो बभूव रतिकरमात् ॥ १२० ॥
 पद्यभिया विना चान्म्यां सातु ध्वजमपि स्फुटम् । सुवर्षसुरकः सऽपि तं विना नाशकत् तदा ॥ १२१ ॥
 पनाममावसाने तौ स्नेहनिर्भरमानसौ । निर्बन्धुः पुराभीष्टं मुदितौ फलसंपदा ॥ १२२ ॥
 निष्ठम्य सोमशर्माऽयं पद्यभीरार्यं तदा । वासति स्म तयो पश्चात् क्षेपारुपनिष्ठम् ॥ १२३ ॥
 पद्यभियं यदा चार्यं पश्यति स्म खलुहमात् । तदाऽऽशु मूर्तिं प्राप्य विच्छन्नं सुदुःखितः ॥ १२४ ॥
 विच्छेक्य सोमशर्मायं महाकरुण्यसयतः । विच्छपकरार्यं एवा पश्यन्नेमं पुरस्मितम् ॥ १२५ ॥
 महीपाठकः श्रुत्वा सोमशर्मां जयाद तम् । नीता स्वर्षसुरेणाऽप्यु पद्यभीर्मस्तुता मृषं ॥ १२६ ॥
 सोमशर्माबन्धः श्रुत्वा तत्परं प्राह मूर्तिः । तं परिश्राजकं द्रुष्टं सकन्यं क्षीभमानय ॥ १२७ ॥
 ततस्तेन तत्परेण नृपवाक्येन वेगतः । प्रार्थ्वकृत्यार्यमानीतो मूर्तेः पुरतः कृतः ॥ १२८ ॥
 दुराचारमिमं दृष्ट्वा सुवर्षसुरमप्रतः । पश्यन् मूर्तिर्बिभ्रस्रदानीं धर्मपाठकान् ॥ १२९ ॥
 विहितं येन द्रुष्टेन कन्यया सह साहसम् । तस्यै को दीयते दण्डो मृत क्षीमं विना स्फुटम् ॥ १३० ॥
 नृपेन्द्रबन्धनं श्रुत्वा बदन्तीमं पुनर्दिका । अनेन च विधानेन नीयतामेव पञ्चताम् ॥ १३१ ॥
 आश्रयस्य यया रक्त मूर्त्यां न पतति ध्रुवम् । तवार्यं मार्यतां मूष बभौ हि मनुमापितः ॥ १३२ ॥
 ततो आश्रयवाक्येन धृष्टकृष्टे स्मशानके । उल्लसितो नृपेणासौ गतः कथेन पञ्चताम् ॥ १३३ ॥
 उल्लसितं समाकर्ण्य सुवर्षोपपदं सुरम् । पद्यभीः शोकसंतया बभूव ध्वजमात्रतः ॥ १३४ ॥
 श्रीशङ्करपुण्ड्राम्बूलधूपवसादिकं तदा । पद्यभीर्निष्पन्नादाय ययौ तं प्रापबल्यम् ॥ १३५ ॥
 बभूवमृपसंयुक्तं पुण्ड्राम्बूलमृषितम् । तत्कठेवर्मादिभ्यः पद्यभीः प्रययौ एहम् ॥ १३६ ॥
 ततो विच्छेक्य मूर्तेन चो वसादिविमृषितम् । तत्कठेवर्मानतीं भस्मतां क्षेपतः क्षपात् ॥ १३७ ॥
 मूषा सर्वविधानेन नैतन्मागस्य वात्सिका । तद्वत्पुत्रकं कृत्वा पिच्छेप सन्निधेयनम् ॥ १३८ ॥

- तद्वत्सपुत्रमातिष्ठन् तत्रेभ्योऽतिगरीयसा । मुक्तकण्ठं स्तोदासी साधुमानसदुःखरम् ॥ १३९ ॥
 दृष्ट्वा पथभियं तत्र स्तन्तीमतिविह्वलम् । तद्वत्स तत्पिता दुःखी विधेय सरितो हृदे ॥ १४० ॥
 ततः पूषविधानेन तं हृदं प्राप्य दुःखिता । रोदिति स्म सक्रं तत्र तद्वेषपणकारिणी ॥ १४१ ॥
 स्वतःकृतिहने तत्र गूढे च अठमसनो^१ । किं क्वाचित् सुखं प्राप्तं किं द्यौ वल्लभोऽनया ॥ १४२ ॥
 यया सुखं तथा नाशं मनस्वंकल्पकल्पितम् । पथभिया न द्यौ वा प्रियं स्वर्णसुरो धव^२ ॥ १४३ ॥
 तथा बुद्धिविहीनानां पौदभर्ममकुर्वताम् । उपोपपद्यते ज्ञानं सत्वानां च कदाचन ॥ १४४ ॥
 तपःसंयमधारित्रं मोक्षसंप्राप्तिकारणम् । विद्यतेऽप्यं यया सर्वं स्वं विद्धि परशासने ॥ १४५ ॥
 मासि किञ्चिद्भवं वस्तु स्वसिद्धान्ते प्रदर्शितम् । ज्ञानबुद्धेन बुद्धेन लोककल्पकारिणा ॥ १४६ ॥
 सर्वं शून्यमिदं वस्तु प्रकुरैः सकृदैरपि । न श्रुतं सौगत वाक्यं येन स्वं मासि सूड्वात् ॥ १४७ ॥
 इदं बौद्धं मतं शून्यं ज्ञानमपि नेशिनः । कुड्दुमिः कुड्दुयन्तैर्यो नीतो विमूढताम् ॥ १४८ ॥
 बुद्धभियो निशम्येदं वाक्यं सांशयिकं^३ तराम् । अथु बयात् संवधीं सद्वैभवंमानसः ॥ १४९ ॥
 पदि राजा प्रमाते मां समालो वदति ह्युभम् । स्वया चारणमुष्मं च किं द्यै वद संप्रतम् ॥ १५० ॥
 एवं भूपतिना शृष्टे समामप्ये विपश्चिता । जस्मासि किं प्रवक्ष्यस्यं तस्युरे मूढि संप्रतम् ॥ १५१ ॥
 श्रुत्वा सपभियो वाक्यं सद्वैदमलम्भितम् । नृपो बयाप्य बुद्धभीषौंदराशान्त्येविह^४ ॥ १५२ ॥
 परमोपासको मूढा विज्ञातपरमायकः । बुद्धधर्मं विहायेम दिनधर्मं प्रकृश्रते ॥ १५३ ॥
 तेन सपप्रकारेण चारण्यं सुगतं मया । न द्यै चातुषिद् वाक्यं प्रवक्ष्यमिदं स्वया ॥ १५४ ॥
 अपरं च स्वया साधो प्रमाते नृपमन्त्रिरम् । सन्मानदानद्वयेन न गन्तव्यं पशसिना^५ ॥ १५५ ॥
 श्रुत्वा तस्य बधो गत्या मुक्त्वा यौनं विधाय च । संवधीर्मयाके तस्यौ बद्धोपनपदकः ॥ १५६ ॥
 ततोऽन्यदिबधे जाते प्रमाते रविसंगते । प्रामातिकी क्रियां कृत्वा तस्यौ सदसि भूपतिः ॥ १५७ ॥
 अथमेकं ततः स्थित्वा तत्रत्वान् पार्श्ववर्तिनः । सम्पानिति च राजेन्द्रो जगो विस्मितमानसः ॥ १५८ ॥
 मया मन्त्रार्थया सपभिया मत्यार्भवतिमि^६ । चारणानां सुगं द्यै भ्यास्थानं विदधत् परम् ॥ १५९ ॥
 वमांस्थानं विपायाभैर्मप्यपविनाशनम् । जयाम देवमार्गेण पवित्रं तस्युर्नुवाः ॥ १६० ॥
 श्रुत्वा नरेन्द्रसहायस्यं पुषविस्मयकारणम् । ऊर्ध्वनरेभरं ह्यथा महासामन्तकुञ्जराः ॥ १६१ ॥
 मुनयश्चारणामिक्ष्या राजश्चम्बरामिनः । विपुष्पैर्नमस्माभिर्न द्यै धर्ममूर्तयः ॥ १६२ ॥
 सम्पानां वाक्यमाकम्प्य चारणेभ्यपमिच्छताम् । जगद् भूपतिर्भूयस्थान् दधीर्कृनुमाद्यत् ॥ १६३ ॥
 भवतां न प्रतीतिभेजायते मम मापिते । ततः सपभियं दृष्ट्वा^७ निभयं कुरुतात्र भोः ॥ १६४ ॥
 एवमस्त्येव बेरीश सपभीर्भनादिह । चाक्षर्यतां यया पक्तिं सर्वसंतोषकारणम् ॥ १६५ ॥
 एवञ्च तद्वचन्याम्भीत्रं प्रेक्षितः स्वदिता मया । तदन्तिकं परिप्राप्य ते वदन्ति ययापयम् ॥ १६६ ॥
 माम किञ्चित्तरं बर्यमुच्छिद्य सपिब हुतम् । एहि भूपतिसामीप्यमप्रतो भव संप्रतम् ॥ १६७ ॥
 तेषां वाक्यमुपभुत्स्य सपभीस्तान् जगो पुनः । नाहं वन्तुं प्रशक्नोमि मम छेदनवेदना ॥ १६८ ॥
 तत्राक्षयतं पुनः सोऽप्ये मापिनोऽमीषिरादयन् । अक्षर्यमेव वन्तुष्यं समीपं भूतेस्तत्पया ॥ १६९ ॥
 तत्राक्षयनात् सोऽपि बद्धत्येवमपदकः । राजान्तिकं परिप्राप्य ययासनमुपाविशत् ॥ १७० ॥
 एतं मुपोपविष्टं तं सयदं सयसं नृकः । उवाच प्रीतिभेवत्कः सामन्तान्दनुतान्भित ॥ १७१ ॥

१ पत्र ३३ मुष्म, २ पत्र ३३ पदि, ३ पत्र ३३ रविसंगते ४ च वदति, ५ पत्र ३३ नरेन्द्रो, ६ पत्र ३३ मया, ७ पत्र ३३ दृष्ट्वा

मया त्वया महादेव्या प्रसादोपरि तिष्ठत । अपराह्णेऽन्वरे माम ह्ये चारणमुत्तमम् ॥ १७२ ॥
 मुक्ता नरेभ्यस्वेदं धनं धुषसंसदि । वमाप मूर्तिं क्षीप्र संघभीमूहमानस ॥ १७३ ॥
 बहो सभ्या मया प्राप्त न ह्ये चारणं युयम् । अत्र कृते कुतो ह्यया चारणानामवस्थिति ॥ १७४ ॥
 बसत्यमापपादस्य लोषणे पतिते मुनि । शृष्टे मूषोऽपि मूषेन सत्यं वद यथाययम् ॥ १७५ ॥
 मूषोऽपि मापितं तेन नियत मूषवाक्यत । न ह्ये तन्मया ह्यपि चारणानां युगं युषाः ॥ १७६ ॥
 एष निपदितेऽनेन विद्वत् पतितो मुनि । अथ शृष्टे नरेन्त्रेभ्य सत्यं ब्रूहि यथाययम् ॥ १७७ ॥
 निश्चम्य मूषुजो वाक्यं न ह्ये वक्ति सन्मया । धरतो नरकं प्राप्य संघभीरुहमानस ॥ १७८ ॥
 सन्मुखेनोदयं प्राप्तं कर्म तस्य दुरात्मन । व्यन्तरा अपि साहाय्य कुर्वन्ति कृतिःश्रमा ॥ १७९ ॥
 तावन्मात्रं तदासुखं तन्मात्रात् पाकमागतम् । असंभाव्यं महापापमराद् यदा न किंचन ॥ १८० ॥
 अज्ञातधमसद्भावो निष्प्यात्वग्रहदुषित । अतीकमापयासक्तो आतोऽसौ दीर्यसंसृति ॥ १८१ ॥
 स्वस्त्यदन्वये सर्वे जालन्वाखनवोऽभवन् । तदुपरिर्षितदोषेण निष्प्यात्व हि मलीमसम् ॥ १८२ ॥
 एतद्विज्ञयमीच्छ बहवो नरकुञ्जरा । निष्प्यात्वविपमुत्सृज्य वमूषुः श्रावकस्तदा ॥ १८३ ॥
 एतद्व्यं दत्त्वाऽईदाशयं मुताय नरकुञ्जरे । अन्ते समाधिगुप्तस्य दीक्षां अग्राह मूर्ति ॥ १८४ ॥
 किमत्रदिमतिर्दीवी सर्वान्तःपुरसंगत । अिनदत्तादिक्वपार्थे गुहं नत्वा दधौ तप ॥ १८५ ॥
 ततोऽनेकसमा कृत्वा नानाविधतांसि तु । धनं स मुनिर्विद्वानाप्यासितपरीपहः ॥ १८६ ॥
 दिग्भयनामपुरीपाशस्थितगोवर्षपर्वति । अगाम निर्धृतिं धीरो गीरीन्द्रस्थिरमानस ॥ १८७ ॥
 विमलदिक्रमत्वन्तापयिक्वाः शुद्धचेतसः । नानातपो विषायोर्धैर्यवयोग्यं दिवं ययुः ॥ १८८ ॥

॥ इति असत्यमापणकथानकमिदम् ॥ ४६ ॥

४७ नागदत्तकथानकम् ।

अश्वत्थीमहादेशे श्रीमदुत्तमिनी पुरी । अस्यात्मनून्महीपात्रे धर्मपाठं प्रतापवान् ॥ १ ॥
 धर्मभीरस्य मार्गोऽभूत् धर्मतत्परमानसा । विनयाचारसंपन्ना क्रमिनीव मनोमुक्ता ॥ २ ॥
 अस्यामवन्महाश्रेष्ठी दत्तान्तं सागरदिकः । तद्व्याप्तोऽपि सुमद्राऽऽस्था मद्रभावा प्रियवदा ॥ ३ ॥
 कान्तो नागदत्ताराधये नागदत्तोऽभवत् सुतः । जनयो रूपसंपन्नः पुत्रवन्नामित्रपियो ॥ ४ ॥
 असाधिव पुरि श्रेष्ठी वनधान्यसमन्वित । समुद्रोपपरो दत्तो माया तक्षामसंगता ॥ ५ ॥
 रूपौवनसंपन्ना कन्दोद्भूतलोषणा । जनयो पद्मसङ्का प्रियङ्गुभीः सुताऽभवत् ॥ ६ ॥
 नागदत्तद्वाराय सुद्वाराय धीमते । पितरो दत्तवन्तौ तौ प्रियङ्गुभ्रियन्विताम् ॥ ७ ॥
 प्रियङ्गुभ्रियमात्मोभ्य विदीर्षामस्य भोगिन । तदा मैथुनिकः क्षिप्र नागसेनो दधौ रूपम् ॥ ८ ॥
 जनया नागदत्तोऽपि मन्दिरं धैनपुञ्जवम् । सोपवासः परित्राप्य भम शुभात्र शुद्धधी ॥ ९ ॥
 जिनमात्रानुरोक्षेऽयं जिनमन्दिरपाद्यत । तस्यै प्रतिमया धीरो नागदत्तस्यमीलुले ॥ १० ॥
 प्रतिमास्यं त्रिलोक्येम जिनमक्तिपरायणम् । नागसेनो मुमोषाशु म्पहारं तत्पदोपरि ॥ ११ ॥
 श्रुत्वा ह्यारम्यं दिव्यं तत्पदोपरि दृष्टधी । चौरं शुभविर्मं वाचा पुरन्तर्षावति दृढम् ॥ १२ ॥

1 पद्म अर्षनाम्भरा

2 पद्म विम्बमापण

3 पद्म सुम्भम्.

4 पद्म संघभीमम्

- षोपभावाः सिप्रमरारुहकमेनेन च । किञ्चिदन्ती समखा सा मूयने विनिवेदिता ॥ १३ ॥
 तस्यैव रूपं श्रुत्वा सत्यहीनं वदन्नपि । जगावैरुहक मूयो हुतमेनं समानय ॥ १४ ॥
 मयुशक्त्यं समाकर्ष्य दद्यातीं जनसंनिधौ । नागदत्तभक्तरेमां प्रतिष्ठां योगनिःस्पृहा ॥ १५ ॥
 उपसर्गोऽयमीच्छो यदि क्षेमेण यासति । ममात् पापिपात्रेण पार्षणं प्रभविष्यति ॥ १६ ॥
 जिनधर्मानुरागस्यो धर्मम्भान्मरावणः । क्रयोत्सर्गेषु संतप्ते नागदत्तो गीरिन्द्रवत् ॥ १७ ॥
 बालव्रति च सद्गुरुं मागदत्तस्य शोभनम् । जन्मपापहरद्वारं सत्तं जगद्भ्यः सृष्टि ॥ १८ ॥
 यावन्नपानं तं राजा कृपापेन यत्ने स्था । तापहरत्वा जाता रिष्यमुत्सृज्यन्निवा ॥ १९ ॥
 नयस्त्वैरभैस्तुष्टौर्गन्वाप्तोऽवितरिमुखा । नागदत्तोपरि क्षिप्रं पुण्यवृष्टिः प्रपातिवा ॥ २० ॥
 बहो धर्मानुरागोऽयं परमो जिनशासने । विदुषैर्नागदत्तस्य समुद्युक्तं प्रयोपया ॥ २१ ॥
 ॥ २२ ॥
 ॥ इति श्रीजिनधर्मानुरागसहितनागवधकथामृतमिदम् ॥ ४७ ॥

४८ वसुमित्रकथानकम् ।

- विनीतानियेऽजोभ्यापुः धर्मोदयो रूपः । विषते सुन्दरी चास्य सुवर्षमी रविप्रया ॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 जिनवरचरणद्वन्द्वेऽप्यमधुप्रक्तं । प्रेमानुरागरक्षेत्रेऽसौ निर्मले जिनशासने ॥ ३ ॥
 बन्धवा वसुमित्रोऽसौ जिनमक्तिमन्वितः । नक्त प्रतिमया तस्मै स्रष्टे हृद्यमानस ॥ ४ ॥
 एवं स्मितस्य तस्मान्यो देवः कृष्टिम्मानसः । उपसर्गं चक्ररेनं तस्मैऽप्युपकारपात् ॥ ५ ॥
 तस्युपरम्भीबन्धुवनवान्यादिकं तदा । आशय सवकं देवस्तस्युदे निरूपी सकः ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥
 ॥ इति श्रीप्रेमानुरागयुक्तवसुमित्रकथानकमिदम् ॥ ४८ ॥

४९. जिनदत्तादिकथानकम् ।

- ॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥

ततोऽवतीर्य संजात भेणिकस्य महात्मन । अमयादिकुमारोऽसौ रूपसौभाग्यमाग्यवान् ॥ ८ ॥
ततो ह्यवसि तौ तत्र समाधिं प्राप्य वाणिजौ । सौषमे घमसमारदमूर्तां विपुषो परौ ॥ ९ ॥

॥ इति श्रीधर्मानुरागसहितजिनवत्सवसुवत्स
सोमशर्मकथानकमिवम् ॥ ४९ ॥

५० लकुचकथानकम् ।

अथावन्तीमहादेशे श्रीमदुज्जयिनी पुरी । धनधर्मोऽभवद् रामा धनधर्माऽस्य वत्समा ॥ १ ॥
अत्यन्तप्रेमसमारसंसक्तमनसोऽस्यो । धर्मज्ञ लकुच पुत्रो सुपराजो विचक्षणः ॥ २ ॥
अन्यदा कालपूर्णेण म्ळेच्छेनोपद्रुतं द्रुतम् । स्वदेश लकुच कोपात् त जगाम ससाधनः ॥ ३ ॥
प्राप्त्यकृत्य तत्र वन्ये बहुशत्रुघ्नयावहे । त्रिवेश स्वपुरी श्रीम लकुचः प्रीतमानसः ॥ ४ ॥
जनकस्य ततोऽनेन क्वलम्ळेच्छे समर्पिते । जगाद् मूर्तिः पुत्र वर ब्रूहि मनोगतम् ॥ ५ ॥
निशम्य जनकस्योक्त लकुचो निजगावमुत् । क्रमचारं वरं देहि मर्षं जनक सांप्रतम् ॥ ६ ॥
पुत्रवाक्य समाकर्ष्य जगाद् जनकोऽपि तम् । दत्तस्त्राऽभिमतस्त्रोक्तं क्रमचारो वरो मया ॥ ७ ॥
लकुचोऽन्यन्तरे क्रमी तोषप्रतिमानसः । उष्वक्रमधरस्त्रासौ श्रीमदुज्जयिनीपुरि ॥ ८ ॥
अन्यदा यौवनोन्मत्ता पङ्क्तभेष्टिषु पराम् । नागवर्माभिर्वा तत्र परासर्का ददश सः ॥ ९ ॥
लकुचोऽपि तया साकं तिष्ठति प्रीतमानसः । तदानीं पङ्क्तभेष्टी धैर्यमासाद्य तस्मिन्नात् ॥ १० ॥
एवं सति गते क्वले लकुचः क्रीडितु मुदा । नागवमासम यातो नन्दनोपपदं धनम् ॥ ११ ॥
धमसेनमुनिं तत्र दृष्ट्वा नत्वा च त पुनः । धमं श्रुत्वा विहायेमां लकुचोऽर्ज्यं तपोऽग्रहीत् ॥ १२ ॥
निहत्सु देशमागत्य पूर्वोक्तं नगरीमसौ । महाकवलने तस्यो क्रयोत्सर्गेण निश्चलः ॥ १३ ॥
भयासौ पङ्क्तभेष्टी दृष्ट्वा त लकुचं मुनिम् । पूर्वैरानुबन्धेन कुकोपास्यलोचनः ॥ १४ ॥
कायोत्सगस्वितस्सास भेष्टी व्येहशक्तिका । सप्तसन्धिषु दृष्टान्मा निषखान महासुने ॥ १५ ॥
धमानुरागमुक्तोऽसौ धर्मध्यानपरायणः । अरोपो मृत्युमासाद्य नाकलोक्तं ययौ धमात् ॥ १६ ॥

॥ इति धर्मानुरागपुक्तलकुचकथानकमिवम् ॥ ५० ॥

५१ पद्मरथनृपकथानकम् ।

त्रिदेहाख्यमहादेशे मिथिल नगरी परा । अर्मा पद्मरथो रामा पद्मा मायाऽस्य चामवत् ॥ १ ॥
अन्यदा ध्वजमात्रमी रुद्राऽऽदित्यप्रमोक्तम् । अय प्रजापतिः श्रीमं स्वयामं नगर ययौ ॥ २ ॥
सौभमाख्यगणेश्वरं चतस्रो ज्ञानिनः कथा । आद्येपिष्वादिक्वा दिव्या शुश्रुवानश्च मूर्ति ॥ ३ ॥
धमं श्रुत्वा त्रिनेनेकं सवसत्समुत्थावहम् । सम्पत्त्यादिक्रमादाय पत्रञ्चमदिर्दं नृपः ॥ ४ ॥
त्येकत्रयेऽपि किं नाव विषयेऽन्यो मवत्समः । शुवाणो धममीर्ष्यं मभ्यजन्तुहितप्रदम् ॥ ५ ॥
श्रुत्वा पद्मरथ वाक्यं सुधममुनिरब्रवीत् । अमुं विस्मयपेतस्कं तोषकण्टकिताहकम् ॥ ६ ॥
महास्वप्रिययऽस्त्रीहं पन्माऽऽन्या नगरी श्रुता । अर्मा त्रिलोकपूजार्हो बामुप्यनो त्रिनेश्वरः ॥ ७ ॥
त्रिलोकभेष्टीभूतसराग समवाधिके । पुरन्दरमन्तुन्यन्त्रिलोकसदसि म्पितः ॥ ८ ॥

- एक्योऽनसन्मार्गं प्रयान्त्या हि षण्ण्यत । मारत्योऽकुष्ठो नून मूष इदशपोऽनम् ॥ ९ ॥
 मम्पन्नवपहारिण्या मितया हितपाऽङ्गिनाम् । वर्षमागपया याव्या धर्मं कथयति स्म यः ॥ १० ॥
 सुपर्मवचनं ध्रुत्वा मच्छिद्वद्वतनुच्छ । तथाचेमं महामक्त्वा भोगानिऽस्यहमानस ॥ ११ ॥
 गुणरत्नोदधिं सर्वो सुष्माकर्मधिको यदि । द्रष्टव्योऽवश्यमेवाशु वासुपूज्यञ्चिनो मया ॥ १२ ॥
 सुचर्मगुनिमानस्य मच्छिरागरतो जिने । भोगोपभोगकं हित्वा निर्जगाम पुराष्टप ॥ १३ ॥
 गच्छत पथि नूपस्य विश्वानकुमुरेष च । पुरदाहो बर्तं सुदं सिंहलसं महामपम् ॥ १४ ॥
 स्तेन्यनां च बर्तं मीमं समुद्रो ग्राहसंकुक्तः । विकुर्वाणाकृतं सर्वमेतत्स्य पुरो उभु ॥ १५ ॥
 हित्वोऽप्रेक्षमीर्ष्यं हारं सूर्यं कस्यसनम् । प्रातिहार्यं च उष्वाज्जाद् वासुपूज्यञ्चिनान्तिकम् ॥ १६ ॥
 अनित्यतां परिप्राप्य धृतीरादेर्नराधिपः । वासुपूज्यञ्चिनसान्ते प्रवप्राञ्च महामति ॥ १७ ॥
 राद्यन्तवपारमासाद्य तया पद्मरयो मुनि । महागणधरो जातो चिनमक्त्वा विशुद्धधी ॥ १८ ॥
 ॥ इति श्रीजिनभक्तिसहितपद्मरथपद्मपगणधरमासिकथा ॥ ५१ ॥

५२ ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथानकम् ।

- काम्पित्यनगरे रम्ये राजा ब्रह्मरथोऽभवत् । रामिष्ठञ्च महादेवी रूपयौवनशालिनी ॥ १ ॥
 तयो पुत्रं कृत्वापारो निधिरत्नादिनायकः । ब्रह्मदत्तोऽभवत्पत्नी मेमिपार्थञ्चिनान्तरे ॥ २ ॥
 अन्यदाऽयं ध्रुवाग्रतो ब्रह्मदत्तोऽजलाम्बनः । भोक्तुं महानसे विष्टं साधितारातिमण्डकः ॥ ३ ॥
 पायसं सुपकरोष भयसेनेन शोभनम् । अतीवोष्णं वितीर्ष्य तद् ब्रह्मदत्तस्य भावने ॥ ४ ॥
 पायसेन पुनस्तेन हरश्चक्षुः प्रक्षेपत् । तदस्य मलके स्थितं मृगुजाऽयं सृतः क्षणात् ॥ ५ ॥
 तव क्षारसमुद्रान्तं रत्नद्विपं मनोहरे । जातोऽयं प्यन्तरो देवो रूपराजितविग्रहः ॥ ६ ॥
 ज्ञात्वा पृथग्भवं देवो ब्रह्मदत्तनिपातितम् । पुष्पेपाशुं प्रदुष्टात्मा स्वनादात्पुत्रिताम्बरः ॥ ७ ॥
 कदलीनात्किनेरात्रिकट्यनि विविधानि सः । आदाय तानि तं द्रष्टुं परिप्राञ्चयेपमाह ॥ ८ ॥
 पञ्चा तानि फल्यन्सुषैर्मपतिभ्योपसंगतः । विनयाचारसंपन्नो जगारेमं पुरस्वितम् ॥ ९ ॥
 ततोऽशानि पद्मनि नानाम्बाद्सुतान्वठम् । फल्यन्त्येतानि किं सन्ति न वा ब्रूहि यथायथम् ॥ १० ॥
 ब्रह्मदत्तवचः श्रुत्वा तपस्वी बरति स्म तम् । मटिभ्रवां ममैतानि सन्ति राजहनेकशः ॥ ११ ॥
 ब्रह्मदत्तस्य नैला वार्धिमर्ष्यं फल्यर्धिनम् । उपसर्गं चक्रयत्स स देवः कुन्दमानसः ॥ १२ ॥
 उपसर्गमिमं ज्ञात्वा प्रत्याख्यानं विधाय च । सावत्सवं नृपञ्च दध्यौ पश्यनमस्कृतिम् ॥ १३ ॥
 दवाऽपि तं पुनः पश्यनमस्करपरपयजम् । अशक्तं पयतां भेतुं स्थ्योऽपि बलवानपि ॥ १४ ॥
 अशक्तुवच्चिमं हन्तुं स देवोऽस्मत्तोपनः । जगत् निहुरं वाक्यं धीरिभामपि मीक्षितम् ॥ १५ ॥
 बर्हं स सुपकरोऽस्मि मलके पस्वया इतः । पायसेनोष्णकृनाशु गतः क्लृप्तं पशताम् ॥ १६ ॥
 रं रे पात्रं दुराचार नीतिहीन कट्यधम । करमिं हिंसनं तेन तवायैव विसृज्यम् ॥ १७ ॥
 भयवाञ्छि ततोपाया जीवितस्य नराधिप । जनेन विधिना नूनं बक्ष्यमायेन पारुष्या ॥ १८ ॥
 मृष्यां यदि नमस्करं लिखित्वा पश्यनं भेतुं । माष्टिं ते जीवितोपायो नान्यथा गदितं मया ॥ १९ ॥
 लिपित्वाऽनन सत्यमनमस्कारो परात्तु । तदानीं दयवाक्येन स्वपादनोपमर्दित ॥ २० ॥

चक्री पञ्चनमस्कार यावन्मर्दयति हुतम् । पादेन तावदभ्येत्य त ममार सुरोऽभ्युषौ ॥ २१ ॥
 ब्रह्मदत्तो मृत सन् स क्षमं नरकं ययौ । हीनसत्त्वं द्रुगपार न हि कोऽपि विमुञ्चति ॥ २२ ॥
 सामन्तमग्निमो मुख्या अन्तःपुरमहत्तरा । चिन्तयन्तो नमस्कारपञ्चक मक्षितत्परा ॥ २३ ॥
 उपसर्गं सहित्वाऽऽश्रु तरानीं देवनिर्मितम् । आग्नीं गतिं गतश्चक्री नमस्कारविभोपनात् ॥ २४ ॥
 स्वैरनिग्रहं कृत्वा तापसामरदुष्टधीः । नाकञ्जेक ययौ क्षीप्र मन्दिरस्मिरमानस ॥ २५ ॥

॥ इति श्रीवर्षामभ्रष्टव्रह्मवसापक्रुवर्तिकथानकमिदम् ॥ ५२ ॥

५३ जिनदासकथानकम् ।

भ्रात्रास्त्रि पाटलीपुरे जिनदत्तं पुरोत्तमे । तद्वहमा प्रिया चार्वा जिनदासी कठस्थना ॥ १ ॥
 तयोः पुत्रोऽभवद्यन्वो धनश्रेयीशरो महान् । भावको जिनदासास्य कीर्तिष्कद्विगानन ॥ २ ॥
 अन्यदा जिनदासोऽसौ भावकप्रतमूपित । सम्यन्दर्शनसपञ्च स्वर्णदीपं ययौ मुदा ॥ ३ ॥
 योबनानां धृतं चैकं साधिकं प्राप्य वारिषौ । बोविस' इत्यसपुष्पं जिनदासो ययौ शृणात् ॥ ४ ॥
 ततो बलधिमभ्ये च बलकस्रोत्संक्रुते । कालिकास्यसुरो गर्वन् सरोपं निजगावमुम् ॥ ५ ॥
 क्षीवितं यदि युष्माकं बलमं नितरां भवेत् । जिनस्य धासनं नास्ति वदतैर्षं षचो ब्रुषा ॥ ६ ॥
 मविष्यथ न चैरेव जिनशासनमाविता । यदा सर्वजनाभ्यक्षं दण्डोऽयं क्रियते मया ॥ ७ ॥
 सदा लोकसमुद्धानां मयभ्याकुलचेतसात् । द्वियेऽहं चोत्तमाह्वानि बहमान्यपि संततम् ॥ ८ ॥
 प्रकृतीनां गुणान् सारान् विदन्तो षण्णिवोऽस्त्रिज । त कुश्यास्त्रिनिर्माणा प्रपृच्छन्ति मयासुराः ॥ ९ ॥
 निशम्य तद्वचसात्र जिनशासनमाकित । जिनदासोऽजदत् तांश्च तत्रत्यस्य कुश्याप्रधी ॥ १० ॥
 उत्तमं सर्वधर्माणां सम्यक्त्वं विप्रुनिर्मलम् । देववाक्येन सत्यम्य वीतिवार्थी मतिप्रमात् ॥ ११ ॥
 माण्डिं स्य य' स्वपादेन महामधं पुरातकम् । किं न पश्यत चक्रेषं ब्रह्मदत्तमभोगतम् ॥ १२ ॥
 जिनदासवच' श्रुत्वा बणिमो धीरचेतस' । प्रत्यास्थानाहितस्त्रान्त्र जिनशासनमाविता ॥ १३ ॥
 सम्यक्त्वाहितचेतस्त्र मस्तकन्यस्रापापय' । प्रणम्येक्षं महावीरं निगदन्ति परस्परम् ॥ १४ ॥
 पोतं मयत्तु चान्यत्र राक्षसधर्मपत्सरम् । नापवाद बिनेन्द्राणां विषासामो महात्वियाम् ॥ १५ ॥
 नत्वेति तं महावीरं अल्पितं पुटपाणिमि । मुञ्चस्त्रिषौ' प्रसूतानि जिनपादाभ्युजालिमिः ॥ १६ ॥

उत्तरादिभ्रुतेर्यातं मानुदयसुपिस्वरम् । सुरैर्बहुभिरत्युमं देवचक्रं प्रपश्यति ॥ १७ ॥

स राक्षो मकुटेऽनेन निहतो ममदर्पकः । छिन्नरस्मिरिवेन्दुः स्वात् पस्त्रितो षडवानते ॥ १८ ॥

घरते वरुण' पोतं धावति भीः फराभुजा । पोतो बलमराधीरं संप्राणो विमतो जिना ॥ १९ ॥

तवक्षे षट्पिमासाय प्रातिहार्यं च देवतः । सुखेन पाटलीपुरं स्तपुरं प्रापुस्तमम् ॥ २० ॥

पट्टाऽतिशयमीध्मं षड्यो नरकुक्षरा । सम्यक्त्वं क्षयं प्राणाः तत्रा मप्यस्तर्ता परे ॥ २१ ॥

जिनदासोऽवधिज्ञानतोचनं वीक्ष्य योगिनम् । उपसर्गविषानं च पप्रच्छ विनयान्त ॥ २२ ॥

जिनदासोदितं श्रुत्वा योगी धर्मरुचिस्तदा । जगात्वास्थानकं चास्य वैरसंयन्मकारणम् ॥ २३ ॥

॥ इति श्रीसम्यक्त्वसमन्यतजिनदासकथानकम् ॥ ५३ ॥

५४ रुद्रदत्तप्रियाप्रबोधकथानकम् ।

- स्यद्वैशैकदेशेऽस्ति तोषिमं गिरिपार्श्वगम् । धनधान्यबुधावास नगरं गुह्येऽहम् ॥ १ ॥
 जिनदत्तोऽभवत्तत्र द्यावको जिनपूजकः । जिनदत्ताऽस्य सत्कण्ठता जिनधर्मपरायणा ॥ २ ॥
 तयो मुक्ता कलाधार जिनशासनमाविता । बभूव जिनयोपेता जिनोपपदिकश्च मतिः ॥ ३ ॥
 * जस्मिन्नेव पुरे भेष्टी नागदत्तोऽभवद्दनी । रूपयौवनसपत्ना नागदत्ताऽस्य गेहिनी ॥ ४ ॥
 जनयोर्नन्दनो रूपी मन्दिताश्लेषान्वयः । रुद्रदत्तोऽभवद् गुह्यो रुद्रधर्मपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्यदा नागदत्तोऽसौ रुद्रदत्तनिमित्तकम् । जिनादिमतिकं कन्यां जिनदत्तं प्रयाचते ॥ ६ ॥
 नागदत्तवचं श्रुत्वा जिनदत्तो जगाममुम् । अहं जैनेश्वरोऽप्यन्त त्वं च मादेश्वरः परः ॥ ७ ॥
 द्यावकाश्चर्षा हि संपन्नो भूयते न मनागति । मादेश्वरजने सार्धं विपरीतब्रह्मात्मिः ॥ ८ ॥
 * जैनदत्तं वचः श्रुत्वा रुद्रदत्तोऽपि तं जगौ । एक एव परं धर्मो न विश्लेषोऽस्य विद्यते ॥ ९ ॥
 जिनधर्मं प्रपद्यन्मि मातुल्लाहमपि हृतम् । एवमुक्त्वा जिनावासं रुद्रदत्तो ययौ तदा ॥ १० ॥
 मुनेः समाधिगुप्तस्य क्षमतिं प्राप्य लीमतः । हित्वा मादेश्वरं धर्मं जिनधर्ममसौ यतः ॥ ११ ॥
 रुद्रदत्तमिमं श्रुत्वा जिनधर्मपरायणम् । जिनदत्तो दद्यावस्मै तदा जिनमतिं मुताम् ॥ १२ ॥
 परिभीय तर्कं कन्यां रुद्रदत्तोऽस्तिवचकः । जिनधर्मं विहायाद्गु शिवधर्मं पृहीतवान् ॥ १३ ॥
 * जय प्रस्तावमासाद्य रुद्रदत्तं सगोचरम् । मुक्त्वा मुक्षोपनिर्घां तां जगौ जिनमर्षिं मुश ॥ १४ ॥
 सर्षदुःखान्तकुरीक्षा विभ्रुद्धा दोषवर्जिता । पशुम्योऽपि हिता तन्वि रुद्रेण परिमापित्वा ॥ १५ ॥
 नाकार्यत्वेऽथो दीक्षा जैवी सा परिहन्त्यते । हिताय द्रोदिनां पुंसामाह गौरीसखो हरः ॥ १६ ॥

तथा चोक्तम्—

पापश्रेयस्करा दीक्षा निरवया मुनिर्मन्त्र ।

पशुतां तु हितायां महादेवेन मापिता ॥ १७ ॥

- न भाकर्यशतेनापि शिवदीक्षा विहन्त्यते । गुह्योऽहमुभां पुंसामित्याह परमेश्वरः ॥ १८ ॥
 जिनधर्मं विहायेमं विशिष्टजनवर्जितम् । शैवं धर्मं पृह्यन् त्वं मुक्तिरौक्थविधापकम् ॥ १९ ॥
 मर्तुं भाक्यं निश्चयोपे तदा जिनमतिर्भवम् । जिनधर्मं प्रियं स्वतुं मनो मे न विकल्पत ॥ २० ॥
 किं पुनस्तं विहायमं शिवधर्मं मनःप्रियम् । जिनधर्मं मनस्युच्चैः स्थिरं कुरु सुप्रियम् ॥ २१ ॥
 * मार्षावचनमाकर्ष्य रुद्रदत्तो जगामिमां । शिवदीक्षां विहायाद्य जैनो धर्मं कथं वरः ॥ २२ ॥
 म्योऽपि जिनमत्ताऽभवत्तत्र ददितस्तदा । कुरु त्वं शैवधमं तु जिनधर्मं करोम्यहम् ॥ २३ ॥
 रमणीयाकथमाकर्ष्य रमणो निजगावभूम् । जिनधर्ममहं मन्त्रे न विधातुं ददासि मे ॥ २४ ॥
 धममवपयाऽप्योन्मं कृत्वाचित्कल्हेन च । वादभारवकेनापि यादि क्वत्तस्तयोरधम् ॥ २५ ॥
 रुद्रदत्तं प्रियां प्राह म्योऽपि पुरतः स्थिताम् । जिनपाचारसंपत्तां जिनशासनमाविताम् ॥ २६ ॥
 * परमासि यदि गच्छन्ती कशाधिजिनमन्दिरम् । मुनिम्यो हस्ती विद्यां पृहायिन्त्यारवाम्यहम् ॥ २७ ॥
 रुद्रदेवकृतं गत्वा शैवेम्यो यदि मक्तिव । विद्यां दत्तुं ततः क्वन्ते भवतीं पूजयाम्यतः ॥ २८ ॥
 रुद्रदत्तवचं श्रुत्वा जगौ जिनमतिर्भुवम् । करारवसि मामेतदपि नाय मराम्यहम् ॥ २९ ॥
 ययता गच्छ मा माय रुद्रदेवकृतं ह्यचित् । जिनाशां पन्वितुं नूनं न यामि जिनमन्दिरम् ॥ ३० ॥
 विधाय ह्यरतिं धिप्रं प्रनिष्ठां स्वम्यगोषताम् । स्वम्वधमं प्रकृत्वापि तस्यतुर्निजमन्दिरम् ॥ ३१ ॥

अस्ति पूर्वदिशो मागेऽरण्यानी तस्सकुला । म्लेच्छनाहलसक्रीणा ध्याप्रसिंहादिसेविता ॥ ३२ ॥
 अन्यद्वाऽऽत्स तपोशाद् मित्तसयेन वेगत' । अग्निना ज्वालितं सर्वं नगरं गुह्येऽहम् ॥ ३३ ॥
 ततोऽग्निना प्रदीप्तोऽस्मिन् नगरे सकल्ये जन' । पुत्रदासदिमि' सार्वं जगामाकुलतां पराम् ॥ ३४ ॥
 चतुर्थ्यपि च पार्श्वेषु ज्वालोषोतितपुष्कर' । रुद्रदत्तपृहाम्भार्यं संप्राप्तोऽग्निर्बलंस्तराम् ॥ ३५ ॥
 अत्रान्तरे परिप्राप्य रुद्रदत्तं हरप्रियम्' । जगौ जिनमति' कान्तं विकसन्मुखपद्मम् ॥ ३६ ॥
 शिवधमस्तव स्वामिन्नितान्तं गदितोऽपि मे । तथाऽपि न स्वितभित्ते मदीये जिनरक्षिते ॥ ३७ ॥
 मयाऽपि निगदन्त्या हि जिनधम परं प्रमो । तथाऽप्ययं बुधप्रीतिजननो रक्षितो न य' ॥ ३८ ॥
 उपसर्गादत' न्यामिन् यो देवो रक्षति स्फुटम् । अस्मान्स्मद्दृष्टोऽप्यं देव' धरणमावयो ॥ ३९ ॥
 जिनमत्या धष भुत्वा रुद्रदत्तोऽपि तां जगौ । मन्त्रे जनमनोहारि शोभनं गदितं स्वया ॥ ४० ॥
 गौरीसख महादेवं महावृषमवाहनम् । विहाय देहिनामन्य' परिप्रापं करोति कः ॥ ४१ ॥
 अथवाऽन्यस्य देवस्य अगदानन्ददायिन । प्रवर्तन्ते वशे किं वा सुवनानि चतुर्दश ॥ ४२ ॥
 मूतप्राम' समस्तोऽपि देवताक्रियया वशे । वर्तन्ते न्यम् देवस्य धर्म्यन्ते तद्गुणा' कवम् ॥ ४३ ॥
 निशम्य तद्ब्रह्मो मूयसादा जिनमति' प्रियम् । जगाद् विप्रमोपेत रुद्रमक्षिपरायणम् ॥ ४४ ॥
 भवोदेवस्य माहात्म्यं विद्यते यदि किञ्चन । अग्निविष्मापनं क्वन्तं स देवो विद्वन्नात्वरम् ॥ ४५ ॥
 स्वमार्यावाक्यमाकर्ण्य रुद्रदत्तो धमाम तात् । जिनमक्षिसमासंगतोपकण्टकिताङ्गकम् ॥ ४६ ॥
 हरमक्षिसमेतस्य कृतकृत्यस्य सांप्रतम् । मम किं वक्षिना गर्भ्यं नश्वरेण नितम्बिनि ॥ ४७ ॥
 पशुमुक्त्वा प्रियां सोऽपि दविर्दूर्वादिसंभृतम् । अर्घ्यपात्रं समादाय समुत्तस्यौ कृतध्वनि' ॥ ४८ ॥
 रुद्रदेवनमस्कारं रुद्रदत्तो विधाय च । उत्तरामिमुखो भूत्वा मन्त्रकेऽर्घ्यं चकार स' ॥ ४९ ॥
 मो मो शृणुत मे वाक्यं श्रेकमात्म मनोहरम् । ओकमात्मनकोपुच्छो रुद्रदत्तो जगौ तदा ॥ ५० ॥
 यदि मादेवरो धर्मो देवो वा परमः शिवः । तम्येष्वया प्रवर्तेत जगत्सव इदि स्थितम् ॥ ५१ ॥
 यदि निर्वाणदीक्षा स्याद्विर्मताऽवधवर्जिता' । स देवो रक्षतान्मां च सव लोक सवान्ववम् ॥ ५२ ॥
 महादेवस्य सधामं पृहतोऽप्यस्य सत्वरम् । द्विगुणशिशुनो वाऽग्निवधतोऽसौ तथाऽधिकम् ॥ ५३ ॥
 ततो जिनमति' ग्राह रुद्रदत्तं मयाकुलम् । मूयोऽप्यन्यस्य देवस्य स्मर त्वं सुसमाहित' ॥ ५४ ॥
 ब्रह्मस्फुरन्द्दहीनमिरविचन्द्रबृहस्पतीन् । धार्या गौरीं च संदध्यौ रमणीवचनादसौ ॥ ५५ ॥
 जान्वत्प्रीतिं विष्टी तत्र न्यास्यमासितपुष्करम् । क्षयमास्तसंदीप्तो रुद्रदत्तो जगौ प्रियाम् ॥ ५६ ॥
 प्रिये तौकिन्देवानां मय्यं देवो न कोऽपि स' । योऽस्मान् स्मरत्यमूयो वा शिखिन' परिध्वति ॥ ५७ ॥
 सांप्रतं जिनपद्मप धोतितान्नाय सुन्दरि । अर्घ्यं ददि वयं येन भवामो निरुसद्रवाः ॥ ५८ ॥
 भुत्वा तद्रचनं स्वस्य मनुषुत्रादिकस्य सा । प्रत्याख्यातं विधायाशु द्विविधं निजगौ पुनः ॥ ५९ ॥
 केशवज्ञानसपत्ना पीतरागा गतापद' । रागमोहपरित्यज्य यद्यहन्तो भवन्त्यमी ॥ ६० ॥
 अहिंसासुप्तो धर्म' सवसत्त्वद्वयापरः । लोकद्वयसुखाधारस्तद्गुप्ते विषत यदि ॥ ६१ ॥
 यदि निर्वाणदीक्षा स्यात् ससारोच्छेदकरिणी । ततो मां पतिपुत्रादिसंयुक्तं रक्षतु ह्वयम् ॥ ६२ ॥
 पशुमुक्त्वा कठघ्नाननादिताशेषमृतता । मय्यं दत्त्वा जिनायासौ कपोत्सर्गेष ताशुषी ॥ ६३ ॥
 कपोत्सर्गेष यावत्सा विष्ठति स्थिरमानसा । तावदमिर्गतः कापि म्लेच्छस्योऽपि तद्रयात् ॥ ६४ ॥

1 प म्लेच्छनाह २ पत्र इतिप्रियम्, 3 पत्र चतुष्कम्, अ चतुष्कम् 4 पत्र कण्टकिताङ्गकम्,
 5 प क 'द्विगुण' 6 प क रत्नमन्त्रा च, 7 प पक्षिः कुम्भम्, पत्र परकवचम्, 8 [मय्यं कपोतो],
 9 प पत्र विक्रम्, 10 पत्र चतुष्कम् अ चतुष्कम्, 11 पत्र तावदमिर्गते

धूमपत्रस्य दीवस्य न्वत्तस्तत्रयादिषु । उपसर्गो यतः क्षयि जनानां भीतभेदसाम् ॥ ६५ ॥
 तं तदाऽतिशयं दृष्ट्वा रुद्रवत् प्रशान्तधीः । शिवधर्मं विहायार्थं जिनधर्मं गृहीतवान् ॥ ६६ ॥
 केचिन्मेष्यस्वतां प्राप्य चान्येऽपि बहवो नराः । सम्यक्त्वादिक्रमासाधु बभूवुः भावकाः परे ॥ ६७ ॥
 ॥ इति श्रीकृष्णवत्प्रियाप्रयोपसन्त्यकस्वयुक्तिकथानकमिदम् ॥ ६४ ॥

५५ श्रेणिककथानकम् ।

- अथास्ति 'मगधे देशे पुरं राजगृहं परम् । तत्रोपभेधिको राजा तन्नायां सुप्रभा प्रभा ॥ १ ॥
 तयोरन्योन्यसंप्रीतिसंलभमानसोरभूत् । तनयः भेधिको नाम सम्यक्स्वकृतमूपम ॥ २ ॥
 अथ प्रत्यन्तवासी च नागवर्माऽभवच्छुपः । मृत्युः प्रभेधिकस्यायं निर्जितारातिसततेः ॥ ३ ॥
 मुक्तस्त्रिरो महारूपो घृतवेयोऽस्य मूपतेः । पूर्ववैरानुबन्धेन आत्माश्च प्रेषितोऽसुना ॥ ४ ॥
 दृष्ट्वाऽसु वाग्भिर्न दिव्यं ससितम्बलसितम् । प्रभेधिकोऽपिक्रुद्धोऽयं क्षैतुकम्यासमानसः ॥ ५ ॥
 ततस्त्रेण दुराजेन मूपतिः कन्तुकश्चिते । नीतो महादधी वेगात् सिंहम्याप्रादिसेविताम् ॥ ६ ॥
 यमदण्डाऽभवत्तत्र पक्षिणावो महाबलः । तन्नायां रूपसंपन्ना विद्युदादिमतिः सुता ॥ ७ ॥
 पोषितां तित्क्रीमृता कल्पविज्ञानकोविदा । तित्क्रीदिमती पुत्री समुत्पन्नाऽनयोः परा ॥ ८ ॥
 तदा प्रभेधिकं मूपं हरिश्चम्यवस्थितम् । ददर्श पक्षिमायात यमदण्डो यमोष्म ॥ ९ ॥
 शय्यास्नानाभयानावैरुच्यौरत्नेकैः । इत्या अमं नरेऽस्य धराऽन्ते प्रणतेन च ॥ १० ॥
 अनयाऽजस्ययाऽनेन वितीर्णाऽस्य स्वकन्यका । यो मविष्पति पुत्रोऽस्मात्स्वस्य रान्यसमागमः ॥ ११ ॥
 प्रभेधिकनरेऽग्रेण स्वप्रयोजनमिच्छता । परिणीता च तत्कन्या वयमङ्गलनिखनैः ॥ १२ ॥
 तित्क्रीदिमती कन्या परिणीया विधानतः । केमुष्यववितानार्थं विवेश स्वपुरं मूप ॥ १३ ॥
 रूपयौवनसंपन्नं प्रतापाङ्गन्तशावकः । अन्तेन बहूनां तस्माभिः तत्कन्याऽभवत् सुत ॥ १४ ॥
 यौवनस्यमिमं दृष्ट्वा पुत्र प्रभेधिको नृपः । मद्रान्यं कस्य भावीदं दृष्यौ मनसि धीरधीः ॥ १५ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं राजा प्राप्य नैमित्तिकान्तिकम् । पप्रच्छेम सुतः को वा मद्राम्ये प्रभविष्पतिः ॥ १६ ॥
 प्रभेधिकवचः श्रुत्वा सवेहंन समन्वितम् । नैमित्तिकः पुनः प्राह मूपतिं वीतसंशयः ॥ १७ ॥
 पाः सिंहासनमारूढः कठमेरी प्रवादयेत् । ददर्श पायसं शय्याः स्वयं धुंक्तं च राज्यमाह ॥ १८ ॥
 नैमित्तिकवचः श्रुत्वा तत्परीक्षार्थमादरात् । नैमित्तिकोऽदितं सर्वं क्षरयामास मूपतिः ॥ १९ ॥
 भेधिकः क्षुपनक्षत्रे दिने वारे च शोभने । सिंहासनमितं साधुः तदानीं जनकश्चया ॥ २० ॥
 कृष्यानि तत्र दिव्यानि वशाभि विविधानि च । निधाय मूपतिर्नन्दं राजपुत्रान् बभूव सः ॥ २१ ॥
 यद्यन्मनोगतं वस्तु तदद् दृष्ट्वाऽसु शोभनम् । कुमारैरुचितं स्वस्य पृहीतं सकृत् तदा ॥ २२ ॥
 मेरीं प्रताप्य सस्याय भेधिको हरिविष्टे । दत्त्वा च पायसं शय्यां धुमुने तत्स्वयं मुदा ॥ २३ ॥
 मूपोऽपि मण्डल्य मुक्ता मूमुजा सिंहविक्रमा । कर्पिताश्चा बृहद्भय मुक्ताः पद्मशतास्यया ॥ २४ ॥
 भेधिको मण्डल्यं दृष्ट्वा स्वसन्मुखसमागतान् । मेरीं प्रताडयंस्तेभ्यः पायसं संप्रदच्छति ॥ २५ ॥
 पीये महीनगम्भीरो नगरावसितः महान् । कुमारैस्तत्पुनः पद्मात् पायसं परिमुक्तवान् ॥ २६ ॥
 प्रभेधिको वितोक्तयेवं भेधिकं प्रीतमानसः । इष्या विस्मितपेतकस्तस्यैव नैमित्तिकेऽदितम् ॥ २७ ॥

अथ गन्धसुरां सुर्वी धारयिष्यति मे सुत । कल्पविज्ञानसंपन्नं प्रतापाक्रान्तशत्रव ॥ २८ ॥
 अथ मण्डलक्रेसिष्टमङ्गभोदितमानस । एतस्य भोजनं वासो यो ददाति स दोषमाह ॥ २९ ॥
 विधाय घोषणामेव नगरे विपयेऽपि च । श्रेणिको मूसुजा शीघ्रं शत्रुमीतेरपाहृत^१ ॥ ३० ॥
 तदा मध्याह्नवेत्थयां ह्युषांपापाकदर्शित^२ । एतन्मन्त्रिं श्राद्धपावाचं नन्दग्रामं अगाम स ॥ ३१ ॥
 श्राद्धयैः स पुनस्तस्माद्वायितो नृपमीतितः । पारिव्राज मठं वष विवेशाविक्रितं परै ॥ ३२ ॥
 विधाय भोजनं चासौ परिव्राजकयोगिना । तद्वर्त्मनिभित्तस्वान्तं श्रेणिको विहितश्रदा ॥ ३३ ॥
 ततोऽपि निर्गतं शीघ्रं दक्षिणापथमण्डले । द्रविडास्त्रमहादेशं प्राप्सोऽतोऽयं महामना ॥ ३४ ॥
 एवं हि गच्छतस्तस्य नगरादिकमादरत् ॥ इदमन्यथा सजातं प्रकटं स्थितिपाटिना ॥ ३५ ॥
 महाद्रविडदेशेऽस्ति कश्चीनगरमुत्तमम् । वसुपाले नृपस्तस्य मार्या वसुमति^३ परा ॥ ३६ ॥
 रूपराजितसर्वाही श्रीलक्ष्मणसमन्विता । विपापदत्तसद्येना वसुमित्रा सुताऽनयोः ॥ ३७ ॥
 असौव मूपतेर्मन्त्री सोमशर्माऽमवद् द्विज^४ । सोमश्रीरस्य मार्या च सोमसुतिविराजिता ॥ ३८ ॥
 अमयाविमतिस्तस्याः कल्पज्जटङ्कतविग्रहा । वसूत् तनया चार्वा कलापारमिताऽनौ ॥ ३९ ॥
 अन्यथा सोमशर्माऽयं तद्विक्रिरेताश्रय^५ । श्राद्धपाचारसंयुक्तः प्रयातस्त्रीभयाश्रया ॥ ४० ॥
 स्नानं विधाय गङ्गायामागच्छन् स्वपुरं पुन^६ । भिक्षितं श्रेणिकम्याथ सोमशर्मां विद्वदधीः ॥ ४१ ॥
 प्रवन्तौ द्वावपि क्षिप्रं पथि श्रेणिकमूपति^७ । अगावसुं विद्वद्वत्सा सोमशर्मापमादरात् ॥ ४२ ॥
 मां स्कन्धेन वह स्वं मो त्वां वा पथि यद्वाम्यहम् । बनेन च विधानेन मार्गो गम्यो भवेद् द्विज ॥ ४३ ॥
 श्रेणिकस्य धनं श्रुत्वा सोमशमा विचिन्त्य सः । संभावयति विचेऽन्तेप क्रेऽपि गदिहकः ॥ ४४ ॥
 पथि क्षेत्रं तिलोक्याथ कुमारो वदति स्फुटम् । क्षेत्रपाठकं किं क्षेत्रं महितं भक्षयिष्यते ॥ ४५ ॥
 वृद्धमूले स्थितश्चक्षुः दग्ने क्षिरसि मूपति^८ । प्रीत्ये तु स्कन्धमारोप्य गच्छति प्रीतिमानसः ॥ ४६ ॥
 ततोपानपुर्गं मूसो अत्तमप्ये पशालुगम् । विभायेवं सते 'पापौ प्रजति स्थिरमानस' ॥ ४७ ॥
 एवं तौ द्वावपि क्षिप्रमन्योन्यविहितोत्तरो । वनादिकमतिक्रम्य कश्चीनगरमीयतु ॥ ४८ ॥
 सोमशमा तदा कृत्वा श्रेणिकं मगराद्रहि^९ । विवेश स्त्रयहं ह्यहं हृतरत्नावलीचयम् ॥ ४९ ॥
 विद्येक्य तितरं शिखं यथाऽमयमतिस्तदा । विष्टरोपगतं साधुं अगादर्मं विचक्षण ॥ ५० ॥
 एकत्र किं समायातः किं नरेभ्य समं पित^{१०} । कथयैतन्मम स्पष्टं कुशलप्रसन्नपूर्वकम् ॥ ५१ ॥
 सुतावचनमाकर्ण्य सोमशमा अगावसुम् । स्नानं विधाय गङ्गायामागतं पुत्रि पत्नम् ॥ ५२ ॥
 एकौ गदिहक्रे मार्गो मया सार्धं समागत^{११} । नगरसद्यदेशस्त्रिष्ठिति भ्रमहानये ॥ ५३ ॥
 निशम्य अनकम्प्योर्कं तत्तनुवा पथाय तम् । कर्म गदिहकस्तात यस्त्वया सह नागत^{१२} ॥ ५४ ॥
 सुतावचनमाकर्ण्य अनकः प्राह तां पुन^{१३} । गृधु तत्स्वरण येन मयोत्तोऽयं गदिहकः ॥ ५५ ॥
 गच्छताऽनेन पथानं मया सार्धं मनस्विनि । अहं निगदितो बन्धे मतिवर्जितचेतसा ॥ ५६ ॥
 स्कन्धारोहणकार्द्वीर्षं मां मुते निजगाद स^{१४} । अतो गदिहको प्रोक्तो मयाऽऽत्तं पुरतस्तव ॥ ५७ ॥
 सुतया बुद्धिज्ञानिन्या पिता प्रोक्तोऽस्मिन्गवकः । तातायं मतिर्संपन्नो नानाशाकविचक्षण ॥ ५८ ॥
 स्कन्धारोहणशाक्यस्य तवार्थं नियदान्यहम् । आकर्ष्यैकचित्तेन तावत्वं मुग्धमानस ॥ ५९ ॥
 विप्र मे ब्रूहि चित्तस्य शोभनं हि कथानकम् । अहं वा ते गदामीति मुखेन पथि गम्यते ॥ ६० ॥
 संशीनिमुतविधम्य मतिवर्जितचेतस^{१५} । अपुना क्षेत्रवाक्यस्य निगद्यमि त्वायकम् ॥ ६१ ॥

1 क घमुपूरेरहृत् 2 अ एषोयमसुर् 3 क मूसो. 4 क पापौ. 5 परक
 पुष्पम 6 प पुष्पम 7 क कुशम 8 क मतिवर्जितसा. 9 क 'तेरपचरौव'

- मदि मर्कं समादाय परकीय हि मुन्यते । ततो मद्यितमेवेदं क्षेत्रं अनक मूला ॥ ६२ ॥
 प्राप्य घेश्माशवा मर्कं मुखेन यदि मुन्यते । ततः स्यादति तक्षेत्रं सांप्रतं तक्षिगपते ॥ ६३ ॥
 अथ चेदं गृहं प्राप्तं जीर्णं यदि विमुन्यते । बाह्यं तदुप्यते तात स्यादपिप्यति नियितम् ॥ ६४ ॥
 अन्यच्च तस्मूत्स्वशुभं धरति मन्वके । काकविष्टादिसंपाते मयतः स नरः पित ॥ ६५ ॥
 तथा 'प्रापदितं सुगमं' कृत्वा द्विसु चले ततः । फण्डादिकमयात् तात स्यते पाषां स गच्छति ॥ ६६ ॥
 पक्षिषा मनिर्वस्य पयिकस्य महात्मनः । स गुणाम्मोषिरस्युद्धः कर्म तात गदितकः ॥ ६७ ॥
 तस्मात्त्वमानय श्चिप्रं येन पक्ष्यामि सांप्रतम् । कीर्तिष्याद्यसमस्ताशा गुणिनो हि गुणप्रिया ॥ ६८ ॥
 सुताबाह्वेन तनाशु जनकेन तदन्तिकम् । प्राप्योरुगङ्गाम्बेन स्नग्दं स प्रवेशित ॥ ६९ ॥
 विद्याभ्य पयिकं कन्या कर्दमात्मिषादकम् । मागगमनखिन्नाय ददावसौ वषसनम् ॥ ७० ॥
 ११ तद्रूपदत्तस्यैतस्का तन्परीक्षणकारणात् । तस्मै अर्कं ददौ तत्र विदग्धा साऽप्यवष्टके ॥ ७१ ॥
 शातकम्बिकया पृष्ट समस्तं ध्यपनीय तम् । तच्चतुर्बाँशनीरेण प्रपाय्य चरमौ स्वकौ ॥ ७२ ॥
 तां वदिकां जटापूर्णां किंचिद्दनां स मूर्तिः । तस्याः समपयामास पादं विस्मितचेतसः ॥ ७३ ॥
 ततोऽमपमस्तिस्तुष्टा भोजनान्तं महामतिः । जगाद पितरं तात मामेतस्मै प्रयच्छ मां ॥ ७४ ॥
 पिताऽमपमर्ति कन्यां तद्वाक्येन विशुद्धधीः । भेलिकाम कुमाराय सुकुमाराय दत्तवान् ॥ ७५ ॥
 १२ ततः काशीपुरे रम्ये भ्रमिकोऽपि नयोदया । तथा समं प्रभुखानं कामभोगान् विविष्टते ॥ ७६ ॥
 अत्रान्तरे महापत्यां वसुदत्तो जिनादरः । संन्यासस्वितविप्राय कर्णबाप ददौ मुदा ॥ ७७ ॥
 तत्र विप्रः शुभप्यान्वत् काठं कृत्वा समापिना । सौभमे पमसंपन्नो जातो देवो महर्षिकः ॥ ७८ ॥
 प्युत्वा सौपमनाक्रमादमयादिमते सुतः । अमयादिकुमारोऽमून्मैत्रिकप्रीतिकारकः ॥ ७९ ॥
 अन्यराऽप्यमहादेशं निजयाहितमानसः । जगाम वसुपाठोऽर्जं मूर्तिः सैन्यसंपदा ॥ ८० ॥
 १३ तत्रैकस्तम्भसपत्रं 'प्रामार्दं पद्ममूर्तिकम् । इदं वसुपात्मेऽर्जं तद्रूपदत्तमानसः ॥ ८१ ॥
 तत्रासादनिमित्तन मधिणः सोमशमणः । इतः प्रवेशयामास वसुपाठो वसुप्रिया ॥ ८२ ॥
 मधिणं सोमशमार्णं प्राप्य दत्ता जगाद तम् । एकस्तम्भमयं सौर्षं कारापय मूपात्मे ॥ ८३ ॥
 निशम्य तद्रूपो मधी भेदिकं प्राह सत्वरम् । एकस्तम्भविनिर्माणं सौर्षं कुत महामते ॥ ८४ ॥
 एकस्तम्भमयं दिव्यं प्राधाद तक्षिरेशतः । चक्र भेलिके राजा मन्दिरे पद्ममूर्तिकम् ॥ ८५ ॥
 १४ विषाय विजयं राजा प्रविश्य निजमन्दिरम् । एकस्तम्भं विलोक्येयं प्रासादं प्राह मधिणम् ॥ ८६ ॥
 नामशमन् कथं कन प्रायाशं विहिता महान् । एकस्तम्भो महामानः कपयेमं ममापुना ॥ ८७ ॥
 वसुपाठयथा धुत्वा सोमशमावदत् तस्मै । अस्मद्विर्षिकं विज्ञानी कर्मणो विद्यते नृप ॥ ८८ ॥
 क्लृप्तिज्ञानसुकृन् पठमन मनीषिणा । मस्तुतारमथनाय प्रासादां विहित प्रभो ॥ ८९ ॥
 आशुप्य मयनः कान्तं चपनं सोमशमणः । जगारेमं मदीपाठस्रोपद्वष्टतनूदः ॥ ९० ॥
 १५ माम वल्लव जामला ममापि स्तुतमय सः । बाहूप भ्रमिकं तस्मै वसुमित्रां ददौ सुतम् ॥ ९१ ॥
 धनिके भयमन्याऽमा तथा च वसुमिप्रया । काशीपुरवरे भागान् धुयानो ध्यवनिष्टते ॥ ९२ ॥
 नय प्रभ्रविकः राजा भागनिष्कृद्मानसः । राज्यं चितानुपुषाय प्रदाय मृगमाशिकम् ॥ ९३ ॥

बन्ते संपमसेनस्य गुरोराचारवेदिन । विहाय सकळं सग दैर्घ्यां दैगम्बरीमित ॥ १४ ॥
 तदा चिन्तातपुत्रोऽपि मगधाविपये मुदा । चक्रर विपुलं राज्यं पुरे राजगृहे धरे ॥ १५ ॥
 कुशगिनामुना राज्यं लोकेश्वरेणविधामिना । प्रवर्तितास्तदाऽन्याया धर्मविच्यंसहेतव ॥ १६ ॥
 ततः श्रेणिकराजस्य कर्षीपुरनिवासिन । मभिमिं प्रहितो दूतं प्राप्य त निजगाद स ॥ १७ ॥
 राजन् मवस्थिता राज्यं स्वकीयं परमोदयम् । दत्त्वा चिन्तातपुत्राय वसून् भ्रमणो महान् ॥ १८ ॥
 लोकभित्ततपुत्रेण सकळः परिपीड्यते । तेन त्वं शीघ्रमागत्य कुरु राज्यं ययोचितम् ॥ १९ ॥
 दूतस्य वषणं श्रुत्वा स्नानयज्ञसरोरुह । गमनाय मनश्चेक श्रेणिकः स्वपदेच्छया ॥ १०० ॥
 वसुधावर्णं सोमशर्माणं शत्रुरहयम् । भ्रमयादिमतिं पृष्ट्वा वसुमित्रामपि प्रियाम् ॥ १०१ ॥
 मूयो मार्याहयं प्राह श्रेणिकः प्रीतमानसः । अन्योन्यप्रेमसञ्च तन्मुस्वाम्भोजवीक्षणम् ॥ १०२ ॥
 यदि कस्यापि मे कर्ष्यं पुरे राजगृहे परे । पाण्डुरादिकुट्टीं पृष्ट्वा स समागच्छन्तु हृतम् ॥ १०३ ॥
 एकमुक्त्वा प्रिये हे तु निर्गत्य श्वाभूरात् पुरात् । श्रेणिकः प्रीतचेतस्कः संप्रापञ्जानक पुरम् ॥ १०४ ॥
 चित्ततं क्वपि निर्वाह्य स्थित्वा मनकविष्टे । चक्रर श्रेणिको राज्यं स्मिरं राजगृहे पुरे ॥ १०५ ॥
 धन्यदा मातर इष्ट पप्रच्छेभं कुतूहलात् । वमयादिकुमारं स्वां क पिता मेज्वसिष्ठे ॥ १०६ ॥
 श्रुत्वाऽमयकुमारस्य वधो विस्मितचेतसः । वमयादिमतिस्तोके जगाद प्रीतमानसा ॥ १०७ ॥
 मगधाविपये पुत्रं पुरे राजगृहे स्फुटम् । शुक्रादिकुट्टिकं प्राप्य स्वस्थिता म्यवसिष्ठे ॥ १०८ ॥
 ततोऽसौ मातरं पृष्ट्वा कुमारोऽमयपूर्वकः । निजयाम कृतानन्दः कर्षीपुरवरादरम् ॥ १०९ ॥
 प्रापामयकुमारस्त्वं नन्दग्राम महाधनम् । ब्राह्मणं द्विबाषां पूर्वं पितृनिषेवितम् ॥ ११० ॥
 यस्मिन्विप्रैः पिता पूर्वं घटितः सन्मठे स्थितः । भागवत मठ पुत्रो विवेश भ्रमहानये ॥ १११ ॥
 माहनास्तं मठं प्राप्य चिन्ताऽऽकुञ्चितमानसा । एकत्र मित्तिवा सर्वे हस्तिनस्येऽज्वतस्मिरे ॥ ११२ ॥
 शिञ्जेभ्यः ब्राह्मणान् मीतान् विपण्यमनसोऽस्मिन्नन् । पप्रच्छेति कुमारोऽयं कुतो भूत मयं द्विजा ॥ ११३ ॥
 निश्चयं तद्ब्रूवो विप्रा वदन्तीम भयाकुला । कुमार मूमुजाऽस्माक दत्त्वाऽऽज्ञा हि किञ्चेष्टी ॥ ११४ ॥
 घटकुपो भवद्दामे लघुमृष्टकञ्चराम् । विषते श्रुतमस्माभिस्तमानयत मसुरे ॥ ११५ ॥
 विप्रा न कुल्लैवं वेरत सर्वमिमं हृतम् । ग्रामं विनाशयामीति संगरोऽयं मम स्फुटम् ॥ ११६ ॥
 मूप्रेपितविप्रस्य चोत्तरं दातुमक्षमा । विपण्णास्तेन विद्यमानः कुमारस्य महामते ॥ ११७ ॥
 विप्रवाक्यं समाकर्ण्य कुमारोऽमयपूर्वकः । जगाद हानिति स्पष्टं मयविह्वलविग्रहान् ॥ ११८ ॥
 विग्रभवतां परिप्राप्य स्नानभोजनमादरात् । मयं कुल्ल दास्वामि चोत्तरं तस्य मूमुज ॥ ११९ ॥
 तदाकथ्यत सदानेन भोजनं विहितं द्विजैः । तोषपरितचेतस्कैः कृतवेदमनैरत्म् ॥ १२० ॥
 ब्राह्मणौ द्वौ परिप्राप्य कुमारवधनेन तम् । पारिक्ये श्रेणिकं वेदमूषतुः कठनिलने ॥ १२१ ॥
 महाराज मवत्पारौ नन्दग्राममहाजन । प्रवम्योवाच सखेहमाशीर्वादिपुरसरम् ॥ १२२ ॥
 अस्वामि सर्वेषां प्रोक्ते घटकुपो नरेभर । याद्वि त्वं स्वामिनोऽस्माकं समीपं न च याति स ॥ १२३ ॥
 नन्दग्रामेण सर्वेषं तयोच्छेऽपि न गच्छति । तातं हत्वा तदा सोऽयं नन्दग्रामाद्दक्षिणत ॥ १२४ ॥
 पदिःस्थितोऽपि सप्रोक्षे घटकुपो महाधने । स्वमस्सस्वामिनं पार्थं वज गन्तुं स नेच्छति ॥ १२५ ॥
 नन्दग्रामद्विजस्योमो नत्वा त्वत्पदपङ्कजम् । मूयोऽपि ज्ञापयामास लज्जान्वस्यस्तपामिकः ॥ १२६ ॥

1 [शीकां], 2 पण्डर कुम्भम्, 3 पण्डर लक्षिते 4 पण्डर विष्णुम्, 5 क दृष्टा, 6 पण्डर विष्णुम्,
 7 पण्डर कुम्भम्, 8 [अश्वारं], 9 पण्डर वसुधाम्यम्, 10 पण्डर कुम्भम्, 11 क वज गन्तुं च
 वेच्छति, 12 क omits 125
 ५ ५० ११

कुच प्रसादमस्माकं नन्दित्यशेषमभूत् । इतिस्त्रिंशत्सहस्रते माऽऽज्ञामन्नो भवेदयम् ॥ १२३ ॥
 वशीकरणमध्ये तु समस्तो वसुधातले । भवन्ति योक्ताः पुंसां वशीकरणसुतमम् ॥ १२८ ॥
 इति किं न वा किं न करोति वनितायिन । अषाढी वाजितामेति मुग्धितकमपर्वणि ॥ १२९ ॥

तथोक्तं वररुचिना—

किं न कुर्वीत् किं न इषात् श्रीधिरम्परितो नरः ।

अनयोऽप्यभतां यालपर्वणि मुग्धितं शिर ॥ १३ ॥

- आरभ्योऽपि महाहृष्टी न करिष्या विना यथा । चतुर्षु वा वारिष्यन् वा न नेतु शक्यते नरैः ॥ १३१ ॥
 एवं स वटकूपोऽपि मूष कूपिकया विना । आनेतुं मत्तहृष्टीनिव त्वत्समीपं न शक्यते ॥ १३२ ॥
 स्वच्छमृष्टवतापूर्णां छडिता वरकूपिकम् । नदीसरोवरप्राता वारिष्यन्प्रवेक्षदा ॥ १३३ ॥
 * अस्मद्गमे द्विजापूर्णे द्विजातिमिस्पासिते । आशामन्नो भवेदाशु मूषिष्ठां प्रवेक्ष्य ॥ १३४ ॥
 येनानया सम राजन् प्रेमनिर्भरमानसः । वटकूपः समायासि त्वत्पुरं परमोदयम् ॥ १३५ ॥
 एवमेमिच्छदा विप्रैर्वेदव्यनिविशारैः । विज्ञापितो नरेन्द्रोऽसौ तूष्णीमावमुपाश्रित ॥ १३६ ॥
 निर्धाष्टितु निजाश्चाश्च शब्दे हन्तुमप्यहम् । प्रकट्यागसोऽपि ह्युग्रान् निम्यहोकरवावतः ॥ १३७ ॥
 अन्यथा भेषिके रात्रा नन्दग्रामनिवासिनाम् । नरं प्रवेक्षयामास प्राणानां कुषाडन्वित ॥ १३८ ॥
 * विह्वलीभूतचेतस्काञ्च सूत्रकण्ठान् कृतागसः । स नरः प्राप्य मिश्रम्भमुवाचेति विचक्षणः ॥ १३९ ॥
 मयैके मत्तमातन्नो गृहीतो बहुमूष्यत । अस्मत्पुरे न कोऽप्यस्ति तन्मानकृष्यतः पुमान् ॥ १४० ॥
 तुल्या तोळयित्वेमं पठमारप्रमामसौ । यं करोति कल्पधारः स बुद्धितुष्टितावलि ॥ १४१ ॥
 मवग्रामे पुनर्विप्रा वेदस्मृतिविशारदाः । कल्पविज्ञाननिष्णाता भवन्ति विधिसनिधाः ॥ १४२ ॥
 मवन्तस्योऽपि सर्वेऽपि पठमारप्रमामकम् । तुल्या तोळयित्वाऽऽशु त्रैतस्य गबम् हि ॥ १४३ ॥
 * अन्यथा पनमादाय पुत्रशारात्रिषन्धुभिः । सम निपातयामीति संगरोऽयं ममेच्छ ॥ १४४ ॥
 एवं निगद्य ह्यारामा भेषिकस्य महानरः । तेभ्यः समर्पयामास करिष्यं बहुमूष्यकम् ॥ १४५ ॥
 ततोऽभयकुरोरेण क्रोदिदेन मनन्विना । अठमप्ये गबो नासि स्वासितो बहुभिर्नरैः ॥ १४६ ॥
 सद्य दन्तिधमाशुच्छ तस्मत्ते नौर्महत्पि । एतबन्मात्रनिर्मघामवपार्यावसाय ताम् ॥ १४७ ॥
 नावं हस्तिप्रभापेन प्राणमि परिपूर्णं च । तानुत्तार्य तत श्चिप्रं सकल्पानपि भूते ॥ १४८ ॥
 * तुल्या तोळयित्वेमान् पठमारप्रमामकम् । विधाय दन्तिनोऽजेन प्रहितं तच्छपान्तिकम् ॥ १४९ ॥
 तथेष्टितं त्रिवेण्येदं जगदाधर्यंकारणम् । त्वानी विस्मितसान्त्त भेषिको लोकरद्वकः ॥ १५० ॥
 अन्यथा मूषति सवान् नन्दग्रामद्विजानरम् । आशायपति त्रिषष्ट स्वकीयपुत्रेषु तान् ॥ १५१ ॥
 नन्दग्रामस्य सर्वस्य वटकूपोऽयं पथिभिः । तिष्ठतरं दिशामाग निर्धिकल्पं मनुकित ॥ १५२ ॥
 तत पथिमदिग्गगे नृपशापचेन वेगत । स्वापितो वटकूपस्य नन्दग्रामो द्विजैरयम् ॥ १५३ ॥
 * नन्दग्रामस्य सा वार्ता मूषस्य कविता नरैः । निश्चम्येतां पुन्यं राजा तूष्णीमावमुपायमत् ॥ १५४ ॥
 अयं राजा रूपं प्राप्य नन्दग्रामोपरि हुतम् । यावदायाति तं वरुं तावदुच्छे नरेण स ॥ १५५ ॥
 नन्दग्रामस्य नो दोषो मूष श्रातमिदं मया । माहन्दी क्रोऽपि तद्यमे नरस्त्रिहृष्टि दुष्ठी ॥ १५६ ॥
 तन्मतेन हृतं सव स्वदीर्यं वचनं नृप । ततो निर्धाश्रयतामेप लठीकृत्य स्वदेहतः ॥ १५७ ॥

आकर्ण्य तद्दत्तो राजा क्षेपतोदितलोचन । स्वकीयेन नरेणागु नन्दग्रामवने बगौ ॥ १५८ ॥
 मयमागच्छन्तु द्विप्रं मत्समीपं कुद्रेष्ठिकः । अनेन च विधानेन महावनं विमुम्पताम् ॥ १५९ ॥
 मा दिवा मा रत्न्यां च मा पथा मा सुवा खलुः । याने नाय सुदुष्टात्मा तूर्णमितु मवन्तिकम् ॥ १६० ॥
 यद्येवं न समायाति दुष्टेष्वेष्टित्विग्रहः । नन्दग्रामं निहन्मीम मवन्ति सह निश्चितम् ॥ १६१ ॥
 ततोऽमयकुमारोऽपि सन्ध्याकाले महामतिः । गदिकालाम्बिकारुडो जयाम श्रेणिकान्तिकम् ॥ १६२ ॥
 दृष्ट्वाऽमयकुमारं च श्रेणिकः प्रीतिमानसः । क्षेमं दत्त्वा पुनः देहाङ्गुलुम्भं शिरसि स्फुटम् ॥ १६३ ॥
 ततोऽमयमतिः कर्न्तां वसुमित्रां च सत्वरम् । आनाय्य स्वनरैश्चात्र सुखं तस्यौ नरुषिपः ॥ १६४ ॥
 अथ 'वज्रविदे देशे विशाली नगरी नृप' । असां केकोऽस्य मार्गाऽऽसीत् यद्योमतिरिनप्रमा ॥ १६५ ॥
 विनयाचारसंपन्नं प्रतापाकान्तशात्रवः । अमृतं सायुहृतानन्दश्लेठकस्य सुतोऽनयो ॥ १६६ ॥
 मद्रमात्वा सुमद्राऽस्य पमूषं वनितोत्तमा । असा हुहितरं सप्त बभूवु रूपराजिता ॥ १६७ ॥
 तन्मध्ये प्रथमा प्रोक्षा परमा प्रियकारिणी । द्वितीया सुप्रमा श्रेया तृतीया च प्रभावती ॥ १६८ ॥
 प्रिभावती चतुर्थी स्यात् सुन्येष्टा पञ्चमी परा । पष्ठी च चेत्तना दिव्या सप्तमी चन्द्रना मता ॥ १६९ ॥
 त्रिदिवाद्दक्षीर्णानां सप्तानामपि पुण्यतः । मविष्मन्ति चरित्राणि पुषचित्हरुषि वै ॥ १७० ॥
 सप्तानामपि कन्यानां स्ववासमवने प्रिये । कारयामि परं चित्रं सुमद्रां प्राह मूर्ति ॥ १७१ ॥
 परि चित्रकरः कोऽपि लम्बते निपुणः परः । तत्राश्चित्रमिदं मदे ऋरयामि स्वमन्दिरे ॥ १७२ ॥
 तत्रैको वर्षकिर्विष्यः कोकरुशो नाम विद्युतः । तेन स्त्रीरूपसमुक्तं कृतं यश्चततं तदा ॥ १७३ ॥
 रामारूपेण यद्येव नरमोहनकरिषा । तेन चित्रकरा दिव्या बहवोऽपि क्वर्विता ॥ १७४ ॥
 अत्रान्तरे समायातः पुराद् रानष्टदाद् अमन् । विचित्रमूर्तिरिति स्यात्तत्तदा चित्रकरो महान् ॥ १७५ ॥
 तत्राठेक्यं विद्येक्याय देवादीनां च तपुरे । चित्रमूर्तिर्गृहं विष्टः कन्यचिद्विस्मयाकुलः ॥ १७६ ॥
 तत्रैकं पुरसं दृष्ट्वा पृच्छति स्म कुतूहली । लोकचित्रकरो विद्वाश्चित्रमूर्तिर्मादरः ॥ १७७ ॥
 मद्रात्र नगरे दिव्ये रूपकारः प्रियवदः । नरेशवल्लभोऽतीव धूयते कुम्भलक्षराम् ॥ १७८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं सोऽपि जगादेव पुरं स्थितम् । विद्यते वर्षकिः साधो कुम्भलः सर्वकर्मसु ॥ १७९ ॥
 सोऽपि चित्रकरः द्विप्रं तदा तद्वचनेन च । तत्समीपं जगामाऽयं कौतुकम्यासमानसः ॥ १८० ॥
 विद्येक्य वर्षकिश्चात्र चित्रमूर्तिं समागतम् । प्रासादिकं चकारास्य तदा विसितचेतसः ॥ १८१ ॥
 चित्रमूर्तिरपि स्पष्टं चोपकर विषाय सः । तस्यौ मुदितचेतस्कृत्वा वर्षकिर्नो गृहे ॥ १८२ ॥
 तत्र स्वागमनं सोऽपि कथयित्वाऽस्य सत्वरम् । नक्षमेकं गृहे स्थित्वा मूपस भवनं ययौ ॥ १८३ ॥
 ततो मूर्तिनाऽनेन कृत्वा समापयं मिय । आवासीो विद्वितोऽयस्य चित्रमूर्तिः स्वितोऽत्र सः ॥ १८४ ॥
 यद्यप्रवेशनं पश्चाद्धारत्वाऽनकं तथा । हस्तग्रहणमन्यस कृत्वा यद्यविनाशनम् ॥ १८५ ॥
 आत्मकृत्वे तथाऽऽत्मन्य लेखने प्रविषाय च । नक्ष निर्गमनं प्राप्य विषाय शरि मोहनम् ॥ १८६ ॥
 पतरुष्वं परिप्राप्य तत्र मूर्तिशासनात् । चित्रमूर्तिः सुसंतुष्टो महानसष्टं ययौ ॥ १८७ ॥
 चित्रमूर्तिं समालोक्य कृतलोकरुतूहलम् । बहो चित्रकरः सायुज्याविति अने मुदा ॥ १८८ ॥
 चित्रमूर्तिं निशम्याद्भु कृतलोक्युत्तुक्तम् । याचयित्वा सुमद्रेमं मूर्तिं कृतकौतुकम् ॥ १८९ ॥

1 The surface of the pages of ९ is spoiled here and there; so some words cannot be read. 2 I have followed ३; the reading is lost in ५ and is not clear in ५. 3 कः नक्षमतिष्मन्तं. 4 [वज्रविदे]. 5 अ मूपकार. 6 पात्र चित्रमूर्तिरुत्तुक्तम्. 7 अ प्रमादिकं. 8 कः यद्यप्रवेशनं. 9 पात्र चित्रमूर्तिरुत्तुक्तम्.

- ठोकवित्रकरं साधुं चित्रमूर्तिं मनोहरम् । निनाय वासगोहं सा वैशुषं मवनं यथा ॥ १९० ॥
 सुमद्रादिककन्यानां सधानां प्रतिकूपकम् । सवीथमिव तत्रेदं वासगोहिं छिच्छेत् सः ॥ १९१ ॥
 विद्येक्य पतितं तत्र चेतनोपरि लम्ब्यन्म् । दृष्ट्वा नरेन्द्रकोपं च स्थितं मानसधामनि ॥ १९२ ॥
 चेतनारूपसंशुभं लिखित्वा पटमाहरात् । चित्रमूर्तिस्वमाभाय ययौ रात्रेहं पुरम् ॥ १९३ ॥
 चित्रमूर्तिं पटं तं च चेतनारूपविप्रितम् । तदानीं दर्शयामास भेषिकस्य महात्मनः ॥ १९४ ॥
 निरूप्य तं पटं रात्रा विह्वलीभूतमानसः । पपात् विहरादाशु मोहतो भुवमागतः ॥ १९५ ॥
 भूयोऽपि चेतनां प्राप सिद्धबन्धनवारिणा । मूर्च्छया क्लरणं पृष्ट्वा भेषिको हितचन्दुमिः ॥ १९६ ॥
 निश्चयं तद्वचो राजा अगादेमान् पुरं स्थितान् । पट्टसंदर्शनात्प्राप्य मूर्च्छां मे कथितं हि वः ॥ १९७ ॥
 श्रुत्वाऽभयकुमारोऽस्य वचनं क्लममोहितः । बभाल बनकं क्षीघ्रमानयामि तस्मामहम् ॥ १९८ ॥
 चित्रमूर्च्छाम् तं तदंतं भूकरूपं विधाय सः । पटेऽभयकुमारोऽयं मनोहारि सतामपि ॥ १९९ ॥
 वधिम्येषं विधायार्थं सार्ववाहो बनावृतः । विशालिकां पुरीं प्राप्य क्रमेण कृतसंभवं ॥ २०० ॥
 बादस्य साररत्नानि बहुमूल्यानि मुरिष्ठः । ददर्श चेटकं मूषं कुमारोऽभयपूर्वकः ॥ २०१ ॥
 ततो नराधिपस्तुष्टः प्राहेमं विनयस्थितम् । किमत्र याचसे स्पष्टं कथयाम्यु ममाधुना ॥ २०२ ॥
 श्रुत्वा चेटकराज्ञोऽस्य वचनं स अयात्सुम् । नपरोऽत्र प्रभूतं ते करोमि कथयिष्यम् ॥ २०३ ॥
 अबलकन्याग्रहान्ते च करोमि विद्विषं नृप । दानं ददामि सर्वस्यै वोद्योऽहं वधिगुप्तम् ॥ २०४ ॥
 प्रसार्यं पट्टकं राजन् वागिन्धं विदधाम्यहम् । यो यद्ब्रूयाति मे माण्डं ददाम्यस्यै धनं विना ॥ २०५ ॥
 स्वमत्र प्रकृर्बापो मूषाकथेन तस्युरे । तिष्ठति प्रीतचेतस्त्रे वागिजो वोद्दनामकः ॥ २०६ ॥
 चित्रकर्म विधायदं पट्टके जनविस्मयम् । पुण्यपूपादिकं दत्त्वा चकार स्तुतिमस्य सः ॥ २०७ ॥
 पश्चान्महाजनप्रातैः श्रेठाहृतविधायिभिः । समं वोद्भविकृत् तत्र करोति कथयिष्यम् ॥ २०८ ॥
 अत्रान्तरे क्लमत्प्राभेत्नापेटिक्य मुहुः । गमायमं प्रकुर्वन्ति वोद्दवाधिपकथपे ॥ २०९ ॥
 वोद्यो वधिकपुनस्तासां चेटिक्रानां मुहुर्मुहुः । भेषिकस्य स्वनापस्य माहात्म्यं कथयत्यसौ ॥ २१० ॥
 पटसं चित्रकर्मैर् भेषिकस्य विद्येक्य ताः । चेतनां प्राप्य संतुष्टा निगदन्ति समं तदा ॥ २११ ॥
 सामिन्यस्मत्सुरे कोऽपि मूर्खोऽसौ बाह्वाधिपः । वात्मनामवरं रूपं केशयित्वा पटं पुनः ॥ २१२ ॥
 सवीविचित्रकर्मैर् स्वपतिप्रतिकूपकम् । प्रमाते पूजनं कृत्वा स्तुत्वा स्तुतिश्चतैरपि ॥ २१३ ॥
 पश्चापो यद्दर् इम्यं याम्यते मूर्खतो विना । तस्यै यथेष्टितं वस्ये ददाति प्रीतमानसः ॥ २१४ ॥
 निश्चयं तद्वचं कन्या क्वैतुकन्यासमानसा । चेतना प्राप्य तद्वचं पश्यति स्म मनोहरम् ॥ २१५ ॥
 भेषिकस्य परं रूपं प्रत्यङ्गं प्रविद्येक्य च । मुमोह चेतना कन्या विभ्रम्या स्वगृहं यवौ ॥ २१६ ॥
 भूयो यमायमं कृत्वा चेटिक्य इष्टचेतसः । तत्रसं भेषिकस्तासां माहात्म्यं निगदन्ति तदा ॥ २१७ ॥
 चट्टीवचनमाकर्ष्य कन्याः कन्दर्पविह्वलाः । क्वैतुकन्यासपेतस्त्रास्रत्सर्तं द्रष्टुमामभुः ॥ २१८ ॥
 विद्येक्य भेषिकं रूपं पटसं वरकन्यकाः । वोदं वदन्ति चैकान्ते क्लमभावसमाहताः ॥ २१९ ॥
 गृहीत्वाऽस्मान् मय क्षिप्रं वोद्द वै भेषिकान्तिके । बीवामो येन तं प्राप्य सुखेन कथित्वाः प्रियम् ॥ २२० ॥
 तदाकथयतः कुमारोऽपि मुरदा निषलान सः । स्ववासान्तर्गतं यावत्कन्याप्रासादमाहरात् ॥ २२१ ॥
 ततोऽभयकुमारोऽपि प्राशिर्यितसुराहया । निनाय चेतनां कन्यां ज्येष्ठया सहसा सह ॥ २२२ ॥

1 पपञ्ज कुम्भम्, 2 पपञ्ज कुम्भम्, 3 कं मल्लभिका, 4 अ इत्यन्तर्गतः, 5 पपञ्ज कुम्भम्,
 6 कञ्ज करोति, 7 पपञ्ज कुम्भम्, 8 कं अत्रागतः, 9 पञ्ज रोद, 10 कञ्ज स्वपति, 11 [अचरे],
 12 प कन्या, 13 पञ्ज ज्येष्ठया

विद्येभ्य चेलना ज्येष्ठं स्वसमं निर्गतां पुरम् । इपयेमां जगादेषा मनुन्यानि^१ गृहान्नय ॥२२३॥
 यावदादाम रुष्यानि स्वगृहं याति सखरम् । ज्येष्ठ तावदसौ^२ जाता चेलना तत्सम मुदा ॥२२४॥
 अमयादिक्मारोऽपि गृहीत्वा चेलनामरम् । तोपपूरितचेतस्कः^३ प्राप राजगृह पुरम् ॥ २२५ ॥
 ततो ज्येष्ठाऽपि^४ तत्पृथ तन्मार्गेण विनिर्गता । चेलनां तामपश्यन्ती वप्रामाकुलमानसा ॥ २२६ ॥
 ततो यशोमतिं प्राप्य स्वसारं जनकस्य सा । अर्द्धिका गुरुमानस्य दीप्ता^५ जग्राह तत्पुरे ॥२२७॥
 अयामयक्मारोऽपि समामभ्यानुयायिन^६ । भेगिकस्य नरेन्द्रस्य दर्शयामास चेलनाम् ॥ २२८ ॥
 विद्येभ्य चेलनां राजा तोपविस्फारितेक्षण^७ । प्रजनं च विधायासा महादेवीपद ददौ ॥२२९॥
 ततोऽमयकुमार च चेलनाऽऽनपनात्तम् । ग्रामादिसपदा हृष्ट^८ पूजयामास मूर्तिम् ॥ २३० ॥
 परस्परमुखाम्मोदधीक्षणासक्तलोचनौ । अन्योन्यप्रेमसंघट्टी दम्पती तौ पमूवतु ॥ २३१ ॥
 अथ कञ्जतुमावेन चेलनाया गुणाकर^९ । यमख बारियेजास्यो नन्दन^{१०} कुलनन्दन ॥ २३२ ॥
 तथा हि धारिणीगमं समुत्सन्नं प्रियवद^{११} । क्रेणकस्य^{१२} सुत श्रीमान् विनयी रूपराशित^{१३} ॥२३३॥
 जात^{१४} भेषिकरूपालो मगवासक्तमानस^{१५} । चेलनाऽपि महादेवी जिनमक्तिपरयया ॥ २३४ ॥
 भेषिक्रे मगवदमं चेलना जैनमुत्तमम् । वक्ति चान्योन्यसवादो कर्तते सवदाऽनयो ॥ २३५ ॥
 एव याति तपोऽर्के कच्छेन दिवानिसम् । भेषिकभेठनां प्राह विनयेन पुरसिताम् ॥ २३६ ॥
 रमणो देवता नार्यां लोकानां प्राक्षयस्तथा । इदं बुधमनोहारि भूपते यचनं मुनि ॥ २३७ ॥
 मर्ताऽह देवता तेऽत्र कुर्व मर्किं ममापुना । यो धर्मो मम देषो वा कृतम्पत्तेन स स्वया ॥२३८॥
 ये मत्पस्विन^{१६} केचिद्विप्युदेयसमक्रिया । अर्चितस्यास्त्वया तेऽपि सगरोऽय मम प्रिये ॥२३९॥
 भेषिकस्य वच^{१७} श्रुत्वा चेलना वदति स्म तम् । आज्ञां दत्ते यथा मर्तसावैवाह करोमि ताम् ॥२४०॥
 एवमुक्त्वा धवसान्ते परित्राबकसंहतिम् । परिप्राप्य जगादैतां चेलना मर्तुवाक्यत^{१८} ॥ २४१ ॥
 मद्देहेऽप्य प्रमोक्तस्य भवन्ति सफलेरपि । एनमस्त्विति वैरुक्त्वा जगाम स्वगृहं सक्र ॥ २४२ ॥
 ततो मन्माह्वेत्तयां श्रुत्वा सर्वेऽपि माहना^{१९} । महादेवीगृहं प्राप्ता मपिनिर्मितमिदिकम् ॥२४३॥
 कृत्वा सर्वोपकारं^{२०} च तेपामासनयायिनाम् । चेलना भेषिकप्रतिष्ठा पुष्पपूपादिक ददौ ॥ २४४ ॥
 अवतारं प्रकुर्वन्तु विष्णुपारा अवप्रियाः । एवं निगद्य तान्यार्थे शिखी^{२१} प्रन्वात्तिरेऽनया ॥२४५॥
 एवं^{२२} प्रन्वात्तिरे वद्मौ परित्राबकसंहतिः । मयवेपितसर्षाह्वा नद्य सर्वाऽपि तच्छ्रणात् ॥ २४६ ॥
 द्यात्वा वृचान्त्मेतेषां भेषिकः कृद्मानसः । जगात् चेलनां तत्र क्रोधास्फन्तिरीक्षण^{२३} ॥ २४७ ॥
 यदि त्वं आविष्ठा देवि परमाऽसि नितम्बिनि । यशोभ्याससमसाद्ये स धर्मस्ते न रोषते ॥२४८॥
 ततो मन्माह्वेत्तयां श्रुत्वापम्याकदर्शिता^{२४} । किं कदम्बितुं सुक्तं वद देवि तपस्विनः ॥ २४९ ॥
 भेषिकोक्त निष्ठम्योषे चेतन्य रमथं तदा । करणेन विना नाथ किं कुर्यासि ममोपरि ॥ २५० ॥
 ये ते तपस्विनो देव देवता जाऽधिकं मुनि । ते भेऽपि देवता किंतु पुण्यवन्तस्तपस्विनः ॥२५१॥
 येषां करोपि सुष्ठु त्वं मर्किं निर्मलधेतसाम् । तेपामहमपि स्पष्टं करोमि सिरमानसा ॥ २५२ ॥
 ततो मत्तया मया वद्विस्वसमीपे नरेभर । प्रन्वात्तिरो न रोपेय गृथु तत्त्वं कवानकम् ॥ २५३ ॥
 विपये वत्सकावत्यां कौशाम्बी नयरी नृप । प्रजापातो यमूहासां तद्व्यायां च यशोमतिः ॥२५४॥

1 अ इत्यदि-आमर्यानि. 2 [अथ]. 3 ए प्रथ 4 एज्ज उच्यते [उच्यते]. 5 ए अर्द्ध
 6 एज्ज वधवन्त वरुणस्य ए also like that, but corrected later in this manner
 7 ए मन्म-विष्णुम्. 8 अ चतुष्पत्, एक चतुष्पत्, 9 [सर्वोपकारं]. 10 [प्रन्वात्तिरे]. 11 ए प्रन्वात्तिरे.
 12 [अविष्ठा]. 13 एकत्र विष्णुम्.

- ब्रह्मामेव पुरि श्रेष्ठी भूप्तेर्धनसमुत् । अस्ति सागरदत्तोऽस्य मार्यो वसुमती पृथ ॥ २५५ ॥
 बपतोऽपि द्वितीयोऽस्मां पुरि श्रेष्ठी महाभन । नाम्ना समुद्रदत्तोऽस्ति क्वन्ता तद्वामसंगता ॥२५६॥
 वनयो श्रेष्ठिनोरस्मां सुखेन वसतो सतो । बभूव परमा प्रीतिरमेया वृजनैरपि ॥ २५७ ॥
 अथ सागरदत्तोऽपि श्रेष्ठिनभरमानस । समुद्रोपपदं दत्तं जगाद सरसं हितम् ॥ २५८ ॥
 यदि मे तनया मातु जायते तनयस्तत्र । ततो मयाऽस्य सा दत्ता मयत्सुयन्म निमित्तम् ॥२५९॥
 वषवा मे सुता मायी तं सुता देवयोगत । मत्सुत्राय सक्र हेया स्वया संबन्धमिच्छता ॥ २६० ॥
 भुक्त्वा तद्वचनं सारं श्रेष्ठसबन्धकरवचम् । समुद्रोपपदो दत्तः प्राहेम पुरतः स्मितम् ॥ २६१ ॥
 शोभनं यदितं साधो स्वया श्रेष्ठगरीयसा । प्रतिपद्यं मयाऽप्येतद्भवता सुमनीयितम् ॥ २६२ ॥
 ततः सागरदत्तस्य वसुमत्त्वात्थ बोधित । सर्पो बभूव हृष्णात्तो रक्षत्रो तोठविहङ्गः ॥ २६३ ॥
 दिवा मयति सर्पोऽप्य भीमभोगभयंकरः । दिव्यरूपधरो नक्त पुरुषः सन्मनोहरः ॥ २६४ ॥
 देवविद्याधरकरः कर्णकुण्डलवजितः । हारवजितवधस्त्रे वसुमिश्राख्यया सुतः ॥ २६५ ॥
 सतः समुद्रदत्तया नागदत्ता सुताऽभवत् । रूपवजितसर्वाङ्गी नागिनीव मनोहरी ॥ २६६ ॥
 एषा समुद्रदत्तेन नागदत्ताऽस्तिरूपिणी । वितीणा वसुमित्राय परिणीता विधानतः ॥ २६७ ॥
 वसुमित्रो दिने सर्पो नक्तं दिव्यनरो भवेत् । भोगं यथेप्सितं दिव्यं सुखानो नागदत्तया ॥२६८॥
 पश्चात्करुण्डकान्तस्वस्तोपपूरितमानसः । संतिष्ठते महामागी पाताले चमरो यथा ॥ २६९ ॥
 तत्र समुद्रदत्तेन नागदत्तां पुरःस्मिताम् । पप्रच्छदं महाश्लेहातोपकण्टकितान्त्रिकम् ॥ २७० ॥
 भवत्यति सुते कीदृशुषी रूपी न वा भवेत् । क्व वा वसति सत्रीतः क्वभयेदं ममाधुना ॥२७१॥
 निशम्य जननीवाक्यं सुता प्रीतिपरायणम् । तोपपूरितपेतस्त्रं नागदत्ता जगावमूर्म् ॥ २७२ ॥
 अन्तिके वसुभो भीमः करुण्डे कनकरोज्ज्वले । दिव्येन्द्रनीलसंकाशः सर्पो भूत्वा तिष्ठति ॥२७३॥
 नक्तं पुनरसौ क्वन्तो दिव्यरूपपरः पुमान् । मया समं महाभोगान् सुखानां प्यवतिष्ठते ॥ २७४ ॥
 प्रमातसमये सोऽयं करुण्डे मयिभासुरे । भूत्वा सर्पोऽम्बिके भोगी तिष्ठति प्रीतमानसः ॥ २७५ ॥
 भुक्त्वा समुद्रदत्ताऽपि नागदत्तावचः परम् । जगौ सुतां महाप्रीत्या मानाकार्यविषयज्ञया ॥ २७६ ॥
 सर्वकृते यथा पुत्रि वसुमित्रो नरो भवेत् । तथा तं ते करिष्यामि विभ्रण्यीमव पात्रिक ॥२७७॥
 एवं निगद्य तां पुत्री मत्तमात्तङ्गामिनीम् । तत्रा समुद्रदत्ता सा नागदत्तापृष्टं वषो ॥ २७८ ॥
 अथ मत्तं करुण्डान्तात् क्वान्द्रसंगसमुत्सुकः । दिव्यरूपो नरः श्रीमान् वसुमित्रो विनिययी ॥२७९॥
 पस्मिस्तु समय सर्पो निपाताऽत्र करुण्डकृत् । तस्मिन्मद्यं स निश्चितः करुण्डोऽप्रा तथाऽऽदरात् २८०
 करुण्डो मस्मतां प्रायो वसुमित्रो दिवानिशम् । रूपपीवनसपन्नो बभूव परमाः पुमान् ॥ २८१ ॥
 तस्मिन्करुण्डके दग्धे सुखानो योषितं सुखम् । सर्वकृते नरो भूत्वा वसुमित्रोऽवतिष्ठते ॥ २८२ ॥
 स्वामिन् यथा तथा दग्धः समुद्रादिकृत्प्रया । करुण्डः स्वसुताहृतोभोगविन्यस्तभेतसा ॥ २८३ ॥
 तस्मिन्निद्राके दग्धे वसुमित्रः सुखान्वितः । दिव्यरूपः पुमान् भूत्वा तस्यो मुदितमानसः ॥२८४॥
 तथा मयाऽपि रजेत्रे स्वदेवानां स्मरकितः । त्रिष्णुटाकं गतानां हि शरीरं बहूनं कृतम् ॥२८५॥
 प्र्नीदि मह्यः सत्यं भवेतो नपनप्रिय । न रोषय कृतं स्वामिन् तरेद्दददं मया ॥ २८६ ॥

विहायापघन येन विष्णुलोकं समागता । विष्णुलोके प्रमुञ्चाना भोगांस्त्रिष्टन्ति ते परान् ॥२८७॥
 तथा तपः प्रकुर्वन्ति हित्वा पूतिकटेवरम् । विष्णुलोकपरिप्रागे संसप्तप्रसूषेतसः ॥ २८८ ॥
 कटेवरमिदं दग्ध्वा बाष्पाम्बन्तरतोऽश्रुषि^१ । इहत्यमनुजा यान्तु विष्णुलोकं महासुखम् ॥ २८९ ॥
 बनेन कारयेनेश कथितं तच्छरीरकम् । दग्ध मयाऽस्तिभावेन तस्सुखावाप्तिक्रमणात् ॥ २९० ॥^२
 ततो राजा महादेव्या निशम्य वचनं तथा । तूष्णीमाव परिप्राप्य तस्यावन्तः प्रक्रेपवान् ॥२९१॥^३
 अन्यदा प्रस्थितो राजा पापद्व्या^४ कुदमानसः । पयि स्थानस्थितं वीरं दृष्ट्वा यमघरं मुनिम् ॥२९२॥
 दृष्ट्वावनेन नमेन भ्रमयेन हुरात्मना । सृगमाप्रस्थितस्वाद्यु कृतो मेऽश्रुजुनः कम् ॥ २९३ ॥^५
 चेतनानैरसंबन्धं स्मृत्वा पूर्वसमुद्भवम् । क्षुणां पञ्चशतानीतो मोचयामास तं प्रति ॥ २९४ ॥
 एवं ते बन्धनोन्मुक्तः सिंहपोता इव हृतम् । मुनेः समीपतां प्राप्तास्त्रीरुणदन्ता वृहन्मुखा ॥२९५॥
 तत्रभायेन समूय समक्षाः शान्तचेतसः । त्रिः परितः तमीशान बन्दित्वा ते पुरःस्थिताः ॥२९६॥^६
 विलोक्य मञ्जुवन् भूपस्यसुरो विनयस्थितान् । मुनोच पापसघातं उन्मयीकृत्य मुनिं कुषा ॥२९७॥
 ततस्ते मार्गपास्तस्य मूत्वा पुण्यसञ्जोऽमल^७ । मुनिपादोपरि स्पष्टं निषेतुर्गन्धशालिनी ॥२९८॥
 राजा तत्समयेनैव सप्तमे नरके हृतम् । त्रयस्त्रिंशत्समुद्रोत्थं वचन्वासु कुषीरयम् ॥ २९९ ॥
 मूयोऽस्तिश्रयमीर्यं विलोक्योपशमं परम् । अगाम विस्मितस्त्वान्तो मच्छिद्यतनूह^८ ॥ ३०० ॥
 मुनिं प्रदक्षिणीकृत्य बन्दित्वा स्वं विनिय^९ च । श्रेणिकस्तस्युरस्तस्यौ विनयानतमस्तकः ॥३०१॥^{१०}
 स्वयोगमुपसंहृत्य सर्वसत्त्वदयापरः । श्रेणिकस्त वक्रराय धर्मभ्रमणमादरात् ॥ ३०२ ॥
 मुनिनाऽस्य तथा धर्मः कथितो विनदेशितः । यथाऽयं सुदसम्यक्तो बभूव भ्रमणाप्रतः ॥३०३॥
 आसुर्यवर्धितं तत्र त्रयस्त्रिंशत्समुद्रजम् । तदनेन हतं सर्वं महामुनिसमागमात् ॥ ३०४ ॥
 सीमन्तनरके राजा प्रधर्मश्च प्रसंभवे^{११} । सहस्राण्यं वचन्वासुरशीतिशतुरुच्य ॥ ३०५ ॥
 ततो निर्धाममापद्ये महावीरे विनेश्वरे । तिस्रस्तमाश्वतुर्यस्य कालस्य परिकीर्तित्वा ॥ ३०६ ॥^{१२}
 तथा मासाष्टकं श्रेयं पोडश्यापि दिनानि च । एतावति गते कथे नूनं दुःखमन्यमनि ॥ ३०७ ॥
 मानसेऽन्धमहायोगान् मुक्तवा कालं विहाय^{१३} च । पूर्वोक्त श्रेणिको राजा सीमन्तं नरकं ययौ ॥३०८॥^{१४}
 जय श्रेणिकपुत्रोऽयं श्रेणिको नाम विभ्रुतः । चकार विपुलं राज्यं मगधाविषये महान् ॥ ३०९ ॥
 दुःखमासुखमाकथे प्रविष्टे श्रेणिके नृपः । मुक्तस्त्वामुज्रमाय^{१५} सन् सीमन्ताच्चिर्गमिष्यति ॥३१०॥
 अष्टविंशार्धमुक्तस्य भोगिनः कुलव्यरिणः । पश्चाद्विपुलवसायं भविष्यति मुतः परः ॥ ३११ ॥^{१६}
 द्विसप्तत्यन्तरं स्थासुः सज्जहन्नशरीरकः । सर्वलोकगुरुः श्रीमानादित्यीर्यकरो महान् ॥ ३१२ ॥
 इहैव भरतक्षेत्रे मय्यमादिकमन्वठे । उत्सर्पिणीतृतीयास्थे कथे बन्सुखावहे ॥ ३१३ ॥
 नामतोऽयं महापथो लोकवसिष्ठिदेविकः । द्वादशाङ्गणायुक्तो गुणधीलमहोदधिः ॥ ३१४ ॥
 चतुस्त्रिंशद्गुणोपेतः प्रातिहार्यसमन्वितः । धर्मं दिशश्चसौ स्वामी विहरिष्यति महीतले ॥३१५॥^{१७}
 ॥ इति श्रीसायिकसम्यक्त्वयुक्तीविरतश्रेणिकतीर्थकरोत्पत्तिकथानकम् ॥ ५५ ॥^{१८}

*

1 फ ह्रिः 2 पफज कुम्भम्. 3 ख परार्थः. 4 पफज कुम्भम्. 5 ख भूपस्युरो 6 फ पुण्यसञ्जो 7 फ पञ्चशालिनी 8 [धर्मभ्रमणं]. 9 फज जय 10 पज धर्मदे. 11 [शिवार]. 12 पफज विरुम्भम्. 13 [मुक्तस्त्वामुज्रमाय]. 14 प (=चतुर्दशशतकः) 15 [भूतः]. 16 प चतुःशतकम्. पज चतुःशतकम्. 17 फज कुम्भम् विरत.

५६ कर्कण्डमहाराजकथानकम् ।

- धम उवाच ॥ श्रीमान् राजाऽऽसीद्व्रजवान्वये । सूर्यप्रभोऽस्य मायां च श्रीपिषा श्रीसम्प्रभा ॥ १ ॥
 अन्वयाऽऽस्तिमन् कान्ते मध्ये विषयान्तके । मत्स्यास्वगिरिं यातो मूपतिं प्रीतमानसं ॥ २ ॥
 मत्स्याचलमूर्धनं दृष्टेयं रामभीषकम् । तोषपुरितचेतस्त्रे दम्भाविति स विस्मितः ॥ ३ ॥
 १ सितीकृतनमोमागान् करयित्वा जिनात्मन् । ऋषमादिभिनेन्द्राणामेष्वर्षीं स्थापयाम्यहम् ॥ ४ ॥
 कैलासशिखरे रम्ये यथा भरतचक्रिणा । स्थापिता प्रतिमा वर्ष्यां जिनामतनपक्षिषु ॥ ५ ॥
 तथा सूर्यप्रभेणासि मणिकरञ्जननिर्मिता । जिनालयेषु दिश्येषु स्थापिता जिनमक्षिता ॥ ६ ॥
 विषायरजनै साक विनिर्वर्त्सं महामहम् । तद्भूमिस्वातिकां कृत्वा जगामार्यं यथागतम् ॥ ७ ॥
 विजयार्थं नगोच्छेत्ते चोत्तरभेषिसंभवम् । विमानं चामरं वाक्त्रि पुरं गमनवल्लभम् ॥ ८ ॥
 २ तत्र द्वौ ब्रातरौ स्वातां सर्वविषायराविषौ । सुवेगामितवेगास्सौ सम्यन्दर्शनमूपितौ ॥ ९ ॥
 कुत्रिमाकृत्रिमाधानां सर्वपर्वदिने सुतौ । मन्दिरादिषु कुर्वाणौ वन्दनां कुं विचेत्तुः ॥ १० ॥
 उद्गदस्त्रिजमानो तौ विषाय जिनवन्दनाम् । दक्षिणापवदेशस्त्रे मध्ये विषयान्तिके ॥ ११ ॥
 मूर्तिपर्वतमायातौ श्रीस्वच्छन्दरुसकुलम् । भक्तिनिर्भरचेतस्त्रे जिनविम्बानि वन्दितुम् ॥ १२ ॥
 तत्र तौ वन्दनां कृत्वा भक्तिनिर्भरमानसौ । पश्यन्तौ प्रतिमां जैने मन्दिरे तस्यतुमुदा ॥ १३ ॥
 ३ तिष्ठतोरनयोस्त्र पार्श्वदेवस्य यातनाम् । विद्येक्यामितवेगेन मूर्तुषां चिन्तितं तदा ॥ १४ ॥
 करयित्वा परां दिव्यां विजयार्थे जिनालये । प्रतिमां पार्श्वदेवस्य स्थापयामीच्छीमहम् ॥ १५ ॥
 ब्रजधर्मित्वेगोऽयं पृष्टीत्वा प्रतिपातनाम् । ऋत्विक्कुण्डस्य तां मूयो मुमोष लयनान्तरे ॥ १६ ॥
 विषाय तां नृतिं भक्त्या पावदुस्त्रिपति प्रभुः । तावत्प्रतिमाऽत्रैव तस्यौ निश्चतविप्रदा ॥ १७ ॥
 ततो मङ्गलिक्रान्तस्तां तदर्थं भूमिसंगताम् । विषायतासौ प्रयत्नेन वेगास्व पुरमावयौ ॥ १८ ॥
 ४ सहस्रकृत्सस्याने समुच्छेत्ते जिनालये । मुनिर्यमघरस्तत्र तिष्ठति स्थिरमानसः ॥ १९ ॥
 तत्तस्मात्प्रां विनीताम्प्रां तदृतिं प्रविषाय च । पार्श्वनाभस्य वृष्टान्तः सकल्येऽस्य निवेदितः ॥ २० ॥
 अस्मामि पार्श्वनामार्थां प्रारम्भा पूतपर्षदात् । आनेतुमत्र संस्था स्थिता सा तद्यगोपरि ॥ २१ ॥
 किं निमित्तमिह नाय न विज्ञातं प्रयोजनम् । अस्मामिस्त्रयुन शिष्यं क्रम्येश ममाधुना ॥ २२ ॥
 निम्नम्य तद्वधो योगी जगद्भेदं च तद्विरौ । भविष्यति मनोहारि दिव्यमायतनं स्वगं ॥ २३ ॥
 ५ एवं सुवगखेद्येऽपि तदार्थां वीक्ष्य निश्चितम् । अपरम भवे साधो जिनधर्मं ग्रहीष्यति ॥ २४ ॥
 भुत्वाऽन्यमवसपार्थं सुवेगस्य महामुने । "दीक्षामितवेगोऽपि तत्समं सहसाऽप्रहीत् ॥ २५ ॥
 अथ विष्णान्वमासाप सुवेगमुनिरिदितः । परीपहमेटेरुत्तप्यानतरे मृतिमाप सः ॥ २६ ॥
 तत्पवतसमीपे च तन्पास्त्रान्के सकः । वमूल भीषणास्त्रं श्वेतवर्णं महागजं ॥ २७ ॥
 विषायामितवेगोऽयं तपो धोरं महामुनिः । वमूल मासुरास्त्रो देवो विवि महर्दिकः ॥ २८ ॥
 ६ पृष्ठाकप्रतिमा सा च निक्षेपविहिताऽत्र वा । बानीताऽमितवेगेन उवायां स्थापिता पुनः ॥ २९ ॥
 विठाक्य प्रतिमामेतां कर्कण्डाल्यो" नराधिपः । जघोत्पनमध्यस्थां चक्रारयं विभुदधी ॥ ३० ॥
 इदं कथान्तं भयं भयानां निगदस्वमी । जिनराद्यन्तनिष्पात्वा सूरयस्त्रास्त्रवेदिनः ॥ ३१ ॥

1 एक विदिनेस ५ (स्त्रिभुव). २ पञ्च करके ३ एकत्र सुमय, 4 अ कल्पयन्तीम्य 5 एक
 देवताये 6 एक तरके 7 प सुप्यं ८ एक सुभतविरय, 8 [पय], 9 प सुप्यं, 10 सुवर्णरय,
 10 पञ्च तटीका 11 क करेगालो

अत्रान्तरे सुरा स्वर्गेऽमितवेगधरो महान् । अवधिज्ञानमासाद्य दध्याविति स धीरधी ॥ ३२ ॥
 सुवेगस्त्रेवरो दिव्यः कनीयान् मे सहोदरः । पञ्चतां प्राप्य मिथ्यात्वात् क धोत्सवः सुधीरधी ॥ ३३ ॥
 अवधिज्ञानतो दष्टः पृतिपर्वतमस्तके । सितदन्तो महाहस्ती प्रात्प्यगिरिसनिम् ॥ ३४ ॥
 अमुप्रतानि पञ्चापि त्रिमिः सह गुणप्रतै । शिञ्जाप्रतैः अतुर्मिष रात्रिमोचनवजनम् ॥ ३५ ॥
 मधु मधं तथा मांसं पशुवरपरिन्मुतिम् । सम्यक्त्वपूर्वकं देवो आहयामास त गजम् ॥ ३६ ॥
 सागारधर्ममादाय मुनिदेवोपदेशतः । दध्नो हस्त्रिवरस्तत्र सदात्मेकनतत्परः ॥ ३७ ॥
 पापोऽह पापकर्माऽह पापनिर्मितदेहकः । पूर्वजन्मान्तरप्रत्यक्षिर्पन्मत्सुपागतः ॥ ३८ ॥
 गच्छन् महादधीमये क जिनार्षां क योनिनम् । पर्याम्यत्र नये भीमे दष्टं मे पुण्यतो द्वयम् ॥ ३९ ॥
 एवं वैराग्यमापन्न कुञ्जर प्रथितोक्य सः । भूयो देवमुनिः प्राह स्नेहनिर्ममानसः ॥ ४० ॥
 प्रदेशेऽस्मिन् गन्धाधीष पार्श्वदेवप्रयातना । निष्ठातपूर्वा साऽस्माभिस्त्रिष्टवषापि निश्चितम् ॥ ४१ ॥
 अतः सरोवरपद्म्यात् पद्मापादाय भक्तिः । इष्टाऽमूर्तिर्बिन्दुं पाशु त्रिकूट तक्षुतिं कुरु ॥ ४२ ॥
 यदा क्षेत्रेऽपि त्विमांशं मुत्स्वाय च ब्रवीष्यति । तदा त्व सर्वमाहारं हित्वा सहेस्वनां कुरु ॥ ४३ ॥
 अग्रवं स्वं निषेधास्मामितवेगस्त्रेगधरः । इदमुक्त्वा गज शीघ्रं मुनिदेवो ययौ दिवम् ॥ ४४ ॥
 गजः क्षेत्रे पद्मानि पृष्टीत्वा सरसो जलम् । विस्तीर्यपश्चिमीपत्रे सितमुच्छसमाकृतिः ॥ ४५ ॥
 अमिषिन्य जलेनाथा पशैः पूजां विधाय च । त्रिःपरीत्य त्रुतिं कृत्वा मन याति सुतीक्ष्णः ॥ ४६ ॥
 जयेह भरतक्षेत्रे मर्ष्यन्स्रस्रफलप्रदे । स्थितं तदक्षिणे भागे शिञ्जयावमहीमूतः ॥ ४७ ॥
 पुरं च चक्रवाक्यस्य रथनपुरपूर्वकम् । धनदस्य पुरस्य च करोति विजिगीषुताम् ॥ ४८ ॥
 तत्र नीलमहानीतौ भवेतां आतरो परौ । युद्धे पराभितावन्यैर्विषाधरकुमारकैः ॥ ४९ ॥
 महापराक्रमोपतैः स्वधीयमलशालिभिः । विषाधरैः विषायाशु घाटितौ तौ स्वपत्तनात् ॥ ५० ॥
 धाराशिवप्रपात्यां^१ च दृष्ट्वा निक्षेपयातनाम् । भूयो विषा भविष्यन्ति धानयाऽवस्यया द्वितौ ॥ ५१ ॥
 अमीरास्यमहादेशे तेरास्यनगर परम् । तदा नीलमहानीतौ प्रपातौ विजिगीषया ॥ ५२ ॥
 सर्वत्र विषयेऽमुष्मिन् ये केचन महानृपाः^२ । तान् सवान् स्वपशे कृत्वा निर्गतौ सत्सुरात् पुनः ॥ ५३ ॥
 तेरादक्षिणादिग्भागे गम्भूतित्रयसंगतम् । अज्वान तावतिक्रम्य प्रविष्टौ मीपज वनम् ॥ ५४ ॥
 तत्र धाराशिवामिष्यौ महाबलमन्वितौ । सर्वमित्प्रपिपौ मिक्षौ वसतः स्र बतोलक्यौ ॥ ५५ ॥
 ततो नीलमहानीतौ विषाधरकुमारकौ । आगत्य पृजितौ ताम्या विनीतान्यां घनादिना ॥ ५६ ॥
 नीलेन आतृमुक्तेन समामप्यस्थितेन तौ । इदं प्रयोचन पृथौ तदानीं पुरतः स्थितौ ॥ ५७ ॥
 विषरक्ष्णां बने बस्तीं भवत्सूयां शूरमीतिदे । किं क्वपि दृष्टमाभ्यं सुषविस्सयकारणम् ॥ ५८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं धारस्तथा शिवसमन्वितः । जगाद दृष्ट्येमाज्यं नीलं आतृसमन्वितम् ॥ ५९ ॥
 अमिषिबन् जलैरर्ष्यं पूजयन् कल्लैस्तथा । महासरोवरपृथीते क्षेत्रे त्रिःपरीत्य तं ॥ ६० ॥
 गिरीन्द्रसङ्घाकरो मन्दमन्दगतिक्रियः । अस्माभिः स मजन् दृष्टो राजन् सिततनुः कर्तुः ॥ ६१ ॥
 वतो नीलमहानीतौ तदानीं तत्सुरसरौ । प्राप्य बस्तीकस्तंस्वानं दृष्टवन्तौ महागजम् ॥ ६२ ॥

1 प पंजुरी 2 प सुमम् फज्ज बुकलमिरय. 3 फज्ज भोगिण्यम्. 4 प सुमम्, फ बुकल्य, अ बुकल-
 मिरय, 5 पज्ज 'पञ्चान्यादाव. 6 प चतुःकुलकम् फ चतुःकुलकमिरय अ चतुःकुलकमिरय. 7 फ लिङ्गसुष-
 प्पाहस्ती. 8 प बस्तीकया 9 प सुमम्, फज्ज बुकलमिरय. 10 फ जयवस 11 प सुमम्, फ बुकल्य
 अ बुकलमिरय 12 अ प्रतया 13 प वैशिम्याराहव 14 [अपैरर्ष्य].

- कुवन्तं नीरसंघेन वामदूरसं सेवनम् । पूजयन्तं तथा पथैः क्लेष बहुमक्षितः ॥ ६३ ॥
 त्रिपरीत्य कृतस्नानं मुनिविन्यस्तमस्तकम् । शुक्लीकृतनमोदेशं वामदूरपुरस्मितम् ॥ ६४ ॥
 पद्येपवासमादाय तस्युर प्रीतमानसौ । तदा नीलमहानीलो तस्मिन्सौ विचक्ष्मणौ ॥ ६५ ॥
 देव ॥ तौ समालोक्य वस्माकपुरतः स्मितौ । स्वरूपं दर्शयामास तत्रच्छिप्रीतमानसा ॥ ६६ ॥
 क्रमिर्धं पतवौ मद्रौ बन्तीक्ष्मण मनस्विनौ । श्रुतं प्रयोजनं बत्सौ मम क्षीघ्रं सुश्रुतौ ॥ ६७ ॥
 देवतावाक्यमाश्रय प्रोक्ष्य तौ तत्रै तक्षम् । सितावत्र प्रयत्नेन मन्त्रे स्वपदवाच्यम् ॥ ६८ ॥
 देवता तद्वचः श्रुत्वा जगदितौ स्फुट्यक्षरम् । श्रूयतां महतो मद्रौ सत्यं षन्मि सुखप्रदम् ॥ ६९ ॥
 अथ पार्श्वविनेन्द्रस्य निखाताऽर्षाऽवतिष्ठते । मया निवदितं सत्यं अपुना कुर्वते हितम् ॥ ७० ॥
 तद्वाक्यतोऽमुतस्त्वाम्यामुस्त्वाता प्रतिमा सक्र । सहस्रस्रम्भसंपुके क्यने स्वापित्वा पुनः ॥ ७१ ॥
 ५ फास्तुनाद्यष्टिकायां च दिनान्यष्टौ महामहम् । कृत्वा नीलमहानीलो सविद्यौ स्वपुरं गतौ ॥ ७२ ॥
 बन्धे तु सुराऽज्येपां बदन्ति वधनं पुरं । आचार्याणां क्रमापातं सत्यं तदपि जायते ॥ ७३ ॥
 बन्तीक्ष्मन्तात् समादाय कर्कशास्येन मृमुखा । सहस्रस्रम्भसंपुके क्यने स्थापिता सक्र ॥ ७४ ॥
 इष्टोस्त्वावामिमामथा कुक्ष्यते मक्षितस्य । सत्सेवनां चक्रपसौ हस्त्रिकृतगिरौ तदा ॥ ७५ ॥
 नानातृपकृत्वाये कृत्ये माईन्द्रनाम्नि । जातो महर्षिको देवो ह्यकुङ्कुमवर्णितः ॥ ७६ ॥
 ६ मयं नीलमहानीलप्रातुसुगमस्य तच्छ्रुत्वात् । दृष्ट्वा पार्श्वविनेन्द्रस्य प्रतिमां परमोदयाम् ॥ ७७ ॥
 छिन्ना या सक्रञ्च विषाः संग्रामे क्षेत्रेभ्यः । महाप्रभावयुक्तस्ताः प्रादुरसन् सुचमत् ॥ ७८ ॥
 नीलस्य कुवतो रान्यं महानीलस्यं तथा । तेऽपुरवरे भेष्टी धनमित्रोऽभवद्दनी ॥ ७९ ॥
 तत्राप्या रूपसंपन्ना धनोपपदिका मतिः । एकोऽस्य धनदद्यात्सो गोपात्ये धनपाठकः ॥ ८० ॥
 बन्धदा गाः समादाय कर्णं शृण्वन्नन्वितम् । नदीसरोवरक्रीर्णं जगामार्थं कर्तुं मरुत् ॥ ८१ ॥
 ७ दृष्ट्वा सरोवरं तत्र जलप्रतिपञ्चितम् । एहाम्यत्र वरं पथं बभूवाम्य मतिस्त्रदा ॥ ८२ ॥
 देवतारक्षिते तत्र सपथं सरसि स्फुटम् । प्रवेष्टुं तमते मासौ बडवानपि मयाधः ॥ ८३ ॥
 तत्रैकं मुग्धभावं धनदत्तेन शोभनम् । प्रतिस्थान्तमहापथं गन्धानोदितदिरमुत्सम् ॥ ८४ ॥
 सपथं तत्र संवीक्ष्य रोपतोपसमन्विता । मुग्धभावसमासुक्तं तं जगौ नागदेवता ॥ ८५ ॥
 सर्वलोकप्रधानस्य देवदेवस्य षाठक । त्वया क्षिरसि कर्णस्य मक्षिनिभरपेतसा ॥ ८६ ॥
 ८ यथेवं न करोपि त्वं महत्प्रस्त्रलुखावहम् । तथा तव स्वहृत्तेन निग्रहं निरुषाम्यहम् ॥ ८७ ॥
 शतपथं तदादाय त्रिपुथं गन्धव्यवितम् । धनदत्तं पुरं प्राप्य दप्याविति सविस्मितः ॥ ८८ ॥
 धनदत्तो मम भेष्टी सर्वलोकमहत्तरः । सर्वस्वामी पुनः सर्वः स्तूयते प्रीतमानसैः ॥ ८९ ॥
 तेन तन्मान्तिर्कं प्राप्य पार्श्वार्जां करोम्यहम् । इति पञ्चरत्नस्यो भेष्टिनः पुरतः सक्रः ॥ ९० ॥
 धनदत्तं समालोक्य पथदहन् पुरं स्मितम् । धनमित्रो जगदितं पुत्रं किं कर्तुमुपतः ॥ ९१ ॥
 ९ निश्रम्य भेष्टिनो वाक्यं धनदत्तो जगत्सुम् । सर्वलोकगरीयासां मरुतः पुत्रिताः सताम् ॥ ९२ ॥
 पुष्पाकं तेन कर्मण्यं पद्येनानेन पादयोः । क्रामि पूजनं तावत्सर्वलोकमनप्रियं ॥ ९३ ॥
 धनदत्तवचः श्रुत्वा धनमित्रो बभाष तम् । यस्माकं सवदा म्यामी नीलः पूज्यः सतमपि ॥ ९४ ॥

1 [कृष्णम्] 2 पञ्च विद्यम् 3 पञ्च पुरं विष्टौ 4 क बन्धने 5 प कुम्भम्, पञ्च पुष्पम् 6 प क्षिप्रकृतविद्यम् 7 प वरम् (ऋषयः) 8 पञ्च रत्नस्यम् 9 क मरुतःपुष्पाकम् 10 कञ्च निरुषाम्यहम् 11 [विष्टुर्द] 12 प विष्टुवचम् 13 प मरुतःपुष्पाकम् 14 प कुम्भम्, पञ्च पुष्पम्

तेनाह स्व च' सप्राप्य तत्समीपं त्वरात्नित' । अनेन श्रुतप्रेष कुर्वे तस्य पदार्चनम् ॥ ९५ ॥
 राज्ञाय घनदत्तेन मथितो नीलनामकः । सर्वलोकागुरुः श्रीमान् सर्वलोकात्मकः ॥ ९६ ॥
 समस्तसाधिताराति' समस्तजनवधुम् । तेन तेज्जेन पद्मेन पूजयामि पदाम्बुजम् ॥ ९७ ॥
 आकर्ष्य घनदत्तस्य वचनं मञ्जित्वरम् । तदा नीलो वमाणं जिनमक्षिपरायण' ॥ ९८ ॥
 सर्वलोकागुरुर्नाहं नाहं पूज्योऽखिलैर्भने । पूजयानेन पद्मेन सर्वसत्त्वहितं मुनिम् ॥ ९९ ॥
 नीलखेटवष' भ्रुत्वा घनदत्तो मुनिं बगौ । पूजयामि भवतादौ पद्मेन त्वद्गुरुवत् ॥ १०० ॥
 निश्चम्य तद्बभौ मौग्धं बगादेमं यतीश्वर' । नाहं भवामि सर्वस्य लोकस्य गुरुर्वदित' ॥ १०१ ॥
 त्रैलोक्यस्य गुरुः श्रीमान् छत्रप्रथविराजित' । सिंहासनोपविष्टोऽप्यजिनं पूज्यं सुगमुरै' ॥ १०२ ॥
 तेन स्वमस्य वन्द्यस्य पूज्यस्य विशुद्धाधिपै । पूजां कुरु महामत्स्या कर्मणेन विक्रयिना ॥ १०३ ॥
 जैनस्य पादपद्मस्य घनदत्त' प्रपूजितम् । एकेन श्रुतपत्रेण चकार बहुमञ्जित' ॥ १०४ ॥
 पद्मपूजावसाने च जिनं नत्वाऽस्तिमञ्जित' । घनदत्तोऽगमद् गेहं घनमित्रसमं मुदा ॥ १०५ ॥
 भद्रास्ति भरतक्षेत्रे भावस्ती नगरी परा । घनधान्यसमास्त्रीणां भानदी नगरीव सा ॥ १०६ ॥
 नागदत्तोऽभवदस्मान्मिम्यो' घनपतिर्महान् । नागदत्ता प्रिया चास्य नागिनीव कलस्त्रना ॥ १०७ ॥
 नागदत्तस्य तस्यैको नित्यनोभी द्विभो गृहे । नागदत्तासमं सोऽपि विधर्मं कुरुते तराम् ॥ १०८ ॥
 तथेक्षितं परिश्राम्य नागदत्तो विशुद्धधी' । मुने' सागरसेनस्य समीपे सोऽप्यहोत् तप' ॥ १०९ ॥
 उग्र तपो विधामासौ धामान्यनखुष्करम् । नाके मनोहरो देव' सजातस्त्रपस' फलत् ॥ ११० ॥
 ततोऽजतीर्य तत्राकाशागदत्तचरः सुर' । बभ्रुपाठस्य चम्पार्यां वसुमत्यां सुतोऽभवत् ॥ १११ ॥
 दन्तिवाहननामाऽयं रूपराजितविग्रह' । कञ्चविज्ञानसंपन्नो रूपीव मकरध्वज' ॥ ११२ ॥
 तया समं वसंस्त्रात्र चिरकालं स माहन । फलेन पञ्चतां नीत' फलो हि बलवानकम् ॥ ११३ ॥
 संसारं स परिग्रम्य कलिङ्गविषये महान् । जातो दन्तिपुरादप्यां नमदातिलकः कटी ॥ ११४ ॥
 कथाचित् केनचिच्चत्र स्वस्य गौरवमिच्छन् । आनीतः प्रामृत हस्ती दन्तिवाहनमुमुक्षुः ॥ ११५ ॥
 धामलिङ्गौ पुरे श्रेष्ठी बभ्रुमित्रो महाभन' । तस्य मार्याऽभवत् तन्वी नागदत्ता प्रियवश ॥ ११६ ॥
 नागदत्ता चिरं आन्त्वा संसारे सारवन्ति । बभ्रुव चानयो पुत्री भनोपपदिन्व मतिः ॥ ११७ ॥
 नाकन्दनगरे श्रेष्ठी घनदत्तोऽभवदनी । उपासकोऽस्य मार्या च घनमित्राऽतिक्रिपिणी ॥ ११८ ॥
 अनयो' प्रेमसंसर्गधेतसो मीतिकारकः । रूपी जिनयसपन्नो घनपाठोऽभवत् सुत' ॥ ११९ ॥
 पाठदित्ससमानाम घनपाठाय धीमते । दत्ता बनवती' तस्मै पितृभ्यां मीतिकारिणी ॥ १२० ॥
 अन्या स्वसा द्वितीया स्याद् घनभी' भीसमप्रमा । रतिकूपसमाकरा कञ्चित्त्वेव कलस्त्रना ॥ १२१ ॥
 विषये वत्सकावल्यां कौशाम्बी नगरी भ्रुत्वा । नृपोऽस्यां बभ्रुपाठोऽभूद् मार्यां वसुमती पुरा ॥ १२२ ॥
 बभ्रुदत्तोऽस्य सन्धेष्ठी भावको जिनमञ्जितः । घनभीरस्य सा दत्ता पितृभ्यां भाविक्राऽभवत् १२३ ॥
 एवं सति गते काले बभ्रुदत्तो मूर्तिं स्रुत् । नागदत्तातिशोकेन कौशाम्बीनगरीमिता ॥ १२४ ॥
 विदोक्य मातरं प्राशं नागदत्तामिवां पुरा । प्रोत्वाप्य खेदतो बाहं घनभीराकिञ्चित् ताम् ॥ १२५ ॥
 परस्परकृतारोदं सुखदुःखसमागमम् । माया सुखं तथा तस्यै खेदनिर्हरमानसा ॥ १२६ ॥
 अन्येषुर्नागदत्तां च घनभीर्निजमातरम् । तिनाप्य मुनिसामीप्य शोकमन्त्रनसुखाम्बुजाम् ॥ १२७ ॥

1 [तां च]. 2 पक्कञ्च सुम्भम्. 3 पक्कञ्च सुम्भम्. 4 पक्कञ्च सुम्भम्. 5 पक्कञ्च विष्णुम्. 6 प
 (अनवरत्नं घनदी). 7 फ नवेदसाभिन्नो 8 फ omits some words. 9 पक्कञ्च सुम्भम्.
 10 पक्कञ्च घनदी

- शुभरीमोजनं हित्वा नागदत्ता मुनीरजात् । सुताधनमतीपार्श्वे नाठन्दनगरं ययौ ॥ १२८ ॥
 सुतां धनमती प्राप्य रात्रिमोजनकं तथा । पुत्रीसंसगतो नूनं विहितं नागदत्तया ॥ १२९ ॥
 कौशाम्बी नगरी प्राप्य मुक्त रात्रौ तथा पुनः । एष वारत्रयं भयं रात्रिमोजनकं प्रवृत् ॥ १३० ॥
 पुनश्चतुर्थवत्सयां कौशाम्प्यास्वपुरीस्थिताम् । कनिष्ठकं सुतां प्राप्य नागदत्ता वृत्तिं गता ॥ १३१ ॥
 ' शुभाशुभाशुभोपेत्य' वसुपालस्य तस्युरि । जाता वसुमतीगर्भे सुता कर्मानुमावृत ॥ १३२ ॥
 यदा च गर्भसंभूता सक्त वसुमती तदा । आसक्तशक्तिमी रोगैरुद्धृताऽजीव दुःखदैः ॥ १३३ ॥
 जातमात्रां निषायात् मञ्जूषायां प्रयत्नतः । कौशाम्प्यां वसुपालस्य वसुमत्यां सुतामिमां ॥ १३४ ॥
 मुक्तां कर्मानुभावेन पूर्वोत्पन्नं बलीयसा । उभ्यां वर्षयतां कोऽपि कूपया पुष्परश्मिताम् ॥ १३५ ॥
 इत्यश्रिताहुतीरत्नरत्नकचलसंभृता । निर्विण्णया महादेव्या निश्चिन्ता यमुदाहृदे ॥ १३६ ॥
 ' तरीष कष्टमञ्जूषा प्रसाहसातिवैमत । नीयमाना प्रयागे' सा प्राप गङ्गाप्रवाहकम् ॥ १३७ ॥
 अत्रकालस्यमहादेशे चम्पायां पुरि मृषति । दन्तिवाहननामाऽऽसीद् वसुमित्राऽस्य वत्समा ॥ १३८ ॥
 चम्पापुरीसमीपेऽस्ति कुसुमोपपदं पुरम् । कश्चिकः कुन्ददन्तोऽस्य माया कुमुददन्तिकश्च ॥ १३९ ॥
 तदानीं कुन्ददन्तेन निर्मितेन पुराहृदि । गङ्गाप्रवाहदे इष्टा सा मञ्जूषा दिनानने ॥ १४० ॥
 सतीऽप्यी तां समादाय मञ्जूषां पाठिक्रसुताम् । आनयाम एहं शीघ्रं चक्रियं ह्यस्मानसः ॥ १४१ ॥
 ' मञ्जूषान्त' समादाय तां बलां सुकुमारिकाम् । मविष्यति मुता वेऽप्यी स्वकान्तायै फरे हरी ॥ १४२ ॥
 धृदि विषाय पाठय्याः क्षीरद्विविधियोगतः । पद्यावतीति तन्नाम कृतं कुमुददन्तया ॥ १४३ ॥
 क्रमेण यौवनं प्राप्य क्षमिमानसपीडनम् । पीनोवातकुचद्वन्द्या रेने पद्मावती वरम् ॥ १४४ ॥
 तदा विलोक्य तां कन्यां दन्तिवाहनमृषति । दप्यौ मनसि कस्यैषा क्षममाणसमाहृत ॥ १४५ ॥
 मास्त्रकारसुता राजन् कविता साऽस्य केनचित् । माचमित्वाऽप्य तां राजोपयेमे विचिन्ता ततः १४६ ॥
 ' दन्तिवाहनराजेन्द्रस्यप्रपुत्रदत्तमानसः । पद्यावत्यां कृत्रवत्या महादेशीपदं हरी ॥ १४७ ॥
 तदानीं कुन्ददन्तेन घृष्टेनाननं नृमुखा । मञ्जूषायां स वृत्तान्तं प्रारम्भोऽस्य प्रमापितम् ॥ १४८ ॥
 वसुपालस्य कौशाम्प्यां वसुमत्यां सुता वर । नामाश्रिताहुतीरत्नं रत्नकम्बलकोऽप्ययम् ॥ १४९ ॥
 एषाऽपि मूष मञ्जूषा सभमेतत् पुराहृतम् । विलोक्यैव च सर्वेषां संजातं प्रत्ययो महान् ॥ १५० ॥
 मुञ्चानस्य परान् भोगान् पद्यावत्या सहानया । रूपमौवनमुक्तस्य दन्तिवाहनमृमुनः ॥ १५१ ॥
 ' योऽप्यी गोपाठकस्यप्र पद्यनं कुतपूजनं । विष्टं पद्यावतीयमे जीवितेन परिष्कृतं ॥ १५२ ॥
 तस्मिन् ममम्पिते सत्त्वं दोहत्येऽस्ता वमूष च । रुपतां तद्रुमात्प्रेक्ष्य पश्येमां महीपति ॥ १५३ ॥
 मन्मनोत्वेषनानन्दे मयीवितनिषापिनि । श्रुतिं किं क्वचनं देवि सतीरं तव दुष्टम् ॥ १५४ ॥
 भर्तृवाक्यं समाकल्प्य जगौ पद्यावती वरम् । मद्रमात्रम्पितं सत्त्वं दाहत्येऽप्य ममेच्छ ॥ १५५ ॥
 नरवेषं समादाय यवता सह बलम । अपिस्त्य समुत्तुङ्गं नमदानिठकं गवम् ॥ १५६ ॥
 ' मये मुमति सत्तापं मन्दमन्दप्रगर्जितम् । प्रदक्षिणं क्षाम्प्यानु पदि चम्पायुः प्रभो ॥ १५७ ॥
 निशम्य तदुचो राजा ममदानिठकं दिपम् । स्वनेन कारयामास सारसङ्गितमण्डितम् ॥ १५८ ॥
 षोडशमरपापेनां हृत्तद्भेतुकमहत्स्यम् । पद्यावती महादेशीं नरवेषां चक्र सः ॥ १५९ ॥

1 क एतत् 2 क तुर्गिभ्यः 3 क तुर्गिभ्यः 4 क तुर्गिभ्यः 5 क मिश्रितवसुदेवे
 [मिश्रित वसुदेवे] 6 क तुर्गिभ्यः 7 क तुर्गे 8 क तुर्गिभ्यः 9 क तुर्गिभ्यः
 10 क तुर्गिभ्यः 11 क तुर्गे 12 क तुर्गे 13 [क्वचन] 14 क तुर्गिभ्यः
 15 क तुर्गिभ्यः

महादेवीं पुरं कृत्वा हस्तिनो मदशास्त्रिनः । पश्चात्सृष्टमारुहो दन्तिबाहनमुपति ॥ १६० ॥
 एवं प्रदक्षिणां यावद् विदधाति महीपतिः । स्वपुरस्य समापातस्तावत् कश्चिन्नमभर ॥ १६१ ॥
 गोत्रेण वासुदेगोऽप्य वासुदेगः सुहृत्प्रभो । रूपातिशयसंपन्नः षोडशभरणान्वितः ॥ १६२ ॥
 जनेन वासुदेगेन विषागजदरो दिशि । विसर्जितेन्द्रर्चापधीषिथ्रीकृतनमस्तु ॥ १६३ ॥
 एकैकं शीतलं विन्दु गन्धयुक्तं जलस्य च । किन्निवसर्जितोऽनेन मन्दं मन्दं समीरणः ॥ १६४ ॥
 तिलोक्य तं धनं धीमं मुञ्चन्तं जलविप्रुषः । समीरणं समाप्राप्य सुगन्धीमूतदिमुत्स्रम् ॥ १६५ ॥
 शल्लकीवननिभस्य नानातरुविशालिनः । नमदातिलकः कुम्भी संस्मारं स्वनिपविष ॥ १६६ ॥
 तदानीं सक्लोकानां पश्यतां पठिनामपि । महादन्तिपुराण्य्या सन्मुखो वलितः करी ॥ १६७ ॥
 तस्मिन् करिणि वेगेन गच्छति द्रुतलीलया । पद्मावतीं जगदेशं नीयमानं महादवीम् ॥ १६८ ॥
 मद्युतेन तवापीश्वरं शोपसर्गो महानयम् । भवद्विनाशमायातैधरा सर्वाऽपि नश्यति ॥ १६९ ॥
 तेन त्वं वृद्धशास्त्राग्रं गृहीत्वाऽऽसन्नगोचरम् । नगरजसमुत्तुङ्गाज्ञानाद्भवतः द्रुतम् ॥ १७० ॥
 अहं दुःखभरकान्ता स्वकमपत्तचोदिता । गब्रेन सह गच्छामि दैवमालम्ब्य भूपते ॥ १७१ ॥
 देवीं समाप्यं कृत्वा राजा तद्वचनादरम् । वृद्धशाखां समादाय हस्तिनोऽज्वततारं सः ॥ १७२ ॥
 देवीगुणान्तरम्योचैः स्मरन् दुःखितमानसः । भायानिद्रितचेतस्को जगाम स्वगृहं नृपः ॥ १७३ ॥
 पद्मावतीं समादाय कठिन्नविषयानुगाम् । नर्मदातिलको हस्तीं प्राप दन्तिपुरादवीम् ॥ १७४ ॥
 नानापद्मसमाक्षिणं हससारसनादितम् । समुद्रमिव तोयाळं प्रविशन्न सरोवरम् ॥ १७५ ॥
 तदा पद्मावतीं देवीं नमदातिलकप्रदरम् । उषीर्यं मूर्धरोत्तुङ्गादुत्ततारं जलाङ्गुलम् ॥ १७६ ॥
 जलदेवीन सा तस्मीं सरोवरतटे तदा । न्यप्रोषपादपाषाणा वीश्रमाणा दिगन्तरम् ॥ १७७ ॥
 अत्रैकक्षणमास्थाय तदा पद्मसरोवरात् । उषीर्यं सहसा दन्तीं जगाम स्वमनीषितम् ॥ १७८ ॥
 पद्मावतीं च तत्रत्वमात्मकारेण साधुना । तदा दन्तिपुरम्यान्ते षष्ठा शतमेन सा ॥ १७९ ॥
 पद्मदेवीमिवात्लेक्य रूपयौवनसगताम् । भगिनीप्रेमरागेण निन्ये तां स्वगृहं सकः ॥ १८० ॥
 तस्मिन् दन्तिपुरे साध्वीं तद्गृहे भोजनान्निकम् । कुवतीं प्रीतचेतस्का तस्मीं पद्मावतीं सुखम् ॥ १८१ ॥
 यावत्सिद्धिं सा तत्र पुष्पाण्यादाय शालिकः । जगाम तानि विक्रेतुं ग्राममन्यं धनेच्छया ॥ १८२ ॥
 विपरीतमनोवृत्त्या तावत्प्रापया गृहात् । निघाटिता तया साध्वी प्रसवानेहसि द्रुतम् ॥ १८३ ॥
 ततो दन्तिपुरसंघं नानाऽनोद्भुदसकुलम् । सका महामयं नाम श्मशानं प्राप मीपजम् ॥ १८४ ॥
 सर्वलक्षणसंपन्नं सर्वावयवमुन्दरम् । प्रसूता दारकं तत्र तदा पद्मावतीं शुभम् ॥ १८५ ॥
 तोपशोकसमायुक्ता पात्यादित्यसमप्रमम् । पश्यन्तीं शालिकं तत्र तस्मीं सा ब्रह्ममानसा ॥ १८६ ॥
 अश्रान्तरे महामीमो शालिको विषयः । पितां मातङ्गरूपेण तां स रक्षन् विविष्टे ॥ १८७ ॥
 एषा तां दूरेऽस्थो विनयानतविग्रहः । पद्मावतीं महादेवीं प्राह विषाधरो गिरम् ॥ १८८ ॥
 यथा भगवति स्पष्टं महत्तान्त्रप्रवृत्तकम् । आकर्षयेकचिद्येन समासेन ब्रवीमि ते ॥ १८९ ॥
 अत्रान्नि भरतश्रेष्ठे जम्बूद्वीपोपलङ्घिते । सवरूपमयस्तुद्रो विजयाप्यो महीपरा ॥ १९० ॥
 तत्रान्नि दक्षिणभ्रमण्यां मणिप्रासादभासितम् । पशुविषाधगवांसु पुरं विपुत्रम परम् ॥ १९१ ॥
 तत्र विषाधरापीशो राजा विपुत्रमः प्रभुः । भन्तुं सन्महादेवीं विपुलेष्ठा प्रमोऽवता ॥ १९२ ॥
 तत्पुत्रो शालिकोऽहं हेममात्रं मन प्रिया । दक्षिणाशां प्रहत्याना निवृत्तलक्ष्यदेशतः ॥ १९३ ॥

- कृत्स्नविषयसाम्प्रविषयस्यापि सुखित । सन्धौ रामगिरिमासि त्रिष्ठिसन् शिखरैरनम ॥१९४॥
 तस्योपरि यतो मेऽरं विदुमावत्तिमासिन । विमानं क्रमय नाम जगाम स्थिरतामिदम् ॥ १९५॥
 ततो मया हृतं मठे कृत्वा विमललोकनम् । अपो विलेकितं पश्चात् सप्रमासकचेतसा ॥१९६॥
 एवं विलेकिते तत्र वीर सत्यमतो मुनि । सर्वसत्त्वानुकम्पी च मया दृष्टाऽपवर्जित ॥ १९७ ॥
 इष्टैर्न योगिन तत्र ध्यानाचलमधिष्ठितम् । धर्मं भाषणोपेत परिष्यात्तमिदं मया ॥ १९८ ॥
 प्रियायुक्तस्य मेऽनेन गच्छतो दिवि सत्वरम् । नगे श्रीहितुकामस्य विमानं स्तम्भितं कमम् ॥१९९॥
 उपसर्गो मयाऽप्यस्य मद्रतिप्रश्नकारिण । कोपाद्भिषातुमारण्य पापावसमचेतसा ॥ २०० ॥
 एवं कृतवतो मेऽस्य मुनिना क्षोपमीशुपा । दुष्टचेतोचितान्याऽस्य दत्तं ज्ञापोऽयमीदृश ॥२०१॥
 भया पाप दुराचार धर्मवर्जितचेतस । भूयात् तं सर्वविषयानां छेदं कारय्यवर्जित ॥ २०२ ॥
 तच्छापात् साधुवाक्येन विद्याच्छेदो मम स्फुटम् । जातो म्यो मया साधुविद्वेषो हीनचेतसा ॥२०३॥
 सर्वलोककृतानन्दं सर्वलोकप्रयापार । मम धर्मविहीनस्य कथं ज्ञापो गमिष्यति ॥ २०४ ॥
 निश्चम्य मद्रथो योगी तदानीं कृमयाऽऽरुधी । जगद् मामिति स्पष्टं दिव्यज्ञाननिरीक्षणम् ॥२०५॥
 अस्त्यङ्गास्वमहादेसे जम्पायां पुरि भूषति । दन्तिवाहननामाऽस्य माया पद्मावती पत् ॥२०६॥
 यर्मिणी तां समादाय नमदातिःकः करी । कृत्स्नविषये दिव्ये पुरं दन्तिपुरं गत ॥ २०७ ॥
 तत्र राजा प्रजापाल्ये बलवाहननामकः । बभूव सत्रिया चार्वा विनीता बलवाहना ॥ २०८ ॥
 पृथिवीमण्डलेपेतभतुरङ्गबलन्वित । धनी पुनरयं राजा पुत्रहीनोऽवतिष्ठते ॥ २०९ ॥
 अत्रैव नगरे सार मात्स्यकरो भयमिष । तत्रार्था मारिदत्ताऽऽख्या कूरनिष्ठुरमानसा ॥ २१ ॥
 पूर्वोक्तदन्तिना नीतां तर्कं दन्तिपुराटवीम् । मात्स्यकारो मटसत्र द्रक्ष्यति प्रीतमानसः ॥ २११ ॥
 मात्स्यकरेण सा नीता स्वकीयं गृहमाहरात् । मूय प्रसवकरत्नेन चाटित्यं मारिदत्तया ॥ २१२ ॥
 प्राप्य भीष्मं श्मशानं च सर्वसङ्घसमुत्तम् । पद्मावतीं सुर्वं तत्र प्राप्स्यति स्थिरचेतसा ॥ २१३ ॥
 कुमारं सुकुमारं सर्वलोकमनोहरं । पृथिवीमण्डलेऽमुष्मिन् स भविष्यति भूषति ॥ २१४ ॥
 पद्मावतीं महादेवीं प्रसूतां वारकं तथा । श्मशाने पश्यसि क्षिप्रं वात्सवित्समप्रमम् ॥ २१५ ॥
 पुनस्तं वात्सकं दिव्यं स्फुरन्तं तनुतेजसा । गृहीत्वा स्वगृहं नीत्वा वृद्धिं प्रापय सांप्रतम् ॥ २१६ ॥
 ततोऽसौ वर्जितस्तत्र यस्मिन् कले महागुणम् । राभ्यं प्राप्स्यति विस्तीर्णं पुरे दन्तिपुरे परे ॥२१७॥
 तस्मिन्ननेहसि प्राप्ते यवतां सातुरागत । भविष्यन्ति पुनर्विधा मुनिना गदितं वषः ॥ २१८ ॥
 मुनेरदेऽत्रैतन्नवि श्मशानं भीषणाकृतिम् । इमन्तं कलत्मासाय रक्षद्ब्रह्मिदं स्थित ॥ २१९ ॥
 पूर्वं निषेधितोऽस्माकमादेशो मुनिना यकः । सक्रोड्धुना हि संजातो नान्यथा मुनिमावितम् ॥२२०॥
 तेनैव वारकं मठे स्वगृहं प्राप्य वेगतः । वर्षापवाम्यतो वातं मावर्षां त्वं करिष्यसि ॥२२१॥
 विद्याकरवधं भुत्वा तत्र पद्मावतीं जगौ । एवमस्तिवति मे ज्ञाता पुत्रयत्नं करिष्यसि ॥ २२२ ॥
 नत्वा पद्मावतीं मत्स्या गृहीत्वा स्वस्तुर्वं पुन । वात्सेवो जगामासु स्वगृहं ब्रह्माम्भ ॥२२३॥
 तत् समादरं तस्यां श्लोहनिर्मरमानसः । वात्सकं हेममात्मया वात्सेवो बहौ करे ॥ २२४ ॥
 मन्दिरे वात्सेवस्य हेममात्मप्रयत्नाः । वृद्धिं यववसौ स्वैवात् तदानीं वातचन्द्रमा ॥ २२५ ॥
 पद्मावतीं महादेवीं दित्वा तत्र श्मशानकम् । तस्मिन् दन्तिपुरे तस्मै विनानि क्षनिचिपत् ॥२२६॥

समाधिगुप्तिमानस्य मुनि मोगपराभ्युत्थी । पद्मावती प्रवशात्र मुप्रतायाऽन्तिकेऽम्भ ॥ २२७ ॥
 पृतादिपुङ्गवन् पुरान् मोदकान् शोकरतिनी । पद्मावती समादाय पाटदेवदृष्ट ययौ ॥ २२८ ॥
 मक्ष्यमोन्यादिक दत्त्वा तनयाय मन-प्रियम् । विलोक्य स्नेहत पुत्र ययौ सा स्वमनीषितम् ॥ २२९ ॥
 मन्यद्वाऽऽगत्य त स्नेहात्कर्तुं वीक्ष्य सा पुनः । कण्डूकन्धूसमायुक्तं पादौ चाम्य मुदुःखिता ॥ २३० ॥
 विषाय नन्दनम्यागु पाटदेवपुर-सरम् । ककण्डारत्या गुणोपता पद्मावत्ययिक्र ययौ ॥ २३१ ॥
 कुमारोऽपि क्रमेणार्थं कर्कण्डाल्यो महानमत् । श्मशान जनकेनासी रक्षन् सन् स वित्तिष्ठते ॥ २३२ ॥
 कपालात्तन्धमशानम्यात् त्रयो वंशाः समुत्थिताः । एको मुखेन नियातो द्वात्रिंशत्यां विनिगती ॥ २३३ ॥
 अथ संचेन समुत्तै महताऽर्जघमीरुणा । दिव्यादिज्ञानसंपन्नौ गुणशीलमहोदधी ॥ २३४ ॥
 विहरन्तौ तत्रै कापि तदा दन्तिपुरान्तिके । यशोवीरादिकौ भद्रौ तस्यतुन्तस्मशानके ॥ २३५ ॥
 एको युवा यत्तिमत्र दृष्ट्वा वंशत्रय वगौ । पस्याभयमिद नाय लोकविशयकारणम् ॥ २३६ ॥
 इदं नरशिये मित्वा त्रयो वंशा विनिययुः । यशोभद्रौ विलोक्येमान् जगादेर्म विशुद्धधीः ॥ २३७ ॥
 अत्रपञ्चाङ्गुशानां च यस्य दण्डा मनोरमा । इमे वंशा मविप्यन्ति स राजा सकलाभनी ॥ २३८ ॥
 मुस्ता मुनेर्वचः सत्यं सुमतिप्राप्तगुणस्तदा । तिष्ठन्नेकोऽत्र दृष्ट्वासा दप्याविति स चेतसि ॥ २३९ ॥
 अत्रमाणं न जायेत मुनिवाक्य महीक्षते । अवश्यमेव कृतप्य मया गन्धमतः स्मिरम् ॥ २४० ॥
 मन्यदा भिन्तयित्तेदं छित्त्वा वंशत्रय ततः । गच्छन् स माहनः क्षीभ ककण्डेन विलोकिन् ॥ २४१ ॥
 दृष्ट्वा पलायमानं तं सर्वश्रेष्ठं दृष्ट्वेतेतसम् । ककण्डेन त्रयो वंशा गृहीत्वास्तस्यदरम् ॥ २४२ ॥
 ततः स सुमतिर्विप्रः कुमार वीक्ष्य रूपिणम् । सवलक्षणसपुणं दर्श्यां विस्मितमानस ॥ २४३ ॥
 यो यथा मुनिनाऽऽदिष्टः समस्तभगनीतठ । राजा सोऽज्य मया दृष्टो भूपतिर्न भवाम्यहम् ॥ २४४ ॥
 ककण्डोऽजाचि विप्रेण मयां त्रिस्वयमीसुषा । मो मो कुमार महाक्य भूयनामेकचित्त ॥ २४५ ॥
 वंशत्रयमिदं वीक्ष्य श्मशानस्वितसाधुना । आदेशोऽज्य समादिष्टो मसुरोऽवितयो महान् ॥ २४६ ॥
 यो मेदिनीतले क्रोऽपि वंशनेतान् गृहीप्यनि । स मविप्यनि भूपाठः साविताराविमण्डलः २४७ ॥
 इदानीं सोऽज्यमादेश संयातो यो यतीरितः । तेनास्त्रिमहीमप्ये भूनिस्त्र मविप्यसि ॥ २४८ ॥
 वशो मावी तवैकोऽत्र सितपत्रम्य दण्डकः । अन्योऽङ्गुशम्य मुक्तम्य प्यत्रम्यान्वो ययाक्रमम् ॥ २४९ ॥
 तेन वंशत्रयम्यापि स्वया यन्नो विधीयताम् । यस्य कृतेऽत्र वंशम्य भ्रियमेपि हि भूने ॥ २५० ॥
 तत्र राभ्ये हि संजात मम मप्रिपदं स्वया । अवश्यमेव दातव्यं धमनिमित्तभक्तसा ॥ २५१ ॥
 एव निगप तं तत्र सुमतिः सुमतिर्विचः । जगाम प्रीतचेतस्क्रान्तानी निजमात्मयम् ॥ २५२ ॥
 ककण्डोऽपि तस्मान् वंशानादाय द्विजपामितः । श्मशानभूयमूठं च सुजोऽज्यं भ्रमदानय ॥ २५३ ॥
 अथ दन्तिपुराधीशो राजाऽयं षट्वाहनः । पुत्रहीनो गुणापातो ममार वसुधाविपः ॥ २५४ ॥
 रान्ययोग्यो न कोऽप्यस्त्रि तदंशं प्रथिते मुनि । तदभावेऽस्त्रिमे' छेक्रे जगामाकुलतां पराम् २५५ ॥
 शानं विषाय नीरेण कुङ्कुमेन च चचनम् । मुगन्धिपुष्पमाटास्य तथा धूपेन धूपनम् ॥ २५६ ॥
 तूर्यानि समताट्यानि पथिरीमृत्मानि च । अद्यपदविनिमाणा पद्य रत्नहारिणी ॥ २५७ ॥
 यस्मेदं सकलं त्र्यैर्विदितं राजदग्निनः । मुमुक्षुः करकुम्भं तं मुगवं भूमघनिन ॥ २५८ ॥^{११}

1 प वरुणात्मं सुवर्णेन. 2 प कुम्भं. 3 पत्र कुम्भम्. 4 पत्र वरुणात्मं. 5 प कुम्भं. 6 पत्र कुम्भम्. 7 [पत्र]. 8 पत्र वरुणात्मं. 9 प वंशान्. 10 प विधीयते. 11 पत्र भिन्तयि. 12 पत्र कुम्भम्. 13 प टरुदेवके. 14 पत्र वरुणात्मं.

- आराममापण सौवं सण्णं सरितां तटम् । वाप्यादिकमतिक्रम्य स्मशानं प्राप्य कुञ्जर ॥ २५९ ॥
 त्रिपरीत्य स कर्कण्ड सुप्तं तल्लते तथा । कटकुम्भजलैः स्नाप्य स्वपृष्ठे कृतवान् क्री ॥ २६० ॥
 रात्रहस्ती वमादाय कन्वर्षसमविभ्रमम् । बरवह निनायाद्भु तूर्पमङ्गलनिखनै ॥ २६१ ॥
 आस्नानमण्डप प्राप्य मणित्तम्मविनिर्मितम् । सिंहासने मुमांषाय कर्कण्ड कलकुञ्जरः ॥ २६२ ॥
 १० भव हेमपटैः स्नाप्य कुङ्कुमनामिष्ठिप्य च । पुष्पमालामिरापून्य मूपयामास तं क्री ॥ २६३ ॥
 पट्टमन्वं विधायास्य कर्कण्डस्य नराधिपा । मधिपस्तलवगांश्च विनेसु पदपङ्कजम् ॥ २६४ ॥
 कनक रजतं रत्नं तुल्यं करिवाहनम् । ददुर्महारा इष्टं याचकेभ्यो मुहुर्मुहु ॥ २६५ ॥
 श्रीमदन्तिपुरे राष्यं कर्कण्डो जितशत्रवम् । षकर धर्मसामर्थात् पाकश्यासनवद्विनि ॥ २६६ ॥
 एकेन श्वतपत्रेण विहितं जिनपूजन । घनदत्तेन योपेन मक्तिनिर्मरुचेतसा ॥ २६७ ॥
 ११ अस्य धर्मस्य सामर्थात् स्वर्गे देवो बभूव स । नान्दीत्युपकृतस्थाने देवदेवीमनोरमे ॥ २६८ ॥
 तत्सुखं वैशुपं भुक्त्वा मानसेष्टं श्रुतोऽसुरा । इन्दिवाहनमूपस्य पधावत्वा सुतोऽभवत् ॥ २६९ ॥
 एकमघकृतं पुण्यं ज्ञात्वा गोपस्य सन्नता । धर्मं कस्त जेनेन्द्र येन जातं विनेशिताम् ॥ २७० ॥
 कृष्णन्वं विलोक्याद्भु कर्कण्डस्य महीपते । प्रादुरासन् महाभिषा बाळदेवस्य तरिने ॥ २७१ ॥
 आस्नानमण्डपस्यस्य कर्कण्डस्य नरेक्षिन । जगात् सकलान् सम्पान् बाळदेवो नमास्वित ॥ २७२ ॥
 १२ भो भो अनसमृद्धान् मरीचं वचनं परम् । आकृष्यैकचित्तेन प्रविहाय महारवम् ॥ २७३ ॥
 एतन्मातृरूपेण स्मशानं रक्षितं मया । कर्कण्डस्य कुमारोऽपि तथाऽयं परिपालित ॥ २७४ ॥
 नाहं भवामि मातृहो न मातृसुतोऽपि च । कुमार सुकुमारोऽय महाबन्धसमुद्भव ॥ २७५ ॥
 ब्रह्मकृष्णजनान्तेऽनुष्णाम्यां पुरि मूपतिः । इन्दिवाहननामाऽस्य प्रिया पधावती प्रिया ॥ २७६ ॥
 तस्मा सुत कुमारोऽयं रूपराशित्किप्रहः । इहानीत परं वृद्धिं मया मातृभेषिषा ॥ २७७ ॥
 १३ पधावती महादेवी तपो जैनं विधाय च । बभूव नगरे साध्वी स्थिताऽऽया शीतलास्मिनी ॥ २७८ ॥
 इदं विधाया सर्षं कुमारस्य सुषेक्षितम् । कवमित्वा स्वकीयं च लोकस्य स्वपुरं ययौ ॥ २७९ ॥
 कर्कण्डमुमुषा तेऽज प्रयो वशा कपात्मना । उन्नाडुशुष्यवानां हि कृता दृष्ट्या मनोहरा २८० ॥
 तत सुमतिसंज्ञाय शश्यायाय विधानसः । कर्कण्डोऽयं महाराजो महामधिपदे ददौ ॥ २८१ ॥
 पधावत्वर्धिकाऽऽयास्य कठिञ्जविषयापिपस्य । कर्कण्डमूर्तिं प्रापत् सुत्वात्सस्यकरपात् ॥ २८२ ॥
 १४ इहा स्वमातरं प्राप्तं प्रोत्थाय हरिविभ्रात् । षकर महतीं पूजां कर्कण्डोऽस्या विधानत ॥ २८३ ॥
 जब सिंहासनस्यस्य कर्कण्डस्य महीपते । इन्दिवाहनदूतोऽयं प्रापाम्बाशं भगवामुम् ॥ २८४ ॥
 ब्रह्मदेशाधिपो राजा इन्दिवाहननामकः । महाराजाधिराजोऽयं भवन्तं बक्ति मन्मुखात् ॥ २८५ ॥
 यथा भय्यापुरी पुण्यां कठिञ्जविषयापिप । स्वसैन्यसमुदायेन त्वमागच्छ मन्तिके ॥ २८६ ॥
 इन्दिवाहनदूतस्य निशम्य वचनं तथा । भयानेन महामुखात् कठिञ्जविषयापिप ॥ २८७ ॥
 १५ किमज्ञास्येन हेक्षेन किं भय्यास्यपुराऽपि वा । त्वन्नाथेन न मे कर्म इन्दिवाहनमुमुषा ॥ २८८ ॥
 किं स्वअसावतो रम्यं किं गजा किं तुरङ्गमाः । मे रथा किं च पाशता यनेवं बक्ति स्वसति २८९ ॥
 एवं निमग्नं तं दूतं खठीकस्य साहसत । कर्कण्डमूपतिः श्रीभ प्राहिजोत्तं तदन्तिकम् ॥ २९० ॥

1 क कर्कण्डं [५१५] 2 क नराधिप 3 [५१५] 4 प बभूवमुमुषा 5 कर्कण्ड इत्यस्योपरो
 6 क भयानेन 7 कर्कण्ड विषयापि 8 All the MSS. interchange the places of 283
 and 284; but I have followed the marginal suggestion of प looking to the
 trend of the story 9 क भयानेन 10 प भयानेन

क्रमेण प्राप्य त दूतो दन्तिबाहनमूषवस । जगाद विस्मितम्बान्तो वेपितास्त्रिभ्रम् ॥२९१॥
 कृत्स्नविपतिर्नाथ नगरागमिर्णि स्फुटम् । भवन्तं नरसिंह स तृषायापि न मन्यते ॥ २९२ ॥
 स दूतवाक्यतत्त्वेन सेनया चतुरङ्गया । दन्तिबाहनमूपेन निर्यये नगराद् यदि ॥ २९३ ॥
 अथ साक्षाद्विकीं मेरी दन्वान करिपृष्ठगा । श्रीककण्डसमादेशान्मन्त्रं नरकराहता ॥ २९४ ॥
 भुला तन्निरदं मूषा मन्त्रिणो मटसेवका । नृपद्वारं परिप्रापुं समामकृतवुदय ॥ २९५ ॥
 ससाहमेरितारिषेण ककण्डं सकृत् वटम् । सद्यदं विहितारव चातुरङ्गं रपोलुकम् ॥ २९६ ॥
 विधाय कञ्जुक दिव्यं पन क्वादमिक पुग्म् । स्कन्धनिन्द्यस्ततोपीरा द्रुत चतुषतुभृत ॥ २९७ ॥
 आदाय फरका दिव्यां पूर्णिमाचन्द्रसन्निभाम् । क्वचित्तल्लकरा धीरासदनु प्रयमुनरा ॥ २९८ ॥
 यमविहासमाकरकुन्तहस्ता मटोचमा । तदनु प्रसिता गन्तुं दूरोल्लनकारिण ॥ २९९ ॥
 आश्वश्रा नगोपुङ्गा सुबन्ता दानदापिन । महाभाससमारूढा बन्मुसदनु दन्तिन ॥ ३०० ॥
 कनस्कनकनिमापमये माणिक्यराजिता । सारयिप्रेरिता यान्ति चतवात्रियुगा रया ॥ ३०१ ॥
 अश्वधारसमारूढा वातमानसयापिन । चात्साश्च सद्यो यान्ति हेपितम्पातदिग्मुखा ॥ ३०२ ॥
 आत्साभृष्टमारूढाश्चलधामरधीवित । समुन्निप्रसितच्छत्रो वन्निदुन्दारकस्तुत ॥ ३०३ ॥
 तुष्टेषु समारूढैश्चभठेषु निपादिमि । बहुमि सवृतो यामि ककण्डवसुधापिप ॥ ३०४ ॥
 नदी सरोवरं घोष पर्वत गहनं वनम् । पुण्याभ्रमं महातीय देश जनसमाकृतम् ॥ ३०५ ॥
 स्वसैन्यसमुदायेन महासंघष्ठीसुषा । षट्कन्य क्रमात् प्राप चम्पाऽऽरूपां नगरीं नृप ॥ ३०६ ॥
 सैन्यद्वय महोत्साह संभारसत्कम्पम् । अन्योन्यमण्डनासक्त बभूव कृतनिम्बनम् ॥ ३०७ ॥
 अत्रान्तरे परिप्राप्य दन्तिबाहनमूपतिम् । पद्मावत्याजिका शीघ्रं जगादेति विशङ्कणा ॥ ३०८ ॥
 किं त्वया कर्तुमारम्भं पुत्रप सह मण्डनम् । ससारकारण राजसक्तीर्तिपरिषथनम् ॥ ३०९ ॥
 आकण्य तद्वचो राजा सशयोन्पतिकारणम् । जगाद तामतिस्पष्ट क्वैतुकन्यासमानसः ॥ ३१० ॥
 कुत समागताऽसि त्वं किं नामा क्वाऽसि सुन्दरि । कथं वा नन्दनस्वायें ब्रूहि सत्य ममाधुना ॥ ३११ ॥
 नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा जगात्पार्था तव पुन । गण्येकचित्ततो राजन् यथाष्ट वदामि ते ॥ ३१२ ॥
 त्वं दन्तिबाहनो रावभुषीषोऽजो मदुक्थित । अहं पद्मावती नीता त्वद्वनेन विद्वेष्टताम् ॥ ३१३ ॥
 सरोवरं प्रविष्टस गजस्य सत्स्त्रिभ्रया । अहं गर्भस्थितस्यास पुण्यैर्नीता वट्यत् स्वत्म ॥ ३१४ ॥
 ततो दन्तिपुरासद्य श्मशान प्राप्य भीषणम् । सवत्स्रणसपूर्ण प्रसुप्तैर्भ सिन्धुं परम् ॥ ३१५ ॥
 बाळ्देवेन खेनेन ब्रूहि नीतोऽपममकः । ततो मया तपो ब्रह्मं गृहीत त्वद्वियोगत ॥ ३१६ ॥
 अथुत्रो वृत्तिमापन्नो बलवाहनमूपति । जातो दन्तिपुरावीश स्वपुण्यैस्तव नन्दन ॥ ३१७ ॥
 कण्डकम्पूरीतः सन् सिन्धुवे बालन्वे यत । तत्र ककण्डनामाम्य यमाप विहितं मया ॥ ३१८ ॥
 निशम्यात्याषच सत्वं दन्तिबाहनमूपति । विहाय धैरसकन्धं बभूव प्रीतमानस ॥ ३१९ ॥
 निगद्य पुत्रसंघर्षं दन्तिबाहननृमुत्र । पद्मावत्याजिका शीघ्रं जगाम स्वसुतान्तिकम् ॥ ३२० ॥
 वेगेन प्राप्य वत्साश्च कर्कण्डं निजगाद् सा । पित्रा सम विधातुं ते पुत्र सुदं न सुन्यते ॥ ३२१ ॥
 श्रुत्वा पद्मावतीवाक्यं ककण्डो निजगाद् ताम् । कथं मातः पिताऽप्ये मे ब्रूहि विस्मितचेतस ॥ ३२२ ॥
 अथापि नन्दनो मूषा पद्मावत्या स्फुट्यधरम् । हेपानुरक्तविधस्य पिता पुत्रस्य सन्पित ॥ ३२३ ॥
 पुत्राहं हस्तिना नीता मन्चातस परस्यत । सरोवरनिधिनेन मुञ्च्यजेन सरस्वते ॥ ३२४ ॥

1 पं ककुम्भम्, 2 पदं चान्यपदवि [अवगमनम्], 3 [स्वदत्], 4 पं ककण्डिकी 5 पदं
 नरकराहता, 6 पं ककुम्भिकी, 7 पदं च पुण्यम्, 8 पदं च पुण्यम्, 9 [शयनेन].

क्रमेण प्राप्य त दूतो दन्तिवाहनमूजवम् । जगाद विस्मितवन्तान्तो वेपिताखिलविग्रह ॥२९१॥
 कलिश्चाधिपतिर्नाथ नगरागमपि^१ स्फुटम् । भवन्तं नरसिंह स तृष्यायापि न मन्यते ॥ २९२ ॥
 स^२ दूतवाक्यतस्तेन सेनया चतुरङ्गया । दन्तिवाहनमूपेन निर्यये नगराद् बहिः ॥ २९३ ॥
 वप साक्षाद्विकी^३ मेरी दन्वान करिषुष्ठगा । श्रीकर्कण्डवसमावेशान्मन्द्रं नरकराहता ॥ २९४ ॥
 भ्रुत्वा तन्निरदं मूपा मन्त्रिणो भटसेवका । नृपद्वार परिप्रापुः सग्रामकृतपुद्गय^४ ॥ २९५ ॥
 सञ्चाहमेरिरावेण कर्कण्डवं सकृत् वलम् । सञ्चदं विद्विताराव चातुरङ्गं रणोत्सुकम् ॥ २९६ ॥
 विचाम कञ्चुक दिव्यं धनं कर्दमिक पुरम् । स्कन्धविन्यस्ततोपीरा व्रुव चेलुधनुर्मृत^५ ॥ २९७ ॥
 आदाय फरकां दिव्यां पूर्वमाचन्द्रसखिमात् । कडितलकुरा घोरस्त्रदनु प्रयसुर्नरा ॥ २९८ ॥
 यमबिहासमाकरकुन्तहस्ता भयेत्तमाः । तदनु प्रस्थिता गन्तु द्रोहजनकरिण^६ ॥ २९९ ॥
 चारुवंशा नगोलुक्ता सुदन्ता दान्द्रापिन^७ । महामात्रसमारूढा अमुस्रदनु दन्तिन^८ ॥ ३०० ॥
 क्लृप्तकलनिर्माणमप्ये माणिक्यराजिता । साराधिप्रेरिता यान्ति चलवानियुगा रया ॥ ३०१ ॥
 पञ्चवारसमारूढा वातमानसयापिन^९ । आत्याश्र सस्यो यान्ति हेपितम्यासविमुखा ॥ ३०२ ॥
 आत्याश्रुष्ठमारूढाश्चलधामरवीश्रित । समुन्मिष्टवसितच्छत्रो वन्निवृन्दारकस्तुत^{१०} ॥ ३०३ ॥
 तुरङ्गेषु समाकूटैश्चभ्रैषु निपादिमि^{११} । बहुमि संश्रुतो याति कर्कण्डवसुधाधिप ॥ ३०४ ॥
 नदीं सरोवर भोप पर्वत गहन धनम् । पुण्याभ्रमं महातीर्थं देशं जनसमाकूलम् ॥ ३०५ ॥
 स्वसैन्यसमुदायेन महासधद्वमीयुषा । कतिक्रम्य क्रमात् प्राप चम्पाऽऽख्यां नगरीं नृप^{१२} ॥३०६॥
 सैन्यहयं महोत्साहं सग्रामरसज्ज्यटम् । अन्योन्यमण्डनासक्त वमूव कृतनिम्बनम् ॥ ३०७ ॥
 अग्रान्ते परिप्राप्य दन्तिवाहनमूपतिम् । पद्यावत्यारिका शीघ्रं जगादेति विषञ्जया ॥ ३०८ ॥
 किं त्वया कर्तुमारम्भं पुत्रेषु सह मण्डनम् । ससारकरण राजस्रक्षीर्तिपरिवर्धनम् ॥ ३०९ ॥
 आकर्ष्यं तद्वचो राजा सशयोरतिक्रमयम् । जगाद तामतिस्पष्टं श्वेतकम्पाप्रमानसः ॥ ३१० ॥
 कुत्र समागतोऽसि त्वं किं नामा क्वऽसि सुन्दरि । क्व वा नन्दनस्त्वार्ये बृद्धि सत्य ममाधुना ॥३११॥
 नरेन्द्रवचनं भ्रुत्वा जगात्वार्या तर्कं पुनः । शृण्वेकचित्ततो राजन् यथाष्टं वदामि ते ॥ ३१२ ॥
 त्वं दन्तिवाहनो राजभुक्षीर्षोऽजो महुक्तिव^{१३} । अहं पद्मावती नीता त्यजनेन विदेकताम् ॥३१३॥
 सरोवरं प्रविष्टस्य गजस्य सञ्जिञ्जया । अहं गर्भस्थितस्यास्य पुण्यैर्नीता अत्यत् स्वल्म् ॥३१४॥
 ततो दन्तिपुरसञ्चं श्मशानं प्राप्य भीषणम् । सर्वलक्षणसम्पूर्णं प्रसूतेमं शिशुं परम् ॥ ३१५ ॥
 पाल्येवेन खेटेन वृद्धिं नीतोऽयमर्मकः । ततो मया तपो जैनं पृथीत त्वद्वियोगत^{१४} ॥ ३१६ ॥
 अपुत्रो मृतिमापन्नो बलवाहनमूपतिः । चातो दन्तिपुरभीशं स्वपुण्यैस्तव नन्दनः ॥ ३१७ ॥
 कर्कण्डवमूषीतः सन् शिशुत्वे वात्क्ये यत^{१५} । ततः कर्कण्डवनामास यथार्यं विद्वित मया ॥३१८॥
 निशम्यार्यावध^{१६} सत्य दन्तिवाहनमूपतिः । विद्वान् वैरसन्धं वमूव प्रीतमानसः ॥ ३१९ ॥
 निगद्य पुत्रसंबन्धं दन्तिवाहनमूजव^{१७} । पद्यावत्यारिका शीघ्रं जगाम स्वसुतान्तिकम् ॥ ३२० ॥
 वेगेन प्राप्य तत्पार्श्वं कर्कण्डवं निभगाद सा । पित्रा समं विधातुं ते पुत्र सुदं न मुन्यते ॥३२१॥
 भ्रुत्वा पद्यावतीवाक्यं कर्कण्डवो निभगाद तात् । कर्म मातः पिताऽयं मे बृद्धि विस्मितचेतस^{१८} ॥३२२॥
 अवाधि नन्दनो मूपा पद्यावत्या स्फुट्यश्चरम् । हेपातुरकचित्तस्य पिता पुत्रस्य सन्धित^{१९} ॥३२३॥
 पुत्राहं हस्तिना नीता भवत्पातस्य परयत^{२०} । सरोजलनिविष्टेन मुक्ताजनेन सरसते ॥ ३२४ ॥

१ प मूजवम्, २ पञ्च वामागमि [अवरायमर्भं], ३ [लपत्], ४ प साक्षाद्विकी, ५ पञ्च
 नरकराहता, ६ प सस्यो, ७ पञ्च कुम्भम्, ८ पञ्च कुम्भम्, ९ [यस्यैव],
 १० ११

- आराममापन्नं सौधं साधूरं सरिता तटम् । वाप्यादिकमतिक्रम्य स्मशानं प्राप्य कुञ्जर ॥ २५९ ॥
 त्रिपरीस स कर्कण्ड सुधं तद्वत्ते तदा । कर्कण्डजैः स्नाप्य स्वपुष्टे कृतवान् क्री ॥ २६० ॥
 राजहस्ती तमादाय कर्कण्डसमविभ्रमम् । वरवल निनायास्तु तुर्यमङ्गलनिखने ॥ २६१ ॥
 आस्थानमङ्गप प्राप्य मधिसाम्मविनिर्मितम् । सिंहासने मुमोषार्थं कर्कण्डं कत्कुञ्जर ॥ २६२ ॥
 १० अथ हेमचटैः स्नाप्य कुङ्कुमेनामिच्छिप्य च । पुष्पमालामिष्टपुष्प्य मूपयामास त क्री ॥ २६३ ॥
 पट्टबन्ध विधायास कर्कण्डस्य नराधिपा । मधिसाम्मलवर्गाश्च विनेसु पदपङ्कजम् ॥ २६४ ॥
 कनकं रजतं रत्नं सुकं करिवाहनम् । ददुर्महसता इष्टा याचकेभ्यो मुहुर्मुहुः ॥ २६५ ॥
 श्रीमदन्तिपुरे राज्यं कर्कण्डो जितशात्रवम् । चक्र परमसामभ्यात् पानञ्चासनवदिवि ॥ २६६ ॥
 एकेन क्षतधर्मो विहितं विनपूजनं । धनदत्तेन गोपेन मक्तिनिमरभेतसा ॥ २६७ ॥
 ११ अस्य धर्मस्य सामभ्यात् स्वयं देवो बभूव स । नान्दीतुर्यकत्प्रस्थाने देवदेवीमनोरमे ॥ २६८ ॥
 तस्सुखं वैशुधं सुकत्वा मानसेष्टं प्युतोऽमुत । दन्तिवाहनमूपस्य पथावता सुतोऽभवत् ॥ २६९ ॥
 एकपथकृतं पुण्यं ज्ञात्वा गोपस्य सज्जना । धर्मं कस्य जैनेन्द्रं येन जातं विनेशितात् ॥ २७० ॥
 पट्टबन्धं विलोक्यास्तु कर्कण्डस्य महीपते । प्रादुरासन् महाविषा पाल्श्रेवस्य तत्रिने ॥ २७१ ॥
 आस्थानमङ्गपस्यस्य कर्कण्डस्य नरेशिन । अगाद सकम्पन् सन्मान् पाल्श्रेवो नमःस्वित ॥ २७२ ॥
 १२ भो भो अनसमूहाद्यु मदीयं वचनं परम् । जाकर्ण्यैकचित्तेन प्रविहाय महारवम् ॥ २७३ ॥
 एतन्नातङ्गरूपेण स्मशानं रक्षितं मया । कर्कण्डास्य कुमारोऽपि तवाऽयं परिपाठित ॥ २७४ ॥
 नाहं मवामि मातङ्गो न मातङ्गसुतोऽपि च । कुमारः सुकुमारोऽयं महावञ्जसमुद्रवः ॥ २७५ ॥
 बङ्गकास्यजनान्देऽनुभवायां पुरि मूपतिः । दन्तिवाहननामाऽस्य प्रिया पथावती प्रिया ॥ २७६ ॥
 तसां सुतः कुमारोऽयं रूपराषितविग्रह । इहानीतः परं वृद्धिं मया मातङ्गवेविषा ॥ २७७ ॥
 १३ पथावती महादेवी तपो जैनं विषाम च । अत्रैव नगरे साध्वी स्वताऽऽर्या श्रीःस्वामिनी ॥ २७८ ॥
 इदं विषाधरं सर्वं कुमारस्य सुषेष्टितम् । क्वचित्त्वा स्वकीयं च उक्तस्य स्वपुर मयौ ॥ २७९ ॥
 कर्कण्डमुमुषा तेऽत्र तपो वंशा कपात्मना । छत्राङ्गुशष्पजानां हि कृता दम्बा मनोहरा २८० ॥
 ततः सुमत्सिंशाय ब्राह्मणाय विधानतः । कर्कण्डोऽयं महाराजो महामधिपदं हवी ॥ २८१ ॥
 पथावत्यर्भिक्याऽऽमत्य कृत्स्नविपयाधिपम् । कर्कण्डमूपतिं प्रापत् सुतवात्सस्यकरपात् ॥ २८२ ॥
 १४ एषा स्वमातरं प्राप्तं प्रौरथाय हरिविष्टपात् । चक्र महतीं पूर्वां कर्कण्डोऽस्सा विधानतः ॥ २८३ ॥
 अथ सिंहासनस्यस्य कर्कण्डस्य महीपते । दन्तिवाहनदूतोऽयं प्रापाम्नाशं अगाधम् ॥ २८४ ॥
 अङ्गदेवाधिपो राजा दन्तिवाहननामकः । महाराजाधिराजोऽयं मबन्तं वक्ति मन्मुखात् ॥ २८५ ॥
 मया चम्पापुरीं पुण्यां कृत्स्नविपयाधिपम् । स्वसैन्यसमुदायेन स्वमागच्छ मन्तिके ॥ २८६ ॥
 दन्तिवाहनदूतस्य निशम्य वचनं तदा । अमाप्यं महाक्षेपात् कृत्स्नविपयाधिपः ॥ २८७ ॥
 १५ किमद्वात्येन रेक्षेन किं चम्पास्यपुराऽपि वा । त्वद्यायेन न मे कार्यं दन्तिवाहनमुमुषा ॥ २८८ ॥
 किं स्वधसदतो यन्वं किं गजाः किं तुरङ्गमा । मे रथा किं च पाहात्य यनेषं वक्ति स्वत्यन्तिः २८९ ॥
 एवं निगद्य तं दत्तं श्रुतीकृत्य स्वहसत् । कर्कण्डमूपतिं शीघ्रं प्रादिपार्तं तदन्तिकम् ॥ २९० ॥

1 क वरवर्णं [वरवर्णं], क मरुद्विः, 3 [रात], 4 क चक्रमुमुषा 5 कञ्ज कुमालमुमुषो-
 6 क चम्पास्य, कञ्ज विगदिवि, 8 All the MSS. interchange the places of 293
 and 284; but I have followed the marginal suggestion of क looking to the
 tren 1 of the story 9 क चक्रमुमुषा 10 क चक्रविपयाधिपः

क्रमेण प्राप्य त दूतो दन्तिवाहनमूषुजम् । जगाद विस्मितस्नान्तो वेपिताखिलविग्रह ॥२९१॥
 कलिज्ञापिपत्तिर्नाथ नगरागमपि स्फुटम् । भवन्त नरसिंहं स तृणापापि न मन्यते ॥ २९२ ॥
 स 'दूतवाक्यतत्त्वेन सेनया चतुरङ्गया । दन्तिवाहनमूपेन निर्यये नगराद् पद्भिः ॥ २९३ ॥
 भव साञ्चाहिर्की' मेरी दध्वान करिष्युषगा । श्रीकर्मण्डसमादेशान्मन्द्र नकराहता ॥ २९४ ॥
 श्रुत्वा तन्निरदं नृपा मधिपो मटसेवका । नृपद्वारं परिप्रापुः सग्रामकृतकुन्दय' ॥ २९५ ॥
 सञ्चाहमेरिरावेण काकण्डं सकलं पठम् । सञ्चद्व विहिताराध चातुरङ्ग रणोत्सुकम् ॥ २९६ ॥
 विधाय क्रमुक दिव्य धन शर्वमिक पुरम् । स्क्न्धविन्यस्ततोपीरा द्रुतं श्रेष्ठचतुर्मृत ॥ २९७ ॥
 आदाय फरकां दिव्या पूर्णिमाचन्द्रसक्षिमात् । क्वचित्तल्लफरा भीरासादनु प्रयमुर्नरा ॥ २९८ ॥
 यमभिहासमाकारकुन्तहस्ता मयेषमा । तदनु प्रसिता गन्तुं द्रोहज्जनकरिण' ॥ २९९ ॥
 पारुवशा नगोत्तुङ्गा सुदन्ता दानदापिन' । महामात्रसमारूढा बभ्रुस्तदनु दन्तिन' ॥ ३०० ॥
 कनकनकनिर्माणमध्ये मामिक्यराभिता । सारभिप्रेरिता यान्ति शठ्वाभिसुगा रयाः ॥ ३०१ ॥
 भयवारसमारूढा वातमानसयापिनः । जालाश्च सप्तयो यान्ति हेपितम्पावदिग्मुखा ॥ ३०२ ॥
 जालाभ्यष्टमारूढश्चठधामरधीनितः । 'समुपिष्टसितच्छ्रो वन्दिषुन्दारकस्तुत' ॥ ३०३ ॥
 द्रुहोपु समारूढैश्चठेयु निपादिभिः । बहुभि संवृतो याति कर्मण्डयमुषापिप' ॥ ३०४ ॥
 नदी सरोवर घोष पर्वत गहनं धनम् । पुण्याभ्रमं महातीर्थं देशं जनसमाकुलम् ॥ ३०५ ॥
 स्वसैन्यसमुदायेन महासपद्मीश्रुपा । भतिक्रम्य क्रमात् प्राप चम्पाऽऽख्यां नगरीं नृप' ॥३०६॥
 सैन्यद्वय महोत्साहं सग्रामरसम्पटम् । अन्योन्यमण्डनानासकं बभ्रु कृतनिम्बनम् ॥ ३०७ ॥
 अत्रान्तरे परिप्राप्य दन्तिवाहनमूपतिम् । पद्मावत्यार्षिका शीघ्र जगादेति विचक्षण' ॥ ३०८ ॥
 किं त्वया कर्तुमारम्भं पुत्रेण सह मञ्चनम् । ससारक्षरप राजश्रीर्तिपरिवधनम् ॥ ३०९ ॥
 काकर्ण्यं तद्भवो राजा सशयोत्वसिकरपम् । जगाद तामसिस्पष्टं क्रेतुकम्प्यास्तमानसः ॥ ३१० ॥
 कुत' समापताऽसि त्व किं नामा काऽसि सुन्दरि । क्व धा नन्दनस्त्वार्थे ब्रूहि सत्यं ममापुना ॥३११॥
 नरेन्द्रवचन श्रुत्वा जगावार्थां तर्कं पुन' । गृभ्वेकचित्ततो राजन् यथाष्टं वदामि ते ॥ ३१२ ॥
 त्वं दन्तिवाहनो राजभुषीर्षोऽतो मद्रुच्छित' । बहं पद्मावती नीता स्वहजेन विदेशताम् ॥३१३॥
 सरोवरं प्रविष्टस गजस्य सच्छिन्नाशया । बह गमसितस्वास्य पुण्यैनीता बन्धुत्वं स्वत्वं ॥३१४॥
 ततो दन्तिपुरासञ्चं श्मशानं प्राप्य मीपपम् । सर्वलक्षणसपूर्णं प्रसूतेमं' शिगुं परम् ॥ ३१५ ॥
 चाउदेवेन खेटेन ब्रूहि नीतोऽयमर्थकः । ततो मया तपो जैनं पृष्टीत स्वद्वियोगत' ॥ ३१६ ॥
 अपुत्रो सृतिमापणो बन्धाहनमूपतिः । जातो दन्तिपुराधीश' स्वपुण्यैस्तव नन्दन' ॥ ३१७ ॥
 कण्डूकण्डूरुहीतः सन् शिशुत्वे बाळक्ये यत' । ततः कर्मण्डनामास यथार्थं विहितं मया ॥३१८॥
 निश्चमार्थावच' सत्य दन्तिवाहनमूपति' । विहाय वैरसंबन्धं बभ्रु शीतमानसः ॥ ३१९ ॥
 निमग्न पुत्रसंबन्धं दन्तिवाहनमूषुज' । पद्मावत्यार्षिकश्च शीघ्र जगाम स्वसुतान्तिकम् ॥ ३२० ॥
 वेगेन प्राप्य तत्तार्थं कर्मण्डं निजगाद सा । पित्रा समं विधातु ते पुत्र सुदं न मुन्यते ॥३२१॥
 श्रुत्वा पद्मावतीवाक्यं कर्मण्डो निजगाद् ताम् । कर्म मातः पिताऽयं मे ब्रूहि विस्मितचेतसः ॥३२२॥
 अवाधि नन्दनो मूष' पद्मावत्या स्फुट्यङ्गरम् । हेपानुरक्तचित्तस्य पिता पुत्रस्य सन्धित' ॥३२३॥
 पुत्राहं हस्तिना नीता मवतासस्य पश्यत' । सरोवठनिविष्टेन मुच्छज्जेन सरसटे ॥ ३२४ ॥

- प्राप्य दन्तिपुरासन्न स्मशान मीपम सुत । उत्सञ्चोऽसि मघानत्र मम पुण्यानुमावत ॥ ३२५ ॥
 वर्षितो वाञ्छेदेन धुगेन स्वपदेच्छया । सुत दीक्षा मया जैनी पृथीताऽमवदायिनी ॥ ३२६ ॥
 बलयाहवराबेन्द्रे श्रुतिं प्राप्ते सुतोचम । खापितोज्यं महासान्ये त्वं मुदा रावहस्तिना ॥ ३२७ ॥
 तस्माद्गुत्वाय पुत्र त्वं कुरु तातश्चमापयम् । तत्सन्मुखं परिप्राप्य नीरोप पत पादपो ॥ ३२८ ॥
 * स्त्रीशृष्टात् समुत्तीर्य तदानीं मातृवाक्यतः । जगाम सन्मुख इष्ट कर्कण्डो जनकस्य सः ॥ ३२९ ॥
 पृष्ट्वा कनूजमायान्तं सहस्रोत्तीर्य वाजिनः । तत्सन्मुखममीयाय नेन्द्रे दन्तिवाहनः ॥ ३३० ॥
 परस्पर समासन्न्य खेदनिर्भरमानसौ । नितान्तं जनताऽभ्यास्यं तदानीमाळिलिङ्गुत ॥ ३३१ ॥
 बन्धोन्मकुष्ठश्च पृष्ट्वा तोपगद्गद्भाषिणौ । उपविष्टौ यथास्नान तत्रैव ह्येतन्सौ ॥ ३३२ ॥
 तूयोषि समताञ्जनि क्षरयित्वा नरापिपः । राजपट्टं परायोम्य कर्कण्डस्य पशन्थ सः ॥ ३३३ ॥
 * सामन्तमश्रियोषानां प्रकृतीनां प्रयत्नतः । सुत समर्पयामास सखेइं दन्तिवाहनः ॥ ३३४ ॥
 हस्तिनो वाजिनः श्लेशं मन्वदान् पदिकानपि । समस्तां मेदिनी राज्ञा ददौ पुत्राय धीमते ॥ ३३५ ॥
 नीतिमुक्तः सतां श्रेष्ठ्य प्रबापन्नतस्तरा । विर कर्तं निरातङ्गं पाहि मूमण्डलं सुत ॥ ३३६ ॥
 प्लमुक्त्वा सुतं सर्वं जनं संमाप्य सक्रमम् । राजा वैराग्यसंपन्नो नन्दनास्यवनं ययौ ॥ ३३७ ॥
 तत्र पृष्ट्वा मुनिं कीरं वन्दित्वा बहुमक्षितः । पृष्ट्वा धर्मं श्रुतं ज्ञात्वा स्वहितं च यमाक्रमम् ॥ ३३८ ॥
 * बाह्यमाभ्यन्तरं धर्मं हित्वा बहुनेत्रैः । दीक्षां भीषमसंन्यान्ते ह्यौ भीहन्तिवाहनः ॥ ३३९ ॥
 धर्मं चम्यापुरि श्रीमान् साधितारातिमण्डलः । चक्र सरसं रास्यं तदा कर्कण्डस्यसृतिः ॥ ३४० ॥
 बाह्यबलकलिद्रासिधामन्ताः पृथुकीर्तयः । मस्तकेन प्रतीच्छन्ति ज्ञासनं यस्य मीवितः ॥ ३४१ ॥
 इतिश्रेयसपदे देसे चेटचोटौ सपाण्डकौ । कर्कण्डस्य नेन्द्रस्य न वशौ तौ वसुवतुः ॥ ३४२ ॥
 चेटकविनृपान् ज्ञात्वा कर्कण्डो नतिवर्जितान् । दत्तं कृतश्रमालम्बं प्रविषाय तदन्तिकम् ॥ ३४३ ॥
 * ततः क्रमेण संप्राप्य इतस्त्वान् सकलजनपि । पुरं स्थितो बभूवेषि कृष्णप्रभपूर्वकम् ॥ ३४४ ॥
 सुम्पान् वदति कर्कण्डो मन्मुखेन महाप्रभुः । मत्पारापनवहेतोरगमण्डन्तु ज्योऽप्यारम् ॥ ३४५ ॥
 निश्चम्य तत्रपक्षे च त्रयोऽपि हरिविक्रमाः । निपदन्ति तर्कं दत्तं वचनैः सत्यतापहैः ॥ ३४६ ॥
 बर्हन्मुनिपदाम्मोज संसारोच्छेदकारणम् । विहाय पावनं सूर्पा कुर्मोऽन्येषां न वन्दनाम् ॥ ३४७ ॥
 श्रुत्वा तत्र धनं दत्तो नतिहीनं स्थाऽन्वितः । प्राप्य चम्यां विनीतात्मा पतिश्रेयसमापत ॥ ३४८ ॥
 * आस्तां स्वदन्तिकं राजन् पवमेक पदादपि । सेन्मलक्ष्मीमद्योन्मता नागच्छन्ति ज्योऽपि ते ॥ ३४९ ॥
 निश्चम्य भारतीमस्य क्षोपाकृमिनीरुचयः । प्रस्थितो नगरं गन्तुं सेनया चतुरङ्गा ॥ ३५० ॥
 ततोऽप्यैर्वासुरंक्षोमिः कुबैरैर्दशास्त्रिभिः । रक्षैः कनकनिर्माषैः पतिभिः शुक्रधीपयैः ॥ ३५१ ॥
 चम्यापुरापिणो वेगात्तदुपदक्षनेच्छया । दक्षिणापयदेशोत्थं तेरास्यं नगरं ययौ ॥ ३५२ ॥
 ततो दक्षिणदिग्गामे तेरास्यनगरस्य च । स्कन्वाभारोऽस्य सवसे तन्मार्गंभ्रमदानवे ॥ ३५३ ॥
 * ज्ञात्वा कर्कण्डमासात् शिवो मिश्रविपस्वरा । आबमाम तत्र द्रष्टुं बभूवादृष्टसेनया ॥ ३५४ ॥
 मृपहारं समसाय द्वारपाठनिषेधितः । तन्मतेन शिवः प्राप कर्कण्डाभ्याश्रमादरतु ॥ ३५५ ॥
 द्वाहनाम मृपाठं समामप्यस्वितं शिवः । मस्तकेन परास्येन करकुट्सम्बोजिना ॥ ३५६ ॥

1 पञ्च कर्कण्ड 2 प (= इतिश्रेयसः), 3 प कर्कण्डे ज्ञा बभूवेषि 4 पञ्च कुम्भ-

5 प कर्कण्डो ज्ञा वरचोटौ 6 पञ्च आस्तां सवसिधितः 7 पञ्च कुम्भः 8 प कुम्भेन प्रस्थितो कर्क-

9 पञ्च कुम्भः 10 पञ्च कर्कण्डमासात् 11 प तेषां 12 प शिवः ज्ञा शिवः-

संभाषण विधायास्य निविष्टस्य घटाते । ताम्बूलं च प्रदायेम पप्रच्छेद् महीपति ॥ ३५७ ॥
 त्वया शिवाय्या कापि वनमध्ये दिवानिश्चम् । किं किञ्चिद्ब्रूमाश्चर्यं तद्विषेदय मेऽमुना ॥ ३५८ ॥
 नेन्द्रवचनं श्रुत्वा जगौ म्लेच्छाधिपोऽपि तम् । दृष्टमेकं मया राज्ञाश्चर्यं परमे वने ॥ ३५९ ॥
 धम्माधिपं पुनः प्राह श्रुत्वा तद्भारतीमिमाम् । कीदृक् सद्यमाश्चर्यं त्वया श्रुहि ममापुना ॥ ३६० ॥
 इतो दक्षिणदिग्भागे पशतोपरि विद्यते । जिनस्त्यया समुत्तुङ्गं सहस्रस्यम्मनिर्मितं ॥ ३६१ ॥
 देवासुरान्नाभीशैरलङ्कयोल्लिखिष्वेव स । तस्योपरि समुत्तुङ्गं शूडामपिरिव स्थित ॥ ३६२ ॥
 सर्वलोककृतप्राणं सर्वलोकमन-प्रियं । देवतारश्चितो नित्यं विद्यते धामदूरकः ॥ ३६३ ॥
 अमिषिञ्चन् क्रेपेभ्य जलैः पथैरपि स्फुटैः । अर्चयन्नापि भावेन सरोवरसमाहृतैः ॥ ३६४ ॥
 कुर्वन् प्रदक्षिण चास्य भूमिविन्यस्तमस्तकः । दृष्ट्वा सितं क्री राजन् मया भूपरसनिमा ॥ ३६५ ॥
 अस्मिन् वनान्तरे राजन् दृष्ट्वाश्चर्यमीदृशम् । मया द्रुमलताकीर्णं मनसोऽप्यतिदुर्गमं ॥ ३६६ ॥
 क्रीतुकं यदि तेऽपि स्यात् प्रतीतिर्वा न विद्यते । राजन् पुरस्ततस्त्रिष्टयं दर्शयामि विसंशयम् ॥ ३६७ ॥
 शिववाक्यं समाकर्ष्य राजा विस्मितमानसः । जगादेमं पुनः प्रीतो मच्छिद्वृष्टन्मुखः ॥ ३६८ ॥
 पुरतस्त्रिष्टये वत्स यामि तं द्रुमुमादरात् । आदरो जायते ह्ये देहिना चास्वस्तुनि ॥ ३६९ ॥
 धर्मानुरागरक्षेत्रे तरा कर्कण्डवमूपतिः । सहस्रस्यम्मसपत्नं ल्यन प्राप तत्समम् ॥ ३७० ॥
 दृष्ट्वाऽत्र ल्यने पुष्यैः पूजयित्वा जिनं नृप । वन्दित्वा पर्वतस्याग्रमात्प्रोदातिकौतुकघत् ॥ ३७१ ॥
 तत्रस्यो मूपतिः पूजां वल्मीकस्य सरोरुहैः । कुर्वाणं करिणं पूज्यमतिशुभ्रं ददर्श स ॥ ३७२ ॥
 वामदूरं विलोक्याद्यु करिपद्मसमप्रमम् । सोपवासो नृपस्तस्मै पुष्पपूपाद्यत ददौ ॥ ३७३ ॥
 ततः पार्श्वजिनेन्द्राचार्यमुत्सार्तां तूर्यनिस्सने । अघोऽन्यनमभ्यर्त्सां चकार बहुधाधिप ॥ ३७४ ॥
 पुष्पमाळाभिरापूज्य हरिविष्टरमभ्यगात् । अर्चो पार्श्वजिनेन्द्रस्य पश्यतीशो मनोहरीम् ॥ ३७५ ॥
 सिंहासने समुत्तुङ्गं विधित्रमग्निमासुरे । कर्कण्डवमहापराशो ददर्श अग्निमिदधी ॥ ३७६ ॥
 जिनसिंहासने अग्निः शोभते न मनासापि । इषडिञ्चानिनं राजा चिन्तयित्वा ब्रह्माव स ॥ ३७७ ॥
 अस्मद्विज्ञानिनं सारमुपाध्यायं पुरस्थितम् । कर्कण्डवमूपतिः प्राह सोपचारं विष्णुदधी ॥ ३७८ ॥
 कलाविज्ञानसपत्नं प्रतिमाळञ्चान्वितं । सिंहासनोपरिअग्निमुपाध्यायं निराङ्कुरं ॥ ३७९ ॥
 निशम्य मूषेर्वाक्यमुपाध्यायो अगाधमुन्मत् । सिंहासनोपरि अन्वौ शिराऽऽद्ये अलवाहिनी ॥ ३८० ॥
 पापाण्यग्रविज्ञानेन निरक्षेन नराधिप । जिनस्यपि त्वां सर्वं ल्यनं जल्पूरितम् ॥ ३८१ ॥
 त्वचोऽन्यनमग्नेनेन मूषुनाऽयं प्रचोदितः । अथस्यमेव कर्तव्यं अन्वेरस्य त्वयासनम् ॥ ३८२ ॥
 यथात् सिंहासनमन्वौ मध्ये अलनिवासिनि । ददाति टडिञ्चपातं कर्कण्डवचननादपम् ॥ ३८३ ॥
 तत्रसद्यतनिर्यातजलसततिधारया । शिरया अलवाहिन्या ल्यनं सकलं मृतम् ॥ ३८४ ॥
 त्वो ल्यनमात्रोक्त्य अलञ्चविनाशितम् । अतीबहु स्थितो जातो भूपतिस्तच्छापादरम् ॥ ३८५ ॥
 ततः स्नातः शुभीमूय सितवस्त्रो दिनत्रयम् । सोपवासो नृपस्तस्मै तदानीं दर्शनसंस्तरे ॥ ३८६ ॥

1 पपन्नं पुष्पम्. 2 [इष]. 3 प पुष्पम्. कर्कण्डवमूपतिः. 4 प दृष्ट्वाश्चर्यमीदृशम्. 5 Some letters are rubbed away in क here and there. 6 प इषडिञ्चानिनं 7 पत्नं आशुपुरा 8 कर्कण्डवमहापराशो 9 प (and क as corrected) मूपतिश्चक्रेपुत्राणां. 10 कर्कण्डवमहापराशो 11 पत्नं interchange 380 and 381 and show variants in 380 I have followed the marginal suggestion of

- एवं स्थितस्य तस्मात् विह्वलीभूतचेतसः । तदा नागकुमारोऽर्जं स्पर्धयित्वा समापयौ ॥ ३८७ ॥
 विधायाठापमेतेन कुमारो नामपूर्वकः । उयनादिकथाबन्धं प्रारभेऽस्य प्रमायितुम् ॥ ३८८ ॥
 स्वाता नील-महानीलौ विजयार्धनगोचरे । आतरो खेदसपथौ रूपयौवनशालिनौ ॥ ३८९ ॥
 विधाप्येदं विधायास्तु दायारैः पुण्ड्रिक्रमैः । ततो निर्घाटितौ सन्तौ तेरास्य पुरमायतौ ॥ ३९० ॥
 ततो नील-महानीलौ सर्वाङ्गं मृगोपचयिमान् । वशीकृत्य पुरेऽजैव तस्वतुमुंरमागतौ ॥ ३९१ ॥
 भुत्वा पार्ष्णिनेन्द्रस्य महामाहात्म्यसंगतम् । अरितं मुनिसमीपे पवित्रं मय्यपुण्यदम् ॥ ३९२ ॥
 उयनं पार्ष्णिदेवस्य सहस्रस्रम्भनिर्मितम् । ताम्यामिदं गिरावन्न मूषं अरावितं परम् ॥ ३९३ ॥
 उयनाभ्यन्तरे सर्वा रत्नस्वर्णनिर्मिता । प्रतिमा पार्ष्णिनामस्य महात्सिद्धयसंगता ॥ ३९४ ॥
 राजन् नील-महानीलौ सर्वबान्धवसगतौ । काठप्रयेऽपि तौ मकत्सा वन्दारू परमोदयौ ॥ ३९५ ॥
 महाविमयसंपद्ये नानाजनसमाकुले । राग्यं विदधतौ स्त्रीतं तस्वतुखेरपत्ने ॥ ३९६ ॥
 अमितोपपदो वेगो विजयार्धनगावदम् । महानीलस्य नीलस्य मित्रं तद्वा समापयौ ॥ ३९७ ॥
 जिनैन्द्रप्रतिमा सर्वा वन्दित्वाऽत्र स संघर । स्वर्णरत्नमयीमंकाभर्नामाहाय निर्ययौ ॥ ३९८ ॥
 गच्छन् विहायसा सोऽर्जं उयनं वीर्यं शोभनम् । गमनाद् मक्तिमापद्यो वेगतो भुवमाप सा ॥ ३९९ ॥
 ततः पार्ष्णिनेन्द्रस्य तामर्षां वामदूरे । स्थापयित्वा स खेदोऽजोऽभयं मक्तिजोगाम् ॥ ४०० ॥
 वन्दित्वा स्तुतिमिश्रत्र प्रतिमा मक्तितर । मूषं प्रायुक्त्वस्मीकं प्राप खेदोऽतिवेगत ॥ ४०१ ॥
 मातृदागलं व्यमर्षांमुच्छिपत्ययमादरात् । तावद् वसूला सा तत्र पर्वतोपरि निवसत् ॥ ४०२ ॥
 एवं तां निवसत्तं दृष्ट्वा तत्रत्यां प्रतियातनाम् । मूषौ निषाय खेदोऽजातदानीं स्वमनीषितम् ॥ ४०३ ॥
 कथंतेन बहुना भद्रं जातोऽयं वामदूरेकः । अहमेतं प्रयत्नेन रक्षन् विद्यामि सर्वदा ॥ ४०४ ॥
 इदं च उयनं दिव्यं नीलिने भिनमक्ति । महानीलयुतेनार्यं कारितं मणिमासुरम् ॥ ४०५ ॥
 इव उयनमुज्ज्वलं विनष्टं अत्थारया । रक्षितुं न समर्थोऽहं मौनमादाय संस्थित ॥ ४०६ ॥
 सुवर्णरत्ननिर्मला उयनाभ्यन्तरा स्थिता । अर्चयित्वाऽन्तु राजेन्द्र जैन्यो रूपसमन्विता ॥ ४०७ ॥
 अमुस्मिन् हु-पमाकथे अक्षयन्ते ता न रक्षितुम् । विनश्य उयनं नीरादं दृष्ट्वादासीन्वामिता ॥ ४०८ ॥
 तेनेदं उयनं सारं सिद्धतामस्मरितम् । मस्योपरि परं स्वर्णं त्वं अरापय सांप्रतम् ॥ ४०९ ॥
 निषेध सकलं राज्ञः कुमारो नागपूर्वकः । अमाभादश्रुतां सद्यो मूषोऽप्यस्मात्सुखित ॥ ४१० ॥
 अथ हृष्टी परिप्राप्य दृष्ट्वा रम्यं विनाशितम् । यजेन्द्रं पर्वतं तुङ्गमाकरोह स्वराश्रितः ॥ ४११ ॥
 सर्वाहारं परित्यज्य समाधिं प्राप्य कुञ्जर । अतं कृत्वा सहसारे वसूला निपुणो महान् ॥ ४१२ ॥
 अघोऽयनमाश्लेष्य शितामि शोभने दिने । राज्या सर्वशिवकुञ्जान् श्रीभ्रमाहूतवानसौ ॥ ४१३ ॥
 ततः स्वस्य महारेण्यां श्लोकस्य च शोभनम् । उयनानां त्रयं श्रीमं अरितं केर्महीमुजा ॥ ४१४ ॥
 उयनानां त्रयस्यापि त्रयमहठनिस्तनं । अक्षरं महतीं पूजां कर्कणदो मक्तितरः ॥ ४१५ ॥
 कर्कणदं कृतकर्वप्यं सनया अतुरहया । आद्रास्त्वजनतो ह्यो इवितं विषय ययौ ॥ ४१६ ॥
 भुत्वा कर्कणदमायातं पठित्वा सैन्यसंपदा । निगत्य स्वपुरादास्तु तेऽमुना योऽमुपता ॥ ४१७ ॥
 अस्त्रपातधमुञ्जतवद्विन्वात्प्रमोऽज्जटे । अन्योन्यमतरपासकमटागर्भितमीपमे ॥ ४१८ ॥
 दक्षिणाग्निवातावरातिताकाशमृते । घातुं मुकुटापौषविद्याअपरातिके ॥ ४१९ ॥
 वेताञ्जिककृत्प्रतापपथिरीमृत्प्रिमुत् । अथशामरसंघातकृदादित्यप्रभोक्त्रे ॥ ४२० ॥

समरागजने जन्ये क्लृप्तदेवीसमीक्षणे । शेटकृदित्रयं राजा भीषग्राहं गृहीतवान् ॥ ४२१ ॥
 यावत्सपादघातेन कर्कण्डो विनिहन्ति तान् । तत्तिरीटे जिनस्वार्चां तदा तावदपश्यत ॥ ४२२ ॥
 हा मयाऽनुष्ठितं कर्म हीन साधुसुगुप्सितम् । यद्वाचां धीरनाथस्य पादेन हन्तुमुपत^१ ॥ ४२३ ॥
 कर्कण्डादिमहामतो महादेवैराग्यसगतः । तदा म्वनिन्दनासक्तो भूत्वा परमार्षित्वात् ॥ ४२४ ॥
 यथाहाय निजान् पुत्रान् रान्यभोग्यान् पुरस्वितान् । रान्यपदं वधुत्से त्रयोऽपि क्रमतोऽजघा^२ ॥
 चटचेद्यौ सम धीरौ पाण्ड्यरान्येन सत्वरम् । दैर्घ्यां देगम्पीं मय्यौ धीरसेनान्तिके दधु ॥ ४२६ ॥
 श्रान्तिष्ठ विषयं सर्वं वशीकृत्य^३ नराधिपः । चम्पापुरीं विवेशाशु सैन्यसागरसमुत् ॥ ४२७ ॥
 दत्त्वा रान्यभिय सारं धसुपाठाय सूनवे । वसुपाठय वीराय सकलत्राय धीमते ॥ ४२८ ॥
 वधमानजिनेन्द्रस्य तीर्थे कर्कण्डमूपति^४ । धीरसेनगुणेरन्ते तपो जैनमस्त्रिभियत् ॥ ४२९ ॥
 अथ कर्कण्डयोगीशो मन्थभेतोऽमिनन्दन^५ । जैन तपश्चक्रणर स्वर्गमोक्षफलप्रदम् ॥ ४३० ॥

॥ इति महामक्तिसमन्वितनागदत्तगोपालकपट्टककलसंभूत-
 कर्कण्डमहाराजकथानकम् ॥ ७३ ॥

*

५७ अशोकरोहिणीकथानकम् ।

अथास्त्रि मगधे देशे^१ पुर राजगृहं शुभु । श्रेणिक्रेऽय महीपालः सम्यन्दश्नभूषित^२ ॥ १ ॥
 आसीदस्य महादेवी चेट्ना नाम विश्रुता । तसुत्रो वास्तिप्रास्य^३ भावक्रे विदितो शुभे ॥ २ ॥
 वन्यदा श्रेणिकः प्राप वधमानजिनेश्वरम् । गणेशदशमिमुक्त विपुलास्पतिरौ म्भितम् ॥ ३ ॥
 प्रथम्य मक्षितो वीरं देवासुरनरस्तुतम् । निहिताशेषकमाण पप्रन्द्रेदं महीपति^४ ॥ ४ ॥
 भवत्समा जिना नाथ कियन्तश्चक्रवर्तिन^५ । यत्प्रेषा कियन्तो वा वासुदेवा हि तद्विप^६ ॥ ५ ॥

तथा धोक्तम्—

व्यस्रष्टशा कति नाथ जिनेन्द्राश्चक्रवरा^७ कति केशवरामा ।

तत्रस्तिपन्थिन एव कियन्तः सर्वमिदं मम नाथ विषस्य ॥ ६ ॥

एतत्सर्वं^८ जिनावीश पविप्रमिजगद्गुरो । अहं भवत्प्रसादेन ज्ञातुमिच्छामि सांप्रतम् ॥ ७ ॥
 मगधेशवच^९ भुत्वा वधमानजिनेश्वर । यथाशुष्टं जगादास्य कौतुकप्याश्वेतस^{१०} ॥ ८ ॥
 अतुर्मिषिक्र राजन् विंशतिगदिता जिना । समस्तमेदिनीनायास्तदथाश्चक्रवर्तिन^{११} ॥ ९ ॥
 अष्टमद्रा नव प्रोक्ता वासुदेवास्ततो नव । क्रूरकमसमासुक्तास्तद्विपोऽपि नव स्फुटम् ॥ १० ॥
 ऋषमादिपुराणानि श्रेणिकस्य यिनोत्तम^{१२} । कथयस्तावदाभातो यावद्दहास्यमण्डलम् ॥ ११ ॥
 अत्र चम्पापुरी रम्या विषते जनसंक्रुत्वा ।^{१३} वासुपन्थो नृपोऽप्यापि जयानामाऽजनि मिया ॥ १२ ॥
 अनयो रूपसंपन्नो द्वाविंशत्यश्वान्वित^{१४} । वासुपन्थो जिनो भाषी नन्दनो मन्थनन्दन ॥ १३ ॥
 द्वादशास्यस्य तीमस्य भतुनाथस्य तस्य च । भुत्वा पुराणमाप्य गुणरमणमिदम्^{१५} ॥ १४ ॥
 वासुपन्थगणेन्द्रस्य प्रथमस्य नराधिप^{१६} । अमृताभवसंज्ञस्य पुराणं पृष्ठवानिदम् ॥ १५ ॥
 श्रेणिकस्य नेन्द्रस्य कौतुकप्याश्वेतस^{१७} । निशम्य वधनं धीरो जगादमं पुरस्वितम् ॥ १६ ॥

१ पत्रक चतुष्कम्, २ फ पञ्चमहन्तुमुत्तमः, ३ अ चरवेदी, ४ [रीयां], ५ फ चोत्तमं ६ पत्रक
 पुष्पम्, पत्रक सं ४११ ७ पत्रक मगधेश्वरे, ८ पत्रक करिधायकम्, ९ फ इन्द्रियः, १० पत्रक
 कर्कण्ड ११ फ मगधेश्वर १२ फ कपुत्राया १३ पत्रक 'गुरो'रितम्, १४ पत्रक पुष्पम्

- शत्रेव भरतशत्रे जम्बूद्वीपोपलक्षिते । कुरुषाङ्गल्येऽशोऽस्ति^१ वनधान्यसमन्वित^२ ॥ १७ ॥
 विद्यते तत्र पौराण्यं हस्तिनागपुरं परम् । विगतोपपदं शोक्ये मूपतिर्जनवह्म^३ ॥ १८ ॥
 विद्युत्प्रभा महादेवी मूपतेरस्य वक्षमा । तत्पुत्रोऽशोकनामाऽयं शोकवर्षितविग्रह^४ ॥ १९ ॥
 भीमदहमहादेशे चम्पाऽऽस्या नगरी परा । मधवा तत्र मृपाठः श्रीमती चास्य रोहिणी ॥ २० ॥
 ससा गुप्ताक्याः स्वाता^५ समस्तधरपीतले । पुत्रा बगुत्तये^६ ते नामान्येतानि विप्रति ॥ २१ ॥
 श्रीपाठः श्रीप्रियो ज्ञेयो गुणपाठो गुणप्रिय^७ । वसुपात्ये वसुस्त्रीत^८ प्रनापाठः प्रजापति ॥ २२ ॥
 मत्पात्ये प्रजापतः श्रीधर^९ श्रीधर पर^{१०} । तथा गुणचरो^{११} ज्ञेयो गुणरक्षितमूतः ॥ २३ ॥
 यशोवरो यशोवारी यशःशुद्धीकृतम्बर^{१२} । यथाभनमसंस्युक्ता^{१३} सर्वे मान्ति मुवक्षते ॥ २४ ॥
 रूपयौवनसंपन्ना पीनोद्यतवनस्वनी । तत्सुकन्या कलाघारा रोहिणी नाम विद्युता ॥ २५ ॥
 * कर्त्तिकश्राद्धिक्रियां च सोपवाससमन्विता । श्रीशुक्लचरुभ्यापि शहीत्वा मूपतःकृतम् ॥ २६ ॥
 चम्पापूर्वशिशो भागे महापूजाह्वानमकम् । विनायतनमुत्तुङ्गं रोहिणी प्राप मक्षित^{१४} ॥ २७ ॥
 विनपूजां विषायोचै^{१५} पुष्पा घाशतामिभिः । विनसाधुनमस्करं विनशेषां प्ररुष्ट च ॥ २८ ॥
 विनमेहाङ्गिनि^{१६}स्य समामभ्यनिवासिनोः । मित्रोरन्त^{१७}पुरस्तापि बहौ शेषां हि रोहिणी ॥ २९ ॥
 ततः पिताऽज्वलेक्येयामाहमारोप्य कन्यकम् । यौवनेममितां प्रौढां ह्य्यासिति विपादवान् ॥ ३० ॥
 * रूपातिशयसंपन्नां संपूर्णनवयौवनाम् । समानगुणरूपाय कस्यै दास्यामि कन्यकम् ॥ ३१ ॥
 एवं विचिन्त्य मूढासा कन्यां मुञ्चत्वा गृहं प्रति । मधुशाल्यं विवेद्याद्भु विद्यात्वं वसुधाविप^{१८} ॥ ३२ ॥
 सुमतिं सुमतिं घारं सभुतं मुत्सामरः । विमत्प्रिमतिर्शिशो विमत्ये विमताश्रय^{१९} ॥ ३३ ॥
 एतावसौ समाहूय मन्त्रिणो मन्त्रकेविदान^{२०} । यथासनं परिप्रासान् पप्रन्द्रेदं महीपति^{२१} ॥ ३४ ॥
 कुमारी सुकुमाराङ्गी कुमाराय प्रदीयताम् । कस्यै पदत निःशङ्का मन्त्रिणो मन्त्रकेविदाः ॥ ३५ ॥
 * चरेत्त्रवचनं भुत्वा मन्त्रिणि प्रेरितस्वहा । जगाद सुमत्किर्त्तिकं पूर्वं मूपतिसंमतम् ॥ ३६ ॥
 कन्यैकस्यै कुमाराय मदि राजन् प्रदीयेते । ततोऽस्या प्रेमसेवन्वा जायतेऽत्र न वा धवे ॥ ३७ ॥
 बभवा वैवयोगेन पवसास्य सुमोगिन^{२२} । अस्यां न जायते प्रीतिं पितरौ कुस्त^{२३} स्म किम् ॥ ३८ ॥
 तस्मात् स्वयंभवे कन्या नानानृपसमागमे । गृह्णतु स्वमतं क्वन्तं संमरोज्यं ममेभर^{२४} ॥ ३९ ॥
 स्वयंभरो मत् पूर्वैरारोह नराधिपैः । त्वया न जायते पुत्रा कुर्वतां पूर्वसेवितम् ॥ ४० ॥
 * भुत्वा नराधिपो वाक्यं सुमते सुमते परम् । स्वयंभवे मतिं चक्रे महापुत्रसेविते ॥ ४१ ॥
 श्रेष्ठिशो मन्त्रार्त्तस्तुष्टाह्वानामपि विराजितान् । अन्धीकरुपः शीघ्रं महारजतनिर्दितान् ॥ ४२ ॥
 परतले समखेऽस्मिन् स्वनरैः श्रीप्रयापिभिः । तदानीं च महीपाठः स्वयंभरमभोपयत् ॥ ४३ ॥
 भुत्वा स्वयंभरं दूतैः तृपा विमवसंसुता^{२५} । श्रीमच्चम्पापुरं प्राप्य मन्त्रकेभ्यवतस्त्रिरे ॥ ४४ ॥
 तृयाणि समतालानि नाशितावनिस्त्रान्वरम् । नेहुर्मसुरगाम्भीरं तदानीं तत्स्यंभवे ॥ ४५ ॥
 * कोऽपि हारकतां पापौ सृश्रति प्रीतमानस^{२६} । मुकुटं कोऽपि हस्तेन करोति स्त्रिरुद्यतम् ॥ ४६ ॥
 कोऽपि केशधर्यं स्निग्धं निःशक्तं स्त्रिस्थिं हृतम् । चकार पाभिनाऽपश्यद्ब्रह्मा कन्यासमाममम् ४७
 विदुमन्त्रविमोष्ठं च करेणाङ्गुप्य पश्यति । कोऽप्येक्येचनेनाभुं द्वितीयेन दिशां मुञ्चत् ॥ ४८ ॥
 कोऽपि तीव्राम्बुजं^{२७} पापौ गन्वासकमधुमतम् । सुरमीकृतसर्वांशं चकार विकसन्मुञ्चत् ॥ ४९ ॥

1 कञ्ज कुम्भेणम् २ क उपचरो. 3 पफुद्ग कुम्भ. 4 क विमलोत्वं अ विमलोत्वं 5 पफुद्ग कुम्भ. 6 क यतिरुपविद्य. 7 क कपुपुरम्भेविते अ महापुत्रम्भेविते 8 प परकुम्भम्. 9 क परकुम्भम्. 10 क *येवला सुविदितुर्वैव 10 क *येवला सुविदितुर्वैव

कोऽपि वीणां समादाय गीतं गायति शोभनम् । सप्तस्वरसमायुक्तं विश्वदेकोनमृच्छनम् ॥ ५० ॥
 नितम्बे कोऽपि बध्नाति स्रग्ध्रवेतुं समुद्रतटम् । कृताङ्गमोटनं पादं चासद्विक्रिया धनम् ॥ ५१ ॥
 कोऽपि ताम्बूलमादाय क्रमेण प्रीतमानसः । खनादपुरिताकाशमृतलः सहसाऽहसत् ॥ ५२ ॥
 एष नृपास्तदा सर्वे कुवन्ति विविधक्रियाः । क्रमाकुञ्चितचेतस्काः कन्यागमनकाङ्क्षिणः ॥ ५३ ॥
 अत्रान्तरे महाबला द्विव्यामरणमुपिता । रूपराजितसर्वाङ्गी 'मदकुञ्जरगामिनी ॥ ५४ ॥
 पद्मवर्षाविनिर्माणपुष्पमालाकृता परा । धात्रीपुरासरी कन्या विवेशैषा स्वयंवरम् ॥ ५५ ॥
 दृष्ट्वा सर्वे नृपाः कन्यां स्वयंवरमितामिमाम् । चिन्तयन्ति मृशं स्पष्टं मन्मथाकुलमानसा ॥ ५६ ॥
 यक्षिणी किन्नरी किं वा किं विद्याधरकन्यका । उर्वशी किं किमिन्द्रोऽपि किं रतिः किं तिलोत्तमा ५७
 एवं बहुविधान् संगान् माधयन्तो नराधिपाः । तत्सुर्विस्मितचेतस्कास्तन्मुखाम्बोजवीक्षणम् ॥ ५८ ॥
 मुमहत्त्वमिवावाञ्छी कलक्रीकिलनिखना । स्वर्णवेशत्रका धात्री जगौ कन्यां मनस्विनी ॥ ५९ ॥
 महाकुन्दपुरावीशः कुन्दपुष्पसमद्रिजम् । रूपिणं कुन्दनामानं धृणीप्यैतं कुमारिके ॥ ६० ॥
 एष मेघपुरस्वामी हेमाहो हेमनामकः । बहुहेमधनाधारो मानयैतं मनस्विनि ॥ ६१ ॥
 अथ रत्नपुरावीशो रत्नसंभयनामकः । रत्नोपोक्तिसर्वाङ्गी वातेऽत्र कुरु मानसम् ॥ ६२ ॥
 प्रमुञ्चितकंसंज्ञस्य पुरस्य तिलकमिधः । तिलकोऽयं नरेशानां प्रीतिमत्र कुरु प्रिये ॥ ६३ ॥
 एष विद्युत्पुरस्वामी नाम्ना विद्युत्प्रमः प्रमुः । अनेन भोगिना सार्धं भोगान् मानय मानिनि ॥ ६४ ॥
 एषमादिबहून् मृशान् धार्म्यदृष्टितसपद् । अतिक्रम्य जगामाशु वात्स्यं तद्वेषधरिणी ॥ ६५ ॥
 मूयो जगद् तां धात्री त्वत्सखित्तराधिपाम् । प्रसन्नवचसा साध्वी तथितेजितकोविदा ॥ ६६ ॥
 स्वामिन्येष गुणधाराते वीतशोकमुतो महान् । जयन् रूपेण कुन्दर्पमशोकः शोकवर्जितः ॥ ६७ ॥
 अनेन देवरूपेण विद्याधरसमेन वा । चिरकालं सुखं पुत्रिं स्वं मानय विठासिना ॥ ६८ ॥
 धात्रीवचनमाकर्ण्य तसुरो हृदयगमम् । ददश तं महाकन्या कुन्दर्पमिव रूपिणम् ॥ ६९ ॥
 दृष्ट्वा तं रूपिणं कन्या मुमोह हृषमात्रकम् । चेतनां प्राप्य मूयोऽपि दध्यौ विस्मितमानसा ॥ ७० ॥
 मन्मथः सततुः किं वा किमिन्द्रोऽपि खगेभरः । भोगमृषिमवः किं वा कुमारो माति मत्सुरः ॥ ७१ ॥
 स्वधितहारिणं पादं पद्मा मानसमात्मया । मुमोषास गते मात्स्यमशोकस्य हि रोहिणी ॥ ७२ ॥
 भीतशोकमुतं दृष्ट्वा कन्यामात्यनिमुपितम् । तदऽशोकं नृपाः सर्वे जग्मुः स्वं स्व निकेतनम् ॥ ७३ ॥
 कृत्वा महामहं पूर्तं जिनानां क्षीणकर्मणाम् । केवलज्ञाननेत्राणां पृताना सर्ववेदिनाम् ॥ ७४ ॥
 शोभने दिनयोगादौ मपवाभिनविषेदिताम् । उवाह रोहिणी रगादशोक्ये विधिपूर्वकम् ॥ ७५ ॥
 मनोऽभिवाम्भितान् भोगान् मुखानोऽशोकमुपति । रोहिण्या सह पन्द्रो वा तत्र तस्वीं मुवैधितः ॥
 बहुष्यपि च लेखेपु अनकप्रवितपुं सः । रोहिणीश्रेहतोऽशोकः पितुरन्त न गच्छति ॥ ७७ ॥
 अशोकस्य पिता लेखं साधिज्ञानसमन्वितम् । वैतालिककन्दे शीघ्रं प्रजिपाय समुत्सुकः ॥ ७८ ॥
 ततश्चम्पापुरीं प्राप्य भीतशोकमुत्स्य च । स्तुत्याऽशोककुमारस्य पुरो लेखं विमुष्टवान् ॥ ७९ ॥
 आदाय तं सहस्रेण तलेष्टार्यं प्रधाप्य च । अशोकः शोकसंपन्नो पश्य अनक्रेत्सुकः ॥ ८० ॥
 ततः अशुरामाप्स्य रोहिणीसदितः क्रमात् । अशोकः स्ववतोपेतो जगाम पितुरन्तिकम् ॥ ८१ ॥

1 क कुम्भकम्, 2 पत्र प्रीतिमकसः, 3 क कुम्भम्, 4 कुम्भम्, क कुम्भकम्, 4 क मद्, 5 क कुम्भम्, क कुम्भम्, 6 क धम्, 7 अ कुम्भम्, क कुम्भकम्, 8 क मत्स्यम्, 9 क ईशोपेतं, 10 क मत्स्यम्, 11 पत्र कुम्भम्, क कुम्भकम्, 12 पत्र विष्णुम्, क विष्णुमिव, 13 क कुम्भकम्, 14 पत्र कुम्भम्, क कुम्भकम्, 15 — ३० — ३० — ३०

- ततः पितरमानस्य समास मातरं च स । अशोकः शोकसंत्यक्तो बभूव सितुसंगमात् ॥ ८२ ॥
 अथ प्रयोविताक्रशां अथातामासितपुष्करात् । उत्सवं ददश मूपात् शोकान्तो विगतदिकः ॥ ८३ ॥
 उत्कापातं विदोक्त्यापं बैराग्याद्विमानसः । सम्यान् अयाद् राजेन्द्रो मस्तकन्यस्तपाभिक्रन् ॥ ८४ ॥
 विमवा वनधान्यापास्तृणविन्दुषल्लघत् । यौवनं यद्वत्तं पुंसां पुनस्तन्न निवर्तते ॥ ८५ ॥
 विमुक्त्यपठं सम्पां वीक्षित देहिनां भवेत् । धृष्टस्य क्षीरं च ठाक्षितं सृष्टमोचने ॥ ८६ ॥
 ह्युष्पत्रसमानाया निषया भवनाभिक्र । सन्प्यारागसमा प्रीतिवह्नौ रमणीजनैः ॥ ८७ ॥
 वन्धुभिः सह यत्नेन स्वप्रान्योपमं भवेत् । विपते तन्न लोकेऽस्मिन् यद्वस्तु सिरतां प्रवेत् ॥ ८८ ॥
 एवं निगद्य तान् सम्यानापृष्ण्य जनधान्ववान् । अशोकस्य भ्रिय दत्त्वा निरयो मूपतिर्गृहात् ॥ ८९ ॥
 अशोकवनमन्सं तदा मुषधर यतिम् । सप्राप्य मक्तिरुपशो वीतशोके न्यविष ॥ ९० ॥
 प्रथम्य सं महासत्त्वं यतीश स न्यविष । शीघ्रां जग्राह तस्यार्थे बहुमिर्नरकुक्षरैः ॥ ९१ ॥
 षतिषोरं तप कृत्वा मित्वा कर्मकरम्बकम् । वीतशोकमुनि शीघ्रं ययौ निर्वाणपत्तनम् ॥ ९२ ॥
 अपनुप महाशोकं सितुषीक्ष्यसंयमम् । अक्षर विपुल रान्यमशोको नतपार्षिवम् ॥ ९३ ॥
 अशोकेन सम भोगान् मुञ्चानाया मनोरमान् । बभूवुरष्ट सत्युवा रोहिण्या क्रमतोऽमठा ॥ ९४ ॥
 एव यौवनसपन्ना विपापदठोचना । अनुक्रमेण सबाताभतसस्तनपास्तथा ॥ ९५ ॥
 विगतोपपद् शोको मत्शोकः पतो मत्तः । जितशोके विनष्टशिक्षोऽपि वनपाठकः ॥ ९६ ॥
 वसुपाठः पतो ज्ञेयो गुणपाठो गुणाकरः । रोहिणीसुतनामानि विज्ञेयानि मनीषिणि ॥ ९७ ॥
 बभूवपय मता पूव सुरकान्ता तथा परा । तस्मीमती परा ज्ञेया सुप्रमा चेति तस्युताः ॥ ९८ ॥
 समस्तपुत्रपुत्रीणां पश्चिभोऽञ्जनि नन्दन । छेकपाठकुमारस्वो रोहिण्या रूपराजित ॥ ९९ ॥
 अन्यदाऽशोकमूपात्त्रो रोहिणी पण्डिता परा । वसन्तविक्रक धात्री छेकपाठाद्वधारिणी ॥ १०० ॥
 प्रासादशिवरसाने मञ्जुकोटादृठा अठम् । गोष्ठीसुषोपविद्यथ संतिष्ठन्ते स्वटीक्ष्या ॥ १०१ ॥
 रम्यायां शोकसंपन्ना मुक्तेश्चक्रदम्बिका । कृतकोटादृठम्वाना मण्डलीमृतविमहा ॥ १०२ ॥
 कुवती रासकं पाठ काकुन्ती स्वं सुसुहृ । बभूव सिरस्त्रनं बाहू कुन्ती कृतरोदना ॥ १०३ ॥
 प्रासादस्या विद्येक्ष्येता योपितो रोहिणी तदा । वसन्तविक्रकं धात्री अप्रच्छेत्त कुवराजत् ॥ १०४ ॥
 अम्य सिद्धक मानी छत्रं रासोऽपि दुम्पिठी । एतान् पश्चात् नृत्यन्ति नाटकमूलसोविदा ॥ १०५ ॥
 एतान् पश्चात् सत्यन्य नाटकान् भरतोदितान् । नाटक्ये मीक्ष्ये कोऽयं नृत्यते सादिकुट्टन ॥ १०६ ॥
 सप्तस्वरविभूतां मायामूष्णावहिर्भवम् । इमं तु नाटकं ब्रूहि धाप्रत मम क्रौतुकात् ॥ १०७ ॥
 निम्नम्य रोहिणीवाक्यं मुषभावासमन्वितम् । जगाद् धात्रिकेमां च वसन्तविक्रक्यधिषा ॥ १०८ ॥
 पुत्रि शोको महादुःखं क्रियत दुःखिमिजनैः । सद्यश्चयत पुन प्राह रोहिणीमां सक्रौतुकात् ॥ १०९ ॥
 अम्य किं मय्यते शोके दुःखं वा बद् किं मम । म्यो जगाद् तां धात्री स्या कथास्वेषया ॥ ११० ॥
 संशय किं सन्नोनाद् पाण्डित्यैश्चयमीदृशम् । किं यथां रूपसंमूतं किं सौमन्यं वनातिगम् ॥ १११ ॥
 तेन स्वं नाटकं ब्रूये स्वरभाषासमन्वितम् । शोक दुःख न जानासि ज्ञाताऽप्येवासि मुन्दरि ॥ ११२ ॥
 वसन्तविक्रकवाक्यं श्रुत्वा म्योऽपि रोहिणी । इमां जगाद् मा यद्रे क्षेत्रं कुरु मयोपरि ॥ ११३ ॥
 गन्धवमवित धियममृगयति स्मराणि च । विज्ञानानि यतुपष्टि कठा द्वासवतिषया ॥ ११४ ॥

कल्पयुगो मयीदृश्यो मे न केनापि भाषितः । अष्टमश्रुतं तेन पृच्छामि भवतीमिमम् ॥ ११५ ॥
 रोहिणीवाक्यमाकर्ष्य धात्रिकृतां जगौ पुनः । न नाटकप्रयोगोऽयं गीतभाषाम्बरो न वा ॥ ११६ ॥
 किं तु द्रुत्वेन बन्तूनां रूढतां वसुमृत्युतः । मयाऽतो गदितो नत्से मूयः शोकोऽयमुच्यते ॥ ११७ ॥
 मूयस्तदाकथतो देवी रोहिणी निब्रगात्रिमाम् । स्मृतितायमहं मन्त्रे न जानामि हि कीदृशः ॥ ११८ ॥
 अत्रान्तरे महीपाठोऽशोकनामा जगाविमाम् । शोकेन रुदितव्यायमहं त दशयाम्यलम् ॥ ११९ ॥
 लोकापालं सुत पाठ राजाऽऽदाप च तत्कृतम् । प्रासादश्लिष्यराशानु रोहिणीपुरतोऽमुच्यते ॥ १२० ॥
 लोकापालकुमारोऽजमशोकतस्मूर्धनि । अशोकपुष्पश्यायां रषिताया पपात सः ॥ १२१ ॥
 अत्र ज्ञात्वा तदा पाठ सर्वा नगरदेवताः । त प्रदेशं समाजग्मु कृतकरोलाहस्वना ॥ १२२ ॥
 शोकस्य क्लरपं जातं रोहिण्याः कपमीदृशम् । शोकं द्रुत्वं सुसंप्राप्तं यावदेया न पश्यति ॥ १२३ ॥
 अशोकतस्मूर्धस्य दिव्यं सिंहासनं तदा । विक्रुवाणाकृतं तामिः पञ्चवधसमुच्चलम् ॥ १२४ ॥
 अष्टोत्तरशतास्थ्यानि रत्नाष्टापदनिर्मितं । धीरोदनीरसपूर्णं क्लेशैर्मूलपङ्कजैः ॥ १२५ ॥
 अमिषेक विधायाम्य आत्मभरणमूपितम् । देवीमिः स्थापितो पाठो रममाणो विविष्टते ॥ १२६ ॥
 अशोकवृक्षमूर्धस्यं सिंहासनमविष्टितम् । अशोको रोहिणीपाठं ददशायोविलम्बेकनात् ॥ १२७ ॥
 मोहशामरणोपेतं पुरेदेवीप्रपाठितम् । पूजितं पुष्पपूपाधैर्मन्त्रामोदितदिस्सुखैः ॥ १२८ ॥
 अन्यदा देवतासषकरकुम्भामिषिक्तकम् । लोकापालं विच्छेक्येनं दिव्याभरणमूपितम् ॥ १२९ ॥
 सदारसिसहस्राक्षं सकीर्णोऽपि महामतिः । अशोकोऽपि महाराजो रोहिणी प्रेमकरिणी ॥ १३० ॥
 रोहिणीविहिते पूर्वं चतुर्थे तत्कलेन च । पुरोहितादयः सर्वे विस्मयं परमं ययुः ॥ १३१ ॥
 ततस्त आलोकं दिव्यं सर्वालङ्कारमूपितम् । आनीत विस्मयोपेत्ताक्षत्र तस्युच्छके मुदा ॥ १३२ ॥
 पुष्पागचम्यकशोकनमेरुवकुलमभिते । आभ्राप्रातकसपञ्चे तप्राशोकवने सति ॥ १३३ ॥
 अतिमृत्तिमहामृत्तिर्विमूल्यम्परपूर्वकम् । तिलकान्तं वमूषात्र विनवेशमचतुष्टयम् ॥ १३४ ॥
 रूपम्वपादिर्न्त्री कुम्भो चारणो मुनिपुङ्गवो । विहरन्तो समापातो हस्तिनागपुर परम् ॥ १३५ ॥
 तत्र पूर्वदिशामायसमुद्भूतमहावने । तस्मत्पुत्रौ महामृततिलके विनवेशमनि ॥ १३६ ॥
 तत्र सप्राप्य तत्पार्श्वे वनपात्त्रे वेगतः । मुनिपार्तो च सा सदा मृगुजे विनिवेदिता ॥ १३७ ॥
 निश्चम्य तद्वचो राजा महासपत्समन्वितः । जगाम मुनिसामीप्यं भक्तिहृष्टनरूढः ॥ १३८ ॥
 ततोऽशोकेन म्येन वन्दित्वाऽमु सुमकितः । रूप्यकुम्भमुनिः शृष्टो विविनाऽवचितोवनः ॥ १३९ ॥
 तथाऽऽदिश मया सम्यग् रोहिण्याऽरि पुरामभे । को धर्मो विहितः पत्नः सख्यत्वंदयाफरः ॥ १४० ॥
 विशोकप्रपद्युपार्था कन्यकरानां शतमृणाम् । पतान्यमवसकन्यं कथयश मनाभुना ॥ १४१ ॥
 अशोकवचनं श्रुत्वा रूप्यकुम्भो यतीश्वरः । अवधिज्ञाननेत्रेण तस्युद्यमं जगाविति ॥ १४२ ॥
 आकर्ष्यैकचित्तेन तन्माशोककारणम् । कथयामि समासेन तव राजेन्द्र सांप्रतम् ॥ १४३ ॥
 हस्तिनागपुराद् गत्वा मार्गं द्वादशभ्रोजनम् । अन्नि नीलमिस्तिहो नानातकसिद्धततः ॥ १४४ ॥
 यथापरमुनिर्विभारणा लोकाशान्तिहृन् । सर्वोपचित्सप्राप्तो वममूपितविग्रहः ॥ १४५ ॥
 मासोपवाससंयुक्तः शिखरेऽयं महीभूतः । आतापनात्ययोगान सतसे स्मिरमानसः ॥ १४६ ॥^{११}

1 व वचनमिमम्, 2 पत्र निष्कम्, क विष्कमिमम्, 3 पत्र पुष्पम्, क पुष्पमिमम्, 4 व
 म्बुत्तराय 5 पत्र कल्पकम्, क कल्पकमिमम्, 6 व पुष्पम्, अ गुणकम्, व पुष्पमिमम्, 7 पत्र
 निष्कम्, क विष्कमिमम्, 8 पत्र पुष्पम्, व पुष्पमिमम्, 9 [कथयन्तीति], 10 पत्र कथावचन
 11 [दशरथ], 12 पत्र निष्कम्, क विष्कमिमम्, 13 पत्र पुष्पम्, व पुष्पमिमम्,

- सृगमारीति विख्यातो सृगसुखत्र भीष्म । जगामासौ सृगान् हन्तुं तदानीं नीलपर्वतम् ॥१४७॥
 असमर्थो सृगान् हन्तुं मुनिमाहात्म्ययोगत । सृगपुम्बिन्तयामास विफलीमृतबाणकः ॥ १४८ ॥
 किं करणमहं बाणैरमोपैरिमैकैरपि । असमर्थो सृगान् हन्तुं नितान्तं पुरतस्सितान् ॥ १४९ ॥
 ततो ज्ञातमनेनाद्भु दृष्ट्वा दूरस्थयोगिनम् । मुनेरस्य प्रमाथेन बभूवुर्विफला शराः ॥ १५० ॥
 पारभार्थमसौ याबन्मुनिर्मथ्यति पत्नम् । सृगसुखावदभ्येत्य कुषा मुनिश्छिन्नतलम् ॥ १५१ ॥
 तुषकाद्यैरिदं दग्ध्वा तद्गस्माद्गणसभयम् । नीत्वाऽन्वत्र कुषा तन्वी निपादो सृगहिसया ॥१५२॥
 विधाय पारथं साधुर्मन्दमन्दयतिक्लिन्य । आत्तापनञ्जितां प्राप वह्निनाऽनेन तापिताम् ॥ १५३ ॥
 ज्ञात्वाऽपि तां श्रितां तेषां मुनिमि सर्षिकश्रितम् । प्रत्यास्थान विधायोच्चैराख्याह विभ्रुशरीः ॥१५४॥
 अन्तःकूकेवती मूखा सुरासुरनमस्कृत । समस्तकर्मनिर्मुक्तो मुक्तिप्रणामवाप सः ॥ १५५ ॥
 उदुम्बराख्यकृष्टेन कुषित्वाश्रितविग्रह । सृगमारी ममारुसौ तदानीं सप्तमे दिने ॥ १५६ ॥
 सप्तमं नरकं प्राप सूतः सन्नुनिदुःकृतात् । अमञ्जिस्ससमुद्रासुःस्थितिक स निपादकः ॥ १५७ ॥
 ततो निःसृत्य दुःखेन तैरश्री दुःखदायिनीम् । प्राप्य म्यो मद्रुम्पायां यतिं म्यापयते प्रमन् ॥१५८॥
 असिद्धेषु पुरे रम्ये बहुगोचनभूषित । गोपात्म्येपपदो दण्डी विधो गोपात्म्येऽमवत् ॥ १५९ ॥
 बस मार्याऽमवत् तन्वी अन्वारी नाम विभ्रुत्वा । सृगमारपते म्यापो बभूव तनयोऽनयोः ॥ १६० ॥
 नाम्ना वृषमसेनोऽसौ रक्षितुं मां कदाचन । क्रमेण यौवन प्राप्य तदा नीलगिरिं ययौ ॥१६१॥
 तत्र नीलगिरीं त्रुके तदा दग्धो द्वाभिना । मस्तीकृतसमस्ताञ्चो वराच्ये वृतिमाप सः ॥ १६२ ॥
 वृतात् गोकुलं तेन भागतेन विवेकिना । सिद्धदत्तेन तत्पित्रो पुत्रवार्तां स्फुरेरिता ॥ १६३ ॥
 भ्रुत्वा वृषमसेनस्य सुतस्य मरणं तथा । गन्वारी रोदन चक्रे कल्पं मुनिदुःखदम् ॥ १६४ ॥
 शोककरवधमेतत् ते यदितं नरकुम्भार । अधुनाऽशोक-रोहिण्यो संबन्धं क्वयाम्यहम् ॥ १६५ ॥
 असिद्धेषु नराधीश इक्षिणागपुरे नृप । वसुपात्रेऽमवभास्य मार्या वसुमती ह्युमा ॥ १६६ ॥
 तद्गता वनमिश्रोऽमृद् राजभेदी महावनः । तद्गतां वनमित्रा च पूषिगन्वा सुताऽनवो ॥१६७॥
 वृत्सं कुष्ठसुखस्य मन्वत्स्येव दुःखह । दुर्गन्वामोरिताकस्यस्तान्त्यो वाति रेहजः ॥ १६८ ॥
 तत्समीपे न शक्येति स्नातु शक्यसमोऽपि ना । किमन्यं प्राकृतोऽपुष्टः पूषिपन्वसमाकुले ॥१६९॥
 वसिष्ठेषु पुरे भेदी वसुमिश्रोऽमवद वनी । मार्या वसुमती भास्य श्रीपेशोऽस्याः सुतोऽपि हि १७०
 वृत्पाने रतिर्वस पापद्वौ परयोपिति । अहत्ते श्रीवर्हिसायां तथा निशितमङ्गले ॥ १७१ ॥
 तद्वन्दनो विनीतास्या जनानां दुःखदायिभिः । पतैः सप्तभिरैवासौ व्यसनैः ऋडति स्फुटम् ॥१७२॥
 तथा चोक्तम्-

पूतं मांसं कुस्तिवपेस्या परदारं हिंसाञ्चत्तं सुरामकर्येष्वतिक्रमम् ।

एते दोषाः सप्त नृनामतिपापा शिष्टैर्यथा दुर्गतिमार्गं प्रवदन्ति ॥ १७३ ॥

- तथा श्रीपिन्नामायां प्रविष्टो वनिनो गृहम् । गृहीतो यमदण्डेन क्तोरेण प्रकरोपिना ॥ १७४ ॥
 प्रार्थ्यकृत्य तर्कं दृष्ट पटङ्गानिसमुत्तम् । निनाय यमदण्डोऽपि तत्करं नयद्गृहं बहिः ॥ १७५ ॥
 नीयमानमसुं दृष्ट्वा पङ्कजेकसमावृत्तम् । वनमिश्रो जगार्हेति दृढबन्धनियञ्जितम् ॥ १७६ ॥
 श्रीपिण्य यदि मे कन्वां परिषेत् त्वमिच्छसि । क्तोऽहं मोचनं तेऽजं करयामि विसंघनम् ॥१७७॥

1 पञ्च तुषकाद्यैरिदं 2 पञ्च कुषाम्, क कुषाभिरम्, 3 प बाणम्, क बाणिकम्, 4 प उदुम्बरा
 5 प तैरश्री दुःखं 6 क इत्यर्थः 7 क पूषिगन्वा 8 क दण्डः 9 पञ्च मांसकर्येष्वतिक्रमम्, [कल्प] .
 10 [लघु ५] 11 अ शिष्टैर्यथा 12 See p. 65 above, No. 45. 12 13 पञ्च कुषाम्, क कुषाभिरम्

भ्रुत्वा तद्वचन सोऽपि वमाणेन सवेपथु । कुट्ट मन्मोषन शीघ्र मातुर्द्वेषं करोम्याहम् ॥ १७८ ॥
 नृपवाक्येन तेनाशु अरयित्वाऽस्य मोषनम् । दत्ताऽस्यै भागिनेयाय पूतिगन्धा विधानत ॥ १७९ ॥
 परिणीता विधानेन पूतिगन्धाऽमुना सका । यस्या कुयितगन्धेन लोकः सर्वाः पत्यपित ॥ १८० ॥
 मुखं प्राणं पिषायामेकरात्रं सहानया । उपित्वा ह्युच्छतो यातो प्रमाते नगरदरम् ॥ १८१ ॥
 श्रीपेयेन परित्यक्ता पूतिगन्धाऽतिदुःखिनी । तस्यै तिरुग्रहे दीना निन्दन्ती निजजीवितम् ॥ १८२ ॥
 एव हि पूतिगन्धायाः क्वाटे याति सुदुःखतः । सुप्रताऽऽया परिप्राप मिश्रायै तल्पितुर्ग्रहे ॥ १८३ ॥
 दृष्ट्वा तामर्षिकं तत्र पूतिगन्धा सुदुःखिता । मिश्रामस्यै प्रदायाशु ययासुपशम परम् ॥ १८४ ॥
 तस्मिन्नेव पुरे श्रीमान् राजा कीर्तिधरोऽभवत् । मार्या कीर्तिमती तस्य विभितास्त्रिवैरिण १८५ ॥
 अथैकस्मिन् दिने आते राजा कीर्तिधरो महान् । वनपाठेन विज्ञप्तं समामप्यस्वितस्तदा ॥ १८६ ॥
 अस्मदीयवने राजन् मगवान् सिद्धितासव । सहामितासवेपास्याचारणो हि श्रित्ततले ॥ १८७ ॥
 वनपाठवचं श्रुत्वा तदा कीर्तिधरो नृप । अगाम तौ मुनी नन्तु परिवारसमन्विताः ॥ १८८ ॥
 वन्दित्वा तौ मुनी मत्तया श्रुत्वा धर्ममनुत्तरम् । वमूव मूपति शीघ्र सम्यग्दर्शनमूषित ॥ १८९ ॥
 तदानीं पूतिगन्धाऽपि निजलोकसमन्विता । आगत्य तौ मुनी नत्वा श्रुत्वा धर्मं विशुद्धधी ॥ १९० ॥
 विषाय मस्तके पापी मुनिद्वन्द्वं कृपाऽन्वितम् । पप्रच्छ स्वमव पूर्वं पूतिगन्धासमुद्भवम् ॥ १९१ ॥
 पूतिगन्धावचं श्रुत्वा महावैराग्यसमवम् । धमितासवयोगीन्द्रो वमापैतां पुरस्सिताम् ॥ १९२ ॥
 पुत्रि शृण्वैकश्चितेन स्त्रिरीमूलेव मुनिवके । गदामि ते समासेन पूतिगन्धस्य कारणम् ॥ १९३ ॥
 अत्रैव भरतक्षेत्रे अन्वृषीपसमन्विते । पश्चिमार्थवसानीप्ये सौराष्ट्रविषये वरे ॥ १९४ ॥
 उर्ध्वयन्तगिरिर्विश्वं पश्चिमाशासमुद्भवम् । नगरं विषते नाम्ना नगरं गिरिपूर्वकम् ॥ १९५ ॥
 वमूव तत्र मूपाठः सम्यग्दृष्टिनराधिप । स्वरूपाऽस्य महादेवी रूपराजितविप्रहा ॥ १९६ ॥
 मासीदस्य नरेन्द्रस्य गङ्गदत्तो वणिक्पति । मार्या सिन्धुमती चास्य मिथ्यास्वप्रदूषिता ॥ १९७ ॥
 रूपयौवनगर्वेण विद्वसेन गरीयसा । एषा रामाजन रम्यं दृषामापि न मन्यते ॥ १९८ ॥
 मासोपवाससंपन्नं सापुत्र पुरे सुधी । समाधिपूर्वको गुप्तं पारणार्थं समापयौ ॥ १९९ ॥
 गच्छता सह राज्ञा सो वनं प्रमदपूर्वकम् । गृह्णाद् गृहान्तरं गच्छन् गङ्गदत्तेन वीक्षितः ॥ २०० ॥
 दृष्ट्वा तं स्वगृहाविष्टं मन्दमन्दमतिक्रियम् । गङ्गदत्तं प्रियां प्राह तदा सिन्धुमतीमिति ॥ २०१ ॥
 अस्माद्दृष्टं मुनिर्द्वे प्रविष्टवर्षयाऽजप । तेन त्वं भोजयित्वेव पश्चादागच्छ सुन्दरि ॥ २०२ ॥
 कदाच्यतो निवर्त्याहं श्या सिन्धुमतीं तवम् । गृहीत्वा तं मुनिं दृष्ट्वा निनाय निजमन्दिरे ॥ २०३ ॥
 दत्तो धानीनिकृष्टाऽपि क्षेत्रास्यनिरीक्षणा । स्त्रीगृष्टनिमित्तेन सस्कृतं उवधादिमि ॥ २०४ ॥
 तस्यै मासोपवासाय स्थिताय स्थितिशक्तिने । तदा सिन्धुमती दृष्ट्वा ददौ कटुकान्मुष्कम् ॥ २०५ ॥
 प्रत्यास्यान समादाय स मुनिः सार्धकश्चिकम् । आराजनां समाराध्य वमूव त्रिषुषो दिदि ॥ २०६ ॥
 कश्चिन्मं मुनिमात्रेक्य नीयमानं विमानगम् । पप्रच्छान्यतरं तस्मादागच्छन् वनतो नृप ॥ २०७ ॥
 राजेन्द्रवचनं श्रुत्वा अगादेदमय नृप । कटुकाठानुदापिन्याः सिन्धुमत्या विषेष्टितम् ॥ २०८ ॥
 शिरसो मुण्डनं कृत्वा पश्चिन्वस्य वन्यनम् । स्त्राभिरुपय चासा अरयित्वा सकुण्डनम् ॥ २०९ ॥

1 कञ् मुम्, 2 क वक्षिन्व 3 कञ् तल्पितुर्ग्रहे, 4 पञ् मुम्, क दुष्कर्मिणम्, 5 [स्त्रिरी
 मूलेन] 6 क कञ्चन 7 पञ् दुष्कर्म क दुष्कर्मिणम्, 8 क विप्रगिरि 9 अ त्प्रीगृष्टमन्दिरी
 10 पञ् दुष्कर्म क दुष्कर्मिणम्, 11 क लक्ष्मिणम्, 12 क कञ्चन

- तत्पुर पट्टं इत्था नानाजनपुराधरम् । एतां तदा दृष्टवार्तां पुरादपससार स ॥ २१० ॥
 मृता सप्तदिनान्ते च गृहीतोम्बरकुण्डल । द्वाविंशतिसमुद्रायुं पठ नरकमबापं सा ॥ २११ ॥
 एतं क्रमेण सद्यपि ब्रान्त्वा सा नरकधृती । मुद्धानां भोरुदुःखानि ताम्पु लिप्यति पतिनी ॥ २१२ ॥
 नितान्तं भोरुदुःखाम्बुस्त्राम्यो निष्क्रम्य द्रुःखत । द्रुःखपीडितचेतस्कां तिर्यग्गतमवाप सा ॥ २१३ ॥
 १३ द्विं क्षुत्नी सूक्री चैव शृगाली मृषिका सध्व । बलुकां सलु मातङ्गी गर्दभी गोषिकाऽमवत् ॥ २१४ ॥
 मूयोऽपि द्रुःखसमुद्रा कुपितासिद्धिप्रदा । पृथिव्याऽऽधुना आता बन्धुलोकातिनिन्दिता ॥ २१५ ॥
 मृत्वा मौनीश्वर वाक्य भवसंपन्नमानसा । पृथिव्या पुनः प्राह सर्वसत्त्वद्वितं पतिम् ॥ २१६ ॥
 यद्यत्तु पुमा केन कृतेन ननु कर्मणा । पूर्वपाप विमुञ्चामि मूर्ध्नि मे परमेश्वरं ॥ २१७ ॥
 पृथिव्यान्वोदित मृत्वा ब्रमापेमां महासुनि । सक्तिनिर्भरभेतस्कांमात्रवज्रवभीलुस्त्रम् ॥ २१८ ॥
 १४ यत्र स्वमिच्छसि स्पष्टं सवपापविमोचनम् । रोगशोकपरित्यक्तं सुरबलभतामपि ॥ २१९ ॥
 ततो रोहिणीनिघ्नत्रे शोपवासं कुरु द्रुतम् । येन मूयोऽपि द्रुःखानि न पश्यसि कदाचन ॥ २२० ॥
 मुनिवाचं समाकर्ष्य पृथिव्या अगावमुम् । क्वं रोहिणीं भो नाथ शोपवासे विधीयते ॥ २२१ ॥
 पृथिव्यावचः मृत्वा तामुवाच यतीश्वरः । सक्तिनिर्भरभेतस्कां बाप्याकुलितवोचनम् ॥ २२२ ॥
 पुत्रि पूर्वदिने नूनं प्रत्यास्थानं चतुर्विंशत् । पृथ्वते मुनिमार्येण पवित्रेण मनस्विनि ॥ २२३ ॥
 १५ यस्मिन्नेवं दिने चन्द्रो रोहिण्यां प्यवतिष्ठते । तस्मिन्नेव विवाहस्य चतुर्वं द्विनभक्ति ॥ २२४ ॥
 उपवासो भवेदेकं सद्यपि दिने सति । मूयो मूयः कृते तस्मिन् फलमानं निरूप्यते ॥ २२५ ॥
 नवसहस्रस्ततीतेषु तथा वर्षेषु पञ्चसु । उपवासा प्रजापन्ते सद्यपि परिस्पृष्टाः ॥ २२६ ॥
 बनेन विविना गद्रे मय्यमद्रविषायकः । उपवासविधिं सर्वं समाप्तिं यात्यहम्भित ॥ २२७ ॥
 ततः समाप्तिमापन्ने विवाहस्मिन्नहम्भिते । रोहिणीपुस्तकस्यार्ये क्षरापम लिखापनम् ॥ २२८ ॥
 १६ पुस्तकैरपरैः सार्यं यन्मन्त्रिर्षमक्षरपैः । जागमानुयते सारैर्मन्त्रोपहितक्षरिणि ॥ २२९ ॥
 सुरासुरनतम्यार्थां यन्मानन्दविषयिनि । वासुपुण्यविनेत्रस्य क्षरापय तथाऽनये ॥ २३० ॥
 विमाने केतुभिश्चैर्मन्त्रैः कृत्वैरपि । षण्मासि किङ्किणीजातेर्गुह्यैः स्वस्त्रिकादिभिः ॥ २३१ ॥
 भीलुष्यैः कुङ्कुमैः पुण्यैर्नान्भीकृतपटपदैः । अस्मा पञ्चवर्षेण हीपयूपफलादिभिः ॥ २३२ ॥
 वासुपुण्यविनेत्रस्य रोहिणीपुस्तकस्य च । पूजा विधीयते भक्त्या कर्मद्वयनिमित्ततः ॥ २३३ ॥
 १७ पश्चादाहरदानं च मेवजं वसनाधिकम् । चतुर्विंशत्स संभस्य यथायोग्यं विधीयते ॥ २३४ ॥
 एवं करोति यो भक्त्या नरो रामा महीतले । तस्मै केवलज्ञान मोक्षं च क्रमतः स्वयम् ॥ २३५ ॥
 निश्चयं मुनिचन्द्रस्य वचनं हृदयगमम् । अग्राह पृथिव्यापुत्रपासविधिं तत् ॥ २३६ ॥
 पृथिव्येव विधिं सार पृथिव्या मनःप्रियम् । मूयो अगाह योगीशं सत्किङ्कणतनुदा ॥ २३७ ॥
 भयवत् मत्समानेन पृथिव्येन क्वचित् । पृथिव्योऽयं विधिः पूर्वं मूर्ध्नि त्व मम सांप्रतम् ॥ २३८ ॥
 १८ निश्चयं पृथिव्याया वचनं मुनिपुङ्गव । अगाह च पुनः सत्यं शितोनिहितपापिकम् ॥ २३९ ॥
 स्वस्मानेन चान्येन पृथिव्येन यत्कृतः । स्वयमाद्ये विधिः क्वान्तः सर्वदुःखघ्नपावह ॥ २४ ॥
 मृत्वा यत्किंचोऽदीनं पृथिव्या अगावमुम् । कस्मिन् केन कृतोऽयं मे वदानुज्ञान सांप्रतम् ॥ २४१ ॥

1 पञ्च कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 2 [अथवाप सा], 3 कञ्च परमेश्वर, 4 पञ्च कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 5 [जीवं चन्ममीदृश्यम्], 6 [अथवाप सा], 7 कञ्च रोहिणी, 8 पञ्च कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 9 पञ्च कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 10 पञ्च कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 11 पञ्च तत्, 12 क मय्यमद्रविषयम्, 13 प कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 14 क [अथवाप सा], 15 प कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्, 16 प कुम्भम्, क कुम्भद्वयम्.

भुत्वा तद्वचनं योगी अगादेर्मा पुरस्विताम् । जिनवाक्यादितस्वान्तां जिनमक्तिपरायणाम् ॥ २४२ ॥
 अथ जम्बूमति द्वीपे क्षेत्रे भरतनामनि । शक्यो नाम देशोऽस्ति पुरं सिंहपुरं परम् ॥ २४३ ॥
 सिंहसेनो नृपस्य मायां च कनकप्रमा । जन्यो नन्दनश्चाधीत् पूतिगन्धिं कुमारकम् ॥ २४४ ॥
 जिनस्य मदनान्तस्य विमलदेगरीयसः । केवलज्ञानसप्रसादौ देवागमनशक्तिः ॥ २४५ ॥
 दृष्ट्वा सुकुमारं च खे प्रवृत्तं प्रमास्वरम् । सौघतं पूतिगन्धस्तु मुमुक्षुं क्षणमात्रम् ॥ २४६ ॥
 शेतर्नां क्षणतः प्राप सिकुम्बन्दनवारिणा । जातिस्मरो बभूवाम् पूतिगन्धिं कुमारकम् ॥ २४७ ॥
 सिंहसेननेन्द्रेण जनकेन समं ययौ । तदा केवलिनं पार्श्वं पूतिगन्धिं कुमारकम् ॥ २४८ ॥
 त्रिं परित्यज्य तमीशानं वन्दित्वा भक्तिं पुनः । धर्मं भुत्वा पिता-पुत्रौ तस्मिंश्चासौ ततः पुरं ॥ २४९ ॥
 अथ प्रस्तावमासाद्य सिंहसेनस्वदाऽऽत्मनः । पश्चच्छ तं विशुं भक्त्या स्वमनोगतमादरात् ॥ २५० ॥
 पूतिगन्धं सुतो जातो मदीयं केन हेतुना । हित्वा मूर्च्छामितो नाय वदेश मम सांप्रतम् ॥ २५१ ॥
 नेन्द्रेणैव अथ भुत्वा अगौ तोषाद्येभ्यश्चरम् । राक्षस्यमवेज्जेन स्वल्पेण मुनिर्हृतः ॥ २५२ ॥
 संसारसागरे भ्रान्त्या नानापोनिषत्कृते । अनुना स्वल्पतो जातो दुर्गन्धसद्ब्रह्मादयम् ॥ २५३ ॥
 दृष्ट्वा सुकुमारं च गच्छन्तुसुप्रसिद्धः । स्थला भ्रमस्य समीतो जातो जातिस्मरः पुनः ॥ २५४ ॥
 जिनोऽत्राधि नेन्द्रेण भक्तिविन्द्यस्वपेतसा । कस्य मुनिवचोऽनेन कृतो मे साधि केवलिनः ॥ २५५ ॥
 राजेन्द्रवचनं भुत्वा केवली निजगावमुत् । स्वल्पवैरसंघर्षं मुनिर्हिंसनकारणम् ॥ २५६ ॥
 कलिङ्गविषयाम्नाथे विन्द्यपर्वतसमवपम् । महाशोकव्रतं दिव्यं विधत्ते तस्सुकुम्भम् ॥ २५७ ॥
 तत्र स्रग्भकरिस्तुक्त्वया श्वेतकरी परः । इमौ यूषाविषो जातौ हस्तिनौ मदशक्तिनौ ॥ २५८ ॥
 ततो महानदीतीयप्रसिद्धौ जलकारणात् । परस्परण कृत्वा ममत्रुर्द्धौ गजौ तदा ॥ २५९ ॥
 मार्जार-मूपकैश्च जातौ सप-वज्रं भयानकैः । मूयोऽपि तौ समुत्पन्नौ तथा श्वेन-बलहकैः ॥ २६० ॥
 नीलोत्पलसमाम्बकैश्च गुणाफलसमानकैः । मूयं पलापतौ जातौ फलकूजनकारिणौ ॥ २६१ ॥
 कनकाक्षयपुरे रम्ये प्रभुः सोमप्रमोऽभवत् । सोमभी तस्य मायां च सोमवक्त्रा प्रियवदा ॥ २६२ ॥
 बभूवस्य नेन्द्रेण सोममूर्तिं पुरोहितः । ब्राह्मणोऽस्य प्रियां चार्त्वा सोमित्य नाम विभुता ॥ २६३ ॥
 अस्तां बभूवतु पुत्रौ सोमारी धर्मदत्तकैः । तौ विज्ञानकलासुक्तौ देवस्मृतिविशारदौ ॥ २६४ ॥
 सोमधर्मप्रिया चार्त्वा सुकान्ता क्षन्तविग्रहा । सोमदत्तस्य विस्थाता तथा लक्ष्मीमतीरिता ॥ २६५ ॥
 अथ पञ्चत्वमापञ्चे सोममूर्तौ पुरोहिते । तदेवं सोमदत्ताय त्रितीयं ममूञ्जा पुनः ॥ २६६ ॥
 सोमधर्मो पुनर्न्येष्टः कनिष्ठप्रियया सह । विष्टति प्रीतश्चेत्स्वरे लक्ष्मीमल्लभिसानया ॥ २६७ ॥
 सोमधर्मप्रिया मूढा सुकान्ताऽऽस्या पुनः पुनः । सोमदत्तस्य तां वार्तां वदतीत्यं दिनेदिने ॥ २६८ ॥
 मन्त्रेण समं सत्यं सोमदत्तं तप प्रिया । लक्ष्मीमती दुराचारा विष्टति स्त्रीचमनासा ॥ २६९ ॥
 सुकान्तावेदितां वार्तां सोमदत्तो निश्चम्य सः । दृष्ट्वाऽनयोर्विधर्मत्वं निस्संसारं तदा दृष्ट्वात् ॥ २७० ॥
 महावैराग्यमासाद्य सोमधर्मविषेष्टिणात् । सोमदत्तं प्रवमत्र धर्मसेनान्तिके मुदा ॥ २७१ ॥
 सोमदत्तं परिज्ञाय तदानीं तपसि स्थितम् । पुरोहितपदे राज्ञां सोमधर्मा प्रतिष्ठितः ॥ २७२ ॥
 शक्यस्यमहादेशे प्रभुः सोमप्रमो नृपः । दत्तं प्रवेशयामास बभूवाम्महीमुत्र ॥ २७३ ॥

1 प कुम्भम् 2 बुधमम्, ५ बुधमम् 3 पूतिगन्धिं कुमारकम् 4 क
 नेन्द्रेणैव सुतो 5 क जगो जातिस्मरः पुनः 6 क विष्णुमिरम् ७ क repeats verses Nos. 252-3
 ८ पञ्च विष्णुम् ९ क विष्णुमिरम्, 8 प सधि-वचन 9 प केवली अ केवली 10 प मन्त्रं क मार्जार-
 कर्षो 11 उ बभू-बभूवत्, 12 प सन्देहानी 13 प क्षम्यकपुरे, 14 क सोमिच, 15 [देवस्मृतिं],
 16 क पञ्चत्वमापञ्चो 17 क कनिष्ठ 18 पञ्च प्रीतिचमनासा 19 क लक्ष्मीमती 20 क मन्त्र

- बभ्रुपात्मन्तिक प्राप्य सं प्रणम्योपविश्य च । दूतो जगाद् हृद्यत्मा मुखविन्यस्तपात्मिकः ॥२७४॥
 त्रिलोकमुन्दरस्तुतो राजहस्ती महाबलः । विद्यते ते महीपाठ रणरत्नसप्रियः ॥ २७५ ॥
 अम्मरीयप्रमुर्षकि भवन्त 'प्रीतमानस' । श्चिप्र गवमिमं शू प्रवेश्य मदन्तिकम् ॥ २७६ ॥
 दूतवाक्यं समाकर्ण्य अगादेमं पुन' प्रभु' । हस्तिन न दहामीमं बहुना बसितेन किम् ॥२७७॥
 ततो निशम्य तद्वाक्य स्तनाभं प्राप्य येयतः । तद्दूतान्तं समावेद्य मुखं तस्यौ बभौहर ॥२७८॥
 तत' सोमप्रम' क्त्रेपात् कनकस्यपुराद् बहि' । स्कन्धावरेण सर्वेण तस्यौ परनृपं प्रति ॥ २७९ ॥
 यथाञ्जमनशापी च सोमदत्तमहामुनि' । नक्त प्रतिमया तस्यौ स्कन्धावारिक्रेमके ॥ २८० ॥
 सोमदत्त मुनिं दृष्ट्वा प्रतिमास्य महीपति' । सोमशर्मा अगादेमं क्त्रेपादपनिरीक्ष्य ॥ २८१ ॥
 अस्माकं व्रजतां शत्रु विभेतुं बलशालिनम् । मूपाशाशकुनो जातो नम्रममपदर्शनात् ॥ २८२ ॥
 तन्मान्मुनिमिमं हस्ता स्थित्वाञ्जम्य रुचिरं दिशाम् । शान्तिकर्म भवेत् पूर्णं येनास्माकं नराधिप ॥२८३॥
 सोमशमवच' श्रुत्वा मुनिर्हिसनकारभम् । कर्णो विधाप्य हस्ताभ्यां तदा तस्यौ महीपति' ॥ २८४ ॥
 म्यित नरपतापव विश्वदशो द्विजस्रदा । नेमितिक्रे विभुशारमा चतुर्बेदपङ्कजैः ॥ २८५ ॥
 नानाशकुनशाम्नापकुशलः साधुसमत' । जगाद् भूषतिं स्पष्टं विपण्य जनताप्रियः ॥ २८६ ॥
 सोमशर्मा द्विजो राज्ञञ्जानन् ब्रह्मीदृश्य' । क्त्रपसिद्धिं करोत्यप सर्वसत्त्वहितो यतिः ॥ २८७ ॥
 समस्तत्र्यर्पनिष्पति' समस्तशकुनोपम' । अय यतीशरो दृष्ट' सचकस्यापककरकः ॥ २८८ ॥

तथा श्लोकम् -

यतिराजधात्रिकुश्ररगोमयवकुम्भमृष्वरा ध्येते ।

आममने निष्क्रम्ये सिद्धिकरा' सचक्रयैषु ॥ २८९ ॥

- दृष्ट्वा यतीश्वर मागें पुरत' समवस्थितम् । सुदृशय व्रजताञ्जेन विष्णुना महितोऽर्जुन ॥ २९० ॥
 रवसा मव निःशशो पनुधारय मो नर' । जितां धरामह मन्ये प्र'बहीनो मुनि' पुर ॥ २९१ ॥

तथा श्लोकम् -

आग्योद्' रव पाव माण्डीव चापि धारय ।

निर्भिता मेदिनी मन्ये निप्र'यो यतिरप्रत ॥ २९२ ॥

- तथा शकुनशास्त्रेषु समस्तेषु विषयैः । सुभाषितमिदं श्लोकं समस्तजनविभुतम् ॥ २९३ ॥
 अमपस्तुरगो राजा मयू' कुशरो वृष' ।
 प्रम्याने वा प्रवश वा सर्वे सिद्धिकरा' स्यूता' ॥ २९४ ॥
 न्योनिःशास्त्रे तथा श्लोकं सुभाषितमिदं शुभ' । समस्तभुवनभ्यापि यशोभ्यापि समुज्ज्वले ॥ २९५ ॥
 पधिन्यो राजर्हसाथ निग्रा'साथ तपोधना' ।
 यश्चममिगच्छन्ति तदेते शुभमादिशेत् ॥ २९६ ॥
 तथा सुभाषितं मूष कोर्दिमापिने वरम् । अमशास्त्रेषु सर्वेषु जनपुण्यविधापिषु ॥ २९७ ॥
 यागी च ज्ञानी च तपोधनाथ शूरो'य राजा च महसदथ' ।
 ध्यानी च मीनी च तथा श्रतायु' संदशनादथ पुनन्ति पापम् ॥ २९८ ॥

1 पत्र इतिवचन. Some letters are rubbed away न क 3 क omits No ०७8 4 क omits No ०७9 which is added by व on the margin. 5 च विदते न क नरे 6 पत्र लोभयर्षीयो. पत्र तपोभ्य. 8 [भा वर]. 9 पत्र वर 10 [नरवच]. 11 च नरवच

तेनास्माक महाराज प्रस्थितानां जयो रिपो । महामुनिमहामार्गे शुकुनोज्य भविष्यति ॥ २९९ ॥
 पुन्यनस्य भगत्सर्वं इतक्रेपादिवैरिणं । दशनादस्य न साधोः क्वयसिद्धिर्मविष्यति ॥ ३०० ॥
 यस्य सदशनात् साधोरस्माक मगधाविषं । त्रिलोकसुन्दर नाग प्रमाते चानपिष्यति ॥ ३०१ ॥
 विश्वेदेवद्विजसेदं निशम्य वचनं नृप । तदानीं मौनमासाय तस्यै मुदितमानसं ॥ ३०२ ॥
 कथान्यदिषसे जाते मगधाविपतिगवम् । त्रिलोकसारमादाय प्राप्तुं चापयौ विभुम् ॥ ३०३ ॥
 सोमप्रमोडपि त भक्त्या पूजयित्वा गजान्वितं । विवेश न्यपुरं सोऽपि ससैन्यो निजसपदा ॥ ३०४ ॥
 पूर्ववैरातुषन्धेन सोमशर्माऽपि त मुनिम् । प्रतिमास्य निहत्वाशु स्रहधेन्वाऽगमत् पुरम् ॥ ३०५ ॥
 ततः प्रमातवेऽप्यां सोमदत्तमहामुनिम् । ज्ञात्वा सोमप्रभो रुष्ये निहत सोमशर्मणां ॥ ३०६ ॥
 सोमशर्मा दुराचारे मुनिर्हिंसाविधायकः । पापिष्ठो मूसुजाऽनेन पञ्चदण्डेन दण्डितः ॥ ३०७ ॥
 मुनिर्हिंसाप्रभायेन सोमशर्मा सुदुष्टधीः । उदुम्बररूपकुण्डेन गृहीतो दिनसप्तके ॥ ३०८ ॥
 कुण्डप्रस्रसमस्ताहं कालमासाय दुःखतः । प्रपन्नित्तसमुद्रायुः सप्तमीं श्रितिमाप सः ॥ ३०९ ॥
 ततो निःसृत्यं दुःखेन स्वयंमूर्मणाम्बुधौ । सहस्रयोजनापामो जातो मत्सस्त्रिमिच्छितः ॥ ३१० ॥
 ततः पञ्चत्वमासाय श्रितौ पृष्ठपामजायत । द्वात्रिंशत्समुद्रायुः स मीनो दुःखपीडितः ॥ ३११ ॥
 तत्र कालं विधायायं कर्मभिश्चिगतो महान् । सिंहो पमूष दुष्टात्मा वित्रासितमहागजः ॥ ३१२ ॥
 कालं विधाय तत्रापि पञ्चम्यां नरकश्रितौ । पमूष मासुराक्षरो नारको बहुवेदन ॥ ३१३ ॥
 ततो विनिर्गतः क्लेशाद् गुह्याफलनिभेक्षणः । पमूष कुप्यवर्षाङ्को मीममोगो सुभङ्गमः ॥ ३१४ ॥
 कालं कृत्वा तत्र पापघतुषीं पृथिवीमितः । ततो विनिर्गतो मूसु पुण्डरीकरोऽभवत्सकः ॥ ३१५ ॥
 म्याभ्रो सृति परिप्राप्य तृतीयं नरकं गतः । ततो निःसृत्य सक्लेशाज्जातो दुष्टविहङ्गमः ॥ ३१६ ॥
 मूसुः पञ्चत्वमासाय श्रितौ नरकं सुतः । ततोऽतिक्रम्य दुःखेन वक्रो जातः सितप्रमः ॥ ३१७ ॥
 पकोऽपि पञ्चतां प्राप्य प्रथमं नरकं ययौ । नानादुःखसमाकर्षिणिक्रसागरबीधितः ॥ ३१८ ॥
 ततो विनिर्गतः क्लेशात् तत्र राजेन्द्र नन्दनः । पूतिगन्धकुमारोऽयं पमूष कुपिताहकः ॥ ३१९ ॥
 श्रुत्वा स्वभवसचन्वं पूतिगन्धकुमारकः । पप्रच्छेति जिनं भक्त्या तदा विनतमस्त्रकः ॥ ३२० ॥
 अन्यजन्मकृतस्तास्य नितान्तं पापकर्मणः । भविष्यति महामार्ग्य कर्ममेतत्परिष्वयः ॥ ३२१ ॥
 निशम्य भारतीमस्य जिनेन्द्रो निबगावमुम् । उपवासं च^१ रोहिण्यां कुरु स्व यदि दुःखितः ॥ ३२२ ॥
 जिनेन्द्रवचनं श्रुत्वा पूतिगन्धो जगौ जिनम् । रोहिण्यां हि क्व नाथ शोपधासो विधीयते ॥ ३२३ ॥
 जिनस्तद्वाक्यमाकर्ण्य वमापेम पुनःस्थितम् । अयं विधीयते वत्स रोहिणीस्ये निशाक्रे ॥ ३२४ ॥
 एवं च क्रियमाणेऽस्मिन् विधौ शर्पेच्छिभिः परम् । उपवासाः प्रभायन्ते चत्वारिंशत्परिस्कृताः ॥ ३२५ ॥
 अथवा पञ्चमिर्वर्षैर्नवमिर्दिं वसैः सह । सप्तपष्टिः प्रभायन्ते सप्तधासा मत्पहाः ॥ ३२६ ॥
 एवं समाप्तमापन्ने शोपधासविधौ पुनः । चतुर्विंशजिनार्चानां क्षयते परमं पटः ॥ ३२७ ॥
 तदयं कार्यतेऽशोकरोहिणी शोकदानये । अष्टपुत्रसमायुक्ता चतुःपुत्रीसमन्विता ॥ ३२८ ॥
 वासुपुत्रजिनेन्द्रस्य विचित्रां प्रतिपातनाम् । कारयित्वा विधास्यन्त्या सपथा परमोत्सवा ॥ ३२९ ॥
 चतुर्विधस्य सप्तसाहायदानं च मेपञ्चम् । पञ्चादिकं च द्वादस्यं मक्षितो विधिपूर्वकम् ॥ ३३० ॥
 माहात्म्येन विभेरस्य पुस्तो धनित्वाऽपि वा । देवासुरभुज्येषु तथा विधासयत्पि ॥ ३३१ ॥

1 फ omits No. 299 2 पञ्च कुलम् ५ कुलकीरम्, 3 व विधानं 4 [पञ्चपथा]

5 फञ्ज लोमकर्मणः 6 फञ्ज निघण्टुः 7 फञ्ज स्वयम् 8 विधानेन 9 चतुर्विंशति 10 व पुण्यम्, फ पुण्यम्, ज पुण्यीरम् 11 फ ट.

- प्राप्य जन्मार्थनीयोऽसौ बन्दनीयोऽपि सर्वदा । सवदुःखस्रयं कृत्वा पश्चात् सिद्धिं प्रयाति वै ३३२^१
 सम्यक्त्व विनयमेष पूतिगन्वादिवाहन । रोहिण्यामुपवास च ब्रह्माह विनयाकथत ॥ ३३३ ॥
 अणुक्रान्ति पश्चापि त्रिभिः सह गुणयते । शिखाप्रतानि चत्वारि ब्रह्माहासौ विनान्तिके ॥ ३३४ ॥
 सम्यक्त्वादिक्रिसामर्प्यात् पूतिगन्वादिवाहन । सुगन्धिवाहनो जातो धर्मत किं न जायते ॥ ३३५ ॥
 ३ पाठयित्वा स जैनेन्द्रं धर्मं मासैकमीकित । राज्यं श्रीविजयाख्याय सुताय प्रददौ निजम् ॥ ३३६ ॥
 वाराणस्याराधनां सारां पूतिगन्धश्चतुर्विधाम् । काल भावकधर्मेष चकार स्थिरमानस ॥ ३३७ ॥
 देवदुन्दुभिनिर्षेपे नाके प्रापतनामनि । जातो महर्षिको देवो विश्वलम्बिसमस्विति ॥ ३३८ ॥
 तत्रत्सोत्साहस्यप्यायां शोभनामामुदरवी । हरकुण्डलदीप्ताङ्गो दम्पाविति महावधि ॥ ३३९ ॥
 भविचिन्त्यममानुष वपुः पुनरात्मैक्य मुञ्चं समाददे ।
 ४ 'शयनीयतस्मदलकृत् समपश्यद् वपुस्तमं क्षमात् ॥ ३४० ॥
 किमिदं क्व मतोऽसि को भव कुत एतन्मम शं निरखनम् ।
 कतमो हि जनोऽयमुन्मुखो रमणीय कतमोऽयमाश्रयः ॥ ३४१ ॥
 प्रतिबुद्ध दिवं दिवौकसामुपचारैस्त्रितानुवर्तनैः ।
 मविभूपपरस्मिसमवा सुरजन्मस्थितिरम्यजायत ॥ ३४२ ॥
 ५ भविषेकमहाएहं ययौ सुरसेनापरिवारितस्यत ।
 क्षमिष्य विधानत सुरस्रमल्लंकरण्य समानयन् ॥ ३४३ ॥
 मविभूपपरस्मिरिभदीष्ट कृतरत्नपुत्रिपट्टकेन स ।
 पुनरप्यभिषेकसेककल्पप्रचलशापरसीकरं तराम् ॥ ३४४ ॥
 उपविष्टति मृतिनिखनो बधस्रम्भः सहदेव दिग्मुखे ।
 ६ प्रहत सुरतूर्णमेकत सुरनादेन नमःस्थथा सह ॥ ३४५ ॥
 व्यवसायसयागृहं क्षितं विकसत्रक्षिस्तासमस्तटे ।
 उपगम्य सुरा 'म्यविज्ञपञ्चितानि प्रथम प्रयामत ॥ ३४६ ॥
 प्रथमं विनयजपूजनं चत्सामधिविचोक्तं ततः ।
 कुरु नाटकदशनं तु पश्चात् सुरदेवीत्कृतानि मानय ॥ ३४७ ॥
 ७ पूतिगन्धधरो बीक्ष्य देवान् स्वपुरतः क्षितान् । स्याोऽपि चिन्तयामास मुखा स्तुतिविधामिन ॥ ३४८ ॥
 किं वा इत्थं मया पूर्वं किं प्यार्तं किं तप कृतम् । येनाहं कृतपुण्योऽसिमुत्साहो देवमन्दिरे ॥ ३४९ ॥
 इष्टा पूर्वमथं सर्वमभविज्ञानलोचनात् । अयं स्यौति विनान् सर्वान् सर्वज्ञान् सर्वदर्शिनः ॥ ३५० ॥
 स्योऽजहद् विमानसः कृत्वा शिरसि पाञ्चत्स्मि । नमोऽस्तु गुरवे तस्मै येनाहं प्राद्वितो बृषम् ॥ ३५१ ॥
 समस्तबन्दनीयोऽसौ पूजनीयोऽस्तु नित्यम् । यत्रसादेन चोत्सन्नो देवलोकेऽस्तुमुत्तमे ॥ ३५२ ॥
 ८ मनोऽभिवाञ्छितान् भोगान् देवीभिः सह क्षीमनान् । पूतिगन्धधरो देवो मुञ्चानो भवतिष्ठते ॥ ३५३ ॥
 पूतिगन्धधरसाम्य पुरम्पाम्मितेजसः । उत्पत्तिस्वानक वप्सि सांप्रतं साधुसंततम् ॥ ३५४ ॥
 अत्र जन्ममति द्वीपे विदेहे पूर्वनामनि । विषये पुष्कलपत्न्यां नगरी पुण्डरीकिनी ॥ ३५५ ॥
 नवयोजनविष्कम्भा रैष्यां ह्यदशभोजना । समस्तधनसपत्न्या विपते प्रविता मुनि ॥ ३५६ ॥^२

१ पत्र उल्लम्ब, २ उल्लम्बिरम्, - ३ दक्षदीप ३ [गर्भेण] ४ क omits No. ३४६.

५ पत्र भिञ्जित, ६ पत्र उल्लम्ब, ७ उल्लम्बिरम्, ८ पत्र अनुपलम्ब, ९ अनुपलम्बिरम्.

१० [देव्याः] ११ प उल्लम्ब, १२ उल्लम्ब, १३ उल्लम्बिरम्.

विमलपपवः कीर्तिं कीर्तिशुभ्रीकृतावनि । अस्यां वसुध मूपाळः श्रीमती तत्रियया प्रिया ॥३५७॥
 जनयो रूपसपत्न्यः सर्वत्रोक्तमनोहरः । अककीर्तिं सुतो जातः पतिगन्धर्वः सुरः ॥ ३५८ ॥
 मेघसेनोऽभवत् तस्य सखा प्राणप्रियस्तरुम् । उपाध्यायस्य तौ बालौ श्रुतकीर्तेः समर्पितौ ॥३५९॥
 कृत्वाविज्ञानसंपन्नौ शशशशास्त्रकृतमनौ । वसुधतुस्तनौ शीघ्रं श्रुतसागरपारगौ ॥ ३६० ॥
 उत्तरसां पुरिं श्रेष्ठीं मधुरयां महाधनः । नाम्ना सागरदत्तोऽभूत् सागरं मयिमिर्षयन् ॥ ३६१ ॥
 मायां जयमतिस्तस्य रूपराधितविग्रहा । कन्दोद्वपत्रसञ्ज्ञेना तस्यां पुत्रं सुमन्दिरः ॥ ३६२ ॥
 दक्षिणसां पुरिं श्रीमान् मधुरयां जनप्रियः । नन्दिमिश्रोऽमलश्रेष्ठी घनरत्नाऽस्य रेहिनी ॥३६३॥
 सुशीला-सुमती कन्ये गुणानां मन्दिराय च । पितृभ्यां विधिना तस्मै विस्तीर्णे परमश्रुती ॥३६४॥
 मेघसेनोऽर्ककीर्तिश्च विवाहसमये तयोः । विहरन्तौ वयस्यौ तौ दक्षिणां मधुरामितौ ॥ ३६५ ॥
 अककीर्तिरिमि कन्ये दद्यात् विस्मितमानसः । पृहीते मेघसेनेन तन्मेतेन करेण ते ॥ ३६६ ॥
 आराय कन्यके भावन् मेघसेनो ब्रजत्वयम् । तावत् पौरजनेनेमे पृहीते तत्कृतावरम् ॥ ३६७ ॥
 ततस्तौ श्रेष्ठिभिः प्राप्य स्वरितं पुण्डरीकिणीम् । वार्तां विमलकीर्तेः सा भूमुञ्च कथिताऽस्तित्वा ॥३६८॥
 निश्चय्य तद्वचो वीरं भूमुञ्चा रोपमीयुषा । ततस्तौ द्वावपि क्षिप्रं विष्णवात्पसारितौ ॥ ३६९ ॥
 ततस्तौ शोकतः किञ्चिन् मन्वनवक्रस्तरोरुहौ । वीतशोकपुरं प्रापौ पद्माक्षवलिप्रान्वितम् ॥ ३७० ॥
 तस्युरे नीतिसंपन्नो राजा विमलवाहनः । विमलश्रीं प्रियां चास्य तत्रां विमलमानसा ॥ ३७१ ॥
 जनयो रूपसपत्न्याश्चौ दुहितोऽभवन् । विनयाचारसयुक्ता नामानीमानि चित्रति ॥ ३७२ ॥
 व्याधा जयमतिस्तासां सुकान्ता क्षन्तविग्रहा । कनकरोपपदा माला सुप्रभा सुमतिः परा ॥३७३॥
 सुप्रता सुप्रतानन्दा विमल विमलप्रभा । कृत्वाविज्ञानसपत्न्या रतिरूपसमप्रभा ॥ ३७४ ॥
 नैमिषिकेन चाद्रिष्टममोघवचनेन हि । जयमत्यां स्वरूपाया जयमत्या महाभिया ॥३७५ ॥
 यथा चन्द्रकषेवस्य वेधं साधु करिष्यति । सन्धे मता महापुत्र जयमत्या भविष्यति ॥ ३७६ ॥
 ततो मूषतिना सर्वे तदर्थं राजपुत्रकाः । आहूता स्वपुरं दृष्ट्वा समायातास्तदर्शिनः ॥ ३७७ ॥
 ततश्चन्द्रकषेवस्य वेधं नैकोऽपि मूषति । कर्तुं शक्नोति तन्मये तद्रूपदत्तमानसः ॥ ३७८ ॥
 अर्ककीर्तिं सहानेन मेघसेनेन आगतः । पश्यतीमं प्रहृष्टात्मा वेधं चन्द्रकषेवकम् ॥ ३७९ ॥
 आप्यासितागमैः प्राञ्जैर्लोकविस्फातकीर्तिभिः । वदामि चान्द्रक वेधं कथितो यो महात्मनि ॥३८०॥
 प्रथमं स्याप्यते क्षम्भस्तद्रे निशि तारकम् । कुञ्जलक्षकषेवक वेगतो ब्रमदुग्धकम् ॥ ३८१ ॥
 तस्योपरि नरो ब्राम्यन् वैशाखकरवान्वितः । अरं घनुषि संयोम्य पश्यलक्ष्यं नितिष्ठते ॥ ३८२ ॥
 अतः सप्तदान्याशु प्रथमस्य सुगास सः । सप्राप्य ब्रमणं चक्रे कुञ्जलक्षकषेवकम् ॥ ३८३ ॥
 मूयद्भीषि पुनर्भीषि पदानि प्राप्य वेगतः । सुगानि सप्त जायन्ते पृथग्नि ॥ कुञ्जलक्षकषेवकम् ॥ ३८४ ॥
 सप्तमस्य सुगन्वापि गत्वा श्रीषि पदानि च । जायते चाष्टमस्तम्भो मानदृष्ट इव स्थिते ॥३८५॥
 लम्बमानाऽत्र मन्नेन पातवदा कपर्दिनः । तदन्तरे ब्रमणक पितनेमि च तिष्ठते ॥ ३८६ ॥
 स ना लघुत्वयोगेन ब्राम्यन्चक्रेपरि स्थितः । तदा सप्तसुगान् गत्वा चक्रकषेवक पत्न्यसि ॥३८७॥
 एवं सति शरं मुक्त्वा तद्गळे वेधमागते । इमं चन्द्रकषेवं हि निगदन्ति मनीषिणः ॥ ३८८ ॥^{११}

1 अ मधुरयां 2 अ मधुरयां 3 [विस्तीर्णे]. 4 ए मधुर 5 ए संयुक्त 6 पञ्च कुञ्जकम्,
 ए कुञ्जकषेवकम्, 7 ए वेधं वेधि 8 ए वदामि. 9 ए कुञ्जलक्षकषेवकम्: 10 ए omits 383
 11 ए वदामि: some letters lost in ए. 12 पञ्च लम्बमानो 13 पञ्च कुञ्जकम् ए कुञ्जकषेवकम्,
 ए वेधं १५

तथा चोक्तम्—

स्वित्वा ब्राम्पदनुक्रमेण युगपत्सप्तक्रमेणादिम्

श्रीमि श्रीमि परान्यतीत्य पुरतोऽप्येकैकमेव हि पद ।

तच्छिद्रप्रमर्दरन्तरशिरोजान्तर्गतो तर्पणे

मप्य चेति य एष विभ्यति नर साधन्द्रकास्यो म्यपः ॥ ३८९ ॥^१

- अथ वेदिकरूपेण तत्रत्य कृतकौतुकम् । अर्कक्रीतिकुमारं च प्राहान्य कश्चिदाचरात् ॥ ३९० ॥
 विघते वेद्यवाम्यासो धनुर्वेदस्य शोभनः । तदा चन्द्रकवेचस्य कुरु वेधं महामते ॥ ३९१ ॥
 तदा तद्वाक्यतः सधो धनुर्वेदस्येण सः । विद्यवांश्चान्द्रकं वेधमर्कक्रीतिं कलस्वन ॥ ३९२ ॥
 अर्कक्रीतिं कृतानन्दस्वातिवशा विनिवेदिता । जयमत्सादिका कन्यास्तदष्टौ परिधीत्वान् ॥ ३९३ ॥
 * तामिदं नीसमानामी रूपकान्तिविभूर्तिमः । अर्कक्रीतिं प्रमुञ्चानो गोर्गास्तत्र विविहते ॥ ३९४ ॥
 अर्कक्रीतिं समादाय पोषवास त्रिनाश्रनम् । विषायामस्तयागले मुष्पाप त्रिनमन्दिरे ॥ ३९५ ॥
 चित्रलक्षा विद्येक्यम सुष्ठं विद्याधरी तदा । बह्वार वेगतः खेन तत्रप्रकृतकौतुकम् ॥ ३९६ ॥
 एषा विद्याधरी नीत्वा विजयार्पणमोपरि । मुमोष सुस्तसुष्ठं तं सिद्धकृत्विनात्मये ॥ ३९७ ॥
 ततो निद्राह्वये जाते विबुद्धः सन् समुत्थितः । अर्कक्रीतिंस्त्रहाऽपश्यत् तत्रत्वं त्रिनमन्दिरे ॥ ३९८ ॥
 * यावत् तद्गर्ममासाद्य चाक्रीतिं प्रतिष्ठते । तत्प्रह्वप्रकपाटयति स्वयमुद्यत्विद्यन्वरम् ॥ ३९९ ॥
 अकृत्रिमामिमामत्र दृष्टाऽशौ प्रतिपातनाम् । स्तुत्वा स्तुतिश्रुतेर्मकसा निविद्ये मण्डपे पुनः ॥ ४०० ॥
 एषं विद्येक्य तत्रत्यः खेटो विकटदन्तकः । तत्रस्यपालकः प्राप्य अगारेति सप्तप्रमम् ॥ ४०१ ॥
 यदर्थं त्वं समानीतो विद्याधर्याऽत्र पाठकः । चाकर्षवैकविधेन समर्थं कथयामि ते ॥ ४०२ ॥
 विजयार्पणगेऽत्रैव पुरमग्रपुरं पृथु । खेटः पवनवेगोऽस्य आर्या मगनबलमा ॥ ४०३ ॥
 * नीत्येत्सत्समानाङ्गी प्रवात्प्रशनपम्पदा । शीतशोक्य कठापाप शीतशोक्य सुवाऽन्यो ॥ ४०४ ॥
 ममिचिकेन शृष्टेन तन्निमित्तं नरेश्विना । आदेशोऽयं महाविद्यया सभाजनपुरस्सरम् ॥ ४०५ ॥
 यस्मिन् समागते स्वामिन् सिद्धकृत्विनात्मये । स्वयं वज्रकपाटयति मासन्सुखाट्टामरम् ॥ ४०६ ॥
 तद्व्यापाम्बितेहाया निस्तानं रूपसंपदः । स मर्तो ते तन्वाया मविप्यति गुणाकर ॥ ४०७ ॥
 नैमिचिक्यकः भुत्वा सत्यमूत महामते । जनेन कसबेनात्र स्वापितोऽहं नरेश्विना ॥ ४०८ ॥
 * नैमिचिक्यकः सत्वं सर्वं जातं तु धर्मतम् । तस्मादुचितं भद्र त्वं तद्दहं आदि मत्समम् ॥ ४०९ ॥
 तद्वाक्यतः कुमारोऽपि तोषकम्यक्रियाहकः । पश्य तत्सर्वं यावत् शीघ्रमग्रपुरान्तिकम् ॥ ४१० ॥
 उषाने स्वापमित्वाऽसुं मानाकुमुमवासिते । स्वनाथान्तिकमासाद्य स तद्दार्ता जगविति ॥ ४११ ॥
 त्वस्मृतावहमो नाव रूपराशितविप्रः । त्वसुतोषानमासाद्य मयाऽऽनीतोऽवसिष्ठते ॥ ४१२ ॥
 भुत्वा तद्दहनं शया तोषपूरितमानसः । पूजयामास तं शनैः खेटं विकटदहकम् ॥ ४१३ ॥
 * पातुराहेन धैर्येण जयमद्वलनिखने । अर्कक्रीतिर्विबेशेऽहं तदानीं श्याभूरं पृष्टम् ॥ ४१४ ॥
 विन्दीर्षां वातवपेन शीतशोकां स्वकन्यद्यम् । अर्कक्रीतिंस्त्राहेमां विमूढा विधिपूर्वकम् ॥ ४१५ ॥
 एकादशमहाकन्यां परिधीत्प्रसवात् पताः । पयवर्षाम्यसावात्त मुञ्चानः खेटसपदम् ॥ ४१६ ॥

1 Here all the Mss read this verso alike. For the other readings and our suggestion see p. 63 above, No. 43. 7 2 पञ्च दण्डकान्तिकीमि. 3 ए वर्यवर्षा-
 4 [वातव] 5 ए महाशय [असावित] 6 ए वात्सन्मुद्यत्विद्यन्वरम्, 7 पञ्च दण्डकम्, ए इममश्वर-
 8 अत्र विद्येक्ये. 9 [शीतशय]

- अर्कश्रीतिः परं प्राप्य चक्रवर्तिभियं क्रमात् । चक्रर विपुलं रज्यं विद्वीजाश्रितिवे यथा ॥ ४५० ॥
 प्राप्तेमगिरिकृत्यं 'विभ्रकृ' विराजितम् । प्रासादश्लिखरुद्धं पश्यति स्म धनं नृप ॥ ४५१ ॥
 यावद्विभ्रति व भूसौ धनं स्वर्णिक्या धनम् । विठिन तावदात्तोक्त्य वैराग्यमगमत् प्रभु ॥ ४५२ ॥
 यशोमतीसुतं न्येष्ठं राज्ययोम्यं महागुणम् । विमलोपपदं कीर्तिं पुत्रमाहूतवानयम् ॥ ४५३ ॥
 सामन्तसधिबाप्यधं सुतायास्मै यशन्विने । अर्कश्रीतिर्निजं सर्वं महाराज्यपदं ददौ ॥ ४५४ ॥
 आपृष्यस्य सकलं लोकं महावैराग्यसगतं । अर्कश्रीतिं प्रवत्राजं शीतगुणान्तिके मुदा ॥ ४५५ ॥
 उग्रं तपो विषायाद्यु सामान्यजनदुष्करम् । संश्लेखनां चकारायं मासमेकमुपि स्थिते ॥ ४५६ ॥
 आराधनां समात्प्य चतुरङ्गां विधानतः । अर्कश्रीतिमुनिं कर्तुं चक्रर विमलाश्रय ॥ ४५७ ॥
 सुरदेवीहृतावन्दे नानातूर्यमनोहरे । ऋषिभ्रतिसमुद्रासुर्जातोऽयममरोऽभ्युते ॥ ४५८ ॥
 पुत्रोक्तपुत्रिगन्धाऽपि आबकप्रतामृषिता । उपोष्य रोहिणीं मद्रा चक्रे कालं समाधिना ॥ ४५९ ॥
 पत्न्योपमानि सुखाना सुख पञ्चदशानि सः । अभ्युत्सैव देवस्य' महादेवी वभूव च ॥ ४६० ॥
 भुक्त्वा तथा समं योगान् मनःसकल्पकस्वितान् । कर्तव्योचरतां प्राप्य स्वमुत्सृष्टोऽसि मूढते ॥ ४६१ ॥
 अत्रैव 'भरतक्षेत्रे जम्बूद्वीपसमन्विते । कुन्दाङ्गलदेशोऽसि हस्तिनागपुरं परम् ॥ ४६२ ॥
 धीतयोकरनेन्द्रस्य चैतद्वगरासिनः । भार्या विष्टुवमा चासीद् विष्टुसुखसमप्रया ॥ ४६३ ॥
 धनया रूपसंपद्यः पुत्रजन्माभिव्यपिषो । जातोऽशोकेशुभुना राजन् पुत्रस्त्वं कुलनन्दनः ॥ ४६४ ॥
 पुत्रिगन्धाधरी देवी या तवासीन्मनःप्रिया । सा स्वर्गाद्भक्तिता मूमिमवतीषाऽऽमुप' ह्यये ॥ ४६५ ॥
 श्रीमदङ्गात्मदेशस्यचम्पायां पुरि रूपिणी । मघोनखनया जाता श्रीमत्यां रोहिणी नृप ॥ ४६६ ॥
 रोहिणी स्वत्समीपस्था निष्ठति श्रीतमानसा । भूयोऽपि स्वन्महादेवी जाता प्राणगरीयसी ॥ ४६७ ॥
 रूर्पकुम्भमुनेरस्य चारणस्य महात्मनः । निशम्य वचनं सत्यमशोक्ये निजगतमुत् ॥ ४६८ ॥
 बहूदितेन किं नाव विषास मरुतुप्रहम् । पुत्रानां च सुतानां च मे निरूप्य भवान्तरम् ॥ ४६९ ॥
 अशोकवचनं श्रुत्वा रूप्यकुम्भो जगाविति । अथविज्ञाननत्रेथ पुत्र-पुत्रीभवान्तरम् ॥ ४७० ॥
 अथ जम्भूमनि ह्यपि वाम्ये भरतनामनि । शूरसनजनान्तोऽसि विशिष्टजनसंकुतः' ॥ ४७१ ॥
 उत्तरां मधुरां शान्ति तदानीं श्रीधरी नृप । विमला तन्महादेवी कर्मता तस्म्युवा मुमा ॥ ४७२ ॥
 अग्रमोत्री नृपस्यास्य दक्षिणकुलसमय' । अमिषमाऽमबद् विप्रस्तत्राया तिलका' परा ॥ ४७३ ॥
 तपोः सप्त मुता जाता प्रेमसच' चचेतसो । अमिभृतिभवेदाथ' भीमृतिरपरो मत ॥ ४७४ ॥
 बापुमृतिविशाखादिमृतिर्मेवो परोऽपि वा । विभ्रमृतिर्निरामृति' मुमृतिरपि च क्रमात् ॥ ४७५ ॥
 दक्षस्वृतिरपस्ये च नानाशास्त्रविषयज्ञा' । दक्षिणोपहता' धृष्यो ययु पाठस्तिपुत्रकम् ॥ ४७६ ॥
 मुत्रनिष्ठो नृपस्तत्र स्वरूपा तथ्रियाऽमवत् । सिद्धपुनिमहासत्त्व' पुत्र' सिद्धरयोऽजयो ॥ ४७७ ॥
 विगतोपपदो शोकस्तस्यो मृषति' परा । रूपभीरस्य भाषा च तस्म्युवा कर्मत्वऽमवत् ॥ ४७८ ॥
 तिगृम्यां कर्मत्व भार्त्री दत्ता सिद्धरबाय सा । दृष्टा' तपोर्विवाह त पिन्तयन्ति द्विजाः पुनः ॥ ४७९ ॥
 अम्मादि पापसंयुक्तेर्न हूनः पूजामनि । भयो दयापरो जैतः सर्वदुःखविनाशन ॥ ४८० ॥
 मयन्ति वर्मसुकानां पुत्रानां विमृतय' । महादुःखानि आपन्ते महापापरिषाधिनाम् ॥ ४८१ ॥

धर्मो धर्मफलं ज्ञात्वा बहुभुयादिमाहना । यशोधरसुनि प्राप्य धर्मं पप्रच्छुरदरात् ॥ ४८२ ॥
 मुक्त्वा तद्वचने क्वन्त यशोधरसुनीश्वरः । धर्मं जगाद धैतेषां सप्तानामपि क्षोभनम् ॥ ४८३ ॥
 तन्व्या मनुष्यातां यो हि धर्मं न कुस्ते नरः । स निर्धिषीक्ष्य संजातो ज्ञेयनाम्यां विवर्धितः ॥ ४८४ ॥
 धर्मो ज्ञेयः कुलसंपत्तिर्दिव्यरूप च धर्मतः । धर्मो ज्ञेयः धर्मसंप्राप्तिः क्षीर्तिर्धर्मो ज्ञेयः ॥ ४८५ ॥
 कौ वशीकरणं धर्मो धर्मश्चिन्तामणिः परः । धर्मो धर्मो धर्मो धर्मो धर्मो धर्मो धर्मो धर्मो ॥ ४८६ ॥
 उक्तेन बहुना किं वा सारं यद्यत् इष्यते । मनोऽप्यवहम यथा तत्तत् धर्मफलं द्विजाः ॥ ४८७ ॥
 इदं धर्मफलं मुक्त्वाऽधर्मतो वाऽसुखं नृणाम् । एव मत्वा द्विजाः सर्वे तत्समीपे प्रवव्रतुः ॥ ४८८ ॥
 ततः सर्वे तपः कृत्वा क्वठं प्राप्य समाधिना । जाता महर्षिभ्यः देवाः स्वर्गे सौधर्मनामनि ॥ ४८९ ॥
 द्विःसागरं सुखं तत्र मुक्त्वा ते नाकतभ्युताः । धर्मो रोहिणीपुत्रा वीतशोकदयो नृप ॥ ४९० ॥
 एषोऽपि लोकमात्रस्वस्त्वस्तुतः परमोदयः । पूर्वजन्मनि राजेन्द्र मत्वादिषुल्लोऽभवत् ॥ ४९१ ॥
 श्रावकानां परं धर्मं सम्यक्त्वादिक्रमादरात् । पिहितस्रवसामीप्ये जग्राहार्थं विष्णुदधीः ॥ ४९२ ॥
 कर्मभूमिषु सर्वासु विषया गमनस्यशा । जिनधैत्यानि सर्वाणि कृत्रिमाकृत्रिमाभ्यपि ॥ ४९३ ॥
 सुरासुरजुतान्मुषैर्मकिंष्टतनूहः । क्वठत्रये विष्णुदधात्मा सुल्लोके नमति सः ॥ ४९४ ॥
 क्वठ समाधिना कृत्वा जिनमक्षिपरायणः । देवदुन्दुभिमिनिर्घोष सौधर्मं नाकमाप सः ॥ ४९५ ॥
 तत्र दिव्यं सुखं मुक्त्वा पत्याना पञ्चविंशतिः । जातोऽयं रोहिणीपुत्रो लोकपाठस्ततश्च्युतः ॥ ४९६ ॥
 कथितं पुत्रसप्तम्यो भवान्तरसमागतः । वदामि तेऽपुना मूष त्वसुत्रीणां भवान्तरम् ॥ ४९७ ॥
 अथ पूर्वविदेहे हि जन्मभूमिषु मनोहरे । विषयाः कृष्णनामास्ति धनधान्यजनाकुलः ॥ ४९८ ॥
 दक्षिणे विजयार्थस्य मार्गे चास्त्यलक्षपुरी । राजा गरुडसेनोऽस्मां तत्रिया कमलाऽमला ॥ ४९९ ॥
 तर्क्युता रूपसपत्न्याश्चतस्रः कमलननाः । क्वठस्त्ररश्मिरामा नामानीमानि विप्रति ॥ ५०० ॥
 कमलमीर्मता पूर्वा तथा कमलान्विनी । कमल च तृतीया सादन्या विमलान्विनी ॥ ५०१ ॥
 एता रूपान्विता दिव्याश्चतस्रः प्रीतमानसाः । उद्यानवनमाजगुह्यस्युष्पकमन्वितम् ॥ ५०२ ॥
 एषाऽत्र सुप्रतापार्थे चारण मुनिपुङ्गवम् । नलोपवासमाहारम्य पृच्छन्तीमाः सक्रैतुकाः ॥ ५०३ ॥
 नाथ लोकपवासोऽयमुच्यते नामको मुनिः । लोकचरितधर्मोऽपि चोपवासो निगद्यते ॥ ५०४ ॥
 सुप्रतस्तद्वचः मुक्त्वा धर्मोपादानकारणम् । तन्व्यं ह्युपवासस्य जगत्सां यथाक्रमम् ॥ ५०५ ॥
 वनाहारमिमं श्रोत्रिणां राट्पत्न्येभिरिनः । अशनं पानकं क्षाय स्थाप धैति चतुर्विधम् ॥ ५०६ ॥
 "अतश्चतुर्विधस्यापि चाहारस्य सतो मुनिः । वठकान्तिप्रदस्याठं मन्ये वाक्ष्यमसुदितम् ॥ ५०७ ॥
 मुनिमार्गेण प्रोक्तं जिनश्रोक्तेन साधुना । क्रियते यः परित्यागो ह्युपवासः स भवत्येव ॥ ५०८ ॥
 उपवासः पुनर्यस्तु शैतिके समये मतः । सर्वाहारसमादाने जायते स न जातचित् ॥ ५०९ ॥
 सर्वाहारसमादाने "सोपवासो भवेदपम् । तन्मन्त्रपाठकम्" नूनं "किमनर्थं वदन्त्यमी ॥ ५१० ॥
 फलं मूलं पयो नीरं हविर्मानवाधिकम् । गुरुद्वितीयं चाद्यै धर्मकर्याणि देहिनाम् ॥ ५११ ॥

तथा चोक्तम्—

अद्यै तान्यप्रतप्तानि आपो मूलं पयः फलम् ।

हविर्मांसजस्यमथ गुणैर्बचनमौपवम् ॥ ५१२ ॥

1 ए वी-पृथिव्यम्, 2 पञ्च बहुभुयम्, क चतुष्पत्न्यम्, 3 ए चारुणं 4 पञ्च कुम्भम्, क कुम्भम्, 5 क चोदयत् 6 क तं सुप 7 ए कुम्भम् अ कुम्भम्, क कुम्भम्, 8 क अथ चतु 9 ए कुम्भम् अ कुम्भम् क कुम्भम्, 10 वेपथे 11 पञ्च पठथे, 12 क अथ

- उपवासो न बायेत सेवितैरष्टमिर्भुवि । तत्कलं जन्तुमिर्नैव प्राप्यते धर्ममिच्छुवि ॥ ५१३ ॥
 मुनिमार्गेण पुत्रेण पुत्रिक्रमं धर्मतत्परः । सर्वाहारपरित्यागादुपवासः प्रजापते ॥ ५१४ ॥
 उपवासस्य माहात्म्यं पुण्यं सुद्रेण चेतसा । आकर्णयत भावेन प्रोष्यमानमिदं परम् ॥ ५१५ ॥
 यदज्ञानेन बीजेन कृतं पापं सुब्राह्मणम् । उपवासेन तत्सर्वं ब्रह्मद्विषिचिन्धनम् ॥ ५१६ ॥
 रघोमहावृत्त्याहो यथा घोषेन निर्मलः । तथोपवासतोषेन चात्मा भवति निर्मलः ॥ ५१७ ॥
 प्यायमानं यथा छेदं मठं स्वयति सर्षतः । क्रतोपवासतोषेन तथा पापमलं त्वजेत् ॥ ५१८ ॥
 जलरोगे यथा रुद्धे सरः शोषयते रविः । गुणैर्निद्रमस्यथा नूनं नरः पापं विशोषयेत् ॥ ५१९ ॥
 शूषते सर्षच्छेषेषु तपो नानशनात् परम् । पापानां क्षयहेतुत्वादुपवासः परं तप ॥ ५२० ॥
 देवपम्पर्वबध्ना वा विश्वाधोरमराक्षसा । क्रतोपवासयोगेन वशं गच्छन्ति तत्क्षणात् ॥ ५२१ ॥
 विद्यामन्त्रास्त्राद्यौषधौ योगाश्च वशकरिणः । सिध्यन्ति ह्युपवासेन ये चास्ये ध्वमिषारिणः ॥ ५२२ ॥
 इमं संक्षेपतः स्तोत्रमस्माभिः कृतमिदं यैः । उपवासविधानं हि भवतीनां निवेदितम् ॥ ५२३ ॥
 शुक्ला यतिवेषः कन्यास्तोपपुरितमानसाः । मुनिं घृच्छन्ति पद्मम्याभोपवासविधिं तदा ॥ ५२४ ॥
 कन्याश्च न माकर्ष्यं जगौ योमी पुनर्नृषाः । पद्ममी द्विविधा प्रोक्ता कृष्णा शुक्ला चिनेश्वरी ॥ ५२५ ॥
 या कृष्णपद्ममी कृष्णे पक्षे भूम्यैः शोष्यते । वर्षाणि पञ्च तदन्तो मासा मुदितमानसैः ॥ ५२६ ॥
 एतस्यां कृष्णपद्मम्या माहात्म्येन मुनिभित्तम् । बीषः समभिमानोति चित्तशान्तनाथितः ॥ ५२७ ॥
 यस्याः फलेन संसरे 'मध्यबीषप्रधानतः । द्वित्रीन् महात् पुरिप्राम्य सिद्धिं याति निरलक्षम् ॥ ५२८ ॥
 एकस्मिन् जन्मनि स्पष्टं यं करोति समधिना । फलं विष्टुद्वेषेतस्त्रे विनमक्तिपरमया ॥ ५२९ ॥
 क्रोधमानमहाग्नीनां मावात्मैभतराक्षके । स सप्ताहान् भवान् हित्वा न प्राप्यति महाभवे ॥ ५३० ॥

तथा 'चोक्तमामर्श'—

एकस्मिन् 'महावग्नाह्वये समाहिरपेण कुम्भे चो फलं ।

यं ह्यु सो हिंसा पशुसो सप्तहमे पमोत्प ॥ ५३१ ॥

- आद्या श्रीपद्ममी नाम चोपवासविधिर्भवेत् । एषते ह्युपवासम्यामसौ मध्यजनव्रतैः ॥ ५३२ ॥
 वरैः पद्मिरेवासो मासैरपि तद्विधेः । उपवासैः कृतैरेभिः पूर्वैरेज्यं महाविधिः ॥ ५३३ ॥
 पद्मविनमदं कृत्वा पुष्पपूजाद्यदिभिः । पश्यादितानलभ्यैर्जिनगोहं विमूष्यते ॥ ५३४ ॥
 पद्ममीपुस्तकं दिव्यं पद्मपुस्तकसंयुतम् । साधुभ्यो दीयते यत्ना मेवञ्च यं यथोचितम् ॥ ५३५ ॥
 आहारदानभारेणं मच्छिद्ये मेवजायिकम् । यद्यानि 'चार्यिकादीनां' दत्तम्यानि मुमुक्षुभिः ॥ ५३६ ॥
 कस्याप्यपद्मं प्राप्य विधेरस विधानतः । प्रयाति मध्यलोकोज्यं निर्वाणपद्मस्य च ॥ ५३७ ॥
 मुनिचार्यं समाकर्ष्यं वन्दित्वा मुनिपुङ्गवम् । तदा जिनमत्तासक्त्या च एतदा पद्ममीविधिम् ॥ ५३८ ॥
 पद्ममीविधिमाहारं तोपनिर्भरचेतसः । नत्वा मुनिवाम्भोर्बं जग्मुर्निजपद्मं सदा ॥ ५३९ ॥
 प्रासादस्मिन्परस्मिन् वा तदा चतसृणामपि । तन्मस्तकोपरि स्थिप्रं पपात्वाश्च निश्चिन्ता ॥ ५४० ॥
 तत्प्रातःकालेन पद्मम्यात्सोऽपि च तदिने । सौषमं धर्मसामर्थ्याभ्यां देव्यो मनेरमम ॥ ५४१ ॥
 एकोपवासपुण्येन साभिर्बलवतीच्छम् । संप्राप्तं त्रिविधावासे किञ्चरीयतिशोभिते ॥ ५४२ ॥

१ क. पद्मम्ये यथा खे. २ क. एषते. ३ पद्म कुम्भम् क. इच्छुभिरम्. ४ [अम्यजीव].

५ पद्म कुम्भम्, क. इच्छुभिरम्. ६ क. तदा चोर्बं सप्तहमे ७ [एकस्मिन् महावग्नाह्वये]. ८ ए. यथोचिते.

९ क. चार्यिकादीनां

पञ्चपत्न्योपमं कथं मुक्त्वा तत्र सुखं सुरैः । अतस्तः काष्ठासाय तक्षाकञ्च परिभ्युताः ॥ ५४३ ॥
 इदानीं त्वत्सुता राजन् रोहिणीगर्भसंभवाः । वसुधरादिकञ्च जातास्त्रिभ्रन्ति प्रमदान्विताः ॥ ५४४ ॥
 रूप्यकुम्भमुनेः पार्श्वे श्रुत्वा पृथ्वमान्तरम् । राजा स्वपुत्रपुत्रीणां रोहिणी तोपमाप सा ॥ ५४५ ॥
 बन्नेऽपि पदवः श्रुत्वा तदानीं तद्भवान्तरम् । सम्यक्त्वं भावकत्वं च भवित्त्वं प्रापुरुत्तमम् ॥ ५४६ ॥
 अत्रान्तरे प्रपम्येश कन्या वसुमती मुनिम् । अगादेति वचो ह्यथ' विस्रयम्यासमानसा' ॥ ५४७ ॥
 नाय मौनव्रतं साधो तत्कलेस्वन' तथा । कथं विधीयते स्पष्टं कथयैतन्ममापुना ॥ ५४८ ॥
 तद्भारतीं निश्चम्याय धर्मवर्धनकारिणीम् । रूप्यकुम्भो वमापेमां लठान्यस्तपायिकाम् ॥ ५४९ ॥
 यथा भोजनवेत्त्रयां मुक्तं भावञ्च चाशनम् । तावञ्च जल्पते किञ्चित् कृतम्य मौनमुत्तमम् ॥ ५५० ॥
 एवमिच्छानिरोधेन मासवर्षप्रमाणके । कृते मौनव्रते सन्नि विधिरेव समाप्यते ॥ ५५१ ॥
 मौने समाप्तिमापञ्चे कालवधिनिधानतः । अथुना ते समासेन तदुद्वहनमुच्यते ॥ ५५२ ॥
 वर्धमानग्निनेन्द्रस्य पुष्पधूपसिद्धिपदा । सपर्यां खलु कर्त्तव्या महामहविधानतः ॥ ५५३ ॥
 ततः समस्तसंयस्य देहिर्मिर्मिच्छित्तस्यै' । देयं वस्त्रादिवानं च कर्मक्षयनिमित्ततः ॥ ५५४ ॥
 ततो जैनपदे द्विम्या पञ्चदशवारहारिणी' । विताने सह दातव्या विधिरेव समाप्यते ॥ ५५५ ॥
 कथं कृत्वा ततो जन्तुमौनव्रतविधानतः । देवः कठस्वन' स्वर्गे जायते भोगसमुत्तः ॥ ५५६ ॥
 ततश्च त्र सुखं मुक्त्वा सुखं प्राप्य निशुद्धधी । चक्रवर्त्यादिकान् मोगान् मूयो मुञ्जे स तत्कथयत् ॥ ५५७ ॥
 मौमान् भोगान् पुनर्मुक्त्वा मनोऽभिठपिताम्बिरम् । वीक्षामादाय जैनेन्द्रीं सिद्धिं याति स नीरजा ॥
 यशोम्याससमस्तश्रेष्ठे मृदुमन्वरगाभिनि । वदामि तेऽथुना वत्से मौनव्रतफलं शृणु ॥ ५५९ ॥
 अथ सुखं मनोहारि लोकाप्रत्ययकारणम् । प्रमाणस्तमादेयं वचनं मौनतो नृणाम् ॥ ५६० ॥
 देवश्रेयासिवाश्लेषामाहामस्य प्रतीच्छति । मस्तकेन जनो यस्मात् सन्मौनफलसुत्तमम् ॥ ५६१ ॥
 यत्र किञ्चित् कृतं तेन भयरोपविषापहम् । तत् समस्तं भवेत्सोके येन मौनं चिरं कृतम् ॥ ५६२ ॥
 मधुराधरसंसुक्तं मुखपत्रं मनोहरम् । मौनेन जायते पुंसां नानार्यैश्चिमापणम् ॥ ५६३ ॥
 अथि दुःसाध्यतां प्राधा' सर्वलोकाकल्पप्रदा । विद्या' सिध्यन्ति सर्वेषां चिरं मौनव्रत' कृतम् ॥ ५६४ ॥
 यदसाध्यं' भवेत् कर्ममतिशयकारणम् । तत्तस्य वाच्यत' सिद्धिमेति मौनफलद' भुवि ॥ ५६५ ॥
 ध्यायन्ति मुनयो ध्यानं येन कर्मविनाशनम् । मौनेन हि सदा तस्मान्मौनं सवार्थसाधनम् ॥ ५६६ ॥
 अथुम्रतधर' कश्चिद् गुणशिष्याप्रदान्वित । सिद्धिमच्छे' प्रवेत् सिद्धिं मौनव्रतसमन्वित' ॥ ५६७ ॥
 एव मुनिवच' श्रुत्वा नत्वाऽयुं शिरसा त्रिधा । मौनव्रतं तदा कन्या ब्रमाह मुनिसन्निधौ ॥ ५६८ ॥
 श्रुत्वा एवमर्थं धर्मं रूप्यकुम्भान्तिके त्वसुम् । नत्वाऽशोकवदयो यक्त्वा हस्तिनागपुरं ययुः ॥ ५६९ ॥
 अशोकरोहिणीपुत्रा' प्रविश्य स्वं निकेतनम् । मुञ्चाना विपुञ्जन् मोगांस्तस्मुर्दितचेतसाः ॥ ५७० ॥
 समावभासने' स्नात्वा तदाऽशोकमहीपति' । उपविष्टो महादेव्या समं ब्रह्मसने मुदा ॥ ५७१ ॥
 अथ कश्चिदप्रसूनामं कृणान्ते स्वयवस सा । इदर्शं रोहिणीं चैक पठितं तत्समीपया ॥ ५७२ ॥
 पठितं तत् समादाय महादेवी स्वपाणिना । इदौ यतुक्ते सुगन्धा पञ्चकोष्ठसमप्रभे ॥ ५७३ ॥
 दृष्ट्वा स्वपठितं राजा महादेवीसमर्पितम् । तदा हृष्यो स वैराग्यं निन्दन् भोषशीरकम् ॥ ५७४ ॥

1 पत्र इत्यर्थे, क इत्यर्थे, 2 क मुदा 3 क व्यापकत्वा 4 अ पञ्चवर्षावधायकम्, 5 क
 लोकाप्रत्यय, 6 [कथं वदामि तस्यै], 7 क सिद्धिः, 8 कश्चिद् इत्यर्थे, 9 क मौनव्रत [मौनव्रत इत्ये-
 10 क चरि कथं, 11 पत्र विधानयो 12 पञ्चक इत्यर्थे, 13 [कथं वदामि], 14 क पठितं

अत्रान्तरे महीपाठ वर्णपाठो जगौ मुखा । रात्रुपुष्यानमायातो वासुपुन्यजिनोऽथ ते ॥ ५७५ ॥
 भुला तद्वचनं शीघ्रं प्रोषाय हरिविष्टरात् । वत्सन्मुखं परिप्राप्य प्रमोदी पदसचकम् ॥ ५७६ ॥
 वासुपुन्यं त्रिनं नत्वा वनपाठं प्रपूज्य च । जानन्दमेरिनादेन पौरुषेकमबोधयत् ॥ ५७७ ॥
 श्लोकपाठकुमारस्य दत्त्वा राम्यभियं विभुः । महाविभूतिसंपन्नो जगाम वनमाहरत् ॥ ५७८ ॥
 वासुपुन्यं जिनं मत्स्या त्रिं परित्यज्य प्रणम्य च । दीक्षां जग्राह जनेन्द्रोऽदन्तेऽशोकमूर्ति ॥ ५७९ ॥
 वासुपुन्यजिनेन्द्रस्य पुरंदरनतस्य हि । गजेन्द्रोऽशोकयोगीशो जातोऽयममितप्रभः ॥ ५८० ॥
 उग्रं तपो विद्यायां कथं च ननुना वत । क्षीणकर्मा जगामाशु निर्वाणं परमुत्तमम् ॥ ५८१ ॥
 रोहिणी च महादेवी हित्वा सर्वं परिग्रहम् । वासुपुन्यं जिनं नत्वा सुमत्सन्ते तपोऽग्रहीत् ॥ ५८२ ॥
 नानातपो विद्यायेषा सामान्यश्रीसुदुष्करम् । सहेखनविधिं चक्रे रोहिणी कर्महानये ॥ ५८३ ॥
 ततः श्रीत्वं समाश्रय कृत्वा कथं समाधिना । कल्पेऽभ्युते वभूवासी दिव्यजुन्दीघरं सुरं ॥ ५८४ ॥
 एकेन बोधवासेन रोहिण्या तद्वशेन च । सामान्यजनदुःशाप्या प्राप्ता सुखपरपरा ॥ ५८५ ॥
 ॥ इति श्रीरोहिणीनक्षत्रोपयासैकफलसंभूताशोकरोहिणीकथानकमिदम् ॥ ५७ ॥

५८ क्षीरकदम्बकथानकम् ।

कुर्वन्नाह्वरेऽशेषेऽस्त्रि हस्तिनागपुरं परम् । तत्र पाण्डुरर्नराबीशं कीर्तिशुभ्रीकृताम्बर ॥ १ ॥
 कुन्ती-मायी कम्प्रपारे रूपयौवनसंगते । बभूवतुरुभे जाये नरेन्द्रस्याम्य शोभने ॥ २ ॥
 सुविष्टिरस्रवा भीमः क्रितीरी प्रयुक्तीतयः । कुन्त्या पुत्रां समुत्पन्नास्त्रयो लोकप्रियां क्षिती ॥ ३ ॥
 नन्दनो नन्दिताशेषेपशान्पयो श्लोकसंमतः । मकुष्ठः सद्देवोऽपि जातो माया कुष्ठपत्र ॥ ४ ॥
 तस्मिन्नेव परे धासीद् द्रोणाचार्यो विद्वां मतः । शम्भुशास्त्रकृताम्यासो धनुर्वेदविशारदः ॥ ५ ॥
 तस्य स्वस्तिमती माया वभूव मनसः प्रिया । अश्वत्थामाऽजयो पुत्रो मनीषी जनवत्तमः ॥ ६ ॥
 अश्वनादिकुमारार्थो विनयाचारवेदिनाम् । धनुर्वेदोपदेशे च द्रोणाचार्यो ददात्ययम् ॥ ७ ॥
 विपते तस्युरोऽज्याश्वं मित्तरस्त्री मयानकम् । अस्यां क्षीरकदम्बास्यं शपरश्वापवत्तमं ॥ ८ ॥
 शेष्यस्य प्रतिमां कृत्वा द्रोणाचार्यस्य तां पुनः । नमस्कृत्य महामत्स्यत्वा धनुर्वेदं सुशिषितः ॥ ९ ॥
 एवं दिनेदिने सोऽज्य कुषाणो विनयं भृशम् । धनुर्वेदस्य सर्वस्य पारं यातो महाहरत् ॥ १० ॥
 अन्यथा पयन्तने सृगयायां धनुर्भूतः । तामव पल्लिकं प्रापुरर्ननादिकुमारकम् ॥ ११ ॥
 ततः क्षीरकदम्बोऽपि रममाणो बनान्तरं । पात्रपाषाणनायुक्तं कुमारान्तिकमाययो ॥ १२ ॥
 कथं तेषां कुमाराणां पापद्वयं प्रदीप्यताम् । मण्डलनं महानारो विदितं कण्ठदुःसहं ॥ १३ ॥
 पुनः स मण्डलश्लेनं शशरेण मुष्टे हुतम् । विदुः क्षीरकदम्बेन शम्भुवेषश्रेण हि ॥ १४ ॥
 अस्मन्मध्ये स क्रो नाम शम्भुर्षं क्रोति च । स नरो हरयने नात्र धनुर्वेदविषयिनः ॥ १५ ॥
 विन्तपित्वा विरं तत्र क्रितीरी दिस्मयान्विनः । शरानुमारतः प्राप्य शशरं तं दरुं च ॥ १६ ॥
 ततोऽजुनकुमारोऽपि दृष्टुं पुरं मितम् । मन्त्रदं भीषणाश्वरं पश्येति कुन्दहात् ॥ १७ ॥
 स्वपादं मण्डले विदुः शम्भुविज्ञानशक्तिना । बदनं बृदि मे मद्रं पृष्टार्यं तन्निमित्तकम् ॥ १८ ॥
 नत्वाऽप्यं समाकृत्य शशरो मत्तनं पुनः । यथा म्यामिन् मया विदुः श्वा शरणं मुञ्च सुतम् ॥ १९ ॥

मूषोऽप्याचि नरेणायं तदा श्रीरक्तदम्बकः । कोऽसि त्वं कस्य वा पार्श्वे धनुर्वेदोऽपि सिद्धित् ॥२०॥
 तदाक्यतोऽवदत् सोऽपि नरं विस्मितचेतसम् । अहं श्रीरक्तदम्बात्म्यो महापल्लीपतिः प्रभो ॥२१॥
 धनुर्वेदो मया राजन् शिक्षितो निस्त्रिणोऽप्यतम् । द्रोणाचार्यस्य दक्षस्य शक-शासकत्वसु च ॥२२॥

अयं निगदितो मूषः क्रीतुकेन किरीटिना । धनुर्वेदोपदेशञ्च द्रोणाचार्यं प्रदर्शय ॥ २३ ॥
 शक्तिश्च-वसुनन्दे च करवात्यां च चक्रके । चित्रदण्डे स निष्पातो ज्ञातः पद्मासुधेऽमुना ॥२४॥
 तत्तन्मन्त्रकवेपादिकरणेषु विशारदम् । परीक्ष्य तं नरो दम्यी तदा विस्मितमानसः ॥ २५ ॥

द्रोणाचार्यं तथा मां च शपरोऽयं चिन्तातकः । अतिशय्य जन सर्वं विज्ञानेन सितो मुनिः ॥२६॥
 उपदेशो हि यो दत्तो ममैकान्ते प्रयत्नतः । द्रोणाचार्येण सोऽस्यापि इष्टः सातिशयो बने ॥२७॥
 अथवा प्रायशो छेके मतिवर्द्धितचेतसात् । स्वभावो विपरीतोऽयं दृश्यते महतामपि ॥ २८ ॥
 संश्लिष्टे खले रामा नरो मेधोऽज्मु मुञ्चति । अयेत् तृष्णापर उन्मीः 'प्रायश' पण्डितोऽधनी ॥२९॥ ॥

तथा चोक्तम्-

अपात्रे रमते नारी गिरौ कर्पति माधवः ।

तुष्यमामयते उन्मीः प्राञ्जः प्रायेण निधनः ॥ ३० ॥

एष विचिन्त्य विस्मित्य नगरं प्राप्य वेगतः । द्रोणाचार्यं धमापेति किरीटी विनयान्वितः ॥३१॥
 समस्तभुवनव्यापियशस्य विदुषामपि । धनुर्वेदोपदेशो ते स्तेष्वहस्तमुपागमत् ॥ ३२ ॥

अनुनस्य षष्ठां श्रुत्वा द्रोणाचार्यो जगावमुत् । कथमेवविषं वाक्यं नर शूरे निरूपितम् ॥ ३३ ॥
 उपदेशो ममापैव तिष्ठति स्थिरतामिव । न स्तेष्वहस्तमायाति निश्चितं नर जातुषित् ॥ ३४ ॥
 [...] । उपदेशो गतस्तेऽयं स्तेष्व धीरक्तदम्बकम् ॥३५॥

द्रोणाचार्यो निशम्यात् वाक्यं गाण्डीवधारिणः । जगाम तस्मिन् पक्षिं नानानोकहसंक्रुत्म् ॥३६॥
 दृष्ट्वा स्तेष्वमिमं प्राह द्रोणाचार्यः कुतूहली । कस्य पार्श्वे स्वया ज्ञातो धनुर्वेदोऽयमीच्छः ॥ ३७ ॥

आकर्ष्य तद्वचः सत्यं जगौ स्तेष्वोऽपि तं पुनः । धनुर्वेदो मया ज्ञातो द्रोणाचार्यस्य शान्तिके ॥३८॥
 अवाचि सुरिषा मूषो स्तेष्वोऽयं पुरतः सितः । द्रोणाचार्यं हि वेत्सेत्सि क्रीदस्य तं च मे वद ॥३९॥
 निशम्य वाचिकं तस्य स्तेष्वोऽपि निजगावमुत् । द्रोणाचार्यमहं वेदि दर्शयामि पुरस्तात् ॥ ४० ॥

नीत्वाऽज्मु छेपिन्मस्य समीपं मापितः पुनः । अयं स महारुः साधो द्रोणाचार्योऽवतिष्ठते ॥४१॥
 तदाक्यतः पुनः प्रोक्तः शपरो गुरुणा तदा । कथमस्य स्वया पार्श्वे धनुर्वेदः सुसिद्धित् ॥ ४२ ॥

मूषस्तद्वाक्यतोऽनेन स्तेष्वेनायं प्रचोदितः । प्रसन्नो मे गुरुर्नेन विधिना तं विधिं शृणु ॥ ४३ ॥
 पूर्वमादाय पुण्याणि कृत्वाऽज्मु त्रिप्रदक्षिणम् । प्रसूनैर्भक्तिं पादापरिचितौ विधिवन्मया ॥ ४४ ॥
 ततश्चारं समादाय मापितोऽयं गुरुर्नया । दृष्टिमुष्टिप्रसंपन्नं करोमि स्थानकं कथम् ॥ ४५ ॥

नूनमस्योपदेशेन चिनयेन मयेच्छः । सिद्धितोऽयं धनुर्वेदो विनयात् किं न सम्पत् ॥ ४६ ॥
 तुष्यन्ति गुरवो मत्स्या देशास्तुष्यन्ति भक्तिः । तुष्यन्ति योगिनो मत्स्या भक्तिः किं न वा मत्त् ॥ ४७ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं सारं तोषपरितमानसः । गाण्डीवधारिणं प्रोचे द्रोणाचार्यो विदुषधी ॥ ४८ ॥
 धनुर्वेदोऽमुना ज्ञातो विनयाद् गुरुमक्तिः । स्वयाऽयं सिद्धितः साधो विनयेनापि भक्तिः ॥ ४९ ॥
 एवं निगद्य तस्याप्र द्रोणाचार्येण तरङ्गयात् । तदा धीरक्तदम्बस्य स्वनाम विनिषेदितम् ॥ ५० ॥

1 क्व इत्यर्थेऽपि 2 क प्रयागः 3 पञ्च पुण्यं क पुनश्चैवम् 4 [परेणम्].
 5 पञ्च पुण्यं, क पुनश्चैवम्. 6 All the Mss. have only one line in this verse.
 7 [संज्ञकम्]. 8 क कर्त्तव्यम् 9 धनुष्यात् धनुष्यात्परम्

एवं निगमिते तेन म्बेम्बो विनयसंगत । ननाम परणावस्य जानुसृष्टमहीतः ॥ ५१ ॥
 सतः क्षीरकदम्बोऽयं धनुर्वेदविशारदः । द्रोणाचार्येण तुष्टेन याचितो गुरुदक्षिणाम् ॥ ५२ ॥
 तद्वाक्यतः पुनर्म्बेम्बो गुरुमक्षिपरायणः । छित्वा सखदक्षिणाहृष्टं ददावस्मै सखदक्षिणाम् ॥ ५३ ॥
 यथा क्षीरकदम्बस्य गुरुमक्षिपुतस्य कौ । म्बेम्बस्सापि धनुर्वेदः सिद्धिं जातोऽस्वकस्त ॥ ५४ ॥
 तथा मुनेरपि क्षिप्रं विनेन्द्रस्य गुरोरपि । मक्त्वा निर्वाणविद्येयं सिद्धिं प्रवति निश्चितम् ॥ ५५ ॥
 ॥ इति श्रीद्रोणाचार्यसमन्वितक्षीरकदम्बम्बेम्बधनुर्वेदविद्या
 समागमकथामकमिदम् ॥ ५८ ॥

५९ पद्मरथनृपकथानकम् ।

अत्रैव भारते भासे अनान्ते विजये पुरम् । मूय्यादितिष्ठकं नाम बभूव जनसकुलम् ॥ १ ॥
 ॥ प्रजापात्रेऽभवत्तत्र पुरे राजा प्रजाहितः । मनोरमा प्रिया भास्य मनोरमशरीरिका ॥ २ ॥
 असौव भावकः भेष्टी मुन्दरो जनमुन्दरः । प्रियाऽस्य मुन्दरी नाम बभूव गुणमुन्दरी ॥ ३ ॥
 जम्योन्मप्रेमसंसकृषेतसोरनयोः सतोः । क्रमेण सूनवः सप्त संजाताः भावकस्यस्यम् ॥ ४ ॥
 तन्मप्ये भावक्रेऽत्यन्तं कनिष्ठे धर्ममावितः । धर्मान्तरिः प्रिया भास्य प्रियवत्ताऽभवत् प्रिया ॥ ५ ॥
 सखा विश्वानठस्तस्य ब्राह्मणोऽत्यन्तब्रह्मणः । सप्तम्यसनसंयुक्ते बभूव चतमानसः ॥ ६ ॥
 ॥ धर्मान्तरिरपि क्षिप्रं तत्संसर्गेण तत्समः । जातो म्यसनसंपन्नो दुष्टसंगो हि ताच्छः ॥ ७ ॥
 ततस्तौ मूरिष्ठो चो कुर्वाणो भौरिकां पुरे । तथापि मूर्ध्नुजा मुक्ते भेष्टिद्राक्षिण्यकरवात् ॥ ८ ॥
 धर्मान्तरिः पुनर्जातु गृहीतो दम्बपाशकैः । प्रविष्टभौरिकाहेतोर्दं कस्सापि दुष्टधीः ॥ ९ ॥
 बन्धुवर्षपरित्यक्तो मुक्तः सन् पापधीरसौ । हस्तिनागपुरं प्राप मातृमार्गसुहृत्समम् ॥ १० ॥
 पमदण्डतठारास्य समीपे प्राप्य बेश्म तौ । तद्वेदेन क्षितौ तत्र भौरिकसप्तमानसौ ॥ ११ ॥
 ॥ अन्यदा मुनिसामीप्यं प्राप्य धर्मान्तरिः कथितः । वृत्तस्यावग्रहं चक्रे दिनानि कतिचित् सक्तः ॥ १२ ॥
 न निवृत्तस्यैव यावद् भदन्त परसप्तकम् । तावज्जीववधे नूनं न करोमि यतीश्वर ॥ १३ ॥
 अत्रान्तरे तस्मै नरकं भौरिकधर्मं विनिर्गतौ । गता च भौरिकावेठा मन्दं नाटकदर्शनात् ॥ १४ ॥
 धर्मान्तरिर्दं प्राप्य दृष्ट्वा मातरमत्र सः । सुपया सह संसृष्टां जगाम श्रेयराशित्पम् ॥ १५ ॥
 ईपाशणेन पाषण्डं सङ्गमादाय तद्वधम् । करोत्यं पुनस्त्यावत् सस्मारावग्रहस्य सः ॥ १६ ॥
 ॥ परानि सप्त पावसु पश्चात्कुर्वाधिवर्तनम् । नृभाव तावदेवाय स्वरं मातुः स्वयोरितः ॥ १७ ॥
 ततो वैराग्यमासाद्य निर्गतः स्वगृहाद्वरम् । गुरुमार्पावधं प्राप्नो मतेनाहं सुरक्षितः ॥ १८ ॥
 एवं प्यात्वा परिश्राप्य मुनेः सामीप्यमादरात् । जगाद म्रतसामर्प्यं धर्मान्तरिदिं यते ॥ १९ ॥
 धर्मं श्रुत्वा मुनेः पार्श्वे मधुपयपठस्य च । अवग्रहं विधायासौ नत्वाऽमुं निययी ततः ॥ २० ॥
 अन्यदा म्यापबृन्देन सह भौरिकया गतः । धर्मान्तरिः स्वमित्रेण दुर्विदग्धेन त्येक्तः ॥ २१ ॥
 ॥ त्वष्ट्रे तत्स्यरा भीमा धनरत्नसमन्वितम् । जनमप्ये महासार्धं जपद्गुः क्रूरमानसा ॥ २२ ॥
 तद्वधं सर्वमादाय रक्षार्थं समर्पितम् । विश्वानठस्य भौरियेधर्मान्तरिद्युतस्य वै ॥ २३ ॥
 मुक्त्वेमौ धनसार्धं बुभुक्षाम्रतमानसाः । पानधोजनमानेतुं हस्तिनागपुरं ययुः ॥ २४ ॥

मांसमध्ये विषं श्लिष्ट्वा मद्यमध्ये मनुष्यपि । परस्परमजानन्तस्तदन्तं ते समाययु ॥ २५ ॥
 र्मान्तरिस्त्रमाहार तथा विश्वानल्लेऽपि च । न मुहे स्म समानीतं रश्मिभोजनकरणात् ॥ २६ ॥
 भास्मान्तीतं विहायैतौ तरानी पिशितादिकम् । अन्यदन्यसमानीतं सर्वं मुक्तं तु वस्युमि ॥ २७ ॥
 अन्ये च तस्करा मुक्त्वा भोवनं विषमिभितम् । भवानन्तोऽत्रर्षिं प्राणा पापविन्यस्तमुदय ॥ २८ ॥
 त्वस्त्री तद्धनं सर्वं समादाय प्रयत्नतः । तोषपुरितचेतस्कौ प्रविष्टौ नगरं तदा ॥ २९ ॥
 मत्तुमार्ये धनं सर्वं सप्राप्य नगरं ब्रजन् । विश्वानलं च मुक्त्वाऽत्र निर्गतोऽविदितः सकः ॥ ३० ॥
 ततो धर्मान्तरि प्राप्य सुरिं गुणधरं परम् । निन्दयित्वा धनं स्वं च यथाचे तं तपः सुधीः ॥ ३१ ॥
 मुनिस्तद्वचनं श्रुत्वा ध्यात्वा भयम्त्वमम्य च । ददौ वैगम्भीरी दीक्षां संसारार्णवतारिणीम् ॥ ३२ ॥
 आचार्यादिकं सर्वं श्रुतं ध्यात्वा महातपा । तपश्चकार श्रुत्वात्मा स मुनिर्धर्ममाश्रितः ॥ ३३ ॥
 अन्यथा विहरन्नाह तापसाग्रमगोचरम् । धरणीमूपमं ब्रह्मं पर्वतं स धर्तीश्वर ॥ ३४ ॥
 प्राप्य धं मूषर रम्यं तदा धर्मान्तरिर्मुनिः । द्वाषातापनायोग तद्विरी स्मिरमानसः ॥ ३५ ॥
 अथ विश्वानलः प्राप्य स्तृत्वा मित्रगुणान्तरम् । आतापनस्वितं शार्तुं चरणीमूपणे गिरी ॥ ३६ ॥
 एषा मौनव्रतस्वं तं क्वयोत्सर्गम्यवसितम् । सकं क्लेष परिप्राप्य तापसव्रतमादधौ ॥ ३७ ॥
 क्वयोत्सर्गं विमुष्पायं विश्वानलतपस्त्रिनम् । आग्रगाम स योगीन्द्रस्तदा बोधयितुं तक्रम् ॥ ३८ ॥
 एषा विश्वानलं योगी जगाद् हितकरणात् । जिनधर्मं पृथ्वाण त्वं समस्तमुत्सकरणम् ॥ ३९ ॥
 मुनिवाक्येन तेनापि न किञ्चित्स्थितं तदा । भवान्तरे पुनर्मित्रं ध्यास्वसि त्वं तपःफलम् ॥ ४० ॥
 एषमुक्त्वा तक्रं शार्तुजिनधर्मपराङ्मुखम् । निर्गत्य च ततो देशाद्गाम स्वमनीषितम् ॥ ४१ ॥
 विश्वानले श्रुतिं कृत्वा तापसव्रतयोगतः । ठोकमालगजानीकः सौषर्मेन्द्रम्य सोऽजनि ॥ ४२ ॥
 ततो धर्मान्तरिर्योगी तपः कृत्वा मुमुक्षुः । द्वाषितसिसुमुद्रासुरभ्युतेन्द्रो बभूव स ॥ ४३ ॥
 अथ नन्दीश्वररूपि चान्योन्यमवलोकेय तौ । अन्योन्यसंक्रामितां चक्रतुः कृतनिश्चयौ ॥ ४४ ॥
 ततो धर्मपरीक्षायि यमदग्निस्मीपकम् । प्राप्य देवौ कृतानन्दौ त्वस्युद्धौ कृतहृत्पत् ॥ ४५ ॥
 पश्चिषो रूपमेकेश्च पश्चिष्पाश्चापरं पुनः । विधाय श्वेतुकरैरौ तस्विर्वासी विपश्चयौ ॥ ४६ ॥
 पश्चिरूपं सुरं प्राह नारीरूपां नितम्बिनीम् । विपस्यास्मन्नमोः क्वन्ते गिरिराजस्य मूर्धनि ॥ ४७ ॥
 अमिपेकं विधावास्य पश्चिष्णं प्रीतमानसा । पश्यन्तं करिष्यन्ति जयमहत्तनिसनैः ॥ ४८ ॥
 पद्मपत्रसमानाश्चि विपुद्गकमत्तानने । बृहन्नितम्बिनि शिष्यं यमिष्पाय्यामहादरात् ॥ ४९ ॥
 निश्चम्य पश्चिरूपस्य देवस्य बचनं तदा । नारीरूपामरसात्र जगामेत् पुरस्सितम् ॥ ५० ॥
 स्नामिन् भवद्वियोगेऽहं गर्भोत्सङ्घरीरिका । एकाकिनी न विष्टामि भयविह्वलमानसा ॥ ५१ ॥
 पुरुषाणामिद् चित्तं क्वे जानाति महीतले । मेरुद्वे महारूपा पश्चिष्ण्यं सन्ति भूरिशः ॥ ५२ ॥
 वायिं स्रमं सुरुषामिं पश्चिष्णीभिर्निरन्तरम् । विहाय मां मुखं तत्र मुञ्चानः स्नाससि स्फुटम् ॥ ५३ ॥
 निश्चम्य तद्वचं पश्चिं तासुवाच ससंभ्रमः । विहाय भवती नान्या विषते मम वक्षसा ॥ ५४ ॥
 दयासुकृस्त सत्त्वानां जननास्तन्वकारिणः । समीपेऽस्य मुनेः क्वन्ते शिष्टं त्वं दिनपत्रकम् ॥ ५५ ॥

1 पत्र अन्वयितेर्विवाचितं 2 प अर्षिभ्योरप्यम् 3 पत्र संसारार्णवतारिणीम् 4 पत्र महातपा
 5 क कालोत्सर्गं 6 क कालोत्सर्गम् 7 क कालोत्सर्गं 8 प कालोत्सर्गः [कोकपद्ये] 9 पत्र अन्येन्द्रम्
 10 क कालोत्सर्गं 11 क omits 46 12 प corrects thus विश्वान्तरेऽपि [विह्वल-
 क्तपत्रम्] 13 प बुधम्, पत्र बुधमिष्यम् 14 प वपु इन्द्रम्, क वपुःपद्ममिष्यम्, अ वपुः(ः)इन्द्रमिष्यम्
 15 प बुधम् पत्र बुधमिष्यम्

- साञ्जस वाक्यं समाकर्ण्य वनापेयं कञ्चयना । स्वामिद्वयं न ते गन्तुं ददामि पदमप्यत ॥५६॥
 अवापि सा पुनस्तेन गां विप्रां हन्ति बहुमे । नागच्छमि स्वदन्त चेच्छययोऽयं ततो मम ॥५७॥
 यं यं करोति सोऽज्यं शपथं सत्पुरस्वितः । तं तं नेच्छति सा देवी प्रतिभूत्वमायता ॥ ५८ ॥
 मूयोऽपि पश्चिषा प्रोक्ता सा देवी त्रेळोचना । मयाऽज्यं प्रगन्तव्यं शपथं कं त्वमिच्छसि ॥५९॥
 १ तद्वच्यता पुनः प्राह सा देवी पश्चिषी तदम् । हित्वा मां यदि यासि त्वं कुर्विमं शपथं ततः ॥६०॥
 यदि नागच्छसि श्विप्रं मुनेरस्य यदि भुवम् । बन्धनन्मनि किं याहि ततो यच्छ प्रिय प्रभो ॥६१॥
 पश्चिषीवचनं श्रुत्वा पश्वी प्राह पुनः प्रियाम् । भद्रे शपथमीच्छ जीवन् सन् न करोम्यहम् ॥६२॥
 पश्चिषीवचनं श्रुत्वा यमदग्निर्मुनिः पुनः । प्राहेतौ कुम्भेत्स्वौ भुक्तुमीपपात्किः ॥ ६३ ॥
 किं क्षरणमिमं कर्तुं शपथं नेच्छसि हृतम् । कथयैतन्मम श्विप्रं कौस्तुभं प्रतिमासते ॥ ६४ ॥
 २ यमदग्निवचः श्रुत्वा पश्वी वदति तं पुनः । न गतिश्चे तपो नापि नास्ति किञ्चित्पफलम् ॥६५॥
 गतिर्न सुवहीनस्य नास्तेऽपि न यथेष्टतः । पुत्रस्य वदनं ह्येषा चरमं मिहृक्षो भवेत् ॥ ६६ ॥
 पुत्रेण जायते नूनं लोकहितममुत्तमम् । तवा श्रीर्विवशूः शुभ्रा लोकत्रयविसर्पिणी ॥ ६७ ॥
 आभमा लोकेऽपि स्वताभस्वारो विदित्वा बुधैः । यशोभ्याससमस्तान्त्रैः समस्तजनवसुभैः ॥ ६८ ॥
 आभमारोभमं याति यदि मिप्रो न निमित्तम् । अतिक्रमश्चिदं वाक्यं प्रायश्चित्तं च सोऽईति ॥६९॥
 ३ कुमारेण 'स्वया साधो प्रतमाचरता तपम् । अप्रमापमिदं सर्वं कृतं मूर्खत्वमीशुषा ॥ ७० ॥
 मनुभ्यास-वसिष्ठानां वेदस्य वचनं तथा । योऽप्रमाणं वदत्येव ब्रह्मपाती भवेद् मुनिः ॥ ७१ ॥
 मनुष्यं 'पुत्राय च साहो वेदविधिः क्रिया । एतानि सिद्धरूपाणि हन्तव्यानि न हेतुभिः ॥७२॥'
 पश्चिषाक्यं समाकर्ण्य यमदग्निर्विमुह्यती । आत्मानं निन्दितुं बाह प्रारभे भोमसकृषीः ॥ ७३ ॥
 अज्ञानिना मया कथं कुमारप्रवचरिषा । इयन्तं काल्मासाप कथमात्माऽतिवदितः ॥ ७४ ॥
 ४ उपसी चिन्तयित्वेदं पश्चिपं निजमाद् तम् । पन्धुत्वं कर्तुमायातो दुर्गतिं मे निवारय ॥ ७५ ॥
 पश्चिपं पूजयित्वाऽप्यमुपदेष्टप्रदायकम् । जगामेन्द्रपुरं योमी तरानीं सन्ततीच्छया ॥ ७६ ॥
 तत्र राजाऽभवद् भाती यमदग्ने सुमातुत् १० । सार्पा अयमस्तिश्वस्य रूपरजितविग्रहा ॥ ७७ ॥
 तयोर्देवकुमार्यायाः कन्या सन्ति ममोरमा । गत्वा तदन्तिकं प्राह भूपतिं विह्वलात्मकः ॥७८॥
 मातुत्वहमपुत्रोऽस्मि न कश्चिदस्तिरस्ति मे । तन कन्यानिमित्तं हि राजन् प्राहस्त्वदन्तिकम् ॥७९॥
 ५ श्रुत्वा तद्वचनं राजा समाहूय स्वकन्यकाः । रूपसीमाग्यसंपन्ना जगारेति पुरास्थिताः ॥ ८० ॥
 अनेन मुनिना सार्धं क्रमभोगं यथेष्टया । सुहानास्तिष्ठत स्पष्टं मनुकेन कुमारिकाः ॥ ८१ ॥
 कन्या अनकथाकथेन ह्युवाचुं मयकरिणम् ११ । पिशाचसदृशं वृद्धं अयमुकुटधारिणम् ॥ ८२ ॥
 भीमत्वं पश्यमिः कूर्बर्हंसित्वा अनकन्तिकत् । शीघ्रं पठावन् चक्रुः कन्यकाः मयविह्वला ॥८३॥
 तयो स्थेन तेनासां धारो ह्यस्यपसिना । कन्यका हि दुराचारा सर्वा कुम्भा भवन्तिमा ॥८४॥
 ६ कुम्भिका सकृदा कन्या जात्य तद्वचनेन साः । पुरमिन्द्रपुरं पूर्वं १२ कन्याकुम्भं बभूव तत् ॥८५॥
 तन्मध्ये रेसुका कन्या पूतिष्मरिताङ्गिका । रमयाया पठयन्ती तस्यो मुद्रितमानसा ॥ ८६ ॥

१ प भुवम् २ अत्र कुम्भधारिणः ३ प वाचरः-अत्रपाती वही वाचरस्य मिहृक्षः

४ क कप ५ क देवक ६ क मनुष्येऽप्युत्तमं ७ प अत्राप्य अत्र अत्रधारिणः ८ क अतुरेरे

९ प विह्वलः, अत्र विह्वलितम् १० क कयाऽपः ११ क मयकारम् १२ क कयाऽपः

वसाः प्रहर्ष्य घृतोऽयं अगौ तां पीजपूरकम् । यदि मामिच्छसि क्षिप्रं दद्यामीदमर्हं त्व ॥८७॥
 उक्तस्तथा मुनिर्देहि ममेदमतिशोभनम् । इच्छामि त्वामह येन ततो बृहस्पतिं ध्रुवम् ॥ ८८ ॥
 तत्क्षरे तत्फलं हत्वा तन्मतेन स तापसः । स्कन्धे तां स समादाय निर्ययौ तद्ब्रह्मादरम् ॥ ८९ ॥
 कृत्वा समस्तकन्यास्ताः कुञ्जस्वपरिवर्जिताः । शुक्लान् च दत्त्वाऽयं जगाम निजमात्मयम् ॥९०॥
 नीत्वाऽसौ रेशुकं वृद्धिं परिणीयं विधानतः । तस्यां परशुरामस्य षष्ठ्योत्पत्तिरादरात् ॥ ९१ ॥
 बभ्रुतेन्द्रस्वतः प्राह विश्वानुचरं सुरम् । अज्ञानमूर्खतां पश्य यमदमितपस्विनः ॥ ९२ ॥
 बनेन मूढचित्तेन परमार्थमपश्यता । नन्विद न परिज्ञातं शोभनं यमदग्निना ॥ ९३ ॥
 परीक्ष्यं विषातभ्यं सर्वग्रन्थेषु क्वेविदैः । न कुञ्जोपदेशेन कर्तव्यं गूयमद्वयम् ॥ ९४ ॥
 नानासमासहस्तापि क्रौमारजस्रचारिणाम् । स्वर्गं प्राप्य विमुक्तानि विहाय रमणीजनम् ॥ ९५ ॥

तथा चोक्तम्—

परीक्षा सर्वशास्त्रेषु कर्तव्याऽत्र विषयैः ।
 न कुञ्जाकप्रणीतेन कर्तव्यं विपमद्वयम् ॥ ९६ ॥
 अनेकानि सहस्रापि क्रौमारजस्रचारिणाम् ।
 दिवं गतानि मुक्तानि मकृत्वा दारसंग्रहम् ॥ ९७ ॥

एवं निगद्य तौ देवौ यमदग्निं च तापसम् । क्रौमारप्रवहन्तारं पुरं रात्र्यर्हं गतौ ॥ ९८ ॥
 आबद्धे त्विनदासोऽत्र सम्यग्दृष्टिं प्रियंवदः । जयं पर्वदिने प्राप्तं द्रव्योत्सर्गेण संस्वित ॥ ९९ ॥
 बभ्रुतेन्द्रो विद्वेक्येन प्रतिमायोगधारिणम् । विश्वानुचरं देवं अगादेति विद्वदधी ॥ १०० ॥
 विद्वन्तु मुनयस्त्रावन्मदमे आबद्धं स्वितम् । यदि त्वं शक्तिसंपन्नः स्वयोगाद् ब्रह्ममानसः ॥ १०१ ॥
 बभ्रुतेन्द्रस्य वाक्येन गजानीकमरः क्रुधा । त्विनदासोपसर्गं स कर्तुं प्रवृत्ते तदा ॥ १०२ ॥
 पनधान्यापहारं हि पुत्रगोत्रादिर्हिसनम् । नानाविधोपसर्गं च चक्ररास पुरातर ॥ १०३ ॥
 उपसर्गोऽमुना बाहं क्रियमाणोऽप्ययं पुनः । पराधरेन्द्रवत्सौ ध्यानाशक्तिमानसः ॥ १०४ ॥
 ज्ञात्वा धीरत्वमेतस्य गजानीकामरो मुदा । आक्रशगामिनीं विधां ददावस्मै स्मिरात्मने ॥ १०५ ॥
 विधातेतां प्रदायासौ विश्वानुचरोऽमरः । बभ्रुतेन्द्रो बभाषेति तदां कुट्टिमानसः ॥ १०६ ॥
 त्विनदासो महानार्यः आबद्धोऽयं चिरन्तनाः । धर्ममाहितचेतस्को नानाशास्त्रविषयम् ॥ १०७ ॥
 उपसर्गमयं धीरः सहते कोऽत्र विस्मयः । अल्पवयस्युतं चान्यं हर्षयैर्न ममाभुना ॥ १०८ ॥
 गजानीकवचं श्रुत्वा चारुतेन्द्रो प्रयावमुम् । मुग्धचित्तो विशुद्धात्मा विद्यते मन्दधार्मिकः ॥ १०९ ॥
 त्विनधर्मस्य सर्वस्य शहीतस्य यशस्विना । अमुना सारमूत्रस्य वर्तते दिनसप्तकम् ॥ ११० ॥
 विद्यते यदि ते बाम्बा तद्वर्मप्रतिनाशने । ब्रह्मब्रह्मस्वमीर्षं च क्यैतुकन्यासमानसौ ॥ १११ ॥
 बभ्रुतेन्द्रस्य सोपरोपसमन्वितः । पुरं परसमं सोऽपि मियिर्त्तं नगरीं ययौ ॥ ११२ ॥
 धर्मं श्रुत्वा मुग्धमूर्खे दिनैः सप्तमिरर्जितम् । उषाने तिष्ठति प्रीत्या धीरः पद्मरथो मृप ॥ ११३ ॥
 बभ्रुतेन्द्रोऽप्युपरोषाने बासुपुन्यजिनेश्वरम् । नन्तु पद्मरथो राजा सोपवासः समागतः ॥ ११४ ॥
 बभ्रुतेन्द्रः समाश्लेष्य मूपतिं पनमागतम् । विश्वानुचरं प्राह क्यैतुकन्यासमानसः ॥ ११५ ॥

1 क दद्यामीदमर्हं 2 पत्र इदमपि 3 [सम्पदायं]. 4 [परीक्षते]. 5 पत्र उक्तं हि वरसु.
 6 क अशोकाश्रमानस 7 क omits verses Nos. 106 125 i.e., up to the close of
 the chapter 8 पत्र विद्वदधीम्. 9 ज्ञानतेजो.

एष पद्मरथो राजा नववर्मा समामत । धर्मं विष्वंसनं चास्स कुर्वन् यद्वि शक्तिमान् ॥ ११६४ ॥
 इन्द्रा नरेश्वरं तत्र क्रीपास्मनिरीक्षणम् । उपसर्गं चक्ररेम गबानीकः सुरो स्था ॥ ११७ ॥
 पुरबाहं पुरस्तस्य बळमुद्धं महारवम् । उपसर्गं विशाचादि चक्रर स सुरस्रदा ॥ ११८ ॥
 विश्वान्तोपसर्गं तं न विवेद मनागपि । ध्यानाषठं समाकूढो न द्वि ध्यानाबघाठ सः ॥ ११९ ॥
 इन्द्रास्स भीरतां देवो योबनघ्वनिनादिनीम् । इदौ भेरी कळखानां तोषपूरितमानस ॥ १२० ॥
 तत्र पद्मभायाञ्च वर्मवात्सस्प्यकारणात् । बन्धुतेन्द्रो इदौ हारं सर्वम्पाविहरं मुदा ॥ १२१ ॥
 वासुपुत्र्यं जिनं नत्वा पूजयित्वा नृपं सुर । मत्स्या पद्मरथो नौति वासुपुत्र्यं जिनं तरां ॥ १२२ ॥
 कळठे हारं विषायायं भेरीमादाय सुस्तरम् । मत्स्या पद्मरथो नौति वासुपुत्र्यं जिनं तराम् ॥ १२३ ॥
 स्थापयित्वा निजं पुत्रं राज्ये पद्मरथो नृप । वासुपुत्र्यजिनस्यान्ते प्रववाञ्च विद्युदधी ॥ १२४ ॥
 गणेन्द्रत्वं परिप्राप्य जिनमक्तिपरामप । श्रीत्र पद्मरथो योगी निर्वाणमगमत्सुधी ॥ १२५ ॥

॥ इति श्रीजिनभक्तिपरायणपद्मरथनृपगणपरत्सुप्रसिर्वाण-
 गममकथानकमिदं संपूर्णम् ॥ ५९ ॥

६० सुभगगोपालकथानकम् ।

ततोऽज्ञास्ममहादेशे षड् वर्षापुरी प्रभुः । अस्मां बभूव नीतिज्ञो हन्तिवाहननामकः ॥ १ ॥
 नमयास्स महादेशी भुञ्जोऽमवदिदधी । अस्मा धात्री गुप्तापार पण्डिता नाम विमुता ॥ २ ॥
 अस्मिन्नेव पुरे भेठी बभूव स महाधनी । ऋषमोपपदो हासो जिनदासी प्रियास्स सा ॥ ३ ॥
 भेष्ठिनोऽस्स द्वितो मध्ये महिषीपरिपाठकः । नामत सुभगः स्यात् सुभगोऽस्मिन्नेहिनाम् ॥ ४ ॥
 अन्यदा साः पुरस्कृत्य महिषी सुभगो वनम् । पयौ मुदितपेतस्कः शयनीरसमन्वितम् ॥ ५ ॥
 क्तो निवर्तमानः सन् पुरमार्ये इषीयसि । इन्द्रा चारणमेक द्वि इध्याभिति सविस्मित ॥ ६ ॥
 शीतकाले महाशीते मुनिरेप बहिःस्थितः । करप्रावरणो दीर्घां कर्म नेप्यसि शर्वरीम् ॥ ७ ॥
 सुभगः स्वपृष्ठं प्राप्य मुद्यो निशि कुटीरके । मुनिं ध्यायंस्समेवासौ तद्गुणाकृष्मानस ॥ ८ ॥
 क्तः प्रभातकाले च महिषीः प्राप्य सां दिशम् । इन्द्रा त चारणं सत्र स्योकरारं स तस्मिन्नाम् ॥ ९ ॥
 प्रायातिश्रीक्रियां कृत्वा रवावन्मुदिते मुनि । नमोऽर्हते समुद्यार्यं बधनं स सुमुषयो ॥ १० ॥
 इन्द्रा गोपाठकः साधुं प्रव्रजन्तं तं विहायसा । शुभाय तद्दुर्नि मत्स्या सनीरबलदोष्मान् ॥ ११ ॥
 ज्ञात्वा विषामिमां सोऽर्हं नभस्ततिसिर्षिणीम् । जप्राहार्हंमस्कारं संसारोदधिगोपकम् ॥ १२ ॥
 आकण्ठयामिनी विषा मम सिद्धिं प्रयाससि । अस्मा कतेन सब्रज विवरिष्याम्यमादिषु ॥ १३ ॥
 सुभगभित्तपित्तेवदुष्पिष्टप्रमबध्नि । नमोऽर्हज्यो वधो मत्स्या न मुषति कदापन ॥ १४ ॥
 अवाधि भेष्ठिना गोपो शुचिभिः भावकरि । प्रदीतुं पुत्रं नो युक्तं जिननाम भवाशनम् ॥ १५ ॥
 भेष्ठिवाक्यं समाकृष्य गोपक्रे वक्ति तं पुनः । तात मोक्तुं न शक्नोमि जिनगोत्रमर्हं कथित् ॥ १६ ॥
 गोत्रवाक्यविदं श्रुत्वा मूषः भेष्ठी बभाज सन् । मुन मा मोषनं जातु जिननाम् करिष्यसि ॥ १७ ॥
 इमं वैनेश्वरं माम् पवित्रं मूषः तत्र । भविष्यति निगधासौ मौनमादाय तस्मिन्नाम् ॥ १८ ॥

बन्धदा महिषीसप्तो गङ्गासुसीर्यं वेगत । क्षेत्रमभ्य विवेशायं गन्धशास्त्रिसुमन्वितम् ॥ १९ ॥
 मन्दाकिनीसमुसीर्यं विलोक्य महिषीगणम् । गोपाठकः प्रचान्वाशु तस्यो सुरसरिष्ठे ॥ २० ॥
 कृत्वा विननमस्कारं ठक्किस्त्रिरमानस । गङ्गाहृदे मुमोषायं गोपं स्व मयवर्धित ॥ २१ ॥
 तत्रत्वक्पृष्ठशूलेन विद्वस्तुण्डे सृतिं गत । पूर्वोक्तभेष्टिमार्षायास्तदाऽसौ गर्भमाभित ॥ २२ ॥
 तत्रैवं सुखिते वसिन् नीतोऽयो मासपञ्चके । वयं दोहत्प्रसासा भेष्टिन्या विनपूजने ॥ २३ ॥
 विलोक्य भेष्टिनीं भेष्टी अगादैतं पुरस्सिताम् । त्व दुपलाऽसि कर्म कान्ते ब्रूहि क्वयमिदं मम ॥ २४ ॥
 भेष्टिनाक्यमुपभृत्यं भेष्टिनी निवगावमुम् । विनपूजाविभी नाथ मदिच्छा वसतेऽपुना ॥ २५ ॥
 तद्वाक्यतः पुनः भेष्टी विनानां वितवन्मनाम् । महामहं चक्रारुष्ट त्वयमङ्गलनिखने ॥ २६ ॥
 ततो नवसु मासेषु प्यतीतेषु प्रमोञ्चठम् । पूर्वाश्वेव रथिं तत्र भेष्टिनी सुपुत्रे सुतम् ॥ २७ ॥
 निवदेहप्रथामारमासिताशेषपुष्कर । पूर्णिमाचन्द्रवक्राति कुम्भं वन्मुमुद शिशु ॥ २८ ॥
 ततो विनमहं कृत्वा नीत्वाऽसुं विनमन्दिरम् । ददौ सुदर्शनं नाम मुनिरस्मी गुणानुयम् ॥ २९ ॥
 क्रमेण बृहिसमासाय कला सर्वाः सुशिक्षिताः । सुदर्शनकुमारेण सुकुमारेण वेगत ॥ ३० ॥
 चतुःपष्टिरपि स्पष्ट विज्ञानानि विषेद स । यौवनं च परिप्राप्तं कन्दर्पसमविभ्रमम् ॥ ३१ ॥
 सागरोपपद्मो दत्तः भेष्टी सप्तगरेऽभवत् । माया सागरसेनाऽस्य तत्सुता च मनोरमा ॥ ३२ ॥
 सुदर्शनेन सा तम्बा परिणीता विधानतः । सुतोऽनयोः समुत्पन्नं सुकान्तं कान्तदर्शनः ॥ ३३ ॥
 अयानिस्त्रिमिदं ज्ञात्वा सर्वं सांसारिकं सुखम् । सुदर्शनमुतापास्यै भेष्टिपदं वचन्य सः ॥ ३४ ॥
 दन्तिबाहनमूपस्य समप्य तनय पुनः । समाविशुष्टिसामीप्ये भेष्टी वीक्षामसिभियत् ॥ ३५ ॥
 ततः सुदर्शनं भेष्टी मूपतेरभवन्महान् । कृत्रविज्ञानसंपन्नं समस्तजनपूजित ॥ ३६ ॥
 सखा सुदर्शनस्यैव कपिलो नाम माहनः । दन्तिबाहनमूपस्य स चमूष पुरोहितः ॥ ३७ ॥
 श्रावणी कपित्थ चास्य रूपयौवनगर्भिता । सुदर्शनगुणान् श्रुत्वा तन्वक्ता मनसाऽभवत् ॥ ३८ ॥
 बन्धदा संफलीं दद्या मदनोन्मत्तया तथा । गृहं किमपि संदिश्य प्रेषिता भेष्टिनो गृहम् ॥ ३९ ॥
 अविठम्भं जगामैवा त्वच्छब्दतमानसा । सुदर्शनं परिप्राप्य अगादैतं विषक्षया ॥ ४० ॥
 कपिले वक्ति नाथ त्वां शरीरेपापदुस्तराम् । भागन्तम्यं त्वयाऽवश्यं सेहेनाशु मदन्तिकम् ॥ ४१ ॥
 दूतवचनमाक्रम्य सेहनिर्मरमानस । सुदर्शनो गृह तस्य मित्रस्य सहसाऽगमत् ॥ ४२ ॥
 दृष्ट्वा तद्गच्छणीं प्राह तशानीं स सुदर्शनं । क गतः कपिलो भद्रे सा पुनस्तं अगाविति ॥ ४३ ॥
 सुखसिद्धतिं ते मित्रं गृहान्ते व्रज त्वं तद्यु । प्रविष्टोऽपि च तन्मध्ये पश्यतीमं न तत्र स ॥ ४४ ॥
 क मित्रं वदत शिष्यं वक्ति सा पुनरप्यमुम् । न महोऽस्त्वत्र किं चान्यन्मदीयं वचनं शृणु ॥ ४५ ॥
 इच्छ त्वं मद्र मां शीघ्रं मयङ्कियुजं तवम् । त्वत्परोक्षानुगमेण रक्षं विद्वि सुदर्शनं ॥ ४६ ॥
 यदि नेच्छसि मां भूयो मपितोऽपि ततो वृत्तम् । कारापयामि ते शीघ्रं मारणं नियतं नरैः ॥ ४७ ॥
 निशम्य तद्वचं भेष्टी तामुवाच विषक्षया । आलिङ्गनादिकं मूर्ध्नां कुम्भन्ती निन्दित पुत्रैः ॥ ४८ ॥
 गणु मद्रवचनं मुग्धे सत्वमूर्तं ववामि ते । किं त्वया न परिप्राप्तं पीरुयो न मशाम्यहम् ॥ ४९ ॥
 आक्रम्यं तद्वचसं च विरक्ता कपित्था जर्गी । यदि त्वं पुरुषो नासि ततो व्रज नित्र गृहम् ॥ ५० ॥
 मन्यमानं प्रमुक्तं स्त महाप्याश्रीमुखादरम् । तपोदितो भयो शीघ्रं स्वकीयमवचनं सक्र ॥ ५१ ॥

1 पत्र पुनः=वदते. 2 प वदतम्. 3 फ वदतम्. 4 फ omits कम् 5 प वदतम्.
 6 फ वदतम् [वदतम्]. 7 प कुम्भम्, पत्र कुम्भम्. 8 पत्र मदिपुत्रां. 9 [वदतम्]. 10 फ
 वदते. 11 प कुम्भम् पत्र कुम्भम्. 12 प कुम्भम्, पत्र कुम्भम्.

- बन्धदा कपिलेनामा' मुदञ्चनसमं तथा । महोषानवनं रन्तुं प्रपयौ दन्तिवाहन ॥ ५२ ॥
 ततोऽमयमहादेवी कपिताऽपि मनोरमा । एतास्त्रिसोऽपि निजम्बु शिपिस्त्रया धनं प्रति ॥ ५३ ॥
 वयामयमहादेवी पप्रच्छ कपितां तदा । कर्मैषा बनिता याति पुत्रादिपरिवारिता ॥ ५४ ॥
 स्वदेहदीप्तिर्गतानैरुपोतितनमस्ततः । आस्रश्रे चन्द्रलेखेव घोतयन्ती दिशां मुक्षम् ॥ ५५ ॥
 ' कपिता तद्वच' श्रुत्वा ब्रुवति स्म हि तां हृतम् । मुदञ्चनस्य मायैषं नान्ताऽपीति' मनोरमा ॥ ५६ ॥
 कपिताया वच' श्रुत्वा महादेवी जगाविसाम् । मुदञ्चनस्य सन्नायां प्रापानामपि बलमा ॥ ५७ ॥
 पन्थेयं मुन्दरी बाठा पाठपुत्रसमन्विता । विना पुत्रेण किं स्त्रीर्यं बन्ध्यावक्षीष निष्कृतम् ॥ ५८ ॥
 अस्माभि' सह संप्रीत्या रूपराजितविग्रहा । महोषानवनं रन्तु गच्छतीय कठस्तना ॥ ५९ ॥
 ततोऽमयमहादेवी वाक्यमाकथ्य मन्थरम् । वभाष कपित्य उञ्जी हसित्वा हसनात्मिकम् ॥ ६० ॥
 ' मुदञ्चनप्रिया भद्रे जायन्तां किं पुन' शृणु । जनयन्ति सुताः पुत्रान् कुञ्जतलेन पोषित ॥ ६१ ॥
 कपितावाक्यमाकथ्य हसित्वाऽञ्जी' जयाद ताम् । किं करणमिदं भूपे कपिते क्रूरमानसे ॥ ६२ ॥
 एषा पतिप्रता' नारी रूपशीठविराजिता । मुदञ्चनपतिं हित्वा नान्यमिच्छति चेतसा ॥ ६३ ॥
 त्रिनशासनसंमस्य सम्पत्तवाजुप्रदान्विता । गुणशिष्टाश्रितैरुस्य पमुम्भरपरिष्पृता ॥ ६४ ॥
 निजकान्तं विहायैषा न धान्यं नरमिच्छति । त्रिनं मुनिगणं हित्वा न चान्यं स्त्रोति मच्छति ॥ ६५ ॥
 ' निजम्बु मारतीमसा' कपिता' तां जगौ पुन' । तेनेदं मस्युः प्रोक्त पुरुषो मास्म्यहं स्फुटम् ॥ ६६ ॥
 तेनाहं वेपि सं पश्ये पुरुषं हि मुदञ्चनम् । कुञ्जतलेन तल्लम्भमेतया नन्दनादिकम् ॥ ६७ ॥
 भमपादिमहादेवी तद्याक्येन वभाष ताम् । त्व वमिताऽसि पूर्वैर्न क्रमशास्त्रपराश्रुती ॥ ६८ ॥
 मुदञ्चनो हते नूनं पन्थेय य' परयोपिताम् । पुरुषोऽयं ज्ञानातीनां कन्दर्पसमविग्रम ॥ ६९ ॥
 तच्चित्तं वार्पिगम्भीरं ज्ञोमेन परिवर्जितम् । कथं त्वं वेप्सि सुम्भत्वापोपितोऽकुञ्जता हि वै ॥ ७० ॥
 ' तत्र' प्रोवाच तां देवी कपिता वमिताऽमुना । ईषावशपरिमृष्टा स्तानवक्रसरोरुहा ॥ ७१ ॥
 यदि मे स बन्दीकतु शास्त्रभ्या क्रमपाठया । न शक्योऽकुञ्जतलेन मन्दरमिरमानस ॥ ७२ ॥
 वनस्तं क्रमशास्त्रा महादेवीवदाभिता । रूपपौवनयुक्ताऽसि वशीकुव तर्कं तसु ॥ ७३ ॥
 श्रुत्वाऽमयमहादेवी तद्वचन्त्यामुवाच सा । सुष्ठु तं स्वबन्दीकर्तुं समपाऽस्मि मुदञ्चनम् ॥ ७४ ॥
 एवमुक्त्वा तर्का देवी विठ्ठीमृतमानसाम् । तस्युर' सा चक्रोरेमां प्रतिज्ञां रूपगर्विता ॥ ७५ ॥
 ' यदि तवित्तसंशयोभं न करोमि नितम्बिनि । तत्र पुरुषमोगस' निपृषि' विरहाम्यहम् ॥ ७६ ॥
 महादेवी विषावमां प्रतिज्ञां कपितापुर' । प्रविरय नगरं शीघ्रं विवेश निजमन्दिरम् ॥ ७७ ॥
 वपाहूय महादेवी म्यान्ते पण्डितवात्रिकम् । तस्मां विहाय ह्यहाम्ना वमापेति पुरःस्मितम् ॥ ७८ ॥
 मुदञ्चनमिदं साधि मदन्तं शीघ्रमानय । येनामुना समे भोगाम् प्रमादये निजटीक्या ॥ ७९ ॥
 मञ्जितहासिं नो धरने मानवसि हृतम् । ततोऽहं निधिनं भद्रे करिष्ये प्राणमोहनम् ॥ ८० ॥
 ' श्रुत्वा तद्वचनं धात्री जमा'तां कठस्तना । अशोमनमिदं कथं त्वपाऽत्र परिनिन्वितम् ॥ ८१ ॥

१ पत्र धीमे कम् २ पत्र हं ३ पत्र मुम्बु कत्र कुण्डमिरम्. ४ पत्र कत्र धीमे ५ पत्र ह्युर. ६ पत्र मुम्बु अ कुण्डम्. ७ पत्र omits No. 60 ८ पत्र मुम्बु प कुण्डमिरम् अ कुण्डम्. ९ पत्र कत्र १० पत्र धीमे. ११ पत्र धीमे १ पत्र मुम्बु अ कुण्डम् क कुण्डमिरम्. १३ पत्र कत्र कत्र १४ पत्र धीमे पत्र निजमिरम्. १५ पत्र धीमे, पत्र विठ्ठीमिरम्. १६ पत्र कत्र १७ पत्र धीमे न निजमिरम् १८ पत्र कत्र १९ पत्र धीमे ० पत्र धीमे क विठ्ठीमिरम्. १ पत्र धीमे पत्र विठ्ठीमिरम्.

योऽङ्गप्रतादिसमुक्तः सम्यग्दर्शनमावित । पुण्यपापविचारघ्नो हितहितविदेकधी ॥ ८२ ॥
 धारो वाऽतिगम्भीरो मेस्वां कम्पवर्धितः । ध्रुमेव क्षान्तिसपन्नो नमो वाऽमलविग्रहः ॥ ८३ ॥
 पररागाकर्षां स्त्रैः क्रियमाणामपि स्फुटम् । कर्णाम्नां नेच्छति श्रोतु मनोवाङ्मयकर्मभिः ॥ ८४ ॥
 क्रममोर्गास्त्वया सार्धं गुणी मुहे विद्मदधीः^१ । क्रय^२ शानीपते सोऽत्र मया तन्वि स्वदन्तिकम् ॥ ८५ ॥
 धात्रीवधनमाकर्ण्य महादेवी जगावमुम् । कपिलायां पुरं प्रोक्ष्य प्रतिज्ञेयं महासखि ॥ ८६ ॥
 यदि नातिह्रते सोऽयं क्रम्यते वा मयाऽऽलि न । ततोऽहं पञ्चतावापिं यास्वामि नियत हुतम् ॥ ८७ ॥
 ततो धात्री जगादैतां विज्ञातपरमार्थिकम् । उपायो विधते चार्यं तदागमनकारणे ॥ ८८ ॥
 नक्तं प्रतिमया सोऽयं पर्वणि स्थिरमानस । तिष्ठन्नानीपते तस्मादुपायो नापरं परम् ॥ ८९ ॥
 ततोऽमयमहादेवी धात्रिकं ता जगौ पुनः । यत्ते प्रयोजनं चित्ते स्थित तन्नोऽपि^३ सुन्दरि ॥ ९० ॥
 ततः कौत्समासाद्य भवन धात्रिका तदा । तत्करात्^४ करयामास सप्त सृष्टुष्यनरम् ॥ ९१ ॥
 वक्षेणान्छादित कृत्वा समादाय सृष्टो नरम् । धात्री प्रवृत्ते गन्तु तदानीं प्रतिपदिने ॥ ९२ ॥
 महादेवीगृहद्वार यावद्विशन्ति धात्रिका । प्रथमद्वारपालेन तावद्दृष्टा प्रमापिता ॥ ९३ ॥
 वक्षाम्भरितमादाय किमिदं विज्ञसि हुतम् । अस्मभ्यं क्रेपमायाति मूर्तिर्वद मेऽधुना ॥ ९४ ॥
 दौवारिकवधः श्रुत्वा धात्रिकऽमुं जगौ पुनः । यन्मद्यं रोचते किञ्चिद्गृहीत्वा यामि किं तव ॥ ९५ ॥
 उत्तरीयं ततस्तस्माद्द्वारपालेन क्रेपतः । बाहूषु तत्करात्^५ तेन तदानीं निजपाणिना ॥ ९६ ॥
 गृहीतमात्रया वेगान्भुक्तिक्रप्रतियातना । मुक्त्वा^६ तथा पुनर्ममौ गता सा श्रुतस्रग्भताम् ॥ ९७ ॥
 द्वारपालेऽनयाऽवापि कोपकम्पितगात्रया । न शोभनमिदं क्षयं त्वयाऽत्र विहितं मुतं^७ ॥ ९८ ॥
 उपोषिता महादेवी पुण्यप्रतामादरात् । सुधरं पूजयित्वेवं मोक्ष्यं किञ्च करिष्यति ॥ ९९ ॥
 शानीतोऽयं मया तेन तदर्थं सृष्टिकरनरं । सांप्रतं चूर्णितं सोऽपि मवता मन्दबुद्धिना ॥ १०० ॥
 सुस्नानयो नरोऽयैव लम्पते नेष्ट्यं क्वचित् । वीक्ष्यमाणा च मां देवी तिष्ठति तव्यपीडिता ॥ १०१ ॥
 क्षययित्वा नरेन्द्रस्य वार्तामेतां तव हुतम् । शिरसः कर्तनं ते श्वः करयिष्यामि निश्चितम् ॥ १०२ ॥
 धात्रिकावाक्यमाकर्ण्य मयवेपितविग्रहः । दौवारिके जगादैतां तस्पादन्यस्तमस्तकः ॥ १०३ ॥
 अम्बिके जननीतुल्ये किंवदन्तीमिमां विमो^८ । क्षययिष्यसि मा मुग्धे पादयो पतितोऽस्मि ते ॥ १०४ ॥
 आस्तां सुस्नानो मेद्रे यदि सत्यनरं पुनः । गृहीत्वा यासि देष्यन्तं^९ न किञ्चिद्विमदाम्यहम् ॥ १०५ ॥
 द्वारपालवधः श्रुत्वा धात्रिकं निजगावमुम् । एवमस्त्विति सद्गुण दीर्घासुस्तं शिरं भव ॥ १०६ ॥
 एवमुक्त्वा तत्क शीघ्रं वपिताञ्जलिविग्रहम् । जगाम धात्रिकं गेहं तोपकम्पित्वाङ्गिकम् ॥ १०७ ॥
 अन्येभ्युर्विधिनाऽनेन सप्तद्वारप्रतिष्ठितान् । द्वारपालान् वक्षे धात्री चकर विधिक्रोविदा ॥ १०८ ॥
 जयाष्टमीदिने जाते सर्वारम्भपरिन्मुतम् । सोपवासं श्मशानस्थं नक्तं प्रतिमया स्थितम् ॥ १०९ ॥
 सुदञ्जनं समादाय श्वानारूढं च धात्रिकम् । जमपारिमहादेवीसमीपं स्वरितं ययौ ॥ ११० ॥
 क्षयोत्सर्गस्थित नक्तं तदानीं तं सुदञ्जनम् । देष्ये सर्वपयामास धात्रिकं प्रीतमानसा^{१०} ॥ १११ ॥
 क्षयोत्सर्गस्थितस्वस्त्य गाढालिङ्गनकादिकम् । क्रमप्राग्गृहीतात्मा महादेवी करोत्सलम् ॥ ११२ ॥
 उपसर्गो ममेच्छो यदि क्षेमेष याम्यति । ततो भविष्यति श्चिप्रं पाणिपात्रेण धारणम् ॥ ११३ ॥

1 क मुद्गुष्टिदधीः 2 क न कर्षं शानीपते 3 पञ्च जनुःकृतम्, ज जनुःकृतमिदम्, 4 क मवतिम्, 5 प पुण्यम्, क पुण्यमिदम्, ज पुण्यम्, 6 प पुण्यम्, क पुण्यमिदम्, ज पुण्यम्, 7 क ततोऽपि, 8 क सप्तद्वारप्रतिष्ठितान्, 9 क omits No. 93 10 [हुत्वा], 11 क हुत्वा, 12 पञ्च जनुःकृतम्, क जनुःकृतमिदम्, 13 पञ्च देवीतं, 14 पञ्च विष्णुम्, क विष्णुमिदम्, 15 क प्यनस्तं, 16 प पुण्यम्, ज पुण्यम्, क पुण्यमिदम्, 17 क प्रीतिमानसा.

- सुदर्शनो विधायेमां प्रतिज्ञां मेरुनिबलम् । स्वामायां निबलस्यस्यो धरेमं चिन्तयन् विनम् ॥ ११४ ॥
 जमपादिमहादेव्या देवीरूपसमानया । शोभं तत्राऽपि नो नीतस्वरा श्रेष्ठी सुदर्शनः ॥ ११५ ॥
 पाटयित्वा नखैरेया स्वशरीरं निरन्तरम् । विकीर्य केन्द्रयात्रं च क्रमाकुञ्चितमानसा ॥ ११६ ॥
 सुकृष्णं श्रेष्ठिना नूनमनिष्पन्ती हठदरम् । जामघ्नत जनास्तुक्कं महाराजं चक्रर सा ॥ ११७ ॥
 महादेवीवचं श्रुत्वा राजा ख्ये जयौ धनान् । एतस्य मस्तकच्छेदं कुत्वाऽपि स्मशानके ॥ ११८ ॥
 नीत्वा पितृवर्नं तं ते 'खड्गेनाहन्तुमुषताः । पुष्पमात्रं बभूवैषा खड्गयष्टिर्निष्ठस्य सा ॥ ११९ ॥
 दृष्ट्वा विस्मयभीष्णं नमस्त्वा सुरपुङ्गवाः । बहो सौदर्शनं शीतं साधुधावान् प्रचक्रिरे ॥ १२० ॥
 एवं निगद्य ते देवा नानावर्णैः समुज्ज्वलैः । पुष्यैः सुगन्धिमि पूर्जां चक्रुरस्य प्रमोदिनः ॥ १२१ ॥
 प्राप्तिहार्यं किञ्चिन्मयास्व इन्तिवाहनमूपति । नानाबनसमूहेन सर्वं प्राप तदन्तिकम् ॥ १२२ ॥
 प्रदक्षिणं विधायास्य क्षमर्षं च सुहृदुद्दुः । सपर्यां क्रनकैः कक्षैर्षगादेमं महीपतिः ॥ १२३ ॥
 वर्षारान्यं गृह्णाप त्वं मदीर्यं हि सुदर्शन । मुञ्चानो विपुञ्जन् भोगान् पुरे तिष्ठ यथेष्यया ॥ १२४ ॥
 इन्तिवाहनमूपस्य निश्चम्ब वचनं तथा । सुदर्शनो जमारेमं नानाबनसमन्वितम् ॥ १२५ ॥
 न ते रान्येन मे कर्यं भोगेनापि नरेवर । भोगो रान्यं महादुःखं संसारपरिवचनम् ॥ १२६ ॥
 मानिनां इतरर्षाणां पराजमेव किं सुखम् । जीवितं मानहेतुः स्यान्माने नष्टे सुखं च न ॥ १२७ ॥

तथा चोक्तम्—

मानिनो इतरर्षस्य क्षमोऽपि न मुञ्चापते ।

जीवितं मानमूलं हि माने म्यने कृतं सुखम् ॥ १२८ ॥

- उपसर्गो हि रावेन्द्र स्वयाऽयं न कृतो मम । कममिं प्राक्तनैरेव विद्वितोऽज्जुमकरणैः ॥ १२९ ॥
 सुदर्शनो वदस्येवं यावत् सह नरेदिना । त्वयत् सूरिः समामातो नाम्ना विमत्त्राहनः ॥ १३० ॥
 हित्वा परिग्रहं सर्वं कृत्वा मूषममापणम् । सुदर्शनो जमामाह्य समीपं योगिनोऽस्य सा ॥ १३१ ॥
 त्रिपरीतल वमीक्षालं बन्दित्वा च पुनः पुनः । सुदर्शनो यमायेमं शीघ्रां संसारमीलुकः ॥ १३२ ॥
 निश्चम्य तद्वचः कण्ठं ज्ञात्वा निश्चममीच्छम् । ददौ देवमन्त्री दीक्षां तस्मै विमत्त्राहन ॥ १३३ ॥
 ततोऽभयमहादेवी प्राप्तिहार्यं श्रेष्ठिना । पूजनं शीघ्रं च आस्य विदित्वा जनकाक्यतः ॥ १३४ ॥
 मयवेपिठसर्वाङ्गी "कृतोऽस्मिन्नमात्मनः । सूर्यैव पाटलीपुत्रे जमूष म्यन्तरी पुनः ॥ १३५ ॥"
 तथा पण्डितधामी च नरेन्द्रमवबिहृत्य । जम्पापुरवराण्डीमं ययौ पाटलिपुत्रकम् ॥ १३६ ॥
 समस्तपण्डिणानां च समस्तपुरपोषिताम् । आस्यवेशपतिलायां सुदर्शनकर्मा तथा ॥ १३७ ॥
 आरयन्निन्दनसंसक्त्य कजयन्ती दिने दिने । गमिष्य देवदत्तास्या तद्देहे साऽज्जतिष्ठते ॥ १३८ ॥
 स्मेकोऽपि निश्चितसान्त्वसाहायार्ताहितचेतनः । सुदर्शनमुनिं द्रष्टुमिच्छन् ह्यष्टोऽजतिष्ठते ॥ १३९ ॥
 अन्यथा विहरन् क्षमि सुदर्शनमुनीश्वर । आजगाम सुषीराम्ना पुरं पाटलिपुत्रकम् ॥ १४० ॥
 बहुपञ्चाससिद्धाङ्गमस्मिन्मार्गशेषकम् । प्रजन्त राजमार्गेषु चर्षार्यं हि सुदर्शनम् ॥ १४१ ॥
 दृष्ट्वा पण्डितधामीं देवदत्तां जयत् सा । यन्निमित्तमिदं नद्य तं सार्धं पश्य सुन्दरि ॥ १४२ ॥
 "पानिक्रवाक्यमाकर्ष्य देवदत्ता जगादिमाम् । न जामयमहादेवी कपित्थ कजमकोविदा ॥ १४३ ॥
 क्षमशाकविनिर्माया मरमानसतश्चिक्र । पश्य पश्य मुनेरस्य चित्तशोभं कृतोम्यहम् ॥ १४४ ॥

१ क. तपेयै. २ प. सुकृष्णं. ३ प. पुष्पम्, ज. पुष्पम्. ४ क. सुकृष्णम्. ५ प. खड्गेन दृष्ट्वा. ६ प. मोक्षे. ७ प. पुष्पम्, ज. सुकृष्णम्. ८ क. सुकृष्णम्. ९ प. adds No. 130 above more after No. 131. १० प. वदस्येमां. ११ [श्रीरुद्र]. १२ प. ह्यष्टोऽजतिष्ठते. १३ क. ह्यष्टोऽजतिष्ठते. १४ प. पुष्पम्, ज. सुकृष्णम्, क. सुकृष्णम्. १५ प. ज. निरीरुते. १६ प. पुष्पम्, ज. सुकृष्णम्. १७ क. सुकृष्णम्. १८ प. बभूव.

[समुक्त्वा तर्कां क्षीप्रं देवदत्ता स्वपेटिकाम् । प्रविधाय मुनेरन्तं प्राप्येनं वदति स्म सा ॥१४५॥
 इहैव मोहनं साधो कुर्वथ त्व यतीश्वर । तद्वाक्यतः पुनर्योगी देवदत्ताएह ययौ ॥ १४६ ॥
 व्याप्यद्वितमं दत्त्वा गृहं विष्टस योगिनः । देवदत्तोपसर्गं च चक्रर दिवसप्रथम् ॥ १४७ ॥
 इवा क्यप्रथमं किं वा लेपकर्ममयोऽपि वा । सुदर्शनो मुनिस्तस्यै सुसमाहितमानसः ॥ १४८ ॥
 इहानी देवदत्ताया हावभावविज्ञासतः । विभ्रमेण न तस्मासीञ्चित्तद्योमो^१ मनागपि ॥ १४९ ॥
 स्मरन्निचं मुनिं ज्ञात्वा गम्भीरं गुणसागरम् । देवदत्ता भयप्रसन्ना निनिन्द स्वदुरीहितम् ॥१५०॥
 एवदत्ता मुनिं नीत्वा श्मशान रजनीमुखे । आनृणाम निज गेहं प्रन्वयनमुत्सृज्या ॥ १५१ ॥
 इतः सुदर्शनो योगी श्मशाने दरदायिनि । सर्वाहार परित्यज्य तस्यै प्रतिमया निशि ॥ १५२ ॥
 इत्रामयमहादेवी भ्यन्तरी त सुदर्शनम् । परिश्रायोपसर्गं सा चक्रर दिनसप्तकम् ॥ १५३ ॥
 ततः सप्तदिनान्ते च सुदर्शनमहासुनेः । पातिश्रयात् समुत्पन्नं केवळं सर्वमासनम् ॥ १५४ ॥
 एव सति समुत्पन्ने तीर्थेशस विनेशिनः । यथाऽसौ प्रातिहार्यापि चतुस्त्रिंशद्वाह्या ॥ १५५ ॥
 सर्वमस्यैव वक्तव्यं केवलमभ्योगिनः । सुदर्शनमुनीन्द्रस्य सुरसुरनतस्य च ॥ १५६ ॥
 छत्रप्रथं समुत्पुङ्गं प्राकारो हरिविष्टरम् । मुष्ककेवलिनो नास्ति सरथं समवादिक्म् ॥ १५७ ॥
 छत्रमेकं शशिश्चर्यं मद्रपीठं मनोहरम् । मुष्ककेवलिनो नूनं इयमेतत् प्रजायते ॥ १५८ ॥
 ह्यदस्मापि गणा श्रेयाः सन्ति सामान्यगोचराः । मुष्ककेवलिनः सर्वं यथासम्भवतो भवेत् ॥१५९॥
 केवले सति संजाते लोकलोकप्रभ्रसने । सुदर्शनमुनेर्मूर्तं देवायमनुत्तमम् ॥ १६० ॥
 भ्रान्तरे महामक्तिर्देवदत्ता सधात्रिक्र । भ्यन्तरी पैरलोक्येऽपि ययौ केवलिनोऽन्तिके ॥ १६१ ॥
 भय देवादिभेकानां स्त्रितानां च यथाऽऽसनम् । धर्मं यथाद् योगीन्द्रः केवलमस्तुभोजनः ॥१६२॥
 धर्मेण रूपसंपत्तिर्धर्मैश्च कुञ्जसंभवः । धर्मेण धनसंपत्तिर्धर्मैश्च विमतं यथा ॥ १६३ ॥
 चिन्तामभिसमो धर्मो धर्मः क्रमदुष्पासमः । धर्मं समस्तजन्तूनां मक्षीकरपुत्तमम् ॥ १६४ ॥
 मनुष्यत्वं परिप्राप्य धर्मं ना न करोति यः । स^२ निधिं बीहय संजातो लोचनाभ्यां विवर्धितः ॥१६५॥
 पापेन नरके^३ जन्म तथा तिर्यग्गतावपि । जायते रेदिनां नित्यं प्रमतां सततं यवेत् ॥ १६६ ॥
 दानेन भोगसंपत्तिरूपसा स्वधसंभवः । ज्ञानेन च यवेन्नोद्य^४ सर्वकर्मैश्चयात्मकः ॥ १६७ ॥
 सुखा केवलिनो वाक्यं भ्यन्तरी पूर्ववर्षिता । गणिक्य देवदत्ता च तथा पण्डितघात्रिक्र ॥१६८॥
 एकमादिजना ह्यष्टा धर्मभ्रवणकरभात् । अणुदुः भावक धर्मं सम्यक्त्व च सुमच्छित ॥ १६९ ॥
 केचित् ससारतद्वत्ता हित्वा सर्वं परिग्रहम् । स्वपुत्रेभ्यः भ्रियं दत्त्वा प्रतं वैगम्बरं दधुः ॥१७०॥
 निहत्स्व^५ केवलज्ञानविहारेण सुदर्शनः । निहत्वाश्रेपकर्मापि निर्वाणमगमन्मुनि ॥ १७१ ॥
 सुदर्शनमुनीन्द्रेण सुमयलं भ्रान्तरे । उष्णं चिन्तनमस्कारफलेन परमं परम् ॥ १७२ ॥

तथा चोक्तम्—

साधेनासि^६ नमस्कार यं करोति त्रिनेश्वरे^७ ।

च निश्चरसि संसारं किं पुनः परमार्थतः ॥ १७३ ॥

॥ इति^८ श्रीजिदनमस्कारसमन्वितसु-मगगोपालकथानकमियम् ॥ ९० ॥

1 क मनेरन्तं. 2 पत्र विष्टरम्, क त्रिकल्पिकम्, 3 पत्र विष्टरं. 4 क उपर्युक्तमि 5 पत्र
 शोभं. 6 पत्र सरथं 7 क सुचरम्, 8 क संधिभि. 9 प चरके 10 पत्र विष्टर-विहारकमि इत्या.
 11 क स्वमेकपि च साधेनापि पत्र (अनुपपन्नसि) [संश्लेषि]. 12 प त्रिनेश्वरम्. 13 पत्र omit
 इति. 14 प add'd समस्तम्.

६१ यममुनिकथानकम् ।

- १ योऽप्युत्तरेण चापि पुरं धर्मपुरं नृप । यमसत्रास्य भार्याऽपि पत्न्योपपत्ता मतिः ॥ १ ॥
 सत्युत्रो मर्त्यो नाम तनया कौविक्रम तथा । अस्या नैमित्तिकेन्यायमादेशो विहितः स्फुटम् ॥ २ ॥
 मुकुण्डामिमां कन्यां यो नरः परिलेप्यति । स महीमण्डलं सर्वं निरुतङ्कः प्रवीर्यति ॥ ३ ॥
 त्वारेणमिमं ज्ञात्वा सूरतिः कौविक्रमिमाम् । भूमिपुत्रेऽपिद्विधातां स्थापयामास केनचित् ॥ ४ ॥
 अन्यासामपि पत्नीनां सूरसास्य महान्विषाम् । शतानि पञ्च पुत्राणां सन्ति रूपादिशक्तिनाम् ॥ ५ ॥
 तत्रैव सूरतेर्मन्त्री वीरपक्षे नाम विभूतः । राजाऽप्य वैकिन्दादीनि वेति श्लाघाम्यस्तम्बितम् ॥ ६ ॥
 राजा 'ज्ञानमराविष्टो यमो वा स्वस्तिवाङ्मकः । उभयेवास्त्रां मृत्वा स नरेन्द्रोऽजविष्टते ॥ ७ ॥
 एवं हि सिद्धवत्सस्य नरेन्द्रस्य स्वपत्ने । कृतान्तसमशीतस्य स्यापितारास्तिसंवते ॥ ८ ॥
 २ अन्यथा विहरम् अपि सिम्पपत्रस्तदावृत्तः । बर्माख्यपुरसामीप्यं सुधर्मा मुनिराययौ ॥ ९ ॥
 ततस्तं योगिनं ज्ञात्वा भावकस्यां यथास्तदा । विद्वानभ्रममात्राय तत्पुत्रार्थं समापयुः ॥ १० ॥
 तदुद्यन्तं पट्टिाय सूरतिर्गर्भं संयुतः । मुनिनिन्दां प्रकुर्वानो वाति साधुसमीपकम् ॥ ११ ॥
 एवं हि गण्डवत्सस्य मुनिनिन्दाविवापिनः । ज्ञानं बुद्ध्या समं नष्टं त्वरणी तद्व्यापेन च ॥ १२ ॥
 पृथस्मिन् सङ्घे न्ये यर्षहीनो नराधिपः । मुनिपार्थं स संप्राप्य भक्तिद्वयतनूरुहः ॥ १३ ॥
 ३ विपरीतं ततः साधुं बन्दित्वा यच्छिवलयाः । धर्मं सुभावं नैनिन्द्रं सूरतिः सन्मनोहरम् ॥ १४ ॥
 बाहूव यर्धनाभिरुप्यं पुत्रं प्राप्तं स सूरतिः । उन्मपङ्कं बन्धनास्य समस्तानुपसाञ्चिकम् ॥ १५ ॥
 संते पञ्चभिरासुक्तः सपुत्राणां नृपैः सह । अन्यैः सुधर्मसामीप्ये रजेन्द्रः स तपोऽप्यधीत् ॥ १६ ॥
 एवं प्रप्रमिते वसिष्ठस्तुत्रा नृपकुञ्जरतः । प्रन्यार्थपारगाः सर्वे बभूवुः स्वत्यक्कथत ॥ १७ ॥
 क्रियायां क्रियमाप्तायामुत्तमानं च निवेशनम् । विद्यायान्यं न जानाति यमयोगी करारण ॥ १८ ॥
 ४ ततो वैराग्यमासाद्य ज्ञानाम्वाप्तविश्रमिताः । सपमभ्ये च किं कार्यं सिद्धामि सुधनमप्यहम् ॥ १९ ॥
 एवं विचिन्त्स संप्राप्य गुरुं ब्रह्मा बुधःपुनः । पूर्वदेष्टुं अयामायमेकक्रीं विहरन् मुनि ॥ २० ॥
 यमयोगी ब्रह्मन् मार्गं यर्धमसन्दर्शनं स्मितम् । यवमभ्येऽभिगच्छन्तं नरमेकं ददर्श स ॥ २१ ॥
 मस्यपन्थौ यथं बार्हं हन्यमानौ नरेव तौ । गच्छन्तौ मार्गयो मन्दमाकर्षन्तौ दिशो दृश ॥ २२ ॥
 यमयोगी विदोक्तयार्थं यर्धमो ह्येवमप्यगौ । खण्डश्लोकमिमं सिम्पमेकं पठति विस्मितः ॥ २३ ॥
 ५ तस्माकर्षणोऽसि त्वं सूर्योऽपि प्रतिकर्षणः । उच्चित्तयो मया भावो यथं यर्धम पाषाणे ॥ २४ ॥
 शौचि देवक्रियां कुर्यात् स्थाप्यायारिक्रमेण स । यमसाधुं परं दृष्टः श्लोकेनानेन सर्वदा ॥ २५ ॥
 अन्यथा पवि गच्छन् सन् यदमाषान् कुमारकान् । दृष्ट्वा कौविक्रमा सूर्यं श्लोकसङ्घं पठत्यारम् ॥ २६ ॥
 बाबावन्तः प्रभावन्तः संपावन्तो मय मया । मन्दबुद्धिसमाप्तुच्छरिष्ट्रे पश्यत कोविक्राम् ॥ २७ ॥
 श्लोकस्येन चान्येन यच्छिनिर्भस्मानसः । वन्द्यादिक्रियाः सर्वा क्रोत्सेप निष्ठुशयी ॥ २८ ॥
 ६ ततो गच्छन् हरिं दृष्ट्वा संभ्यावां यान्तमेव स । यमसाधुः प्रयत्नेन श्लोकार्थं पठति स्फुटम् ॥ २९ ॥

1 क. अनेनविषये [अयोऽपिचये]. * Upto verse No 8 below क. continues the numbering of the last chapter. 3 पत्र प्रतीकत. 4 क. महाकथानरालितो. 5 क. 'द्विती 6 Second line missing in क. क. नरं न कन्वयं 8 क. श्लोकीयः 9 प. बुधम्, ज. बुधम्, क. बुधम्. 10 प. अचित् 1 पत्र कोविक्रम भूत. 13 क. वन्दते कोविक्रम.

निपापनाच्छीताह्वसंभ्यायां मा ब्रह्म कथित् । शुभुष्ठाप्रसवेतस्कारीपाते वस्यते मयम् ॥ ३० ॥
 मूय- श्लोकत्रयेणार्थं स्वाध्यायविक्रिया सदा । करोति भक्तिपक्षो यमयोगी दिवान्दिशम् ॥३१॥
 ततो ब्रह्मसौ मूयो ग्रामस्वान्ते मनोहरे । शिवाच्यमहावापीसोपानेषु वरेषु च ॥ ३२ ॥
 निम्नगर्तान् विठोक्त्यैप योषितं पुरतः स्थिताम् । पटद्वयसमासुक्तां पप्रच्छेति कुतूहली ॥ ३३ ॥
 किमर्थं श्रेयिका गर्ता बर्तुः श्रेयिर्स्थिता । वस्यन्ते श्रुत मे शीघ्रं वापीसोपानपङ्क्ति ॥३४॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ष्य बभूवापरिवर्षितम् । जगाद तं मुनिं मुग्धं श्रौतुकेन विठसिनी ॥ ३५ ॥
 बळ्यैः कुट्टेस्तुत्रैः क्रियमापैर्षूचनैः । गर्तां शिखसु संवाता काठेन बहूना मुने ॥ ३६ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं योमी श्रौतुकम्पासमानसः । पापठीति पर श्लोकं सगतायमिमं पुनः ॥ ३७ ॥
 तिष्ठता गच्छताऽप्येन सद्गुना कठिनोऽपि च । विद्वो प्राचाऽपि काठेन नित्यस्मेन घटेन च ॥३८॥
 एवमुक्त्वा पुनः साधुर्दृष्ट्वा पिसित्तमानसः । शिवाया नूनमेतस्याः किं कर्षो कठिनौ मम ॥३९॥
 येनाहं स्वगुरुं हित्वा बन्धनोऽप्रकथयाम् । अपुष्टबर्मेतायोग्यां भित्तौकविहारिताम् ॥ ४० ॥
 चिन्तयित्वा धिर साधुरागच्छन् गुरुसंनिधिम् । बर्मेपत्तनसामीप्ये तस्यौ तस्तुमाकुठे ॥ ४१ ॥
 ब्रह्मा यममुनिं नक्तं तदने दीर्घगर्भौ । वसुं हन्तुं समायातो ब्रह्ममादाय मीधपम् ॥ ४२ ॥
 याबन्मुनिमिमं हन्तुं खड्गेनायं समुद्यतः । तावन्मुनिवधाद् मीतः खड्गं श्रेष्ठे मुमोषः च ॥ ४३ ॥
 एवं हि गर्भस्यापि कुर्वाणस्य विचेष्टितम् । स्वाध्यायं मुनिरादाय श्लोकखण्डं पठत्यरम् ॥ ४४ ॥
 आकर्ष्यन्तौ प्रकर्षन्तौ स्वमतं क्रूरमानसौ । भूयोऽपि गर्भसौ दीर्घं जगार पुरतः स्थितम् ॥ ४५ ॥
 मुनिनाऽत्र परित्राया वाऽऽज्वां दीर्घं महाभवे । परस्परं समाठोक्त्य वस्तुसौ विशङ्कितौ ॥ ४६ ॥
 सूक्ष्मायं समासाय दीर्घगर्भस्योक्तयोः । स्थितयोः साधुरप्येष श्लोकखण्डं पठत्यरम् ॥ ४७ ॥
 आषाबन्धैः प्रषाबन्धौ किंचिदेतौ समीपगौ । भूयोऽपि गर्भसौ दीर्घं प्राहेदं स्वपेपितः ॥ ४८ ॥
 यत्त्वया गदितो दीर्घं यथायं मुनिरामतः । आषयोर्भरं कृत्वा तव राज्यं प्रदीप्यति ॥ ४९ ॥
 मदीयराज्यकार्येषु दीर्घं नायं समाप्तः । मत्समुः श्रेयिकाया हि ज्ञानार्थं समाययौ ॥ ५० ॥
 तूष्णीमावमुपाभित्स्य स्थितस्यास्य यतीश्वरः । श्लोकखण्डं तृतीयं च पपाठ पुनरप्यवम् ॥ ५१ ॥
 स्यात्कनाच्छीताह्वसं नक्तं मा याहि हर्षुरे । श्लोकखण्डमिदं मौनं श्रुत्वा वस्यो स गर्भसः ॥५२॥
 कुमधिपमिमं पृष्टं दीर्घनामानमुदतम् । स्वकार्याकुञ्जठं क्रूरं बभूव वेपि सर्वदा ॥ ५३ ॥
 तपकरश्वतेनापि शश्वते न परः कथित् । सुगृहीतः सुमान्यो वा यः परः पर एव सः ॥ ५४ ॥
 जनयाज्यसमा साधुः पुत्रश्लेष्टपरायणः । शिष्यां दातुं समायातः पितुः पुत्रो हि बलमः ॥५५॥
 चिन्तयित्वा धिरं साधुदीर्घेण सह गर्भसः । जयाम मुनिसामीप्यं पितृमक्षिसमन्वित ॥ ५६ ॥
 विधाय बन्दनामस्य भक्तितोऽपि क्षमापयम् । विनयमं समादाय सदीर्घं स्वपृष्ट ययौ ॥ ५७ ॥
 यमयोमी परिप्राप्य गुरुसामीप्यमाह्वयत् । बोर्दं तपश्चकारेह विविधदिसमन्वित ॥ ५८ ॥
 "पराजुसारिणी बुद्धिः श्रेष्ठबुद्धिस्तथैव च । संविद्यन्नोविक्रया हि बुद्धयः परिकीर्तित्य ॥५९॥"
 उभं तपस्तथा दीर्घं तपस्तथा महातपः । योरादीनि विजानन्तु तर्पासीमानि श्रेयिदः ॥ ६० ॥

1 क. courts portions and gives one verse for Nos. 29-30 2 क. उपरक्षयम्,
 3 पञ्च निष्कम्, क. निष्कभिरम्, 4 [दिकर्षणं] 5 प. सुम्भम्, क. पुनःकथयम्, 6 क.
 नो नारं 7 क. परंमं 8 क. दीर्घं 9 पञ्च श्लोकपरं 10 क. हर्षुरे 11 क. स्वपेपितम्,
 12 पञ्च शिष्यां 13 क. तपश्चकारेह, क. तपश्चकारेह, 14 [पराजु],
 15 क. बोद्धिरे [बोद्धिः].

क्षमिमां क्षमिमां प्राधिर्वक्षित्वं क्षमकुरिता । प्रागम्यमीक्षिता' वीर्यं तन्मयोऽष्टौ प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥
 प्रकृतम्भिर्मता शर्वी तत्राज्या तन्तुबद्धयोः । बीजपुष्पकप्रकाशमेपिठम्भिमता परा ॥ १२ ॥
 'स्रस्वरूपकप्रवासिपानकरपञ्चमा' । कीर्तिताः क्षेपिदेरेताभाष्टौ चरपठम्भय ॥ १३ ॥
 धामसेवैवविर्दिभ्यामठजत्रैपरिचरवा' । सर्वोपविरिमा पञ्च तन्मयः परिकीर्तिताः ॥ १४ ॥
 ५ असुतस्त्रीरयोर्ठम्भिस्रवा च मधुसर्पियो । एतामवतस उरिष्टा क्षेपिदे रसतन्मयः ॥ १५ ॥
 बौपयस्स' क्षीयता 'ठम्भिराहाराक्षीमत्तस्या । तन्मिद्वयमिदं प्रोक्तमक्षीपादिमहावसम् ॥ १६ ॥
 एतामिठम्भिमिर्मुक्तः आमप्य परिपात्य च । पर्मादिनगरसधे कुमारगिरिमस्रके ॥ १७ ॥
 लतेः पञ्चमिरमुत्थे हुनिना धर्मैस्तन्नाम् । वायवनी समाराभ्य यमः साहृदिवं ययौ ॥ १८ ॥

॥ इति' श्रीलण्डश्लोकप्रयत्नात्पायसंसकयममुनित्वर्ग
 श्लोकगमनकयानकमिधम्' ॥ ११ ॥

६२ दृढसूर्यकथानकम् ।

५ अयाकन्तीमहादेशे श्रीमदुदयिनी पुरी । बभूवां बभूव मूपातो वनपाठः प्रतापवान् ॥ १ ॥
 क्वन्त्या वनमती तस्य तन्मनोनयनप्रिया । भासीदुपुत्रकण्ठोना विवापरदत्तेष्वना ॥ २ ॥
 बभूवैव मूपातेः श्रेष्ठी वनरघोऽजयवदनी । वनरघाऽस्य स्रष्टव्यां रूपराजितविग्रहा ॥ ३ ॥
 ५ तदैव नगरे चौरौ दृढसूर्योऽजयकन्याहान् । भार्या वसन्तसेनाऽस्य पश्यन्ती मनसः प्रिया ॥ ४ ॥
 उषान्नवनमान्ता' वनमत्या मनोहरम् । हारं विच्छेद्य सा चात्वा हुस्मिमी तद्वत्प्रभतः ॥ ५ ॥
 ततो विच्छेद्य तां भार्या दृढसूर्यो अमात्र स' । देवि किं हु-क्षिता ज्ञात्वा किं वा प्यावसि दुर्मनाः ॥ ६ ॥
 दृढसूर्यवधः श्रुत्वा तद्विवा निष्गातमुम् । हारदर्शनमूपात्या मन्त्रनवकसरोरुहा ॥ ७ ॥
 दत्ते हारं न मे क्वन्त वनमत्या यदि प्रभो । ततोऽहमथ' यास्वामि पञ्चतां नियतं हुत्स्व ॥ ८ ॥
 ५ निश्चयं तद्वच' सोऽपि श्लोकिनीं तां वनौ पुनः । यदे वा हुस्मिनी मूया हारं ते वितराम्परम् ॥ ९ ॥
 एवं निगद्य तां क्वन्त्यां नक्त त्वाऽसमम्भिरम् । दृढसूर्यो विवेशाशु तद्वयोपोकिताम्परम् ॥ १० ॥
 यविहारं समाश्रय निर्यच्छेत्वाह्वन्तत्' । एहीतो वमपत्नेन' तत्कारेण स तस्कर ॥ ११ ॥
 ततः प्रमातकस्ये च श्रुत्किञ्चयां निषेधितः । वनपाठेन सेनाशु दृढसूर्यो वित्तिष्ठते ॥ १२ ॥
 अन्यथा वनरघोऽपि वन्दित्वा जितपुत्रवम् । बायम्भन् दृढसूर्येण द्योऽजयमिति याजितः ॥ १३ ॥
 ५ आबक्रोऽसि कुञ्जिनोऽसि द्वापानसि सञ्जन । तेन त्वं मां बतं शीघ्रं वनरघु प्रपाय मे ॥ १४ ॥
 श्रुत्स्य दृढसूर्यस्य त्वाविद्वत्तचेतस' । निश्चयं वचनं श्रेष्ठी वयावेति तर्कं पुनः ॥ १५ ॥
 कुर्वन्नेन गुरो' सेवां सर्वसत्त्वाद्रुक्मिनः । मया ह्यहमयिर्बैवैभो तन्मो महान्वस ॥ १६ ॥
 मन्मथो वत्मानेतुं त्वदर्शं मम शोभन । विस्मृतिं पाति नभोऽजय ह्यहमद्यष्टसिद्धितः ॥ १७ ॥
 मदीयं वरसे' मयं कष्टसं यदि मावत' । ततोऽहं शीततं त्वैर्यं भवन्तं पाययाम्परम् ॥ १८ ॥

1 [शक्यम्] 2 प' 'वादिर्ब' 3 प' 'वदीर्ब' 4 क' 'वपय' अ' क्यवज्ज. 5 प' 'रघु'.
 6 [श्रीवपुष्पकप्रकाशविपारुणजोत्तर एव]. 7 क' 'omitted' इति धी 8 प' 'addis' व'पुष्पम्. 9 प'
 वनपाठम्. 10 क' 'हृदय' 11 क' 'उदीरव' 12 प' 'कुन्या', अ' कुन्याम्, क' कुन्यामिदम्. 13 प' 'अ'
 उषान्नवनमान्ताम्. 14 क' 'हृत्करम्'. 15 क' 'वन्तकेय'. 16 [श्रीवपुष्पकप्रकाशे]. 17 क' 'वरे'.
 18 प' 'अ' कुन्याम्, क' 'कुन्यामिदम्'.

धनदत्तवचनं श्रुत्वा दृढसूर्यो वर्गावमुत् । यया त्वं लक्ष्मि मे मर्धं रेहि प्राप्सिद्वयापत् ॥ १९ ॥ -
 श्रावकेन ततस्तस्यै दत्तो मन्त्रो मुमुर्षवे । ध्यायंस्त स नभस्कारं दृढसूर्यो श्रुतिं ययौ ॥ २० ॥
 'दिव्यहनुमिनिर्षोपदिभ्यदेवीसमन्विते । दृढसूर्य' सुरो जात सौधर्मे तत्कल्मन्महान् ॥ २१ ॥
 दत्त्वा पञ्चनभस्कारं धनदत्तोऽपि दस्यवे । ययौ जिनात्म्यं त्तुर्न नानामुनिसमाकुलम् ॥ २२ ॥
 तद्ब्रुवान्त परिश्राय धनपात्मे नराधिप । निर्षेन कर्तुमारोमे धनदत्तस्य मन्दिरम् ॥ २३ ॥
 दृढसूर्यघरो देव प्रममस्तर्गसंमथ । भवधिज्ञानमासाद्य विवेद स्वभवान्तरम् ॥ २४ ॥
 धनदत्तोपसर्गं च विदित्वाऽवधिना सुर । धनपाठकृत् कुद्र सप्रापञ्चेष्ठिमन्दिरम् ॥ २५ ॥
 धनपात्नरान् सर्वान् धनदत्तपुद्गागतान् । मायया पातयामास दृढसूर्यचर सुरः ॥ २६ ॥
 कर्णधार्यं समादाय कृत्वा मत्स्यकमुद्बनम् । धनपात्कान्तिक देवो नः प्रहितवानरम् ॥ २७ ॥
 बाह्मानमण्डपस्यस्य धनपात्स्य मूपते । स नर प्राप्य' धामीष्यं भयवेपितविग्रह ॥ २८ ॥
 दृष्ट्वाऽयं मूपति' ग्राह केनेर्बं विहितं तव । श्रुद्दि मे भद्र त शीघ्र प्रापयामि यमाढ्यम् ॥ २९ ॥
 धनपात्नरेन्द्रस्य निशम्य वचनं मत् । अगाह विह्वलस्तान्तर्त्तं तदा स्वच्छिन्नाश्चरम् ॥ ३० ॥
 धनदत्तपुद्गाद्वारे मपीवर्षशरीरकः । गुह्याफलसमानाङ्गो नर कोऽसि विविष्टते ॥ ३१ ॥
 त्वदादिद्यश्चरान् सर्वान् निहत्वा लकुटेन च । भयस्वामीष्ठी तेन नीतोऽहं नःकुञ्जर ॥ ३२ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं राजा क्षेपास्फनिरिद्वयः । चतुरङ्गवत् शीघ्रं तदन्त स विचष्टवान् ॥ ३३ ॥
 आयातमाप्रतस्त्रेन धनपात्कल ठष्टु । दृढसूर्यघरोपेद देवेन सुवि पातितम् ॥ ३४ ॥
 ततो निहतमाकर्ष्य स्ववत् तेन मूपतिः । निवसैन्यसमावेन संप्रापाशु तदन्तिकम् ॥ ३५ ॥
 ततस्तच्छापमात्रेण तद्वत् लकुट्याहत्म् । दृढसूर्यघरो देव पातयामास मूठे ॥ ३६ ॥
 विठोक्त्वा सकल सैन्यं हतं विह्वलमानस । रमात् पल्ययनं चक्रे धनपात्नरेचर ॥ ३७ ॥
 वन्दित्वा' भ्रेष्ठिनं मूपो जिनायतनमागतम् । भयवेपितसर्वाङ्गो धनदत्तान्तिकं ययौ ॥ ३८ ॥
 यावद्भवति तद्गतां धनदत्तस्य मूपति । तावत्तन्मार्गतं प्राप सुरो जिन्वरात्म्यम् ॥ ३९ ॥
 धनपात्नृपं दृष्ट्वा धनदत्ताभितं तदा । अमाद भ्रेष्ठिनं देवो दष्टदन्तच्छरो स्था ॥ ४० ॥
 वणिकपते हृत मुञ्च मूपतिं त्वत्पुरा सितम् । करोमि निग्रहं येन सहस्त्रेन तवाप्रत ॥ ४१ ॥
 निशम्य तद्वच' भ्रेष्ठी अगादेमं पुरा सितम् । कोऽसि त्वं केन कर्येण क्षेपमायासि मूपते ॥ ४२ ॥
 भ्रेष्ठिवाक्यं समाकर्ष्य अभाज विबुधोऽप्यमुत् । दृढसूर्योऽस्म्यहं चौर' प्रसिद्यो वसुधातले ॥ ४३ ॥
 पुद्गमस्य प्रविष्टोऽहं हारमादाय निर्गत । पृहीतोऽसि तत्प्रेण श्रुत्किन्नायां निवेशितः ॥ ४४ ॥
 त्वत्पार्श्वतो मया भ्रेष्ठिन् विह्वलीभूतचेतसा । नूनं जिनवदस्कारो पृहीतो अटस्येमतः ॥ ४५ ॥
 प्यात्वा पञ्चनभस्कार पञ्चतां प्राप्य वेगत । पातो महर्दिक्रे देव सौधर्मे त्वत्समागामात् ॥ ४६ ॥
 ज्ञात्वा वृत्तान्तमीर्ष्यं तद्गृहस्य च लुम्बनम् । अनेन ममुञ्जा क्तु प्रारब्धं कोपमीमुपा ॥ ४७ ॥
 भवधिज्ञानतो ज्ञात्वा भवत्पीडामहं हृतम् । आगतस्त्वां निराकर्तुं त्वद्गुह्याह्वयमानस ॥ ४८ ॥
 इत्याऽस्य सकलं सैन्यं प्रसोऽयं हनुमीभरम् । करोमि निग्रहं तेन' मुञ्च भ्रेष्ठिन् विचरत्यम् ॥ ४९ ॥
 श्रुत्वाऽभरवच' भ्रेष्ठी अगादेमं सुविस्मित । मुञ्चेम' मत्पतिं साधो मद्भास्त्वस्यं कृतं त्वया ॥ ५० ॥

1 प 'विदिते 2 प alone has this verse 3 [अप]. 4 प 'तद्वचते' 5 पञ्च विवि-
 द्बकम्, प विचष्टम्. 6 पञ्च विवित् 7 प loses the second line of No. 40 and the
 first line of No 41 8 पञ्च शिष्येन 9 प मुञ्च. 10 पञ्च इच्छम्, प इच्छमिरम्,
 11 प मुञ्च मे

इत्याऽमर्षं नरेन्द्रस्य वदामी भेष्टिवाक्यतः । सैन्यमुत्थापितं सर्वं देवेन कृतनिस्त्रयम् ॥ ५१ ॥
 श्रुत्वाऽऽविश्रययेत्स महानैऽग्न्यसंगतः । उरुमीं समर्पयामास घनपाठः स्वसूत्रे ॥ ५२ ॥
 आपृच्छ्व सकृच्छन् बन्धून् वन्दत्तं च यच्छिवः । जिनसेनान्तिके दीर्घां घनपाठ्येऽप्रहीत् तदा ॥ ५३ ॥
 इत्सर्वं चरो देवो घनदत्तस्य पूजनम् । निधाय श्वनकैः पथैर्जगाम त्रिदिवं मुदा ॥ ५४ ॥

॥ इति श्रीबृहत्सूर्यचौरशुद्धिकानिहितपञ्चनमस्कारस्वरणमात्र
 देवत्वमासिकयानकमिषम् ॥ ६२ ॥

६३ अर्हद्वासकथानकम् ।

- अथ चेदं समासेन भेदेनान्येन सञ्चना । आकम्पयत मायेन कथयामि कथानकम् ॥ १ ॥
 शूसेनञ्जानन्तेऽस्ति चोत्तरा मपुरापुरी । अस्मां नरापिप भीमाज्जितोदयनामकः ॥ २ ॥
 उदितोऽस्य महादेवी रूपसौभाग्यशक्तिनी । आसीत् प्रमोदसंपन्नः पुत्रः प्रमुदितोदयः ॥ ३ ॥
 बन्धास्य नरेन्द्रस्य प्रतापाञ्जन्तवैरिणः । सुपुत्रिर्नामतो मन्त्री महामन्त्रविद्युत्तः ॥ ४ ॥
 नृपस्यास्य महाभेष्टी जिनदासोऽभवत् प्रियः । षष्ठे तस्य महामार्गो नामानीमानि विप्रति ॥ ५ ॥
 मित्रभीरमवत् पूर्वा कुन्दभीरपप मता । विष्णुभीर्बिष्णुमार्गामा नागभीर्नागिनी च सा ॥ ६ ॥
 तथा पद्मउद्यं चान्या कनकविक्रता परा । विष्णुछया परा श्रेया मता कुन्दवृताऽपि च ॥ ७ ॥
 तथा स्वभक्तुरभौरस्युरो विद्यते महान् । महाचौरिकया सोऽयमहन्वहनि जीवति ॥ ८ ॥
 बन्धरा तिष्ठतामत्र सर्वेषां च यथाकामम् । कौमुदीमहिमा प्राप्ता कामिमानसबद्धमा ॥ ९ ॥
 नूनं क्वचित्कमासस्य शूद्रपक्षे समागते । पूर्वमान्वाऽऽश्मीपुत्रा कौमुदीमहिमेरिता ॥ १० ॥
 तस्युरीप्रमदोयाने 'समस्तजनित्यं शूद्रम् । रमन्ते पूर्वमां यावच्चोरेन्द्रनररक्षिता ॥ ११ ॥
 तदानीं धोषया दद्यात्सुभवेयं महादरम् । समस्तमुवनभ्यापियशसा नीतिविदिना ॥ १२ ॥
 योषितां रममाधानां मर्षं विश्रुति यो नराः । स बन्धो मे सक्रीपोऽर्जं मवेद् यद्यपि नन्दन ॥ १३ ॥
 जगाम्यन्तरे सर्वे तोषपूर्तिस्मानसा । रममाया महामृत्या नरास्त्रिष्टन्तु केवला ॥ १४ ॥
 अत्रान्तरे महादेवीचिदे स महीपति । जगद् मधिषं कामविह्वलीमृतमानस ॥ १५ ॥
 कौमुदीमहिमायां च रममायाः सुयोपिता । पश्यामि तद्गन यत्ता कौतुकम्पाठमानस ॥ १६ ॥
 नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा सुपुत्रिः सच्चि च पुनः । जगदेमं महापुत्रिर्मायां दर्शनं चोत्सुकम् ॥ १७ ॥
 निधाय पोष्यामत्र यदि तन्मभ्यवेप्यसि । प्रतिज्ञामाद्यतो राज्ञश्चकीर्तिस्ते यन्विप्यसि ॥ १८ ॥
 नूनं कृत्रप्रतिष्ठस्य शुभसंवातवातिभिः । तत्र राजप्रधानस्य न यन्तुं तत्र सुन्वते ॥ १९ ॥
 निष्ठम्य मन्त्रिणे वाक्यं जगदेमं नरेश्वरः । अवश्यमेव गन्तव्यं मया तत्र महाम्ने ॥ २० ॥
 मृगच्छवचनं श्रुत्वा सुपुत्रिर्निजवाचमुम् । बभ्रास्वान महाराज शशु त्वं मय सांप्रतम् ॥ २१ ॥
 कुरुजगत्परेऽत्र हस्तिनापुरं वाम् । सुयोजनोऽस्य मृगच्छे घनदत्ताऽयं गेदिनी ॥ २२ ॥
 तस्य मधी मुनिशोऽस्ति सोमशया पुरोहितः । तद्यतो यमपाशोऽपि पुरं यानि स सर्वश ॥ २३ ॥
 बन्धरा मूर्तिविष्णु परदेशात् समापयी । वीरधेयैः समस्तोऽपि नरेन्द्रं ब्रह्मामत ॥ २४ ॥

सुयोधनो विलोक्येवमै पौरलोकं पुरस्वितम् । श्वेम भवत्समूहस्य सर्वकण्ठं महाजन ॥ २५ ॥
निश्चय्य मूपतेवाक्य श्रेष्ठिलोक्ये जगावमुम् । आरक्षकप्रसादेन कुञ्जलं सर्वदेव न ॥ २६ ॥
पौरलोक्येकवच श्रुत्वा श्रेपमात्साय चेतसि । विस्मयव्याप्तचेतस्कस्तदा इष्यौ महीपति ॥ २७ ॥
आरक्षकप्रसादेन श्रेष्ठिनां कुञ्जलं सदा । अस्मत्पादप्रसादेन नैतेषां तत् कदाचन ॥ २८ ॥
तदानीं चिन्तयित्वा मौनमादाय मूपति । दिनानि अनिचिचस्यौ तठारोपरि कोषवान् ॥ २९ ॥
तत्परमत्सरेषाम राजा मथी पुरोहित । माण्डारे तत्परीक्षार्थं निश्चि खातं चखान स ॥ ३० ॥
आदाय साररत्नानि विभायान्यत्र तानि स । राजाऽऽहूय तठारं तं तद्दत्तान्तममापत् ॥ ३१ ॥
आरक्षक्ये नृपोकेन गत्वा खातपुच्छं तदा । नखां यश्चोपवीत् च विलोक्य मणिपादुके ॥ ३२ ॥
एतानि श्रीण्यपि क्षिप्रं समादाय सविस्मय । आरक्षक्ये मयप्रसक्तो जगाम निजमन्दिरम् ॥ ३३ ॥
अमारक्षिकमाहूय मूपतिः स्वान्तिक तदा । वमाय कोवरक्षाद्यस्तदा तं पुरतः स्वितम् ॥ ३४ ॥
अन्येषा वेत्रमत्नानि पासि द्रुष्ट प्रयत्नत । महद्द मदनं कस्माच्च रक्षसि वदाशु मे ॥ ३५ ॥
रे द्रुष्टारक्षिक क्षुद्र यदि सप्तदिनान्तरे । शौरं वन मदन्त च समानयसि ते शुभम् ॥ ३६ ॥
अन्यथा तव पापिष्ठ प्रमादासक्तमानसः । करोमि निग्रहं स्वेन करवाटेन चास्मा ॥ ३७ ॥
नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा तत्परः संभ्रमान्वितः । एवमस्त्विति संभाष्य निजगाम तदन्तिकम् ॥ ३८ ॥
वणिग्जनानिदिसामीप्यं संप्राप्य पृथुवेषु । आरक्षिक्ये जगादैतान् तदा तशौरदर्शनम् ॥ ३९ ॥
भवन्निः श्लेहसपथैः साधुसेवापरायणैः । भवितव्य ममावश्य सहायैः कस्यापरे ॥ ४० ॥
मणिसामन्तपुत्राणां कुमारश्रेष्ठिममुवाच । नखयश्चोपवीत् च विधिप्रमण्पिपादुके ॥ ४१ ॥
दर्शयित्वाऽखिलानेतान् विस्मयव्याप्तचेतसाम् । आरक्षक्ये विशुद्धात्मा जगादेति विचक्षणः ॥ ४२ ॥
स्वगृहे चौरिकान् कृत्वा स्वयमेव नराविष । कर्म विनाऽपुना इन्तुं मां समिच्छति कोपत ॥ ४३ ॥
श्रुत्वा तद्दण्डनं तेन वदन्तीम पुरस्वितम् । सहायास्ते भविष्यामो वर्यं मा यादि मीकित्वाम् ॥ ४४ ॥
क्षमं यास्यति यद्येव न स्वयं धरणीपति । ततोऽस्य निग्रहं सर्वे करिष्यामो विसशयम् ॥ ४५ ॥
स्विरान् सर्वान् विधायैव मूपवाक्येन संसदम् । आजगाम विनीतारमा तठारो विकसन्मुखाः ॥ ४६ ॥
आरक्षिक विलोक्यैव मूपतिः प्राह सुस्वितम् । दृष्टशौरस्त्वया मूढ वर त शीघ्रं मेऽपुना ॥ ४७ ॥
नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा तठारो वदति प्रभुम् । न दृष्टस्तस्को राजन् प्राम्यताऽपि मया कथित् ॥ ४८ ॥
किं पुनः पुरुषभैकः पठित्वाशु सुमापितम् । आस्थानं कमयत्पेयं शृण्वद्दिदमह स्वित ॥ ४९ ॥
स्विता वम चिरं कण्ठं पादेषु निरुपगने । मूढात् समुत्थिता वस्त्री जात शरपतो मयम् ॥ ५० ॥
पादस्त्राम्बो धनस्थान्ते पादपः सरत्त्रे महान् । सरोवरसमीपे च स्वितो माति विभिः कटैः ॥ ५१ ॥
निबदेहप्रमामारमासिताक्यश्रुतत्तम् । वसन्ति वद्वत्स्य मन्दस्थाना कटस्थाना ॥ ५२ ॥
महात्परोरवःस्य तं मुकुमारं महाप्रभु । वक्ष्यद्दुरं विलोक्यैकं वृद्धहंसो जगावमुम् ॥ ५३ ॥
पशुमुत्तेन सुष्ठानां वृद्धानां वचनं परम् । भवन्निः स्त्रिपेतोमि भोतर्ष्यं सकटैरिदम् ॥ ५४ ॥
वक्ष्यद्दुरमिमं यापदुत्चित कोमठं विजा । तावच्चान्तौ शीघ्रं नयामोऽज्जारातां वरम् ॥ ५५ ॥

1 क नव अण्डस 2 क राजाहव कमारम. 3 व कर्वाःशुभिकम्. 4 ['मण्य'. 5 एपज

विष्णुभिरम्. 6 क अरक्षक्ये 7 क एव संभ्रमै. 8 व पशुमुत्तम्. 9 क पशुमुत्तम्. 10 क विषये मठि विभिः कटैः. 11 क omits No. 51.

12 क interchanges Nos. 58 and 54. 13 एव विष्णुभिरम्.

- वृद्धसंवचं भुत्वा परिणामद्वितं तदा । धार्तराष्ट्रसुवानस्ये हसित्वेम जगु पुन ॥ ५६ ॥
 बहो मरणभीतस्य तव वृद्धस्य सांप्रतम् । बुद्धिर्विनाशमायाता येनैवं मापसे द्विज ॥ ५७ ॥
 अयं बहवःकुरोऽस्माकं सामप्यपरिवर्जितः । बुद्धिपक्षप्रयुक्तनां सत्युद्देतुमविष्यति ॥ ५८ ॥
 वृद्धहसं समात्प्रपमुपहाससमन्वितम् । भुत्वा मौनं समादाय तस्मै सकुञ्चित्कामकः ॥ ५९ ॥
 १ ततः कथेन सा धृष्टिं प्राप्य वृद्धं समाश्रिता । तया वक्ष्या समारूढो ध्याषो वृद्धाप्रमुद्यतम् ॥ ६० ॥
 प्राञ्चकृत्य ततो हंसान् ध्यापय सधानिपि हृतम् । मूमौ मुमोच हृष्टात्मा मयवसितविप्रहान् ॥ ६१ ॥
 वृद्धहंसस्य वाक्येन स्यितास्ये निश्चलाङ्गकः । तावथावद् विमुक्षस्त्रे तेन सर्वेऽपि तत्कथनम् ॥ ६२ ॥
 तत् सर्वेऽपि ते हसा विषदुत्वत्य वगतः । पत्रयापचक्रिरे धूर्तं वृद्धहसोपदेशत ॥ ६३ ॥
 नूनमास्थानकं राजन् गृण्वन्नहमिदं स्थितः । एवमाश्रापिते तस्य गतं तत् प्रथमं दिनम् ॥ ६४ ॥
 २ अथान्यदिक्से जाते मूर्धति सदधि स्थितम् । जगाद् विस्मितस्त्रान्तः सेवार्थं दण्डपाशिकः ॥ ६५ ॥
 दृष्ट्वा पुरन्धितं राजा ततारं प्राह विस्मितः । दृष्ट्वाभौरस्त्वया भद्रं ब्रूहि तं मम सांप्रतम् ॥ ६६ ॥
 भुत्वा नराधिपं वाक्यं ततारो निजवापुसम् । न दृष्ट्वास्ततो राजन् मयाऽन्वेपणकरिणा ॥ ६७ ॥
 एकमास्थानकं स्थाय कुम्भकरेण मे विभो । आकण्ठयद्विदं तत्र स्थितोऽहं नरकुण्ठर ॥ ६८ ॥
 येनाहं दीनदुःखिम्यो जन्तुम्यं सततं भुवि । मिद्धं ददामि येनाहं देवेभ्योऽपि तथा वक्तिम् ॥ ६९ ॥
 ३ पुण्यामि येन चाल्पं स्वर्गहातमानवान् । स्वजनानपि सप्रीत्या महाक्षेहविधापिनः ॥ ७० ॥
 अत्यन्तक्षेत्रनिमाणा समानीताऽतिदुरतः । तया वृष्टं तु मे मम जातं क्षणतो मयम् ॥ ७१ ॥
 मित्रेण केनचित् वृष्टः कुम्भकरं सुमेधसा । वृष्टं तु केन मयं ते कथयामु ममापुना ॥ ७२ ॥
 मित्रवाक्यं समाकर्ण्य कुम्भकारो पमानं तम् । जीवामि येन विण्णेन वृष्टं तेनेह चूर्वितम् ॥ ७३ ॥
 सवमृतशराम्येऽथ समस्तजनप्रिय । अस्माभिः भुतमवेदं कुम्भकरवधो नृप ॥ ७४ ॥
 ४ तृतीये दिक्से जाते तदाऽहं दण्डपाशिकः । तस्युरां प्रीतसेतस्त्री जगार्दरं कथानकम् ॥ ७५ ॥
 मिता मय्य गतं हन्ति विपं माता ददाति च । नरन्तो तुम्यनि क्षिप्रं क्षरणं कं प्रयातु साः ॥ ७६ ॥
 अत्रास्ति मरुत्क्षेत्रे पुरं धर्मपुरं वरम् । वरपमोऽत्र मृगालो वरधर्मा प्रियाऽस्य च ॥ ७७ ॥
 तन्मयी जयदेवोऽस्ति जयदेवी प्रियाऽस्य सा । तोषपुरितधतस्त्री तिष्ठतस्त्री ययोचितम् ॥ ७८ ॥
 अन्यदा तौ परिप्राधौ पररेऽं महाबलौ । रिपुं जेतुं महावीर्यं स्कन्धानारेण मूयसा ॥ ७९ ॥
 ५ तं च शत्रुं वशीकृत्य स मूयः मत्ववासीरः । आत्रगाम पुरं शीघ्रं पताकबतिराश्रितम् ॥ ८० ॥
 विशन् स गापुरोऽत्र पित्रपित्रितभीतिकम् । ददश निपततुहं विशीवाश्रेपपधकम् ॥ ८१ ॥
 निपतद् गोपुरं दृष्ट्वा निवृत्ताऽऽश्रुनं बदनम् । वरपमो नृपमस्त्वौ तत्रैव नगराद् बहिः ॥ ८२ ॥
 उर्यापयति तज्जपो मूयः पतति मूत्वा । विद्वेस्य निपतद् मूयो मधिमं प्राह विस्मितः ॥ ८३ ॥
 केनोपायनं चानुद्ध म्यिरं यवति गापुरम् । सांप्रतं सञ्चिच स्पष्टं ब्रूहि मत्सुरात् शुभम् ॥ ८४ ॥
 ६ मृगालवचनं भुत्वा मयी तं निजगौ पुनः । महाचिन्तामारुन्तन्विद्वेदीमृतविप्रहम् ॥ ८५ ॥
 निहत्य मानुषं धकं मयं प्राकारगापुर । धृतवनं बलिं दत्त्वा निष्ठनीद् मरुवर ॥ ८६ ॥
 कान्नाह्वयनं भुत्वा वरपमनराधिपः । मूकमानं समासाय तस्मै तत्कथनमात्रकम् ॥ ८७ ॥
 अत्रान्तरे परित्राप्य शरत्क्षेत्रे जगाद् तम् । तिष्ठ त्वं मौनमादाय जानीमोऽत्र वयं नृप ॥ ८८ ॥
 अस्माकं मानुषं यो हि मारुपार्थं दद्यान्वयम् । तस्मै दीनारत्थं च दाम्नामो वपमादरात् ॥ ८९ ॥

इयं च घोषणा दत्ता तदानीं पौरवाक्यतः । पुरमध्ये समस्रोऽपि स्तूयमाना अनग्रजे ॥ ९० ॥
 दारिद्र्यपीडितो दुःखी लम्बटकः कठोरवाक् । गोधरोपपद्यो दत्तो विप्रो वसति तस्युरे ॥ ९१ ॥
 तन्नायां दक्षिणी दत्ता तस्युत्रा सद्यः सन्त्यमी । सुदत्तः शिवदत्तोऽपि गङ्गदत्तस्तथाऽपरः ॥ ९२ ॥
 वसुदत्तस्तथा ज्ञेयः सूर्यदत्तो मतः परः । विष्णुदत्तेन्द्रदत्तौ च क्रमेणैते प्रकीर्तिताः ॥ ९३ ॥
 भ्रुत्वा तां घोषणां दत्तां तस्युरे प्रीतमानसा । जगाद् स्वपतिं टकं दारिद्र्योपहृतात्मिका ॥ ९४ ॥
 पुत्रमेकं प्रदायाञ्च तरां यद्यपि वल्लभम् । दीनारलम्बमेकं च खन्तेद् परिपृच्छते ॥ ९५ ॥
 निश्चम्य ब्राह्मणीवाक्यं ब्राह्मणं प्रीतमानसः । वमाप्य तां धनासक्तं शोभनं गदितं त्वया ॥ ९६ ॥
 बस्माकं टककानां हि कार्यं द्रव्येण सुन्दरि । न पुत्रेणैति पुत्राश्च मविष्यन्त्वपरे ध्रुवम् ॥ ९७ ॥
 तव पुत्र प्रत्रापैकं धनमानय मे पृष्टे । दत्ताऽपि घोषणां दत्त्रे गत्वा तां धववाक्यतः ॥ ९८ ॥
 तपाञ्च पुत्रमेकं च मयञ्चो वितराम्यरम् । भ्रुत्वा तैर्ब्राह्मणीवाक्यं एवमस्त्विति सोदिता ॥ ९९ ॥
 इन्द्रदत्तमुत्तं दत्त्वा नागरेभ्यो कनिष्ठकम् । षडदत्ताऽपि जग्राह तदा दीनारलम्बकम् ॥ १०० ॥
 अनयाऽवस्यया सोऽपि पृष्टीतो नागैः पुनः । पित्रा गत्त्रेऽस्य हन्तव्यो मात्रा देयं गर तया ॥ १०१ ॥
 अनन्या अनकेनापि नृपपौरजनेन च । नीयमानो हसन् याति हिंसनार्थमयं बटुः ॥ १०२ ॥
 तदान्यपुरोषेणायं पृष्टः किं न मय तव । त्वमथ नगरद्वारे हन्तव्यो नागैः सुत ॥ १०३ ॥
 इन्द्रदत्ता समाकर्ण्य तद्बन्धनं जगौ पुनः । बाले मातृमयाघाति पितर मयहानये ॥ १०४ ॥
 तथा पितृमयाञ्जीतो मातरं याति पालकः । द्याम्यामपि मयावाञ्छु मूर्धति च मयापहम् ॥ १०५ ॥
 मातुः पितृस्त्रया मृपात् त्रिम्योऽपि मयतः स्फुटम् । महापौरसमुद्धानां शरणं याति पालकः ॥ १०६ ॥
 नरनागाधुना यत्र निहन्ति जनकोः गलम् । सपौरौ मा नृपो हन्ति नूनं तत्र न मे मयम् ॥ १०७ ॥
 पेन्द्रदत्तं वधो धीरं जनैः राज्ञे निवेदितम् । अनुनाज्यं पुनर्मुक्तो नेदुदुन्दुमयो दिवि ॥ १०८ ॥
 इन्द्रदत्ते प्रमुक्तेऽस्मिन् मूमुजा तोपमीसुपा । वमूव गोपुरं तत्र तदानीं स्थिरविग्रहम् ॥ १०९ ॥
 कथानकमिदं भ्रुत्वा दण्डपाशिकमापितम् । तस्यौ नराधिपः स्वस्यो मनाग् विस्मितमानसः ॥ ११० ॥
 चतुर्थे दिवसे जाते प्रविष्टो नृपसेवया । तत्ररो मूमुजा मूयः स्वपुरस्य प्रमापितः ॥ १११ ॥
 त्वया मन्त्रिन्तुषो षष्ठे प्रमता ह्यपि पत्तने । निवेदय तत्र श्रीर्षं दुराधारं ममाधुना ॥ ११२ ॥
 मृपात्तवधनं भ्रुत्वा तत्ररो निबगावमुम् । महाराज मया ह्यपि न दृष्टस्तस्त्रो विभो ॥ ११३ ॥
 महाजनकृतानन्दं समस्तजननन्दनं । कथानकमिदं मूयो मदीयं शृणु मृपते ॥ ११४ ॥
 सर्वं विप हि पानीयं मरणं क्रूरसंगतम् । स्वतप्तो मृपतिर्व्यत्र तत्र वासं सतां कृतः ॥ ११५ ॥
 कथानकमिदं मय्य सर्वसत्त्वहितावहम् । समस्तलोकाविस्फातं बुधकर्णरसायनम् ॥ ११६ ॥
 पञ्चमे वासरे जाते कथानकमिदं पुनः । प्रारब्धं गदितुं तेन तत्रोरेण समाजन्तरे ॥ ११७ ॥
 समस्तविषयस्याता अनविस्मयकारिणी । गङ्गा हरति राजेन्द्रं शृण्विदं मस्तुमापितम् ॥ ११८ ॥
 बीजानि येन आपन्ते सिष्यन्ते येन पादपाः । तन्मध्येऽहं मरिष्यामि जातं शरण्यो मयम् ॥ ११९ ॥
 पत्तने पाटलीपुत्रे वसुपालो नराधिपः । वसुपूर्वां मस्तिशस्य वमूव वनितोत्तमा ॥ १२० ॥
 वसुपात्नरेन्द्रस्य श्रीप्रकल्पविधायकः । वमूव मतिसंपन्नो नाम्ना विप्रकविः कविः ॥ १२१ ॥
 परिहासं प्रकुर्वन्निः सन्मैर्विस्मयमागतैः । मास्वर्येण पुनः शीघ्रं गङ्गायां स निषापितः ॥ १२२ ॥
 नीयमानः पुनः सोऽपि गङ्गापुत्रेण वेगतः । तत्रत्यो वीर्यसपन्नः पृष्टेऽमीषि मृपापितम् ॥ १२३ ॥

- श्रुत्वा तद्वचनं तेन यापितं च सुमावितम् । इदं बुधमनोहारिं सभ्यार्थपरिप्रेक्षितम् ॥ १२४ ॥
 येन वीर्या प्रजायन्ते सिध्यन्ते येन पादपाः । तन्मध्येऽहं मरिष्यामि वातं क्षरणतो मयम् ॥ १२५ ॥
 ततः पृथग्दिने तस्य नरेन्द्रस्य पुरं परम् । कृपानकमिदं तेन प्रारम्भं गदितुं तदा ॥ १२६ ॥
 बाह्यमभिरक्षिन्नं जाता मर्कट्यामलभेतसः । सुराणां रक्षकां शौण्ड्यां स्वप्रयोजनकारिणः ॥ १२७ ॥
- ५ वृक्षा मबन्त्यारारुहाः समस्तवसुधातले । प्रनष्टं मूलतः कर्ष्यं नष्टमेव विवृणुषुवा ॥ १२८ ॥
 नगरे पाटकीपुत्रे सुमद्रो नाम मूपतिः । नरेण केनचित् पृष्टं कर्ष्यमेतत् कुतूहलत् ॥ १२९ ॥
 वयाऽऽयमः सुराजानां नताशेषमहीपतिः । पृथिव्यां कः प्रकर्तव्यो रक्षपाले नराधिप ॥ १३० ॥
 बाह्यमभिरक्षन्ति मर्कट्या यदि सर्वदा । सुरामाण्डं च कस्तत्र छेत्ति च वृक्षरक्षयः ॥ १३१ ॥
 ततोऽभीमि स्फुटं कर्ष्यं समस्तमपि मूले । विनष्टमवगन्तव्यं रक्षपालकदम्बकैः ॥ १३२ ॥
- ६ सप्तमे च दिने जाते तदानीं बृहत्पाशिकः । कृपानकमिदं मूयो मूपस्य निजगात् सः ॥ १३३ ॥
 विनष्टं मूलतो वृक्षं यत्क्षेप्यं हि तत्कृतम् । मातृवार्तामिदं च वृष्ट्वा वक्ष्ये जगौ वपुः ॥ १३४ ॥
 अस्मि नित्योत्सवा रम्या श्रीमदुज्ज्वलिनी पुरी । चार्मबाहोऽहं ह्युदात्त्या यद्योमद्रो महापतः ॥ १३५ ॥
 स्वजनन्या समं सोऽपि पृथीत्या निजवत्सला । श्रीमदुज्ज्वलिनीतोऽहं सार्धेन सह निर्ययौ ॥ १३६ ॥
 मूयोऽपि स एव प्राणो वद्योमद्रो निशामुखे । स्वमातृवत्परीय च इवैरैर्यमूलके ॥ १३७ ॥
- ७ इष्टे स पुनः प्राह निजकान्तां पुरस्मितां । खेच्छया तिष्ठतात्रैव कोपश्रेहितवेषनः ॥ १३८ ॥
 वास्यानकमिदं श्रेष्ठं तस्मिन्निषिद्धितम् । स्थो जगात् तं राजा मुकुटिमीषपाशिकः ॥ १३९ ॥
 दिनानि ह्यवशात्तानि व्यतिक्रान्तान्यशोभनैः । कृपानकैरिदानीं च वर्तते सप्तमं दिनम् ॥ १४० ॥
 तेन ह्युपगतं तं चौरमानय मत्सुरः । अन्यथा निग्रहं देऽहं करिष्यामि न संशयः ॥ १४१ ॥
 ततस्त्वं वचनं श्रुत्वा सुवराजपुरो हि सः । मधिसामन्तपुराणां मिश्रितानां समाऽन्तरे ॥ १४२ ॥
- ८ तस्य सहासा मुक्त्वा तदानीं रक्षपादुके । नत्वा यत्क्षेप्यं च वमाषेति समापयम् ॥ १४३ ॥
 यत्र राजा स्वयं धीरः समशी सपुरोहितः । वनं व्रजत सर्वेऽपि वातं क्षरणतो मयम् ॥ १४४ ॥
 बाह्यकवचः श्रुत्वा सत्यस्तु मुक्त्वा सते । सुपोषणो नृपोऽन्याथी कृतमभी पुरोहितः ॥ १४५ ॥
 ततः समस्तसामन्तैर्दुवराजनेन वेमतः । वर्षचन्द्रं गते इत्या स्वदेशादपसारितः ॥ १४६ ॥
 ततः सधिषसामन्ततत्त्वर्गादिपुत्रितः । चक्षुर निपुतं राम्यं सुवराजं स तसुरे ॥ १४७ ॥
- ९ वनेन कार्पणेनार्थं मर्षाहातवचनं तव । कर्तुं न युज्यते गन्तुं महिषामभ्यमप्यहं ॥ १४८ ॥
 श्रुत्वा तद्वारणी राजा तस्मिन्निदोऽपि सं जयौ । मुक्तं न योकितां मध्ये यदि मन्तु मनामपि ॥ १४९ ॥
 किंतु पत्तनमध्ये च यन्मनोमनप्रियम् । तदहं प्राप्य पश्यामि रूपातिशयकरिणम् ॥ १५० ॥
 मूयो मधिषदं प्राप्य तत्समं निर्ययौ पृथक् । प्राणो पत्तनमर्ष्यं तौ नानातिशयसुन्दरम् ॥ १५१ ॥
 ततो रूपधुरश्रीको नाम्ना सर्षधुरसदा । ताम्भाम्रेषरो याति मन्दं मन्दं स्वठीक्या ॥ १५२ ॥
- १० कौमुद्वनि विचित्राणि पश्यन्तौ प्रीतमानधौ । तम्भानुमार्गितस्त्री च गच्छतो विस्मयाकुञ्चौ ॥ १५३ ॥
 अश्लेषरमपरिर्मृतप्राकरान्तस्वरी पने । सुवराजसुरानामार्थं तस्करसखिवांस्तदा ॥ १५४ ॥
 तन्मार्गानुगतं शीघ्रं राजा प्रमुदितोदयः । तस्मै तद्वृक्षमूले च मुकुटिरपि निभक्तः ॥ १५५ ॥
 यद्येषवाससंयुक्तः भेष्टी मुदितमानसः । पुरा स्थिता महारूपा जगात् स्वप्रियाः प्रिया ॥ १५६ ॥
 पोषिताः सितवस्त्राणां कर्षिकस्य पुरोद्भवाः । प्रययुः कौमुदीं रन्तुं वने नन्दनसंनिभे ॥ १५७ ॥

वयं सहस्रकृत्यस्यं जिनायतनमुत्तमम् । भवतीमिं सम याम् पुण्योपाजनेकरणात् ॥ १५८ ॥
 क्त भ्रेष्ठिवच श्रुत्वा मच्छिष्टतनूकम् । तदानीं भ्रेष्ठिन प्रोत्सुर्विस्मयप्यासमानसा ॥ १५९ ॥
 त्वरितं वन्दितु यामो जिनान् जितमवधिष । सर्वपापपरित्यक्ता भवामो येन बलम् ॥ १६० ॥
 त्वाभ्यत पुन भ्रेष्ठी मार्याऽष्टकसमन्वित । तोपपुरितचेतस्त्रो ययौ जिनवरालयम् ॥ १६१ ॥
 जिनेभरनुतिं कृत्वा ससरोऽच्छेदकारिणीम् । मायां पुरम्यिता भ्रेष्ठी पप्रच्छेति कृतहृती ॥ १६२ ॥
 भवतीनां कुतो हेतोः सम्यक्चरं दृढता गतम् । निवेदयत मे शीघ्रं जात सुप्तु कुनूहलम् ॥ १६३ ॥
 भ्रेष्ठीवाक्य समाकर्ण्य प्रोत्सुस्ता वचन तदा । दृष्टिस्त्वया कथं प्राप्ता त्वं नाय प्रथम वद ॥ १६४ ॥
 परिपाठ्या पुन पश्चाद् वयं सर्वा कुतूहलम् । भवतां क्ययिष्याम सम्यक्त्वस्मिन्करणम् ॥ १६५ ॥
 निशम्य वाचिकं तासां शोभन प्रीतमानसः । भ्रेष्ठी पभाप शुद्धात्मा सम्यक्त्वस्मिन्करणम् ॥ १६६ ॥
 क्वपि शिष्यसमाधान विधाय परमायतः । तत्र श्लोकानिमान् मध्यानाकर्णयत मुग्धिका ॥ १६७ ॥
 राजोदितोदयो नाम मधुराया महापठः । मभी सुबुद्धिरस्वासीत्सुबुद्धिर्बुधसमतः ॥ १६८ ॥
 सुवर्णसुरनामाय तस्कर सिद्धविषयकः । कौमुदीजनसंपात पर्यतीर्षं तस्मिन्वितः ॥ १६९ ॥
 शूलाहते हि वेताले वासीन्वलयमलीमसा । पृथिवीरात्रिमक्ते च फले वासैव संमत्ता ॥ १७० ॥
 मधुरा नगरी रम्या पुरं राजगृह परम् । इस्तिनागपुरं चैव कौशाम्बी नगरी तथा ॥ १७१ ॥
 वाराणसी पुरी चम्या भीमदुर्जयिनी पर । तथाऽन्या स्य कौशाम्बी धनधान्यजनालया ॥ १७२ ॥
 जिनदत्तो वशिष्ठायो जिनदत्ता च तत्प्रिया । सौम्यः सौम्यशरीरमा सोमश्रीरम्य गेहिनी ॥ १७३ ॥
 तथा मुण्डितपद्मश्रीः पद्मश्रीसमविभ्रमा । प्रियवदो महासत्त्व सोमश्रमा जनप्रिया ॥ १७४ ॥
 मित्रश्रीर्मित्रसत्सेवा खण्डश्रीरसि रूपिणी । विष्णुश्रीः शोभनाकरा नागश्रीनागिनीव सा ॥ १७५ ॥
 तथा पद्मता चार्वा कनकदिलिता पर । मत्ता विमुञ्जता कान्ता तथा विमुञ्जता परा ॥ १७६ ॥
 सूत्रश्लोकान् विधायार्थं स्वदृष्टिस्मिन्करणम् । जगौ शूल्हाहत्यान्य न्वमायाणां मनोहरम् ॥ १७७ ॥
 शूरसेनजनन्तेऽस्ति चोत्तरामपुरा पुरी । प्रमोदवाहनो राजा माया चास यशोमती ॥ १७८ ॥
 तत्सुत्रोऽपि गुणाचरो वडवानुदितोदयः । महोदया प्रिया चास रूपराश्रितविग्रहा ॥ १७९ ॥
 सुबुद्धिरस्य मभी च तद्व्याया सुप्रमा प्रमा । तत्सुत्रोऽपि सुबुद्धिं म्याद् बुद्धिनिज्ञानमावकः ॥ १८० ॥
 तथा रूपसुरशौरो मार्यां रूपसुराज्यम सा । सुवनादिस्तुर पुनस्तयोस्त्रेवपरायणः ॥ १८१ ॥
 कत्रैव नगरे रम्ये कनकदिसमन्विते । सिद्धाञ्जनादिसद्विषयं चौरिक्रत स पीवति ॥ १८२ ॥
 यो हस्मिन्नगरे भ्रेष्ठी जिनदत्तोऽभवदनी । तद्विषया जिनदत्ता च जिनमकपरायणा ॥ १८३ ॥
 अर्हहासः सुतः प्रेयाननयोर्गुणशालिनो । सांप्रतं हि प्रकृतोऽहं भवत्प्रायाऽष्टकान्वितः ॥ १८४ ॥
 तत्स्थितमिदं नक्तं त्रयोऽपि तत्सुस्थिता । श्वेतकम्पासधेतस्का गृणन्ति प्रमुदान्विता ॥ १८५ ॥
 वयं रूपसुरशौरो जीवंशौरिक्या पुरे । रन्त्वां वृत्त पुनयाति सदा नृपमहानसम् ॥ १८६ ॥
 शेषनहयमश्रित्वा कञ्जटेन निजं पुनः । नरेन्द्रेण सम सोऽपि भोजनं कुञ्जे सदा ॥ १८७ ॥
 नरेन्द्रेण समं तस्य भुञ्जानस्य दिने दिने । वभूव हृषटो राजा त्वस्मिन्मावशेषतः ॥ १८८ ॥
 बलन्तदुषटं दृष्ट्वा नरेन्द्रं सपिवाहयः । मायाजिनं पश्चात्पुनः तदुपायं प्रपन्निते ॥ १८९ ॥
 रूपमोहनवेदायां त्रिसुतायां प्रपन्नतः । त्रिकीर्षाकंपसुनानि नृपमोहनमण्डपे ॥ १९० ॥
 मूयः कृत्कृष्मेन मण्डकानि पट्टन्यपि । सङ्गत्सान् पुरयान् मभी स्थापयामास दिक्षु सः ॥ १९१ ॥

- वराज्जुष्यस्येन विविदुस्त मस्मिन्नुषम् । गन्धन्तं मूपसामीप्यमरं मोहनवाम्भमा ॥ १९२ ॥
 तस्मिन्नुष्यनि सर्वाणि नरपेकेन वेगत । उद्याटितानि धूमोऽपि निस्तरं प्राप्य^१ तद्दे ॥ १९३ ॥
 वल्लोचनद्वयं तेन धूमेन च क्वर्यितम् । पतन्निरभुमि^२ शीघ्रं कञ्जलं विलय गतम् ॥ १९४ ॥
 कञ्जले विलयं याते तस्कर^३ प्रकट्येऽभवत् । पृथीतोऽयं नैराशु तदानीं नृपसंमते ॥ १९५ ॥
 प्राप्यकृत्य सर्कं कोपाधीला नमस्तो पहि^४ । नैरुप्यसुरा^५ शीघ्रं श्रुतिक्रियां निघापित ॥ १९६ ॥
 एवं कृते ततश्चौरै नरा^६ प्रभञ्जविग्रहा । तस्मिन्नेन्द्रवाक्पयेन दिक्षु सर्वासु सायुधा ॥ १९७ ॥
 योजनेन सह संबन्धं करिष्यति नरो पत्नी । नूनं पृथीतसवस्^७ स हण्णो मे मविष्यति ॥ १९८ ॥
 ज्ञान्तरे जिनं नत्वा मुनीश्च बहुमकितः । जमास्यानमत^८ भुत्वा जिनदत्तो दिनानने ॥ १९९ ॥
 जागभन् स्वपृष्टं ह्यः श्रुतस्तेन च दस्युना । ष्यो रूप्यसुरेणायं विह्वलीभूतपेतसा ॥ २०० ॥
 आचकस्त्वमसि स्यातो दयावान् सर्वजन्तुषु । समस्तमुषनव्यापिकीर्तिष्यन्नदिगन्तर^९ ॥ २०१ ॥
 बल पापय मां मद्र तृप्याभ्याकुट्मानसम् । एवमुत्त्रोऽसुना भेष्टी वरानीं मर्तुमिच्छता ॥ २०२ ॥
 भुत्वा तद्वचनं तप्य शुकसं प्राप्य सं तदा । जगौ कम्भगतप्राणं जिनदत्तः कृपाऽऽर्षी ॥ २०३ ॥
 मया ह्यदसमिर्वैर्ममो लभ्य^{१०} प्रकृतमद् । सोऽधुना निस्सृतिं यासि जटानयनतो मम ॥ २०४ ॥
 यावत्तत्तमहं शीघ्रमानयामि कृते तव । तावन्मममिमं वत्स त्वं पोपय मवच्छिद्यस् ॥ २०५ ॥
 भुत्वा तद्वचनं चौरौ जिनदत्तं जगौ पुन^{११} । दत्त्वा मे क्रमद् मन्त्रं गम्भ त्व सल्लिठं प्रति ॥ २०६ ॥
 ततः पञ्चनमस्करो दत्तोऽस्मै मग्निना तदा । पृथीतो मकित^{१२} सोऽपि मस्तकज्जलिघारिणा ॥ २०७ ॥
 व्यायन् पञ्चनमस्करं जिनदत्तसमर्पितम् । समाधिं प्राप्य सौभर्मं प्राप चौर^{१३} मुमकितः ॥ २०८ ॥
 जिनदत्तोऽपि पानीयं पृहादादाय जागतः । तदन्तं यावदायासि व्यसुं तावदपश्यत ॥ २०९ ॥
 न्यस्तं विडोक्त्य च भेष्टी लभते क्लृप्तकृतम् । नाकं प्राणमिमं ध्यात्वा सोपवासो पृष्ट यथौ ॥ २१० ॥
 समाविगुहनामायमाचार्यः सपसंसुत । ज्ञान्तिकादिगुहायां च तदा संनिष्ठते मुषीः ॥ २११ ॥
 ज्ञान्तरे नैरस जिनदत्तो निवेदित । जत्यन् रूप्यसुरेणामा ष्योऽस्त्राधिनेरैभर ॥ २१२ ॥
 तदाज्यतो स्म प्राप्य मूपती रक्तलोचन^{१४} । तद्वन्वने पनादने चादिबेध नगरम् ॥ २१३ ॥
 नेन्द्रेणां समादाय देवशेषामिष क्षणात् । मृणान्ततो मय भीमा निर्बसुस्तुष्टपेतस^{१५} ॥ २१४ ॥
 उपसर्गं परिज्ञाय जिनदत्तस मकृते । जवपिज्ञानत प्राप चौरदेवसदात्मन्म् ॥ २१५ ॥
 वेद्यत्कूपमादाय यीपितोशेषजन्तुकम् । जिनदत्तपृष्टदारे तस्यौ चोरसुरसदा ॥ २१६ ॥
 विलोक्य नृपमायान्तं महामटपुरस्सरम् । तस्मिन्नुषममीयाय सुतो रूप्यसुरा^{१६} पुरा ॥ २१७ ॥
 यथानकं पुरो दृष्ट्वा सुतं लकुटपाणिकम् । ननाय मूपतिं शीघ्रं मरणाशङ्किमानसः ॥ २१८ ॥
 सन्मार्गतः सुतो भीमः स्वनादापुरिताम्बरः । वरद्विर्दं तरां स्थो ह्यपृष्टसः प्रधावति ॥ २१९ ॥
 ररे खल दुराचार पोर पाण्डि कस्तर । जीवन्न यासि दुर्बुद्धे दण्डेन क्रवयामि^{१७} ते ॥ २२० ॥
 मय तौ भीक्तियो राजा सस्रबासनशिरोरुहः । मुनिमग्निममाक्षीर्षां ज्ञान्तिकादिगुहां ययौ ॥ २२१ ॥
 भेष्टिन् मां पाहि पाहार्तं निमदन् वचनं त्विदम् । मयवेधितसवाहाः स्मितोऽयं तत्समीपके ॥ २२२ ॥
 देवोऽपि तद्वज्रं प्राप्य महासासुरनिग्रहः । जिनदत्तं जगारेति कोपलोहितलोचन^{१८} ॥ २२३ ॥
 इमं हृष्टं दुराचार किं रक्षसि निकारिणम् । एतस्य निग्रहं स्तेन कटोमि कुक मोचनम् ॥ २२४ ॥
 देववाक्यं समाकर्ण्य जिनदत्तो जगाद्युम् । मवत्तज्जवमेतस्य जन्तव्यं मुदित^{१९} सकः ॥ २२५ ॥

1 [धय]. 2 पक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 3 पक कीर्तिकम् 4 पक कुम्भम्, अ कुम्भम्.

5 पक इण्कारे. 6 [आचक्यम्]. 7 पक कुम्भम्, अ कुम्भम्.

ततस्तद्वाक्यमाकण्य त्रिं फीत्य प्रथम्य तम् । चौरदेव पुन प्राह त्वं गुरु परमो मम ॥ २२६ ॥
 आचार्य साधुसंघं च प्रथम्य पुनरादरात् । भेष्टिपार्थ परिप्राप्य तस्मै चैतसुरो मुदा ॥ २२७ ॥
 दस्युदेवं पुरो वीक्ष्य भूपतिमुनिर्दसदि । अगाद विस्मितम्वान्तं प्रमामासुरविग्रहम् ॥ २२८ ॥
 भवतां स्वर्गलोकं किं विनयो हीद्यो पुष । येन साधुगणं हित्वा भावकं बन्दसे तराम् ॥ २२९ ॥
 नेन्द्रवचन श्रुत्वा चौरदेवो भ्रमाण तम् । क्रैतुकम्यासचेतस्क गुरुमक्तिमरायण ॥ २३० ॥
 विनयं वेष्टि राजेन्द्र विपश्चिन्नसमतम् । पूर्वं विधीयते नूनं विनसाधुनमस्कृति ॥ २३१ ॥
 मूलगुणप्रदानां च शिक्षाणुव्रतधारिणाम् । श्रायकानां पुना राजसिन्धुकाशरो विधीयते ॥ २३२ ॥
 किं पुनर्विनदद्योऽयं भेष्टी मम गुरुः सुहृत् । तेन पूर्वं नमस्कृत्ये मयाऽस्य विहितो मुदा ॥ २३३ ॥
 देवस्य वचन श्रुत्वा अगादैव नराधिप । कर्म गुरुस्य तेऽप्य कपय त्व ममाधुना ॥ २३४ ॥
 भवाधि भूपतिभूयो देवेन मुदमीयुषा । विस्मयम्यासचेतस्कः सर्वसत्त्वहितान्तिके ॥ २३५ ॥
 अहं रूपसुरभौरो विनदद्यो वपिकपतिः । कुवस्तेय त्वया तम्भ्य श्रुतिक्रम्या निषासित ॥ २३६ ॥
 दत्त पञ्चनमस्कृत्यो मेऽसुना भेष्टिना पर । अस्योपदेशतो राजन् जातो देवोऽहमीदृश ॥ २३७ ॥
 अनेन क्रमणेनार्यं विनदद्यो गुरुर्मम । हित्वा मुनिगणं मूय मयाऽप्य विनुवस्तराम् ॥ २३८ ॥
 गीषाणवाक्यमाकर्ण्य राजा जातकुन्तुहृत् । समूहं प्रीतचेतस्कस्तत्रप्रहृतलोचन ॥ २३९ ॥
 पूर्वां विषाय भूयोऽपि भषिस्वणसरोरुहै । विनदद्यस्य देवोऽयं तस्मै सुदितमानसः ॥ २४० ॥
 दृष्ट्वाऽऽभयमिदं सारं नृपमभिपुरोहित्वा । स्वपुत्रेभ्यः श्रियं दत्त्वा वीर्यां दैगम्बरीं ददुः ॥ २४१ ॥
 केचित् सम्यक्त्वमादाय भावकत्वं तथा परे । अन्ये मध्यस्थतां प्राप्य शश्वसुविनशासनम् ॥ २४२ ॥
 सम्यक्त्वं प्राप्य देवोऽपि मुनिसंघं प्रथम्य च । जिन्दत्तं पुन प्राह विन्यस्य करकुञ्जतम् ॥ २४३ ॥
 भवत्वादप्रसादनं वैनो भर्मा मया पर । तम्भ्योऽहं कृतकृत्योऽहं पुण्यवानस्मि साप्रतम् ॥ २४४ ॥
 भूयो भूयो नर्ति कृत्वा विनदद्यस्य मक्षितः । सौषम प्राप्य देवोऽहो स्मृतभेष्टिगुणान्तर ॥ २४५ ॥
 विनदद्यसुतोऽहो यत् स्वकृन्तां पुरतः सिता । आभयमिदमाकण्य जातोऽहं दृढदर्शन ॥ २४६ ॥
 भेष्टिवाक्यमुपश्रुत्वा भेष्टिम्यो निगदन्त्यम् । स्वद्रापितमिदं मुमु मुतमस्मापिरादरात् ॥ २४७ ॥
 अद्यानं रोचन साधुस्पर्शनं प्रत्यय तथा । भवद्वाक्यस्य मो भेष्टिन् वयं कुर्मो दिवानिशम् ॥ २४८ ॥
 तव कुन्ददत्त्वा प्राह तद्वचो विनिशम्य सा । न सुष्ठु मुतमस्माभिर्न सुष्ठु कपित त्वया ॥ २४९ ॥
 न सुष्ठु मापितं किंचिद्वापि सुष्ठु तिलोक्तिम् । न अरुभामि किंचिच्च न प्रलेमि मनागपि ॥ २५० ॥
 कस्यापि रोचन नापि जल्पितस्य करोम्यहम् । मृशामि न क्वचिन्नुग्धा मनोवाहायकममि ॥ २५१ ॥
 श्रुत्वा कुन्ददत्त्वावाक्यं वृक्षमूलम्बितो नृप । रोपपुरितचेतस्त्रे दस्यो विस्मितमानस ॥ २५२ ॥
 इद्योऽतिशयो प्ये मयाऽसि जनक्यो मम । राजन्यं त्रितीयं निर्भ्रन्वो यमूहं अमण्यो महान् ॥ २५३ ॥
 एषा कुन्ददत्ता दुष्टा शशीति मदविहृता । न अरुभाम्यहं सर्वं पूर्वोक्तवचनं शिषा ॥ २५४ ॥
 आभयमिदमीदृशं श्रुतप्यनुभूतकम् । तथाऽपि द्विर्विदग्धेय न प्रलेति मनागपि ॥ २५५ ॥
 एतस्यां भेष्टिभार्यायां निवृत्तं दृष्टचेतसः । निग्रहं च करिष्यामि स्वयमेव विशंशयम् ॥ २५६ ॥
 ममी मर्णसुरभौरो दस्यो वृक्षं समाभित । दृष्टं कुभेष्टिनीं शैषा न प्रलेति वचा कपम् ॥ २५७ ॥
 ॥ इति श्रीशुद्धहृतस्यपराशुरशौरमृतान्तर्गतदृष्टान्त
 सयुक्ताहंदासकपानकमिदम् ॥ ६३ ॥

६४ जिनदत्तमित्रश्रीकथानकम् ।

- मित्रश्रीं भ्रेष्ठिना^१ शृणु प्रथमा दयिता तदा । सिरतां तव सम्यक्त्वं संजातं केन हेतुना ॥ १ ॥
 ततस्तद्वचनं श्रुत्वा मित्रश्रीं प्राह त प्रति । क्वैतुकम्प्यासुभेतस्कं भ्रेष्ठिनी तन्मनःप्रिया ॥ २ ॥
 मयथास्वमहादेशे पुरे राजगृहे परे । नरशूरोऽभवद् राजा स्वमतेखाऽस्य गेह्निनी ॥ ३ ॥
 तत्रैव नगरे भ्रेष्ठी चार्षदासो वनान्वितः । बभूव जिनदत्ताऽस्य सुन्दरी सर्वसुन्दरी ॥ ४ ॥
 त्वत्पौ दम्पती तत्र सुखसागरमम्भगौ । बन्धोन्वयप्रीतिसंपन्नौ तिष्ठत स्म मुदाऽन्वितौ ॥ ५ ॥
 ततो बन्ध्या सती सा च जिनदत्ता जगौ प्रियम् । बन्धां कन्यां वृणीष्व त्वं पुत्रसंतानकरत्नात् ॥ ६ ॥
 पुत्रत्वम विना क्वन्त धमसामो जिनदत्तः । धर्मस्थामे विनष्टे हि सर्वं नष्टं भवेदिति ॥ ७ ॥
 वसिष्ठेव पुरे भ्रेष्ठी जिनदासो वनप्रियः । तत्राप्या जिनदासी स्नाजिनदत्ता च तत्सुता ॥ ८ ॥
 मिथ्यादृष्टिस्तरामस्य प्रिया बन्धुमती पयः । कनकश्रीं सुतां चास्या कनकामशरीरकां ॥ ९ ॥
 ततः कनिष्ठिञ्च प्रासा सृतिं च जिनदत्तया । कनकश्रीवृता वरदात् सपत्नी भगिनी तदा ॥ १० ॥
 ऋषभोपपदो दासश्चासुबाह विधानतः । शूद्रे समर्पितं तस्या सपत्नं भ्रेष्ठिना मुदा ॥ ११ ॥
 ऋषभोपपदो दासः भ्रेष्ठिन्या जिनदत्तया । चासौ धर्मविनोदेन सर्वदा जिनमन्दिरे ॥ १२ ॥
 ततो मध्याह्नवेत्यां विधाय वरमोहनम् । स्वशूद्रे धर्मदृष्टवत्क्षिप्रतस्तौ विनात्म्ये ॥ १३ ॥
 कनकश्रीशूद्रे सर्वं क्वैन्त्यपरिवर्जिता । वनधान्यादिना सार्धं शूर्किं नयति सर्वदा ॥ १४ ॥
 बन्धया तद्ब्रू प्राप्य च श्रुतीः खेदकरत्नात् । इदं संश्लेषतः पुत्रीं प्रपृच्छ कनकश्रीपम् ॥ १५ ॥
 त्वत्पतिः खेदसपञ्चत्वया सार्धं स्वपितरम् । उचिष्ट ते महाश्लोकाद् ब्रूहि मे सकलं ब्रुतम् ॥ १६ ॥
 वतनीवचनमाकर्ण्य कनकश्रीस्तयोदितः । जगद् मातरं कुप्या धार्याविभ्रुतस्त्रेचना ॥ १७ ॥
 बुद्धिहीने खेते वृद्धे सपत्नीतनयोपरि । मां प्रदाय पुनः प्रापे चषवर्तां प्रपृच्छसि ॥ १८ ॥
 विवाहविषये सुखा भवेन सह निश्चितम् । स्वभ्रान्तरेऽपि क्रीड्यं पतिं जानामि नाम्बिके ॥ १९ ॥
 शूद्रेषु विषयेषु दासीषु वञ्चवर्तिनी । एकाकिनीच साम्यं च दुःखिनी क्षीर्षमञ्जके ॥ २० ॥
 इमौ तौ दम्पती प्रीत्या स्थित्वा जिनदत्तज्ये । शूद्रे मध्याह्नवेत्यां भागत्य कुस्तोऽञ्जनम् ॥ २१ ॥
 वसिष्ठेव शूद्रे मृत्यो मदनोन्मत्तमानसौ । तिष्ठतो वीक्ष्यया तौ च कथानकविधानतः ॥ २२ ॥
 बाहू रैवसिक कर्म विधाय सकलं पुनः । तिष्ठाम्येककिञ्च मातर्निन्दती निजजीवितम् ॥ २३ ॥
 दिने निष्ठि सुखं मर्तुं पथे मासेऽपि मातृके । मानित न मया जातु त्वत्प्रसादान्मनस्विनि ॥ २४ ॥
 कनकश्रीवचः श्रुत्वा बन्धुश्रीनिजमात्रमुत् । वञ्चिताऽहं सुते शर्तं दुष्टया जिनदत्तया ॥ २५ ॥
 तपेदं मरिचं पुत्रि मत्पुरो वचनं पुरः । त्वत्सुतां वरुमां पत्युः करिष्यामि तपनहम् ॥ २६ ॥
 मर्तुसौख्यं परित्यज्य मद्यधर्मसमन्वितः । स्वास्वामि रागनिर्मुक्त्य जिनगोहे वचान्वितः ॥ २७ ॥
 अननं च विधानेन त्वं दत्ताऽसि मया सुते । जिनदत्तापवात्यासौ त्वदश्लेषविशामिवे ॥ २८ ॥
 जिनदत्ताऽपि चावबिन्तपामि तनूरि । विनानि कतिचिन्मुग्धे तिष्ठ तावत् स्वमन्दिरम् ॥ २९ ॥
 तनयाभ्यासं कृत्वा क्षोबाकमनिच्छिन्ना । बन्धुश्रीः क्रूरचेतस्य जगाम निजमन्दिरम् ॥ ३० ॥
 ततो निजशूद्रे प्राप्य महाश्लेषमन्विता । जिनदत्तावचं सा हि धिन्त्यन्सवतिष्ठते ॥ ३१ ॥

1 पदः क्वैत्वि (२९) 2 पदः क्वैत्वि 3 No. 11 is given only in 4
 4 क्वैत्वि (२९) 5 पदः मते [पथे] 6 पदः वचवर्त 7 [एककिनी वचमन्व] 8 क्वैत्वि
 9 No. 30 is given only in 10; पदः क्वैत्वि वचमन्व

बन्धुदा यमदत्तो वा मुदा बन्धुमतीशुद्धम् । क्वापलिक्रो ब्रमन् मिष्ठा चण्डमारिः समापयौ ॥३२॥
 शृष्ट्यात् ददात्यस्यै घृतपुण्ड्रिकं मृद्धम् । जिनदत्ताऽप्यकुराय बन्धुभीर्षन्धुनिःस्पृहा ॥ ३३ ॥
 विदित्वा तदमिप्रायसुपचारकदम्बकैः । जगाद तामसौ धूर्तमण्डमारिः कलस्वन ॥ ३४ ॥
 विषामशौषधं योम्य वशीकरणसुतमम् । उष्णार्द्रं च विद्वेष स्तम्भनं मोहनाञ्जनम् ॥ ३५ ॥
 एवमादीनि वस्तूनि सिद्धानि मुषनप्रये । नून जानाम्यह मद्रे न कश्चिद्वैत्यमून्यत्तम् ॥ ३६ ॥
 यदि किञ्चित्तरां गूढ कार्यमुत्पद्यते तव । ततो ब्रूहि मम क्षिप्रं सर्वं संपादयाम्यहम् ॥ ३७ ॥
 क्वापलिकं वचः श्रुत्वा तं जगौ विक्रसन्मुखी । तव ज्ञानेन मे पुत्र न किञ्चिदुत्तमं भ्रुषि ॥ ३८ ॥
 प्रदत्ता स्वत्त्वसाऽन्यस्यै जिनदत्तामतेन मे । तद्वञ्चिता सुदुःखेन पुत्र तिष्ठति साऽपुना ॥ ३९ ॥
 जिनदत्ताशर्तिं पुत्रं कुरु मद्बन्धनेन सा । येनानुजा मुख वेऽल तिष्ठति प्रीतमानसा ॥ ४० ॥
 श्रुत्वा बन्धुभ्रियो वाक्यं जगौ क्वापलिकोऽपि ताम् । मारण न कुले सुकृत् मूष्य न च दूषणम् ॥४१॥
 बह्वं कृष्णचतुर्दश्यां नक्तं वेताळविषकाम् । नून साधयितुं यामि पुण्यादीनि त्वमानय ॥ ४२ ॥
 तदादिष्टदिने पुष्पभूपादीपादिकं तथा । आदाय तस्युरः क्षिप्तं च मुमत्साऽतिवेगत ॥ ४३ ॥
 सोपवासः समादाय पुष्पभूपादिकं तदा । क्वापलिको जगामेदं भीम वितुवन् निश्चि ॥ ४४ ॥
 मनुष्यश्वमादाय तस्मिन् सनिधाय च । वेताळविषकां तत्र तदानीं साधयत्वसौ ॥ ४५ ॥
 ततो वेताळविषा च खड्गमादाय भीषणम् । जगादेन ममादेशं देहि किं करवाप्सि ते ॥ ४६ ॥
 वाक्यं वेताळविषायाश्मण्डमारिर्निश्चयं ताम् । क्वापलिकः स्मशानस्थो वमाण पुरतः स्थिताम् ॥४७॥
 चैत्यवेश्मस्थितां शीघ्रं जिनदत्तां कृतागसाम् । वेताळस्वयमहाविषे त्वं ममय महुक्ति ॥ ४८ ॥
 ततस्तद्वचनात् सा च खड्गइच्छा भयानकरा । गर्जन्ती भीषणारावं चैत्यवेश्मशहिःस्थिता ॥ ४९ ॥
 तस्मै कृष्णचतुर्दश्या सोपवासौ जिनान्तिके । तस्मादाभीतचेतस्को क्वायोत्सर्गेण तस्यतुः ॥ ५० ॥
 ततो वेताळविषाऽपि चैत्यान्तगन्तुमस्यमा । मूयः क्वापलिक्रन्तं च जगाम विगतक्रिया ॥ ५१ ॥
 मूयोऽपि साधिता तेन द्वितीयसमये सका । सख्यहा प्रोरिषता तस्मात् तदन्तं प्रेषिता पुनः ॥५२॥
 तेनैव विविना मूयो जिनान्तं जातुमस्यमा । निवृत्ता साऽपि वेगेन तदन्तं प्राप्य तिष्ठत् ॥ ५३ ॥
 मूयोऽपि साधिता तेन तृतीयसमये सका । उरिषता खड्गमादाय तत्समीपं विसर्जिता ॥ ५४ ॥
 जिनेश्वरसमीपं सा प्रयातुमसहा सती । चण्डमारिसमीपं च प्राप शक्तिपरिष्पृता ॥ ५५ ॥
 चतुर्थसमये तेन साधिताऽसिसमन्विता । क्वापलिकेन सा विषा प्रोक्ता स्वपुरतः स्थिता ॥ ५६ ॥
 दुराचारां ह्योर्मध्ये निहत्य सहसा पुनः । भागच्छ मत्समीपं च कृतकृत्यत्वमागता ॥ ५७ ॥
 पुनर्वेताळविषा च सुतां तां कनकभियम् । हत्वा जगाम सा शीघ्रं क्वापलिकसमीपताम् ॥ ५८ ॥
 ततः क्वापलिको दृष्ट्वा कृपाणं रुषिरास्त्रम् । कृतकृत्यो जगामाह स्वकीयस्थानमाहारात् ॥ ५९ ॥
 ततः प्रसूतकच्छे च बन्धुभीशोपमागता । जिनदत्ता हताऽनेन जामातुर्दहमाययौ ॥ ६० ॥
 माता दृष्ट्वा सुतां तत्र जीवेन परिवर्जिताम् । बाप्यविष्णुतनेत्रास्ता जगादेति बचस्तदा ॥ ६१ ॥
 मदीया वनया श्रेकर निहता जिनदत्तया । किंवदन्ती नृपस्यैषा तथाऽऽशु विनिवेशिता ॥ ६२ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं राजा कोपश्रेष्ठित्वेभनः । वमाण मासुराकारो वचसा स्वान् नरावरम् ॥ ६३ ॥
 जिनदत्तपतिं वन्द्या समस्तवनसयुतम् । मदम्याद्य पुनः शीघ्रं समानयत सन्ननाः ॥ ६४ ॥
 तदाज्ञां प्राप्य निर्मल्यं प्रापुस्तौ भेषिभन्दिरम् । शकर स्तम्भनं तेषां तथा शासनदेवता ॥ ६५ ॥

1 पक्षः शत्रुघ्नकथम्, 2 पक्षः शत्रुघ्नकथम्, 3 पक्षः शत्रुघ्नकथम्, 4 [शत्रुघ्न]
 5 पक्षः मन्मथिभ्यः, 6 पक्षः कुम्भम्, 7 कुम्भम्.

६५ खण्डश्रीकथानकम् ।

खण्डश्री भेष्टिनी पृथ भेष्टिना केन हेतुना । सम्पत्त्व ते स्थिर जात कथयाशु मम प्रिये ॥ १ ॥
 भेष्टिने वाक्यमाकर्ण्य स्थिरसम्पत्त्वशालिनः । वगाद् भेष्टिनी स्वस सम्पत्त्वस्थिरकारणम् ॥२॥
 कुम्भलदेवेऽस्ति हस्तिनागपुर परम् । महीधरो नृपस्तत्र भार्या चास्य महीधरी ॥ ३ ॥
 सोमदत्तो द्विजस्तत्र सोमिन्द्र चास्य गेहिनी । सौम्याऽज्यो सुता जाता सौम्यमावा प्रियंवदा ॥४॥
 अन्यदा सोमदत्तोऽपि महाद्वाग्निपीडितः । सोमिन्द्रमाशतो जातो महावैराग्यसमुतः ॥ ५ ॥
 सुगुहाभार्यमासाथ सोमदत्तो विशुद्धधीः । वनू सौम्यया सार्कं भावकोऽणुप्रतान्वितः ॥ ६ ॥
 अस्मिन्नेव पुरे भेष्टी जिनदासो महाधनः । ऋषमोपपदा दासी तत्रिया दम्पिताऽभवत् ॥ ७ ॥
 धर्मवात्सल्यवत् सौम्या सोमदत्तोऽपि माहनः । आनीतो जिनदासेन स्वगृहे स वितिष्ठते ॥ ८ ॥
 अन्यदा सोमदत्तोऽपि प्राल्ताऽऽसुन्धयमालिनः । सुतां समर्पयामास जिनदासस्य धीमतः ॥ ९ ॥
 सौम्यकन्या त्वयाऽज्यस्य जिनदास जिनप्रियः । भावक्यय प्रदातव्या जिनपादाम्बुजालिने ॥ १० ॥
 वनू सोमदत्तोऽपि सस्तरभ्रमणो द्विजः । कृत्वा सहेस्वनां सूता जातो नाके सुरोत्तमः ॥ ११ ॥
 सौम्या सौम्यमतिस्तत्र जिनदासजिनालये । पूर्वां विदधती साध्वी तिष्ठति प्रीतमानसा ॥ १२ ॥
 रूपं शीतं समाजोक्त्य सौम्याया वदधो द्विजाः । याचन्ते तां स्वपुत्रेभ्यो भूयो भूयो मनस्विनीम् ॥१३॥
 जिनदासोऽपि तां तेभ्यो न ददाति मनोहरीम् । मिथ्यादृष्टिकलत्रेण दूषितेभ्यो निरन्तरम् ॥१४॥
 सुकृपाय सुशील्य भावक्यय सुधीमते । सुकृतीनाय दाम्यामि तामहं वोपमार्य सः ॥ १५ ॥
 एके त्रिषु पुरे भूतैः सहस्यसनमावितः । भूतकारैः समं पूतं रममाणो वितिष्ठते ॥ १६ ॥
 अन्यदा भूतमभ्यसो रुद्रदत्तः स माहनः । सौम्यां विलोक्य तां कन्यां भूतकारान् बगौ तदा ॥१७॥
 रूपयौवनसुकायाः कन्यायाः शुद्रधेतसः । एतस्याः प्रबर्नं शीर्यं विधिना विदधाम्यहम् ॥१८॥
 रुद्रदत्तवचः श्रुत्वा भूतकारा वदन्त्यमुम् । भावकेभ्यो ददात्येता नापरेभ्यो वणिक्पतिः ॥ १९ ॥
 यो ददाति न साधुभ्यो ब्राह्मणेभ्यः पुनः पुनः । कन्यकां याचमानेभ्यो जिनदासो जिनप्रियः ॥२०॥
 सस्यसनसुकायाः पौराय कृत्स्नरूपे । मयते भूतकाराय स किं यच्छति तामयम् ॥ २१ ॥
 भूतकारवचः श्रुत्वा प्रतिज्ञां तत्पुरोऽकरोत् । अमुप्याः सौम्यकन्यायाः कर्तव्यं प्रबन मया ॥२२॥
 एवमुक्त्वा ततो देसाद्गत्वा कापटिकः पुनः । रुद्रदत्तो बगामाशु देशमन्यं तदाश्रये ॥ २३ ॥
 अन्यदेशेऽपि परिभ्रम्य माभया भेष्टिनः परम् । कृत्वा हि श्लोक्तं वेपं चैत्यगेहं विवेश सः ॥ २४ ॥
 विलोक्य श्लुक्तं भेष्टी चैत्यगेहे स्थवम्बितम् । इन्द्रभक्तं विद्यायाम्य पप्रच्छेति स तोषतः ॥२५॥
 कुतस्त्वमागतो देशाद्दर्मात्कृतविग्रहः । श्लुक्तं ब्रूहि मे क्षिप्रमिदं संक्षेपतः स्फुटम् ॥ २६ ॥
 श्रुत्वा तद्बर्नं सोऽपि श्लुक्त्रे निबगावमुम् । पूर्वदेशात् समाभातो महाभावकः सप्रितम् ॥२७॥
 समस्तसिद्धधामानि सर्वचैत्यानि च क्रमात् । वन्दित्वा सिद्धमावेन मच्छिद्वस्तुनूदः ॥ २८ ॥
 शान्तिकुन्डस्वरतीर्थेशान् बन्धनिष्क्रमणानि च । बन्धनाथमिह्यमातस्त्वर्द्धकिं च विलोकितुम् ॥२९॥
 श्रुत्वा तद्बर्नं भेष्टी तदुप्याकृष्टमानसः । पूर्वाभिम स पप्रच्छ रुद्रदत्तं पुरस्मितम् ॥ ३० ॥
 आकम्प्य बर्नं तस्य भेष्टिनः स बगात् तम् । अस्मिन्नेव पुरे भेष्टिन् सोमशमाख्यमाहनः ॥३१॥
 तस्यापि सोमगोत्रस्य सोमशर्माऽस्ति माहनी । तत्पुरोऽहं विनीतात्मा रुद्रदत्तो विशुद्धधीः ॥३२॥

- तदभावे मया भ्रेष्ठिन् लोकतीर्थानि गच्छता । जिनधर्मं परो तम्यो बन्धुः सर्वसरीरिणाम् ॥३३॥
 जैने धर्मं परे तम्ये किं गोत्रेष धनेन वा । स्वजनैर्जनकेनापि समैर्मिर्न प्रयोजनम् ॥ ३४ ॥
 १० अथचारी त्वहं मूला प्रवर्षीत्वानि पालयन् । तिष्ठामि सर्वदा भ्रेष्ठिन् कुर्वन् जिननमस्कृतम् ॥३५॥
 स्त्ररक्षयश्च' मूला कौतुकम्याप्रमानसः । जिनदासो जगादैतं धर्मं वाऽपचनान्वितम् ॥ ३६ ॥
 किं त्वया ह्युक्तं स्वामिन् अथचर्यमिदं धृतम् । सर्वकठ न वा श्रद्धिं सांप्रतं मम निमित्तम् ॥३७॥
 जिनदासवच' मूला ह्युक्तो निजगाद तम् । अथचर्यमिदं भ्रेष्ठिन् सर्वकाठ न मे धृतम् ॥ ३८ ॥
 किं तु जैने मया तम्ये धर्मं जनहिते कृतम् । मैत्र्युनेन न मे कार्यं सत्कारार्थवत्करिणा ॥ ३९ ॥
 अथापि जिनदासेन स्त्ररक्ष' कुतूहलत् । पृहीतं सर्वकठं नो अथचर्यं यदि त्वया ॥ ४० ॥
 विषये मद्दे कन्या अथचनी रूपशालिनी । मित्यादर्शनमुक्तेभ्यो न दद्या सा मया सती ॥ ४१ ॥
 ११ सम्यग्दर्शनमुक्तस्य भावकस्य इदामि ते । यदीच्छा विषये तस्मात्कृतं पाणिग्रहं कुरु ॥ ४२ ॥
 भ्रेष्ठिवाक्यमुपात्रित्वं ह्युक्तं प्राह तं पुनः । जिनधर्मं परिप्राप्य कर्षणैर्ययमो मत ॥ ४३ ॥
 पृथक्पथननिर्मुक्तं पुण्यो धर्मसंयुतः । मद्यपाये पुनः क्वे वा क्षिपति स्वं सचेत्न ॥ ४४ ॥
 इत्थं निमदतस्तस्य त्रितीर्था भ्रेष्ठिना सन्ध । परिषीताऽऽमुना सौम्या स्त्ररक्षेन रूपिणी ॥ ४५ ॥
 परिषीतदिने सोऽपि नवकञ्चनपाणिकः । पूतस्वरान् परिप्राप्य जगादैतान् हसन् मुखा ॥ ४६ ॥
 १२ प्रतिज्ञा मवतां मय्ये मया या विहिता तथा । साऽमुना सिद्धिमातीता सन्निवाहविधानतः ॥४७॥
 पूतस्वरैः समं पूतं रममाणो दिवानिष्ठम् । तिष्ठति प्रीतचेतस्त्वे स्त्ररक्षः स पूतकः ॥ ४८ ॥
 विषये तस्युरे वृद्धा मुनिश्चा गणिकश्च तथा । तत्सुता रूपसपत्न्या परा क्लमत्तामिषा ॥ ४९ ॥
 स्त्ररक्षोऽजया सार्धं क्लमयोगान् मनोरमान् । पूर्ववत्प्रमया वाहं मुञ्चानो व्यवृत्तिष्ठते ॥ ५० ॥
 परिषीताऽऽमेतेन पूतेन बहुमायिना । अतशीत्वनि रञ्जन्ती तस्यौ सौम्या स्वमन्दिरे ॥ ५१ ॥
 १३ धनेन पितृवृत्तेन बहुना जिनमन्दिरम् । सहस्रकूटयुगुप्तं क्लमयामास सा तथा ॥ ५२ ॥
 तत्प्रतिष्ठां विषायाश्च तूर्यमङ्गलनिखनैः । बन्धसा सकल लोक सा सौम्या समतपयत् ॥ ५३ ॥
 स्त्ररक्षं मुनिषां च तथा क्लमत्तामपि । सौम्यैतेषां समस्तानां प्राप्य चक्रे निमग्नयत् ॥ ५४ ॥
 पुष्पमासं कृते' कृत्वा पद्मं च मयानकम् । वक्त्रवसावृते ह्युक्ते रविपूर्वाह्वरैर्मुता ॥ ५५ ॥
 भूयानससंयुक्ता रक्षोत्ससमप्रये । मुनिषेभं समादाय इदौ क्लमत्ताक्रे ॥ ५६ ॥
 १४ पृहीतभाक्तेपथ्या' पुष्पताम्रकुम्भोगिन । स्त्ररक्षदाय' सर्वं ययुर्जिनवरकल्पम् ॥ ५७ ॥
 सौम्यया सौम्यभाषेन जिनमक्तिसेमेतया । पृहीतः स कूटस्त्रश्च तथा क्लमत्ताकल्पत् ॥ ५८ ॥
 उच्छाटनं विषायास्त पुष्पमासं तदन्ततः । सौम्या क्रमेण अग्राह पद्मार्गं च स्फुरत्प्रमम् ॥ ५९ ॥
 मुञ्चाफल्समानास्यो स्त्रेठविद्भोऽसितप्रथ' । बन्धु पुष्पमास्यऽऽस्तु तत्करत्सा' स पद्मगा' ॥ ६० ॥
 सुगन्धया तथा चाम्या' दीर्घया पुष्पमास्या । सौम्यया जिनपदात्म्यमार्थितं मक्तिमुक्तया ॥६१॥
 १५ सौम्याऽपि स्त्ररक्षारीन् प्राप्य या निजमन्दिरम् । मोक्षवित्सा विजानेन दानाहारेण चारुना ॥६२॥
 भोजनान्ते च दाम्बूठं इत्या तेभ्यः स्वपाणिना । पुष्पमासं तर्था' सौम्या' इदौ क्लमत्ताक्रे ॥६३॥
 तथा सा पुष्पमासं च पृहीता निजपाणिना । कृष्णसर्पो बभूवेषं इद्या क्लमत्ताऽऽमुना ॥ ६४ ॥
 वृद्धा क्लमत्ता' तत्र नामरथा' स्वमासुक्ता । तत्करात् सर्वमादाय वटे चिक्षेप तं पुनः ॥ ६५ ॥

१ पक्षक इत्यम्, २ अथ चर्यमिदं=चर्यमिदम्, ३ पक्ष पुष्पम् अथ पुष्पम्, ४ पक्ष पुष्पम् अथ पुष्पम्, ५ पक्षक विष्णुसिधय, ६ अथ उच्छाटनं ७ पक्ष कृते=कृते, ८ पक्ष पुष्पम् अथ पुष्पम्, ९ पक्ष चर्यमिदं

विपय्याससमस्त्राङ्गी विह्वलीमृतमानसा । पपात निष्क्रिया वेगात् तदा कामलता मुवि ॥ ६६ ॥
 तत कामलतां दृष्ट्वा निबेष्टीमृतिप्रहासम् । वसुमित्रा जगौ लोकं वाप्यविद्रुतश्रेषणा ॥ ६७ ॥
 मस्तुता सौम्या लोका सपत्नीमत्सरेण च । सृतिं नीता विना कर्षात् सर्पापणविधानतः ॥६८॥
 ततस्तद्वाक्यतः सौम्या दृष्ट्वा कामलतामिमाम् । नागदण्डं तमादाय घट प्राप्य नृपान्तिकम् ॥६९॥
 तद्दृष्टान्तं परिश्रय सौम्यां प्रपञ्च मूपतिः । किं कारणमियं प्राप सृतिं कामलता वद ॥ ७० ॥
 मृषालवचनं श्रुत्वा जगौ सौम्याऽपि तं विभुम् । नाह जानामि रावेन्द्र किन्तु मझारतीं गृणु ॥७१॥
 एताभ्यां घटमप्यस्यां पुष्पमाला मनोहरा । आनीता मक्षितस्त्रामिजिनाङ्गी पूजितौ मया ॥७२॥
 जनन्या सह गच्छन्त्या स्वगृहं जिनमन्दिरात् । मयैका पुष्पमालाऽस्या देवशेषा समर्पिता ॥७३॥
 राजन् कामलताया हि श्रेया दद्या मया यदि । वसुमित्रा वदत्येषा मस्तुता मक्षिताऽहिना ॥७४॥
 दन्दशूकेन दष्टेयं मन्यतेन यदि स्फुटम् । वसुमित्रैव जानाति न किञ्चिद्वैश्यह प्रभो ॥ ७५ ॥
 हितं समस्तबन्तुम्यो जिनधर्मं प्रजानती । एतस्स कर्मणो राजन् कारिणी न मवाम्यहम् ॥ ७६ ॥
 अत्रान्तरे फणी भीमो घटादादाय वेगतः । समास्वितस्य मूपस्य दर्शितो वसुमित्रया ॥ ७७ ॥
 सौम्यामतेन मृषाल भीमेनानेन भोगिना । दद्या सृतिं परिभ्राष्टा मस्तुता घववहमा ॥ ७८ ॥
 एवं निगम्य 'मुक्षोऽहिनेन्द्रपुरतोऽनया । कञ्चकासेन' हस्तेन गृहीतः सौम्याया लघु ॥ ७९ ॥
 सर्पो गृहीतमात्रं सन् पञ्चवर्षसमुज्यता । बभूव पुष्पमालेयं सौम्याहस्ते मनोहरे ॥ ८० ॥
 गृहीता पुष्पमालेयं तदानीं वसुमित्रया । भीमो मुञ्जगमो जातो मापिताशेषबन्तुकः ॥ ८१ ॥
 सौम्याया स्त्राक्रामुष्टा मन्दा कामलता तदा । विपवेगपरित्यक्त्वा समुत्ससौ समान्तरे ॥ ८२ ॥
 दृष्ट्वाऽऽश्चर्यमिदं राजा वसुमित्रां पुरस्विताम् । सत्येन भावितां कृत्वा प्रपञ्चेति कुतूहली ॥८३॥
 त्वयेदं चेष्टितं मेरे कृतं वा यदि वाऽकृतम् । यथा स्वरूपतो जातं सत्यं वद यथापयम् ॥८४॥
 मूपेन्द्रवचनं श्रुत्वा वसुमित्रा जगौ नृपम् । मया नीतो घटस्योऽहिः सौम्यावधनिमित्ततः ॥८५॥
 न मक्षिताऽमुना सौम्या धर्मेण परिरक्षिता । मस्तुता वठनं कृत्वा कोपतो मक्षिताऽहिना ॥८६॥
 अथ पत्तनदेवीमिदं दृष्ट्वाऽऽश्चर्यमिदं तदा । परं वचनं समुद्रुष्ट गगनस्वितमूर्तिभिः ॥ ८७ ॥
 अहो शीतमहो सत्यमहो धैर्यमहो गुणः । जिनधर्मे परं भक्तिः सौम्यायाः शुद्धचेतसः ॥ ८८ ॥
 इत्यमासाप्य देवीभिर्निरेक्ष्य समाऽन्तरे । पातित्वा पुष्पवृष्टिभ्यः सौम्याया मस्तुकोपरि ॥ ८९ ॥
 दृष्ट्वाऽस्तिशयमीच्छ्य स्वदत्तो नरेभ्यः । जिनदासादयः सर्वे जिनधर्मपरययाः ॥ ९० ॥
 नीवितं अपठं ज्ञात्वा धनयौवनसपदा । शीघ्रां वैगम्भीरीं धीरा धर्मेष्टेनान्तिके द्रुपुः ॥ ९१ ॥
 तथा नागरिक्य नासौ वसुमित्राऽपि मक्षितः । परां भावकतां प्राप्ता नूनं कामलतादयः ॥ ९२ ॥
 खण्डभीः श्रेष्ठिनं भूते स्वमार्यापरिवारितम् । मदाविस्मयसंपन्ना मक्षिद्व्यतनूत्सा ॥ ९३ ॥
 शीतसंशोषणं श्रुत्वा देवतापूजनं तथा । 'पुष्पमालाऽमर्वाद्वाहेर्मापणाकृतिधारिणः ॥ ९४ ॥
 जिनमक्षितसमेतायाः सौम्यायाः स्त्रिरचेतसः । दृष्ट्वा सम्यक्स्वभापन्नं स्त्रियतां मम बह्वम् ॥९५॥^{११}

॥ इति श्रीसौम्यायाः श्रेष्ठिणीसदार्थानसहितखण्डभीकधानसम्यक्स्वकारण
 दृतीयाध्यायकथानकमिवम् ॥ ९५ ॥

•

1 पपञ्च भक्तिः कुञ्जयम्, 2 पञ्च मुक्षो हि नरेन्द्र, 3 [कञ्चकासेन], 4 [मापिताशेषः],
 5 पपञ्च पुष्पम् अ कुञ्जयम्, 6 पपञ्च पुष्पम् अ कुञ्जयम्, 7 पपञ्च भक्तिः कुञ्जयम्, 8 पपञ्च पुष्पम् अ
 कुञ्जयम्, 9 [उपवचनं], 10 पपञ्च निष्क्रिययम्, 11 अ omits इतिजी, 12 पपञ्च add संशयम्,

६६ विष्णुश्रीकथानकम् ।

- विष्णुश्रीः श्रेष्ठिना प्रोक्ष्य सम्यक्त्व केन हेतुना । स्खित्वं ते समापातं प्रिये त्वं ब्रूहि मेऽपुनः ॥१४॥
 श्रेष्ठिवाच्यं समाकर्म्यं विष्णुश्रीः श्रीसमप्रमा । जगाद स्खिरसम्यक्त्वं स्वस्व कान्तस्व कौतुकत् ॥२॥
 विपये वत्सकावत्यां नृपोऽस्मात्प्रित्तवत् ॥ तद्गार्थां च महादेवी बभूव प्रीतिक्रिषी ॥ ३ ॥
 • सोमश्रीरस्व चामात्यो विमलदिमतिः प्रिया । रूपयौवनसपद्मा कृत्रविज्ञानकोविदा ॥ ४ ॥
 विष्णुश्रीरिमात्यो हि वनधान्यादिसंसृतः । इदाति सूत्रकण्ठेभ्यो भोबनाच्छादनादिकम् ॥ ५ ॥
 समाधिगुणनामार्यं योगी माद्योपवासगः । सोमभियो वामात्यस्व पर्यटन् गृहमाययौ ॥ ६ ॥
 विद्यार्षमायतं साधुं स्वगृहं वीक्ष्य दुर्बलम् । सोमभिया समुत्पाय धृतो योगी सुमक्षितः ॥ ७ ॥
 अद्यादिगुणमुक्तेन तनामात्सेन साधवे । इत्था विद्या सुस्त्रिषाय भीर्षयकेन मक्षितः ॥ ८ ॥
 • बन्धितोऽनेन भावेन स्वदानफलमभुते । एवं निगद्य श्रुद्धात्मा निर्ययौ तद्गृहपरम् ॥ ९ ॥
 तद्गृहनिर्मते साधौ तपोऽगारे तपोधने । गृहेऽस्मात्प्रिया पञ्च बभूवुः श्रुद्धचेतसः ॥ १० ॥
 वसुधातु पपातोषैः पुष्पवृष्टिस्तथाऽमलः । श्रिगुणोऽसि वधौ वातो दम्भो हुन्तुमिरम्परे ॥ ११ ॥
 बहो वानमहो वानं देवानां प्रीतचेतसाम् । विचेर्ययने वानो मनभ्रोऽसुखात्का ॥ १२ ॥

तथा श्लोकम्—

देवदुन्दुभयो नेतुः सुरमिः पवनो वधौ ।

वपतद् वसुधारा च पर्यन्ती नमःस्तुम् ॥ १३ ॥

- द्विपदा खलु क्त्रेवस्तु तिस्रोऽपसहिता स्मृता । तीर्थकण्ठेषसाधुनां वसुधारेति कीर्तिता ॥१४॥
 शिरःकम्पाकुटिस्त्रोदैर्हस्तभ्रमपनिसनैः । साधु साध्विति देवानां पुष्पवृष्टिः प्रपातित्वा ॥ १५ ॥
 आभार्यपञ्चकं दद्यात् स्वगृहे मुनिदानतः । वामात्यो विस्मितस्त्वान्तः प्रदम्भो प्रीतमानसः ॥ १६ ॥
 • वेदवेदाङ्गमुक्तानामभिहोत्रविधानतः । इत्थं यथेच्छितं वानं प्राद्यवानां मया भूयम् ॥ १७ ॥
 परिश्रमकर्मवानां कृत्तव्यकृत्कामातिनाम् । यथेष्ट वानमन्येषां दत्तमस्मात्प्रित्तरत् ॥ १८ ॥
 ईच्छोऽतिशयो लोके न मे वात्स कदाचन । सत्त्वानां पुष्पमुक्तानां न किञ्चिदुत्तमं भवत् ॥१९॥
 एव विचिन्त्य श्रुद्धात्मा तोषकण्ठकिताङ्गकः । मयौ श्रमं तदाऽमात्यो विवेकी बोधमेति हि ॥२०॥
 श्रमं प्राप्य ततोऽमात्यो यत्किनिमैरमानसः । यत्था समाधिगुणान्तं नत्वा प्रपञ्च तं त्विदम् ॥२१॥
 • कनकप्रसूतिव नमो रथो दासी मही गृहम् । कन्या च कपिल येतुर्दृष्ट वानानि सन्ति वै ॥२२॥
 इच्छाप्येतानि वानानि मया इच्छानि यत्ततः । माहनेम्यस्तपस्विभ्यो न श्रेष्ठोऽतिशयो महान् ॥२३॥
 श्रुत्वाऽस्य वचनं मुग्धं भगौ साधुरिम पुनः । साधुप्येतानि वानानि न भवन्ति महीतले ॥२४॥
 आहाराभ्यं शान्ताभ्यामौपस्य प्रदानकम् । अत्येतानि वानानि समतानि मनीषिणाम् ॥ २५ ॥
 उच्छमाहारदानस्य माहात्म्यं श्रुत्सममतम् । आकर्ष्यैकचित्सेन कथयामि त्वेच्छम् ॥ २६ ॥
 • नकुतो वशवाटस्य इत्थं वचनममकीत् । न सङ्गप्रसवतुल्यो हि वशो बहुसुवर्षकः ॥ २७ ॥
 इत्थं श्रुत्समनोहारि मद् साधुकथानकम् । गृह्णु स्वमेकचित्सेन निमदामि त्वापुना ॥ २८ ॥
 इच्छिपापबदेऽस्मिन् विन्यानाम महानरी । तपटे त्मेकचित्स्यात् विन्यातपुत्रं परम् ॥ २९ ॥
 सोमप्रमाः प्रमुखाश्च बभूवुः जनविश्रुतः । सोमप्रमा प्रिया चास्य सुतरां तन्मवाःप्रिया ॥ ३० ॥

मयायं मूपतिमक्ष्या तत्पुरासङ्घमूतले । मखं सुवणनामान चकार प्रीतमानसः ॥ ३१ ॥
 क्रियमाणे मखे विप्रैश्चाद्यप्येभ्यो मुहुर्मुहुः । आदिमप्यावसानेषु ददाति क्लृप्तं नृप ॥ ३२ ॥
 मय तन्मखशास्त्रज्ज्जे विश्वमूर्ति प्रियवद । तापसो लोकविख्यातो वसति प्रीतमानस ॥ ३३ ॥
 शिखिरे स्वम्भृत्स्याज्य तापसो खीवति स्फुम् । प्रीप्ये कपोतवृत्त्या च चक्रवृत्त्या घनागमे ॥ ३४ ॥
 सफून् कपोतवृत्त्याज्यमानीप अत्मर्दितान् । चक्र चतुर पिण्डान् सममागान् स तापस ॥ ३५ ॥
 हुत्वा तत्पिण्डमेक च विप्रमानो स तापस । प्रतीक्षतेऽनिधीन् मत्स्या समीपस्वितपिण्डक ॥ ३६ ॥
 मय मासोपवासस्य सिद्धितामघनामकः । आजगाम क्रमाद् भ्राम्यंस्तद्दृष्ट यतिनायकः ॥ ३७ ॥
 दृष्ट्वा स्वामन्दिर प्राप साधु मक्तिपरायण । नत्वा मुनि समुत्थाय तिष्ठ खं मद्भे मुने ॥ ३८ ॥
 स्वापयित्वा तर्कं साधुं ब्रह्मादिगुणसमुत् । सफूपिण्डं ददावेक साधवे तापसस्तदा ॥ ३९ ॥
 तस्मिन् मुक्ते पुनस्तेन स्वस्य पिण्डोऽपि योपितः । पिण्डद्वयं वितीर्णं तद्भुक्तेन साधुना ॥ ४० ॥
 मोक्षनान्ते प्रदायास्य चासीर्वाद मुनीश्वर । तन्मन्दिराजगामान्नु मन्दमन्दगतिक्रिय ॥ ४१ ॥
 ततो विनिर्गते साधौ संतोषस्थितचेतसि । आश्चर्यपम्बक जातं वसुधावदि तद्भे ॥ ४२ ॥
 दृष्ट्वाऽऽश्चर्यमिदं निप्रा राजाऽपि बहुविस्मय । सुवर्णमखमाहात्म्याज्जन्तमागुत्सदात्म्यम् ॥ ४३ ॥
 यावद्भङ्गन्ति रत्नाना समूह नृपमाहना । तावदङ्गारसंचात कृप्यवर्षो बभूव सः ॥ ४४ ॥
 प्राद्यान्वङ्गारतां दृष्ट्वा रत्नानि नरनायकः । विश्वमूर्तिगृहे प्राप आश्चर्यैरिति निश्चित ॥ ४५ ॥
 सुवर्णपद्मसामर्थ्यापदि रत्नानि माहना । सजातानि ततोऽङ्गारा नाता किं वदतेति मे ॥ ४६ ॥
 निश्चम्य मूपतेर्वाच्यं नकुठः प्राह त पुन । सुवर्णपागतो नैवा रैषाव पक्ता प्रभो ॥ ४७ ॥
 पतिता वसुधारेष नरेन्द्र मुनिदान्तः । विश्वमूर्तिगृहे नूनं पम्बवर्षसमुत्पद्य ॥ ४८ ॥
 न मुक्कमिदमादातुं विश्वमूर्तिघनं तव । मिद्यादानसमुत्पद्य तत्पुण्यकृतक्षणम् ॥ ४९ ॥
 भ्रुत्वाऽस्य भारती राजा तर्पं विस्मितमानस । विश्वमूर्ति जगारेदं संजातपनसचयम् ॥ ५० ॥
 बहं बहुसुवर्णस्य यश्चस्वार्थं ददामि ते । मुनिमिद्याफलस्यापि विश्वमूर्ते द्वि देहि मे ॥ ५१ ॥
 एवं प्रचोदिते तेन भूमजा तोपकारिणा । नेष्टं मनामपि स्पष्ट तदानीं विश्वमूर्तिना ॥ ५२ ॥
 तेन क्रय्येण दानानि स्वर्णदीनि दद्यापि च । सामान्याहारदानेन न मन्थि घरात्के ॥ ५३ ॥
 बभयदिप्रदानम्य माहात्म्यं गृणु सांप्रतम् । कृषयामि समासेन तव धर्मं चिकीर्षित ॥ ५४ ॥
 य सौवर्णं नगापीडं ददासि सकृदां घराम् । जीवितं च तथैकस्य तत्फलेन समं न तत् ॥ ५५ ॥
 स्वर्णगोमूमिदानानि य परस्मै प्रयच्छति । जीवितं च तथैकस्य तत्फलेन समं न तत् ॥ ५६ ॥

तथा शोकम्-

यो दद्यात् कश्चनं मेरुं कृत्स्नां चापि वसुधराम् ।
 एकस्य जीवितं दद्यात् फलेन न समं भवेत् ॥ ५७ ॥

हिरण्यदानं गोदानं मूमिदानं तथैव च । एकस्य जीवितं दद्यात् फलेन न समं भवेत् ॥ ५८ ॥
 एतदेऽप्यदानस्य माहात्म्यं कथितं मया । बभुना शम्भुदानस्य कृषयामि समासकः ॥ ५९ ॥
 विशेष नीयमानोऽङ्घ्रिः पाण्डुरीको जगद सः । यो गुणं योपितां स्याति च चिरं तस्य जीवितम् ॥ ६० ॥
 गुरुत्प्यहं चैकं च सिष्याय प्रयच्छति । घरायां तदनं नाम्नि यद्वितीर्षानुषी भवेत् ॥ ६१ ॥

1 [एकम्] 2 एक इत्येवैवै 3 [कृत्येऽपि विस्मित] 4 अ सुवर्णपापक 5 पपत्र श्रिभिः
 पुन्यम् 6 [कृत्येऽपि] 7 अ पपुरीके

तथा चोक्तम्-

नीयमान' स्वपथेन नागः पञ्चरिरप्रवीत् ।

यः क्षीर्वा गुह्यमाख्याति तदन्त तस जीवितम्' ॥ ६२ ॥

एकमप्यक्षरं यस्तु गुरुः क्षिप्ये निवेदेयेत् ।

शुविम्यां नास्ति तद्रम्यं यदत्वाञ्जुषी भवेत् ॥ ६३ ॥

- अस्माभिः शान्तरानस्य ग्राह्यात्म्यं कथितं तव । अधुनौपघदानस्य तद्दामि समासत ॥ ६४ ॥
 औषधं यो हि साधुम्यो रोगार्तेभ्यः प्रयच्छति । स जीवति निरातङ्गो बन्मान्तरश्रतेष्वपि ॥ ६५ ॥
 अत्यार्येतानि धान्यानि प्रशस्तानि भवन्ति ह्यै । नान्यानि गोघनादीनि गुणक्षरीषि देहिनाम् ॥ ६६ ॥
 अग्रेष्वेष्टिरभ्यानि भोजिताद्यानि भक्षितः । विनमुष्टिस्य देयानि पुष्यहेतुनि देहिनाम् ॥ ६७ ॥
 ४० देपादेयच्छ भुत्वा विनघर्मं च भक्षितः । हृद्ये यत्नं सोमभ्रीर्लेकधर्मपण्युषः ॥ ६८ ॥
 शृङ्गादिदोषनिर्मुक्तं सम्बन्धं मेरुनिबन्धम् । अजुप्रतानि सर्वाणि गुणशिष्टाप्रतैरमा ॥ ६९ ॥
 यद्गु मांसं सुर्यं हित्वा तथा पञ्चम्यदिकम् । समापिगुह्यसामीप्ये जग्राह्यं विष्टयधी ॥ ७० ॥
 नत्वा मुनिं पुनः प्राह सोमभ्रीर्मच्छित्तरः । यावजीवं न ह्यहमि ङोहृष्यन्न मुनीश्वर ॥ ७१ ॥
 नत्वा मुनिपदद्वन्द्वममात्तं प्रीतमानसः । स्वमन्दिरं जयामासौ विनघर्मविमुषितः ॥ ७२ ॥
 ४१ क्षुरिकं क्राष्टनिर्माणां स्रष्ट क्राष्टमयं तथा । स्रष्टेऽन्तं' स चादाय नृपं गच्छति सेवया ॥ ७३ ॥
 अन्यथा मस्सरोपैतैः पुरोहितमहर्षैः । क्राष्टस्रष्टादिष्वि वार्थं मूस्यास निवेदिता ॥ ७४ ॥
 अमस्योऽप्य महाराज क्षुरिकं क्राष्टनिर्मिताम् । स्रष्ट च क्राष्टनिष्पन्नं क्रोष्टमभ्यव्यवस्थितम् ॥ ७५ ॥
 गायत्राऽऽज्यस्य दुष्टात्मा स्रष्टवपरिवर्जितः । भवन्तं सेवयाऽऽप्सति मह्यसामन्तपुषितम् ॥ ७६ ॥
 निश्चम्य तद्भूतो राजा क्रोष्टास्यनिर्दिष्टः । भन्तर्महर्षीवाप्तुं पुष्टोपासौ सत्यय सः ॥ ७७ ॥
 ४२ कवामन्यापदेशेन विधाय सदसि स्थितः । पत्यति स्म निबं स्रष्टमिन्दीवरनिभं पुनः ॥ ७८ ॥
 ततः क्रमेण चान्येषां कृताव्यानि महीसुत्रात् । तदा विष्टेकवामास स्रष्टया परवीपतिः ॥ ७९ ॥
 ततः सोमभियं राजा जमान हृदि क्रोष्टवान् । पत्याम्यहं हृतं यत्र त्वं मे स्वमसिर्मय ॥ ८० ॥
 नेत्रस्य चचाः भुत्वा निघन्तं चिष्टोपिनः । सोमभ्रीः श्रावकः कृत्वा हृदि पञ्चमस्रुक्तिम् ॥ ८१ ॥
 स्रष्टमभ्यस्तित्वासास्य महीपात्स्य रोषिणः । स्रष्टं समर्पयामास क्रोष्टमभ्यस्तितं निजम् ॥ ८२ ॥
 ४३ आदाय कृत्वाऽऽज्यस्य कृताय मामुरप्रमयः । ज्ञातकर्म नृपं क्रोष्टात् समामप्ये व्यवस्थितः ॥ ८३ ॥
 ततो निजप्रभाश्रातैर्भोक्तमानो नमोषयम् । मन्धत्स्रो जन्मार्थं रविर्वा मामुरप्रमय ॥ ८४ ॥
 तथिर्बिष्टकरो राजा कृत्वापागतमानसाः । पूर्णोक्तसपिचारीनां प्यालुत्येके मुह्यन्त्यसौ ॥ ८५ ॥
 ततः सम्यान् जयामासौ नेत्रोऽसिक्त्रस्रष्टा । तोयद्वेषानधीरेष वचसाऽऽज्यमीशुपा ॥ ८६ ॥
 क्रैबिन्ममोहितं पूर्वमाश्रयो महत्त्वमपिः । स्रष्टपेत्तुं समत्वाय स्रष्टं क्राष्टमयं तदा ॥ ८७ ॥
 ४४ मयाप्रपन्नतो' दुष्टः सोमभ्रीस्वत्समीपकम् । चागच्छतीह सेवया पत्यतेमसि स्रष्टः ॥ ८८ ॥
 महीपस्त्वचः भुत्वा सोमभ्रीर्मपतिं जयौ । गृहीतं प्रत्येकं हि मुह्यार्थे भयेच्छयम् ॥ ८९ ॥
 संप्रहो ङोहृष्यन्नानर्भमृतम् भूत्तः । यावजीवं न कर्म्यो मया त्रेषा नरापि ॥ ९० ॥
 यदेषिः कथिता वार्थं तव भविपुरोहितैः । साऽपि सत्यसमुत्ता मन्त्रिरेवनिषाधिपिः ॥ ९१ ॥

अरवास्या कृपागेन दाक्षिणीमापितेन च । नक्तंदिक्मह कर्तुं सेवामायामि ते विभो ॥ ९२ ॥
 सोमप्रियो वच भ्रुत्वा मन्त्रिणं प्रीतिकारिणम् । जिनधर्मं दद्यात्ता पूजितोऽयं नरेण्डिना ॥ ९३ ॥
 तथा नगरदेवीमिं संप्राप्य नृपमन्दिरम् । मष्पिमर्मविनिर्माणे स्थापितः सिंहविष्टे ॥ ९४ ॥
 अष्टपदमयैः कुम्भैस्तथा मष्पिमयैरपि । स्वच्छनीरमरोपेतैरभिषिक्तं समङ्गत्म् ॥ ९५ ॥
 ततो नगरलोकेन सर्वेषामपि श्रुमन्कितम् । पूजितः सुकृतं मष्पी सोमश्री सवसपदा ॥ ९६ ॥
 दृष्ट्वा तदमर्माहास्यं नरा नरवरादयः । जिनसेनगुरोरेन्दे मोक्षार्थं ते प्रवदन्त ॥ ९७ ॥
 अन्येऽपि बहुवस्तत्र सम्यक्त्व प्रतिपद्यते । नरा विस्मयमासाद्य जिनधर्मं प्रोपदिरे ॥ ९८ ॥
 विष्णुश्रीं श्रेष्ठिनं प्राह जिनदासं मम प्रभो । दृष्ट्वाऽतिशयमेतस्य सम्यक्त्व स्मिरत्वमितम् ॥ ९९ ॥

॥ इति श्रीभगवत्सोमश्रीदृष्टसम्यक्त्वदर्शनबहुहिरण्ययागान्तर्गत
 कथामङ्गितविष्णुश्रीदृष्टसम्यक्त्वचतुर्थकथानकमिदम् ॥ ६६ ॥

६७ नागश्रीकथानकम् ।

नागश्रीं श्रेष्ठिना पृष्ट्वा तुरीया रमणी तदा । सम्यक्त्वं ते कृतो जातं स्मिर मे वद सांप्रतम् ॥ १ ॥
 श्रेष्ठिवाक्यं समाकर्ण्य नागश्रीनिर्बगावमुत् । यथा मे स्मिरसम्यक्त्वं जातं शृणु वदामि ते ॥ २ ॥
 कृष्णीजनपदे रम्ये वाणारक्षां पुरि प्रभु । जितशत्रुमूढस्य स्वर्षचित्रा प्रिया प्रिया ॥ ३ ॥
 तस्सुता मुष्णिकका नाम कुमारी रूपराजिता । अत्यन्तवहमा पित्रोस्तद्रूपद्वयवेषेतसो ॥ ४ ॥
 बालकवटे विष्टेकथैतां सुत्स्वामश्चपतत्परम् । ऋषमश्रीभगादार्यां तद्वात्सल्यसमुपयता ॥ ५ ॥
 सृष्टिकामश्रुषे होषो विद्यते पुत्रि निश्चितम् । श्रुष्टिवीक्ययजीवानां हिंसन स्वभ्यतामिदम् ॥ ६ ॥
 अर्षिकवाक्यमाकर्ण्य मुष्णिकका धर्मतत्परा । चक्र नियमं तस्या सृष्टिकया विष्णुदधी ॥ ७ ॥
 सृष्टिकया परित्यागे तदा मुष्णिकका कृते । देवकन्यासम जात तच्छरीरं मनोहरम् ॥ ८ ॥
 तत्तत्सां ते समाढोक्य तद्रूपद्वयवेषेतसः । याचन्ते मूर्तिं मूपास्त्रेभ्यो दातु स नेच्छति ॥ ९ ॥
 अन्यदा भगदत्तास्य स्कन्धावातर मूयसा । वाणारक्षीं स्तोभासौ सर्वतो मेदिनीपति ॥ १० ॥
 देहि मे मुष्णिककामिख्यां जितशत्रो कुमारीकम् । वर्षराज्यं च मूपात्त नान्यथा गतिरस्ति ते ॥ ११ ॥
 एवं निगद्य त दत्त भगदत्तो नरेभर । जितशत्रुसमीपं च प्रजिषाय स्वराजितम् ॥ १२ ॥
 दत्त क्रमेण संप्राप्य तद्दत्तान्तममापत । स्वसुतायाचनं ज्ञात्वा जितशत्रुं कुर्वं ययौ ॥ १३ ॥
 दत्तनिर्मल्लसं कृत्वा प्रापन्व निजनायकम् । जितशत्रुं पुराच्छीघ्रं निर्ययौ संसुगं प्रति ॥ १४ ॥
 दत्तवार्ता परिज्ञाय सनद्य सकळं बळम् । तत्सन्मुखममीयाय भगदत्तश्चमूसमम् ॥ १५ ॥
 अथ सुदं वमूहोम वीरजातपरामवम् । सैन्यद्वयस्य कन्याऽर्षं बीजं सुदस्य योपितः ॥ १६ ॥
 पातितो वाजिना वाजी करिषाऽपि कृती महान् । रथिकेन रयसोऽपि पदक्रेऽपि पदादिना ॥ १७ ॥
 'तुराङ्गहेस्तैस्तुर्नितान्तं गजगन्धितैः । रथाङ्गचमपीत्वारैः पदास्तिगच्छगन्धितैः ॥ १८ ॥
 रणतूर्यनिनाहेन धरागगननादिना । कर्षोऽपि पतितं मूषै भूयते' न परस्परम् ॥ १९ ॥
 एवं महति सजाते सप्राप्ते जनसंघष्ये । रणात् पक्षयनं चक्रे जितशत्रुर्भितोऽसुना ॥ २० ॥
 अन्तपुरं समस्य च मयवेवितविग्रहम् । जितशत्रुमतेनाद्य शत्रुमीते पत्त्रपितम् ॥ २१ ॥

- सिता सुतां सम्राज्य किञ्च गच्छति वेद्यत । गन्तुमिच्छति सा मातो मूयो मूयोऽपि चासिता ॥१२४॥
 यन्मयोपरिचितं किञ्चिच्छुमाश्रमफलोत्तरम् । प्राप्स्यामि तदहं तात गच्छ त्वं भवमत्र ते ॥ २३ ॥
 पुत्रीपचनमाकर्म्म्यं भीरत्त्वसहितं तथा । जितशत्रुर्जगादैतां चाप्यविभ्रुतलोचनः ॥ २४ ॥
 एक्यकिनी विद्यायात्र यवतीं मदनप्रियाम् । गन्तुं किं मुच्यते पुत्रि प्रस्तावेऽत्र मयावहे ॥ २५ ॥
 श्रुत्वा सितुवचं कन्या स्मिरचिता बयाबधम् । व्रततः पुच्यते वामे कोऽपि रक्षां करिष्यति ॥२६॥
 महापराक्रमोपेतं प्रतापी बहुसैन्यकः । यवसिक्करसंसच्छे' मानुष्य स्वबलरिः ॥ २७ ॥
 तस्माद् मनामुत स्थानात् प्रापसंरोहक्यरिण । सुतावचनतो यातो जितशत्रुर्भेषितम् ॥ २८ ॥
 स्मृत्वा जिननमस्करं प्रत्यास्थान् च पाठिष्य । सभिकस्यं स्मिरस्थान्तरूपप्रभितप्रिया ॥ २९ ॥
 वैरिदक्षिणं यात्वा ययवत्सल पश्यताः । गङ्गाह्रदं विवेशार्यं बज्रदेवीव मुञ्चिता ॥ ३० ॥
 गङ्गाह्रदं विशन्त्या द्वि तथाऽस्या भीरुपेतसः । एक्ये कल्पमविहीपो हरो गेह बभूव सः ॥ ३१ ॥
 गङ्गाह्रदं प्रविश्येवं बलकच्छोक्तमीषणम् । तस्यै मुच्येन निरमथा भीतिवर्जितमानसा ॥ ३२ ॥
 मगरक्षोऽपि भूपाठस्तद्रूपद्वतमानसः । विशन् गङ्गाह्रदं देव्या सम्मितस्तच्छटे स्मितः ॥ ३३ ॥
 ततः प्रमातकच्छे च सर्वलोकेन मूपति । निभेदस्तमितो ष्यो देव्या सुरसरिजले ॥ ३४ ॥
 ज्ञात्वा वृष्टान्तमेकस्य मिच्छितं सकच्छे वनः । तदन्तःपुरमप्यार वचान्तमतिविद्वत् ॥ ३५ ॥
 वन्तसुरं शूचाप्रसक्तं चाप्यविभ्रुतलोचनम् । पतिमिच्छां कृताकन्द बयाभे मुञ्चिताऽमरम् ॥ ३६ ॥
 हृदयेहाह् विनिःसृज्य तदाऽन्तःपुरवाक्यत । जगद् मुञ्चिता वाक्यं करुणाहृतमात्सा ॥ ३७ ॥
 वेन देवम देव्या वा मनुष्येणापि केनचित् । श्रुतिहार्मं कृतं मेऽयं स मूप मुच्यतु हृतम् ॥ ३८ ॥
 तदावचनतो नृपो मुच्छे बज्रदेव्या सुरेण वा । बभूव विस्मितस्थान्तो विशम्भीकृतपेतनः ॥ ३९ ॥
 सिंहासनस्थितां कृत्वा मुञ्चितां सुरसाः सुराः । क्षीरोदवारिणा तस्याः प्रचक्रुरभिवेषणम् ॥ ४० ॥
 वामिषेक्यवसाने च मुञ्चिता पुञ्जिता सुरैः । स्मिरचिता गुणाचरा सृष्टिक्रमस्तथास्मिनी ॥ ४१ ॥
 वज्रान्तरे विनीतात्मा यमरक्षो नरेवरः । दम्भौ विस्मितचेतस्त्रो मुच्छमानमहीपरा ॥ ४२ ॥
 बाहो रूपमहो क्षीरमहो वैर्महो वचः । एतसा करकन्याया मान्यासामत्र योनिताम् ॥ ४३ ॥
 एवं विचिन्त्य संप्राप्य तत्समीपं नराधिपः । मूयो मूयो नर्ति कृत्वा चक्रेऽस्ता द्वि क्षमापणम् ॥४४॥
 ततः सा पुञ्जिता बाहं मगरक्षेन पीडिता । तस्सामन्तैरपि स्पष्टं तत्सचनजनेन च ॥ ४५ ॥
 सुतामाहात्म्यमाकर्म्म्यं जितशत्रुस्त्वयन्वित । आबमाग्रान्तिकं तस्या समस्तान्तःपुरेण सा ॥ ४६ ॥
 यमरक्षो मरेन्द्रोऽपि वैराम्बाहितमानसः । तथा क्षमापणं चक्रे मृशुत्वा जितशत्रुणा ॥ ४७ ॥
 प्रदाय सकर्तं रम्यं स्वसुताय जितेन्द्रिय । जितशत्रुर्विदानशो मगरक्षोऽपि मूपति ॥ ४८ ॥
 बन्वोऽपि मूपसंपाद्ये योमनिसुहृद्वानसः । दक्षी देयम्बरी रीक्षां वमसेनान्तिके मुदा ॥ ४९ ॥
 केचित् सम्पत्स्वपूर्णाणि प्रदान्यादाय मच्छित । वग्नुनि जावक्य जात्य जिववर्मपरतयाः ॥५०॥
 मुञ्चितायवत्सः सद्यो महावैरग्यसंमत्ता । श्रुपमभीसमीपे द्वि बभूवुरर्धिका' पता ॥ ५१ ॥
 मुञ्चिताप्रतिहार्यं च निजेक्य सुरनिर्मितम् । चाताऽसि दृष्टसम्पत्सा भेष्टिन् मे कवितं तव ॥५२॥
- ॥ इति श्रीजितशत्रुनृपमुण्डिताक्यकुमारीसृष्टिकाभक्षणनियमकरण
 दर्शाननागभीहृदसम्पत्स्वपञ्चमकयामकमिदम् ॥ १७ ॥

६८ पद्मलताकथानकम् ।

मार्या पद्मलतामिख्या पद्मनी भेष्टिना पुनः । ऋतुकेन हि संघ्न्य स्थिरसम्यक्त्वकरणम् ॥ १ ॥
 भेष्टिवाक्यं समाकर्ण्य जगौ पद्मलताऽप्यमुम् । स्थिरतां येन संप्राप्तं सम्यक्त्व मम तच्छृणु ॥ २ ॥
 बह्वक्षस्यजनान्तेऽस्ति चम्पाऽऽख्या नगरी शुभा । अस्मां नराधिप श्रीमान् दन्तिवाहननामकः ॥ ३ ॥
 ममूलास नरेन्द्रस्य महादेवी मन प्रिया । विनयाचारसपत्न्या शोकरज्ज्वा विनयादिकम् ॥ ४ ॥
 अस्मिन्नेव पुरे भेष्टी विपते वनसंभ्रुतः । ऋषभोपपदो वक्षस्वस्य पद्मावती प्रिया ॥ ५ ॥
 सम्यग्दर्शनसपत्न्या पद्मभ्रीसमविभ्रमा । पद्मभ्रीरमवत् पुत्री त्वयो प्रेमालुरक्तयो ॥ ६ ॥
 बुद्धदासोऽपवत् तत्र भेष्टी बाह्यमुपासकः । बुद्धभ्रीरस्य मार्या च तस्मिन्ना साऽप्युपासकी ॥ ७ ॥
 बुद्धसंघोऽनयोः पुत्रसन्मनोनयनप्रियाः । बुद्धमक्तिसमायुक्तो रूपराशितविभ्रहः ॥ ८ ॥
 जन्यदा बुद्धसंघोऽसौ परयन्नायतनानि च । अनुक्रमेण सप्राप्य विनायतनमुत्तमम् ॥ ९ ॥
 पद्मभ्रियं विठोक्यात्र विनयपूर्वां प्रकुर्वतीम् । प्रसूनेर्बुद्धसंघोऽप्यं कामविह्वलतां ययौ ॥ १० ॥
 क्त स्वमन्दिरं प्राप्य ज्ञानमोहनकृदिकम् । हित्वा मौनं समात्मन्य भ्रमनीयमसौ श्रितः ॥ ११ ॥
 दृष्ट्वा मन्मथितं पुत्रं मौनस्य हृषमागतम् । पद्मभ्रियेति सदा माता म्ठानवक्रसरोरुदम् ॥ १२ ॥
 मोहनं पुष्पताम्भूतं ज्ञानं कारभ्रीरकृदिकम् । हित्वा किं कारव्यं पुत्रं स्थितोऽसि शयने शृणु ॥ १३ ॥
 जननीवाक्यमाकर्ण्य बुद्धसंघोऽपि तां जगौ । प्रमुग्धमुष्पनिःश्वासं क्रमवापसमाहृतः ॥ १४ ॥
 मुताश्चपमदत्तस्य पद्मभ्रीनामसंपताम् । यदि प्राप्स्यामि तां क्वन्तां जीविष्यामि क्तो भुवम् ॥ १५ ॥
 अथवैतां न प्राप्स्यामि मन्मथोनयनप्रियाम् । निपतं श्रो मरिष्यामि प्रतिशेषं ममात्मिके ॥ १६ ॥
 मुत्वा तद्वचनं मत्ता तन्मृत्युमयवेपिता । तत्पितुः क्रमयामास वृचान्तं निश्चितं तदा ॥ १७ ॥
 मुत्वा स्वरत्नवीवाक्यं पिता पुत्रं जगाद तम् । उपासकं वरं पुत्रं विश्रिताहारिणस्तदा ॥ १८ ॥
 पद्मभ्रीजनको पादं भावको विदितो भुषैः । स ददाति कथं पुत्रीमस्माकं विनयेवतः ॥ १९ ॥
 सम्भोऽजवा मयोपायो येन पुत्री ददाति ते । उस्तु कर्त्वं विहाय त्वं विभ्रम्भो मव वाळकः ॥ २० ॥
 एवं संमथ्य तावत्र यद्योपरसुनीधरम् । प्रापतुः प्रीतचेतस्कृद्गुपनिष्ठौ यथासनम् ॥ २१ ॥
 जैनधर्मगुपमुस्य शरीत्वाऽगुप्ततानि च । छपना भावकौ आतौ विनयान्तविभ्रहौ ॥ २२ ॥
 शौचधर्मं विहायैतौ विनयपूर्वां प्रचक्रतुः । विद्यावान् च साधुस्यो दत्तवन्तौ सुदुर्लभः ॥ २३ ॥
 उपवासं च कुर्वाणौ ह्यथौ तौ पर्ववासरे । धर्मवास्तस्यत भेष्टी खेह च कुर्वते तराम् ॥ २४ ॥
 बुद्धः कृतोपवासश्च तथैते स्मितवानसौ । भेष्टिना स्वगृहे नीतः पारल्यार्थं प्रमोदिता ॥ २५ ॥
 क्तो मोहनवेठार्या दत्ता पेयाऽस्य वासिता । बुद्धदासो जगादैतं विनयान्तमस्तकः ॥ २६ ॥
 पुत्रीं वृषभदास त्व मत्पुत्राय यदि स्फुटम् । पद्मभ्रियं ददासीमां मोहनं विदधात्म्यहम् ॥ २७ ॥
 मुत्वा तद्वचनं भेष्टी वामाक्षैर्षं पुरःस्थिताः । अस्माभिः स्वमुता देया भावकेभ्यो भुषाश्रिता ॥ २८ ॥
 मुता ऋषभदासेन दत्तासौ भावक्य सा । मोहनं कुर्वतः पद्मासौ तदानीं विधानतः ॥ २९ ॥
 तरां ऋषभदासोऽपि विनयान्तं जितनिश्चिपाम् । अकार महतीं पूर्वां पुष्पपूर्पादिसंपदा ॥ ३० ॥
 खड्गदूर्ध्वनिनादेन महाविभवयोगतः । अकारयञ्च विधिना पाप्मिप्रहणमेतयो ॥ ३१ ॥

बहो पथप्रिय' शीलमहो सत्यमशुभ्रतम् । बहो जिने परा भक्तिरहो धर्मोऽपि तन्मतिः ॥ ६६ ॥
 विठोक्याभ्यर्चमीच्छु तदा पथप्रिय' परम् । इन्तिवाहनमूपात्मप्रिणो विस्मयं ययु ॥ ६७ ॥
 त्रितीर्यं स्वस पुत्रेभ्यो 'रान्यमारमहाशुभ्रम् । महावैराग्यसपणा मोक्षविन्यस्तपुत्रयः ॥ ६८ ॥
 इन्तिवाहनमूपात्मप्रिणोरुदयस्तदा । हित्वा परिग्रहं सर्वं श्रीधरान्ते प्रथमत्र ॥ ६९ ॥
 शुद्धराशोऽपि पथप्रिणुदसंपादिवाणिजाः । विहाय लौकिक धर्मं दिनधर्मं प्रपेदिरे ॥ ७० ॥
 ततः पथप्रिया प्राह भेष्टिनं भेष्टिनीमुतम् । दृष्टाऽतिशयमेतस्या चाताडहं हृददर्शना ॥ ७१ ॥
 -श्रेयं पूर्ववत्-

॥ इति श्रीपद्मश्रीहृदसम्यक्त्वरारात्रिमोजनपरिस्थागदर्शन
 पद्मलताहृदसम्यक्त्वरपद्यकपानकमिदम् ॥ ६८ ॥

६९ कनकलताकथानकम् ।

कनकादिव्ता पृथा भेष्टिना भेष्टिनी तदा । सम्यक्त्वं स्थिरतां केन संप्राप्तं तव मे क्व ॥ १ ॥
 बधन्त्यास्यमहादेशे श्रीमदुत्पिनी पुरी । अस्यां वसुव मूपात्मे नरपात्रे शुभप्रिय ॥ २ ॥
 धभूवास नरेन्द्रस्य महादेशी मन-प्रिया । कनकलकगौरमा माळन्ता कनकादिक्व ॥ ३ ॥
 अस्मिन्नेव पुरे भेष्टी भावक्रे जिनदेवत । नाम्ना समुद्रदत्तोऽयं समुद्रो रत्नसंपदा ॥ ४ ॥
 तद्गुर्याऽप्यमवधार्षी दसाऽन्ता सामरदिक्व । तस्युत्रभोमक्रे नाम जिनदत्ताऽभिषा सुता ॥ ५ ॥
 विपये वत्सक्यवत्तां कौशल्यां पुरि धीरधी । अर्हाराशोऽमवप्येष्टी जिनदासी च तथिया ॥ ६ ॥
 श्रममोपपदो दासस्तस्युत्रोऽमवदिदधी । जिनदत्ताऽस्य सा दत्ता महाविमययोगत ॥ ७ ॥
 ससम्यसनसंमुक्तभोमकोऽपि परिग्रमन् । कुर्वन् स चौरिकां तस्मात्सुखिन्यां पुन पुन ॥ ८ ॥
 प्रविष्टः कस्यचिद्रेहे गृहीतो दण्डपायिकैः । भेष्टिदाक्षिण्यत सोऽपि विमुक्तस्तस्मै महान् ॥ ९ ॥
 प्रविष्टो मन्दिरं मूय कस्यचिद्वनतृष्यया । गृहीतभोमकः कोपात् स्वयमेव महीमुखा ॥ १० ॥
 समुद्रदत्तामहूय जगादेवं महीपति । गृहीतभौरिकं कुर्वन्ममकस्तत्सुतो मया ॥ ११ ॥
 मवराक्षिण्यतो मुक्तो मूयो मूयो मयाऽप्ययम् । निवारयाधुना पुत्रमन्यया हन्मि निमित्तम् ॥ १२ ॥
 मूपात्ताक्यतो द्वयो जनकेन स तक्षये । श्रीमदुत्पिनीतोऽयं चाटित कुलदूषण ॥ १३ ॥
 एवं निर्घोषितं सन् स सार्षवाहमुत सह । जिनदत्तान्तिकं रोहास्यागम जननिन्दित ॥ १४ ॥
 सार्षवाहसुतानां च भोजनाच्छादनादिकः । उपचारं कृतस्त्वेषां तदानीं जिनदत्तया ॥ १५ ॥
 स्वस्ता हि पूजितान् दृष्ट्वा सार्षवाहसुतानरम् । पूत्वा चिच्छेऽतिमानं स मुनिगुह्यन्तिकं ययौ ॥ १६ ॥
 नत्वा मुनिमिमं मत्स्या शुत्वा धर्ममनुत्तरम् । तस्युर स चकारेमां प्रतिज्ञां जिनयानत ॥ १७ ॥
 फलस्य यस्य जानामि माह नाम मुने तदा । तत्फलं ज्ञातुचित् कान्तं मज्जयामि न निमित्तम् ॥ १८ ॥
 आदायेदं व्रत सोऽपि मक्तिर्भरमानस । जग्राह शुद्धसम्यक्त्वं तदन्ते जिनयानत ॥ १९ ॥
 शुत्वा मुनिसमीपस्य प्रातरं दर्शनान्वितम् । जिनदत्ता तदा तं च स्वतरं प्राक्षिणोदरम् ॥ २० ॥
 तदन्तं प्राप्य वेगेन स नर प्राह तं पुन । जिनदत्ता जगाद त्वां मनुखेन ससगतम् ॥ २१ ॥
 सम्यक्त्वं यत्स्या प्रातं मुनिपार्श्वे मुनिर्मत्म् । निवृत्तियत्कृता प्रातस्तथाऽज्ञातफलस्य च ॥ २२ ॥
 त्वयेदं शोभनं व्रतं कृतं मत्कृत्तमूषण । अधुनाऽऽगच्छ सामीप्यं सत्वरं मम निमित्तम् ॥ २३ ॥

- विनदद्यात्तथा श्रुत्वा तद्येन निरूपितम् । मुनिं नत्वा जगामार्थं तत्समं स्वसुरन्तिकम् ॥ २४ ॥
 दृष्ट्वा स्वप्रार्थनं प्राप्तं विनदद्यात्प्रवेगतं । अक्षरं श्रेष्ठतोऽनेन श्रेयसंमाययादिकम् ॥ २५ ॥
 प्रहास्य भोजनं चासौ नादावस्मादिकं धनम् । अक्षरं बहुसन्मानं विनदत्या विनप्रिया ॥ २६ ॥
 सार्धं वाहसुताद्ये च कृत्वा वाग्विष्यमुत्तमम् । श्रेयान्म्यास्वपुरीतोऽर्जुनं निर्वयुः प्रीतिमानसा ॥ २७ ॥
 ० सुखं महापरमं हित्वा गोवर्षेण ययुस्तके । उमकेन समं सर्वे महाकश्चमिदं भित्वा ॥ २८ ॥
 ततो मार्गपरिग्रहं ध्रुवापम्याकदमित्वा । उमकेन समायुक्तः सार्धं वाहसुतादाया ॥ २९ ॥
 गन्वामोदितसर्वांश्च फलितं चक्षिहस्तम् । किंवाकश्चमुत्तमं दृष्ट्वास्ते वनान्तरे ॥ ३० ॥
 तत्कृतानि समादाय मनोहारीणि देहिनाम् । मञ्चितानि तर्कैर्देस्तुद्वज्जुमुष्ठाकदमितैः ॥ ३१ ॥
 उमकेन विधिप्राप्तिं शुभमुष्ठाप्रदचेतसा । मञ्चितानि न चैतानि तच्चिबुचिनिमित्त ॥ ३२ ॥
 ० सार्धं वाहसुताः सर्वे सुयपन्वृत्तिनायसु । अज्ञानमूढचेतस्काः किंवाकफठमङ्गपात् ॥ ३३ ॥
 अज्ञानफलद्वानेन प्रतपोगेन केवळम् । उमकं पञ्चतावापि न मातः स्मिरमानसाः ॥ ३४ ॥
 ततो शूरावधिष्ठं तं दृष्ट्वा देवी विद्येक्य च । पश्यन्त तलरीश्वार्यं तन्मतान्तरवेदिनी ॥ ३५ ॥
 एतान्मदनरूपाणि दृष्टानि मयुराणि च । नरदेवीसुरादीनां भोक्तव्ययोग्यानि सर्वदा ॥ ३६ ॥
 सुष्पाङ्गुपाण्डूद्वेतेन वने भोजनवर्जिते । त्वया कुतो न जग्मानि फलानि क्वययाप्तु मे ॥ ३७ ॥
 ० दृष्ट्वा देवीवचनं श्रुत्वा विनदद्यात्प्रबोध्यतीत् । इमां पुरस्सितां तत्र श्रेयस्तुक्म्याप्रमानसाम् ॥ ३८ ॥
 अविज्ञातफलानां हि मर्षितेषामवग्रहः । दृष्टीतो मुनिधामिन्वे स्वमिदं तु स न सुम्यते ॥ ३९ ॥
 देवी तदाकथतो ह्यद्य वधापेम एवप्रतम् । नरं शूचीन्व मद्र त्वं मनोऽमित्कथितं परम् ॥ ४० ॥
 अवाधि देवताऽनेन तन्मत्तान्तरवेदिना । सर्वेऽपीमे वयस्या मे समुचिष्ठन्तु स्वस्वम् ॥ ४१ ॥
 देव्या तदाकथतः सर्वे सार्धं वाहकुमारकाः । उरयापित्वाः प्रयत्नेन विक्रमन्मुखपद्भवाः ॥ ४२ ॥
 ० ततो देवी तर्कं प्राह तोषपूतिमानसा । मवन्तं पूजयिष्यामि श्रीमदुत्सयिनीमितम् ॥ ४३ ॥
 देवी प्रदक्ष्यं पन्मानमुत्सयिन्यास्त्वरावती । सार्धं वाहकुमाराणां जयाम स्वमनीषितम् ॥ ४४ ॥
 तत्समं प्रीतचेतस्काः सार्धं वाहकुमारकाः । सर्वेऽन्ति ते परिप्रापुः श्रीमदुत्सयिनीं पुरीम् ॥ ४५ ॥
 उमकं तं वरिप्राप्तं सुकुमारं पुरीमिमाम् । ज्ञात्वा देवी च संप्राप्य तत्सार्धं प्रीतमानसा ॥ ४६ ॥
 त्येकविसयक्यारिभ्यां पूजयामकमादरात् । पूजयामास सा देवी तदानीं रूपसाम्भिकम् ॥ ४७ ॥
 ० पञ्चवर्षमयीनां च स्वकराहृतमासताम् । पातयामास सा देवी तदमे पट्टिकेष्टिका ॥ ४८ ॥
 मन्येऽन्यनिश्चया जाता पुष्पद्वयपादपोऽस्य च । इतैर्नमोर्गतेर्षुष्टुमकोऽर्जुन एवप्रत ॥ ४९ ॥
 दृष्ट्वाऽन्तिप्रयत्नस्य मधुना तन्नेन च । महाविषययोगेन चोमकः पूजितस्तारम् ॥ ५० ॥
 इत्था रान्यं व्यपुत्रेभ्यो नरणात्प्रदयो नृपाः । समीपे वारसेनस सर्वैरग्न्याः प्रवव्रतः ॥ ५१ ॥
 तरोमकादयो ह्यद्य नराः सम्यक्त्वपूर्वकम् । विनधर्मं समादाय पशुन् आवकां वरे ॥ ५२ ॥
 ० कनकरिक्तपार्यां श्रेष्ठिनं प्राह विसिता । उमकं पूजितं दृष्ट्वा सम्यक्त्वं मम मुष्मितम् ॥ ५३ ॥
 - शर्पं पूर्ववत् -

॥ इति श्रीमहातकसपरित्यागदृष्टमतमम्पद्वत्ततापूजितोमकदधानं
 कनकरिक्तादृष्टसम्यक्त्वसप्तमकथामकथितं परिपूर्णम् ॥ ६० ॥

७० विद्युत्तादिकथानकम् ।

विद्युत्तामिषां मार्यां सप्तमीं भेष्टिनीं जगौ । भेष्टी तव कथं क्वन्ते सम्यक्त्वं सिरतां गतम् ॥ १ ॥
 निश्चम्य भेष्टिनो वाक्यं जगौ विद्युत्तामिषि तम् । विस्मयम्भासचेतस्कं तन्निचसितमानसा ॥ २ ॥
 मनोरमाञ्च प्रदंशे विषते धनसकुले । नगर्यां सूर्यकौशाम्यां शक्ये नाम भूपति ॥ ३ ॥
 बभूवास् महादेवी विजया नाम विद्युता । एकोऽत्रैव पुरे भेष्टी शूरेषो वसत्वसौ ॥ ४ ॥
 अनेन शूरेवेन कठिन्निविषपादरम् । जालमोऽत्र समानीतो मनोपातजबो महान् ॥ ५ ॥
 दत्तस्तुरङ्गमोज्जेन शक्यस्त्वमहीपते । नृपेणास धनं दत्त्वा महाधनपतिः कृत ॥ ६ ॥
 शूरेद्वेवोऽपि तत्रान्य धनमस्य महीपते । महापनाधिपो मूला तस्यौ मुदितमानसः ॥ ७ ॥
 मुनिः श्रीवैषनामाऽय गृहपंच्या परिभ्रमन् । मासोपवाससंमुख्ये विवेश गृहमस्य सः ॥ ८ ॥
 दृष्ट्वा स्वगृहमागतं शूरेषो मुनिं तदा । समुद्रघाप दोषाश्च जग्राह स्थितिकोविद ॥ ९ ॥
 प्रतिग्रहं धुञ्जिस्मानं चरजोदकपूजने । नतिमानसवाक्पायाहारदुष्टिः क्रमादिति ॥ १० ॥
 एवमादिक्रियाः कृत्वा शूरेषोऽस्तिमकित ॥ दद्यादाहारदानं च योषिने स्थितिमोषिने ॥ ११ ॥
 दत्ते वाहारदानेऽस्मिन् शूरेवस्य मन्दिरे । आश्चर्यपत्रकं वातं मकित किं न जामते ॥ १२ ॥
 अत्रैव नगरे भेष्टी दत्तान्तं सागरदिकः । पुत्रं समुद्रदत्तोऽस्य श्रीदत्तागमसंभव ॥ १३ ॥
 वसुधावदिकं दृष्ट्वा शूरेवगृहे तदा । द्रव्यौ समुद्रदत्तोऽयं महादत्तिरपीषित ॥ १४ ॥
 अहं तं रेसमासाद्य आत्मस्य भानये परम् । विमृत्कीर्ष्णी येन प्राप्नोमि सुखदायिनीम् ॥ १५ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं सोऽपि वज्रिनिः स्वसमैः सह । वणिन्यायै यतः क्षीत्रं परदेसं धनेच्छया ॥ १६ ॥
 ततस्तैर्मिच्छितैः प्रोक्तं सर्वैरपि परस्परम् । तोषपूरितचेतस्कैर्धनसंघातमिच्छामि ॥ १७ ॥
 पञ्चाशत्पूर्वकं प्राप्ते विषाय क्रयविक्रयम् । मिच्छित्वं समं सर्वैः कृतसंतोषनिश्चये ॥ १८ ॥
 एवं निगद्य ते सर्वे पनार्यं कादिष्ठीकका । सहाय्यतां विहायास्तु यमुद्विषितचेतसा ॥ १९ ॥
 स्थिताः समुद्रदत्तोऽत्र प्राप्ते वनसमन्विते । आसीदशोकनामाय कुटुम्बी बहुगोचनः ॥ २० ॥
 अशोकाः सप्तसंघानां मरणाद्भूते कृते । भुत्वा समुद्रदत्तोऽपि तच्छब्दं यतशानिमम् ॥ २१ ॥
 दृष्ट्वा समुद्रदत्तं च जगादाशोकनामकः । किमर्थं त्वं समायातो महन्तं मूढि सत्वरम् ॥ २२ ॥
 अशोकवधनं भुत्वा वमापेममय पुनः । त्वदभरक्षयं नूनं करोमि धनवाम्भया ॥ २३ ॥
 भुत्वा तद्वधनं सोऽपि जगामेतं पुरस्थितम् । समात्रये गते मद्र प्रधानाम्बौ ददामि ते ॥ २४ ॥
 तदा समुद्रदत्तोऽपि तन्मतेन दिवानिष्ठम् । तदभान् पाठ्यं स्वस्याजशोकमवने मुदा ॥ २५ ॥
 प्रमत्तेऽभान् समादाय वनं बल्लभान्वितम् । प्रपाति प्रीतचेतस्कस्तत्प्राप्तपरायणः ॥ २६ ॥
 नानाफलानि पक्वानि सपुष्पाणि मृदूनि च । वनाहेत्य स सन्ध्यायां ददाति कर्मठत्रिय ॥ २७ ॥
 एवं यच्छति तत्कृते फलदानमृदुकिमिः । प्रीतिः समुद्रदत्तेन वमूव कर्मठत्रियः ॥ २८ ॥
 दृष्ट्वेयं कन्यका द्रव्यौ गृह्णासो यदि स्फुटम् । भविष्यति ममानेन नान्येन मनुजेन स ॥ २९ ॥
 अन्यदाज्जाति सा तेन खेदनिर्भरमानसा । स्वदेसं यातुमिच्छामि सांप्रतं जननीसमम् ॥ ३० ॥
 भुत्वाऽस्य वचनं कन्या सा सखेहमियं जगौ । अहं त्वया समं यामि किंतु महाचरं गणु ॥ ३१ ॥
 आत्मसौ तिष्ठत सारौ ह्यवेवाशकदम्बके । मन्मतेन गृह्णायेमौ कुरु कार्यं यथेष्टितम् ॥ ३२ ॥

- तदाकथतोऽमुना सर्वे चानीवास्तुरयासरा । वाग्मिम्येऽत्र कौ सारौ पृथ्नाम्यवधौ वद ॥ ३३ ॥
 तदाकथतो बगादैवा सत्प्रीतिसिरमानसा । सात्तामवाविमौ सारौ वाग्मिम्ये मनोवधौ ॥ ३४ ॥
 एकः खे यासि बेमेन द्वितीयोऽपि ज्ञेयेपरि । एतौ पृथाप वाबीन्त्रौ बहुमूत्स्यौ मनोहरौ ॥ ३५ ॥
 उच्छ्र समुद्रदत्तेन सा कन्या कठनिखना । चानामि तौ कथ सारौ हरी बृद्धि मनखिनि ॥ ३६ ॥
 ५ तयाऽजाभि पुन सोऽपि नितान्तं तद्वताश्रयम् । एकं शृङ्गे वत्तकमो रक्षोऽन्यं शृङ्गोचन ॥ ३७ ॥
 ५ किञ्चुर्द्धरासीनः स्तिरकर्मो वराङ्गकः । बास्ते सितं सवायान् स बात्यश्चः सन्निनायकः ॥ ३८ ॥
 शतकर्मश्रयानो यः स रक्षो ब्रह्मयानकः । कथितौ ते मया चारु बात्यश्चौ च पृथाप तौ ॥ ३९ ॥
 तद्विशिज्ञानतो ज्ञात्वा बात्यश्चौ स्वमनोहरौ । कमठादिभिर्यं प्राह तद्व्यापकृष्टमानसः ॥ ४० ॥
 ज्ञातौ तपोपदेशेन वाग्मिनौ परमौ मया । अमुना यद्ब्रवीति त्वं तदेव विद्वाम्यहम् ॥ ४१ ॥
 ५ ततोऽमितशब्दं कृत्वा स्वमतं प्रीतमानसौ । तूष्णीमावमुपाभित्वा तस्यतुल्यौ यद्योषितम् ॥ ४२ ॥
 ब्रह्मान्तरे परिश्रम्यं पुरप्रामादिकं बहु । पञ्चशपूर्वके प्राप्ते प्रासास्ते तत्समागमम् ॥ ४३ ॥
 प्राप्तेषु तेषु सर्वेषु प्रपूर्णे च समाश्रये । बगौ समुद्रदत्तोऽयमशोकं शोकवर्धितम् ॥ ४४ ॥
 गृहं स्वाभिर्बहं यामि खेदशं मातृवत्तमम् । तत्र वेष्टे क्रियाः सर्वाः करिष्यामि मनोहरा ॥ ४५ ॥
 अशोकस्तद्वचः श्रुत्वा वयापेयं ससंप्रमम् । ज्ञेहनिर्मरचेतस्कं बाण्यविमुक्तोचनम् ॥ ४६ ॥
 ५ सर्वलक्षणसंपूर्णौ स्वन्मनोवनयनप्रियौ । अशमभ्ये पृथाप हावशावत्यन्तशोमनौ ॥ ४७ ॥
 निश्रम्य गिरमेतस्य वयापेयं हरीश्वरम् । एकमर्थं हि न देहि श्वेतरक्षतुराज्यो ॥ ४८ ॥
 वाक्यं तद्वचो दक्षमशोकेश्चैऽपि तमब्रवीत् । दुष्टावशाविमौ यद् दुरोक्तस्तनकरिणौ ॥ ४९ ॥
 दुःकृष्टीनास्तोषेतौ कश्योरखनयीपयौ । देसान्तरमपि प्राशौ शोकमूत्स्यविमौ ज्ञे ॥ ५० ॥
 अशावेतौ विहायान्यौ सप्तिमभ्ये मनोहरौ । पृथाप शोमनाकारौ बहुमूत्स्यौ कठस्तनौ ॥ ५१ ॥
 तदाकथत पुन प्रोक्तेश्शोकेश्चैऽनेन मनीषिणा । बभौ पूर्णदितौ हित्वा नान्यौ पृथाभि निमित्तम् ॥ ५२ ॥
 ५ देष्टिकेश्चैऽपि समाकर्ण्य स्वगृहं प्राप्य वेमत । पश्यन्नेति वनं सर्वं स्वकीयं सन्निनायकः ॥ ५३ ॥
 देष्टिकस्तास्य केनायं स्फुरीष्टपरीक्षणे । उपदेशो वितीर्षोऽसौ मृत मे षु सज्जना ॥ ५४ ॥
 मूयोम्यं समुच्छेऽपि यदा वकि न कोऽपि तत् । तदाऽशोकैः विज्ञातं मुञ्जात्मेकतः स्फुटम् ॥ ५५ ॥
 उपदेशं प्रवचोऽसौ मखुष्या कमठभिया । एवं ज्ञात्वाऽमुना विशे स्मितं विस्मितचेतसा ॥ ५६ ॥
 समुद्रवत्तमाहूय दत्तम् हयमाह्वरात् । ददावसौ प्रयत्नेन कन्यां च कमठभियम् ॥ ५७ ॥
 ५ शोमने दिननक्षत्रे यागे च रञ्जनीपतौ । विधिनेदं तदा वृत्तं पात्रिग्रहपमेतयो ॥ ५८ ॥
 ततो बहुपनं दत्त्वा तपुरङ्गद्वयं तथा । वधूषतौ मुदा क्षिप्रमशोकस्यौ विसृष्टवान् ॥ ५९ ॥
 भार्ययाऽब्रह्मेनापि समसौ सह वाग्मिभैः । तदाऽप्यौ नावमाकरो नरीनोत्तरं प्रति ॥ ६० ॥
 बात्यश्चरुहमात्मेक्यं वाधिपभ्ये स नाविकः । बगौ समुद्रदत्तं च पूर्तं कुटिलमानसः ॥ ६१ ॥
 यदि त्वं देहि मे क्षिप्रमशमेकं मनोहरम् । वाग्मितीरं नयामि त्वां नान्यथा मे सर्वोदितम् ॥ ६२ ॥
 ५ नाविकस्य वधः श्रुत्वा बगावैतं स वाग्मिना । यद्वन्धितं मया ते च तद्वदामि न चापरम् ॥ ६३ ॥
 अवाशि नाविकेनायं यदि न देहि मेऽवकम् । ततोऽपसर्वं मावोऽजं मरीयाया विचंश्रयम् ॥ ६४ ॥
 नाविकेश्चैऽपि समाकर्ण्य वयापेयं वजिकपति । अतोऽहमुत्तरिष्यामि नाशमेकं ददामि ते ॥ ६५ ॥

एवमुक्त्वा समुसीर्य जलयाणादर वणिक् । एकमथ समारुह्य तत्समं गगनायनम् ॥ ६६ ॥
द्वितीय रस्मिनाऽऽकृष्य तुरङ्गं जलयापिनम् । प्रापतु सूर्यकौशाम्बी तदानीं तौ वषू-वरो ॥ ६७ ॥
जलयन समर्थैकं तुरङ्ग कमठभ्रियः । आदायाकक्षग सोऽपि जगाम नृपमन्दिरम् ॥ ६८ ॥
स्यूरीष्ट समालोक्य हरिउल्लसलक्षितम् । अहलम ददापसै मूपष तोपतो नृप ॥ ६९ ॥
अनञ्जोपपदां सेनां प्रासाद सप्तमूमिकम् । अर्धरान्य प्रदायासै जग्राहाथ महीपतिः ॥ ७० ॥
तरामूपमसेनस आषकम्प महारमन । अथ पाठयितु वाह मूमुजाऽयं समर्पित ॥ ७१ ॥
आदाय तनुरङ्गं च खड्गस्त्रेण प्रयत्नत । स्यापयामास स भेष्टी स्वगृहे मूमिगोचरे ॥ ७२ ॥
भेष्टी तमभमारुह्य सुन्दर पर्ववासरे । विभयार्थगिरौ चैत्ये बन्दनार्थं जगाम स ॥ ७३ ॥
तत्रत्यसिद्धकृत्यन्ते तुरङ्गादवतीय स । कृत्वा प्रदक्षिर्षं चाम्य तदन्तः सौमि स जिनम् ॥ ७४ ॥
अभ्योऽपि भेष्टिना सार्धं त्रि परीत्य जिनालयम् । चैत्याङ्गणे विनीतात्मा तिष्ठति प्रीतमानस ॥ ७५ ॥
जिनस्तुतिं विधायात्र भेष्टी पूर्वविधानत । मूपस्यमभमारुह्य सूर्यकौशाम्बिक ययौ ॥ ७६ ॥
ततोऽसौ सूर्यकौशाम्ब्यां मुनिसंघसमन्वितम् । आचाम्य जिनदत्तार्यं तत्सम याति भक्ति ॥ ७७ ॥
तत्र भेष्टी समं तेन त्रिपरीत्य जिनालयम् । विवेकान्मन्तरं तस्य तद्बहिस्तुरागोऽभवत् ॥ ७८ ॥
तत्र चैत्य मुनिं नत्वा मक्तिः प्रवृत्तनुह । भेष्टीमं सष्टिमारुह्य प्रययौ स्वनिकेतनम् ॥ ७९ ॥
अन्यदा मूपति प्राह जितशत्रु समागतान् । वसी प्रत्यन्तवासी च ठठाटन्यस्यपाणिकान् ॥ ८० ॥
नगर्यां सूर्यकौशाम्ब्यां शक्यस्य महीपते । आत्मनो हि नमोऽयायी भेष्टिगृहे वित्तिष्ठते ॥ ८१ ॥
यस्तमभं मनोवेग नमस्तत्रविसर्पिणम् । क्षिप्रमानयति स्पष्टं ददाम्यस्मै महाभनम् ॥ ८२ ॥
जितशत्रुवषः श्रुत्वा सहस्रमट्टसङ्गक । जगारेमं विनीतात्मा समामप्ये मद्येक्षमः ॥ ८३ ॥
आनयामि तव क्षिप्रमादित्यरववाजिनम् । धरात्सेन तुरङ्गेन न गण्यं मे नरेभ्यः ॥ ८४ ॥
एवमुक्त्वा पुरस्तस्य निर्गत्य स तदन्तिक्यात् । आदाय शौलिकं रूपं सूर्यकौशाम्बिकं ययौ ॥ ८५ ॥
दृष्ट्वा सं श्रुतकं तेन धर्मवात्सल्यकारणात् । भेष्टिना सगृहीतोऽसाविष्मकारं प्रकुर्वता ॥ ८६ ॥
अथ छेत्रनगोरोर्यां मायां कृत्वा सुदुष्टधी । तस्यौ स तद्दे तत्र फूलसुखरानन ॥ ८७ ॥
जनैः प्रकथितं तस्य सत्यमापगतस्यै । यथाऽयं श्रुतकः भेष्टिन् धर्मबाहोऽतिवचकः ॥ ८८ ॥
तथाऽपि भेष्टिना तस्य धर्मवात्सल्यमिच्छता । पृष्टेन दर्शितं शीघ्रं तुरङ्गो रूपरावित ॥ ८९ ॥
दृष्ट्वाऽयं तस्कर प्राह भेष्टिन विनयानत । बहमस्य प्रयत्नेन करोमि परिरक्षणम् ॥ ९० ॥
श्रुत्वाऽयं वचनं भेष्टी जमापेम पुरासरम् । एवमस्त्विति समाप्य तुरङ्गोऽयं समर्पितः ॥ ९१ ॥
अथार्धं पाठयन् धूर्तो नक्तमादाय स पुनः । जगाम सूर्यकौशाम्ब्याः सहस्रमटनामकः ॥ ९२ ॥
अत्रान्तरे प्रमुक्तेन तेनाभन प्रधावद्य । पतितो विपमस्याने तस्को सृतिमाप स ॥ ९३ ॥
विजयार्थनये प्राप्य त्रिपरीत्य तुरङ्गमः । सिद्धकृतं महाकृतं तस्यौ भक्त्या तदद्वये ॥ ९४ ॥
पारणौ ज्ञानसंपन्नौ सिद्धकृतजिनालये । तस्यौ चित्रगतिस्तत्र मनोगतिरपि क्रमात् ॥ ९५ ॥
अथ विद्यावरस्तत्र प्राह चित्रमतिं मुनिम् । दिव्यज्ञानसमायुक्तं कौतुकध्यासमानस ॥ ९६ ॥
नाय सधिरयं कस्य तिष्ठति प्रीतमानस । उचुहसिद्धकृत्यमे ब्रूहि मे सांप्रतं मुने ॥ ९७ ॥
श्रुत्वा तद्बचनं साधुजगदिमं पुरा स्थितम् । कौतुकध्यासधेतस्कं दिव्यज्ञानविशेषन ॥ ९८ ॥

1 एक जल्पकं. 2 ए शिव 3 एकत्र त्रिभिः कुन्तम्. 4 एक कुम्भम्, अ पुष्पम्, 5 अ
एष्यरं 6 एक जल सं. 7 एक कुम्भम्, अ पुष्पम्.
१ १०

- नमयां सूर्यकौशाम्यां शकट्याख्यो नेभर । स्वभेष्टिनो रुहे चाम्ब मुमोष गगनायनम् ॥ १९४ ॥
 जितशत्रुनृपप्रोक्तः सहस्रमटनामकः । बहारेम तुरङ्ग स प्रसादाय प्रपद्यत ॥ १०० ॥
 बभिक्ष्य तुरङ्गं स बावद्भवति स्वाङ्घ्रिणे । तावदुत्पत्त चानेन पातितोऽयं सृतिं गतः ॥ १०१ ॥
 पूर्वस्मिन् भेष्टिना सार्यं समायातोऽत्र खेपर । बभुना सिद्धकृत्येमे तिष्ठति स्थिरमानस ॥ १०२ ॥
 सांप्रतं स्कन्वदेशे त्वं करेपास्त्यस्य हृतम् । धारत्रयं प्रपद्येन तुरङ्गं श्योमचारिणम् ॥ १०३ ॥
 धारपोक्तं समाकर्ण्य खेवर प्रीतमानस । स्कन्वे धारत्रयं क्षीघ्र करेपाहृत्य बाबिनम् ॥ १०४ ॥
 भास्योह स सत्यं विस्मयम्याप्तमानस । सूर्यकौशाम्बिकाम्याश तुरङ्गं प्राप वेगत ॥ १०५ ॥
 बब भेष्टी परिश्राप्य बाबिनं गगनायनम् । मायाप्रपञ्चमुक्तेन हृतं तेन दुरात्मना ॥ १०६ ॥
 प्रत्याख्यानं समादाय विविधं बिनसाक्षिकम् । कश्चोत्सर्गेण संतप्से चेत्यगेहे वनस्थिते ॥ १०७ ॥
 अत्रान्तरे स विज्ञाप्य भूपोऽयं केनचिद्वृतम् । बुद्धेः भेष्टिने सद्यः प्रमतस्वकृत्यमसे ॥ १०८ ॥
 कोपतः प्राह भूपात्रे नयन् निकटवर्तिनाः । गम्भीरध्वनिना बाहू दिशः प्रतिनिनादिना ॥ १०९ ॥
 रे रे नरा दुराचारं भेष्टिनं तं प्रमादिनम् । निहृत्य तद्धनं सर्वं समानयत सत्वरम् ॥ ११० ॥
 नृपाञ्जानन्तरं यावत्प्रेष्टिपार्ष्णं प्रयान्ति ते । तावदेवतया सर्वे स्तम्भिता बिनवेश्मनि ॥ १११ ॥
 अभोऽपि तावदागस्त्य त्रिभरीत्य जिनात्म्यम् । भेष्टिपार्ष्णे सद्यं तस्यौ विनयानतमस्तकः ॥ ११२ ॥
 बहो बहवतः भेष्टी बहवमा बिनप्रियाः । नमःस्तु विस्मयाक्यानि वदन्ति सरसा सुराः ॥ ११३ ॥
 बहो बिनस्य धमस्य माहात्म्यं भुवनतिगम् । येनोपसर्गामीच्छं धमयन्ति सुरेश्वरा ॥ ११४ ॥
 उपसर्गं धर्मं याते देवैः सर्वैः प्रपूजितम् । महाविस्मयमापद्यैर्माहाविभवयोगतः ॥ ११५ ॥
 देवैः प्रपूजितं बहो भेष्टिनं प्रीतमानसा । नृपपौरादयः सर्वे चक्रिरेऽस्य क्षमापणम् ॥ ११६ ॥
 ततो नृपमहाभेष्टीमधिपौरादयो नृपा । बिनदत्तान्तिके वीर्यां बभूवुः शुद्धचेतसा ॥ ११७ ॥
 बहोऽयमि बहवस्तत्र विस्मयम्याप्तमानसा । बिनधर्मं च सम्पत्तवं प्राप्य धावकृत्यमितः ॥ ११८ ॥
 ततो विपुलत्या प्राह भेष्टिनं रमणीमुतम् । क्रौत्तुकम्याप्तचेतस्क जिनाङ्गिकमत्तञ्जिनम् ॥ ११९ ॥
 प्रातिहार्यमितं बहो विहितं सुरकुम्भरं । एतस्य बहसम्यत्तया जावाऽयं मनसः प्रिय ॥ १२० ॥
 तद्वचः शोभनं भुत्वा पार्श्वपक्षो जयौ प्रियाः । बिनयोपसितास्तत्र कन्धोद्भूतत्वेचना ॥ १२१ ॥
 मद्राः सुपु सुतं दृष्टं कथितं सुपु भोजनम् । तथा सुपु सुतं नूनमस्मानि कृतनिबन्धैः ॥ १२२ ॥
 बहवामि तदेवोबैसात् प्रत्येमि दिवानिशम् । रोषनं स्पन्दनं चापि विद्वामि मुहुर्मुहुः ॥ १२३ ॥
 भुत्वा बहवचनं कथन्तं तदा कुन्दस्यद्य पय । तद्वर्षा पश्चिमा प्राह तर्कं विस्मितमानसा ॥ १२४ ॥
 तन्प्रेष्टिप्रातिहार्यं च न दृष्टं सुपु पातिके । न सुपु कथितं किञ्चिच्च सुपु सुतमेव च ॥ १२५ ॥
 तथा न बहवामीति न प्रत्येमि कदाचन । रोषनं स्पन्दनं चैव न क्रोमि मनागपि ॥ १२६ ॥
 बहो वृत्तान्तमीच्छं भेष्टिनो विद्वत्प्रत्मनः । न जाता बहसम्यत्तया न धर्मस्वित्पुदिक्र ॥ १२७ ॥
 भेष्टिमायावचं भुत्वा राजा मधी च तस्कर । हृष्यो विस्मितचेतस्त्रे नक्तं तद्व्यमाभितः ॥ १२८ ॥
 एतस्यां भेष्टिमायाया प्रमातसमये हृतम् । निप्रदं हि करिष्यामि स्वहस्तेन कुपोषित ॥ १२९ ॥
 अन्यासां भेष्टिपत्नीनां विस्मयाकुलचेतसां । महापूजां करिष्यामि महाविभवयोगतः ॥ १३० ॥

चिन्तयित्वा धिर तत्र प्रभाते तस्मात्प्रवृत्तः । उशीर्य मृत्तिं शीघ्रं विवेश स्वपुरं तदा ॥ १३२ ॥
 नृपं भेष्टिगृहं प्राप्य स्वित्वा त्वेन प्रयत्नतः । पप्रच्छ नक्तमास्थानमुपवासपरिभ्रमम् ॥ १३३ ॥
 राज्ञा पुनरपि प्राह भेष्टिनीं भेष्टिपूर्वकम् । भवन्मप्ये तु का वक्ति क्षणद्वयां महात्मा ॥ १३४ ॥
 प्रोष्यमाने धरास्थाने भवतीमिं परस्परम् । खेहातिशयमुत्तमिषर्भरश्चित्तुद्धिमिं ॥ १३५ ॥
 यथा न सुप्तुं ह्यं मे न सुप्तुं कथितं तथा । न सुप्तुं श्रुतमेवेदं संप चपरिवर्जितम् ॥ १३६ ॥
 न अस्वाम्यह किंचिन्न प्रत्येमि च किंचन । रोचनं स्वर्णं नापि विदधामि महीतले ॥ १३७ ॥
 इदं किं ज्ञानतः प्रोक्तं कथाऽप्यज्ञानतोऽपि वा । ननु सक्षेपतः सर्वं कथ्यतां मम सांप्रतम् ॥ १३८ ॥
 श्रुत्वाऽस्य वचनं सापि जगदिमं पुरं स्थिता । नक्तं मया महाराज मत्स्वाऽऽस्थानं प्रमापितम् ॥ १३९ ॥
 निश्चयं मारुतीमस्या विस्मयमित्तमानसा । त्रयोऽपि ते गदन्तीमां नारीं कुन्दलतामिभाम् ॥ १४० ॥
 यथा श्लथतास्थानमस्मामिं कृतनिर्भयैः । ह्यं श्रुतानुमूर्तं च स्वप्रत्यक्षं तनुदरि ॥ १४१ ॥
 किं करणमिदं नृपे ह्यं सुप्तुं न किंचन । न सुप्तुं कथितं किंचिन्न सुप्तुं श्रुतमेव कीं ॥ १४२ ॥
 न अस्वामि किंचिन्न न प्रत्येमि क्वचिन्नुनः । रोचनं स्वर्णं चापि न क्रोमि घरातले ॥ १४३ ॥
 एव शृणु च तैरेषां वदतीमान् पुरं स्थितान् । क्वैतुकम्पासथेतस्कान् मृश तस्मिंहतेक्षणान् ॥ १४४ ॥
 जिनधर्मप्रवीणानि सर्वाभ्येतानि मृते । विस्मयय्यासचित्तानि कृतक्रेताह्वानि च ॥ १४५ ॥
 जिनधर्मस्य माहात्म्यं स्वर्गमोक्षप्रदस्य च । धीराश्रयो न कुर्वन्ति दक्ष कथविनाशने ॥ १४६ ॥
 प्रयोजनेन चैतेन मयैव ते प्रवर्तितानि । दुद्रुष्टं दुःश्रुतं चैव तथा दुःकथितं मुवि ॥ १४७ ॥
 जिनधर्मस्य माहात्म्यं प्रत्यक्षं न मयेक्षितम् । कथ्यमानं श्रुतं चापि हरिद्वयां कथानकम् ॥ १४८ ॥
 प्रत्यक्षं जिनधर्मस्य माहात्म्यमहमद्य च । प्रत्यक्षं तत्समादाय विदधामि तपोऽमलम् ॥ १४९ ॥
 तदाकथयत्सप्तस्तुथा वदन्तीमां नृपादयः । यथेदं शोभनं मन्त्रे स्वया निगदितं क्षितौ ॥ १५० ॥
 स्वमेव ह्यसम्पत्तया जिनधर्मपरायणा । यस्या बुद्धिसमुत्पन्ना प्रशस्तगुणविस्तरा ॥ १५१ ॥
 कुन्दारिकलतान्तायाः सम्पत्तवं विभुनिमलम् । तथा शीतमुदारं च प्रशम्यातीश शोभनम् ॥ १५२ ॥
 तदीरितोदयो राज्ञा सुबुद्धिः सचिवोऽपि वा । बहुरासस्त्रया भेष्टी सुवर्णसुरतस्करा ॥ १५३ ॥
 त्रितीयं स्वस्वपुत्रस्य सपदं बहवो नृपाः । श्रीपरान्ते दधुर्दीक्षां महाविद्ययासंगता ॥ १५४ ॥
 उरितोदयमहादेस्यो मित्रभीमप्रविक्षिणः । ऋषमापत्रिक्रपायैर्न जगद्भुविर्नदीक्षणम् ॥ १५५ ॥
 अन्येऽपि बहवो त्येन्न विस्मयय्यासमानसाः । जिनधर्मं ससम्पत्तयं जगद्भुः श्रुत्वाश्चेतसा ॥ १५६ ॥

॥ इति श्रीअर्द्धहासभेष्टीमित्रभीममृत्तिअष्टभार्या

ह्यसम्पत्तयकथानकमिषम् ॥ ७० ॥

७१ छेलककथानकम् ।

मासिकारस्यपुरासास्य पथिमसां दिशि सुप्तम् । कुन्दमोपपदो देशो विपते जनसंकुलः ॥ १ ॥
 तत्र बान्धवनाश्रीषो बहुलैकमुपावृतः । पठाशपूर्वक्षेत्रे ग्रामो महातरुसमन्वितः ॥ २ ॥
 सुरासोऽत्र पृथुग्रामे ग्रामकृत्ये महाभनः । सुदासी तत्रिया चार्वा तन्मनोनयनप्रिया ॥ ३ ॥
 वसुदासोऽनया पुत्रस्तन्मानसमस्मिन्तुषः । जिनपी रूपसंपद्यो बभूव ह्यपितस्तदा ॥ ४ ॥

१ कथं वसुः कथम् अ वसुः कथम् २ पत्रं वसुः कथम् ३ पत्रं वसुः कथम् ४ पत्रं
 विनं कुन्दम् ५ पत्रं सुप्तम् अ सुप्तम् ६ अ omits इति and reads बहुरा

- पथिनीवनसङ्घर्षं महाबलसरोवरम् । क्षारापित सुदासेन चक्रवाकादिनादितम् ॥ ५ ॥
 तत्समीपे समुद्रं नानाज्जोक्तुहसकुलम् । नन्दनादिबनं तेन क्षरितं पश्चिमन्दनम् ॥ ६ ॥
 तन्मध्ये च समुद्रं शिरीकृतनमस्तुम् । अमुना क्षरितं चारु सङ्घं पञ्चमूपितम् ॥ ७ ॥
 तन्मध्ये विकराठासा मृच्छीमीपजास्त्रिभ । मारीष जीवसंपानां दुर्गादेवी प्रतिष्ठिता ॥ ८ ॥
 १ स्तद्वस्त्रनिहतैर्बाबैर्महिषान्नाविक्रदिमि । मासपट्टे जनैः सार्धं दुर्गापूजां करोति सः ॥ ९ ॥
 अन्यथा म्याधिसप्रसन्नं सुदासं स्वस्वजीवितम् । आहुद्वाव निर्भं पुत्रं स्वनरेषु त्वरायता ॥ १० ॥
 समागतं पिता पुत्रं जगारेमं पुरस्थितम् । तदा कम्पगतप्राणमग्निद्वयमच्छित्तरः ॥ ११ ॥
 मासपट्टे त्वयाऽवस्यं वर्षं षण् प्रति स्फुटम् । नितरां चण्डिकरपूजां कर्तव्या महिषादिभिः ॥ १२ ॥
 सुदासवचनं श्रुत्वा वसुदासो जगावमुम् । चण्डिकरपूजनं तात करिष्याम्यजकरदिभिः ॥ १३ ॥
 २ वसुदासवचः श्रुत्वा तन्मत्प्रतीमानसः । सुदासं पञ्चतावार्धिं प्रासवान् क्लृप्तमानसः ॥ १४ ॥
 पञ्चशोपपदे प्राप्ते चास्मिन्नेव सुदासकः । बभूव छेत्कः पापात् तदा शपथपाठके ॥ १५ ॥
 छेत्कश्चे पौवनं प्राप्ते मासपट्टे वरककः । मण्डितः पिष्टधूर्णेन पुण्यमाठाभिरञ्जितः ॥ १६ ॥
 देवतापादमूले च जनक्रेमकरिषा । निहतो वसुदासेन छेत्कश्चे दीनमानसः ॥ १७ ॥
 महानस परिप्राप्य तन्मांसं च सुसंस्कृतम् । मञ्जितं वसुदासेन महासंतोषकरिषा ॥ १८ ॥
 ३ अनेनैव विधानेन छेत्कः सप्तजन्मसु । निहतो वसुदासेन जनकोकविधायिना ॥ १९ ॥
 वसुदासविदा पूर्वं सुदासं कर्मयोगतः । म्योऽसि छेत्कश्चे आतस्तदाऽष्टममवान्तरे ॥ २० ॥
 मण्डितः पीतपिष्टेन पुण्यमाठपरिष्कृतः । वसुदासेन नीतोऽसौ वधार्थं देवतान्तिकम् ॥ २१ ॥
 तदुपानवने तेन छेत्क्रेण भुषेपिना । दष्टः समाधिगुहास्थो मुनिस्तस्मत्ते सुधीः ॥ २२ ॥
 जातिस्मरत्वमासाय छेत्क्रे मुनिर्दर्शनात् । यते समीपतां प्राप रीनं नार्दं समुच्चरन् ॥ २३ ॥
 ४ भगवन् मोचनं मेऽज क्षरापय महामते । येनाहं स्वप्नसादेन विद्यामि स्नेह्या मुनि ॥ २४ ॥
 छेत्कस्स वचः श्रुत्वा वमापेयं यतीश्वरः । अहं त्वन्मोचने मद्र न समर्षो मनागपि ॥ २५ ॥
 मत्तया विहितं कर्म मुंस्व त्वमश्रुमोदयम् । अतस्त्वन्मोचने मद्र न प्रमुर्वसुपाठके ॥ २६ ॥
 श्रुत्वा मुनिवचः सत्यं वसुदासो जगावमुम् । जनेन छेत्क्रेनामा किं मूषे वद मेऽधुना ॥ २७ ॥
 अवाचि साधुना म्यो वसुदासः पुरं स्थितः । विस्मयम्याश्रयेतस्त्रे बहुल्लोकसमाहृतः ॥ २८ ॥
 ५ छेत्क्रेऽयं भवतात् सुदासास्थोऽज्यजन्मनि । त्वयाऽयं देवतामूले निहतः सप्तवारकम् ॥ २९ ॥
 अधुनाऽष्टमेऽथायां जातोऽयं छेत्क्रे महान् । भवता भेतुवारम्भो देवतापादमूठकम् ॥ ३० ॥
 दृष्ट्वा मां छेत्क्रे मद्र भववेपितविग्रहः । जगद् वस्तुभेतस्त्रेऽधुना गद्दनिम्बनः ॥ ३१ ॥
 वया मे मोचनं क्षीरं क्षरापय मुनीश्वर । सर्वसत्त्वदयोपेतः समस्तजनवान्वव ॥ ३२ ॥
 परित्रायस्व मां त्वाय परित्रायस्व पावन । परित्रायपरित्यक्तं पापिष्ठं पापसंभवम् ॥ ३३ ॥
 ६ एवं श्रुवन्नयं मद्र विद्वसीमृतमानसः । अस्माभिरदितो बाह स्वराचारानिवाप्यरः ॥ ३४ ॥
 त्वया जीववधः पूर्वं विमृत्तियपमिच्छता । विहितो मन्दमाम्येन पापोपार्जनकरिषा ॥ ३५ ॥
 सार्धं ते परित्रायं विभार्तुं क्षणमप्यहम् । न शक्नोमि स्फुटं वत्स प्रतीदि वचनं मम ॥ ३६ ॥
 आकर्म्यं सद्दृशं कुन्दो जगदितं यतीश्वरम् । वसुदासो जनाप्यधं कोपास्त्रनिरीक्षणः ॥ ३७ ॥

उपानवनमीच्छं साणूर च सितप्रमम् । महासरोवर रम्य परेन्दीवरराशितम् ॥ ३८ ॥
 देवतामूखनं कृत्वा स्वहृत्वेर्बिरागिभिः । कृतकृत्यो^१ सृतिं प्राप्य मतिता इन्द्रमानसः ॥ ३९ ॥
 यदि मोक्षं न यात्येव सदेहो वैभयोगतः । नाक तु निमित्तं साधो गच्छति स्थिरमानसः ॥ ४० ॥
 त्रिवर्गवृत्तिसमुद्भूतो बहुपापविधापकः । मतिता धर्मसमुत्पन्नैस्त्रेण जायते कवचम् ॥ ४१ ॥
 वसुदासोदितं श्रुत्वा अगादैतं मुनीश्वर । दिव्यज्ञानसमायुक्तो धर्मगुणितविग्रहः ॥ ४२ ॥
 जीवहिंसनयुक्तेन धर्मेजनेन बाळकः^२ । स्वर्गो न जायते नूनं देहिनां पापकारिणाम् ॥ ४३ ॥
 मुनिवाक्य समाकर्ष्य वसुदासोऽपि तं वगौ । बहुना शुकवादेन किं कृतेन मुफस्तुना ॥ ४४ ॥
 कर्त्तं प्रकुर्वता नाम मतिना मोहकारिणा । धनं परागर्तं तेन स्थापितं मे न मापितम् ॥ ४५ ॥
 अज्ञानसद्वदनं अपि शिरकाठ निरूपयन् । अपश्यन् दुःखितो मूखा स्थितोऽहं मुनिनायक ॥ ४६ ॥
 तदनं यदि मे स्पष्टं साधो दर्शयतेऽखिलम् । ततोऽयं मतिता नूनं भवेदेव न चान्यथा ॥ ४७ ॥
 वसुदासवचं श्रुत्वा छेत्कं निवगौ मुनिः । यदि स्व धनमेतस्य स्फुटं दर्शयसे ह्रुतम् ॥ ४८ ॥
 ततस्त्वा मुञ्चति ध्रिपं वसुदासो भवस्तुतः । नैवं करोपि चेत्त्रेयान्शुभलेप न निमित्तम् ॥ ४९ ॥
 निश्चम्य मुनिचन्द्रस्य वचनं पालनं नृपाम् । छेत्करोऽजुं मुनिं प्राह स्वकीयध्वनिना कठम् ॥ ५० ॥
 मुने मुञ्चति यद्येय मां धन विरसञ्चितम् । ततोऽहं दर्शयाम्यस्य प्राप्तेभ्यः किं धनं बहु ॥ ५१ ॥
 दिव्यज्ञानेन तत्रापां विदित्वा मुनिसत्तमः । वसुदास भगारायं विस्मयभ्यासमानसम् ॥ ५२ ॥
 यत्प्रवेशे भुवं गत्वा स्वकीयधरपेन च । धर्मं विप्रति तामेव धनं तत्रास्ति ते परम् ॥ ५३ ॥
 निगपेनं मुनिं स्पष्टं छेत्कं वक्ति त पुनः । अनेन विधिना सर्वं धनं पुत्रस्य दर्शय ॥ ५४ ॥
 छेत्करो मुनिवाक्येन बहुलोकसमावृतः । जगाम प्राप्त्तं क्षेत्र महाधनसमन्वितम् ॥ ५५ ॥
 खात्वा स्वधनमूर्ध्नि च पुरः पादसुरेण सः । त्रिप्रति स्य तर्कं मन्दं छेत्कः प्रीतमानसः ॥ ५६ ॥
 अनर्प्यरत्नसंघात महारत्नमिश्रितम् । प्रवात्मौक्तिकोपेतं रत्नादिमहाधनम् ॥ ५७ ॥
 तत्प्रवेशे विलोक्येद वसुदासः सनेपशुः । महावैराग्यसपन्नो ह्यभ्याविति स चेतसि ॥ ५८ ॥
 मतिता सकलं ज्ञानं जन्मान्तरमिदं स्फुटम् । दिव्यज्ञानसमेतेन साधुना साधुना कवचम् ॥ ५९ ॥
 चिन्तयित्वा सप्तप्राय धनं दत्त्वा विद्वदधीः । समाविगुप्तसामीप्ये वसुदासोऽग्रहीत् तपः ॥ ६० ॥
 पञ्चाणुप्रवसयुक्तं चतुःशिखाप्रदान्वितम् । गुप्तप्रतत्रिकयुक्तं सम्यक्त्वादिसमन्वितम् ॥ ६१ ॥
 मुने समाविगुप्तस्य समीपे छेत्कः सकः । गृहिवर्मं समादाय तस्मै मुदितमानसः ॥ ६२ ॥
 आर्यमिदमाख्येन्य प्रामीय सकलो जनः । अगधाते जयामाय देवता च मयान्विता ॥ ६३ ॥
 जीवहिंसां विहायान्नु महादुःखविधायिनीम् । जिनधर्मं च जग्राह स्वर्गमोक्षप्रदायकम् ॥ ६४ ॥^३

॥ इति श्रीपलाशासकृदग्रामोद्भववसुदासग्रामकृतदेवताजीव-
 हिंसाफलसंजातच्छेत्ककथानकमिदम् ॥ ७१ ॥

•

1 एक इन्द्रको 2 एक चतुःशुभम्, अ चतुःशुभम्, 3 [वाक्य]. 4 एक गुप्तम्
 अ गुप्तम्, 5 एकत्र चतुःशुभम्, 6 एक कुम्भम् अ कुम्भम्, 7 एक कुम्भम्, अ कुम्भम्,
 8 एक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 9 एक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 10 एक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 11 अ
 कालि इति श्री.

७२ मृगसेनधीवरकथानकम् ।

- अणन्तास्यमहादेशे सिप्रास्यासरितस्तटे । शिशुपास्योऽभवद् ग्रामो धीवरौपसमन्वितः ॥ १ ॥
 बभूव भवदेवास्यो धीवरः पापकारकः । भवभीरस्य भार्या च मृगसेनोऽजयोः सुतः ॥ २ ॥
 सोमदासोऽभवत् तत्र धीवरः क्रूरमानसः । सेनाऽस्य गेह्विनी नाम पथ्यस्या वनयाऽजयोः ॥ ३ ॥
 मृगसेनेन सा पथ्या परिधीता विधानतः । तद्भवे तिष्ठति प्रीता पृहीतपतिमानसा ॥ ४ ॥
 तत्र पार्श्वजिनेन्द्रस्य मयनं बहुभूमिकम् । विषते शोभनाकारं शुभ्रीकृतनमस्तलम् ॥ ५ ॥
 अन्यदा संघमुत्क्षेप्य घनान्तो अयपूर्वकः । आचार्यो विहरन्धार पार्श्वनायजिनोऽप्यम् ॥ ६ ॥
 मृगसेनो मुनिं प्राप्य घर्मं श्रुत्वा जिनोऽवितम् । प्रथमं आत्मं मीनं मुने मुञ्चामि सर्वथा ॥ ७ ॥
 पृहीत्येवं प्रथं सोऽपि तदाचार्यात् तव श्रमात् । जमाम निघ्नमां शीघ्रं स्कन्धरोमिषवात्मकम् ॥ ८ ॥
 तस्माद्भवे च गम्भीरि धीवरः कृतनिस्वनः । आठ विधेय विभ्रम्भः प्रसारितकरोप सः ॥ ९ ॥
 आकृष्टोऽनेन आत्तेन अत्यन्मीनः स्रष्टे महान् । एको वृद्धः प्रमुक्तोऽयं पृहीतप्रतयोगतः ॥ १० ॥
 मुक्त्वाऽर्जुं तेन सश्लिषं आठं तत्सञ्छिडे पुनः । पृहीतः प्राक्तनो मत्स्यो मुक्ते म्योऽप्यनेन सः ॥ ११ ॥
 पृहीतो प्राक्तनो मीनो धीवरेण महातनुः । साभिज्ञानं विधाय्यास्य तेव मुक्तः पुनः सक्रः ॥ १२ ॥
 म्योऽप्यनेन संश्लिषं आठं तद्विघ्नगाबले । नूनं चिरतनो मीनो पृहीतो रैवयोगतः ॥ १३ ॥
 मुक्त्वा तत्र महामीनं निर्विषणो रिक्तवैवधम् । स्कन्धमारोप्य संध्यायां धीवरः स्वपृष्टं मयी ॥ १४ ॥
 मृगसेनं प्रियं वृष्ट्वा स्वपृष्टे रिक्तवैवधम् । अयाद निम्नस्नान्ता पथ्या तं रमणी तदा ॥ १५ ॥
 किमयं मद्भवे पाप पृहीत्वा रिक्तवैवधम् । आगतोऽसि दुराचार यमावृषं वदाशु मे ॥ १६ ॥
 पथ्यवचनमाकर्ण्य मृगसेनो अगाद ताम् । इदं प्रथं मया कथ्यते पृहीतं साधुसंनिधौ ॥ १७ ॥
 श्लिषे आठे भठे मत्स्यः प्रथमं यः पतिष्यति । महानपि स मे नूनं मोक्षस्य संशयं विना ॥ १८ ॥
 इदं प्रथं समाहाय धीवरेः सह वेगतः । सिप्रां नदीं गतः कान्ते प्रहीतुं शफरानहम् ॥ १९ ॥
 श्लिषं आठं मया नद्यां प्रिये वारभतुष्यम् । मुक्ते मुक्तः पुनर्मीनः स यथात्र पत्स्यत्सम् ॥ २० ॥
 मुक्त्वा मत्स्यमहं मुग्धे नूनं वारभतुष्यम् । आगतः स्वपृष्टे तेन रिक्तवैवधसंसुतः ॥ २१ ॥
 मृगसेनोदितं श्रुत्वा पथ्या बभूव तं रुपा । आठैः सहाय पात्सामि पयतां भोजनं विना ॥ २२ ॥
 हुष्ट पापिष्ठ पाद्वि त्व मदीयान्मन्दिराहरम् । निशम्य तद्दशः सोऽपि निर्त्रैगामास्तुतः पुनः ॥ २३ ॥
 मृगसेनो निधिं प्राप्य शून्यं देवकृतं तदा । मुक्तो मुक्तिं परिप्राप्यं सर्वदष्टः स तच्छपात् ॥ २४ ॥
 मृगसेनप्रिया पथ्या पुमुखाप्रक्षमनसा । अन्नेपयन्त्यम प्राप्तं प्रियं प्राणपरिप्युतम् ॥ २५ ॥
 वृष्ट्वा वृष्टं धं हि तदेव प्रथमस्तु मे । इति प्यात्वा ससर्पे सा विठे इक्षं समर्पयत् ॥ २६ ॥
 तेनैव इन्द्रशक्तिं दद्याज्जो भूषेतसा । तदेव पयतां प्राप नियतिं केन संप्यते ॥ २७ ॥
 अत्रान्तरे पुरि श्रीमानुत्पिन्यां प्रतापवान् । रात्रा वृषमदसोऽमृन्महासामन्तसेवितः ॥ २८ ॥
 रूपवीचनसंमुक्ता पीनोद्धतपनसानी । वृषमोपपदा दत्ता बभूवाम्य नितम्बिनी ॥ २९ ॥
 अस्मैव मृतैः भठी गुणघटोऽभवद् धनी । गुणभीरस्य भार्या च गुणरक्षितमृता ॥ ३० ॥
 पथ्याऽऽख्या धीवरी या च मृता मन्दकपायतः । साऽजमोर्दुहिता जाता विपात्याऽजिनमोहरी ॥ ३१ ॥
 सार्पयाहोऽभवत् तस्मां भीरुताः भीसमन्वितः । उग्रया भीमती नाम भीक्षीर्तिसमनिघ्नया ॥ ३२ ॥
 मृगसेनो मुक्तिं प्राप्य धीवरा जिनमक्षितः । विनयी रूपघण्टाः सोमदसोऽजयोः सुतः ॥ ३३ ॥

मातृगर्भस्थितस्यास्य पिता सस्यमुपागतः । जातमात्रेण ज्ञानेन जननी परिमथिता ॥ ३४ ॥
 यया यया प्रजनं वृद्धिं बाजेज्यं पूर्वपापतः । तथा तथा क्षयं यातं कुलमस्य निर्मूलतः ॥ ३५ ॥
 एवं कुलक्षये जाते बुमुद्गाप्रक्षमानसः । गुणपालग्रहं प्राप सोमदत्तोऽशनेभ्यः ॥ ३६ ॥
 तेषुष्टिमोन्नोन्निष्ठश्रवणस्थितसिक्चकम् । मुद्गानस्त्रिष्टितिं प्रीत्या सोमदत्तश्चाद्यतः ॥ ३७ ॥
 एव हि त्रिष्टवस्तस्य समयमादिबरो मुनिः । आजगाम तमुद्देशं द्वितीयमुनिसमुत् ॥ ३८ ॥
 इष्टा तु सुन्दराकार कनिष्ठे मुनिरश्वीत् । ध्येष्टं वनकमालूम्यां बन्धुमिः परिवर्जितम् ॥ ३९ ॥
 मध्ययन् सिक्चमेकैकं श्रवणस्थितमादरात् । बाजेज्यं त्वापोपेतो विष्णु संसारमसारकम् ॥ ४० ॥
 मुनेरस्य वषां श्रुत्वा न्यायान् वदति स यतिः । अवविज्ञाननेत्रेण विज्ञातपरमार्थकः ॥ ४१ ॥
 यथाऽयं दारक्रे मद्र गुणपालस्य धीमतः । स्वामी धनस्य सर्वस्य भविष्यति धमिक्चपतिः ॥ ४२ ॥
 यवैतस्य मुनेर्वाक्यं गच्छतो विनिश्चयः सः । गुणपालो मनस्सुबैर्द्वेष्यौ विस्मितमानसः ॥ ४३ ॥
 धनं मे देशिकस्यास्य किं भविष्यति पुत्रिणः । अथवाऽजोषसद्वाक्यं ममपो भवति स्थितौ ॥ ४४ ॥
 एवं विचिन्त्य मूढात्मा समाहूय नराधमम् । जयात् निघुरस्वान्तस्वकं वन्मारणं प्रति ॥ ४५ ॥
 धनं तेऽहं प्रदास्यामि नानामेवसमन्वितम् । नीत्वाऽजुं षाठकं कश्चे कुर्वेत्तस्य निपातनम् ॥ ४६ ॥
 तद्वाक्यतो हि मातङ्गं स्कन्धमारोप्य षाठकम् । निनाय गहनं शीघ्रं नानानोऽहसंकुलम् ॥ ४७ ॥
 मुक्त्वा तं षाठकं तत्र नदीतीरे बयन्तिके । भेष्टिनं प्राप्य मातङ्गो वृत्तिमस्य जगाद सः ॥ ४८ ॥
 स्नात्वा नद्यां बलं पीत्वा कृत्वा च फलमधमम् । सुष्याप वटवृक्षस्य मूले षाठकं मुञ्चेवित ॥ ४९ ॥
 भ्रान्तरे समागत्य गोविन्दो वल्लभो धनी । ददर्श षाठकं सुष्ठु वटमूले सुतच्छपम् ॥ ५० ॥
 आराय तं कुमारं च गोविन्दं प्राप्तसमुद्रः । धनमिया स्वमार्याया ददौ पुत्रसुदीरयन् ॥ ५१ ॥
 तथाऽपि पुत्रमाधेन वषिदुग्धभृतादिना । वृद्धिं तरामसौ नीतः कन्वर्षमवतिष्ठन् ॥ ५२ ॥
 षाठं सुवत्समापन्नं गोविन्दग्रहसगतम् । गुणपालेऽत्र संप्राप्य ददर्शेण ससंभ्रमम् ॥ ५३ ॥
 गुणपालः परिज्ञाय प्राक्तनं वारकं तथा । जगाद वल्लभं भेष्टीं त्रिस्त्रयाकुलमानसः ॥ ५४ ॥
 कुमारः कस्य पुत्रोऽयं विनयी रूपराजितः । सौम्यो नदीनाम्मीरो मन्यो वा सविभ्रहः ॥ ५५ ॥
 गौणपाठं वषां श्रुत्वा गोविन्दोऽपि तर्कं जगौ । मस्युत्रोऽयं गुणावानः भेष्टिन् मे कुलान्वनः ॥ ५६ ॥
 अवाचि भेष्टिना म्यो वल्लभः प्रीतमानसः । सोमदत्तं भवसुत्रं त्वं प्रवेशय मद्ग्रहम् ॥ ५७ ॥
 भेष्टिवाक्येन संयुद्धो गोविन्देन क्षीरजः । पोडशाभरजोपेतो महावक्त्रमिभ्रितः ॥ ५८ ॥
 ततो तेषं प्रदायासौ सोमदत्तो विसर्जितः । गुणपालेन भार्याया सन्मुखं स्वद्वैतेपिषा ॥ ५९ ॥
 त्वया गुणमिया नूनं मद्देहिन्या प्रवीथया । असौ विप प्रदातव्यं तेषवाहाय निमित्तम् ॥ ६० ॥
 अथ तेषं समाहाय सोमदत्तस्त्वगन्विताः । तद्गुणानवनं प्राप्य वरुणं स सुसवान् ॥ ६१ ॥
 वसन्ततिरक्यं नाम गणिक्यञ्चरक्येविदा । तस्य सुसस्य कण्ठस्यं तेषं पश्यति रूपिणः ॥ ६२ ॥
 तद्गुणस्यमाहाय प्रमुष्य स्त्रक्रेण सा । अर्जुं वाचयति स्पष्टं तद्गुणस्यत्वोचना ॥ ६३ ॥
 अहं गृहं न यावच्च समायासि नितम्बिनि । तावद्विषं प्रदातव्यं तेषवाहाय सत्वरम् ॥ ६४ ॥
 विज्ञाय तेषसंपन्वं वसन्ततिरक्यं तथा । मुवा रूपी नरो धीरः कर्णं यासति पञ्चताम् ॥ ६५ ॥
 अहं गृहं न यावच्च समायासि नितम्बिनि । तावद्विषा प्रदातव्या तेषवाहाय मसुदा ॥ ६६ ॥

- शार्फकृत्य मते ऐश्वर्यं सोमदत्तस्य रूपिणः । वसन्ततिष्ठन्न श्रीं ययौ वाम मनीषितम् ॥ ६७ ॥
 सोमदत्तः समुत्थाय तदानीं तस्मैव ॥ मोहयन् कामिनीलोकं गुणपाठगृहं ययौ ॥ ६८ ॥
 बभूवोपविश्व तत्रेहे सोमदत्तो यथाक्रमम् । महापठपुरो ऐश्वर्यं मुमोच प्रीतमानसः ॥ ६९ ॥
 बाराभेयं सहस्रेण ऐश्वर्यं वाचयति स्युष्टम् । महापठो वत्सेपेत्ये अननीचन्मुसाक्षिकम् ॥ ७० ॥
 महाजनसमूहेन विधा देया त्वया सुता । अननीचन्मुमुक्षेन महासंतोषकरिणा ॥ ७१ ॥
 विवाहो मत्सरोच्चे च तूर्यमङ्गलनिश्चयैः । विधातम्भो महामृत्या साजुत्पयो महापठ ॥ ७२ ॥
 अनन्या बन्धुलोकस्य ऐश्वर्यं सकृत् तदा । महाबल्येऽग्राह्यधीर्षं तोषकमृत्किन्नाङ्गकः ॥ ७३ ॥
 तुरङ्गकरिराजानि कनकभरणानि च । नृदवीपात्रिवस्त्राणि प्रदायासौ समङ्गलम् ॥ ७४ ॥
 क्षोभने दिननद्यत्रे योगे च रबनीपते । त्वेपतो विधिना वृष्टं पाप्मिप्रह्वमेतयोः ॥ ७५ ॥
 यत्नव वेदिक्रमण्ये तिष्ठतस्त्री बभूवतौ । तावत् स जवकः प्राप्सो मन्दिरं स्वं विभुप्रमम् ॥ ७६ ॥
 द्रुम बभूवतौ भेष्टी क्षेपत्येहितलोचनः । वृत्तिभूसरदेहोऽपि तस्त्रिबान् क्षयनेऽमुखा ॥ ७७ ॥
 विद्योक्त्य पितरं तत्र क्षपनीये म्यबसितम् । महापठो जमासैतं मुखापठनिमेक्षपम् ॥ ७८ ॥
 किवाहो विधिना वृत्तस्त्वन्मतेन महामते । किमर्थं मौनमाहाय स्थितोऽपरवावानिव ॥ ७९ ॥
 महापठवचः सुत्वा गुणपाठ्ये जगद् तम् । प्रमुञ्चतुष्पनिःश्रांसं म्भानवकसरोरुहम् ॥ ८० ॥
 भागम्भमि न यत्नव सुताईं गृहमात्मनः । तावत्त्वया विधात्या हि विवाहो विहितः कृतः ॥ ८१ ॥
 निश्चम्य अनकस्योक्तं जगौ तातं महापठः । स्वमुत्सवरीपतेखेन विवाहो विहितो मया ॥ ८२ ॥
 द्वाभ्यां बभूवर्षं दत्त्वा महासामन्तसाक्षिकम् । पूजा मनोरमाक्षय निवृत्तं विद्विता मया ॥ ८३ ॥
 पुत्रवाक्यमहादुःखविह्वलीभूतमानसः । तस्यै क्षम्याते भेष्टी गुणपाठ्येऽतिव्यथितः ॥ ८४ ॥
 गुणभीः भेष्टिनी प्राप्य गुणपाठं मुहुःस्थितम् । जमाद् विस्मितस्त्रान्ता वर मे श्लोकस्वरजम् ॥ ८५ ॥
 गुणभीरमर्षीत्वाक्यं गुणपाठ्ये निश्चम्य च । जगौ स पूर्ववृत्तान्तं समस्तं त स्वयोपितः ॥ ८६ ॥
 भूपुष्पाधिकं दत्त्वा संभ्यान्हसि चैककः । प्रेषितो गुणपाठ्येन जामाता नागमन्दिरम् ॥ ८७ ॥
 भूपारिकं समाहाय संभ्यानां विशिखान्तरे । महापठेन जामाता व्रजन् घ्योऽसहायकः ॥ ८८ ॥
 तत्कराद् वत्सिमादाय हृष्टे तं च निधाय सा । महापठ्ये विनीतात्मा ययौ नागनिकेतनम् ॥ ८९ ॥
 तत्र च भेष्टिन्य चैत्रे मातङ्गः स्थापितो जया । संभ्यायां च समायाति स हन्तम्पस्त्वया तथु ॥ ९० ॥
 यत्नवभागपृष्टस्त्रान्तर्विद्यति प्रीतमानसः । तावत् स निहृतोऽनेन मातङ्गेन सितासिना ॥ ९१ ॥
 भेष्टी जामातरं दृष्ट्वा वीकन्तं स्वपुरः स्थितम् । सुतं च निहितं तत्र मौनी कुन्ती स तस्त्रिबान् ॥ ९२ ॥
 जमान्तरे त्रिमां प्राह गुणपाठ्ये विधादवान् । कान्ते जामातरं वृष्टुं निहन्मीमं न करजम् ॥ ९३ ॥
 यथा केनचिन्मुग्धे चापामेन विनाशनम् । शत्रुभूतस्य जामातुः कुरु श्रीर्षं मयोहितम् ॥ ९४ ॥
 तत्सहाह्वननाम्नीर्षं मोदक्य विपगमिणः । गुणभिया कृता दिम्पा यन्पामोहितदिग्मुखा ॥ ९५ ॥
 ततः सुतां विधां प्राह गुणभीर्निधुराश्रया । यथाय मोदक्यनेतान् देहि स्वस्त्रीतिकरिषि ॥ ९६ ॥
 माऽन्यस्मै षड्भुक्त्वेतान् प्रदास्यसि मनस्विनि । एवमुक्त्वा सुतामेषा निर्बन्धे स्वगृहादरम् ॥ ९७ ॥
 एतस्मिन्नन्तरे भेष्टी गुणपाठ्ये विधां तदा । बुभुक्षाप्रक्षयतस्त्र्ये निजमाद् सुतामिमां ॥ ९८ ॥
 बर्हं यद्वा समाहूतः कर्येष महता सुते । यद् गृहे योजनं किञ्चिद् विघते देदि तन्मम ॥ ९९ ॥

1 पठक र्शिताः इवकम्, अ करकम्, 2 पठक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 3 [निम्नाऽत्र वरकमिणः]
 4 पठक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 5 पठक कुम्भम् अ कुम्भम्, 6 पठक कुम्भम् अ कुम्भम्, 7 [विदितः]
 8 पठक कुम्भम्, अ कुम्भम्, 9 पठक कुम्भम्, अ कुम्भम्.

ततश्चाङ्गव्यत शीघ्रं मोदकं विपगर्मिण । विदीर्षां गुणपाठ्य विपया हितकरमात् ॥ १०० ॥
 ततस्मान्मोदकान् मुक्त्वा विपादसान् हिताशया । गुणपाठ्ये ममारान्मु तशानी विपयोगत् ॥ १०१ ॥
 भेष्टिनी च सुत दृष्टा मतीरं शोकविह्वल । गुणभी पक्षतां प्राप मुक्त्वा त विपमोदकम् ॥ १०२ ॥
 सुतपोरनयोक्षत्र सोमदत्तं नरेश्वरः । आनुज्ञात्साम्प्रसादीप्यं तोषपूरितमानस ॥ १०३ ॥
 स्वपुत्रीमर्षण्यं च गुणपाठवन नृप । वितीप सोमदत्ताय राजभेष्टिपदं ददौ ॥ १०४ ॥
 एवं कृतेऽमुना राज्ञा राजभेष्टी स्वपत्ने । मानसेष्टान्महाभोगान् पुमुञ्चे प्रीतमानस ॥ १०५ ॥
 मुक्तेनुसरिसंज्ञाय दत्त्वाऽऽहारविधिं तथा । पश्चात्तिशयसप्राप्तिं दुःप्राप्यां प्राप्य शोभनाम् ॥ १०६ ॥
 श्रुत्वा पक्षमर्षं तस्मात् तथा तस्मीसमागमम् । तपो विधाय जैनेन्द्रं संहृष्टपरिवर्जितम् ॥ १०७ ॥
 आठवनां समारण्य विधिना हि चतुर्विधाम् । प्राप सर्वार्थसिद्धिं च सोमदत्तो मुनीश्वर ॥ १०८ ॥
 एकमीनदयां मक्त्वा चतुर्वारसमुद्भवात् । अकार स्रगसेनास्यो धीवरो मृदुमानस ॥ १०९ ॥
 सोमदत्तमये प्राप्य स्वदयां स चतुर्विधाम् । नराविपत्यमासाध देवः सर्वार्थसिद्धिञ्च ॥ ११० ॥

॥ इति श्रीमृगासेनधीधरमीनैकठयाकरसोमदत्तसंभव
 स्वपचारक्षणकथानकम् ॥ ७२ ॥

७३ यशोधरचन्द्रमतीकथानकम् ।

अस्त्वन्तीमहादेशे श्रीमदुद्धविनी पुरी । श्रील्लोपोऽसां नृपोऽसापि माया चन्द्रमती शुभा ॥ १ ॥
 यशोधरोऽनयो पुत्रं पुत्रजन्मामिस्त्रविषो । बभूव रूपसपद्मो विनयी न पराजित ॥ २ ॥
 रूपपद्मिदसर्वाङ्गी नीलोत्पलरुद्धेष्णा । असृतादिमहादेवी बभूवास्व मनःप्रिया ॥ ३ ॥
 यशोमतिक्रुमात्स्वस्वन्नयोऽजनि विक्रमी । विनयाचारसंपन्नमानयोः कुञ्जन्दन ॥ ४ ॥
 अन्यदा द्रुपे दृष्टा निर्मले पठिताङ्कुरम् । श्रील्लोषः सद्यतिप्रसो वैराग्य स समाश्रित ॥ ५ ॥
 यशोधरकुमारस्य इत्वा रण्यमिदं नृप । अमिनन्दनसामीप्ये शीघ्रं दैर्गम्यं ददौ ॥ ६ ॥
 नमश्चिच्छामन्तमस्तकोपासनासन । अकार विपुठं रण्यमुदयिन्यां यशोधर ॥ ७ ॥
 असृतादिमहादेव्या क्रममोयं यथेप्सया । यशोधरस्वरं दृष्टो मुञ्चानो व्यवतिष्ठते ॥ ८ ॥
 अन्यदा कुञ्जकेनाभा मुञ्चाना सुरतं निश्चि । दृष्ट्वा यशोधरः कन्तां महावैराग्यनीयिवान् ॥ ९ ॥
 समामाम्यस्मितो नूनं प्रमन्याकारभाद्रयम् । अतीकस्वमसंभवं स्वमातुः कथयाम्यहम् ॥ १० ॥
 आकर्षयाम्यिके स्पष्टमय रात्रौ मयेच्छः । स्वशो विजोक्तिं शिघ्रं पश्चिमप्रहरे किञ्च ॥ ११ ॥
 बहू चाबतरंस्तस्मात् प्रासादान् सद्यमूढिक्वन् । पतितोऽस्मि वरगृष्टे पापापशक्यमपिते ॥ १२ ॥
 प्रासादस्यैतैर् शीघ्रमसत्यस्तुतिस्त्ररिति । मायाप्रपञ्चसंयुक्तैः संस्तुतोऽस्मि समुत्थितः ॥ १३ ॥
 यशोमतिक्रुमात्स्व रण्यपर्षं नियुज्य च । महावैराग्यसंपन्नस्त्रपो जैनेश्वरं भितः ॥ १४ ॥
 यशोधरोदितं श्रुत्वा जगौ चन्द्रमती तदम् । न शोभनस्त्वया स्वभो ष्यो वाठक संप्रितम् ॥ १५ ॥
 स्वहृत्स्निहृतेर्वापि प्रपुन्य कुलदेवताम् । शान्तिर्कर्म विधातव्यं स्वया निमित्तपेतसा ॥ १६ ॥
 कृत्वेदं सकळं पुत्र शान्तिर्कर्मविधायकम् । मणिप्यति पुनः शिघ्रं तत्रापि स्वस्यदीक्षयम् ॥ १७ ॥
 स्वमातृवचनं श्रुत्वा यशोधरनृपेण तत् । प्रतिपन्नं तत्र सर्वं तन्मत्त हितमिच्छता ॥ १८ ॥

1 अ योदिच. 2 क सकृत् 3 यकञ्च विभिः कुञ्जम्. 4 अ omits इति श्री and adds इत् ५ at the end. 5 [प्रासादान् अमूढिक्वन्]. 6 ...

- चन्द्रमंसा सहानेन यज्ञोक्तनृपेण च । निहतो देवतामूले विद्यनिर्मितकुर्वुः ॥ १९ ॥
 तेन पापविधानेन महादेव्या समं तक्षी । निहतौ विपयोगेन मोहकस्त्रेण तच्छपात् ॥ २० ॥
 क्षिप्रवद्विधासायां नानातस्त्रिराश्रितः । एकोऽस्त्रि पर्वतस्तुत्रं सिंहस्याप्रविधीयन् ॥ २१ ॥
 मयूरिमार्यतो वातं शिखी तत्र यज्ञोत्तरं । ब्रूतेकेन मनुष्येण तन्माता निहत्या तदा ॥ २२ ॥
 ४३३ स केनचित्स्मात्प्रत्य परिपाश्रितः । यज्ञोमतिकुमारस्य आनीतो प्राभूतेऽभ्या ॥ २३ ॥
 यज्ञोमतिकुमारोपे द्वाऽर्जुं तोपकरपात् । एहीतो रममाणोऽसौ नृपसौषे विच्छिद्ये ॥ २४ ॥
 या तु चन्द्रमती नाम तन्माता पूर्वजन्मनि । क्रुद्धाद्येऽमवत्तोऽमि मण्डले मन्दिताङ्गकः ॥ २५ ॥
 ततोऽसौ केनचित्स्मात्प्रनीतः प्राभूतेऽभ्या । यज्ञोमतिकुमारस्य श्रीमदुद्यमिनी पुरीम् ॥ २६ ॥
 द्वा तं तोपमासाद्य गृहीतो मण्डलेऽमुना । समर्पितः प्रयत्नेन स्वपतेः पुत्रस्य च ॥ २७ ॥
 ४३४ एषं च तौ कुमारस्य बलमौ मुतरां मुनि । मयूरमण्डलीं स्वातां पूर्वजन्मसमाप्तमात् ॥ २८ ॥
 श्रसादस्त्रिस्त्रस्त्रेण मयूरेण विद्येकितः । मवाहस्त्रेण तन्मध्ये रक्षीपप्रमोक्षते ॥ २९ ॥
 यावत्तन्तरे वाह विदधात्यवत्येकनम् । तावत्प्राप्तिस्मरः शीघ्रं वन्यार्यं शिखातकः ॥ ३० ॥
 ततः स्वान्तपुरं तत्र पश्यता शिखिना तदा । पूर्वोक्तकुम्भकण्डसा महादेवी विद्येकित्वा ॥ ३१ ॥
 द्वा रतिं प्रकुर्वीषी वै तरानी च क्षेपतः । स्वपादनक्षपातेन निहतौ शिखिना हरि ॥ ३२ ॥
 ४३५ ततो रतिसुखिन्नाम्नां स्वमभिमूषणैर्दत्तः । दान्वां मयोऽमुताः सौधान्यमूरो मयविहृतः ॥ ३३ ॥
 रममाणं तदां पृतं यज्ञोमतिनोरारम् । प्रहारविहृतस्तान्तं प्राञ्चान् स शिखी सरन् ॥ ३४ ॥
 द्वा मयूरमापान्तं वेतिवास्त्रिनिग्रहम् । मण्डकः प्राप्य तं बेगाचक्रर मत्तजीवितम् ॥ ३५ ॥
 सोऽपि वा मुञ्चया पूतकलेन समाहृतः । मण्डके पञ्चतां प्राप्य पपात् मुनि निरक्रियः ॥ ३६ ॥
 ततस्तौ पञ्चतां प्रापौ विद्येक्य वसुधाधिपः । चक्रर विहृतस्तान्त्ये विद्यार्पं मुनिदुःखदम् ॥ ३७ ॥
 ४३६ कृत्वा शोकं चिरं तौ च दग्धौ श्रीखण्डबास्त्रिः । मन्दाकिन्यां तदज्ञानि प्रापयामासं मूर्ति ॥ ३८ ॥
 मुषर्पररूपपापि गोबन्दाहीनि मृष्टिः । स्वयंसौख्यस्त्रितीमृतौ धावुस्त्रि नृपो हरो ॥ ३९ ॥
 ततो ब्रह्मिण्डिरमाये मुषेत्स्वस्यो महीमृतः । आसीत् सिंहारिसत्त्वौबहुष्येस्यन वनम् ॥ ४० ॥
 कश्चिक्रपां पञ्चम्यां हि कुप्येन पञ्चनेन च । अनितो बाहक्रे भीमो स मयूररो महान् ॥ ४१ ॥
 मुषुष्कस्तनवन्ध्याया मुषुष्मापञ्चकेत्सः । स्वमातुर्दुग्धमप्यल्पं लेभे स न मनागमि ॥ ४२ ॥
 ४३७ महीविभ्रवात्स बाहकस्त मुषाधिनः । शरीरं बृद्धिमायात् मुषानस्य शरीरपात् ॥ ४३ ॥
 या तु चन्द्रमती कृत्वा मण्डलेन पृथि गता । तस्मिन्नेव महीरे कुप्यसर्पो बभूव सा ॥ ४४ ॥
 प्रहृष्टः सारितुं पालर्षुगान् स मुषज्जमः । तावत् पुष्पप्रदशेऽर्जं एहीतो बाहकेन च ॥ ४५ ॥
 ततस्त्रेण मुषादेन पञ्चात् कृत्वाऽवसर्पणम् । एहीतो बर्देन क्षेपाद्याहक्रे दग्धनैरसि ॥ ४६ ॥
 बन्धोन्ममक्षयं यावत्तन्तुस्तौ स्थाऽन्विषी । तावत् स बाहक्रे बेगाचक्रर्येण निपातितः ॥ ४७ ॥
 ४३८ तदानीं कुप्यसर्पोऽपि तदस्याप्रविदारितः । इयाव मरणं वैरं मुषकेन हि खाधते ॥ ४८ ॥
 योऽसौ हि बाहकस्तत्र तरक्षेण किनाश्रितः । बभूव रोहितो मीनः सिप्रायां सरितो हरे ॥ ४९ ॥
 कुप्यसर्पोऽपि तत्रैव कर्तं कृत्वा मयानकः । मुषुष्मरोऽप्यबदीर्षः कस्तपाससमाहृति ॥ ५० ॥
 मीनोऽपि विहारन् कश्चि सन् हरे सत्विदेऽमते । पुष्परेषे एहीतोऽयं भीमहरोच बेगत ॥ ५१ ॥
 यत्रान्तरे मोन्द्रस्य कुप्यरायनकश्चिकम् । पेटकं तन्तुमायात् प्रविष्टं तत्रलेऽमते ॥ ५२ ॥

एष्य वामनिक्र तत्र क्रीडन्ती तत्सम जले । मीनोपरि पपावाशु तन्महत्तरिक्र षरा ॥ ५३ ॥
 सत्ये हारेण तेनाशु मुक्त्वा मीनं प्रसर्प्य । गृहीता षरणे क्रोधात् तदा वामनिक्रऽशुना ॥ ५४ ॥
 गृहीत्याश्रया वेगात् तथा हि रष्टिर्तं तथा । यथा सीमन्तिनीपिटं क्रीडां हित्वा पलायितम् ॥ ५५ ॥
 कुम्भवामनिक्रसंधैर्मयवेमितविग्रहैः । किञ्चदन्ती च सा सर्षा नरेन्द्रस्य निवेदिता ॥ ५६ ॥
 सिप्रानदीहृद्दे राजन् तव बहुमिक्र तरास् । नक्षेत्र्य भीमरूपेण ग्रस्ता वामनिक्राऽशुना ॥ ५७ ॥
 श्रुत्वा तद्वचन राजा क्रोपलोलितलेषन । समस्तधीवरान् प्राह स्वनादापूरितम्बर ॥ ५८ ॥
 यो यो धीवरिक्रः क्षीप्रं यावन्तो मीनराज्यम् । तत्रान्तः स्वीप्रकर्तव्या मवक्रिर्बाज्योगता ॥ ५९ ॥
 ततस्तद्वचनान्ते च जात्स्न्यादाय वेगात् । सिप्रानदीहृद्दे क्षीप्रं चगुमुर्दितथेतसः ॥ ६० ॥
 मीनोऽपि शशुमारोषं विमुञ्चे हृदतः क्षपात् । भीतः पलायनं चक्रे मामि मर्द्रं हि-वीवितम् ॥ ६१ ॥
 ततश्चे मुगपत् सर्वे हृदन्तच्छ्रवा रुषा । सिप्रानदीहृदान्ते च धनजात्मनि विशिषुः ॥ ६२ ॥
 बात्सेख हारमादाय धीवरान् प्रीतथेतसः । यशोमतिकुमारस्य मुमुक्षुः पुरतः क्षपात् ॥ ६३ ॥
 मूयो हारं पुरो धीवस्य धीवरान् निजगौ स्रवा । नयतैनं दुराचारमिन्द्रस्नानं निकरिषम् ॥ ६४ ॥
 एतन्नयनसंबन्धो जीवन्नपि स दुष्टधीः । प्रियतामेप तत्रसो नून कुम्भरथातुरः ॥ ६५ ॥
 तत्राप्यतः पुनर्नीतं शंशुभारं स धीवरैः । यदोऽमीमिर्षिः तत्र दुःखतो मृस्युमीषिषान् ॥ ६६ ॥
 अन्यथा धीवैर्बातं निश्चितं प्राप्य तं हृदस् । बानीतो रोहितो मत्सो जठस्थो मुवसत्तम् ॥ ६७ ॥
 ततोऽप्यौ रोहितो मीनो जीवन्नपि च धीवरैः । यशोमतिनरेन्द्रस्य नीतोऽप्य प्राभूतेष्यया ॥ ६८ ॥
 एताऽप्यौ रोहित मत्सं स्रपुरस्रोपमीसुया । असृवादिमहादेभ्याः स मातुः प्रेपितोऽन्तिकम् ॥ ६९ ॥
 अस्य रोहितमीनस्य पञ्चन सरसेन च । द्विजानां योजनं वैष जनक्यदिकृते मृशम् ॥ ७० ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं मीनो मूत्वा बात्सिसः क्षपात् । असृवादिमहादेवी पश्यन् यावद्विद्विष्टते ॥ ७१ ॥
 सावत्स्यच्छ्रवणं च महादेवीमतेन हि । नीत महानसं क्षिप्रं जनकादिकृते तदा ॥ ७२ ॥
 अन्यदुद्विष्टं यच्च मातस्तत्क्षण्डकं निश्चिः । मभिष्यति तत्र स्पष्टं मयापि प्रीतिकारणम् ॥ ७३ ॥
 भूक्तसक्यदे च तत्क्षण्डं निहितं तथा । मीनो सृति परिप्राप स्रकर्मवस्तुः क्षमे ॥ ७४ ॥
 शंशुमारो सृतिं प्राप्य जाताऽन्ना पापपाटके । मीनसद्गर्भमासाद्य बभूव ष्केत्तरे महान् ॥ ७५ ॥
 ततो भौवनमासाद्य सोऽपिरुक्तः समातति । शुकनिर्गमकृते च सत्मेनान्येन मारितः ॥ ७६ ॥
 निषाय गर्भसंसृतिं स्रमादुर्दृग्मानसः । विज्ञां सत्मेन स नीतो सृतिं शृङ्गाप्रधारितः ॥ ७७ ॥
 यत्रान्तरे हि पापहर्त्रा निषक्यम नराधिपः । हृदसं गर्भसंसृक्तं केतिक्रं स्रपुरस्मिताम् ॥ ७८ ॥
 यद्योमतिकुमारोप केतिक्रं वापधातवः । वराक्षी निहताऽनेन पतित्वा सा मुवसत्ते ॥ ७९ ॥
 प्रपाद्भोहरभेतसाऽन्मतेन नराधमैः । केत्तकः शोभनाकरस्रकृष्णेः पतितो मुषि ॥ ८० ॥
 एता तदूर्ध्वकं राजा तोपकम्पक्रिताङ्गकः । तदा समर्षयाम्नास केतिक्रपाटकस्य तम् ॥ ८१ ॥
 क्रमेण योजनं प्राप्य भागिनेपीसुतादिभिः । अनामिः सह कुर्वाणो मैथुन स विविष्टते ॥ ८२ ॥
 अन्यथा भूमिनाभेन पापदिक्कर्मिच्छ्रवा । कुठरेभ्याः समुपिष्टा भरन्ता विभ्रति परम् ॥ ८३ ॥
 कम्पकटाक्षीपयोगेन पापदिक्कर्मथेतसः । बभूव सफला तस्य पापोपार्जनकारिणः ॥ ८४ ॥
 कुठरेभ्याः वितीर्षास्ते कस्त्यापिन्याः प्रयोदिना । भरन्त्याः पूर्णक्षमेन ममुजा मकिमीसुया ॥ ८५ ॥

1 एक कुम्भम्, २ सुम्भम्, ३ [सिंहमारोप], 4 एक कुम्भम्, ५ सुम्भम्,
 5 एक वरदीक्षीहृद्, 6 व मातस्तत्क्षण्डकं, 7 एक पदं, 8 [मुवसत्ते].

- तन्मांसमस्त्रिकापूर्णं शात्मतीपुष्पसंनिभम् । महानसगतं मृत्पुत्रपुष्पैर्विहितवृते ॥ ८६ ॥
 जवाधि मूषलित्त्र सुपक्षरेण सत्वरम् । यदेतत् पिशितं किञ्चिदुच्छिद्य क्लृप्तमण्डितैः ॥ ८७ ॥
 सण्डेत्तकेन चाघ्रातं पूतं यवति मूषते । कुर्येऽत्र त्वं महाराज प्रमार्गं मापये मुनि ॥ ८८ ॥
 सुपक्षरवचं भुत्वा जगादेमं नरवरः । सैतुकम्पासथेतस्वस्तान्तवर्षीतमानसः ॥ ८९ ॥
 मन्वितं कुर्यता साधो शोभन मन्वितं स्वया । करोमि स्वहृषं क्षिप्रं देवमाह्नपूषितम् ॥ ९० ॥
 तन्मतेन समानीतयेत्तच्छ्रे मूषुजा हृतम् । तस्यो जातिस्मरो मूत्वा पिशितान्ते महानसे ॥ ९१ ॥
 तदाऽमृतमहादेवी सुपक्षरं जमाद् सा । महिषामां न मे मांसं रोचतेऽद्य मनागमि ॥ ९२ ॥
 अन्येषां बीतराशीनां किञ्चिन्मांसं समानय । येनेमा जायते प्रीतिर्मम भित्तस्य सांप्रतम् ॥ ९३ ॥
 जननीवाक्यमाकर्म्म यशोमतिनरेभ्यः । सुपक्षरं जमाप्यैव मातृसोहपरायणम् ॥ ९४ ॥
 भुञ्जता छेत्कस्तास्य मांसं सस्कृत्य चानय । येन मे जननी बस्य तिष्ठति प्रीतमानसा ॥ ९५ ॥
 मूषात्कचनयात् तेन सुपक्षरेण वेगतः । छित्त्वाऽस्य पश्चिम पार्श्वं छेत्कस्तातिपापिना ॥ ९६ ॥
 सस्कृत्य तस्यैव क्षीर्षं मानामेहसमन्वितम् । समर्पितं महादेव्याः सुपक्षरेण वेमतः ॥ ९७ ॥
 जनकस्तामिच्छयाश्च नामतस्तद्व्यरीयताम् । यथेष्टं सुपक्षरेभ्यो जल्पितं मूषुजा पुनः ॥ ९८ ॥
 तदा तन्माहनेभ्योऽपि तदानीं मूषवाक्यतः । तत्पार्श्वस्वस्य मे नूनं न प्राप्नोति मनागमि ॥ ९९ ॥
 भुषातृप्पापरिभ्रान्तदिग्भ्रमपश्चिमभागकः । तिष्ठामि वेदनाप्रसो भयवेपितविग्रहः ॥ १०० ॥
 या मु चन्द्रमती नाम छेत्किका मूषुजा हता । सा कृत्तिकास्यरेत्रेऽमून्यद्विषो भीमनिग्रहा ॥ १०१ ॥
 सोऽपि माण्डवृत्तस्तस्मान्महामहिषमभ्यगा । भीमदुव्यविनी प्राप पताकावस्त्रिजिताम् ॥ १०२ ॥
 सस्यो मुक्तमः सोऽपि दाहद्वरपथरीरकः । सिप्रान्दीबल्यन्तस्वस्तिष्ठति अमहानये ॥ १०३ ॥
 ततोऽनेन जरन्तेन जलमभ्यस्मितेन हि । राजाभ्य गृह्णातेन वसुधोऽयं निपातितः ॥ १०४ ॥
 तस्यो मूषोऽपि तां पार्तां ध्यात्वा परिजनाहरम् । महिषं क्षेपतः क्षीप्रमानिनाय स्वमन्दिरम् ॥ १०५ ॥
 जरन्तं निभतं बद्धा चतुर्पादेषु क्षित्तकैः । चतुर्पत्ति च पार्श्वेषु वार्द्धिं प्रण्यात्य मासुरम् ॥ १०६ ॥
 कदाहं तस्युरः कृत्वा तस्यानीयसमृतम् । द्विगुणैः पवसंमुक्तं त्रिफलाद्यन्यकैरपि ॥ १०७ ॥
 तस्मिन्नीरे प्रतप्ते च इग्धाघनिषयाः सकः । कक्षारं मुषति क्षिप्रं पश्चिमद्वारतोऽस्तिष्ठम् ॥ १०८ ॥
 पूर्वोत्तिस्यमः सोऽपि पूतपश्चिमभागकः । ज्वात्त्ययासितसर्वाशो महिषान्ते निषापितः ॥ १०९ ॥
 ततोऽपि पुनः क्षिप्रमग्निना पश्यमानयोः । जीवेन दुःखदुःखेन मत्तं क्षपि ययाधिब ॥ ११० ॥
 भीमदुव्यविनीपार्श्वतो मातृकपाटकः । विषोऽस्ति कक्षारेण मन्वितो मन्वितादिभिः ॥ १११ ॥
 तत्रैव कुर्कुट्यामर्मे मातृपुत्रमुयं तदा । बभूव कुर्कुट्यामर्मे वापनिर्मितमूर्तिकम् ॥ ११२ ॥
 निवोक्त्व कुर्कुट्यामर्मे पृथितं चण्डकर्मणा । नीतं च प्रामृतं तेन यशोमतिनूपस्य तत् ॥ ११३ ॥
 ददौत् कुर्कुट्यामर्मे यशोमतिनराभिः । सुतोप पितरं पश्यन् क्ये न तुष्यति वास्तकः ॥ ११४ ॥
 यथा समर्पितं तद्य तदानीं कुर्कुट्यामर्मे । चण्डकर्मतत्परस्य तेन नीतं स्वमन्दिरम् ॥ ११५ ॥
 यथोपनिषन्तं रन्तुं बन्तःपुरसमन्वितः । यशोभरतन्गोऽयं जयाम प्रमदाकुम्भः ॥ ११६ ॥
 चण्डकर्मां समादाय कृत्वाक्यस्युमं तदा । व्येहपारमभ्यसं जगामोपवनं परम् ॥ ११७ ॥
 पीरपट्टसमं तत्र नानावर्णसमुच्चतम् । प्राप्तार्हं पश्यति स्तोत्रं चण्डकर्मा मनोहरम् ॥ ११८ ॥
 पूर्वद्वारे च सोपल स्थिते मणिसमुच्चते । इत्प्रसमाक्षरे विपित्रे दृष्यमण्डये ॥ ११९ ॥

अन्योऽन्यप्रेमसमुक्त मन्दस्नानसमप्रमम् । चण्डकर्मा मुनीषाम् ताम्रभूत्सुग कसम् ॥ १२० ॥
 प्रकम्पितसुमहन्द्र नासाप्रतिद्विद्विषयम् । सानुकर्म्यं तपोऽगारं धर्मं धाऽपयनान्वितम् ॥ १२१ ॥
 अशोकतस्फुल्लस्य निर्निताश्चन्द्रम्बकम् । मुनिं वृद्धसमीपस्य चण्डकर्मा इदर्श सः ॥ १२२ ॥
 दृष्ट्वा त योनिं तत्र विधायासत्यबन्धनाम् । दम्बो कट्टेरचेतस्कम्बण्डकर्मा विशुद्धधी ॥ १२३ ॥
 अनेन मुनिना प्वस्ता मूपस्य वसति कषम् । संपिषातिचण्डेन जनमीतिविधायिना ॥ १२४ ॥
 एव चिन्त्यतस्तस्य तदानीं दुष्टधेतवः । योग समाप्तिमायातो मुनेरस्य सुधीमत ॥ १२५ ॥
 चण्डकर्मा विलोकयेमं समासनियम मुनिम् । नष्टकन्दर्पसंपर्कं अगौ निगुरमानस ॥ १२६ ॥
 मवद्विद्वैकप्रिव्यातैर्बनतासमतैरपि । किं मुने प्यातुमारभ्य वद त्वं मम सांप्रतम् ॥ १२७ ॥
 भ्रुत्वाऽस्य वचन योगी वमाधेमं विशुद्धधी । आकर्म्यैकचित्तेन कययामि तवाधुना ॥ १२८ ॥
 संसारे सारताहीने कर्तं संसरतो मम । अनन्तानि शरीराणि पृथक्तो मुञ्चतोऽपि च ॥ १२९ ॥
 पत्समुत्पद्यते हुंखं नानापोनिसमुद्भवम् । तत्कर्म हि क्षयामीति ध्यान भ्यातं महानघम् ॥ १३० ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ष्य चण्डकर्मा जगावमुम् । अन्यो जीवोऽस्ति किं साधो किं चान्यत्र शरीरकम् ॥
 मुनिः प्रोवाच तं सत्यमवधिज्ञानलोचनम् । एकादशतन्त्राशरी च नष्टसंभेदकरम् ॥ १३२ ॥
 सो मो देवप्रिय स्पष्टं संदेहोऽत्र न मुन्यते । तव कर्तुं प्रतीहि त्व जीवोऽन्योऽन्यच्छरीरकम् ॥ १३३ ॥
 निश्चम्य वचन साधोचण्डकर्मापि तं अगौ । अन्यो न विद्यते जीवो न चान्यद्वा शरीरकम् ॥ १३४ ॥
 किंतु संसारकन्दारे नानापोनिसमुद्भवे । आम्यतां देहिनां नित्यं सजीवस्यच्छरीरकम् ॥ १३५ ॥
 एको हि तस्त्रः कोऽपि कोष्ठिक्रमां निधापितः । जतुना सञ्चिता सा च छिद्रहीना मया कृता ॥ १३६ ॥
 भस्माभेवमठं श्लिष्ट पञ्चतामगमत् प्रमो । जीवस्य निर्गमो नात्र द्योऽस्माभिः कदाचन ॥ १३७ ॥
 तेन जानाम्यहं नाप सत्यं कर्मभिर्दं मुनि । जीव स एव सजातस्तदेव च शरीरकम् ॥ १३८ ॥
 निश्चम्य सद्ब्रह्मो योगी तदा त पुनरब्रवीत् । पूर्वोक्तकोष्ठिक्रमां च सञ्चहो ना निधापितः ॥ १३९ ॥
 तत्रत्या स मरः शङ्खं धमति प्रीतमानसः । तद्वृत्तिं क्षयते ठोके निगमो न त्रिविकल्पते ॥ १४० ॥
 यथा हि शङ्खशब्दस्य कोष्ठिक्रमा न निर्गमः । इत्यते त्रैकसंघातैर्जीवस्यापि निवृत्त्ययम् ॥ १४१ ॥
 अनेन करपेन त्वं प्रतीहि वचनं मम । अन्यो जीवो भवेदेव तयाऽन्यत्र शरीरकम् ॥ १४२ ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ष्य चण्डकर्मा वमाज तम् । त्वद्ब्रह्मो सत्यतां प्राह वक्ष्यमाणनिदर्शनात् ॥ १४३ ॥
 मयैकस्तस्कर साधो हुत्सवां तोक्तिः स्फुटम् । सजीवो जीवहीनोऽपि तत्रमाजो भवेदमम् ॥ १४४ ॥
 अनेन हेतुना सत्यं प्रतीहि मम भाषितम् । यथाहं सवसीवोऽस्ति त्वदेव च शरीरकम् ॥ १४५ ॥
 उवाच चण्डकर्मापुं मुनिस्तद्ब्रह्मनादरम् । इदं मदीयच्छान्तात्मकार्म्ये मनोरमम् ॥ १४६ ॥
 पोपात्केन चैकेन निपन्नो वातपूरितः । तोक्तिस्तुल्या नूनं न्यूताधिकविहीनया ॥ १४७ ॥
 वातहीनं पुनः सोऽपि तोक्तिस्तुल्याऽन्या । सवातो वातहीनस्तु निपन्नस्तद्व्यमाणकः ॥ १४८ ॥
 तत्रमाजो यथा मञ्च सर्वतो वातपूरितः । तुल्या तोक्तिस्तद्ब्रह्मत्वेऽजीवः सजीवकः ॥ १४९ ॥
 एतेन हेतुना मद्द मतिं मद्ब्रह्मेण कुरु । जीवोऽन्योऽन्यच्छरीरं च कथितं तव मेऽधुना ॥ १५० ॥
 मुनिचन्द्रवच भ्रुत्वा चण्डकर्माऽवदत् तकम् । मया चौरस्य चैकस्य कुर्वता कर्तनं तनो ॥ १५१ ॥
 स्योऽपि स्रष्टव्यमिदं कुर्वता तच्छरीरके । बाह्याम्यन्तरतो द्यो न जीव कश्चिदेव स ॥ १५२ ॥

1 पफ कुम्भम्, अ सुपम्भम्, 2 पफ कुम्भम्, 3 पफ कुम्भम्, अ सुपम्भम्, 4 पफत्त विकम्भम्,
 5 पफ पञ्चतन्त्रकम्, 6 पफत्त चण्डिः कुम्भम्, 7 पफत्त चण्डिः कुम्भम्, 8 [अजीवोऽस्ति तदेव च]
 9 पफत्त चण्डिः कुम्भम्.

- यथा क्षीरस्रग्धे हि बीजस्रग्धे न धीम्वितम् । तथा स एव बीजोऽस्ति तदेव च क्षीरकम् ॥ १५३ ॥
 अथापि साधुना मूलशब्दकर्मो पुरास्मिताः । निदर्शनमिदं स्पष्टमाकर्ण्य मदीरितम् ॥ १५४ ॥
 एकेन चारणीदग्धे कुर्वतोत्कर्तनं मुहुः । निठोक्तिो नरेपाश्रिमग्ध एषो न न कश्चित् ॥ १५५ ॥
 मूयोऽपि स्रग्धस्रग्धानि कुर्वतोत्कर्तनं तथा । नेत्र चारणीदग्धे न एषोऽपि मुपश्यता ॥ १५६ ॥
 विषयान्तेऽर्थादग्धे माभ्यमानो नरेषु सः । विस्ररिताश्रिमग्धेन न एषोऽपिर्वया मुनि ॥ १५७ ॥
 एवं क्षीरस्रग्धेऽस्मिन् विषयानो तमाऽप्यसम् । प्रलङ्घामाषतो श्लेकैर्बीजस्रग्ध न दृश्यते ॥ १५८ ॥
 एतेन कथनेनार्थं सत्त्वं महत्तन मत्र । बीजोऽन्योऽपि यथा मत्र तवान्वय क्षीरकम् ॥ १५९ ॥
 भ्रुत्वा मीनीश्वरं वाक्य शब्दकर्मो जगौ मुनिम् । जातो निरुतरो देव किं करोमि प्रसीद न ॥ १६० ॥
 भ्रुत्वा तद्वचनं साधुर्ब्रह्मेश कृपाईधीः । धर्मं कुरु महासत्त्व वचुं सर्वशरीरिणाम् ॥ १६१ ॥
 मूयो विज्ञापितः साधुस्तदानीं शब्दकर्मणा । धर्माधर्मफल स्पष्ट कथयेश मयाधुना ॥ १६२ ॥
 सौमाम्य धनसपत्तिर्विद्यासुखंशोऽमृतम् । वशीकरमसोम्यं धर्मतो जायते नृणाम् ॥ १६३ ॥
 दारिद्र्यं च कुरूपत्वं दौर्भाग्यं बन्धुहीनता । अन्नरत्नमभं मौक्यं जायतेऽधर्मतो नृणाम् ॥ १६४ ॥
 इति सद्योपकः भ्रुत्वा धर्माधर्मफल पुनः । शब्दकर्मो जगौ साधुं यत्किञ्चिदनुसूयः ॥ १६५ ॥
 गृहस्तेन मया स्नामिन् मयाऽप्यं प्रविधीयते । तमाऽभिधेहि संश्लेषात् संसाराम्मोषित्वारकः ॥ १६६ ॥
 निश्चयं तद्वचो ज्ञानी प्राह तं कस्माईधीः । सम्यक्त्वपूर्वकं वत्स कुर्वन्प्रवृत्तानम् ॥ १६७ ॥
 स्वर्गापवर्गहेतुनि सुखसपत्तिर्मांशि च । अद्युप्रवृत्तानि नाय त्वं मूढि सद्योपतो हि न ॥ १६८ ॥
 अद्युप्रवृत्तानि पञ्चापि गुणश्लिष्टाप्रवृत्तानि च । मद्युप्रवृत्तानां रात्रिमोहनवर्जनम् ॥ १६९ ॥
 तथा पञ्चनसकारं सम्यक्त्वं गुणसूचनम् । आचक्षुषे यति सर्वं तदानीं शब्दकर्मि ॥ १७० ॥
 भ्रुत्वा योगीश्वर वाक्य शब्दकर्मो भगावमुम् । नाय सम्यक्त्वपूर्वाणि गृह्णित्वानि प्रवृत्तानि मे ॥ १७१ ॥
 बीजपातवर्तं चैकं न गृह्णामि मुनीश्वर । अस्मत्कुलोचितो धर्मो जीवघातसमुद्भवः ॥ १७२ ॥
 शब्दकर्मवचः भ्रुत्वा सत्यमृतं महोत्तरे । जगौ मुनिस्तकं वीर भक्तिद्वैतनुसूयः ॥ १७३ ॥
 अस्मत्कुलोचितं धर्मं बीजघातसमुद्भवम् । न मुञ्चसि यदि शिष्यं पापोपार्जनकारकम् ॥ १७४ ॥
 यवैरं कुण्डलद्वन्द्वमस्तनत् कुलधर्मकम् । अनन्तदुग्धसचर्द्धां प्राप्तं सृष्ट्युपरपत्ताम् ॥ १७५ ॥
 वाग्निहानस्तथा मत्र कुलधर्मं भवानपि । प्राप्नोषि दुःखसचर्द्धां भवसृष्ट्युपरपत्ताम् ॥ १७६ ॥
 भ्रुत्वा यत्किञ्चः सत्त्वं विसमव्यापमानसः । शब्दकर्मो पुन साधुं पश्येति कुलहृष्टी ॥ १७७ ॥
 एताम्यां कृकवाकुम्यां कर्त्तव्यं पृथग्वाच्यते । कुलधर्ममनुब्रह्मणां प्राद्या सृष्ट्युपरपत्ताम् ॥ १७८ ॥
 भ्रुत्वा सद्योपितं मूयो मुनीन्द्रोऽपि वयाव तम् । आकर्म्मयैकचित्तेन तद्वचं निगदामि ते ॥ १७९ ॥
 एव कुर्कुटिको मत्र पशोषरनरेश्वरः । पशोमतिक्रुमास्त अनकः पूर्वजन्मनि ॥ १८० ॥
 एवा कुर्कुटिकश्चासीत् पशोषरसुपस वै । माया बन्धमती वत्स परया पूर्वजन्मनि ॥ १८१ ॥
 कुलधर्ममनुब्रह्मणां देवताऽर्चनके हतः । एताम्यां यत्किञ्चिद्व्याम्यां विद्वन्निर्मितकुर्कुट्यः ॥ १८२ ॥
 तेन वापिपाकेन कुर्कुटद्वन्द्वनीदृष्टम् । बभूव शान्तपेतक धर्ममवधतस्परम् ॥ १८३ ॥
 शिष्यिभानो पुन सपञ्चाहक्ये भीनहासक्ये । अनाऽशौ तौ रजन्तामौ कुर्कुट्ये पश्चिवाविमौ ॥ १८४ ॥
 वदित्वाश्व समाकर्ण्य शब्दकर्मो मुनीश्वरम् । वयाव जातसंवेगो भयनेपितविप्राहः ॥ १८५ ॥

१ एक विषयम्, अ विषयमिदम्, ३ [व च कश्चित्], ३ एक वदित्वा कुलधर्मम्, अ परऽप्यमिदम्.

४ एक कुम्भम्, अ कुम्भम्, ५ एक 'मनुष्या' ६ एक कुम्भम्, अ कुम्भम्, ७ अ कुम्भम्,

८ एकद्वन्द्वं कुम्भकर्मम्.

कुठधर्मो मया साधो मनोवाह्यकर्मणि । परित्यक्त्ये गृहीतोऽयं धैर्यो धर्मोऽधुना परः ॥ १८६ ॥
 अगुप्रतानि चादाय सम्यक्त्वादीनि मक्षित' । आतोऽस्मि सांप्रतं नाथ आत्सको बिनदेव' ॥ १८७ ॥
 अथ साधुमुक्त्वात्मोवनिर्गतं धर्ममुत्तमम् । श्रुत्वा मवान्तरं स्वस्य नानाहु'स्युतस्य च ॥ १८८ ॥
 बिनधर्मं परिप्राप्य बिनदेवं च मक्षित' । कूड्रित तोपतस्त्वाम्यां कुर्कुट्याम्यां कम्पनम् ॥ १८९ ॥
 अथ तच्छब्दमाकर्ष्य दृष्यमन्दिरमभ्यगा' । यशोमतिकुमारोऽयं अगाद् कुसुमावतीम् ॥ १९० ॥
 पश्य पश्य प्रिये तन्वि मद्भुजुर्वेदकौशलम् । कृत्वाकुसुर्गं शीघ्रं निहन्मि श्रपातत' ॥ १९१ ॥
 एवमुत्त्वा तन्नं क्वन्तां श्रमादाय मञ्जत' । अनुगुणे समाद्यन्नं चक्रर स नराधिपः ॥ १९२ ॥
 आकर्षाकृष्टमुक्तेन मार्गणेन यशोमति' । त्वरानीं कुर्कुट्यान्द् चक्रर गतबीवितम् ॥ १९३ ॥
 क्वत्त कृत्वा समाधनात् तदा कुर्कुट्युम्पकम् । आतं पुष्यावतीगर्भं बिनमक्षिपरायणम् ॥ १९४ ॥
 ततः पुष्यावतीगर्भाश्चिच्छन्तौ तौ कुमारकौ । अनुक्रमेण संप्राप्तौ क्त्वागुणत्त्वमसाम् ॥ १९५ ॥
 अन्यथा विहरन् क्षपि संघेन महता वृत' । सुवत्सास्यो मुनिः प्राप श्रीमदुत्तमनीषनम् ॥ १९६ ॥
 अत्रान्तरे महीपाठः श्रीमदुत्तमिनीपुरात् । निर्भगाम स्ववृन्देन पापक्षिगतमानस' ॥ १९७ ॥
 विद्येभ्य तद्वत्स्यं सुदक्षमुनिनायकम् । मञ्जता युगपन्मुक्त्वास्वार्थं नरेक्षिना ॥ १९८ ॥
 मञ्जतानां श्रवान्याहु पञ्चापि मुनिनायकम् । त्रि'परीत्य तमीशानं तस्वुक्त्वात्पुरतो मुदा ॥ १९९ ॥
 एवं वृष्टा तन्नन् सर्बान् क्रोपास्वनिरीक्षण' । स्वकरोपासिमादाय घायमानस्वर्कं मुनिम् ॥ २०० ॥
 ततः कृत्यापमिप्रेण सार्धंवाहेन मूति' । मुने समीपतां नीत' सम्यग्दर्शनशास्त्रिना ॥ २०१ ॥
 वृष्टा मुनिं पुनर्दध्यौ नरेन्द्रो प्रीतमानस' । मया मुनिवचः कर्तुं कथं पापेन चिन्तितः ॥ २०२ ॥
 प्रायश्चित्तस्य चैतस्य 'मुनिर्हिंसनकारिण' । क्रमये स्वं शिरश्चित्त्वा इराम्यस्यै विशुद्धये ॥ २०३ ॥
 एवं विचिन्त्य वृष्टास्मा यशोमतिनराधिप' । अगाम मुनिसामीप्यं मित्रेण सहसा सह ॥ २०४ ॥
 सतो मुनिवेषाये नरेन्द्रो विनिवारित' । इदं न वर्तते कर्तुं मूपाठ तव चेष्टितम् ॥ २०५ ॥
 श्रातया चिन्तया तस्य मुनिना षोषमीयुषा । निष्ठद्यो त्त्वया राजा चक्ररास्य क्रमानतित् ॥ २०६ ॥
 एवमुक्तं नरेन्द्रेण वैराग्याद्विशेषतया । क्षम्यतां मन्त्रमागस्य' मम दुःखरितं मुने ॥ २०७ ॥
 तदाभ्यत' पुन' प्राह मुनीन्द्रो बसुधाधिपम् । उचिष्टोचिष्ट मूपाठ देवानां प्रिय धोयन ॥ २०८ ॥
 अस्माभिः सर्वलोकेभ्यः सोऽह्य च मुमुक्षुमि' । मयतां तु विशेषेण बहुना अस्तितेन किम् ॥ २०९ ॥
 मुनीन्द्रवचनं श्रुत्वा पप्रच्छेद् महीपतिः । मयन्न किं मया स्पष्टं चिन्तितं त्वद् मेऽधुना ॥ २१० ॥
 तदाभ्यततो मुनिः प्राह त तदाऽवचित्तेजन' । शृणु स्वमेकविदेल निगद्यमि तव स्मृतम् ॥ २११ ॥
 नूनं मुनिवचस्येवं प्रायश्चित्तं भवेद् मुनि । शिरश्चित्त्वा' नित्र चास्य क्रोमि पदपूजनम् ॥ २१२ ॥
 यशोमनमसं मद्र त्वयेवं परिचिन्तितम् । संसारकारणं पुंसां स्वधपो हि मत्तो भुये ॥ २१३ ॥
 अत्रान्तरे परापीठं शोकतोपसमन्वितम् । कृत्यापोपपदो मित्रो अगादेद् विशुद्धधी ॥ २१४ ॥
 एकया चिन्तया वीर श्रातया मुनिनाऽधुना । किं विस्मितोऽस्मि रावेन्द्र न्ताशेषनराधिप ॥ २१५ ॥
 अतीतानागत योगी वर्तमान च वेत्स्यम् । यदि ते संशयः क्रोऽपि पृच्छ किञ्चित्तपोषणम् ॥ २१६ ॥
 श्रुत्वा कृत्यागमित्रस्य वचनं मुनिवन्दनाम् । विषाय भूतिर्भक्त्या पप्रच्छेर्भ यतीश्वरम् ॥ २१७ ॥

1 पफञ्ज त्रिच्छमैरम्, 2 पफञ्ज कुम्पम् अ कुम्पम्, 3 प पुनपन्मुक्त्वा, 4 अ मुनि,
 5 [चेष्टितम्], 6 अ मन्त्रमागस्य, 7 पफञ्ज कुम्पम् अ कुम्पम्, 8 अ तिरि क्षिप्य 9 पफञ्ज
 त्रिच्छमैरम्, 10 पफञ्ज त्रिच्छमैरम्.

- पितृमहोऽर्चिक्र मत्प्र पिता मे क गतो सूतः । कं गतिं सांप्रतं यात् किं मुञ्चानः सुखासुखम् ॥२१८॥
 एतस्सर्वं समासेन यथापृष्टं मुनीश्वर । सांप्रतं ब्रूहि मे नाम दयां कृत्वा मनोपरि ॥ २१९ ॥
 एनेन्द्रवधनं श्रुत्वा अगादेमं पतीश्वर । कौतुकम्याद्यचेत्स्वमवधिज्ञानस्येधना ॥ २२० ॥
 भवत्पितामहो एषन् इष्टैकं पत्नित्वाङ्गरम् । स्वमन्त्रके हि श्रीस्योषो वीष्णां वैमन्ती दधौ ॥२२१॥
- १ पञ्चरात्रं तपः कृत्वा क्रमं कृत्वा समाधिना । ब्रह्मोपे सुखं सिष्यं मुञ्चानः स त्रितिष्ठते ॥ २२२ ॥
 अथवादिमहादेवी या माता तव वात्सक । विषेण स्वपतिं हत्वा पृष्टं सा नरकं ययौ ॥ २२३ ॥
 अक्षयवेदनान्यत्र पोरुःस्थानि मातृकर । मुञ्चाना तिष्ठति श्रुत्वा निन्दन्ती निबन्धीवितम् ॥ २२४ ॥
 यः पुनस्त्वत्पिता मद्र यशोघनरेश्वरः । स्वदक्षिण्यं च तन्माता अन्त्रोपपदिका मतिः ॥ २२५ ॥
 मन्त्रतः पञ्चमन्त्रं च विद्वन्निर्मितकुमुद्य । देवतायाः पुरस्ताम्नां क्रत्यायन्वा इत् स्वत ॥ २२६ ॥
- २ तेन पापान्त्रयन्नेन कृत्वाऽन्योन्यविनाशनम् । त्रिर्यमादिपु बह्विपु बन्म प्राप्तायिवौ पुनः ॥ २२७ ॥
 अमुप्रवृत्तितौ पञ्चनमस्करपण्यवौ । कुमुदत्वं परिप्राप्तौ इतौ तौ भवता पुनः ॥ २२८ ॥
 बातौ पुण्यावतीर्यमं क्रम्यन्तं कृतविप्रहौ । तिष्ठतस्त्वद्भे मूष कुमारत्वमुपागतौ ॥ २२९ ॥
 अथयादिरुषिः पुमस्त्वमयादिमतिः सुता । तिष्ठतस्त्वद्भे एषन् अमुना तौ कुमारस्यै ॥ २३० ॥
 ततो यशोमती रत्ना श्रुत्वा तद्भवसंततिम् । त्रिस्त्रयं परमं प्राप्य वैराग्यमयमत् प्रमुः ॥ २३१ ॥
- ३ सत्यवाक्यं समाकर्ण्य मुनेरस सतीरके । यशोमतिः प्रवृत्ता च मित्रान्तःपुरसंयत ॥ २३२ ॥
 श्रुत्वा मन्वान्तरं सर्वं स्वकीयं तौ कुमारस्यै । आतिस्मरत्स्वभापञ्चौ वैराग्याद्विदमानसौ ॥ २३३ ॥
 तवस्यौ मक्तिरूपञ्चौ वीष्णानिद्विदमानसौ । सुदक्षमुनिसानीर्यं जन्मतुः शान्तचेतसौ ॥ २३४ ॥
 त्रिः परीत्य तमीशानं नत्वाऽसुं मक्तिरत्यौ । देहि वीष्णां मुने जैनीमावाम्यामूचतुस्त्वस्यै ॥२३५॥
 श्रुत्वाऽनमोर्षवः साधुर्मक्तिर्भवेतसो । जगत् तौ मुनिभेष्टस्वदैर्यद्विदमानसः ॥ २३६ ॥
- ४ सुवां सुकुमाएणाश्विनस्यासितपरीपद्मौ । सहस्रौ न मत्तं जैनं महीतुं मुग्धचेतसौ ॥ २३७ ॥
 विपान्तमुमुना मुक्तं धर्मं श्रुत्वासेवितम् । परमं सुबभोर्दोस्यै धर्मं दैगम्बरं परम् ॥ २३८ ॥
 अथयादिरुषिर्मन्त्र्या तदानीं मुनिवाक्यतः । जगद् श्रौतक धर्मं त्रिनमक्तिरपण्यवः ॥ २३९ ॥
 एकस्मद्शास्त्रादिभ्यां शान्तिरुष्याः समीपके । अथयादिमतिर्यत्तया जगद् श्रौतकं प्रवत् ॥२४०॥
 जय यौषेयशोऽस्ति पुर राजपुरं परम् । मारिदसो नृपस्वस्य देवतामक्तिरपण्यः ॥ २४१ ॥
- ५ सुरदधिपदिग्मामे कुन्देरी भयंकरी । जम्भमारिरिति स्थाता वसति श्रुमानसा ॥ २४२ ॥
 मारिदद्यादयो षोडशः स्वहस्तद्वतबीरकैः । तसां कुर्वन्ति सत्पूजां मक्तिर्भरचेतसः ॥ २४३ ॥
 यदा म कुर्वते ते च तत्पूजां मक्तिरपण्यः । तदा तान्मुगपत् सर्वान् कुन्देरी निहन्ति सा ॥२४४॥
 मानाजनपदोपेतं सर्वान्तःपुरसंयत । मारिदस परिप्राप देवतामबनं तदा ॥ २४५ ॥
 अथ संपेन संयुक्तः सुरदधुनिनायकः । तस्युपेधानसामीप्ये स्मशानं प्राक्त्वानसौ ॥ २४६ ॥
- ६ मयूरकुमुद्यादीनि जीवसुगमान्यनेकशः । उपनीत्वानि तस्यैकैरेवतापारम्लके ॥ २४७ ॥
 सर्वतश्चपसंपूर्णं मातृप्यसुगठं परम् । आनीपते महीनाठ नृपोऽमाप्ति महारौ ॥ २४८ ॥
 तद्वाक्यतो भरेन्नेष साक्षात् किङ्करास्त्रदा । मानुषं मुम्मकं धीमं समानयत शोभनम् ॥ २४९ ॥
 तदाज्ञां प्राप्य ते वेगारेवशोपासिवाधत्ता । मन्यमानास्त्रद्वयं च अस्मदुदितचेतसः ॥ २५० ॥
 ततो गत्वा मुनि मत्तया तदा श्रुत्वरुपुम्मकम् । नगपाम्यन्तरे गन्तुं प्रवृत्तमठनेष्यया ॥ २५१ ॥

तन्मागतोऽनुत्तम हि श्लोक्तं युगलं परम् । गच्छन् मन्यरगामिन्या गत्वा दृष्ट नौरिदम् ॥२५२॥
 दृष्ट्वा तद्व्योक्तं युग्मं ते वदन्ति परस्परम् । नरा योम्यमिदं दन्तु देवतायै नरेक्षिन् ॥ २५३ ॥
 भुत्वा सद्यश्चन चोरं श्लोक्तं युगलं तदा । परस्परं स्मिरीकरं कृत्वा तस्यौ मयोच्छ्रितम् ॥ २५४ ॥
 एवं निगद्य तैरेतद् गृहीतं श्लोक्तद्वयम् । मारिदचान्तिकं नीतं रूपराजितविग्रहम् ॥ २५५ ॥
 तेन श्लोक्तयुग्मेन देवताचरणान्तिके । मीमखङ्करो दृष्टो मारिदचो नरेभर ॥ २५६ ॥
 दृष्ट्वा विठोक्ष्य राजेन्द्रं युगपद्भीमविग्रहम् । जयशब्दं कृतस्त्राम्या श्लोक्तद्वयं नरेक्षिन् ॥२५७॥
 दिग्मातङ्गतं मूपं कनकम मलम्भुत । चिरकालं जयाजलं स्त्रैन्द्यामपश्यसोऽयम् ॥ २५८ ॥
 धनश्चनितगम्भीरं जयशब्दं निशम्य तम् । नरस्त्रीलक्ष्मणोपेतं दृष्टमेतद्वरेक्षिना ॥ २५९ ॥
 दृष्ट्वा पुनः स्थितं राज्ञा दृष्टं श्लोक्तयुग्मकम् । श्रेयं रूपातिशयेनायं कृतश्रैलो विमूपित ॥ २६० ॥
 केन वा कारणेनेयं प्रव्रज्या दुर्धरा धृता । एतत् सर्वं मम स्पष्टं वदतामतिशोभनौ ॥ २६१ ॥
 मारिदस्य च भुत्वा श्लोकातिशयसंगतम् । पातदृष्टयुवा श्रेयसमामप्ये जनाकुले ॥ २६२ ॥
 श्लोक्तैनात्मसम्बन्धकारणं लोकाविस्मयम् । यशोधरादिकं सर्वमतिशान्तं सविस्तरम् ॥ २६३ ॥
 तथा प्रमापितं तेन यथा राजबनोऽखिलः । चण्डमारीसमं भीववधं मुक्त्वा क्षमं ययौ ॥ २६४ ॥
 ततो देवतया भुत्वा तत्कर्पां सकृत्प्रमिमाम् । मीमरूपं निम्नं हित्वा गृहीतवररूपया ॥ २६५ ॥
 त्रिं परीत्य च मायेन प्रदायाद्य प्रयत्नतः । पादावटमया वार्धं मृङ्गारकरयाऽजया ॥ २६६ ॥
 तत्कक्षियुक्त्या स्पष्टं श्लोचनिमरचेतसा । श्लोक्तद्वये जनाभ्यश्च गदितस्त्रास्त्रेपया ॥ २६७ ॥
 प्रसादं श्लोक्तं स्वामिन् विधाय परमा दयाम् । प्रव्रज्यां देहि मे श्विप्रं ससाराणवस्त्रिद्विनीम् ॥२६८॥
 देवीवचनमाकृष्य श्लोक्तो निवगावमुग् । मक्तिनिमरचेतस्त्रं लट्टटन्यस्त्रपाणिक्रमम् ॥ २६९ ॥
 लट्टिष्ठोऽपि मन्त्रे स्व देवानां श्रमपायिनाम् । तिरश्चां न मवेरीक्षा मनुष्याणामियं मता ॥२७०॥
 देवी तद्वाच्यतः प्राह श्लोक्तं विनयानता । मम स्व मन्दमागयाया अनुरूपं कृतं दिश ॥ २७१ ॥
 यथापि श्लोक्तैरेयं देवता पुरतः स्थिता । सम्पत्त्वं जिनपूजां च देवानां घट्ये वृष ॥ २७२ ॥
 नारकाणां न घमोऽस्ति जिनपूजां च सुन्दरि । श्रेयोक्षयश्रेष्ठरीमूर्तं सम्पत्त्वं विघते परम् ॥२७३॥
 त्रियग्वात्सिसुरवानां सम्पत्त्वं विघते नृणाम् । कृतोऽनुकारितो घमो मोदितः सन्मतो वृषे ॥२७४॥
 श्लोक्तं वचनं भुत्वा चण्डमारिं सुमकितः । सम्पत्त्वं जिनपूजां च जप्राह विधिक्षेत्रिवा ॥२७५॥
 जिनधर्मं समादाय सम्पत्त्वं जिनपूजनम् । मारिदचं जगादेषा देवीजनपदं तथा ॥ २७६ ॥
 इत् प्रमृतिं एवेन्द्र मा वातु प्राणिर्हिसनम् । करोतु मङ्कले शान्तो जयतामखिल्ये जन ॥२७७॥
 जयवा सनिपिदभेरेहिषात् करिष्यति । ततोऽहं तं समस्तं हि हनिष्याम्यखिलं जनम् ॥ २७८ ॥
 इदमामाप्य सा देवी मारिदचं जन तथा । श्लोक्तं च प्रथम्याशु जगाम भ्रमनीपितम् ॥२७९॥
 तदाभ्यर्चयन् भुत्वा विप्रुषैः स्वतलस्वितं । मन्त्रं हुन्दुमयो नेष्टुः श्लोक्तद्वयेपरि ताहिता ॥ २८० ॥
 साधुवादांश्च वा दयाभङ्गमुदितचेतसा । कृतश्रेष्ठमहास्तुष्टां मुमुक्षुः पुण्यमात्मिका ॥ २८१ ॥
 मारिदचो नृपः भुत्वा धर्मं जिनकरोदितम् । सर्वजन्तुर्दितं पथ्यं श्लोक्तं निवेदितम् ॥ २८२ ॥
 ताम्रपूज्यधोभूतं दुःखं भुत्वाऽविशदपम् । देवताप्रातिहायं च दृष्ट्वाज्जारीत् तर्कं नृप ॥२८३॥

1 अ कर्णं मति 2 एकं पुष्पम्, अ युगलम्, 3 एकत्र दिग्गम्यैरम्, 4 अ वषट्कारिणीम्,
 5 एकं चतुष्टयम् अ चतुष्टयम्, 6 एकं पुष्पम्, अ युगलम्, 7 एकत्र दिग्गम्यैरम्,
 8 एकत्र दिग्गम्यैरम्, 9 एकं पुष्पम् अ युगलम्

- देहि मे श्रुतक स्वामिन् प्रग्रभ्या भवनास्तिनीम् । येनाह स्वत्वसादेन करोमि हितमात्मन ॥२८४॥
 मारिदत्तोदित श्रुत्वा श्रुतकोऽपि जगात् तम् । दातुं ते न समयोऽह दीक्षासुतिष्ठ मूषे ॥२८५॥
 अस्माक गुरव सन्ति कीर्तिष्कश्चदिगन्तरा । ते समयास्तपो दातुं भक्तो ज्ञानिनोऽमला ॥२८६॥
 निशम्य शौचकं वाक्यं श्रौतुकम्प्राप्तमानस । मारिदत्तो विशुद्धात्मा रम्भाविति स चेतसि ॥२८७॥
 'पुत्रामन्तो' वन' सर्वो मत्साराभ्याश्चमागत । बहूँ पञ्चमप्रोऽपि देवतापादमाभित ॥ २८८ ॥
 देवताऽपि पददन्त श्रुतकस्य समाभिता । अस्य चैवविक्रमापि विद्यतेऽन्यो गुह्यमहान् ॥ २८९ ॥
 अहो मुनिगणस्येदं माहात्म्य तपसः परम् । येन देवासुरार्था हि पूजनीयास्तपोधना ॥ २९० ॥
 जिनधर्मसमासंगपवित्रीकृतचेतसा । श्रुतकस्त्रिमुसं तस्मै मारिदत्तो विशुद्धधी ॥ २९१ ॥
 अत्रान्तरे निदित्वाऽऽश्रु दिभ्यश्चानकस्तेन सः । महोपसगमीच्छ वीरश्रुतकमोरिदम् ॥ २९२ ॥
 * देवताप्रातिहाय च धर्मस्य ग्रहस्य तथा । प्रग्रभ्याभ्यवसायं च मारिदत्तस्य धीमतः ॥ २९३ ॥
 धमवात्सल्यतापेतो धर्मो वाऽपधनान्वितः । सुदृष्टात्ममुनिर्धरिस्तसमीप समाययौ ॥ २९४ ॥
 एवंविधमुने पापे संप्राप्य विनयानत । कठप्रपुत्रसामन्तमत्प्राप्तुमुसंगतः ॥ २९५ ॥
 प्रथम्य चरमौ मत्स्या पृथित् सुरकुञ्जैः । मारिदत्तो यथापेऽर् प्रग्रभ्यां चतिनायकम् ॥२९६॥
 रान्यष्टं सपुत्राय वितीर्य विनताय सः । प्रकृतीनां समस्तानां समर्प्य तनय मुहुः ॥ २९७ ॥
 * पुरेद्वितमहामात्यसामन्तान्तपुरान्वित । मारिदत्त प्रवप्राञ्च सुदत्तान्ते विशुद्धधीः ॥ २९८ ॥
 श्रुतकं शौचकं धम हित्वा देवस्यसगती । तथा निशपुरो पापे मुनिदीक्षामुपागतौ ॥ २९९ ॥
 पादोपयमनं कृत्वा मावशीर्षं चतुर्विधम् । हित्वाऽऽहारं समस्तं च धर्मभ्यानमुपाभितौ ॥ ३०० ॥
 पद्ममात्रेण कञ्चन कठ कृत्वा समाधिना । स्वयप्रभविमाने तौ संवातौ श्रुतको मुपौ ॥ ३०१ ॥
 दृष्ट्वाऽऽतिशयमीच्छ केचिद्वाता मुनीभरा । केचिन्म्रावकत्वां प्राप्ता केचिन्मभ्यस्ततां यथा ॥३०२॥
 * आरुभ्याराधनां सायं विधिना स चतुर्विधम् । सुखेकं च प्राप सुदत्तमुनिनायक ॥ ३०३ ॥
 आरुभ्याराधनां तेषुपि मारिदत्तादयोऽस्त्रिण । सम्यग्दशनसमुद्रा भावयोग्य परं ययुः ॥३०४॥
 एकत्रीकवधं यो हि निदधाति प्रमत्तधी । सोऽनेकभवसंभवां सद्यतिं प्रमति स्थितौ ॥ ३ ५ ॥

॥ इति श्रीपिष्ठमपकुङ्कुटकाख्यायनीदेवतापै निहृतसप्तमबान्तर
 भ्रमणसहितपशोधरचन्द्रमर्त्याकृपानकम् ॥ ७३ ॥

७४ यमपाशकथानकम् ।

- कश्रीजनपदे रम्ये आरुपस्थां पुरि प्रभु । आसीत् प्रगापसंयुक्तः फक्तशासननामकः ॥ १ ॥
 पीठामी तस्य मार्याऽऽसीत् पीठोमीसमविभ्रमा । रूपधौवनसंप्रदा क्रमिनीव मनोमुष ॥ २ ॥
 आरुकोऽमवत् तस्य यमदण्डो यमोपम । यमदण्डा च तद्वाया तस्मै लोठल्लेचना ॥ ३ ॥
 आसीद् गोत्रसमायातो वसुहिसनकरकः । यमपाशोऽस्य यावा च छर्दिनामेति विभ्रता ॥ ४ ॥
 * तर्षव नगर कृष्णे लोकेभ्य सकलभ्य च । उपसगा कृत कोशान्मार्या मारिस्वरूपया ॥ ५ ॥
 दृष्टोपसगमीच्छं जनानां रागपरिजाम् । भूयेन घोपिताऽमारिपोपजाऽत्र दिनाद्येक ॥ ६ ॥

1 पर. अ विचमभिरत्. पर बुद्धम्, अ बुद्धम्. 3 [लक्ष्मणो]. 4 पर. अ वपुःके पुत्रम्.
 5 पर. अ विचमभिरत्. 6 पर. बुद्धम् अ बुद्धम्. 7 पर. बुद्धम्, अ बुद्धम्. 8 पर. इति.
 9 पर. बुद्धम् अ बुद्धम्. 10 अ occult इति श्री. 11 अ वनाचमभिरत्.

यो हि जीववधं क्रोडपि करिष्यति दिनाष्टके । क्कठेऽत्र कृतकामस्य स मे वष्यो मविष्यति ॥ ७ ॥
 एव घोषयया तत्र दक्षयैक्रोडसि वापिज । धमनाम्ना स नात्रैव पिशितासक्तमानस ॥ ८ ॥
 तेनैकस्य वरकस्य नूनमृगिकस्य च । मिष्यको निहतो दीनः पिशितासक्तचेतसा ॥ ९ ॥
 निहतो मिष्यकोऽनेन मासमद्यप्यकारिणा । मृपस्योरगिकेनाशु तद्गता कथिता तदा ॥ १० ॥
 तेनापि मृमुजा शीघ्रं दुष्टे निगडसंयुत । गुप्तो निषापितः पापो दुःखतः सोऽवतिष्ठते ॥ ११ ॥
 यावद् ब्रह्मन्ति ते नूनं घोषणावासरः खलुः । अत्र तिष्ठति धर्मोऽप्य मारमिष्याम्यसु पुनः ॥ १२ ॥
 अतिमुक्तकृत्यं चार्कं स्मशाने तिष्ठति स्फुटम् । असृताभवनामाय सर्वोपधिसमन्वित ॥ १३ ॥
 यमपाशः पुनस्तत्र निखल्येकसमन्वित । उपसर्गखिनाशाय श्मशाने तस्विवानसौ ॥ १४ ॥
 अयं मुनिं परिप्राप्य धम श्रुत्वा अगदितम् । सोऽर्हिसाप्रतमादाय पूर्णिमायां गृह ययौ ॥ १५ ॥
 तत्र मार्यां निर्वां प्राह यमपाशः पुरः स्थिताम् । आरक्षकस्य मां ब्रूहि भद्रे प्रामान्तर मतम् ॥ १६ ॥
 एवमुक्त्वा स्वकं कान्तां प्रविष्य स्वगृहान्तरः । स्वं वक्ष्येण समाच्छाय शिष्ये तद्गङ्गा सुखम् ॥ १७ ॥
 मुष्मात्रस्य तस्यापि यमदण्डस्तत्रारकः । आगत्य तद्गृहं प्राह छर्दिकं तन्मनःप्रियाम् ॥ १८ ॥
 छर्दिकं स्वत्यतिभद्रे क्व गतो निगदाशु मे । साऽपि तद्वचनात् प्राह यमदण्डं यमोपमम् ॥ १९ ॥
 यथा भवो मम स्वामिन् भागिनेयात्रिवाहके । पत्यशोपपदं ग्रामं जगामास निमग्नित ॥ २० ॥
 आरक्षकः पुनः प्राह तदा तद्गृहनादरम् । अथ यस्तस्करं क्रोडपि मरणं प्रापिष्यति ॥ २१ ॥
 नानारूप्यानि दिव्यानि षड्भूत्यानि तस्य च । विषन्ते तानि सर्वाणि प्रहीप्यत्यपरोऽन्त्यजः ॥ २२ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं सा च त जगादाशु तत्रिया । कामहस्तेन तत्सज्जं कुर्वती प्रीतमानसा ॥ २३ ॥
 उच्छिष्य दक्षिणं हस्तं मृयोऽभीमं जगाद् सा । स्वामिसद्यैव मे क्वन्तो गतो ग्रामं निमग्नित ॥ २४ ॥
 यमदण्डेन तद्गाम्याद् विख्येकयैवं स भापितः । रे रे पाप दुर्गचार निगच्छ निदमन्दिरात् ॥ २५ ॥
 यमपाशोऽपि निगत्य तरानीं खनिकेतनात् । मयवेसितसवाशो जगादेदं कृतानति ॥ २६ ॥
 स्वामिन् मयाऽप्य साध्वन्तेऽर्हिसाप्रतमखण्डितम् । दिनमेकं गृहीतं च त्रिनाञ्चो क्कनुमिष्यता ॥ २७ ॥
 मन्वत्सादप्रसादेन यमदण्डं यमोपमं । तदार्हिसाप्रतं पैकं रक्षितुं नान्यतः प्रभुः ॥ २८ ॥
 तद्गारतीं निशम्याशु यमदण्डो जगाद् तम् । नृपाज्ञया समयातो न त्वां मुष्मामि सवया ॥ २९ ॥
 ततस्तौ द्वापि श्चिन्नं समात्मप्यस्थित नृपम् । जम्भतुं शीतपैतस्कौ विनयानतविग्रहौ ॥ ३० ॥
 यमपाशो नृपं नत्वा समाभये व्यथस्थितम् । ठठाटपट्टिन्यस्रकृत्कृत्सन्वजित ॥ ३१ ॥
 महाराज मयाऽयैव मुनिं नत्वा तपोधनम् । अर्हिसाप्रतमेकं च गृहीतं दिनमेककम् ॥ ३२ ॥
 भवत्सादप्रसादेन प्रथमेतद्दीनकम् । पाठयामि विना हेयान्मुस्य मामधुना नृप ॥ ३३ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं राजा यमपाशं जगादमुम् । श्लेषल्येहितकाशो मृकुट्टीमीपपाठिकः ॥ ३४ ॥
 त्रिप्रमिधुपरिप्राजां मस्माद्विततपन्विनाम् । त्वं प्रत यदि गृह्णासि त्वां मुष्मामि ततो ध्रुवम् ॥ ३५ ॥
 मद्रभवन्वसामीप्य परिप्राप्य त्वया खलु । गृहीतं प्रथमेवेदं त्वां न मुष्माम्यत स्फुटम् ॥ ३६ ॥
 प्रथमं विधायाप्य प्रनं दत्तं तत्कैस्रव । नप्रो मविष्यसि श्चिन्नं प्रमाते तन्मतेन च ॥ ३७ ॥
 यमपाशं निगदेषं यमदण्डं जगौ नृपः । इमं मिष्यकहन्तारं गृहीत्वा द्वापि हृतम् ॥ ३८ ॥
 एकं द्यपनस्रसक्तं द्वितीयं मिष्यकहन्तम् । नीत्वाऽयं मुस्य वेगेन शुंगुमाशकुटे हरे ॥ ३९ ॥

१ क 'केशो' २ पर 'कुम्भ' ३ पर 'कुम्भ' ४ अ 'उत्प्रे' ५ पर 'त्रि' ६ अ 'ल' ७ पर 'द्वि' ८ पर 'त्रि' ९ पर 'रणा' १०

१ पर 'त्रि' २ अ 'ल' ३ पर 'द्वि' ४ पर 'त्रि' ५ पर 'रणा' ६ पर 'रणा' ७ पर 'रणा' ८ पर 'रणा' ९ पर 'रणा' १०

- नृपवाच्यं समाकृत्य वमचौरो मयार्जित । यमपाशं जगादेति मरणाशङ्किमानस ॥ ४० ॥
 मारुणं क्षयते नूनं ममान्येनापि केनचित् । इत्या मां म्वन हस्तेन रक्षास्थान प्रयत्नत् ॥ ४१ ॥
 प्रियेऽपि वयद् नूनं बीवाम्येष तत्राऽपि नो । ज्विघातं करोम्यम प्रतखण्डमकारवात् ॥ ४२ ॥
 यमदण्डं पुरस्कृत्य तौ तथा ह्यवपि स्फुटम् । पुरमप्ये नयत्येष बहुल्येकसमावृत ॥ ४३ ॥
 नम्रममपपात्रे हि यो गृह्णाति प्रथं वन । एवंविधं फलं सोऽपि लभते नात्र संशय ॥ ४४ ॥
 अरक्षक्ये वदधेवं समन्तात् खरनादतः । गङ्गाहृदं स सम्राप्यं शुभ्रुमारसमन्वितम् ॥ ४५ ॥
 अरक्षकः खरस्तेन चौर विधेय तत्र च । शिष्यमाणोऽप्यसौ शीघ्रं शुंभुमारस्तु मञ्जित ॥ ४६ ॥
 प्राप्यकृत्य ततः पापं विधेयार्थं पुनीहृदे । तस्य प्रक्षिप्तमात्रस्य वमूकं पुत्तिर्न हि स ॥ ४७ ॥
 गङ्गापुत्तिमप्यस्य विषय मधिनिर्मितम् । सिंहासन मनोहरि मेरुकूटम्विद्योद्यतम् ॥ ४८ ॥
 सापविखाऽत्र तं देवाः पापं मासुरिप्रहम् । जाम्बूनदमयैः पथैः सरत्ते पूजयन्त्यलम् ॥ ४९ ॥
 बहो शीतमहो धैर्यमहो स्वैर्यं प्रतेऽस्य कै । देवा नमोगता ह्यथ घोषयन्ति गुहान्तरम् ॥ ५० ॥
 अत्रान्तरे सुदीनास्यं पाकशासनमूपतिः । हन्यमानश्चोपेयसि पुरमप्ये मिशाचकैः ॥ ५१ ॥
 मो मो जनपदां स्पष्टं मद्रुचो हि निशम्यवात् । मुनिदत्तप्रवार्तां च यो मङ्गं निदधात्यरम् ॥ ५२ ॥
 इह त्येके परत्रापि परिमूर्तिं स दुःसहाम् । पाकशासनवन्मंशु देही प्राप्नोति वेच्छीम् ॥ ५३ ॥
 एवं निगद्य तैर्देवैर्विस्मयम्यासमानसैः । श्रापर्णकृत्य ततो नीतं शुंभुमारहृदं नृप ॥ ५४ ॥
 शुंभुमारहृदे देवैस्तदा निशिष्यमापकः । यमपाशं वमात्रेणं पाकशासनमूपतिः ॥ ५५ ॥
 पाहि पाहि प्रतापार मां परित्राप्यवर्जितम् । यमपाशं समागच्छ ममाभ्यासं त्वरन्वित ॥ ५६ ॥
 एवं निगद्यतेऽनेन मूयो मृतपिशाचक्य । यमपाशं वदन्तीमि कोपाक्यनिरीक्षणम् ॥ ५७ ॥
 यावदेतं दुराचारं धर्मवित्तकरं खत्म् । तावद् श्रवीषि मा किंचिन्निशिष्यमाणो हृदे वयम् ॥ ५८ ॥
 नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा यमपाशो जगौ सुरान् । मन्त्रिनं च हन्तम्यो मत्प्रभुं पाकशासन ॥ ५९ ॥
 अथापि मूपनिभूतैर्मयपेवितविप्रहः । यमपाशोदितैः शिष्रं भीमरूपविनापिमि ॥ ६० ॥
 पाकशासन यथेतं कृत्वा मोन्यं स्वमानत । यशोमतिमुतामसौ चार्परान्यं प्रयच्छति ॥ ६१ ॥
 पश्यतां सवत्सेक्यनां वपमोक्षोऽस्ति ते परम् । अन्वया मेति जानीहि संगरोऽस्माकमीच्छ ॥ ६२ ॥
 मूपात्ये मृतवाक्येन पूजयित्वा पुरान्तरे । अर्पराम्य मुतां चासौ यमपाशाय संरदे ॥ ६३ ॥
 पाकशासनतः पून्यो मूला रात्रा हि तसुरे । महाविभवसंपन्नो यमपाशो बभूव स ॥ ६४ ॥
 इदमाद्ययमात्येक्य बहवो नरकुञ्जराः । जिनधर्मं समाभित्य बभूवुर्मुनिपुत्रवाः ॥ ६५ ॥
 कश्चिप्य्रावकतां प्राद्या केचिन्मप्यसतां पराम् । जिनधर्मं प्रशंसन्तः केचित्तस्युः स्वमन्दिरे ॥ ६६ ॥
 ॥ इति श्रीपृकद्विपसप्रहणावर्द्धिसाम्रतफलसहितशुशुमारहृदनिक्षिप्तवेषमालि-
 हार्यपाकशासनपूजाकरणयमपाशयातार्द्धिसाम्रतफधामकमिदम् ॥ ७४ ॥

७५ मातङ्गकथानकम् ।

दक्षिणापयश्चेऽस्ति विषयो मठयारिकः । तरक्षिणदिशोमाय पाण्डुरित्तिपयो महान् ॥ १ ॥
 तदुत्तरदिशापामे नानानोकुहसकुटे । नदीनगसमाक्षिपे जटनिर्धारमान्विते ॥ २ ॥

1 परं कुम्भम् अ कुम्भम्. [उग्रासाम्]. 2 परं ज विद्वन्वितम् 4 परं कुम्भम् अ कुम्भम्. 5 परं ज विद्वन्वितम्. 6 परं मप्यसतां 7 अ omits इति श्री. upto the end of the Ms. and adds इत्य. 8 क पृष्ठे [पन्थादि]. 9 परं कुम्भम् अ कुम्भम्

द्वयोरपि तयोः सद्यो मातङ्गो नाम पवतः । समायास्यत्र मातङ्गा वसन्ति प्रीतमानसाः ॥ ३ ॥
 तयोपरि महादेशः क्षयरामां निवासकः । नानातस्समाकीर्णो गन्धुतिहृदश्चात्मकः ॥ ४ ॥
 क्षयरामां पुनस्तत्र ध्यवस्याऽभवदीदृशी । विवाहसमयात् पूर्वं ययोक्ताचारकरिणाम् ॥ ५ ॥
 पम्पस्य वर्षमेकं वा ब्रह्मचर्येण संगतौ । विद्यां साधयतस्तत्र तदा म्ठच्छत्रध्वरो ॥ ६ ॥
 मूयोऽपि तौ कुमारौ च विद्यामादाय मन्त्रितः । अन्वीदुर्गदं ध्यमे तर्कं सावयतस्तत्रम् ॥ ७ ॥
 सत्येन मुक्तयोस्तत्र ब्रह्मचर्येण च स्फुटम् । अनयोः सिद्धिमायाति विद्यानिश्चितधेतसो ॥ ८ ॥
 ब्रह्मचर्ये गते नास्य तथा सत्यध्वतेऽपि च । विद्या विनाशमायाति तयोर्विह्वलधेतसो ॥ ९ ॥
 ॥ इति भीमसखप्रतपुक्तमातङ्गकथानकम् ॥ ७२ ॥

७६ नारदपर्वतकथानकम् ।

विनीतविषये चासीदयोष्या नगरी परा । अस्यां ययातिराबेन्द्रः सुरस्रन्ताप्रियापतिः ॥ १ ॥
 अनयो रूपसपञ्च सत्यवादी प्रिषंवदः । विनयाचारसंपन्नो वसुनामा सुतोऽभवत् ॥ २ ॥
 अस्यां धीरकदम्बस्त्वधत्तुर्वेदोऽभवद् द्विजः । उपाभ्यायोऽस्य भावा च चार्थी स्वस्तिमती प्रिया ॥ ३ ॥
 अन्योन्यप्रेमसपन्धपद्मानसयोस्तयोः । यमूव तनयो मूर्धं प्रियः पवतकामिषः ॥ ४ ॥
 शिष्याः धीरकदम्बस्य त्रयो गुणगरीयसः । यमूवु पठनोपुच्छ वसु-पवत-नारदाः ॥ ५ ॥
 बह्वीमिरपि संस्थापिनः पृह्णाति पदादिकम् । पर्वतः पवतप्रावसमानो मतिवर्धितः ॥ ६ ॥
 पृष्ठा स्वस्तिमती पुत्रमन्दपुद्भिः पतिः जगौ । स्वपुत्रं पवतं हित्वा विद्यन् पाठयसि स्फुटम् ॥ ७ ॥
 उपाभ्यामीवचः श्रुत्वा चोपाभ्यायो जगद् वाम् । जागमं दातुमेतस्मै न समयोऽस्मि सांप्रतम् ॥ ८ ॥
 पुद्भिर्नरविशेषेण जायते दयिते नृणाम् । पुद्भिरसविहीनानां तच्छरीरं न शोभते ॥ ९ ॥
 परीक्षितुं मतिं तस्य पृष्ठान्तं दशपलसौ । स्वप्रियाया सुपाभ्यायस्तदानीं गुणधेतसः ॥ १० ॥
 प्रयापामपि हस्तं च दत्त्वा तेषां कपदकान् । जगौ धीरकदम्बस्त्वान् स्वस्तिमत्या समन्वितान् ॥ ११ ॥
 दत्त्वा कपर्दकान् पुत्रास्रयोऽपि वभिर्जां पुनः । श्रीत्वा तेष्वपकान् पुद्भ्यां मद्यपित्वा तन्ननपि ॥ १२ ॥
 मूयः कपर्दकान् सर्वान् सर्वेऽपि वरमुदयः । समर्पयत मे स्त्रियः ऋयविक्रयकोविदाः ॥ १३ ॥
 तानादाय ततः सवाले तदानीं कपर्दकान् । धीयीमार्गं यमुस्तुष्टाः कौतुकम्पासमानसाः ॥ १४ ॥
 तन्नाप्य पवतो दम्प्यो मूर्खो मजनको मुवि । यो वक्ति वणिजां दत्त्वा अपकान् कपर्दकान् ॥ १५ ॥
 आदाय अपकान् मद्रा मद्यपित्वा तन्ननपि । मूयः कपर्दकान् सत्रान् ममानयत सत्वरम् ॥ १६ ॥
 दत्त्वा कपर्दकान्तेषां पृहीत्वा अपकान् व । मद्यपित्वा तन्नन् म्वस्य स्वपृष्टं पुनराययौ ॥ १७ ॥
 इत्थं ह्यत्रपि स्पष्टं कुशले वसुनारदौ । दत्त्वा कपर्दकान्तेषो पृहीत्वा अपकान् व ॥ १८ ॥
 अत्यकान् षणकान् मुक्त्वा शोमनाञ्जिमकान्ठम् । अपपित्वा पुनस्त्रेभ्यः समादाय कपर्दकान् ॥ १९ ॥
 तदुत्तरं प्रशयमान् पृहीत्वा म्वकपर्दकान् । म्वपृष्टं प्राप्य तौ तस्मै ददतुस्तान् कपर्दकान् ॥ २० ॥
 स्वस्तिमत्या पुनः स्पष्टं कौतुकम्पासमानसाः । पश्यन् पवतं तत्र तदा धीरकदम्बकः ॥ २१ ॥
 मयाऽर्पिता हि ये पुत्राः क गत्रास्त कपर्दकाः । ममापय तन्नन् मद्र सांप्रतं तैः प्रयोजनम् ॥ २२ ॥
 पितृभार्यं समाकृष्य जगौ पवतध्वेऽपि तम् । आदाय अपकान्धैमुक्त्वा तानहमागतः ॥ २३ ॥

- शुभोऽमुना वसु' पश्चाद्भारदोऽपि यथाक्रमम् । तदाकथ्यतो यमापेम विकसन्मुसपङ्कज ॥ २४ ॥
 मया कर्षकान् दत्त्वा वपिगम्यवपकान् पुनः । आदाय मक्षिताद्ये च मूयोमूयो यमाश्चि ॥ २५ ॥
 स्वदीप्यावपक' भेष्टिन् शोभना न भवन्त्यमी । मया इम्ममिमं कृत्वा श्रुतिदाः स्वकर्षक' ॥ २६ ॥
 ब्रह्मानिमान् समादाय समस्तान् मन्वन्तिकम् । संप्राप्ये वसुना चार्थं किं कृतोम्यपुना वर ॥ २७ ॥
 बुद्धिविदारमीच्छ स्वस्त्रिम्याणां विलोक्य स' । अगाद् षष्ठमामस्य पश्य भेष्टितमेतयो' ॥ २८ ॥
 ह्यु सपुत्रविज्ञानं वसु-नारदपोरपि । समोपा विसिता पिपे तसौ स्वस्त्रिमती तदा ॥ २९ ॥
 ततोऽन्यस्मिन् विने जाते षण्णौ स्वस्त्रिमती पतिस् । मत्पुत्र गौरिवेष त्वं न पश्यसि मनामपि ॥ ३० ॥
 स्वकान्तावचनं श्रुत्वा तद्बुधोऽपि अगाद् ताम् । मूयो मतिविकल्पं च त्रयाणां पश्य सुन्दरि ॥ ३१ ॥
 मर्षं कठश्लोकैकं त्रयाणां सकपदकम् । गुरुः प्रदाय सद्येह विधापेमं भवानय ॥ ३२ ॥
 गुरोराज्ञां समादाय प्राप्य तौ विशिखान्तरम् । ऊचतुर्बाणिक ह्यौ तदानीं वसुनारदौ ॥ ३३ ॥
 घृतावगुम्भितं कुम्भं मदीयं कुरु वाणिज । मूस्येन तावता क्षीघ्रं येन याव' स्वमन्दिरम् ॥ ३४ ॥
 तदाकथयतः पुनश्चेन निश्चितः सगृहे कृत् । आदाय तं सहस्रेण चिह्नपास्य पुरस्ततः ॥ ३५ ॥
 तन्मूत्यवस्त्रं कृत्वा बिल्वा तं निजवस्त्रत' । गुणार्थं गतौ तौ च श्लिग्भकुम्भाद्यसंयुतौ ॥ ३६ ॥
 विधाय विनतिं धाम्यां मूयो मूयो गुरोरयम् । घृतावगुम्भितः कुम्भा कर्षकमुतोऽर्षित ॥ ३७ ॥
 घृतावगुम्भितं कुम्भं कारयित्वा कर्षकैः । पर्वतोऽपि गुरोः पार्थं पिष्टेपेमं सखापिना ॥ ३८ ॥
 विलोक्य पर्वतसोपा वसुनारदपोरपि । मतिमेहं च संतसे म्भनवकसरोऽस्मा ॥ ३९ ॥
 यत्र स्वस्त्रिमती श्या प्राप्य कोपं स्वमर्तरि । कठञ्च तत्सरीङ्गार्थं त्रयाणामपि संददे ॥ ४० ॥
 हृतेन कठञ्च पूर्णं कारयित्वा वणिकपये । वामच्छत मगाम्याद्ये कर्षकमुताः सुताः ॥ ४१ ॥
 उपाध्यायीवच' श्रुत्वा त्रयोऽपि प्रीतमानसाः । यमुरापजयभ्यं ते नानाजनसमाकुम्भ ॥ ४२ ॥
 घृतपूर्णं कुटं कृत्वा वपिन्वीचौ कर्षकैः । श्रुत्वा पर्वतः क्षीघ्रं स्वगुरुभ्यां गुरोऽभिपत् ॥ ४३ ॥
 कर्षकैर्विना कुम्भं घृतपूर्णं वणिकपये । आदाय स्वगुरोर्नतं प्रापतुर्बसुनारदौ ॥ ४४ ॥
 ततोऽन्यस्मिन् विने तेषां त्रयाणामपि सत्वरम् । एकैकं श्लेठकं दत्त्वा त्रयोऽप्याप्तौ यमाव तान् ॥ ४५ ॥
 प्रदेशे यत्र नो कश्चित् प्रपश्यति जनः श्रितौ । निहत्स श्लेठकं तस्मिन्नायच्छत मन्वन्तिकम् ॥ ४६ ॥
 स्वसश्लेठकसमुच्छं वसुनारदपर्वताः । तदाकथयत' सुसंतुष्टा निर्बसु' कठनिस्तना ॥ ४७ ॥
 पुरं प्राप्य वने गान्त्वा बहुश्लेकसमाकुम्भम् । उपाध्यायसमीपं तौ प्रापतुर्बसुनारदौ ॥ ४८ ॥
 स्वसश्लेठकसमुच्छौ विलोक्य वसुनारदौ । उपाय जनकः श्लिग्भं कोपश्लेष्टितलोचनः ॥ ४९ ॥
 निहत्स श्लेठकं बसौ प्रदेशे जनवर्षिते । स्वर्गं न भक्षितं कस्माद् नृत् मम यथाक्रमम् ॥ ५० ॥
 निशम्य तद्बचसौ च निहत्स गुरुभूचतुः । यद्बहुकं प्रकुर्वाणौ पश्यतावा जनः परः ॥ ५१ ॥
 हन्यमानावचं श्ले च चन्द्रदित्प्रहादय' । मून्मावां प्रपश्यन्ति घोतिताकृष्टमृत्स्रः ॥ ५२ ॥
 इतवन्तावसुं चार्ता वनेऽनोद्भूतसंश्रुते । प्रवक्षमपि कुर्वाणौ पश्यन्ति वनरेवताः ॥ ५३ ॥
 श्लेठकस्य वर्षं चार्ता कुर्वाणौ वेद्महोदरे । बसतलभेन्द्रिपापीश प्रपश्यन्ति सुदुर्मुहुः ॥ ५४ ॥
 एवं हि सति संवाते कल्पे सकृते विभो । बस्मादिभित्तिर्न मूयो मुनि' चातकुन्दहते ॥ ५५ ॥
 बाणयोः पुरतो नृन्युपाध्यायेन बस्थितम् । यथा यस्मिन् प्रदेशे हि कोऽपि पश्यति नो जनः ॥ ५६ ॥
 इत्वा तस्मिन् प्रदेशे च श्लेठकं भूरेतसौ । तद्ब्रह्मणं प्रकृतं यं यद्विषितसंश्रुतौ ॥ ५७ ॥

स प्रवेशो न क्रेऽप्यस्ति यस्मिन् क्रेऽपि न पश्यति । इति पुञ्जा समायातावावां च भवदन्तिकम् ॥ ५८ ॥
 पथतो विबले देसे हत्वा त छेत्तु क वदा । तद्भक्षण विषायायादुपाच्यापान्तिकं पुन ॥ ५९ ॥
 इदं बुद्धिविशेष स स्वस्तिमत्या जगौ पुन । ज्ञात्वाऽसु सषकत्तम् तस्यौ ओपसमन्विता ॥ ६० ॥
 मन्यदा त्रिमिरासुक्तः शिष्यैः क्षीरकदम्बकः । महाटवी विशिषाय कृतश्रेत्रविशुद्धिकः ॥ ६१ ॥
 पञ्चान्ते निर्मलस्थाने चत्वारोऽपि महाजना । पठन्त्यारण्यक ग्रन्थं पयश्चासनसस्थिता ॥ ६२ ॥
 पर्व हि तिष्ठतामत्र चतुर्णामपि तद्वने । चारणो वीरमद्रास्यः शिवमद्रः समागतः ॥ ६३ ॥
 दृष्ट्वा क्षीरकदम्बादीन् चतुरोऽपि महावने । शिवमद्रो जगादैत वीरमद्र महामुनिम् ॥ ६४ ॥
 मगधन् पश्य पश्येदं यथा श्रेयान्निश्चोचनम् । त्रिषाय पठतेऽस्मां रज्जान्तो विनयानतैः ॥ ६५ ॥
 पतेऽपि च तथा त्रिषा विनयाचारवर्तिन । पठन्ति स्वागम कथे पयश्चासनयोगतः ॥ ६६ ॥
 शिवमद्रवषः श्रुत्वा वीरमद्रोऽपि तं जगौ । दिव्यज्ञानसमासंगजाताखिलपदायकः ॥ ६७ ॥
 भजानिनो भवन्त्येते दिव्यज्ञानपरिन्मुता । कुशास्त्राहितसद्भावः परिग्रहपरायणः ॥ ६८ ॥
 पठतामेव तेषां च सप्तमं नरक नरः । एक्रे यास्यति पापिष्ठो नानादुःखसमन्वितम् ॥ ६९ ॥
 एव निगम तौ साधू चारणौ गयनादरम् । अश्वतीय सन्त च तस्वतुज्ञानतस्यै ॥ ७० ॥
 साधुदितं समाकम्प्य तदा क्षीरकदम्बकः । संसारत्रस्तभेतस्को ह्यप्यौ विस्मितमानसः ॥ ७१ ॥
 मुग्धमावाश्रयोऽप्यते ब्रह्मचर्यसमन्विता । न यान्ति नरक नूनं स्वमाचार्यभेतसः ॥ ७२ ॥
 सवया नरक धोरं गन्तव्यं केवढ मया । अतः करोमि तस्किंचिद् येन यामि न दुःखितम् ॥ ७३ ॥
 तव क्षीरकदम्बेन दमपुण्यादिसमुता । प्रेषिताः स्वगृह तेऽनुवसुनारद-भवताः ॥ ७४ ॥
 वेदेत्यतिक्रमे जाते तदा स्वस्तिमती सुतम् । यमाय पर्वतामिरुप किं नायाति विद्या तव ॥ ७५ ॥
 मानुषाक्यं समाकम्प्य जगौ पशवक्रेऽपि वा । अस्मान् विसर्ज्य स ह्यपि गतोऽहं शेषि नाम्यिके ॥ ७६ ॥
 स्वस्तिमत्या तदुक्तेन पश्वतेन सहानया । एको विप्रो वनान्तेऽप्य प्रेषितस्तद्भवेपणात् ॥ ७७ ॥
 उपाप्यायोऽपि तस्यासौ दृष्ट्वास्यां वनान्तरे । शिखरतलेपविष्टः सन्निरन्ध्रप्रतनृषितः ॥ ७८ ॥
 उपाप्यायोऽपि ताम्या स द्यो मुनिसमीपके । अने यतित्वमापन्नो महावैराग्यकरणात् ॥ ७९ ॥
 द्वाद् विद्येक्य तौ तत्र बभू यज्ञोपवीतकम् । पवित्रिक्रं समादाय सप्राप्तौ निजमन्दिरम् ॥ ८० ॥
 दृष्ट्वा स्वस्तिमती सद्यो बभूवादीनि स्वमन्दिरे । तदानीं तानि सवापि स्योद् करुणावहम् ॥ ८१ ॥
 प्रशंसन्ती कदाचिदं निन्दन्ती च कदाऽपि च । तस्यौ स्वस्तिमती गेहे सद्गानी जोषमासिता ॥ ८२ ॥
 उपाप्यायत्वमासाय तदा पर्वतक्रेऽपि सः । प्याक्यान चापि यद्गतां कुर्वाणो स्ववलिष्ठे ॥ ८३ ॥
 भ्रान्तरे ययात्रिष रात्रा वैराग्यसगतः । राग्यपट्टं पशन्वासौ वसुनाभः सुतस्य सः ॥ ८४ ॥
 तृतीय सकृत् क्रेश स्तोत्रार्थं वसवे तव । गुणसेनशुरोः पार्थे स दीक्षामप्रहीत् परम् ॥ ८५ ॥
 सत्यवादी नमःस्थापी महासामन्तेषवितः । अक्षर त्रिपुठ राग्य बभुर्वसुसो मुनि ॥ ८६ ॥
 उपाप्यापी समाहूय तदा स्वस्तिमती वसु । जगादेमां विनीतात्मा वर श्रुहि मनस्विनि ॥ ८७ ॥
 वसुवाचीमुपाहित्य स्वचिन्तानन्ददायिनीम् । उपाप्यापी यमापिं समामप्यभ्यवस्थितम् ॥ ८८ ॥
 यस्मिन् क्कठे मुनानेन मम क्रय भविष्यति । तस्मिन्निमं प्रहीप्यामि तिष्ठस्व त्वदन्तिके ॥ ८९ ॥
 यथास्ति नगरसद्या मीपना गहनाटवी । पुष्टिन्द्रेत्रा पापार्थं गतस्तां सपनुन्दर ॥ ९० ॥
 यं दृष्ट्वा निपादोऽपि मामर्षं घनुषोऽनुचत् । सोऽपि पापानमासाय परवृत्तः क्षणेन च ॥ ९१ ॥

- श्रे पराशुखीमूते सारङ्गं प्रीतमानसं । सुखं व्यवस्थितस्तत्र वसुध बधमर्चित ॥ १२ ॥
 तच्छमीर्षं परिप्राप्य^१ विस्मयमप्याम्मानसं । व्याधोऽपि तां सुखं यावद् मूषो मूषा प्रपश्यति ॥ १३ ॥
 तानदाकृशसंकाशां स्फटिकप्रच्छममिप्रमाम्^२ । शिल्पं ददश तत्रत्वां स व्याधो विपुनिर्मलम् ॥ १४ ॥
 किल्लेक्य तां पुत्तिन्त्रोऽपि विस्मयं प्राप्य वेपत । राज्ञो निवेदयामास शिवां व्याधं सक्रैतुकम् ॥ १५ ॥
 भुत्वा तद्भवनं राजा अगाधैर्न सविस्मयः । कृत्वा प्रच्छन्नमूर्तिं तामानयस्व भद्रन्तिकम् ॥ १६ ॥
 तदुक्तेन समान्धय पुत्तिन्त्रेण तदन्तिकम् । बानीता सा म्निम शीघ्रं मूमुजेयं विलेकिव्य ॥ १७ ॥
 दद्या तां विस्मयं प्राप्य इत्याऽस्मै पारितोषिकम् । आम्भानमण्डपं राजा स्वापयामास तां शिल्पम् ॥ १८ ॥
 तस्मिन्नेपरि संस्नाप्य रिष्यं सिंहासन वसु । भास्ते तद्विष्टाररुः समामध्ये समद्वलम् ॥ १९ ॥
 श्लोकमध्ये प्रसिद्धिः सारीध्री बसुपातले । समस्तभुवनम्यापिवन्नसो बसुमूषो ॥ २० ॥
 यथाऽयं मूषति^३ खे वा सिंहासनमविष्टितः । आम्भानमण्डपे सत्वात् तिष्ठति प्रीतमानसः ॥ २० ॥
 अत्रान्तरे भुत्वापाठे नारदः कृत्स्नप्रियः । शिष्यपद्यशतीयुक्तः प्राप्य पातकं सब ॥ २० ॥
 व्याख्यानमत्र कुर्वाणः शिष्याणां पर्वत पुरः । अगाध नारद प्रीतो वेदवाक्यमिन्द्र गृणु ॥ २० ॥
 यशोभ्याससमस्त्राद्यैर्भर्मसपन्धमिच्छुभिः । नैरजैः प्रयष्टव्य स्वर्गोद्भवकर्मिभिः ॥ २० ॥
 अस्य वाक्यस्य सत्याबां नारदैर्न प्रतीयताम् । अत्रा हि श्लेष्कः प्रोक्षा यष्टव्यं तैर्नैर्मले ॥ २० ॥
 पर्वतस्य बधः भुत्वा नारदो निजगाद तम् । अत्रा सत्मा यदुक्तं हि शोभनं नोद्विषं स्वया ॥ २० ॥
 सर्वातिष्ठसंपन्नं रूपातिष्ठसंसुवृत्तम् । सर्वावं वा भ्राष्ट्रे कृत्वा पिष्टमयं पशुम् ॥ २० ॥
 अत्रा हि नाम तं प्रोक्षा श्रीहयो वेऽप्रोहकाः । त्रैवार्यिक्य न यामन्तं यष्टव्यं त्वत्पुरस्त्रकैः ॥ २० ॥
 तथा शोकं बमुना-

कृत्वा पृथपशुं सीं कुर्मात् पिष्टमयं तथा ।

- नन्वेच्छन्तु^४ कृत्वा इन्त पशुं मन्ति द्विबोधमा ॥ २० ॥
 ततः परं कृत्युगे त्रेधायां ज्ञानमुप्यते । इत्यरे यद्भवेनाहुर्दानमेव कृती सुये ॥ २१ ॥
 पश्य त्रैवार्यिकैरुक्तं कुर्मात् तद्भुत्वाशर्गयो^५ । अविकं वासि वेधेन समस्तान्यात्तुमईति ॥ २१ ॥
 अतः स्वस्पीयसे इष्ये यं सोमं विभति द्विजः । अपीतसोमपूर्वोऽपि न तस्माश्रोति तत्कृतम् ॥ २१ ॥
 एतेन पदवाक्येन विद्धि महद्भवनं ह्यमम् । अर्पत्रयसमुद्भूता श्रीहयोऽत्रा भवन्त्यतः ॥ २१ ॥
 अत्रैरजैः प्रयष्टव्यं पुष्टैः पुस्तुद्विभिः । महातुमाशतोपेतैर्नितान्तं भममिच्छुभिः ॥ २१ ॥
 इदमेव समाख्यातं व्याख्यातं परमोदयम् । मम शीरकरन्वेन सत्वाऽपि भुत्वाऽपि ॥ २१ ॥
 नारदोक्तं समाकर्म्यं पर्वतो निजगात्तुम् । अत्रैर्यष्टव्यमाख्यातं शुक्ला क्वचितं मम ॥ २१ ॥
 यथाश्लेष्कैर्नूतं यष्टव्यं स्वर्गकर्मिभिः । विनयाभारसंपन्नैर्नैर्भर्मपरायणैः ॥ २१ ॥
 एवं विधादमस्योन्वं कृत्वा पर्वत-नारदौ । पर्वतेन प्रतिज्ञेयं विशिष्य जनसाक्षिकम् ॥ २१ ॥
 अत्रशब्देन मय्यन्ते श्लेष्कः नारदः स्फुटम् । अतो नैः प्रयष्टव्यं श्लेष्कैर्विनवान्वितैः ॥ २१ ॥
 अयमर्थः समुष्टिभोवाप्यापेन नो यति । मम विहासमुच्छेदा निग्रहो वा मन्विष्यति ॥ २२ ॥
 भुत्वा पर्वतकं वाक्यं नारदोऽपि बभाष तम् । अथना श्रीहयो न सुर्विहाश्लेष्को मयास्तु मो ॥ २२ ॥
 कृत्वाऽऽन्वोन्वं प्रतिज्ञां तावत्पर्वतं च विदम् । आत्मान्मां हि विधातव्यो वादाः आ बसुसाक्षिकम् २२ ॥
 स्वमानसे वसुं कृत्वा प्रमार्थं कृतनिश्चयौ । अमृतः स्वष्टः इष्टौ तदा पर्वत-नारदौ ॥ २२ ॥

१ एक परीक्ष्य. २ एक लुपिवा. ३ अ नन्वेच्छन्तु. (नन्वेव इति) [मन्व इ]. ४ [एव].
 ५ एक यथाशुभो

स्वगृहायतमालोक्य पशतं म्लानवक्त्रकम् । श्लोकस्य कारणं माता पप्रच्छ पुरतः स्थितम् ॥ १२४ ॥
 अतो भोजनवेद्यया कृतो यातो व्यतिक्रमः । तत्र पुत्र यथा पृष्टं ब्रूहि मे सकृत् उचु ॥ १२५ ॥
 बालममाहृषच शुखा तामशेषतः पर्वतः । मयाऽऽनुनाऽम्बिके वादो नारदेन समः कृतः ॥ १२६ ॥
 यथात्रैश्वर्यैः कागो मयोक्तो गुरुवाक्यतः । नीचैरैरजर्कैर्वन्धैर्नारदेनोदितः पुनः ॥ १२७ ॥
 कृत्वा विष्टमथ छेदं तत्पुरः प्रीतमानसैः । ब्राह्मणैर्ब्रह्मसंक्रयैरमीमि कियते मद्यः ॥ १२८ ॥
 इदं गुरुदितं न स्वात् सत्यं यदि ततो मम । जिह्वाच्छेदः प्रकृतव्यः प्रतिज्ञेयः कृत्वाऽऽनुना ॥ १२९ ॥
 शुखा सुतोदितं वाक्यं जगौ म्वस्त्रिमती तक्रम् । मयवेपितसर्वाङ्गी वाप्यविद्रुतलोचना ॥ १३० ॥
 प्रतिज्ञा शोभना पुत्र गर्वेष विहिता त्वया । व्याकम्पानमीच्छः कुर्वन् द्युतस्त्रे अनक्ते मया ॥ १३१ ॥
 यमाऽऽन्ना प्रीहयो धीजाः प्रादुर्भावविषर्जिताः । यष्टव्यं तैर्धीर्जनूतं कृत्वाऽऽजः पिष्टनिर्मितम् ॥ १३२ ॥
 अवाचि जननी तेन पर्वतेन मयाऽम्बिके । जानसाऽपि पितृवाक्यं गर्वेषिद् प्रमापितम् ॥ १३३ ॥
 तद्वाक्यतो मयप्रस्ता नक्तं म्वस्त्रिमती तत्रा । जगाम वसुसामीप्यमुपविष्टा ययासनम् ॥ १३४ ॥
 यथाक्रमं च सखेहं कुञ्जप्रभप्रवृत्तम् । इदं सतोपतः सत्यं जगौ म्वस्त्रिमती वसुम् ॥ १३५ ॥
 सांप्रतं देहि मे पुत्र प्राक्तनीं गुरुदक्षिणाम् । उक्तं वसुना मातः कीष्टी गुरुदक्षिणा ॥ १३६ ॥
 अमापि स्वस्त्रिमत्याऽप्य वसुस्त्रिणाक्यतः पुनः । नारदेन समं जातो वादः पञ्चतन्त्रस्य च ॥ १३७ ॥
 अत्रैर्यष्टव्यमित्यस्य वाक्यस्याथोऽप्यमीच्छः । अत्रैश्वर्यैः प्रकर्तव्यो यागः पञ्चतमापितम् ॥ १३८ ॥
 नारदेन पुनः प्रोक्ता प्रीहयो येऽप्ररोहक्रः । अनाद्ये साधु यष्टव्यममीमिर्निजकुञ्जरे ॥ १३९ ॥
 जानताऽपि स्वया वत्स वाक्यम्यार्थमिमं पुनः । अनाः स्वमाः प्रकृतव्याः समामभ्ये मदुक्त्विः ॥ १४० ॥
 जानता वसुनाऽनेन गुरुतापसमागमम् । म्वस्त्रिमत्युपरोधेन प्रतिपन्नं तत्राऽऽखिलम् ॥ १४१ ॥
 पातयित्वा वसु सा च स्वमते प्रीतमानसा । प्रदायाशिपमेतस्य ययौ म्वस्त्रिमती गृहम् ॥ १४२ ॥
 अथ वात्सर्जिनीं स्वस्त्रीं तत्रा पञ्चत-नारदौ । जग्मतुर्वसुसामीप्यं बहुत्वैकसमावृती ॥ १४३ ॥
 प्राप्य सवाशरोपैतौ समामभ्यस्त्रित वसुम् । जगाद् नारदस्त्रयः नितान्तं सत्यवादिनम् ॥ १४४ ॥
 वसो सत्यगुणाधानेन केन यज्ञो विधीयते । तद्वाक्यतो वसुः प्राह नारदं छेदकैरथम् ॥ १४५ ॥
 एव पूर्वोदिते वाक्ये सिद्धासनसमं वसुः । नमोमार्गादसत्येन प्रापयद् वसुधातलम् ॥ १४६ ॥
 म्योऽपि नारदेनोक्तं सत्यं ब्रूहि वसो हृतम् । सार्धैर्मन्त्रो विचातव्यो नारदः स्वगकरमिमि ॥ १४७ ॥
 एवं निपदिते नूनं वसुः सिंहासनान्वितः । पत्नितो चरणीमध्ये सूयामापणतत्परः ॥ १४८ ॥
 म्योऽपि नारदः प्राह वसु धरजिसगतम् । उपाध्यायोदितं चार्थं सत्यं ब्रूहि यथायथम् ॥ १४९ ॥
 नारदोक्तं समाकृत्य मापितं वसुना पुनः । छेदकैरथरः कस्यो विप्रैस्त्रिणाऽऽखिलतरी ॥ १५० ॥
 एवमुक्ते ततः शीघ्रं कञ्चं कृत्वा समाधिना । असत्याद् वसुमुपाठः सप्तमं नरकं ययौ ॥ १५१ ॥
 नारदोऽपि ततो वैशः पुण्यैस्तन्त्रशोभने । गन्धामोदितसवाश्रमं दुष्यैरपि पूजितः ॥ १५२ ॥
 अहो शीतमहो भेषमहो सत्यव्रतं इहम् । नारदस्य सुगृह्यं पोपयन्ति नमस्मिता ॥ १५३ ॥
 पर्वतोऽपि ततः प्राप्य निन्दां जनसमूहतः । मूसुया गदमारूढः स्वदेशारपसारितः ॥ १५४ ॥
 अन्यदेशं परिप्राप्य पञ्चतः श्लोकपीडितः । अथो न्यमोपबृष्टस्य तस्यो नृपविमानितः ॥ १५५ ॥
 अत्रान्तरे परं कृतं धर्मविन्यस्तचतसाम् । मय्यानां निगदामीति समाधानविषयिनाम् ॥ १५६ ॥

१ पञ्चतन्त्रकथानकम्. २ पञ्चतन्त्र ३ पञ्चतन्त्रे कुञ्जकम्, जन्मभिः कुञ्जकमित्यम्, ४ पञ्चतन्त्रे.

- विनीतस्वमहादेधे साकेता नगरी परा । अस्तां बभूव मूपाठः सगरो गुणसारः ॥ १५७ ॥
 बभूवाम्य नरेन्द्रस महादेवी मन प्रिया । पद्मभीरिति विख्याता पद्माङ्घ्रिः पद्मपात्रिका ॥ १५८ ॥
 सुबुद्धिरभवत् तस्य मग्नी मग्निविदा वरः । स्रग्भुक्तिमुद्रारात्राबो नीतिशास्त्रविचारः ॥ १५९ ॥
 सुयोधननृपस्यत्र सामन्तः सगरस्य स । तस्यादिषीः प्रिया आसीत् तत्पुत्रोऽप्यतिमुत्कृष्टः ॥ १६० ॥
 रूपासिञ्चमसंपत्ता कन्दोद्भवत्येचना । पीनोद्भवकुशहन्त्रा तस्युता सुत्साऽऽत्मवत् ॥ १६१ ॥
 पोदनास्ये पुरे राजा क्षुद्रो रूपी सुविह्वलः । मनोहरी प्रिया चास्य नितान्तं तन्मनोहरी ॥ १६२ ॥
 रूपयौवनसपद्मस्युत्रो मधुपिह्वलः । सुयोधननृपस्यार्थं मामिन्येयः प्रतापवान् ॥ १६३ ॥
 सुत्साऽऽस्यै प्रयत्नेन मधुपिह्वलरुदये । शत्रुमिच्छति तत्रातस्तूर्पमङ्गलनिस्त्रैः ॥ १६४ ॥
 अन्यथा नागरोऽमुष्मिन् पताकावस्त्रिभिते । स्रग्भुर्त्यनिनयेन वषिरीकृतदिम्बुल ॥ १६५ ॥
 नानाऽनोक्तुसंक्षीर्णं फलपुष्पसमन्वितम् । नन्दनाम वनं दिव्यं प्राप्तं चारभयुग्मकम् ॥ १६६ ॥
 चारपान्तं परिप्राप्य धमं मुत्साऽस्तिमुत्कृष्टः । तदन्ते च प्रवप्राभ महावैराग्यसगत ॥ १६७ ॥
 पुरास्त्रिर्षुत्साऽनेन सगरोऽपि नरेसिना । सुत्सा रूपासंपत्ता प्रासादसा विभ्रमेकित्वा ॥ १६८ ॥
 तत्रत्यां तां समात्मैष्य तथा सगरमूषति । बभूव विस्मितस्तान्तो मन्मथाकुलमानसः ॥ १६९ ॥
 त्तोऽपि योषनं प्राप्य मन्दिरं भवविह्वलः । सगरोऽर्जुं यथाचे तां सुत्सां रूपशक्तिनीम् ॥ १७० ॥
 सोऽपि तां सुत्सामस्यै प्रवार्तुं नेच्छति स्फुटम् । देया मे सौकुमार्याय मधुपिह्वल्लिने स्फुटम् ॥ १७१ ॥
 मधुपिह्वलमेतं च रूपास्त्रितमसि क्षितौ । साऽपि नेच्छति तं कन्या सुत्सा रूपमर्षिता ॥ १७२ ॥
 सगरोऽपि महादुःखस्याकुलीमृतमानसः । सुत्साऽऽतपेत्सक्रे दप्याविति स भेतसि ॥ १७३ ॥
 मन्त्रिचक्रसुमाठी तां मत्तमात्तङ्गागिनीम् । केनोपायेन वा कन्यां तप्येऽहं कठनादिनीम् ॥ १७४ ॥
 त्वाकृतं परिश्राय सगरं तस्युरोहितः । बभूव हुस्वितस्तान्तं बभसाभयमीमुपा ॥ १७५ ॥
 मन्त्रादिपिह्वलस्यैतां तस्यिता भेद दासति । त्तो मविष्यति क्षिप्रं सुत्सा तत्र सुन्दरी ॥ १७६ ॥
 पुरोहितबभूव मुत्सा सगरो हीनमानसः । जगावमुं विनीतात्मा पिते सोऽकृष्टतां वदन् ॥ १७७ ॥
 उपायं कुर्व तं मद्र येन सा सुत्सा हुवम् । मधुपिह्वलविद्विषा बापते बुद्धिसगर ॥ १७८ ॥
 सगरस्य बभूव मुत्सा जगावेयोऽपि तं पुनः । एवं करोमि राजेन्द्र विसम्भो भव साप्रतम् ॥ १७९ ॥
 विसम्भ्वीकृत्य मूपाठं शाकं सागुद्रनामकम् । साधुं साधुनराशंसं चक्षर स पुरोहित ॥ १८० ॥
 पर्यादिश्राविक्रया हि सचिवेन प्रयत्नतः । तदानीं विष्णुदद्याया साधुं शाकमर्षितम् ॥ १८१ ॥
 सुयोधनगर्हं प्राप्य पुष्करं बाधयत्सौ । कन्यानिबद्धमप्यस्या तस्यो मुदितमानसा ॥ १८२ ॥
 प्रशस्तनरशास्त्रार्थं म्याख्याय कठमापिपी । अप्रशस्तनरास्यानं कृत्वा श्रेकं पठत्सौ ॥ १८३ ॥
 पट्टिः कन्ये क्षतं कुम्भं वामने रोपसंतति । मधुपिह्वलके नूनं रोपा सन्ति सदस्यः ॥ १८४ ॥
 मधुपिह्वलनेत्रेण परिपीताऽपि कन्यका । तच्छपाद् विषया वा स्यात् करचित् सुस्त्रान्विता ॥ १८५ ॥
 मुत्सा तस्युत्सास्यतां सुत्सा मधुपिह्वले । विरहा साऽमबन्धुर्धर्मं द्वेषास्यानं निर्यं भवेत् ॥ १८६ ॥
 तद्विरहां परिश्राय सुत्सां प्रीतमानसा । विष्णुदद्या जयाकेतां स्वानवक्रसरोऽह्यार ॥ १८७ ॥
 आत्मतातं परिप्राप्य तं बदेवं मनस्विनि । यथा स्वयंवरं शीर्षं मर्दयं घोषयारत् ॥ १८८ ॥
 कृते स्वयंवरे हित्वा समस्तान् नरकुञ्जरान् । हृषीकेश सगरं चोत्सा विष्णुदद्याऽऽगमद् गृहम् ॥ १८९ ॥

1 फल बृहत्साधुः 2 फल कन्यकावर्णनं. 3 फल कुम्भम्, अ कुम्भकविरम्. 4 [ता दीपीकं].
 5 अ कुम्भ. 6 फल कुम्भम् अ कुम्भकविरम्. 7 फल विष्णुम्, अ विष्णुकविरम्. 8 फल विष्णुम्
 अ विष्णुकविरम्.

तत्सङ्गात्कथयत शीघ्रं तस्मिन्ना श्रीतमानसः । पृथिवीमण्डले पुमिः स्वयंवरमयोपयत् ॥ १९० ॥
 श्रुत्वा स्वयंवरं सर्वे मिथिता नरकुक्षराः । यथाक्रमं मुखं तस्युर्मणिमञ्जेषु सावरम् ॥ १९१ ॥
 शङ्कतुर्यनिनादेन यथिरीकृतदिग्मुखम् । स्वयंवरं विवेशाद्यु सुत्सा सा सखीमुता ॥ १९२ ॥
 मधुपिङ्गलमुच्छ्रित्वा नरघृन्दारकानपि । मुमोच सुत्सा माञ्ज सगरस्स गले तदा ॥ १९३ ॥
 विज्ञेय्य सगरासक्त्या सुत्सां मधुपिङ्गलः । महावैराग्यमासाद्य निर्ययौ तत्समात्म्यात् ॥ १९४ ॥
 तदा मन्मजनानन्दं मञ्जिरीयं प्रवर्तते । पूर्वोक्तचारप्याम्नाशे प्रवव्राज स पिङ्गलः ॥ १९५ ॥
 तस्मिन् प्रव्रजिते षाडं सगरः सुत्सासमम् । क्वममोगान् प्रमुञ्चानस्त्वपुरे व्यवतिष्ठते ॥ १९६ ॥
 मधुपिङ्गलयोगिन्द्रो निहहन् नगरादिक्रान् । विनीतां नगरीमेव विवेशाश्नवाम्भ्या ॥ १९७ ॥
 एहं सागरदत्तस्य प्रविष्टः क्रमतो मुनिः । पृतोऽस्य भार्यया मत्तया भ्रष्टादिगुणयुक्त्या ॥ १९८ ॥
 तस्मिन्नेव एहे विप्रः सोमशर्माशमोजनः । वृद्धस्युक्तकारेण युक्तस्त्रोऽस्मनि स्थितः ॥ १९९ ॥
 मधुपिङ्गलकथये च दृष्ट्वा सल्लस्यपानि सः । अगाद् भेष्ठिनीं विप्रः कौतुकव्यासमानसः ॥ २०० ॥
 अम्भ मेऽर्षिं हृत देहि कथंमेतेन सांप्रतम् । किं करिष्यसि वानेन विप्रोऽय गदितोऽनया ॥ २०१ ॥
 सोमशर्मा पुनः प्राह भेष्ठिनीं पुरतःस्थिताम् । सामुद्रं पुस्तकं मन्त्रे दहामीति विज्ञेयम् ॥ २०२ ॥
 ब्राह्मणोक्त समाकर्ष्य भेष्ठिनीं निजगाद् तम् । पुस्तकम् हि क्रे दोषो वद् विप्र ममाधुना ॥ २०३ ॥
 भेष्ठिनीमापितं श्रुत्वा ब्राह्मणोऽपि पमाय ताम् । यथायं पुस्तकोऽस्त्यः सुतरां भेष्ठिनि क्षितौ ॥ २०४ ॥
 लक्ष्मपानि च तादंश्चि नन्वावर्तादिक्रान्यन्तम् । एतस्मिन् मुनिक्रयेऽपि तादृशैर्लक्ष्यैः शुभैः ॥ २०५ ॥
 अनेन मुनिना नूनं शोभनाङ्गेन देहिनाम् । पृथिवीमण्डलं सर्वं मोक्तव्यं विमतो विना ॥ २०६ ॥
 सर्वप्रण्यपरित्यागं कृत्वा देहेऽपि निःसृष्टः । निर्ग्रन्थो नमतां प्रातो मिथां भ्रमति सर्वदा ॥ २०७ ॥
 अनेन अरण्येनार्ये पुस्तकं सत्यवर्जितम् । ततो दहाम्यहं मुग्धे देहि वह्निं मम हुतम् ॥ २०८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं म्यो विश्वातपरमार्षिकम् । भेष्ठिनीं निजगादैर्न ब्राह्मणं कृतनिश्चयम् ॥ २०९ ॥
 सुत्साया निमित्तेन सगरेण कुमघ्निषा । विषाय कुत्सितं मध्व स्वयवरनिमेन च ॥ २१० ॥
 महाजुभावतोपेतो मधुपिङ्गलनामकः । वञ्चितोऽयं मुनिस्त्राम्यां विमतो विमलोद्भवः ॥ २११ ॥
 एतेन कारणेनार्यं महावैराग्यसंगतः । आज्वयन्वतो मीतो निर्विण्णो मुनितामिक्तः ॥ २१२ ॥
 आकर्ष्य तद्वचो येती क्रेपमासाद्य वेगतः । सगरस्स वषाषायी भावयन्मान्यजन्मनि ॥ २१३ ॥
 कृत्वा निदानमीर्ष्यं तदानीं मधुपिङ्गलः । सद्यः पञ्चत्वमासाद्य जातो देवोऽसुरो महान् ॥ २१४ ॥
 ततः सगरराजस्स मारणोपायचिन्तकः । ब्रह्मसूत्रनट्यपत्नीं ब्रह्मरूपं चकार सः ॥ २१५ ॥
 कृष्णमन्थस्थितस्सास्य पर्वतस्य समीपकम् । सप्राप्येयं अगादायं वषसाऽञ्जवरनादिना ॥ २१६ ॥
 उचिष्ठ पर्वतं क्षिप्रं मर्ताञ्जं जगतः स्युष्टम् । ज्येष्ठं सकृत्तोक्तस्य ततो लोकापित्यमहा ॥ २१७ ॥
 शम्भुद्विरण्यगर्भोऽहं ब्रह्मा विश्वस्य प्रजितः । सर्वे वेदा विनिर्पत्ता मनुखाम्मोजतो ध्रुवम् ॥ २१८ ॥
 मबन्तं हुक्षितं दृष्ट्वा जननरूपनतस्तारम् । साक्षाद्ब्रह्ममहासत्त्वो ब्रह्मलोकम् समागतः ॥ २१९ ॥
 अर्धैर्येष्वमित्यस्य वाक्यम्याषो न तत्पतः । बुद्धः क्षीरकन्दन्येन फोषिदेन विपश्चिता ॥ २२० ॥
 अनाः स्वमा हि विज्ञेया यष्टयं तैर्मिथे द्विजैः । इममर्थमह वेपि वाक्यस्यार्थं न चापरम् ॥ २२१ ॥
 उचिष्ठ तेव गण्डायो यागधर्मं स्वभैरिभैः । श्लेष्टैश्च परिप्राप्य कुर्वो ह्यवपि संगतौ ॥ २२२ ॥

1 ('दृष्टिस्ता') [मुञ्जिष्य] 2 अ वनेच. 3 अ मन्वादिभ्यः 4 एक चतुःशतम्, अ
 चतुःशतम्, 5 एक चतुःशतम्, अ चतुःशतम्, 6 एक चतुःशतम्, 7 अ विपश्चिता,
 8 एक चतुःशतम्.

- आकर्ष्य तद्वक्षत्र पर्वतः प्रीतमानस । तन्माहनसम् तूर्णमयोध्यां नगरीं ययौ ॥ २२३ ॥
 केनापि सगरस्यैव किञ्चिदन्ती निवेदिता । यमाऽभवत् पुरे राजन् ब्रह्मा ब्रह्मपुरहित ॥ २२४ ॥
 निश्चम्य वचनं तस्य सगरो हृष्टमानस । द्रष्टुं स्वयंमुवं प्राप ब्रह्मार्थं परमोदयन् ॥ २२५ ॥
 प्रथम्य सगरो मत्स्या ब्रह्मार्थं कठनिखन । तदानीं तत्पुरस्तस्मै मच्छिःशतनूत् ॥ २२६ ॥
 १ इष्टा विधिरयं तत्र सगरं पुरतः स्थितम् । बभूव मूर्ते शिप्रमभ्यमेवं मर्षं कुरु ॥ २२७ ॥
 क्रियमाणेऽभ्यमेधेऽस्मिन् विमानानि तत्राऽसुरः । मणित्रिंशति दिव्यानि दर्शयामास तत्पुरः ॥ २२८ ॥
 यथैतानि विमानानि मत्स्यमाहात्म्यकारणात् । नाकर्त्तुं समागतानीह पश्य त्वं नरकुम्भार ॥ २२९ ॥
 एवमुक्त्वा विमानेषु अनानारोप्य तेषु सः । आसुरोऽसुरो ष्योम स्वनादापूरितान्तर ॥ २३ ॥
 निषेध पार्वतं वैरं शिल्प्या हन्ति तत्पुनः । क्वञ्चित् पादप्रदारेण क्वञ्चित् करत्केन वा ॥ २३१ ॥
 २ तथा विमानमारोप्य सगरं वीनचेत्कं । शिल्प्या मत्स्यके हृत्वेत्यमारयदमुं कुषा ॥ २३२ ॥
 आदाय सुकसां पश्चादरण्यान्तेऽस्ति श्रेष्ठम् । हन्त्यतः सखित्वोत्पन्न्यायान्मुनिरिहाययौ ॥ २३३ ॥
 निषेध पूर्वसंघन्यमस्तिमुक्तकसाधुना । असुरोऽप्यो श्वमं नीत्वा स्वभावोऽयं महात्मन ॥ २३४ ॥
 सापराधाऽपि नेह स्त्री हन्त्यस्या शूद्रशुद्धिमिः । निश्चुदायाविकल्पस्तु गर्हितं स्त्रीवधो यत् ॥ २३५ ॥
 साधुवाक्येन तां मूयो मुनीषार्यं हृषार्द्रिणी । योषितं यद्यपि क्रुद्धा न निमन्तीह वैरिण ॥ २३६ ॥
 ३ तथाऽप्योऽप्युपरीत्रातपुरोहितमहत्पुनः । सगरस्य निहत्यायं विनीताविपर्ययौ ॥ २३७ ॥
 तत्रापि मत्स्ययोगेन जीवहिंसनकारिणा । जघान सकृदं स्नेहमसुरो प्रावमिस्त्वहा ॥ २३८ ॥
 एवं समस्तजीवानां दुष्टे कस्मिन्सुगे सति । आतं मत्स्यनिषानं हि पापोपादनकारणम् ॥ २३९ ॥
 वैरनिर्घातनं हृत्वा हत्वा सगरमूर्तिम् । असुरः प्रीतचेतस्त्रे बभूव स्वमनीषितम् ॥ २४० ॥
 मत्स्यीये मत्स्ये विप्रैर्हिषार्षभं प्रवर्तितं । पूर्वं न विघते क्वपि यज्ञे जीववधो युवि ॥ २४१ ॥
 ४ ॥ इति श्रीनारदपर्वतप्रतिज्ञाकरणकथामकमिदम् ॥ ७६ ॥

७७ सागरदत्तकथानकम् ।

- पारिजातवनान्तेऽस्ति चित्रकूटं पुरोत्तमम् । नापराधो नृपस्त्रत्र गोपदाधी प्रियाऽस्य च ॥ १ ॥
 समुद्रोपपदो इत्थं भेदी तत्र महाधनः । भार्यां समुद्रदद्याऽस्य यद्विदितप्रतिमानसा ॥ २ ॥
 अपराधशतेभ्यः मृगया रोपमीशुषा । समस्तधनमादाय निर्धनो निश्चितः पुनः ॥ ३ ॥
 ५ ततो गद्विहृक्चो भूत्वा मूढचित्तः स बाणिकः । मदनं सकृदं नष्टं वरश्चमोऽग्रमत् पुरे ॥ ४ ॥
 एवं हि भ्राम्यतश्चस्य भूत्वेऽदिभिः कृतैः । बन्धुमिर्यत्ततो बाढं गोपशाम्यति स प्रहः ॥ ५ ॥
 वैधेन बान्धवाश्चस्य गरिता बुद्धिशाठिना । पुरोऽस्य धनमन्येषां कुर्यात् महद्दानये ॥ ६ ॥
 निश्चम्य वचनं तस्य परकीयं धनं बहु । विदधुः तत्पुरः शिप्रं पापभां खेहतत्पराः ॥ ७ ॥
 इष्टा सागरदत्तोऽपि तद्वनं तोपसंगतः । आच्छिन्नं शयानोऽपि करोति स्वपरोऽन्तिके ॥ ८ ॥
 ६ निश्च हस्ते समादाय तिष्ठति प्रीतमानसः । पुनः पुनः प्रकुर्वन् स विश्रामोऽभवत् क्षणात् ॥ ९ ॥
 परकीयं धनं यच्च समानीत तदर्थकम् । पनिर्गं बंधुमिस्तुष्टैस्तस्यमर्षं समर्पितम् ॥ १० ॥
 ७ ॥ इति श्रीपनापहरणघृणघनसमर्षणविभ्रमधीकरण
 सागरदत्तकथानकमिदम् ॥ ७७ ॥

७८ श्रीभूतिपुरोहितकथानकम् ।

अपरदिनिदेहेऽस्ति विषयो गन्धमाडिनी । वीतशोकं पुरी तत्र वीतशोकजनाञ्जिता ॥ १ ॥
 वैजयन्तोऽभवत्तत्र मृत्पतिजनवत्सलः । सवभ्रीखन्महादेवी सवभ्री शीलशास्त्रिणी ॥ २ ॥
 अनयो रूपसपत्नो विषावठसुतोऽजनि । संजयन्तो जयन्तोऽपि नन्दन कुञ्जनन्दन ॥ ३ ॥
 वीतशोकं पुरी श्रीमान् स्वयंमूर्खीर्यकृत् तदा । भाजगाम पुराधीशैः सेष्यमानो महर्द्धिमि ॥ ४ ॥
 स्वयमुयो जिनस्याय समीपे मक्तिवत्तर । धम श्रुत्वा भिनप्रोक वैजयन्तो नराविप ॥ ५ ॥
 सजयन्तो जयन्तश्च भिनमक्तिपरायण । भोगिनिसृष्टचेतस्कः कीर्तिष्मद्यदिगन्तर ॥ ६ ॥
 स्वनन्दने श्रिय न्यस्य निजगोत्रक्रमागताम् । कीर्तिध्याससमस्त्राद्ये प्रतापाश्रयन्तश्चात्रवे ॥ ७ ॥
 धाम्नां समं विनीताभ्यां वैजयन्तो नरेभरः । पिहिताम्रवसामीप्ये' दीक्षा दैगम्परी दधौ ॥ ८ ॥
 पिहिताम्रवसमुक्ता वैजयन्तादिसाधव । तपोनिहितचेतस्कः विहरन्ति पुरादिकम् ॥ ९ ॥
 एवं विहरतां तेषां वैजयन्तस्य योगिनः । केवलं ज्ञानमुत्सन्नं लोकालोकावलोकनम् ॥ १० ॥
 तदा चतुर्विधा देवा मक्तिवत्तनूष्ठा । प्रापुः केवळिपूजार्थं विकसन्मुखपद्भ्या ॥ ११ ॥
 धरणेन्द्रं विलोक्यात्र जयन्तो मूढमानस । तश्चिदानफलेनापु धरणेन्द्रस्वमाप स ॥ १२ ॥
 मनोहरीं पुरीं प्राप्य संजयन्त रमज्ञानके । दिनानि सप्त संतस्ये क्रयोत्सर्गेण निश्चलः ॥ १३ ॥
 क्रयोत्सर्गमित्तं दृष्ट्वा सजयन्त मुनीश्वरम् । पूर्ववैरीं शुक्रोपाशु विपुष्ट्रो खगेश्वरः ॥ १४ ॥
 ततस्तं क्षेपतः क्षित्वा जम्भूतीपार्श्वभारते । दक्षिणे विजयाधम्य भागे जनमनोहरे ॥ १५ ॥
 र्ध्यादिकवती दिव्या कुमुमादिवती तथा । सुवणादिवती चान्या षण्णवेगा जगावती ॥ १६ ॥
 तासां पूर्वोदितानां हि नदीनां पञ्चसंगमे । प्रदेशे स्थापयित्वाऽसुं स्वपुर गतवानसी ॥ १७ ॥
 सुप्ता नक्त परिप्राप्य पुरे गगनवल्गवे । सर्वेषां पञ्चुलोकानां जगादेति स्वपेक्षितम् ॥ १८ ॥
 यथावृत्तं मया रात्रौ दृष्टस्वप्नो विलेकितः । उपसर्गो मुने कर्तुं शारम्भं खेटसाक्षिकः ॥ १९ ॥
 नूनं शीतलतीर्थान्ते संजयन्तो मुनीश्वर । कर्मक्षयं विषावाशु सिद्धिं प्राप्नो निरखनम् ॥ २० ॥
 तन्धरिसुपूजार्थं देवागमनमुत्तमम् । धमसु भूपुण्यादिगन्धामोदितदिमुखम् ॥ २१ ॥
 धरणेन्द्रः परिप्राप्य दृष्ट्वा विपुष्टुं पुर । क्रुद्धं क्षेपास्माद्योऽयं भृकुटीमीपयालिकः ॥ २२ ॥
 नागपाशैर्यं पद्मा खग विपुष्टुं खलम् । दुराचारमिमं क्रूरं क्षिपामि वड्ढासुखे ॥ २३ ॥
 श्शीतं स विलोक्यापयमादित्यामः कृत्वादरः । त्वन्तवेन्द्रः परिप्राप्य धरणं नारयत्सरम् ॥ २४ ॥
 मुखं मुखं त्वसुं साधो धरणेन्द्र कृतागसम् । मैत्रंविषं क्रुद्धं सप्तं पापं मद्भवनं शृणु ॥ २५ ॥
 त्वमहं वैप खयोऽपि सजयन्तस्त्रपोचन । संसारगहने भ्रान्ताभन्वारो वैरक्षरणात् ॥ २६ ॥
 धादित्यामं पुनः प्राह त्वन्तवेन्द्रः पुरमितम् । धरणेन्द्रं प्रगर्भन्तं खेटमन्तं कुपान्वितम् ॥ २७ ॥
 इदं मरतद्येत्रे जम्भूतीपोपछिद्यत । धमसु शोमनाश्वरो विषय शक्यदिकः ॥ २८ ॥
 तत्र सिद्धपुरं नाम विषये पुरसुत्तमम् । सिद्धसेनो नृप शूरा रामरक्षाऽस्य गेदिनी ॥ २९ ॥
 विषये रामरक्षाया धारिक्य निपुणाऽविषा । सवभापासु कुञ्जला सवशाश्रायक्षेत्रिदा ॥ ३० ॥
 जम्भेश मूर्तविषं सत्यवादी पुरोहित । परद्रव्यनिराकाङ्क्षः श्रीभूतिरभवद् मुष ॥ ३१ ॥
 श्रीदत्ता सग्निरया चार्वा रूपयौवनराजिता । नीलोत्पलदरव्यामा कन्दोद्दरदलोचना ॥ ३२ ॥
 पुरोहितेनानेनापु तत्पुरस्य समन्ततः । भाण्डशाळा विशाला दि क्षरिता धनसंगता ॥ ३३ ॥

- विभासं तत्र पौरुषां विषय स्रसं स्रः । ब्रह्मपदाधिक्येऽस्य संग्रहं कुरुते तदा ॥ ३४ ॥
 एवं प्रयासि त्स्फुरते पद्मच्छन्दे पुरोचमे । बभूव धनसंयुक्तः सुमित्रो नाम वाणिजः ॥ ३५ ॥
 सुमित्रोपपत्ता यथा तस्त्रिया रूपशक्तिनी । पुत्रः सुमित्रवत् स्यात् तस्त्रिया सुप्रतामिषा ॥ ३६ ॥
 तत्रस्ये प्रीतचेतस्त्रः सर्वेऽपि धनवाञ्छया । वाणिज्यस्यै कृतानन्दाः प्राप्नुः सिद्धपुरं परम् ॥ ३७ ॥
 भुत्वा अनसुखात् तत्र श्रीमूर्तिं सत्यवादिनम् । कृतमात्रमहाशालं वैदेशिकहितावहम् ॥ ३८ ॥
 मभिरभ्यानि दिभ्यानि बहुमूल्यानि तस्करे । तर्के समर्पयामासुस्तद्गुणान्कृष्णानसा ॥ ३९ ॥
 स्वस्त्रम्यादिकं तत्र कसामि बणिजो एहै । स्थापयित्वा पुनः सर्वे पद्मस्त्रमपुरं यमु ॥ ४० ॥
 दिनानि क्वनिषित्तत्र स्त्रित्वा मुदितमानसः । सुमित्रो मित्रवत्सोऽपि बहुमित्रसमाहृतः ॥ ४१ ॥
 आस्य सत्वर दिष्वं बोहित्वं ध्वजमुपितम् । कृतमङ्गलस्त्रयो रत्नदीपं ययौ मुदा ॥ ४२ ॥
 गच्छन्तो ब्रह्मार्गेषु महावातेन बेणिना । मुद्यपन्निस्रबोहित्वा यमुः सर्वेऽपि वाणिजाः ॥ ४३ ॥
 सुमित्रोपपन्नो द्यो न परं सुविमायत । मिथबोदिरयमास्य समुचीर्षो नदीपतिम् ॥ ४४ ॥
 कथंभिरैक्ययोगेन समुचीर्यं महासुपिम् । सुमित्रोपपन्नो द्यः सिद्धादिरपुरमप्ययौ ॥ ४५ ॥
 वित्तेक्य मातरं तत्र भार्या च पुरतः स्त्रिताम् । पितृवार्ता समाचक्षौ लोकान्तरमितस सः ॥ ४६ ॥
 पितृकर्म विषयात्र ब्रह्मरनादिकं ततः । तदा श्रीमूर्तिविप्रस्य समीपं प्राप्तवानसौ ॥ ४७ ॥
 स्रोक्तेसं समास्त्राय तत्पुरे रक्षसंपयम् । यथाचेज्जुं च स्रजेहं मूत्येन परिवर्जितम् ॥ ४८ ॥
 श्रीमूर्तिस्तद्वाच भुत्वा अगादेमं ससंग्रमम् । स्वभारतीविशेषेण कुर्वन् वाचाष्टमम्बरम् ॥ ४९ ॥
 माहं रक्षानि जानामि त्वदीमानि मनागपि । विशाषेन एहीत किं येन मां तानि याचसे ॥ ५० ॥
 ततः सुमित्रवत्तेन पौरसुपतियोगिनाम् । प्रहृष्टीनां समस्तानां प्रत्येक कवितं हि तत् ॥ ५१ ॥
 ततः श्रीमूर्तिवाच्येन एवै पौरवनेन च । निराकृतो बणिकः तत्र माहने सकलैरपि ॥ ५२ ॥
 ततो निराकरो मूत्वा दुःखप्रतिमानसः । पुरमध्यं परिभ्राम्यन् अत्यतीव स वाणिजः ॥ ५३ ॥
 रामदत्ताष्टमं दिन्तिकीं हृष्टमावृष्टम् । बभिव्य निशान्तेऽसौ अत्यतीव बणिकः तदा ॥ ५४ ॥
 बहो नरेन्द्र चान्यामस्त्वसुरे वर्ततेऽधुना । श्रीमूर्तिना एहीतानि पञ्चरत्नानि मे ह्यपम् ॥ ५५ ॥
 दिभ्यान्वन्ध्यारत्नानि श्रीमूर्तिर्ममसंमतः । तानि नार्पयसि स्वयं मद्दुष्टोऽपि पुनः पुनः ॥ ५६ ॥
 एवं नियम तत्रस्त्रोरेण बभसा पुनः । प्रयाति स्वयं हृष्टी स्वकराहतमस्तकः ॥ ५७ ॥
 अन्यदा रामदत्ता सा मुता स्वपतिना सह । निशम्य तद्वनिं प्राह मूर्तिं ह्यपवार्त्तनी ॥ ५८ ॥
 श्रुतं बचनमेतस्य मया पम्मासमात्रकम् । पञ्चरत्नैर्ब्रह्म राजन् न किंचिदपरं क्वचित् ॥ ५९ ॥
 श्रुतं मे वाक्यमेतस्य रत्नविहसचेतसः । मूर्ते कनासुपायेन सलेनेहं परीक्षताम् ॥ ६० ॥
 रामदत्तावचः भुत्वा मूर्तोऽपि निजमावृष्टम् । तमद्यतया हि बक्ति वाणिजो वाक्यमीच्छस्य ॥ ६१ ॥
 निशम्य शारतीमस्य रामदत्ताऽयभीहस्यम् । त्वीति पञ्च रत्नानि पद् सस म करायन ॥ ६२ ॥
 अतः सत्यं त्वीतिव मुग्धभाषेन सर्वथा । राजब्रह्म मत्पुत्रिः कियते स्त्रिरमायतः ॥ ६३ ॥
 भार्वाचवन्तो राज्ञा समाहूय निबान्तिके । एकान्ते भीतचेतस्कं श्रीमूर्तिं निजवाविति ॥ ६४ ॥
 मवर्तयानि रत्नानि वाणिजस्य इत्यात्मनः । एहीतानि न वा तानि सांप्रतं ब्रूहि मे ह्युतम् ॥ ६५ ॥
 नरेन्द्रवचनं भुत्वा श्रीमूर्तिः प्राह तं नृपम् । न एहामि स्म मूपाठ रत्नान्येतस्य निमित्तम् ॥ ६६ ॥

१ क क्यरीधि. २ पञ्च भौवति (but corrected thus in ए) क बीमूर्ति ३ पञ्च पञ्च-
 पुत्रकम्, अ मत्पुत्रकमिरय. ४ पञ्च विहस्य अ विहस्यमिरय. ५ अ मत्पुत्रकमिरय. ६ पञ्च
 हृष्टम्, अ पुत्रकम्. ७ अक निबान्तिके. ८ पञ्च पुत्रकम्, अ पुत्रकमिरय.

ततोऽप्यदिवसे जाते रामदत्तोदितेन च । पुरोहितसमं घृत रमते नरकुश्रः ॥ ६७ ॥
 जनयोर्दिव्यतोमये रामदत्ताऽतिविस्मिता । तस्यै मुदितचेतस्त्र तदानीं तत्समीपगा ॥ ६८ ॥
 यत्रान्तरे महासुदी रामदत्ता पुरोहितम् । पप्रच्छ प्रथमं साऽपि सामिज्ञान स्फुट्याक्षरम् ॥ ६९ ॥
 रामदत्तावचं भुत्वा श्रीमूर्तिमूर्तिगर्वित । सामिज्ञानमिदं प्राह रामदत्तापुरातरम् ॥ ७० ॥
 ययाऽप्य वेस्मनि सष्टं पापसं घृतसंयुतम् । सन्नर्करं मनोहारि परिविष्टं सुयोपिता ॥ ७१ ॥
 पूर्वाशामिमुखसेन पुत्रपौत्रयुतेन च । मया मुक्तमिदं साधु सातुराग समीक्षितम् ॥ ७२ ॥
 साऽमिज्ञानेन चानेन तदा पुदिमती द्रुतम् । प्राप्य तद्ग्राहणीं नूनं पञ्चरत्नानि याचते ॥ ७३ ॥
 रामदत्ताऽव्यत्राक्य भुत्वा तां साऽमवीदिति । ययाऽहं तानि रत्नानि न वेपि वनिते ध्रुवम् ॥ ७४ ॥
 प्रसूत्रं वित घृते समादाय स्वरावती । प्राप्य द्वितीयवेद्ययां तकां पुदिमती जगौ ॥ ७५ ॥
 मामिज्ञानेन चान्येन देहि रत्नानि मेऽवठे । सा यत्कीमानि नष्टानि क्व गतानि न वेप्यहम् ॥ ७६ ॥
 ततस्तृतीयवेद्यायां सन्नामाहितमुद्रिकम् । समादाय तर्कं प्राप्य जगौ पुदिमती खिदम् ॥ ७७ ॥
 यया श्रीमूर्तिना प्रोक्तं महामाहितमुद्रिकम् । दृष्ट्वा वाप्यिजरत्नानि दातव्यानि हरे मम ॥ ७८ ॥
 ततस्तां मुद्रिकं दृष्ट्वा मतरि क्रुद्धमानसा । साऽऽद्राय पञ्चरत्नानि ददौ पुदिमतीक्रे ॥ ७९ ॥
 ततो पुदिमती श्रीमं रत्नान्यादाय पञ्च वै । रामदत्ताक्रे तानि ददौ पूर्वमनोरया ॥ ८० ॥
 रामदत्ता समादाय पञ्च रत्नानि सत्वरम् । जमाप मूर्तिं तुष्टा घव पूतं विमुच्यताम् ॥ ८१ ॥
 रामदत्तावचं भुत्वा मूर्तिपूतमण्डलात् । घृतकरैः समं श्रीमं समुचस्यौ प्रमोदवान् ॥ ८२ ॥
 ततो गतेषु सर्वेषु घृतकरेषु भूभुजे । रामदत्ता ददौ तानि पञ्च रत्नानि सत्वरम् ॥ ८३ ॥
 नररत्नसमुद्धानां मये तानि निषाय च । मूयं मुमित्रदत्तस्य दर्शितानि महीभुजा ॥ ८४ ॥
 ततः मुमित्रदत्तेन रत्नमये विडोक्य च । यदीत्तानि समस्तानि निजरत्नानि साहरम् ॥ ८५ ॥
 समुद्ररत्नमालोक्य निजरत्नसमन्वितम् । महादेवी नरेन्द्रोऽपि तुतोप यदुनिस्मय ॥ ८६ ॥
 खगदिरोहयं तत्र पञ्चवित्त्वविषयनम् । सर्वस्वहरणं चापि कारयित्वाऽस्य यन्नत ॥ ८७ ॥
 जनेन विधिना श्रीमं श्रीमूर्तिघनहारकः । मूमुजा रोपत पापं स्वदेशादपसारित ॥ ८८ ॥
 ततो निजरत्नमाद्यैः मूर्तेः साधुनिन्दितम् । विदीपहरय पापं श्रीमूर्तिं पञ्चतामितः ॥ ८९ ॥
 आतथ्यानान्मूर्तिं प्राप्य सिंहसेनस्य मूर्तेः । माण्डगागरोऽजनि क्षिप्रं गघनः स भुर्जयमः ॥ ९० ॥
 श्रीमूर्तिस्थानके राज्ञा घम्मिहो नाम माहन । चतुर्वेदसमायुक्तः कूलोऽनेन पुरोहितः ॥ ९१ ॥
 तदा समुद्रदत्तोऽपि सत्ववादिदलमाप्य च । पयस्त्रयपुरं गत्वा ददौ दानं स सापवे ॥ ९२ ॥
 दानं दत्त्वा मुसापुम्यो बक्षीं बचनं पुनः । सुतोऽहं रामदत्ताया मविप्यामि स्वान्तरे ॥ ९३ ॥
 गिरिं निमलकान्तारं प्राप्य घमघिया सकः । वरपरममुने पार्थे आबक्षणां प्रतं दधी ॥ ९४ ॥
 त्रिनयमसमादानाद् विरोप प्राप्य तत्समम् । सुत्वा तत्ववेते जाता मीमप्यामी तदम्पिक ॥ ९५ ॥
 क्तं मुमित्रदत्तोऽयं गतवान् बन्दिंतुं मुनिम् । विडोक्य तं मुतं स्यामी जयासाक्यलोचना ॥ ९६ ॥
 ततोऽयं मक्षितो स्याथा कालं प्राप्य निश्चनतः । सिंहसेनमुनो ज्ञात्यो रामदत्ताऽऽतीत्र ॥ ९७ ॥
 माज्ञा च सिंहचन्द्रोऽयं नन्दनं कुटनन्दनं । तद्गता पूषणन्द्राप्यं पूषणन्द्रसमानन ॥ ९८ ॥
 अपैकस्मिन् दिने जाते मण्डलात् निजामयो । सिंहसेनो विधेश्यानु द्रविणस्य दिग्धया ॥ ९९ ॥
 सिंहसेनं विडोक्यात्र प्रविष्टं पुरैरत । ददौ पञ्चगं क्रुद्धमृदा गन्धननामकः ॥ १०० ॥

1 एक omit the second line of 77 and the first line of 78. 2 एक पुष्प्य, अ पुनःपौरम्. 3 अ विदक्यां नरः. 4 अ ददौ

विश्रांतं तत्र पौराणां विधाय सरसं सक्र। अष्टापदारिकेशस्य संग्रहं कुरुते तत्र ॥ १०१ ॥
 एवं प्रयाति तत्कण्ठे पञ्चस्रग्णे पुरोधने । बभूव वनसंयुक्तः सुमित्रो नाम ॥ १०२ ॥
 सुमित्रोपवाह इत्या तद्विधा रूपशालिनी । पुत्रः सुमित्रदत्तः स्यात् ॥ १०३ ॥
 तदस्य प्रीतयेतस्काः सर्वेऽपि वनवासिन्याः । शालिन्याये ॥ १०४ ॥
 १ सुता वनयुक्तात् तत्र भीमूर्तिं सत्यवादिनम् । कृत्वा ॥ १०५ ॥
 मथिरत्नानि दिव्यानि बहुमूल्यानि तत्करे । तेषु ॥ १०६ ॥
 स्वस्रग्ण्यादिकं तत्र कस्यापि वसिष्ठो ॥ १०७ ॥
 दिनानि कानिचिद्यम सित्वा म ॥ १०८ ॥
 वास्य सत्वरं दिव्यं बोधि ॥ १०९ ॥
 २ गच्छन्तो जठमार्येण ॥ ११० ॥
 सुमित्रोपवाहो इतो ॥ १११ ॥
 कर्त्तव्यैर्बयोमे ॥ ११२ ॥
 विलोक्य ॥ ११३ ॥
 ३ सो ॥ ११४ ॥
 सुताऽजनीभरात् । यद्रथाहुपुरोः पार्श्वे संभातः भ्रमणो महान् ॥ ११५ ॥
 महावैराग्यसंगमता । इत्यध्यान्तिकापार्श्वे हिरण्यमतिरिचिक ॥ ११६ ॥
 हिरण्यमतिरिचिक । पूर्णचन्द्रमुनिं नत्वा जगाम कृतनिश्चया ॥ ११७ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ ११८ ॥
 हिरण्यमतिरिचिक । रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ ११९ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२० ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२१ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२२ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२३ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२४ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२५ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२६ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२७ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२८ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १२९ ॥
 रामदत्ता कर्त्तव्यं नाय तिष्ठति इति मेऽनुना ॥ १३० ॥

1 [हरिवेदाचार्य] 2 [वसिष्ठ] 3 [वसिष्ठ] 4 [वसिष्ठ] 5 [वसिष्ठ] 6 [वसिष्ठ]

'प्रेत्रोपपदो दत्त' पमखण्डे पुरे पुरा । यं प्राप्य त्वन्मतेनाशु श्रीभूते रम्यमरम् ॥ १३६ ॥
 'नुरागत' कृत्वा निदानं कालसगत' । सांप्रतं सिंहचन्द्राख्यो जातस्त्वद्यन्तर्न स्फुटम् ॥ १३७ ॥
 'सिंहसेनोऽपि कालं कृत्वा यकः पुनः । गहने हस्तितां प्राप्नो प्राहित' स कृपं मया ॥ १३८ ॥
 'पुत्र' सितदन्तविराजित' । यूयकेसरिनपन्ते कुक्षर' स व्रित्तिष्ठते ॥ १३९ ॥
 'नै प्राप्य तद्वने दरदापिनि । कुक्षुद्योपपद' सपौ वमूष सोऽतिभीतिद' ॥ १४० ॥
 'दद्येऽप्यौ कलकुक्षर' । काल चक्रर' गुद्यान्मा जिर्न धिसे विधिन्तयन् ॥ १४१ ॥
 'सौ सहसारे सुरोत्तम' । वमूष श्रीषणे नाम्ना हारकुण्डलरजितः ॥ १४२ ॥
 'रापितो मूमुजा सद्य' । धम्मिछाख्यो मूर्ति कृत्वा संजातो मर्कट्ये महान् ॥ १४३ ॥
 'प्राप्य स दुःखित' । बालुकादिप्रभा जातो नानादुःखसमाकुलात् ॥ १४४ ॥
 'नाम गुगाळकः । प्राघ' करिवरोरेशं कौतुकव्यातमानस' ॥ १४५ ॥
 'जानपि गवेभ्यरात् । षाधिनाय स्वमित्राय तदानीं शयरो ददौ ॥ १४६ ॥
 'ते पुत्रस्य समर्पिता' । तेनापि मूमुजा दन्तैः कारितं स्वस्य विष्टरम् ॥ १४७ ॥
 'गद्धार' कारितस्तेन शोमन' । कृत्वा हार गळे कुर्ष्वन् रान्य सिंहासने स्थित' ॥ १४८ ॥
 'जनेवष' कृत्वा तदानीं रामदत्तया । पूषचन्द्रोऽपि सशक्यैर्षोधित' परमोदयै ॥ १४९ ॥
 'बाकर्ष्य' भावक धर्म काल कृत्वा समाधिना । सहसारेऽमघवेव' स वैदूर्यविमानके ॥ १५० ॥
 'रामदत्ताऽपि सत्रैत्र कल्पे काल विषाय च । स्वयमभविमानेऽमूद्र देव' स्वयप्रभो महान् ॥ १५१ ॥
 'विषाय सिंहचन्द्रोऽपि फलं सल्लेखनामसौ । प्राप्य प्रैवेयकं षोर्ष्व' जातो देवो महर्षिक' ॥ १५२ ॥
 'सर्वप्रभ' स्फुटस्त्रस्तात् स्वगाद् भोगमनोरमात् । यत्र स्थाने समुत्पन्नस्त्रद्राम्यभुना हित' ॥ १५३ ॥
 'वभ्रैव मरतश्रेत्रे जम्बूद्वीपोपलक्षिते । दक्षिणे विजयार्धस्य मागे च परमोदये ॥ १५४ ॥
 'घनधान्यसमाक्रीणे धरणीतिलके पुरे । विषतेऽतिबल्ये नृप' सवविषाभराधिप' ॥ १५५ ॥
 'सुशीत्य तन्महादेवी चारुत्वा सुलक्षणा । तस्सुता च कल्यणारा श्रीपरा श्रीपरा सद्य ॥ १५६ ॥
 'स कालकपुरे रम्ये खेचरोऽस्त्रि सुदर्शन' । वितीपाऽस्यै महामृत्या पितृभ्यां मुखभोजिने ॥ १५७ ॥
 'तद्वैदूर्यविमानाप्रारभ्युत्वा देवो मनोरम' । यशोधरामिषा कन्या जाता साऽस्य मनोहरी ॥ १५८ ॥
 'परममोत्तरभ्रेभ्यां विजयार्धमहीभृत' । प्रमातनगरं रम्यं विषते परमोत्सवम् ॥ १५९ ॥
 'सर्वप्रभो नृपक्षत्र नाम विषाभराधिप' । जनकेन च सा दत्ता तस्यै सचन्धमिन्भता ॥ १६० ॥
 'तस्माद्वाक्यत्वात्सुत्वा तदानीं वारणाभर' । रश्मिवेगोऽमवत् पुत्रस्तस्मा जनमनोहर' ॥ १६१ ॥
 'दत्ता रान्य सुतायास्यै स्वपदपो नरेभ्यः । मुनिचन्द्रसकाशेऽस्मिन् दीर्घां देगम्बरीं भित' ॥ १६२ ॥
 'श्रीपरा च मुनि नत्वा जिनमत्स्या यशोधरा । गुणमत्सर्गिण्यपार्थे दधौ वीनेभरं तप' ॥ १६३ ॥
 'सिद्धकूटमिनं नन्तु जिनपूजनतत्पर' । रश्मिवेगो जगामाशु भक्तिदृष्टसन्सूह' ॥ १६४ ॥
 'मच्छित्तस्त्रिपरीत्येद जिर्न नत्वा सुरार्धितम् । समस्तसाधुसपं च स तस्यो मुनिसंनिधौ ॥ १६५ ॥
 'जिनधम समाकर्ष्य मभ्यटोकसुखप्रदम् । हरिचन्द्रमुने पार्थे रश्मिवेगो दधौ तप' ॥ १६६ ॥
 'जष कश्चनसहायां गुहायां स तदा पठन् । त्रिदोशेषपदां नूनं प्रक्षर्षि तस्मिन्नु मुदा ॥ १६७ ॥
 'तत' श्रीपराया साकम्बर्जिस्त्र सुपशोधरा । वन्दित्वा तं मुनि मत्स्या तदन्ते तस्युपी पुन' ॥ १६८ ॥
 'तृतीयमभ्रसंजातो नारकः कन्तुपाशय' । तस्मादुष्पीय दुःखेन सजातोऽजगते महान् ॥ १६९ ॥

- सुखं वषात्प्रमात्सेव्य निशामां धसुसुखत् । रश्मिवेगादिकं कोपाज्जघास स्मृतवैरकः ॥ १७० ॥
 रश्मिवेगो मुनिस्तत्र नाके क्षमिष्ठनामनि । बर्कप्रमं सुरो रूपी हारभारी बभूव सः ॥ १७१ ॥
 धसुमेव च क्षमिष्ठं रुचन्निदिविमानके । बर्किक्राह्यमप्यार मृत्वा तदेवतामितौ ॥ १७२ ॥
 मद्यमित्वा धसुस्त्वानि क्वचं कृत्वा समाधिना । चतुर्धनरकं प्रापञ्चानाहुः सुसमन्वितम् ॥ १७३ ॥
 १ चारपास्यो मुनिर्षोऽपि सिंहचन्द्रोऽहमिन्द्रकः । प्रीतिकरं सुरो जातो देवप्रीतिविधायकः ॥ १७४ ॥
 तस्माद्गुपीयं ह्युत्सेन सुखवार्धिसमन्वितान् । अथतार चक्रमेव नाक्यौस्त्वविरक्तधीः ॥ १७५ ॥
 अत्र चक्रपुरे रम्ये रात्राऽऽसीदपराश्रितम् । मार्षाऽस्य सुन्दरी नाम रूपयौवनसुन्दरी ॥ १७६ ॥
 अनयो रूपसंपन्नं सुतन्त्रासुषोऽभवत् । चित्रमात्र प्रिया चास्य कन्दोदृढलज्जेशना ॥ १७७ ॥
 बर्कप्रमोऽजतीर्यासौ क्षमिष्ठदमुतः सुरः । वज्रासुषोऽभवत् तस्मा नन्दनं कुलनन्दनम् ॥ १७८ ॥
 २ एष पूर्वभवे रात्रा सिंहसेनो महाशक्तः । बभूवतार त्रयीम्यस्य सांप्रत श्रुतवाइरात् ॥ १७९ ॥
 अतिवेगोऽभवद् राज्ञा पृथिवीतिष्ठके पुरे । प्रियंकरा प्रिया चास्य रत्नमात्रा सुमाऽसुतः ॥ १८० ॥
 एषा पूर्वभवे चास्य रामदेवा मनप्रिया । भीषराऽपि तयाऽन्यस्मिन् भीषरा तनुयोगतः ॥ १८१ ॥
 पूर्वप्रीतिनिबन्धेन दत्ता वज्रासुषाय सा । पितृभ्यां श्रेहयुक्ताभ्यां महामोमविधासिने ॥ १८२ ॥
 तस्मा यशोभरापूर्वभ्युतो नाक्यलयादरम् । रत्नासुषस्ततो जातो गुणरत्नमहोदधिः ॥ १८३ ॥
 ३ एष पूर्वभवे नूनं पूर्वचन्द्रो महाश्रुतिः । वज्रासुषतनुजाय ददौ चक्रासुषः मियस्य ॥ १८४ ॥
 निहृताम्रवसामीप्ये दीक्षामादाय सुदधीः । निहृताम्रेपकर्मणि मोक्ष चक्रासुषो ययौ ॥ १८५ ॥
 वज्रासुषो निबं राम्यं दत्त्वा रत्नासुषाय सः । दीक्षां जग्राह धैनेन्द्री स्वगमोऽसुसप्रदाय ॥ १८६ ॥
 ततो रत्नासुषो राम्यं कुर्वाणः पितृशाननात् । मिष्यास्य प्राप्य मूढत्वा कृत्विचो बभूव सः ॥ १८७ ॥
 तस्य मेघनिन्दरोऽमुद् राजहन्त्री महाशक्तः । नदीं यतो अर्चं पातुं स ध्रुवो निबन्धीश्वरा ॥ १८८ ॥
 ४ तत्र सार्धं समस्तैक्य जातो आतिस्मरं करी । तृष्णाकान्तस्मृतिरोऽपि अर्चं पातुं स नेष्मति ॥ १८९ ॥
 राजा तं हृत्विनं दृष्ट्वा ह्युत्सृजितमानसः । वज्रदक्षमुनिं प्राप्य सच्चिमितं स पृच्छति ॥ १९० ॥
 भूपालस्य बभूव श्रुत्वा ह्युत्सृजितचेतसः । बभूवमेवं मुनिः स्वयं स्वनादापूरिताम्बरः ॥ १९१ ॥
 चित्रकारे पुरे रम्ये प्रीतिमद्री नरेश्वरः । बभूव तन्महाश्वेयी सुन्दरी नाम विद्युत् ॥ १९२ ॥
 प्रीतिकरं सुतस्वला सार्धं प्रीतिविधायकः । तन्मद्री चित्रपुद्गिष्य तन्मार्षा कमल मया ॥ १९३ ॥
 ५ विचित्रमतिनामार्षं सुतोऽस्य मतिराश्रितः । बभूव भासुराकारो जिनधर्मपरमपः ॥ १९४ ॥
 प्रीतिमद्वनूपसनुर्विचित्रमतिरुच्यत । मधियुत्रोऽपि सहृदिर्भितागमसुमानितः ॥ १९५ ॥
 तदेवै ह्यवधि प्राप्य धृतसामरयोगिनम् । महावैराग्यसंपन्नाबभूवतां हि तपोवनौ ॥ १९६ ॥
 निहरन्तौ ततः अपि गोचर्याय तपोनिधी । अपोभ्यां नगरीं प्राप्ये पताकबन्धिराश्रिताम् ॥ १९७ ॥
 गणिकं बुद्धिसेनास्यां विद्येक्यात्रातिरूपिणीम् । मधियुत्र ह्यपाद् यद्यो विचित्रमतिरुसुकः ॥ १९८ ॥
 ६ मार्षं प्रसाधयन् कान्तं मानामेदसमन्वितम् । गन्धमित्रस्य भूपस्य स्वकरोऽभवत् सकः ॥ १९९ ॥
 एवं प्रकृतकालस्य स्वकरस्य भूमजा । सुतेन गणिक्य दत्ता बुद्धिसेनाऽतिरूपिणी ॥ २०० ॥
 तथा सर्वं महामोगान् शुकानो मनसः प्रियान् । तदा क्वचं विधायसौ सर्वमं भरकं ययौ ॥ २०१ ॥
 संवृतिं स चिरं भ्रान्ता संयातोऽयं यजेश्वरः । अस्मान् विद्येक्य राजेन्द्र जातो आतिस्मरोऽसुना २०२ ॥
 हित्वा जिनोदितं धर्मं यमाऽहं संवृतिं सतः । तयाऽयं कुञ्जरो राजन् प्राग्बिचित्रमतिः स्फुटम् ॥ २०३ ॥
 ७ जिनधर्मं समाहाय ह्युत्सृजतसमानसः । बभूव आत्रको राजन् नितान्तं कठकुञ्जरः ॥ २०४ ॥

शुक्ला मुनिवचं सत्यं तदा रत्नामुषं पुन । स्थिरं सम्यक्त्वमादाय चमूष भ्रातृभ्यो महान् ॥२०५॥
 वज्रासुषुम्नि दृष्ट्वा प्रियङ्गुवनमप्यगम् । पङ्कप्रमामतिक्रम्य मिच्छे मृत्वा स्वं ययौ ॥ २०६ ॥
 सुमयार्ज्यं वनं यत् काकशालीययोगत । धरपातेन त साधुं चक्रर गतवीथितम् ॥ २०७ ॥
 क्लृप्तं कृत्वा मुनिस्त्रय शुभध्यानपरायणः । प्राप्य सभाषसिद्धिं स कृतसवार्षसाधन ॥ २०८ ॥
 साधुं निहत्य मिच्छोऽपि मृत्सुमासाद्य वेगत । सप्तमं नरकं प्राप धोरवेदनया युतम् ॥ २०९ ॥
 रत्नासुषुस्तया रत्नामाता मातृसुतद्वयम् । क्लृप्तं कृत्वा समाधानात्ततो तावन्त्युदेऽनुरौ ॥ २१० ॥
 अनयोऽन्युतयोस्तस्मात् तदा देवासुषुं क्षये । भवतारं धवाम्याशु सांप्रतं शृणुतादरात् ॥ २११ ॥
 अयास्त्रिंशत्स्रिंशच्छण्डे पूर्वमेतौ प्रमास्तत । अपरादिविदेहे हि विषयो गन्धिभो महान् ॥ २१२ ॥
 कासपुष्यसमानामै प्रासादनिकरै परै । अयोप्या नगरी तत्र विषये ठोकसकुत्त्र ॥ २१३ ॥
 अस्यां नरेभारं श्रीमाध्वर्हासो इत्यादित । क्लान्त्या जयन् विभुं विद्वान् वीत्या च रविमस्त्रि स ॥ २१४ ॥
 चमूषास्य नरेन्द्रस्य महादेवी मनोहरी । सुप्रता जिनदत्ता च विषाणदल्लभेचना ॥ २१५ ॥
 आधो भीतमयं पुत्रो द्वितीयोऽपि विभीषण । तृतीयो बलदेवोऽपि वासुदेवस्तुर्गकः ॥ २१६ ॥
 अनयो रूपसपत्ना विनीतान्ध्रधारिण । चमूषुर्नन्दना विद्याभक्तारोऽनुषुषयो यथा ॥ २१७ ॥
 क्लृप्तं विषाय क्लृप्तेन शत्रं यातो विभीषण । अनिष्टतुरोरेन्ते बलदेवोऽग्रहीत् तप ॥ २१८ ॥
 बलदेवो मुनिस्तूर्णं क्लृप्तं कृत्वा समाविना । क्लृप्तार्कश्रीर्विनामायं अन्तवेन्द्रो चमूष सः ॥ २१९ ॥
 बोधितो अन्तवेन्द्रेण शत्रं प्राप्य विभीषण । पादं सहोदरप्रीत्या स्नेहत किं न जायते ॥ २२० ॥
 मुक्त्वा परं मुञ्च स्वयं दुःखं च नरके तथा । उत्पत्तिमनयोर्वश्ये स्वर्गभ्रमनिवासिनो ॥ २२१ ॥
 अथ चमूषमिति द्विपि वासे मरतनामनि । विषये गन्धमास्त्रिन्यां विजयार्थं पुरोत्तमम् ॥ २२२ ॥
 चमूषाच पुरे रात्रा श्रीधर्मार्थो महामति । श्रीदत्ताऽस्य प्रिया चार्था श्रीदासत्तनयोऽनयो ॥ २२३ ॥
 सोऽन्यदा मन्दरं स्वर्णं विषां साधयितुं गत । बोधितो अन्तवेन्द्रेण भावकत्वमुपागत ॥ २२४ ॥
 अनन्तमतिवयोगीन्द्रं प्राप्य वीक्षां विषाय च । अष्टलोकं सुरो आतन्त्रामास्ये विमानके ॥ २२५ ॥
 निर्गम्य सप्तमाच्छ्रमात् सप्तो मूषाऽस्तिहास्य । मूषोऽपि प्रथमं शत्रं प्रातोऽप्य पापयोगत ॥ २२६ ॥
 ततो निवृत्त्य पापिष्ठो ब्रान्त्वा तिर्यग्यतामपि । नानादुःखानि मुञ्चानस्त्रिष्ठति श्रीपशक्ति ॥ २२७ ॥
 अत्रैव मरतक्षेत्रे चमूषीपसमन्विते । मूषाच्छ्रमात्क्रीमये विषेतैरावती नदी ॥ २२८ ॥
 तच्छेत्तापसो नात्रा खण्डकेश्री बसत्यसौ । तत्रार्था स्वर्णकेश्री च सुगम्भ्रं सुतोऽनयो ॥ २२९ ॥
 ततः पश्चाद्विषयस्य कन्दमूलादिमक्षणम् । कुवापो सुगम्भ्रोऽसौ सिष्ठति प्रीतमानस ॥ २३० ॥
 चन्द्रामखेट्यालोच्य देवादिपुरनायकः । कृत्वा निदानक तत्र तूर्णं क्लृप्तं चक्रर स ॥ २३१ ॥
 इहैव मरतक्षेत्रे चमूषीपोपलक्षिते । विजयार्थोऽधरभेष्मा पुरं गगनवल्लभम् ॥ २३२ ॥
 विष्णुप्रमोऽभवत् तत्र पुरे विषाधराविण । भार्या विष्णुप्रभा चास्य विष्णुप्रं सुतोऽनयो ॥ २३३ ॥
 मरतक्षेत्रे गत्वा प्रियया सह साहर । ततो निवर्तमानः सन् सुमिं दृष्ट्वा लुकोप स ॥ २३४ ॥
 स्वभार्यां स्त्रपुरं प्राप्य प्रदोषसमये सति । बाहुभ्यां तं समुत्क्षिप्य कयोत्सर्गसिद्ध मुनिम् ॥ २३५ ॥
 इहत्वमारते माने विजयार्थस्य दक्षिणे । मुक्त्वा पञ्चनदीसंगे यतिं स स्त्रपुरं ययौ ॥ २३६ ॥
 लोकात्मजं सुखं मुक्त्वा श्रेष्ठं प्राप्य पुनः सक्र । विषाधरान् समाहूय भगविति पुरं स्थितान् ॥ २३७ ॥

- पवाऽप्य रजनीमन्वे देवता मां बगाविदम् । गत्वा पञ्चनदीसंगे पञ्चचापशतोद्धति ॥ २३८ ॥
 बाधे नमत्वरूपेण सम्भनोद्देगकारकः । मद्यपिप्यति खेटैपानतीति दिवसत्रये ॥ २३९ ॥
 सतः सर्वेऽपि संप्राप्य ते विद्यासं ससंग्रमा । षष्ठिर्बर्षशुद्धाकरमिर्भित्वा लैद्विमिरादरात् ॥२४०॥
 इत्येऽप्युमिन् विद्याधामे भूतनमस्वमीपजे । विद्याधरसमुद्भवस शान्तिरथ मविष्मति ॥ २४१ ॥
 भुत्वा तद्वचनं प्राप्य सर्वविद्याधरैर्मुनेः । कथ्यो मिश्रोऽसिर्वर्षामिषाऽप्युत्तमिदरात् ॥ २४२ ॥
 एष कृते मुनेरस सर्वविद्याधरैर्दुतम् । केवलज्ञानमुत्तमं लोकलोकेश्वरलोकनम् ॥ २४३ ॥
 श्रीमृत्तिपूर्वको विप्रो विद्युर्द्वेऽप्युत्तमप्रभौ । उपसर्गं चकाराशु मुनेरस्मात्पुना स्वतः ॥ २४४ ॥
 योऽसौ बभ्रासुषो देवभ्युत सर्वापसिद्धित । तस्मात्परतपं वक्ष्ये मवशिः भूयतामिति ॥ २४५ ॥
 नमर्षां वीतशोक्यां संभयन्तोऽभवत् पुनः । सिद्धसेनो नृप पूर्वं प्रमित्वा बहुधा सकः ॥२४६॥
 संभवन्तस्व यो प्राता ऋत्वेऽप्युत्तमः पुनः । अयन्तस्त्वं स संवातो धरमेन्द्रोऽपुना सुर ॥२४७॥
 त्वमन्वभन्मनि स्पष्ट स्तर्षचन्द्रोऽसि निश्चितम् । आतोऽहं अन्तवेन्द्रस्तु म्यानसंपद्यभोगकः ॥२४८॥
 मत्पूर्वमथे माता संवाता प्रीतिकारिणी । रामरचेति विस्वाता सकृते वसुधावते ॥ २४९ ॥
 कारणेनपुना वत्स धरमेन्द्र ससंग्रम । वैरं हित्वा मव शिप्र त्यक्तसर्वदुरीहित ॥ २५० ॥
 अन्तवेन्द्रवचं भुत्वा धरमेन्द्रो स्वल्पनिमान् । शेषरतात्तुहावाशु मक्तिः कृत्स्नसू ॥ २५१ ॥
 आमता सकृत् सेद्य मत्तकन्यस्तपाजय । अनयाऽजस्रयाऽनेन स्थापिता धरणेन ते ॥ २५२ ॥
 श्रीमन्तं परैतं प्राप्य संभयन्तस्व योगिनः । पञ्चचापशतोत्सेर्षां करयष्व प्रयातनाम् ॥ २५३ ॥
 संभयन्तपद्मान्माधे सर्वा विद्या मनोरमा । यास्वन्ति मवतां सिद्धिं साम्प्रमाना न चान्वया ॥२५४॥
 एषमुत्तवा तद्वचं सर्वां धरमेन्द्रस्वरान्वित । तत्रकिञ्चिद्विधेत्सो वमाम निबन्धनम् ॥२५५॥
 मधुरायामसूद् एवाऽनन्तवीर्यो महाबलः । मेघमात्र महादेवी प्रथमाऽस्य प्रकीर्तिता ॥ २५६ ॥
 अन्तवेन्द्रस्यतःभुत्वा पुत्रो आतोऽनयो परः । सर्वलक्षणसंपूर्णो बन्धुलोकमनोहर ॥ २५७ ॥
 अमितप्रमसंज्ञाया द्वितीयाया स्वयोनित । धरमेन्द्रोऽभवत् कन्तो मेरुनामानवो सुतः ॥२५८॥
 तवसौ प्रातरी तत्र मुत्तवा योगान् मनोरमान् । तपो मरुद्वतुर्भेन भ्रैयस्तीर्षिकरान्तिके ॥२५९॥
 तत्र मेरुमारोऽजं केवलमी मन्दरः पुनः । भ्रैयसो देवदेवस्य संवातो गजनायकः ॥ २६० ॥
 ॥ इति श्रीश्रीमृत्तिपुरोहितकथामकमिवम् ॥ ७८ ॥

७९ इन्द्रादिमृत्तिदत्ताविकृतिकथानकम् ।

- कथयस्व विनेन्द्रस्य सरभे समवाधिके । सौधमेन्द्रो वमाभेर्दं क्रैमुक्यास्तमानस ॥ १ ॥
 इदत्तं साधकस्तान्त्रं पृच्छन्ति स्वतः कथित् । इन्तशोचनमात्र वा मुक्तिरामसमुत्सुकाः ॥ २ ॥
 अन्यैरपि न आदत्तं ग्राहयन्ति यतीश्वराः । पृच्छन्तो वा परे इत्तं मन्यन्ते न मनामपि ॥ ३ ॥
 विकृतं पृच्छतां तेषामभरं हि तपस्विनाम् । न जाषटीति साधूनां तृतीयं तु म्हाप्रतम् ॥ ४ ॥
 सौधमेन्द्रवचः भुत्वा भरतश्चक्रत्वम्भन । वमाभेर्दं त्रिभुवाया तथा संस्युतःसरम् ॥ ५ ॥
 साधूनां पृच्छतां तेषामभरसंपमकरणम् । न सहो जायते नूनं तृतीयस्य ममस्य स ॥ ६ ॥
 भरतस्य वचः भुत्वा मक्तिनिभरभेतस । इदमेवोदितं सर्वं ब्राह्मणैरपि स्फुटम् ॥ ७ ॥

शेषतीर्थकराणा च स्वस्तीर्षप्रवर्तिनाम् । चक्रवर्त्यादिसामन्तैर्दत्तं विकृतिकारणम् ॥ ८ ॥
 विपुत्रविगिरे शृङ्गे सरणे समवाधिके । स्थितस्य वीरनामस्य सौधमेन्द्रो अगाधिमम् ॥ ९ ॥
 विकृत्यादिकमेतेषामस्यसंयमकारणम् । वितीर्षं हि मया मत्पत्न्या मुनीनां श्रुतचेतसाम् ॥ १० ॥
 तथा श्रेणिकराजोऽपि तद्वचोऽपि निश्चयम् च । वमापेन विनीतात्मा पुरन्दरपुरस्सरम् ॥ ११ ॥
 मया धरणिनाथेन विकृत्यादिकमादरात् । वितीर्षं यदि संप्रेम्य सयमसाधनं ह्यवम् ॥ १२ ॥
 तथाऽन्यैरपि सामन्तैर्मत्किञ्चिदुत्तनूहैः । विकृत्यादिकमेतेषां वितीर्षं यमसाधनम् ॥ १३ ॥
 इन्द्रादिसिर्मितिम्यो हि विधिनाऽवग्रहादिना । वितीर्षं तुष्टचेतस्यैर्विकृत्यादिकमादरात् ॥ १४ ॥
 इष्मकारं विषायोर्भूमिनिर्विधिपूर्वकम् । विकृत्यादिकमात्तव्यं कालेऽसुप्तिष्वपि स्फुटम् ॥ १५ ॥

॥ इति श्रीइन्द्रादिभृनिवत्साधिकृतिकथानकम् ॥ ७९ ॥

८० शिववर्मविप्रकथानकम् ।

कुम्भारक्षेत्रेऽस्ति धनधान्यजनान्त्ये । आसृण्वत्तपुराश्रीकमहिच्छप्रुर परम् ॥ १ ॥
 आसीद् दक्षपुरे विप्रः श्रोत्रिक्रे वेदपारगः । शिवमूर्तिं प्रियां चास्य वदुश्चर्मा मनःप्रिया ॥ २ ॥
 सोमश्चर्माऽभवत् तस्याः शिवश्चर्मा च नन्दनः । सोमकान्तिसमो ह्येषः कनीयान् सुखलम्पटः ॥ ३ ॥
 शिवश्चर्मा पठन् वेदमश्रुत्वं सोमश्चर्मा । इतो वारप्रय रोपात् कनिष्ठो धायसा तरम् ॥ ४ ॥
 अनेन करणेनास्य नाम वारत्रिकमिषम् । लोके प्रसिद्धमापातं द्वितीयं शिवश्चर्मणः ॥ ५ ॥
 सर्वशास्त्रार्थनिष्पातः श्रोत्रिक्रेऽसौ वारत्रिकः । पटुर्माभिरतस्त्रस्यौ तस्युरे प्रीतिमानसः ॥ ६ ॥
 एवं तिष्ठन् पुरे तत्र वारत्राक्यं स्वनामकम् । शृण्वन् जनसमूहेभ्यो वैराग्यं गतवानसौ ॥ ७ ॥
 अमुतो नामतः प्राप्य वैराग्यं स गृहावरम् । निर्गत्य प्राप तां सारां भात्रसिं नगरीमसौ ॥ ८ ॥
 चिनधर्मं समाकर्ष्य तदा दम्बरान्तिके । शिवश्चर्मा सर्वैराग्यो वधौ वैनेश्वरं तपः ॥ ९ ॥
 अन्यथा क्षुमापानीयमभ्ये निबतर्तुं मुनिः । पश्यन् विभोक्तिदो जातु नितरां निबसुरिणा ॥ १० ॥
 दृष्ट्वा तं योगिनं तत्र अगादेन गुरुद्वया । महिषार्थं निब विम्बं पर्यसि त्वं बलन्तरे ॥ ११ ॥
 श्रुत्वा गुरुद्वितं वाक्यं नवधर्मां विलम्बकः । महाटवी विवेशाय श्रीपाण्डपशुवर्षितम् ॥ १२ ॥
 मुक्त्वा मासोपवासं च पारंपार्यं वनान्तरे । आम्रयति स्म गुप्ताधारः प्रलम्बितमुजङ्गय ॥ १३ ॥
 वृद्धोपरि स्थितास्त्रं देवता मङ्कितत्पराः । अष्टविप्रहास्तस्यै मिश्रां वदति क्षारपरम् ॥ १४ ॥
 प्रहीतुं सोऽपि तां मिश्रा तद्वत्ता नेच्छति स्फुटम् । पान्यसार्थं अगामासौ मन्दं मन्दगतिक्रिय ॥ १५ ॥
 तद्वत्तां च महामिश्रां समादाय मुनीश्वरः । अगामाशु ततो देशात् तपोमार्गविचक्षणम् ॥ १६ ॥
 अपि साधुं प्रवेशं तं सार्यबाहो महाधनः । सारोपपरो वत् प्राप सार्यसमन्वितः ॥ १७ ॥
 पुनस्तेनैव सार्येन सहैक्ये गङ्गदेवकः । लक्षिक्रेऽस्य प्रिया नाम्ना यज्ञदद्या समागता ॥ १८ ॥
 मदनोपपदा वेमा तस्युता चारुप्रेवना । सर्वलक्षणसंपूर्णा सर्वशास्त्रकल्पन्विता ॥ १९ ॥
 एवंविधा च सा कन्या नानामरणभृतिता । तदा मय्याह्वयेऽप्यां नानाजनपदान्विता ॥ २० ॥
 नानातूर्पकलज्जानवधिरीकृतदिगुलम् । वरत्रायां समारूढा नृत्यति स्म मदास्तसम् ॥ २१ ॥
 मिश्रावेत्प्रविष्टेन वारत्रास्येन साधुना । कुर्वती नर्तनं दृष्ट्वा दुर्गादेवीपुरावदा ॥ २२ ॥

1 अ वरपो शिववर्म 2 अ इन्द्रवर्मणः 3 [पुत्रायाः] 4 [अपत्नी] 5 पञ्च पाण्डु
 [पुत्र] 6 अ वदुश्चर्मणः 7 अ वंशधरो.

- द्युमां संखिकां तत्र क्रमविह्वलमानसं । तपो विहाय जैनेन्द्र संखिकाम्याश्रमाय स ॥ २३ ॥
 द्वाऽन्योन्यमुखाभ्योर्न प्रीतिविस्मयतिक्षणौ । परस्परमुखासंगसङ्घचितौ बभूवतु ॥ २४ ॥
 वरत्रासोपितस्त्रममहिष्मप्रपुर गतम् । द्वाऽसु ब्राह्मणं सर्वे नागराश्च वदन्सलम् ॥ २५ ॥
 यवर्था कर्म नो भोम्यमिदमागच्छ सत्वरम् । ब्राह्मणान्तं परिप्राप्य प्राथमिर्षं कुक्क सुष्ठम् ॥ २६ ॥
 पूर्वमाऽवसत्या तिष्ठ स्वगृहे निबलीकया । निज कर्म प्रकुर्वापैक्यन्यते न हि जन्तुमि ॥ २७ ॥
 श्रुत्वा तद्ब्रह्मण सोऽपि जगदितान् पुरां स्थितान् । श्रोमनावसत्या निप्रां स्मितोऽहं किन्तु ससृष्टम् ॥ २८ ॥
 ब्रह्मवेदप्रतुष्कं च मीमासान्यापवित्सारम् । धर्मशास्त्रपुराण च विद्यास्थानान्यसूनि च ॥ २९ ॥
 विद्यास्थानेषु सर्वेषु क्षामेष्वन्येषु च हृतम् । यद्वि श्रोऽपि कृतान्यासं समयात्तु ममान्तिकम् ॥ ३० ॥
 सुप्याक भेन संदेहं निराकृत्य ब्रह्माम्यहम् । दूर न याति यावच्च संखिक्र मन्मनोहरी ॥ ३१ ॥
 अपकर्यं वषस्तेषां निजविद्याबलेन स ॥ जगाम संखिक्रम्याश्च तद्ब्रह्मकृष्टमानसं ॥ ३२ ॥
 ततो ह्यदशवर्षानि निरूह्य तद्वनिक्रमम् । संखिक्रया प्रविज्ञान विदांशक्रे स शोमनम् ॥ ३३ ॥
 बन्वदा संखिक्रसुक्तो विद्वान् गतियोगतः । साधुत्वेकसमाकीर्णं सको राजगृहं यवौ ॥ ३४ ॥
 कन्तासमन्वितसत्सस्य भेनिकस्य पुरस्तदा । खड्गचापोपरि स्पष्टं शक्रे नृत्य स शोमनम् ॥ ३५ ॥
 पैषाघरं सुगं दृष्ट्वा गगने शोमनाकृतिः । जातिस्सरो बभूवायं नर्तकः प्रीतमानसः ॥ ३६ ॥
 दृष्टेहं शोभनाकारं वार्तिकं वरवर्त्मनि । दृष्यो विस्मितचेतस्कः भेनिकस्य समान्तरं ॥ ३७ ॥
 जत्रैव मरत्क्षेत्रे विजयार्थम् ममृतं । दक्षिणस्या दिशो भागे प्रियकरपुरे वरे ॥ ३८ ॥
 प्रियं वरो नृपोऽत्रैव नगरे परमोदय ॥ महाप्रती महादवी मृपतेरस्य शोमना ॥ ३९ ॥
 सोऽहं सखन्दनं पूर्वमेवे प्रीतिक्रोऽभवम् । नानाविद्यासमासगविज्ञातजनभावनं ॥ ४० ॥
 बन्वदा गगने गच्छन् वार्षीं वात्यम्मुगाभिषाम् । ददर्श कञ्चसच्छं बालशालस्रस्रमृताम् ॥ ४१ ॥
 तत्समीपे मया दृष्टा संखिक्रेय पुराभवे । विद्यापरी महाविद्यां साधयन्ती मनोरमाम् ॥ ४२ ॥
 वापीजलान्तरस्याया मुसमात्प्रेक्ष्य संमितम् । एतस्या अमरो मूत्वा पथे छिनोऽजमुस्तुकः ॥ ४३ ॥
 तत्समीपे परिप्राप्य तन्मुखाम्नाजमाय्य स ॥ स्वरूपं दर्शयामास कृतलोकाकुलहम् ॥ ४४ ॥
 लम्पटविन्यस्तकरकुदमस्यप्रिता । जगौ विद्यापरं सा च प्रमथ्येति कुन्हात् ॥ ४५ ॥
 मा तावच्छीप्रगामिन्या विद्याया विमकरकः । भव त्वं साप्यमानाया विद्यापरमेश्वर ॥ ४६ ॥
 नून सापितविषस्य शोकद्वयविस्मयिनः । तव भार्या भविष्यामि प्रतियेयं मदेश्वर ॥ ४७ ॥
 श्रुत्वा तद्ब्रह्मणं श्रेष्ठान्तं प्रतिपद्य च । तोपप्रतिषेधेत्स्ये यवौ निजपुरं पुनः ॥ ४८ ॥
 तत्र सापितविषेण तेन खेटेन सत्वरम् । परिपीता सद्य खेट्यै जयमङ्गलनिम्नैः ॥ ४९ ॥
 जनया सह सुधानां मोमान् भोगोन्द्रघनिमान् । निष्ठति प्रीतचेतस्कः स्वपरी निजपत्ने ॥ ५० ॥
 बन्वदा शोभमूर्धस्यो विमानायं समुपगतम् । त्रितीन पनमात्प्रेक्ष्य बैराग्य गतवानसौ ॥ ५१ ॥
 श्रुत्वा जैनेश्वरं धर्मं महापैराग्यसंयतं । गुणैः सयमसेनस्य समीपे सोऽग्रहीत् तपः ॥ ५२ ॥
 ततो जैनं विद्यायास्तु कालं चापि समाधिना । शौचमै धर्मसंभवाद् बभूवासौ सुरोत्तम ॥ ५३ ॥
 विद्यापरी तत्र कृत्या जैनं मूत्वा समाधिना । शौचमै प्राय सक्राया कनकरोज्जलविमदा ॥ ५४ ॥
 अदिष्मत्पुरे त्रिप्रां शिष्यमूर्तिर्भूत्वा च । मेदिनीं यमुनित्राऽप्य मर्तृप्रीतिपरायणा ॥ ५५ ॥

अन्योन्यप्रेमसंयुक्तवाम्बिक्रमनसोस्वाम् । सौधर्मादित्य संवात^१ शिवशर्माऽनयो सुत^२ ॥ ५६ ॥
 भवपत्न्य परिप्राप्य देवानामपि दुर्लभम् । हित्वा तपोऽपि जैनेन्द्र सप्राप्तोऽहं गृहस्यताम् ॥ ५७ ॥
 अन्यजननि या मायां श्लेषरी मम पलमा । सोधमादेत्य सजाता लिखिक^३ सह संप्रतम् ॥ ५८ ॥
 अनया सह सुखान् कथममोत्यान् मनोरमान् । पर्यटन् विविधान् देशान् सप्राप्तोऽहं पुरोचमम् ॥ ५९ ॥
 विषाधराभरैर्भोगैर्यौ न तृप्तिमुपागत^४ । स कथं लंछिकामोगैस्तृप्तिं यास्यामि संप्रतम् ॥ ६० ॥
 एवं विचिन्त्य बुद्ध्यात्मा नृत्यारम्भं विहाय च । वेणोर्मस्तकत^५ ध्रिपं समुत्तीर्णो भुवस्तत्कम् ॥ ६१ ॥
 साऽपि विधेश्वरी नृत्वा स्वयंशिरसो ह्रुत् ॥ उत्तीर्णा तोपसंपूर्णा मन्दमन्दगतिक्रिया^६ ॥ ६२ ॥
 एवं ह्रुते सति स्पष्टं पूर्वजननि संचिन्ताः । विद्यां समागतता सर्वा^७ किन्तुर्व्यसमाकुत्राः ॥ ६३ ॥
 अथ श्रेयिकरावोऽपि दृष्ट्वा विद्यास्तदन्तिके । पप्रच्छेम यथावृत्तं कौतुकक्यासमानस^८ ॥ ६४ ॥
 श्रेयिकस्य वचनं श्रुत्वा वारत्रेण कुतूहलात् । विद्याभरादिक सर्वं यथाक्रममुदाहृतम् ॥ ६५ ॥
 श्रुत्वाऽपि शयमीदृशं तदानीं बहसो नरा^९ । भोगाद् विरममासाय बभूवुः भ्रमणोत्तमा ॥ ६६ ॥
 केषिन्नाशकतां प्राप्तां केषिन्मध्यस्यता पराम् । केषिञ्जिनस्य धमस्य प्रशसां चक्रिरे तराम् ॥ ६७ ॥
 वारत्रोऽपि विषायाशु प्रायश्चित्तं विद्वदधी^{१०} । गुरोर्दमवरम्यान्ते दधौ दैगम्बर प्रतम् ॥ ६८ ॥
 श्रेयिकोऽपि महाराजस्तत्पश्चरणं दिने । शक्रे महोत्सव मत्स्या जनविस्मयकारणम् ॥ ६९ ॥
 वराटविषये रम्ये दिशामागे च पश्चिमे । वैराकरस्य सारस्य जनानन्दविधायिन^{११} ॥ ७० ॥
 विन्यानदीसमीपस्य साट्टापप्रराश्रितम् । विहरन् स मुनि^{१२} कापि प्राप विन्याट्ट पुरम् ॥ ७१ ॥
 नानातप प्रकुर्वीषो राट्टान्तकृतमावन^{१३} । तत्र कर्मक्षयं कृत्वा निर्वाणं गतवानसौ ॥ ७२ ॥
 जिनधर्मं सम्यक्त्वं गृहीत्वा लखिक^{१४}ऽपि च । बभूव भाविक्रत्यन्तं तज्जोऽपि तथाविधः ॥ ७३ ॥
 ॥ इति श्रीशिवधर्मविप्रवरप्रामिधानकथानकमिदम् ॥ ८० ॥

८१ द्वीपायनकथानकम् ।

कुठाठाशयजनान्ते च भावस्ती नगरी परा । अस्यां द्वीपायनो^१ राजा तद्विया च मनोरमा ॥ १ ॥
 वसन्तसमये जाते वनं नन्दनसंनिभम् । रन्तु योषरसरीवो यथावन्त^२पुण्ड्रितः ॥ २ ॥
 पृतपृष्ठं विलोक्यात्र मञ्जरीमि^३ समन्वितम् । तन्मञ्जरी समादाय चक्रत् भवणे नृपः ॥ ३ ॥
 दृष्ट्वा तन्मञ्जरीमेकं मृगु^४ब^५ शिरसि स्थिताम् । स्तब्धावारेण सर्वेण लुण्ठितोऽप्य क्षय ययौ ॥ ४ ॥
 दृष्ट्वा क्षयं गतं पृतं नमाचार्येण केनचित् । तन्मन्त्रेकमादाय स्वशिक्षायां निवेशितम् ॥ ५ ॥
 प्राञ्चकृत्य शिक्षायां सत्पुरो भावति मृपते^६ । उच्यते सुगुणानस्य कृतकरोत्प्रादुर्भवनि ॥ ६ ॥
 नमाचार्यशिक्षायां च परं तं बीक्ष्य संप्रतम् । ततो निस्सयमापन्नं पप्रच्छैतं स मृपतिः ॥ ७ ॥
 पृतपृष्ठो मया दृष्टो मञ्जरीपरिज्ञोमितः । नमाचार्यः कुतो नाम दृश्यते सोऽपुन्य वद ॥ ८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं दृष्टो जगादेति कुतूहली^७ । एतन्नाशनिमित्तं श्रीमू^८ शृणु वराम्यहम् ॥ ९ ॥
 गच्छताऽत्र स्वयां नाम पृतस्य नवमञ्जरी । गृहीत्वा मस्तके न्यस्था कौतुकक्यासपेतसा ॥ १० ॥
 स्वस्त्येन समस्तेन पृतसेरयं विलोक्य च । पत्रमूलादिकं सर्वं कृतं कर्म पवित्रम् ॥ ११ ॥
 पश्चात् समागतेनेदं पृतमू^९लं मया नृप । यत्नेन महता उन्मथं शिक्षायां विनिवेशितम् ॥ १२ ॥

- वधुना शूतवृद्धोऽयं फल्गुष्पादिसपदा । नूनं विनाशमायातो कथितोऽस्य मया सुप ॥ १३ ॥
 शूतं विनष्ट्वात्त्रेक्य मूत्रतो मरुकुशरः । महावैराग्यमापन्नो ह्यस्यौ मनसि धीरधीः ॥ १४ ॥
 घन पौत्रनमासुम्भ रूप सौभाग्यमेव च । अनित्य सर्वमेवेहं शक्रचापमिव क्षितौ ॥ १५ ॥
 एवं विभिन्य ह्युद्यात्मा महावैराग्यसंगतः । समाहूय मुतं ज्येष्ठमुदीर्षयत्तवाहनात् ॥ १६ ॥
- १ प्रदाय सकल राज्यं मुत्तायासौ नरेश्वरः । प्रथम्योत्तरसूर्यार्क्यं गुरु वीक्षामश्रिभियत् ॥ १७ ॥
 द्वीपायनमुनिस्तूर्णं पठित्वाऽऽजाममल्लसा । गुह्या सर्वसंभेन संप्राप्तोऽयनीं पुरीम् ॥ १८ ॥
 द्वीपायनमुनिसत्र मुनिसायरपर्वतम् । प्राप्य वैराग्यसपन्नो वसति प्रीतिमानसः ॥ १९ ॥
 नरवृन्दारकः श्रुत्वा मुनिवार्तां भनौषतः । तद्वन्दनार्थमापातस्तदुपानवनं परम् ॥ २० ॥
 तत्र दृष्ट्वा मुनीन् सर्वान् वन्दित्वा भक्तितो नृपः । द्वीपायनमुनिं नैकं पश्यति प्रीतिकारणम् ॥ २१ ॥
- २ ततो नरेश्वरः प्राप्य मुनिसागरपर्वतम् । दृष्टुं तत्र भावेन वन्दे तत्कमह्वयम् ॥ २२ ॥
 अन्यदा क्षेत्रिच्छत्रम् पूर्णिमायां निशम्य सः । बभाष संघमध्वस्यो योगी योगिकद्रम्भकम् ॥ २३ ॥
 संघमध्वेऽयं यो योगी सिद्धार्थं क्षेत्रिषि यासति । पुरीमुजयनीं तस्य व्रतमहो भविष्यति ॥ २४ ॥
 निशम्य तद्दुःखोऽयं तदा क्षेत्रिषिगम्बराः । उपवासं विधायात्र तस्त्वुर्विस्मितचेतसः ॥ २५ ॥
 उपवासपरिभान्ताः पारणार्थं कृतोपमाः । ग्राममन्यं परे अगुर्भूतवृद्धतपोधनाः ॥ २६ ॥
- ३ द्वीपायनमुनिसत्र तद्दुःखोऽस्यतां विदन् । पारणार्थं परिप्राप श्रीमदुजयिनीं पुरीम् ॥ २७ ॥
 विषतेऽस्यां नराधीशो जितशत्रुर्बिताह्वितः । मार्त्यां कनकमात्राऽस्य कनकोऽवतनिग्रहा ॥ २८ ॥
 कश्चीञ्जनपरे रम्ये वाराणस्यां नराधिपः । श्रीमान् भीषर्मानामासीच्छ्रीमती तद्विधा प्रिया ॥ २९ ॥
 रूपयौवनसंयुक्ता श्रीकान्ता तनयाऽनयोः । स्वभक्तितचन्द्रास्ता तत्सखी कर्मसुन्दरी ॥ ३० ॥
 देवकन्येव सा तन्वी रूपयौवनगर्विता । जितशत्रोर्नित्रस्य जाता साऽस्यन्वहमा ॥ ३१ ॥
- ४ स्वरूपजितपोत्प्रेमी पीनोऽतकुचह्वया । श्रीकान्ता दुर्मया जाता जितशत्रोर्बिषर्षयात् ॥ ३२ ॥
 एवं यतवति स्पष्टं श्रीकान्तायास्तनोहसि । सततः प्राप्य तं भक्ति जनकं अनितादरम् ॥ ३३ ॥
 पद्मन्था महादेवी सजाता कर्मसुन्दरी । जितशत्रोर्हं द्वेष्या तिष्ठामि च तदन्तिके ॥ ३४ ॥
 निशम्य स्वमुतावाच्यं तस्मिन्ना प्रीतचेतसा । श्रीकान्ता कर्मसुन्दर्यां तेनानीतं स्वपत्नम् ॥ ३५ ॥
 क्रियमाणेऽन्यदा शानु तस्युरे नखकर्मणि । श्रीकान्तायाः सुकान्ताया नापितेन विवसिना ॥ ३६ ॥
- ५ नावितः कर्मसुन्दर्यां यावन्नयति त्वन्नान् । छिदं हि वामपादसाहस्रं तावत्समन्वितम् ॥ ३७ ॥
 विषप्रयोगमोगेन वृषमेघ नरेण सत् । तदा प्रच्छसतां नीतं बहद्वातिप्रपाशुषिम् ॥ ३८ ॥
 अन्यदोषपनीं प्राप्य श्रीकान्ता भर्तुरन्तिकम् । संप्राद्य कर्मसुन्दर्यां कान्तवत्तमया तया ॥ ३९ ॥
 जितराशुर्विद्योक्त्येमां बलभां कर्मसुन्दरीम् । कुण्डीर्षतदहृष्टां तद्विरक्षेऽमवद् मुष्टम् ॥ ४० ॥
 सुवर्षमयमहृष्टं वामशारे विषाय च । पण्यश्रीम्यवहारेण तस्यौ हि कर्मसुन्दरी ॥ ४१ ॥
- ६ अन्यदा मयतो मृतमुदीर्षयत्तवाहनात् । प्रदाय पोषणां क्षीरं खातिकर्म्यं प्रवक्त ॥ ४२ ॥
 श्रीमदुजयनीत्येकं वात्सवृद्धपुरस्तरम् । आहूतवान् तदा स्पष्टं जितशत्रुः सप्तप्रम ॥ ४३ ॥
 द्वीपायनमुनिसत्र पृष्टवत्या प्रमन् क्रमात् । समाययौ तसुरेश बहुलोकसमाहृतम् ॥ ४४ ॥
 पद्मा मुनिं समापातं तत्रत्या बहसो मया । इदमुत्सारा शूत कृतकोत्सहस्रतया ॥ ४५ ॥

१ पयः वधुः शुभम् अ वधुः शुभम् २ पयः विषम् अ विषम् ३ [वधुः शुभम्]

४ अ छिदं विषम् ५ पयः श्रीमन्मयी ६ पयः शुभम् अ शुभम्

आदेशेन तेनैवस्व जना खनति स्वातिक्रमम् । अतो मुने^१ सहायत्वमस्माकं भव सांप्रतम् ॥४६॥
 श्रुत्वा तद्वचनं योगी जगादैतान् पुरस्थितान् । पुरे मिष्टां विधायास्तु खनिष्ये स्वातिक्रमतः ॥ ४७ ॥
 तन्मुक्षे नगरस्थान्तं प्रविष्टं स दिगम्बरं । द्येऽप्य कामसुन्दर्यां स्वगृहाजिरमागत ॥ ४८ ॥
 क्रमसुन्दरिकां दृष्ट्वा कामाकुञ्जितमानसं । ततो निवृत्तमानं सन् ब्राह्मणैर्गदितो मुनि ॥ ४९ ॥
 आक्रम्य तद्वचः साधुधर्मगौतान् रूप गतं । स्वातिक्रम्यं च कुशात् समर्पयत मेऽपुना ॥ ५० ॥^१
 तदाकथतोऽर्पितो विप्रैः कुशात्ममिमम्वयन् । यावद्वत् स्वशक्त्यैव चक्षान धरणीभरम् ॥ ५१ ॥
 स्थात्वा सत्रं मुनिं तेन मुक्त्वाऽमुं सहसा मुनि । जगाम ह्युत्परिभ्रान्तो मुनिसागरपर्वतम् ॥ ५२ ॥
 गत्वा तं पर्वतं साधुर्नानातस्तमाकुलम् । रूपं हि क्रमसुन्दर्या विच्छिन्नं व्यवतिष्ठते ॥ ५३ ॥
 तस्वस्वतिक्रमप्रदोऽत्र दत्ते सति तपस्विना । प्रवृत्तं तद्वत् गन्तुं बाष्पाम्यन्तरतं पुरं ॥ ५४ ॥
 ततो नृपश्च ब्यासं बाष्पेनाम्यन्तरेण च । स्वातिक्रमलप्रेण महाद्वारविधापिना ॥ ५५ ॥^२
 तद्वर्ता सक्त्वा ध्यात्वा तदा जनसमूहतः । समाकुले भ्रमत्वायं जितशत्रुर्नरेश्वरः ॥ ५६ ॥
 सामन्तसन्निधानां हि तत्त्वार्गपुरोधसाम् । समस्तप्रकृतीनां च योषितोऽगुस्तदन्तिकम् ॥ ५७ ॥
 असमर्था वशीकर्तुं द्वीपायनमुनिं पुनः । अस्म्युन्मत्तयं शीघ्रं निजगेहं विषेतस ॥ ५८ ॥
 ततो मतप्रमा रामा मुनिना विहितस्तथा । स्वयमेव जगामाशु तदन्तं क्रमसुन्दरी ॥ ५९ ॥
 हत्वाऽमुं पादधातेन वशीकृत्य स्वरूपतः । द्वीपायनमुनिं निन्ये स्वगेहं क्रमसुन्दरी ॥ ६० ॥^३
 यानं महाव्रतं हित्वा तदा द्वीपायनो मुनि । क्रममोर्गास्तया सार्धं मुञ्चानो व्यवतिष्ठते ॥ ६१ ॥
 बभ्रौम्योऽतश्चनीयोऽन्यैर्गम्भीरो गुणसागरः । रामासमिन सन्निव्यो बभ्रुवासौ धरतले ॥ ६२ ॥
 सुवर्णमसमुत्तुङ्गो धरणीसमविभ्रमः । तृणसारो बभ्रुवाय योपासंगेन तत्क्षपात् ॥ ६३ ॥
 साधुपन्थमजोत्तुङ्गो मन्त्रमन्दगतिक्रियः । श्रीक्रेणुसमासच्छे बरिपन्थं गतं क्रमम् ॥ ६४ ॥
 ज्ञानदर्शनभारिष्रतपोऽसमन्वितः । सद्ज्ञाननष्टपेतस्त्रे जातोऽसौ श्रीप्रसन्नसः ॥ ६५ ॥^४
 पूर्वं द्वादशवर्षाणि मुञ्चानस्यास्य श तताम् । तदानीं क्रमसुन्दर्यां गतो मोहो हि तस्युरे ॥ ६६ ॥
 अन्यदागत्य वेगेन श्रीमदुज्जयनीं पुरीम् । वेष्टयित्वा स्वसैन्येन रुद्रा तेन समन्ततः ॥ ६७ ॥
 क्लृप्तोऽहत्स्वभाननाद्विद्यशेषपुष्करः । तस्यै जनाहितो धरिमुदीरगच्छवाहनः ॥ ६८ ॥^५
 तत्रत्वस्य सुतम्यास्य लेख द्वीपायनस्तथा । सुकृणुण्डसितं ह्रस्वा प्रेवयामास सत्वरम् ॥ ६९ ॥
 बह्वं द्वीपायनः पुत्रं त्वरिता म्रतस्त्वम्भनम् । विधायावसितोऽत्रैव मगरे त्वङ्गयाकुले ॥ ७० ॥^६
 लेखायै ह्युक्त्वाऽस्ममवधार्यं सुमुपतिः । महावैराग्यसंपन्नो बभ्रुव श्रवमाव्रत ॥ ७१ ॥
 श्रीमदुज्जयनीकोऽहं विहाय जनकोचितः । आसक्तिं प्रययौ तूर्णमुदीरिष्वल्वाहनः ॥ ७२ ॥
 स्वसुताय निबं राम्य दत्त्वा वैराग्यसंगतः । यशोभरपुरोः पार्श्वे स दीक्षामप्रहीत् तदा ॥ ७३ ॥
 भित्तशत्रुः परिज्ञाय गत परकल पुरात् । द्वीपायनमेतेनास्य पूजां चक्रे जनादिकम् ॥ ७४ ॥
 द्वीपायनाय^७ सोपेय सर्वाङ्गिणं सत्वरम् । जितशत्रुर्ब्रह्मप्ययं महाभक्तिपदं इदौ ॥ ७५ ॥^८
 यत्युनः प्रामृत्तं पूर्वं बभ्रुमूर्खं दिने दिने । जितशत्रुर्ब्रह्मालस्यै महातोपसमन्वित ॥ ७६ ॥
 पूजयित्वा जनैर्बाह्वं द्वीपायनमनेकदा । जितशत्रुर्वमपिदं वचसा कामसुन्दरीम् ॥ ७७ ॥

1 [मुने सहजसत्त्वं]. 2 पकं सुकम् अ सुकम्. 3 [येन]. 4 अ मन्त्रं मन्त्रं 5 पकं
 वीरुदीर्यं 6 पकं सुकम् अ सुकम्. 7 पकं द्वीपायनः 8 पकं द्वीपायनः 9 पकं तूर्णमुनिं
 10 पकं द्वीपायनेव
 ५ को १६

- यत्नं कुरु स्वमेतस्य महता यौरोषेण हि । यदन्यत्र प्रयात्सेप हन्म्यह त्वां ततः कुषा ॥ ७८ ॥
 वितशत्रुवचः श्रुत्वा ययौ तं क्रमसुन्दरी । यथाऽऽज्ञापयसि स्वामिस्तथैव विदधाम्यहम् ॥ ७९ ॥
 ताम्बृथभोजनेनास्य पुष्पगन्धानुत्पेनैः । उपकरं चकरैषा स्नानवस्त्रप्रियोदितैः ॥ ८० ॥
 यथोत्तरपथेऽस्त्राम्बुते रत्नपादुके । प्रामृतार्थं नरेन्द्रस्य बहुमूल्यसमन्विते ॥ ८१ ॥
 १ द्वीपायनाय ते इत्थे मधुमा वितशत्रुणा । सोऽपि क्षीण समादाय ययौ निबन्धं मुखा ॥ ८२ ॥
 नाम्बुधः समादाय स्थितः स्थापयितुं तके । तदायं क्रमसुन्दर्यां शोभने रत्नपादुके ॥ ८३ ॥
 न इत्थे सापि ते द्विभ्ये विधातुं निबन्धादके । निरस्ता तेन तत्पादात् तदावत्स्वच्छिन्नं हृत्पम् ॥ ८४ ॥
 कुण्डशीर्षं तदाऽऽकृष्ट विभ्येभ्यः सहसामुतः । इष्यौ द्वीपायनभित्ते तद्विरक्तमनाभिरम् ॥ ८५ ॥
 बनया क्रमसुन्दर्यां कुण्डदक्षितेरेदया । क्रमभोगान् प्रमुञ्चानो निहीनोऽहं कर्म स्थित ॥ ८६ ॥
 २ ततो निर्वेदमासाद्य मुनिसागरपत्निते । विमल्लेषपदं चन्द्रं सचसुक्तं जगाम सः ॥ ८७ ॥
 प्रबन्धेभ्यं मुहं मत्तया महावैरान्मसंमतः । द्वीपायनो इषौ द्वीपां तदन्ते जिनसेविताम् ॥ ८८ ॥
 प्रतिक्रमनवेत्सवां स्नाभ्यापानेहसि स्फुटम् । जिनस्तुतिं विधायासौ इष्यौ तामेव सुन्दरीम् ॥ ८९ ॥
 कथं मार्यां कथं स्वच्छं मया सा विच्छहारिणी । कुण्डशीर्षतदङ्गुष्ठरोषेणैकेन निमित्तम् ॥ ९० ॥
 ज्ञात्वा तत्रावठं विचिं यतीशो विषयोन्मुसम् । तद्वर्गं कथयामास महाज्ञानसमन्वितः ॥ ९१ ॥
 ३ रमणीयि' समं यैत्री संभ्यारागसमन्विता । किंभाकुरुत्साधस्य तस्युक्तं क्षणमहुरम् ॥ ९२ ॥
 यथा यथाऽवर्षं हर्षां नितान्तं मन्यते नरः । तथा तथा परामृतिं करोत्येषाऽस्य सर्वदा ॥ ९३ ॥
 यथा यथा श्रियं हृष्टसरां क्षमयते नरः । तथा तथाऽस्य संसृष्टं करोत्येषा किमानवम् ॥ ९४ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं सोऽपि महावैरग्वसंमतः । बभूव उच्च्रितः स्वस्य तद्विरक्तमनाक्रियः ॥ ९५ ॥
 तदिने नियते साऽपि यमिक्र नृपमीश्वितः । उक्तम्व्यस्य समादाय तदानीं क्रमसुन्दरी ॥ ९६ ॥
 ४ बन्धे वदन्ति तत्रत्याः पूर्वप्रेमापुरागतः । मातङ्गेन सृष्टिं नीता सञ्च नृपतिश्चासनात् ॥ ९७ ॥
 बाह्याय सर्वरीमन्धे तदानीं क्रमसुन्दरीम् । मातङ्गोऽपि मुमोचैतां स्मञ्जाने बीडवर्जिताम् ॥ ९८ ॥
 विकृत्यसिद्धिरावात्सुवितास्त्रिभ्रमहा । संतिष्ठते स्मञ्जाने सा मन्त्रद्वयसमन्विते ॥ ९९ ॥
 द्वीपायनमुनिश्च स्वाम्भ्यापारिक्रियाविधौ । एकप्रमानसो मूला भ्यामतीमां मुहुर्मुहुः ॥ १०० ॥
 पादाङ्गुष्ठे मसि स्वार्थं विनष्टः कुण्डलोऽमुतः । मुञ्चाश्चिभ्रुञ्चनारीनां विद्यासः शोभनः पुनः ॥ १०१ ॥
 ५ उमारसं विहायेद् सर्वस्वीतिर्लोकं तदा । बभूव कुण्डरोषेण मया मुक्तं हि तत्कृत्वम् ॥ १०२ ॥
 ज्ञात्वाऽपि प्रायमेतस्य स्मृतमार्गांशुषसः सः । तद्वरुः प्राह तं तत्र ज्ञातास्त्रिभ्रमहा ॥ १०३ ॥
 द्वीपायनं पुरस्कृत्य तदन्तः प्राप्य तद्वरुः । मुत्तवाऽज्ञैव जगामासु स्वोक्तान्तरमसौ सुधीः ॥ १०४ ॥
 मुहूर्तमेकमास्याय तदन्ते स मुनिश्चरः । प्राणं विषयं हृद्येन तस्यौ विस्मिन्नमानसः ॥ १०५ ॥
 यथाचार्यो ब्रह्मलक्ष्मणस्यः क्षममात्रतः । ततो ह्युर्गन्धमेतस्या निहन्म्यौषधयोमत् ॥ १०६ ॥
 ६ एव चिन्तयतस्वस्य द्वीपायनमुनेश्चरा । जाचार्योऽपि तदन्तं च संप्राप्तवानन्तरम् ॥ १०७ ॥
 एषा द्वीपायनं तत्र तदाऽस्त्रिभ्रमानसम् । जगदिदं यथा सत्वं तद्वरुस्तद्विदितेऽभ्या ॥ १०८ ॥
 स्वयां राष्मिदिदं हिला प्रयत्नाद्येपशात्रवम् । जनषान्यसमाकीर्णं यथोभ्यासुद्विगन्तरम् ॥ १०९ ॥
 बन्तपुरं समस्तं च सुरवेदीसमप्रथम् । हावमावविठासेन विभ्रमेण समन्वितम् ॥ ११० ॥
 तपो वैनेय्यर सार एहीत्वा शक्रवास्त्रितम् । समस्तशेखरीमृतमनर्षमविबहुवि ॥ १११ ॥

मृतामिमां श्मशानसां कुशितां कामसुन्दरीम् । व्यायस उच्चितोऽसि स्व स्वमृतेभ्योऽपुना मुने ॥ ११२ ॥
 मृत्वा गुरुदितं वाक्यमवसानद्वितं तराम् । चक्रारलोचना सर्षा स्वगुरोरन्तिके सकः ॥ ११३ ॥
 प्रावभित्तमिदं कृत्वा तदानीं गुरुसाक्षिकम् । द्वीपायनस्तपस्यक्रे स्वर्गमोक्षप्रसाधकम् ॥ ११४ ॥
 ॥ इति श्रीगोचरसंज्ञीर्ष्याख्याममितम् ॥ ८१ ॥

८२ कठारपिङ्गकथानकम् ।

अम्पित्यनगरे श्रीमाधुरसिंहो नरेभर । तद्वार्यां कमल नाम वभूव कमलानना ॥ १ ॥
 तन्मयी सुमतिर्नाम धनश्रीरस कमिनी । पुत्रं कठारपिङ्गोऽमृदुनयो प्रेमरक्तयो ॥ २ ॥
 महिष्यभ्यसनसुखे नितरां राववहम् । निषेधे हतत् सोऽयं स्नेह्या पुरयोपित ॥ ३ ॥
 लोकोऽपि तस्य आपत्य निषेदयितुमद्यम । वल्लभस्य नरेन्द्रस्य द्वेषी चित्तेन तिष्ठति ॥ ४ ॥
 तत्रैव नगरे भेष्टी विद्यते नृपवहम् । कुबेरोपपदो दत्तो महाधनसमन्वितः ॥ ५ ॥
 प्रियङ्गुसुन्दरी तस्य रमणी रूपसुन्दरी । महासौभाग्यसपत्नी बभूव जनविश्रुता ॥ ६ ॥
 वद्वैतां रूपसपत्नी रतिं वा सतनु तदा । जातं कठारपिङ्गोऽसौ मदनकुत्मानस ॥ ७ ॥
 सरसां पद्मिनीसुखे नन्दने चारुचन्दने । धृतिं कठारपिङ्गोऽयं न लेभे तस्मिन्निष्पात् ॥ ८ ॥
 पुत्रं कठारपिङ्गास्य कामविद्वत्मानसम् । जगद् सुमतिमयी शोकवान् किं वदास्तु मे ॥ ९ ॥
 पितुर्वचनमाकर्ष्य मुञ्चन्निश्वाससंततिम् । उष्यां वमाप तं तत्र शेषमानशरीरकः ॥ १० ॥
 अन्तां कुबेरदत्तोऽयं यदि प्राप्नोमि लिभितम् । प्रियङ्गुसुन्दरीं तदा ततो धीवामि नान्यथा ॥ ११ ॥
 मृत्वा पुत्रोदितं वाक्यं सुमतिं सुमतिस्तदा । मृत्सुमासङ्गमानोऽस्य जगाम नृपसनिधिम् ॥ १२ ॥
 विधाय प्रणतिं मयी नरेन्द्रस्य प्रयत्नतः । ययोचितसने सित्वा जगदेति विषयम् ॥ १३ ॥
 भेष्टी कुबेरदत्तोऽयं तवपाम्बुधिमध्यगम् । किञ्चित्पश्चिप्य त्रतुं स्वर्षद्वीपं प्रयत्नम् ॥ १४ ॥
 पतत्रिणोऽस्य सामर्ष्याद् दुर्मिथारिविनाशनम् । जायते राज्यवृद्धिश्च भवद्दारोम्यकारणम् ॥ १५ ॥
 मन्निवाक्यं समाकर्ष्य नरसिंहो मुव पति । कुबेरोपपदं दत्तमास्तुहाव स्वकान्तिकम् ॥ १६ ॥
 भागलेष्य प्रणम्यायं यथास्वान निविश्य च । जगद् मूर्धति भेष्टी नाम किं कियतां वद ॥ १७ ॥
 वाक्यं कुबेरदत्तस्य निश्चयं वरधीपति । वचसाऽतिप्रयत्नेन वमापेयं पुरस्वितम् ॥ १८ ॥
 स्वयाऽवश्यं प्रयन्तस्यं स्वर्षद्वीपं समुद्रजम् । किञ्चस्पनीद्वयं श्रीप्रमानेतुं हि मन्दन्तिकम् ॥ १९ ॥
 नरेभरोदितं मृत्वा प्रतिपद्य तदग्रतः । प्राप्य मार्गाऽन्तिके भेष्टी जगदेतां पुरस्विताम् ॥ २० ॥
 वदं नरेष्ठिना कान्ते स्वर्षद्वीपान्तरं हृतम् । किञ्चल्याम्बुजमानेतुं स्वहृदयेन विसर्जित ॥ २१ ॥
 तदुत्तन्तविशेषज्ञा मर्तुमक्षिपरायणा । प्रियङ्गुसुन्दरीं प्राह तदुत्सवा निजवहम् ॥ २२ ॥
 कृतं कठारपिङ्गेन मर्तुं सर्वमिदं ध्रुवम् । मन्मैतस्यध्वनार्थं च विद्धि मद्भजनं हितम् ॥ २३ ॥
 वधवार्थं वचं सत्यं स्वप्रियाया वभिक्षति । आशुभ्य मूर्धति प्राप्य निर्भगाम तदात्म्यात् ॥ २४ ॥
 योषिसेन समं गत्वा स्वर्षद्वीपं प्रति स्फुटम् । निवृत्त्याविरहितो लोकैः तस्यैव निजमन्दिरम् ॥ २५ ॥
 वयं क्रमप्रहासंगविद्वत्सीमृतमानसः । तदा कठारपिङ्गोऽयं भेष्टिमन्दिरमाययौ ॥ २६ ॥
 वसन्तं सागतो धन्यः शिवेन सह पुण्यकः । प्रियङ्गुसुन्दरीमृत्वा पञ्चाप्येते प्रियंवदा ॥ २७ ॥

१ एक वपुःकुम्भम् २ वपुःकुम्भमिदम् ३ [गोचरसंज्ञीकथानकम्] ४ [कठारपिङ्गो] ५ एक पुण्यम् ६ पुण्यम् ७ एक पुण्यम् ८ पुण्यम् ९ एक पुण्यम् १० पुण्यम् ११ एक पुण्यम् १२ एक पुण्यम् १३ एक पुण्यम् १४ एक पुण्यम् १५ एक पुण्यम् १६ एक पुण्यम् १७ एक पुण्यम् १८ एक पुण्यम् १९ एक पुण्यम् २० एक पुण्यम् २१ एक पुण्यम् २२ एक पुण्यम् २३ एक पुण्यम् २४ एक पुण्यम् २५ एक पुण्यम् २६ एक पुण्यम् २७ एक पुण्यम्

- कपीभिः पञ्चविंशत्या तदा स्वच्छामावतम् । बभूवा कञ्जरसिंहश्च निम्बितोऽपि पक्षे पुनः ॥ २८ ॥
 पश्चात्सर्वविपर्यन्ते स्वर्णद्वीपान्तरादरम् । कुबेरदत्तो बोधिसत्सु संप्रापत् स्वपुरं पुनः ॥ २९ ॥
 तदा कञ्जरसिंहोऽपि चञ्चूष्वादिभूयितः । तत्पञ्चिरूपसंपन्नो नीतो मूपान्तिकं नरैः ॥ ३० ॥
 दृष्ट्वा पुरःस्थितं राजा पश्चिमं पूर्ववर्षितम् । जगाद बल्प बल्पेति किञ्चिद्विस्मितमानसः ॥ ३१ ॥
 १. व्याकर्म्यं नरसिंहस्य वाक्यं विस्मितचेतसः । सामन्तमभितेक्स्य जगतेर्दं स तत्पुरः ॥ ३२ ॥
 पृथिवीपास्तनासक्त नरेन्द्र कृतशासनः । मूपाद् किं प्रब्रूयामि न किं ब्रूयामि दुःखितः ॥ ३३ ॥
 निश्चम्य तद्बभौ राबा विस्मयम्यास्मानसः । कृताञ्जलिमुद्रान् सत्मान् ब्रूयामेति कुतूहलतः ॥ ३४ ॥
 सर्वं कञ्जरसिंहोऽयं मन्महसरनन्तः । मया क्षयेन विश्रातश्चञ्चूष्वादिंसुतः ॥ ३५ ॥
 ततो नरेन्द्रवाक्येन विश्रातः सकलैर्जनैः । नूनं कञ्जरसिंहोऽयं न चान्यो नरकुञ्जरः ॥ ३६ ॥
 ॥ तदा कुबेरदत्तोऽपि समाम्भ्यं महीपतिम् । कञ्जरसिंहकृतान्तं समस्तं निजगाद सः ॥ ३७ ॥
 पञ्च कुबेरदत्तस्य निश्चम्य बभूवोऽपि विपः । बभूव भासुराकञ्जरः क्षपिपिब तनूनपात् ॥ ३८ ॥
 सर्वस्वहरस्य कृत्वा मधिपः सुमतेन्द्राः । राबा कञ्जरसिंहं च जगाद् श्लेषमीपयः ॥ ३९ ॥
 चारुदियोहं त्वं पञ्चवित्स्वविबन्धनम् । तदा कञ्जरसिंहस्य क्षययामास मूर्तिः ॥ ४० ॥
 जनविद्यारमासाय साधुलोकैश्चगुण्डितम् । नरसिंहमहीपात्वात् पत्न्यादपसारयम् ॥ ४१ ॥
 १. कस्तेन पञ्चतां प्राप्य दुःखोऽकुलितमानसः । तदा कञ्जरसिंहोऽयं नरकं प्राप मीपयम् ॥ ४२ ॥
 ॥ इति श्रीकञ्जरसिंहकथानकमित्यम् ॥ ८२ ॥

८३ पाण्डवकौरवकथानकम् ।

- कुन्दाक्षर्येऽपि पुरं नागपुरं परम् । कुन्दाक्षर्यमुद्रितं स्यान्सोऽपि नरेभ्यः ॥ १ ॥
 अथम्परसप्तपूर्णा क्षोभना जनविभ्रुता । बभूव तन्महादधी मञ्जा गङ्गेव वारिधिः ॥ २ ॥
 १. जनयोः खेदसंसक्तचेतसोर्भूमि विभ्रुतः । भीष्मनामाऽभवत् पुत्रः पितृखेदहरपञ्च ॥ ३ ॥
 कस्तेन पञ्चतां नीता गङ्गा स्यान्तनवहमा । धरमाये सुखं कृत्वा बभूवार्थं विशोककः ॥ ४ ॥
 जत्रैव मयरे दिव्ये गङ्गास्यो धीवरोऽभवत् । रमणी रमणीयाद्री गङ्गाऽस्य मनसः प्रिया ॥ ५ ॥
 सुता योऽनयन्नाऽस्या रूपयौवनप्रजिता । मीत्येत्सदृशस्यामा कन्दोद्भवल्लेखना ॥ ६ ॥
 अन्यदा तद्गङ्गां प्राप्य भीष्मो योजनगन्धिकम् । विश्वं यत्ननामान भयाचे धीमरं तदा ॥ ७ ॥
 १. भीष्मवाक्यं समाकर्ण्य कैवर्तोऽपि जमावमुम् । मवत्कुलं महद् भीमस्यस्यदीर्घं चगुण्डितम् ॥ ८ ॥
 इदमि भेषुतां राजन् मवत्सत्यं निमित्तम् । सुतोऽस्या भद्रि जयित न रान्यं तस्य जगुषितम् ॥ ९ ॥
 धीवरस्य पञ्च सुता जयो भीष्मोऽपि त पुनः । निवृत्तिर्मम राम्यस्य यावन्मीवं हि बहकः ॥ १० ॥
 निश्चम्य भारतीमस्य यज्ञोऽपि निजगावमुम् । त्वमिच्छसि न रान्यं चेत् मवत्सुवः करिष्यसि ॥ ११ ॥
 कैवर्तवचनं श्रुत्वा भीष्मः प्रोवाच सं तदा । क्षेमार्थमवचर्य मे पृष्टीतं सर्वैक्यतिक्रम् ॥ १२ ॥
 १. क्षपवार्थं च तेनाद्यु कैवर्तेव श्रित्येपरि । भीष्मोऽपि चारितव्यं क्षप्रयोऽनवेतुत ॥ १३ ॥
 उपनिष्टस्य तस्मापि श्रित्येपरि श्रुतैः श्रुतैः । सुकृषिन्तुः पपाताद्यु तदानीं देवमोक्त ॥ १४ ॥
 तद्विन्दुमा समुत्पन्नस्यक्षयेन श्रित्येपरि । महामतङ्गवस्तुङ्गः सितरन्तविराजितः ॥ १५ ॥

मङ्गलस्य तेनापि पश्चिमोत्तरपूर्वत । आश्रयन् प्रतिविद्योऽसौ प्रेषितो दक्षिणाश्रया ॥ १६ ॥
 नानानोकुहसम्भे नानानयविरचिते । प्रविष्टस्तत्र मातङ्गं क्वचने प्रीतमानसः ॥ १७ ॥
 पीकरोप ततस्तेन सुता योजनगन्धिका । शान्तनाय नरेन्द्राय क्वितीर्षा विधिना तदा ॥ १८ ॥
 क्लृप्तेन वनया जातास्तेन तस्मात्प्रयोज्यथा । चित्रो विधिप्रनामा च चित्राङ्गस्ते यथाक्रमम् ॥ १९ ॥
 चित्रसाम्बाऽभवद् भार्या विधियस्याम्बिका तथा । चित्राङ्गदस्य चान्तस्य विधिना चात्मिकविधा २० ॥
 कालोत्तरतां प्राप्ते शान्तने वरणीपतौ । बभन्व वसुधापहं मीम्बोऽप्येषां यथाक्रमम् ॥ २१ ॥
 सक्रमं संप्रदायैषां राज्यं विगतकण्टकम् । मीम्बोऽपि तान् अगादेति विनयानतमस्यकवन् ॥ २२ ॥
 बातुचिदक्षिणाश्रयां स्तितं मीमं महावनम् । मा गच्छत यवान् पतुं प्रातरः सिद्धुचापवन् ॥ २३ ॥
 स्योककात् विहायैतां दिशं दक्षिणगोचराम् । मूवोऽपि वारिता सन्तो बन्मुखे कुह्वरार्थिनः ॥ २४ ॥
 यजेन मीम्बपुत्रेण तत्रत्येन गरीयसा । प्रवोऽपि ते हतास्त्रा सुगपद् भ्रातरः क्रुधा ॥ २५ ॥
 सृतेषु तेषु सर्वेषु मीम्बपुत्रगजाहते । बभूव राज्यविश्वेर्दं पुत्रसंतानहानितः ॥ २६ ॥
 तदा योजनगन्धाया म्यासो नाम महामुनिः । स्मृतिं सतः समानीतो बटमुकुटमीषण ॥ २७ ॥
 पिषाय लोचने स्वस्य शीरषीरिक्रया तथा । अम्बायास्तस्य सामीप्यं गताया सततीन्ध्या ॥ २८ ॥
 उत्प्रापितः सुतोऽज्जेन म्यासेनापि तपस्विना । शूतराष्ट्रास्यया युक्तो ओषनान्यां परिश्रुतः ॥ २९ ॥
 बन्धिकाया द्वितीयाया विधायामाभूत्ता तनुम् । गताया म्याससामीप्यं पुत्रसततिक्रमणात् ॥ ३० ॥
 म्यासेन नन्वतो जातो नन्दितालोषचान्धव । पाण्डुनामा महासप्तो रूपराशितविग्रहः ॥ ३१ ॥
 विषाय तनुसंस्कारं सुरविषाचरोपमम् । बयाम चाठिक्रडम्बातं तदा म्यासमहामुनेः ॥ ३२ ॥
 विषाय सुरतं हृषमनया सह सादरम् । सुतमुत्पादयामास म्यासोऽपि सिद्धुराशिवम् ॥ ३३ ॥
 एवमेकैकमुत्पाप तनयं तिसृषामपि । म्यासो योजनगन्धाया स्तुतिं कृत्वा अगाम सः ॥ ३४ ॥
 तस्मिन् म्यासमुनौ याते समनोयस्मादरत् । बभूव मूर्ध्नि पाण्डुसहानीं पार्थपत्ने ॥ ३५ ॥
 तस्य भार्या मनःशान्ता कुन्ती मन्त्री च मूर्ध्नि । अमषद् रूपसपत्ना पतिस्नेहपरायणा ॥ ३६ ॥
 पाण्डुना सुगमप्यस्तो सुगहारी मुनिर्बने । चापमुक्तेन बाणेन निश्रितेन निपातितः ॥ ३७ ॥
 अपिक्लृप्तेन तेनापि मैत्रुणार्थं स्वपोषिति । प्रियभाषेन संदर्शोऽभिधापोऽस्य महीपतेः ॥ ३८ ॥
 अपिक्रुद्धः स्वभार्यायां दुराचारं भवानसि । विदीर्षद्दयं पापं मरिष्यसि विसंशयम् ॥ ३९ ॥
 इत्या शार्पं नृपत्यास्य स मुनिः पञ्चतामितः । ब्रह्मैरं समादाय तस्मै पाण्डुभ्यः सञ्चितः ॥ ४० ॥
 कुन्ती च विषयाहूय म्यासेन बरदक्षया । पुत्रार्थं रक्षितेत्थयां वर्मं बातं पुरन्दरम् ॥ ४१ ॥
 एभिः समं समासां कृत्वा किञ्च जनोक्तिव । पुत्रं मुपिष्ठिरं मीमं तथाऽर्जुनमभीजनत् ॥ ४२ ॥
 मन्त्री चाग्निनिदेवाम्नां सह कृत्वा समागमम् । नकुलं सहदेवेन समं पुत्रमभीजनत् ॥ ४३ ॥
 कृतं पाण्डुमतेनेर्दं कृत्वा मया च कान्तया । सुगुणितमसि श्लिष्टं मुनिघापमयाहुनि ॥ ४४ ॥
 उच्छ्रम्य यदस्माभिरिर्विद्वदपि भूते । तन्मिथ्यादृष्टिसबादात् तत्कथानकसंभवात् ॥ ४५ ॥
 एतद्विचार्यमाणं हि बभनं पुत्रससदि । बटमपटते न्यत्र महापुरुषरोपत ॥ ४६ ॥
 एव न विषते जातु क्रमिनी क्रमिनामपि । महासत्त्ववतां तेषां कुलजनानां कर्म भवेत् ॥ ४७ ॥

1 एकं आश्रयम् 2 [अम्बिका] 3 एकं पुण्ड्रम् 4 एकं पुण्ड्रम् 5 एकं भोजनम् 6 एकं पुण्ड्रम् 7 अं महाहमिः 8 एकं अजे 9 एकं पुण्ड्रम् 10 [सुगुणितमसि].

- धर्म्यास्थानमिदं नीता पाण्डवा कविभिः सौख्यैः । कुमतिप्रान्तचेतस्यैः सुतरामात्मवैरिभिः ॥४८॥
 असत्यतामिदं प्राप्तं तद्वचः फल्युत्तमपि । युक्त्या विचार्यमाणं हि सतवा क्षीयते यतः ॥ ४९ ॥
 पाण्डवा पाण्डुना जाता कुन्त्या मया प पञ्च ते । कुर्वन्सर्षपराराम्यमिन्द्रप्रक्षे मुदाऽन्विता ॥५०॥
 गन्धारिम्या शतं पुत्रा पृतराष्ट्रस्य भूमजा । रूपशौर्यादिसपञ्चा जाता दुर्योधनादप्य ॥ ५१ ॥
 ११ मतेऽप्यपपराराम्य कुर्वन्त कृतसमदा । दुर्योधनादप्यः सर्वे हस्तिनागपुरे स्त्रियाः ॥ ५२ ॥
 ततो सुषिष्ठिरो राजा कृत्वा द्विविधसं शुचिः । मसं प्रवर्तयामास राजसूयामिधानकम् ॥ ५३ ॥
 क्रियमाणे मसे तत्र सोऽन्तपुरवत्स्त्रनिवतः । निमग्नितः समायातो दुर्योधननरेभरः ॥ ५४ ॥
 प्रविशन्तं मस्रहोषी तथा दुर्योधनं नृपम् । भीमसेनो जयादाष्टु वषसा कुट्टिलस्य ॥ ५५ ॥
 प्रदेष्टेऽत्र कविद्वाप्यो जठकश्लोत्सकुञ्जः । अरापितावसिष्ठन्ते^१ केनचित् पपराभिता ॥ ५६ ॥
 १२ अन्यत्र शोभनाक्षरा मुकुटमठविग्रहा । जठकान्तश्चित्तामूमिष्ठिष्ठिति प्रीतिक्रिपी ॥ ५७ ॥
 नमस्कटिकसंकाशा सितीकृजनमस्सत्वा । अन्यत्र द्विस्त्रिमिस्त्रत्र शिखरां मित्तव कृत्वा ॥ ५८ ॥
 अन्यत्र ह्युदमाक्षशमिन्द्रनीतविनिर्मितम् । इयामस्त्रीकृतमृताङ्ग विहितं वरश्चित्पिम् ॥ ५९ ॥
 जठकान्तिश्चित्तमप्ये परिधानमुदस्य च । भीमोहितेन संविष्टस्यत्र दुर्योधनोऽमयः ॥ ६० ॥
 जठधाने पुनश्चत्र प्रविशन् सरसं सकः । नीरवप्येऽमठच्छाये निमग्नितं ज्ञनैः ज्ञनैः ॥ ६१ ॥
 १३ अवतीथ नमस्वान स्फटिकस्य शिखरमसौ । मन्यमानो विश्वाशाश्च दुर्योधनमहीपतिः ॥ ६२ ॥
 स्फटिश्चश्मश्चित्तस्वाने चरन्त्यां समुरितः । दुर्योधनः प्रयालेप मन्दं मन्दयतिक्रिय ॥ ६३ ॥
 एवं प्रविशतस्त्राम्य दुर्योधनमहीभुञ्ज । शिरः संभूयते तेन तश्चित्तत्रात्तत्स्यारम् ॥ ६४ ॥
 एवं सोऽपि प्रकुर्वाणः समीपस्यनैस्त्रहा । हस्तिरो रोपमासाद्य हस्तिनामपुरं ययौ ॥ ६५ ॥
 प्रविष्टः सगृह राजा प्रोक्तः सकुनिना पुनः । भीमोऽयं अशुभृतो नः सर्वकल वितिष्ठते ॥ ६६ ॥
 १४ पृथग्याजेन निर्बिस्य वसुधाऽर्षं बुद्धेदरम् । निर्धातयः प्रातुसमुक्तं विष्टामोऽत्र वष पुनः ॥ ६७ ॥
 सहास्यतो निमग्न्याशु पाण्डवान् सकञ्चनपि । आशुहावन्तिक सस्य तत्रा दुर्योधनो नृप ॥६८॥
 सन्निर्धाटनक्षयैव सखेदशात् तेन भाग्निना । कृतो पृथप्रयोगो हि तदा दुर्योधनेन सः ॥ ६९ ॥
 ततो सुषिष्ठिरो रन्तुमङ्गभूतं समुद्यतः । निजमूम्यैकपर्यायं सम दुर्योधनेन सः ॥ ७० ॥
 शकुन्त्यन्तस्त्रितसास नूनं दुर्योधनस्य च । चिन्तितानन्तरं पूते निपतन्ति दुरोदरा ॥ ७१ ॥
 १५ तथा भीमसमेतस्य धमपुत्रस्य च स्कुम्भम् । हुंकारानन्तरं पूते निपतन्ति दुरोदरा ॥ ७२ ॥
 एवं सति प्रवृत्तेऽस्मिन् अशुभ्रूतेऽनपोक्षदा । भीमसेनं जगादेति सकुनिः फुतः स्त्रितम् ॥ ७३ ॥
 ज्येष्ठानां पुरतो भीम जत्य कर्तुं न युज्यते । तत्र थापन्मयुक्तस्य कठोरवदनस्य च ॥ ७४ ॥
 निशम्य तद्वचो भीमो भीमसस्यो विमानदम् । सममाहाय तत्रायं तस्यौ चिन्ततमस्तकः ॥ ७५ ॥
 ततो सुषिष्ठिः सर्वं धनं परमिमण्डलम् । हस्तिना पवतोसुहांस्तुराङ्गान् वातराहस्य ॥ ७६ ॥
 १६ स्वमहानं वमं ह्यप तथा द्रौपदिक्रमपि । दुर्योधनजितं पूते नूनं हरितवानसौ ॥ ७७ ॥
 हरितवपु समस्तपु परमपुत्रस्य भूमजा । समामप्ये समस्तानां भूर्त्तीनां त्रित्तस्त्रिनाम् ॥ ७८ ॥
 दुःशासनोऽयुक्तं बह्वे द्रौपया नृपसनिषी । अपरं धीममुत्सर्षं पुण्यतः किं न जायते ॥ ७९ ॥
 तदनुष्ठानि सवापि तनाकृष्टानि वेगवः । उत्सधानि तदन्त्यानि पर्यत किं न त्मप्यते ॥ ८० ॥
 षण्चान समाहृष्टं तस्या दुःशासनेन च । पृथक्त् तत् समुपसं भूपात् सर्वं हि जायते ॥ ८१ ॥

१ [अरापितावसिष्ठन्ते] २ पपरा भुजम् अ कुपाम्य ३ पपरा भुजम् अ कुपाम्य ४ वषसा

क्तो द्रौपदिक्र तेन कृषेष्वाकृष्य पाणिना । समामभ्ये परामूर्तिं प्राक्षां^१ स्तं पत्न्यर्वा सताम् ॥८२॥
 एव विदघतं कूर्त्तं तदा दुःशासन स्रुत्म् । निवार्यान्वातशुभ्र च जगौ दुर्योधनो नृप ॥ ८३ ॥
 'दग्धक्रेपपदेऽभ्ये मवक्रिः सक्रैरपि । नूनं द्वादशवर्षाणि स्वात्तम्यं मम शासनात् ॥ ८४ ॥
 वर्षमेकं तथा लोकेऽज्ञातरूपतया पुनः । स्वातम्यं साधुतावनेयुष्मामिरक्षितैरपि ॥ ८५ ॥
 मवतो यदि वानापि तत्कृपां दैवयोगतः । मवक्रिद्वादशान्यानि स्वातम्यान्पधिक्रानि च ॥ ८६ ॥
 श्रुत्वा दौर्योधनं वाक्यं सत्यवादी युधिष्ठिरः । विदुरस्य गृहे कुन्तीं स्वापयामास सात्त्विकः ॥८७॥
 द्रौपद्या सह पञ्चापि पाण्डवा द्वादशाष्टजाम्^२ । प्रतिज्ञां ते विधायाशु दग्धकास्य वनं ययौ ॥८८॥
 नन्दिषोषं रम दिव्यमारोप्यार्हुनमादरात् । महाप्रतापसंपन्नं वनुर्वेदपरायणम् ॥ ८९ ॥
 निनाय मातलिः स्वर्गे शोभनाममरावतीम् । नन्दिदूयकठस्थानां पुरन्दरपुरीमसौ ॥ ९० ॥^३
 तत्रामुगन् निहत्वाशु हस्ते तालुनि मर्मणि । सत्रात्रापि नरः प्राप्य धमपुत्र समं ययौ ॥ ९१ ॥^४
 एकवर्षं प्रयत्नेन तदा पञ्चापि पाण्डवाः । अज्ञातचरितेनैते विराटस्य गृहे स्थिताः ॥ ९२ ॥
 विप्रकेपं समादाय चाग्रमोक्षी युधिष्ठिरः । तत्र तस्यौ विनीतात्मा विराटमवने शुचिः ॥ ९३ ॥
 मीमोऽपि सूफक्रोऽस्य मत्स्यपादिक्रोविदः । वनूत् विनयोपेतं न्यामिमक्षिपरायणं ॥ ९४ ॥
 अर्हुनो नर्तकत्रायो बृहदत्कक्रूपमाह । नर्तयन् सुतरां कन्यां विराटस्य गृहेऽनसत् ॥ ९५ ॥
 नकुटोऽपि विदुद्यात्मा सतीनां परिपाठकः । सहदेवो वयोधीनां विराटस्य पयोमुचम् ॥ ९६ ॥^५
 द्रौपदी च महादेव्या विराटस्य विनष्टघठम् । गन्धान् सैरन्ध्ररूपेण सुरमीकृतदिक्रमुखान् ॥९७॥
 अनेन विधियोगेन कात्से याति शनैः शनैः । विराटमवने तेषां पाण्डवानां महात्मनाम् ॥ ९८ ॥
 अथ क्रौरवसैन्येन तदा दक्षिणगोप्रहे । शृहीता सकृन्ना गावो महानादविभाषिना ॥ ९९ ॥
 विराटेनानुषाम्येता गावो धेगेन पृथक् । निहत्स तद्दत्तं किञ्चित् समानीता कृपाणिना ॥ १०० ॥
 क्तो दुर्योधनः सार्धं द्रौणाचार्यादिनायकैः । उत्तरे गोप्रहे सर्वा गा जप्राह कृत्वारवा ॥ १०१ ॥^६
 गावो बृहदत्तेनैतामोत्तरेण समं पुनः । आनीतास्तस्युरः सवाः सिंहविक्रमशक्तिना ॥ १०२ ॥
 मित्वा तान् सक्रन्तुं वापैरमीमिः समरे द्रुतम् । प्राशास्त्रिवालयान् सर्वान् वेपितास्त्रिभ्रविप्रहान् ॥
 विराटपाण्डवानां च श्रीतिविज्ञानपूर्वकः । अतः समागमसत्रं महानन्दविवापकः ॥ १०४ ॥
 अत्रान्तरे परिप्राप्तो विष्णुद्वारावती पुनः । श्लेहनिभरचेतस्कः पाण्डवाम्याशमादरात् ॥ १०५ ॥
 देहादिक्रुश्रुतं प्रुष्ट्वा श्लेमं दत्त्वा परस्परम् । पाण्डवा हरिणा सार्धं तस्सुमुदितचेतसः ॥ १०६ ॥^७
 अन्येषुः पाण्डवैरुत्त्रे हस्तिनागपुरं हरिः । दुर्योधनान्तिकं प्राप तत्संधाननिमित्ततः ॥ १०७ ॥
 विष्णुः क्रमेण संप्राप्य तदा दौर्योधनीं समात् । आसनस्यो जगादेतां कुशत्प्रभपूर्वकम् ॥१०८॥
 पाण्डवेभ्यः प्रदायार्धं दुर्योधनं मुक् स्फुटम् । क्तो विधीयते सन्धिः तत्समं मुसहेतवे ॥ १०९ ॥^८
 श्रुत्वा वचनमेतस्य जगौ दुर्योधनोऽप्यमुम् । कल्पशूळकृन्नाहं क्रोपाश्मनिरीक्षणं ॥ ११० ॥
 आस्तां वसुधराव दि नारायण महामते । आमापमपि नो तेभ्यो ददामि मम सगरः ॥ १११ ॥^९
 दुर्योधनवचः श्रुत्वा तदा सन्धिपण्डुसुतम् । विराटनगरं प्राप वामुदेवस्त्वरावन्वित ॥ ११२ ॥
 आगतस्य हरे सपः सहाद्योदितिक्रानुगः । स्क्रन्पावतो वनूतैषां पाण्डवानां महात्किपाम् ॥११३॥

1 [माता] 2 एक वक्रुशोभनदे 3 [द्वादशाष्टजाम्] 4 एक बुधम् 5 एक लक्ष्मि
 6 एक मत्स्यकरो 7 [वयोऽमुचम्] 8 एक गृध्रेवच 9 अ विष्णुद्वारावती 10 एक पुण्ड्रम्
 अ बुधम्

सेन्यसैकादश प्रोक्ता बह्वीहिष्य सुतेभ्यसाम् । कुरुपां चतुरास महाशकरचेतसाम् ॥ ११४ ॥
 स्वसेन्यसमुद्रायेन पूरितायेन नादिना । कुरुक्षेत्रं मुनि प्रापुः पाण्डवाः कौरवास्तथा ॥ ११५ ॥
 कुरुपां पाण्डवैः सार्धं तत्र रामानिमित्तकम् । बभूव मरुतं मुहुः बहुसत्वधयावहम् ॥ ११६ ॥
 ॥ इति श्रीक्रीनिमित्तयुद्धाख्यं पाण्डवकौरवकथानकमिव संपूर्णम् ॥ ८१ ॥

८४ रामायणकथानकम् ।

- निनीताविषये रम्ये सकेत्रा नमसि पर । बसां नरापिपः शूरो नाम्ना इक्षरयोऽभवत् ॥ १ ॥
 चतस्रस्रान्महादेभ्यो रूपञ्जगत्समुता । बाबा मुक्षेशठा नाम मुमित्राऽन्धा मया प्रया ॥ २ ॥
 तृतीया केकया प्रोक्ता चतुर्थी सुप्रभा पर । एता घटतठं स्थाता कक्षागुणविशारदा ॥ ३ ॥
 क्रेशजया सुतो बातो रामदेवो महायुवा । कस्मीविपभितोरस्तः सुमित्राभाष कस्मन् ॥ ४ ॥
 मरुतः केकयात्याभ सपुत्रं सुमनालकः । समसामुबनस्थात्वाभ्यत्वारः सागरा यथा ॥ ५ ॥
 बनकेन सुता इता रामदेवाय शोभता । सीतास्था कुरुषोपता सीमा सौभाम्यसंपद ॥ ६ ॥
 बन्धरा रूपसंपन्नान् रामप्रितनयानिमान् । विभोष्य पुरतः श्रीमान् इभ्यो इक्षरयो इदि ॥ ७ ॥
 वितीर्य सक्तं राम्यं रामायाऽस्त्ववसे । वनवासं च याम्याशु तपोऽर्जं कृतनिभयः ॥ ८ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं रम्या राममाहूय सत्वरम् । यत्नद्वान्ति राम्यस्य पदं साधन्तसंनिधौ ॥ ९ ॥
 महोत्सवेन हृषेन महाव्यतोपनिखनैः । कुतोऽपि वार्ता श्रुत्वाव तावथ मरुताम्बिका ॥ १० ॥
 शपयामि मही त्वस्यै पुत्राभेति स्वचेतसि । कृत्वाभूतं प्रतखेज्जस्रदात्री नृपतिं प्रति ॥ ११ ॥
 बागस्य केकयीं ह्यद्य प्रादेहं नृपसंसदि । संतिष्ठते वरो यो मे तव पादौ नरेभ्यः ॥ १२ ॥
 संप्रियं देहि तं मया सत्यपाठनतत्पर । सत्यसन्धा हि राजानः पाठयन्ति प्रतिमुतम् ॥ १३ ॥
 मस्तुताय प्रदायैव मरुतास्त्राय खं पदम् । तस्मिन्नेन समं राम वनं प्राप्य संप्रितम् ॥ १४ ॥
 केकयावाक्यतत्पत्रं तदा इक्षरयो नृप । राम्यपदं बभूवाशु मरुतास्त्वमुतस्य स ॥ १५ ॥
 सीतात्कस्म्यसंपुच्छे रामो हिला परिशुम् । जगाम दण्डकरण्यं दक्षिणाशाम्यवस्थितम् ॥ १६ ॥
 मन्त्रान्तरे महाराजो कृत्वासां रणपोऽभवत् । मन्वोदरी महादधी तस्य गानसहस्रिणी ॥ १७ ॥
 श्याविन्दविदद्याधौ सार्धं पुत्री मनोरमौ । विनयाचारसंपन्नानयोः प्रेमरक्तयोः ॥ १८ ॥
 स्वसा शर्पनखा नामा रावणस्य कनीमसी । खरदिदृशपान्ताय वितीर्षज्जेन रूपिणी ॥ १९ ॥
 इन्द्रक्यारुष्यमप्यसं विचरन्ती कुरावन । रामदेवं परिश्राप्य बभौषेन सक्तं मुदा ॥ २० ॥
 क्षामिहहं समयाता कुमारी स्वस्वयंबरा । प्रहीम्ह तेन मां मद्र गुणशोऽसि तपं मुनि ॥ २१ ॥
 निशम्य तद्वचो रामो जगादेतौ पुरःस्थिताम् । बाहि त्वं कस्मन्पाम्यासं मत्रियाऽऽस्ते मनमिनि ॥ २२ ॥
 कस्मन्पान्तं परिश्राप्य सक्तं रामनिदेजता । जगादेम पुरःस्थिता तव भार्या भयाम्यहम् ॥ २३ ॥
 कस्मन्नेन कुपा क्त्वा मासाकर्त्वी निहृत्स्य च । निपाटित्वाऽमुतः स्थानात् खरान्तं प्राप सा पुनः ॥ २४ ॥
 तदपस्यां विभोष्येतां एतः प्राह स्वान्वितः । बभूवामीदृशी केन प्राप्तिता मेऽजुम्ह बह ॥ २५ ॥
 परोदितं निशम्यैषा बभौषे रुचिरेक्षणा । भवस्वामीदृशी नाप प्राप्तिता कस्मन्नेन हि ॥ २६ ॥
 तद्यत्पत्रं एतः मुन्दो दृपत्रिसरस्त्रया । त्रयोऽपि प्रातरः प्रापुस्तत्समीपं बध्नन्विता ॥ २७ ॥

सहसैर्दशभिः सार्धं चतुर्मिरपि रघुसाम् । शयोऽपि भ्रातरो मुञ्चे रामदेवेन मारिता ॥ २८ ॥
 इत्येपु तेषु सर्वेषु तदा शूननस्ता परम् । आत्मानं दशयामास रावणस्य समासद ॥ २९ ॥
 कर्मनासापरित्यक्तं स्वसारं वीक्ष्य रावणम् । तदानीं कोपमासाद्य रामदेवान्तिकं ययौ ॥ ३० ॥
 तत्र सीतां समा लोक्य देवतामिव रूपतः । बभूव रावणः सद्यः क्रमविह्वलमानसः ॥ ३१ ॥
 सारङ्गवेपमादाय स्वर्णनिर्मितमूर्तिकम् । तूर्णं जगाम मारीचः सीताम्पाशं मनोहरम् ॥ ३२ ॥
 बध्नापदमय दृष्ट्वा रममाणं मृग पुरः । रामदेवं जगादेति जानकी कौतुकेन तम् ॥ ३३ ॥
 पर्य पश्य ध्वं शिप्रं हरिष्य लोळलोचनम् । महारजतनिमाण रममाणं यदृच्छया ॥ ३४ ॥
 स्त्रोकान्तरमतिक्रम्य जानकीवचनादरम् । जपान चापमुक्तेन रामो पापेन तं मृगम् ॥ ३५ ॥
 प्रहारविह्वलेनात्र सिंहनादः कृतोऽसुना । हा भ्रातः 'लञ्चण' क्षीणो मृतोऽह संशय विना ॥ ३६ ॥
 श्रुत्वा तन्निरदं सीता लक्ष्मण निजगाद च । रामदेवो सृतिं नीतः केनचिद् ब्रज सांप्रतम् ॥ ३७ ॥
 सीतोदितेन तेनोक्त रामोऽहोऽहं मनस्विनि । सीतामेकाकिनीं मुक्त्वा मा गमिष्यसि पात्क ॥ ३८ ॥
 जानकी तद्वचः श्रुत्वा वमागेम रूपं गता । यदि लक्ष्मण नो यासि त्वं किं मा मोक्तुमिच्छसि ॥ ३९ ॥
 तद्विरुद्धं वचः श्रुत्वा लक्ष्मणः प्रविहाय ताम् । रामदेवान्तिकं यातस्त्रदा विह्वलमानसः ॥ ४० ॥
 यावद्गतोऽसुतः शौरिस्तावदशुखोऽपि च । विधाय वाससी रक्ते निस्कार्यं प्राप जानकीम् ॥ ४१ ॥
 मिथ्यां देहीति मे मुग्धे निगधैर्वं वचः पुनः । आदाय जानकीं शीघ्रं ययौ लज्जां मुदाश्रित ॥ ४२ ॥
 दशानने गते लज्जां रामदेवेन लक्ष्मणः । उक्तः किमेकिक्यां सीतां हित्वा वत्स समागतः ॥ ४३ ॥
 चाकर्ण्य तद्वचसात्र लक्ष्मणो निजगावमुम् । नूनं सप्रेषितो नाय सीतयाऽहं स्वदन्तिकम् ॥ ४४ ॥
 लक्ष्मणवचनं श्रुत्वा रामदेवो वमाण्य तम् । नष्टं कार्यमिदं वत्स स्वदागमनकारणात् ॥ ४५ ॥
 यत्र बेषे स्थिता सीता तं प्रदेशं समागतः । लक्ष्मणेन समं रामो जानकीपरिवर्जितम् ॥ ४६ ॥
 व्यपूषा तत्र तां कान्तां रामदेवम्वदुस्तुकः । विठापं नितरां चक्रे मुनिमानसदुःखदम् ॥ ४७ ॥
 हा मुग्धे हा गुणावाने हा मनस्विनि हा शुभे । हा कृत्वऽलङ्कृते कान्ते हा विज्ञानविधानके ॥ ४८ ॥
 हा चन्द्रमुखि हा तन्वि हा विपाणामलोचने । हा चम्पकप्रसूनाङ्घ्रि हा चनकानि हा प्रिये ॥ ४९ ॥
 हा कोकिलकलस्त्राने हा मुक्तामसमन्विते । हा वज्रोदरि हा शान्ते हा सजनमनःप्रिये ॥ ५० ॥
 देहि मे वचनं कान्ते कथांमृतरसायनम् । येनाहं तोपमामोसि सबाह्नीष्य वरानने ॥ ५१ ॥
 एवं कृत्वा महाशोकं लक्ष्मणेन प्रबोधितः । किञ्चिदमूत्रं शान्तात्मा भग्मगूडाश्रितश्चर ॥ ५२ ॥
 अभ्रान्तरे वतं प्रापुः सुग्रीवाङ्गाङ्गदं मुदम् । हनुमान्छनीत्याषा वानरा बहवो नराः ॥ ५३ ॥
 सेतुषुर्ध्वं समुद्रस्य स्वरयित्वाशु बानरैः । रामो नदीनमुचीर्यं प्राप लज्जां पञ्चश्रित ॥ ५४ ॥
 ततो महति संग्रामे हत्वा रामोऽयं रावणम् । बभूव सूपतिमूपमस्तत्रोपासनासन ॥ ५५ ॥
 रामरावणसपत्न्यं बहुसस्त्रधयावहम् । क्षीनिमित्तमिदं ज्ञातं लोके रामायणं पुनः ॥ ५६ ॥
 धन्यान्वपि च जातानि धोरयुद्धानि मूढे । नराणां क्षीहृते कथं मूढं मुदस्य योषित ॥ ५७ ॥

॥ इति श्रीसीताहरणनिमित्तरावणवधसप्त परामायण
 कथानकमिषम् ॥ ८४ ॥

1 पक्ष पद्य. 2 [प्राक्कथनम्]. 3 ज्ञ त्वं मां कि. 4 पक्ष निवर्तितं. 5 पक्ष 'सदुस्तुक'.
 6 ज 'शुभेभिः' 7 पक्ष पक्षिः कृच्छ्रम्. 8 पक्ष 'रावणवधसप्त' 8 पक्ष 'रावणवधसप्त'
 १५ को २०

८५ देवरतिनृपकथानकम् ।

- विनीतान्विये चन्ता साकेत्य नगरी क्षुमा । तत्र देवती राजा बभूव हतशत्रवः ॥ १ ॥
 बभूवास् महादेवी रक्षाञ्जसा नाम चापरम् । रूपपौषनमत्ता या मित्रवत्समिधानका ॥ २ ॥
 अपि रूपान्विता रामा हिला सर्वा विमूढधीः । रक्षामामनुरक्षेऽमृद् रामशर्यपराश्रुतः ॥ ३ ॥
 अपकर्ष्य महापिच्छे मन्त्रिणो मन्त्रकोविदान् । परशमिम्लोऽपि रक्षया सह तिष्ठति ॥ ४ ॥
 श्रुत्वा सूर्यं तदासक्तं रामशर्यपराश्रुतम् । सामन्ता मन्त्रिणो मुक्या सूक्ष्मर्गा पुरोपसः ॥ ५ ॥
 बयसेनकुमारस्य तत्पुत्रस्य मनीषिणः । राम्यपटुं पबन्मुखे समस्तवसुधां प्रति ॥ ६ ॥
 रक्षयाऽपि महादेव्या मन्त्रिमिर्नकुशैरे । स्वपुराऽऽष्टितः शीम तदा देवरतिरूप ॥ ७ ॥
 रक्ष देवी ममग्रस्या विञ्जन्ती तत्समं वनम् । बभूव म्थानसद्वह्यं भूधापम्याकरुर्द्विधा ॥ ८ ॥
 सौकुमार्यं समादाय पदं कृत्वा करुणिना । बाहुरक्तं च पानीयं विषायौषधयोग्यम् ॥ ९ ॥
 स्वर्मांसमद्यं तत्र मठयानं च भूपतिं । इत्यै रक्षमहादेव्यास्तदुपाकृतमानसः ॥ १० ॥
 तत्पानमद्यं कृत्वा प्रीयितास्त्रिभ्रविभ्रा । तदा रक्षा महादेवी बभूव प्रीतिमानसा ॥ ११ ॥
 ततो बनादतिक्रम्य यमुनास्वनदीतटे । स्थितं तत्रै परिभ्रान्तौ श्रीपुरं प्रापतु क्रमात् ॥ १२ ॥
 तत्पुरस्तेन छेकेन दृष्टा तौ परमोदयौ । इत्वा मोगोपमोगी च स्वापितौ शोभने षुदे ॥ १३ ॥
 तत्र शय्याष्टौ बैकः किञ्चरभिरति कठः । पङ्क्तौ गीतनृत्यञ्च कुञ्ज्ये वसति सुष्ठु ॥ १४ ॥
 बनेन सहसा इषी बभूव प्रीतमानसा । तिष्ठत्यासक्तचेतस्त्र शर्बरीदिनयोरपि ॥ १५ ॥
 ततोऽप्येष्टुसया सत्यं पङ्क्तम्य निवदितम् । यद्यं सूरतिं इत्वा प्रमिष्मावोऽत्र मूठे ॥ १६ ॥
 विषातुं पङ्क्त्येऽप्येव पञ्चतामस्य मेच्छति । महापुस्सर्षिहस्य स्वमुख्यममहेतुत ॥ १७ ॥
 मयोऽपि रक्षया श्रेष्ठ पङ्क्त्येऽनेन हेतुना । करोमि वपनेतस्य तिष्ठ त्वं मौनमात्र च ॥ १८ ॥
 नैकैकदिक्से रक्ष रोदनं कुर्वती तरसा । षुषा सूरतिना इति किं रोदिति वराह मे ॥ १९ ॥
 नेत्रप्रपचन भ्रुत्वा रक्षाऽपि निजपावमुम् । तद्वर्षवर्षनो नाम श्विसोऽयं समागतः ॥ २० ॥
 मम पुष्पविहीनायाः करणे रम्भतो नृप । आसक्तसमाद् अद्यो मोगसौस्वपरिष्पुतः ॥ २१ ॥
 यदि क्षपत्ने सूप स्थितः स्नात् परमोदयः । ततो हेममयैः कुम्भैरमिषेको नरेभ्यैः ॥ २२ ॥
 अहमेककिनी राजन् विमनेन परिष्पुता । त्वत्कम्पवासरे भाते किं करोमि वराहृत्वा ॥ २३ ॥
 बनेन करलेनार्द्रं रोदनं विहितं मया । स्वनाये रम्भतो प्रेष्ठं कुत सौख्यं हि योमिताम् ॥ २४ ॥
 रक्षावचनमाकर्ष्य तत्पतिः प्राह तां पुनः । किं देवि हुम्बिता चाता सुधीराऽपि वनेतत ॥ २५ ॥
 अस्माकं बन्दीनानां परदेसानुयायिनाम् । बन्धवासरदृष्ट्यां हि कृत्या किं प्रयोजनम् ॥ २६ ॥
 अवापि बलधो मूयः कान्ठया मज्जतं प्रति । राम्यदृष्टौ अलक्ष्यानं कर्तुमिच्छामि ते नृप ॥ २७ ॥
 धार्यावचनमाकर्ष्य पुनरुपे नृपोऽपि ताम् । किं कराणिन्मया देवि सेहमज्जः कृतकाम ॥ २८ ॥
 तदावपतः समादाय यमुनास्यां नदीं पुनः । रक्ष समापयो हृषा पुष्पमात्मसमन्विता ॥ २९ ॥
 तत्र मण्डलकं कृत्वा पुष्पपूपाऽऽन्वितम् । यायन्ती मज्जतं रक्ष क्षापयामास तं वनम् ॥ ३० ॥
 रम्भदृष्ट्याविवेकं सा कृत्वा अलकुटैश्चरा । गुणनात्मवीं तस्य पुष्पमास्तां च शोयनाम् ॥ ३१ ॥
 मदाश्रयणं पावद्वेष्टयित्वा तया पुनः । अपनन्दकृतस्नाय तत्सपर्यां विद्याम सा ॥ ३२ ॥

पादयोरिभमादाय गम्भीरयमुनाहृदे । रक्षा चिक्षेप मूषात् वशानी निघुराशया ॥ ३३ ॥
 पूर्वोक्तनिम्नगतीरि निश्चिष्य दपित विटी । पङ्कजेन समं भोगान् मुञ्चान्ना सा वितिष्ठते ॥ ३४ ॥
 उवाचमि च तथा श्लिष्टो घ्न्यां तप्त्रोवसानुग । नीयमानः पुनः प्राप मङ्गळदिपुरं परम् ॥ ३५ ॥
 तत्सतनसमीपसमहाशाखावरोरष । पूर्वोक्तनृपतिः शान्तदेवरतिः सोऽवतिष्ठते ॥ ३६ ॥
 श्रीवर्षेनृपोऽप्यथ तस्युरे धनसंकुले । तस्मिन्नेव दिने श्रीमान् कात्त्रोचरतां ययौ ॥ ३७ ॥
 तस्मिन् सृति परिप्राप्ते पुत्रहीने महीपतौ । बगामाकुर्वतां सर्वं मङ्गलपपदं पुरम् ॥ ३८ ॥
 मण्डयित्वाऽस्म्येनोभौः पुष्पघूष प्रवाय च । मूषा महत्तरां सर्वे मुमुक्षु राजहस्त्रिकम् ॥ ३९ ॥
 भ्रान्त्वाऽश्चितं पुरं कुन्मी तद्ददिः क्षयितं पुनः । नृप देवरतिं तत्र सखी मर्मकुनेनं स ॥ ४० ॥
 क्रेष्णादाय तं मूष स्वपृष्ठमविरोप्य च । महासिंहासने दिभ्ये स्थापयामास कुञ्जर ॥ ४१ ॥
 अथ सामन्तसंपाताः पुरोहितमहत्तरा । अमिपेकं कुट्टैः कृत्वा राज्यमसौ दद्म पुन ॥ ४२ ॥
 पङ्कजनां महादान दत्तेऽपश्यन् स योषित । अत्रे देववर्ती राजा राज्य कण्टकवर्जितम् ॥ ४३ ॥
 पङ्कजेन समं भोगान् मुञ्चान्ना सा यमेष्यया । एकेन देविकेनोक्ता सा च तद्रक्षतेवसा ॥ ४४ ॥
 यथा पतिव्रते देवि अयसेनो नरेश्वरः । मङ्गलाक्षयपुरस्वामी कीर्तिम्यासद्विगन्तरः ॥ ४५ ॥
 पङ्कजनां महादानं चिन्तिताधिकमादरात् । पतिव्रतावतनां च ददाति स दिवानिशम् ॥ ४६ ॥
 तेन पङ्कजमादाय गच्छ त्व तत्समीपकम् । ठमसे येन सन्मानं धनं च वहुत सति ॥ ४७ ॥
 निशम्य तद्दशो रक्ष्य सर्वायं पङ्कजं तदा । स्कन्धेऽविरोप्य तं मत्स्या मङ्गळदिपुर ययौ ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वा सा तस्युरभ्याम्ने त्रेकैः क्रौत्तुकसगतैः । स्कन्धसोऽयं द्विभो देवि क्रो मयेत् ते तनुदरि ॥ ४९ ॥
 तद्वाक्यतो बभामैषा अनान् सगतक्रीतुक्चन् । देवैर्द्विभैरप मर्ता दशो मे प्रीतमानसैः ॥ ५० ॥
 अहं पतिव्रता मूला कुर्वन्ती विनयं परम् । यद्भवत्स मावेन तिष्ठामि सरसं भुवि ॥ ५१ ॥
 बन्धमाषा इमं श्लोक तारेण ध्वनिना सक्र । निगद्य याचते मिद्धां लोकं बेश्मनि येश्मनि ॥ ५२ ॥
 स्थापयन्ती पतिं स्कन्धे मस्यके च अयं विना । मिद्धां वरिं च मे देहि साऽह मित्रवतीं जन ॥ ५३ ॥
 श्रुत्वा मित्रवतीवाक्यं यन्वपुष्पाद्यतादिभिः । त्रिपरीत्यार्चयित्वा तां भोजनं प्रददौ जन ॥ ५४ ॥
 बभूवाम्भूत्त्रभोषैः पूजयित्वा तर्कं तराम् । त्रेकः श्लोक पपाठेभं घोषपूरितमानस ॥ ५५ ॥
 पतिं स्थान्मङ्गलं तेऽहं धन्याऽसि त्वं पतिव्रते । पुत्रमायादिसुखानामस्माकमपि मङ्गलम् ॥ ५६ ॥
 अनेन विविन्ना रक्षा तत्सम क्रमते मुखा । मङ्गळदिपुरं प्राप्य द्वारि मूषस्य तस्युपी ॥ ५७ ॥
 द्वौवारिकेनं तौ तत्र मूषात्स निवेदितौ । तन्मतेन पुनः शीघ्रं जग्मतुर्नृपसंनिधिम् ॥ ५८ ॥
 अपश्यन् मूषती रामामभिरामामपि स्फुटम् । दत्त्वा कण्डवपटं तत्र तस्यो विस्मितमानस ॥ ५९ ॥
 एव स्थितस्य मूषस्य समामप्यनिवासिनः । आशीर्वादमिमं देवी ददासि प्रीतमानसा ॥ ६० ॥
 आर्द्रैर्बर्षेणामा चिरं जीवारिमहन । बर्षं बभूवपि मे देहि साऽह मित्रवती सती ॥ ६१ ॥
 मित्रमस्तुदितं श्रुत्वा धनासक्तिपरायणम् । विस्मयम्यासनेतस्त्रे जगार्देनं महीपति ॥ ६२ ॥
 सरूपाहुपठं बर्षं मदीयं पूतेन स्वया । तथा क्रीडाऽवार्तं च निपीतं कुट्टे खले ॥ ६३ ॥
 निश्चिद्येऽहं स्वया नूनं यमुनास्वनदीहृदे । अहो मित्रमपि क्रूरे सतीत्य पट्टे तव ॥ ६४ ॥
 ततः काण्डवपटं राजा निराकार्यं नरेण स । तयोर्महाधनं मूरि ददौ कस्यया सुत ॥ ६५ ॥

अयसेनकुमारय रन्त्यं हत्वा सुताय सा । महावैराग्यसंपन्नो ययौ दमवरास्तिकम् ॥ ६६ ॥
 नत्वाऽऽचार्यमिमं मत्स्या बहुसामन्तसमुत् । दधौ देवती राजा दीक्षां वैगम्परीमसौ ॥ ६७ ॥
 गानाविधं तपो ब्रौ नानाहुःखविनाशकम् । कुर्वन् देवति साधुस्त्रिष्टति प्रीत्मानसः ॥ ६८ ॥
 ॥ इति श्रीरक्तापङ्कलनिमित्तपञ्चमामदीनिक्रिस्तदेवरतिचपकथामकम् ॥ ८५ ॥

८६ सिंहबलनृपकथानकम् ।

अमासि मूपतिः श्रीमान् भोविन्दः पृथिवीपुरे । रूपिणी तन्महासेवी अयोपपरिक्व मतिः ॥ १ ॥
 असेव मूपैरस्त्रि भ्रविषो नाम विभ्रुतः । द्वितीय गुमनामास्य 'सहस्रभटसंज्ञकम् ॥ २ ॥
 श्रीकन्ता तस्य मार्याऽऽसीत् तस्सुता गोमतिः परा । नीत्येत्थकलस्यामा विषाणवस्त्रेचना ॥ ३ ॥
 सा च सिंहबल्ययोर्बैस्तुष्टेन किञ्च मृगुजा । दद्या नृपाय श्रुत्वा पत्न्यप्रामवासिने ॥ ४ ॥
 सा च सिंहबलेनामा प्रीतिं न कुर्वते ष्याम् । ऐश्वर्यकुलविज्ञानमानरूपेण गर्विता ॥ ५ ॥
 हुञ्चं कलहमायासं तस्मिं प्राप्य वेगतः । अन्तर्वक्षी विहायासौ पथिनीशेटमाययौ ॥ ६ ॥
 सिंहसेनोऽभवत् तत्र मामकूटो महाबनः । सिंहसेना प्रिया चास्य सुमद्रा कन्यकाऽनयो ॥ ७ ॥
 वितीर्णा विधिनाऽनेन सुमद्रा तनया निधा । मातुकेन महाप्रीत्या गुर्वी सिंहबल्य सा ॥ ८ ॥
 क्रममोमसुञ्चं तत्र तथा सार्धं मनोरमम् । सिंहपूर्णे बलन्वोऽसौ मुञ्चानो व्यवतिष्ठते ॥ ९ ॥
 श्रुत्वा सिंहबलसेमं वृष्यन्तं गोमतिः कुपा । अयाम पथिनीशेटं नगरं खर्वरीमुखे ॥ १ ॥
 यत्वा केन्द्रपुपावेन ग्रामकूटपृष्ठं हुतम् । सुमद्रायाः स्त्रिरिच्छत्वा गोमतिर्निर्मता निधि ॥ ११ ॥
 तन्मस्तकं समादाय धने व्यालभयानके । प्रसुता हारकं सिन्धुं गोमतिर्निधुराक्षया ॥ १२ ॥
 सत्ये व्यालभयाद् बालं गृहीत्वा क्रतुः सका । षट्पृष्ठं समाह्वयन्नाशाखासमन्वितम् ॥ १३ ॥
 अत्र तद्वटपृष्ठे च बंटयन्त्ये हत धनम् । हस्यो विदिताराया सिष्ठन्ति प्रमदात्विता ॥ १४ ॥
 गोमतिर्वटपृष्ठेऽस्या सुमद्रामस्तकं निधि । तेषामुपरि निःसहा मुग्धे च व्याकुलस्थनाम् ॥ १५ ॥
 दद्या तेषां स्वपुरिच्छं मस्तकं पतिरं स्या । मयधेपितसर्वाहा धने हिरवा पत्न्यपिताः ॥ १६ ॥
 ततः प्रमातकपृष्ठे च गोमतिर्प्रास्मीतितः । तन्मस्तकं धने बार्ते' गृहीत्वा पृष्ठमाययौ ॥ १७ ॥
 तन्मस्तकपृष्ठं साऽपि सस्कुल स्वमादिभिः । तस्मै निजपृष्ठे कुद्या स्वक्षीरमर्षं प्रति ॥ १८ ॥
 अत्र सिंहबलः स्मिता ग्रामकूटनिकेतने । दिनानि कतिचित् प्राप तदानीं निजमन्दिरम् ॥ १९ ॥
 गोमतिं भोजनं सोऽपि यथापे गृहमागतः । तदाप्यत प्रिया साऽस्य पाहप्रह्लादनं ह्रौ ॥ २० ॥
 मग्धपित्वादरेषोऽः संनिवेश्य वराक्षने । क्रमेण तस्मिन्मोर्मासं ह्रौ पात्रेऽस्य बहमा ॥ २१ ॥
 सोऽपि हृष्टस्तथो मुञ्चे तस्मै बर्षपन् मृशम् । श्लोऽनया कुतो जातं सृष्टं मांसं बहाशु मे ॥ २२ ॥
 भार्यावचनमाकर्ण्य दत्ततिस्त्रां जगौ पुनः । अतीव क्षोभनं मांसं जातं नो वेद्यि बल्ये ॥ २३ ॥
 एवं निमदिते' तेन मास्वयंशशवतिनी । तन्मस्तकं विधायास्य माबने सा जगाविहम् ॥ २४ ॥
 भवप्रियाश्लिरोमांसं जातं सृष्टं तत्र प्रभो । ततो मूयोऽपि मुञ्च स्वमिदं तत्प्रेमकरणात् ॥ २५ ॥
 यदि वैव क्रोपि स्वं यथा स्वहृत्माशिरः । छिन्नं मया तथा तेऽपि छिनधीदं हुतं खट ॥ २६ ॥

एवमुक्तमप्या सोऽपि यदा मोक्तुं न वाञ्छति । तदा प्राप्तेन सो 'हत्वा चक्रे त गतजीवितम् ॥२७॥
 षतुर्पतिक्रमसारे नानादुःखमपानके । राजा सिंहपतेो दीनभ्रमर परिहिण्डनम् ॥ २८ ॥
 ॥ इति श्रीविरक्तगोमतिभार्यानिहृतसिंहयलनृपकथानकम् ॥ ८६ ॥

८७ वीरवतीकथानकम् ।

मगधास्यमहादेशे पुर राजगृहं परम् । साधुलोकसमाकीर्ण विषते धनसंकुलम् ॥ १ ॥
 तस्युरे धनमिश्रोऽमुद्रिन्मश्रेष्ठी जनप्रियम् । सुविधिप्रयशोव्याससमस्तवमुषातलः ॥ २ ॥
 यम्येन्द्रनीलवैदूर्यपद्मरागमणिप्रजम्* । तस्करोद्योक्ताकशो मृत्येन परिवर्जित ॥ ३ ॥
 हस्तनिकरसङ्घच्छाणामुपरि स्थित* । इत्यथे लोकचारेण कौतुकव्यासधेवसा ॥ ४ ॥
 आसङ्घटशतस्तुल्यै रघान्तपरिवेदिभि* । केवलमठसधेभै* स इम्यो गदितो जिनै ॥ ५ ॥
 यम्य पूर्वोदितो राक्षी रत्नानाममलन्वियाम् । वृषसनरसङ्घच्छाणामधिको भवेत् ॥ ६ ॥
 समस्तमुवनम्यापियशोऽमलवितानकैः । निःशेषमुवनस्यातै* स वृषेभ्यो मतो पुत्रै ॥ ७ ॥
 यस्य मापिकयसपातो मृत्यहीन* पुरोहित* । एकस्वनृपसङ्घच्छाणामधिको भवेत् ॥ ८ ॥
 समस्तसाधुताधर्मैर्लोकविस्वातकीर्तिभिः । पटकेभ्यो मतः सोऽयं विदितागमविस्तरै* ॥ ९ ॥
 तद्वार्या धरणी नाम बभूव गुणधारिणी । दक्षनामाऽनयो* पुत्र कृताविज्ञानकोविद* ॥ १० ॥
 बभूव तदपुराम्याये भ्राभो मूमिगृहो महान् । तत्रानन्दकुटुम्भी* च धनधान्यसमन्वितः ॥ ११ ॥
 माया मित्रमती तस्य मित्रसतोपकरिणी । अनयो रूपसंपन्ना सुता धीरवती मता ॥ १२ ॥
 सेय धीरवती दत्ता दत्ताय जनकेन हि । परिपीताऽमुना चार्वा* जयमहलनिम्नै* ॥ १३ ॥
 तस्मिन् मूमिगृहे भ्राभे द्रुपमावो मलिन्मुष* । श्रीरिकाजीवने नित्यं द्रुपमावो वसत्यरम् ॥ १४ ॥
 एतेन द्रुपमावेन तस्करेण समं स्रला । तिष्ठति प्रीतचेतस्क्य भृशं धीरवती तदा ॥ १५ ॥
 तस्करोऽप्यनया साधननुरक्तो वितिष्ठते । एतयो* प्रेमरागेण याति काठः परस्परम् ॥ १६ ॥
 साऽपि धीरवती दक्ष नेच्छति द्वेषमागता । द्रुपोऽपि तां स्वधिससां मोक्तुं नेच्छति सर्वदा ॥ १७ ॥
 द्रुपमावः कदापि च श्रीरिकां विदधत् पुरे । लम्बो न्नेधिना जीवन् श्रुतिक्रायां निषासित* ॥१८॥
 द्रुपोऽपि शरसेनेन मित्रेण सह तदिने । स्मरन् धीरवतीं पातो भ्रामं मूमिगृहामिषम् ॥ १९ ॥
 तत्र शत्रुगोहे च धीरवत्या सम धव । दत्त* स्वशोऽप्यनिच्छन्सा शयनीये मनोदरे ॥ २० ॥
 यथाक्रमं प्रमुक्तानां भ्रपाणामपि तद्विचि* । द्रुपमावो हि शून्म्यो धीरवत्या स्थितो हृदि ॥ २१ ॥
 दत्तेन सह संसुप्ता सोपराधं गृहृतकम् । शयनीयात् समुत्तम्यौ दुःखिनी धीरवत्यरम् ॥ २२ ॥
 पुण्यकर्ममीरताम्बूल समाहाय सभूपकम् । शून्यभारसामीप्य जगामासीं निशि हृतम् ॥ २३ ॥
 अधानपत्रसपातम्योपयन्बवगच्छन्* । पापया शरसेनस कृपापेन कराह्वयै ॥ २४ ॥
 जिज्ञा शम्भुं तु तस्योच* श्रुत्वा मुद्रिकमूपणा । धीरवत्याऽऽनि तत्र यत्रान्नेऽसौ मलिन्मुष* ॥ २५ ॥
 शरसेनस्य साधं प्राप्य स्त्रोकान्तरं पुन* । तदानीं श्रीरसामीप्य तस्यै प्रच्छन्नविग्रहः ॥ २६ ॥
 प्राप्य श्रीरन्तिक साऽपि हत्वा समापय मुहुः । कृद्भ्रमातेरनं चाम्मी दत्ता पुष्पादिकं स्थिता ॥२७॥
 द्रुपमावोऽपि तां प्राह गाढातिघ्ननप्लवकम् । एकवारं मुखनागु ताम्भूठं देहि मे प्रिये ॥ २८ ॥

1 [५] . 2 अ बभूवधरिणम् . 3 [देह] . 4 एक विष्णुम्, अ विष्णुमिदम् . 5 एक
 उष्णम्, अ पुनःधरिणम् 6 एक श्रीरि 7 [तस्ये] .

- ताम्बूळं वातुमिच्छन्ती स्वमुखेनास सादरात् । इत्यननां चयं चके शुक्तिप्रवसाहुक्तिः ॥ २९ ॥
 इत्युपुष्टमास्य चौरं च परिरभ्य सा । ताम्बूळं स्वमुखेनासौ ददौ वीरवती निधि ॥ ३० ॥
 दन्ती रदम्भदः क्षिप्रं तस्करेण मुमूर्षता । वीरवत्याः स तद्वक्त्रे तस्यौ कील्लटसंभूते ॥ ३१ ॥
 तस्मिन् विनेष्टुना प्राप्य स्वयेहं मर्तुरन्तिकम् । स्त्रोकवेले च सुप्पाप तदा वीरवती म्ब्र ॥ ३२ ॥
 शमनीयात् समुत्थाय रोठं कृत्वा अगाविदम् । सत्या निरपराधाया दितौ दत्तेन मेऽपरा ॥ ३३ ॥
 श्रुत्वा तन्निरदं हीनं प्रमाते सकृद्ये जन । प्राप्य तद्भवनं बद्ध्वा दत्तं निन्ये नृपान्तिकम् ॥ ३४ ॥
 किञ्चरन्ती तदा सवां मूर्ध्नि विनिवेदिता । तद्वन्द्यवै समाकर्ण्य तं नृपो स्वमाययौ ॥ ३५ ॥
 दत्तस्यास कृशीलस हृत्ते नरपतिस्त्रया । किञ्करणां ददावाडां कोपलोहितव्येचनः ॥ ३६ ॥
 नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा श्रुसेनो जपावमुम् । राजन् शूद्रस्यचौरैण क्षिप्रोऽज्या इशनम्भदः ॥ ३७ ॥
 ममेमां करशाखां च क्षिप्रं पश्य समुद्रिकम् । स्वरिण्या निधि यच्छन्त्याऽनुयाते पञ्चि मृदया ॥ ३८ ॥
 तस्मिन्निरपरास्य वपिकपुत्रस्य भूपते । प्रजानुपासनासक्त मा करारपय हिंसनम् ॥ ३९ ॥
 चैत्यतीतिर्न मद्वाक्ये विद्यते नुतनेश्वर । ततश्चौरान्तिकं याहि मत्सम दर्शयाम्यमुम् ॥ ४० ॥
 श्रुसेनवचः श्रुत्वा पौरत्रेकसमन्वितः । चौरान्तिक अगामाश्रु मूपतिस्तत्समं मुदा ॥ ४१ ॥
 हुष्टमावमुखे दृष्ट्वा तदौष्ठं नरकुम्भर । दत्तं मुमोच तुष्टात्मा पुरयित्वा घनादिना ॥ ४२ ॥
 पृथितं श्रुसेनोऽपि नरनायेन भूरिश । सन्मातृदानभोगेन सत्यवस्यनकारणात् ॥ ४३ ॥
 अथ दस्यो वपिकु तत्र मार्गवैराग्यहेतुत । जमिनन्दनसामीप्ये प्रवव्राज प्रशान्तधी ॥ ४४ ॥
 चेष्टितं वीरवत्या हि विलेख्य नरकुम्भरा । कथित् प्रब्रह्मर्षीयं केपित्यैनमधुर्भुषम् ॥ ४५ ॥

॥ इति श्रीदुष्टचौरासक्तसकान्तावत्ताम्पाकथान

वीरवतीकथानकमिदम् ॥ ८७ ॥

८८ रोहिणीकथानकम् ।

- श्रुसेनबनान्तेऽस्ति सौरी नाम पुत्री परा । बसुदेवोऽत्र राजेन्द्रो रोहिणी सन्मनःप्रिया ॥ १ ॥
 तस्युग्रो नवमा शूरो बम्भेरो महाबलः । स्वमातृर्विनयं नित्यं कुर्वाण स विविधते ॥ २ ॥
 अननीपुत्रभावेन स्थितासि विलेख्य तौ । अनोऽय वकि निम्बद्वो रोहिणी पत्न्येवयाक् ॥ ३ ॥
 समस्तजनसंबन्धं स्तनिन्वाप्रतिपादकम् । न परं रोहिणी वेत्ति राजवेष्मान्तरस्थिता ॥ ४ ॥
 बनवदा सह पुत्रेण रोहिणी विद्यति स्फुटम् । ओकवत्सं च भुभ्राज वासुदेवपुरस्सरम् ॥ ५ ॥
 एवं विज्ञाय तां वार्तां सख्येन परिवर्जिताम् । रोहिणी साधुतोपेता बन्नेवेच समाहता ॥ ६ ॥
 मोकुम्भद् वपिदुर्गादि पृहीत्या कुपनम्रया । आमच्छन्त्या विञ्चन्त्या च गोप्या तस्यमुमुञ्जम् ॥ ७ ॥
 इयमाकर्ण्य तां वार्तां बलकृमेऽजममुखात् । इत्तेऽस्मत्पत्तनेऽन्यायो वर्तते साधुनिन्दितः ॥ ८ ॥
 निज्ञातास्तिभवावेन क्षेत्रेदेन मनीषिणा । पुत्रेण पत्न्येवेन सह तिष्ठति रोहिणी ॥ ९ ॥
 इहं वचममाकर्ण्य दुःखपुरितमानसा । पयौ पृहं निजं साऽपि शोकस्त्रनमुखाश्रुजा ॥ १० ॥
 पृथ्य गोपी महाश्रेण्या रोहिण्या संभ्रमेण सा । गोपि किं कर्त्तव्यं दुःखाद् रोदनं कुरुते क्व ॥ ११ ॥
 रोहिणीवाक्यममाकर्ण्य गोपिका निजमाश्रुम् । यथा तं देवि पुत्रेण सह तिष्ठति सर्वदा ॥ १२ ॥

निश्चम्य जनतो वाक्य निगतं धदनादिदम् । अमुना करणेनार्ये रुदन्ती त्वां समागता ॥ १३ ॥
 रोहिणी तद्वचः श्रुत्वा पुरमन्विम्य सर्वत । सत्यं जनोऽपि वक्तीह आतेष धीतसंशया ॥ १४ ॥
 वसुदेवोऽपि विज्ञाय सं वृत्तान्तमश्रेयत । आहूय रोहिणीमसां शपथ प्रददाविमम् ॥ १५ ॥
 यमुनास्वनदीमध्ये महाप्लवसमन्विते । कथोत्सर्गेण तिष्ठ स्व प्राप्येमां सरित हुतम् ॥ १६ ॥
 निश्चम्य पतिसहाक्य रोहिणी प्रीतमानसा । यमुनास्वनदीवाहे तस्यौ प्रतिमया तदा ॥ १७ ॥
 प्रतिमायोगमासाद्य तत्रवाहे महाजवे । स्थितायामथ राहिण्यां यमवैषा स्थिरा नदी ॥ १८ ॥
 स्वस्मिते तद्वत् आते पुरे शक्ति जनोऽसिद्धः । शुद्धाऽसि संप्रव देवि पाहीदं नगरं सति ॥ १९ ॥
 छेकवाक्यं समाकर्ण्य गदिता यमुनाऽनया । पूर्यन्त्या दिशां चक्र निनदेन नमोऽपि गाम् ॥ २० ॥
 यपहं शुदिमायाता दक्षिणम्या दिशं पुर । ततो प्रजोत्तरमाशां यमुने मम वाक्यतः ॥ २१ ॥
 सत्यैर्यसमेताया रोहिण्याः स्थिरचेतसः । फलविज्ञानयुक्ताया शुभाश वचनं धुनी ॥ २२ ॥
 वेष्टयित्वा पुरं सर्वं उत्तरसां दिशि स्थिता । अद्यापि रोहिणीवाक्याद्यमुना वदति स्फुटम् ॥ २३ ॥
 प्रातिहृष्यमिदं दृष्ट्वा रोहिण्या बहवो नरा । नायोऽपि शुद्धचेतस्त्र जिनधर्मं प्रपेदिरे ॥ २४ ॥
 ॥ इति श्रीवसुवचरमर्णारोहिणीकथानकमिदम् ॥ ८८ ॥

८९ सीताकथानकम् ।

विनीतानिपये कान्ते साकेता नगरी शुभा । रामदेवो नृपस्तसां सीताऽऽसीदस्य रोहिनी ॥ १ ॥
 रावणेन समं सत्सा जाते संवस्यन्ते तदा । रामदेवन शुद्धैर्ष्यं अमिक्कुण्डं कृतं महत् ॥ २ ॥
 तन्मध्येऽमरुक्षेत्रौषैः श्रीखण्डैरपि पूरिते । रामदेवसमादिष्टैर्नरैः प्रन्वास्तित शिखी ॥ ३ ॥
 रामदेवं विहायान्यनरं मे यदि वाञ्छितम् । मनसाऽपि जना बहू ततो मां दद माऽन्यया ॥ ४ ॥
 एवं निगद्य सा सीता रामदेवप्रशोदिता । अमिक्कुण्डं विवेशाशु ज्वात्त्रोद्योतितपुष्करम् ॥ ५ ॥
 सीतयाऽऽविष्टया सखं वहिन्वात्प्रसमन्वितम् । अमिक्कुण्डं तदा जातं महापद्मसरोवरम् ॥ ६ ॥
 प्रातिहायमिदं प्राप्य बरं देवेः प्रकल्पितम् । सीता संयमसनान्ते दशौ दीक्षां जिनाभितम् ॥ ७ ॥
 आशयमिदमात्मेक्य तदानीं बहवो नरा । महावैराग्यसपञ्चा योपितोऽपि प्रवप्रहृ ॥ ८ ॥
 आबकलं परिप्राप्य तयाऽन्ये मक्षिततरा । क्वचिन्मध्यम्यातां भय्या सीतास्तुतिविषायिन ॥ ९ ॥
 ॥ इति श्रीरामदेवपत्नीसीताष्टुदिकथानकम् ॥ ८९ ॥

९० जिनदासीकथानकम् ।

अथ भय्यापुरं श्रीमान् जिनदसोऽमवत् प्रभु । भावस्येऽस्य प्रिया पार्षी जिनदासी फलस्वना ॥ १ ॥
 अन्यथा जिनदसोऽयं जिनदाम्या सहादरात् । प्रम्वितो मियिठां गन्तुं अशुरसेहकरपात् ॥ २ ॥
 जिनदसो प्रब्रन् कथे नानागोकुडसंकुठ । भय्यास्यानं ददौ किञ्चिजिनदाम्या स्वयोपित ॥ ३ ॥
 साऽपि तद्वचनं श्रुत्वा ध्रुतपूर्वं मनन्विनी । स्वपातित्रविशुद्धैर्ष्यं विद्वान्ते प्रतिमां दशौ ॥ ४ ॥
 सिंहोऽपि जिपरीत्सेतां कथोत्सर्गमिष म्पिताम् । जिनदासीं प्रपम्याशु ययौ धाम स्ववाम्बिष्ठम् ॥ ५ ॥

१ एष दुग्धम्, २ एष दुग्धम्, ३ एष दुग्धम्, ४ एष दुग्धम्, ५ एष दुग्धम्, ६ एष दुग्धम्, ७ एष दुग्धम्, ८ एष दुग्धम्, ९ एष दुग्धम्.

बनेन विविना तत्र शेषविला स्वमात्प्रत् । गुरुं सुमतिमानस्य जिनदासी तपोऽग्रहीत् ॥ ६ ॥
 दृष्टाऽस्तिन्नयनीच्छं जिनदासाः सुषेतस । सार्वभौमे नरा भीरा जिनधर्मं प्रपेरिरे ॥ ७ ॥

॥ इति श्रीजिनवत्सभार्याजिनदासीस्यधृदिक्करणकथानकमिदम् ॥ १० ॥

११ महादेवीकथानकम् ।

- १ विनीतास्वमहादेशे विषते परमा पुरी । अपोष्पा अनसकीणा सुरदोऽर्सा महीपति ॥ १ ॥
 श्रुतानि पञ्च मायाणां विषन्तेऽस्य महीपतेः । रूपयौवनसुकानां विद्युत्सुखसमन्विताम् ॥ २ ॥
 तन्मप्येऽस्य महादेवी रूपयौवनगर्विता । चन्द्रलेखव सस्फुरन्ति सती नामामकत् प्रिया ॥ ३ ॥
 तद्रुद्धो राजकन्यापि द्वित्वा सदाप्यपि स्फुटम् । सर्वभ्रतं स भूषात्सिद्धति प्रीतमानसः ॥ ४ ॥
 अन्यथा मुनिसाम्नीप्य श्रुत्वा धममनुचरम् । प्रतीहारं जगादेति भूपतिः पुरतः स्थितम् ॥ ५ ॥
 २१ जापते रावकर्म्येण तथा साधुसमायम । मम विज्ञापनं कुर्मांघ्रान्यथा जातुषिद् भुवम् ॥ ६ ॥
 एवं निगम तं रात्रा महादेव्या तथा समम् । मानसेष्यन् महायोगान् मुञ्चानो म्यपतिष्ठते ॥ ७ ॥
 अन्यथा इन्द्रदोऽपि तथा धर्मरुचिमुनि । गत्वा मन्वरगामिन्या विशेष नृपमन्दिरम् ॥ ८ ॥
 दृष्ट्वा साधुसुगं विष्ट भिक्षार्थं नृपमन्दिरम् । प्रतीहारो जगामाद्यु तदानीं नृपसन्निधिम् ॥ ९ ॥
 तत्र सतीमहादेव्या विषाय सुखमण्डनम् । कुवन् क्वाटपट्टे च रोचनातिर्कं नृप ॥ १० ॥
 २२ पूर्वादिष्टेन तेनापि प्रतीहारोऽपि साधुना । भूयोभ्यः प्रयत्नेन तदा विज्ञापितोऽधिकः ॥ ११ ॥
 प्रतिहारोदितं श्रुत्वा बुभुक्षेपास्मै महीपतिः । महादेवीमयेनापि मौनमादाव तस्मिन् ॥ १२ ॥
 मुहूर्तमेकमास्थाय प्रादेर्म वसुधाविष । रे प्रतीहार काषाट साधवः किं समागत्य ॥ १३ ॥
 यत्र विज्ञापितो मूढ नितान्तं मम सांप्रतम् । मण्डन कुवतः सत्वा महादेव्या प्रयत्नत ॥ १४ ॥
 भूषात्सुखचनं श्रुत्वा प्रतीहारो जगावमुम् । महागजाय भिक्षायै स्वहृद् प्रापतुर्मुनी ॥ १५ ॥
 २३ तपोधनावनागासी धर्मविन्यभ्रमानसौ । सुपकरोष रायेन्द्र तिष्ठतस्त्वद्दे पृती ॥ १६ ॥
 प्रतीहारवच श्रुत्वा समुत्थाय नरेश्वर । जयौ सती महादेवी मण्डनासक्तमानसा ॥ १७ ॥
 उत्कृष्टतां परां मरे मा गमिष्यमि बहमे । यावता शोषभाषानि रोषनातिर्कं तव ॥ १८ ॥
 तावद्भूतमहं गुण्ये भिक्षारानं प्रदाम च । साधुभ्यस्तूर्पमायापि त्वाम्यार्थं विवेकिनि ॥ १९ ॥
 एवमुक्त्वा प्रियां राजा भक्तिदृष्टवन्सुहृद् । जयाम साधुसाम्नीप्यं तरानोपतमानस ॥ २० ॥
 २४ प्रतिग्रहः सुविस्थानं चरणोदकपूजनम् । ननिमानसवाद्यायाहारभुक्तिः क्रमार्थिनि ॥ २१ ॥
 इमां दानविधिं कृत्वा साधुभ्यो भक्तिप्रद । ददाताहारदानं स धमविन्यभ्रमानस ॥ २२ ॥
 इत्वा दाने सुसाधुभ्यो यावद्भजति सत्वरः । सामीप्यं स महादेव्याल्लुभापृष्टयेतन ॥ २३ ॥
 तावत्सतीमहादेव्या कुर्वती साधुनिन्दनम् । सधा विनाशमायाल शरीरं कुण्ठाऽसुतः ॥ २४ ॥
 महादेवीतनुं दृष्ट्वा कुण्ठप्रन्थामनित्यनाम् । रूपयावनलक्ष्मीनां सामारिकमुत्सव्य च ॥ २५ ॥
 २५ महादेवस्यमायाय सामन्तेषुदुषि सह । बीक्षां जग्राह भूषात्त बीरसेनान्तिके मुदा ॥ २६ ॥
 तत्र सती महादेवी कुण्ठप्यालशरीरिका । मन्त्र बीरसेनाय मुनिनिन्दाविधानत ॥ २७ ॥
 ॥ इति श्रीसूरवत्सभूपतिमतीमहादेवीकथानकमिदम् ॥ ११ ॥

१ अ विनीतासीद्विषयानकमिदम्, एक विषयम् अ विषयमिदम्, ३ [अथ] ४ पर कुण्ठ
 अ कुण्ठमिदम्, ५ पर कुण्ठम् अ कुण्ठमिदम्, ६ पर कुण्ठम् अ कुण्ठमिदम्, ७ पर कुण्ठम्
 अ कुण्ठमिदम्, ८ एक कुण्ठम् अ कुण्ठमिदम् ९ [देवता वृत्ति] १० पर कुण्ठम् अ कुण्ठम्

९२ त्रिविक्रमकथानकम् ।

तस्मिन्नेव पुरे विप्रो बभूवस्य त्रिविक्रम । गच्छन् महावने नीमे व्याधेणासौ विद्योक्तिः ॥ १ ॥
 धावन् व्याधमयात् कृषे वैपमानशरीरकः । पपात क्षीर्षकूजेऽसौ रक्षाहीनश्चिक्रम ॥ २ ॥
 पतताऽनेन कूजेऽस्मिन् वेपिना पुण्डरीकत् । गृहीत् पाणिना क्षिप्रं शरद्वाम्पक्षटस्मितः ॥ ३ ॥
 हस्तद्वयेन तं बाहू गृहीत्वा कूपमभ्यगाः । स नरो वैपमानोऽरु सम्भमानोऽवतिष्ठते ॥ ४ ॥
 तावद्वात्रोऽपि संप्राप्तस्तद्वत्सो रसन् सारम् । तत्रत्यं तं नरं तस्यै सृशन् पादनखाङ्कुरैः ॥ ५ ॥
 शङ्कोति तं नरं नायं ग्रहीतुं बलवानसि । तदानीं स शरद्वाम्पक्षे चान्त पदयोगतः ॥ ६ ॥
 तत्रत्यं मधुमाठं च चर्त्विं तत्पदादहत्म् । तस्मिन् प्रचलिते तूर्णं चर्त्विं सकलं मधु ॥ ७ ॥
 बभूव पश्यतस्त्रयं तद्वारसोर्व्ववक्रकम् । मुखे पतति तद्विन्दुरैकैश्चो मधुरस्तदा ॥ ८ ॥
 मधुविन्दुः पतन्तमास्तादपति वक्रगम् । तन्मक्षिकगणैस्तत्र स्थापमानो वितिष्ठते ॥ ९ ॥
 तन्मूढेऽपि द्विधा नूनं क्रियमाणेऽत्र मूषकैः । विष्णु सर्वासु रक्षाणां सन्ति सर्वा भयानकाः ॥ १० ॥
 एतितेऽपि पदद्वन्द्वे क्षमुना स नरस्तदा । मधुविन्दुसुखं दिव्यं मन्यमानो वितिष्ठते ॥ ११ ॥
 एव जीवन्नरो श्रेके मृत्युम्याधेप मीषितः । नात्रबन्धवकूपेऽस्मिन् पतितः स वितिष्ठते ॥ १२ ॥
 स जीवितशरद्वाम्पक्षे सम्भमानः स यक्षितः । हुञ्च साक्षिकसंलग्नमाक्षिकानिकरैरसि ॥ १३ ॥
 श्लेषमानाथद्विधातद्विहाभिर्वैषितानकः । गृहीतशरपे नात्रं नरकजगरेष तु ॥ १४ ॥
 चक्षिमाक्षिकसंसारं मन्यमानो नराधमः । परलोकसुखे दिव्ये निरपेक्षं प्रतिष्ठते ॥ १५ ॥
 ॥ इति श्रीसंसारालपसुखबहुमन्यमानत्रिविक्रमाख्यानकथानकमिदम् ॥ १९२ ॥

९३ चारुदत्तकथानकम् ।

ब्रह्मक्षत्रव्यजनान्तेऽसि चम्पाऽऽख्या नगरी पता । शूरसेनो मृपस्तस्यां शूरसेनाऽस्य क्षमिनी ॥ १ ॥
 विषते तत्पुरमेष्टी मानुनाम महापन । सुमद्रा क्षमिनी चास्य सुरदेवीसमप्रमा ॥ २ ॥
 सा पुनः पुत्रहीना हि हुञ्चपीठितमालसा । सर्वदा पुत्रमिच्छन्ती सुमद्रास्या वितिष्ठति ॥ ३ ॥
 अन्यदा मन्दिरे बैने प्रोपुञ्जे स्थितया तथा । एकत्रे विच्छेकितो योमी चारुपक्षपतां निषि ॥ ४ ॥
 मुनिमत्र प्रपश्येया मकितः पुरतः स्थिता । जन्मन्यत्र सुतो माष विषते ना न वा नद ॥ ५ ॥
 निशम्य वचनं तस्मा बगादैतां यतीभ्यः । श्लोकैर्द्विनैः प्रबानोऽयं नन्दनस्ते मविष्यति ॥ ६ ॥
 कृत्वाऽऽदेवमिमं तस्मा जिनं नत्वाऽऽतिमकितः । जयाम स्तमतं साधुभारणः सुरवर्त्मना ॥ ७ ॥
 ततो मानुसुमद्राम्यां क्षत्नेन किमताऽपि च । पुत्रो मनोरमो ब्रातमास्तुतामिषानकः ॥ ८ ॥
 हर्षिसिंहस्तथा चान्यो मरुभृतिर्वदाहकः । गोमुखः सन्ति चत्वारो जयसास्तस्य शोभनाः ॥ ९ ॥
 रत्नमेभिः समं ह्यपि चारुदत्तो निर्निर्गता । पुच्छिने रत्नमात्या हि परमेकं वदर्श सः ॥ १० ॥
 विद्योक्त्येवं पदं तत्र चभाषैवान् पुरःस्थितान् । पदमेतन्न साधुनां विषाधपदं त्विदम् ॥ ११ ॥
 विद्याय तत्पदं सोऽपि सकलत्रोऽरु क्षेत्रः । विषते तत्पदाम्याधे बगाम त्वरयाऽन्वितः ॥ १२ ॥
 कदलीपदशृङ्गाधे क्षीर्त्विं श्लोकैरुक्तैः । चारुदत्तो वदर्शकं श्रेष्ठं निश्चल्लोचनम् ॥ १३ ॥

१ पक्ष चारुदत्तः २ [कृतं तम्] ३ अत्र विहितः ४ पक्ष कुम्भम् ५ कुम्भधिरम्
 ६ अत्र त्रिविक्रमाख्यानकथानकम् ७ पक्ष पुत्रमिच्छन्ती ८ अत्र १८

- दृष्टा विधापरं तत्र चारुदत्तो जगदिदम् । कुतो ह्यसमिदं मित्रं प्रातोऽसि साधु मे वर ॥ १४ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं खेत्ये वमापेनं ससंप्रमम् । तोहक्रीडनिमान् क्षिप्रमुत्साद्य मदङ्गव ॥ १५ ॥
 ततोऽत्र फरसह्ये च तिस्रो वीर्यसमन्विताः । ऊपचि पीपयत्वेता देहि मे प्रपद्यहरे ॥ १६ ॥
 क्तोऽजनीय तान् क्रीडन् चारुदत्तः कृमार्रधी । पीपयित्वापीपवीरितास्तद्गुणे प्रददौ तदा ॥ १७ ॥
 १ एषं कृते समुत्थाय खेषरो मत्पेदन । सफरं खड्गमादाय जगामाशु प्रिपान्तिकम् ॥ १८ ॥
 निटखेटान् समादाय स्वमार्यां परमाहवे । चारुदत्तान्तिकं प्राप्य जगान्तेति स खेषर ॥ १९ ॥
 विजयार्थमहीप्रस्य इक्षिप्तस्तां दिशि स्थितम् । जयस्य पचनं कान्तं विषते शिवमन्दिरम् ॥ २० ॥
 विषते तत्र मूपाठः क्रीडिक्रे नाम विद्युत् । भमितादिगतिर्दृष्टस्तसाह मित्रं नन्दन ॥ २१ ॥
 गोरमुद्गो मयः पूर्णो भूमसिंहस्तथा मः । जयस्यौ ह्यविमौ स्वातां मम खेहपरायणौ ॥ २२ ॥
 २३ आभ्यां सह विनीताभ्यां रममाणो निजेच्छया । नानातस्तसमान्क्रीड्य हीमन्तं पर्वतं गत ॥ २३ ॥
 हिरण्यरोमनामाऽऽप्ये तापसस्तत्र शोभन । हिरण्यतापसी तस्य तत्सुवा सुकुमारिक्य ॥ २४ ॥
 दृष्ट्वा तां शोभनाकारां तत्रत्यां रतिविप्रमाम् । मन्मथस्य शौर्विन्दो मित्राह गृह्णाम्यतः ॥ २५ ॥
 महपसै पुनः सा च किंवदन्ती निवेदिता । महुःखड्गरोद्रता ममनेभ्यो विपादिभिः ॥ २६ ॥
 मन्मथैर्भूतेर्भातां कथिता सा परिसुद्युता । मन्त्रिमित्त वर कन्या याचिता मसुवा तदा ॥ २७ ॥
 २८ हिरण्यरोमकन्या सा नामतः सुकुमारिक्य । परिपीता मया मित्रं त्वयमहठनित्स्वनेः ॥ २८ ॥
 रममाणोऽजया सार्धं विधातुं रमषं भुम्भि । इमं प्रवेशमापातो रमणीयमनोकुरै ॥ २९ ॥
 सुययन् भूमसिंहोऽपि मन्त्रिणं हि दिवानिशम् । तिष्ठतीच्छन्नमद्वक्त्रो मन्त्रियां सुकुमारिक्यम् ॥ ३० ॥
 उषानेऽत्र मनःकान्ते क्रीडन्तं मां विजोक्त्य स । जनया मार्यया सार्धं भूमसिंहो स्म मयौ ॥ ३१ ॥
 क्रीडकैः क्रीडयित्वा मां बृहस्पते पूर्ववैरिणः । भूमसिंहः समादाय मन्त्रियां स्वमतं मयौ ॥ ३२ ॥
 ३३ इदानीं मोचितो मद्र त्वयाऽहं बन्धनादरम् । क्लेबेन तं परिप्राप्य प्रियामादाय चायतः ॥ ३३ ॥
 सार्धतं त्वं परं मित्रं ततोऽहं तत्र सवन । मद्राणां देहि मे सारां तृष्टः किं करवाचि ते ॥ ३४ ॥
 विधापरवचः श्रुत्वा चारुदत्तो जगाममुम् । त्वद्वर्जनं हि मे दानं मित्रं गृह्णामि नापरम् ॥ ३५ ॥
 निश्चम्य त्वत्पौ वीनं खेषरः प्रीतमानसः । मयौ निरूपुर हृष्टश्चारुदत्तविसर्जितः ॥ ३६ ॥
 नानान्तास्तद्वृत्ताभ्यासो जिनपदपरायणः । चारुदत्तोऽपि संप्राप क्लेपेन नवपौषनम् ॥ ३७ ॥
 ३८ अथ सवार्धनामाऽम्बुभार्या पुरि वासिज । जनमान्यसमायुक्तः सुवद्राया सहोदरः ॥ ३८ ॥
 बभूवास्तु सुमिवास्या रमणी व्येकव्येचना । जनयो रूपसंपन्ना सुता मित्रवती परा ॥ ३९ ॥
 किन्दृष्टा स्वकन्येयं चारुदत्तेन सुन्दरी । परिपीता विधानेन त्वयमहठनित्स्वने ॥ ४० ॥
 क्तोऽजया स्यं भोगान् मोक्तुं कर्म च रूपया । महावैराग्यसंपन्नश्चारुदत्तो न चाम्भृति ॥ ४१ ॥
 धर्मासफमतिर्निलं कल्पविज्ञानकोविदः । सुमानुषपिकासंपाजातोऽयं क्षिमिस्तदुत्तम ॥ ४२ ॥
 ४३ अस्मामेव धनाभ्यामां चम्पार्या पुरि कुञ्चिनी । आसीत् फल्लिङ्गसेनास्या यमिक्य स्वार्धतस्तदा ॥ ४३ ॥
 रूपपौषनसंपन्ना विधापरदत्तव्येचना । सुता वसन्तसेनादया बभूवास्याः कठस्तना ॥ ४४ ॥
 पृथेन मथपानेन पुण्यताम्बुभोगतः । निटगोष्ठीप्रसमेन पिष्टिताशुवकेन च ॥ ४५ ॥
 जनया सह सद्येन विचचोरवददृश्या । ह्यवभाववित्तासिन्या विज्रमाश्रितयाऽपि च ॥ ४६ ॥
 मूर्तं ह्यद्वयविर्यं चारुदत्तेन तस्युरे । नित्रा वोद्वयक्रेत्रोऽपि कनकस्य विनाशिताः ॥ ४७ ॥^१

१ [लोचनी] २ अत्र सञ्जयविषयम्, ३ पक्ष इत्यर्थम्, ४ अत्र इत्यर्थम्, ५ पक्ष विषयम्, ६ अत्र इत्यर्थम्.

तथा समस्तारुच्यानि मित्रवत्सा स्वयंपित । आनीतानि नैरस्याभारुदसनिदेशत^१ ॥ ४८ ॥
 मित्रवत्सा स्वरुच्यानि समस्तानि तिलोक्ष्य सा । अगौ कलिहस्तेनेयं स्वसुतां पुरतः स्थिताम् ॥ ४९ ॥
 निषांश्रतामयं पुत्रिं चारुदत्तो बनोन्मिता । अशुना सघनं श्रेयसि गृह्यतामत्र पत्नये ॥ ५० ॥
 एवमुक्त्वा तस्मै सा च वनन्या वनपृथगा । तत्रैवरागतं पुत्रीं चारुदत्तं न मुञ्चति ॥ ५१ ॥
 म्योऽपि सा सुतां प्राह चारुदत्तपरायणाम् । अस्मत्कुलसमायातं शुभाश्रिं तमिदं गच्छ ॥ ५२ ॥^२
 त्वं पात्रं विद्वक्त्र्याऽसि गुणमावा तनुदरि । वनत्रयेमपरित्यक्तं चास्मच्छाश्रयणशुची ॥ ५३ ॥
 स न्तो बहमोऽस्माकं दाता बहुधनस्तदात् । निर्वनस्तु परित्याग्यं कुलत्रोऽपि मुरुष्वान् ॥ ५४ ॥
 किं न पृष्टा स्वया मन्त्रे यया गणहन्तागिहन्त्र । गृहीतरससर्वस्वा मुच्यते निश्चिन्तयेत् ॥ ५५ ॥
 एवमुक्त्वाऽपि सा पुत्री यदा मुञ्चति नादरम् । एकस्यां निश्चिं तं गतिरामाणकश्चापके ॥ ५६ ॥
 कथामिष्य विधिप्रामिं प्रोक्ष्यमिः समन्ततः । कृत्वा निग्रातुकं तत्र शय्यायां शयितं सुरा ॥ ५७ ॥^३
 सुषेटीमिं प्रयत्नेन मोषयामास चत्सरे । निग्रान्तेऽयं तथा वीक्ष्य यत्तायातं चर्नं वनम् ॥ ५८ ॥
 कृतस्य कर्मणश्चेऽनुसृत्यं च तदा बहु । मा स्म मूया अनं श्रेयसि माच्छो गतपेतन ॥ ५९ ॥
 वैनो मूला य ईच्छमाचारं कुरुते तदात् । दर्शयामीह त्वेकस्य कथमेतद् गतक्रिय ॥ ६० ॥
 ब्रह्मावृत्य वक्ष्ये जगाम स्तथा ततः । चारुदत्तो तदा माता पूर्वां श्रेयस्य सादरम् ॥ ६१ ॥
 विनष्टपृथ्विस्तारो मत्पेन पितृस्तराम् । मातुः शोकेन मूढात्मा शुष्काश्चित्शरीरकः ॥ ६२ ॥^४
 भार्यात्प्रासपातं सुषर्णमग्निनिर्मितम् । समातुतः समादाय निर्गत्य निजमन्दिरात् ॥ ६३ ॥
 उत्कण्ठयत्यमहादेशे गिरपर्वतं पुरं महत् । चारुदत्तो वभिन्व्यायै अगाम वनसंकुलम् ॥ ६४ ॥^५
 गृहीत्वा तत्र कर्मासं बहुं बहुधनेन सः । सार्वेण सह सार्वेण स ययौ तामलिषिष्याम् ॥ ६५ ॥
 अन्नतश्चामलिषान्ते चारुदत्तस्य तत्समम् । कपासः सकञ्जो दग्धस्तथा वनदवाग्निना ॥ ६६ ॥
 ग्रातुतं तत्र हित्वाऽसावभमाराद्यं सत्वारम् । एकशरीं प्रसितो गन्तुं तदा पीतन्दरीं दिशम् ॥ ६७ ॥^६
 ततोऽपि गच्छन्तस्तस्य कुहिर्भां स तुरङ्गमा । प्रयाता पञ्चतां हित्वा तं हरिं स ययान्तः ॥ ६८ ॥
 चारित्तोदयसामीप्ये विभ्रम्य अमहानये । प्रियङ्गुनगरं प्राप चारुदत्तो मनोहरम् ॥ ६९ ॥
 पृथः सुरेन्द्ररचेन प्रियमिषेयं तत्र च । नीता स्वमन्दिरं सोऽपि सन्नमान्वितपेतसः ॥ ७० ॥
 दिनानि कतिपितुं तत्र मुञ्चानो भोगसंपन्नम् । ततो हुन्धपरित्यक्तं चारुदत्तः स्थितस्तथा ॥ ७१ ॥
 तदा सुरेन्द्ररचेन प्रियमाषो वनाश्रया । आरूढश्च सहानेन बोधिस्ये अन्नराशिते ॥ ७२ ॥^७
 यवनात्स्यं महाद्वीपं मनोनयनमुन्दरम् । चारुदत्तस्तुसमाकीर्णं चारुदत्तो यथावसुम् ॥ ७३ ॥
 द्वीपाद् द्वीपान्तरं गच्छन् पत्न्यात् पत्न्यान्तरम् । पदपातान् विभ्रमोपिस्वभारुदत्तो वसु सः ॥ ७४ ॥
 सकः ससमवेतायामथै अणस्य श्रेयसि । प्राप्य बोधिस्यमतोप्यं समग्रो चारिवौ पुनः ॥ ७५ ॥
 ततोऽसावाशुपं श्रेयं बोधिस्यफळकं तथा । प्राप्य तस्मिन् समाश्रयं सिंघुसागरमाश्रयो ॥ ७६ ॥
 तदा समुद्रमुत्तीर्णं विषयं सिन्धुपुष्पकम् । अतिक्रम्य अमी प्राप पुरं राजपृथं सकः ॥ ७७ ॥^८
 परिप्राद् विषतेऽप्यैकस्तेन नीतो निर्भं पृथम् । स्थितवांश्चारुदत्तोऽपि तद्विदि दिनपञ्चकम् ॥ ७८ ॥
 अन्यथा तं परिप्राभो नीतैकस्तेन अगात्रिहम् । रसकूपः पुराग्यासे विषतेऽपिऽपान्वित ॥ ७९ ॥
 अतो रसं समादाय ते ददामिः महामते । येन शक्तितो मुक्तः सुसं जीवसि पाठकः ॥ ८० ॥

१ एक शिष्टिकः. २ अ समपितृदरिं गच्छ. ३ अ लते. ४ एक शिष्टिकः, अ शिष्टिकविरय.
 ५ एक कुम्भम् अ कुण्डलीदरम्. ६ [अणक].

- बस्माकं तेन चो कर्म सिद्धेनापि तपसिनाम् । भवत पद्मपातेन मयेदं परिभाषितम् ॥ ८१ ॥
 परिश्रमवधः श्रुत्वा वनतुम्भोऽभिनन्द्य तम् । यमाप विस्मितस्तान्तश्चास्त्रतः कृतुहृत् ॥ ८२ ॥
 एवं कुम्भ मे फल सितुकस्य गुणाकर । येनाहं स्वय्यसादेन बीवामि सकुटुम्भकः ॥ ८३ ॥
 अन्यदा तं समादाय सङ्कुचेन यथावहम् । श्रीमाटवीं विवेक्षाद्यु स परिश्राद् प्रयत्नतः ॥ ८४ ॥
 तस्मा न गमितं वेत्सि घातुर्धरसान्निवृत्तम् । मङ्गलित्थम्गापं च नानाविधवक्ररथम् ॥ ८५ ॥
 कृत्यर्षं मुञ्चतारं प्रमाणं चास्य भासुरम् । अष्टर्षहस्तसन्मानं वनविस्मयकररथम् ॥ ८६ ॥
 इह प्राप्य परिश्राद् तं यमावोदुषिताङ्गकः । एतद्रसमिधं पुत्र कोविदाभयहितुकम् ॥ ८७ ॥
 विघते स रसो यत्र स्वप्नोवाग्मिभ्यप्रदः । दारिद्र्यकन्दनिर्नाशो नराणां करमागत ॥ ८८ ॥
 यतः पुत्र विश्वं क्षिप्रं निर्धनः प्रीतमानसः । चास्त्रतः प्रविश्वेदं तीरमात्रं विविधते ॥ ८९ ॥
 यथावदसं स गृह्णाति तत्रसं स भविकवपति । ताकन्मनुष्यनानेन निविशोऽयं रसं प्रति ॥ ९० ॥
 श्रुत्वा तन्निरहं तत्र चास्त्रतो यमाप तम् । एतन्तं मां रसं वाचा कुतो वायसि हृतम् ॥ ९१ ॥
 तदाकथतो यथादेवं मनुष्योऽहं प्रविशितः । कोऽसि त्वं वद मे यत्र रसश्चेदमिमं मित ॥ ९२ ॥
 मनुष्य चास्त्रतोऽहं यन्मापुत्रवपिकवपतिः । रसायंमत्र संविद्य परिश्रावकशासनात् ॥ ९३ ॥
 चास्त्रतवचं श्रुत्वा स नरो निजयासमुत् । यथा न शोचनं यत्र विहितं भक्ता श्रुत् ॥ ९४ ॥
 पत्परिश्रमकोचेन प्रविद्योऽत्र रसात्म्ये । एष हर्तः शक्य पापो महापुरुस्त्ववकः ॥ ९५ ॥
 यद् मां समादाय श्रीमदुत्थयनीपुरः । यतोऽयं सिंहहृत्पीयं वासिभो वनतुम्भया ॥ ९६ ॥
 ततो निवर्तमानः सन् विद्वान्भोषिकः पुनः । कथेष पर्यटन् रेसि प्राप्सो रजपहं पुरम् ॥ ९७ ॥
 पुत्र वा पाठयित्वा मां दिनानि कतिचित्पुनः । वनास्तां बर्षयित्वा च विष्णुवक्षतपसिना ॥ ९८ ॥
 रथ्या च सिकवकं बन्धु हस्ते दत्त्वा स तुम्भकम् । सिकके मां समातोप्य विद्येय रसकूपके ॥ ९९ ॥
 रसेन तुम्भकं सृष्ट्वा यथा चास्य स्यार्पितम् । रसमध्ये हि मां हित्वा गृह्णीता तस्यै गत ॥ १०० ॥
 निविद्योऽहं यथाऽनेन रसमध्ये हुरात्मना । तथा नरसहस्रानि निविद्यानि सृष्टानि च ॥ १०१ ॥
 तेषां मृतनरणां च रसकूपो मृतोक्तिः । सांप्रतं तव संप्राप्त्य परिपाटी न्तोत्तम ॥ १०२ ॥
 रसतुम्भां विहायाद्यु मनुषीर्यं रसमभे । सुखेन बीषनं सापो कुर्वन्वत्र क्वचित्पुनः ॥ १०३ ॥
 परिश्राद् ते रसं प्राप्य म्वन्तमपि निमित्तम् । हृद्यचित्तो हुराचारो रसकूपे प्रयोक्ष्यति ॥ १०४ ॥
 रसमध्येऽयुना क्षिप्तो नष्टोपितकैरुसः । मरणं यास्यसि क्षिप्रं तस्मात् कुर पत्न्यवनम् ॥ १०५ ॥
 निश्चम्य तद्वचः फलं परिचामहितं तदम् । चास्त्रतो यमावैतं मयवेधितविप्रदः ॥ १०६ ॥
 इयं तपस्विनं हृष्टं नरनाभवधोषतम् । प्राक्षिभोमि निबं वेद्य सौपसर्गं करिष्यति ॥ १०७ ॥
 तेनेहं तुम्भकं यत्र रसपूर्णं प्रदेहि मे । वेतोपासं विधास्यामि मूनमस्य पत्न्ययने ॥ १०८ ॥
 तेन तद्वचनामूर्धं तुम्भकं स्यसंसृतम् । इत्तं ह्ययावत् तस्यै सद्य वन्दितमिच्छत ॥ १०९ ॥
 केनपि चास्त्रतेन सा वक्राङ्गु वाञ्छिता । रसतुम्भं समादाय स तपस्वी एहं पयौ ॥ ११० ॥
 प्रत्याक्यानं समादाय सावत्सर्गं स भीरवी । स्मरन् इदि तदां यत्तथा श्रवोवममङ्गलम् ॥ १११ ॥
 ह्युवाचक्षिपुः के च समाभिमरणोद्यतः । चास्त्रतः मुञ्चं तत्र तस्यै मुदितयानसः ॥ ११२ ॥
 यथोक्तश्चास्त्रतेन रसमध्येक्षितो नरः । यथा मम त्वया इत्तं पदितस्तात्र बीषनम् ॥ ११३ ॥

1 पत्र विद्यम्, अ विद्ययोर्य, 2 पत्र रसचित्तः, 3 [यतोऽपिचित्तिः], 4 [तद्वचः],
 5 पत्र इच्छम्, अ इच्छयोर्य, 6 पत्र कुम्भम्, अ कुम्भयोर्य, 7 पत्र कुम्भम्, अ कुम्भम्,

तथाऽहमपि ते साधो पत्रित्स मवावटे । इदामुत्तरपोषाय धमदस्तावत्सम्भत् ॥ ११४ ॥
 एव नियम तं वीरो धर्मभवधमदरत् । चारुदत्तमकारास तदुपाह्वानसः ॥ ११५ ॥
 मित्र वीवोऽस्मि संसारे दुःखितः शरपोच्छितः । पापकर्ममराश्रन्तो धर्मधनुर्विषयित ॥ ११६ ॥
 नारकान्योन्यसंरम्भकृतमुदेषु पापता । नरकेषु प्रचण्डेषु जायते मित्र देहवान् ॥ ११७ ॥
 अनुमूय धिरं कष्ट नानादुःखानि मूरिशः । नरकेषु निर्गल जीवस्त्रियत्त्वमेति स ॥ ११८ ॥
 देवनादेवनात् तत्र मद्यपाह्वतोऽपि च । दुःखमासादयन् देही मनुष्यत्वं प्रपद्यते ॥ ११९ ॥
 दारिद्र्योक्तोऽग्रेभ्यो घनापहरणात् तथा । इष्टोपयोगतोऽनिष्टसंयोगादुःखमाप्नुयात् ॥ १२० ॥
 कञ्चित् पुण्ययोगेन सुखं वा प्राप्य तत्र च । कपात्याभावतो वीवो देवत्व प्रतिपद्यते ॥ १२१ ॥
 देवान्महर्षिभ्यश्च दृष्ट्वा तत्रापि स्वस्य हीनत्वात् । शोकं करोति देवोऽयं मित्र संसारवर्धनम् ॥ १२२ ॥
 चतुर्गतिकसंसारे नानादुःखसमाकुले । वीवो दुःखमवाप्नोति जिनधर्मं गृह्यात् मो ॥ १२३ ॥
 जिनधर्मं विना मित्र स्वर्गमोक्षप्रदायकम् । आनन्दवचनदुःखानि प्राप्स्यसि त्वं विमूढधी ॥ १२४ ॥
 चारुदत्तोदितं श्रुत्वा रसमप्यस्थितो नरः । बभाषेऽन् प्रदुःखारामा तोपकण्टकिताङ्गकः ॥ १२५ ॥
 स्वामिद्विहायतोऽसि त्वं पुण्येन मम चारुमा । उपदेशं प्रियं दिव्यं तं मद्य देहि साप्रतम् ॥ १२६ ॥
 निश्चम्य तद्वचः सार चारुदत्तं कृपाईधी । सम्यक्तत्त्वपूर्वकं दिव्यं जिनधर्मं सुखावहम् ॥ १२७ ॥
 पञ्चाशत्प्रवक्तुं चतुःशिक्षाप्रदान्वितम् । गुणप्रतपिक्रयुक्तं मधुमांसादिवर्धनम् ॥ १२८ ॥
 चतुर्विधाश्चनस्योच्चैः शरीरादेः परिग्रहात् । यावद्बीषं ददौ तस्मै प्रत्याख्यान् नमस्कृतिम् ॥ १२९ ॥
 निश्चम्य चारुदत्तस्य वचनं प्रीतिवर्धनम् । बभाषेऽन् पुनस्तुष्टो रसमप्यस्थितो नरः ॥ १३० ॥
 कस्याप्यमित्रतां प्राप्ते मम त्व रसवासिनः । यत्त्वयोक्तमिदं स्वामिन् गृहीतं तन्मयाऽस्मिन् ॥ १३१ ॥
 चारुदत्तं पुनः प्राह मयोऽपीदं ससंभ्रमम् । मम श्रद्धासमात् कृपास्त्रिसरो जायते न वा ॥ १३२ ॥
 चाकर्म्यं तद्वचो हृष्टं स नरो वदति स्म तम् । अस्मि निःसरपोषायो भवतोऽयं परिस्फुटः ॥ १३३ ॥
 अस्मिन् हि सुहादरो सुरङ्गमासुरप्रभा । गोघाजनया समागत्य रसं पिबति सर्वदा ॥ १३४ ॥
 आयाताया रसं पातुं तस्मात् कृमेऽत्र शोभने । क्लेशं पुष्पमादाय निर्गमस्ते मविष्यति ॥ १३५ ॥
 प्रपात्याप रसं गोवा स्नेह्या कृतविभ्रमा । बगाम प्रीतचेतस्करं मन्दं मन्दं निनात्म्यम् ॥ १३६ ॥
 रसमप्यस्थितस्वास्य नरस्यासुखकारिणः । चारुदत्तः प्रदुर्वाणस्तस्यौ धर्मोपदेशनम् ॥ १३७ ॥
 अन्येद्युश्चारुदत्तोऽस्मै इत्था पञ्चनमस्कृतिम् । गोघायां पुष्पमादाय निगतोऽयं सुरङ्गया ॥ १३८ ॥
 यावद्विहाय तत्पुष्पं चारुदत्तो मुवस्तथे । तावन्मूर्च्छां परिप्रावधिरात् स प्राप चेतनाम् ॥ १३९ ॥
 दृष्ट्वाऽसु भीषणाकारो ब्रान्तं वनसमवर्म् । मारणार्थं समायातस्त्रीक्ष्म्यङ्गोऽद्रिसन्निभः ॥ १४० ॥
 दृष्ट्वा महिषमायातं मयवेपितविग्रहः । चारुदत्तं समारूढः समुत्तुङ्गं शिखरतटम् ॥ १४१ ॥
 यावच्छिखरतटं सोऽपि विपापप्रेषे चारुणः । भिनत्ति तावदायत्य गृहीतं शसुनाऽदमम् ॥ १४२ ॥
 यावत् प्रवर्तते मुदमनयोः कृषेत्सोः । तावच्छिखरतटं बासु निःसृतोऽयं वनान्तरात् ॥ १४३ ॥
 अथ मातुलमिश्रेण रुद्ररघेन सादरम् । मयवेपितसर्वाङ्गश्चारुदत्तो विलोकितः ॥ १४४ ॥
 रुद्ररघुः समादाय चारुदत्तं प्रयत्नतः । स्तोकं भाण्यं समुत्तीर्णं कण्ठवेगां महानदीम् ॥ १४५ ॥
 गिरिं दृष्ट्वा नामानं तथा वेत्तवन् महत् । विषयं दृष्ट्वा मित्स्व्यं प्रापत्तुस्तौ मुदाऽन्वितौ ॥ १४६ ॥

1 पक पुष्पम्, अ पुष्पम्. 2 पक पुष्पम्, अ पुष्पम्. 3 पक विष्मय अ विष्मयिष्य.

4 पक कृष्यवित्तो. 5 अ दृष्ट्वा 6 पक चतुःशिक्षा, अ चतुःशिक्षा.

8 अ महिषयाकम्.

देवचारणस्त्रेयैषान् विहायाथ मनःप्रिये । नान्येषां ज्ञातुञ्चित् पुसां मनसाऽपि समागमम् ॥१८१॥
 स्वपर्वतमिमं मद्रुद्राणां कथमागतम् । म्याप्रसिद्धेभ्यश्चादृष्टधमूरादिमयानकम् ॥ १८२ ॥^१
 चारणोक्तसमाकर्ण्य आरुद्रं स्वचेष्टितम् । महाभ्यसनसमुक्तं जगादासं समस्तकम् ॥ १८३ ॥
 अत्रान्तरे स्वसैन्येन विघापरकुमारकः । वन्दनार्थं मुने प्राप्ते मक्तिर्भरमानसः ॥ १८४ ॥
 ततो विठोक्य तं तत्र खेटः सिंहपञ्चा नरम् । यमाप विस्मितस्वान्तस्त्रोपविस्त्ररितिहृष्य ॥१८५॥^२
 आतस्स्य आरुद्रसोऽसि नितान्त आरुचेष्टितः । मत्पितुर्बन्धिन दत्तं येन रम्माप्रहान्तिके ॥१८६॥^३
 खेचरस्य वचं श्रुत्वा जगादैन सकौतुकम् । भवामि आरुद्रसोऽहं विघापरकुमारकः ॥ १८७ ॥
 अयोत्साय महाक्षेहात् तदा तौ ह्यवमि द्रुतम् । इच्छन्नर विधायात्र ददत्तु धेममादरात् ॥१८८॥
 निविश्य तौ पुनर्मूर्ध्नी तोपविस्त्ररितिहृष्यौ । तस्मिन् स्वकृपासंगसुखससक्तमानसौ ॥ १८९ ॥
 अत्रान्तरे वराहोऽपि विमानस्य सुरोत्तमः । आखण्डं च इवायातस्त प्रदेष्टं विद्वुःश्री ॥ १९० ॥^४
 तम्मध्ये आरुद्रं च त्रिपरीत्य सुमक्तितः । ननाम अणावभ्यगीर्वाणः प्रीतमानसः ॥ १९१ ॥
 पश्चान्मुनिं प्रणम्यार्थं कृताञ्जलिपुटः सुरः । सन्मुखं आरुद्रं च चोपविष्टं ससंभ्रमम् ॥ १९२ ॥
 दृष्ट्वा सुरं पुरस्तस्य तदा सिंहपञ्चा पुनः । मनसा द्रुखितो मूत्वा जगाद विदुषः सकः ॥ १९३ ॥
 उत्तमान्वयजातानां हारकुण्डलवारिणाम् । किं देवानां क्रमो मद्र जायते हीड्यो दिवि ॥ १९४ ॥
 जिनेन्द्रप्रपतं साधुं विहाय प्रथमं सुरः । प्रणामं क्रियते साधो भावकस्य ततो मुने ॥ १९५ ॥^५
 श्रुत्वा वैघापरं वाक्यं जगाद विदुषोऽपि तम् । आकर्ण्यैकचित्सेन कारणं चात्र खेचरः ॥१९६॥
 सर्वज्ञानहेतो मुक्त्वा धीतरागान् दिगम्बरान् । अस्माकं विघते नान्यो देव खेचरपुत्रवः ॥१९७॥
 अन्येषां देवसंपानां मनोवाहायकर्मणि । प्रणामं न वयं कुर्मो त्रिज्जातपरमार्थकाः ॥ १९८ ॥
 किंत्वहं भोत्रिक्रे त्रिप्र सवेदो मखवञ्जितः । संसारदुःखसंतप्तआरुद्रं समाश्रितः ॥ १९९ ॥
 जिनवाक्यामृतधारकर्मजापः सुखप्रदः । इतो मे आरुद्रत्वेन त्रियमाप्ताय साधुना ॥ २०० ॥^६
 तेन तत्कर्मजापेन ससाराणवदापिना । श्रुत्वा समाश्रिता खेदेवो जातो महर्दिकः ॥ २०१ ॥
 जिनधर्मो मया खेट प्राप्तोऽयं आरुद्रस्तः । विज्ञातो मुनिसंघोऽपि भुत जिनवरोदितम् ॥ २०२ ॥
 धर्माचार्यमिमं पृथ आरुद्रं द्विप्रदम् । वन्दित्वा चरम तेन मया साधु प्रवन्दितः ॥ २०३ ॥^७
 देवं वचनमाकर्ण्य विस्मयव्याप्तमानसः । प्रपद्ये सुर इष्टः खेचरो रूपराशितम् ॥ २०४ ॥
 अङ्गुलिमस्य वेदस्य विधिना वञ्जितः कथम् । कथं वा आरुद्रसोऽयं धर्माचार्योऽभवत्तव ॥२०५॥^८
 निरुक्तमिमं देव संदेह मेऽनुना वद । येनाह धीतसंदेशे भवामि त्वत्प्रसादतः ॥ २०६ ॥^९
 निश्चय खेचर वाक्यं गीर्वाणः प्रीतमानसः । यत्पूर्ववृत्तमाख्यान जगादास मनोरमम् ॥ २०७ ॥
 अशीतनपदे रम्ये वाराणस्यां पुरिस्फुटम् । सोमशर्माऽभवद् मष्ट सोमिष्ठः^{१०} चास्य गेहिनी ॥२०८॥
 अनयो रूपसपत्ने द्वे सुते भवतः परे । ज्येष्ठा मद्रा कनिष्ठा च सुतसा नाम विद्युता ॥ २०९ ॥
 साहोपाह्वसामुक्त्येदरादान्तपारगे । परित्राजकृतो प्राप्ते कुमार्थां चारुचेष्टितः ॥ २१० ॥^{११}
 पाण्डित्यमदसपत्ना ताम्यां सर्वेऽपि वादिनः । निरुपरा कृता शीघ्र म्दनवक्रसरोरुहा ॥२११॥
 अथ बादनिमित्तेन वापारम्या पृथुपञ्च । ततस्ते द्वे परिप्राप्ते याम्बवन्कसमीप्यताम् ॥ २१२ ॥^{१२}

1 एक कुलकम्, अ कुलधरम्, 2 अ महर्दिकः 3 एक सुमम्, अ सुकम्, 4 [सुर]
 5 एक विष्णुम्, अ विष्णुधरम्, 6 एक पुत्रकः 7 व has a correction 'तन्वित'. 8 पञ्च
 खेटः. 9 एक कुलकम् अ कुलधरम्, 10 एक विष्णुम्, अ विष्णुधरम्, 11 एक सोमिष्ठः
 12 एक बहुराजः

- ततः सुत्सया तत्र प्रतिश्रेयं कृत्वा तत्र । यो मां ज्ञेयसि वारेन तस्माद् रमणी भवे ॥ २१३ ॥
 महापटङ्गनादेन बधिरिकुर्वता नमः । धरणीमपि निश्रेयां दत्तेभं धोषया तया ॥ २१४ ॥
 ततः सा सुत्सया तेन याज्ञवल्केन ससरि । वारेन निर्भिता नून पण्डिताभ्यर्करिणा ॥ २१५ ॥
 नवयौवनसपत्ना दिम्बरुपधरी सक्र । शुभ्रपाकरिणी भार्या विद्विता तेन तत्कृपात् ॥ २१६ ॥
 १ पापारसीपुराम्याशे नानातत्कविराशिते । ऋष्याभ्रमो बभूवैः समनुमिम्बवस्वित ॥ २१७ ॥
 परस्मसुखासंगतोपनिर्मीळितेऽप्यौ । तदा तौ हस्यती तत्र तस्वतुः स्तिरमानसौ ॥ २१८ ॥
 अन्ते बहुना तत्र मुञ्जाना तत्समं सुखम् । जनीजनत् सुतं दिम्बं सुत्सया त्रयमोन्विता ॥ २१९ ॥
 जातमात्रं तद्वे वातं पिप्यत्प्रपो विहाय तम् । जगाम सुत्सया अपि निपात्रसममानसा ॥ २२० ॥
 सुत्सया वृष्टान्तमीच्छं मद्रा जनमुखादरम् । भात्रमाम तसुरेऽं वात्स्यासितमादरत् ॥ २२१ ॥
 ११ पिप्यत्प्रपो स्मितं वातं वाहं तत्कृतमोचिनम् । मद्रा बहर्षं तत्र मद्रमावा द्वियं वदा ॥ २२२ ॥
 पैप्यत्प्रवं विद्यायास्य नाम वादाय तं पुनः । संप्राप्य स्वपुरं मद्रा वर्षयन्ती स्विता खे ॥ २२३ ॥
 क्रमेण यौवनं प्राप्य सर्वत्रोक्तमनोरमम् । वेदवेदाङ्गशास्त्रज्ञः पिप्यत्प्रपो बभूव सः ॥ २२४ ॥
 सर्वत्रप्रियविप्राणां परमालेख भूद्वे । पूबनीयः कल्पधरो बन्दनीयस्तरुं सकः ॥ २२५ ॥
 बभैकविवसे मद्रां पिप्यत्प्रवाः प्रपृच्छति । भव्य माता पिता कासौ वर्तते मेऽनुना व ॥ २२६ ॥
 १२ निशम्य तद्वचो मद्रा श्रवीति स्म तमादरात् । पाञ्चवल्कः पिता यत्र सुत्सया जननी तव ॥ २२७ ॥
 जातमात्रस्तया पुत्र पिप्यत्प्रपो निवापितः । तस्मान्मया समानीतस्त्वं वृद्धिं प्रापितः पुनः ॥ २२८ ॥
 मद्रावचनमाकर्ष्यं मातृपितृसमुद्भवात् । पिप्यत्प्रपो स्मं प्राप्य वात्सर्षीं पितरं ययौ ॥ २२९ ॥
 पाञ्चवल्कः पितृजनेन उवाची बुधसंसदि । वारेन साधुवारेन पिप्यत्प्रवेन निर्भितः ॥ २३० ॥
 कृतैकस्य समं प्रीतिर्बाह्वल्केन यत्रया । पिप्यत्प्रः तस्याऽप्याम्नां पित्रे वैरं न मुञ्चति ॥ २३१ ॥
 १३ कियत्सपि मते कथे तद्वधार्थं स्याऽन्वितः । पितृमेवं मत्वं चक्रे मातृमेवं च तस्वतु ॥ २३२ ॥
 प्यावेन तन्मते इत्या पितरं याज्ञवल्कत्म् । मातरं सुत्सयां चापि पिप्यत्प्रः सुखं स्विता ॥ २३३ ॥
 द्विभ्योऽहं पिप्यत्प्रस्य वात्सिनाम खेचरः । पुञ्जितः सर्वत्रोक्तैश्च बन्धितश्च सुमण्डितः ॥ २३४ ॥
 पञ्चवेदवेदाङ्गसमस्तसमये बुधः । कल्पविज्ञानसंपन्नः संजातः परशोदकः ॥ २३५ ॥
 ततो वेषप्रिय सार्ष्टिं सिंहकृतेन शुभाकरः । महाजुमावतोपेतो सर्वत्रोक्तमनोरम ॥ २३६ ॥
 १४ जानतोऽपि वृषं सार्वं मन्वसाम्पस्य मे पुनः । इयं बुद्धिः समुद्रजा खेट कर्मानुपायकः ॥ २३७ ॥
 बुधुपादविहोत्रं हि सार्वकामो नरोत्तमः । वेदवाक्यमिदं वृद्धं कर्तुंत्वपरिबन्धितम् ॥ २३८ ॥
 निर्मलं वासिताशेषं बृहस्पतिरिव स्थितौ । समस्तप्रतश्चापासुपरीष्य प्यवस्थितम् ॥ २३९ ॥
 इदं मुत्तवा न जान्यं हि विद्यते मुक्तेऽङ्किते । फलफलविसंवादि मन्मथानो ततोऽभरम् ॥ २४० ॥
 नूनमात्रसयः पूर्णं सर्वबन्धुहितं कृतः । अस्माभिर्लोकविरुपातैर्बन्धिस्यप्यकरिभिः ॥ २४१ ॥
 १५ बधिहोत्रं विद्यायाश्च कम्पासं च स मां प्रति । कृतः क्षरापिता ब्रह्मा मया यत्स्याऽनुभवेरिता ॥ २४२ ॥
 नावापनुत्तमं कृत्वा मन्मथिप्रमथयः । ततोऽहं खेट संप्राप्तो नरकं धोरवेदनम् ॥ २४३ ॥
 यत्र ज्ञानाधिषां पीडां अनुभूय कर्बन । ततो निर्मल संजातस्तेऽङ्गोऽनुभवंकर्मभिः ॥ २४४ ॥
 ततो बुधत्वमासाद्य सद्योऽङ्गबान्धितः । विप्राणां वायपोभ्योऽहं संजातः खेचरेचर ॥ २४५ ॥
 ततोऽहं पुष्पकवर्मीरसुपितः सोमशर्मया । नीतो मन्मथिर्दि खेटं नानावीरत्वात्कृतम् ॥ २४६ ॥

श्रे निमुच्यमानेन मया वेपनकारिणा । सोमशर्मा जनाप्यष्टमिद प्रोक्त स्ववाचया ॥ २४७ ॥

नाहं स्वर्गफलेपमोगतृषितो नाम्पर्यितस्त्व मया
 संतुष्टस्तृषमक्षणेन सतत साधो न मुक्तं तव ।
 स्वर्गं गन्तुमभीप्सिता यदि भवेद् बेदे च तस्या भुक्तिः
 भूषे किं न क्तोपि मातृषितृषिदारान् सुदान् पान्थवान् ॥ २४८ ॥
 यूयादानीत्तमेक सरसकिसलयप्रासमात्रोपमोन्मं
 भुग्धं भूषेन पदं मयचठितरश्च कम्पमान वराकम् ।
 मे मेति ध्याहरन्त 'पञ्चमितिवसंनिभतां याञ्चिकानां'
 मन्ये धञ्जातिरेक न दठति हृदयं तच्छृणारैव तेपास् ॥ २४९ ॥

निश्चम्य सहचो विप्रो विस्मयम्यासमानस । ऋषः पठति वेदोच्छ्रं क्षममुदिश्य मक्तिव ॥२५०॥^१
 सम मात्रा समं प्राभा सम पित्रा समं सुतै । समं पन्मुसमूहेन त्व नाकं याससि स्कुम् ॥२५१॥
 आप्यायतां मनस्वेऽसं वक्रमाप्यायतां तव । स्पर्शमाप्यायतां तेऽत्र जिह्वामाप्यायतां त्व ॥२५२॥
 चक्षुषाप्यायतां तेऽत्र श्रोत्रमाप्यायतां तव । पथे क्रोडं स्थितं साधु मृते चाप्यायतां पशो ॥२५३॥
 एता ऋषः समुद्रुष्य हतोऽह सोमशर्मणा । अह म्योऽसि संजातरुक्तेऽकः खेटनायक ॥२५४॥
 एवं म्योऽसि संजातस्त्वतो वारचतुष्टयम् । निहतोऽनेन विप्रेण मखे माहनपुषिते ॥ २५५ ॥^२
 मूयः सप्तमवेत्तर्या विषये ट्ठुषामिषे । बातोऽहं छेत्तकः खेट स्वकर्मवशशोदित ॥ २५६ ॥
 म्योऽहं रुद्ररूपेन चाख्यतनिमित्तकम् । मारणार्थं समानीतो ह्रीपान्तरगम प्रति ॥ २५७ ॥
 सर्वबीवदयाशुद्धो भावितोऽयं मयाऽस्त्रिः । जिनवर्मं सप्तम्यत्तवभास्त्रचेन भाषित ॥ २५८ ॥
 रुद्रदत्तान्धुतिं प्राप्य तेन धर्मेष खेचरा । जातो महर्दिक्रे देवो कृत्ये सौषमनामनि ॥ २५९ ॥
 ततोऽजपि समासाय चारुदत्तान्तिक क्षुपात् । विषाषर समायात स्वगुरुं वन्दितु विष्टम् ॥२६०॥^३
 वषितस हि वेदेन करणेनामुना मम । धर्माचार्यो महाख्यातभास्त्ररुद्रं मुह्यतयम् ॥ २६१ ॥
 प्रथमं तेन वन्दित्वा धर्माचार्यमिमं पुन । नमस्करं कृतोऽस्माभिर्मुनेरस मुखेपरं ॥ २६२ ॥^४
 देववाक्यं समाकर्ण्य तोषकृष्टकिन्वाहकः । जभाषेति सुरं खेटः सर्वविषाषराषिप ॥ २६३ ॥
 न केवत्तमसौ धातो धर्मानार्थस्त्वव प्रभो । चारुदत्तोऽमुना दत्तं जीवित मतिनुस्त्रया ॥ २६४ ॥
 जत्रान्तरे सुरा प्राह चारुदत्तं मुदाऽन्वित । भवन्तं पूजयित्वेभ्य प्रापयामि निर्बं पुरम् ॥२६५॥^५
 यीर्षोपवचनं मुला महप्रेमविभायकम् । चारुदत्तो जभाषेमं विनयात् पुरतः स्थितम् ॥ २६६ ॥
 भासां धावदयं अद्र वरो हि भवदन्तिके । यदेमं याचयिष्ये त्वां तदा देवो मम स्वया ॥२६७॥
 निश्चम्य तद्वचं साधुं चारुदत्तं च मक्तिव । अनुक्रमेण वन्दित्वा ययौ देवो निजाठयम् ॥२६८॥
 खेचरभास्त्ररुद्रेण सह नत्वा यतीश्वरम् । विषाषरपुरं प्राप पताकवठिराजितम् ॥ २६९ ॥
 किमत्यपि गते काठे तसुरे सुखतोऽनयो । अन्योन्यप्रेमसंसक्तस्विरमानसयोस्तयो ॥ २७० ॥^६
 सुखदं समाहूय सम म धर्बसेनया । माता गन्धर्वसेनायाभास्त्ररुद्रं जयाविदम् ॥ २७१ ॥
 मसतिश्वरं साधुं प्रष्टवान् ज्ञानसगतम् । पतिर्गन्धर्वसेनाया मविष्यति मुनीन्द्र कः ॥ २७२ ॥
 मुला तदीपसहायक्यं चतुर्धानसमन्वित । चारुदत्तोऽपि जगावेतं गिराऽऽतमुषा स्फुटम् ॥२७३॥

१ [चण्डिकाविषयं] २ परक चारुदत्तं ३ परक मुखेपरं ४ परक प्रथमं ज प्रथमप्रेम,
 ५ परक मुखम्, ज प्रथमम्, ६ [वरं] ७ परक मुखम्, ज मुखम्.

- अर्धचक्रिमिता दिव्यो यो भविष्यति धीरधीः । महाप्रतापसंपन्नो यादवाम्बरबन्धुना ॥ २०४ ॥
 सुतां गान्धर्वसेनास्थां चारुदत्तपृष्टसिताम् । चारुदत्तपृष्टसितां मयुरेण विवेप्यते ॥ २०५ ॥
 चारुदत्तमिदं वाक्यं मया ते निनिबदितम् । यत्तुभ्यं रोचते पुत्र त्वेष कुरु सांप्रतम् ॥ २०६ ॥
 भुक्त्वा खञ्जननीवाक्यं सुतः सिंहायशोऽभिष ॥ महाविषाधरापीशो बभूव प्रीतिमानसः ॥ २०७ ॥
 कनकनकसंकीर्णं रत्निकृष्टिचित्रोत्करम् । धारानिकरसत्कान्तिसुखादानविराजितम् ॥ २०८ ॥
 चन्द्रकान्तविनिर्माणं पद्मपत्रविशोभितम् । बुद्धुदादसंशंसं वैभ्रयन्तीविचित्रितम् ॥ २०९ ॥
 एवंविधमहामानं विमानं हंससमुत्तम् । विषाधरेस्मान्नीत तदा सिंहायशोऽन्तिके ॥ २१० ॥
 पद्मपर्णानि रत्नानि बहुमूल्यानि काञ्चनम् । मुक्तप्रवातकल्प्याणि चित्रनेत्रादिचेतकम् ॥ २११ ॥
 एकीकृत्य तत्रा सर्वसारवस्तुसमुच्चयम् । देवान्यां इत्तनिषिषि पुरितं स्मरपादव ॥ २१२ ॥
 चारुदत्तं समाप्तोप्य समं गान्धर्वसेनया । तस्मिन्ने महामाने सानुवागं समङ्गम् ॥ २१३ ॥
 शङ्कर्यनिनारेण बधिरीकृतद्विगुहम् । बन्दिशृन्दारकौपिन कञ्जदविषायिना ॥ २१४ ॥
 चातुरङ्गेन सैन्येन तदा चम्पापुरीमसौ । प्रापयामास युगपद् विषाधरकृतोत्सवम् ॥ २१५ ॥
 अग्नीबनिषिके स्नाप्य चारुदत्तं स्वमन्दिरे । गान्धर्वसेनया सार्धं तौर्यमङ्गलनिखने ॥ २१६ ॥
 तत्रत्वमूपौरारिसमस्तञ्जनसाक्षिकम् । सिंहासनस्थितं तत्र पूजयामास खेचरः ॥ २१७ ॥
 नन बहु प्रदावोवैभारुदत्तस्य सादरम् । स्वस्ते गान्धर्वसेनायै तथा मानसवाञ्छितम् ॥ २१८ ॥
 कृत्वा संमापयं स्निग्धं प्रथम्य च कुतोषितम् । नक्षिपूर्वं समापृच्छप प्राप्यानुज्ञामवैतयो ॥ २१९ ॥
 विमानं दिव्यमारुह्य समं खेचरसेनया । तदा सिंहायशा खेटः खं पयौ निबधत्ते ॥ २२० ॥
 चारुदत्तं समात्तेष्य विषाधरस्तुपुञ्जितम् । सूपात्रविजनः सर्वस्तुतोप बहुविस्मयः ॥ २२१ ॥
 चारुदत्तविधुस्तत्र कुर्वन् बन्धुकुलप्रताम् । मुदं परं सुखं तस्मै दुनासीरी यथा विधि ॥ २२२ ॥
 नपाज्ञातमरेणामा कुर्वन् मुदं पयत् खात् । श्वामानिमुक्त्या पर्वतम्प्या सरसि पारित ॥ २२३ ॥

— अग्रे श्रेयो स्थितमस्ति —

- दिव्यत्वेन प्रधानोऽस्य सुग्रीवाकृतस्य मन्दिरे । दिनानि कानिचित्ससौ बभूवो मुदाऽन्वित ॥ २२४ ॥
 बन्धुभारुदत्तस्य महाविभवशक्तिः । जयाम मन्दिरे तुङ्गं बभूवैव खठीतया ॥ २२५ ॥
 सुपोपवीचया तत्र कुर्वन् गान्धर्वमुत्सवम् । तिला गान्धर्वसेनां च बभूवोऽन्वितवते ॥ २२६ ॥
 चारुदत्तस्यतः कन्यां बभूवोऽयं धीमते । इदौ गान्धर्वसेनास्थां चारुदत्तेश्वरपात् ॥ २२७ ॥
 ततो विषादकृते च गोत्रं कुत्तमजानता । विप्रेण बभूवोऽयं शूद्रं संहिकारिणा ॥ २२८ ॥
 मया यो कस्य वर्षस्य ह्येतस्यो विधिना सिन्धी । अत्सुदीर्घं सेतुस्य परयति स्म दिनान्तम् ॥ २२९ ॥
 बामुप्यन्विनं नला कृत्वा सामाधिकं ततः । प्रातरापृच्छेकं च त्रिप पूजार्थमागतम् ॥ ३० ॥
 केयं पुरी कुतो भीष्मां हस्यते सक्रतो जन । यथाक्यतोऽसिद्धं ज्ञात्वा प्रबन्धं कन्यकम्पया ॥ ३० ॥
 चम्पान्तं प्राविशत् सद्य उपाप्यायस्य वेदमनि । बभिसाद्य निवेद्यैव गान्धर्व्यां दिनकारणम् ॥ ३१ ॥
 भीष्मावहादयच्छिष्यां सत्यनंस्तदनुज्ञया ॥ देशोऽज्जोऽयं पुरी चम्पा क्वातैया क्षितिपण्डते ॥ ३२ ॥

1 एक वरुदत्तम् अ वरुदत्तविरम्, 2 अ 'विधीर्ष'. 3 एक पुण्यम्, अ पुण्यविरम्, 4 एक पुण्यम्, अ पुण्यविरम्, 5 एक पुण्यम् अ पुण्यविरम्, 6 एक विषयम् अ विषयविरम्, 7 [३०].
 8 All the three Mss. add this phrase. Some portion is irregularly misplaced here. After No. 293 the lines may be better arranged thus: 299b-300a, & 300b-301a, 303b-304a 304b-305a, 305b-306a & 306b-307a, 301b-302a, 302b-303a. The remaining lines are adjusted. 9 [वीच] 10 [कृतं उपपन्नम्]

वेसि मद्र न किं नूनं पातितोऽसि' नभस्तथात् । विप्र यद्भक्तुमारीम्यां रूपतोमान्द्रतो रिति ॥३०४॥
 परसर च कच्छो द्विषोऽस्मि सरसि द्रुतम् । हसन प्राहाय विप्रोऽस्यां चारुदत्तो महापन ॥३०५॥
 अस्ति भ्रेष्ठी एहे तस्य कन्या गन्धर्वसेनश्च । वीणावाद्यविदग्धस्य धरस्य कृतसगरा ॥ ३०६ ॥
 तदर्थं मिच्छितो लोकः कृताम्यास कुरुहठी । सांप्रतं वद येनाशु विवाहं क्रियते तव ॥ ३०७ ॥
 ब्राह्मणोक्त समाकर्ण्य वसुदेवो नराधिप । सुश्रकम्ठं बगादेम मन्दरसिरमानसं ॥ ३०८ ॥
 येनेच्छसि विधानेन ब्राह्मणत्व महामते । तेनैव विधिना नूनमभिहोत्रं द्रुतं कुरु ॥ ३०९ ॥
 वसुदेवोदितेनाठं विज्ञायास्य कुलद्रिकम् । अग्निहोत्र अकाराय तदा जठविधानतः ॥ ३१० ॥
 एवं कृत्वोऽमुना तत्र तूर्यमङ्गलनिखनैः । कन्यां गान्धर्वसेनास्यासुवाहाय नराधिपः ॥ ३११ ॥
 विधाय प्रजन साधु' समं गान्धर्वसेनया । वसुदेव प्रसुखानो योगाक्षिप्रति शोमनम् ॥ ३१२ ॥
 अत्रान्तरे सुवृक्षान्तं चारुदत्तोऽस्वितं परम् । तया गान्धर्वसेनाया जगादास्य महीपते ॥ ३१३ ॥
 चारुदत्तोदितेनात्र ज्ञात्वा खेचरकन्यकाम् । भूयो गान्धर्वसेनां स तस्यौ मुदितमानसं ॥ ३१४ ॥
 चारुदत्तश्चिरं सुसुखा भोगान् भोगीन्द्रसंनिमान् । दीप्त्वाभादाय वैनेन्द्रीं बगाम त्रिदशात्म्यम् ॥३१५॥
 ॥ इति श्रीचारुदत्तकथानकमिदम् ॥ ९३ ॥

९४ शकटमुनिकथानकम् ।

निपये वत्सकवत्सां कौशाम्बी नगरी परा । अस्यां दन्तपरित्यक्तः शकट्यास्योऽभवन् मुनि ॥१॥
 मिश्रार्थं स मुनिर्विष्टवर्षामार्गोप तस्युरे । अनुक्रमविधानेन एहंपत्न्या परिभ्रमन् ॥ २ ॥
 एषा शून्यकृतीकोष्ठं मार्गस्त्रिष्वशरितकः । प्रविश्य तद्द्वारं साधुरूपविष्टः स कोष्ठके ॥ ३ ॥
 उपविष्टं परिभ्रान्तं मुनिं स्वएहकोष्ठके । अन्यत्रैस्म समायाता परप्रेषणकारिणी ॥ ४ ॥
 दन्तहीना सर्वं वृद्धा जयनीनाम पित्रती । अतर्पयत् कदम्बेन शकट्यास्यमिमं तदा ॥ ५ ॥
 विधाय योजनं साधुरूपविष्टः स कोष्ठके । पूर्वोक्तवृद्धया वृष्टस्वदन्तस्वितया तया ॥ ६ ॥
 भयवन् केन कायेष प्रतिपन्नोऽसि शोमन' । दुर्धरातीक्ष्णीं चर्यां साधो वद ममाधुना ॥ ७ ॥
 श्रुत्वा तद्भजनं योगी बभाषेतां पुरस्विताम् । मरीक्षाकारणं मन्त्रे शृणु स्वं सुसमाहिता ॥ ८ ॥
 अस्मामेव च कौशाम्यां सोमशर्मा द्विजोऽभवत् । वेदवेदाङ्गसमुक्तः क्षत्र्यपी तद्विधा परा ॥ ९ ॥
 तस्मैत सागरास्योऽहं चतुर्भेदकृतमम । नानाशास्त्रकृताम्यासो मनीषी गणवहम ॥ १० ॥
 मन्मामसुतया सार्धं साधि वीवाहमङ्गठे' । क्रियमाणेऽपि सद्योऽकैः समता न मया सन्न ॥ ११ ॥
 मादनस्य मुताऽप्यैव रोहिणी नाम विभ्रुता । मम वृत्तं तया सार्धं पाप्मिप्रह्वमङ्गठम् ॥ १२ ॥
 क्रियत्यपि गते क्कठे मत्कम्बन्ता सा सृतिं गता । ततो बैरग्यमासाद्य दीक्षितोऽहं मनस्विनि ॥ १३ ॥
 प्राप बृहद्भूतिं नूनं निगदन्ति मनीषिणः । शाळगोपुरसंपन्नं नगरं पौरसंक्रुतम् ॥ १४ ॥
 नद्यत्रिवेष्टितं खेटं वृत्तं कर्णमद्रिषा । श्रुते' परममिहकीर्णं ग्रामार्थां च मटम्यकम् ॥ १५ ॥
 पत्तनं रत्नसमृति' सिंघुबेलासमावृतम् । द्रोणालुखममिसल्यं सच्चिपयं भगोपति ॥ १६ ॥

1 अ एतेनेके 2 एक कुम्भम्, अ कुम्भमिरम्, 3 अ इर इगम्, 4 एक कुम्भम्, अ कुम्भमिरम्,
 5 अ शिखे वरम्, 6 एक परेष्वव' 7 एक कुम्भम्, अ कुम्भमिरम्, 8 एक शोकः, 9 एक
 कुम्भम्, अ कुम्भमिरम्, 10 एक मिवर' 11 [इ']

तथा चोक्तम्—

श्रायो बृत्वा वृत् साधयसुरुचतुर्गोपुरोद्भासिञ्जलं,
खेटं नद्यद्विभेजं परिश्रुतमपित कर्षटं पर्वतेन ।
मुक्तं श्राभैर्मटम्बं बलिद्वयस्रजैः पत्तनं रत्नयोनि-
द्रोणाख्यं सिन्दुकेत्यव्यवयित्ममितो बाहनं चाद्रिकूटम् ॥ १७ ॥

- १। साधुमेकसमाधीर्षक्रीडाम्याकम्पुनं भवत् । अमुना विहरन् शारं त्वकुटीकोष्ठकं क्रमात् ॥ १८ ॥
२। क्वमित्वा स्वश्रुवान्तं स मुनिनिज्यावसूम् । बीकनेनात्र केन त्व वृद्धे विष्टसि मे वद ॥ १९ ॥
३। निष्ठम्य तद्वचो वृत्वा अगादैर्न पुरःस्थितम् । अस्मिन्नेव पुरे साधो सोमशर्मा द्विजोऽयवत् ॥ २० ॥
४। सोमित्य ग्राह्यापी तस्य तस्युत्पाद्दं कुञ्जोद्भवा । अवनीनामविस्वावा रूपयोवनमर्षिता ॥ २१ ॥
५। ततोऽहं विचिन्वा ह्यथा सक्रयय द्विजन्यने । पितृभ्यां खेदमुत्थाम्या कन्दोद्भवत्प्रेषना ॥ २२ ॥
६। भावयो श्रीश्वेतोरत्र खेदसंभन्धचेतसो । मुने महत्तया स्वातो गतः कस्मेन पञ्चताम् ॥ २३ ॥
७। समस्तबन्धुस्त्रेकोऽपि सुसुगोचरतां गतः । वृत्तिकर्म प्रकुर्वन्ती तिष्ठाम्यत्र प्रकोष्ठके ॥ २४ ॥
८। कथितं पूर्वसंभन्धं सक्रियो मुनिपुत्रवत् । मया ते पृष्टया सर्वो नापरं वेधि किञ्चन ॥ २५ ॥
९। भाकर्म्यं तद्वचः साधुः स्वमनजीतिक्रमवत् । अयात् विद्वच्छान्तस्तां बुद्ध्याममताः स्वियाम् ॥ २६ ॥
१०। जानासि त्वं किं न मुग्धे पठितं बल्लया समसु । एकस्तां केससात्म्यां मया प्रेमातुरामताः ॥ २७ ॥
११। निष्ठम्य तद्वचस्तत्र अवनी बहसीच्छम् । सर्वं सगराम्यहं साधो पूर्वमाचरितं स्मृतम् ॥ २८ ॥
१२। अम्योन्प्रेमरामेप तत्तं वृत्वावपि हृतम् । संसर्गदोषतो वातो तस्मै पाटलिपुत्रकम् ॥ २९ ॥
१३। तत्र यज्ञानदीवीरं बहन्ती अयनी तदा । शारिकर्म कुर्वाणा संतप्ते पर्येस्मनि ॥ ३० ॥
१४। कथात् कथयानि पात्राय तदा वै विधियोगतः । विषाय विक्रमं तेषां रूपकैरेन सपुरे ॥ ३१ ॥
१५। रतिकर्म तथा शार्यं कुर्वन् इन्तविहीनया । सकृप्ये इन्तहीनो हि तिष्ठति प्रीतमानसः ॥ ३२ ॥
॥ इति श्रीजयमीसंसर्गमग्नशाकटमुनिकथानकमिवम् ॥ ९४ ॥

९५ कूपकारमुनिकथानकम् ।

- अथास्ति पाटलीपुत्रे नगरे मेरिकावत्ये । अशोक्ये नाम स्याद्ये अशोक्य तस्य क्वमिनी ॥ १ ॥
२। वनयोर्दन्द्नेनो धीरः कूपकारः प्रतापवान् । अस्मान्प्रयेन उवाचो न गच्छन्ति पदात्पदम् ॥ २ ॥
३। अन्यथा वरपर्मस्थो महेन्द्रो महताऽन्वितः । संपेन विहराष्ट तस्युरोपान्तमाहरात् ॥ ३ ॥
४। सुलोपानवनं साधु वरवर्म समागतम् । कूपकारः सर्वं पौरैस्सहन्तं प्राप विस्मितः ॥ ४ ॥
५। कूपकारो वृषं श्रुत्वा कृतोऽपि बिनयेऽस्मितम् । ह्यौ वैगम्भी दीक्षां वैराम्याहितमानसः ॥ ५ ॥
६। अन्यथा अकम्प्ये हि सशस्तीरमनारतम् । कूपकारं प्रपश्यन्तं हृदयं स गच्छाधिपः ॥ ६ ॥
७। तदवसं समात्मेक्य वरपर्मो मयेभरः । अयाप तद्विद्यासंगे नितान्तोपतमानसः ॥ ७ ॥
८। त्वं मद्र याससि क्षिप्रं विनासमवत्कृते । श्रुत्वा मौनीश्वरं वाक्य अयात् स मुनिर्गुह्यम् ॥ ८ ॥
९। यदि उमाकृते पूत नाशं यासाम्यहं हृतम् । ततः बीवयिते देहे क्योमि निविधं तपः ॥ ९ ॥

१ [धाम्], २ [विहराष्ट], ३ पदं हृदयम् अ वृत्तधीरय, ४ अ सुविपुत्रक, ५ पदं
कूपकारय, ६ पदं अ वृत्तधीरय, ७ पदं विधियं ८ पदं कुम्प्यं अ कुम्प्यधीरय,

एवमुक्त्वा विनिश्चय तदा गुह्यमीपत । आरूढः कृष्णकरोऽयमग्रमन्दिरपथतम् ॥ १० ॥
 मनातपः प्रकुवापो दशं कर्मविनाशने । कृष्णकासुनिस्तस्यौ केन्द्रास्त्रेषु मूढनि ॥ ११ ॥
 तद्वत्सं समात्रेभ्य मूषां प्रत्यन्तवासिना । ग्रहीतुं पाटलीपुत्र सवतस्तेऽजतसिरे ॥ १२ ॥
 एव स्थितवतां तत्र राज्ञां प्रत्यन्तवासिनाम् । पौरलोकः समस्तोऽपि तदानीं द्योममागत ॥ १३ ॥
 अथाशोक्रे महाराजो हु-स्रपीडितमानस । सम्भान् जगाद विप्रस्तान् मस्तकन्यस्तपाषिकान् ॥ १४ ॥
 कृष्णकरकुम्भारेण विना सम्या ममेष्टी । अवस्था वर्तते कष्ट मन-संदेहकारिणी ॥ १५ ॥
 अशोकवचनं श्रुत्वा महाराजोऽसमन्वितम् । जगौ वीरवती मूष गणिका रूपराजिता ॥ १६ ॥
 दीनं त्रवीषि किं राजन् वैरिज मयसुस्तुज । कृष्णकारकुमारं तमानयामि त्वदन्तिकम् ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा सहान्यामि पण्यस्त्रीमिर्नृपान्तितः । आरुह्य सध्र श्रीप्रमग्रमन्दिरपर्वतम् ॥ १८ ॥
 अर्चिकारूपमादाय मायावेषसमन्वितम् । गणिकैक्य स्थिताऽधोऽस्य पथतस्य सुरुषिणी ॥ १९ ॥
 शेषा पर्वतमारुह्य कृष्णकरस्य योगिन । चकुर्ममस्कृतिं प्राह मुनिं धीरवती तदा ॥ २० ॥
 ब्रह्मकैकार्यिक्रञ्ज्याता भवन्तं वन्दितु विमो । अभिरोद्धं नगं नाठं तिष्ठत्यस्य गिरिष ॥ २१ ॥
 दयामस्ता विषायार्यं तथा वात्सल्यकरणात् । गमनं कुरु येन त्वां वन्दित्वाऽस्त्रे मठश्रुता ॥ २२ ॥
 निशम्य तद्वचः साधुः पर्वतादपतीर्य च । जगाम तत्समीपत्वं धर्मत्रासत्ययोगत ॥ २३ ॥
 तथा तथा कृतं सोऽर्जं निजपुत्र्या विदग्धया । यथा चारित्रतो प्रष्टे मदनानुरमानस ॥ २४ ॥
 कृष्णकरं पुरं कृत्वा मुक्तचारित्रमादरात् । धीरमत्यादयं सर्वां यमुं पाटलिपुत्रकम् ॥ २५ ॥
 शृणुऽशोकमहीपाठः कृष्णकारं मुतं पुरं । सधो वसुध तत्रत्यस्त्रोपपुरितमानस ॥ २६ ॥
 पुत्र स्वया विना रुद्धं नगरं बहुमिं स्रुतैः । शत्रुमिं शस्त्रसंपातपोतिताकाशमृतैः ॥ २७ ॥
 निशम्य ज्ञानकं धाक्यं समयं मीमिक्षिग्रहम् । जगाद पितर सोऽपि किमेभिः क्रियते मम ॥ २८ ॥
 एवमुक्त्वा प्रणम्यास्य जनकस्य पदद्वयम् । कृष्णकारो जगामाशुं तदा स्विषुवत् प्रति ॥ २९ ॥
 कांभिस्त्रहप्रहारेण कांभिन्मुद्गरचूर्णनै । कांभिद्वाणविधातेन चक्रारारीनसौ सृतान् ॥ ३० ॥
 परचक्रमयं सर्वे तद्भयाकुलमानसा । अन्ये पलायनं चक्रुः कृष्णकारशरहता ॥ ३१ ॥
 आत्मात्मविषयं सर्वे भववेषितविग्रहा । स्वपराजयदुःस्वार्ता यमुन्येऽरिराशय ॥ ३२ ॥
 वेपु सर्वेषु नेष्टेषु परं पाटलिपुत्रकम् । तदा धनूष विधम्य कृष्णकरसमाभ्रवात् ॥ ३३ ॥
 ॥ इति श्रीवीरवतीगणिकाससर्ग-भद्रकृष्णकारमुनिकथानकमिदम् ॥ ९७ ॥

९६ पाराशरकथानकम् ।

कुरुप्राह्वलेऽस्त्रि इक्षिनागपुरं परम् । नरेन्द्र संवरस्तत्र क्षमशासत्रिशारद ॥ १ ॥
 जयन्त्यास्यपुरं श्रीमान् विभसेनो नरापिप । बभूव तन्महादेवी विषसेना मनोरमा ॥ २ ॥
 अनया रूपसपत्न्या तपोभी नाम विभ्रुता । अनयाऽजम्यया दत्ता वनन्या सवराय सा ॥ ३ ॥
 ऋतुकृते ययाऽस्माकं सुतायां सवर प्रभो । स्वयाऽन्यत्र न गन्तव्यं कदाचिदपि निमित्तम् ॥ ४ ॥
 अथवा वैवयोगेन चान्यत्र गमनं भवेत् । तथाऽपि शीघ्रमेवात्र स्वयाऽऽजान्तप्यमादरात् ॥ ५ ॥

1 परं त्रिभुम् अ त्रिभुमैरम् " [केरालाचरन्तुनि] 3 परं पुण्यम्, अ पुण्यमैरम्,
 4 परं त्रिभुम्, अ त्रिभुमैरम्. 5 परं चतुष्टयम् अ चतुष्टयमैरम्, 6 परं चक्रुः, 7 अ
 चक्रुः.

- प्रतिपद्य चषष्ठस्यास्त्रास्तुता सवरोज सा । परिपीता महामुष्मा^१ भयमङ्गलनिखनै^२ ॥ ६ ॥
 ऋतुकामिमं तस्या^३ संवरः प्रीतमानस^४ । अनन्वमतिकस्तत्र यत्नवान् संप्रतीक्षते ॥ ७ ॥
 एव हि तिष्ठतस्तस्य क्लेशे याति महात्मनः । आसृष्टसुमामभ्ये यमूहायं समागम ॥ ८ ॥
 ब्रह्मविष्वादिदेवानां त्रयश्चिन्तय^५ क्रोडय^६ । अर्षाटक्रोडयो नाके मृतानामपि सत्वर ॥ ९ ॥
 १० एकदश तथा स्यात् मासन्तो द्वादशसि च । त्रिविधे मित्रिताः क्षिप्रं सप्रीसा^७ ब्राह्मणाद्व^८ ॥ १० ॥
 आत्ममार्यामिदं प्राह संवरोऽपि तपोधियाम् । ऋतुकामो न यावत्ते तावदेमि त्वदन्तिकम् ॥ ११ ॥
 एवं निगद्य तां क्वन्तां विनयानतविग्रहाम् । सवरं प्रीतचेतस्कस्तन्मुक्तश्चिदिव ययौ ॥ १२ ॥
 अथ पुष्पवती जाता प्रथमं तस्त्रिया सती । तपोवीस्तत्र सुज्ञाता निबकान्त प्रतीक्षते ॥ १३ ॥
 स्थितवत्या तथा पैव यदा नागच्छति प्रियं । तदा संप्रेषितो दूतो भवान्ते ह्यिन्द्रससदि ॥ १४ ॥
 १५ तत्ररस्त्यति प्राह पुरन्दरसमास्थितम् । इदं त्रवीति ते क्वन्त्या वचन शृणु सांप्रतम् ॥ १५ ॥
 यदि पूर्वां कृताञ्जला मानसे तव तिष्ठति । ततो मदन्त्मागच्छ स्वात् तिमामि सांप्रतम् ॥ १६ ॥
 मार्यावृत्तवचं श्रुत्वा सवरोऽपि अगाविदम् । हस्तिनामपुरं गत्वा चर मद्गृहमां वद ॥ १७ ॥
 अत्रास्ते प्रिये क्रोप मा करिष्यसि वल्लभे । मनोपरि समुत्पन्न देवकर्मभिदं महत् ॥ १८ ॥
 अद्विस्वार्थं गतः शुकः क्वमविद्वत्मानस^९ । तद्व्याहितचेतस्कः परदारनिषेधया ॥ १९ ॥
 २० गौतमेन च संवत् क्षापं शकस्य दुःसह^{१०} । भीमं भयसहसं हि स्थाच्छरीरे तव हुतम् ॥ २० ॥
 दशे शोषेऽमुना दूत जाते मगसहस्रके । स्वर्गात् पक्षयनं चक्रे मित्रश्चः स पुरन्दर ॥ २१ ॥
 तद्व्येषयत् सर्वं गीर्वाणाः समनुप्यक्च^{११} । वसवोऽपि च संभूय यमुनिन्द्रं प्रति स्तुतम् ॥ २२ ॥
 कर्मोपानेन मे क्वन्ते नूनमागमनं न च । एवं दूतं स सदित्य प्रविषाम्य प्रियान्तिकम् ॥ २३ ॥
 यथादिष्टं धनेनास्त्रास्त्रतेन सविस्तरम् । तदन्तं प्राप्य वेयेन तथा सर्वं निवेदितम् ॥ २४ ॥
 २५ प्रियवार्तां परिश्राप्य स दूतेन निवेदितम् । शुककण्ठे समासक्य ठेसं सा विससर्वं तम् ॥ २५ ॥
 शुकः क्लेषेण संप्राप्य तद्वचान्तिकमादरात् । पूर्वं मुञ्चेन ठेसार्थं अगाविति तद्व्रतम् ॥ २६ ॥
 ऋतुकामं परिप्राप्य तावदत्रैव च प्रभो । तिष्ठामि मनसोत्कथ्य भवद्दीन्यायिकङ्कया ॥ २७ ॥
 संपद्यते न ते नाय यथायमनकारणम् । सावीज प्रापय क्षिप्रं निःसंदेह मदन्तिकम् ॥ २८ ॥
 एवं निगद्य तद्वार्तां ठेसान्तर्यतसंभवम् । श्रीरो मुषोच तत्तेसं तस्युरः प्रीतमानस^{१२} ॥ २९ ॥
 ३० तत्तेसार्थं विदित्वाऽऽश्रु शुकपूर्वनिवेदितम् । तदानीं सवरो द्भ्यौ क्षणमेक विमि स्थित ॥ ३० ॥
 संवरः पुटिकसं तु शुकं कृत्वा शुकस्य च । शार्चकृत्य गते शीघ्रं साभिधानपुरस्सरम् ॥ ३१ ॥
 महादेवी समीपे च खेहनिर्भरमानस^{१३} । शुकं प्रवेशयामास हस्तिनामपुरं प्रति ॥ ३२ ॥
 ततः शुकं स्वमुत्पत्य यातं हस्तिपुरान्तिके । गङ्गाबन्धेपरि स्थेनो अग्रहैमं स तद्व्यमात् ॥ ३३ ॥
 ततः सा शुकसपुत्रा पुत्रिकं शुककण्ठत^{१४} । मन्दाकिनीकलेऽजापे पपात् क्षणमात्रत ॥ ३४ ॥
 ३५ ततस्तत्पुत्रिकं शुकं क्वकृताकीययोगत^{१५} । पपात् शफरीचके मित्रिय चानया पुनः ॥ ३५ ॥
 तथा गित्तिमात्रेऽस्मिन्मन्सीबन्धे पुनः । दिव्यरूपधरी कन्या समृता वैवयोगत ॥ ३६ ॥
 अत्रान्तरे परिप्राधा भीरुो जातसंयुत^{१६} । गङ्गानदीं समादातुं मीनसंपातमादरात् ॥ ३७ ॥
 अयं गङ्गामयो नाम गङ्गदत्ताज्य गहिनी । अतीव बलमा जता प्राप्तेभ्योऽपि कथयती ॥ ३८ ॥

१ अ महीन्य २ अ संश्रिय ३ एकं बुध्यम् ४ अ बुध्यम् ५ एकं पश्येयतः ६ अ वृत् ७ एकं चतु बुध्यम् ८ अ चतुःसुतमिरम् ९ एकं चतुःसुतम् १० अ चतुःसुतमिरम् ११ एकं बुध्यम् १२ अ बुध्यम्

तस्मिन्नेव हृदे जाठ शिथं गङ्गामयेन च । पञ्चा वां शफरीं तेन सतुष्टे गृहभागवतः ॥ ३९ ॥
 पावच्छिनति तां मत्सीं क्रयान्या स धीवरः । तावददर्शं तत्रत्यां योषित रूपशालिनीम् ॥ ४० ॥
 मत्सीतुन्दात् समादाय तां च कन्यां स धीवरः । सत्यवत्यारूपमेतस्या ददौ नाम गुणान्वितम् ॥ ४१ ॥
 अन्पदा तां समादाय बाल्यं सत्यवतीं पराम् । रूपराजितसयाङ्गीं त्रिपाणदल्लोषनाम् ॥ ४२ ॥
 खनामाश्रितसदृक्कां गङ्गाशेषसि सादरः । गङ्गामये निषायाशु जगाम स्वच्छ पुनः ॥ ४३ ॥
 अथ पाराशरो योगी पञ्चकूर्षंहवालमकः । ब्रवीच्छ्रीशृङ्गीयुक्तो गणेशीकुण्डिकन्वितः ॥ ४४ ॥
 यज्ञोपवीतसमुक्त्वा पादुकायुतसत्वदः । दीर्घमागसमाभ्रान्तो गङ्गातीरे भ्यवस्थितः ॥ ४५ ॥
 ब्रह्मा सत्यवतीं तत्र षण्णो पराशरोऽपि ताम् । अह मागपरिभ्रान्तः पुत्रिं प्राप्नो नदीतन्म ॥ ४६ ॥
 महाभ्रमपरिभ्रतं नावा छिद्रविहीनया । तेन मन्दाकिनीं मुग्धे मा समुच्चारय द्रुतम् ॥ ४७ ॥
 तद्वाक्यवस्तया शीघ्रं गङ्गापश्चिमीतरतः । पृथरोषं समानीता द्रोष्णिं ब्रुवन्कारिणी ॥ ४८ ॥
 परस्परं समारोप्य गमभ्रान्तं तपस्विनम् । पश्चात् स्वयं समारूढा तदा सत्यवती तक्रम् ॥ ४९ ॥
 अधिरूढो ततो द्रोष्णीं प्रजतो ह्यपि द्रुतम् । परस्परं च अत्यन्तौ किञ्चिच्चकितमानसौ ॥ ५० ॥
 मुखं स्नौ नितम्बं च अयने ब्रह्मनष्टदम् । सत्यवत्यां समाठोक्य पाणिपाद मनोहरम् ॥ ५१ ॥
 स्वचित्तस्योममासाद्य विह्वलीभूतमानसः । पमाप्य वातिकामेतां पाराशरमहामुनिः ॥ ५२ ॥
 मदे हि ब्रह्मचर्येणाममोऽहं चिरकाष्टः । विलोक्य मवतीं नाटं म्यात्तु क्षुण्णमपि श्रितौ ॥ ५३ ॥
 पूर्विमाषन्द्रसदृक्कां पीनोद्यतपनस्तनीम् । मुक्तामदशनां मदे सांप्रतं स्वां भ्राम्यहम् ॥ ५४ ॥
 श्रुत्वा पाराशर वाक्यं मन्मथानलदीपितम् । अगौ सत्यवतीं तत्र विद्वत्पनमनोगतम् ॥ ५५ ॥
 ताव नीषा विरूपाडहं कैवतकशरीरवा । निन्दिता सर्वलोकेन दुर्गन्धा मतिवर्जिता ॥ ५६ ॥
 दुर्गन्धा दुःस्वरा दीना सरस्वरपरिवर्जिता । विद्याम्यहं धृतीतीरे च मुनिः परिवर्जिता ॥ ५७ ॥
 त्वं पुनर्लोकविख्यातः सद्यलोकेऽपि महान् । पूज्यः स्तुत्योऽपि सर्वेषां सतामपि महामुनिः ॥ ५८ ॥
 श्यापलुप्रहसुकस्य सर्वलोकेऽपि प्रियस्य मोः । तेन नूनं न संशयो घटते मत्समं तव ॥ ५९ ॥
 श्रुत्वा सत्यवतीवाक्यं अगौ पाराशरोऽपि ताम् । मेवं वद न शक्नोमि स्मात्तु मुग्धे त्वया विना ॥ ६० ॥
 तद्वाक्यतः पुनः प्राह तं मुनिं साऽन्वतोषना । अहं दुर्बलदुर्गन्धा कुषेठा मतिदुर्विधा ॥ ६१ ॥
 भूयो पमाप्य तद्वाक्यात् पाराशरमुनिस्तराम् । मन्मथानलसततो म्थानवक्रसरोरुहः ॥ ६२ ॥
 सुरूपा मतिसपत्ना दिव्यामरणमुषिता । दिव्या योजनसदृन्धा मत्प्रसादाद् मविभ्यसि ॥ ६३ ॥
 एवमुक्त्वाऽमुना सा च वस्त्रात्प्रहारजिता । नृत्वा योजनसदृन्धा पमापेय ससंप्रमम् ॥ ६४ ॥
 भावां पश्यति लोकोऽयं दिने रविसमुद्भवे । तद्वाक्यतः पुनस्तेन धूमती विहिता पना ॥ ६५ ॥
 पूमया कृतयाजनेन पनाद्यनसमानया । न्युयोऽपि निमग्नौ भीता तदा सत्यवती तक्रम् ॥ ६६ ॥
 अथ सौख्यं न किञ्चिच्च अटमप्ये प्रजापते । महासुने परं नूनं गङ्गानीरनिमयनम् ॥ ६७ ॥
 नानाहमलत्रापुष्पफलवराजितम् । अक्रे गङ्गानदीमध्ये द्वीपं तद्वाक्यतो मुनिः ॥ ६८ ॥
 परिपीय विधादेन गान्धर्वोपभेदेन ताम् । पाराशरोऽपि साधुं मुखानं संवित्छिद्यते ॥ ६९ ॥
 अत्रिका कुण्डिसंयुक्ते शृणुयज्ञोपवीतकः । गणेशीपादुकायुक्ते अयमकुट्यजितः ॥ ७० ॥
 रूपराजितसयाङ्गो भ्यासो धाम महामुनिः । क्रमात् सत्यवतीगमाश्रितो दिव्यविग्रहः ॥ ७१ ॥

तस्मिन्ना श्रीमत्सपत्न्या नामतः स्यान्मनोहरी । रुद्रमास्तीति विख्यातस्तस्युत्रोऽहं पनस्यनि ॥ १८ ॥
 समलं स्वस्वसंबन्धं कथयित्वा परस्परम् । धम्मत्तु प्रीतचेतस्त्रै तत्रै निजग्रहं तदा ॥ १९ ॥
 स्वस्वमवान्तरं पित्रोः संतोषस्थितचेतसोः । ऊचतुस्यौ मुदं प्राप्य तोषविस्कारतिष्ठस्यौ ॥ २० ॥
 निवापत्ववचः श्रुत्वा सातुरग्य परस्परम् । चक्रतुः पित्तौ प्रीत्या तयोर्वीवहमङ्गलम् ॥ २१ ॥
 कृते विवाहसंपन्ने धम्पती प्रीतमानसौ । मुञ्चानौ परमान् भोगान् तस्सतुस्यौ मुञ्चान्वितौ ॥ २२ ॥
 अन्यथा साधयित्वैतौ विषां प्रञ्चसिमूर्जितौ । पूर्वां प्रञ्चसिविषायाश्चक्रतुः कुसुमादिभिः ॥ २३ ॥
 चैत्यपूर्वां विषामात्र महापुण्यादिसंपदा । स्तुतिमिस्यौ त्रिनं स्तुत्वा तस्सतुस्यत्प्रदक्षिणम् ॥ २४ ॥
 अत्रान्तरे समायातौ भार्यामैपुनिश्चै स्या । तं प्रदेष्टं तिलोक्त्येमौ धम्पती छेत्रेभरौ ॥ २५ ॥
 प्राञ्चं कृत्स्व धनं तत्र तौ महाबाळविषया । स्वपुरं तोषसंपूर्णावाटुः परमोदयौ ॥ २६ ॥
 चेतनां प्राप्य तद्विषां स्मिन्ना प्रञ्चसिविषया । रुद्रमास्ती समाहाय स्वधन्तां स्वपुर ययौ ॥ २७ ॥
 तद्विमितं परिप्राप्य निर्वेद भोगसपदम् । कोशादिकं स्वपुत्राय ददौ रण्य सुपीरपी ॥ २८ ॥
 बाह्यमाम्यन्तरं संगं विहाय स्थिरमानसाः । दीक्षां समाधिगुत्पन्ते रुद्रमास्ती समाहरे ॥ २९ ॥
 तस्मिन् प्रप्रचिते कान्ते महावैराग्यमीशुपे । तद्विमास्तिनी जैन सुप्रतान्तेऽपहृष्टीत् तपः ॥ ३० ॥
 अन्योन्यस्नेहागण सनिदानं तपस्त्रयै । कृत्वा काष्ठ च सौभ्रमं देवीदेवी वभूवतु ॥ ३१ ॥
 अयोधरापये हेस्ते गधकस्यजनान्तिके । माहिम्पत्नां पुरि श्रीमानभूत् सत्वतनो नृपः ॥ ३२ ॥
 अमवत् तन्महादेवी रूपत्रयम्यभूषिता । नीलोत्पलत्रयस्यामा कन्दोद्दलत्रयेचना ॥ ३३ ॥
 रुद्रमास्तिपते देवभ्युत्वा सौधर्मनाकृतः । सत्यकिर्नाम सञ्जातः सुरूपी नन्दनोऽनयो ॥ ३४ ॥
 अत्रविम्बजनान्ते च बैतास्ती नगरी पयः । अस्मां वभूष म्पाळभेटक्ये नाम विभूतः ॥ ३५ ॥
 पम्बास नरेन्द्रस्य जनतानन्दस्वरिणः । सुमन्त्रस्या महादेवी मद्रमाया प्रियंवदा ॥ ३६ ॥
 धनयो रूपसंपन्ना नीलोत्पलत्रयम्बकाः । आसन् सप्त सुता यास्तु नामानीमानि विप्रति ॥ ३७ ॥
 तन्मध्ये पद्मपत्राक्षी प्रथमा प्रियकरिणी । द्वितीया सुप्रमा प्रोक्ता तृतीया च प्रमावती ॥ ३८ ॥
 सिशोदेवी चतुर्थी स्वात् सुन्येष्टा पञ्चमी मता । षष्ठी च चैतन्य नाम सप्तमी चन्दना मता ॥ ३९ ॥
 याऽर्धमास्तिचरि' देवी भुत्वा सौधर्मनाकृतः । सुन्येष्टा सा सप्तम्या तस्सुता पञ्चमी मता ॥ ४० ॥
 चेटकेन समुदिष्टा सुन्येष्टा सत्वकेः सुता । वीवाहमङ्गल तस्या न तावद्विहितं किञ्च ॥ ४१ ॥
 अन्यदा चैतना कन्या नीपमाना सुकन्या' । अमयादिङ्कमारेण पुरं रञ्जग्रहं परम् ॥ ४२ ॥
 ईर्ष्याधर्मैः सा न्येष्टा महता रूपशालिनी । प्रेषिता हारमानेर्दुःखे तदा चैतनया गृहम् ॥ ४३ ॥
 अमयादिङ्कमारेण चैतनाऽपि निश्चि हृतम् । अगाम प्रीतचेतस्त्रय पुर रञ्जग्रहाभिषम् ॥ ४४ ॥
 सुन्येष्टा हारमाहाय यावत् संकेतमृतम् । आगच्छत्यत्र तावच्च पश्यतीर्यं न चैतनाम् ॥ ४५ ॥
 चैतनाऽन्नेपणं तस्या कुर्वन्त्या सा निष्ठा क्षयम् । अगाम जनस्त्रदिम्बो गतया नितरां मयम् ॥ ४६ ॥
 विरोधनोदये आते उज्जामपसमन्विता । पितृगोहं न सा याता अगामार्यानिन्देतरम् ॥ ४७ ॥
 श्रितस्य तत्र चैतम्य पशोमत्याः स्वसुखशः । सुन्येष्टा प्राप्य तामार्यां तपो जैनमस्त्रिमियत् ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वा प्रप्रजनं तस्या महावैराग्यसंपतः । समाधिगुप्तमानस्य सत्यकिमुनितां ययौ ॥ ४९ ॥
 अयोधरापिशासास्थितगोकर्णपर्वते । सत्यकि' सत्वसंपन्नस्वकार विविधं तपः ॥ ५० ॥
 ततो रञ्जग्रहाससे पर्वते सालकिर्पति । तस्यावावापनायोगे स्थानेन रविसन्मुखः ॥ ५१ ॥
 अत्रान्तेऽपि कश्चिद् प्रसन्नतरशृणिकम् । आतापनन्वितं सातुं सालकिं प्राप' मक्तिः ॥ ५२ ॥

नानाशिल्पतलोपेतं नानाश्रेयसमाकुलम् । आस्रोह समुपुङ्ग कैत्रस स मुनिस्तरा ॥ ८७ ॥
 मार्तण्डकरसंतते कैत्रसस शिल्पतले । तस्यौ प्रथिमया धीरस्तरानी स मुनि शुचौ ॥ ८८ ॥
 अय विद्याधरावासविजयार्धमिरीगुत । अष्टपदसमाशेषसौषण्ठिकविलसिन ॥ ८९ ॥
 इक्षिणाशासमुद्भूतं पुरं मेघनिषन्धनम् । मेघादिनिचयं सारं तथा मेघनिनादकम् ॥ ९० ॥
 पुरप्रयस वैतस राजाऽऽसीत् कनकप्रभ । मनोवेगाऽस्य सत्यस्री मनोनयनवह्नुमा ॥ ९१ ॥
 अमूर्ता नन्दनाथस्य नन्दिताशेषबान्धनी । देवदारुस्तयोर्भ्येष्टो विष्णुचिह्नः कनिष्ठकः ॥ ९२ ॥
 देवदारुस्तयायासौ ददौ रान्य महात्मने । प्रवृत्तिं युवराज्यं च विष्णुचिह्नं सङ्गमम् ॥ ९३ ॥
 दित्वा परिग्रहं सर्वं भूपति कनकप्रभ । तदा गुणधरान्माश्रे तपो जैनमग्निभिमत् ॥ ९४ ॥
 अय प्रवृत्तिसामर्थ्याद् विष्णुचिह्नेन ज्येष्ठिना । निर्घाटितोऽमुना शीघ्र देवदारुः स्वमण्डलत् ॥ ९५ ॥
 ततो मेघनिषन्धस्य मेघादिनिचयं पुरम् । तथा मेघनिनादं च महाजनपनान्वितम् ॥ ९६ ॥
 पुरप्रयमिदं सारं समाहाय त्वएन्वित । कैत्रसपर्वतं प्राप्य देवदारुः स तस्मिन्वान् ॥ ९७ ॥
 रूपयौवनसपन्नमष्टपदतनुप्रभम् । भार्याचतुष्टयं तस्य देवदारोरिदं परम् ॥ ९८ ॥
 आषा योजनगन्धा स्वाद्वितीया कनकप्रभा । अन्या तरङ्गवेगा च तरङ्गमङ्गिनी परा ॥ ९९ ॥
 अय योजनगन्धाया द्वे सुते भवत परे । प्रथमा गन्विता प्रोक्ष्य द्वितीया गन्धमाङ्गिनी ॥ १०० ॥
 कनकध्या सुताइन्द्रं रूपराचितविग्रहम् । आषा कनकचिया स्याद्वितीया स्वर्णमाङ्गिनी ॥ १०१ ॥
 ततस्तरङ्गवेगाया सद्रूपं तनयाइवम् । तरङ्गमङ्गिकेकाऽन्या सेनान्तादितरङ्गका ॥ १०२ ॥
 तथा तरङ्गमङ्गिन्या पमूषेष्ट सुताइवम् । प्रभावती मत्वा पूर्वा द्वितीया सुप्रयावती ॥ १०३ ॥
 अथै ता रूपसपन्ना विद्याधरकुमारिक्य । वृषा कुमुकिनीं रन्तुं शपीजठमगुस्तदा ॥ १०४ ॥
 तत्र शपीजठम्याश्रे श्लिखतलसमन्विते । स्त्रोऽप्यातापनायोगं समार प्रीतमानस ॥ १०५ ॥
 आत्मापनस्थितो दृष्ट्वा कन्यास्ता रूपशालिनी । सद्यो पमूष स्त्रोऽपि कामाकुलितमानसः ॥ १०६ ॥
 तदस्मात्त्रि विचित्रानि रूपानि विविधानि च । विषयाऽऽरमसमीपेऽसौ स्थापयामास तान्परम् १०७ ॥
 स्नान विषाय ता वाप्यां स्नेह्यया प्रीतचेतसा । वेगाद्यत् समुचीय तद्वर्तिर स्थिता पुन ॥ १०८ ॥
 तद्वदेशे न पश्यन्ति वस्त्राभ्यामरणानि च । वाचाता स्त्रसामीप्यं अगमु स्नेषरकन्यका ॥ १०९ ॥
 दृष्ट्वाऽप्ये त मुनिं प्रोषुर्बिद्याधरकुमारिक्य । मदीयवस्त्ररूपानि स्वया ज्ञात्वापि किं कथित् ॥ ११० ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं स्त्रो अगार्दता पुरं स्थिता । यदि माया मे भवत्य ततो दाम्भ्यामि तानि च ॥ १११ ॥
 तदीयं वाक्यमाकण्य वदन्तीम पुनस्तदा । मन्मन्दा न मयामो हि विद्याधरसुता यते ॥ ११२ ॥
 अस्माकं च स्वतप्राभां मुने तद्व्यपमायतः । विद्या विनाशमायान्ति वाञ्छन्तीनां परपरात् ॥ ११३ ॥
 अस्मान् ददाति ते नून यदि तातो महामुन । ततो माया भवामोऽय भुवने भवतोऽसिवा ॥ ११४ ॥
 तद्व्यपयोऽमुना तासां वस्त्राभ्यामरणानि च । समर्पितानि सवाग्नि प्रोक्ताभेदं वषस्तदा ॥ ११५ ॥
 स्वमातापितरौ वृष्ट्वा शपथवान् सकृदनपि । आगन्तव्यं मदाभ्याश्च पात्निका हृतमादरत् ॥ ११६ ॥
 आकण्यं तद्वचं कन्या संप्राप्य जनकान्तिकम् । तद्वाना सकृत्ता वामि स्वताताय निवेदिता ॥ ११७ ॥
 यथैकस्त्रात् निग्रन्यो मुनिरस्माभिपरादरत् । सदसा सह सपन्धं अयुरुः क्तुमिच्छति ॥ ११८ ॥
 सपुत्रीवाक्यमाकण्य देवदारुर्भगविना । यद्यस्मांमिपुरे क्वन्ते प्रवेशयति सोऽमुना ॥ ११९ ॥

१ एक मङ्गिन्या २ एक कुम्भम् ३ एक कनिकम् ४ [१०० कनिकी] ५ एक उमात् १०६ ५ एक विष्णुः, अ विष्णुमैत्रयम्.

- विषयं चन्दनामस्य मुनेर्मक्षिपरयण्याम् । उत्तरतर गिररस्मात्परिक्रम्यन्दमावरात् ॥ ५३ ॥
 अक्षरवर्षनीरौषवातविह्वलमानसा । ज्येष्ठार्यिकं गुहामर्ष्यं विवेश अल्पात्तत् ॥ ५४ ॥
 विह्वयात्पानायोगं सात्विकिर्भविविह्वलः । विवेश तद्गुहामर्ष्यं वेगतो अल्पीतिव ॥ ५५ ॥
 गुहामर्ष्यसिवां ज्येष्ठां विजेक्य सहसा यतिः । सधो प्रभू मूढात्मा क्रमविह्वलमानसः ॥ ५६ ॥
 ज्येष्ठोऽपि तं समाजेक्य मन्मथाकुम्भानसा । अजस्य तत्सम किंचित् कन्दर्पेरिकरारमम् ॥ ५७ ॥
 परस्परं समासंगं विषयं भवनेन्द्रवम् । जयाम गुरुसामीप्य सत्वकिर्भतवाम्भ्या ॥ ५८ ॥
 गुरुसार्धं स संप्राप्य कृतालोचननिन्दनम् । कृत्वा गुरुद्वितं सर्वं प्रायश्चित्तं ययौ मुनिः ॥ ५९ ॥
 ज्येष्ठोऽपि मणिकं प्राप्य स्रक्षीषां तां यशोमतिम् । तस्मिन्नेदितवृष्टान्तं संतसे ह्यस्मानसा ॥ ६० ॥
 मुन्येष्ठां तां समादाय शान्तिक्रम सा यशोमतिः । मुनोष चेतनामेहे तद्गृष्टान्तनिवेदिनी ॥ ६१ ॥
 नवमास्येवर्तितेषु मुन्येष्ठा तद्दृष्टिता । प्रसूता दारकं हिम्य वातादित्यसमप्रमम् ॥ ६२ ॥
 त्तोऽनयकुमारेण वातमात्रोऽपि वातकः । गुहामां कालवर्षायां स्वास्ति परमोदय ॥ ६३ ॥
 ततोऽसौ चेतना चस्यौ स्त्र कालगुहामतम् । त्याम्यात् स्वयं स्वकान्तस्य भेविकस्य महत्स्मन ॥ ६४ ॥
 स्वस्वार्थमुद्यतः श्रुत्वा स्त्रस्वप्न महीपतिः । महासाधनसंसुक्रस्तदा कालमुदां ययौ ॥ ६५ ॥
 दृष्ट्वा कालगुहान्तस्य स्त्रं सैन्यसमन्वितः । विस्मय परमं प्राप्य भेविकः प्रतिमानसः ॥ ६६ ॥
 ततोऽस्त्रं समादाय भेविकमेतनाकरे । महाप्रमोदसंपधो ददौ तद्दालसंपदम् ॥ ६७ ॥
 चेतना वारिपेनेन सह संवर्षनं शिशोः । पैठान्नादियोगेन चक्रे प्रीतिसमुत्पद्यम् ॥ ६८ ॥
 जयामयकुमारेण चेतन्य परममाश्रित्य । ज्येष्ठावगृह्णन् चक्रे स्त्रिसम्यत्त्वमाकना ॥ ६९ ॥
 ज्येष्ठोऽपि स्वगुरुं प्राप्य कृत्वा निन्दनगर्हणम् । सनिवेदितवृष्टान्ता दीक्षां जग्राह मूढः ॥ ७० ॥
 ज्येष्ठया नन्दनस्यत्र पैठमावसमन्वितः । करयष्टिप्रपाताम्यां चेटकांश्चाडयत्नम् ॥ ७१ ॥
 ज्येष्ठतनयमाजेक्य कुर्वन्तं शिशुनापठम् । चेतन्य स्त्रनामास्य चकार क्रोधसंगता ॥ ७२ ॥
 अन्यथा चेतना प्राह तं स्त्र चेट्याडनात् । आरजात लठ क्षिप्रं निर्लेभ्यं व्रज मे गृह्णात् ॥ ७३ ॥
 श्रुत्वा सहीतनं वाक्यं ख्येऽसौ चेतनां जयौ । किमिदं यापितं मातः सर्वं पद यथायवम् ॥ ७४ ॥
 कुमारचरनं श्रुत्वा चेतना यत्तोऽस्त्रिकम् । यथावृष्टं जगदास्य तिरस्कारविषेष्टितम् ॥ ७५ ॥
 तद्गुरुवतो निनिःश्वस्य तद्दृष्ट्वा स कुमारकः । शीघ्रां जग्राह जैनेन्द्री तदानीं वितुरन्तिके ॥ ७६ ॥
 क्रमेणैकदशकालि स्त्रेण पठित्वान्तरम् । तथा इय च पूर्वाणि निष्पयात् किं न स्त्रियति ॥ ७७ ॥
 श्रुत्वाणि पय विधानां रोहिणीप्रभृतीनि च । तथा सहापि मन्त्राणां सिद्धान्त्यम्यास्त्रिपुण्यत ॥ ७८ ॥
 गोकर्णपर्वतस्यस्य घाल्यकेरस योगिनाः । आत्प्रपनाविधानेन हानयेऽस्त्रिकर्मणाम् ॥ ७९ ॥
 जयमं चन्दनां कर्तुं महामक्तिप्रयायना । अर्यिकाः श्रवणं प्रापुः श्राविक्रमिः समं मुदा ॥ ८० ॥
 अर्यिकादिपये भीमं सिंहरूपं विषयं सः । विह्वर्षवाकृतं स्त्रस्वस्वावन्यत्र मूढे ॥ ८१ ॥
 साधुमार्गं विजेक्यायं हरिरूपं ययानकम् । अर्यिकादिपयस्तत्र चक्रगुणु पठयनम् ॥ ८२ ॥
 तबेष्टितमिदं बीभ्य सत्वकिः प्राह तं पुनः । त्वं याससि वषामन्त्रे श्रीकृते नियते मुने ॥ ८३ ॥
 मुस्ताकर्म समाकर्ष्य स्वशारिषनिनाशनम् । स्त्रसाधुर्विषयं सन् इत्याविति स्वभेतसि ॥ ८४ ॥
 तपः क्रोम्यहं देसे श्रीपाण्डुपशुभक्ति । येन पापानि कर्मणि निहन्त्यान्नु विभुदधी ॥ ८५ ॥
 एवं विचिन्त्य दृष्ट्वात्मा स्त्रयोगी विषयः । निर्वायामाशु वरेणान्दमन्दगविक्रिय ॥ ८६ ॥

नानाशिलात्त्रेपेतं नानावृक्षसमाकुलम् । आस्रोह समुजुह्व कैत्रस स मुनिस्तदा ॥ ८७ ॥
 मार्तण्डकरसंतप्ते कैत्रासस शिखरतटे । तसौ प्रतिमया धीरस्तदानीं स मुनिः शुभौ ॥ ८८ ॥
 अथ विषाधरावासविजयार्पणिरिशत । अष्टपदसमाशेषसौषपकिविद्वान्नि ॥ ८९ ॥
 दक्षिणाशासमुद्गतं पुरं मेघनिषन्वनम् । मेघादिनिचय सारं तथा मेघनिनादकम् ॥ ९० ॥
 पुरत्रयस्य चैतस्य राजाऽऽसीत् कनकप्रभम् । मनोवेगाऽस्य सत्यस्त्री मनोनयनवह्नुमा ॥ ९१ ॥
 बभूवां नन्दनाथस्य नन्दिताशेषान्वधौ । देवदारुस्त्वयोज्येष्ठो विष्णुविह्व कनिष्ठकः ॥ ९२ ॥
 देवदारुस्तुतायासौ ददौ रान्यं महात्मने । प्रद्वष्टि सुवरान्य च विष्णुविहाय सक्रमम् ॥ ९३ ॥
 हित्वा परिग्रह सर्वं भूपति कनकप्रभः । तदा गुणधराम्याशे तपो जैनमश्निमयत् ॥ ९४ ॥
 अथ प्रद्वष्टिसामर्प्याद् विष्णुविह्वेन श्लेभिना । निर्घाटितोऽमुना श्रीध्र देवदारुः स्वमण्डलत् ॥ ९५ ॥
 ततो मेघनिषदास्य मेघादिनिचय पुरम् । तथा मेघनिनादं च महाजनघनान्वितम् ॥ ९६ ॥
 पुरत्रयमिदं सार समादाय त्वरान्वितम् । कैत्रासपर्वतं प्राप्य देवदारुः स तस्मिन् ॥ ९७ ॥
 रूपयौवनसपन्नमष्टपदतनुप्रभम् । भार्याषतुष्टयं तस्य देवदारोरिदं परम् ॥ ९८ ॥
 आषा योजनगन्धा स्वाङ्घ्रितीया कनकप्रभा । अन्या तरङ्गवेगा च तरङ्गमङ्गिनी परा ॥ ९९ ॥
 अथ योजनगन्धाया हे भुवः मधतः परे । प्रथमा गण्डिका प्रोक्ता द्वितीया गन्धमाङ्गिनी ॥ १०० ॥
 कनकप्रभा सुताइन्द्र रूपरत्नितविग्रहम् । आषा कनकचित्रा स्वाङ्घ्रितीया स्वर्णमाङ्गिनी ॥ १०१ ॥
 ततस्तरङ्गवेगाया सद्रूपं तनयाद्वयम् । तरङ्गमतिरेकाऽन्या सेनान्तादितरङ्गका ॥ १०२ ॥
 तथा तरङ्गमङ्गिन्या बभूवेषु सुताद्वयम् । प्रभावती मत्ता पूषा द्वितीया सुप्रभावती ॥ १०३ ॥
 अष्टौ ता रूपसंपन्ना विषाधरकुमारिका । वृत्ता कुञ्जुकिमी रन्तुं वापीवल्मयुञ्जदा ॥ १०४ ॥
 तत्र वापीवल्म्याशे शिखरतलसमन्विते । स्त्रोऽप्यातापनायोगं यमार प्रीतमानसः ॥ १०५ ॥
 वातापनस्सितो दृष्ट्वा कन्यास्ता रूपशालिनी । सद्यो बभूव स्त्रोऽपि क्थमाकुलितमानसः ॥ १०६ ॥
 तद्भागि विचित्राणि रुन्यानि विचित्रानि च । विषयाऽऽत्मसमीपेऽसौ स्वापयामास तान्यरम् ॥ १०७ ॥
 शान विधाय ता वाप्यां सेन्ध्या प्रीतचेतसा । वेगात्ततः समुत्थीय तत्पतीरे सिता पुनः ॥ १०८ ॥
 तत्पदेशे न पश्यन्ति बन्नाभ्यामरण्यानि च । वाषात्ता स्त्रसामीप्यं जग्मु खेधरकन्यका ॥ १०९ ॥
 दृष्ट्वाऽपि स मुनिः प्रोक्षुर्विषाधरकुमारिका । मदीयवस्त्ररुप्यानि त्वया भ्रातृानि किं क्वचित् ॥ ११० ॥
 मुस्ता तद्दहन स्त्रो अगादैता पुरं सिता । यदि माया मे मलय ततो दाम्नामि त्वानि च ॥ १११ ॥
 तदीय वाक्पभाकल्प्य घदन्तीम पुनस्तत्र । न्यप्यन्दा न भवामो हि विषाधरसुता यते ॥ ११२ ॥
 अस्माक च स्वतप्रार्थां मुने तत्क्षममाप्रतः । विषा विनाशमायान्ति वाम्बन्तीना परंपरात् ॥ ११३ ॥
 अस्मान् ददाति ते नून यदि तावो महामुने । ततो माया भवामोऽप्य भुवने भवतोऽस्तित्वा ॥ ११४ ॥
 तदाक्यतोऽमुना तासां बन्नाभ्यामरण्यानि च । समर्पितानि सर्वाणि प्रोक्ष्यभेदै वषस्तका ॥ ११५ ॥
 स्वमातापितरौ दृष्ट्वा पान्धवान् सकलानपि । आगन्त मदाभ्यास पात्त्रिका द्रुतमादरात् ॥ ११६ ॥
 आकर्ण्य तद्दृष कन्या संप्राप्य जनकान्तिकम् । तद्गता सकल्य तापि स्वतावाय निवेदिता ॥ ११७ ॥
 यथैकन्नात निर्भन्यो मुनिरस्माभिरादरात् । सहसा सह सक्थं क्थमुकः क्तुमिच्छति ॥ ११८ ॥
 स्वपुत्रीवाक्यमाकर्ण्य देवदारुजगादिमा । यद्यस्माभिपुरे क्थन्ते प्रवेशयति सोऽमुना ॥ ११९ ॥

- क्तो महाप्रभवेन सूर्यमङ्गलानादिना । इरामि भवतीत्यसौ नान्यथा नियतं युवा ॥ १२० ॥
 एव नियम ता क्रोऽपि कञ्जुकी प्रेषितोऽयुना । तत्समीपं परिप्राप्य निजयादेति सं पुन ॥ १२१ ॥
 यथाऽऽसन्नपत्निकि मन्वंतं मन्सुच्चारम् । सर्वकार्यसमाप्तयस्करणोपयत्मानसम् ॥ १२२ ॥
 प्रवेश यदि मे तत्र क्रोति त्रिपुरे विरात् । ततः कन्यां प्रयच्छामि भवतो नान्यथा कथित् ॥ १२३ ॥
 * शुक्ला कमुकिनो वाक्यं क्रोऽपि निजयावमुम् । प्रवेशं त्रिपुरे बृद्ध करोम्येतत्स साप्रतम् ॥ १२४ ॥
 निशम्य तद्ब्रह्मो बृद्धं संप्राप्य स्वपतिं क्रमात् । जगारेमं पुन प्रीतो विस्मयाकुलमानसः ॥ १२५ ॥
 रामन् मुनिर्वदत्तेवं यदि कन्यां प्रयच्छसि । मद्यं तत्र प्रवेशं ते क्रोमि त्रिपुरे हृतम् ॥ १२६ ॥
 बृद्धकञ्जुकिनाक्येन देवदारुः स खेवरः । स्वमेहं स्त्रमानीय बयात्पेभ ससंभ्रमम् ॥ १२७ ॥
 पूर्ववृत्सहृत्तन्तं विजयार्थसमुद्भवम् । देवदारुर्बगारासौ स्त्राय सकळं तदा ॥ १२८ ॥
 * विधापरोदितं शुक्ला क्रोऽपि निजयावमुम् । बहुनाऽपि क्रियुक्तेन सर्वं सपादयामि ते ॥ १२९ ॥
 क्तो स्त्रं समाहाय देवदारुः ससैन्यकः । विजयार्थस मूर्धानं क्षयाद्विदितं ययौ ॥ १३० ॥
 विमुक्तिं निहत्याऽऽ क्रोऽपि समरे तदा । त्रिपुरे स्वापयामास देवदारुं समस्तम् ॥ १३१ ॥
 क्तोऽप्ये ता महाकन्यास्तरानी देवदारुणा । स्त्राय विधिना दृष्ट परिपीता यथाक्रमम् ॥ १३२ ॥
 परिपीय तत कन्यां रूपमव्यसयुता । कृतकृत्यो वमृषायं तोपपूरितमानसः ॥ १३३ ॥
 * स्त्रो यथा यथा सार्धं रात्रिं वसति तदिनि । तं तां निपातयत्याऽऽ सुकुरुंतापकरणात् ॥ १३४ ॥
 यावदद्यै महाकन्या निहत्य रतिप्रमात् । महाशोकमरात्रन्तस्तसौ स्त्रो विपादवान् ॥ १३५ ॥
 एवं स्मितस स्त्रस तदा कैत्रसमूर्धनि । अद्यै विद्यन्ति पैत्यानां रक्षयात्वा द्विषाविशम् ॥ १३६ ॥
 देवदारुस्यसानामेतेषां प्रीतिकारणम् । नामानीमानि सर्वेषां भवतां कथयाम्यहम् ॥ १३७ ॥
 तन्मध्ये प्रथमश्चन्द्रो यमोऽन्यो बरुजोऽपरः । सोमश्चक्रपरोजामा तयान्बोऽपि महीपर ॥ १३८ ॥
 * बरसेनो महासत्त्वो हरिपेष्वाचार्यः । अपुनाऽऽ परेषां पुराणि कथयामि च ॥ १३९ ॥
 पूर्वं नामपुरं तेषां तवैन्द्रपुरमुत्तमम् । अन्यश्चैतपुरं प्रोक्तं जयन्तीपुरमेव च ॥ १४० ॥
 नामयक्षपुरं चान्यदत्तक्रोपपरं पुरम् । तत्रापरं च विशेषं विजयोपपदं पुरम् ॥ १४१ ॥
 अभीषिष्टाभिः खेटैः स्वकीयं रूपराजितम् । कन्यासुतं च स्त्राय वितीर्षं विधिरूपकम् ॥ १४२ ॥
 विकर्षावाक्येनाऽऽ शेषेन धृपुनाऽयुना । इतं कन्यासुतं तत्र स्त्रेय रतिमिच्छता ॥ १४३ ॥
 * कन्यासुतं निहत्यां बृहन्नेद्रप्रयोगतः । तसौ विपश्यन्निजोऽसौ यथा कैत्रसमूर्धनि ॥ १४४ ॥
 अत्रान्तरेऽर्षिकश्च कश्चिदेशान्तरसमागतः । एकेन मीनबन्धेन निम्नगां तारिता सख ॥ १४५ ॥
 तच्छरीरपमर्शित् चममोगवशं गता । सा निदानं शकरोर क्रमाकुक्तिमानसा ॥ १४६ ॥
 मन्त्रिसत्त्वस्यसास मात्याऽन्यस्मिन् मरे सति । संदेहमन्तरेणाहं भविष्यामि मुक्तकाले ॥ १४७ ॥
 पीतरोऽपि पिरं प्रान्त्वा संसारे सारवर्जिते । श्येष्टसमुद्भवो स्त्रः सत्यकेलनयोऽभवत् ॥ १४८ ॥
 * आदिक्त्रोऽपि निदानसा कृतं कृत्वा दृष्टवत् । सोपमं धर्मसंयोगावाता देवी विद्वीमसा ॥ १४९ ॥
 वासवास्यो नरपीशः भावस्त्रीनगरीपतिः । बभूवास महादेवी साधु मित्रवती पय ॥ १५० ॥
 अनयोऽभवत् तन्वी विपुत्रारिपती सती । शिवकरपतेर्दत्ता विपुत्रहृन्म चानया ॥ १५१ ॥
 सोपमनाकृतभ्युत्सा देवी पूर्वनिषेदिता । अनयो रूपसंपन्ना संजाता तनया पय ॥ १५२ ॥

1 परं पुण्यं 2 पुण्यमित्यम् 3 अ कन्य [कन्या] 4 परं पुण्यं 5 पुण्यमित्यम् 6 परं पुण्यं 7 परं पुण्यमित्यम्

8 अ चान् 9 अ नरपीश 10 अ चान्मिन

भातमाप्राञ्जि सा पुत्री नभमे मासि द्रुःखत् । निर्विण्णया महादेव्या परिमुञ्च्य गुहान्तरे ॥१५३॥
 अत्रैव नगरे क्वन्ते सोमशर्माऽमवद् विज् । भार्याऽस्य सोमिठा नाम प्रापेभ्योऽपि गरीयसी ॥१५४॥
 वनपुरनयोरस्वाभ्यतसस्त्रनयाः परा । मद्रा स्त्रत्या तथा सौम्या वैरिणी नाम विमुत्त ॥ १५५ ॥
 अन्यदेताभ्यतसोऽपि देवताधनकरपात् । जग्मुः पुण्यापि आदातुमुपानवनमादरत् ॥ १५६ ॥
 तद्गुहायां च मोमेति नाद विदधती तदा । विलोक्य बाळक्य क्वन्तां पतस्रो विस्मय यमु ॥१५७॥
 भसा विषाय नामेदमुमास्य मुवि विमुत्तम् । आदायेमां चतस्रोऽपि यमुजिनगृहं तका ॥१५८॥
 ततस्त्रामिस्त्रा बाळा बाळदित्यद्यमप्रमा । वासवस्य महादेव्या मित्रवत्या समर्पिता ॥ १५९ ॥
 सवर्धननिमित्तेन तद्व्याहितचेतसा । मित्रमत्या च सा बाळा धात्रिक्रिया समर्पिता ॥ १६० ॥
 अन्यदेवपुरापीश्वरान्दसेनो मदीपति । गिरिकर्षिकया सार्धं रूपवत्या स्त्रकन्तया ॥ १६१ ॥
 तदा वरविहारेण विहरन् विस्मयाकुलः । आवसी नगरी प्राप पताकवत्प्रवित्ताम् ॥ १६२ ॥
 विलोक्य धामुमामश्च मित्रवत्याः समर्पिताम् । गिरिकर्षामिषा खेटी यग्राह बहुविस्मया ॥१६३॥
 आदाय तस्मिन् साऽपि रूपराजितविग्रहा । पुत्री पुत्रविहीनायास्तन्वाया ददौ पुन ॥ १६४ ॥
 तथा सुतानुरागेण स्वपुरं प्राप्य बाळिक्य । वृद्धिं नीता प्रयत्नेन जाता विषासमन्विता ॥ १६५ ॥
 देवकृतपुरेशाय वज्रवेगाय बाळिक्य । शेषराय वितीणा सा यौवनस्याऽजया परा ॥ १६६ ॥
 क्तोऽसौ दक्षमात्रायामुमायां दधितो मृतः । स्वच्छन्दा सा मदोन्मत्ता देवदारुखग ययौ ॥१६७॥
 इतां सिने सिने भुत्वा कन्यामेकैककन्यमसौ । तथाऽपि देवदारुस्त्रामीश्वराय ददौ तदा ॥ १६८ ॥
 मबोऽपि च तथा सार्धमुमया प्रीतचेतसः । विजयार्धगिरौ तस्मै मुञ्चान् सुखमुत्तमम् ॥ १६९ ॥
 अदायकृतपारीशो भूतिपूतरिताङ्गकः । कृता सवस्य त्नेकस्य स्वयंमूढमुत्तम ॥ १७० ॥
 एवंविषययापीशो मन्यमानः स्वमादरत् । भवतारं चक्ररसौ दक्षिणे मरते मुवि ॥ १७१ ॥
 अत्र त्नेकस्य विख्यातः शैवधर्मं प्रकथयत्येत् । शैवाचार्यैः सम सर्वैर्बहुभिः परिवारित ॥ १७२ ॥
 उपया सह कुर्वाणः खेदशेषेण मैत्रुणम् । अकर संयतः प्रीतो विहार द्वादशाब्दकम् ॥ १७३ ॥
 श्लेषे द्वादशाब्देण सर्वे विषावरा हुतम् । मयात् क्षोभं परिप्राप्य वज्रस्युक्ते परस्परम् ॥ १७४ ॥
 विषाणां परस्परार्थं समस्तानां प्रचण्ठणी । अस्मान् निषात्र वेगेन विजयार्धं गृहीप्यति ॥१७५॥
 उमयभेविषाः खेदास्तद्भाकुत्मानसा । कदाऽस्य मारणं कुर्मन्मिन्तयन्त सदाऽभवन् ॥१७६॥
 कृत्वा परस्परं पृष्ठां शेषरा मयविद्वत्तः । उभेर्दं मापया प्रष्टा तदा यौवनमन्धया ॥ १७७ ॥
 पुत्रि मृतस्यैतस्य कस्मिन् क्वाते निवन्मिति । विषा विनाशमायान्ति कथयेद ममाभुना ॥ १७८ ॥
 निशम्य तद्वचः शिषं जगौ छिद्रं मवस सा । अस्मिन् क्वाते मया सार्धं मुञ्चानसास्य मन्मथम् ॥१७९॥
 तस्मिन् क्वातेऽखिला विषा वशीकृतमदीकृत्य । मविप्यन्त्यस्य नो वदया कथित मे तव स्फुटम् १८०
 त्वाक्यत परिप्रापुः तद्भोपायमीच्छम् । तोपपूरितचेतस्य पमृष्टुः शेषरा भृशम् ॥ १८१ ॥
 गन्धारस्यमहादेवे दुराणनगरे परे । अस्मिन् सुतं धमात्नेकम् चोमया सह शंकरम् ॥ १८२ ॥
 आदाय शेषरैस्तत्र तस्मिन् प्रीतमानसैः । निहत्य दंपती वेगात् पमत्त प्राणितानिमौ ॥ १८३ ॥
 इत्येवमुपिन् यया सद्यो गन्धारविपयोऽखिला । उपसर्गं विषायोर्धं विषाभिनाशितो हुतम् ॥१८४॥
 तस्मिन्नुदासिते तत्र नन्दियेणो मुनीश्वर । दुराणनगर प्राप्य गन्धारविपयोऽभवत् ॥ १८५ ॥

- श्रुत्वा तत्पत्नोघाने नन्दिपेजयतीश्वरम् । विश्वसेनो नृप प्राप तुरङ्गहनगराधिपः ॥ १८६ ॥
 प्रथम्य त मुनि मत्स्या बैनं धर्मं निश्चम्य च । पप्रच्छेद् विनीतात्मा विश्वसेनो नराधिपः ॥ १८७ ॥
 नाथ कस्तानुमानेन मन्धाराविषये मम । उपसर्गो महान् जातो मूर्ध्नि नितयेत्तरम् ॥ १८८ ॥
 विश्वसेनवचः श्रुत्वा जगारेति महामुनिः । 'मह्यमापितविषोऽसौ खेपैरनिहतो वृतः ॥ १८९ ॥
 गन्धाराविषये राजन् मवदीयेऽस्यमापिता । उपसर्गं प्रकुर्वन्ति ता विषा स्वमागता ॥ १९० ॥
 श्रुत्वा मौनीश्वर वाक्यं विश्वसेनो जमाविमम् । केनोपायेन मरेऽशो मयतीतिविवर्जितः ॥ १९१ ॥
 अवाचि विश्वसेनोऽपि नन्दिपेजेन सुरिषा । कृत्वेष्टकृषितां दिव्यां महाविस्तीर्षपीठिकाम् ॥ १९२ ॥
 कृत्वा मवाधोपसं च कृत्वा तत्पीठिक्येपरि । प्रविधायात्र तन्मध्ये प्रयत्नेन भवेन्नियमः ॥ १९३ ॥
 ततो वृत्तिविधानेन तच्छिष्टं वरिषसते । अनेन विधिना राजन् सन्ति विषा ह्यमापिता ॥ १९४ ॥
 एवं कृते सति क्षिप्रं मन्धाराविषयस्तथा । उपसर्गविहीनोऽसौ जायते परपीपते ॥ १९५ ॥
 श्रुत्वा मौनीश्वर वाक्यं भक्तिनिर्भरमानसः । अकार विश्वसेनोऽत्र सर्वं मुनिनिवेशितम् ॥ १९६ ॥
 तन्नेद्रूपज्ञानाश्चिप्रं गन्धाराविषयोऽस्त्रिभुः । बभूवेतिपरित्यक्तो नन्दितशेषवन्तुकः ॥ १९७ ॥
 ततः प्रसृति सर्वत्र विजयार्थं स्व दक्षिणे । मरते सर्वत्रिभुस्व स्वापना विहिता जनैः ॥ १९८ ॥
 ॥ इति श्रीमीलखोदितकथानकमिदम् ॥ ९७ ॥

९८ राजसूनिकथानकम् ।

- विदेहाख्यजनान्तेऽस्ति मिथिषा वगरी पत् । मरक्रेऽसां नराधीशो धनसेनाऽस्य गेह्विनी ॥ १ ॥
 जनपोरमवन् पुत्राः शूराः पशरभो नमिः । विन्याधारसंपन्ना नीतिज्ञाश्चविशरथा ॥ २ ॥
 अन्यथा मरक्रे राजा नमिनामाऽमत्वाशयः । दधौ ह्यमघरान्देऽसौ वीर्यां वैयम्बरीं पत्नम् ॥ ३ ॥
 एषा पानीयमध्ये च पश्यन्तं स्वतनुं कषित् । नमिं दमवराचार्यश्चकारादेशमस्य सः ॥ ४ ॥
 मुने त्वं नीरमध्यस्थं यस्त्वभिम्यं प्रपश्यसि । श्रीनिमित्तं ततो नूनं तपसो मह्यमेप्यसि ॥ ५ ॥
 मुरुवाक्यं समाकृत्य रामावैराग्यमागतः । नितम्बः स मुनिः क्षीप्रं ययौ भीमं महाटवीम् ॥ ६ ॥
 ततः सागरदत्ताख्यं सायथाहो महापनः । सायनेन महता मुक्तमस्मरणासमत्र सः ॥ ७ ॥
 तत्र नानानद्यथायो गोविन्दो नन्पेटकः । तत्रिया चाभवद् मद्रा मद्रमावा प्रियंवदा ॥ ८ ॥
 मुत्वा तयोः कत्र्यवत्त रूपावीनराधिता । अत्रनोपपदा मात्त्र अत्रनामशरीरका ॥ ९ ॥
 एतस्या रूपमात्मेक्यं कामाकुलितमानसः । सधो बभूव मूढात्मा स मुनिस्तत्रताशयः ॥ १० ॥
 नृत्यं शैतृपसंपानां नृत्यतां तत्र सादरम् । स मुनिद्रूपयामास नृत्यगीतविषयकः ॥ ११ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं तत्र भृकुञ्जैः प्रीनमानसैः । दत्ता अत्रनमात्त्राऽसौ गुणसंपातसिद्धये ॥ १२ ॥
 विहाय चरणं वीनस्तथा कनकमात्स्या । भुयान् सुतरां भोमान् महुरान् स त्रितिष्ठते ॥ १३ ॥
 अथ अत्रनमात्त्रया कृते गतेऽमुना सति । जगद् कनयां माता तद्विष्टेपचकारिणी ॥ १४ ॥
 मद्रोऽत्रं प्रमुञ्जान्स्वल्पानिः सत्सु मुने । संनिष्ठेने विनीतात्मा धनोपादानवर्जितः ॥ १५ ॥
 ततः काम्यनामात्त्रं च नमिं मत्तरमादरात् । जमादप विभो रथ्य जननीवचनादरम् ॥ १६ ॥

मघातोपादितं मूढ भोजन हि दिने दिने । निरुसाहो निरामर्षो मुञ्चान किं न उच्यसे ॥ १७ ॥
 मायावचनमाकण्य विठस्त्रीमृतमानसः । तदानीं च विठश्चात्मा क्षणमेकं स तस्मिन्वान् ॥ १८ ॥
 पूर्ववर्धिप्रतीरसं नानाभनघनान्वितम् । ययौ सचित्रसाणूरं मुण्डीरस्वामिपत्तनम् ॥ १९ ॥
 तत्र प्रेक्षां स संप्राप्य स्वावस्रमनं गते । नक्तं नृत्यं प्रकृवाणो मुनेच कुमुमाञ्जलिम् ॥ २० ॥
 नानाभनसमाक्षिपे समामध्ये नमिस्तदा । दिव्यं श्लोकं पपाठेभं घनाधनकलम्बनं ॥ २१ ॥
 चिन्तनीयं स्वतो दीर्घं कर्तव्यं नात्यकं सुखम् । उत्पयेन न यातव्यं न भोतव्यं स्वत्येदितम् ॥ २२ ॥
 अथ राजसुता तन्वी कुमारी यौवनान्विता । परं नरं समादाय संभ्राज्जेहसि हृषिणी ॥ २३ ॥
 बहुभेदानि कन्यानि रत्नं रजतकाम्बजम् । बद्धा वस्त्राभटे सारनानावस्तुनि सादरम् ॥ २४ ॥
 स्त्रोक्त्रेणं समासाय यास्याथ स्वपुण्डरम् । नटं द्रष्टुं समायाता सुन्दरं विटसंगता ॥ २५ ॥
 चिन्तनीयं स्वतो दीर्घं श्लोकप्रथमपादकम् । श्रुत्वा सा तद्वदं हत्वा नटयथ स्वपुण्डं ययौ ॥ २६ ॥
 अचिन्तं तपस्विनीं चैका प्रसन्नचर्यकरिषिता । परं पुरुषमादाय गन्तुकामा मदातुरा ॥ २७ ॥
 पद्मरागमहानीतकनकादिकदम्बकम् । प्राप्यकृत्य च वस्त्रान्ते नटं द्रष्टुं समाययौ ॥ २८ ॥
 कृतम्य नात्यकं सौख्यं द्वितीयश्लोकपादकम् । सा परित्रासिक्रञ्जकण्यं तोपकण्टकित्राङ्गका ॥ २९ ॥
 वितीयं तं मणिप्रन्विं शैलप्राप्य स्वरावती । जगाम मन्दिरं मुष्टा तदा सा पाठिक्र निनम् ॥ ३० ॥
 तत्रैकः सार्धंवाहोऽपि मृत्कं मञ्जुत्वा विहाय तम् । मार्गं गच्छति वेगेन प्राप्य रत्नकदम्बकम् ॥ ३१ ॥
 नटं द्रष्टुं समायातो हावभावसमन्वितम् । विटसचित्रमोपेतं नवनाम्बरसान्वितम् ॥ ३२ ॥
 उन्मार्गेषु न यातव्यं श्लोकपादतृतीयकम् । आकण्यं सार्धंवाहोऽप्यं शैलप्राप्य निवेदितम् ॥ ३३ ॥
 रत्नप्रन्विं प्रदायासौ मृत्कं स नृपसंभवम् । सार्धंमादायमार्गेषु ययौ धाम स्ववाम्बितम् ॥ ३४ ॥
 तयैको राजपुत्रोऽपि निहस्य पितरं हृतम् । राम्यं गृहीतुकामोऽप्यं नटं द्रष्टुं ययौ घनी ॥ ३५ ॥
 न भोतव्यं स्वत्म्योक्तं श्लोकपादचतुर्थकम् । निशम्य राजपुत्रोऽप्यं संतोपस्वितमानसः ॥ ३६ ॥
 मणिप्रन्विं प्रदायासौ राजपुत्रो नटय सः । सुवचन्यपदे तसौ हिंसा सर्वां कुवासनाम् ॥ ३७ ॥
 रत्नप्रन्वीः समादाय चतुरोऽपि नमिं पुनः । प्रदाय हृष्टपेतस्त्रे जगाद कनकसूत्रम् ॥ ३८ ॥
 गर्भेऽमुष्मिन् प्रिये तेजं मविप्यति सुतं शुभं । बभूव गुरभमप्यस्यं चित्वायां मोक्तुमहसि ॥ ३९ ॥
 तद्वाक्यतस्त्रया पाठो जातमात्रोऽपि तच्छ्रुत्वात् । हृतो गुरभमप्यस्यः श्मशाने निमुण्डयत् ॥ ४० ॥
 तत्काले तस्युरे शीघ्रं निश्चसेनो महीपतिः । जगाम पञ्चतावार्तिं शरीरेण विचरितं ॥ ४१ ॥
 अत्रान्तरे समाठम्यं कुम्भेन प्रसूतकैः । अर्चयित्वा प्रदायापि मूषमादाय पेशकम् ॥ ४२ ॥
 त्वापि समताठानि कृत्वा तस्युरतो नृपाः । मणिषां करकुम्भं हि समुच्चं राजहस्तिनम् ॥ ४३ ॥
 आप्यं गृहमागामं साणूरं निम्नगं तटम् । सतेवरं पुरं सर्वं पत्राम स कटी क्रमात् ॥ ४४ ॥
 दृष्ट्वा पितृवने षाठं मुरजान्तरवर्तिनम् । करस्वस्वणकुम्भेन स्थापयामास वारणः ॥ ४५ ॥
 श्रेण तं समादाय शृण्मापोप्यं वेगताः । राजहस्ती जगामायं दरघलं समुत्तमम् ॥ ४६ ॥
 कृत्वा सिंहासने दिव्ये मेरुकूटसमप्रभे । भूयोऽपि स्थापयामास करकुम्भेन कुञ्जरा ॥ ४७ ॥
 उतो भूपतयः सर्वे पट्टधन्वनकरिणः । सद्युमहस्य पाठं कनकनककुम्भकैः ॥ ४८ ॥
 विधाप ह्यमुत्तमिस्व्यं श्रुपान्निशिष्यं मस्तके । गन्धपट्टं यप पुम्भे पाठम्यं नरकुञ्जरा ॥ ४९ ॥

1 पक कुम्भम्, 2 पक कुम्भम्, 3 पक कुम्भम्, 4 पक कुम्भम्, 5 पक कुम्भम्, 6 पक कुम्भम्, 7 पक कुम्भम्, 8 पक कुम्भम्, 9 पक कुम्भम्, 10 पक कुम्भम्, 11 पक कुम्भम्, 12 पक कुम्भम्, 13 पक कुम्भम्, 14 पक कुम्भम्, 15 पक कुम्भम्, 16 पक कुम्भम्, 17 पक कुम्भम्, 18 पक कुम्भम्, 19 पक कुम्भम्, 20 पक कुम्भम्, 21 पक कुम्भम्, 22 पक कुम्भम्, 23 पक कुम्भम्, 24 पक कुम्भम्, 25 पक कुम्भम्, 26 पक कुम्भम्, 27 पक कुम्भम्, 28 पक कुम्भम्, 29 पक कुम्भम्, 30 पक कुम्भम्, 31 पक कुम्भम्, 32 पक कुम्भम्, 33 पक कुम्भम्, 34 पक कुम्भम्, 35 पक कुम्भम्, 36 पक कुम्भम्, 37 पक कुम्भम्, 38 पक कुम्भम्, 39 पक कुम्भम्, 40 पक कुम्भम्, 41 पक कुम्भम्, 42 पक कुम्भम्, 43 पक कुम्भम्, 44 पक कुम्भम्, 45 पक कुम्भम्, 46 पक कुम्भम्, 47 पक कुम्भम्, 48 पक कुम्भम्, 49 पक कुम्भम्, 50 पक कुम्भम्, 51 पक कुम्भम्, 52 पक कुम्भम्, 53 पक कुम्भम्, 54 पक कुम्भम्, 55 पक कुम्भम्, 56 पक कुम्भम्, 57 पक कुम्भम्, 58 पक कुम्भम्, 59 पक कुम्भम्, 60 पक कुम्भम्, 61 पक कुम्भम्, 62 पक कुम्भम्, 63 पक कुम्भम्, 64 पक कुम्भम्, 65 पक कुम्भम्, 66 पक कुम्भम्, 67 पक कुम्भम्, 68 पक कुम्भम्, 69 पक कुम्भम्, 70 पक कुम्भम्, 71 पक कुम्भम्, 72 पक कुम्भम्, 73 पक कुम्भम्, 74 पक कुम्भम्, 75 पक कुम्भम्, 76 पक कुम्भम्, 77 पक कुम्भम्, 78 पक कुम्भम्, 79 पक कुम्भम्, 80 पक कुम्भम्, 81 पक कुम्भम्, 82 पक कुम्भम्, 83 पक कुम्भम्, 84 पक कुम्भम्, 85 पक कुम्भम्, 86 पक कुम्भम्, 87 पक कुम्भम्, 88 पक कुम्भम्, 89 पक कुम्भम्, 90 पक कुम्भम्, 91 पक कुम्भम्, 92 पक कुम्भम्, 93 पक कुम्भम्, 94 पक कुम्भम्, 95 पक कुम्भम्, 96 पक कुम्भम्, 97 पक कुम्भम्, 98 पक कुम्भम्, 99 पक कुम्भम्, 100 पक कुम्भम्.

- क्रमेण यौवन प्राप्य मुण्डिरस्त्रामिपत्ने । अक्षरं हुमुंखो राम्यं कण्टकैः परिवर्तितम् ॥ ५० ॥
 पृथक्कृत्येनाय धर्मेण प्रपुंसपदम् । हुमुंखं प्राप तेनोर्ध्वैर्मं कुस्त सज्जना ॥ ५१ ॥
 नमिर्वैराम्यमासाय म्योऽसि स्मृतदुःकृत । गुणैर्वृणमसेनस्य समीपे मुनिताम्बिता ॥ ५२ ॥
 ग्रामादिक परिभ्रम्य तदानीं यतियोगतः । अरुप्रियं पुरं प्राप नान्यजनमनोरमम् ॥ ५३ ॥
 * तत्र राजा महासेनाः पुत्रहीनः कठमठवः । अमूत्रं वन्द्यहादेवी विभ्रसेना मनाःप्रिया ॥ ५४ ॥
 अत्रैव नगरे रम्ये पत्ताक्षवच्छिखोरौ । गङ्गायत्रो कुम्भलोऽस्य विमलस्थाऽमवत् प्रिया ॥ ५५ ॥
 जनस्योत्थनया जाता रूपयौवनगर्विता । निम्बदेवीति विख्याता कञ्चविज्ञानकोविदा ॥ ५६ ॥
 कामपात्राणि शोषाय विषाय स्वपृष्ठाभिरै । यतावन्यत्र तौ तस्याः स्तितौ करुणं प्रति ॥ ५७ ॥
 तस्मिन्ने कठपानीयं चन्द्रपतनिसर्जितम् । अमूत्रं निम्बदेवी च म्याकुला तस्युवा सदा ॥ ५८ ॥
 * निम्बदेवी समालोच्य विहाय कुर्वती तदा । नमिः साधुर्वैमानेर्मां प्रविष्टमर्थया कुषी ॥ ५९ ॥
 यदि त्वं वातिके मुग्धे नमिच्छसि संप्रतम् । प्रवेशयामि ते गेहं मण्डकानि ततो वर ॥ ६० ॥
 निम्बदेवी तदाकर्ण्य तद्वचो निजगाविदम् । अहं कुमारिका सापो तिष्ठाम्यपारि पवन ॥ ६१ ॥
 किंतु मस्तिगतौ सापो विधेते ह्यपि संगतौ । यदि मां प्रयच्छतस्तौ च ततो बाम्भ्रम्यहं नरम् ॥ ६२ ॥
 अवापि साधुना मूषो निम्बदेवी पुरःस्थिता । देवी नृपतिरस्करकारिणी निजरूपतः ॥ ६३ ॥
 * विषामिमधितं दण्डं पृष्ठपेयं मनस्विनि । सृष्टानेन स्वभाण्डानि पृष्ठान्ते येन यान्त्वरम् ॥ ६४ ॥
 आराय तस्कराण्डं तेन सृष्टानि तानि च । [ ] ॥ ६५ ॥
 तद्वहन्तं प्रविष्टानि मण्डकानि विस्मेक्य तौ । तोपपुरितभेतस्करवस्तूनां दम्पती तदा ॥ ६६ ॥
 ज्ञात्वा साण्डकवृत्तान्तं निम्बदेवीनिषेदितम् । कुम्भकरो ददावस्मै ह्यष्टभेतां स्वकन्यकरम् ॥ ६७ ॥
 कुम्भकरस्तुदां तत्र परिणीय नमिः पुनः । एकवर्षं तथा सार्वं स्मितपात्रं प्रीतमानसः ॥ ६८ ॥
 * विषाय मूर्तं ह्यर्षं नमिना सह सार्वरम् । समाता मर्मिणी बाह्य निम्बदेवी मनोरमा ॥ ६९ ॥
 एकस्मिन् दिक्से प्रोक्तो निम्बदेव्या नमिस्तरा । निरुसाहवपाऽनेह्यं कर्त्तव्यं यास्यन्ति ते वर ॥ ७० ॥
 निम्बदेवीवचः श्रुत्वा नमिना करपात्किञ्च । कृत्वा सत्सासुतलङ्गा धनयानसहासिणी ॥ ७१ ॥
 अथ गोविन्दनामाद्युःश्रद्धाचारी शिबोचमः । नमिः प्राप्य परिभ्रान्तो यवाचे करपात्किञ्च ॥ ७२ ॥
 विप्रस्य वचनं श्रुत्वा नमिर्विषामिमधितम् । जनयाऽनकस्या तस्मै प्रददौ करपात्किञ्च ॥ ७३ ॥
 * अथैकदिग्दशे नूनं यत्किञ्चिद्वसते द्विज । अस्यां सर्वं तदस्मभ्यं दत्तव्यं भक्त्या सदा ॥ ७४ ॥
 नमिवाच्य समाकर्ष्य गोविन्दो निजगावमुग्रम् । अहो प्रजापते सत्यमेवमस्तिस्ति सदन ॥ ७५ ॥
 नमिदत्तां समाचार्य गोविन्दः करपात्किञ्च । विष्णोर्वं पत्नं पातो मानाजनसमाकुलम् ॥ ७६ ॥
 प्रविशन्तं समालोच्य पुरमर्थं द्विजं त्विमम् । मुरूपया महादेव्या विभ्रसेनाऽभिधानया ॥ ७७ ॥
 उपवासविधिं सत्यामच्छशीसमाधिचम् । कुर्वाणया तमानेर्तुं निजविप्रः प्रवेशितः ॥ ७८ ॥
 * द्वाऽर्जुं पुरमर्थ्यस्यं पुरस्कुल्य स माहन । विभ्रसेनमहादेवीधर्मिणं नीतिवाचरम् ॥ ७९ ॥
 भोजनं पदसोपेतं यथेष्टनिधिपूर्वकम् । प्रददौ विभ्रसेनाऽस्मै निप्रायः श्रद्धाचरिणे ॥ ८० ॥

1 एक कण्टकवृक्ष. 2 एक कुम्भम्, अ कुम्भद्वारम्, 3 कुम्भम्, अ कुम्भद्वारम्, 4 In all the MSs. the verse No. 71 is made up of three lines, i. e., विप्रस्तरुण...to अन्त्यावच्छदीने. It appears that perhaps the second line of No. 65 is missing. I have kept it blank and adjusted the other lines. 5 एक वरुणा. 6 एक कुम्भम्, अ कुम्भद्वारम्.

प्रथमानेन्द्रनीलादिमहारत्नकदम्बकैः । मृत्यहीनैर्महादेवी मृत्वा सा करपालिकात् ॥ ८१ ॥
 वसनेन समान्मद्य शशिश्ननिमेन ताम् । विश्वसेना ददात्तसै विप्राचार्याय भक्तिः ॥ ८२ ॥
 श्रीसिन्धेन समान्मद्यो नववक्त्रसमावृत् । पृथीतकरताम्युत्प्रे निर्भगाम तदात्तमात् ॥ ८३ ॥
 भागत्य तद्गृहं शीघ्रं गोविन्दं प्रीतमानसं । नमये रत्नसंपूर्णां वदौ तां करपालिकात् ॥ ८४ ॥
 नानारत्नमूर्तां तत्र समादाय स्वहस्ततः । विश्वदेव्यै प्रदायासौ जगदैतां नमि पुनः ॥ ८५ ॥
 तत्र मन्त्रे मुतो मायी ह्यशिशुश्चण्ड्यान्वितः । ज्ञातमात्रस्तथा नून मोक्षव्योर्ज्यं श्मशानके ॥ ८६ ॥
 पुत्रहीनेन मृगेण क्लृप्तं प्राप्तेन सुन्दरि । राजहस्ती तस्मादाय तत्रान्ये स्वापयिष्यति ॥ ८७ ॥
 एवमुक्त्वा प्रियां गेहे तद्वाक्यात् प्रीतमानसाम् । नमिर्मुदितचेतस्त्रे मौनमादाय तस्विवान् ॥ ८८ ॥
 विश्वदेवी तव पुत्रं प्रसूता चाल्लक्ष्मणम् । आदाय त श्मशाने च मुमोष नमिवाक्यतः ॥ ८९ ॥
 अथ देववती राजा तसुरे छत्रवन्ति । क्लृप्तोचरतां प्राप्ते वातपुण्योदयादपि ॥ ९० ॥
 मृगमन्त्रिविमुक्तेन तदानीं राजहस्तिना । श्मशानात् पाणिनादाय स्वश्रेष्ठे म्यापितः शिशुः ॥ ९१ ॥
 ततः सिंहासने मुक्त्वा वात कुञ्जरनायकः । अभिषेकं चक्रराज्यं गर्भकुम्भेन चास्मा ॥ ९२ ॥
 राज्यपदं नृपा भङ्गा कुमरस्य महत्तरा । पादारविन्दमानेमुर्मस्तकन्यस्तपाषणं ॥ ९३ ॥
 क्रमेण वृद्धिमासाद्य तदा क्लृप्तप्रिये पुरे । राज्यं ककटनामायं चकार प्रपुष्पतः ॥ ९४ ॥
 विश्वदेवीमपहाय वैराग्याद्विदमानसः । नमिः स्वगुरुमासाद्य वीक्षितस्वहनुप्रया ॥ ९५ ॥
 मृत्योर्ज्यं विहरन् प्राप पुरिमोपपदं पुरम् । आपभारामसाणुरसौषवापीविराजितम् ॥ ९६ ॥
 अमृतं मन्त्रेणै च मूळस्थानं महापुरम् । सिंहासनेनो नृपस्यस्य सिंहासनाजस्य क्रमिनी ॥ ९७ ॥
 जनसो रूपसपत्न्या नीलेत्यत्तद्व्यम्बिक्र । कन्या वसन्तसेनाक्या त्रिभुवनतः पुरन्तरे ॥ ९८ ॥
 ततो नमिमुनिः प्राप्य मूळस्थानं पुर परत् । पामद्वये च मिह्यार्यं प्रविष्टो राजमन्दिरम् ॥ ९९ ॥
 ततः प्रविष्टमात्रं सन् कन्यां तां वीक्ष्य स चिरम् । परस्परं तयोषाडमनुरागो महानमूत् ॥ १०० ॥
 इरकं प्रविश्याद्यु नमिनकं दिने दिने । वसन्तसेनया सार्धं कन्यया रमतेऽनिशम् ॥ १०१ ॥
 ममिनाञ्ज्माञ्ज् सं नक्तं मुञ्जानाया निजेष्टया । गर्भो वसन्तसेनाया वमूव रतियोगतः ॥ १०२ ॥
 कन्यां वसन्तसेनाक्यां दृष्ट्वा धात्री मुमहृत् । जगाद केन गर्भस्ये विहितं पुत्रि मे वद ॥ १०३ ॥
 धात्रीवचनमाकथ्य कन्या प्रोवाच तां पुनः । नष्टमेको मुनिः प्राप्तस्तेन गर्भः कृतो मम ॥ १०४ ॥
 मृगसां धात्रिक्र प्राह स्वकर्तव्यमनघननाम् । यस्मिन् दिने मुनिः प्राप्तस्त्विदं वैस्ति पाट्ये ॥ १०५ ॥
 मृगो धात्री सक्र प्राह मातर्वो वैषि त्वरिन्म् । धाम्योदिता पुनः कन्या सिद्धापमनिमित्ततः ॥ १०६ ॥
 स्वस्रमं रन्तुकामस्य मुनेरस्य नितम्बिनि । कर्तव्यो गच्छतः श्रेष्ठे त्वया कुङ्कुमहस्तकः ॥ १०७ ॥
 आयतस्य पुनर्नक्तं कन्यया तस्य तत्कृतम् । ज्ञातोऽसौ तेन चिह्नेन प्रमाते पुरि तक्षरे ॥ १०८ ॥
 ततोऽसौ तक्षरेर्नीतः स्वश्रेष्ठं मापितः पुनः । सांप्रतं मगवन् शीघ्रं मा भोगं प्रथमं नय ॥ १०९ ॥
 तन्महाक्यतः साधुः कन्यया सह निर्भयः । आदित्यमवनं प्राप मूळस्थानसमुद्भवम् ॥ ११० ॥
 तद्वयं नमस्कृत्याम पुत्रो मासुरनिग्रहः । उत्पादितः पुनस्तूपमादित्येन प्रमातता ॥ १११ ॥
 नमिरादित्यरूपेण तेजोभ्यासनदीदिवा । एवं प्रसिद्धिमापातो लोके विस्मिन्नमानसे ॥ ११२ ॥

1 पण्डितम्, 2 पुण्डितम्, 3 पण्डितम्, 4 ज
 मृत्योर्ज्यं, 5 पण्डितम्, 6 ज

मुनिवृत्तेषुपपन्नं स्वामी प्रयातेऽरुणविग्रहं । अथप्रियेऽपि मय्याह्वे मूढस्थाने विनात्मये ॥ ११३ ॥
 षडन्तसेनया सार्धं कर्ममोक्षं निजेष्मया । एवं कृतप्रयोज्योऽपि नमिस्त्रिष्टुतिं तस्यै ॥ ११४ ॥
 हुर्मुञ्जेन सुतेनामा कर्मभ्रमेण विरागिणा । दधौ जैनेश्वरीं दीक्षां तथा नमस्कृत्वा नमि ॥ ११५ ॥
 विहरन्तोऽपि भस्वारो जिनमक्तिपणमया । निगमं कुम्भकारणस्य संप्राप्य दिवसात्मये ॥ ११६ ॥
 वापाके मुक्तिमप्ये च कुम्भकारणान्तिके । तस्युरात्रावच्छेदेन भस्वरोऽपि मुनीश्वरा ॥ ११७ ॥
 कुम्भच्छेऽपि तमापाकं नक्तं मुनिसमन्वितम् । दद्याद् कुटुम्भाद्वार्षं पित्रभानुसमाभयात् ॥ ११८ ॥
 उषसर्गं सहित्वाऽमुं भस्वरोऽपि यतीश्वरा । आराधनां समाराध्य निर्वाणमगमंश्चराम् ॥ ११९ ॥
 ॥ इति श्रीराजमुनिकथानकमिवम् ॥ ९८ ॥

*

९९ ऊर्ध्वशीकथानकम् ।

- ॥ ब्रह्मबा देवपुत्रेण ब्रह्मलोके हि तिष्ठता । इदं हि चिन्तितं तेन बन्तानन्दमिच्छता ॥ १ ॥
 विष्णुलोके तथा स्वर्गे शकविष्णुमहेश्वरा । समां देवद्विजां सर्वे तूर्धमात्मानि सादरा ॥ २ ॥
 मत्समीपं न कोऽप्येति मक्तिनिर्मग्नानसः । ब्रह्मेश्वरोऽत्र तिष्ठामि ब्रह्मलोके मयोन्वितः ॥ ३ ॥
 चिन्तित्वा चिरं ब्रह्मा स प्रियेऽस्मिन्पुत्रा । ब्रह्मलोकेऽविरच्छात्मा मर्त्यलोके समापयौ ॥ ४ ॥
 कुम्भं विष्णुमहादेवद्वाराणां पद्मादिमानितं । स तिष्ठते जनः सर्वस्यद्रष्टाऽहत्मानसः ॥ ५ ॥
 ॥ तूर्ध्वं सितवर्णानि समुत्पुद्धानि सर्वतः । साय्यराशिं सगीतानि श्लोकः कथयति स सः ॥ ६ ॥
 तत्संस्मरं समाश्लेष्य कोपमासाद्य भेतसि । ब्रह्मशास्त्रं जगामाद्यु ब्रह्मलोकेऽपराधुसः ॥ ७ ॥
 ब्रह्मरूपं समाश्लेष्य तत्र पूजाविर्भितसु । ब्रह्मा कोपपरीताश्रो' रभ्याविति स मानसे ॥ ८ ॥
 मुञ्चन्नाहुः स्यदेव्यो द्विजब्रह्मप्रियवैशयकाः । शूद्राभ्येति मया सृष्टास्तथाऽप्येते प्रमादिन ॥ ९ ॥
 कर्ता इति स्वयम्भुव प्रजापतिरह श्रितौ । शिरस्योपपदो गर्भो श्लोकवित् पितामह ॥ १० ॥
 ॥ तथाऽपि सर्वलोकेन परिभूतोऽस्मि सांप्रतम् । मच्छिष्यां माहना ये च तैर्घोऽहमव्यया ॥ ११ ॥
 स्वपूर्वास्तानमिच्छन् स महारम्य प्रविश्य च । तपः कर्तुं समारम्य' सामान्यनद्रुःकरम् ॥ १२ ॥
 शिष्यार्षादसहस्राणि बर्षाणामस्य वेपथुः । गतानि वनविष्टस्य कुर्वाणस्य तपः परम् ॥ १३ ॥
 पञ्चकाष्ठप्रमाणानि सन्त्यक्तं वेदवादिनाम् । मनुष्यादिप्रमाणं तु प्रथमं परिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
 ऋषिप्रमाणमुचिष्टं स्फुटं शिष्यप्रमाणकम् । कालप्रमाणमन्यथ तथा ब्रह्मप्रमाणकम् ॥ १५ ॥
 ॥ मनुष्यादिप्रमाणं तु प्रथमं प्रतिपाद्यते । शिष्यमनुवृत्तं ससूत्रमहोरगमिदं भवेत् ॥ १६ ॥
 शिष्यदिवससंभूतो मासो भवति निश्चितम् । एवं द्वादशमिमीसैर्बर्षमिदं प्रजायते ॥ १७ ॥
 मनुष्यार्षा हि यः श्लोकः पद्यो भवति सर्वथा । तत्पितृणां दिनं चैकं नियमन्ति मनीषिणः ॥ १८ ॥
 यस्तु कुम्भः पुनः पद्यं सैकरात्रिं प्रकीर्तितम् । उभयं तद्द्विद्वैकमहोरगमिदं भवेत् ॥ १९ ॥
 पृथिक्शिष्यद्वैकमहोरगैर्द्विभ्यो मासो भवत्ययम् । एवं द्वादशमिमीसैर्द्विभ्यं बर्षं मतं बुधैः ॥ २० ॥
 ॥ एतेन वर्षमानेन समार्षादसहस्रकम् । बन्वैर्दुःखकरं कथ्ये ब्रह्मणा विहितं तपः ॥ २१ ॥
 एवंविधं तपः शक्त्या कुर्वाणस्य तपो विधिः । महावने महापारसं करणे महत्प्रमसि ॥ २२ ॥

1 एक शिष्यद्वैकमहोरगमिदं 2 एक मनुष्यप्रमाणकम् 3 अर्थाः कुम्भप्रमाणकम् 4 [तत्पितृणां] 5 [तपः] 6 एक पितृप्रमाणकम् 7 एक मनीषिणा 8 [विधिः] 9 एक महापारसं

देवकोट्यस्त्रयस्त्रिंशद् मृतानामपि सत्त्वरा । अघाष्टकोट्यो नून मर्तण्डा द्वादशपि च ॥ २३ ॥
 एकदश तथा स्या विष्णुरीशोऽपि च स्वयम् । मिच्छिता देवपुत्राश्च न पश्यन्ति विधिं क्वचित् ॥ २४ ॥
 अष्टा वेधस कापि महादेवो हरिं जगौ । विष्णो न दृश्यते प्रथा मया सर्वत्र धीश्रित ॥ २५ ॥
 तद्व्यप्यतो महादेवो विष्णुना गदित पुनः । अन्वेपया विधेरस्य क्रियते कापि शंकर ॥ २६ ॥
 तदुक्तेन सूत्रेणापि स्वगणा प्रेदिता द्रुतम् । गवेपयार्थमेतस्य प्रथमोऽङ्गुर्दिशो दश ॥ २७ ॥
 चतुर्दशसु ते तस्य मन्वेषु गवेपयम् । चक्रुः सन्नमयं युक्ता ददृशुस्तत्र न कुत्रचित् ॥ २८ ॥
 भुवनेषु समस्तेषु धीश्रितोऽपि विधिं प्रभो । न दृष्टं क्वपि सोऽस्माभिः कथितं भवतः स्फुटम् ॥ २९ ॥
 विष्णुनाऽपि हरः प्रोक्तो यदीमं द्रष्टुमिच्छसि । तदन्तं भवसद्येपाद् वायुदेव प्रवेशय ॥ ३० ॥
 तदुक्तेन ततो देवैः सर्वैरपि सतंभ्रमैः । प्रेक्षितो वायुदेवोऽप्य तदन्तं प्राप वेगत ॥ ३१ ॥
 अस्मिन्मौषसेपोऽयं तपःशोफितविग्रहः । पूर्वांशामिसुखो धीरः समीरणकृत्यशनः ॥ ३२ ॥
 घण्टास्यैतत्कस्यारो जातुस्थितपराङ्मुखः । कृतोऽर्धबाहुसुगन्धे गणेशीकुण्डिकान्वितः ॥ ३३ ॥
 शीरः तपः प्रकुर्वाणः पञ्चकूर्चमयकरः । एषो वायुकुमारेण विधिर्ममिवनस्थितः ॥ ३४ ॥
 वायुदेवः समालोच्य वेधस दूरतोऽपि सन् । परावृत्त्य ततो देशात्प्रगाम च मुपगच्छन् ॥ ३५ ॥
 जगौ वायुकुमारोऽपि देवानेषु ससन्नमः । एषो प्रथा मया कथ्ये कुवसुत्रं तपः ॥ ३६ ॥
 वातदेववचः श्रुत्वा महादेवो जगाद् तान् । यथा नन्द्यादयो प्रथा तपसो मन्त्रैः ॥ ३७ ॥
 अस्माकसुचमो वायव्यायते न मनागपि । आते सत्युत्तमेऽसुमिन् न का प्रमा ॥ ३८ ॥
 सायुजाक्य समाकर्ण्य जगौ नन्दीशरोऽप्यमुम् । केनोपायेन नाशोऽस्य ॥ ३९ ॥
 अत्रान्तरे हरिः प्राह तमेवं पुरतः स्थितम् । स्त्रीनिमित्तेन नाशोऽस्य ॥ ४० ॥
 एवं निवदिते तेन भूयः प्रोक्तोऽमरैरयम् । स्वं कर्षं परम वेदि ॥ ४१ ॥
 सर्वदेववचः श्रुत्वा जगौ विष्णुर्दिवौकसः । विवाहे शंकर ॥ ४२ ॥
 श्रुत्वा विष्णुदितं तत्र महादेवो हरिं जगौ । इन्द्र त्व निशम्य शंकरसोक्तं शक्ये नर्तकपेटकम् । तिलोत्तमा ॥ ४३ ॥
 प्रथमार्थेऽतिशयकरारिमिं प्रमुपादपै । फलपुण्या ॥ ४४ ॥
 ततो नर्तितुमारब्धा तत्पुरः सा तिलोत्तमा । ॥ ४५ ॥
 एता स्वपुरतो वेधा नृत्नन्ती तां तिलोत्तमाम् । ॥ ४६ ॥
 क्तोऽप्यदिशसे आते दक्षिणसां दिशि नि ॥ ४७ ॥
 प्रथा तिलोक्य तां देवीं नृत्नन्तीं स्वपुरा ॥ ४८ ॥
 मुख परावृत्तं कृत्वा चेत् पश्यामि ॥ ४९ ॥
 यदि मे तपसः क्रियिन्माहात्म्यं नि ॥ ५० ॥
 कथमिच्छित्तमात्रेण द्वितीयं वान् ॥ ५१ ॥
 यावदिलोक्यते प्रथा द्वितीयेन ॥ ५२ ॥
 पूर्वोक्तविधिना तस्य मन्त्र ॥ ५३ ॥
 यावत् पश्यति तद्वत् ॥ ५४ ॥

१ ॥ १ ॥
 २ ॥ २ ॥
 ३ ॥ ३ ॥
 ४ ॥ ४ ॥
 ५ ॥ ५ ॥
 ६ ॥ ६ ॥
 ७ ॥ ७ ॥
 ८ ॥ ८ ॥
 ९ ॥ ९ ॥
 १० ॥ १० ॥

- पूर्वोक्तविधिना नूनं ब्रह्मणस्तपसाः फलेत् । तिष्ठेत्तमा मुञ्चेद्धार्यं चतुर्विंशत्यनुत्तम् ॥ ५६ ॥
 ततोऽन्वसिन् दिने चाते मत्तकोपरि तस्य च । तथा वसूष तद्वत्स तन्मनोहरबन्धनम् ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मवर्षशतार्थस्य फलेन तपसा स्फुटम् । ब्रह्मणो मत्तकं जातं पञ्चमं मार्दवं क्षिरः ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मोपरि प्रवृत्तन्ती ब्रह्मणा तां तिष्ठेत्तमा । प्यार्तं मम तपो नष्टं समस्तं परधीतले ॥ ५९ ॥
 मर्त्ये मां विहायैवा भूर्ती यावन्न गच्छति । मन्मत्तकस्वित पार्दं तावद् एष्टान्म्यतो हुतम् ॥ ६० ॥
 चतुर्मुखो विधित्वैषं तत्पारप्रहृष्टकधी । ऊर्षं प्रसारयामास निच रीर्षं मुञ्चद्बन्धम् ॥ ६१ ॥
 तेन प्रसारितेऽमुष्मिन् ब्रह्माभिप्रायमञ्जसा । ज्ञात्वा सर्वाणि नष्टानि शस्त्रेणैवमुत्तान्यत ॥ ६२ ॥
 न्येषु तेषु सर्वेषु क्षिरसा पञ्चमेन च । पृथुर्हतं तारशब्देन क गत्वा हा तिष्ठेत्तमे ॥ ६३ ॥
 तिष्ठेत्तमाऽपि संग्राह्य नाकं केनेन तेष्वत । महाहोवादिदेवानां तपोमङ्गं जगौ विधेः ॥ ६४ ॥
 ततस्तिष्ठेत्तमामिन्द्र प्रोवाच पुरता स्तिताम् । भूरे स्वं प्राञ्जनां सार्धं एहर्ष्यं प्रपात्स्य ॥ ६५ ॥
 तिष्ठेत्तमामहादेव्या रूपत्रयस्यमुक्त्या । पतिर्नाभिमतो ब्रह्मा ह्यवभावसमेत्या ॥ ६६ ॥
 तदा समस्तदेवोपैर्बर्षी ब्रह्मणोऽन्तिके । प्रेष्टतासं च संजाता एहर्ष्याऽऽन्या सह ॥ ६७ ॥
 ततोऽस्य ब्रह्मण सौख्यं मुञ्चानस निषेचन्या । उर्षंश्चा सह संभ्रातो वसिष्ठो नाम मन्दन ॥ ६८ ॥
 उर्षशी बेवसाः क्वन्ता पम्पन्वी प्राणकृत्वा । वसिष्ठस्तस्युतो विद्यो वेदद्विजदित्तराम् ॥ ६९ ॥

तथा चोक्तम्—

उर्षशी ब्रह्मणो यथां वेत्या विख्यातमुन्दरी ।

तसाः पुत्रो वसिष्ठस्यो देवविप्रगणे हित ॥ ७० ॥

॥ इति श्रीब्रह्मोर्षशीमेखापकृत्पाणकम् ॥ ९९ ॥

१०० घन्यमिश्रादिकथानकम् ।

- ब्रह्मन्मास्वबनान्तेऽक्षि सितसौपायान्किने । एकरुपाभिर्यं वाक् पुरं सुस्पुरोपसम् ॥ १ ॥
 तस्युरे घनदत्तेभ्यो बभूव घनवारिणि । तस्त्रिया घनदत्तास्या तस्युत्रो घन्यमिश्रकौ ॥ २ ॥
 घनयोरेपरा पुत्री घनमिश्रा घनप्रिया । रूपराजितसर्वाङ्गी पीनोऽतपनस्तनी ॥ ३ ॥
 घन्यरा निर्धनौ मूला तथा तौ द्वावपि हुतम् । मातृव्यम्पासितां यातौ क्रौञ्चान्भी घनमिश्रकौ ॥ ४ ॥
 मह्युत्तेन ततस्त्वाम्यां निम्नव्याम्यां महाप्रभाः । जटौ मणीश्वर इत्य 'बहुपुण्यसमन्विताः ॥ ५ ॥
 जागच्छतोस्तयोर्मयि विधिब्रमविहस्तयो । जन्वोन्वमारजासुक्षिरयवद् घन्यमिश्रयोः ॥ ६ ॥
 परस्परं समात्सेष्य स्वययं प्रातरो तस्यै । हिला वेत्रवतीतोये तान्मणीवापकौ एहम् ॥ ७ ॥
 तदानीं मणयस्तेऽपि मुक्त्यात्रा धुनीजले । पिच्छिता रोहितस्येन महादीनिन वेगताः ॥ ८ ॥
 कश्चिद्वस्त्रिययोनेन तन्वीने पाठयोयतः । बहू निनाय विभेत्तुं धीवरो विधिज्ञान्तरम् ॥ ९ ॥
 तन्मया बहुमूष्येन पृष्टीत्वा तं ज्ञपं हुतम् । जनिनाय तर्कं मेहं सुतपार्पूर्वकेऽन्या ॥ १० ॥
 तन्वीमपाठतस्यै च मययो मुञ्चमायताः । तन्नन्वा हुतं दिव्या पृष्टीत्वास्तोपमुक्त्या ॥ ११ ॥
 जादय तान् मणीन् दिव्यान् पुत्रपुत्रीषु तद्वये । बभूव मारुते मुदिस्तन्मातृर्धनदृष्या ॥ १२ ॥
 पञ्चापापं विद्याबाणु तथा ते मन्मत्तदा । जनर्षमूष्यसंयुक्ताः स्वमुत्तमाः सपरिज ॥ १३ ॥

मुदाऽपि तान् मणीन् प्राप्य मातरं ब्राह्मणैः तया । निहन्तीति मतिं चक्रे त्येवत् किं न जायते ॥१९॥
 तथाऽप्यनुश्रुय प्राप्य तदा ते मणयोऽमलाः । ब्राह्मणो समर्पिता प्रीला त्वेवस्मितचित्तया ॥१५॥
 त्वेक्य तान् मणीन् पूजान् मुक्तान्यास्त्रदुनीहृदे । महावीर्यस्यसपञ्चावन्तां ब्राह्मणविभौ ॥१६॥
 परस्परं समात्सेष्य तद्भ्रान्तमज्ञेयतः । अत्वारोऽपि तके मत्स्या जिनाय दक्षिरे मणीन् ॥ १७ ॥
 हिला परिग्रह सर्वं धनमिन्द्रादयच्छदा । मुदा दमवराभ्यांश्चे बिनमक्ता प्रथमद्व ॥ १८ ॥

॥ इति श्रीभनमिश्राख्यभ्रातृव्यकथानकम् ॥ १०० ॥

१०१ सागरदत्तकथानकम् ।

कत्रैव भरतक्षेत्रे जम्बूद्वीपोपलक्षिते । विपये वत्सकप्रवर्त्सां क्रीडाम्यास्याऽमवत् पुरी ॥ १ ॥
 धनमिश्रोऽप्यो धन्यो धनदत्तो धनप्रियः । यशोधरदयः पौरा बसन्त्यस्यां परिस्तुष्टम् ॥ २ ॥
 बन्धदा माण्डमारदाय द्वाप्रिशद् वाणिजां पुरः । धनमिश्रादयः सर्वे वणिन्ध्यायै प्रतस्त्रिरे ॥ ३ ॥
 हृतकोलाहलस्वानैश्चापोन्मुक्तशरप्रवैः । गृहीता दस्सुभिः सर्वे वैश्या राजगृहान्तरे ॥ ४ ॥
 एतैरुक्तो विपं श्रित्वा मये मधि च भोजने । विपमिश्रितमाहारं मुक्त्वा ते दस्सवो सत्वा ॥ ५ ॥
 यत्र सागरदत्ताख्यस्तन्मध्ये वाणिजो महान् । अपरं न सृतिं प्राप्नो रात्रिमोजनवर्द्धनात् ॥ ६ ॥
 पृष्ट्वा वणिन्ध्यानं सर्वान् स चौरान् सृतिमागतान् । महावैराग्यसपत्नो धर्मधायं महामना ॥ ७ ॥
 तत्र सागरदत्तोऽयं विहाय सकलं धनम् । मुदा सागरक्षेत्रान्ते तपो जैनमस्त्रिमयत् ॥ ८ ॥

॥ इति श्रीद्वात्रिंशद्विंशत्तपोप्रहणकथानकम् ॥ १०१ ॥

१०२ जिनदत्तकथानकम् ।

मणिषन्द्राधिपानेऽस्ति देशे मणिमती पुरी । अस्यां मणिपती राजा तद्विद्या शृण्वी पुरा ॥ १ ॥
 मणिषन्द्रोऽजयो पुत्रो धर्मवोद्धतशासनः । प्रतापसाधित्वापत्तिगुणपरश्चित्तमूढः ॥ २ ॥
 बन्धदा मूर्तिर्दृष्ट्वा पत्त्रिः स्वस्मिः स्थितम् । वैराग्यमगमत् सद्यो महादेवीकल्पार्पितम् ॥ ३ ॥
 मणिषन्द्राधिपानस्य पुत्रस्य त्रितवैरिणः । रान्यपदं धनन्वाशु तपित्वा धनुषां प्रति ॥ ४ ॥
 अविश्वानयुक्तस्य स्थितस्य प्रासुके वने । महादमवरम्यान्ते गुरोराचारवेदिनः ॥ ५ ॥
 अन्तःपुरेण सर्वेण सम्मन्तैपदुभिः सह । दीक्षां मणिपती राजा जप्राह जिनदेवित्ताम् ॥ ६ ॥
 तत्र हृत्पाठार्ता प्राप्य हृत्पाठान्ताम्याश्रयगतः । पुरीमुद्रपिनी प्राप्य वैकाकी स मुनिः कर्मात् ॥ ७ ॥
 महाकठकरोपाने श्रीमदुद्धविनीमये । सह प्रतिमया रात्रौ संतसे स मुनिमुदा ॥ ८ ॥
 अथ अपालिक्षे विद्यां वेतालाख्यां स्मृशानकम् । शित्तेवरात्रुदस्यामाश्रयितुमागतः ॥ ९ ॥
 अन्वेपयन् मुदा भ्राम्यंस्त्रान्ते श्वरकप्रयत्नः । ददर्शांशु मुनिं मुपं श्वरकप्रतिमास्थितम् ॥ १० ॥

- दृष्ट्वा तं निश्चल तत्र प्रादाय सूतकश्यम् । वत्सम बुद्धिर्वां चके नक्तं क्वापत्किञ्चे मुखा ॥ ११ ॥
 तत्कपाटेऽग्निना तसे सिद्धिं याति चरौ सति । तदा प्रवाहसयोमात् साधुना चालितं स्मिन् ॥ १२ ॥
 तन्मस्रके चते क्षिप्रं मयवेतितविग्रहः । अर्धसिद्धं चवं हित्वा नष्टं क्वापत्किञ्चत ॥ १३ ॥
 तदाद्यवेदनाप्रश्नसमाधानपरायणः । स साधुस्त्वह्नान्तस्स स्मितो सूतकश्यमया ॥ १४ ॥
 प्रयातसमये जाते रविषा निमलीकृते । अर्धदग्धो मुनिर्दृष्टो नरेपैकेन साधुना ॥ १५ ॥
 अर्धदग्धं मुनिं दृष्ट्वा स नरः कृपयार्द्रधीः । विवेश नमरं तूर्णं पताक्यवलिश्रोमिन् ॥ १६ ॥
 कसुरे बिनदचास्यो धनवान् भ्रेष्ठितामितः । तद्वाप्यां धनदद्यासीत् तस्युग्रो धनदक्षकः ॥ १७ ॥
 पूर्तं पानं तथा वेष्ट्या कुत्सिता परदारकम् । हिसाऽऽर्त्तं पुनमासमक्षयं स्पसर्नं स्विदम् ॥ १८ ॥
 जमीमिं सप्तभिर्भक्षो स्पसर्नैः साधुनिर्ब्रूते । वत्सुतो निन्दिताचारो विश्वजनकदम्बकैः ॥ १९ ॥
 तद्दहं स परिप्राप्य बिनदक्ष जयावसौ । अग्निदग्धं श्मशानान्ते साधुरेको वित्तिष्ठते ॥ २० ॥
 निश्चम्य तद्दृष्ट्वा भ्रेष्ठी श्मशानं प्राप्य वेगतः । आदाय तं मुनिं तस्मात् स्वगृहं नीत्वानसौ ॥ २१ ॥
 तद्दहं प्राप्य वेगेन बिनदक्षोऽतिदुःखितः । वैषं श्रीदत्तनामानं पत्रन्धेदं ससंभ्रमः ॥ २२ ॥
 साधुरेक्रेऽग्निना दग्धो महदे स्पवतिष्ठते । केनोपायेन तदेहः शोभनो जायते वद ॥ २३ ॥
 बिनदक्षवधः श्रुत्वा श्रीदक्षो निजयावमुग्धः । शोमशर्मण्डे तैतं लक्ष्मणाक्षस्यमसि वै ॥ २४ ॥
 लक्ष्मणाकेन तेनेह शरीरं तस्य योगिनाः । शोमन जायते साधो तत्तैऽन्यद्भ्रमाकृतः ॥ २५ ॥
 श्रीदक्षवाक्यमाकर्ण्य बिनदक्षस्त्वराश्रितः । शोमशर्मण्डं प्राप मणिकुक्षिमृतकम् ॥ २६ ॥
 दृष्ट्वा शुंकरिक्रमिख्यां योषितं तद्दहे पुनः । सुखासनसितां प्राह तत्प्रदत्तासमसितः ॥ २७ ॥
 लक्ष्मणाक्रमिषं तैतं विद्यते तत्र मन्दिरे । अस्मम्य देहि तद्दह तेन सुप्तु प्रयोजनम् ॥ २८ ॥
 बिनदक्षवधः श्रुत्वा जगौ शुंकरिक्रमिषं तम् । प्राप्य वेस्मान्तरं भ्रेष्ठिन् गृहानैकं हि लक्ष्मणम् ॥ २९ ॥
 तद्वाक्यतः पुनः भ्रेष्ठी यत्ना तद्सुधान्तरम् । जग्राह कुम्भेकं स सतैऽपरिपूरितम् ॥ ३० ॥
 भागच्छतोऽस्य वेगेन मणिकुक्षिममूले । क्वाप्रात् स पतन्नाशु संप्राप शतखण्डिताम् ॥ ३१ ॥
 बिनदक्ष पुनः प्राप्य तां जमाद मयान्वितः । एकस्त्रैऽप्येते भग्नो मत्करात् पतितो मुषि ॥ ३२ ॥
 भ्रेष्ठिवाक्यं समाकर्ण्य तिहस्योवाच तं सक्र । द्वितीयं षट्पदाद्य यन्त्र त्वं निजमन्दिरम् ॥ ३३ ॥
 तद्दहान्यन्तरं प्राप्य बिनदक्षस्तदुक्तिः । यावद् गृह्णाति हृद्येन सोऽग्निं ममोऽमुत पत्त ॥ ३४ ॥
 ततो भूयोऽपि तां प्राप्य समयोऽग्नीं जगावमुग्धः । द्वितीयोऽपि पत्ये ममः पतितो मत्कराद् मुषि ॥ ३५ ॥
 निश्चम्य मारतीमस्य यमापैषा बलिक्पनिम् । अन्त्यं तैऽप्यत्र भद्रं दृष्ट्वाय त्वं भयोऽश्रितः ॥ ३६ ॥
 तद्वाक्येन परिप्राप्य तद्दहमान्तरमादरात् । तृतीयोऽपि पत्ये भग्नो गृह्णत पाविना हुतम् ॥ ३७ ॥
 भ्रेष्ठिवाक्यं समाकर्ण्य प्राप्यनी विकसन्मुषी । बिनदक्षं जगारेति म्भनयकसरोऽहम् ॥ ३८ ॥
 विभ्रम्यतां परिप्राप्य मयवद्वितमानसः । गृह्णामान्यं कुं भद्रं षट्छान्तरासितम् ॥ ३९ ॥
 निश्चम्य तद्दृष्ट्वा भ्रेष्ठी दृष्यो विस्रितमानसः । प्राप्यधीषं महासत्त्वा धान्तिमृषितविग्रहा ॥ ४० ॥
 आन्तां तावन्दिं नूनं परनैऽस्य करणम् । एतामहं प्रष्टुष्यामि महाशान्तिप्रयोजनम् ॥ ४१ ॥
 चिन्तयित्वा विरं भ्रेष्ठी जगावतां पुरासिताम् । श्रुताः कोपं न यासि त्वं षट्तेते धर्यं गते ॥ ४२ ॥

1 क्व प्रदत्त. - एकः क्वदत्तः ३ एकः क्वदत्तः. 4 एकः कुम्भम्, अ कुम्भमिरत्. 5 एकः कुम्भम्, अ कुम्भमिरत्. 6 [क्वदत्तः]. 7 एकः कुम्भम्, अ कुम्भमिरत्. 8 एकः कुम्भम् अ कुम्भमिरत्. 9 एकः विष्णुम् अ विष्णुमिरत्.

बिनदत्तवचं श्रुत्वा यमाणेम सकौतुकम् । तोपपूरितचेतस्त्र वरमाश्रयमीयुषा ॥ ४३ ॥
 नानादुःख मया प्राप्त कोपेन विहितेन मो । यावज्जीवमतोऽमुष्य गृहीतं व्रतमुत्तमम् ॥ ४४ ॥
 क्षरणेनामुना मद्र सञ्जनानन्ददायकम् । यशोभ्याससमस्ताशा न रुष्टाऽह तवोपरि ॥ ४५ ॥
 यथा भावक सप्राप्त मया दुःखं सुदास्वम् । कुषा सपन्नया लोके कर्मयामि तथा गृणु ॥ ४६ ॥
 अत्रैव भरतक्षेत्रे मेद्राक्ष्यो विषयो महान् । आनन्दनगरं रम्य शिवशर्मा द्विजोऽभवत् ॥ ४७ ॥
 कमठमी प्रिया तस्स वेदवेदाङ्गशास्त्रिनः । अष्टौ पुत्रास्तयोऽजाता शिवमूल्यादयोऽनया ॥ ४८ ॥
 तन्मध्ये नवमी जाता तनयाऽहं प्रियवदा । मद्यस्या रूपसपन्ना समस्तजनवहमा ॥ ४९ ॥
 समस्तशास्त्रनिष्णाता कञ्जविज्ञानकोविदा । तत्पत्न्यननयातमहानन्दविधापिनी ॥ ५० ॥
 समस्तनगरस्वान्तः पित्रा तेन प्रदायिता । घोषणेय नृपादेशात् समस्तजनसाक्षिका ॥ ५१ ॥
 मस्तुतां वक्ति यो लोकः पुरे शुंकारिक्रमिति । घनापहार एतस्स क्रियते निर्विकल्पकम् ॥ ५२ ॥
 कोऽपि तत्पत्ने लोकस्तद्भयेन वणिक्पते । न मां शुंकारिकां वक्ति जिनदत्त जिनप्रिय ॥ ५३ ॥
 अतो लोकेन मत्ताम द्वितीयं विहितं पुत्रैः । मधुकरिकमद्वैति प्रसिद्ध जनविमुक्तम् ॥ ५४ ॥
 अनयाऽवत्यया मद्र कुमारी सोमशमणा । परिणीता द्विवेनाहं रूपठावण्यसमुता ॥ ५५ ॥
 शुंकारिक्रमिमां नून न अल्पामि महामते । परिणीयामुना नीता श्रीमदुज्जयिनीमिमाम् ॥ ५६ ॥
 तयोऽह स्वगृहे मद्र तिष्ठामि प्रमदान्विता । प्राणपोऽपि न मां जातु वक्ति शुंकारिक्रमिषाम् ॥ ५७ ॥
 अन्यथा विप्रशाठामा समस्तपुरमाहनैः । प्रेक्षा दत्ता मृकृशाय गीतनृत्यविठासिने ॥ ५८ ॥
 तत्र मद्राद्युषो मद्र नटं द्रष्टु समागतः । नर्कं स्वमन्दिरे कान्तो नागच्छति विरादपि ॥ ५९ ॥
 व्यवरीर्ष्यामराकान्ता रोपपूरितमानसा । कषाट्युगठ दत्त्वा तिष्ठामि शयनस्थिता ॥ ६० ॥
 शयनावविठासदं विप्रमेणान्वित नटम् । द्रष्टु मद्योऽपि सप्राप्त स्वगृह निवर्तीत्या ॥ ६१ ॥
 वाहयन् स्वकण्ठकृत्वा कषाट्ययमादरत् । गृहन् मद्यम सोऽप्यर्षं तिष्ठति हारमाभितः ॥ ६२ ॥
 महास्य समासाय तद्भार्दं गृह्णती म्भिता । तावन्मधुरया वाचा वक्ति मां स पुनः पुनः ॥ ६३ ॥
 इते माहनि मानाहं महादेवि मनःप्रिये । हारमुदाट्य श्विप्र स्वद्वेषानां स्वराम्यहम् ॥ ६४ ॥
 श्रुत्वाऽस्य निनद भेष्टिन् वारत्रयसमीरितम् । मूयो मया परिष्पार्तं कोपास्त्रितनेत्रया ॥ ६५ ॥
 दिङ्मापण करोम्यय धवम्भाम्य विषेतसः । न याति येन मा हित्वा नक्तमन्यत्र आस्वरम् ॥ ६६ ॥
 चिन्तयन्ती चिर यावत् तिष्ठामि शयनस्थिता । तावद्भटेन मूयोऽपि तारनादेन जल्पितम् ॥ ६७ ॥
 अति शुंकारिके मूढे मत्प्रमातङ्गगामिनि । उद्याप्यसि किं नेदं हारं रमणि हुजेने ॥ ६८ ॥
 बिनदत्त मया मूयश्चिन्तित तदुत्कृष्टम् । निस्त्ररोऽनेन विप्रेण विहितो मम नात्यक्तः ॥ ६९ ॥
 न कार्यमधुनानेन विप्रेण द्वेषकरिणा । तद्गृहेणापि सचिन्त्य शय्यातोऽहं समुत्थितः ॥ ७० ॥
 समुत्थायामुत शीघ्रं हारं कृत्वा निरगतम् । निःश्रुता तद्गृहाप्रकट दिम्परूपविमूर्षिता ॥ ७१ ॥
 हारं विषाय त्रिषोऽपि क्रोधास्त्रनिरीक्षणम् । शय्यातलगतं क्वन्तं मुष्पाप वनिर्जा पते ॥ ७२ ॥
 नानातस्समाकीर्णमशोकवनमागतम् । शरैस्त्र गृहीताऽहं महामरणहासिनि ॥ ७३ ॥
 तत्र स्वपठिस्त्रं नीत्वा स्वनायाप कृतमना । मर्कं बिनयसेनाप दत्तवन्तो मत्किन्तुषा ॥ ७४ ॥
 तेनापि तोपपूर्णेन गृहीताऽसि वणिक्पते । ममेपा गणिका नून पट्टपन्था भविष्यति ॥ ७५ ॥

- एवं संश्लिख्य सुष्टेन कस्मिन्नपि दिने सति । मम प्रकृत्युत्पत्तेन प्रारम्भं शीतलम्बनम् ॥ ७६ ॥
 ततो देवतया शीघ्रं सम्मितोऽप्य सुदुष्टधीः । विषाय महतीं पूजां क्षमयित्वा मुनोष मात् ॥ ७७ ॥
 तत्र पक्षिं प्रविष्टस्य सार्यवाहस्य व्येवतः । दत्ता धनेन तेनाहं महता मयवेदिना ॥ ७८ ॥
 तेनैवपि मम मूढेन विधातुं शीतलम्बनम् । प्रारम्भं च विमुक्त्याहं सम्मितेनानया ययात् ॥ ७९ ॥
 १ देवासि मययथैतेन धनेन म्हाता पुनः । दत्ताहं पारसीकस्य सविष्टस्य कृत्स्निकः ॥ ८० ॥
 यन्मास पोषणं कृत्वा सुष्टाननविधानतः । कृत्स्नी सोऽपि यत्नेन मम दुःखितप्रेतसः ॥ ८१ ॥
 सर्वं गृह्णाति शीतलं अलक्षयि प्रचण्डधीः । कृते हि कृमिरागस्य कम्बलान्तस्य साहरम् ॥ ८२ ॥
 ब्रह्मान्तरे मम आता श्रोत्रदेवामिधानकः । यमाम पारसीकान्तं खनायादेश्चतौ युवम् ॥ ८३ ॥
 हृत्क्षयं विधात्यात्र सिद्धमेतेन गच्छत्य । तिष्ठन्ती पुरमभ्येहं जिनरत्न विद्योक्तिता ॥ ८४ ॥
 २ पारसीकप्रभुं ह्यु विषाय मम मोचनम् । जनेनोत्पत्तिनीं श्रेष्ठिज्ञानीय प्रेमकारिणा ॥ ८५ ॥
 मूयं समर्पिता तेन श्रोत्रदेवेन साहरम् । तुष्टस्य निजकान्तस्य विधिना सोमसर्मणः ॥ ८६ ॥
 अलक्षयिर्विषये रक्षमाकृष्टं मत्नोरिहम् । तत् प्रभृति वातेन गृहीतं मे शरीरकम् ॥ ८७ ॥
 यच्छरीरं समाश्लेष्य वात्प्रस्यं प्रयत्नतः । पृष्टो वैषोऽमुना श्रेष्ठिद्वौषधं सोमसर्मणा ॥ ८८ ॥
 सोमसर्माप्रभुकेन वैषेन प्रीतिकारिणा । उष्णपाकमिदं तैलं कथितं वातहान्तये ॥ ८९ ॥
 ३ शर्वरक्षारसमा दीप्ता पाकरूपसमन्विता । जिनदत्त ममानेन तैलेन विद्धिष्य सततः ॥ ९० ॥
 सम्यक्तवादि समादाय जिनधर्मं सुरैः पुनः । इदं व्रतं मया साधो गृहीतं जिनमक्तिः ॥ ९१ ॥
 यथा मयाऽपि न कस्य निक्षरे विहिते सुरैः । रोषो मुवि विधातव्या स हि दुःखकरो वृणात् ॥ ९२ ॥
 'जिनदत्त स्वया श्रद्धा नितान्तं श्रान्तिकारणम् । यथापृष्टं मया सर्वं यवताः प्रतिपादितम् ॥ ९३ ॥
 यावन्माश्रेष्य तैलेन विषते ते प्रयोजनम् । तावन्मात्रं गृहीत्वैदं वैयावृत्तं मुनेः कुरु ॥ ९४ ॥
 ४ एव निगद्य हृष्टात्मा तदा पुंकारिक्रान्ति तम् । जिनमक्तिप्रमासुच्छा योपमास' स्वमङ्गलम् ॥ ९५ ॥
 मुत्वा पुंकारिक्रवाक्यं जिनमक्तिप्रयणम् । प्रञ्जसन विधायासा वषोमिः प्रेमसंगतौ ॥ ९६ ॥
 ततैतच्छपटेकं हि प्रशाय प्रीतमानसः । निजगेहं ययौ शीघ्रं जिनरत्नो जनप्रियः ॥ ९७ ॥
 शरीरमिदमेतस्य मुनेस्तैस्त्वयोगतः । जिनदत्तप्रयत्नेन बभूव कनकच्छविः ॥ ९८ ॥
 जिनदत्तपृष्टाम्याये तत्क्षरितजिनान्तये । जग्राह स मुनिर्धरिभ्यतुर्मासी ययागमम् ॥ ९९ ॥
 ५ अथ ताप्रमयं कुम्भं मभिरभ्रादिसंभृतम् । तस्माद्युमच्छाकसाने जिनरत्नो निखातवान् ॥ १०० ॥
 रत्नकुम्भं समाश्लेष्य निखातं जनकेन तम् । कुबेरोपपदो दत्तस्त्वसुत्रो म्यसनान्वितः ॥ १०१ ॥
 ततश्च कृत्वायाय स्वमङ्गलस्तनुहृद् । निखातवानयं तूर्णं पश्यतोऽन्यत्र योगिमः ॥ १०२ ॥
 तात्रेन स्थापितं ह्यु गृहीतं सत्युतेन च । साधुस्वसाधुब्राह्मीन' तत्पार्ष्वानभिनन्दकः ॥ १०३ ॥
 राक्षान्तं पठतो भक्त्या तत्र साधु प्रकुर्वतः । चातुमासिकयोगोऽस्य समर्पिं प्रययौ मुनेः ॥ १०४ ॥
 ६ चातुर्मासिकयोगान्ते जिनदत्तान्तिक तदा । धावृष्ण्य भापयित्वा च निर्ययौ स मुनिः पुरम् ॥ १०५ ॥
 श्रीमदुत्पत्तिनीतोऽयं निगतस्य श्लोकमन्तरम् । स्नाभ्यायभ्याजतस्त्वाम्बो तत्पतीश्वरकारणात् ॥ १०६ ॥
 जिनरत्नो जनं तत्र तत्रलक्षुसंगतम् । अष्टौ चिन्तयासास तिस्रस्यभ्यासमानसः ॥ १०७ ॥
 इमं रत्नमयं कुम्भं बेद्यह मुनिरप्यसी । मूर्तीयः कोऽपि मो बति गृहीतं साधुना पनम् ॥ १०८ ॥

एवं विचिन्त्य मृशाला जिनदत्तस्तदन्तिकम् । सप्राप्तस्तश्चोपेनायं धनविह्वलमानसः ॥ १०९ ॥
 तिल्लेक्ष्य तं मुनिं नत्वा हृदयस्य महापथः । जगादेति वचः श्रेष्ठो मायया तस्युरः स्थितः ॥ ११० ॥
 पावन्मुनिपद्माम्बोजं न दृष्ट सुस्पृञ्चितम् । तावन्न भोजनं नूनं विदधामि मनागमि ॥ १११ ॥
 एवमुक्त्वा मुतेनाहं माययाऽपि स्वदन्तिकम् । प्रेषितो जिनमत्स्या च मत्किनिमरचेतसा ॥ ११२ ॥
 जिनदत्तोदितं श्रुत्वा घ्राततल्लुटिल्लशयः । जगाम तद्ब्रह्म हृद्यो मन्दमन्दगतिक्रियः ॥ ११३ ॥
 कुर्वन् जिनस्तुतिं मत्स्या स्वाध्यायं पद्ममेदकम् । तत्रैतन्मन्दिरे तस्यौ पद्मपाणिं दिनानि सः ॥ ११४ ॥
 मन्येऽमुर्दिनदत्तोऽयं सन्ध्याऽनेहसि सत्वरम् । समं कुशेरेदधेन जगाम मुनिर्दनिविम् ॥ ११५ ॥
 मुनिः श्रेष्ठो मुतो माया तदा कृतजिनस्तुतिः । समापन्नादिकं कृत्वा सर्वे तस्युपयासनम् ॥ ११६ ॥
 अत्रान्तरे मुनिं प्राह जिनदत्तस्त्वरान्वितः । कथानकं यथा गृह्णि महापुरुषसेवितम् ॥ ११७ ॥
 जिनदत्तवचः श्रुत्वा जगौ साधुरिमं पुनः । त्वमेव प्रथमं गृह्णि कुशलो धमसकथाम् ॥ ११८ ॥
 साधुवाक्यं समाकर्ण्य जिनदत्तो जगावमुम् । ममोपरि दयां कृत्वा गृण्य स्वं मत्कथानकम् ॥ ११९ ॥
 वराटविषये साधो पद्मादिनगरं परम् । वसुपात्रे नृपस्यत्र पद्मलोघतशासनः ॥ १२० ॥
 श्रेष्ठठाधिपते राज्ञो जितशत्रोर्नरेशिना । वसुपात्रेन कार्याय दूतः सप्रेषितो द्रुतम् ॥ १२१ ॥
 पद्मावत्यश्रीमप्ये क्षुधापम्पाकट्यधितः । तस्मूळसितो दूतः प्राप मूर्च्छां शिथोपमः ॥ १२२ ॥
 मूर्च्छागतं समालोक्य तं नर वानरो वने । स्वशरीरं जले क्षिप्त्वा संप्राप्तैतत्समीपताम् ॥ १२३ ॥
 भूतसित्वा निद्रं देह दूतोपरि स धानरः । पश्चात् प्रवीज्जनं चक्रे सज्जैस्तस्मैसुखैः ॥ १२४ ॥
 ततः स चेतनां प्राप्य दूतो भूमे समुत्थितः । नीतो महाहर्षं तन वानरेण कृपावता ॥ १२५ ॥
 हृदमप्यं प्रतिश्यामु जठ तत्र प्रपाय च । दूतो विभ्रम्यक्रे मृत्वा ह्य्याविति स चेतसि ॥ १२६ ॥
 जठे मेषज्ञ वा मार्गे पुरतो गच्छतो मम । हत्वा हरिमिमं चर्मं हृत्वाभ्यस्य ससंभ्रमम् ॥ १२७ ॥
 शीतलेन जठेर्दं परिपूर्णं स्वरान्वितः । म्बवाञ्चितं पुनर्दंशं निर्विमं येन याम्यहम् ॥ १२८ ॥
 एवं विचिन्त्य तं नीत्वा पश्चात् शरपाततः । जग्राह तत्त्वच दूतो कृतमोज्जौ निपादपीः ॥ १२९ ॥
 तेन गोपतकं कृत्वा मृत्वा त नीरसपत्तः । जगाम स्वमतं देस्य दूतं स्वगतियोगतः ॥ १३० ॥
 स दूतो ममवन् कञ्चे पतितो जठमन्तरा । मक्रेनास्य संदर्शं जीवितं जठदशनात् ॥ १३१ ॥
 स दूतस्यं हरिं हत्वा सोपकारं गतः क्वचित् । सुष्ठमेवंविधं कर्तुं कम किं तस्य पावनः ॥ १३२ ॥
 निश्चयं तद्वचो योगी जभापेम ससंभ्रमम् । न सुष्ठं कृन्मतेन कर्मदं श्रावकं स्फुटम् ॥ १३३ ॥
 तयाऽपि श्रावकं स्पष्टं कथितं यत् कथानकम् । धमाधसंगतं वारु बुधकथारसायनम् ॥ १३४ ॥
 ॥ इति श्रीकृतमर्ककारणं जिनदत्तकथानकमिदम् ॥ [१०२०१] ॥

१०२०२ कपिलाब्राह्मणीकथानकम् ।

तदाकथयतः पुनः प्राह जिनदत्तं दिग्म्बरः । आकर्मैरेकचितेन कथयामि कथानकम् ॥ १ ॥
 विषये ब्रह्मकथयतां कौराम्प्यां पुरिं माहनः । जिबजमाज्जमत्तं तस्य कपिल्य न्यम गेहिनी ॥ २ ॥
 भय विभे गते कापि बहिर्वृत्तिनिमित्तः । शिवश्रमामिधानं दृष्टं नकुत्पाठकम् ॥ ३ ॥
 तमादाय ततो विशो एहभागल्य वेगनः । बहभाषे समर्थेन जगार्दह पुरं मितः ॥ ४ ॥
 वयं पुत्रविहीनाया भवत्या शोकदानयः । नशुत्रे नन्दनो मावी पाठयेममनः प्रिय ॥ ५ ॥

धीवित' सद्यं व्याघ्रस्वदीपौषधयोगतः । अस्मानेव ह्युघाग्रस्तः प्रसमं मङ्घयिष्यति ॥ १० ॥
 न्येष्टोदितं समाकर्ण्य कनिष्ठोऽपि वमाण तम् । तिर्यङ्भोऽपि हि केचिच्च क्षमं यान्सुपक्ररताः ॥ ११ ॥
 तेन रोगामिमृतस्य व्याघ्रस्साहं महामते । वैयावृत्यं करिष्यामि दिव्यौषधिविधानतः ॥ १२ ॥
 कनिष्ठवचनं भ्रुत्वा जगौ न्येष्टोऽपि तं पुनः । वैयावृत्यं निपिद्योऽपि यथेतस्य करिष्यसि ॥ १३ ॥
 त्रिष्टैकं वत्स तावत्सं गृहृतमपि ह्रुविधम् । क्रोमि नियतं प्रातर्पावहृष्टाभिरुहणम् ॥ १४ ॥
 एव निगद्य तं तत्र आतरं बुद्धिर्वर्जितम् । आरुहोहं समुसुहं घनमिश्रो महातरुम् ॥ १५ ॥
 तत्समीपं परिप्राप्य कनिष्ठः क्रौतुकान्वितः । विवेद पुण्डरीकं स स्फुटं श्लेषनराणिम् ॥ १६ ॥
 दिव्यौषधं समादाय तदने क्रौतुकेऽप्या । तच्छ्लेषनद्वयं तेन तद्वत्सेन भूतं घनम् ॥ १७ ॥
 तदौषधिप्रभावेन श्लेषने तस्य तच्छपात् । क्वाचक्रमलश्रोपेण त्रिमुक्ते ते वसुधतुः ॥ १८ ॥
 समुत्थाप्य ततो देशाद् बुभुक्षाग्रस्तमानसः । यैयं अथास दुष्टात्मा पुण्डरीकः श्लेषेऽहितः ॥ १९ ॥
 मरन्त तस्य किं मुक्तं कर्तुमीधरिवशेऽपि । हताः कृतोपक्ररोऽपि येन वैषो दुरात्मना ॥ २० ॥
 जिनदत्तवचं भ्रुत्वा जगौ योगी तर्कं पुनः । ईदृशं कर्म नो मुक्तं कर्तुं भावकं तस्य हि ॥ २१ ॥
 ॥ इति श्रीजिनदत्तेन मुनिकथितं वैष्यकथानकम् ॥ [१०२३३] ॥

१०२४ वृषभकथानकम् ।

जिनदत्त गुणाधानं जिनधर्मपरायणम् । शृणु स्वमेकत्रिषेतेन मत्कथानकमादरात् ॥ १ ॥
 ब्रह्मनामकदेशोऽस्ति चम्यास्यायां पुरि द्विजः । वेदवेदाङ्गसंयुक्तः सोमशर्माविधानकः ॥ २ ॥
 विनयाचारसंपन्ना मर्तुमक्षिपरायणा । सोमिच्छां सोमशर्मा च वसुधास्य नितम्बिनी ॥ ३ ॥
 सोमिच्छायाः सुतो जातो रूपराजितविग्रहः । सोमशर्मा पुनर्वन्म्या सपत्नीद्वेषमिच्छति ॥ ४ ॥
 मन्यरा तद्वहं ह्येतो मद्रादिभूपमोऽविशत् । निहत्य तसुतं क्रुद्धा तद्विपापे मुमोष सा ॥ ५ ॥
 मद्रादिभूपमस्तुङ्गाङ्गस्थितस्त्रिहृत्सदा । ब्राम्यन् पुरान्तरे दृष्टः पौरुषेण सकलेन सः ॥ ६ ॥
 दृष्टेयं सर्वत्रेकेन कृतोऽयं प्रथयातकः । मुषनेपुं समस्तेषु प्रवेशं समते न च ॥ ७ ॥
 मन्यरा जिनदत्तोऽसौ भावक्रे जिनमन्दिरे । तस्यौ ह्युष्णचतुर्दश्यां निधि प्रतिमया मुषी ॥ ८ ॥
 वसामेव च शर्वयां जिनदत्तप्रिया तदा । मन्यास्यानं परिप्राप्य लोकतो नरसंभवम् ॥ ९ ॥
 पुरमप्ये सकलान् तदा शोषयितुं पुनः । अमितघस्य फालस्य समीपे व्यथितदृष्टे ॥ १० ॥
 तावदागत्य वेगेन मद्रादिभूपमः सक्रः । निजत्रकेऽभिना तस्य फलं चिद्येप तसुरः ॥ ११ ॥
 दृष्ट्वा तं भूपमं लोकस्तत्फलवदनं तदा । शृङ्गं शृङ्गतरोमेप संजन्मस्य परस्परम् ॥ १२ ॥
 एतेन विविना सोऽपि शोषयित्वा स्वकं पुनः । वप्राम पूर्ववत् तोपात् पुरमप्ये निजेष्यथा ॥ १३ ॥
 मुक्तं किं वक्तुमीच्छं वाक्यं लोकस्य सज्जन । येन शोषविहीनोऽपि भूपमः सिद्धयातकः ॥ १४ ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ण्य जिनदत्तो जगाममुम् । तस्य लोकस्य नो मुक्तं वचनं वक्तुमीच्छत् ॥ १५ ॥
 किन्तु साधो भद्रास्यानं धर्मसंबन्धकरणम् । आकर्ण्यैकत्रिषेतेन कथयामि तवापरम् ॥ १६ ॥
 ॥ इति श्रीमुनिनिवेदितजिनदत्तद्वितीयकथानकमिवम् ॥ [१०२३४] ॥

1 एकं सुम्भम्, अ सुपभ्रमिरम्, 2 एकं सुम्भम्, अ सुपभ्रमिरम्, 3 एकं सुम्भम्, अ सुपभ्रमिरम्, 4 एकं सुम्भम्, अ सुपभ्रमिरम्, 5 [श्रीवेङ्कटेश्वरः], 6 एकं सुम्भम्, 7 एकं सुम्भम्, अ सुपभ्रमिरम्, 8 अ शिरीषं वैष्यकथानकमिवम्, 9 एकं सुम्भम्, 10 [श्रीवे], 11 एकं सुम्भम्, 12 [मन्वेड], 13 एकं सुम्भम्, अ सुपभ्रमिरम्, 14 अ सुपभ्रमिरम्.

नकुलः कान्तवाक्येन तथा कपिठया तदा । धृष्टिं नीतो विनीतात्मा तत्रेक्षपविषायकः ॥ ६ ॥
 बन्वदा वैषययोगेन कपिठयां मनोरमः । बभूव मन्दनो रूपी स्वजनानन्दहायकः ॥ ७ ॥
 बाठकं मयके सुतं विषाय नकुलस्य सा । समर्प्य कपिठया यत्ता नदीकूठं बतं प्रति ॥ ८ ॥
 पशुस्य दारकं गेहे 'शून्य मत्तपरस्तदा । ररध प्रीतचेतस्त्रे आतुस्त्रेहपरयथा ॥ ९ ॥
 'मत्रान्तरे गृह सर्पं प्रविष्टो भीमविग्रहः । 'द्ये पाण्डोऽमुना वेगात् पञ्चदशममत् पुनः ॥ १० ॥
 पशुनागत्य भेगेन स सर्पोऽपि विपादितः । तद्बालमयकस्याधो विद्विष्टो म्भवतिष्ठते ॥ ११ ॥
 भव सा श्राष्टी प्राद्य स्वगेहं सुतवस्तदा । मयकस्यं क्षिप्तुं तत्र ददर्श सृष्टिमागतम् ॥ १२ ॥
 सृतं वं बाठकं दृष्ट्वा कपिठया क्रुद्धमानसा । मुसलेन समाहत्य ममार नकुलं स्वय ॥ १३ ॥
 दृष्ट्वाऽधो पाठमयस्य सृतं भीमं मुवह्वमम् । दम्पतिभ्यां परिज्जात बाणो द्योऽमुना ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 'गुह्याच्छसमानाधो भीमर्दशोऽडिविग्रहः । नकुलेनापि स्त्रेण निहतोऽयं मुवह्वमः ॥ १५ ॥
 पुत्रकृत्यो मया पशुरपरीक्ष्यपञ्चीकृत्या । पुत्रवर्जितया कष्टं निहतो मन्दमाग्यया ॥ १६ ॥
 पुत्रं सर्पहतं दृष्ट्वा नकुलं सनिपातितम् । पशुव मुमह्वह्वं कपिठया मुवसतं ॥ १७ ॥
 बलात् भावक किं मुक्तं कतुमीदृग्बिभेष्टितम् । येन सपकृते रोपे नकुले निहतोऽजया ॥ १८ ॥
 अपरीक्ष्यपञ्चीकृत्यां सहसा क्षय्यकरिणाम् । पश्चात्तपो भवत्सेव जगति प्रायधारिणाम् ॥ १९ ॥

तथा चोक्तम्—

अपरीक्षित न कर्मस्य कर्तव्यं सुपरीक्षितम् ।

पश्चाद् भवति संतापो श्राष्टनीनकूठं यथा ॥ २० ॥'

श्रुत्वा मुनिवचः सत्यं जिनदत्तो जगावमुम् । विषयं नाथ नो मुक्तं धर्मैर्दं खलु योषितः ॥ २१ ॥
 कथानकमिदं साधु विपश्चिद्वीतिक्वल्पम् । धर्मावन्तुगतं ठोके सुष्पाभिः कथितं मम ॥ २२ ॥
 किं पुनर्मम योषीन्द्र सुशसुरनतकम् । धर्मावन्तुगतं शारु कथानकमिदं शृणु ॥ २३ ॥

॥ इति श्रीकपिठयाप्राद्यणीनिषट्' जिनदत्तनिवेदित

मुनिकथानकम् ॥ [१०२*२] ॥

१०२*३ वैद्यकथानकम् ।

क्षत्रीजनपदे रम्यं बालारम्भां पुरि प्रभुः । त्रितशत्रुः प्रिया चाम्य रूपिणी कनकप्रभा ॥ १ ॥
 'बभूवाभ्य नरेन्द्रस्य वैद्यः प्रेयान् महापुनः । पनदत्तः कल्पपातो पनदत्ता प तक्षिया ॥ २ ॥
 अनयोनन्दनो स्यातां वैद्यशास्त्रपराधुखी । पनमित्रशत्रुयोरुद्यो पनचन्द्रोऽयरो मतः ॥ ३ ॥
 तच्छते पयनां प्राप्ते तक्षीजनमपि हृतम् । कुञ्जप्रपान्यवैषाय वितीर्षं त्रितशत्रुणा ॥ ४ ॥
 तस्मिन्नपि हते वैद्यो तद्वैद्यो श्राष्टपि हृतम् । पश्यन्कारत्यां पुरि प्राप्ते अप्तरी वैषकं प्रति ॥ ५ ॥
 त्रिशम्यारत्यवैषयस्य समीपं प्रापरो तक्षी । समस्यं वैषकं श्रान्त्या निवृत्तौ खण्डं प्रति ॥ ६ ॥
 'दृष्ट्वाऽप्राप्तमिमं कष्टं पुण्डरीकं पयि स्थितम् । कनिष्ठो पनचन्द्रोऽप्यो पनमित्रं जगामिति ॥ ७ ॥
 प्याप्रभ्याम्यौषधं श्रावर्ददामि परमोदयम् । क्षीर्निषमो'पि म यान जीविते'स्मिन् प्रजापते ॥ ८ ॥
 पनचन्द्रवचः श्रुत्वा पनमित्रो जगावमुम् । स्यात्प्रसादिसत्त्वानामुपकृत्यो न शान्तये ॥ ९ ॥

1 [८८६]. [१०]. 3 स पुनःपिपु. 4 पर मित्र 5 The Man. do not put any numbers for these stories. I have treated them as sub-stories of 102, and added the numbers in square brackets. 6 पर पुनः अ पुनःपिपु.

नीलितः सङ्घयं व्याव्रस्वदीयौषधयोगतः । अस्मानेव श्लुषामस्ताः प्रसमं मक्षयिष्यति ॥ १० ॥^१
 ज्येष्ठोदितं समाकर्ष्य कनिष्ठोऽपि बभाम तम् । तिर्यङ्गोऽपि हि केचिच्च शर्म यान्स्युपकारतः ॥ ११ ॥^२
 तेन रोगामिमूतस्य व्याव्रसाहं महामते । वैषावृत्यं करिष्यामि दिव्यौषधिविधानतः ॥ १२ ॥^३
 कनिष्ठवचनं श्रुत्वा जगौ ज्येष्ठोऽपि तं पुनः । वैषावृत्यं निपिद्योऽपि यद्येतस्य करिष्यसि ॥ १३ ॥^४
 श्लिष्टैकं षस्र तावत्स्यं मुहूर्तमपि दुर्विषम् । करोमि नियतं ब्रातयावद्दृष्ट्याधिरोहणम् ॥ १४ ॥^५
 एवं निगद्य तं तत्र ब्रातरं बुद्धिधर्षितम् । आरुह्य समुत्तुङ्गं घनमिश्रो महातरुम् ॥ १५ ॥^६
 तत्समीपं परिप्राप्य कनिष्ठः कौतुकान्वितः । विवेद पुण्डरीकं स स्फुटं लोचनरागिणम् ॥ १६ ॥^७
 दिव्यौषधं समादाय तद्धने कौतुकश्रेष्ठा । तल्लोचनद्वयं तेन तद्रसेन शृतं धनम् ॥ १७ ॥^८
 तदौषधिप्रभावेन लोचने तस्य तच्छपात् । काषकामलदोषेण विमुक्तं ते वसुवत् ॥ १८ ॥^९
 समुत्प्राप्य ततो देशाद् बुभुक्षामस्तमानसाः । वैष जपास दुष्टात्मा पुण्डरीकः स्वलोऽहितः ॥ १९ ॥^{१०}
 मदन्त तस्य किं मुक्तं कर्तुमीदम्बिषेष्टितम् । हतः हृतोपकरोऽपि येन वैषो दुरात्मना ॥ २० ॥^{११}
 विनदत्तवचः श्रुत्वा जगौ योयी तर्कं पुनः । ईदृशं कर्म नो मुक्तं कर्तुं भावक तस्य हि ॥ २१ ॥^{१२}
 ॥ इति श्रीजिनदत्तेन मुनिकथितं वैषकथानकम् ॥ [१०२३] ॥

१०२४ शृषमकथानकम् ।

विनदत्त गुणाघानं जिनधर्मपरायणम् । शृणु स्वमेकधितेन मत्कथानकमादरात् ॥ १ ॥^१
 बह्वनामकरेशोऽस्ति^२ बभ्यास्यायां पुरि द्विजः । वेदवेदाङ्गसंयुक्तः सोमशर्माभिधानकः ॥ २ ॥^३
 विनयाचारसपन्ना भर्तृमहिपरायणा । सोमिच्छा^४ सोमशर्मा च बभूवास नितम्बिनी ॥ ३ ॥^५
 सोमिच्छया सुतो जातो रूपराजितनिग्रहः । सोमशर्मा पुनर्वन्ध्या सपत्नीद्वेषमिच्छति ॥ ४ ॥^६
 बन्ध्या तद्द्वयं द्वयो मद्रादिभृषमोऽविश्रत् । निहत्य तस्युत कुञ्जा तद्विषापे मुमोष सा ॥ ५ ॥^७
 मद्रादिभृषमस्तुङ्गशृङ्गस्वितशिशुस्तदा । प्राप्यन् पुरान्तरे षट् पौरैण सकृत्सेन सा ॥ ६ ॥^८
 दृष्टेर्न सर्वलोकेन हृतोऽयं प्रहयातकः । भुवनेषु^९ समस्तेषु प्रवेशं उमते न च ॥ ७ ॥^{१०}
 बन्ध्या विनदत्तोऽसौ भावक्ये विनमन्तिरे । तसौ कृष्णभर्तुर्दस्यां निशि प्रतिमया सुप्रीः ॥ ८ ॥^{११}
 बसामेव च शर्वर्यां विनदत्तप्रिया तदा । बभ्यास्यायान परिप्राप्ता लोकतो नरसम्बन्धम् ॥ ९ ॥^{१२}
 पुरमप्ये सक्रत्मानं तदा शोषयितुं पुनः । भन्निवहस्य फलस्य समीपे व्यजतिष्ठते ॥ १० ॥^{१३}
 षडरागत्य धेगेन मद्रादिभृषमाः सकः । निजवक्रेऽधिना तद्य फालं चिच्छेप तसुरः ॥ ११ ॥^{१४}
 दृष्ट्वा तं शृषमं लोकस्तत्प्रलम्बदहनं तदा । हृद्यः हृद्यतरामेव सखबन्ध परस्परम् ॥ १२ ॥^{१५}
 धनेन विधिना सोऽपि शोषयित्वा स्वर्कं पुनः । पत्राम पूर्ववत् तोषात् पुरमप्ये निजेच्छ्या ॥ १३ ॥^{१६}
 मुक्तं किं वक्तुमीदृशं वाक्यं लोकस्य सञ्जन । येन दोषविहीनोऽपि शृषमः शिशुषातकः ॥ १४ ॥^{१७}
 मुनिवाक्यं समाकर्ष्य विनदत्तो जगात्तुम् । तस्य लोकस्य नो मुक्तं बभनं बभ्रुमीदृशम् ॥ १५ ॥^{१८}
 किन्तु साधो महास्यानं धर्मसंबन्धकरणम् । आकर्ष्यैकधितेन कथयामि तवापरम् ॥ १६ ॥^{१९}
 ॥ इति श्रीमुनिनिवेदितजिनदत्तद्वितीयकथानकमिदम् ॥ [१०२४] ॥

1 एक कुम्भम्, अ कुपकमिरम्, 2 एक व्याव्रसाहं, 3 एक कुम्भम्, अ कुपकमिरम्, 4 एक कुम्भम्, अ कुपकमिरम्, 5 [कौतुकश्रेष्ठा], 6 एक इतहृद्येण, 7 एक कुम्भम्, अ कुपकमिरम्, 8 अ शिटीरं वैषकथानकमिरम्, 9 एक पठवक, 10 [विशे], 11 एक सोमिच्छ, 12 [नवनेत्र], 13 एक कुम्भम्, अ कुपकमिरम्, 14 अ कुपकमिरम्,

१०२०५ तापसगजकथानकम् ।

- बभूव गङ्गानदीकूले हस्तिभूयं मनोरमम् । अन्योन्यरमणासक्तं वसति प्रीतमानसम् ॥ १ ॥
 तपूषापिपत्तिस्तुङ्गं श्वेतकर्षीति विभ्रुतः । गन्धहस्ती प्रिया तस्य मद्राख्या वत्समाडमवत् ॥ २ ॥
 वस्तुनः श्वेतकर्षीति वमूह कलमः कठः । त्यक्तोऽथ निबभूवेन नितान्तं कठप्रियाः ॥ ३ ॥
 कथावित् संभ्रमन् क्षयि बनेऽसौ निबन्धनीया । विश्वमूल्यमिषानेन तापसेन विव्येकितः ॥ ४ ॥
 उपचारेण तं नीत्वा तापसः पङ्क्तिमात्मनः । पुपोप भोन्यमश्लेष वितीर्षेन सुहृदुङ्गुः ॥ ५ ॥
 तत्स्वापसयज्ञेन प्रसहं क्रमत् करी । सर्वलक्षणसंपूर्णो गन्धहस्ती वमूह सः ॥ ६ ॥
 सतः श्वेतकर्षणेन पाषितोऽसौ पुनः पुनः । तापसेन न द्रष्टोऽसौ महातप्रीतिकरिणा ॥ ७ ॥
 म्रुजोऽपि पाषितोऽनेन तापसोऽसुं नरेक्षिता । करिणाऽऽदीयमानेन तपस्वी निहतो रुषा ॥ ८ ॥
 मगवन् किं मजस्तास्य ततोपपत्तायपम् । निहृतं तापसं सुकं महाप्रीतिविधापकम् ॥ ९ ॥
 भावकस्तद्दहः श्रुत्वा वमापेयं यतीश्वरः । इन्तुं स्वपोपक भेक्षिन् गजस्तास्य न मुच्यते ॥ १० ॥
 ॥ इति श्रीजिभदत्तनिवेदिततृतीयतापसगजकथानकमिवम् ॥ [१०२०५] ॥

१०२०६ आम्रकथानकम् ।

- भावकैर्दं मम स्पष्टं पर्माख्यानं बुधप्रियम् । गृणु त्वमेकचित्तेन कथयामि तवापुना ॥ १ ॥
 कुन्दाह्वरेऽश्वेऽसि हस्तिनागपुरं परम् । विश्वसेनोऽत्र भूपाठः प्रियवर्माऽस्य गेहिनी ॥ २ ॥
 पुरपूर्वादिशो मागे श्वेकिताक्षपसुन्दरम् । महाप्रवनमुत्तुङ्ग मूषेनानेन करितम् ॥ ३ ॥
 निबकाठे ततः सर्वे सहकस्याः समुद्रताः । पुष्पक्षयकारिण फलैरपि विरेचिरे ॥ ४ ॥
 वृत्तवृक्षेषु चैतस्मिन् सर्पमादाय सौमिकः । फलिते मद्ययन्तीमं तदा मुदितमानसा ॥ ५ ॥
 वृत्तवृक्षेऽत्र तिष्ठन्त्वा मद्ययन्त्या मुजगमम् । तस्याः पतित एकस्मिन् फले हि विषविन्दुकः ॥ ६ ॥
 तत्रात्रं विषयोगेन पकं सपदि क्षोभनम् । भाद्रामोषानपात्रेऽपि दहौ मूषाय तन्पुरा ॥ ७ ॥
 वेनापि मूषाया क्वा महादेव्याः समर्पितम् । साऽपि तत्फलमास्वाद्य सृष्ट्युपोषरतां ययौ ॥ ८ ॥
 श्रुत्वा पञ्चत्वमायातां महादेवी नरक्षिता । क्षिप्रं आम्रवनं रोषादनिरूपितकरिणा ॥ ९ ॥
 सुकं किं भावकैवत्स केतुनाम्रवनं परम् । एकाग्रविहिते दोषे सर्वे वृत्ता हि खण्डिताः ॥ १ ॥
 भावकस्तद्दहः श्रुत्वा जगौ साधुं पुरः श्वितम् । इदं कर्तुं मुने राज्ञो न सुकं चाप्रनाम्बनम् ॥ ११ ॥
 ॥ इति श्रीसाधुजिभदत्तकथिततृतीयकथानकम् ॥ [१०२०६] ॥

१०२०७ शिवनितरुकथानकम् ।

- मुने मदीयमाख्यानं परमसम्बन्धकरणम् । भाकर्षयैकमात्रेण कथयामि तव स्फुटम् ॥ १ ॥
 माद्विष्मतीपुरदक्षेत्रे वसुधर्मा मरोऽजबन् । विन्ध्यमध्ये हरिं भीमं गर्भन्तं प्रदर्शयः साः ॥ २ ॥
 दह्ना भयानकं पाञ्चः सिद्धपतिवकरिणम् । भासुरोह तदुत्तुङ्गं शिवनेस्वस्मादरात् ॥ ३ ॥

1 पठ कुन्दा, अ कुन्दाकरम्, 2 अ 'शिवरत्नम्' 3 प 'दृष्टं' 4 अ 'शिवरत्नम्' 5 पठ 'वृत्त' 6 पठ 'वृत्त', अ 'वृत्त' 7 [विर्] 8 [वृत्त]

तत्रत्यस्य नरस्यास्य भयविह्वलभेतसः । ततो अगाम सिंहोऽपि स्वनादापूरिताम्बरः ॥ ४ ॥
 ततोऽनेन नेणाशु दृष्ट्वा राजनरा वने । आहूवास्ते समायासास्त्वस्मीपं क्षणेन च ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा समीपकान् आतान् पुरुषार्थास्त्रोरवः । समुत्तीर्य ततो वृक्षाजगादेति किमागता ॥ ६ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं तेऽपि अगुस्तं खेदसंगता । नृपमेरीनिमित्तार्थं पश्यामोऽत्र वने तस्म् ॥ ७ ॥
 निश्चम्य तद्वचः सोऽपि वमापैतान् पुरः स्थितान् । मेरी शिवनिवृक्षेऽत्र जायते मूपतेः पत् ॥ ८ ॥
 एतस्तद्वचनेनाशु तद्वैस्त्रोपमागतैः । खण्डितं स तरु शीर्षं मूपमेरीनिमित्तवत् ॥ ९ ॥
 कन्द्रीरवमयास्त्रीमाथेन वृक्षेण रक्षितः । कारापयित्तुमेतस्य छेत् किं मुन्यते मुने ॥ १० ॥
 विनद्वचवचः श्रुत्वा वमापेनं यतीश्वरः । इदं न मुन्यते कर्तुं नरस्यास्य कुधीमतः ॥ ११ ॥

॥ इति श्रीसिंहमयरक्षितशिष्यनितरुच्छेदोपदेशादायकूपुरुपजिनदत्तमुनि-
 निवेदितचतुर्थकथानकमिदम् ॥ [१०२*७] ॥

१०२*८ सर्पकथानकम् ।

किंतु धर्मार्थसंयुक्तं महापुरुषसंमतम् । आकर्षयैकचित्तेन कथयामि कथानकम् ॥ १ ॥
 विनीतास्त्वमहादेशे साकेतायां पुरि प्रभुः । चन्द्रमद्रोऽभवत् तस्य भार्या चन्द्रमती शुभा ॥ २ ॥
 क्षतानि पञ्च दाराभामस्य सन्ति महात्विषाम् । शक्रपत्नीसमानानां रूपसौभाग्यधारिणाम् ॥ ३ ॥
 धनेन मुमुञ्जा दिव्या नन्दनोधानमभ्यागा । करापिता महावापी स्वर्णसोपानराजिष्य ॥ ४ ॥
 ईसकरम्भश्चक्रद्वन्द्वकुन्तरवशोमना । पथेन्दीवरसंछन्ना अठकश्रोत्रसंकुला ॥ ५ ॥
 तत्रत्यदिग्दुकैः सार्धं नानावर्षमनोहरैः । रमन्ते सरस बाहू मूषास्त्वस्य पुरःप्रयाः ॥ ६ ॥
 अन्यदा रक्तलोत्सङ्घो छेदित्वानोऽसितप्रभः । विवेश तां महावापीं श्लेठजिह्वो मयकरः ॥ ७ ॥
 दृष्ट्वा समागतं सर्पं अगौ तान् वृद्धदिग्दुकैः । सर्वेऽपि महश्च सत्य समाकर्षयतादरात् ॥ ८ ॥
 अमुष्मात् सर्पतो वित्य विनाशो नो भविष्यति । तस्मादिदं हृतं फलं निर्भयत सज्जनाः ॥ ९ ॥
 एतस्तद्वचनं सर्वेर्दिग्दुकैर्नामिसंमतम् । सोऽपि मौनं समादाय तस्यो अक्रिस्मानसः ॥ १० ॥
 अत्रान्तरे नृपेभामा सर्वमन्तपुरं हृतम् । अश्वतीर्षं अठक्रीडां विधातुं वापिकाजठे ॥ ११ ॥
 तत्र दिग्दुकसाध्यात् सपथोतोऽस्तिचक्रलः । पृथीतोऽसौ महादेश्वा पाणिना पथकान्तिना ॥ १२ ॥
 कथे पृथीतमात्रेण तेन सर्पेण कोपतः । करे दृष्ट्य महादेश्वी श्रुता तद्विषयोयत् ॥ १३ ॥
 वापीजठत् समुत्तीर्य दन्वशुकोऽपि वेगतः । ननाश्व अपि दुष्टात्मा भावि मद्रं हि पीवितम् ॥ १४ ॥
 ततो नृपो स्वं प्राप्य महादेश्वीविनाशनात् । धीवरानादिदेशासौ दिग्दुकानां सृष्टिं प्रति ॥ १५ ॥
 शार्फकृत्य च अस्तेन दिग्दुकानखितानरम् । मूषादेशेन ते अर्जुनियतिः केन छद्मयते ॥ १६ ॥
 विनद्वचनृपस्यास्य सुकं किं कर्तुमीच्छम् । येन सर्पकृते दोषे दिग्दुक्य निहत्य क्व ॥ १७ ॥
 अनूषानवचः श्रुत्वा विनद्वचोऽपि तं अगौ । न सुकं दिग्दुक्यन् इन्तुं मूपमैव निरागसः ॥ १८ ॥
 ॥ इति श्रीजिनदत्तसाधुनिवेदितचतुर्थसर्पकथानकम् ॥ [१०२*८] ॥

१०२०९ चौरकथानकम् ।

- किं स्याद्यो ममास्थानं विद्वानमनोहरम् । त्वं मावयैकपिसेन कथ्यमान मयेच्छम् ॥ १ ॥
 नत्रैव भरतक्षेत्रे श्रीमद्वृषपिनीं पुरी । अस्मां महीपतिं श्रीमान् बभूव श्रीपतिः प्रभुः ॥ २ ॥
 रूपराशिवसर्वाङ्गी मीलोत्पट्टवम्बका । वभूवास महीशस्य श्रीमती दयिता परा ॥ ३ ॥
 नत्रैव नगरे भेष्टी नानाभनसमन्वितः । बभूत् समुद्रबचास्यो महासामन्तबलधः ॥ ४ ॥
 वयन्ती क्षेत्रिकां वाषा वल्कीमपि सुसूतनाम् । प्रिया समुद्रबचास्य समुन्त्रं मणिमूषैः ॥ ५ ॥
 नव माण्डारमालान्तं विवेद्य प्रथिवीपतेः । चौरः सर्वकपायास्यभौरिकप्रतिज्ञयान्वितः ॥ ६ ॥
 पृथुन् सारं धनं तत्र दृष्टोऽयं बभूवपाशकैः । उक्तः पश्यतः क्षीमं तत्रयात् स संवेपथुः ॥ ७ ॥
 तन्मेष्टिमन्विकामूढे प्रविष्टस्तस्करस्यार । मन्विकाम्कारितानेन गिरिवाजनेन सर्वतः ॥ ८ ॥
 तत्रस्तन्मार्पतः प्राप्य तत्रारः भेष्टिनं वयु । उम्पिद्यः क्षमि ते द्यो न वा वद् यथावयम् ॥ ९ ॥
 निशम्य तद्वचः भेष्टी वामावैताम् पुरः सितान् । न दृष्टोऽयं मया द्यो येन तं परिपृच्छत ॥ १० ॥
 भुला ते भेष्टिनो वाक्यं तत्रारः ज्ञान्तचेतसः । जन्मुर्नान्पात्तिकं तूर्णं स्वचिचस्त्रितस्कराः ॥ ११ ॥
 रषावस्यगते भेष्टी मीलाज्जुं निभमापयम् । पादवस्यगुगं दत्त्वा सखेहं समपूजयत् ॥ १२ ॥
 रषाविसंमृतं दृष्ट्वा भेष्टिनो विशिष्यं सखः । तद्रम्यतुम्बधेतस्त्रे वपान वमिर्वा पतिम् ॥ १३ ॥
 स्याद्यो किं तस्य चौरस्य मुहुं भेष्टिनिपातनम् । तदपनीवित्वासा कर्तुं तन्मानितस्य च ॥ १४ ॥
 मावकस्य वचः भुला भगो योगी तर्कं पुनः । तस्य चौरस्य नो मुहुं कर्तुं भेष्टिनिपातनम् ॥ १५ ॥
 ॥ इति श्रीजिनवत्तकथितमुनिपञ्चमभौरनिहतभेष्टिकथामकम् ॥ [१०२०९] ॥

१०२०१० मयूरकथानकम् ।

- किं पुनर्महारास्थानं महापुरुषसंमतम् । एकप्रमानसं कृत्वा त्वमाकर्षय संप्रतम् ॥ १ ॥
 नत्रैव भरतक्षेत्रे श्रीशाम्बी परमा पुरी । बभूव मृपाठनामान्वां मृपतिं शासिताहितः ॥ २ ॥
 पूर्वमाचन्द्रसद्वक्ष्य मुष्मरदन्वापतिः । बभूवास महादेवी सुन्दरी सर्वसुन्दरी ॥ ३ ॥
 ततो मम्पाह्वयेषायां मेरुत्वास्यो मुनीभरः । विवेष्टेर्मां पुरीं रम्याम्लुक्कामविधानतः ॥ ४ ॥
 तत्रसैकेन मष्टेन मृपाठसद्वर्तिनः । चर्यामार्येण संविद्ये भूतोऽसौ राममन्त्रिरे ॥ ५ ॥
 पषरामो मन्विसत्र मयूरेण पञ्चमया । गित्तितो वीक्षितोऽनेन साधुना साधुपक्षिणा ॥ ६ ॥
 यावद्विनस्तुर्ति योगी क्रोत्सेकप्रमानसः । एष तावद्विहं प्रष्टे नरेण मन्विपाठिना ॥ ७ ॥
 मुने मन्विस्वया द्यो यदि क्षापि नरेष्ठिनः । उक्तो वद यथाहृष्टं सत्यमापयत्परः ॥ ८ ॥
 निशम्य तद्वचः साधुवरादीत् तं वरं पुनः । माहं वेधि न पश्यामि तव रत्नं वरं कथित् ॥ ९ ॥
 प्रष्टेन साधुनानेन मूषोमूषा प्रपसतः । तयाऽपि मोदितं किञ्चिन्मपिसंभन्वकरपम् ॥ १० ॥
 विदित्वा मन्विनं साधुस्यसर्गं परामवम् । क्षीराहारसंभन्धं सवत्सर्धं चकर सः ॥ ११ ॥
 नम्रितसेन वेष्टेन प्रेक्षितसद्वरेण सः । तत्रापि जायते क्षोभो न मनागपि योगिनः ॥ १२ ॥
 नम्रान्तरे मयूरोऽयं मसठममपि पुनः । संप्राप मुनिसामीप्यं विद्वसीमृतमानसा ॥ १३ ॥

बरतः पुण्यस्वास् यष्टिपात् मुनेर्हुतम् । मयूरस्य गळे उग्रः स पातो वैवयोगतः ॥ १४ ॥
 मक्ष्णत्तोऽशुष्मात् पष्टिपाताद् भुवस्तले । पपात् स मषिः सद्यो नरेन्द्रादिसमीक्षितः ॥ १५ ॥
 बद्धा मणिं सभामध्ये शिखिकण्ठविनिर्गतम् । चक्रुर्नृपादयः सर्वे मुनेरस्य धर्मापणम् ॥ १६ ॥
 नृपादिवचनं श्रुत्वा खनिन्दनपरायणम् । बगार्दैतान् स योगीन्द्रो मत्तकन्यस्तपापिञ्चम् ॥ १७ ॥
 कर्तुं परधनं स्वस्य नरेन्द्र यदि वा षड् । मुनीनां कस्यते नैवं यथोक्तगमचारिणाम् ॥ १८ ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ष्य धनमोगपरशुस्रम् । नृपादयोऽभवन् सर्वे ब्राह्मण विस्मयान्विताः ॥ १९ ॥
 सापराधमपि स्पष्टं परदोषं न मुच्यते । मुनीनां वक्तुमन्येषां किनदत्त मनागमि ॥ २० ॥
 निश्चम्य योगिनो वाक्यं विनदत्तो निरुत्तर । विठश्चो विस्मयोपेतस्तस्यै स्वमुत्कथित ॥ २१ ॥
 ततः कुबेरदक्षोऽपि तस्सुतो भोगनिःस्पृह । दम्भौ स्वमानसे धीराः पितृस्त्रेहपरशुस्र ॥ २२ ॥
 उपसर्गो महानस्य तस्मिन्ना कृत ईर्ष्यः । करोति यावद्वन्यं न मत्पातो लोमठम्पटः ॥ २३ ॥
 त्वद्वन्दनमह सर्वं लोमिनोऽस्य पितृहुतम् । बर्षयामि सुखं येन तिष्ठत्ययमतन्द्रितः ॥ २४ ॥
 एवं संशिन्य बोध्याय षट्मानीम सस्करम् । पितुः समर्पयामास तस्सुतो निगदञ्चिदम् ॥ २५ ॥
 सक्त्यसनसुक्तेन गृहीतं तद्वन मया । तथाऽपि योगिनः पापतिरस्करं ददास्वरम् ॥ २६ ॥
 रुद्रभक्तितनत्रो हि गृहीत्वाऽस्य पदद्वयम् । पश्चात्तापं करोत्येव मूयो मूयोऽत्तिष्ठद्विताः ॥ २७ ॥
 मुनेः क्षमापणं कृत्वा हित्वा सर्वं परिग्रहम् । समं कुबेरदत्तेन विनदत्तो जनप्रियः ॥ २८ ॥
 मुनेर्मन्त्रिपतेः पार्श्वे महावैद्यग्यसगत । दक्षौ दैगम्बरीं दीक्षां संसारार्णवतारिणीम् ॥ २९ ॥
 नानातपः प्रकुर्वाण्यवध्यासितपरीपक्षैः । निह्वरन्तौ धराष्ट्रे तस्सुसुतौ यथागमम् ॥ ३० ॥

- इति दक्षकथानकमिदम् -

॥ महामन्त्रिपदंकारिकान्तर्गतकथानकनियद्व्युत्तिकथानकमिदम् ॥ १०३ ॥

१०४ पिञ्जाकगन्धकथानकम् ।

अयास्ति त्रिपये सारे क्वान्ते पञ्चाब्जनामनि । क्षमिस्वनगराधिरस्यं पुरं सुरपुरोपमम् ॥ १ ॥
 बभूवात्र पुरे राजा नाम्ना रक्षप्रमः प्रभु । विष्णुमती महादेवी तस्य विष्णुस्वमप्रमा ॥ २ ॥
 बसैव मूपतेः भेष्टी बभूव आशको महान् । विनदत्तामिषस्तस्य विनदत्ता प्रिया पत् ॥ ३ ॥
 बभूवोऽत्र पुरे भेष्टी द्वारिश्चन्दनकोटिकः । नाम्ना पिञ्जाकमण्डोऽमूत् तक्षिया सुन्दरी मता ॥ ४ ॥
 तस्सुतो विष्णुदत्तोऽमूत् कलाविज्ञानपारगः । स्वसा पिञ्जाकमण्डस्य सुमित्रा मित्रवत्सल ॥ ५ ॥
 क्षमिस्वनगरासन्नपिप्पल्यमवासिने । दत्ता सागरदत्ताय भेष्टिने साऽमुना क्रमात् ॥ ६ ॥
 तस्सुता सूर्यमित्रासीत् सूर्यदीप्तिस्वमप्रमा । महाठावण्यसंयुक्ता कन्दोद्दृष्टलोचना ॥ ७ ॥
 अथ रक्षप्रमो राजा नगरसन्नमूत्ते । प्रदायोऽस्य हसेभ्यो वनं बहुविधं तदा ॥ ८ ॥
 महासरोवरं रम्यमगाधं दीर्घमायतम् । क्षरापयति दृष्टत्वा धर्मविन्यस्तमानसः ॥ ९ ॥
 तस्मिन् सरोवरे रम्ये खनतौरेण तद्वारम् । कुण्डनेन चैकेन पृथेन चिरबीधिना ॥ १० ॥

1 एक इमम् ज कल्पमिदम्, 2 एक चतुष्पञ्चम्, ज चतुष्पञ्चमिदम्, 3 ज त्रिपदिकः,
 4 ज वैवहाविनीय, 5 ज दक्षकथानकमिदम्, 6 एक have no number but ज has 103.
 7 एक पिञ्ज 8 एक सूर्यमित्रम् 9 [मन्त्रौट] 10 एक कुम्भम् ज पुण्यमिदम्.

- बाधपरमयाद्येपकुशीश्रुतमूर्ता तरा । उष्णा मधूपिकर्षी तेन नीत्वा सा निब्रमन्दिरे ॥ ११ ॥
 एकं कुशं समादाय सौमर्षं स तदन्तरा । वर्षीयास्त्रोपसंप्लुषो बिनदत्तान्तिकं ययौ ॥ १२ ॥
 गृहीत्वा तत्कुशं तेन ओहमूष्येन मोहिना । कारयित्वा बिनसार्थां स्यामिन्ना बिनमन्दिरे ॥ १३ ॥
 ततोऽन्यदिग्घे चान्या तत्कुशी स्वविरण सा । बिनदत्तान्तिकं तेन समानीता प्रमोहिना ॥ १४ ॥
 विवेक्य तत्कुशं सोऽपि बिनदत्तेन मापितः । मन्त्रकुशेन मे मद्र गच्छ त्वं न प्रयोजनम् ॥ १५ ॥
 ततः शालकुशीं तेन प्राप्य विद्याक्रमन्दिरे ॥ दत्ताऽस्मै ओहमूष्येन गृहीताऽनेन तोषिणा ॥ १६ ॥
 ज्ञात्वा स्वपकुशां ह्यः पिघाक्रे निजगावसुम् । किमन्त ईदृशा मद्र तिष्ठन्ति कुशकाक्षय ॥ १७ ॥
 विद्याक्रमचनं भ्रुत्वा वमापौडोऽपि तं पुनः । मद्रेऽप्यकुशार्तां मे तिष्ठलेकोनकं शतम् ॥ १८ ॥
 एकैकं तं समादाय कुशकं ओहनिर्मितम् । बहन्यहनि ते भ्रेष्ठिन् ददामि सकलानपि ॥ १९ ॥
 एवं निगद्य विद्याकं तोपकम्पन्त्राङ्गकम् । मन्दमन्त्रगतिर्वृद्धो जगाम निब्रमन्दिरे ॥ २० ॥
 आदाय कुशमेकैकं विद्याकस्य दिने दिने । ददाति ओहमूष्येन स्वविरोडो भयान्वितः ॥ २१ ॥
 बाधपिघाऽमुना यावन्नवतिः कुशिकां स्पृष्टम् । दत्ताः पिघाकगन्धाय परमेकर स्थिता सक्र ॥ २२ ॥
 यत्रान्तरे समागत्य प्रामात् पिप्लवपूर्वकम् । स्वसा सुमित्रनाम्नस्य भ्रेष्ठिनं निब्रमन्दिरे ॥ २३ ॥
 विषाहः सूर्यमित्राया मस्रुत्यायाः सहोदरः । वर्तते साधुना कर्तुं नेष्ममि मया विना ॥ २४ ॥
 स्वसुर्षचनतः भ्रेष्ठी समाहूय निज श्रुतम् । जगाद् वचसा स्पष्ट विष्णुदत्त पुरस्खितम् ॥ २५ ॥
 बोधः कुशीन् समादाय प्रभाते चागमिष्यति । द्रमह्येन मद्राक्यात् प्रदीप्तं तां स्वमईसि ॥ २६ ॥
 एवं निगद्य तं भ्रेष्ठी सुमित्रावचनादरम् । जगाम पिप्लवार्मं तत्कुशासितमानसः ॥ २७ ॥
 जोडोऽन्यदिग्घे जले गृहीत्वा तां कुशीमसौ । विष्णुदत्तं परिप्राप्य गृह्येमां वमाच च ॥ २८ ॥
 जनकेनोदितेनापि विष्णुदत्तेन सा कुशी । न गृहीता गतः सोऽपि तामादाय पचान्तरम् ॥ २९ ॥
 दत्ता मृपनरः कोऽपि तमोर्धं विशिष्टाऽन्तरे । नीतवान् नृपसामीप्यं ममाद्रितकुशान्वितम् ॥ ३० ॥
 आदाय तां कुशां राजा तस्कराभिभवापिना । ज्ञात्वा तदधरं सर्वं नूनं शतकुशान्वितम् ॥ ३१ ॥
 रत्नप्रभो नृपः प्राह तमोर्धं पुरतः सितम् । एकेनोने शतं क्षीयं कुशानामानय हृतम् ॥ ३२ ॥
 रत्नप्रभनृपस्येर्धं निशम्य वचनं सक्रः । मयवेपितसर्वाहो जगादेति वचः स्पृष्टम् ॥ ३३ ॥
 भूता शतकुशेनोर्धैर्मधुष्या नरकुश्वरः । उष्णा तव क्षमासार्तं तद्भागं खनता मया ॥ ३४ ॥
 एकं कुशी च तन्मध्ये पुमुष्यामन्त्रचेतसा । बिनदत्ताय मे दत्ता ओहमूष्येन मृपते ॥ ३५ ॥
 बाधनवतिरन्यास्ताः कुशिकां ओहमूष्यतः । दत्ता पिघाकगन्धाय मरुन्द्वारकं स्पृष्टम् ॥ ३६ ॥
 एकां कुशीं समादाय नरनाग स्वरन्तिकम् । आयातः सांप्रतं नूनमतः कुरु यथावयम् ॥ ३७ ॥
 निशम्योडधचो राजा बिनदत्तान्तिकं हृतम् । नरं सप्रेषयामास कर्तस्वकुशं प्रति ॥ ३८ ॥
 ततस्तद्वचनेनापु बिनदत्तो मयान्वितः । आदाय कनकीमर्षामाजगाम नृपान्तिकम् ॥ ३९ ॥
 रत्नप्रभनृप तस्या बिनदत्तो जगामिन् ॥ समामप्यसितो वीरो भीरगम्भीरया गिरा ॥ ४० ॥
 अजानता मया राजभोऽहन्नाद् पुषप्रिय । गृहीत्यं कुशीं सार कनकीं ओहमूष्यतः ॥ ४१ ॥
 कनकीं तु परित्राय परमां मृपनजनया । मया कारयिता जैनी प्रनिभेयं विनिष्ठते ॥ ४२ ॥

१ अ मया वचनिय २ पर कुशम् ३ कुशमिरेम् ४ पर वर्षीयाया ५ पर पण्डित
 ६ पर कुशम्, अ कुशमिरेम्, ७ [स्त्री] ८ [पुत्री] ९ पर निशम्य अ विद्यामिरेम्,
 १० पर कुशम्, अ कुशमिरेम्, ११ [मया] १२ पर विद्याकगन्धाय १- पर वनपुनरम्, अ
 वनपुनरमिरेम्, १३ पर विष्णुम्, अ विष्णुमिरेम्.

भिनदत्तवधं श्रुत्वा नरेन्द्रोऽपि वमाप तम् । निर्दोषं सन् समादाय प्रतिमा याहि मन्दिरम् ॥४३॥
 तद्वाक्यतः प्रणम्येशं भिनदत्तस्त्वरान्वितः । भूपसन्मानितो ष्ये' अगाम निजमन्दिरम् ॥ ४४ ॥
 तद् पिनाकगन्धस्य कुशीमि' सह तद्वनम् । स्वगेहं प्रापयामास स्वनरैर्नरकुञ्जर ॥ ४५ ॥
 तत्सुवादिःकुट्टम् च कृत्वा निगडसमुत्तम् । कारागारे तरां भीमे स्थापयामास भूपतिः ॥ ४६ ॥
 वयं निष्ठाकगन्धोऽपि पिप्पल्यामतस्तदा । आगच्छन्नयं कश्चित् त प्रपञ्चेति नर सक्रः ॥ ४७ ॥
 भो भो नर एहेऽस्माकं कुञ्जल किं न वा यद । सोऽपि तद्वाक्यतः प्राह कुञ्जलं न एहे तव ॥४८॥
 कुशीदोषेण ते भेष्टिन् गृहीत सकल धनम् । कुट्टम् च घृतं राज्ञा त्वदीयं व्यतिष्ठते ॥ ४९ ॥
 निश्चम्य तद्वचं श्रेष्ठी स्वजहासुगलं स्था । पूणयित्वा सुपापाणैर्निजपादसुग तवा ॥ ५० ॥
 पृथक्प्रकृतावासे तृतीयप्रस्तरे सक्रः । दारिद्र्यतिसमुद्रायुर्बातो लक्ष्मणामनि ॥ ५१ ॥

॥ इति श्रीपाठनरकसमुद्रावतृतीयप्रस्तारलक्ष्मणनामधेयगमनद्वारिचशक्ति
 सागरायुःस्थितिपरिग्रहपरायणपिष्ठाकगन्ध-
 भेष्ठिकथानकमिदम् ॥ १०४ ॥
 *

१०५ हस्तकश्रेष्ठिकथानकम् ।

ब्रह्मामिषमहादेशे पुरी चम्पामिषा पत्ता । अममवाहनो राजा चम्पूवासां प्रयापति ॥ १ ॥
 कृपिणी तस्त्रिया रम्या सुन्दरीकृमिषा प्रिया । पीनोद्धतकुचदन्ता पुण्डरीकनिमेषुणा ॥ २ ॥
 असौ च भूपते भेष्ठी चम्पू वनसंसुतः । अलुब्धनामकोऽस्मापि भार्या नागवधू परा ॥ ३ ॥
 रूपयौवनसंपन्ना कल्पविज्ञानकोविदा । अमृतां नन्दनौ साधू नन्दिताशेषबान्धवौ ॥ ४ ॥
 यस्म्योपपदो दत्तस्योर्भ्यापानमूत् सुतः । नागोपपदको दत्तः कनिष्ठोऽपि ययाक्रमम् ॥ ५ ॥
 लुम्बभेष्ठी पुनः स्नातां द्वौ ह्यौ द्वौ गजौ सुगौ । द्वौ यक्षौ द्वौ त्रियौ त्रिव्यौ विषाय स्वगृहे न्यधात् ॥६॥
 हृन्वैक वृषमं दिव्यं पधरागविनिर्मितम् । द्वितीयं तत्समं कर्तुं चक्रे यन्नमहर्निशम् ॥ ७ ॥
 सद्यश्च जटे बाह सनाते पतति ह्रुत्म् । महाबलमपपूर्णा विवेशासौ सुरापगात् ॥ ८ ॥
 प्रासादस्थितया देव्या स्थितया सुरसं प्रति । कषटान्मुत्तारयन् ष्ये नक्तं गङ्गाबलदसौ ॥ ९ ॥
 विष्णोःशेपं महादेशी गृह्णन्तं कषटसंशयम् । जगात् भूपतिं नक्तं विस्मयभ्यासमानसम् ॥ १० ॥
 पश्य पश्य प्रिय क्षिप्रं क्षिप्रं गुस्तरं प्रभो । विषतेऽस्मात्पुरे कोऽपि महावारिद्रपीडितः ॥ ११ ॥
 येनेष्ये धने देवे वर्षति दुःस्वितो नरः । कोऽपि गृह्णाति कषटानि गङ्गानाहम्यवसितः ॥ १२ ॥
 आहूयेयं प्रमातेऽस्मै प्रदेहि विविधं धनम् । येन दारिद्र्यपदेन सूर्यपतेऽयं न जातुचित् ॥ १३ ॥
 महादेशीवधं श्रुत्वा प्रमातसमये सति । आहूहाव नरैरेतं नराधीशः समागतम् ॥ १४ ॥
 एषा स्वपुरबासस्थं भेष्टिनं विहसन् मनाक् । अगात् विस्मितभ्यान्तो भूपतिर्लुम्बवाभिजम् ॥१५॥
 भो भो नर गृहाणेदं मदीयं विविधं धनम् । येन तिष्ठति' संतुष्टो मदीये भगरे चिरम् ॥ १६ ॥
 निश्चम्य भूपतेर्वाक्यं लुम्बभेष्ठी अगात्तमुम् । महाताऽपि धनेनेष्ट न काय मे मनागपि ॥ १७ ॥
 किं तु मे विषते चैकोऽजायनाय हरिर्गृहे । तत्समं यदि देहि त्वं गृह्णाम्येतं तव सुहृत् ॥१८॥
 लुम्बभेष्ठीवधः श्रुत्वा भूपतिः प्राह तं पुनः । गत्वा मत्कोटुं भेष्टिन् गृह्णाव वृषमं परम् ॥ १९ ॥

- भेष्टी रूपस्य बाल्येन प्राप्य तद्भोक्तुं द्रुतम् । खगोपतिम तत्र न पश्यति हृषं परम् ॥ २० ॥
 बामस्य भोक्तुवत् प्राप्य नरेन्द्रं बकि वासिजम् । महोपतिसमस्तत्र निघते बृषभे न च ॥ २१ ॥
 स्वभोक्तुंस्थिते राजन् महतीनर्दसनिम् । न प्ये बृषभो यास्तु वेनात्पतो' हृषं सिना ॥ २२ ॥
 बाकर्म्यं तद्भो राजा भेष्टिनं निजगौ स्या । तत्रायो बृषभो मद्र स्त्रीद्वयो मे प्रदर्शय ॥ २३ ॥
 'नरेन्द्रवर्षनं भुला लुम्बभेष्टी बामाथ तम् । गत्वा मद्रवन मूष गोपतिर्मम दृश्यताम् ॥ २४ ॥
 मूषाकः भेष्टिवाक्येन तद्दर्शनं कौतुकशय्या । हरिदस्त्वामिमुष्मानि पश्यतीमानि तत्रवा ॥ २५ ॥
 क्वनिचिस्त्वानकैर्दिव्यैः कृत्वा नि वरशित्विमि । क्वनिचिन्मौक्तिकैर्दिव्यैः क्वनिचिद्रजगत्सैः ॥ २६ ॥
 क्वनिचिबन्धुस्त्वन्तामैः क्वनिचिद्रविसनिमैः । पुष्परागेन्द्रनीलैश्च मणिभिर्मान्ति क्वनिचित् ॥ २७ ॥
 विठोक्यैतानि मुष्मानि चित्ररूपाणि तद्दर्शे । तद्गुणवत्प्रेतस्त्वो विस्मयं नृपतिर्ययौ ॥ २८ ॥
 'पद्माब्जातीप्रसूनाभपधरागविनिर्मितम् । दर्शय मूपती रम्यं हृषभं मूस्यवर्जितम् ॥ २९ ॥
 दृष्टेयं हृषभं रम्यं विस्मयभ्यामवमानस' । बामाथ भेष्टिनं तत्र सोपकण्टकिवाङ्मकः ॥ ३० ॥
 स्वदृष्टीवर्दसंकाशो मूपो न कदाचन । म्येदमधुना ध्यातं बहुना जल्पितेन किम् ॥ ३१ ॥
 नितान्तं पद्मसोपेतं स्वर्णपात्रादिषु स्थितम् । चक्रत भोजन मूष महद्दे प्रीतमानसः ॥ ३२ ॥
 सुवर्णपात्रिकां भुत्वा नानारत्नैः प्रभोष्यतैः । तद्विषया नायवस्तास्या लुम्बभेष्टिकरो बहौ ॥ ३३ ॥
 'नानारत्नमूर्तां पात्रीं महास्वन्ननिर्मिताम् । स्वं देहि नरनामाय मार्ययाञ्चौ प्रभोदितः ॥ ३४ ॥
 रत्नयन्त्रीं समात्मानं प्रसारितकस्तय' । मूषात्सुस्तन्दासौ भेष्टी दानपराशुषः ॥ ३५ ॥
 रत्नयन्त्रं च दत्त्वा संप्रदानपराशुषम् । चक्रेऽस्वार्थानुम तस्य स्पष्टहस्तामिषं' मूसः ॥ ३६ ॥
 इदं नाम चिवाभाम्य सार्यकं नरकुञ्जर । विस्मयभ्यामवचेतस्त्रे जगाम निजमन्दिरम् ॥ ३७ ॥
 तद्दर्शय महालोमहृदीतं स्पष्टहस्तकः । जगाम सिंहक्रीडिपं बोधिस्यो यया' धनं प्रति ॥ ३८ ॥
 'श्वस्तकोटिकाः प्राप्य क्वकर्म्यं स वासिज । वार्धिमध्ये सृष्टिं प्राप मिश्रबोधिस्यकः सुयी ॥ ३९ ॥
 तत्र स्वमन्दिरे शर्पो पश्याय मयकरः । रत्नचिबनिधिं तत्र दीक्ष्यदर्शे चित्तिष्ठते ॥ ४० ॥
 न कर्मपितु कदाचिच्च वनान्ते स्थातुमप्ययम् । ददाति इन्द्रशूकोऽपि भीषिताशेषजन्तुकः ॥ ४१ ॥
 ततो मरुद्व्येन ज्येष्ठपुत्रेण रोषत । निहतोऽयं यतायुः संशतुर्धं नरक ययौ ॥ ४२ ॥
 सतो सुदृष्टदामिस्ये' बलवर्ते स तत्रवे । जातो इशसमुद्रासुनारकः पापकर्मत ॥ ४३ ॥
 'पोऽयौ मरुदनामाम्य ज्येष्ठपुत्रस्तुरीयके । श्रेष्ठे सृष्टिं परिप्राप्य' तरासुनारकोऽभवत् ॥ ४४ ॥
 मायवभ्या समं हुषी नामदत्तो विवेकधी । धर्मं भुत्वा मुनेः पार्थे बभूव भावको महान् ॥ ४५ ॥
 क्वमभ्येगान् विहायाशु ससारत्रस्तमानसा । सुव्रतान्ते प्रथमाज धीरा नामवसुस्त्रियम् ॥ ४६ ॥
 नामवसुतोऽपि संपात्य धर्मं भावकनोपरम् । प्रययौ पयतावाधिं सुधमाधानयोमता ॥ ४७ ॥
 विनामो मन्दिपोपास्ये ब्रह्मलोकममुञ्चय । देवो ब्रह्मसमुद्रासुर्धम्वोऽसौ महाप्रभु ॥ ४८ ॥
 'नामवसुर्विद्या साध्वी भय्योपानवने सदा । विपायानशनं कृत्वा महापुकेऽभवत् मूर ॥ ४९ ॥
 सतदृष्टाचरो जीवद्यतुपनरकोऽभवत् । ततो निःशूल जातोऽयं बृषमाक्यमिरो करी ॥ ५० ॥
 योऽसौ गरुडदत्ताक्यो ज्येष्ठपुत्रोऽपि तद्भव । क्वकर्म्यं विनामो व्यापस्तत्रिरावभवत् वती ॥ ५१ ॥

बभूवुःशुभे ज्ञाने तस्य ध्यावस्य बलमे । दुर्गा-गङ्गामिधे सत्र कृष्याहे रक्तलोचने ॥ ५२ ॥
 तत्रैव दुर्गामिधानामा ध्येष्टया निबधोपित । वितीर्षे सति तेनासा मुसले इन्तपूर्वके ॥ ५३ ॥
 एवं सति कृतेऽनेन मह्यं स्रष्ट कनिष्ठिकम् । सोदिता से प्रमातेऽह दासामीद विनिर्ययौ ॥ ५४ ॥
 ततोऽन्यदिबधे जाते चतुर्मुक्तश्रेण स । स्पष्टहस्तचरो हस्ती निपादेन निपातितः ॥ ५५ ॥
 तत्रैव मृतः पुनः सोऽयं त्रिकुट्यास्पमहीके । संजातः श्रीचक्रः पक्षी पूर्वपापफलेदयात् ॥ ५६ ॥
 मृतः पापद्विपातेन तद्विरौ तेन पापिना । दग्धो दवाग्निना पक्षी श्रीचक्रो नीडयः सकः ॥ ५७ ॥
 ततोऽपि सिंहद्वीपे त्रिविठासन्नवर्तिनि । विन्यानदी बभूवाम् अन्तःश्रेष्ठसकुल ॥ ५८ ॥
 मित्रिभ्यं समुद्रस्य यत्र देशे बलोत्पले । जातः कर्कटकः पापात् पश्चिमीवः सुदुःखितः ॥ ५९ ॥
 कर्कटकामिधो ध्यावः कृत्वा क्वत् सुदुःखतः । संजातो धीवरः पापः कुडीरग्रामसंभवः ॥ ६० ॥
 समुद्रस्यमे तस्मिन् सुख्यगारे स धीवरः । मौक्तिकानि समादातुं सप्राप्तो निबलीकथा ॥ ६१ ॥
 कृत्वा तन्मौक्तिकैः पुञ्जं विन्यास्यसहितशृङ्गे । यावथासि च सोऽन्यत्र धीवरो मौक्तिकाशया ॥ ६२ ॥
 तावन्निःश्वस्य वेगेन कर्कटः कुहरान्तरात् । गृहीत्वा तानि सर्वाणि मौक्तिकानि बिडं ययौ ॥ ६३ ॥
 सुत्वा मित्रान्तरे तानि मौक्तिकान्यखिलान्यसौ । कर्कटोऽदर्शनीमूय तस्मान्न्यत्र तोपतः ॥ ६४ ॥
 एतं धीवरमुक्त्वा नि मौक्तिकानि पुनः पुनः । गृहीत्वा तानि यात्येव कुरुविभो मित्रान्तरे ॥ ६५ ॥
 तन्मुक्त्वा मौक्तिकान्येव कुर्वाणो निबन्दिरे । धीवरोऽपि हतः कोपात् कर्कटः पञ्चवामितः ॥ ६६ ॥
 यथाठिविषये नूनमनुदावर्तपथेति । फसवत्कनामासि आमो जनषनान्वितः ॥ ६७ ॥
 बभूवुस्तत्रैव नाम प्रामेऽमुष्मिन् कृषीवठाः । मृतो नन्दिविठसोऽस्य तस्त्रिया कृमिकर्मिधा ॥ ६८ ॥
 जनयोर्नन्दनः क्वन्तः कर्ममास्याः स कर्कटः । धीवरोऽपि मूर्तिं प्राप्य तद्गमेऽमृतं किञ्चोरफः ॥ ६९ ॥
 बभूवुस्तस्य मय्यसं तं किञ्चोरं मनोहरम् । रक्षति प्रीतचेतस्त्रे कर्मः कर्ममानवः ॥ ७० ॥
 किञ्चोरमश्नुन्दसं दृष्ट्वा तं पूर्ववैरिणम् । स्ये निहन्ति सोऽन्यस्य कर्मो यद्विलोडुमिः ॥ ७१ ॥
 यमोऽपि तं छेत्तेनैर्विषातोऽकृत्स्नं महत् । पनपादप्रहारेण अपानं करमं स्या ॥ ७२ ॥
 एवं भासि तयोः क्वत्ते वैरेण महता तदा । परस्परसमायातविह्वलीकृतचेतसोः ॥ ७३ ॥
 अन्यदा पारणास्तुङ्गमम्बुदावर्तपर्वतम् । बलारो मुनयः प्रापुर्धर्मविन्यस्तमूर्तयः ॥ ७४ ॥
 प्रमोऽनन्तवीर्यास्यः परो देवोपपादिकः । अन्यः श्रीनिठयो योगी श्रीधर्मभैरवनी क्रमात् ॥ ७५ ॥
 विठोऽयं कर्मः सार्वभौमस्यैवस्मितात् । अयाम् तस्समीपत्वं कर्मो धर्मशास्त्रया ॥ ७६ ॥
 गत्वा मुनीन् स भावेन चतुरोऽपि ययाक्रमम् । स्वमावाचैवसंपन्नस्तस्समीपे निविष्टवान् ॥ ७७ ॥
 धर्मं विनोदितं धर्मं कर्मः प्रीतमानसः । अनन्तवीर्यसामीप्ये अग्राहं विनयानतः ॥ ७८ ॥
 गत्वा मुनीन् स निर्गतस्य तस्समीपादं सुधीः । गत्वा तद्वक्षसामीप्यं दुर्दिने सति सुसवान् ॥ ७९ ॥
 सुप्तं कर्ममाभेक्य ससिना पूर्ववैरिणा । गते वृत्ते समादाय मारिखोऽयं पदाहत् ॥ ८० ॥
 तेनैवमेव हतः सन् स सीधर्मं धर्मसंभवे । अन्त्यन्तसमामप्ये अठकान्तविमानके ॥ ८१ ॥
 इत्यवितवन्नस्तः कर्मकुण्डलशोभितः । पश्यस्थोपमामुक्त्वा जातो देवो महर्दिकः ॥ ८२ ॥
 अहं कर्मस्यमहारेदे चम्पास्यायां पुरि प्रसु । विमुञ्चान्नमानामागत् तस्त्रिया विमत्प्रभा ॥ ८३ ॥
 तस्मेभ्यो वनहस्तास्यः श्रेष्ठी प्राणसमोऽमवत् । रूपवीवनपञ्चा पास मङ्गमतिं प्रिया ॥ ८४ ॥

- सोऽनुम्य सुख देवो षट्प्रन्तविमानके । भवदेवोऽनयो रूपी कुमारोऽम्बदिदधीः ॥ ८५ ॥
 अस्मामेव पुरि श्रीमान् पद्मदेवोऽम्बप्रियाः । इम्यो बभूव तद्गुर्यां पद्मादेवी जनप्रिया ॥ ८६ ॥
 नन्दिबोपविमानेशो योऽसौ देवः सुसैषित । विनदेवकुमारोऽम्बदेवयोः प्रीतधेतसोः ॥ ८७ ॥
 पूर्वसैहलबन्धनेन तयो प्रीतिरनुजरा । राम-उत्सम्पयोर्हृद् बभूव भेषिपुत्रयो ॥ ८८ ॥
 १. बन्धदा धर्मसमुत्तो विनपादात्मपदपदः । मेस्त्रमगुरोः पार्श्वे विनदेवोऽम्बबन्धुनिः ॥ ८९ ॥
 क्लेशे विनदेवोऽयं विनागमविद्युदधी । महासभाषियो भावो धर्माख्यानपरायणः ॥ ९० ॥
 पूर्वप्रेमानुबन्धनेन भवदेवोऽपि निःस्पृहः । विनदेवान्तिके दीक्षां अप्राह विनदेवित्याम् ॥ ९१ ॥
 बन्धदा गुरुमापृच्छ्य भवदेवो महामुनि । विद्वान् क्वपि विभ्रम्भः कञ्चित्पियं ययौ ॥ ९२ ॥
 ऐरावतीनदीतीरे मन्दिग्रामसमुद्रवे । भवदेवोऽत्र सतस्ये तदात्पनयोगतः ॥ ९३ ॥
 २. ठपसंहस्रं तं योग भवदेवः कदाचन । ददर्श तद्वहीतीरे स्नानकुम्भं घनान्वितम् ॥ ९४ ॥
 आश्रयं तं निजस्कन्धे खात्वा मुनिं निषाय च । दत्त्वोपरि शिखं तत्र निबल्यं महतीं पुन ॥ ९५ ॥
 तद्रूप्यरक्ष्यार्थं च तत्रत्यो घनतुम्बया । ददावातापनायोगं भवदेवो दिने दिने ॥ ९६ ॥
 आतापर्ना ददात्सेप तत्रत्या प्रहरद्वयम् । भवदेवः समुचीर्यं ततोऽसौ याति पत्तनम् ॥ ९७ ॥
 तत्र विद्यां विधायास्तु भवदेवो विशुद्धधीः । ददावातापन योगं तद्व्येष्टे घनाश्रया ॥ ९८ ॥
 ३. दिने दिने दिनं सर्वं स्विताऽऽतापनयोगतः । शर्षरीप्रतिमास्वोऽयं तत्रैव स विद्विष्ठो ॥ ९९ ॥
 पर्वं तपः प्रकुर्यात्पुत्रं नक्षत्रिं मुनिम् । देवीयं मन्दिरा नाम ददर्श निषिपास्त्रि ॥ १०० ॥
 अत्रिंशत्संन्यासा दिव्यात्केशरमूपिता । हसन्ती तं जगदेति दिव्यरूपसमन्विता ॥ १०१ ॥
 उर्ध्वं तपस्त्वया साधो विदितं ननु सांप्रतम् । महीग्रामं परिप्राप्य मत्समं शर्ममानम् ॥ १०२ ॥
 देवीवचनमाकर्ण्य जयौ साधुरिमां स्था । मत्समं किं खले मूये त्वं वृद्धे हुष्मीच्छम् ॥ १०३ ॥
 ४. अनुचानक्षः श्रुत्वा रेवता निजगात्रमुत् । विस्मयम्यावधेतस्त्र तच्छिञ्चापक्षरिणी ॥ १०४ ॥
 निर्द्वन्द्वस्त्वं तदा साधो लोभद्विगतमानसः । मेनेच्छं व्रतं प्राप्य रेवतानामपि हुँस्रम् ॥ १०५ ॥
 मन्त्रिणादिपूर्वस्य कुम्भस्योपरि संस्थितः । तपः कुरोपि क्षमेन संसारमपनिर्णय ॥ १०६ ॥
 रेवतामारदीं श्रुत्वा प्रतिबोधपरायणः । सन्निन्दागर्हणासक्त्ये बभूव सहसा मुनि ॥ १०७ ॥
 रेवतावाक्यसंशुद्धः संसारत्रस्तमानसः । विनदेवगुरोः पार्श्वे जगामार्थं यतीश्वरः ॥ १०८ ॥
 ५. आत्मेयनाशिर्षि कृत्वा प्रव्रज्यां चापि निर्मलम् । भवदेवो जयौ योगी गुरोराचार्येदिमः ॥ १०९ ॥
 विनदेवामिषानेन निजेन गुरुणा सह । जपनाख्यपुरं प्राप भवदेवो विशुद्धधी ॥ ११० ॥
 तत्र राजा सुकेलाभ्यो बभूवोच्चतशासनः । प्रिया केद्रुमती चास्य पृथीतपविमानसा ॥ १११ ॥
 बभूवास नरेन्द्रस्य सुगन्धारूपो बलिभयतिः । श्रीदत्ता गेहिनी तस्य श्रीदत्तेन सपत्निका ॥ ११२ ॥
 सर्वलोककृत्तानन्दः सर्वलोकमनोहरः । बभूव भुवनस्वाश्रये मद्रवाहुः सुतोऽनयोः ॥ ११३ ॥
 ६. महाविद्युदियोगेन दृष्टेयं पूजितं सताम् । भवदेवश्चक्षरेद् निदानं मन्त्रबुद्धिकः ॥ ११४ ॥
 पूजाविधानमीच्छं निपतं तपसः फलात् । बन्धबन्धनि मे पूर्णं भवतु प्रीतिकारणम् ॥ ११५ ॥
 सन्निदानं धृतिं कृत्वा भवदेवो भवप्रियाः । सांसारिकसुखासंगनितान्त्वस्वितमानसः ॥ ११६ ॥
 सनत्कुम्भसंभूतबन्धनविमानके । बभूव मामुरो देवाः सप्तसागरप्रीणित ॥ ११७ ॥
 आरापनां समाप्य विधिना च चतुर्विधाम् । द्वाविंशतिसमुद्रासुर्विनदेवोऽभ्युतं ययौ ॥ ११८ ॥

वनन्त्यास्यमहादेशे श्रीमदुद्यपिनी पुरी । वसां सिंहपटो राजा श्रीपेणाऽस्य च कर्मिणी ॥ ११९ ॥
 करान्वितसर्वाङ्गी नीलोत्पललाम्बका । कीर्तिशुभ्रीकृताकम्भा कीर्तिपेणा सुवाऽनयो ॥ १२० ॥
 वरुह मूपतेरस्य श्रेष्ठी वदुघनान्वितः । सुपन्सुर्बन्सुसंपन्नो घनश्रीरस्य गेहिनी ॥ १२१ ॥
 बान्धुनदविमानेशो भवदेवचरोऽमरः । श्युत्वा सनत्कुमारत् स घनश्रीगर्ममाययौ ॥ १२२ ॥
 तस्मिन् गर्मस्थिते सर्वे बान्धवा जनकद्वयः । कात्त्रोचरतां प्राप्ता सुगण्डुःस्रपीठिताः ॥ १२३ ॥
 स्तुतेषु तेषु सर्वेषु बान्धवेष्वसुस्यार्दिताः । घनश्री गर्मिणी प्राप तदा सिप्रानदीत्तम् ॥ १२४ ॥
 वनसा रोदन दीना घनश्रीः कुर्वती तराम् । मेदामहानरोणास्तु पर्वतेन विलोकिता ॥ १२५ ॥
 ततः स्वसारभामाय पर्वतेन स्वमन्दिरम् । नीता कृपाशता शीघ्र घनश्रीः प्रेमकरिणा ॥ १२६ ॥
 वनश्रीस्तद्द्वे दीना प्रसूता दारकं शुभम् । 'मेदवनामसमुक्तो ववृषेऽसौ' शनैः शनैः ॥ १२७ ॥
 प्रत्य घनश्रियः श्रेष्ठी भवच्छ्रीपेणनामकः । बन्धुरसा महानेप स परं क्रूरमानसः ॥ १२८ ॥
 नागश्री तत्रिया हृष्या तस्सुता रूपशालिनी । तिलकश्रीरिति रूपता सर्वश्रीतिलक्य मुवि ॥ १२९ ॥
 एष पूर्वमेव नूनमासीद्भागवसुमुवि । कुमारः सत्कुमारोऽयं मेदवः स्फुटइत्यकः ॥ १३० ॥
 पठ्योऽस्त्रशाल्यां 'मेदवतिलकश्रियो' । पूर्वश्लेहानुरागेण वमूव श्रीसिद्धता ॥ १३१ ॥
 वन्यशः मधुमासे च सप्राप्ते श्रेष्ठिमन्दिरे । हिन्दोलके विरूढौ तौ मेदवतिलकश्रियो ॥ १३२ ॥
 हिन्दोलनं प्रकुर्वन्तौ ह्येतौ श्रेष्ठिन रुपा । बाह्व्य निजपादेन 'दोऽततोऽयं विमोषितः' ॥ १३३ ॥
 श्लेषविद्वलितः शीघ्रं स्वं वासि मम मन्दिरात् । पठिं अगाम तद्वाक्यान्मेदवो मातर प्रति ॥ १३४ ॥
 किञ्चिदन्ती च सा तेन स्ममातुः पर्वतस्य च । कथितां वा समाकर्ण्य दुःखितौ तौ वमूवतु ॥ १३५ ॥
 श्रीमदुद्यपिनी प्राप्य मेदवो निजमातुल्म् । भवश्रीपेणनामानं यथापे तस्युतामिमाम् ॥ १३६ ॥
 'मेदववचनं श्रुत्वा महाप्रहसमन्वितम् । भवश्रीपेणनामेनं जगादेति घनानुरः ॥ १३७ ॥
 तिलकश्रीप्रमाणां स्व स्वर्णस्य प्रतिमां यदि । दहि मे नियतं मरु ततो यस्मामि तेऽज्ञानाम् ॥ १३८ ॥
 निश्रम्य मातुल्सोक्तं श्रेमद्वपितचेतसः । संप्राप्य मातरं प्राह मेदवः पुरतः स्थिताम् ॥ १३९ ॥
 तिलकश्रीसमं दिव्यं आतरुषं महाप्रमम् । याचते मां तव प्राता सोपरोष सगौरवम् ॥ १४० ॥
 पुत्रवाक्यं समाकर्ण्य घनश्रीर्निजगावमुम् । त्वत्पिता निहतोऽनेन गृहीतं घनमप्यदः ॥ १४१ ॥
 वदं हुःसमराकान्ता मेदपठिं समाश्रिता । तिलकश्रीसम स्वर्णं कृतं प्राप्नोमि वात्कः ॥ १४२ ॥
 बन्धिकेके स मेदवः प्रविश्य गहनं वनम् । महावृषं समाख्या मुञ्चामि स्वमत स्थितम् ॥ १४३ ॥
 वनान्तरे सुरः पूर्णो नागदद्यामिधानकः । तपः कृत्वाऽप्युतं प्राप्य यः प्रापः सुरनायताम् ॥ १४४ ॥
 सुनिर्हसं समाश्रय मेदवः प्राप्य वेगतः । नागदत्तचरः शस्त्रे भवामेनं ससंप्रमम् ॥ १४५ ॥
 त्वं मेदवः कुतस्तात समुत्तुङ्गमहावकम् । अधिरुद्धामुतः श्लिष्टं मुञ्चसि त्वं तु मे वद ॥ १४६ ॥
 भगवन् यद्यह लप्से तिलकश्रियमुन्नताम् । ततो वीशाम्यहं कथ्ये वाऽन्यथा यामि पश्यताम् ॥ १४७ ॥
 मेदववचनं श्रुत्वा शक्रः साधुर्नगावमुम् । किं करणमिमां कन्यां न प्राप्नोमि वदानु मे ॥ १४८ ॥
 इन्द्रसाधुवचः श्रुत्वा मेदवोऽपि भवाम तम् । तिलकश्रीसमं स्वण याचते मातुलो हि माम् ॥ १४९ ॥
 मेदववाक्यमाकर्ण्य कन्यायाभनवत्तरम् । पूर्वश्लेहानुरागेण देवसाधुरवोषत ॥ १५० ॥

- सुम्पदीयेऽस्मदीये च बंधे यं कुळसंततिम् । जानाति स भवेच्चूनं मेदज्यो वणिजां पतिः ॥२१०॥
 यस्त्विमां संततिं भूप न जानाति समान्तेरे । तस्य धूर्तस्य चायैव कर्तव्यो निग्रहस्तस्या ॥२१०॥
 देवभेष्टिवचं भ्रुत्वा नरेन्द्रो निजगावमुत् । एवं भवतु साधूकं भवतामपि संमतम् ॥ २११ ॥
 ततोऽवाचि नरेन्द्रेण मेदज्यो वणिजां पतिः । सांप्रत नियमं भेष्टिन् ब्रूहि मत्कुळसंततिम् ॥२१०॥
 इदं मूपेन संपृष्टः भेष्टी मेदज्जनामकः । मूपस्य चारमनश्चापि न विवेद कुळान्वयम् ॥ २२१ ॥
 मूकमार्यं समासाद्य स्थिते मेदज्जवाप्तिये । देवभेष्टी ततोऽवाचि मूमुजेर्बं समान्तेरे ॥ २२२ ॥
 सांप्रतं परमार्येण महाशं त्वं निवेदय । येन जानायते तोषो मम सम्यजनस्य च ॥ २२३ ॥
 निश्चम्य मूपतेर्वाक्यं देवभेष्टी जगत्सुम् । आकर्मयैकचित्तन त्वदंशं कवयाम्यहम् ॥ २२४ ॥
 अर्चयन्तो नराधीश प्रथमोऽमवदन्वये । बभूव साधिताराति श्रीमदुदयिनीपति ॥ २२५ ॥
 तत्सुतोऽरिबयो जातस्तत्सुत्रोऽपि च धीरव । तत्सुत्रोऽपि जयन्तोऽमृतं तत्सुतश्चक्रनामकः ॥२२६॥
 तत्सुतोऽप्युदयो नामा ततो मेर्षजयः सुत । तत्सुतश्चक्रवर्ती च मेधवाहस्तोऽज्जय ॥ २२७ ॥
 अधुना त्वं नराधीश मेधवाहननन्दन । सिंहपाहननामा च जातः सिंहपञ्जकः ॥ २२८ ॥
 एते त्वदंशजा भूया नरवृन्दारकस्तुता । जिनधर्मं समादाय बभूवुः भ्रमणा मुवे ॥ २२९ ॥
 केचित् स्वर्गं परिप्राष्टा सुरदेवमनोरमाः । केचित् क्षीपकर्मणो मोक्षं वाचाविसर्जितम् ॥२३०॥
 त्वदंशजातमूपानां परिपाठ्या महन्वये । बभूव मानवो माम राजभेष्टी महाभन ॥ २३१ ॥
 सुतो महेन्द्रदत्तोऽस्य सस्याप्यक्षोमनामकः । जातो धनपतिस्त्रास्तात् स्वभक्त्युत्सवत् ॥२३२॥
 इन्द्रदत्तस्ततो जातो दत्तान्त सागरादिक । वक्ष्योपपदो ह्येषो मेधदत्तस्ततः सुतः ॥ २३३ ॥
 मेधदत्ततन्त्रोऽह मेदज्जास्यो नरेश्वर । जातो भवत्प्रसादेन राजभेष्टी महाभन ॥ २३४ ॥
 एते सर्वेऽपि राजेन्द्र भेष्टिनस्त्वत्कुळान्वये । जिनधर्मं परिप्राप्य बभूवुः भ्रमणोत्तमा ॥ २३५ ॥
 कुळमंशे नरेन्द्रस्य स्वस्यापि ऋषितेऽधुना । बभूव मूपतिः प्रीतिस्तथा देवबन्धकपते ॥ २३६ ॥
 ततो जमाद् भूवातो नरसिंहं कुधातुर । धूर्तभेष्टिनमेतं च प्राप्यैकृत्य खलपमम् ॥ २३७ ॥
 असत्यवादिनं हीनं दुष्टचारसमन्वितम् । नरसिंहं स्मशानस्त्रशुक्तिरुपां निषापय ॥ २३८ ॥
 ततो भूपाठ्याक्येन हस्तद्वयनिधितम् । तदा उत्तरसंपोऽपि शुक्तिरुतं निनाय तम् ॥२३९॥
 अथ मौनीश्वरं रूपं सामादाय तदन्तिकम् । संप्राप्याह तं देवो हसन् किञ्चित् तदप्रतः ॥२४०॥
 भेष्टिन् द्वादशवपाणि स्वमन्यानि च सांप्रतम् । मुञ्च तावन्महाभोगान् सरथं विक्रमत्रिया ॥२४१॥
 साधुवाक्यं समाकर्ण्य जयौ श्रेष्ठी तदा तकम् । पाहि पाहि मुने मां हि म मे मोयैः प्रयोजनम् ॥२४२॥
 अरण्ये मुने क्षीम मोचनं मम येन च । तपः क्तोमि जेनेन्द्रं सर्वदुःखघ्नपावहम् ॥ २४३ ॥
 ज्ञात्वा तद्विषयं साधु पूर्वश्राद्धानमानसः । तत्परराजिर्जगौ योगी क्रोधास्त्रनिरीक्षणः ॥ २४४ ॥
 रेरे मा मारुणं वस्तां कुरुत्वाभ्यपराधिनः । यावद् दृष्ट्वा सुमुपात्तमागच्छामि तदन्तिकम् ॥२४५॥
 देवसाधुर्भगादेर्मं मूपाठं सन्ति स्थितम् । भठिनः सत्यमृतस्य मा अरण्यं हिंसनम् ॥ २४६ ॥
 सुरसाधुवचं भ्रुत्वा जगौ भूपोऽपि तं पुन । दापं राजममामप्य प्राद्योऽयं किं न हन्यते ॥२४७॥
 निरुम्य मूपतेवानर्यं दक्षसाधुर्भगावमुत् । सोऽहं येन कुळोत्पत्तिं कथिता तव मूपतेः ॥ २४८ ॥

१ पत्र विराम्य अ विराम्यैरम्, पत्र दुजम् अ पुनतमैरम्, ३ ["भिद/ईम्"], ४ अ
 तन्वयोऽम् ५ पत्र नरेन्द्र ६ पत्र दुजम् अ पुनतमैरम्, ७ पत्र दुजम्, अ पुनतमैरम्
 ८ [संज्ञापाद च त], ९ पत्र दुजम्, अ पुनतमैरम्, १० पत्र वरुण

- हरि इन्द्रायर्षिभ्यो सुखा भोगान् समं तथा । यतः प्रव्रजसि क्षिप्रं कनकवर्षा इदामि ते ॥ १५१ ॥
 मेदस्कोऽपि अमाकर्म्यं सुन्दरसुनेर्ववा । अवावत्त्वं तं विनीतास्मा तत्कन्याद्वत्प्रमाकम् ॥ १५२ ॥
 वापते यदि मे साधो तिलकभीसम्प्रदाय । तत्रस्वद्वयन सस्यं करोमि शिरसा हुत्स्व ॥ १५३ ॥
 मेदस्कोऽदितं सुखा कन्याकुलितचेतसा । आसुप्रत्यसुनिः प्राह तद्वृत्ताकृष्णानघः ॥ १५४ ॥
 सन्मार्जनारिकं साधु श्वरपित्वा स्वसधनः । सिते प्रसारिते बभूवै स्वर्षांर्षा गच्छति प्रकृत् ॥ १५५ ॥
 एवं निगद्य कृष्णसं मेदस्यं पाकशासमः । अगाम स्वास्यं पूर्णं तद्वृत्तप्यानतपर ॥ १५६ ॥
 गते पुरन्दरे षोडशि वृद्धाहुवीर्यं केतवः । तोषपुरितचेतस्को अगाम निजमन्दिरम् ॥ १५७ ॥
 स्वमेदितेन तेनापि स्वगृहे गगानन्तवः । सितवक्षोपरि क्षिप्रं कनकं प्रापि तत्रस्तात् ॥ १५८ ॥
 मेदस्त्वत्सां समाराय यवभूमिषमाप्य सः । अत्रापि विसितस्वान्तः पुलकाभितपिप्रहः ॥ १५९ ॥
 कनककनकनिर्माणां पृथ्वीत्वा प्रतिपातनाम् । साप्रवं मातुल क्षिप्रं देहि मे तिलकभियम् ॥ १६० ॥
 निषम्य तद्वचः श्रेष्ठी दण्डार्थां कनकी सुत । विसयव्यासचेतस्को अगारैतं कृतस्मितः ॥ १६१ ॥
 क्षीरोदवारिणिं मत्र यमानयसि सत्वरम् । ततोऽहं कन्यकां तेऽहं ददामि तिलकभियम् ॥ १६२ ॥
 सद्यश्चतः परिप्राप्य मातरं श्वेदवसत्सम् । अमात्रैतां विनीतास्मा तिलकभीसमुत्सुकः ॥ १६३ ॥
 मातमातुलको बक्ति यदि त्वं क्षीरवारिणिम् । जानयसि मराम्याश्च तन्वीं दास्यामि ते सुताम् ॥ १६४ ॥
 सुतवाक्यं समाकर्ण्य अयादेवं तदम्बिकम् । कन्यां कन्यां वृषीप्य त्वं पुत्र कस्तापि शोभनाम् ॥ १६५ ॥
 अस्माकमरिक्तोऽप्यौ क्षिप्रान्वेषपतत्सुत । इदामि किं निजां कन्यां दृष्टयित्वा स ते वर ॥ १६६ ॥
 मन्मामो याचते यावत्प्रयाजां प्रतिपातनाम् । अर्तम्बरमयी साधो सा मे न्यसि किम्यसि ॥ १६७ ॥
 इन्द्रस्त्रिरमाकर्ण्य तसिद्भ्यर्षं सुरा ददौ । चिन्तामणियमधानेन कुरु त्वमभिवाम्भितव ॥ १६८ ॥
 तयो गत्वा वनात् शोचो ममोऽनेन ददामि ते । यत्किञ्चिपाचसे नूनं किमन्यैः परिमास्त्रियैः ॥ १६९ ॥
 धामिनेयवचः सुखा श्रेष्ठी तं निजवौ तदा । क्षीरोदमानस क्षिप्रं येन पश्यामि तं पुनः ॥ १७० ॥
 श्रेष्ठिवाक्येन तेनापि मत्वा तद्वचने पुनः । चिन्तामणिक्रेषाञ्च जल्पितं तारनादतः ॥ १७१ ॥
 शो यो क्षीरसमुद्रं स्व भवभूमिषण्णन्दिरम् । आगच्छ स्वतितं श्रेष्ठी येन त्वा पश्यसि ह्यवम् ॥ १७२ ॥
 सुखा तस्मिन् इदं अर्घ्यं महावचसमन्वितः । पर्वतोऽहं तत्कलेः सङ्घवर्षवर्षभैषकः ॥ १७३ ॥
 महाजतुवेनायं श्रवणसगरीमिमाम् । क्षीरवारिण्यदाऽऽजान्तुं प्रवृत्तो वातचक्रः ॥ १७४ ॥
 दृष्ट्वा क्षीरसमुद्रं तं श्रवणन्तं बभूवै पुरीम् । मेदस्वमेष्टिनं प्राह सप्रभामं जनोऽखितः ॥ १७५ ॥
 श्रेष्ठो भवत्प्रजापोऽयमस्माभिर्न च कस्तचित् । अस्मान् श्रावणुना नाय क्षीरवारिणिनीरतः ॥ १७६ ॥
 तत्रस्वद्वयनात् तेन चिन्तामणिनिवारितः । स्वसावसो बभूवार्थं तदानीं क्षीरवारिणिः ॥ १७७ ॥
 तस्मिन् क्षीरोदधौ तेन मेदसेन निराकृते । विशातोऽयं महान् कोऽपि पुरुषः सकर्तव्यैः ॥ १७८ ॥
 विषाद्यामर्ष्यमेतत्स प्रतिज्ञाय स मातुलः । इदवस्यै महामुखा स्वसुतां तिलकभियम् ॥ १७९ ॥
 महाविभक्तिपयोगेन भीमदुर्बलविनीपति । श्रीतिपिपा इरावस्यै स्वकन्यां भीसमप्रभाम् ॥ १८० ॥
 रूपव्यवस्यसंपन्ना इतिष्ठत् कन्यका पदाः । परिपीतासावाऽनेन राजभेष्टिसमुद्भवाः ॥ १८१ ॥
 राजभेष्टिमहापदं प्रार्थ्यकृत्य महोपति । पूजयामास तं वीरं मेदस्यं वरसंपदा ॥ १८२ ॥
 एवाभिर्वनारीभी रूपराजितमूर्तिभिः । मेदस्यो सुमुने भोगान् दिनानि कतिचिन्सुरा ॥ १८३ ॥

1 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 2 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 3 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 4 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 5 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 6 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 7 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 8 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्, 9 एक कुम्भ, अ कुम्भकौरम्.

तिष्ठन्नेवं तदा श्रेष्ठी मेदव्यः सुरसाधुना । आगम्य गदितः क्षिप्रं भोगसंसक्तमानसः ॥ १८४ ॥
 राक्षन् श्रेष्ठिन् कुतो मूढ नितरां भोगसपदा । न करोपि तपो जैनं महाविभवकरणम् ॥ १८५ ॥
 निश्चयं तदा श्रेष्ठी वयापेयं पुरस्वितम् । भोग इदं च वर्षाणि युक्त्वाऽहं तिलकधिया ॥ १८६ ॥
 कथाप्यः करिष्यामि संसारोन्मेषकरणम् । भवत्यर्थे विनीतात्मा त्वत्प्रशेषपस्त्रिह ॥ १८७ ॥
 मेदव्यवचनं श्रुत्वा भोगत्याचनत्वरम् । एवमस्त्विति संभाष्य बभौ शत्रो निजास्यदम् ॥ १८८ ॥
 मतेषु इदंशान्देषु मुञ्चानस्यास्य संपदम् । आगत्य तत्समीपं च जगदीश सुराधिप ॥ १८९ ॥
 तदाभवत् पुनः ग्राह्य मेदव्यं सुसुखरम् । देहि इदंशवर्षाणि ममान्यानि सुखं प्रति ॥ १९० ॥
 इन्द्रस्यसोपरोधेन भोगसंसक्तचेतसः । जगाम निश्चयावाप्तं तद्गुणाकृतमानसं ॥ १९१ ॥
 मेदव्योऽपि तथा सार्धं सरसं तिलकधिया । मनस धियया भोगं मुञ्चानो भवतिष्ठते ॥ १९२ ॥
 नूनं समाप्तिमाप्तेषु वर्षेषु इदंशान्मसु । संप्राप्य स सुराधीशः ग्राह्यं भोगश्रेष्ठेषु ॥ १९३ ॥
 मेदव्यं सांप्रतं मूढ कुत जैनं तपोऽमलम् । नाकापवगसौख्यानि येन सन्ति तत्र सुखम् ॥ १९४ ॥
 शत्रुनाक्य समाकर्ष्य मेदव्यो निजगावमुत् । मूयो इदंश वषाणि देहि मे तत्सुखं प्रति ॥ १९५ ॥
 इन्द्रस्यदुपरोधेन इत्या त्वान्मितानि सः । जगाम प्रीतचेतस्को निजनाकं महामना ॥ १९६ ॥
 पूर्वेषु इदंशान्देषु देवः संप्राप्य तं जगौ । मेदव्यं कुत जैनैन्द्र तपो निवृत्तिकरणम् ॥ १९७ ॥
 देववर्षस्य समाकर्ष्य मेदव्योऽमरकुञ्जरम् । जगाम मासुराकरः क्षेत्र्योद्भित्तोचन ॥ १९८ ॥
 कोऽपि संधं किं नाम क्व वास्तव्यो महान् किल । मूयो मूयोऽपि मां प्राप्य भेनेद् माप्से सुख ॥ १९९ ॥
 हित्वा देवोपगम्य भोमान् नम्रत्वेन करोमि किम् । गृहसिद्धेन को नाम मिच्छां प्रमत्ति मूढधी ॥ २०० ॥
 वाक्यं तद्वचो देवो दध्यौ मनसि धीरधी । महाकर्मप्रहस्रतो भोगान् हृषाद्य मुञ्चति ॥ २०१ ॥
 तथा क्रोम्यहं किंचित् कार्यं जमसि तद्वितम् । तपस्यति यथाऽयं हि भोमनिःस्फुरमानसः ॥ २०२ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं देवस्य इतमहाप्रेम्भया । भव्यं विह्वलीभूतमानसप्रसरं क्षमम् ॥ २०३ ॥
 ततोऽप्यस्मिन् दिने जाते मेदव्यश्रेष्ठिनि हृतम् । नरेन्द्रसेवया पाते भूपात्मवर्षं प्रति ॥ २०४ ॥
 जगान्तेरे गृहद्वारे तदीये पुष्पाध्विजान् । गृहीतवायकयावान् स्वापयित्वा मयानकम् ॥ २०५ ॥
 मेदव्यरूपमादाय तत्समानाकृतिं हृतम् । आसृष्टतो विवेशासी तद्गृहान्तरमादरात् ॥ २०६ ॥
 आदाय तस्तीवारमन्तपुराधनादिकम् । तदाकृतिपगे देवस्यो मुदितमानसः ॥ २०७ ॥
 एवं तत्र स्थिते देवे मेदव्यं प्राप्य मूपतिम् । चिन्तन् स्वमन्दिरद्वारं निषिद्धो द्वारपाठके ॥ २०८ ॥
 अस्मिन् गृहान्तरे श्रेष्ठिन् मा प्रवेष्टं निषस्व भो । आस्ये ममाधिपो भोग मुञ्चानस्तिलकधिया २०९ ॥
 स गृहान्तरं गन्तुं तममानो न तद्वारं । राजान्तिकं जगामागु मेदव्यो विस्मयाकुलः ॥ २१० ॥
 मेदव्योऽपि नृपं प्राप्य जगामेदं सविस्मयः । मद्गृहान्तरमाविश्य कोऽपि भूतः स्थितो नृप ॥ २११ ॥
 स गृहोऽन्तर्गतोऽहं प्रवेष्टं नरकुञ्जर । त्वदन्तिकं परिप्राप्तस्त्रययाकुञ्जमानसः ॥ २१२ ॥
 तदाकथयतः समाहृतो देवश्रेष्ठी महीसुजा । आगत्य स्योषितम्याने निविष्टो मूपचोदितः ॥ २१३ ॥
 जनपोः श्रेष्ठिनोर्मये समानाकारधारिणो । मेदव्यो निश्चयं कर्तुं न शक्नाक महीपति ॥ २१४ ॥
 ततो बोधं समादाय विस्मयप्यासमानसः । सम्यं समं समान्तम्यं संदधी स विविष्टे ॥ २१५ ॥
 नृपः ततोऽमरश्रेष्ठी सचिवादिसमन्वितम् । वर्णा तदा समाप्य ह्य म्बनादापृगिताम्बर ॥ २१६ ॥

- सुष्मदीयेऽस्मदीये च धंशे षा कुञ्जसंततिम् । जानाति स भवेद्भूतं मेदस्यो वपिजां पति ॥२१७॥
 यस्त्विमां संततिं मूष न जानाति समान्ते । तस्य पूर्वस्य चावैव कर्तव्यो निग्रहस्त्वया ॥२१८॥
 देवभेष्टिबन्धुः शुक्ला नरेन्द्रो निजयावमुम् । एवं भवतु साधूक मवतामसि संभवम् ॥ २१९ ॥
 ततोऽजाचि नरेन्द्रेण मेदस्यो वपिजां पतिः । सांप्रतं नियमं भेष्टिन् मूहि मत्कुञ्जसंततिम् ॥२२०॥
 इदं नूपेन सष्टष्ट भेष्टी मेदबानामकः । मूषस्य चात्मनश्चापि न विवेद कुञ्जन्वयम् ॥ २२१ ॥
 मूकभावं समासाद्य स्थिते मेदबन्धाविति । देवभेष्टी ततोऽजाचि मूसुजेदं समान्ते ॥ २२२ ॥
 सांप्रतं परमार्येण महंशं त्वं निवेदय । येन जानायते तोषो मम सम्पन्नस्य च ॥ २२३ ॥
 निश्चम्य मूषतेर्वाक्यं देवभेष्टी जगानमुम् । आकर्ण्यैकत्रिंशत्तन स्वहंशं कृपयाम्यहम् ॥ २२४ ॥
 बर्षयन्तो नराधीश प्रथमोऽभवदन्वये । षमूष साधिताराति श्रीमदुच्चिनीपति ॥ २२५ ॥
 तस्सुतोऽरिजयो जातश्चात्सुप्रोऽपि च धीरजः । तत्सुप्रोऽपि जयन्तोऽमृतं तस्सुतश्चक्रामकः ॥२२६॥
 तस्सुतोऽप्युच्चयो नामा ततो मेर्षजयः सुतः । तत्सुतश्चक्रवर्ती च मेघवाहस्ततोऽजम् ॥ २२७ ॥
 अशुना त्वं नराधीश मेघवाहननन्दन । सिंहवाहनग्रमा च आत सिंहपरकमः ॥ २२८ ॥
 एते स्वहंशभा मूषा नरवृन्दारकस्तुता । जिनधर्मं समादाय षमूषुः भ्रमणा मुदे ॥ २२९ ॥
 केचित् स्वर्गं परिप्रासाः सुरदेवमनोरमाः । केचित् क्षीपकर्माणो मोक्षं पाषाविसर्जितम् ॥२३०॥
 स्वहंशजातमूपानां परिपाठ्या मदन्वये । षमूष मानसो नाम राजभेष्टी महापनः ॥ २३१ ॥
 सुतो महेन्द्रश्चोऽस्य तस्साप्यधोमनामकः । जातो षनपतिस्तस्मात् स्वर्षदत्तः सुतस्ततः ॥२३२॥
 इन्द्रश्चस्ततो जातो दत्तान्तः सामरादिकः । षस्योपपदो दत्तो मेघदत्तस्ततः सुतः ॥ २३३ ॥
 मेघदत्तनृजोऽहं मेदबानस्यो नरेश्वर । जातो भवत्प्रसादेन राजभेष्टी महापनः ॥ २३४ ॥
 एते सर्वेऽपि राजेन्द्र भेष्टिनस्त्वकुञ्जन्वये । जिनधर्मं परिप्राप्य षमूषुः भ्रमणोत्तमा ॥ २३५ ॥
 कुञ्जश्रे नरेन्द्रस्य स्वम्यापि कथितेऽशुना । षमूष मूषतिः प्रीतस्त्रया देववपिकपते ॥ २३६ ॥
 ततो जगाद् मूषाडो नरसिंहं कुषातुर । धूर्तभेष्टिनमेतं च प्राण्यकृत्य खलपमम् ॥ २३७ ॥
 असत्यवादिनं हीनं ह्युषाचारसमन्वितम् । नरसिंहं स्मशानस्वशुक्तिक्रमां निषापव ॥ २३८ ॥
 ततो मूषात्स्वाक्येन हस्तद्वयनिषधितम् । तदा तठारसंपोऽपि शुक्तिकान्तं निनाय तम् ॥२३९॥
 अथ मौनीश्वरं रूपं सामादाय तदन्तिकम् । संप्राप्याह तं देवो हसन् किञ्चित् तदप्रत ॥२४०॥
 भेष्टिन् द्वादशवपामि स्वमन्यानि च सांप्रतम् । मुंश्च तावन्महाभोगान् सरसं तित्कक्रिया ॥२४१॥
 साधुवाक्यं समाकृत्य जगो भेष्टी तदा तकम् । पाहि पाहि मुने मां हि न मे मोषैः प्रयोजनम् ॥२४२॥
 क्यरापय मुने शीर्षं मोक्षनं मम येन च । तप करोमि जैनेत्रं सर्वदुःखक्षयाहम् ॥ २४३ ॥
 ज्ञान्वा तद्विषये साधु पूर्वद्वाराद्रमानस । तत्प्रराशिजगो योगी क्रोधास्मनिरीक्ष्य ॥ २४४ ॥
 रेरे मा मारुणं बसा^१ कुद्रुद्रम्यापरधिन । यावद् दृष्ट्वा मुमूषात्मागच्छामि सन्तिक्रवत् ॥२४५॥
 देवसाधुजगारेमं मूषाठ सरसि म्पितम् । भष्टिनं सत्यमृतस्य मा क्यरापय हिंसनम् ॥ २४६ ॥
 मुरसाधुबन्धुः शुक्ला जगो मूषोऽपि तं पुनः । शीर्षं राजसुमामप्य प्रातोऽयं किं न हन्यते ॥२४७॥
 निश्चम्य मूषतेर्वाक्यं दवसाधुजगावमुम् । साऽहं येन कुञ्जोत्तति कश्चित् तव मूषतेः ॥ २४८ ॥

१ एषा विरक्तम् अ विरक्तमिरम्, - एक कुञ्जम् अ पुणकमिरम्, ३ ['मि'रि'रम्], ४ अ तन्वयशोभम् ५ एक नरेपठ ६ एष कुञ्जम् अ कुञ्जमिरम्, ७ एक कुञ्जम् अ कुञ्जमिरम् ८ ['म'रा'ह च त], ९ एक कुञ्जम्, अ कुञ्जमिरम्, १० एष बसाः

वाचि मधुना साधु पूर्वसंबन्धकारणम् । कथयाशु मम स्पष्टं येन सपथते सुखम् ॥ २४९ ॥
 क्वा तत्पूर्वसंबन्ध सदा पूषविधानतः । दिव्यरूपं निबं देवो दशयामास भूतेः ॥ २५० ॥
 वरूपं समालोक्य स्वर्गशक्तिमेव च । जगाम विस्मय राजा संसदा सह सादरम् ॥ २५१ ॥
 द्वाजतिशयमीच्छन् भूयो भूपजान्वितः । मेदद्वभेष्टिसामीप्यं जगाम सुकुतूहली ॥ २५२ ॥
 सिन् नरेन्द्रे प्राप्ते समस्तजनसंगते । देवोन्ममाणं तद्वृत्तं स्वकीयं च यथाक्रमम् ॥ २५३ ॥
 कृत्स्नस्वार्थिकं सर्वं मेदद्वस्य मवान्तरम् । न्वकीय च जगौ देवो जनभूपात्साम्प्रिकम् ॥ २५४ ॥
 पुला निजमव भेष्टी ससारत्रस्तमानसः । महावैराग्यसपन्नो यत्पूर्वं क्षणमात्रम् ॥ २५५ ॥
 नीनवज्रिणा भेष्टी क्षीरोदजलपूरिते । मद्योत्तरस्तौ कुम्भैः स्थापितः क्वनंक्रन्ददा ॥ २५६ ॥
 द्रव्योऽपि स्वपुत्रस्य श्रीदत्तस्य महात्मनः । भेष्टिपद्मं च यथाशक्त्यानी भूपसाक्षिकम् ॥ २५७ ॥
 उवादिक्तस्य लोकस्य कृत्वा श्रेया क्षमापणम् । श्रीधर्मगुरुस्वामीप्ये मेदज्योऽग्निभयत् तपः ॥ २५८ ॥
 तेलकमीक्षया साध्वी क्षीतिपिणासमन्विता । ह्यग्निशष्पेष्टिसङ्गाया सुप्रदान्ते प्रथमं ह ॥ २५९ ॥
 सैहवाहनभूपात्ते विपवाहनसूतवः । दत्त्वा राम्यभिय सर्वा सामन्तारिपुरस्तरम् ॥ २६० ॥
 महावैराग्यसपन्नं सामन्तान्तपुरान्वितः । श्रीधर्मगुरुस्वामीप्ये दधौ दैगम्बर तपः ॥ २६१ ॥
 इन्दुहृत्सं विषायास्य यत्नेन महता मुषि । ययो प्राचीनधत्री च कृतकृत्यो निर्वां दिवम् ॥ २६२ ॥
 मयगाद्य भुवं साधुर्मदस्य सिरस्मानसः । यत्रामैकविहारी स समस्तवसुधातलम् ॥ २६३ ॥
 मन्यदा विहरन् क्षमि मेदस्यः स मुनिः क्रमात् । कौशाम्बीनगरी प्राप पताकावस्त्रिनिवासात् ॥ २६४ ॥
 वसा यमून् भूपात्ते गन्धवानीकनामकः । अङ्गारदेवनामास्य कृत्वा कुम्भः क्षिती ॥ २६५ ॥
 मणिमि पधरागाधैः स्वकरोधोवितान्तरैः । कुम्भं मकुम्भमेतस्य भूते स पितृष्टे ॥ २६६ ॥
 गृहमङ्गारदेवस्य रममाणो निजेष्मया । क्वकृताठीपयोगेन सप्राप च शिखावतः ॥ २६७ ॥
 गृहान्तरं ब्राम्यन् मेदद्व्यास्यो महासुनिः । तत्कृत्वा दृष्टं प्राप प्रत्थितमुवद्वयम् ॥ २६८ ॥
 दृष्ट्वा स्वगृहमापात् यथामार्गेण योगिनम् । मन्द मप्याह्ववेतायां कृत्वा दो निष्पत्तमुनिः ॥ २६९ ॥
 यत्रान्तरे प्रयादीप्तं पधरागमणिं परम् । शिखी ब्रह्माह त एतन् मुनिनाज्यं विदोक्तिः ॥ २७० ॥
 यावदापाति वेगेन तं प्रवेष्टं मणीष्मया । तावदङ्गारदेवोऽपि न पश्यति मणिं क्वचित् ॥ २७१ ॥
 यपश्यस्तं मणिं सोऽपि साधु पृच्छति सत्वरम् । दृष्टे मणिस्त्वया क्षपि प्रवेष्टञ्च वद प्रभो ॥ २७२ ॥
 मुनिर्मौनप्रवी भूयः श्रेष्ठेन प्रपन्नतः । सकुम्भोऽपि मास्यामि पश्यतां मण्यमावतः ॥ २७३ ॥
 तस्माद्गृहि प्रयत्नेन गृहीतः केन त मणिम् । कृत्वा प्रसादमुत्तुङ्गं त्वत्कृतस्य मम प्रभो ॥ २७४ ॥
 यदा श्रेष्ठोऽप्ययं साधुर्न किञ्चिद्दत्तं मौनतः । तदा क्षेपेन तेनास्य कृत्वा पातादिकम् क्रिया ॥ २७५ ॥
 पट्टिपातं मुनेरस्य ददत् नृशेवतः । मयूरगलसलप्रस्तदातो देवयोगतः ॥ २७६ ॥
 ततो पट्टिप्रहारेण शिखावत्कृतदरम् । पधरागमणिं सोऽयं निर्गत्य पतितो मुनिः ॥ २७७ ॥
 उपसगावसाने च तत्कृतदृष्टादरम् । यकृत्वाहारसदस्यो निर्भगाम स धीरधी ॥ २७८ ॥
 कौशाम्बीकापुरं छर्षं देवपादाभिषं गिरिम् । बास्योह समुत्तुङ्गं मेदद्व्यास्यो मुनिस्तदा ॥ २७९ ॥
 यावन्वीषं विषायाद्य शरीरहारपूर्वकम् । नियमं स मुनिर्भरिः क्षयोस्तर्गेण तस्मिन् ॥ २८० ॥
 एवं सिन्वा मुनिस्तत्र क्षणकमेपिकरणात् । भायं पश्यन्वदीधारे शुकुम्भानं प्रविष्टवान् ॥ २८१ ॥

1 [एतद्व्यासः] 2 एक कुम्भम् अ कुम्भमिदम्, 3 अ "मप्याह", 4 [क्वकृतोऽपि विमुनिः],
 5 [केन चो मणिः], 6 [धीरधी].

- तप्युद्गम्यमानयोगेन सूहृन्मादौ सांपरायिक । म्बित्वा स्वाने दवाहार्य मोहनीयं विधेयत^१ ॥२८२॥
 तव धीपकयायास्यस्वाने स्थित्वा सधीरधी । प्यानमेकत्ववीचार द्वितीयं मुद्गमाभित^२ ॥२८३॥
 अपमेकत्वधीचारप्यानयोगेन सस्वरम् । अन्तरायं निहन्ति स्म कर्म चावरणद्वयम् ॥ २८४ ॥
 सयोगिस्वानमासस्य मेदलास्यमुनेररम् । केवलज्ञानमुत्सर्जं ठोकाल्लोकवलोकनम् ॥ २८५ ॥^३
 केवले च समुत्सरे मेदलास्य महामुने । प्रापूर्वन्दारव साधुं चतुर्भेदा दिवौकस^४ २८६ ॥
 ज्ञात्वा दवागम साधो कौशाम्बीनगरीमव । गन्धर्वानीकन्यमायमाजगाम निजान्वित^५ ॥ २८७ ॥
 तिष्ठकभीरसि श्वित्र वार्धिका भक्तिस्वर । प्राप्ता केवलिनं नन्तु सिंहवाहनसाधुना ॥ २८८ ॥
 नागदत्तपर पुत्रो मक्तिहस्तनृहृद् । अप्युत्केन्द्रोऽपि सप्राप नन्तुं केवलिन तदा ॥ २८९ ॥
 नत्वा केवलिन पादौ धर्मं श्रुत्वा विनोदितम् । स्वमापवर्गसप्राप्ते करणीमृतमहसा ॥ २९० ॥
 नाव किं करण ब्रूहि तव साधोऽपि रश्चितौ^६ । नूनमद्धारदेवेन चोपसर्गं प्रवर्तितः ॥ २९१ ॥
 इदं परमं रात्रेन्द्रः कैतुकम्पासमानस । गन्धवानीकन्यामायं सुपुत्रसुरस्वरम् ॥ २९२ ॥^७
 गन्धवानीकमूयस्य निशम्य वचनं परम् । जगद् केवली चास्य चोपसर्गस्य करणम् ॥ २९३ ॥
 नेत्यवचनं श्रुत्वा केवली निजयाद तम् । विषते पैरसंभवो रात्रंसाम्य मया सह ॥ २९४ ॥
 इदंैव मरतद्येप्र जन्मृष्टीपोपलक्षिते । अङ्गकस्यमहादेशे विषते जनसंकुतः ॥ २९५ ॥
 तत्र चम्पापुरी रम्या विषते परमोत्सवा । अस्यां भूमौ मृषालेऽमयवाहननामकः ॥ २९६ ॥
 विषते तन्महादेवी पुण्डरीकाभिषा परा । महाघनसमासुकस्यप्रेष्ठी स्पृहस्तकः ॥ २९७ ॥
 साऽह पूर्वमे रात्रन् कन्त्या नामवसुर्मम । पुत्रो गरुडदघोऽस्यां नामहस्तं कनिष्ठकः ॥ २९८ ॥
 हस्त्यभ्यादीनि युग्मानि सौवर्णानि बहून्यत्थम् । स्थापयित्वा गृहे स्त्रोभात् प्रस्थितो वार्धियात्रया ॥२९९॥
 वार्धिमप्ये निममेऽस्मिन् यानपात्रे सृष्टिं गत । मङ्गागारे निजे रात्रन् जातः सर्पोऽतिशयम् ॥३००॥
 अग्रमत्ततया तत्र रश्चन् इष्यं दिवानिशम् । इदामि तत्र कस्यापि गृहीतं स्त्रोकमप्यत्थम् ॥३०१॥
 हतो गरुडरुधेन निजपुत्रेण मूढे । चतुर्भेनरकं जातो हस्तसागरजीवितम् ॥ ३०२ ॥
 गरुडोपपदो इत् कथं कृत्वा समाधिना । पृष्ठाकनरक प्राप्ते दसवारिधिजीवितम् ॥ ३०३ ॥
 चतुर्भनरकदेव वृषमारुतपर्वते । गन्धहस्ती समुत्सवो मयोत्तुहो महारवः ॥ ३०४ ॥
 मूयेन सह तत्राहं रममाणो निजेऽप्यया । मन्दं मन्धरगामी च तिष्ठामि नरकुञ्जर ॥ ३०५ ॥
 ततो गरुडदघोऽपि निःसृत स कथंचन । मृषापोऽभूत् करकजहास्यस्यद्विपो भीमनिग्रहः ॥३०६॥
 अनेन निहतो रात्रन् दन्तार्थं स करी स्या । त्रिकृतपर्वते जातः क्रीचकरत्यो विहंगम ॥ ३०७ ॥
 पनरात्रे कृतेऽनेन करकजनेन पाणिना । दग्धोऽसौ क्रीचकः पथी 'वरकर्मि'त्रमातुना ॥ ३०८ ॥
 पार्धिविन्यानदीतीरे मुक्ताकरे समौकिके । बभूव कर्कटः पापो नीहजोऽसौ बृहन्मुखाः ॥ ३०९ ॥
 कथनं पयतां प्राप्य स निपादः प्रपञ्चधीः । कुर्वित्प्रामिषे प्राप्ते सजातो मीनचन्यकः ॥३१०॥
 तेन मीनारिणा मूषो हरन्मन्त्रीकिकचनि स । कुर्वित्तो इतः श्वित्रं महाक्रेपविषाधिना ॥ ३११ ॥
 उषणपदेऽद्य यशोऽम्बुदावर्तपवते । जानकसिगठप्राप्ते करमाल्योऽम्बुपाठकः ॥ ३१२ ॥
 सोऽपि पयस्वमासाप मीनवयनकरकः । तद्वचनूपमप्येऽमूद् दुष्टशीत्स्तुर्गम ॥ ३१३ ॥
 कदाचिन्नुनिसामीप्यं सप्राप्य करमाऽभ्यव । जैनं धर्मं स जगद् पापोपगमकरणात् ॥ ३१४ ॥
 धर्मं सुप्रधातोऽप्य विनयवपयपम् । हस्तैर्गठे समादाय जपान स तुरङ्गम ॥ ३१५ ॥

१ अ. मोहनीयं विधेयतः २ पर चतुर्भेदा ३ अ. चतुर्भेदा ४ [मयोत्तुहो] ५ [मयोत्तुहो] ६ [मयोत्तुहो] ७ [मयोत्तुहो]

त्वन्मानेऽसौ सौषर्मस्वगसमये । जातो महर्दिको देवो पञ्चपत्न्योपमस्यति ॥ ३१६ ॥
 ३ पुनर्मूष ऋष्यास्थनगरीमव । इम्यं श्रेष्ठिसुतो जातो भवदेवामिषानकः ॥ ३१७ ॥
 रो विधायासौ भवदेव समाधिना । सनत्कुमारकृत्पेऽमूत् सप्तसागरबीजित ॥ ३१८ ॥
 मारुतभ्युत्वा श्रीमदुद्धपिनीमव । राजन् पमूष मेदव्यं समस्तवर्षिणां पति ॥ ३१९ ॥
 न्द्रोपदेशेन यत्खिलं प्राप्य यन्नत । सहिन्वाऽङ्गारदेवस्य चोपसर्गं स केवली ॥ ३२० ॥
 स्तो वषिग् यस्तु सोऽह मेदव्यकेवली । बभूव मृपते नूनं ज्ञाताखिलपदार्थकः ॥ ३२१ ॥
 १ पद्दो दत्तो न्यायान् महन्नदोऽपि य । सोऽयमङ्गारदेवोऽमूत् कृतससाराहण्डन ॥ ३२२ ॥
 ३ पन यन्नाहन्दशूकः स मृपते । इतो गरुडदत्तेन वैर तेनावयोरमूत् ॥ ३२३ ॥
 तोऽपि मत्पुत्रो तपः कृत्वा विनोदितम् । अन्युतेन्द्रो वभूवाय तेनाह प्रतिसोपित ॥ ३२४ ॥
 र्म समाद्राय नूनं नागवसुरियम् । देवलोके परिप्राप्त्य देवदेवीमनोहरम् ॥ ३२५ ॥
 ३ कृत् समागत्य श्रीमदुद्धपिनीमया । अघुनेपार्षिक्य वाता तिष्ठति प्रीतमानसा ॥ ३२६ ॥
 केवलिनो वाक्य वैरसंभन्वकारणम् । धमूष प्रीतचेतस्को गन्धर्वानीकमूपति ॥ ३२७ ॥
 स्ववैरसबन्धं संसारार्णवकारणम् । विहाय सकलं सग वैराम्याहितमानस ॥ ३२८ ॥
 १ वन्दनां मत्पया कृतनिन्दनगर्हणम् । जग्राहाङ्गारदेवोऽयं तपः केवलिनोऽन्तिके ॥ ३२९ ॥
 १ आङ्गारदेवोऽपि तपः कालं समाधिना । अघो प्रैषेयके मध्ये दिव्यामोदिविमानके ॥ ३३० ॥
 ३ पघर श्रीमान् वक्त्राभरणमूपित । चतुर्विंशत्समुद्रामुरहमिन्द्रो बभूव स ॥ ३३१ ॥
 ३ मुतो भव प्राप्य कृत्वा जैन तपः परम् । ध्रुवमङ्गारदेवोऽयं सिद्धिं प्राप्सति नीरव ॥ ३३२ ॥
 १ नीकमूपोऽपि बहुभिर्नकुञ्चैः । तपो जग्राह जैनेन्द्रं तदा केवलिनोऽन्तिके ॥ ३३३ ॥
 केवली कृत्वा विहार केवलय स । पर्वते स्रज्ज्वंशस्थे निर्वाणमगमत् पुनः ॥ ३३४ ॥
 ॥ इति श्रीकलत्रपुत्रादिसहितस्पष्टहस्तकभेष्टिकथानकम् ॥ १०५ ॥

१०६ उग्रसेनवसिष्ठकथानकम् ।

नवनान्तेऽस्ति मधुरा नगरी परा । उग्रसेनो नृपस्वस्वास्तत्रिया रेवती मता ॥ १ ॥
 धेनवसपत्नौ प्रतापाश्रन्तश्चाश्रवौ । कंसात्सिमुक्तौ पुत्रौ भवेतामनयो परौ ॥ २ ॥
 इतोऽभवत् तस्यां भावको दधनान्वितः । कान्ता विनमती तस्य तन्मनोहरपत्न्या ॥ ३ ॥
 ३ श्रेष्ठिनो विष्या द्विता कर्मकरी तराम् । जिनेन्द्रमकिसमुक्ता प्रियहृत्तन्त्रिमिषा ॥ ४ ॥
 ३ र्चनसपत्न्या विनमस्मिरापया । रूपास्त्रियसमुक्ता कल्पविज्ञानकोविदा ॥ ५ ॥
 ३ र्थेऽन्यदा विष्यमधुरां परमोदयाम् । वसिष्ठस्तापसः प्राप सितसौषण्डित्विताम् ॥ ६ ॥
 ३ यार्स्यं तपः सोऽयं यमुनास्थनदीवटे । नानातरुहृतच्छाये स्वच्छपानीपरजिते ॥ ७ ॥
 ३ मन्वात्य संदीप्तं दिष्टु सर्वांस्तु साहरम् । सूर्याग्निनाऽयसौ तस्योष्णपादुक्तपोऽकरोत् ॥ ८ ॥
 ३ स्रं अपन् वात पिपन् उन्मज्जघर । पश्चात्तस्येहोऽसाधेकपादसितो तपन् ॥ ९ ॥
 ३ तससर्वाहो विह्वलीभूतमानसः । मीनोत्सृष्टिं विधायासौ पपात यमुनाहरे ॥ १० ॥
 ३ वनं विधायात्र प्रोशीर्यं यमुनाजलत् । मूषस्यपश्चकारेदं वसिष्ठोऽसिष्टमावन ॥ ११ ॥

- तत्रयमारमभ्यस्याः कश्चिर्दीवन्ति विद्वत् । कश्चिन्मूर्ति परिप्रासाः शक्यः सन्ति मूर्च्छिताः ॥ १२ ॥
 एवं वात् तपो बाहं कुर्वन्नि निजवाम्भ्या । अज्ञातपरमायोऽसौ विष्टिः प्रीतमानसः ॥ १३ ॥
 कश्चिन्दास्यनदीतीरे वसिष्ठं वीक्ष्य योषित । सम्पाद्ययेऽपि तं नत्वा गच्छन्ति निजमन्दिरम् ॥ १४ ॥
 पानीपधनारीभिः प्रियङ्गुतिका गता । वसिष्ठपादयोजातु न प्रभामं करोति सा ॥ १५ ॥
 * प्रियङ्गुतिकां दृष्ट्वा सार्धोर्नतिमकुर्वतीम् । अगुस्ता योषितस्तां च कोपास्मनिरीक्षणा ॥ १६ ॥
 प्रियङ्गुतिके कस्मान्मुनेः पादकुसेक्षयम् । इत्थे न वन्दसे ब्रूहि सुरासुरनतं त्वाम् ॥ १७ ॥
 निश्चयं तद्वपस्त्राश्च प्रियङ्गुतिका जगौ । मन्त्र्यः स्ववशां नित्यं हृतपुण्यकदम्बका ॥ १८ ॥
 बह परवशा पुण्यां स्वामिनो मयवेदिता । अतं कुर्वातं कृत्वा यामि गेहं त्वयती ॥ १९ ॥
 तेन मेऽवसरो नास्ति पतन्त्या * पादयोमुने । परप्रेषणकारिण्या पर्यायो न हि जायते ॥ २० ॥
 * अन्यच्च यो शुभः कोऽपि धर्माधर्मविवेकधीः । स प्रभामं कोपेत्स यो गिनः पादपङ्कजे ॥ २१ ॥
 धर्माधमफलं नूनं न जानामि मनागपि । वसिष्ठस्तास्य धन्यास्य विद्वामि कथं मतिम् ॥ २२ ॥
 एवं निगद्य तां वास्य प्रियङ्गुतिकादिवा । दिने दिने समदाय अतं याति गृहं स्वकम् ॥ २३ ॥
 अन्यथा सकृत्ता रामा पानीत्यां समागताः । वसिष्ठस्यास्यमुनेर्भक्त्या विनेमुः पदपङ्कजम् ॥ २४ ॥
 प्रियङ्गुतिका चैक्यं वसिष्ठनतिवर्जिता । तदा तद्वन्दमभ्यस्ता परपन्ती भ्यवशिष्टे ॥ २५ ॥
 * एव सा विष्टी वात्स्य समस्तरमणीजनैः । इत्यापहस्यतो बृत्वा नीत्यां तन्मुनिसंनिधिम् ॥ २६ ॥
 प्राप्याश्च तत्समीपं च प्रियङ्गुतिकादिमाम् । अगुस्ता योषितं श्लेषादिदमाकुञ्चितमुखः ॥ २७ ॥
 प्रियङ्गुतिके श्लेष्टे वसिष्ठस्यास्य योगिनः । त्वयाऽवधर्मं नतिं कथ्यां नान्यथा गमनं त्वम् ॥ २८ ॥
 निश्चय्यासां च साऽपि तां जगौ क्रुद्धमानसा । धीवरस्य परं पादौ नमाम्यस्य न योगिनः ॥ २९ ॥
 प्रियङ्गुतिकाश्च निश्चयं श्लेषमाप्य सः । उग्रसेनं परिप्राप्य वसिष्ठो निजगाविदम् ॥ ३० ॥
 * कुर्वाणोऽहं तपो राजन् विनदत्तेन रोषितः । धीवरो गदितो बुद्धिर्महापापविधावकः ॥ ३१ ॥
 वसिष्ठवचनं श्रुत्वा श्लेषमासाद्य भेमतः । प्रतीहारं जगौ राज्ञा समाम्ये भ्यवस्थितः ॥ ३२ ॥
 प्रतीहारं स्वर्तं हृष्टं समदं विनदत्तकम् । त्वरितं प्राप्य तत्पार्श्वं मन्दन्तं तं त्वमननम् ॥ ३३ ॥
 मरेन्द्रवचनात् प्राप्य प्रतीहारो अगावमुम् । उच्छिष्टं नृपसामीप्यं त्वमेहि नृपवाक्यतः ॥ ३४ ॥
 प्रतीहारस्य वाक्येन विनदत्तो नृपं ययौ । उग्रसेनोऽपि दृष्ट्वाऽस्तुं अयौ श्लेषास्मेक्षणा ॥ ३५ ॥
 * किं करुणमिमं साधुं धीवरं वदसि स्फुटम् । कदाक्यतो नृपं प्राह विनदत्तोऽपि सादरम् ॥ ३६ ॥
 वयहं मासिक्तं साधुं श्रुत्वा मनसाऽप्यतम् । ततो मरेन्द्रः नीतिज्ञो मन्त्रमाद्यमयं मुनिः ॥ ३७ ॥
 विनदत्तवचः श्रुत्वा अयौ राजा तपोधनम् । किं मुने सत्वमेवेदं यद्वदसि वशिर्वा पतिः ॥ ३८ ॥
 उग्रसेनवचः श्रुत्वा वसिष्ठोऽपि वयाश्च तम् । न वक्षीममर्षं राजन् प्रियङ्गुतिका जगौ ॥ ३९ ॥
 वसिष्ठस्य वचः श्रुत्वा विनदत्तो नृपं जगौ । एतं सत्वमिदं राजन् मुनेरस्य तपस्विनः ॥ ४० ॥
 * जैनदत्तं वचः श्रुत्वा मरिचोऽप्यं नरेश्विनः । अजुन्यं विनदत्तं त्वं निर्दोषोऽसि महुकितः ॥ ४१ ॥
 ततो म्येन साऽऽहृता प्रियङ्गुतिका हुत्सः । प्रथम्यं मूर्तिं मत्स्या निविष्ट्वा नृपसंनिधौ ॥ ४२ ॥
 दृष्ट्वा पुरां स्वित्तां राज्ञा प्रियङ्गुतिकादिमाम् । उग्रसेनो अगात्वाऽश्लेषाद्वेदितश्लेषनः ॥ ४३ ॥
 प्रियङ्गुतिके पापे त्वं मुनीशं तपोधनम् । श्रुत्वा मासिक्तं हृष्टे स्मिन्नि रसतां त्वम् ॥ ४४ ॥

1 एक उग्रवन्, अ उग्रवन्निपय, 2 एक कथना, 3 एक कथा, 4 एक कुण्ड, अ कुण्डनिपय,
 5 एक कुण्ड, अ कुण्डनिपय, 6 [मासिक्तं], 7 [मासिक्तं], 8 एक कुण्ड, अ कुण्डनिपय.

निश्चय्य मूपवेर्वाक्यं प्रियङ्गुतसिक्र नृपम् । जगाद् विह्वलस्थान्ता रुदन्ती गद्गदाक्षरम् ॥ ४५ ॥
 नरेन्द्राहं समुत्पन्ना कर्मभिर्दुःकृतात्मभिः । पश्यन्तीकुलसभृता परप्रेषणकारिणी ॥ ४६ ॥
 स्वामिन्या अत्मानेतुं प्रेषिता यमुनानदीम् । यत्र तिष्ठत्ययं योगी कुर्वाणो विविधं तपः ॥ ४७ ॥
 पानीयघटनारीमिं सम वहीमिरादरात् । गताऽहं अत्मानेतुं प्रदेशं त नरेश्वर ॥ ४८ ॥
 सर्वा मनोरमा रामा पुण्यसुक्ता महीपते । पतन्ति पादयोर्मच्छया वसिष्ठस्यास्य घीमत् ॥ ४९ ॥
 स्वस्वामिनीमयेनाह अत्मादाय सत्वरम् । नरेन्द्र स्वगृहं यामि स्वकीयोदरपुत्रात् ॥ ५० ॥
 योवितोऽन्या वदन्त्येष मां नरेष्ठ पुनः पुनः । प्रियङ्गुस्तिके यामो मुनिं नन्तु तपोनिधिम् ॥ ५१ ॥
 इमा मयोदिता राजन् भवन्त्य पुण्यसंभवाः । स्ववशाः पादयोरस्य कुरुष्वं पतनं मुने ॥ ५२ ॥
 मन्दसागया त्वह दीना दारिद्र्यमयीहिता । तिष्ठामि दुःखिनीं नित्यं पापनिर्मितविप्राह ॥ ५३ ॥
 समस्तमहिला मूप मां विहाय प्रयत्नतः । वसिष्ठधरगौ नन्तुं प्रयसुस्तत्समीपताम् ॥ ५४ ॥
 अहं अलमृतौ कुम्भौ समाहाय त्वरावती । गता निजगृहं मूप स्वामिनीमयतो व्रुतम् ॥ ५५ ॥
 प्रियङ्गुस्तिके शीघ्रं वसिष्ठस्यास्य सन्तुने । पादयो पतनं चाप कर्तव्यं मच्छित्तस्त्वया ॥ ५६ ॥
 करोपि यदि वा न त्वं पादयो पतनं स्रजे । ततो न विषते मोक्षस्वभाष विवृतिं विना ॥ ५७ ॥
 वर्षचन्द्रं गठे दत्त्वा समस्तमहिलजनैः । पादान्तिकं मुनेरस्य नीताऽहं नन्तुमिच्छया ॥ ५८ ॥
 उक्त्वस्ततो मया राजन् क्षोपमासाप योषितः । महाकृत्कठारावं कुर्वन्त्यः पुण्यं तपम् ॥ ५९ ॥
 हठकरोप पैतस्य मर्कं चरणवन्दनाम् । करविष्यम्य भो कस्मान्मीनबन्धनकारिणः ॥ ६० ॥
 भ्रुत्वा महर्षनं योगी कुत्रचाकोष्ठन स्या । उभः पश्चाद्विरमाणां सुवशीनां विहाय माम् ॥ ६१ ॥
 योषितस्त्वत्प्रात् अस्या गताऽस्या कश्चिद्विशीकृताम् । तन्मुक्त्वाऽहं गृहं प्रासा निर्बं मुनिममकुलम् ॥ ६२ ॥
 पदपानेव राजेन्द्र मुनेरस्य परमथः । मया कृतोऽमरं दोषं न जानामि मनागपि ॥ ६३ ॥
 प्रियङ्गुस्तिकवाक्यं भ्रुत्वा योगी जगात्पुनः । इदमभुतपूर्वं किं तव येन विकल्पसे ॥ ६४ ॥
 मत्सिता प्राणपो वृष्टे सर्वत्रैकपितामहः । जगत्कर्ता जगत्स्वयात् प्रजापालो जनप्रियः ॥ ६५ ॥
 एवमारिगुणस्यास्य ज्येष्ठपुत्रो गुणाकरः । चतुर्वेदसमायुक्तं सर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥ ६६ ॥
 अश्वचारी सदा योगी कुर्वाणस्तपसं तपः । वायुमन्त्रण चापि शूरे मां मात्सिकं च किम् ॥ ६७ ॥
 वसिष्ठवचनं भ्रुत्वा प्रियङ्गुस्तिक जगौ । यदि त्वं त्यज्य वेत्सि मात्सिकस्य ततो वद ॥ ६८ ॥
 भ्रुत्वा तद्वचनं सापुत्रैर्जावेतां पुरस्विताम् । यो मीनमारणं कुर्वात् स मयेद् मुनि मात्सिकः ॥ ६९ ॥
 माकर्म्यं सद्गुणं साऽपि वयापेयं स्फुटयाक्षरम् । यदेवं स्वमसि स्पष्टं हन्ति मत्स्थाननारातम् ॥ ७० ॥
 अवापि सापुना चापि चेटिकेऽहं कर्म स्रजे । निहन्मि मात्सिकान् पापे त्वं शूद्रि मम सांप्रतम् ॥ ७१ ॥
 वसिष्ठवचनं भ्रुत्वा न्यगदत् त पुनः सक्य । पाठीनोत्कलनं कृत्वा अठे त्वं ममसि व्रुतम् ॥ ७२ ॥
 समस्तमुवनस्यातस्तीर्तिशुद्धीकृताम्बर । मुने शुष्कजयमारुहिरहंसि अफरीगणान् ॥ ७३ ॥
 यदि महर्षनं सापो न अरुभासि सांप्रतम् । ततो निज जयपारं विरलीकुरु संसदि ॥ ७४ ॥
 स्वस्वद्वेषनात् तूर्णं रक्षीकृतनिरौघणम् । अथ संस्त्रीचक्रारयं जयपारं समान्तरे ॥ ७५ ॥
 वर्षाचनापनोन्मुक्त्वा अठपाप इव व्रुतम् । पतन्ति तद्वज्रमारुच्छफर्यो नृपसंसदि ॥ ७६ ॥

1 पक्ष जेष्ठक. 2 [नरेश्वर]. 3 [परशं]. 4 पक्ष कुलम्, अ कुलधरम्. 5 [मात्सिकं].
 6 पक्ष कुलधरम्, अ कुलधरधरम्. 7 [मात्सिकस्य]. 8 [मात्सिकः]. 9 पक्ष रक्षी [रक्षि].
 10 [मत्सिकम्]. 11 पक्ष विष्णुम्, अ विष्णुधरम्. 12 [जया शंती].

- कश्चिन्मूर्धं परिप्रासा द्यन्ते मुनि मूमुषा ॥ ७७ ॥
 दृष्ट्वा मात्सङ्गिक मूषो पतितास्तद्यन्वरात् । पृथयित्वा नृपो मृत्या प्रियङ्गुलतिक्रमसि ॥ ७८ ॥
 ततः समाजने सर्वं विस्मयभ्यासमानसम् । उग्रसेनो बगदाशु तोपकम्पकित्वाङ्गकः ॥ ७९ ॥
 विनयमं प्रकुर्वन्ति ये नरा ज्ञानिनस्तके । जयमज्ञानसंपन्नो वसिष्ठं कुर्वते तपः ॥ ८० ॥
 १ मृगालवचनं श्रुत्वा तथा सातिशयान्वितम् । विनयमं सुखापारं जगदुपहवो नरा ॥ ८१ ॥
 उग्रसेनतपो रोषाद् वसिष्ठ स्वपुरादरम् । नूनं निर्पाटयामास तद्विरक्तमनास्तराम् ॥ ८२ ॥
 मन्धावतीनदीगङ्गासगमं प्राप्य सत्वरम् । कुर्वन्तपो वसिष्ठोऽयमास्ते पञ्चाधिनामकम् ॥ ८३ ॥
 अत्रान्तरे नमेस्तीर्थे वीरमग्रे गणेश्वरा । तत्संगमं परिप्राप मुनिपञ्चसतावृतः ॥ ८४ ॥
 दृष्ट्वाऽपि तापसं तत्र अगाधेको यतिर्मुखा । उग्रं तपो भवेत्त्रेके तापसानां यशस्विनाम् ॥ ८५ ॥
 २ तत्साधुवचनं श्रुत्वा वीरमग्रे जगत्सुम् । पते बीजवचं चैवां कुर्वतां कीदृशं तपः ॥ ८६ ॥
 वीरमद्रवणं श्रुत्वा वसिष्ठोऽपि वमाम तम् । मो मो मुने किमस्माकं कुर्ये खेन निन्दनम् ॥ ८७ ॥
 को मया नियतं साधो कृतो बीजवधो मुनि । कश्च वाऽज्ञानसंयुक्तं तपो भवति मे वद ॥ ८८ ॥
 वसिष्ठस्य वचं श्रुत्वा जगदैतं पतीश्वर । स्वगुरु कं गतं वेत्सि ज्ञानी यद्यसि तं वद ॥ ८९ ॥
 निश्चय्य मुनिचन्द्रस्य वचनं सत्यतावहम् । वसिष्ठोऽपि वयापेयं कोपलेहितलोचन ॥ ९० ॥
 ३ तापसानां तपो बोरं विषाय नन्दुःकरम् । ब्रह्मत्येके समुत्पन्नो महारुः परमोदयः ॥ ९१ ॥
 दिव्यं मुक्तं मनोहारिं हारकुम्भजरावितं । मुञ्चानो महर्ष्येवद्यत्र साधो वितिष्ठते ॥ ९२ ॥
 बाह्वर्ष्यं तद्वचं साधुर्जयावैत परिस्रुष्टम् । त्वहर्षं मतः स्वर्गं तिर्यग्योनिमुपाश्रितः ॥ ९३ ॥
 कष्टस्य ब्रह्ममानस्य चान्तरे वद्विनाऽस्य च । महासुवक्त्रो वातो ब्रह्ममानो विसिष्ठते ॥ ९४ ॥
 तद्वचन्यतः समादाय कुट्टरं कोपसंगतः । कष्टमुत्पाटयामास स वसिष्ठोऽनेन सत्वरम् ॥ ९५ ॥
 ४ कष्टमभ्ये ततो दृष्ट्वा ब्रह्ममानं सुवक्त्रमम् । वसिष्ठश्चिन्तयामास विस्मयभ्यासमानसः ॥ ९६ ॥
 संदेहमन्तरेभार्यं विनयमो दयापः । सर्वसत्त्वसुखाचारः सर्वभग्नोपरि स्थितः ॥ ९७ ॥
 चिन्तयित्वा पिरं सोऽपि मच्छिद्वदन्तूरुहः । संप्राप्य तं गुरुं नार्यं अगाधेति संसंभ्रमः ॥ ९८ ॥
 विनयमं पर साधो बन्धुं सर्वशरीरिणाम् । चिन्तामविसमं त्रेके कश्चयेऽत्र ममाधुना ॥ ९९ ॥
 वसिष्ठवचनं श्रुत्वा वीरमग्रे भयेश्वर । जैनं धर्मं जयावस्यै सर्वसत्त्वसुखास्पदम् ॥ १०० ॥
 ५ हित्वा स तापसं धर्मं वसिष्ठो मुनिवाक्यतः । महावैरान्मसपन्नो वमूह भ्रमणो महान् ॥ १०१ ॥
 विद्यात्ममपरित्यक्तस्ततोऽसौ निवसुरिषा । समर्पितं श्रुतार्थं च शिवमुत्सय सूर्ये ॥ १०२ ॥
 पोषयित्वा स पम्मासं शिवगुणोऽपि सत्वरम् । अमुं समर्पयामास शिवमग्रेण सूर्ये ॥ १०३ ॥
 पोषयित्वा स मूषोऽपि पम्मासं सुमतेर्पुरो । अमुं समर्पयामास शिवमग्रे गणाधिपः ॥ १०४ ॥
 विषाय पोषणं चास्य पम्मास तेन सुरिषा । निरघ्नः स्नान्तिकदाशु निर्विघ्नेन मुनिः सकः ॥ १०५ ॥
 ६ ततो निगत्य वेगेन संप्राप्यैकविहारताम् । स मुनिर्विहरघ्नारं मयुरां नगरीं पराम् ॥ १०६ ॥
 मानातपः प्रकुर्वाणो गोवर्धनगिरीं सति । संविष्टते मुनिर्भास्मासितपरीपहः ॥ १०७ ॥
 एवं हि विष्टतस्तत्र कुर्वाणस्य तपः परम् । देवता वसतां प्राप्य वमजुस्तं पुरं स्थिता ॥ १०८ ॥

आर्द्रां देहि मुनेऽम्माकि 'तपोराशिसमुञ्जवात् । भवतां धममूर्तानां किं कुर्मो नयमागता ॥१०९॥
 निश्चम्य तद्वच साधुसोपसतुष्टमानस । यमाम विस्मयोपेता देवता विनपस्थिता ॥ ११० ॥
 यदा प्रयोजनं मे स्वाद् भवतीमि' कुन्नुह्यत् । मदन्तिक' तदा मन्त्रा द्रुतमागच्छत स्फुटम् ॥१११॥
 निश्चम्य योगिनो वाक्यं देवता प्रीतचेतस । ययागम पुनर्जन्मु' स्मृतसाधुगुणान्तरा ॥ ११२ ॥
 उग्रसेनादिभिर्मूर्धैर्वसिष्ठोज्ज्वगत' श्रितौ । विहाय तापस धर्म दीश्रितो विनशासने ॥ ११३ ॥
 कृत्वा मासोपवासं च पारणार्थं वि'गुदधी' । मधुरास्यां पुरी जातु विविध प्रहरद्वये ॥ ११४ ॥
 विश्रतोऽस्य पुरे दत्ता षोपणा मूञ्जा तदा । वास्यामि पारणामसौ षसिष्ठमुनेऽञ्जवहम् ॥११५॥
 योऽन्य' कोऽपि ददात्यस्मै पारणं नियत मम । स दण्ड्य' पञ्चमिर्दण्ड्यैर्मवियत्यति महीतले ॥११६॥
 मिथ्यार्थं व्रजत' साधो' क्रमेण गृह्यते गृह्यम् । न कोऽपि पारणामसौ ददाति नृपमीदित ॥११७॥
 सर्वं पुर परिश्रम्य प्रविष्टो राजमन्दिरम् । न द्यो मूञ्जा योगी निर्वागाम तदाठयात् ॥ ११८ ॥
 गोषधनगिरिं प्राप्य षसिष्ठमुनिरादरत् । मासोपवासमादाय तस्यो मुदितमानस ॥ ११९ ॥
 ततो मासोपवासान्ते प्रविश्य मयुरं पुरीम् । मिथ्यामप्राप्य मूयोऽपि आस्तोह नग वरुम् ॥१२०॥
 मासोपवासमादाय मूयोऽपि स मुनि' सुधी' । तस्यौ घृतिषतोपेतस्तद्विरो विजितेन्द्रिय' ॥१२१॥
 नृपो मासोपवासान्ते प्रविशन् मयुरं मुनि' । मिथ्यार्थं घृदया नार्पा द्यो मौनी कषचन ॥१२२॥
 सा मुनिं वीक्ष्य त प्राह मूञ्जा ब्रिहितोऽनय' । निपिद्यः सकळो लोको मिथ्याय न ददाति ते ॥१२३॥
 घृदनापीवचः श्रुत्वा क्षयमासाय वेगतः । गोवर्धनगिरिं गत्वा दध्याविति स देवता ॥ १२४ ॥
 चिन्तितानन्तरं प्राप्य निगदन्ति तत्र मुनिम् । अस्मभ्य देहि चादेशं शिप्रं क्रिमपि सांप्रतम् ॥१२५॥
 निश्चम्य तत्र च साधु' प्राहैवा' पुरतः स्थिता । उग्रसेननृपसाधु गत्वा कुष्ठ हिंसनम् ॥ १२६ ॥
 साधुवाक्यं समाकर्ण्य नृपदिंसापरायणम् । विस्मयभ्यासचेतस्का देवता निगदन्त्यमुम् ॥ १२७ ॥
 नाथ निर्धन्वरूपेण स्थितस्य तव शोभनम् । हिंसोपदेशन दातु मुम्यते न मनागपि ॥ १२८ ॥
 देवतावचन श्रुत्वा मूयोऽपि निजगाह सा । अन्यवन्मनि मे सर्वां निदेशं कुस्तादरत् ॥१२९॥
 उग्रसेनस्य दुष्टस्य चान्यवन्मनि देवता । मन्त्रातीं प्रपन्नेन कुस्ताशु निपातनम् ॥ १३० ॥
 एष निगद्य ता मूखा निदानं क्वलमप्यठम् । स मुनी रेवतीगभभाससाद् प्रचण्डधी ॥ १३१ ॥
 रेवतीगर्भसंभूते सन्मुनौ तन्धरीरकम् । निरीक्ष्य दुर्भेद वाह पप्रच्छेद महीपतिः ॥ १३२ ॥
 स्वधरीरं महादेवि त्वं मध्यापबल्लभे । किंकरममिदं जातं दुषठ वद मेऽधुना ॥ १३३ ॥
 उग्रसेनवच' श्रुत्वा रेवती तन्मनाप्रिया । वमाप्रेम घव कृच्छ्राद् वषसाक्षयमीयुषा ॥ १३४ ॥
 यत् प्रमृति कोऽप्येव बीभो माऽन्तर्भवाम्भित' । ततो मे दोहले जातः सुतरामसुखप्रद' ॥१३५॥
 अनेन कारयेनेष दुषस्य नितरामहम् । सन्नाता कथितं ते च मया कुरु ययोवितम् ॥ १३६ ॥
 निश्चम्य रेवतीवाक्य उग्रसेनो जगावमुम् । कोऽशुभो दोहले बल्लं नाम यो मे न पार्यते ॥१३७॥
 त्वत्सद्वाक्यतः सा च हित्वा सञ्जां वषधरम् । जगाद् निहुरस्तान्ता निबक्यन्त पुरा स्थितम् ॥१३८॥
 स्वदीयं हृदय नाम नूनं कर्तव्या' यदि । निहृत्य रुषिर सर्भं पिबामि करसपुटैः ॥ १३९ ॥
 इदं मे दोहद नाम कूरनिहुराचेतस' । सच्चातमधुना सर्वं मया वै परिकीर्तितम् ॥ १४० ॥

1 [लोकोत्थे]. 2 पक कुम्भ, अ पुककभिसम्. 3 पक मण्डिक. 4 पक कुम्भ, अ पुककभिरम्.
 5 अ विनयत् 6 पक कुम्भ, अ पुकक्य. 7 पक विक्रमम्, अ विक्रमभिरम्. 8 पक निश्चम्य,
 अ निश्चम्यम्. 9 [कर्षिण्या]. 10 पक विक्रम, अ विक्रमभिसम्.

- अग्निमीवपरितक्त्वा अग्निमीनसमन्विता । अग्निन्मूर्धं परिप्राद्य दस्यन्ते मुनि मृतुजा ॥ ७७ ॥
 दृष्ट्वा मात्सङ्किन्न भूमौ पतिताश्चक्ष्मन्तपत् । पूजयित्वा नृपो मृत्या त्रियङ्गुलिक्रमसि ॥ ७८ ॥
 ततः समाबन् सर्वं विस्मयव्याप्तमानसम् । उप्रसेनो जगादाशु धोपकम्पटक्रिताङ्गकः ॥ ७९ ॥
 त्रिनभ्रं प्रकुर्वन्ति ये नरा ज्ञानिनस्त्वके । अयमज्ञानसंपन्नो वसिष्ठं कुरुते तपः ॥ ८० ॥
 १ मृषात्ववचनं श्रुत्वा तदा सात्त्विक्यान्वितम् । त्रिनघमं सुखाभारं बहुरुपहसो नरा ॥ ८१ ॥
 उप्रसेननृपो रोपाद् वसिष्ठं स्वपुरादरम् । नूनं निघाटयामास तद्विरक्तमन्त्रास्तराम् ॥ ८२ ॥
 यन्पाक्रीतीन्दीगङ्गासंगमं प्राप्य सत्वरम् । कुर्वन्त्यो वसिष्ठोऽप्यमास्ते पञ्चाशिनामकम् ॥ ८३ ॥
 जत्रान्तरे नमेस्त्रीर्षे वीरमश्रो गणेश्वरः । तत्संगम परिप्राप मुनिपञ्चशतवृत्तः ॥ ८४ ॥
 दृष्ट्वाऽसौ तापसं तत्र जगादेष्वे यतियुवा । उग्रं तपो मनेश्वरेके तापसानां यशस्विनाम् ॥ ८५ ॥
 २ तत्तापुवचनं श्रुत्वा वीरमश्रो अमावसुम् । यते वीरवधं तेषां कुर्वतां वीर्यं तपः ॥ ८६ ॥
 वीरमश्रवणं श्रुत्वा वसिष्ठोऽपि वमाण तम् । सो मो मुने किमस्माकं कुस्ये स्त्रेन गिन्दनम् ॥ ८७ ॥
 को मया नियत साधो कृतो जीववधो मुनि । कथं वाऽज्ञानसमुक्तं तपो भवति मे वद ॥ ८८ ॥
 वसिष्ठस्य वचः श्रुत्वा जगादैतं यदीश्वरः । स्वगुरु कं गतं वेत्ति ज्ञानी यद्यसि त वद ॥ ८९ ॥
 निशम्य मुनिपञ्चस्य वचनं सत्यताबहम् । वसिष्ठोऽपि वयापेयं श्लेषज्येष्ठितोचन ॥ ९० ॥
 ३ तापसानां तपो धोरं विधाय मरुत्करम् । अष्टत्येके समुत्पन्नो मरुतुः परमोदय ॥ ९१ ॥
 दिव्यं सुखं मनोहारि हरकुम्भोऽपचित । मुञ्चानो मरुत्स्वैवसाथ साधो विसिष्ठे ॥ ९२ ॥
 आकर्म्यं तद्वच साधुर्ब्रमावेत परिस्रुत्म् । तद्गुरुं गतं स्वर्गं तिर्यग्योनिमुपाम्निता ॥ ९३ ॥
 अष्टस्य दृष्टमानस्य चान्तरे वद्विनाऽस्य च । महाशुक्लमो जातो दृष्टमानो विसिष्ठे ॥ ९४ ॥
 तद्वचनतः समादाय कुरुवं श्लेषसंगत । अष्टमुत्पाटयामास स वसिष्ठोऽनेन सत्वरम् ॥ ९५ ॥
 ४ अष्टमप्ये ततो दृष्ट्वा दृष्टमानं मुजङ्गमम् । वसिष्ठभित्तमामास विस्मयव्याप्तमानस ॥ ९६ ॥
 संदेहमन्तरेष्वप्यं त्रिनभ्रमौ वयापर । सर्वसत्त्वसुखाधारः सर्वभूमोपरि स्थितः ॥ ९७ ॥
 चिन्तयित्वा धिरं सोऽपि मच्छिद्वत्तनुः । संप्राप्य तं गुहं नात्र अयादेति ससंभ्रम ॥ ९८ ॥
 त्रिनभ्रं पर साधो वन्धुं सर्वशरीरिनाम् । चिन्तामपिसमं श्लेषेके कवयेश्च ममापुना ॥ ९९ ॥
 वसिष्ठवचनं श्रुत्वा वीरमश्रो मणेश्वरः । जैनं वरं अमावसौ सर्वसत्त्वसुखास्पदम् ॥ १०० ॥
 ५ हित्वा स तापस धर्मं वसिष्ठो मुनिवाक्यतः । महावैद्यमसंपन्नो बभूव अमचो महान् ॥ १०१ ॥
 पिङ्गलमपतितकस्तोऽसौ निबसुरिषा । समर्पितः श्रुतार्थं च शिवगुह्याय सूरये ॥ १०२ ॥
 पोपयित्वा स यन्मासं शिवगुहोऽपि सत्वरम् । अमुं समर्पयामास शिवमश्राय सूरये ॥ १०३ ॥
 पोपयित्वा स मूषोऽपि यन्मासं सुमतेगुरो । अमुं समर्पयामास शिवमश्रो मन्नाधिप ॥ १०४ ॥
 विधाय पोष्यं चास्य यन्मासं तेन सूरिषा । निरस्तं स्वान्दिकदाशु निर्विण्णेन मुनि सक्तः ॥ १०५ ॥
 ६ ततो निर्गत्स वेमेन संप्राप्यैकविंशताराम् । स मुनिर्विहरद्वारं मज्जतां नगरीं पठम् ॥ १०६ ॥
 यानातव प्रकुर्वाणो योवर्धनगिरी सति । सविष्टे मुनिर्विसम्भ्यासितपरीपहः ॥ १०७ ॥
 एवं हि सिष्टतस्तत्र कुर्वाणस्य तपः परम् । देवता वशतां प्राप्य बभूवुस्तं पुरः स्थितम् ॥ १०८ ॥

यदि कृत्वात्किं नूनं त्वत्पुत्रो न भवत्ययम् । सोदरो माग्निनेपो मे चोपसेनशरीरम् ॥ १७४ ॥
 जरासन्धेन तुष्टेन दत्त्वा बीर्वयशां मुवा । मधुरासिपयो दत्त्वा कसायाः क्लिष्टतेजसे ॥ १७५ ॥
 ततोऽयं मधुरां प्राप्य ब्रित्वा अनकमाहवे । कसोऽसु स्यापयामास गोपुरद्वारक्रेपरि ॥ १७६ ॥
 क्रोद्धवोदनसपूर्णं शरव हि सकाञ्चिकम् । कसादेशेन भुङ्क्तेऽसौ तदा पठविवर्जितम् ॥ १७७ ॥
 दद्यापमानमीध्वमतिमुक्ककवाळकः । दीक्षामादाय वैनेन्द्रीं तस्यौ मुदितमानस ॥ १७८ ॥
 तदा कसेन तुष्टेन वसुदेव स्यापत्तने । आनीतं प्रीतमुक्तेन सस्नेह स विविष्टते ॥ १७९ ॥
 मित्रवत्सां पुरि श्रीमान् देवकिनाम सूपतिः । कसस्य सादरभासीत् पितृभ्यः स्नेहतत्पर ॥ १८० ॥
 अमूलं तन्महादेवी धनदेवी मनप्रिया । तस्म्युता देवकी नाम रूपत्रयम्पसमुता ॥ १८१ ॥
 दत्त्वा कसेन तुष्टेन वसुदेवाय देवकी । परिणीता विधानेन तद्गृहे सा विविष्टते ॥ १८२ ॥
 पुष्पवत्सां च देवक्यां संवातायां महोत्सवः । तन्नैः कर्तुमारम्भस्त्यमङ्गलनिस्वने ॥ १८३ ॥
 सुप्रतीकस्वितान्येषा नववस्त्राणि सादरम् । आदाय मस्तके स्वेन स्वक्षीये निनपाणिना ॥ १८४ ॥
 कल्मीकं प्रगायन्ती मुनिमोहनकारणम् । कर्मिनीजनमप्यस्या नटङ्किः पटङ्कैः कलैः ॥ १८५ ॥
 मधुरास्यपुरीमप्ये हृत्पठोकमहोत्सवे । बीर्वयशा प्रनृतन्ती आम्रयति प्रीतमानसा ॥ १८६ ॥
 दद्याऽस्तिमुक्ककं सार्धं चर्षामार्गेण तस्युरे । तदा मप्याह्वयेष्वयं प्रविष्ट गोचर प्रति ॥ १८७ ॥
 विद्येक्येयं मुनिं मार्गे रूपयौवनगर्विता । हसन्तीदं जगादासौ मन्दमन्दगतिक्रिया ॥ १८८ ॥
 एहि देवर देवक्या ह्यस्तस्यो वतते महान् । तेन क्षीम परिप्राप्य मत्सम नर्तनं कुरु ॥ १८९ ॥
 बीर्वयशावचः श्रुत्वा तरां साधुवनोन्मिषितम् । अस्तिमुक्ककयोगीन्द्रो वमागैतां पुरं स्थितम् ॥ १९० ॥
 अस्माकं नर्तनं मन्त्रे युज्यते न तपस्विनाम् । तेन स्वमेव सतोपाश्रयं कुरु चालिके ॥ १९१ ॥
 पवमुक्कञ्चपि सा तेन तयाऽपि वदतीच्छम् । नर्तनं गीतसंयुक्तं कुरु सार्धं मया मुने ॥ १९२ ॥
 तद्वाक्यतोऽस्ति तुष्टेन मुनिनाऽप्या महानयम् । शोपोऽङ्गीकृतया द्वीनो वितीर्णो दुष्टचेतसः ॥ १९३ ॥
 अकृते मस्तके कृत्वा वस्त्राणि विविधानि च । नर्तनं कुरुषे वाह कल्मीक मदातुरा ॥ १९४ ॥
 तस्मा यो नन्दनो मावी नन्दिताशेषान्धवः । स ते मर्तुं खठे नूनं करिष्यति निपातनम् ॥ १९५ ॥
 तद्वाक्यतस्तया तानि शिरोवस्त्राणि रोपतः । मस्तकत्तं सहसा मसौ प्रमुक्कानि सरोदनम् ॥ १९६ ॥
 विद्येक्येयानि वस्त्राणि तन्मुक्कानि घण्टवते । आदेशो विहितोऽनेन द्वितीयोऽयं तपस्विना ॥ १९७ ॥
 न केवलमिमं कस स्वसति स हनिष्यति । स्वतातं च जरासन्धं त्रिखण्डाधिपतिं खठे ॥ १९८ ॥
 तद्वाक्यतः समादाय तानि वस्त्राणि हस्ततः । पाठयित्वा स्या मुक्त्वा ममदं धरणेन सा ॥ १९९ ॥
 विद्येक्येयानि वस्त्राणि मर्दितानि स्वपादतः । चक्रे तृतीयमादेशमिमं साधुः स सत्यवाक् ॥ २०० ॥
 लङ्कृतं निङ्कृतं कृत्वा त्रिखण्डायामपि क्षितौ । देवकीनन्दनो राज्यं सक्रम स विधाम्यति ॥ २०१ ॥
 अन्तराय विधायासौ निःसृत्य नगरादरम् । उषानेषु तरोमूले मुखं तस्यौ मुनीश्वर ॥ २०२ ॥
 बीर्वयशा निभायात्र तानि वस्त्राणि दुःखिनी । खण्डं प्राप्य कसस्य जगौ मुनिवरोदितम् ॥ २०३ ॥
 मुनिवत्सां समाकर्ष्य स्वकन्तापरिमापिताम् । वसुदेव वरं कसो ययाचे मयविहृतः ॥ २०४ ॥
 वसुदेवमहास्यं प्राक्तनं वेदि मे वरम् । देवकी महदे नूनं प्रसृतिं विदधात्परम् ॥ २०५ ॥
 कसवाक्यं समाकर्ष्य तस्त्वभाषमजानता । प्रतिपन्नं तदा सर्वं वसुदेवेन तोषिषा ॥ २०६ ॥

१ पक् विष्णुम्, अ विष्णुमिरम्, २ पक् विष्णुम्, अ विष्णुमिरम्, ३ पक् युष्मन्, अ युष्ममिरम्,

४ [शेष] ५ पक् विष्णुम्, अ विष्णुमिरम्,

- ततो मायाप्रभेन मृगया कृतवौहदा । प्रसृता दारकं विन्ध्य पूर्वञ्च दिवाकरम् ॥ १४१ ॥
 ततोऽसौ जातमात्रोऽपि रत्नकल्पयेष्टितः । खनामाहसमासगकसमभूषिकां भित्तः ॥ १४२ ॥
 महाभद्रवासंगपुरितायामशेषतः । उग्रसेनेन मूषेन यमुनायां प्रवाहितः ॥ १४३ ॥
 ततोऽसौ कसमभूषा यमुनात्रयपुरतः^१ । कौशाम्भ्यास्यपुरी प्राप्य तस्यौ तत्रत्यसंगमे ॥ १४४ ॥
 ५ अथ प्रमातकाले तां कौशाम्भीनगरीमया । इदं कसमभूषां कल्पपात्नी रजोदरी ॥ १४५ ॥
 विषायोद्घाटन तस्यां दृष्ट्वा तन्मन्थर्यं शिशुम् । आश्रय तां निनायासौ संतुष्ट निजमन्दिरम् ॥ १४६ ॥
 कसमभूषिक्रान्तस्यो तस्यो लम्बोजनया शिशुः । कसनाम कृतं तस्य स्वगुणानुयतं ततः ॥ १४७ ॥
 ततो घृष्टमनेनाद्यु वृद्धिं नीतोऽनया शिशुः । सद्यस्त्वप्यतो जातो रूपवन्निभप्रहा ॥ १४८ ॥
 इन्ति पौरशिशुर् वातः सर्वथा यष्टिपात्तः । निर्घाष्टितः स्वतो गेहात्मनोपात्मन्तोऽनया ॥ १४९ ॥
 ५ तया निर्घाष्टितः कंसस्यै पुरी सुरिकाभिषाम् । जगाम सहसा रम्यां पताक्यवस्त्रोरभै ॥ १५० ॥
 एहीतश्चञ्चलाशार्थो वसुदेवोपदेशतः । वरं च परम लम्बा तस्यौ कसोऽपि संमदी ॥ १५१ ॥
 मगपास्यमहादेशे पुरे राजगृह्याभिषे । वर्षषष्ठीं वसुधासौ जरासन्धामिषो नृप ॥ १५२ ॥
 अमन्त् तन्महादेशी कस्त्रिभोपया यथा । अनयोऽनया तनी नामा जीवयथा परा ॥ १५३ ॥
 आदेशोऽन कृतस्त्रास्याः सत्यनैमित्तिकेन च । यथेय विषया कन्या भविष्यत्यनकालतः ॥ १५४ ॥
 ५ पः पोदनापुराधीश नृप सिंहरामिषम् । वसुधा नयति मत्सार्थं तस्यै दासामि कन्वकम् ॥ १५५ ॥
 इयं प्रभोपया दद्या जरासन्धेन मृगया । समुद्रविजयाभ्यासं सप्राधा विधियोमतः ॥ १५६ ॥
 समुद्रविजयः श्रुत्वा तद्द्वान्तमथेक्तः । स्वसैन्यं वसुदेव च प्रणिषाय तदन्तिकम् ॥ १५७ ॥
 पोदनास्यपुराभ्यां स्फु-बाबारं निषाय सः । साधवाहनिभेनागात् वसुदेवोऽपि तत्पुरम् ॥ १५८ ॥
 सिंहाणां विष्टमृगाणि समादाय स्वसैन्यकृत् । वदन्धेन च स्वसैन्यं भावयामास मूर्च्छि ॥ १५९ ॥
 ५ ततः सिंहरथं मुदे वसुदेवोऽपि सादरम् । चक्र विरभं शूरस्त्रदानीं कंससराभिः ॥ १६० ॥
 वसुदेवस्ततः प्राह तदा कंसं पुरं स्मितम् । वसुधा सिंहरथं वत्स त्वमानव मदन्तिकम् ॥ १६१ ॥
 अथ सिंहरथं वसुधा वसुदेवरथे मुदा । कसोऽपि च चक्ररेम मत्प्रमातङ्गनिग्रम ॥ १६२ ॥
 पोपथां च प्रदयेमां वसुदेवोऽपि तत्पुरे । कसेन सहसा मुदे भूत सिंहरथो नृप ॥ १६३ ॥
 ततः सिंहरथं वसुदेव सक्तसकः । मुदा समर्पयामास जरासन्धस्य भोगिन ॥ १६४ ॥
 ५ दृष्ट्वा पुरास्मितं कंसं शोपपूरितमानसः । पप्रच्छ पितृसपन्धं जरासन्धं कुतूहली ॥ १६५ ॥
 जरासन्धवचं श्रुत्वा कसोऽपि निजगाद् तम् । सौत्रे गङ्गाटभोऽस्तीह कौशाम्भीनमरीमव ॥ १६६ ॥
 रजोदरी च तद्गर्भा रूपराजितनिग्रहा । तत्पुत्रं कसनामाहं शशशशकल्पन्वित ॥ १६७ ॥
 श्रुत्वा तद्दहन राजा कौशाम्भीनमरीमवम् । दत् प्रवेशयामास कंसस्य जन्नीं प्रति ॥ १६८ ॥
 पुरस्कृत्य समभूषां दत् कंसस्य मातरम् । मुदा समर्पयामास जरासन्धस्य सत्वरम् ॥ १६९ ॥
 ५ जरासि भो विच्छेदयेमां समभूषामभापत । कंसस्ये नन्दनो भरे वद त्वं मे यथापयम् ॥ १७० ॥
 निशम्य मारतीमस्य जगद्वैषा नोभरम् । रत्नकल्पत्सुर्कां कंसमभूषिक्रमिनाम् ॥ १७१ ॥
 उग्रसमन्वितां चार्वा दशैवित्वा सयान्तरे । कसो मध्वन्दनो नार्यं कंसमभूषिक्रमुत् ॥ १७२ ॥
 कंसमभूषिक्रमथ्यं रत्नकल्पत्सुर्कां ददा । उग्रसेनस्य नाभिमन्वितं श्रावयानसौ ॥ १७३ ॥

१ पक कुम्भम्, अ कुम्भभिरम्. २ पक जगद्वैषा. ३ पक तस्य. ४ अ तस्या. ५ अ त्वामि
 ६ पक स्वसैन्यम्, ७ [लोपे प्यदयो]. ८ [जरासन्धे]. ९ पक कुम्भम्, अ कुम्भभिरम्.

दारकां मातृदेवीनां वसुदेवो निषाय स । नन्दमार्यां जगादमां यशोदास्यां मुदान्वितः ॥२४०॥
 वस्मस्य कोपमासाय किं यासि त्वरित मुवा । आगच्छ दारक शीघ्र ते यन्ममि मनोरमम् ॥२४१॥
 दारक शोभनाम्बर महापुष्पलम्बणम् । गृहीत्वा दत्तमस्मामिवाहि त्व निम्नमन्दिरम् ॥ २४२ ॥
 तद्वाक्यतो यशोदाऽपि विषाय विनिवर्तनम् । आदाय दारक तुष्टा अगाम निम्नमन्दिरम् ॥२४३॥
 यशोदायस्ततो वाक् स्ननपानादिवोगत । तद्गृहे वृद्धिमायाति तदानीं वात्सल्यमा ॥ २४४ ॥
 वसुदेवोऽपि तां पात्रमादाय निजपाणिना । मुदा समर्पयामास देवक्या प्राप्य मन्दिरम् ॥२४५॥
 एवं कृतेऽमुना तत्र प्रमातसमये सति । देवक्या दारिक्र आता कंसेन विदित्ता सका ॥ २४६ ॥
 विषाय चिपिटं प्राप्तं देवक्या कंसमीकित । वृद्धिं नीता सक्र कन्या रूपराशितविग्रहा ॥२४७॥
 ततो यौवनमासाय बिनधर्मेण भाविता । सुप्रदान्ते प्रवप्राज्ज्वाला हिला नृपाङ्गजान् ॥ २४८ ॥
 संघेन महता युक्ता विहरन्ती पुरादिकम् । विन्ध्यपर्वतसामीप्य सप्रापत् सा तपस्विनी ॥ २४९ ॥
 मीममिहान् समालोक्य विन्ध्यमध्ये मयाकुल । कायोत्सर्गेण सा तस्यौ सघोऽपि पुरतो गत ॥२५०॥
 दृष्ट्वा तामार्यिकां तत्र कायोत्सर्गव्यवस्थिताम् । देवतामिति ते नत्वा वदन्तीह मल्लिस्तुच ॥२५१॥
 देवते यदि त सार्यं कनकरदिसमन्वितम् । लुण्ठयित्वा पुन शीघ्रमागच्छामस्त्वदन्तिकम् ॥२५२॥
 तत्स्ये महती पूर्वा करिष्याम सुचेतस । एवं निगद्य तां नत्वा अगमुदितचेतसः ॥ २५३ ॥
 काकवालीययोगेन हत्वा सार्यं घनादिकम् । प्राप्य अगु प्रवेश्य तं दम्बक प्रीतचेतस ॥२५४॥
 दृष्ट्वा तामार्यिकां तत्र सृतां सिंहेन चर्षिताम् । तदङ्गुलियं मत्स्या स्थापयित्वोर्षसंगतम् ॥२५५॥
 स्त श्रेष्ठदृढ कृत्वा नतन चापि तत्पुर । तत्कुर महती पूर्वा चकुर्विनतमस्तकाः ॥ २५६ ॥
 स्थापयित्वा यतो द्वेगे विन्ध्ये मक्षिरायपै । दस्युभिः पूजिता सा च नता पुण्यकर्म्यकैः ॥२५७॥
 तत प्रमृति सा आता द्वुगादेवी षण्णले । नामद्वयसमायुक्ता तथेय विन्ध्यवासिनी ॥ २५८ ॥
 लोके प्रसिद्धिमायातं तस्यैर्ष्यं हिंसनोषतम् । तवाऽपि धर्मसंघं च कृतपर्वतनामकम् ॥ २५९ ॥
 क्व कृष्णोऽपि यातोऽहं वृद्धिं नन्दस्य गोकुल । कस्येहे समुत्पन्न समुत्पन्नो महास्तदा ॥२६०॥
 दृष्ट्वा मीपण कंसः पप्रच्छ सहसाऽऽकुलः । सत्यं शकुनिशर्माणं तदा नैमित्तिकं समी ॥ २६१ ॥
 महद्दे केन कायेण शोत्वातो जायते महान् । नैमित्तिकं समालोक्य कथयाम्य मम स्फुटम् ॥२६२॥
 कंसोदितं समाकर्ष्य जगौ नैमित्तिकोऽपि तम् । तव शत्रु समुत्पन्नो नन्दगोष्ठे स तिष्ठति ॥२६३॥
 नैमित्तिकोदितं श्रुत्वा संदेहपरिवर्षितम् । अन्यजन्मनि या सिद्धास्ता देवीप्यात्तवानसौ ॥ २६४ ॥
 प्यातमात्रास्तव सर्वा भयवेषितविग्रहा । सुगपत् त समायाता किं कर्ष्यसमुपता ॥ २६५ ॥
 स्त्रिः स्थितकच्छन्दा विक्रसन्सुसपद्भवा । दृष्ट्वा पुरस्थिता देवीः कंसोऽपि निजगौ तदा ॥ २६६ ॥
 नन्दगोष्ठे समुत्पन्नो मङ्गैरी योऽपि तिष्ठेते । मन्त्रिद्वन्द्वेषिणस्तस्य कुरुताशु निपातनम् ॥ २६७ ॥
 पूतना कसकसमुक्ता तयान्या यमताडुन्या । शक्रं च अत्सोऽपि कसस्य पुरत स्थिता ॥ २६८ ॥
 कंसारेवं परिप्राप्य यसु परमदेवताः । वात्सल्ये स्थितं कृष्णं निहन्तुं नन्दगोकुले ॥ २६९ ॥
 घृणमोऽञ्जस्ररां द्यो घृत्करा सुबंगम । तथा चाल्पमल्लोऽपि कसस्यैते पुर स्थिता ॥ २७० ॥
 एते पयासि सप्राप्य कंसादेशेन सत्करा । सुबले वासुदेवेन रणं कर्तुं समुपता ॥ २७१ ॥

- तत् कञ्चोऽपि संप्राप्य वसुदेवाद् वरं परम् । जगाम स्वर्गहृदं नन्दं तोपकण्ठक्रियाङ्कः ॥ २०७ ॥
 वसुदेव समाकर्म्य मुनीन्द्रादेशमुद्भूतम् । षष्ठे तर्शनोत्कण्ठं प्रष्टुं तत्कारणं हरिः ॥ २०८ ॥
 आयात्वाद् विभोक्न्याव निप्रुरख स्वचेतसि । पुरलोको निनन्देति कंसस्य वरयाचनम् ॥ २०९ ॥
 अतिसुखकदासीप्य देवक्या सह सादर । परिप्राप्य समप्राङ्घीन्नुनिमेतत् प्रयोजनम् ॥ २१० ॥
 * मगन्त्वं मत्सुतो माषी कः कंसस्य बलीयस । हरिष्यति वध पूत जटसंघस्य च स्फुरम् ॥ २११ ॥
 पृथिवीमण्डल तस्य नगराकरमण्डितम् । पालयिष्यति षो नाप कस्यैतन्मम प्रभो ॥ २१२ ॥
 तन्करोऽहम् महादेवी धनदेवीन देवकी । आग्रहाणां समाहम्भ्य सफुटां सा भवसिता ॥ २१३ ॥
 तद्वस्त्रमुच्छासापास्तादाशु सुगलत्रयम् । ऊर्ध्वं जगाम मूषो च पपातैक वटप्रकम् ॥ २१४ ॥
 मूषोऽप्यूर्ध्वं अगामैकमष्टमं चाग्रकं हृतम् । विभोक्न्यैतान्ययाग्राणि वसुदेव जगौ मुनिः ॥ २१५ ॥
 * अट्टप्रा मविष्यन्ति देवक्या नरकुञ्जरा । तन्मध्ये प्रथमा पट्टु मोक्षं यासन्ति निम्बितम् ॥ २१६ ॥
 सधमो यः सुतो माषी स्वदीय परमोदय । नवमो वासुदेवोऽयं महापौष्यसंगत ॥ २१७ ॥
 कंस महाहवे इत्या जटसन्ध च दुर्मदम् । त्रिस्रम्भमेदिनीनाथो नरनाथ मविष्यति ॥ २१८ ॥
 योऽष्टमो नन्दनो माषी नरेन्द्र तव पुत्रधी । निहत्साश्रेयकर्माणि सोऽपि मोक्षं मविष्यति ॥ २१९ ॥
 श्रुत्वाऽन्तिमौक्तिकं वाक्यं सत्यमूतमपि श्रितौ । तथाऽपि तौ त्रां मूषै चिन्तामेतामुपागतौ ॥ २२० ॥
 * आवयोन्नन्दनं षोऽपि कंसं पातिष्यति बली । गुनिं नत्वा तन्नै त्रुषो जगत्तुर्निबन्धनद्विरम् ॥ २२१ ॥
 अतिसुखकदासीप्योऽपि कुर्वाणो विविधं तपः । स्वमनोवाञ्छितं देशं जगाम प्रीतमानस ॥ २२२ ॥
 अत्रान्तरे निब्रं गेह कस्येन सह सादरत् । जानिता देवकी तत्र प्रसूता वारकण्डयम् ॥ २२३ ॥
 मद्रिककस्ये पुरे श्रेष्ठी सुप्रतिष्ठो बन्धु स । अयत्नऽस्य प्रिया चार्वी पीनोद्धतपनखनी ॥ २२४ ॥
 बभूव देवतया तस्मात् समानीय प्रयत्नत । अयत्नया मनोहारिमञ्जके निहताविमौ ॥ २२५ ॥
 * अयत्नाया ससुप्तं तदा पुत्रहर्षं सूतम् । नक्तमादाय तरेष्या देवक्या हि समर्पितम् ॥ २२६ ॥
 प्रमातसमयं ज्ञातं सूतं तदाऽकण्डयम् । कस्येन मारितं द्वीदं सिद्धयिस्त्राडितं नरैः ॥ २२७ ॥
 एष क्रमोऽनरसापि देवकीबातकस्य च । पुत्रसुग्महयस्तापि ज्ञातव्यः कुञ्जैर्नरैः ॥ २२८ ॥
 अयत्नवृद्धिनीतानां तस्युत्राणां महौषसाम् । पञ्चामपि च नामानि कस्यामि समास्त ॥ २२९ ॥
 देवदत्तो मयेदायस्तवाऽन्यो देवपात्रित । मुनिदघोऽपरो ज्ञेयस्तवाऽन्यो मुनिपात्रितः ॥ २३० ॥
 * ज्ञेयं शशुभ्रनामाऽन्यो मित्तशुस्त्रयापर । एते पडपि विज्ञेया देवकीकुञ्जसंभवा ॥ २३१ ॥
 देवक्याः सप्तमं पुत्रो नक्तं जातो अनार्दनः । ण्डीतो वसुदेवेन अजचारी इत्यनुषः ॥ २३२ ॥
 जनेन विविना आतोरेनयो स्नेहनिभय । देवी हृदयरूपेण तस्युरे निधि गच्छति ॥ २३३ ॥
 यमुनास्नानदीतीरं हृष्टा तौ वारकण्डवितौ । सुहृत्मात्रं मोहसौ पश्यन्तौ तस्मत्तुर्विधि ॥ २३४ ॥
 अथ देवकिमूषालो देवक्याः प्रभनोत्सवे । पनधान्यसमाकीर्णं प्रददौ गोकुळं मुदा ॥ २३५ ॥
 * योऽहम्भ्य पतिनन्दो यशोदा तस्त्रियाऽभवत् । रूपराजितसपाङ्गी पीनोऽत्रकृष्णहया ॥ २३६ ॥
 धाम्यदा सा समादाय गन्धपुष्पादिकं बन्धुम् । मातृयेहं ययौ हृष्टा पुत्रयाचनतम्परा ॥ २३७ ॥
 अकृतास्त्रीययोगेन सुखं लम्बा तथा परा । देवतान्तं समादाय नक्तं ज्ञाता स्वान्विता ॥ २३८ ॥
 पुरतो मासुदधीनां विषायेर्मा च वारिकम् । मर्मगेहात् सक्र देवी निर्वयौ नन्दनान्विता ॥ २३९ ॥

दारक मातृदेवीना वसुदेवो निषाय स । नन्दभार्या अगादेमां यशोदाख्यां मुदान्विता ॥२४०
 वसुदेवोऽपि विषाय विनिवर्तनम् । आगच्छ दारकं शीघ्रं ते यन्ममि मनोरमम् ॥२४१
 दारकं क्षोभनाकरं महापुरुषलक्षणम् । गृहीत्वा हृत्तमस्माभिर्योहि त्व निब्रमन्विरम् ॥ २४२
 सदाशक्तो यशोदाऽपि विषाय विनिवर्तनम् । आदाय दारकं तुष्टा अगाम निब्रमन्विरम् ॥२४३
 यशोदायशक्तो दाहं स्नानपानादियोगत । तद्गृहे वृद्धिमायासि तदानीं षाठचन्द्रमा ॥ २४४
 वसुदेवोऽपि तां षाठमादाय निब्रमन्विरम् । मुदा समर्पयामास देवक्यां प्राप्य मन्दिरम् ॥२४५
 एवं क्लृप्तेऽमुना तत्र प्रभातसमये सति । देवक्यां दारिकां ज्ञाता कसेन विदिता सका ॥ २४६
 विषाय चिपिर्तं प्राप देवक्यां कसमीकित । वृद्धिं नीता सक्त्वा कन्या रूपराजितविग्रहा ॥२४७
 ततो यौवनमासाद्य जिनधर्मेण साविता । सुप्रदान्ते प्रवप्राज षाठा हित्वा नृपाङ्गजान् ॥ २४८
 सपेन महता मुक्त्वा विहरन्ती पुरादिकम् । विन्ध्यपर्वतसामीप्यं सप्रापत् सा तपस्विनी ॥ २४९
 मीममिच्छन् समालोक्ष्य विन्ध्यमध्ये मयाकुला । कायोत्सर्गेण सा तस्यौ सघोऽपि पुरतो गत ॥२५०
 दृष्ट्वा तामार्यिकां तत्र कायोत्सर्गम्यवस्थिताम् । देवतामिति ते नत्वा वदन्तीद मल्लिस्तुष ॥२५१
 देवते यदि तं साद्य कनकदिसमन्वितम् । लुण्ठयित्वा पुनः शीघ्रमागच्छामस्त्वदन्तिकम् ॥२५२
 ततश्चे महतीं पूजां करिष्यामि सुषेतस । एष निगद्य तां नत्वा अगमुदितचेतस ॥ २५३ ।
 कनकतालिययोगेन हत्वा सार्यं घनादिकम् । प्राप्य अगमुः प्रदेशं तं दम्बवः प्रीतचेतस ॥२५४
 दृष्ट्वा तामार्यिकां तत्र सूतां सिंहेन चर्चिताम् । तदङ्गुलिभय मत्स्यां स्थापयित्वाऽप्यसगतम् ॥२५५
 तत्र कोलाहलं कृत्वा नर्तनं चापि तपुर । तस्मिन् महतीं पूजां चतुर्विधतमस्तका ॥ २५६
 स्थापयित्वा यतो दुर्गे विन्ध्ये मक्तिपरायणैः । दस्युमि पूजिता सा च नता पुष्पकदम्बकैः ॥२५७
 तत्र प्रमृति सा जाता दुर्गादेवी धरावले । नामद्वयसमासुच्छ तथेय विन्ध्यवासिनी ॥ २५८ ॥
 लोके प्रसिद्धिमायात ततीय हिंसनोद्यतम् । तयाऽपि धर्मसंभन्धं कृतपर्वतनामकम् ॥ २५९
 अथ कृष्णोऽपि यातोऽहं वृद्धिं नन्दस्य गोकुल । कस्येहे समुत्पन्नं समुत्पातो महास्तदा ॥२६०
 दृष्ट्वा मीपवं कसं पप्रच्छ सहसाऽऽकृतः । सर्वं शकुनिशमाणं तदा नैमित्तिक समी ॥ २६१ ।
 महदे केन कस्येण बोलातो जायते महान् । नैमित्तिक समालोक्ष्य कवयाशु मम स्फुटम् ॥२६२॥
 कसोदितं समाकर्ष्य अगौ नैमित्तिकोऽपि तम् । तत्र शत्रुं समुत्पन्नो नन्दगाष्ठे स तिष्ठति ॥२६३॥
 नैमित्तिकोदितं मुक्त्वा सरेहपरिवर्तितम् । अन्यदन्त्यलि या सिद्धयुक्ता देवीर्यतःकालसौ ॥ २६४॥
 प्यातमात्रास्तव सथा मयवेपितविग्रहा । सुगपत् त समायाता किं कृतम्यसमुपता ॥ २६५॥
 शिरःस्थितकरदन्दा विकसन्मुखपद्भजा । दृष्ट्वा पुरास्थिता देवी कसोऽपि निजगौ तदा ॥ २६६॥
 नन्दगोष्ठे समुत्पन्नो महती योऽवितिष्ठते । मन्त्रान्तेपिणस्तस्य कुरुताशु निपातनम् ॥ २६७ ॥
 पूतना कनकसमुच्छा तयान्या समलाह्वना । शक्यं च चतस्रोऽपि कंसस्य पुरतः स्थिता ॥ २६८ ॥
 कंसदेवं परिप्राप्य ययुः परमदेवता । बालमात्रे स्थितं कृष्णं निहन्तुं नन्दगोकुले ॥ २६९ ॥
 वृषभोऽश्वत्थरां द्यो वृत्करा मुब्रजम् । तया चाल्लमहोऽपि कसस्येते पुरा स्थिता ॥ २७० ॥
 एते पथापि सप्राप्य कंसदेवेन सत्करा । सुपत्ने चासुदेवेन रथं कर्तुं समुपता ॥ २७१ ॥

1 अ लक्ष्मिदेवा 2 एष कुम्भम्, अ कुम्भम्, 3 [चर्चिताम्], 4 एष कुम्भम्, अ कुम्भम्,
 5 एष कुम्भम् अ कुम्भम्, 6 एष लक्ष्मि, 7 एष कुम्भम्, अ कुम्भम्,

वासुदेव-बलम्यां हि इत कंसो महाहवे । संसारसामरं भीमं पर्यटन् स विविद्यते ॥ २७२ ॥
उप्रसेनस्रतो रान्ये निबे शक्रोपमे तथा । स्थापितो वासुदेवेन प्रेमसंघनबन्धिता ॥ २७३ ॥

॥ इति श्रीउग्रसेनबधनिमित्त वसिष्ठमुनिनिधानकरण-
कथामकमिवम् ॥ १०६ ॥

१०७ सागरदत्तकथानकम् ।

- वदन्तीविषये चासीत् श्रीमदुन्वयिनी पुरी । भ्रेष्ठी सागरदत्तोऽस्तां प्रिया तन्नामसंयुता ॥ १ ॥
द्वारिद्रोपहतः सोऽय सिंहासनीपमागत । ततोऽनर्घ्यमग्निं प्राप्य निवृत्तः स्वपुरं प्रति ॥ २ ॥
स्वकीयं देवमसाद्य दद्या तत्र सरोवरम् । मुक्त्वा मर्षिं जलं पीत्वा विस्तृत्वासाविमं ययौ ॥ ३ ॥
तत्रैकपामरघेत्रं वापर्यस्राज्जलेन स । इयु तत्र मर्षिं दिव्यं ब्रज्राह मतिवर्जितः ॥ ४ ॥
"पूर्वमित्वा मर्षिं मूढः पापायेन स पामर । बन्धव तद्गुणं स्तोत्रे मतिवर्जितमानसः ॥ ५ ॥
अत्रान्तरे वजिङ्ग प्राघस्तं प्रदेशं स्वगन्धित । विठोक्त्व तं नरं तत्र पप्रच्छमुमिदं पुनः ॥ ६ ॥
एषो मपिस्त्वबा कासि क्षेत्रं वापर्यता हुतम् । यदि दृष्टस्ततो मृद्धिं सांप्रतं मम पामर ॥ ७ ॥
भुत्वा तद्दहनं सोऽपि अगादैनं वषिकपतिम् । एषो मयाऽय पापापस्तत्र बन्धः स्फुरत्प्रमा ॥ ८ ॥
पूर्वमित्वा तर्कं शीघ्रं पापायेन मया पुनः । तस्मिन् सांप्रतं ब्रातस्तोत्रकथं विविद्यते ॥ ९ ॥
"विलोक्य तद्गुणं भ्रेष्ठी ज्वालाम पुनरब्रवीत् । 'वर्जित' स मर्षिर्न तं प्रदेशं प्रदर्शय ॥ १० ॥
तद्वाक्यतः पुनस्तेन स प्रदेशः प्रदर्शित । स्फुरत्प्रमं च तत्स्रष्टं ददावस्मै विचेतसे ॥ ११ ॥
यदि द्रव्येण ते कार्यं नरं जातु प्रजायते । मन्त्रिण्डमिदं देहि मृत्येन विश्विज्ञान्तरे ॥ १२ ॥
विक्रमं कुर्वता तस्य त्वयाऽवस्यं धनेन च । शपथभावितायासौ देय तद्वाहक्यं वै ॥ १३ ॥
एतन्व तद्देवमृत्यं समन्तं वसुधातल । शपथभावितास्तस्यं देहि तस्मै प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
"उपदेशमिदं दत्त्वा पामराय स वाणिज । क्षेत्रं पूर्णं समादाय तन्मयेः प्रययौ पुनः ॥ १५ ॥
तेनापि तन्मये स्रष्टं पूर्णकविधिना हुतम् । दर्शितं सर्वत्रेकस्य तदानीं विश्विज्ञान्तरे ॥ १६ ॥
न परं कोऽपि तसार्थं कृत्वा पृच्छति तद्भरः । दत्त्वाऽस्मै वाञ्छितं इत्थं पृष्टित तद्भरेषिना ॥ १७ ॥
इति श्रीसागरदत्तभेष्टिकथानकमिवम् ॥ १०७ ॥

१०८ लक्ष्मीमतीकथानकम् ।

- "मगावाविषये रम्ये लक्ष्मीप्रामो महापन । अमवत् सोमदत्तोऽय माह्नो बेदपारया ॥ १ ॥
लक्ष्मीमती प्रिया चास्य रूपयौवनगर्भिता । आरमाने मण्डवन्तीर्य सर्वकाले विविद्यते ॥ २ ॥
अन्यदा ब्राह्मणेनामा तिष्ठन्त्या निबन्दिरे । लक्ष्मीमत्या विन्मसिन्वा मानिन्वा मदनिर्भरम् ॥ ३ ॥
पद्मोपवाससंयुक्तो मध्याह्नसमये सति । मुनिः समाविगुहास्यो मन्दमन्दपतिक्रिय ॥ ४ ॥
पृष्ट्वाहान्तरं गच्छन् मिथार्थं कृत्वाविग्रहः । सोमदेवपृष्टं दिव्यं विवेशानुक्रमेण स ॥ ५ ॥"

1 एक road इति श्रीहरिवेणायार्यद्वये श्रीयद् बृहत्कथामकोशे उग्रसेन 2 एक add संस्कृत
3 [तेनैव पामर क्षेत्रं] 4 [तेनैव] 5 [पामर] 6 एकद्वयं कथासुक्तमिवम् 7 All the
Mss. put the No 100 8 एकद्वयं विचक्षयिष्य

विलोक्य सोमदेवोऽसुं गृह् मिश्रायमागतम् । अम्युत्थान विधायासौ वन्दनी च बगौ प्रियाम् ॥ ६ ॥
 साधोरस्य सतो मिश्रां देहि त्व मक्तिर प्रिये । एवमुक्त्वा षड्विंशोऽष्टाविंशगामायमादरत् ॥ ७ ॥
 मण्डयन्ती निब वक्र गृहीतमुकुरा सक्र । मुनिविम्य समालोक्ष्य सक्रान्त मजिदर्पणे ॥ ८ ॥
 आक्रोशन विधायास्य तदा निष्ठुरवाक्यत । हार विहाय गृहम्य संतसे रूपगर्विता ॥ ९ ॥
 तेन दोषानुष पेन सप्रेम दियसे सक्र । गृहीताऽम्बरकुष्ठेन घाटित्वा म्यवनैः पृहात् ॥ १० ॥
 च्चलनेऽह विधायासौ दुगन्धामोदितशकम् । उत्समीमती ममारागु न्वालोषोक्तिपुष्करे ॥ ११ ॥
 ततो सूता सती सा च उत्समीप्राप्ते पुरोदिते । गृहे गङ्गमत्स्याम्य रजकस्य कुयीमत ॥ १२ ॥
 जाता जीषखरीगर्भे गर्दभी दुक्लत्रिका । दुग्धमप्राप्त्यन्तीप ममार चिरकाञ्चत ॥ १३ ॥
 अस्मिन्नेव च सा प्राप्ते गन्धोपपदसूकरी । जाता म्यो मृति प्राप्य शुनी पापगरीपसी ॥ १४ ॥
 ततः क्वल परिप्राप्य जातेयं कुहूरी पुन । पयन्ती वने दग्धा महादात्यामिना सूता ॥ १५ ॥
 छात्रेऽसमुद्रतमृगुक्लपुत्रान्तिके । धमत्वाय वलप्राप्तो नमदातीरसंभव ॥ १६ ॥
 निविसिन्दो धमूषात्र धीवर पापकारक । मण्डूकी तत्रिया कृत् कठोरप्वनिनादिनी ॥ १७ ॥
 दुषव्य दुर्मंगा रूपा दुगन्धा करिस्त्रमिधा । कृष्णवणा बृहन्ता धम्व तनयाऽनयो ॥ १८ ॥
 दुगन्धा तां समालोक्ष्य पितृन्मां श्लेषवर्जिताम् । विधाय नमदातीरे कुटिकां स्थापिता सक्र ॥ १९ ॥
 नात्वा पशुवनं तत्र मूष्येनोत्तरयत्वसौ । सतिष्ठते महादुःखादुगन्धापपनान्विता ॥ २० ॥
 अन्यदा विहरन् क्वपि तदानीं परमोदय । मुनि समाधिगुप्तोऽयं संप्राप नमदातटम् ॥ २१ ॥
 निरावरपदेहं व शीतकले शिलतले । विद्येक्ष्य तत्र सा सार्धं धम्व कृपयाद्रभी ॥ २२ ॥
 शीतवातामिमूतस्य हिमदग्धतनोरपि । ददौ तृणानि सा हृष्टा पाशयोऽरुमयोरपि ॥ २३ ॥
 सप्रपामं मुनि प्राप्य प्रमातसमयं सक्र । जैन धर्ममुपश्रुत्य पत्रच्छेदं कृतानति ॥ २४ ॥
 अन्यजन्मनि मे नाय ह्ये भवान् कचिन्नुन । कृत्वा दयां प्रसादं च कथयैतन्मम प्रभो ॥ २५ ॥
 धीवरीवाक्यमाकथ्य जगत्प्राप्ता महासुनि । उत्समीमत्यादिक जन्म उत्समीप्राप्तादिसमयम् ॥ २६ ॥
 निबं भवान्तरं भ्रुत्वा उत्समीमत्यादिक मुने । जातिस्मरत्वमासाद्य सभाता क्षुल्लिक सक्र ॥ २७ ॥
 धमभियोऽयिक्रया हि धमविन्यस्तचेत्स । ततः समाधिगुप्तेन क्षुल्लिकेयं समर्पिता ॥ २८ ॥
 विहरन्ती सक्र प्राप महत्तरिक्यान्विता । प्राग्म सोपारथ नाम मगधाविषयोऽरुषम् ॥ २९ ॥
 ततो धमभिया सा च जिनधमपरायणा । नासिद्धभाविक्त्रयाश्च प्रयत्नेन समर्पिता ॥ ३० ॥
 तम्बूविक्रामतात् साप्ती देवकस्य प्रकृषती । तिष्ठति क्षुल्लिकर जैनमन्दिरे धमतत्परा ॥ ३१ ॥
 एकान्तरोपवासेन शिथिलीमूतसिग्रहा । सक्र द्वादशवषाणि चक्रर निविषं तप ॥ ३२ ॥
 सल्लेखनां विधायाशु सनिदानं मूर्ति च सा । जाताऽप्युतेन्द्रप्राप्तेमी कृततन्त्रोगसन्मतिः ॥ ३३ ॥
 पयाशत्वयमुत्सनि पस्यान्वय विवसिना । अप्युतेन्द्रेण सा साकं पुमुने मोगमुत्तमम् ॥ ३४ ॥
 धमैव भरतक्षत्रे वैदमविपये सति । कुण्डिनास्य पुर रम्यं धम्व परमोदयम् ॥ ३५ ॥
 धमैव पत्ने दिव्ये धमो नाम मृति । धम्व तन्महादेवीं पारुत्पया पशोमति ॥ ३६ ॥
 अप्युत्पत् सा समुत्तीय दधी उत्समीमती चरी । रक्षिमनो धनुजा जाता रक्षिमाषी तनयाऽनयो ॥ ३७ ॥
 अन्यदा नारद प्राप सत्यमामागृह परम् । धनस्वनकसक्रितिकचकुट्टिममूतम् ॥ ३८ ॥

- समुत्तं दपेने सत्या पश्यन्ती विधुनिर्मते । ददर्श नारद नासौ पुरमितमपि स्फुटम् ॥ ३९ ॥
 तनो निगत्य तद्रेहात् क्षेपत्वाहितलोषण । नारदं सहसा ख्यो दप्याविति स श्वेतसि ॥ ४० ॥
 निहन्मि किं खटामेतां रपपास्यत्स्यामि किम् । किं वा द्वीपान्तरे पापां क्षिपामि खलुपेष्टिताम् ॥ ४१ ॥
 एवं कृते सति क्षिप्रं विष्णु शोकेन तप्यते । चिन्तयाम्परं किंचिदेतस्या शोकराजम् ॥ ४२ ॥
 योषितामपरं दुःखं विषते न परतते । सपत्नी रुषिणीं हित्वा सवावयवमुन्दरीम् ॥ ४३ ॥
 इदं सचिन्त्य विद्यम्बो नारदं प्रीतमानसः । जगाम रुषिमनीयेह जनकस्त्वसंसगतम् ॥ ४४ ॥
 सुरासन्नोपनिष्टः सन् विनतः कन्यया ताराम् । विष्णुक्षिप्रपत्नं रम्यं रुषिमण्या प्रददश सः ॥ ४५ ॥
 विठोक्त्य तत्सर्तं कन्या विधिनाकरराजितम् । मुमुषु चहसा तत्र तत्रप्रहृतमानसा ॥ ४६ ॥
 भीस्वणदोदकसकेन तथा प्यजनवासुना । रुषिमणी बोधमासाय नारदं निजगाविति ॥ ४७ ॥
 रूपराजितदहस्य मञ्जितानुगतस्य तु । पशोर्ज्यं कस्य मे मृदि क्षयमेतन्महामुने ॥ ४८ ॥
 निद्रम्य नारदो वाक्यं रुषिमण्या प्रीतमानसः । जगाद सरस कन्यां पुष्पिकसहितामिति ॥ ४९ ॥
 सुराहृत्रिषय कान्ते पुरी द्वारमती परा । अस्यां पभूव भूपात्रे विष्णुर्विजितशाप्रवः ॥ ५० ॥
 रूपम मन्यथो मरे कन्यपृष्ठं स्वदानतः । गम्भीरत्वेन रसेन विभवेन पुरन्दरम् ॥ ५१ ॥
 म्पिरत्वेन नगापीश पटन च समीरणम् । पिपा मुरगुहं नीत्वा शुकं वा यो जपेद् मुनि ॥ ५२ ॥
 यादवाभ्यारथन्त्य क्योपीनितरावने । पदाज्यं राजत तन्नि वासुदेवस्य तस्य सः ॥ ५३ ॥
 नारदीय बभूव धुत्वा तोपप्रतिमानसा । बभूव रुषिमणी साधुं जयमुत्तुपारिणम् ॥ ५४ ॥
 याम्यामि मिनरमस्यां मापमासस्य नारदः । चन्दनं पटिमादाय विनन्तुं मापपीठताम् ॥ ५५ ॥
 मञ्जितलोषणानन्दमानयाय महामुने । आदाय मां प्रयाश्चेप संगमोर्ज्यं मम स्फुटम् ॥ ५६ ॥
 रुषिमनीयास्यमाकृत्य विद्वन्धीकृत्य तां पुनः । जगाम नारदः शीघ्रं विष्णुपाशं मुद्रान्वितम् ॥ ५७ ॥
 त्रिप्रस्य नारदं विष्णु सहस्रोपाय विष्टान् । शोमनासनगं कृत्वा ननामेतं ब्रह्मन्वितम् ॥ ५८ ॥
 अन्वोप्यकृत्वात्तं पृष्ठा समामप्य त्रयोऽत्र ते । तत्सुमुदितपेतस्का पत-कण्ठ-नारदः ॥ ५९ ॥
 धनमकं तत्र म्पिरत्वा नारदो रुषिमनीपणम् । विष्णोः प्रदत्तयामास सप्रीवमित्ति सत्तरे ॥ ६० ॥
 विद्वंस्य तत्सर्तं सद्यो विष्णुमूष्णामुरागतः । मूषाज्जि पतनां प्राक् मिच्छन्न्दनराजिषा ॥ ६१ ॥
 स्वर्षाम्प पुनः प्राद नारदं विस्मितो हरिः । पटम्या कस्य कन्येयं रूपिणी वद मेऽपुना ॥ ६२ ॥
 विष्णुरास्यं समारज्य नारदो निजगापमुम् । भीष्मकन्यामिमामं विदि रुषिमनी मुनि विधुगाम् ॥ ६३ ॥
 कुण्डिकराग्यपुरं गमन् परि त्वं यामि सत्वरम् । तनोर्ज्ज्व त्रे प्रदाम्यामि निभिनं रुषिमनीमिमाम् ॥ ६४ ॥
 बभूव बभूव धुत्वा पमापन हरिः पुनः । शीघ्रं प्रयोर्ज्जि गच्छममम्रागुमीषं महामुने ॥ ६५ ॥
 प्रयाति च समारज्य रिमानं कामगं तदा । तदुपानवने प्रापुनानानोऽुदमं कुनम् ॥ ६६ ॥
 अप ना रुषिमनी प्रात तदुपानं मगीरुता । मापनीमिर्षिं प्याशाप्रानापुपक्षैरेतैः ॥ ६७ ॥
 हरिददश तां वागं वनर्षीमिरारंणीम् । कन्दवमित्ति तं माज्जि तागमाय वरगणम् ॥ ६८ ॥
 वायु-वा विनाशयतां तदुपानवन म्पिताम् । बभूव हृष्टपतन्त्रो वपसा विरमन्मुगः ॥ ६९ ॥
 पवित्रप्रधानन्द मीश्वरपन्त्रप्रमण्ड । नूनमपि रिमानं मे पीनाप्रापनमनि ॥ ७० ॥

निशम्य तद्वचो बाला तत्रप्रहृतलोचना । आस्रोह फराकृष्ट तद्विमानं मनस्विनी ॥ ७१ ॥
 अत्रान्तरे हरिं प्राह तज्जनानुरवासिनः^१ । तोपपूरितचेतस्त्रे शिशुपाठादिकानरम् ॥ ७२ ॥
 वसुदेवसुतेनामा पठमद्रेण रुक्मिणी । नीतेयं वासुदेवेन समागच्छन्त मो जना ॥ ७३ ॥
 एवमुक्त्वा समापूर्य पाञ्चजन्य कठस्वनम् । आदाय रुक्मिणी विष्णुपयौ द्वारवती प्रति ॥ ७४ ॥
 निशम्य तद्वचः प्रौढ पाञ्चजन्यध्वनिं कठम् । भीष्मो रुक्मी कुपं प्राप शिशुपालोऽपि तत्प्रति ॥ ७५ ॥
 गण्डस्यठात् स्वधरानकर्दमीकृतमुत्रलेः । महाबोधसमारूढैर्नगोजुहैः करोमुमि ॥ ७६ ॥
 मनः पवनसवेगैः कर्णचामरबीजितैः । अश्ववारसमारूढैः स्फुरीश्रुतैः कठस्वनैः ॥ ७७ ॥
 सुरङ्गमसमासुकैः केतुमाळाविरामितैः । विचित्रमपिसनद्वैरष्टापदमयै रयैः ॥ ७८ ॥
 चापमुद्गरकुन्तासिपाशश्चक्रदिपाणिभिः । भैर्यममद्यकरैर्वदसायकचेतुकैः ॥ ७९ ॥
 एभिः समं तदा कुन्दैः कृताकृपारनिस्वनैः । भीष्मोऽपि रुक्मिणा साध शिशुपालेन निययौ ॥ ८० ॥
 दृष्ट्वा पितृषलं प्राप्तं पूरितावलिमण्डलम् । जगाद् रुक्मिणी कान्तं बाष्पाकुञ्जितलोचना ॥ ८१ ॥
 मत्कृते संक्षयं प्राप्ते जीवितस्य जनार्दन । किं करोम्यधुना पापा पुण्येन परिवर्जिता ॥ ८२ ॥
 अस्मादुत्तिष्ठ याहि त्वं कुतोऽपि पठसगतः । एतद्बहुषलं प्राप्तं मत्प्राप्तस्य धवस्य च ॥ ८३ ॥
 रुक्मिण्या वचन श्रुत्वा मयसत्रस्रधेतसः । वमापेति प्रियां विष्णुः क्षोपास्त्रनिरीक्षणं ॥ ८४ ॥
 परय परय प्रिये शक्तिं मदीयामपि मुग्धिके । मां भीतिमेदिन प्राप्य किं मयं यासि अतरे ॥ ८५ ॥
 एवं निगद्य तामेव करसां वज्रमुखिणम् । मस्मसाद्भावमानिन्ये पाणिद्वयविमर्दनात् ॥ ८६ ॥
 धनुश्चक्रविमुक्तेन क्षेणेक्षेण वेगिना । भेद च सप्ततामनां चकार युगपद्धरि ॥ ८७ ॥
 दृष्ट्वाऽप्य शक्तिसामर्थ्यं रुक्मिणी प्रीतमानसा । जगादेम महाशक्तिं वज्रसामर्थ्यमीयुषा ॥ ८८ ॥
 पितरं प्रातरं हित्वा मम नाय परिस्रुत्म् । शिशुपाठादिसैन्यस्य क्रुतं त्वं विनिपातनम् ॥ ८९ ॥
 आकृष्य रुक्मिणीवाक्य हरिविक्रमशालिना । प्रतिपद्यं तदा सर्वं हरिष्या तद्वलेन च ॥ ९० ॥
 एवं प्रवर्तिनि यावत् तदात्तापः परस्परम् । तावत् परवत् प्राप्तं समुद्रसमविभ्रमम् ॥ ९१ ॥
 दृष्ट्वा बहुषलं प्राप्तं स्वसमीप जनार्दन । आभास्य रुक्मिणीं भीतां क्षोधारकनिरीक्षणं ॥ ९२ ॥
 विमानमम्यर कृत्वा रुक्मिणी नारदान्विताम् । सपत्ने रममाकृष्ट विमानाद् भुवमाययौ ॥ ९३ ॥
 किटोक्ष्य रममाकृष्ट शिशुपाठो हरिं पुरः । पठमद्रे च भीष्मोऽपि सपुत्रः प्राप क्षोपतः ॥ ९४ ॥
 दृष्ट्वा पुरःस्थित विष्णु शिशुपाठो जगावसुम् । भीष्मोऽपि पठमद्रे च कवचाभित्विग्रहम् ॥ ९५ ॥
 ररे स्रुत दुराचार रुक्मिणीहरणप्रियः । शूभेन्मस्मं युद्धं क्रुत मीरु पत्नयनम् ॥ ९६ ॥
 वदाम्यतो स्य प्राप्य निजगाद् हरिस्तकम् । भीष्मं पठोऽपि मुञ्चास्य यदि शक्तिर्भवेत् तव ॥ ९७ ॥
 एवमुक्तोऽमुना क्षेपात् तामसाश्च स मुक्तान् । तेन मूर्खकृतं सर्वं विष्णुसैन्यं गतप्रमम् ॥ ९८ ॥
 ततः क्षेपेन तेनासु केनवेन बलेन च । उद्योताक्षेण क्षेपेन तामसाश्च निराकृतम् ॥ ९९ ॥
 पिङ्गीकृतनभोमार्गं श्वाटोद्योतितपुष्करम् । तत्सन्मुखं मुनोवाप दहनास्यं सुधीरधी ॥ १०० ॥
 विष्णुना पठमद्रेण क्षमं सरहनासकम् । इत् स्वकीयपाथेन वाद्यस्यास्येन वेगत् ॥ १०१ ॥

1 [तत्रानुराग] 2 अत्र वाच्यम् 3 एकत्र चतुःशतम् 4 [निययौ] 5 एकत्र
 विरचयितम् 6 एकत्र चतुःशतम् 7 एकत्र 500 शतम् 8 एकत्र 500 शतम् 9 एकत्र
 500 शतम्

- ततो गुह्याफलाकारत्वेषनात्त्रोडबिहकान् । शिशुपात्रे मुनोषाष्ट पद्यमान् केशव प्रति ॥ १०२ ॥
 कीर्षपञ्च बृहदंष्ट्रे दीर्घधारां प्रमोञ्जम् । नगान् प्रति मुनोषायं वैनतेयं जनार्दन ॥ १०३ ॥
 बिभेक्य गारुड बाण विष्णुमुक्त गतप्रभाः । विहाय बैष्णवी सेना दुष्टमुक्त भुवंगमा ॥ १०४ ॥
 तयो रविसमानेन चक्रेम स्फुरितत्विषा । शिशुपात्रशिरोऽनेन विष्णुमुक्तेन खण्डितम् ॥ १०५ ॥
 १ बभान्ते बलेनापि बद्धा तौ नागपाञ्चकैः । आनीतौ च खसामीत्य पत्न्यौ मीष्म-रुक्मिणी ॥ १०६ ॥
 शिशुपात्रे हते भीष्मे तत्पुत्रेऽपि घृते सति । स्थितं घृतं मटैः शूरेर्मीरुमिष पत्रमितम् ॥ १०७ ॥
 तयो वैताञ्जिभ्य बन्ध प्रयवृत्तं मशोऽमरम् । पेटुर्नायपसोषैः खनादापूरिताम्बरा ॥ १०८ ॥
 शिशुपात्रं हत दृष्ट्वा घृतं मीष्मं च रुक्मिमम् । परितोषं परिप्राप रुक्मिणी नारदोऽपि च ॥ १०९ ॥
 ततस्तौ पञ्चक भ्रष्ट्य पूर्वम्याधौ रणाजिरात् । नारायण-वत्सैः क्षीत्रं निर्गतौ हरिविक्रमौ ॥ ११० ॥
 २ अथ तौ रयमारूढौ रुक्मिणीसहितौ तदा । सैन्यसागरमध्यसौ तोपकण्टकिताञ्जकौ ॥ १११ ॥
 तूर्यशङ्खनिनादेन अयञ्जन्नेन बन्दिनाम् । बधिरीकृतसवाश्रु बैजयन्तीविराजितम् ॥ ११२ ॥
 विवानवस्रसंधातौ कृतशोभा समन्ततः । सपौरां द्वारिकां चान्तां प्रविष्टौ चक्र-केन्द्रौ ॥ ११३ ॥
 शोभने दिननक्षत्रे योगे च रजनीपतौ । रुक्मिणीमुपयेमेऽस्तौ वासुदेव समञ्जसम् ॥ ११४ ॥
 रुक्मिणी भिनभर्षेण विहितेन पुराण्ये । याता विष्णोमहादेवी प्राण्योऽपि यरीयसी ॥ ११५ ॥
 ३ रूपवीवनव्यषण्वनित्यसादिस्मतेया । रुक्मिणीप्रीतिकारिण्या वीणाकोकिटनाद्या ॥ ११६ ॥
 वासुदेव प्रसुब्जानो भोमान् भोगीन्द्रसंनिमान् । संविष्टते दिवानक्त शष्येव दिवि वासव ॥ ११७ ॥
 रूपिण्या सह संपर्कं विष्णुः प्राप्य मनोरमम् । सत्यमार्तां सुरूपां हि मनसाऽपि न पश्यति ॥ ११८ ॥
 भीष्मोऽपि रुक्मिणा सार्धं प्राप्य सन्मानमुत्तमम् । हरितः प्रययौ क्षीत्रं कुण्डिनात्स्यपुरं मुदा ॥ ११९ ॥
 आष्टम्भ्य नारदो विष्णु पठमत्र च क्रेतुकात् । सत्यमामाशुहं रम्यं जगाम हसितेष्मया ॥ १२० ॥
 ४ सत्याऽपि नारदं दृष्ट्वा समुरवाय प्रयत्नतः । प्रददौ विष्टं मक्ष्या नारदाय प्रशान्तपी ॥ १२१ ॥
 रुक्मिणीप्रेषणं मन्त्रे मन्त्रसादेन कुर्वती । सांप्रत विष्ट पापिष्ठे चिरकञ्च खले मुवि ॥ १२२ ॥
 एवं निगद्य तां हासात् कृत्वा प्रणयनं तथा । नारदः प्राययौ तूर्यं संतुष्टः स्वमनीषितम् ॥ १२३ ॥
 अथ सा रुक्मिणी मत्सा सर्वसत्वहितं गुरुम् । संपमभीसमीपे च प्रथमात्र मनस्विनी ॥ १२४ ॥
 बद्धा तीर्थकरं गोत्रं तपः शुद्धं विषाम च । रुक्मिणी स्त्रीत्वमादाय आतो द्विवि सुरो महान् ॥ १२५ ॥
 ५ देवभ्युत्सा मुव प्राप्य तपः कृत्वाऽप्यमुधरम् । निहत्वाशेषकर्मणि मोक्षं यासति नीरजा ॥ १२६ ॥

॥ इति श्रीरुक्मिणीमतीसमाधिगुप्तमुनिमुद्रगुप्ताफलसंजातकुष्ठमरण
 गवमीगन्धशुकरिचारद्वयपद्मनीपीषरीसमाधिगुप्तसर्मभ्रवण
 बुद्धिकायतप्रदणाच्युतेन्द्रक्षीपीसोमीरुक्मिणी
 तपश्चरणदेवसमयभरणीमनुष्यागमनतप
 २ अरणमोक्षगमनसप्रापणलक्ष्मीमती-
 कथानकमिदम् ॥ १०८ ॥

१०९ चित्तसंभूतकथानकम् ।

कश्चीन्नपदे रम्ये पुरी वापारसी परा । अस्या कृपीवत्त्रे निःस्रः सुपेपास्योऽभवत् पुरि ॥ १ ॥
 गन्वारी तस्य मायाऽऽसीन्मनोनयनवल्लभा । अनयोश्चित्तसंभूतावमूर्तां तनयौ क्रमात् ॥ २ ॥
 सुशीलौ सर्वशास्त्रेषु रूपिणौ गुणसागरौ । कुञ्जादिव्यक्र हित्वा यातौ तौ परमण्डलम् ॥ ३ ॥
 नर्तन विप्रवेपथे कुर्वन्तौ गीतमप्यरः । विप्रतस्तौ घराष्ट्रे क्लृप्तमै मनस्विनौ ॥ ४ ॥
 अन्यदा नर्तनं रम्य पुरे राजगृहे परे । नतस्त्रीवेषतो गीतं कुर्वन्ति तौ सुरोपमम् ॥ ५ ॥
 संभूतस्य समाठोक्य नर्तनं कुर्वन् परम् । शिविवेषेण सुशर्माऽपि मोहितोऽमृतं पुरोहितं ॥ ६ ॥
 कालेन बहुनाऽनेन ज्ञातेय स्त्री न दुःखतः । एष दिव्यो नरः कोऽपि कलाविज्ञानकोविदः ॥ ७ ॥
 दिव्यरूपघरायासौ संभूताय महारमने । उन्मीमती स्वसा इत्था स्वकेय च सुशर्मणा ॥ ८ ॥
 संभूतस्य क्लृप्ते ज्ञाते कालेन बहुनाऽसुना । ततस्तौ ठञ्जितौ सन्तौ गतौ पाटलिपुत्रकम् ॥ ९ ॥
 ततोऽमुष्मिन् पुरे साम्यां कुर्वन्त्यां निश्चि नर्तनम् । ब्राह्मणां रञ्जितो ज्येष्ठः कौमुदीसुमहामहे ॥ १० ॥
 ततः समुद्रिते सूर्ये विज्ञातौ स्मभुणा तक्रौ । नर्तनरविमौ नून योपितौ भवतो न च ॥ ११ ॥
 कश्चीन्नपुरं प्राप्य गुरुदत्ताख्ययोगिनः । जिनधर्मं तक्रौ श्रुत्वा दीक्षां दैगम्बरीमितौ ॥ १२ ॥
 समस्तमायमं श्रुत्वा जिनधर्मपरायणौ । तपोमिः कृशदेही तौ गतौ राजगृहं परम् ॥ १३ ॥
 श्रुत्वा पक्षोपवासं च पारधार्थं पुरान्तरम् । प्रविशन्तं पुरि भ्रान्तः संभूतास्यो महासुनिः ॥ १४ ॥
 मिथार्थं पर्यटन् साञ्जुसदा राजगृहान्तरे । ददश च सुशर्माणं प्राक्तनं तं पुरोधसम् ॥ १५ ॥
 इष्टाञ्जुं पुरमप्ये च वेपमानशरीरकम् । ननाश्रु तदनु प्राप वसुशर्मा पुरोहितं ॥ १६ ॥
 पाषतोऽस्य मुनेस्त्रयं संभूतास्यस्य वेगतः । तेजोऽभिर्निगतो बभूव तेन म्यासा दिशो बभू ॥ १७ ॥
 तं वृत्तान्तं परिज्ञाय ज्येष्ठश्चित्तामिषो मुनिः । आजगाम महावेगाद् विस्मयभ्यासमानसः ॥ १८ ॥
 अनेन मुनिना शीघ्रं कृत्वागमनमादरत् । संभूतास्यमुनेस्त्रयं तेजोनिवारणं कृतम् ॥ १९ ॥
 ज्ञात्वा तन्मुनिमाहात्म्यं मयवेपितविग्रहः । पुरोधा विस्मितस्त्वान्तो वसुशर्मा पठापितः ॥ २० ॥
 अत्रान्तरे समाराय चक्रिरूपं च देवता । महाविभूतियोगेन मुनिषेवा करोति सा ॥ २१ ॥
 मुनिसेवां प्रकुर्वाणां देवता विभवान्विताम् । संभूतास्यमुनिर्मूढो निःशानमकरोदिदम् ॥ २२ ॥
 विपते मम माहात्म्यमेतस्य तपसो यदि । अन्यजन्मन्यहं चक्री भवधर्मं तवः सुष्टम् ॥ २३ ॥
 कृत्वा निदानमीच्छं क्लृप्तं संभूतक्रे मुनिः । सौधर्मं धमसयोगाञ्चतो देवो महार्दिकः ॥ २४ ॥
 नैवैव मरतसेत्रे जम्बूद्वीपोपठिञ्जिते । अस्मित्ये नगरं चाञ्चि पमाठविपयोऽभवत् ॥ २५ ॥
 महास्यो भूपतिस्त्रयं विपते परमोदयः । बभूव तन्महादेवी यन्देवीव मुन्दरी ॥ २६ ॥
 चक्री इन्द्रसमो रूपी ब्रह्मदत्तामिषो बली । संभूतास्यपते देवो जाऽऽ पुत्रोऽजपोमुनिः ॥ २७ ॥
 ससारसागरं भ्रान्त्वा वसुशर्मा पुरोहितः । सूपकरो बभूवार्थं ब्रह्मदत्तस्य चक्रिणः ॥ २८ ॥
 अथ मोहनवेठाया विस्तृतायां महीपतेः । सुपाण्ड्यामिभूतस्य ब्रह्मदत्तस्य चक्रिणः ॥ २९ ॥
 आज्ञायद्रमयात् तेन सूपकरोऽप्य वेगनः । अत्युष्णं पापसं क्षिप्तं स्वणपाण्यां मनोहरम् ॥ ३० ॥
 अत्युष्णं पापसं दृष्ट्वा चक्रिणा रोपमीषुषा । सूपकरो हतोऽनेन मस्तकेऽसिसमेन सः ॥ ३१ ॥
 पापसेन सृष्टिं प्राप्य सूपकरो बराकः । उवपाम्मोषिमप्यसे द्वीपेऽमृद् व्यन्तरामरः ॥ ३२ ॥

स्वल्पा स्त्रैरसबन्धं वेपमादाय तापसम् । कृत्वा नि दर्शयामास दिव्यान्वेष महीपते ॥ ३३ ॥
नीत्वा ससुब्रह्मण्येऽसु कृत्वाभेन चक्रिणम् । प्रापयन् प्रशंतां च्छेर्ममार सहसाऽम्बर ॥ ३४ ॥
पमान्युतिं परिप्राप्य ब्रह्मदत्तो दुःशयः । सप्तमं नरकं प्राप पोरं दुःसप्तमाकृत्म् ॥ ३५ ॥
॥ इति श्रीनिदानविधानकरणसप्तमनरकगमन
संभूतिकथानकमिदम् ॥ १०९ ॥

११० पुण्ड्रताकथानकम् ।

- अथैव भरतश्रेष्ठे वितथामपुरेऽमवत् । पुण्ड्रतले नृपोऽस्मासि पुण्ड्रन्ता प्रिया प्रिया ॥ १ ॥
तस्या रूपसमेक्षया धानिक्य नित्यपण्डिता । कृत्वाविज्ञानसंपन्ना यौवनेन समन्विता ॥ २ ॥
अन्यादा विह्वलं क्षयि संकेन महत्या सुत । अमरप्रमभोगीन्द्रस्तस्युरोधानमाययौ ॥ ३ ॥
५ भ्रुत्वा मुनिं परिप्रापं पुण्ड्रतौ नरेभर । नत्वा चर्मसुपभ्रुत्वा तदन्वे मुनिदामित्तः ॥ ४ ॥
पुण्ड्रन्ताऽपि तरेवी धात्रीक्यसद्विवा सती । बंमिहगमिनीपार्श्वे तथानीमर्षिक्यऽमवत् ॥ ५ ॥
ततस्तथाः समादाय पुण्ड्रन्तार्षिक्य तथा । कुत्रैभ्यर्ममदोन्मत्ता महापर्वसमन्विता ॥ ६ ॥
अन्यासामर्षिक्यार्थां च बन्धनां कर्तुमिच्छति । नो मूढात्मा प्रमादाच्च कुर्याद् वा मायया सकृ ॥ ७ ॥
मुख्यक्यायस वक्रस्य दुर्मन्वस्यापि सर्वदा । सुगन्धद्रव्यचूर्णेन करोत्येषा सुधूपनम् ॥ ८ ॥
५ एवं प्रकुर्वती दृष्ट्वा पुण्ड्रतां दिने दिने । तन्महत्तरिक्य तां च अगादेति विचक्षणा ॥ ९ ॥
गन्धवक्रशरीराणां संस्कारो द्रव्ययोगतः । कर्तुं न मुन्यते पुनि मत्मेतस्मिनेच्छिनाम् ॥ १० ॥
समहत्तरिक्यवाक्य भ्रुत्वा तां प्राह मायया । मच्छरीरं स्वमायेन सुगन्धं रूपसंयुतम् ॥ ११ ॥
मायाशब्देन सयुक्त तपो धातृकया सह । पुण्ड्रचार्यिक्य कृत्वा सौभर्मज्जनि सा पुनः ॥ १२ ॥
अथैव भरते वासे चम्पायां पुरि विषते । श्रेष्ठी सागरदत्तास्यो धनश्रीरस गेहिनी ॥ १३ ॥
५ सौभर्मदित्य सा धात्री धनश्रीतन्माऽमवत् । धनमित्रास्त्वया सुखा रूपराजितविभवा ॥ १४ ॥
मायाशब्देन सयुक्त पुण्ड्रन्ताऽपि तत्सुता । चातेवं धनमित्राया दासी प्रतिमुञ्ची परा ॥ १५ ॥
ततः सागरदत्तेन पृष्ठे नैमित्तिकोऽन्यथा । धनमित्रावरः को वा मविष्यति बराह्म मे ॥ १६ ॥
भ्रुत्वा सागरदत्तस्य श्रेष्ठिनो बन्धवं तथा । नैमित्तिके अगादेमममोषवचन्ये मुनि ॥ १७ ॥
त्वद्दने धं नरं दृष्ट्वा निपत्तं रूपशेखरम् । स्वमो दीनारत्नस्य मविष्यति तव स्फुटम् ॥ १८ ॥
५ तथा हि प्रतिमुक्त्याम् य दृष्ट्वा मरुत्तवम् । मुखं दुर्गन्धतां हित्वा साधुमन्वं मविष्यति ॥ १९ ॥
नरेन्द्रकृतसन्मानः क्षीर्तिष्णद्विगन्तरः । स पतिर्धनमित्रामास्त्यस्तुताया भविष्यति ॥ २० ॥
ततः सागरदत्तोऽपि नैमित्तिकनिदेशतः । समस्तनरसूक्तस्य अक्षरोऽं परिच्छिणम् ॥ २१ ॥
अत्रान्तरे महाभाग्यो बभूवो नराधिपः । धन सागरदत्तस्य संप्राप्तं पर्यटन् कथित् ॥ २२ ॥
दृष्ट्वा सागरदत्तोऽपि बभूवोऽपि धनस्थितम् । तामं दीनारत्नस्य श्रेष्ठे तसंसंगमादरात् ॥ २३ ॥
५ दृष्ट्वा प्रतिमुञ्ची मयं तत्रतं ससुखस्य च । हित्वा दुर्गन्धतां सद्यः सुगन्धत्वं समाप सा ॥ २४ ॥
अथ सागरदत्तोऽपि सुवया धनमित्रया । अक्षरं बभूवोऽपि पाणिग्रहणमद्वयम् ॥ २५ ॥
॥ इति श्रीपुण्ड्रवत्तार्षिक्यामायाकृतनिन्दाकथानकमिदम् ॥ ११० ॥

१११ मरीचिकथानकम् ।

विपये 'पुष्पलावत्या' विशिष्टजनसंकुले । मधुपूर्वं वन रम्यं पम्व मधुक्वान्वितम् ॥ १ ॥
 नानानोकुलसंछे नानापश्चिरवाकुले । वसति प्रीतभेतस्त्रे म्हेन्मो नाम पुरुरवा ॥ २ ॥
 अन्यथा विहरन् ऋषि नम्रगार्गे महासुनि । समाधिपूर्वको गुप्तो तद्ग्न प्रविवेश सः ॥ ३ ॥
 ततः पथट्वाऽनेन सहने भ्रान्तचेतसा । एष पुरुरवा म्हेन्मो मागभ्रमसुतेन स ॥ ४ ॥
 ग्नानाब्रनसमेतस्य महादेशस्य सत्वरम् । श्रुदि मार्गं मम स्पष्टं येन यामि वनेचर ॥ ५ ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ण्य धर्मशील्यपुरुरवा । जगादायं मुनेरस्य मार्गं देशस्य शोभनम् ॥ ६ ॥
 पुरुरवोवच ॥ श्रुत्याऽवक्रशीलं महासुनि । कृत्वाऽहनापरिप्लव्यद्वयो निजगावमुम् ॥ ७ ॥
 महामार्गेण स्थितस्य देशस्य सुदुमानस । अटवीविप्रनष्टस्य मम मार्गस्त्वयोदित ॥ ८ ॥
 मषाटवीप्रनष्टस्य शृङ्गगोश्रावगाहिन । धर्मपायेयहीनस्य मोक्षमार्गं श्रवीमि ते ॥ ९ ॥
 साधुदितं समाकर्ण्य भ्रमापेयं पुरुरवा । मोक्षमार्गस्य पन्थान प्रदक्षय मम स्फुटम् ॥ १० ॥
 श्रुद्धिधर्मपथोऽनेन सम्यक्तवादिपुरस्सर । तद्वाक्यतः समादिष्टं साधुना तद्वितैपिषा ॥ ११ ॥
 भावकं धर्ममासाद्य कर्तुं कृत्वा पुरुरवा । सौभमे चामवद् देव सागरीकप्रजीवित ॥ १२ ॥
 ततश्च्युत्वाऽभ्रवत् पुत्रश्चक्रिषो भरतस्य स । मरीचिसञ्ज्ञया सुक्तो धारिणीकुक्षिसंभव ॥ १३ ॥
 दीक्षितः पुस्त्रेवेन मरीचिर्नामिसुनुना । समायां स्वस्तुतिं श्रुत्वा सास्यधर्मं दिदेश स ॥ १४ ॥
 मृत्यो मिथ्यात्वशोषेण परिभ्रम्याजवंभवम् । भ्रमवद् महावीर तीर्थकृत्वरम पुन ॥ १५ ॥

॥ इति श्रीमरीचिकथानकमिदम् ॥ १११ ॥

११२ कुलजमहापुरुषकथानकम् ।

ववन्तीविपये चास्ति श्रीमदुत्पिनी पुरी । शूरसेनो नरेन्द्रोऽस्यां शूरसेनाऽस्य गेहिनी ॥ १ ॥
 अनयो रूपसंपन्नः शूरवीरो जनप्रियः । शूरवीरोऽभवत् पुत्रः कल्पविज्ञानकोविद् ॥ २ ॥
 उद्वृषाधिभेदनार्थं च नरेन्द्रविपपातिनाम् । वैषानां सम्रहोऽनेन ममुना विद्वितो गृहे ॥ ३ ॥
 तेषां संपूजनं राजा भोजनाभ्यन्दनादिना । शूरवीरनिमित्तेन करोति सतत वपम् ॥ ४ ॥
 अन्यथा शूरवीरोऽपि प्रासादद्विचरस्वित । दष्टे भीमभुजनेन पपात मुनि नि क्रिय ॥ ५ ॥
 पर्वस्थिते कुमारेऽस्मिन् विपदा वैषममुञ्च । आहूता युगपत् सर्वे नरेन्द्रस्य समागता ॥ ६ ॥
 यथाक्रमं निविष्टेषु तेषु सर्वेषु सादरम् । एवमुक्त्वा नरेन्द्रेण पुत्रशोकविषेतसा ॥ ७ ॥
 शूरवीरकुमारस्य मत्सुत्रस्य प्रयत्नतः । अस्मामियुगपत् प्रोक्ष्य स्यं कुरुत जीवनम् ॥ ८ ॥
 मृत्वाऽस्य वच श्रुत्वा सोमश्रमा द्विव पुन । कुशलेऽष्टाङ्गवेदेषु जगादेति महीपतिम् ॥ ९ ॥
 पार्श्वं दिननक्षत्र वारवेत्प्रमुहूर्तकम् । दंष्ट्राऽश्रममेतैश्च दष्टे मूष न जीवति ॥ १० ॥
 श्रुत्वा सद्ब्रह्मं मृत्यो भ्रमाणेन महीपति । भवतां सम्रहोऽस्माभिः पुत्रायं विद्वितो ननु ॥ ११ ॥
 भाकर्ण्य मृतवेवाक्यं सोमश्रमा जगावमुम् । वार्तिकः कुर्वते धम संमहानुगतं नृप ॥ १२ ॥
 अथापि ममुना मृत्यो सोमश्रमा तदुक्तितः । मत्सुत्रोऽयं कुर्वेषु सस्य अटगतं कथम् ॥ १३ ॥

- सूत्रो मरेन्द्रवाक्येन सोमशर्मा वयाम् तम् । इक्षियामि तवापैव स्वमाहृत्यं नृपिपि ॥ १४ ॥
 एवमुक्त्वा समाहृत्यस्तेन सर्वेऽपि पद्मगाः । मवनं राजराजस्य संप्राप्ता मवविहृत्य ॥ १५ ॥
 जागतेषु समक्षेषु पद्मगेषु नृपाठ्यम् । स्योऽपि गरिवास्तेन तदानीं सोमशर्मा ॥ १६ ॥
 सोऽपराधी मवेन्मध्ये विष्टत्वत्र स मण्डले । येऽपराधपरित्यक्ताः स्वर्गं यान्तु तेऽस्मिन् ॥ १७ ॥
 * सोमशर्मवचः श्रुत्वा सर्वे ये दोषवर्जिताः । स्वमन्दिरं गत्वा यस्तु सर्वोपाः स परं स्थितः ॥ १८ ॥
 एकस्मिन् पद्मने मीमे स्थिते तत्रत्वमण्डले । स्योऽजापि पुनस्तेन तदानीं सोमशर्मा ॥ १९ ॥
 सर्पाणां द्वे कुले रामन् विद्यते वसुधातले । गन्धनास्यं कुलं चैकमगन्धनकुलं परम् ॥ २० ॥
 गन्धने ये कुले जाता विषं गृह्णन्ति तेऽहयः । अकुलीनकुलं पूर्वं प्रथमं ते मयोदितम् ॥ २१ ॥
 येऽगन्धनकुले जाता मानिनः कुलसंभवाः । निशां कुलस्तिर्ति पातु त्वयन्ति न ते नृप ॥ २२ ॥
 * बनेन करपेनैव सर्पपोतः कुलोद्भवः । अगन्धनकुलोत्पन्नो मानराशित्विग्रहः ॥ २३ ॥
 स्वकुलस्तिरित्यंतानमहभेषित्विग्रहः । अमुना करपेनायं न गृह्णाति विषं प्रभो ॥ २४ ॥
 इच्छतेषु वरं सस्यु न कुलस्तिरित्येपनम् । मानिनो मरवात्पार्थि वाम्बन्ति न कुलक्षयम् ॥ २५ ॥
 सोमशर्मोचितं श्रुत्वा नन्दनं जीवनं प्रति । वामपेनं समाऽध्यक्षं शोकविस्मययो नृप ॥ २६ ॥
 जीवलेप विरं सर्पं पञ्चतां यातु वा ह्युच्यते । तवाऽपि स्वविषं मृतं गृह्णातु पुनरप्ययम् ॥ २७ ॥
 * मरेन्द्रवाक्यतो ब्रुत्वा धारणं मनसि ह्रुत्म् । अगात् पद्मगं सत्वं सोमशर्मा पुरस्सितम् ॥ २८ ॥
 धो मो न्यामकुलस्य मत्पतेर्वन्दनस्य तु । गृह्णात् विपमालीय ब्रह्मि तु स न वाम्बन्ति ॥ २९ ॥
 अहंपुत्रं विधात्याद्यु तर्पं प्रकृत्य वद्विना । सोमशर्मा वामपेनं सयामप्ये विषद्वयम् ॥ ३० ॥
 इदं न्यामकुमार त्वं गृह्णात् विपमादरत्म् । न गृह्णासि यदि क्षिप्रं ततोऽर्थि विषं भस्मुरम् ॥ ३१ ॥
 सोमशर्मवचः श्रुत्वा ममापराधोऽपि तद्वचम् । तदानीं निस्सवोपेतो बभ्याविति स चेत्तसि ॥ ३२ ॥
 * अस्मदीये कुले मृतं मर्वादिबं समुद्यता । सेन मुक्तं विषं पद्मं पृथितं तत्र केनचित् ॥ ३३ ॥
 दिनपथेऽपि वा मासे वर्षे वा निक्षयेन च । मर्त्यं बन्तुमिः सर्वैर्भ्रातृभिर्यत्तकृते ॥ ३४ ॥
 हिला स्वकुलमर्षादानपवादमुतेन चै । अक्षयमेव मर्त्यं मयाऽपि मयकान्ते ॥ ३५ ॥
 तव स्वकुलमर्षादां पाठयन् मत्कुलगतम् । मरुमि येन नो निन्दो मयामि निबभोत्रये ॥ ३६ ॥
 भिन्तमित्वा विरं विसे न्यगेन्द्रो सस्युनिर्मयः । प्रतिपद्य न्जठितं बहिं ममार सहस्य सुधीः ॥ ३७ ॥

तथा चोक्तम्—

अरं प्रतिष्ठं न्जठिते हुताग्ने न पापि ममं विरसधितं प्रतम् ।

अरं द्वि सस्युः शुचिभ्युदकर्मणा न शीतृतेः स्वस्ति द्वि धीवितम् ॥ ३८ ॥

तिर्यग्नातिसमुत्पन्नो ज्ञानहीनोऽपि चेदहिः । अनादाय विप मुक्तं प्राप्नो सस्युमय सुधी ॥ ३९ ॥

उत्कृष्टकुलतेन साधुनाऽप्यभिमानिना । गृह्णतेर्दं तपो जैनं विनादिगुरुसाक्षिकम् ॥ ४० ॥

* कृपायाश्चविषं शान्तं मरणे समुपस्थिते । प्रतीनां कुलमर्षादां विनादिगुरुभिमुचि ॥ ४१ ॥

दिल्लेमां कुलमर्षादां महापुरुषसेविताम् । कृपायाश्चविषादानं न कर्तव्यं स्वपेतसि ॥ ४२ ॥

॥ इति श्रीकुलजमहापुरुषकृपायानकमिवम् ॥ ११२ ॥

११३ गन्धमित्रकथानकम् ।

त्तं मुञ्चेऽश्लामिष्ये विषये परमोदये । अस्त्ययोष्यापुरी रम्या सागुरसरसीधने ॥ १ ॥
 विषतेऽर्ज्या महाराजो यशसेनो हताहित । प्रिया जयमतिस्तस्य महान्जयमति प्रिया ॥ २ ॥
 मन्तामनयो पुत्रौ कृताविज्ञानशालिनौ । जयसेनो मत् पृषो गन्धमित्रोऽपरो मत् ॥ ३ ॥
 अन्यदा प्राप्य वैराग्य राज्यं श्लेष्ठाय सूनवे । सुवराय कनिष्ठाय यशसेनो ददौ विभु ॥ ४ ॥
 विपरीत्य तमीशानं नत्वा मत्स्या पुन पुन । मुनिसागरसामीप्ये ददौ रीष्टां च मूपतिः ॥ ५ ॥
 योऽसौ न्येष्टमुतस्तस्य स्थितो जनकविष्टे । रान्यमादाय वेगेन गन्धमित्रेण घटित ॥ ६ ॥
 किञ्च स गन्धमित्रस्य नक्त पश्यति तदा । जयसेन स्वसैन्येन तस्मै शरस्थितो स्या ॥ ७ ॥
 पीनोऽस्य कुचदन्तैर्नीलोत्पलद्वेषैः । गन्धमित्रोऽपि रावेन्द्र पञ्चमी रमणीशतैः ॥ ८ ॥
 पञ्चेन्द्रियेषु मध्येऽसौ प्राणेन्द्रियपरस्तराम् । मुञ्चान परमान् मोगांस्तस्यौ मुदितमानस ॥ ९ ॥
 अन्यदा गन्धमित्रोऽसौ सर्वदेवीसमन्वित । जयसेनेन विज्ञात स्थितो य सरयुद्वे ॥ १० ॥
 ज्ञात्वाऽसु सरयुमागे तदानीमुपस्थिते । नानातरुसूनानि विषमूठीयुतान्यथम् ॥ ११ ॥
 तं तदा बलयुगेण मन्दमन्दप्रवाहिना । जयसेन स्थितस्तत्र मुमोषाशु स्थान्वित ॥ १२ ॥
 तरेवीमि समदाय विषसुक्तानि तान्यथम् । दसानि रमणायाम्से तस्मै ताभिरादरात् ॥ १३ ॥
 आदाय विश्ववर्णानि तानि चाप्राय रागत । गन्धमित्रो मुक्तिं प्राप्य जगाम नरकं पुनः ॥ १४ ॥
 न्येष्टोऽपि जयसेनास्म्यो पृहीत्वा राज्यमात्मन । मुञ्चान परमान् मोगान् मुञ्चं तस्मै स्वपत्ने ॥ १५ ॥
 ॥ इति श्रीप्राणेन्द्रियसमायुक्तनरकगममगन्धमित्रकथानकमिषम् ॥ ११३ ॥

११४ पञ्चालगन्धर्वदत्ताकथानकम् ।

नगरे पाटलीपुत्रे हतशत्रुकदम्बकः । राजा गन्धर्वदत्तोऽसु सवत्येकमनोहरः ॥ १ ॥
 बभूव तन्महादेवी पीनोऽस्य कुषान्विता । गन्धर्वोपपदा सेना कन्दोद्दत्तोऽपि ॥ २ ॥
 गन्धर्वोपपदा दत्ता पद्मकोमलपान्कः । गन्धर्वे विषये दक्षा गन्धर्वमद्वर्षिता ॥ ३ ॥
 अस्मैव मूषेतृणीत् पुषिक्र स्नेहलोचना । कञ्चकटापसमुत्स विज्ञानाविशयान्विता ॥ ४ ॥
 गन्धर्वविधिना यो हि कुमारी मां विज्ञेयते । तस्य माया मविष्यामि सगरोऽयं मम स्फुटम् ॥ ५ ॥
 अथवा मां न ज्ञेऽप्यत्र गन्धर्वेण विज्ञेयते । ग्रामत्रयेण युक्तेन तथा सप्तशरैरपि ॥ ६ ॥
 विश्वमानो ततः क्षिप्रं च्चाट्यमासितपुष्करे । करिष्यामि अनाप्यर्ष्यं प्रवेश निर्षिकस्यकम् ॥ ७ ॥
 आदाय ब्रह्मचर्यं सा निश्चित सत्यकथिकम् । पुत्रिकेयं तदा तस्यौ प्रतिज्ञारूढमानसा ॥ ८ ॥
 अस्यामेव स्थितायां च प्रतिज्ञारूढचेतसि । स्वयवरायमायाता नानानरगणास्तदा ॥ ९ ॥
 स्वमन्दिराद् विनिवृत्य नरनारीसमन्विता । तस्यौ गन्धर्वदत्ताऽपि सा स्वयंवरमण्डप ॥ १० ॥
 गौरेऽदिने तस्मिन् सप्तमि सप्तमिर्दिने । वादं करोति सा पाठा गन्धर्वेण नरोत्तमे ॥ ११ ॥
 गन्धर्वदत्ताया सत्र कालेन बहुना तथा । सवित्पसं नरा सर्वे गन्धर्वेण निराकृता ॥ १२ ॥
 विजयापनगासञ्चे पोदनास्ये पुरोत्तमे । एकः पयात्न्यामासीदुपाप्याय कटान्वित ॥ १३ ॥

- गन्धर्वविपये द्विष्ये विपत्नीविपयेऽपि च । किञ्चरो वा कृत्स्नानक्षत्रसुरेऽसौ विप्रिहते ॥ १४ ॥
 अन्यदागत्य तत्सार्धं नरैः संग्रममागतैः । वार्ता गन्धर्वदत्ताया कथिताऽस्य सकौतुकैः ॥ १५ ॥
 पुत्रिक्य पाटलीपुत्रे किञ्चरीम कृत्स्नना । निर्दित्य सकृत् लोकं गीतेन व्यवतिष्ठते ॥ १६ ॥
 निशम्य तद्दृशः प्रौढं पञ्चाळः कृतनिश्चयः । छतैः पथमिरामुक्तः शिष्याभामाथ तत्पुरम् ॥ १७ ॥
 * यदि कोऽपि नरः क्षिप्रमग्नगम्भस्ति मरन्तिकम् । सुप्तसोत्थापन मद्र कुप्य ततो मम स्फुटम् ॥ १८ ॥
 शिष्यमेकं निमद्यामशोकान्यतयोरेषः । मुक्षप्रसारणं कृत्वा सुषोऽयं सपरिमम ॥ १९ ॥
 अन्ये ते वासिना सर्वे कौतुकम्यात्मानसाः । त्रिविशुः पाटलीपुत्रं पत्न्यकवत्रिराश्रितम् ॥ २० ॥
 जज्ञान्तोरे परिश्राम सहसा सहसादरैः । बहुभिभोष्टिकंसभैर्दुमन्करगामिभिः ॥ २१ ॥
 बहस्रप्र चर्करुद्रीसम्बकुसुमास्रम् । ताम्बूलमदिकमादाय रागात् पञ्चाळमाप सा ॥ २२ ॥
 * प्रसारित्सुखं भीमं पञ्चाळं सपरिममम् । इदृशोऽन्तुरं तत्र सपर्धरमलं सक्र ॥ २३ ॥
 ततो गन्धर्वदत्ता च तत्समीपे त्रिभोज्य सा । अत्रमेकं जगादेति वचः साश्चर्यमीमुपा ॥ २४ ॥
 यो यो पद पद शिप्रे ममेद सत्वमादरात् । पञ्चाळोऽयमुपाप्यायो यः सुषो व्यवतिष्ठते ॥ २५ ॥
 निशम्य तद्दृशश्च जगादेर्मा मनस्विनी । भवेत् पञ्चाळनामायमुपाप्यायः परिस्फुटम् ॥ २६ ॥
 तद्वाक्यतः परिश्राम पञ्चाळं भीममक्रुम् । उरन्तुरं च धितेन विरक्षा हुक्षिता सक्र ॥ २७ ॥
 * सतोऽञ्जोक्तवं वाक्यं बहस्रमुत्प्रेन सादरम् । विषयं कुडुभायैस्तौल्युत्थित्य सुहृर्गुहः ॥ २८ ॥
 पुष्पमाळाभिरुषेण भूषं दत्त्वा पुनः पुनः । ताम्बूलमप्यघः कृत्वा त्रि-परीत्य प्रथम्य सन् ॥ २९ ॥
 पथाप तिस्रितस्तान्ता तद्विरक्ष गतप्रया । मन्वर्षोपपदा दत्ता पुत्रिक्य हृष्टमानसा ॥ ३० ॥
 यावदस्य मुखे भीमे पञ्चाळस्य सरस्वती । पिण्डपादप तावत्ते कुतो नेप व्यवस्थिता ॥ ३१ ॥
 एवं निमग्नं तं वृक्षं पञ्चाळेऽधीर्मानसा । तूर्णं गन्धर्वदत्ताऽपि जगाम निशमन्दिदम् ॥ ३२ ॥
 * ततः प्रपोषमासाद्य पञ्चाळे भीम्य पादपम् । पृथितं केन मे सत्यं ब्रूहि शिष्यं यथावयम् ॥ ३३ ॥
 निशम्य तद्दृशः शिष्यो यमाभेमं ससंग्रमं । नारी स्वदन्तिकं प्राप्य पण्यस्त्रीपरिवारित्वा ॥ ३४ ॥
 भवन्तं भीम्य संसुप्तं पुष्पधूपारिसपरा । अशोकं पूजयित्वा च प्रादेवं बनितोत्तमा ॥ ३५ ॥
 उरन्तुरमुखे यावदस्य देवी व्यवस्थिता । तावत्तत्र ततो कस्माच्च स्तितेयं सरस्वती ॥ ३६ ॥
 एवं निगद्य सा कन्या जगाम निशपत्तनम् । पञ्चाळश्चदृशः श्रुत्वा स्था यातो नृपान्तिकम् ॥ ३७ ॥
 * उपाप्यायो नृपेणोक्तस्तुम्यं किं क्रियते वद । तद्वाक्यतोऽनुना प्रोक्तो भूपतिः प्रीतमानसः ॥ ३८ ॥
 राजन् गार्धर्वदत्तान्ते मद्रत्वासं निरूपय । तेनापि मूमुजा तस्य प्रतिपन्नं मनीषितम् ॥ ३९ ॥
 पञ्चाळेऽपि तदम्याये स्तितो गेहे कृत्स्ननाम् । शीषामाश्रय संगेयं नादितुं प्रवृत्तो निधिः ॥ ४० ॥
 तद्गीतधनिमाकर्ण्य पञ्चाळहृत्तमानसा । मदविह्वलचेतस्त्रयं बभूवासी सविस्मया ॥ ४१ ॥
 प्रासन्नात् पतमाशाय पञ्चातामपि सत्वरम् । सर्वं गार्धर्वदत्तं संघारं भवकुःखदम् ॥ ४२ ॥
 * ॥ इति श्रीपञ्चासोपाख्यायगीतभ्रमणमरणकथानकामिदम् ॥ ११४ ॥

११५ भीमनृपतिकथानकम् ।

श्रेय मारते वासे कमिह्यस्य पुर परम् । अत्र राजाऽभवद् भीमो जिह्नेन्द्रियवशीकृतः ॥ १ ॥
 बभूवास् महादेवी सोमभीरतिवल्लभा । अनयोनन्दन शरो भीमदासो मयानकः ॥ २ ॥
 तेन राज्ञा महापूजा जिनानां ह्रीणकमपाम् । प्रवर्तिताऽस्तिभावेन प्रियु नन्दीश्वरेष्वपि ॥ ३ ॥
 दिनान्यष्टौ समाह्वय जीवानां भयभेषिनाम् । धमारिपोपणां राजा चक्र म्बकुलोषिताम् ॥ ४ ॥
 अथ नन्दीश्वरान्ते च पिशिताशाऽभवत् प्रमोः । अत्यन्तदुर्धरराऽसाध्या तद्भ्रष्टकुलितभेतसः ॥ ५ ॥
 बाह्य मारनामानं महानसिक्रमादरात् । अगावेतं ममाद्यैव रेरे त्व मांसमानय ॥ ६ ॥
 निशम्य मुमुक्षो वाक्यमनालोच्य स सूदकः । श्मशानं प्राप्य वेगेन सूत बाळ ददर्श तम् ॥ ७ ॥
 बाळमाशय सप्राप्य संस्कृत्य निगमन्दिरे । ददौ भूपाय तन्मांस जघासेदं स लम्पटः ॥ ८ ॥
 आस्त्राय तस्यैतं हृष्टो अगौ सूदं स भूपतिः । मद्राय भोजनं सृष्ट सजात मांसमक्षपात् ॥ ९ ॥
 भूपवाक्यं समाकर्ण्य याचयित्वाऽमयं नृपम् । बाळमांसमिदं पकं मक्षितं ते नरेभ्यः ॥ १० ॥
 आकर्ण्य तद्वचः सत्यमिदमेव दिने दिने । स्पृकार ममैतद्धि समानय मुसंस्कृतम् ॥ ११ ॥
 दत्त्वा मोदकमेकैकं हत्वा बाळ दिने दिने । बाळहीन पुर सर्वं सूदभक्ते नृपं प्रति ॥ १२ ॥
 जग्वबाळ नृप ज्ञात्वा सामन्ता हि महपरा । दुष्टं निघाटयामासुः सूदेन सह पचनात् ॥ १३ ॥
 समस्त्रभुवनम्यापिनिह्निताशेषश्रावम्^१ । भीमदासो हि तत्पुत्रभक्ते राव्य यथाविधि ॥ १४ ॥
 ततो विन्म्याटवीमथ्ये मुच्छ सूद पुमुक्षितः । मेसलाभ्य पुर प्राप भीमोऽय भीमविग्रहः ॥ १५ ॥
 ज्ञात्वा भीमं नर क्रूर तत्पुत्रोद्देगकारिणम् । अपान वसुदेवोऽयं नरमक्षयकारिणम् ॥ १६ ॥
 नरमांसादनं कृत्वा जिह्नेन्द्रियवशीकृतः । अगाम नरकं भीमो वसुदेवनिपातितः ॥ १७ ॥

॥ इति श्रीनरमांसमक्षणकारिजिह्नेन्द्रियवशीकृतभीमनृपति

नरकगमनकथानकमिदम् ॥ ११५ ॥

११६ मर्तमित्रकथानकम् ।

मरिह्यपत्ने दिव्ये भेष्टी धनपतिमहान् । इन्पस्रहृष्टमा चासीद्धनश्रीः श्रीसमप्रमा ॥ १ ॥
 तत्पुत्रो मर्तमित्रोऽमुञ्जन्दिताशेषवान्धवः । तद्विया देवदत्ता च रूपराजितविग्रहा ॥ २ ॥
 मर्तमित्रादयं सर्वे द्वात्रिंशत्प्रेष्ठिनस्त्रयः । समार्यास्त्रपुत्रोपान जग्मुर्मुदितभेतसः ॥ ३ ॥
 तस्मिन् वसन्तसेनारव्यः भेष्टिपुत्रोऽस्य क्षमिनी । चासीद् वसन्तमात्राद्या वसन्तश्रीसमप्रमा ॥ ४ ॥
 उरश्चिरसमाधारं कृत्वाऽहं सेहनिभरम् । मुष्ठा वसन्तमातेय स्वपनेनामुना समम् ॥ ५ ॥
 उरश्चिरसमाधारं त्रिधायाहं मुसंगतम् । देवदत्ताऽपि संमुष्ठा मर्तमित्रवान्तिके ॥ ६ ॥
 एवं प्रमुसयोश्चत्र इन्द्रयोः सुखमिच्छताः । विह्वामां समास्तोक्य रूषिरा भूतमक्षरीम् ॥ ७ ॥
 वसन्तोपपदं सेन स्वमतारं मनःप्रियम् । भुवे वसन्तमातेयं निवान्तं प्रीतिमानसा ॥ ८ ॥
 राजते सुपतं नाथ भूतस्य नवमस्यरी । वरां विद्वक्य यां याति वेगं च नयम जरी ॥ ९ ॥

- गन्धर्वविषये दिव्ये विपश्चीविषयेऽपि च । किञ्चरो वा कलस्नानक्षत्रुरेऽसौ विस्तिष्ठते ॥ १४ ॥
 गन्धर्वामस्य तत्तार्थं मरैः संभ्रममागतैः । वार्तां गन्धर्वदत्तायां कथिताऽस्य सक्रोतुकैः ॥ १५ ॥
 पुत्रिकया पाटलीपुत्रे किञ्चरीव कलस्नाना । निर्मित्य सकलं लोकं मीतेन भ्यवतिष्ठते ॥ १६ ॥
 निशम्य तद्वचः प्रौढं पञ्चाढः कृतनिश्चयः । शतैः पञ्चमिरासुक्तः शिष्याणामाप तस्युरम् ॥ १७ ॥
 यदि क्रोऽपि नरः शिष्यमायन्च्छति मदन्तिकम् । सुप्तस्योत्थापनं मद्रं कुरु त्तो मम स्फुटम् ॥ १८ ॥
 शिष्यमेकं नियथायमशोकव्यतरोरथः । मुख्यप्रसारणं कृत्वा सुप्तोऽयं सपरिभ्रमः ॥ १९ ॥
 बन्धे ते वासिनः सर्वे क्रौतुकम्पासमानसाः । विविधैः पाटलीपुत्रं पताकप्रवर्तिरभितम् ॥ २० ॥
 अत्रान्तरे परिज्ञाय सहसा सहस्रादरे । बहुभिस्त्रेऽपि संप्रैर्दुममरमामिनि ॥ २१ ॥
 पञ्चसद्वन्धकर्षुरभीक्ष्ण्यकुसुमास्त्रम् । ताम्बूलप्रिक्रमादाय रामात् पञ्चात्माप सा ॥ २२ ॥
 प्रसारितसुखं भीमं पञ्चाढं सपरिभ्रमम् । इदंशोः हन्तुरं तत्र सघर्षरगतं सक्र ॥ २३ ॥
 ततो गन्धर्वदत्ता च तत्समीपे विलोक्य सा । अत्रमेकं जगदिति वचः साक्षर्यमीमुषा ॥ २४ ॥
 यो यो च ह वद शिष्यं ममेकं सत्वमादरत् । पञ्चाढोऽयमुपाध्यायो यः सुप्तो भ्यवतिष्ठते ॥ २५ ॥
 निशम्य तद्वचःसद्यो जगदर्था मनस्विनी । भवेत् पञ्चाठनामायमुपाध्यायः परिस्फुटम् ॥ २६ ॥
 तद्वच्यत परिज्ञाय पञ्चाढं भीमवक्रकम् । उदन्तुर च चित्तेन विरक्षा दुःखिता सक्र ॥ २७ ॥
 ततोऽशोकदत्तव वाक्यं ब्रह्ममुन्नेन सादरम् । विचार्यं कुडुमापैसौरुत्तियं सुकुर्मुहुः ॥ २८ ॥
 पुष्पसाठाभिरुवेण भूषं दत्ता पुनः पुनः । ताम्बूलमप्यथ कृत्वा विपरीत्य प्रपन्न्य तम् ॥ २९ ॥
 बधाय निमित्तस्तान्ता तद्विरच्छ गतप्रभा । गन्धर्वोपपदा दत्ता पुत्रिकया ह्यष्टमानसा ॥ ३० ॥
 यावदस्य मुखे भीमि पञ्चाढस्य सरस्वती । निम्बिपादप तावत्ते कुतो नेयं भ्यवस्थिता ॥ ३१ ॥
 एवं निगद्य तं ब्रह्मं पञ्चाढोऽपीर्षमानसा । तूर्णं गन्धर्वदत्ताऽपि जगाम निजमन्दिरम् ॥ ३२ ॥
 ततः प्रबोधमासाद्य पञ्चाढे वीक्ष्य पादपम् । पूजितं केन मे सत्यं ब्रूहि शिष्य यथायमम् ॥ ३३ ॥
 निशम्य तद्वचः शिष्यो जमापेयं संसंभ्रमः । नारी त्वदन्तिकं प्राप्ता पश्यन्तीपरिवारिता ॥ ३४ ॥
 मन्तं वीक्ष्य ससुखं पुष्पभूषादिसपदा । अशोकं पूजयित्वा च प्रादेहं वनितोत्तमा ॥ ३५ ॥
 उदन्तुरमुखे यावदस्य देवी भ्यवस्थिता । तावत्तव ततो कस्माच्च स्थितेयं सरस्वती ॥ ३६ ॥
 एवं नियम सा कन्या जगाम निजपत्तनम् । पञ्चाढस्तद्वचः श्रुत्वा स्या पादो नृपान्तिकम् ॥ ३७ ॥
 उपाध्यायो नृपेभोक्तुम्यं किं क्रियते वद । तद्वच्यतोऽजुना प्रोक्तो मूषतिः प्रीतमानसः ॥ ३८ ॥
 रामन् गन्धर्वदत्तान्ते मदावाप्तं निरूपय । तेनापि मूषुवा तस्य प्रतिपन्नं मनीषितम् ॥ ३९ ॥
 पञ्चाढोऽपि तदभ्याशे स्थितो गेहे कलस्नानाम् । वीणामादाय संमेयं न्यदितुं प्रवृत्तो निधि ॥ ४० ॥
 वीरिष्यनिमाकर्ष्य पञ्चाढोऽह्यतमानसा । मरविहृतचेतस्का पमृतासौ सविस्त्रया ॥ ४१ ॥
 प्रासादात् पातमासाद्य पञ्चात्मापि सत्वरम् । सर्वं गन्धर्वदत्तं संसारं मनुहुःसदम् ॥ ४२ ॥
 ॥ इति श्रीपञ्चालोपाध्यायगीतभ्रमणमरणकथानकमिषम् ॥ ११४ ॥

•

1 पफ.अ. पुष्पभिरम्. 2 पफ.अ. पुष्पभिरम्. 3 पफ.अ. पुष्पभिरम्. 4 ['विदिष्य'] 5 अ. वरको [वरकोरुत्तरे]. 6 पफ. omit the second line of No 25 and the first line of No. 26. 7 [विचार]. 8 प. पञ्चाढो वीरं. 9 पफ.अ. विष्णुभिरम्. 10 अ. मरुते. 11 [प्रपन्न].

उपाय्यायोऽयमत्येवं नितरां नृपमीतित् । ददाति रज्यपुत्राणामुपदेशं प्रयत्नतः ॥ ४२ ॥
 मर्षं वष्टके कृत्वा पृथीत्वाऽमलकान्यत्तम् । अमुञ्चन् पृथिवीष्टे याहि त्व निम्नगातटम् ॥ ४३ ॥
 एष निगद्य तं छत्रं मर्तुमित्रामिष तदा । राजपुत्रैः समं याति द्रोणं ज्ञानामिषाम्भ्या ॥ ४४ ॥
 तालसूचीसमुच्छेदकराय सप्रदर्श्य स । तदानीं राजपुत्राणां प्रययौ स्वमनीषितम् ॥ ४५ ॥
 तन्मार्गानुपदं तूर्णं पृथीत्वाऽमलकानि स । चास्फुरोत्कस्मानि मर्तुमित्रं समापयौ ॥ ४६ ॥
 दृष्ट्वाऽयं तालवृद्धाषत्तदादकरपानि च । तन्मध्ये अददौ स्थानि मर्तुमित्रं पदान्परम् ॥ ४७ ॥
 दृष्ट्वा तत्पदसंस्थानि पदान्यन्यानि रोपत । मर्तुमित्रं वदन्त्येते राजपुत्रा स्वरस्वनाः ॥ ४८ ॥
 मर्तुमित्रं त्वया मूषौ मुक्तामलकवदकम् । तालसूची वरा किञ्चा मूढीमूत्सचेतसा ॥ ४९ ॥
 कुमारवचनं श्रुत्वा मर्तुमित्रो जगावमूर् । अमुच्छ्रं वष्टकं मूषौ तालसूची रिता मया ॥ ५० ॥
 निश्चम्य मर्तुमित्रस्य वचनं ते अगु पुन । तच्छेदनविधानं च दर्शयासाक्रीडिष्ठम् ॥ ५१ ॥
 तत्तस्माद्दृष्टं तेन चोर्ष्यं श्रित्वा तदुक्तिम् । सूचीच्छेदं विधायैषां करणं दर्शित तदा ॥ ५२ ॥
 दृष्ट्वा तत्करणं तेऽपि त्रिस्सयभ्यासमानसा । अगुनिर्वात्य सर्वे द्रोणेन सहसा सह ॥ ५३ ॥
 शिष्टयित्वा धनुर्वेदं मित्वा चन्द्रकषेचकम् । मेघमाळाभिषा कुर्यां मेघसेनस्य कन्यका ॥ ५४ ॥
 ततो द्वादशवर्षाणि मुञ्चानो निबलीक्या । मेघमाळासमं मोगान् मर्तुमित्रोऽवतिष्ठते ॥ ५५ ॥
 अयं तेषान् बहून्नात्र पितृमातृसन्धान्भवा । तदन्तं प्रेययामासुः प्रीतिविस्फुरितिदृष्ट्वा ॥ ५६ ॥
 मेघमाळाऽपि तस्माद् मर्तुमित्रस्य गेहिनी । नूनं न दर्शयामास तथानभयविद्वल्य ॥ ५७ ॥
 अन्यदा स्वविरा क्रोडपि नरः प्राप्य त्रन्तिकम् । बहिः सितस्य तस्मै च दर्शयामास वेगत ॥ ५८ ॥
 तस्मात्सर्वं परिहाय मर्तुमित्रं सहाजन । आशुगं रयमारुह्य प्राप भीममहाधनम् ॥ ५९ ॥
 अत्रान्तरे सुवेगास्यो म्हेच्छनाजो महाबल । त्रिलोक्य मेघमाळया रूपं ज्ञातोऽतिचमत् ॥ ६० ॥
 तस्मा हार्यकामोऽसौ अज्ञातं तत्पतेर्वत्तम् । मार्गरोषं विद्यामाशु मर्तुमित्रस्य तस्मिन्वान् ॥ ६१ ॥
 ततस्तेन समं युद्धं मर्तुमित्रस्य कुर्वत । अयं गतानि शस्त्राणि चापमेकं विहाय तम् ॥ ६२ ॥
 मेघमाळं समुचाय तद्रथावाशु मूत्ते । तत्सन्मुखमभीषाय मर्तुमित्रो स्थान्वित ॥ ६३ ॥
 तन्नृपवर्य श्रुत्वा किञ्चरस्वरसनभम् । यावत् पश्यति तद्रथं सुवेगं प्रीतमानसः ॥ ६४ ॥
 तावच्छिष्टं समासाय मर्तुमित्रेण वगतः । अश्विद्वये स्वबाधेन विदः श्वातेन शक्तिना ॥ ६५ ॥
 ततो मूर्तिं परिहाय सुवेगो म्हेच्छनायकः । जगाम नरक भीमं महादोषेण चक्षुषा ॥ ६६ ॥
 ॥ इति श्रीमर्तुमित्रनिहतसुवेगम्हेच्छनायकगमनकथानकमिदम् ॥ ११६ ॥

११७ नागदत्ताकथानकम् ।

अत्रैव भरतक्षेत्रे नाशिकारूपे पुरोत्तमे । आसीत् सागरदत्तास्यो गृहनाथो महाधनः ॥ १ ॥
 नागदत्ता बलशान्त्य तस्मिन्ना प्रियवादिनी । श्रीकुमारोऽनयो पुत्रं भीषेणा तनयाऽभवत् ॥ २ ॥
 नन्दगोपोऽभवत् तत्र गोपालो रूपवज्रितः । नागदत्ताऽमुना सार्धं तिष्ठति प्रीतमानसा ॥ ३ ॥
 अपैकस्मिन् दिने मूढा नागदत्ता स्वमन्दिरे । तदा व्याजेन केनापि तस्यै मुदितमानसा ॥ ४ ॥
 तदा सागरदत्तोऽपि या पुरस्कृत्य क्रौतुकम् । हरिद्रापश्चिमे यामे चारण्यार्थं वनं ययौ ॥ ५ ॥

१ [मर्तुमित्र] २ पदक पत्राव वरम्, ३ [सुन्दर] ४ पदकम् पुनश्चमिरम्, ५ [अमुच्छ्रम्]
 ६ [मूषा] ७ पदकम् पुनश्चमिरम्, ८ [तस्मै च]
 ९ १०

- तस्मादिमां प्रथमं स्वं क्षमत्रोऽमरसंनिभाम् । विन्ध्यन्ती क्षमिनां पेतो येन कर्म करोम्यहम् ॥१०॥
 भ्रुत्वा वसन्तमात्मवा वचनं निजयोषितम् । जगौ वसन्तसेनोऽपि वचसा निजबलमात्म ॥ ११ ॥
 निविष्टः किं वदाम्येतां तव सुन्दरि शोभनाम् । नूनं किमुरितो ब्रूहि मन्मनोहरमक्षमे ॥ १२ ॥
 निश्चम्य त्वन्नं क्षन्ता निजगाद् धवं पुनः । इहस्यो देहि तां नाम सुधाया मम सांप्रतम् ॥१३॥
 * तद्वाक्यतः समाकृष्य निपह्लाद् बाणपुत्रमम् । धनुषुणे समासन्व्य मुमोक्षेम स तां प्रति ॥ १४ ॥
 स बाणो मञ्जरी इत्या तस्यै तत्रासि निबन्धः । द्वितीयोऽप्यमुना मुक्तस्तत्रत्यः सोऽपि तत्समम् ॥१५॥
 पुत्राश्च पुङ्गवो मुक्तास्तावत्सेन स्रष्टुः । यावत्सा मञ्जरी श्रुत्वा पतिता तत्सुरो वरम् ॥१६॥
 वसन्तोपपद्यः सेनस्तां समादाय मञ्जरीम् । इदौ वसन्तमात्मयाः सहस्रेण मुञ्चेतुकः ॥ १७ ॥
 दृष्ट्वा तां मञ्जरीं दृष्ट्वा तेन तस्यै स्वयोषिते । देवदत्ता जगदेति मर्तुमित्रं स्थान्विता ॥ १८ ॥
 * स्वामिन् ममापि तां क्षिप्रं देहि श्रुत्वा मञ्जरीम् । मञ्जरीमिव वसन्तस्य येन कर्म करोम्यहम् ॥१९॥
 देवदत्तावचं भ्रुत्वा मर्तुमित्रोऽपि तदने । अज्ञातमार्गान्मयासो भूमिदानतमस्तकः ॥ २० ॥
 विधास्योत्तरमेतस्या मर्तुमित्रं प्रतारकम् । मुक्तं निमोक्षरीयेषु सुधाया सिद्धये वने ॥ २१ ॥
 धनुर्वेदनिमित्तेन देहलागं विधाय सः । मर्तुमित्रो हृतं प्राप्तं पुरं मेघपुरं परम् ॥ २२ ॥
 मेघसेनो नृपश्चत्रं भूमोक्षस्तथासनः । तस्त्रिया रूपसंपन्ना रिद्धा वैरावती मुनिः ॥ २३ ॥
 * कर्मविज्ञानसमुच्छ्रितं सुन्दरीं मुमगा परा । जमवद् विनयोपेता मेघमात्वा मुत्तवजनयोः ॥ २४ ॥
 रूपयौवनमुच्छ्रयास्तस्या नैमित्तिकेक्षितः । स्वयवरं कृत्वा विना चन्द्रकोपपदम्बधः ॥ २५ ॥
 नरप्रमात्तकं स्वाम्ममेकं कृत्वा तदप्रतः । सहस्रारकसमुक्तं चक्रुः संस्थाप्यते पुत्रैः ॥ २६ ॥
 तस्योपरि स्थितो नूनं वैभक्तः कुम्भतो नरः । वृत्कोदण्डसद्वाणो वैश्यापकरथान्वितः ॥ २७ ॥
 प्रमत्तोऽस्य विद्वद्भ्यः चक्रुस्तस्य सहसा सकः । छत्रं विमार्गयन् मन्दं यत्तवान् संवित्तिष्ठते ॥२८॥
 * नरप्रमात्तकस्तस्यावमुतां वनसारतः । पदानि सद्यः संप्राप्य तिष्ठति प्रथमं युगम् ॥ २९ ॥
 श्रीषि श्रीषि पश्यान्वस्य तस्युरा प्राप्य निश्चितम् । भवन्ति सद्यमुच्छ्रानि मुग्धानि स्थिरतामुपैः ॥३०॥
 मुगोम्यं सद्यस्तस्येभ्यः संप्राप्य युगमस्तकम् । जतः परं प्रवेद्यानि पदानि श्रीषि कोविदैः ॥ ३१ ॥
 चक्रुस्त प्रमत्तवत्तं मुच्छ्रान्तरयोयतः । बाळः कपरिक्वचन्धो लम्बमानो विवृष्टे ॥ ३२ ॥
 एवं स्थिते सति क्षिप्रं युगसद्यप्रमात्तके । स्थितो विवृष्टे सर्षो नरसंघः कृतपत्नितः ॥ ३३ ॥
 * दृष्ट्वा तं चान्द्रकं वैभं भयविह्वलमानसः । सतिष्ठते नरत्रातस्तस्मिन्महाप्रहयेभ्यः ॥ ३४ ॥
 चान्तरे महाभ्येकसंघस्रुत्तकं कृते । मर्तुमित्रं परिप्राप पुरं मेघपुरं दृष्टुः ॥ ३५ ॥
 नानाशिविसमासुक्तं धनुर्वेदप्रयाजम् । त्रोपाचार्यं ददर्शासौ मर्तुमित्रोऽपि तस्युरे ॥ ३६ ॥
 जस्यै विचित्ररत्नानि मर्तुमित्रो विदीर्य च । धनुर्वेदकृते शिष्यो भूमिभानुयतोऽस्य सः ॥ ३७ ॥
 चासुपानि त्वाऽऽशिक्षत् तदुपाध्यायसासनान् । कुर्वाणो विनयं तस्य मर्तुमित्रोऽवतिष्ठते ॥ ३८ ॥
 * तत्पत्तनसमीपस्य पर्वतं प्राप्य सर्वदा । नानातस्समासुक्तं फलपुष्पोपशोभितम् ॥ ३९ ॥
 देवतार्चनयोग्यानि फलपुष्पाणि सादरम् । समादाय दद्यात्तस्यै मर्तुमित्रो दिने दिने ॥ ४० ॥
 तेन तत्पर्वतसेद् तत्कालप्रभृति स्तुनम् । यावत्तददिने नाम जातं पुष्पादिस्तंभकम् ॥ ४१ ॥

1 पपञ्च २ पुपञ्चमीरम्, 3 पपञ्च ४ [पपञ्च], 5 [पपञ्च]

6 [पपञ्च], 7 पपञ्च पुपञ्चम्.

तथा पद्मावती चेति नीलोत्पल्लवाम्बिका । एता विष्णोर्महादेव्यो मवन्त्यथै कञ्चन्विता ॥१४॥
 पञ्च गदा तथा सक्तिः सन्नो रविमणिः स्फुटम् । शङ्खं शङ्खं हरे सप्त सन्ति रत्नानि सर्वदा १५
 रञ्जन्त्यथै सहस्राणि देवीनामस्य भोगिनः । रत्नादिकं सदा विष्णोः प्रमादरहितात्मनः ॥ १६ ॥
 समस्तयादयैः सार्धं भोगान् भोगीन्द्रसंनिधान् । द्वारवत्यां प्रमुञ्चान् मुखं तस्यौ अनार्दनः ॥१७॥
 बन्धदा विहरन् ह्यपि नेमिः केवलसमुत् । ऊर्ध्वपन्तगिरिस्तुष्टे शिखरे स्थितवानसौ ॥ १८ ॥
 नेमिनाथं समाकर्ष्य दशाहां दश मक्तिः । वासुदेवो बलेनामा बन्दनार्थं समापयु ॥ १९ ॥
 विपरीत्य तमीशानं बन्दित्वा च पुनः पुनः । तदन्ते शुभ्रवर्षमं द्विमेदं यादवाः परम् ॥ २० ॥
 पठ्येवः समाश्लेष्य वासुदेवस्य संपदम् । पप्रच्छेद् विनीतात्मा नेमिनाथ स कौतुकः ॥ २१ ॥
 भगवन् वासुदेवस्य महारान्यसमागमः । कियन्त काठमासाद्य भविष्यति वदाशु मे ॥ २२ ॥
 निश्चम्य बठ्येवस्य वचनं ससदि स्फुटम् । नेमिनाथो जगादेमं प्रीतिविस्मयतिष्ठणम् ॥ २३ ॥
 अथप्रमृति मूपाठं वर्षे द्वादशमासके । लोकदम्पसमाकीर्णां नक्ष्यति द्वारिका पुरी ॥ २४ ॥
 एतावति गते काले विष्णोश्चापि महात्मनः । भविष्यति षष्ठं क्षिप्रं रान्यत्स्मीपरिक्षयः ॥२५॥
 निश्चम्य नेमिचन्द्रस्य वचनं च हितं नृणाम् । षष्ठमश्रे पभाषेम केवलमल्लोचनम् ॥ २६ ॥
 समस्तजनमुच्छ्रया द्वारवत्या जिनेश्वर । सांप्रतं श्रुति मे नाथ विनाशं केन हेतुना ॥ २७ ॥
 बठ्येवोदितं श्रुत्वा नेमिनाथो जगादमुम् । अदम्परीनिमिसेन विनाशोऽस्मा भविष्यति ॥ २८ ॥
 अवापि बठ्येवेन मूयोऽपि च जिनेश्वर । बद् मे द्वारवत्या हि विनाशं को विधास्यति ॥ २९ ॥
 षष्ठस्य वचनं श्रुत्वा कौतुकभ्यासचेतसः । इरिवंशनमबन्ध्रो नेमिचन्द्रो जगादमुम् ॥ ३० ॥
 द्विरप्यनामिपुत्रोऽयं रोहिण्या हि सहोदर । मुनिर्द्वीपायनः कुट्टः शम्भुवाक्यसमीरणात् ॥ ३१ ॥
 क्लृप्तं कृत्वा पुनः सद्यो पूमकेतुरभिरूपया । अमरोऽमिकुमारगणां भविष्यति विमोहवतः ॥ ३२ ॥
 मन्वन्तौ प्रातरी हित्वा सन्धुपरिवारिकम् । द्वारिकां पश्यति क्षिप्रं द्वीपायनचरोऽङ्गरः ॥ ३३ ॥
 अरक्तुमारोऽपि सद् द्वारिकयाऽनया । भरणं वासुदेवस्य भविष्यति विसंशयम् ॥ ३४ ॥
 नेमिनाथवचनः श्रुत्वा बन्धित्वाऽप्यु मुमक्षितः । प्रविष्टौ द्वारिकं शीघ्रं सजनी बठकेऽथौ ॥ ३५ ॥
 ततो द्वारवतीमयं समस्यं नृपवाक्यतः । मुक्तं रेवतक्रेयाने कदम्पतस्सकुटे ॥ ३६ ॥
 ततो अरक्तुमारोऽपि हित्वा द्वारवतीं पुरीम् । कृत्वा विन्ध्यपुरं तस्यौ विन्ध्यपर्वतमस्रके ॥ ३७ ॥
 निशाने^१ भस्त्रिकाभरां विधाय श्रुतिक्रमसौ । निक्षेपं पारिषौ क्षिप्रं नानामाहसमाकुटे ॥ ३८ ॥
 पतन्ती पारिषौ सा च मीनेन गिल्लिया सदा । स मरुतो धीवैरबद्धो जातेन विधिपोगतः ॥३९॥
 ततस्तद्विक्रमस्रभं क्वकृताठीपयोगतः । उर्ध्वं अरक्तुमारोप तम्भरस्य त्रिदिष्टे ॥ ४० ॥
 द्वीपायनमुनिर्हित्वा सुराष्ट्रविषयं द्रुवम् । पूर्वदेशं जगामासौ तपन्तोपितविग्रहः ॥ ४१ ॥
 ततो द्वादशवर्षाणि मित्वाऽन्यत्र महातपा । अमान्यधिकं मासं द्वारिकामाजगाम सः ॥ ४२ ॥
 ततो रेवतक्रेयानमप्यस्ये तत्सुरान्तकः । ऊर्ध्वप्रीवनगे भोगी तस्यौ प्रतिमया दिने ॥ ४३ ॥
 अथ शम्भुकुमारोऽदिकुमारः समविग्रमा । यम् रेवतक्रेयानं श्रीशानिहतमानसा ॥ ४४ ॥
 पीत्वा अदम्परीतोयं दृष्ट्वा द्वीपायनं पवि । आतापमास्थित तत्र ध्यायन्तं तत्त्वमादरात् ॥ ४५ ॥
 गच्छमापमापादादिकोपठ्येष्टुमि । आपूर्यं सुवरां सार्धं कुमारा विविशुः पुरीम् ॥ ४६ ॥

- मुक्ताभारन्ति ता भावः पश्यन्त्या श्रीतिकरणम् । हतं सागरदक्षेऽयं सुतो नन्देन तन्ने ॥ ६ ॥
 माम्भक्ष्णोऽपि तोषेण हते सागरदक्षके । खेष्ट सुखे प्रमुखाना नन्देन सह तिष्ठति ॥ ७ ॥
 ह्यमुष्ठां सततं चक्रे श्रीकुमारः स्वमातरि । उच्छेद्यमनया नन्दस्त्रन्वृतिं प्रति ह्युष्या ॥ ८ ॥
 भस्त्रुं श्रीकुमारस्य मन्महाहोषकरिणम् । निपातय प्रिय क्षिप्रं नितरां क्रूरचेतसम् ॥ ९ ॥
 १ पाददत्तावचं भ्रुत्वा नन्दगोपोऽपि तन्वृतिम् । चिन्तयत् सर्वदा कुन्दक्षिप्रति क्रूरमानसः ॥१०॥
 श्रीकुमारं पुरस्कृत्य यावद्भ्रूयति योधनम् । क्षवत् स्वमयिनी वार्तामिमामस्य प्रवीक्षि सा ॥११॥
 क्षसिताऽनेन गोपेन निहतो निक्षि बान्धव । अपुना निमित्तं पापो मारणं ते विधास्यति ॥१२॥
 मुक्ताया गां पश्चिमे यामे विधावर्षा प्रयच्छत । श्रीकुमारोऽपि संतप्ते मूत्तेऽन्यत्र सुष्ठकम् ॥१३॥
 तन्मार्गेषु संप्राप्य नन्दगोपोऽपि सत्वरम् । स्थाणुं जघान सन्नेन श्रीकुमारेऽप्या कृतम् ॥ १४ ॥
 २ केनापि श्रीकुमारेण पृष्ठमागे समेत स । हत्वा प्राप्तेन नन्दोऽरं पराक्षे विनिपातितः ॥ १५ ॥
 पार्श्वं निहत्य तं नन्दं श्रीकुमारोऽपि वेयतः । आराय गोपवं बोग्नुं स्वर्णं पुनरायत ॥ १६ ॥
 श्रीकुमारोऽपि संशुद्धस्ववानी नामदत्त्वा । नन्दस्त्वदन्तिकं पुत्रं प्रेषितो मे क्व वर्तते ॥ १७ ॥
 निश्चय्य जननीवाच्यं श्रीकुमारेण यावितम् । नाहं वेधि तर्कं नन्दं प्राप्तं पृच्छ त्वमन्धिके ॥१८॥
 तद्वाक्यतः समालोक्य प्राप्तं च क्षणिरुत्तरम् । निहतोऽनेन मे क्वन्तो नामदत्ता स्यं ययौ ॥१९॥
 ३ श्रीकुमारं समाजेक्य संनिषिद्धं पृष्ट्वाह्वये । मूशक्तेन समाह्वय नायदत्ता ममार तम् ॥ २० ॥
 निहतं प्राक् दृष्ट्वा श्रीवेणाऽपि तस्सुता । ममार मातरं क्षोपात्सुशक्तेन निहत्य सा ॥ २१ ॥
 नतदत्ताऽपि सा बुद्ध पतिपुत्रविनाशिनी । स्वसुतानिहता क्षोपाद् ब्रह्ममीक्षि मवाचये ॥ २२ ॥
 ॥ इति श्रीस्पर्शमेन्द्रियार्थं नन्दगोपसमासक्तनागवत्साकपानकमिवम् ॥११७॥

११८ द्वीपायनकथानकम् ।

- २० सुरद्विषये रम्ये पुरप्रामादिसंपरा । बभूव वार्षिमप्यस्ता नाम्ना ह्यारवती पुरी ॥ १ ॥
 मषिकुक्षिमसङ्गमिस्त्रर्षाक्राररश्रिता । नवयोजनविस्तीर्णा वैष्णवां ह्यद्वययोजने ॥ २ ॥
 महारजतनिर्माणा महापोद्भ्रगोपुरा । ह्यारमि पश्चिमादीनि चतुर्विंशतिरत्र च ॥ ३ ॥
 मषिक्रब्रजननिर्माणा प्रासादा गगनस्पृशः । तस्मां वसन्त्यसंख्याताः भेष्टिनां कुठकोटवः ॥ ४ ॥
 सुषिष्ठिरदिसिद्धीरा लोक्यासम्भ्रमप्रमाः । वसन्ति स्म तदा तस्मां द्वादहा दश शोभनाः ॥ ५ ॥
 २० तन्मध्ये प्रथमः सारः समुद्रविभवो महान् । बभूव तन्महादेवीं शिवास्यां शिवविग्रहा ॥ ६ ॥
 नन्दगो वेमिनापोऽम्बूनमोर्षुपसागरः । दौष्ट्यमात्राय वैनेन्द्री केवली विग्रहार साः ॥ ७ ॥
 तन्मध्ये द्वादशोऽस्मां च वसुदेवोऽम्बवहृण । रोहिणी तन्महादेवी कच्छेवोऽनयोः सुताः ॥ ८ ॥
 तथाऽयं वसुदेवस्य देवकीकुम्भिसमभः । नक्षो वासुदेवोऽम्बुहन्दनं स जनार्दन ॥ ९ ॥
 बभूवुर्द्वयानां सहस्राणि दश स्फुटम् । बल्लादिकुमाराः स्युः पदपयाश्रसहस्रका ॥ १० ॥
 २० रूपयौवनसुष्ठवनां जनार्दनहितास्तराम् । बर्षादिकोटयः सन्ति यादवानां महात्विपाम् ॥ ११ ॥
 रम्पीनां सहस्राणि वोदशास्य महात्विपाम् । मूषतीनां च सावन्ति मुकुट्यांश्च निराजिनाम् ॥ १२ ॥
 रुक्मिणी सत्यमामा च तथा जाम्बवती पयः । सुसीमा त्स्मया गौरी गन्वारी चारुविग्रवा ॥१३॥

तथा पद्यावती भेति नीलैस्सुन्दराम्बिका । एता विष्णोर्मेहादेव्यो भवन्त्यथै कथञ्चिन्विता ॥१४॥
 चक्र गदा तथा शक्तिः सङ्को रविमणिः स्फुटम् । शङ्ख शङ्ख हरे सप्त सन्ति रत्नानि सर्वदा १५
 रञ्जन्त्यथै सहस्राणि देवीनामस मोगिनः । रत्नादिक सदा विष्णो प्रमादरहितारमन ॥ १६ ॥
 समस्तपादवै सार्धं भोगान् भोगीन्द्रसंनिभान् । द्वारवत्सां प्रमुखान् सुखं तस्यौ बनार्दन ॥१७॥
 अन्यथा विहरन् क्वपि नेमिः केवलसयुत । ऊर्जयन्तगिरेस्तुङ्गे शिखरे सितवानसौ ॥ १८ ॥
 नेमिनाथं समाकर्ष्य दशार्हा दश भक्तिः । वासुदेवो बलेनात्मा बन्दनार्थं समायसु ॥ १९ ॥
 त्रि-परीत्य तमीशानं वन्दित्वा च पुनः पुनः । तदन्ते शुभ्रबुधर्म द्विमेद पादवा परम् ॥ २० ॥
 पत्न्येषाः समाख्येक्य वासुदेवस्य संपदम् । पप्रच्छेद् विनीतात्मा नेमिनाथ स कौतुकः ॥ २१ ॥
 भगवन् वासुदेवस्य महारान्मसमागतम् । कियन्तं काठमासाद्य भविष्यति वदामु मे ॥ २२ ॥
 निश्चम्य पत्न्येवस्य वचन संसदि स्फुटम् । नेमिनाथो वगादेमं प्रीतिविक्षारितदृष्यम् ॥ २३ ॥
 अथप्रमृति नृपाठ शर्पे द्वारवत्समाश्रके । ठोकदम्पसमाकीर्णा नक्ष्यति द्वारिका पुरी ॥ २४ ॥
 एतावति गते कठे विष्णोभासि महात्मनः । भविष्यति बठ क्षिप्र रण्यलक्ष्मीपरिद्वयः ॥२५॥
 निश्चम्य नेमिचन्द्रस्य वचनं च हितं नृपाम् । बठमग्नौ वमापेयं केवतामल्लोचनम् ॥ २६ ॥
 समस्तजनशुक्लाया द्वारवत्सा जिनेश्वर । सांप्रतं मूढि मे नाथ विनाश केन हेतुना ॥ २७ ॥
 पत्न्येवोदितं भ्रुत्वा नेमिनाथो जगावमुम् । क्रदम्बरीनिमित्तेन विनाशोऽस्या भविष्यति ॥ २८ ॥
 अवाचि पत्न्येदेवेन मूयोऽपि च जिनेश्वरः । वद मे द्वारवत्सा हि विनाश को विधासति ॥ २९ ॥
 पठस्य वचनं भ्रुत्वा कौतुकम्यास्रभेतसः । हरिवचनमभ्यन्द्रो नेमिचन्द्रो जगावमुम् ॥ ३० ॥
 हिरण्यनामिपुत्रोऽप्य रोहिण्या हि सहोदरः । मुनिर्द्विपायनः कुट्टः सन्मुवाक्यसमीरणात् ॥ ३१ ॥
 कठं कृत्वा पुनः सद्यो पूमकेतुरभिरुपया । अमरोऽधिकुमारार्णा भविष्यति विभोऽम्बुठः ॥ ३२ ॥
 मबन्तौ प्रातरौ हित्वा सपन्धुरिषारिभ्यम् । द्वारिकां पश्यति क्षिप्रं द्वीपायनचरोऽमुरः ॥ ३३ ॥
 अरत्कुमारद्वेष्टेन भवं धुरिकयाऽनया । मरण वासुदेवस्य भविष्यति विसंशयम् ॥ ३४ ॥
 नेमिनाथवचनः श्रुत्वा वन्दित्वाऽजुं सुभक्तिः । प्रविष्टौ द्वारिक्यं शीघ्रं सज्जनौ पठकेऽस्यौ ॥ ३५ ॥
 ततो द्वारवतीमयं समस्त नृपवाक्यतः । मुक्तं रेवतक्रेपाने क्रदम्बतर्कसंकुटे ॥ ३६ ॥
 ततो अरत्कुमारोऽपि हित्वा द्वारवती पुरीम् । कृत्वा विन्ध्यपुरं तस्यौ विन्ध्यपर्वतमस्तके ॥ ३७ ॥
 निशाने यत्किञ्चाकारं विधाय धुरिक्रमसौ । पिष्टेप धारिषौ क्षिप्रं नानाप्राहसमाकुटे ॥ ३८ ॥
 पवन्ती धारिषौ सा च मीनेन गित्तिता तदा । स मत्स्यो धीवैरबद्धो जातेन विधियोगतः ॥३९॥
 ततस्तद्विच्छिन्नखण्डं काकलाठीययोगतः । लब्धं अरत्कुमारेण तच्छरसं वित्तिष्ठते ॥ ४० ॥
 द्वीपायनमुनिर्हित्वा सुराष्ट्रविषयं कृतम् । पूवदेशं जगामासौ तपःशोपितविग्रहः ॥ ४१ ॥
 ततो द्वारवत्सवर्षानि स्थित्वाऽन्यत्र महातपाः । अमानस्यधिकं मासं द्वारिक्यमात्रगाम सः ॥ ४२ ॥
 ततो रेवतक्रेपानमप्यस्ये तत्पुण्यतके । ऊर्ध्वश्रीवनगे योमी तस्यौ प्रविमया दिने ॥ ४३ ॥
 अथ सन्धुकुमारदिकुमारः समविग्रहाः । ययु रेवतक्रेपानं श्रीशानिहत्मानसा ॥ ४४ ॥
 पीत्वा क्रदम्बरीतोयं दृष्ट्वा द्वीपायनं पवि । आतापमासित तत्र ध्यायन्तं तत्त्वमादरात् ॥ ४५ ॥
 गच्छन्मापमापादादिष्टेनोपट्येष्टुमिः । आपूष सुतरां साधु कुमारा विविशुः पुरीम् ॥ ४६ ॥

१ पप्रच्छ सुवर्णविरम्, २ पप्रच्छ सुवर्णविरम्, ३ पप्रच्छ सुवर्णविरम्, ४ [८५] ५ पप्रच्छ सुवर्णविरम्, ६ [विनाश]

- तद्वचान्तं परिशय तदानीं वठ-केशवौ । द्वीपायनमुनेः पार्श्वं जग्मतुश्चक्षुषेतसौ ॥ ४७ ॥
 वि-परित्त प्रभम्भैतावृषतुर्मुनिसत्तमम् । महामुने कुमारैः धम्भतां दुरुष्ठितम् ॥ ४८ ॥
 निशम्य तद्वचं साधुर्विह्वलीभूतमानसः । भङ्गुलीयमुच्छिष्यं प्रातः पूर्वोदितोऽसुरः ॥ ४९ ॥
 प्रासस्य पञ्चतावाधिं द्वीपायनमुनेस्तदा । प्रविष्टौ विह्वलस्तन्यौ द्वारिकं वठ-केशवौ ॥ ५० ॥
 विपद्भञ्जानतो हत्वा खं कुमारद्वयं स्या । वराह द्वारिकं सर्वां द्विस्ताज्यौ वठ-केशवौ ॥ ५१ ॥
 धंशे निर्यत्स तौ वेगात् सतो द्वाववतीपुरः । उत्तीर्य नर्मदां प्राप्तौ गहनं वठ-केशवौ ॥ ५२ ॥
 कौशम्भकमसुसस्य निष्कोः पावहतस्य च । मृष्टिर्भरकुमारैश्च पूर्वमच्छिष्या कृत्य ॥ ५३ ॥
 कम्पासमात्रकं यावत् स्कन्धेन बहत्तं हेरे । वठदेवेन देवेन बोधितेन प्रयत्नतः ॥ ५४ ॥
 दीक्षापाराय वैनेन्द्रीं तुच्छिक्रस्मयिरीं वठः । सत्सेखनां विषापाह्यु प्रहृष्टोऽकं बगाम सः ॥ ५५ ॥
 ॥ इति श्रीशम्भुकुमारादिकुमारोपद्रुतकोषविधानसंयुक्तमुनिद्वीपायन
 कथामकमिवम् ॥ ११८ ॥

११९ सगरपुत्रकथानकम् ।

- विनीत्यास्म्यमहादेवे विनीता विषते पुरी । तीर्थेऽभित्विनेन्द्रस्य सगरोऽस्मां महीश्वरः ॥ १ ॥
 अन्तःपुरसदृशाणि सन्ति पण्चवक्तिः क्षितौ । चतुर्दशास्य रत्नानि निषिभिर्नवभिः सह ॥ २ ॥
 दिव्या चमूर्धैर् भोज्यं दिव्याम्यामरवाणि च । श्रम्यासने मनोहारि वाहने नाटकं पुरम् ॥ ३ ॥
 एतैर्दशभिरवस्य सपरस्य महात्मनः । दसाहोऽयं महाभोगो मनोनयनसुन्दरः ॥ ४ ॥

तथा चोक्तम्—

भाजनं भोजनं श्रम्या चमूर्वाहनमासनम् ।

निषिरत्नं पुरं नाट्यं योगस्यस्य दशाह्वकः ॥ ५ ॥

- ॥ यस्य पश्चिमदशाणि पुत्राणां परमौजसात् । सदा पाञ्चवमानानां पितरं शासनं युक्तम् ॥ ६ ॥
 कदाचिच्छमसनं इत्तमिदं तेषां महात्मनाम् । रूपयौवनमुच्छानां सारं समरचक्रिणा ॥ ७ ॥
 कैत्रसपर्वते सन्ति भवनानि विनेन्द्रिणात् । चतुर्विंशतिसस्यानि कृतानि मयिक्रावने ॥ ८ ॥
 सुप्रसुररुपीशैर्भन्दितानि दिवानिशम् । याम्यन्ति दुःपमे क्वाठे नाशं तस्करकादिभिः ॥ ९ ॥
 वस्मादुत्थातिक्रं सारां दिशासु सकृत्प्रस्यपि । गत्वाऽऽह्यु पर्वते पुत्रां शीघ्रं कृत्वा मासुराम् ॥ १० ॥
 ॥ सितुराज्ञां परिप्राप्य कैत्रसं समनुसमम् । प्रापुः क्षमेन गर्वेण कृतक्रेष्वाह्वत्सना ॥ ११ ॥
 यावत् सनन्ति ते क्षेठं रत्नदण्डेन सत्वरम् । तावदेकः स्तितो देवो दिशि वारयतीत्यमूर् ॥ १२ ॥
 भो भो राजसमूह स्वं स्तन तत्र नगोपरि । सा विनाशय मूढारम्भं रत्नदण्डेन महद्दम् ॥ १३ ॥
 एवमुक्त्वासाज्येते देवेन स्रनानिना । सनन्ति रत्नदण्डेन पर्वतं मानशक्तिना ॥ १४ ॥
 यीमं भगीरथं हित्वा दक्षिमुच्छ्रियेण ते । मत्ससाङ्गावमानीता दणेन स्यमीयुषा ॥ १५ ॥
 ॥ ततस्तौ दीनचेतस्कैः संप्राप्तौ जानकीं समाम् । आनुविन्यस्तमूर्धानौ दृष्ट्वा मीम-भगीरथौ ॥ १६ ॥
 विशुद्धिद्वयसकृत्स जीवितं देहिनामिदम् । कृच्छीगर्भनिःस्वार यौवन रूपसपदम् ॥ १७ ॥
 संप्रापगसमा प्रीतिबन्धुभिः सह सर्वदा । भोगीभोगसमान् भोगान् भीमाश्वरकपातिना ॥ १८ ॥

मलेदं सकल फल्यु बत्वा पौत्राय संपदम् । भागीरथ्यभिधानाय समस्तजनसाक्षिकम् ॥ १९ ॥
 आपृष्य सकलान् बन्धून् न्दानवक्रसरोरुहान् । संप्राप्य तस्यसंघत्त प्रमदोपपद वनम् ॥ २० ॥
 सर्वमृतिहितं नत्वा सर्वमृतिहितं गुरुम् । जग्राह सगरो दीर्घां सम भीमेन सजुना ॥ २१ ॥
 विद्यायागमसद्भावं हित साधुननायतम् । तय तत्त्वा तपो घोरं सामान्यनरदुःकरम् ॥ २२ ॥
 निहत्याशेषकामाणि शत्रुमृतानि बेहिनाम् । भीमेन सह संप्राप सगरो मोक्षमक्षयम् ॥ २३ ॥
 ॥ इति श्रीमानाबष्टपुत्रसगरभक्त्यतिपठितसहस्रपुत्रकथानकमिदम् ॥ ११९ ॥

१२० कुम्भकारकथानकम् ।

अङ्गकल्पमहादेशे बृहद्ब्रामो महाधन । कुम्भकारोऽभवत् तत्र सिद्धोपपद्यो बलः ॥ १ ॥
 कुम्भकारो वृष भृत्वा मण्डकानां निरन्तरम् । भरपोपपदं ग्रामं संप्रापत् सिद्धमानसः ॥ २ ॥
 ततोऽस्यमननेत्रयां सागूरान्तर्निधाय च । मण्डकानि विधिनाणि तत्रस्थः स विधिष्ठते ॥ ३ ॥
 बाक्यं माण्डकी वार्तां प्राठास्तत्रत्ययोपित । शो मूल्यं ते प्रदास्यामो गृहीत्वा मण्डकानि तां ॥४॥
 एवमुक्त्वा तर्कं तस्मात् प्रीतिविस्फुरितेक्षणा । निबं निबं गृहं प्राठा हसन्त्य कृतविस्मया ॥५॥
 वृषमं शेषमाण्डानि स्थापयित्वा तदन्तिके । नगर्यां विदधद् वाढ कुम्भकारो विधिष्ठते ॥ ६ ॥
 तत्काले प्राप्य सागूरुं केषिचिद्ग्रामसंभवा । कुमारा कुम्भकारेण गीतं जस्य च कुर्वते ॥ ७ ॥
 अन्ये वहिःसित्वा केषिचिदा तत्कुम्भमाभिताः । गृहीत्वा तद् वृषं शीघ्रं अगमुर्मुदितमानसा ॥८॥
 कुम्भकारोऽपि तां रात्रिं गमयित्वा सुदुःखितः । अपश्यद् वृषमं तत्र ग्राममभ्य जगाम स ॥ ९ ॥
 मण्डकानां च तन्मूल्यं वृषम स गृहे गृहे । याचते योयितो याढ मिथ्यामात्र यतास्तथा ॥१०॥
 सित्वाऽत्र सप्तवर्षाणि कुम्भकारो स्थान्वित । निनाय मस्यसाद्भावं तं ग्रामं चान्यसंभृतम् ॥११॥
 स्वकार्यस्य परार्थस्य कृत्यलनेह दुर्धिया । नाशं कृतस्तथा नैव कर्तव्यं सुधिया सता ॥ १२ ॥
 ॥ इति श्रीबृहद्ब्रामसंभक्तसिंहयलकुम्भकारकथानकमिदम् ॥ १२० ॥

१२१ मृगध्वजकथानकम् ।

विनीतकल्पमहादेशे साकेतास्याऽभवत् पुरी । असां सीमधरो राजा भिनसेनाऽस्य क्षमिनी ॥१॥
 अनयो रूपसंपन्नं कुमारोऽगन्तव्यप्यज । मषी सिद्धार्थसंपन्नं सिद्धार्थो मुचि विभ्रुत ॥ २ ॥
 असेव भूयते श्रेष्ठी धनधान्यसमन्वित । ऋपमोपपदं सेनं प्रसिद्धः सर्वविद्ये ॥ ३ ॥
 श्रेष्ठिनोऽस्सामबद् मार्यां रूपसीमाग्यसंपदा । ऋपम्रीरिति विख्याता मुखपथात्रमासिता ॥ ४ ॥
 श्रेष्ठिनभारुद्राणि बहुदुःखप्रदान्यतम् । महिषीनामनेकानि सन्ति मूयानि तस्य च ॥ ५ ॥
 तन्मध्ये च महिष्यौ द्वे प्रबाने भवतस्तारम् । सुमत्र प्रथमा साध्वी मद्राऽन्या परिकीर्तिता ॥६॥
 महिष्योत्तमोत्तर पमूव प्रेमकरणम् । अमूर्तां रक्षपाठौ द्वौ मूययोः सेहस्यतौ ॥ ७ ॥
 एकस्य नाम गोविन्दो द्वितीयस्य च वामन । एकत्र मित्रितावैतौ तिष्ठतो द्वि दिवानिष्ठम् ॥ ८ ॥
 मूयमयमिदं स्पष्ट महिषीणां दिने दिने । अन्योन्यप्रेमसंपन्नं चरद्वेकत्र तिष्ठति ॥ ९ ॥
 ततो गोविन्दनामासौ स्वयूय वामनस्य च । समय्य यस्ततो यात स्वगृहं करणेऽप्या ॥ १० ॥

- महिषीयूषधोर्मध्ये ह्योरपि तदा पुनः । एकत्र समये सता सुमद्रा मद्रया समम् ॥ ११ ॥
 क्ता पुरात् सयामस्य बेगेनागस्य तदने । सुमद्रापठक्रे बास्त्रे गोविन्देन प्रमथितः ॥ १२ ॥
 हतो हतोऽनुनानेन विधिना पट्टकः सकः । सुमद्राचष्ट्रे धातुं सप्तकृतो वराककः ॥ १३ ॥
 धातो वातो वराकोऽसौ सप्तकृतस्ततो वने । हत्वा हत्वाऽतिपापेन गोविन्देन प्रमथितः ॥ १४ ॥
 यथाऽप्यष्टमेऽध्यायसौ तत्कुम्भामिता । हित्वा सा महिषी यूपं प्रस्ताऽन्यत्र पट्टकम् ॥ १५ ॥
 गोविन्देन परिज्ञाय सुमद्राप्रसव पुनः । अनुमतोऽस्य संप्राप्य घृष्टा सा पट्टकाऽन्विता ॥ १६ ॥
 पट्टाऽसुं पट्टिको ह्यात् गोविन्दं मयवेपितः । तस्मिन्नुत्सं स संप्राप्य ननाम नतमस्तकः ॥ १७ ॥
 स्वाहादप्रपत घृष्टा पट्टकं मयविह्वलम् । गोविन्दोऽपि जयौ बल्ल मा मयं ब्रज सांप्रतम् ॥ १८ ॥
 सतो वातिसारो मृत्वा पट्टक्रे विनयानतः । गोविन्देन सहापन्नो महिषीयूषमादरात् ॥ १९ ॥
 ऋषमादिकसेनस्य श्रेष्ठिना पादयोरेवम् । पट्टकः पतितः शीर्षं गोविन्दवधनेन च ॥ २० ॥
 बरन्तं तं समादाय तोषपरितमानसः । साकेवास्वपुर श्रेष्ठी विश्वेश परमोत्सवम् ॥ २१ ॥
 बास्त्रानमश्चपस्तस्य श्रेष्ठिवाक्येन वेगतः । सीमंघरनेन्द्रस्य प्रणामो विहितोऽनुना ॥ २२ ॥
 स्वपादप्रपतं घृष्टा बरन्तं घरणीपतिः । सर्वापमेपु चैकैकं बान्ध्यासं स मुक्तवान् ॥ २३ ॥
 विश्विद्वान्तं प्रविष्टस्य नितरां प्रीतचेतसः । नकुम्भद्विबरन्तस्य सुखेन वसतः पुरे ॥ २४ ॥
 इभ्यः श्रेष्ठितनूभोऽपि नकुम्भस्योऽत्र पौरिकम् । कुर्वन् धृतस्तम्बरव भद्रस्तिष्ठति तद्वि ॥ २५ ॥
 ततो बनावारोऽस्य संघातो नकुम्भस्य सः । पौरिक्य विहितान्जेन नकुम्भेन विसंघयम् ॥ २६ ॥
 क्ता श्रेष्ठिसुतस्त्रेभ्यो ह्येहिष्यं स्वराधिना । नकुम्भस्यस्य संततं मुक्तं पञ्चकुम्भेन च ॥ २७ ॥
 नकुम्भस्यो बरन्तोऽयं स्वयं ब्राह्मणमानसः । इन्दैरादाय तं पिण्डं जगाम नृपसंनिभम् ॥ २८ ॥
 तदवस्यं समातोक्त्य महिषं मूपतिस्तदा । सम्पान् जगद् संसृष्टः समामप्ये विवासिनः ॥ २९ ॥
 बहो सन्वा बरन्तोऽयं शोपवर्जितविग्रहः । विराजते तदां श्रेष्ठे महिषो मद्रपूर्वकः ॥ ३० ॥
 अन्यथा विषरन् ह्यपि महिषो मद्रपूर्वकः । बभ्रोकवनमप्यस्ये चास्तुम्भरिभीजते ॥ ३१ ॥
 विवाप्यपद्यसंमुक्ते रक्षोत्पठविराजिते । संश्रीयते तदां ह्यष्टः करमुक्त्वत्येकरैः ॥ ३२ ॥
 श्रेष्ठिमधिमुदैः सार्यं तद्वशोकवनं परम् । आत्रगाम मुदा रन्तु सातुरायो यमज्जवाः ॥ ३३ ॥
 घृष्टाऽसुं महिषं तत्र ऋग्दन्तं निबलीक्या । सद्यमुक्त्रेप हुष्टात्वा रक्षाद्योऽयं युगम्भज ॥ ३४ ॥
 स्वमद्यपनिमित्तेन महिषस्यास्य पश्चिमम् । उित्वोऽस्मानस्य सिध्रं मदन्तं नकुम्भरा ॥ ३५ ॥
 तद्व्याप्येन समुच्छिन्ने नरेभानेन तत्र च । पादत्रयेण संप्राप्य मृपान्तं महिषोऽपतत् ॥ ३६ ॥
 विद्वेष्य महिषं रात्रा मनुक्त्वा समान्तरे । सत्सेवनां ह्यरावसौ नमस्तत्रपुरस्तारम् ॥ ३७ ॥
 समापिमरयं प्राप्य महिषो मद्रपूर्वकः । सौभर्मे धर्मसंयोगात्वातो देवो महर्षिकः ॥ ३८ ॥
 तद्व्याप्यं परिज्ञाय मभी सिद्धार्थनामकः । रात्रा संश्रिताः कोपात् तत्कुमारपुतिं प्रति ॥ ३९ ॥
 ततस्ते महिषा सर्वे करानी राजपुत्रकः । मुनिदत्तान्तिकं नीता दीप्तिव्यस्य यथाक्रमम् ॥ ४० ॥
 दापयित्वा च तदीयां मभी राजान्तिकं गतः । प्रोक्ष्येऽयं मृशुजा रोपात् सर्वे ते निदितास्त्वया ॥ ४१ ॥
 उक्तस्तद्व्याप्यतो रात्रा महिषा कुशलेन च । राजन् मया तके सर्वे कुमारा सुहृता हुतम् ॥ ४२ ॥
 रात्रा तद्व्याप्यतो मभी मूपोऽपि गदितो स्या । मध्वन् राजकुमारोऽस्ते क्वं मुनिदितास्त्वया ॥ ४३ ॥

स्थापयतोऽमुना स्यात् तद्गतप्रहर्षं तदा । सुगण्डमस्य कैवल्यं नरेन्द्रस्य समाऽन्तरे ॥ ४४ ॥
 सुगण्डमस्य कैवल्ये संजाते सति सत्वरम् । आब्रुवाम तदन्त च सीमधरनरेश्वरः ॥ ४५ ॥
 स्तो मद्रवरन्तस्य संन्यासे विहिते सति । अमरत्वे तदा क्षिप्र देवागमनकारणम् ॥ ४६ ॥
 मत्वा कैवल्यिनः पादौ मुत्वा धर्मं तदन्तिकम् । सीमधरनरेन्द्रोऽमुं पप्रच्छेद कुतूहली ॥ ४७ ॥
 सुगण्डमवरन्तस्य पिण्डारस्य च पावन । ब्रूहि मे वैसंबन्ध संसारार्थवकारणम् ॥ ४८ ॥
 ततोऽब्रवीत्संबन्ध सेनापत्यादिकं तथा । अगाद केवली सर्वं सीमधरमहीमूत ॥ ४९ ॥
 मुत्वा तद्वैसंबन्धं सीमधरनृपाद्यम् । वसुध्वा भावका मय्या सम्यक्तवामरणप्रमा ॥ ५० ॥
 ॥ इति श्रीमहासौमसमन्वितसुगण्डमजराजकथानकमिदम् ॥ १२१ ॥

१२२ कार्तवीर्यकथानकम् ।

विनीताविषये रम्ये कोशलास्यपुरीमिव । तीर्थे श्रीवासुपुण्ड्रस्य कार्तवीर्यो नृपोऽभवत् ॥ १ ॥ ॥
 प्रमुदप्रसन्नहृत्वा पद्मपापिपदहृत्वा । वसुध्वा तन्महादेवी चार्षी पद्मावती प्रिया ॥ २ ॥
 अयोध्यास्यपुरीपार्श्वे नानानोकुहसंकुठे । तापसस्यामवत् पत्नी महावनसमुद्भवा ॥ ३ ॥
 वसुध्वा तापसस्तत्र यमदम्भमिधानकः । तत्रिया यापसी नाम रेणुक्य तन्मनःप्रिया ॥ ४ ॥
 श्वेतोपपदक्रे रामो माहेन्द्रोपपदोऽपि च । अमवत् तत्सुतः कान्तो बटवस्कलमासुर ॥ ५ ॥
 अन्वया वरदत्तास्यो विहरन् कुं महापुनिः । तत्तापसाममान्तेऽप्यौ तस्यौ तस्मत्ते सुधी ॥ ६ ॥ ॥
 तदन्ते रेणुक्य मुत्वा वैन धर्ममनुसरम् । संजाता आत्रिका हृष्टा सम्यग्दर्शनत्वम् ॥ ७ ॥
 रेणुक्यै स योगिन्द्रो भगिनीश्वेतो मुदा । क्रमधेनुं ददावस्यै पशुविधां विधाय च ॥ ८ ॥
 अन्वया कार्तवीर्योऽरं हस्तिधन्वनकारणात् । आब्रुवाम वन राजा यमदमिनियवितम् ॥ ९ ॥
 यमदमिपदे मुत्वा रेणुक्यकरतोऽशनम् । क्रमधेनुं समाहाय लोमतोऽप्यौ गृह ययौ ॥ १० ॥
 समिहारं समादाय वनात् संग्राम्य मन्दिरम् । रेणुक्यं शोकस्तथां दृष्ट्वा लोभे प्रयोऽपि ताम् ॥ ११ ॥ ॥
 श्वेतरामो विठोऽन्यैनां मातरं पुरतः स्थिताम् । अगादेति वचो मातुः खिनी किं वदाशु मे ॥ १२ ॥
 निश्चयं तद्वचो माता वमाभेम विपादिनी । पुत्र मन्मन्दिर राजा कार्तवीर्यः समागतः ॥ १३ ॥
 महदे मोहनं कृत्वा मुत्वा खिन्वाऽत्र पुत्रक । बलवादाय तामेव कामधेनुं ययौ पुरीम् ॥ १४ ॥
 जनेन हेतुना पुत्र दुःखसतसमानसा । तिष्ठाम्यत्र वने मीमे सामध्यपरिवर्जिता ॥ १५ ॥
 निश्चयं जननीवाक्यं तन्मार्गेण स्यान्वित । तदानीं प्रस्थितो गन्तुं क्रमधेनुकृते तवः ॥ १६ ॥ ॥
 दृष्ट्वातो प्रस्थितो गन्तुं श्वेतरामं अगौ पिता । कार्तवीर्यो महावीर्यस्त्वया मेतु न क्षम्यते ॥ १७ ॥
 यदि तस्मानुमार्गेण त्वं गच्छसि बलीयसः । स्वजनस्यै वितीर्ण्य विद्या परमयोगिना ॥ १८ ॥
 असाध्यां देवबाधानां सर्वशत्रुघ्नयं क्रीम् । परशुं च महाविधां गृहीत्वा माहि तं प्रति ॥ १९ ॥
 पितृवाक्येन चादाय परशुं शत्रुभीतिदम् । श्वेतरामो ययौ पद्मात् कार्तवीर्यस्य मसुज ॥ २० ॥
 श्वेतरामेण संप्राप्य कार्तवीर्यो महाहवे । ससैन्यं सकुम्भान परशुना हतो स्या ॥ २१ ॥ ॥
 कार्तवीर्यो हतोऽनेन श्वेतरामेण वगतः । असह्यवेहनं पोरं अगाम नरकं ततः ॥ २२ ॥
 ततो निश्चयिषं कृत्वा ससकृत्वा वरातलम् । परशुपदां यमां वसुध्वा स महीपति ॥ २३ ॥

अथ नैमित्तिकोऽवापि मुद्धानेन परात्कम् । अघुना मरणं कस्माद् मविष्यति वदाशु मे ॥२४॥
 निशम्य ख्याः क्षिप्रं जगौ नैमित्तिकोऽपि तम् । समस्तद्विप्रियाप्यङ्गं मरणाश्रमिमानसम् ॥ २५ ॥
 भावने भोजनं क्षिप्रं पामसं यस्य जायते । नियतं ते महीपाठ बधकः स मविष्यति ॥ २६ ॥
 एव नैमित्तिकदेशाद् भोजनं भावनेषु च । हीयतेऽर्निशं यत्नात् क्षत्रियाणां हि तन्नैः ॥२७॥
 अत्रान्तरे सुमूसस्य भोजनं भावने द्विजैः । इत् नराधिपान्प्यङ्गं यातं तत्पामसं हुतम् ॥ २८ ॥
 परशुपद रामे रामे हस्ताऽतिवासे । सुमूज्यं बभूवाशु चक्रवर्ती इति ॥ २९ ॥
 सुमूमेन च तत्पामादेःकविशतिवारकम् । पृथिवीमण्डलं सर्वं कृत्वा प्राणवर्जितम् ॥ ३० ॥

॥ इति श्रीयमदमितापससुतपरशुरामनिघनीकृतकार्तवीर्यचूपा
 कथानकमिदम् ॥ १२२ ॥

१२३ सिंहकेसरकथानकम् ।

दक्षिणापवदेशेऽस्ति धनवान्मसमाकुलम् । पुरमिन्द्रपुराकारं पञ्च किंशुकरिकम् ॥ १ ॥
 नृपोऽत्र विजयादित्यो राजान्तो^१ बहमासिकः । प्रियाऽस्य विजयादित्या बभूव वनितोत्तमा ॥ २ ॥
 अमवत् सेवकस्तस्य सिंहविक्रमरचितः । मन्यमानो नर लोकं सिंहकसरनामकः ॥ ३ ॥
 अन्यदाकर्म्यं तं तत्र महामदपुरं सरम् । जाबगाम तदभ्यास सिंहकेसरकोऽपरं ॥ ४ ॥
 पुरो बहमराजस्य विजनामलिमिच्छकम् । इयोर्मर्षिक्योऽत्र संजातं परमं रजम् ॥ ५ ॥
 मुदं प्रकुर्वतोऽत्र इयोरपि परस्परम् । स्रग्भेजुसमाभातवर्षनिघृतरक्षयो^२ ॥ ६ ॥
 द्वितीयमर्षिकेयास्य सिंहकेसरकस्त च । मुदं विपाटितं तेन करवात्किच्या हुतम् ॥ ७ ॥
 अथनातं विनिःकान्तं तदीयं बठान्तरात् । पञ्चशुषुपसंकाशं प्रगळ्छोदितोत्तरम् ॥ ८ ॥
 बामहस्येन तद्वत्सा फलकं च शशिप्रमम् । असिभेजुं समादाय दक्षिणेन हि पाणिना ॥ ९ ॥
 गुणाफलसमानाद्यं संदष्टदशनम्^३ । दधाव कोपतो वेगात् द्वितीयं सिंहकेसरम् ॥ १० ॥
 इन्दीवरसमानाकरवास्याऽतिवीर्यवया । तस्सन्मुखं परिप्राप्य अठरं तेन पाटितम् ॥ ११ ॥
 ततोर्जं तद्वत्पादौ द्वितीयं सिंहकेसरम् । द्योष्टः पञ्चत्वं प्राप्तः प्रथमः सिंहकेसरम् ॥ १२ ॥
 प्रशंसितो मरुतैः श्रुतैः समलेन बनेन च । दग्धो बहमराजेन प्रथमः सिंहकेसरम् ॥ १३ ॥

॥ इति श्रीमहाशूरमठसिंहकेसरकथानकमिदम् ॥ १२३ ॥

१२४ नीलसिंहकथानकम् ।

दक्षिणापवदेशेऽमुद्दमरं च कठापुरम् । मीलसिंहोऽत्र म्यातः आबक्ये दर्शनान्वितः ॥ १ ॥
 उपवासं विधायायं पञ्चमीदिनसे स्थिते । तिष्ठति प्रीतिचेतस्त्रे नीलसिंहं स्वपत्ने ॥ २ ॥
 एवं स्थितस्य संशयात् छिद्रं वाहादिसुपरा । दायादपरचक्रं च तस्योपरि समागतम् ॥ ३ ॥
 दायादसैन्यमायातं त्रिदित्वा इतमूतम् । स्वसैन्यसमुदायेन तस्यो तत्सन्मुखं स च ॥ ४ ॥
 सैन्ययोः स्थितयोरथ इयोरपि भयानकम् । प्रवृत्ते दास्य सुदे कुन्तप्रासासिमाशुरे ॥ ५ ॥

वज्रुपि समासव्य प्रतिपद्यन्तपिप । मुमोष शतनाराचं नीलसिंह प्रति क्रुधा ॥ ६ ॥
 स नाराचोऽरिसंक्षिप्तो नीलसिंहस सत्वरम् । तयो उक्तमघ्येन कपातान्तविश्वे च ॥ ७ ॥
 उक्तमघ्येन तेनाशु मूर्ध्निविह्वलमानस । तत्सन्मुक्तममीयाव नीलसिंहो स्वान्वित ॥ ८ ॥
 इष्टा त मीपयाकरं गर्बन्तं कठनिसनम् । ननाश प्रतिपद्योऽसौ मयवेपितविप्रह ॥ ९ ॥
 मित्वा परबतं जन्ये उक्तमसिततोमर । नीलसिंह परिप्राप स्वर्गं जनवीक्षित ॥ १० ॥
 वायवस्य र्गहं वस्य स नाराचोऽपि सज्जनैः । उल्हात कुश्रुतैः प्राप नीलसिंहो हि मूर्ध्निनम् ॥ ११ ॥
 चेतनां प्राप्य म्योऽपि श्रीलण्डादिकसेवनम् । जवाधि निबल्लेकेन नीलसिंहोऽयमीच्छम् ॥ १२ ॥
 यावन्न गृह्यते वत्स शरीरं तव वासुना । तावत् पेयं पिब क्षिप्रं शरीरपरोप्यन्तरमात् ॥ १३ ॥
 निश्चम्य तद्गुणो धीरो जगादैतान् पुरा स्मितान् । निवृष्टिरप मे नूनमाहारस जलस्य च ॥ १४ ॥
 सखित्वा नीलसिंहोऽपि क्षुधापम्पापरिभ्रमम् । तरिणं सुखतो निन्ये स्पृतमैनपवाम्बुज ॥ १५ ॥
 पृथीप्रमातकालेऽप्य मार्तण्डे चोदिते सति । चक्र महतीं पूर्वां जिनायामपिपेक्षिणीम् ॥ १६ ॥
 सित यश्च परिप्राप्य महापुरुषसंभवम् । क्वलं कृत्वा समापानानीलसिंहो ययौ दिवम् ॥ १७ ॥
 ॥ इति श्रीमहापापीरुपयुक्तनीलसिंहपतिकथानकमिवम् ॥ १२४ ॥

१२५ शिवमूर्तिकथानकम् ।

दक्षिणापयदेशोत्थं पुर पौल्लरिर परम् । शिवमूर्तिर्भवत्तत्र प्राद्यपो ब्रह्मसम्ब ॥ १ ॥
 क्रौमारब्रह्मचारिणं धृत्वा बधयत् पुन । कृत्वाऽमुनाऽपठसंगं नाशितं स्लोकमीवितम् ॥ २ ॥
 यच्छत्रनुशयेनाय वार्य सर्वाङ्गसंभवम् । क्वहरासि विषायाशु विवेश ध्वज्ज पुनः ॥ ३ ॥
 पितोपरि स्मितो वाहं स्मरन्ननुशयस स । शिवमूर्तिर्दति प्राप्य कृतनिन्दनमर्हण ॥ ४ ॥
 ॥ इति श्रीशिवमूर्तिविप्रकथानकमिवम् ॥ १२५ ॥

१२६ अवन्तिसुकुमालकथानकम् ।

निषये वत्सकवत्यां क्रौञ्चानीनगरीमका । बभूवातिपत्ने राजा श्रीकन्तारमणीपति ॥ १ ॥
 सोमसर्माऽपबद् विप्रो मूषतेरस बह्वभ । तद्गया कश्यपी नामां रूपयौवनरक्षिता ॥ २ ॥
 परस्परसुखासंगसक्तमानसयोस्तयोः । बधितातादिकौ मूर्ती बभूवतुरुभौ सुतौ ॥ ३ ॥
 पितृर्वाक्यमकुर्वाणो मूर्ध्नि मूर्धप्रियौ तत्रै । ससम्पन्नसंसुखौ संजातौ निमुगुशयौ ॥ ४ ॥
 जनके पञ्चतां प्राप्ते दायार्थैः प्रकृतवितौ । पनोहेतोर्नृपं प्रापौ तत्समं दीनमानसौ ॥ ५ ॥
 नरेन्द्रेण तयोर्विष समस्त मूर्ध्निकरणात् । गोतृकणां समस्तानां विधीयं क्रमशस्तदा ॥ ६ ॥
 क्वस्यो दुःखितौ सन्तौ प्राप्य राजर्गहं पुरम् । ऊचतुः सूर्यमित्रस पितुर्मरजमादरात् ॥ ७ ॥
 निश्चम्य सूर्यमित्रेण तदाता दुःखमीसुपा । सषाष्टवर्षमभ्ये च कृतौ तौ शास्त्रकोविदौ ॥ ८ ॥
 विपान्स्तानानि सर्वाणि सूर्यमित्रप्रसादत । बह्वेदादिक्रान्त्वाम्यां विज्ञातानि कुतूहलम् ॥ ९ ॥
 क्तं क्रौञ्चिकं प्राप्य दृष्ट्वाऽतिबठमूपतिम् । निबमूर्धे च तौ सर्वा तस्सतुस्तपुरे सुरा ॥ १० ॥
 सूर्यमित्रोऽपि संग्राप्य बोध राजर्गहे पुरे । सौभममुनिसामीये दीक्षां देगम्परी दपौ ॥ ११ ॥

- सिद्धये प्राप्तिं सर्वाणि वन्दित्वा भक्तिवत्तर । सिद्धार्थमात्रंगामार्थं श्रीश्याम्बी पत्नीं मुनिं ॥१२॥
 पृथाहहान्तर् मन्थन् युगद्युतिनिधानत । अग्निमूर्तिपृष्ठं विष्टं सूर्यमित्रमुनिं क्रमत् ॥ १३ ॥
 अग्निमूर्तिसुतस्यापि सुखावन्धनकारणाम् । निमज्जिता त्रिजास्रत्र तिष्ठन्ति बहुवस्तदा ॥ १४ ॥
 अग्निमूर्तिमुनिं हृष्टो धनुर्बलं प्राप्य भक्तिः । अद्भ्यस्त्रिगुणसंयुक्तत्वज्ञानमवतुजन् ॥ १५ ॥
 १ दत्ताऽऽङ्गमिषिं सस्यै धनये भक्तिवत्तरः । अग्निमूर्तिस्तदा पुष्यं बचन्व भववेदकम् ॥ १६ ॥
 वितीर्षे चाद्यदामेऽस्मै केशानीमग्निमूर्तिम् । बासुपारादिकं गोदे चमूराभयपथकम् ॥ १७ ॥
 हृष्टाऽऽङ्गमिषिं चारमग्निमूर्तिपृष्ठे द्विजा । शकं सूर्यमुनिं हृष्टा भवसन्ति स्वभक्तिः ॥ १८ ॥
 बासुमूर्तिं परशम्भो बहुशुष्पसमन्वितः । म्यास्याने विदपत् तत्र न नमस्तसि तं मुनिम् ॥१९॥
 हृष्टो क्षाम्भसमाकारं बासुमूर्तिं तमप्रजः । पापावादास्य सस्येदं भवादेति निबध्दव ॥ २० ॥
 २ बासुमूर्ते मुनेरस मसादेन शरीपसा । संजास्य परमा कस्मीरत्साकं धृतिवीर्योः ॥ २१ ॥
 एत तं पितृं हृष्टं यद्द संशान्वास समीपताम् । चन्दनो कुरु मायेन समस्तमत्त्रापिनीम् ॥२२॥
 अग्निमूर्तिवचं श्रुत्वा चापमूर्तिर्ब्रह्मणमुम् । अज्ञानस्याङ्गुषेरस्य अरण्यमसि भो मुदिम् ॥ २३ ॥
 बासुमूर्तिवचं श्रुत्वा अग्निमूर्तिर्विषयाप सम् । मुदिपार्श्वं कृत्यत् व अन्दसं बटे खत्म् ॥ २४ ॥
 मसोऽसि त्वं दुष्टाचार वेदविप्रकुष्ठेन च । येनास्य योगिनः पादौ मानितौ न नमस्तसि ॥ २५ ॥
 ३ एवं नियम तं हृष्टं पैशुन्योपहृत्समकम् । अग्निमूर्तिर्विहायासु दवाचारमिर् पयो ॥ २६ ॥
 विहाय सकृत् संयं महावैराग्यसंयुतः । अग्निमूर्तिर्वचौ रीम्यां सूर्यमित्रान्तिके सुधीः ॥ २७ ॥
 ब्रह्मान्तरे जयारेयं बासुमूर्तिं पुं स्विधम् । अग्निमूर्तिप्रिया दीन्य सोमदद्या च्छत्यसौ ॥ २८ ॥
 दुर्जनस्य संयं व्येके दुर्जनानामपि स्पृष्टम् । येनास्य येदिनो दिव्यमुपकारं व वेत्ति च ॥ २९ ॥
 अर्षित्वा सकृत्तान् बेरान् साङ्गोपाङ्गास्रदन्तिके । प्रदयो पतितुं मूढ सूर्यमित्रस्य तम्ये ॥३०॥
 ४ तस्य विप्रसभामप्ये निशम्य बचनं कदा । विच्छेपासुना क्रोपात् पारेन निहतं क्रि ॥ ३१ ॥
 मन्थ स्वं यत्र ते शर्ता तिष्ठत्येकप्रमानस । एवं नियम सा तेन चांष्टिया स्वनिनेकनात् ॥ ३२ ॥
 निशम्य तस्मिन्स्वरे सोमदद्याऽपि सत्वरम् । अकारेदं निदानं सा क्रोपाद्यनिरीक्षया ॥ ३३ ॥
 निहत्य त्वां मत्सादं दुष्टमन्यत्र जन्मनि । भूर्पयित्वाऽस्मिन्संभारौ मध्ययिष्यामि निमित्तम् ॥३४॥
 एवं नियम तं क्रोपाद् विनिःसृत्य च वदद्वात् । सोमदद्या दि मृत्वाऽऽस्ये ब्रमन्ती मवसापरम् ॥३५॥
 ५ बासुमूर्तिरपि श्विप्रमविमानकठञ्चित । अकस्मात्पं विरस्कारं सूर्यमित्रमहामुने ॥ ३६ ॥
 उदुम्बरकणकुष्ठेन कुशित्वासितमिप्रहः ॥ तत्पापतो घृतिं प्राप बुधः ससदिनान्तरे ॥ ३७ ॥
 अङ्गकस्यब्रनान्तस्यभ्यास्यायां महापुरि । महासरोवरोधाने बासुपूज्यनिपचक्रम् ॥ ३८ ॥
 सत्त्वा यत्किञ्चमायुक्तेरग्निमूर्त्वादिसाधुभिः । तद्भन्दनार्थमायातः सूर्यमित्रो महामुनिः ॥ ३९ ॥
 सूर्यमित्रः अविद्येन सुदो नत्वा निपचक्रम् । बभूव तच्छ्रेयैव चतुश्चानसमन्वित ॥ ४० ॥
 ६ विनवाबासुकस्य सूर्यमित्रस्य योगिनः । बासुमूर्तिस्त्रिरस्कारं कृत्वा भो घृतिभागतः ॥ ४१ ॥
 कौशमिकप्रशातस्य तस्य विप्रमकारिण । विद्यापारस्य तं स्वस्य १ पृष्ठे जातः स गर्दभी ॥४२॥
 मृत्वा पापेन तत्रासौ गुरुमेव सती खत्त । यमूव भौपयाकारा तीक्ष्णवद्वा च सूक्री ॥ ४३ ॥

१ अ श्रीश्याम्बीपत्नी २ पद्म 'तत्पठन' ३ क नेरके अ 'वैरके' ४ अ तमया ५ अ उनेति ६ पद्म अ त्रिचर्यवैरम् ७ कद्म अ विष्णुवैरम् ८ पद्म अ विष्णुवैरम् ९ पद्म अ पुण्यवैरम् १० पद्म अ विष्णुवैरम् ११ अ उनेति १२ पद्म अ पुण्यवैरम् १३ क अत्त १४ पद्म अ पुण्यवैरम्

सुक्री सृष्टिमासाय चम्पास्यायां पुनि स्फुटम् । मातङ्गकुलसमृता झुनी भीषणविग्रहा ॥ ५४ ॥
 झुनी सृति परिप्राप्य मातङ्गश्रेष्ठिमन्दिरे । कुमारी लोचनात् त्यक्त्वा चम्पास्यामभवत् पुनः ॥ ५५ ॥
 बन्धूफट्वनि पद्मनि वादयन्ती तरोरुष । अग्निमूर्तिर्विलोक्येमां सवैरास्यो जगौ गुरूम् ॥ ५६ ॥
 एतस्वामप्यवस्थापामसा योगीन्द्र योषितः । ज्ञाप्यते न च वैरास्यं तु मनायपि मे वद ॥ ५७ ॥
 अग्निमूर्तिवचनं श्रुत्वा सूर्यमित्रो जगावमुत् । वायुमूर्तिर्मवच्छ्रिता यो स्तौतो द्विजमानतः ॥ ५८ ॥
 गर्दभी सुक्री दुष्टा झुनी पापगरीयसी । भ्रान्त्वा जन्मान्तराप्येष दुर्गन्धेयं मितिष्ठते ॥ ५९ ॥
 सूर्यमित्रगुरोर्वाक्यं निश्रम्य करुणापरः । अग्निमूर्तिरिमां प्राह दुर्गन्धां पुरतः स्थितम् ॥ ६० ॥
 प्राष्टे त्वयेदं दुःखं तिरस्कारेण योषिनः । महाकथेनापुना पुत्रि एहाप्राप्तुश्चान्तरम् ॥ ६१ ॥
 अग्निमूर्त्युपदेशेन संप्राप्याणुप्रतानि सा । दुर्गन्धा मरण प्राप मिष्यात्वेन मठीमसा ॥ ६२ ॥
 वयं चम्पापुरं श्रीमांभन्द्रवाहनमूर्तिः । अस्य चन्द्रमती मार्या पश्य वनितोत्तमा ॥ ६३ ॥
 जसैव च नरेन्द्रस्य नागशर्मा पुरोहितः । जम्बव् ब्राह्मणी कान्ता त्रिवेदी तन्मनःप्रिया ॥ ६४ ॥
 जज्ञायत तयो पुत्री दुर्गन्धा प्राक्षिरूपिता । नागभीरिति विख्याता नागिनीव फलस्वना ॥ ६५ ॥
 अन्यदा सूर्यमित्रोऽसौ विहरन् क्वपि मूढम् । चम्पानागवरोधाने नागवेश्मनि तस्त्रिवात् ॥ ६६ ॥
 पद्मनागस्तवाऽन्योऽपि नागान्तः संपन्नविक्रः । पद्मनागस्योऽप्येते तिष्ठन्त्यत्र एहोदरे ॥ ६७ ॥
 सामन्तमग्निकन्याभिर्नागभी परिवारिता । जगाम भक्तिसपत्ना तद्वनं नायमर्षितुम् ॥ ६८ ॥
 नागपूर्वां विधायात्र गन्धपुष्पाद्रिसपदा । सूर्यमित्रगुरु प्राप नागभीस्तस्यमन्विता ॥ ६९ ॥
 तत्र नायमियं दृष्ट्वा कन्यासंपातसंगमाम् । अग्निमूर्तिर्विलोक्येमां बभूव खेहसंयुतः ॥ ७० ॥
 नायमियं विभोक्त्येमां कृत्वा खेहोऽभवन्मम । एतत् सर्वं यथापृष्टं कथयाशु महासुने ॥ ७१ ॥
 अग्निमूर्त्युवितं श्रुत्वा सूर्यमित्रो बभूव तम् । आकर्ण्यैकचित्तेन कथयामि त्वं स्फुटम् ॥ ७२ ॥
 ज्ञात्वात् पूर्वभवे यो हि वायुमूर्तिस्त्वापुत्रः । मञ्जुगुप्सां विधायात्र पञ्चतामगमत् पुनः ॥ ७३ ॥
 गर्दभी सुक्री पापाङ्गुनी मातङ्गिकाऽपि च । नागभ्रियमिमां विद्वि सांप्रत त्वं महद्विद्वि ॥ ७४ ॥
 कथिते सूर्यमित्रेण समष्टे तद्भवान्तरे । नीताऽग्निमूर्तिसूर्येण नागभीपथिनी मूरम् ॥ ७५ ॥
 श्रुत्वा महान्तरं सर्वं स्वकीयं सूर्यमित्रतः । जग्राहाणुप्रतैः सार्धं नागभीर्दशैर्न मुदा ॥ ७६ ॥
 नागभीरुदिता मूयः सूर्यमित्रेण सूरिणा । जग्राहतानि सर्वाणि सा मोक्षयसि कदाचन ॥ ७७ ॥
 सुखेयं सूर्यमित्रस्य पादपथं मनोहरम् । अग्निमूर्तेरपि क्षिप्रं जगाम निजमन्दिरम् ॥ ७८ ॥
 ज्ञात्वा नागभ्रियं कन्यां जिनधर्मपरायणाम् । जगाद नागशर्मैर्मां बाधया कूरया द्विजः ॥ ७९ ॥
 पुत्रि त्वं मस्तुता साष्ठी ब्राह्मणान्वयसंभवा । जिनधर्मैर्ग संभन्धो न तेऽसौ मुन्यते मुनि ॥ ८० ॥
 तस्मादिदं वृपं पुत्रि लोकाशां जिनोदितम् । मुष्म महाकथयतस्त्वन्वि त्वं मद्रोक्षपताकिका ॥ ८१ ॥
 मित्तुर्वचनमाकर्ण्य जिनधर्मपराङ्मुखम् । ज्ञाप्येम पुनः कन्या नागभी श्रीसमप्रया ॥ ८२ ॥
 यस्य पार्श्वे मया धर्मो एहीतो जिनपुङ्गवः । तस्य पार्श्वे परिप्राप्य मुजाम्येन हृतं पुनः ॥ ८३ ॥
 ततो नागभ्रियं हस्ते एहीत्वा निजयौ पिता । तत्सक्यं प्रजावोऽरं सुते ज्ञापयि निमित्तम् ॥ ८४ ॥
 एवं निगम्य तौ बाहं प्रजुष्टौ पयि तं प्रति । बह्वं मठिस्तुषं वाहोर्द्विपाशेन रोपिणम् ॥ ८५ ॥
 ध्वनिद्य पुष्परेजाशु नीममानं पुराद्विद्वि । लोकेन वेक्षितं वाहं दृष्टवन्ती सकौतुकम् ॥ ८६ ॥

- दृष्टाञ्जुं तत्करं बद्धं नागभी- पितरं बगौ । तात किं करणं बद्धो सुवाञ्ज रूपरश्मिः ॥७७॥
 सुखवचनतोऽनेन तदानीं नागशर्मणा । पृथ नरा कुतो बद्धो नीपतेऽर्ज महान्तः ॥ ७८ ॥
 नागशर्मवध- भ्रुत्वा बहुरेते नराः पुनः । भेष्टिपुत्रोऽमुना बहपो पृहीता धनकोटिभ्यः ॥ ७९ ॥
 याचितोऽपि धन पातं दातुमिच्छति नैपकः । अनेन निदहतः सोऽर्ज करवात्स्या सृष्टिं गतः ॥८०॥
 * अनेन करणेनार्थं नरा पुरुषपातकः । नरेन्द्रवचनाद् बद्धो नीयते दण्डभासिकैः ॥ ८१ ॥
 निश्चय्य वचनं तस्य नागभीर्निर्जगानमुम् । इह प्रत भया घात पृहीतं मुनिसंनिधौ ॥ ८२ ॥
 बीवानां सृष्टुमीरुषां जीवनं वाम्बिस्तं सदा । अघनेन मनसा वाचा न करोमि वधं पितः ॥ ८३ ॥
 इदं व्रतं समर्प्यांस्तु मुनेर्बिनिपातनम् । मया तन्मत्करिभ्या कृतस्यं वनकं स्फुटम् ॥ ८४ ॥
 हतेषु प्राप्तिघर्षेषु परपबाहुपश्रिता । भवतां पश्यतां मामि श्मशानं तुर्यनिस्त्रनैः ॥ ८५ ॥
 * श्रुतिक्रियां श्रुतीस्मार्थां चितास्मार्थां निर्जां वजुम् । निश्चिप्य पश्चात् शीर्षं यामि घात स्वदमताः ॥ ८६ ॥
 निश्चय्य स्वमुतावाक्यं नागशर्मा पश्चात् तम् । विष्टस्त्रिदं प्रथ पुत्रि त्वं तन्वि ममापि च ॥ ८७ ॥
 स्वसुखं वाम्बिस्तां वातं यर्मं च विनदेशितम् । नूनं श्रीवधः पुंसां न कर्तव्यो मुमुक्षुणा ॥ ८८ ॥
 तेन व्रतमिदं तन्वि मा समर्पय योगिनः । अन्यानि यानि सर्वाणि सुखं धानि तदन्तिके ॥ ८९ ॥
 पावदेषं मुतां क्षास्त्रि नागशर्मा पथि हुतम् । आगच्छन्तं नरं तावद् ददर्श करवधितम् ॥ ९० ॥
 * दृष्टाञ्जुं नागशर्माऽपि पप्रच्छन्त्यं नरं पुनः । को होषो विद्वितोऽनेन येन बद्धो ब्रजत्ययम् ॥ ९१ ॥
 निश्चय्य स नरस्तूर्णं वचनं नागशर्मणः । जगाम वचसा चेमं कौतुकप्याश्रमानसम् ॥ ९२ ॥
 अत्रैव देवदत्तास्यो पद्मदक्षेऽपि वापिचः । गोपूमधमकरिणां संगहं चक्रुस्तुष्टकौ ॥ ९३ ॥
 एतौ तद्दान्यमाहाय कृपार्थं छामठात्सौ । श्रीपुरात् सहासा प्रातौ जन्मास्यां नगरीमिमाम् ॥ ९४ ॥
 ताम्यां जयकरयेदं राष्ट्रीहापास्त्रि तदा । वितीर्षं धनतोयेन धान्यं विविधभेदकम् ॥ ९५ ॥
 * अत्रैव नगरे सारे सारक्रे नाम वापिचः । मायया कुरुते शौर्यं हस्तसंज्ञास्वरूपया ॥ ९६ ॥
 जयाकरामिधानस्य राष्ट्रीहस्य धनेष्टिनः । भीयत सकृत् धान्यं नरेष्टेन मायिना ॥ ९७ ॥
 तरेष्ममिच्छिर्षन्तं तदा चित्रक्रेण च । त्रिस्तितं चित्रकर्मैरे वन्दनार्थं वनप्रियम् ॥ ९८ ॥
 पराशरमनोहारिं पुषकर्मरसायनम् । इहमास्यानकं सोऽर्जं जगावस्य विवेकिन्ः ॥ ९९ ॥
 कस्त्रिभ्रमिं पुरं श्रेष्ठी धनपाठो महाधनः । तस्युत्रो इन्द्रशक्रेण स दद्ये धनदत्तकः ॥ १०० ॥
 * निर्बिषीकरणे दद्ये अेकविश्यातकृतिं कौ । तन्निमित्तं सम्पादुतौ विपरी वनकेन च ॥ १०१ ॥
 तन्मप्ये हि परलेकस्तवतं विपदस्तथा । नर्कं निष्ठतु ते पुत्रं सर्पदद्ये धनापिच ॥ १०२ ॥
 विपप्याश्रममत्तां विद्वस्त्रीभूतमानसम् । त्वन्नन्दनं विधाम्यामि प्रपातं निर्बिषं ध्रुवम् ॥ १०३ ॥
 एवमुक्त्वा धनाधीशं सुतशोककटाक्षितम् । जगाम विपदस्तूर्णं स्वमनीषितम्वारयत् ॥ १०४ ॥
 जतुर्ये मागदक्षस्य तस्ममीषि नरानरम् । स्वापयामास तद्यतं सहस्रमद्यंशुचक्रन् ॥ १०५ ॥
 * तयैक्रे मेदूकं हन्तुं नरा प्राप्य वनान्तरम् । आदायर्मं पुनः शीघ्रमाब्रजाम तदन्तिकम् ॥ १०६ ॥
 वन्यो निर्गलं अघर्षं तानि आदाय सत्वारम् । नागदष्टान्तिक्तं प्राप मयभेपितविग्रहं ॥ १०७ ॥
 अपराश्रिं समानेतुं विनिश्चल्य तन्तिक्रयत् । पृहीन्वाऽञ्जुं परिप्राप नामददष्टसमीपकम् ॥ १०८ ॥
 वन्योऽजगम्य तं तत्र स्मरतीरेण यत्नतः । विपप्याश्रममत्तां तस्मां तमीरिताशया ॥ १०९ ॥
 एषं ते रक्षक्य सर्वे तेषुपूतिमानसाः । अग्रिपठं विपापातु मिदकं मध्वयन्तसम् ॥ ११० ॥

क्षणदायाम्नीताया सप्राप्य विपदौ तन्मै । जीवन्तं भेष्टिपुत्रस्य चक्रुर्मन्त्रयोपत ॥ १११ ॥
 भीषिते भेष्टिपुत्रेऽस्मिन् भणिसर्षादिसपदा । पूजयामास तौ भेष्टी विपदौ प्रीतमानसः ॥ ११२ ॥
 एवं नरेण चैकेन तोपपूरितचेतसा । तदानीं नरसिंघस्य कन्यमाने कयानके ॥ ११३ ॥
 इष्टिमोहं विधायैषा रक्षकाणां प्रयत्नतः । बहुधान्यं मिमीतेऽसौ वापिबो ह्रस्वसंज्ञया ॥ ११४ ॥
 शौरिक्रम्यवहारेण धान्ये च प्रमितेऽङ्किते । पर्माधिकारिपिञ्ज्योन्वं म्यवहार चक्रर सः ॥ ११५ ॥
 ततः सापनिकैः सर्वैर्मापकसोपरि स्फुटम् । असत्वचोरिक्रवाद् स्थापितस्वत्पुरान्तरे ॥ ११६ ॥
 विहाइक्षपवच्छेदः समस्तजनसाक्षिकः । आदिष्टो नरनाथेन तस्य मायाविधापिनः ॥ ११७ ॥
 निश्चम्य बभनं तस्य नामभ्रीर्मितिशालिनी । जगाद् पूर्ववत् सर्वं उत्त्वथो धनकस सा ॥ ११८ ॥
 नागभियो वच भ्रुत्वा धर्मविन्यस्तचेतसः । बभाषैतां पुनस्तत्र तोपपूरितमानसः ॥ ११९ ॥
 प्रतद्वयमिदं मग्ने स्वदन्ते तिष्ठतु स्फुटम् । प्रतान्यन्यानि सर्वाणि मुनेरप्य शोभने ॥ १२० ॥
 दृष्ट्वाऽपरं नर मार्गो नागभ्रीपरिनोरितः । पप्रच्छ नागशर्मैद् नीयमानं सृतिं प्रति ॥ १२१ ॥
 को दोषो विहितोऽनेन येन बहः प्रयात्यस्य । तत्राप्यतो जयादासुं स नरः प्रीतमानसः ॥ १२२ ॥
 नागशर्मोदितं भ्रुत्वा तन्मध्ये प्रीतमानसः । जयादेति वचो मन्दमेकः क्रोऽपि नरः स्फुटम् ॥ १२३ ॥
 चम्पापुरीसमीपस्थपुरं श्रौतपुरं परम् । बभूव मसनामास्यो राङ्कृष्टकुट्टम्बिकः ॥ १२४ ॥
 तत्रार्यां जयकत्र चासीत् तत्पुत्रौ नन्दबोदकौ । नन्दाय ध्यायसे इत्थं मातुङ्गेन स्रकन्यक ॥ १२५ ॥
 बहूत्या प्रजन तस्मा नन्दोऽपि जनतृप्पया । यात्रया चरित्वा श्विप्रं नूनं द्वादशवर्षया ॥ १२६ ॥
 देशाश्चन्द्रो न चायाति वापिन्धायै गतस्तदा । बोदकस्य मितीर्षा सा मातुङ्गेन स्रकन्यक ॥ १२७ ॥
 क्रोति प्रजनं यावद् बोदोऽस्यास्वदिने सति । नन्दोऽपि तावदायातो दुरदेशात् स्वपत्नम् ॥ १२८ ॥
 इत्थं भूयोऽपि सा कन्या नन्दाय धनकेन च । इत्थं न रूपमुच्छ्रजपि ध्यायसाङ्गेन कन्यका ॥ १२९ ॥
 नन्दबोदपरित्यज्य तदा सोदात्तिकऽपि सा । रूपयौवनसमुच्छ्र पितृगेहे वित्तिष्ठते ॥ १३० ॥
 तस्मिन्नेव पुरे रूपी नागशर्मसुतोऽभवत् । कृष्टकर्मसंतुतो नागश्रुतामिषमत्तः ॥ १३१ ॥
 मार्याचतुष्टयं हित्वा देशीरूपसमप्रमम् । सोदात्तिकसर्म रेमे नागश्रुः कुवीरयम् ॥ १३२ ॥
 सोदात्तिकं समादाय तद्रूपद्वयमागसः । चम्पापुरीं पुरीं प्राप्य नामश्रुो महातुरः ॥ १३३ ॥
 पृष्टीत्वा रक्षकैरेप परनारीनिपेवितम् । आस्वानमम्बपत्नस्य भूपस्ताय समर्पित ॥ १३४ ॥
 अरमित्वाऽऽयसीं रामां रूपराजितविग्रहाम् । राजाऽस्य दशैषामास चित्रयाजुसमप्रभाम् ॥ १३५ ॥
 एतत्सर्वं सम्राज्यात्तमास्यानमत्सिमुन्दरम् । तद्वरेण पयि स्पष्टं नामभ्रीनागशर्मयो ॥ १३६ ॥
 सोकुमारगमतिकन्य नरमेकं भण्युतिम् । पूर्वोक्तविधिना बहं ध्यवन्तौ तदा तन्मै ॥ १३७ ॥
 नागभ्रीवधनेनाहु भगवन्मार्गं विल्लेक्य तम् । बभाषान्यं नरं तत्र बभोऽयं केन हेतुना ॥ १३८ ॥
 निश्चम्य भारतीमस्य जगादैको नरोऽपि तम् । यो बभो नीयते यत्र धीरपुण्याः स गोपकः ॥ १३९ ॥
 ततस्तुष्टेन भूपेन नितान्तं स्वस्वगोङ्किते । धीरपुण्याय गोपाय वितीर्षां पेजुकाः पराः ॥ १४० ॥
 परैक्यं धेनुमादाय सामन्तादिप्रभे स्वयम् । तस्यौ स्वमन्तिरे गोपो देव्याः क्वमदुपामपि ॥ १४१ ॥
 तत्प्रत्यक्षं महादेव्या मूपात्रय निवेदितम् । धीरपुण्येन गोपेन राजन् मदेजुका इता ॥ १४२ ॥
 महादेवीवचः श्रुत्वा मूर्धैरन्यैरुदाहृतम् । राजदनेन गोपेन मदीया धेनुो इत्था ॥ १४३ ॥

1 [नरसिंहक], 2 पपकस्य पुपकस्यैवम्, 3 [चरितोक्तिः], 4 [मत्तमात्रक्ये], 5 पक
 पात्रया 6 पपकस्य इत्यभ्युक्तिरयम्

- निशम्य बधचं रामा म्हादेवीमहीमृतात् । कोपत्सेदितमीमाङ्गस्तदोचे बन्धवासिकम् ॥ १४४ ॥
 प्राप्य कृत्वा त्विम योषं महाउभेप्रवर्तितम् । हूं नयत देशं हि धीर्युष्पनिष्करिणम् ॥ १४५ ॥
 निशम्य त्वपस्तत्र मयवेधितविप्रश्च । नागमीर्नागसम्पूर्णं बयादेति विशुद्धधीः ॥ १४६ ॥
 षड्विंश सत्सम्प्लेय स्ववाररतिक्रमणम् । घनादिकप्रमाणं च प्रतान्येतान्यगूनि मे ॥ १४७ ॥
 १. अर्पित्यु सम्प्लेयेषु प्रतेप्येतेषु योगिनाम् । तत्त पूर्वाच्छरोपास्तु प्राशम्या सकृञ्ज मया ॥ १४८ ॥
 नामभीषणन मुत्वा नागसर्माञ्जदत् तद्वत् । सुमताणुमदैरेभिर्मय त्वं पञ्चमि मुते ॥ १४९ ॥
 बभ्रुव्रतानि पञ्चानि द्वितकरीषि बेहिनान् । एतावि सारमृतानि मास्यमिष्यसि कस्यचित् ॥ १५० ॥
 ब्रह्माकम्पि पैतानि योषिमि प्राकृतेः मुते । कपितानि विशिष्टानि स्वद्विवाचारवेदिभिः ॥ १५१ ॥
 किं पुनस्तस्य नमस्त अमपस्य कर्ष्येनम् । कृत्वा उच्चविहीनस्य गच्छन्तः स्वर्गं मुते ॥ १५२ ॥
 २. येनान्यत्केकषाठानां नितान्तं सूक्ष्मेतसाम् । अमणोऽयं गदाचारो न क्रोधि प्रवारणम् ॥ १५३ ॥
 एवं निगद्य वां बाल्यं नागसर्मा स्नान्वित । बवादीत् व मुनि पीरं तारनादेन दूत ॥ १५४ ॥
 यो यो मुने कृतो हेतोर्मत्तनूत्राप्रवारणम् । कृतं त्वया वद् द्विप्र निर्लेख गुणवर्जित ॥ १५५ ॥
 व्याकरण्य तद्वत् साधुर्भाषेयं पुरस्वितम् । मत्पुत्र न नागमीस्त्वस्तुता मस्तुता स्फुटम् ॥ १५६ ॥
 एवं निगद्य तं विप्रं प्राह नागमियं मुनिः । एहि पुत्रि ममाम्याश्च धर्मसंरक्षणानसे ॥ १५७ ॥
 ३. मुत्वा साधुवचो बीनं नागमी प्रीतमानसा । सूर्यमित्रस्य सामीप्यमात्रगाम स्वपन्विता ॥ १५८ ॥
 सूर्यमित्राधिमुताम्नां मुनिम्यामात्मनोऽन्तिके । नागमियं विषावाशु नागसर्मा प्रभाषित ॥ १५९ ॥
 गच्छ त्वं ब्राह्मण द्विप्रं क्वत्त स्नानतोऽस्तु । यावद्य मूढाऽस्माधिद्वेषित कर्ष्यसे ॥ १६० ॥
 मुत्वा मुनिलवस्तप नागसर्मा स माहन । अत्राद्यस्यं महाऽन्याधमुषरत् वचसा हृतम् ॥ १६१ ॥
 चन्द्रवाहनसामीप्य संप्राप्य निबगानिदम् । महापञ्चदहं मुखे नम्रममकैः खटैः ॥ १६२ ॥
 ४. नागमियं समदाय यावन्नो यान्ति ते वनात् । त्वन्मया सयं शीघ्रं तद्वन्तं वाहि मूते ॥ १६३ ॥
 मुत्वा तद्वचन राजा नानाजनसमन्वितः । क्वैतुकन्यासवेतस्कः सूर्यमित्रान्तिकं ययौ ॥ १६४ ॥
 यत्रान्तरे जयौ विप्रो बधनं नृपसाक्षिकम् । नागमीर्मस्तुता नागैर्वितीर्णा मम मूते ॥ १६५ ॥
 निशम्य सूर्यमित्रोऽपि बधनं नागसर्माः । अगादेयं पुरे पीरं नृपादिबन्साक्षिकम् ॥ १६६ ॥
 नागमीर्मस्तुता नूनं शशु म्हाचनं मूप । वष्यापिता मया वेदांश्चतुर स्पृतिपूर्षकम् ॥ १६७ ॥
 ५. सूर्यमित्रवधः मुत्वा नेत्रो निबगावमुम् । नागमियं वेदपाठं क्वरपय महासुने ॥ १६८ ॥
 चन्द्रबाहयभूषस्य निशम्य बधनं तदा । नागमियं अगादेति सूर्यमित्रो महासुनि ॥ १६९ ॥
 बायुमृत्विचर द्विप्रं त्व नागमी स्फुट्यस्वरम् । मदभ्यापितवेदानां पठ्य कुठ सांपतम् ॥ १७० ॥
 सूर्यमित्रवधः मुत्वा तदा जातिस्मरी मुदा । पपाठ सकृञ्च वेदाद्ययमीरिति सत्वरम् ॥ १७१ ॥
 बोधरं प्रथमं कृत्वा स्वरर्षप्रमेदत । षतुपष्टिसम्युक्ता पपाठ क्रमविभागात् ॥ १७२ ॥
 ६. सुवायुपक्रमेयं समस्तं विधिपूर्षकम् । अन्वेदं च पपाठ्यं नागमीर्नृपसाक्षिकम् ॥ १७३ ॥
 तत सुवर्षभेदेन सवसंक्षितिकादित । सूत्रवशादितः प्रोक्ष्य षतुर्षेदोऽनया क्रमात् ॥ १७४ ॥
 सामवेदस्ततः प्रोक्तस्तथाऽपर्यवनामकः । अष्टादशपुराणानि तस्युरे धर्मसंहिताः ॥ १७५ ॥
 मीमांसान्यायशास्त्राणि षतुदश नृपाद्यतः । विद्यास्तानानि सर्वाणि मापितानि तदाऽनया ॥ १७६ ॥

1 [वपञ्चमिष्यत्], 2 पपञ्च कुञ्चमिरम् 3 पपञ्च विचकमिरम्, 4 पपञ्च षतुपञ्चम्य,
 5 वः पुञ्चमिरम्, 6 पपञ्च कुञ्चमिरम्, 7 पपञ्च कुञ्चमिरम्, 8 पपञ्च विचकमिरम्, 9 अ, वीर्यमि
 वच, 10 पपञ्च कुञ्चमिरम्, 11 पपञ्च कुञ्चमिरम्,

नागश्रीवेदसंपाठं निश्चम्य षडुपाधिप । सूर्यमित्रं जगौ धातुं सौपरुष्यन्तिताङ्कः ॥ १७७ ॥
 तनवां वाचं नागश्रीसुखं ज्ञानमहापर्व । विपन्तं ज्ञातमस्माभिर्न शेषं नागशर्मण ॥ १७८ ॥
 किंतु नागश्रियो नाथ दिव्यज्ञानमहेश्वर । वेदप्रपाठसम्बन्धं ज्ञातुमिच्छामि साप्रतम् ॥ १७९ ॥
 निश्चम्य षडुपाधे सारं ध्वनिना ह्लादयन् समाम् । सूर्यमित्रो जगादेति षण्णवर्षं सक्रोतुकम् ॥ १८० ॥
 विषये बत्सुकवत्यां कौशन्धी परमा पुरी । असामतिबन्धे राजा श्रीकन्ता तेल्लियांजम्बत ॥ १८१ ॥
 षमिमित्रो द्विजोऽस्मासीदप्रिठा तद्वितम्बिनी । तस्यतो सूर्यमित्रोऽहं सोमशर्मा कनिष्ठक ॥ १८२ ॥
 सोमशर्मप्रिया चासीत् काश्यपी नाम विद्युता । तत्तन्दनोऽधिमूर्तिश्च धामुर्मूर्तिरपि कमात् ॥ १८३ ॥
 मत्पातमरुपे राज्ञोऽनुकर्म आनता वरुम् । समर्पितामि सर्वाणि वृत्तिसाबरकानि मे ॥ १८४ ॥
 मया ह्यनि च सर्वोपि वृत्तिसाबरकम्परम् । सोमशर्मवितिषोनि महाशेहानुकारिणा ॥ १८५ ॥
 ममपाविषये चासीत् पुरं राजगृहं तदा । धमुपाठो वृपसत्रं धुप्रभा तन्मन-प्रिया ॥ १८६ ॥
 मया तत्रपते पार्श्वे वृत्तिसाबरकानि च । उपयुक्तानि सर्वाणि महाविद्याप्रमावतः ॥ १८७ ॥
 राजप्रसादतस्तत्र मुञ्चानस्योत्तमां भ्रियम् । धुसेन मम मञ्जुतुर्षुभिः सह सौख्यतः ॥ १८८ ॥
 एवं धम्कति तस्मिन्ने सोमशर्मा ममानुज ॥ कठेन पञ्चतां नीताः कालो हि षड्वान् मुवि ॥ १८९ ॥
 तस्मिन् काले गते नूनमधिभूतिस्वरान्वितः । धामुर्मूर्तिसमं यातो भवन्ते विमवास्ये ॥ १९० ॥
 सप्तद्विपर्वसंयुक्ते काले शिवमि मूते । कृतौ मया प्रयत्नेन वेदस्तुतिविशारदौ ॥ १९१ ॥
 ततः कौशान्धिकं प्राप्य वृद्धाऽतिबठमूपतिम् । स्ववृत्तिसाबरण्याद्यु भोषयामासतुस्तुम् ॥ १९२ ॥
 समस्तविप्रशास्त्राणां ब्राह्मणानां निरन्तरम् । व्याख्याने च प्रकुर्वामौ तस्यतु स्वपुरे तसौ ॥ १९३ ॥
 अधिमूर्तिसमं राजन् उच्चबोधिपदार्यकः । हिमम्बरव्रतं सारं चकाराहो विद्युदये ॥ १९४ ॥
 धामुर्मूर्तिभूतिं प्राप्य भानदोषेण गर्दभी । सुक्री च ह्यनी जाता मातङ्गी वीनमानसा ॥ १९५ ॥
 कालं कृत्वा च मातङ्गी धुमकरांतुमावतः । जाया जातिसरग मूप नागश्रीवैरकन्यका ॥ १९६ ॥
 वात्सिसरत्नमासाद्य मनुकेन कठस्तना । पपाठं सकळं वेदं नागश्रीरिषमावरात् ॥ १९७ ॥
 धेरेदपाठसंश्रयः कबितो योगिनाऽमुना । महावैराग्यसंपन्नश्चन्द्रबाहनमूपति ॥ १९८ ॥
 श्रुत्वा जिनोदितं धर्मं स्वर्गमोक्षप्रदायकम् । महाकठमुतायासौ दत्त्वा राक्ष्यमकण्ठकम् ॥ १९९ ॥
 सहसैर्बहुमिर्युक्तः सामन्तानां जिनोदितम् । चन्द्रबाहो दधौ राजा सूर्यमित्रान्तिके तप ॥ २०० ॥
 बन्धैरपि तत्रा लोकेऽस्मात्प्रमत्त्या प्रमोदिति । सम्पत्तवपूर्वक्रे धर्मो गृहीतो जैनपुङ्गव ॥ २०१ ॥
 सूर्यमित्रगुरोः पार्श्वे नागशर्मोऽतिमच्छितः । महावैराग्यसंबुक्तो दीक्षां देगम्बरी दधौ ॥ २०२ ॥
 नागप्रिया समं साञ्ची त्रिवेदी जिनमच्छितः । ब्राह्मिकार्यान्तिके क्षीयं तपो जैनमस्त्रिभियत् ॥ २०३ ॥
 हत्वा कर्माटकं दुष्टमप्रपर्वतमस्तके । सूर्यमित्रोऽधिमूर्तिश्च संप्राप्त सिद्धिपत्तनम् ॥ २०४ ॥
 षण्णवर्षं तपः कृत्वा दक्षं कर्मविनाशने । चमूवाभ्युतकल्पेऽसौ देवो भामुरविप्रह ॥ २०५ ॥
 कालं प्रकुर्वती दीना पूर्णसेहा त्रिवेद्यपि । नागश्रीमं सुत्वा भूषाभिदानमकरोदिति ॥ २०६ ॥
 ततो मातृमुतासुरमं कालं कृत्वा समाधिना । पद्यगुत्तविमानेऽमूदभ्युतस्वर्गसमवे ॥ २०७ ॥
 देवसुरमं मनोहारी हारराजितविप्रहम् । ऋत्विशतिसमुद्रासुखासौ धत्र मुखोचितम् ॥ २०८ ॥
 इन्द्रराजिषिभासीदिव्यं भेष्टी महाधन । नूनं गुणमती माया श्रीमदुत्पयिनीमवा ॥ २०९ ॥

- मायधर्मवशे देवस्यतश्च्युत्वाऽऽयुषः क्षये । पुत्रं सुरेन्द्रवसोऽमृतं तयोः प्रेमातुरकयो ॥२१॥
 आसीत् सुभद्रसंज्ञोऽयम् भेष्टीभ्यः कृत्स्नमव । भार्या सर्वयज्ञास्तस्य श्रीमदुत्पिनीपुरि ॥२१॥
 सुत्वा तत्र सुखं दिभ्यं स्तश्च्युत्वा त्रिवेधसि । पाता सर्वयज्ञोर्गमे यशोमद्रा मुकुन्धक्य ॥२१॥
 वितीर्षयं यशोमद्रा सुभद्रेण च सादरम् । भार्या सुरेन्द्रवक्ष्य कृमापय महीप्रसे ॥ २१३ ॥
 १ मागश्रीपुर्विक्य याऽऽसीत् पद्मगुम्भविमानके । देवस्तु श्रेयसुष्यः सन् स्वमातृस्वामूर्ध्वकम् ॥२१॥
 सुत्वा नाकसुखं दिभ्यं च्युत्वाऽऽसी तद्विमानक्यत् । भवन्तीमुकुमात्प्रस्थो बभूव कनयोऽनयो २१
 भवन्तीमुकुमात्प्रय भेष्टिपदं वितीर्ष च । दीक्षां सुरेन्द्रदण्डोर्जं चिन्धेनान्तिके दधौ ॥ २१६ ॥
 भवन्तीमुकुमात्सेऽपि नवपौवनरामित । द्वात्रिंशत्सौषमभ्यसो द्वात्रिंशत्सुभान्वित ॥ २१७ ॥
 हाररात्रितवहस्त्यो द्वात्रिंशद्दणितः सकः । भवन्तीमुकुमात्सेऽयं सुखं तसौ स्वपद्ये ॥ २१८ ॥
 १ कुमार्तं शीघ्रं तत्रस्यं त्रिनधर्मपरायणम् । नैमिषिककर्मकरेणमादेवं तदनान्तिके ॥ २१९ ॥
 कुमापेऽयं यदा नूनं मुनिं द्रक्ष्यति पावनम् । हिला परिग्रहं सर्वं तदा दीक्षां करिष्यति ॥२२०॥
 नैमिषिकेदित श्रुत्वा तस्मैर्मातृमानसैः । मुनीनां तद्गृहे द्वात् प्रवेशोऽपि निराहृत ॥ २२१ ॥
 उत्पिन्यां पुरि प्रीत्या प्रघोतस्य महीपते । ज्योतिर्मातृमिधानाऽपि महादेवी मनःप्रिया ॥२२२॥
 दक्षिणापयवेशादि विभेत्तुं करयामुरा । एकेनाद्यै समानीता वपिवा रत्नकम्बला ॥ २२३ ॥
 १ उतो ग्रहणमेतेषां कम्बलानां नरेशिना । भवन्तीमुकुमात्स्य जनन्या ग्रहणं कृतम् ॥ २२४ ॥
 ततश्चलारि खण्डानि दिभ्यरूपवराणि च । अतीवानन्दकरिणि समस्तजननक्षुपाय ॥ २२५ ॥
 विरासन्निभ्रमोपेता द्वावमावसमन्विताः । तत्रत्या सन्ति, रूपाद्या द्वात्रिंशद् बरकम्बला ॥२२६॥
 एकैकं बोधितः स्वष्टं नूनं तुपुष्टिकन्तरम् । एकैकस्यगृहस्येशो द्वाष्टम्योऽत्र मनीषिणि ॥ २२७ ॥
 मूढेः भवणं तत्र प्रघोतोपोत्तमात्प्रयो । तद्गृहगमनं तोषाम्महाप्रेमानुरक्तयो ॥ २२८ ॥
 १ उपचारविधानं च निमज्जद् वापिकन्तरम् । पानीयरमणं राहो मन्निहारविसर्जितम् ॥ २२९ ॥
 मूपात्तवधनेनाशु निपुणं तद्गृहेपणम् । मन्निहृष्टतद्गृहाणां बोधितां च विद्योक्तम् ॥ २३० ॥
 आभयंकरणं राहो द्यात्वा तस्यां समायम । दिभ्यमोवनवेत्तव्यां बीपिक्रसापनं तथा ॥ २३१ ॥
 स्वजोदनस्तपानां दृष्टानां रन्धनं परम् । दृष्टैतद् मूमुकः स्वष्टं सरष्टं परिवृष्टनम् ॥ २३२ ॥
 सातुरागेष भावेन स्वमातृकमनं पुनः । भवन्तिमुकुमात्प्रत्यं राहो तद्ब्रामकीर्तनम् ॥ २३३ ॥
 १ मुनिपृथ्याविधानं च तन्मुन्यारेऽक्षरणम् । मन्त्युत्रसमुत्पत्तिर्मविष्यति विसंशयम् ॥ २३४ ॥
 मुनिं दृष्ट्वा तपः साधुः प्रकरिष्यत्ययं सधु । नैमिषिकेदितं स्वष्टं समस्तमुवनान्तिगम् ॥ २३५ ॥
 महाकथस्तस्य बोधाने पादोऽगमनसुत्सुना । स्वाभ्यत्ययं मुनिर्वास्तवा सूतकथयन्त्या ॥ २३६ ॥
 अन्यथा मुनिसंपानां तत्रत्यानां धनागमे । योमग्रहणमतेषां मानावग्रहणविरामम् ॥ २३७ ॥
 स्वाध्यायपठनारम्भं स्वपृष्टं च प्रवेशनम् । साधूनां साधुवृत्तानां निषिद्धं तद्गृहे स्फुटम् ॥ २३८ ॥
 १ चातुर्मासवसाने च प्रश्नक्षिपठने कृतम् । श्रुत्वा तत्रिनदं तेषां दीक्षादिस्मरणं तथा ॥ २३९ ॥
 मुनिशाम्भ्यसंप्राप्तिर्मुनिरीक्षाद्यविलया । भवन्तीमुकुमात्तन स्त्रायुषं परिवृष्टनम् ॥ २४० ॥
 मुनिभाषणमेतस्य दिवसत्रवकीर्तनम् । स्वयमेव प्रबोधयं स्वयमेव च दीक्षयन् ॥ २४१ ॥
 महाकथम्य बोधाने र्निष्ठुष्टम्य मन्त्रः । प्रत्याख्यानं मुनेरस्य यावन्वीर्यं मुषेतस्य ॥ २४२ ॥
 मेरुद्विजकम्पस्य प्यानाशठनिवासिनः । कृपापदीनपित्तस्य शयनं सूतकथया ॥ २४३ ॥

अधिमृते प्रिया चासीत् सोमदत्ताऽन्यजन्मनि । तत्पुत्रो नागशर्मा च सोममूर्तिरपि स्फुटम् ॥२४४॥
 श्रुमिश्रो महात्मानि चाभिमूर्तिस्वपो दधौ । श्रुत्वा धर्म मुनेः पार्श्वे भ्राम्यति स्वाजवंशवम् ॥२४५॥
 विषाम पुत्रसमुक्ता संसारपरिहिण्डनम् । सोमदत्ताऽभवद् भ्रूषा महाकालवने शिवा ॥ २४६ ॥
 नापश्रमादयो भ्रान्त्वा शत्वारोऽपि मवाणवम् । तन्निष्ठानन्दना जाता पापकर्मानुभावत ॥२४७॥
 दिनानि सप्त सप्तते तदानीं वातवदते । श्लुषापम्पापरिभ्रान्त्वा निजवालकसंमुता ॥ २४८ ॥
 पूर्ववैतनुवन्नेन तत्यादरुषिरे तदा । सा शिवा पातुमारभ्या सुकुमात्मुनेरियम् ॥ २४९ ॥
 खादमन्त्सा तरुं पाद तन्मुनेः शिवया तथा । समाधिमरणेनाथ चक्रे काठं दिनत्रये ॥ २५० ॥
 विमाने नठिनीगुन्मे नाके चान्युतनामनि । द्वाविंशतिसमुद्रायु सुकुमाब्जेऽमरोऽभवत् ॥ २५१ ॥
 उदभतुर्यके यामे रजन्या देवनिश्चन- । भवण तज्जनीसंभसमागमनमत्र च ॥ २५२ ॥
 म्योऽपि तदलकारत्वजनं दर्शनं तनो । शिवापकृत्त तासां निवान्तं हतचेतसाम् ॥ २५३ ॥
 शश्रुष्टौ विधायाश्च जनन्या सह शीघ्रणम् । तप कृत्वा समाधानाद् देवत्येकसमागम ॥२५४॥
 सुकुमात्मुनौ नूनमन्युतं कल्पमासिते । एतत्सर्वं प्रवक्तव्यं नितरां कुशुर्देनैः ॥ २५५ ॥
 श्रीमदुष्यिनीतोऽयं दक्षिणद्वारगोचर । स्रोक्तमार्गमतिक्रम्य स प्रवेशो विराजते ॥ २५६ ॥
 वषन्तीसुकुमातोऽयं यत्र क्कत्गतो मुनिः । कापालिकैः प्रदेशोऽसौ रक्षतेऽद्यापि पुष्पमाक् ॥२५७॥
 तत्र क्कपालिकानां च दत्त्वा मृत्यु बहु स्फुटम् । पुष्पपुद्गला दहन्येते सूतकानि महाजना ॥२५८॥
 देवैर्गन्धोदके मुक्ते तस्मिन् काले मते मुनौ । सुगन्धीमृतसर्वांश्च जाता गवधती नदी ॥ २५९ ॥
 तन्मार्गमिस्वरां तत्र कृते कलकले सति । भ्रूव लोफविख्यातो देव कलकलेभर ॥ २६० ॥
 ॥ इति श्रीमथन्तिसुकुमालमुनिकथानकमिदम् ॥ १२६ ॥

१२७ सुकोशलकथानकम् ।

विनीताभियये चास्ति कोशला नगरी चरा । प्रवापाठो नृपसखां तत्रिया सुप्रमा प्रमा ॥ १ ॥
 इत्य सिद्धाभनामासीत् तप्येष्टी राजवत्सलम् । द्वितीयं तस्य नामेर्दं विशां वनपतिः पति ॥ २ ॥
 द्वाविंशद्विनासासीत् द्वाविंशद्वनकोटिकः । तन्मध्ये वल्लभाऽस्यैषा जयाधिमतिरजना ॥ ३ ॥
 शार्पयन्त्सा सुतोत्तिं जयमत्या सहान्यदा । संतसे प्रीतचेतस्कः सिद्धार्थं सौधमस्त्रके ॥ ४ ॥
 एवं हि तिष्ठतस्वस्य भेष्ठिनः प्रीतचेतसः । प्रासादविखरे रम्ये मुषाशुभ्रीकृताम्बरे ॥ ५ ॥
 उल्लिखन्ती मित्रः प्रीत्या सक्र स्वर्णश्रवणक्या । केशमभ्येऽस्मिंकाशे ददर्श पठिताङ्कम् ॥ ६ ॥
 शश्रुत्वा मुष्टिमभ्येऽमु तत्रिया निजगाविति । दूत समागतो नाम स्वहन्तं किं न पश्यसि ॥७॥
 निश्चय तद्वचः श्रेष्ठी सिद्धार्थोऽपि सविस्मयः । दिशोऽज्जकोन कृत्वा जगादेमां स्ववत्साम् ॥८॥
 हेति देवि कुतो दूत प्रातोऽज्यौ कस्य वल्लभे । विठोक्तिरेऽजुना यो मे सर्वत्रैव न इत्यते ॥ ९ ॥
 क्वं प्रसार्य सा देवी पमायेमं सक्रैस्तुक्च । नृपदूतं न वप्सीमं धर्मदूतं ववामि ते ॥ १० ॥
 एवं निगद्य तत्रत्या विस्मयभ्यात्ममानसा । दर्शयामास तं देवी निजहस्तव्यवसितम् ॥ ११ ॥
 दृष्ट्वा पठितमेकं स विधावत्सुगं तथा । जातिस्मरत्वमासाद्य प्रवर्णां कर्तुमुस्थित ॥ १२ ॥
 चान्तरे समागत्य मधिमिस्मिभिरुदरात् । तप कुर्वन् सुसिद्धार्थो धारितस्वदितेऽन्यथा ॥ १३ ॥

1 ['वर्णके']. 2 पफञ्च चतुष्टयमिदम्. 3 पफञ्च पुनःचमिदम्. 4 पफञ्च पुष्पमिदम्. 5 पफञ्च पुष्पमिदम्.

मवांसं समायातो दूरतोऽनुक्रमेण हि । महापुरुषसंचानामाधारं प्रथितो मुनिः ॥ १४ ॥
 मवांसि सोऽधुना नाव तपः कर्तुं समिष्णुमिः । निर्मूक्तं श्रयं याति वह्निदग्धस्तरुण्यया ॥ १५ ॥
 तेन त्वं तिष्ठ तावन्तं मुद्धानो भोगसुखमम् । यावत् प्रजायते पुत्रः प्रीणितश्रेयसान्वयः ॥ १६ ॥
 मधिवाक्यं समाकर्ण्य सिद्धार्थः सिद्धिलाठसः । अगाह सचिबान् सारं वैराम्याहितमानसः ॥ १७ ॥
 मवांसनतत्तावत् तिष्ठामि गृहसंगतः । पावत् पुत्रं न परयामि समुत्पन्नं कृतञ्चनम् ॥ १८ ॥
 उत्सृजे तु पुनः पुत्रे कृतद्वीपे जनोत्सृजे । मयाऽजस्यं तपो धोरं विभातम्यं निवृद्धये ॥ १९ ॥
 निवृद्धये वचनं तस्य मधिभिर्बुधससदि । प्रतिपन्नं कृतम्वानैस्त्रोपविस्फारितेऽथै ॥ २० ॥
 अन्यथा भेष्टिनो मार्शां पुणार्थं यथापूषनम् । कुर्वाणा मुनिना प्रोक्ष्य दिव्यज्ञानैकबहुषा ॥ २१ ॥
 आदिके लौकिका देवाः पुत्रं सौख्यं वनं तथा । वितरन्ति न त्वेकेभ्यो वैनो धर्मो ददात्यस्य ॥ २२ ॥
 तेन त्वं लौकिकान् देवान् धर्मानिति विहाय कौ । तिष्ठ संतोषसमुच्छा जिनशासनमावित् ॥ २३ ॥
 अथप्रवृत्तिं सांसं ससमे दिवसे सति । स्वहर्षे नन्दनो मानी नन्दिताश्रेयसान्वयः ॥ २४ ॥
 तस्यो देवी विहायेमं मिष्यात्वं मुनिवाक्यतः । ससाज्जमभासं गत्वा सम्यक्त्वमूषिता ॥ २५ ॥
 उद्योतयन् दिशां चक्रं सूर्यो या तनुत्वेवसा । अयमत्या सुतो वातः सवत्स्रममूषितः ॥ २६ ॥
 न परं क्रोडसि त्वातां स्वगृहे पतनेऽवहत् । आकर्षं भेष्टिनः सा च कदापिदपि यासति ॥ २७ ॥
 एवं दिनेषु गच्छन्सु कदाचिदैवयोगतः । चेटिकैश्च विनिर्वाता पश्चिन्तःपुरादरम् ॥ २८ ॥
 द्वितीया चेटिका चैतां वदति प्रीतिमानसा । पश्य पश्य हृते वातो जयमत्या शरीरकः ॥ २९ ॥
 न परं स्वगृहं क्रोडसि तथा राजकुले पुरे । अयमत्या महादेव्या पुत्रं वातं जगौ मुखा ॥ ३० ॥
 महाहासिभ्रमणेन बुभुक्षामस्तचेतसा । सोमशर्मद्विजनेदं तदा तद्वचनं श्रुतम् ॥ ३१ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं हृद्यो दिनेऽज्यसिन् स माहनः । बीजपूरकमादाय करे भेष्टिगृहं पयौ ॥ ३२ ॥
 निवृत्तेष्व भेष्टिन विप्रो अगाह प्रीतिमानसः । अयमत्या सुतोः भेष्टिन् समुत्पन्नस्तत्र प्रभो ॥ ३३ ॥
 सोमशर्मवचः श्रुत्वा सिद्धार्थं पुत्रप्रथितः । अजसृष्ट प्रदायास्मै ददौ प्रामञ्ज्य पुनः ॥ ३४ ॥
 कृत्वा तत्पूजनं भेष्टि गत्वा अयमतीरुहम् । दृष्ट्वा पुत्रमुत्सं पाथ सुतोप सुतसंगतः ॥ ३५ ॥
 जिनस्य पूजनं कृत्वा मन्त्रपुण्याश्चतादिभिः । वन्देवामिदं नाम अक्षरं तनयस्य सः ॥ ३६ ॥
 भेष्टिनो हारके वाते विनीतवचिपयेऽश्लिठे । अमृतात्नन्तसंतोपस्यदा वनपदस्य च ॥ ३७ ॥
 अत्यन्तस्योपमासाय सिद्धार्थं तनयस्य सः । सुकेशस्यमिषं नाम ददौ नागरिको जनः ॥ ३८ ॥
 अत्रान्तरे महामत्वा सिद्धार्थो राजवत्स्रम् । भेष्टिगृहं वचन्वाह्य सुकेशसमुत्सस्य सः ॥ ३९ ॥
 सामन्तैर्बुधभिः सार्धं तथा भेष्टिसुतैरपि । जिनसंवरसामीप्ये भेष्टि जैनं तपोऽवह्रीत् ॥ ४० ॥
 हित्वा अयमर्तिं धामां भेष्टिनोऽज्याः सुषेतसः । जिनसंवरमानम्य सुभ्रतान्ते प्रथमः ॥ ४१ ॥
 ततो निमगृहे क्लेषावयमत्या विषम्वया । मुनीनां साङ्गहृसीनां प्रवेशो हि निवारितः ॥ ४२ ॥
 ततो अयमतिर्बुत्वा सिद्धार्थस्योपरि ऋषम् । तस्यै कन्दर्पसंततया मौनद्वैत्मविधिता ॥ ४३ ॥
 यौवनेन समारूढां मां तनुजं शिशुं तवां । हित्वाऽज्यं निर्दयस्तान्ताः अमवातां प्रथं म्रितः ॥ ४४ ॥
 सुकेशस्यकुमारस्य कुर्वीती सकृताः क्रिवाः । तस्मिन्ती प्रपत्यन्ती तस्यै अयमर्तिः सुखम् ॥ ४५ ॥
 सुकेशस्यकुमारस्य मुनन्दा स्तनवात्रिकः । नन्दा रमणदा पात्री सुमतिर्बोहनप्रदा ॥ ४६ ॥
 सुपथ्य स्तानदा पात्री मेखत्य मन्चनप्रदा । एताभिः पञ्चमिस्त्राण वृद्धिं नीतः सुकेशसः ॥ ४७ ॥

सुकोशकुमारेण विभ्रता यौवन घनम् । परिपीता विधानेन त्रिभुवनकन्यका ॥ ४८ ॥
 सुकोशकुमारस्य मोगससक्तचेतसः । नैमित्तिकश्चकारेममादेशं घृतिनिश्चय ॥ ४९ ॥
 पतिक्रयं यदा पाले प्रक्ष्यति शीतमानसः । तदा निर्गन्धतां प्राप्य तपः साधु करिष्यति ॥ ५० ॥
 तस्य रोपं समासाद्य जयमत्या स्वमन्दिरे । मिथार्यमपि साधूनां प्रवेशो विनिवारित ॥ ५१ ॥
 अरपिता कुमारार्यं स्वगृहाभिरयोषरा । जयमत्या च वाष्पाळी हरिहृत्स्त्रिक्रमोचिता ॥ ५२ ॥
 एकद्वित्रिचतुःपञ्चपदसप्ताष्टकमुमिका । प्रासादा विधुसंकाशा क्वरिता बहवोजनया ॥ ५३ ॥
 क्मन्ष्ये पृथिवीसारे प्रासादे गयनसृष्टि । तस्यौ सुकोशकः प्रीत्या मातृवाभ्यादिसमुत् ॥ ५४ ॥
 जय मध्याह्नवेलायां मिथार्यं मुनिपुत्रवत् । अस्त्रिचर्मावशेषं च युगान्तनिहितेष्वपम् ॥ ५५ ॥
 मत्सोपवासिनं धीरं प्रविशन्त स्वमन्दिरे । सुकोशले ददर्शनं प्रासादशिखरस्थित ॥ ५६ ॥
 दृष्ट्वा मुं स्वगृहं प्राप्तं विस्मयभ्यासमानसः । सुकोशले विनीतात्मा पद्मच्छेद स्वमातरम् ॥ ५७ ॥
 बन्धु किनामपेयोऽयं पुंस्यं प्राप्य मद्ब्रह्म । मृगो विनिर्गतः कस्मात् कथयैतन्ममाधुना ॥ ५८ ॥
 सा कौशलं वचः श्रुत्वा शोकश्चेपसमन्विता । अगौ जयमतिः पुत्र तदानीं सुखमानसम् ॥ ५९ ॥
 पुत्र कोऽपि न्योऽन्योऽनाम स्वजनवर्जितः । वक्ष्यमक्तपरित्यक्तो मिथामप्राप्तवन् क्वचित् ॥ ६० ॥
 सपत्ननगरं ग्रान्त्वाऽदत्तदानो गहिरुक्तः । प्रविष्टो मद्ब्रह्म तदात्तमप्यो गृहमश्रुक्तः ॥ ६१ ॥
 श्रुत्वा जयमतीषार्यं सुप्रता नाम धात्रिकम् । अगाद स्वामिनीं तुष्टां मुनिविद्वेषकरिणीम् ॥ ६२ ॥
 मुनिहीनसंसुक्त वचनं तव भाषितम् । नूनं जयमतिः क्व न मनागपि सुमप्यते ॥ ६३ ॥
 तदीककुलसंज्ञा बहवः भेष्टिनन्दनाः । तथा राजसुता हित्वा विमूर्तिं त्वपवत् क्षितौ ॥ ६४ ॥
 मिथार्य सकलं सग मोगनिःस्पृहमानसाः । महावैराग्यसंपन्ना प्रविष्टा हि सपोवनम् ॥ ६५ ॥
 प्रायसापारण्यार्थं च मिथार्यं गृह्णन्ति साधवः । आमार्यं दृढचेतस्य जिनधर्मपरायणा ॥ ६६ ॥
 तेनैह हीनं वाक्यं मुनीनां दृढचेतसाम् । योयुज्यते न ते बहून् संसारार्णवकारणम् ॥ ६७ ॥
 धात्रिक्रया वचः श्रुत्वा सुप्रताया अगौ सका । तृष्णीभार्यं समासाद्य तिष्ठ त्वं धात्रिके हुतम् ॥ ६८ ॥
 मितायां मौनमात्रेण तस्मां जयमतीरणात् । अगाद सुप्रभासिक्या धात्री वचनमाद्यत् ॥ ६९ ॥
 अथैर्ष्यहानैर्मुक्त शरीरं योगिनामिदम् । आजायते न सौख्यस्य कारणं जयति हुवम् ॥ ७० ॥
 बहवो येन दस्यन्ते रामकर्मभपाण्डवा । अथैर्ष्यहानैर्मुक्त्य भीराः शूराः सुमेवस ॥ ७१ ॥
 अथैर्ष्यहानैर्मुक्त्यस्तथाऽन्ये भेष्टिसूनवः । पुण्यहीना हि ते मिथार्यं न उच्यन्ते कदाचन ॥ ७२ ॥
 अहमती यवैकोऽत्र क्रीला अग्र्यानि दुःखिता । आम्हाद्य दुर्बलं वासो भोजनार्थं प्रमत्सरम् ॥ ७३ ॥
 त्रिदिव्यं समाप्य सतोर्षां च्छित्तोऽपि वा । येयेम येन केनापि च्छरीतिः पुण्यन्ते ॥ ७४ ॥
 नैव नगरे भेष्टी विद्यते मौननामकः । वर्जितो बन्धुभिर्हीनो जननीजनकरिभिः ॥ ७५ ॥
 पुण्यहीनकरां सोऽयं पाशमित्या जन जनम् । युष्मानस्तस्ये मिथार्यं आम्पति स्म निरन्तरम् ॥ ७६ ॥
 कन्यं शाकनिकसत्रं चिताद्यस्योऽसत् पुरे । दत्त्वा शकं धनं सोऽयं गृह्णाति जनहस्तत ॥ ७७ ॥
 वनं दत्त्वा जनयासौ गृह्णाति क्लृप्त वत्स । आरक्षिकेण तत्सर्वं गृहीतं पत्न्योऽमुत् ॥ ७८ ॥
 यदि येषं समादाय भोजनमावतः सकः । मिथार्यं नगरं सर्वं आम्पति त्रययोश्चितः ॥ ७९ ॥
 कुमार तेन जानीहि लोके नानाविधम्भना । एषमाथाः प्रदर्श्यन्ते नरणां पुण्यतो विना ॥ ८० ॥
 अरपेनामुना वत्स सत्य जानीहि मद्बचः । अतः स्मिरमतिर्मुत्वा कुव राज्यं सुखप्रदम् ॥ ८१ ॥

1 एकं पुनःकीर्यम्, 2 पुण्यम्, 3 एकत्र युक्तम्, 4 [अथयथाचार्यं],
 5 क कर्माद्ये, 6 एकत्र बहुवचनीयम्, 7 [राक्षसिकसत्रं], 8 शाकनिकसत्रम्

- निर्याम्य तद्दशसत्र पितृ दम्प्यौ मुक्तेःशुभः । महाजनमिदं लोकैः कृतं मय्यनीमत्वात् ॥ ८२ ॥
 याकदेवं कुमारोऽयं प्यायति क्षयमात्रकम् । ताषदागत्य वेगेन सूपकरोम भायितः ॥ ८३ ॥
 देव मोहनवेत्ता च सांप्रत भवेति तव । क्रियतां मोहनं त्वयच्छीरस्वितिकरवम् ॥ ८४ ॥
 तथा वयमस्मिमाता पात्रिक्य सुप्रवादिभ्यः । तन्नर्या रूपसंपन्ना नामानीमानि विप्रति ॥ ८५ ॥
 स्वयंप्रभा मता पूर्वं भीरुता भीसमप्रभा । तथा मित्रमती चार्वा सुप्रभा सेनयाऽन्विता ॥ ८६ ॥
 वनसेनया चार्वा सोमभी भीमती परा । तथा वन्धुमती सेना भानुमित्रा रविप्रभा ॥ ८७ ॥
 प्रियहृमुन्दरी चान्या प्रिया प्रियमती परा । श्यामा श्यामलतामिख्या वर विद्युत्ता वय ॥ ८८ ॥
 किमत्रस्मिन्निर्दिष्टा भीकान्ता भीसमप्रभा । श्रुसेना परा सिंघ्या तथा वनमती प्रिया ॥ ८९ ॥
 विख्या वैजयन्ती च स्वर्णमात्राऽपराविता । इमयन्ती केतुमाता वनभीर्धन्वया सह ॥ ९० ॥
 वन्धुभीरिति सर्वामी रमणीभिः प्रचोदितः । विषाय मय्यं नाम मोहनं कुरु सांप्रतम् ॥ ९१ ॥
 श्रुत्वा तद्दहनं तत्र श्वेतुकम्पासमानसः । जयादेवं पुनः क्षीत्र तदप्यश्वं मुक्तेःशुभः ॥ ९२ ॥
 यावदेतच्च विज्ञातं समस्तं वस्तु सत्वरम् । तावन्मयोदितं मया विदधामि न मोहनम् ॥ ९३ ॥
 तेनेवं वनया ह्य रूपमत्र मनस्विनि । निवेद्य मम शिष्यं मुक्ते तत्प्रयत्नतः ॥ ९४ ॥
 कुमारवचन श्रुत्वा पात्रिक्य प्रथमा तदा । जगाद सुप्रवामिख्या तद्दृष्टान्तं त्वप्रत ॥ ९५ ॥
 त्वस्वियं पुत्र सिद्धार्थो यो वात्स्ये तव स्फुटम् । श्रेष्ठिपदं प्रकम्पाद्यु निःस्वहो मुनिवामिक ॥ ९६ ॥
 त्वन्मन्दिरेऽत्र मिथ्या प्रविष्ट क्रमतोऽमुतः । मूयो विनिर्गतत्वात् सपःशोषितविप्रत ॥ ९७ ॥
 तव वनन्यादेसेन ह्यारपात्तैर्निराकृतः । वन्तरायो मुनेरस्य वात संशुद्धचेतसः ॥ ९८ ॥
 सुप्रवापाक्यमाकर्ण्य वयावैर्वा मुक्तेःशुभः । मयाऽपि मुनिरूपेण शोकम्प्यं नान्यथा पुनः ॥ ९९ ॥
 एवं नियम तां वेगाधिर्बल निजमन्दिरेत् । ददर्श प्राप्तमुक्तेपाने तं पतीशु मुक्तेःशुभः ॥ १०० ॥
 विस्मृतश्रेपविष्टं तं विन्नेक्य सहसा मुनिम् । वातिसरो वमूवाद्यु कुमारस्तुष्टमानसः ॥ १०१ ॥
 तस्योऽग्नेन विज्ञाता मवा पञ्च स्वगोचरा । यथाक्रममिने सर्वे ससारत्तत्तचेतसा ॥ १०२ ॥
 सितरन्तो नगोत्तुको ज्वी मत्स्यामुन्दरः । तद्वान्बभूव हस्ती सिद्धार्थो मत्थोऽह्व ॥ १०३ ॥
 पद्मावती च सा तस्य वमूव मत्स्याऽपि च । चाम्यां सह मुदा तत्र रममाणस्य सर्वदा ॥ १०४ ॥
 वान्तरे विठोक्थैया मत्स्या तं स्ना नये । पद्मावत्या सहस्रसं दीप्यन्तं निजलील्या ॥ १०५ ॥
 ईर्ष्यामहाप्रह्वस्ता मत्स्यावत्तमस्तकत्रत् । पातं विषाय सा शिष्यं ममार विधियोगत ॥ १०६ ॥
 वदन्त्यस्यमहादशे महाचम्पापुरीमव । सप्तस्नानगुणाचारो यथाऽऽशीद् गन्धमावनः ॥ १०७ ॥
 ददर्शवाशुक्रं क्षीतं गुस्सेवागुचार्जवम् । विनयमप्रवीणत्वं सप्तस्नानाम्बुन्यतम् ॥ १०८ ॥
 केन्द्रसङ्घटसंघर्षं विनायकनमुत्तमम् । सहस्रोत्पवं कृतं तेन करपितं मुनि ॥ १०९ ॥
 मुता सागरवत्सस्य सुरूपा नाम विभुता । वितीर्णा नान्यवत्तय मित्रा चम्पापुरीमव ॥ ११० ॥
 तस्या ममै सप्रपन्ना केसिनी नाम कन्यका । पद्मावती स्वयं पश्चादियं सुसुमुपागता ॥ १११ ॥
 वातोऽशुभा सुरूपाया पुनः कर्मायुषावत । वरहो वनसंपन्नः श्रेष्ठी भुवनविभुत ॥ ११२ ॥
 वम्यदा मनुमासे च ह्यदा विनकाऽग्ने । मुक्तेःशुभमिमां यथा पश्यन्त्यं कुरुहत्वात् ॥ ११३ ॥
 कसेयं रूपसंपन्ना विषावदत्तश्रेणना । कुमारी भूदि मे क्षीत्रं मन्त्रिचानन्दरायिनी ॥ ११४ ॥

श्रुत्वा तद्वचनं सोऽपि वमालेभं सक्रैतुकम् । सुतेय नागदत्तस्य भ्रेष्ठिनस्तत्र मूते ॥ ११५ ॥
 निशम्य भरतीमस्य विस्मयव्याघ्रचेतसः । सहस्रकूटतो राजा निर्जगाम वह्निद्रुतम् ॥ ११६ ॥
 सपूर्णपौवर्णा इष्ट्वा कन्यामेतां घनाधिपः । स्वरूपां प्राह कस्याय वदामि यद् सांप्रतम् ॥ ११७ ॥
 निशम्य तद्वचः साऽपि वमालेभं पुरस्थितम् । मद्भ्रातृव्यसुतापेयं जितरज्जाय वीयताम् ॥ ११८ ॥
 सुरूपावधनं श्रुत्वा ममुमा स्वपुरोहितः । नागदत्तान्तिकं तूर्णं वरपार्यं विसर्जितः ॥ ११९ ॥
 केनापि तस्ममीपस्यं गत्वाऽयं विनिवारितः । सोऽपि तद्वचन्यतस्तस्यौ म्प्रात्स्वघनादुगः ॥ १२० ॥
 ततः स्ननवाक्येन तोपकण्टकित्वाङ्गकः । कन्यावरणतो राजा श्रेष्ठिगोह ययौ क्षणात् ॥ १२१ ॥
 कृत्वा विनमहं श्रेष्ठी गन्धपुष्पाद्युत्तादिभिः । गन्धमादनमूपाय प्रददौ तां स्वकन्यकम् ॥ १२२ ॥
 क्तवत्यारि वर्षाणि तया सार्धं महीपतिः । क्षममोगान् प्रसुखानस्तस्यौ मुदितमानसः ॥ १२३ ॥
 क्तिश्चाधिपती राजा हस्त्रिसंक्षोभगे सति । वनहस्त्रिप्रवेशार्थं वारिषन्वं ययौ ह्रुत्सम् ॥ १२४ ॥
 वारिषन्वान्तरं इष्ट्वा विरुन्तं वनहस्त्रिनम् । सुकेशिन्याः स पप्रच्छ धात्रिकं धरणीपतिः ॥ १२५ ॥
 निशम्य मूतेर्वाक्यं जगौ धात्री नराधिपम् । राजन् हस्त्रिसमूहं हि सुकेशिन्याः प्रदक्षय ॥ १२६ ॥
 सो मो विज्रकर स्पष्टं विधाय मणिकुण्डिमे । हस्त्रियुयं महादेन्यै त्वं प्रदर्शय सांप्रतम् ॥ १२७ ॥
 एवं निगद्य तं राजा सन्मान्य घनसपत्ना । ह्रुतं प्रपेययामास महादेवीसमीपकम् ॥ १२८ ॥
 स्पष्टं विज्रकरः सपस्तुलिकामिर्विधाय सः । हस्त्रियुयं सजीव वा दर्शयामास तस्युरः ॥ १२९ ॥
 निजपूर्वमवोपेतं हस्त्रियुयं मनोहरम् । सुकेशिनी प्रपश्यन्ती तस्यौ मुदितमानसा ॥ १३० ॥
 ध्यान्तरे चिर रन्त्वा नृपतिर्वनहस्त्रिणा । कृत्वाऽयं स्ववञ्च तस्मादावनाम प्रियान्तिकम् ॥ १३१ ॥
 ततः सुकेशिनीपार्थात् समायात नरं नृपः । पप्रच्छ तोपसनात्तरोमाभार्धितविग्रहः ॥ १३२ ॥
 यो मो नर मया ह्यन्ते नितान्तं वनहस्त्रिनि । सुकेशिनी वद श्विर् सतृष्टा किं ममोपरि ॥ १३३ ॥
 नरेन्द्रवचनं श्रुत्वा स नरः प्राह मूतिम् । न सा संतोषयामास्ता प्रत्युत्तैर्षं जगार च ॥ १३४ ॥
 मज्यं प्राप्य किं क्वन्तो दान्त्वा मलयसुन्दरम् । हस्त्रिनं मूषराकरं गजलक्ष्मणलक्षितम् ॥ १३५ ॥
 येनेमं कुम्भिनं दान्त्वा मेण्डकपोमविग्रहम् । मदन्तिक नरं क्वान्तं प्राहिपोति मदेक्षणी ॥ १३६ ॥
 वाक्यं तद्वचो राजा मानसौत्सवधिष्ठितः । स्वसैन्यसमुदायेन जगाम मल्याचलम् ॥ १३७ ॥
 राजाऽस्तिरवमाहूय महामटमुवाच च । श्रेष्ठिमानय स्पष्टं गज मलयसुन्दरम् ॥ १३८ ॥
 नृपवाक्यं समान्कथ्य स मटो बहुमिर्मटैः । जगामान्तिकमेतस्य गजस्य मरुमुहून् ॥ १३९ ॥
 दूराद् विलोक्य तं नाग मयवेवितविग्रहाः । वशीकर्तुमशक्तस्तौ नृपान्तं पुनरायसु ॥ १४० ॥
 विलोक्य मूतिः सर्वाच्चरान् स्वान्तिकमागतान् । उवाचेत्वं पुनः कोपात् स्वननकसरोस्त्रान् ॥ १४१ ॥
 ररे खलं दुराचारं इत्था तं करिष्ये नराः । श्विप्रमानीयत स्पष्टं तन्मौक्तिकरदानपि ॥ १४२ ॥
 नृपाणां ते परिप्राप्य इत्था ते करिष्ये रणे । तन्मौक्तिकानि दन्तौ च समुत्तुर्नृपतेः पुरः ॥ १४३ ॥
 वादाय मूतिस्तस्मान्मौक्तिकानि रदावपि । चम्पापुरी जगामाशु तोपपूरितमानसः ॥ १४४ ॥
 वादाय निजहस्त्रेण नरेन्द्रः प्रीतमानसः । सुकेशिन्यै वदौ तूर्णं तन्मौक्तिकानि रदावपि ॥ १४५ ॥
 सुकेशिनी समाच्छिन्नं तन्मुच्छफलन्तकान् । स्वपाहुन्यां ममाराशु शेहत किं न जायते ॥ १४६ ॥
 स्वेष्टितमिह ज्ञात्वा कोविदाभ्यर्षकारणम् । तस्यौ विस्मितचेतस्को राजाऽयं गन्धमादनः ॥ १४७ ॥

- विदित्वाऽऽश्चर्यमेतस्मा नागरवास्त्ररूपया । प्रियङ्गुव्रतया साकं वराहोऽपि मद्यमना ॥ १४८ ॥
 बिनचर्ममुपाभुत् वैरान्मादित्तुद्रयम् । यशोवरसकाशे च वलारोऽपि प्रवक्रस्तु ॥ १४९ ॥
 नत्वा केवलिनः प्रादौ मत्स्या विस्सयमामवः । सुकेशिनीव्रतं चासुं पप्रच्छ धरणीपति ॥ १५० ॥
 मृपाठवचनं श्रुत्वा यशोपरसुनीम्बर । सुकेशिनीमवानस्र जगदिति मदीमृत ॥ १५१ ॥
 दक्षिणापनदेशोरथमनुपानगरीमवः । वलितं मन्वर्षमुपाठ्ये गन्धर्वमणीपति ॥ १५२ ॥
 अस्वैव मृपतेः श्रेष्ठी धन्वायं मुदर्थन । रूपयौकनसंपन्ना वीरभीरुस्य येहिनी ॥ १५३ ॥
 प्रियङ्गुव्रतैनामित्थो नन्दनो बन्धुनन्दनः । बन्धोन्वप्रेमसमुत्तमम्पत्नोरनयोरमृत ॥ १५४ ॥
 तस्मिन्नेव पुरे श्रीमाहन्दिश्रेष्ठी प्रियंवर । बन्धुवास प्रिया दिव्या विजया पवकथमा ॥ १५५ ॥
 रूपपन्मितसवाङ्गी सर्वलोकेकमनोहरी । कृत्स्नप्रेकितनिसाना कीर्तिनामा मुताऽनयो ॥ १५६ ॥
 त्वयंमहत्तनिसानैर्वितीर्णा वनकेन च । प्रियङ्गुव्रतैनायैषा परिपीता विधानत ॥ १५७ ॥
 बन्धरा धारिबन्धेन बन्धो वनगजो महान् । गन्धर्वमृगुजा नीस्तस्यसुरासङ्घवर्तिना ॥ १५८ ॥
 प्रशसित जनैः सर्वैर्यमीसुखसगतम् । म्हीपरसमुत्तुङ्ग रूपिनं वनकुम्भरम् ॥ १५९ ॥
 धारिबन्धं विद्वेक्येयं कीर्तिपार्यासमन्वित । प्रियङ्गुव्रतैनास्तोपाधिबानमकरोत् तदा ॥ १६० ॥
 गुह्याफळसमाशेषे मीमसर्वेषु कोपतः । प्रियङ्गुव्रतैनां दृष्टः सखीर्तिर्दृष्टिमाप स ॥ १६१ ॥
 मत्स्यापौ समुद्रते पश्चिमार्षवरोपसि । महाबन्धनसङ्घन्यवासिताकृशमृगुते ॥ १६२ ॥
 नीलान्नसमम्भयो विससन्निरन्दनकः । प्रियङ्गुव्रतैनां जातो हस्ती मत्स्यामुन्वर ॥ १६३ ॥
 तत्रार्थो कीर्तिसञ्ज्ञा च कुन्द्रपुष्पसम्प्रया । बन्धुव बन्धमा तस्य मत्स्या नाम हस्तिनी ॥ १६४ ॥
 परस्परमुखासंगसक्तमानसबोद्धयो । पूर्वलोहासुबन्धेन बन्धुव प्रीतिरुत्तमा ॥ १६५ ॥
 रत्नोत्पत्तसमानाया मन्धमन्धगतिक्रिया । पद्यावती बन्धुवास द्वितीया करिणी प्रिया ॥ १६६ ॥
 मत्स्यायै वितीर्णार्थो गजोऽयं पञ्चादिकम् । पद्यावत्या ददौ पश्चाद्गुक्तमविधानतः ॥ १६७ ॥
 श्वेतरक्षसरोजाम्बां चया मध्ये म्यवस्थितम् । नीलोत्पलं तरां याति रमणीयैश्चनम्भवि ॥ १६८ ॥
 श्वेतरक्षमयोर्मध्ये करिम्पोरनयोः स्थितः । तयाऽयं कुम्भरो मति नीलनीरदसनिम ॥ १६९ ॥
 जाम्बां सम मिरौ तत्र मुञ्चानो हस्तिवर्जं मुक्षम् । तस्यो मुद्रितचेतस्कः करि मत्स्यमुन्वर ॥ १७० ॥
 बन्धदा तत्समं हस्ती प्रमंकरसरोवरे । ज्ञात्वा पीत्वा जठं क्षीतं जग्माह कमत्स्यवम् ॥ १७१ ॥
 पद्यावत्यं समाश्राम करेण स करी पुन । पस्यामि मत्स्यासेहं कीर्ष्यं मयि तिष्ठते ॥ १७२ ॥
 मत्स्या बामपार्श्वे च पूर्वेन स्थापित्वाऽमुना । पद्यावती तया खस हस्तिना करिणी परम् ॥ १७३ ॥
 मरुविह्वलचित्तेन परमार्थमजानता । वितीर्ण प्रथमं पद्यं पद्यावत्या हि हस्तिना ॥ १७४ ॥
 मत्स्यायाः पुनः पश्चाद् वितीर्णं नन्विनं मुदा । निबद्धस्तेन तेनेवं कमेटेन विद्वसिना ॥ १७५ ॥
 पश्चाद् वितीर्णमेतेन क्मठ मम मायिना । पूर्वेन बध्निताऽस्मीति सद्गुहा मत्स्याऽमवत् ॥ १७६ ॥
 ईर्ष्याया सा च संमत्ता सपत्न गिरिमत्स्यकृत् । कृत्वा विद्वपमत्स्यं गमात् मत्स्या हुतम् ॥ १७७ ॥
 क्तो मृता सती पञ्चान्मत्स्या मत्स्याकठे । क्मत्सातीययोगेन समासेह सुकेशिनी ॥ १७८ ॥
 हस्तिनीमिः समानीतं कठिङ्गपरमं गजम् । धारिबन्धं नयोत्तुङ्गं विद्वेक्यैतं महागजम् ॥ १७९ ॥
 यातिस्मरत्नमासाप विह्वलीमूत्मानसा । मानसे दुःखसंपूर्णे ह्य्याविति सुकेशिनी ॥ १८० ॥
 मम क्मत्स्यताया हि करी मदनमुन्वर । शोकमत्यं चक्ररासौ मरुविह्वलमानस ॥ १८१ ॥

विसृत्वा मां पुनर्भूतं पद्मावत्या समं सुखम् । सुखान् प्रीतचेतस्त्रे नितरां व्यवतिष्ठते ॥ १८२ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं भेदं मूयन्तिन्तयतीत्यम् । पद्मावत्या यथा याति वियोग विदधे तथा ॥ १८३ ॥
 भ्रान्तरे नरो योऽयं तदन्ते प्रेषितस्त्वया । दान्ते हस्तिनि मे पृच्छ किं सतुष्ट सुकेशिनी ॥ १८४ ॥
 समागत्य ततस्त्रेण पुरुषेण तवोदितम् । सुकेशिनी न सतुष्ट महाराज मनागपि ॥ १८५ ॥
 तयोदितं यथा मद्रं तिष्ठन् मत्पयसर्वते । पद्मावत्या समं हस्ती दान्तो मत्पयसुन्दर ॥ १८६ ॥
 अरापयसि मां पृच्छंस्त्वनरेण यतो वष । तुष्ट सुकेशिनी मद्रं न सतुष्ट जगौ सकम् ॥ १८७ ॥
 त्वं भ्यायश्चित्तं राजन् स्नेहेनातिगरीयसा । तदन्तं प्राप्य षेगेन पृच्छेदेता सुकेशिनीम् ॥ १८८ ॥
 देवी क्रोड्यौ कं वास्तव्यो गबो मत्पयसुन्दर । तिष्ठत्यत्र त्वया मद्रे कथ्ये मूहि मेऽनुना ॥ १८९ ॥
 निशम्य तद्वचं स्पष्टं गूह्यन्ती स्वमादरात् । पद्मावत्या दक्षिणं प्रीता पुरस्त्वं सा सुकेशिनी ॥ १९० ॥
 सामिध्वहमतिक्रान्ते मधेऽनुमिन्नगोतमे । निजयाधेऽमवं नूनं खेचरी रूपशालिनी ॥ १९१ ॥
 दक्षिणापयमासाद्य प्रियेण सह सत्वरम् । मत्पयसि ससुजुह्वं प्राप्तया रमणीयकम् ॥ १९२ ॥
 पद्मावत्या समं तत्र तदा क्रीडन् मद्रात्पुत्रं । वनहस्ती मया कान्तो द्यो मत्पयसुन्दरः ॥ १९३ ॥
 तदाकथयतः स्वसैन्येन हृतस्त्रेऽहलेन स । मत्पयादौ ददर्शेन पद्मावत्या समं नृप ॥ १९४ ॥
 पद्मावत्या मीपणाकारं द्विरदं स नराधिप । आदिदेश तदां क्रुद्धस्त्रेऽपार्थं नरानरम् ॥ १९५ ॥
 तवस्तदाकथयत शीघ्रमायुधैर्मार्गपादिभिः । तद्भयैर्नहतो नागो गतायुर्मुषमापत ॥ १९६ ॥
 तिलोक्य तं गर्जं भूमौ पतितं गतभीषितम् । मृता पद्मावती तूर्णं करमाकल्प्य पादत ॥ १९७ ॥
 तस्मिन् यजेथरे तत्र मृत्युगोचरतामिते । विप्रत्यप परं चक्रुः पक्षिणोऽपि हृतस्त्वना ॥ १९८ ॥
 तस्कुम्भतः समादाय मौक्तिकप्रम्यकद्वयम् । करिदन्तद्वयं क्षीघ्रं भम्पामाप नरेभ्यः ॥ १९९ ॥
 मौक्तिकानि करे दन्तो तद्भजस्य कृतहृत्पत् । सुकेशिन्या स्वमायाया दक्षयामास भूपति ॥ २०० ॥
 तिलोक्य मौक्तिकदीनि तद्भजस्य सुकेशिनी । महाशोकमराक्रान्ता दृष्यो मनसि दुःखिनी ॥ २०१ ॥
 तिष्ठन् सुखेन मद्रतां कुञ्जरां निजठीलया । मूषेन पञ्चता नीतं कथं मद्रपनादत ॥ २०२ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं दीना तरानी सा सुकेशिनी । तदन्तमौक्तिकादीनि परिरम्य स्मृतिं पयौ ॥ २०३ ॥
 पद्मावत्या तदां तृणं राजाज्यं गन्धमादनं । पप्रच्छ योगिनं देवी कं सोत्पन्ना वरं प्रभो ॥ २०४ ॥
 गन्धमादनमूपम्यं निशम्य धनं वरम् । जगाद तद्वचं साधुः केवलञ्जान्तलोचन ॥ २०५ ॥
 सुवर्णविषये शानुनगरं गिरिपूर्वकम् । सद्भ्रतोऽस्त्रियो राजा गोमिनी तत्रियाऽमभवत् ॥ २०६ ॥
 रणराजितसवाही सवलोकमनोहरी । सुकेशिनीचरी तस्याः सुता जन्ता मनोहरी ॥ २०७ ॥
 बलैश्च मूषेतासीद् विजयास्य पुरोहितः । कुपेरभी प्रिया चार्नी कन्दोष्टदललोचना ॥ २०८ ॥
 अर्धं कृत्वा तयोरासीत् क्वरी मत्पयसुन्दरः । पुत्रं कुपेरकान्तास्य सबावयवसुन्दर ॥ २०९ ॥
 पञ्चोक्तनगरे चासीद् राजभ्रेष्ठी महाधनः । धनेदेवाभिषो मोगी धनभीरम्य सुन्दरी ॥ २१० ॥
 अर्धं कृत्वा वराहोऽपि रूपराजितविग्रहः । धमूष तत्सुतं प्रेयान् भीषरं भीषरामिध ॥ २११ ॥
 भीषरे जनानन्दं सद्भाषाहितमानसः । अथ कुपेरकान्तस्य सुहृदत्यन्तवत्सवः ॥ २१२ ॥
 कुपेरभी प्रिया तस्य रत्नकम्पलनरणात् । प्रासादशिखरात् पाद विधाप्य मरणं म्रिता ॥ २१३ ॥

1 पद्मत्र विष्णुविरम्, 2 पद्म वनराजिना, 3 अ ज वरुणविरम्, 4 पद्म omit the second line of No. 193 and the first line of No. 194. 5 पद्मत्र सुपमविरम्, 6 पद्म वरुणविरम्.

- दृष्टा शोकसमाक्रान्तं श्रीपरं सुहृदं तदा । जगौ कुबेरकान्तोऽसुं सात्सः किं विप्रिष्ठसे ॥ २१४ ॥
 श्रुत्वा कुबेरकान्तस्य वचनं श्रीपरोऽप्यमुम् । यथाप विस्मितम्बान्तो म्भनवकसरोरुह ॥ २१५ ॥
 पत्त्रिया कन्वडेनोर्षै कृत्वा पाहुरपं तनोः । जगाम स्वयं दृष्ट्य मत्तमातङ्गमामिनी ॥ २१६ ॥
 दृष्ट्वा तद्गुह्यं यान्ती मत्त्रियेर्ष्यावशानुगा । अथ प्रासादतः पतं विषाय सृष्टिमायवा ॥ २१७ ॥
 श्रीपरस्य वचं श्रुत्वा प्रासादपतितामिभाम् । दृष्ट्वा कुबेरकान्तोऽपि अगारेदं सविस्मयः ॥ २१८ ॥
 वयस्य मत्त्रिया शीघ्रं मत्स्याचलमस्तकम् । पतित्वा सृष्टिमायया त्वत्त्रियेर्ष्यावशात् तया ॥ २१९ ॥
 एव कुबेरकान्तोऽपि यावद्दृष्टि तस्युर । तावत्वात्तिसरो जातो विस्मयव्याभमानसः ॥ २२० ॥
 तत्र कुबेरकान्तं स्वं शरित्रं पूर्वजन्मनि । निमपद्ये छिटेऽद्याय निमहस्तेन विस्मयन् ॥ २२१ ॥
 ततो गद्विस्तकं वेपं समादाय स्वराणिवत् । ऊर्जयन्तं नगं जातो मत्स्यां मार्ययज्ञसी ॥ २२२ ॥
 विद्यापरसकश्येऽसौ ऊर्जयन्तपरपरे । विकुर्षवादिषिषानामुपदेशं हि लम्बवान् ॥ २२३ ॥
 मत्स्या नाम आराय नृत्वंतं मेयतसरम् । दृष्ट्वा मनोहरी कान्तं जाता वात्तिसरी तदा ॥ २२४ ॥
 ततो मनोहरी दृष्ट्वा वामवाराभिषां सखीम् । तूर्णं प्रवेशयामास तत्पदार्थं यथास्तिकम् ॥ २२५ ॥
 दृष्ट्वा कुबेरकान्तोऽपि तस्यसखीं तद्वितैपिपीम् । अस्मां समपयामास तं पटं स्वमनोऽतम् ॥ २२६ ॥
 पूर्वजन्ममनोपेतं तं पटं वीक्ष्य आप्रतः । सखीसमर्पितं सपो मुमुर्ष्यंशु मनोहरी ॥ २२७ ॥
 अथ कुबेरकान्तोऽपि वेपमामस्तकं तदा । हित्वा निवपद्दं लोपाद् विवेश सहजाकृति ॥ २२८ ॥
 दृष्ट्वा पृथगतं तृणं विजयोऽपि धयप्रियम् । सर्वं कुबेरकान्तं तं पप्रच्छेद् कुतूहली ॥ २२९ ॥
 उन्मत्तकः कर्म जातं पुत्रं सन्नवह्वम । नृसो विम्रम्भतां प्रायं कथयैतन्ममाधुना ॥ २३० ॥
 निश्रम्य तद्वचं श्रिप्रं क्षमाकृत्विमानसः । ऊषे कुबेरकान्तोऽसुं मुञ्चन्निःश्रासमुष्णकम् ॥ २३१ ॥
 मनोहरीकृतो जातो नूनं मुग्धतकस्तदा । राजगोहे विसोक्येमां गतो विम्रम्भतां पुनः ॥ २३२ ॥
 एवं निगद्य तं प्रीतो विद्यासामर्ष्यमस्य च । मुदा कुबेरकान्तोऽपि दर्शयामास सत्तरम् ॥ २३३ ॥
 विद्यासामर्ष्यमेतस्य विठोक्य सहसा तदा । स्वयंपरो मुमोषाशु पुष्पमालं मनोहरी ॥ २३४ ॥
 कुबेरोपपदं कान्तं दृष्ट्वा कन्यावृतं तदा । पुञ्जोम राजसंघातं समुद्रो वा विपुदये ॥ २३५ ॥
 जित्वा तान् मूषवीन् सवाम् संग्रामे जनसंख्ये । उपयेमे विधानेन कुमारोऽप्य मनोहरी ॥ २३६ ॥
 सोपारकपुरगम्याथं नानानोकृद्गरमितम् । मनोहरीसमं प्राप कुमारं प्रीतिमानसः ॥ २३७ ॥
 ततोऽशनिनिपातेन मत्स्यके प्रहृतौ तस्यै । समं यच्छृणु तत्र सस्युगोचरतामितौ ॥ २३८ ॥
 विजयाधनगोत्रतद्विषयभ्रेषिमोचरम् । अतकारपुरं दिव्यं विघते घनसंकुलम् ॥ २३९ ॥
 प्राक् श्रीपरपरो राजा यद्वेगोऽयं पत्ने । अमवद् सृष्टिसंपन्नो विद्युदाभापतिर्महान् ॥ २४० ॥
 कुमरोपपत्तः कान्तं काठं कृत्वा पुरागमे । अनयो रूपसंपन्नो विद्युन्माटी सुतोऽमवत् ॥ २४१ ॥
 अत्रैव नगरं आसीन्नेपमाटी खगेश्वरः । आता विद्युच्छाया हि रविचिन्दुप्रियापति ॥ २४२ ॥
 अत कृत्वा तु या तत्र सा तदाऽशनिपत्तः । मनोहरी चरी नाम यमूञ्च तनयाऽनयो ॥ २४३ ॥
 अन्यदा यद्वेगोऽयं विद्युन्माटी तद्विद्यमः । ऊर्जयन्तगिरिं यातो मन्तुं नेमिनिपद्यम् ॥ २४४ ॥
 शिसरं योजयन्तस्य पूर्वेषु विठोक्य सः । विद्युन्माटी समुच्छोर्जं जातो जात्तिसरसरा ॥ २४५ ॥
 स्पृत्वा मनोहरीं तत्र मासखपचयोमतः । प्रशस्तिनामसंमुख्य विधानेन प्रसाधिता ॥ २४६ ॥

तत् प्रज्ञसिरुपाय जगादेमं पुरस्वितम् । करोमि प्रेषणं तेऽहमादेशं देहि मे प्रभो ॥ २४७ ॥
 क्तो विषाङ्गुमारेण प्रोक्ता तद्वचनेन सा । मनोहरीचरी ब्रूहि खेचरीमिदमादरात् ॥ २४८ ॥
 विपुन्मात्मीवचं भ्रुत्वा प्राप्य सा तं जगाविति । मनोहरि स्मर क्षिप्रं पञ्चस्थान प्रयत्नत ॥२४९॥
 विषादेवतया प्रोक्तं निश्चम्य द्रुतमादरात् । विरलोपपदा वेगा जाता जातिस्मरी पुन ॥ २५० ॥
 षण्डवेयोऽपि तां दृष्ट्वा क्वां संतुष्टमानस । विवाह तत्समं चक्रे चित्तसंयोगकारणात् ॥ २५१ ॥
 गच्छन्तौ क्षापि तौ दृष्ट्वा द्विमघत्ववतोपरि । सखीतौ पश्चताषाधिं प्रतिस्वर्षेण सयुगे ॥ २५२ ॥
 क्तो गह्वानदीतीरि धरे पश्चिमदक्षिणे । बलि क्रोश्लेदेषस्या साक्रेता नगरी परा ॥ २५३ ॥
 वसां सागरसेनाख्यो विषादे वणिजां पति । धनभीरस्य कान्ता च रूपातिशयशक्तिनि ॥२५४॥
 विपुन्मात्मीचरो भ्रुत्वा रूपराजितविग्रह । बभूव विनयोपेत सिद्धायस्वनयोऽनयो ॥ २५५ ॥
 मगधाविपये चासीत् पुरे राजगृहामिधे । समुद्रविजयं श्रेष्ठी तस्त्रिया सुमति प्रिया ॥ २५६ ॥
 क्तो विरल्वेगाऽपि काठ कृत्वा सुताऽनयो । बभूव सुन्दराकरा जपादिमविवृत्तमा ॥ २५७ ॥
 विदीर्षां जनकेनेयं सिद्धार्थेन प्रभाषता । परिणीता विषानेन सा क्वन्ता भ्रेष्ठिनाऽनुना ॥ २५८ ॥
 षय सौयोपरि स्पष्टं तिष्ठन् सत्कान्तया सह । विषाधरुग्ण गच्छद् गगने षाठ्विग्रहम् ॥ २५९ ॥
 द्युष्टं सुन्दराकरं सिद्धार्थं प्रीतमानस । मूष्णमासाद्य वेगेन जातो जातिस्मर पुन ॥ २६० ॥
 षाठ विहाय मामेव महावैरग्यसगत । विनयधरसामीप्ये दीक्षितो मत्पिता ध्रुवम् ॥ २६१ ॥
 विहरन् महाई विष्टो मिष्टार्थं मत्पिता तत । घृतो न केनचित् साधु सिद्धार्थं पूर्वमानवष ॥२६२॥
 बहं च षण्डवेयाख्यं क्वलं कृत्वा महामना । जातो जयमतीगर्भे नून पुत्र सुक्रेश्लः ॥२६३॥
 स्मरन् पञ्चमवान् यावत् सिद्धायस्वात्मनोऽपि च । तावद्भ्रुजनं सर्वो जयमत्सा सहागत ॥२६४॥
 सुप्रभा तस्त्रिया प्राद्या तदन्तं गुर्विणी प्रिया । गमस्वस्वैव पुत्रस्य रन्ध्रं दत्त्वा तदाऽखिलम् ॥२६५॥
 सिद्धावाक्यगुरो पार्श्वे सतस्तस्य महात्मन । सुक्रेश्लो दशौ दीक्षां तदा जैनेश्वरी मुदे ॥२६६॥
 तदा जयमती कृप चातप्यानपरायणा । क्वल कृत्वाऽमवद् व्याप्री मगधाविपये गिरी ॥२६७॥
 षय तत्पश्यते साधु चातुमासोपवासिनौ । तस्सतुर्दृष्टमूढे तौ पितापुत्रौ पनागमे ॥ २६८ ॥
 क्तो धनागमेऽतीति पारणार्थं महासुनी । प्रवृत्तौ नगर गन्तु तौ सिद्धायसुक्रेश्लौ ॥ २६९ ॥
 दृष्ट्वा तौ योगिनी सत्र क्रोपाङ्गनिरीक्षण । सुक्रेष सहसा व्याप्री सा तदा पर्यम्बना ॥ २७० ॥
 षादस्य तौ निरात्म्य प्रत्यास्थान महासुनी । व्यायन्तौ परमं तत्सं क्रयोत्सर्गो ज तस्सतु ॥२७१॥
 सिद्धार्थं प्रयमं व्याप्री विषाध नखक्रेटिमि । ममार चरमं क्रोपात् तनयं च सुक्रेश्लम् ॥२७२॥
 त्रियपुत्री तदा साधु क्वल कृत्वा समाधिना । दिवि सिद्धायसिद्धौ तत्रहमिन्द्रत्वमापतु ॥२७३॥
 त्रिशुभि सह सा व्याप्री भर्तार तनयं तथा । मक्षयित्वा स्या पापा स्वस्थाने तस्युपी पुन ॥२७४॥
 सुक्रेश्लकरे दृष्ट्वा क्वठादितिष्ठकं तदा । व्याप्री स्निग्धनासच्छ जाता जातिस्मरी पुन ॥२७५॥
 संसारनिन्दनं कृत्वा सधत्यां श्रुतिं तथा । सुरलोकं सका प्राप्य शुमप्यानपरायणा ॥ २७६ ॥
 श्रीकृन्ताप्रमुखा क्वन्ता सिद्धायस्य महात्मन । सुक्रेश्लस्य च क्षिप्रं गुणापान्ते प्रववष्ट ॥२७७॥
 त्रं तपो विषायाशु समाधिं प्राप्य ता पुन । सुरलोकं परिप्रापुनानातोषकृत्स्नवन् ॥ २७८ ॥
 पपावत्या बराहस्य सुक्रेश्लतनूपस्य च । यशोपरमुने पार्श्वे भ्रुत्वा चरितमादरात् ॥ २७९ ॥

वैराग्यादितचेतस्त्रे पृथ्वीविरक्तधी । ततोप मूर्ति सधो बन्धमादननामकः ॥ १८० ॥
 दन्तिवाहनपुत्राय रत्ना गन्ध सुधीमते । क्षेत्रमहरिशरिसमस्तजनसाक्षिकम् ॥ १८१ ॥
 सामन्तद्वतसंमुखे द्वित्वा सर्व परिग्रहम् । यज्ञोपरान्तिके शीघ्रां प्रददौ गन्धमादनः ॥ १८२ ॥
 बन्धमादनपत्न्यो हि देवीरूपसप्रमाः । दधुर्जेन्यरी शीघ्रां पद्यावसाविकान्तिके ॥ १८३ ॥
 यन्धमादनयोगीश कृत्वा नानाविधं तपः । जयाम प्यस्तर्करिः सिद्धिं पाण्डुरूपवते ॥ १८४ ॥
 ॥ इति श्रीसुकुशालकपानकमिदम् ॥ १२७ ॥

१२८ गजकुमारकथानकम् ।

सीराट्टमिपये चासीत् पुरी ह्रस्वती पय । असां नराधिप श्रीमान् बसुदेवो वसुधम् ॥ १ ॥
 आसीद् गन्धर्वदत्तास्या तस्मिन् रूपाञ्जलिनी । असां गजकुमारकथानकम् पुरुषिक्रमः ॥ २ ॥
 बन्धमा पोदनास्ये तु पुरे राजाऽपराधितः । बन्धत् तस्मिन् चार्थी मन्त्रेयमनराजिता ॥ ३ ॥
 बसुदेवोपरि शूरो रोपपूरित्मानसः । बसौ संदिष्टे मानी सपत्नो वनसंपदा ॥ ४ ॥
 प्रार्थयन् ससुम्नसं यस्तमानपति हुतम् । मदन्तिकं, दत्ताम्यसौ परमिष्टं विसंशयम् ॥ ५ ॥
 ह्यं प्रथोपया दत्त्वा बसुदेवेन तस्ये । नानाबन्धुसमेतेन त्रयोपरुषितचक्षुषा ॥ ६ ॥
 श्रुत्वा तां भोष्यां तत्र निवर्त्य स्वक्रेप स । पोदनासिसुखं यातः कुमारो गजपूर्वकः ॥ ७ ॥
 बसु तं संसुये भीमे चापराजितनामकम् । कुमारो बसुदेवस्य मुमोच पुरतो हुतम् ॥ ८ ॥
 दत्त्वा तं भीषणं वरं बसुदेवो जगद्विदम् । वरं श्रुत्वा प्रदास्तामि ते कुमार मनोवदम् ॥ ९ ॥
 बसुदेववचः श्रुत्वा कुमारो निजगाद् तम् । सन्धुन्दो विद्वात्साम्यत्र पुरेऽहं लक्ष्यसाधकः ॥ १० ॥
 वितीर्षे बसुदेवेन वरे तथाचितेन स । पुत्रमभ्ये तदा सेनं कुमारो रमते तदा ॥ ११ ॥
 कुमारोऽनुदिनं तत्र पञ्चतमेष्टिमारक्या । श्रुत्वा सह संतुष्टो रमते यमवर्षितः ॥ १२ ॥
 निज्येक्य पञ्चतमेष्टी कुमारं दुष्टचेष्टितम् । असमर्थो स्यं शान्त्य मनसि स्थितवानसौ ॥ १३ ॥
 अत्रान्तरे कुमारोऽत्र नेमिनामान्तिके मुदा । परं श्रुत्वा प्रव्रजत् वैराग्याद्विदमानसः ॥ १४ ॥
 तस्ये गजकुमारोऽपि कुर्वाणो विविध तपः । प्राप रेतकोचानं नानातरुविराजितम् ॥ १५ ॥
 पारोपगमनं सृष्टुं शान्धुद्वय वने सुधी । उत्तानसम्यया तस्यो कुमारो यमवर्षितः ॥ १६ ॥
 श्रुत्वा पञ्चतमेष्टी तदवसं महासुनिम् । लोहक्रीडन् समदास्य सन्तं प्राप क्षेत्रतः ॥ १७ ॥
 दिशु सर्वासु क्षेत्रेण शरीरलोहक्रीडकैः । कीडयित्वा मुनेरस जगामासं स्वमात्म्यम् ॥ १८ ॥
 मुनिर्गजकुमारस्य सक्षित्वा वेदानामिमां । कर्तं कृत्वा समप्रानाद् देवत्वैकं जयाम सा ॥ १९ ॥
 ॥ इति श्रीगजकुमारकथानकमिदम् ॥ १२८ ॥

१२९ सनत्कुमारचक्रीकथानकम् ।

कुम्भान्धुदेवेऽस्ति हस्तिनापुरं परम् । कुम्भसंसुदुतो निरसेनोऽत्र पार्ष्णि ॥ १ ॥
 बभूव तन्महावैषी सहवैषी प्रियंवदा । पुत्रं सनत्कुमारोऽस्ताम्यभवती चतुर्वकः ॥ २ ॥
 दशाङ्गयोगसंयुक्तं चक्रवर्तीयुखं सकम् । रूपातिशयसंपन्नो मुञ्चानो यमवर्षिते ॥ ३ ॥
 बन्धमा प्रवने कल्पे सीरामुपादिनामकम् । पुराणसिद्धिष्ठे सन्धे हरिविष्टमास्तितः ॥ ४ ॥

स्वमस्मिन् खिते चके देव संगमनामकः । इधानकल्पतः प्राप सौषर्मेन्द्रसमीपताम् ॥ ५ ॥
 कस्मिन् समायते देवे नष्ट तेजोऽमेधिन्याम् । नून चन्द्रगणस्येव दिननायोदये सति ॥ ६ ॥
 ततो विस्मितचेतोमि शुकः पृष्टः सुरैरिदम् । केनेष्ट कारणेनाय ब्रुहि देवो रविप्रथ ॥ ७ ॥
 निशम्य तद्वचस्तत्र सौषर्मेन्द्रो बगावमुम् । आचाम्बुवर्षमानास्य तपोऽनेन कृत पुरा ॥ ८ ॥
 मूयोऽपि धरितो देवैः पुनरुक्तं पुरन्दर । इष्टोऽन्योऽपि किं रूपी विद्यते तेजसोऽम्बुः ॥ ९ ॥
 ततो विद्वीचसा शोका मूयो देवा पुरः स्थिता । नितान्त विस्मितत्वान्ता करकुहमठमस्तकाः ॥ १० ॥
 हस्तिनामपुरे रूपी कुह्वरं प्रसमुद्भवः । चक्री सतकुमारास्यो विद्यते तेजसाऽधिक ॥ ११ ॥
 बाधम्बुवच श्रुत्वाऽसूत्रया विप्रवेपकृत । विजयो वैजयन्तोऽपि तदन्तं विजुषोऽगमत् ॥ १२ ॥
 पर्यैः सृष्टान्तिकं प्राप्नो प्रतिहारविसर्जितौ । वाम्यां विठोक्तिभक्ती अमंस्तैलावगुण्डित ॥ १३ ॥
 क्रिद्येक्य चक्रिय देवो विस्मयभ्यासमानसौ । ऊचतुर्मुपपत् तृणविमं ससश्रवसितम् ॥ १४ ॥
 सो मो सतकुमारे देवो रूपं च यौवनम् । यथेन्द्रमाफित सर्वं विद्यते तेऽधिक भुवि ॥ १५ ॥
 गीर्धमोदितमाकर्ण्य पृष्टौ तौ चक्रिष्या तदा । कौ यवन्तौ कृत प्राप्नो भूतं मे सांप्रतं शुभौ ॥ १६ ॥
 निशम्य चक्रिषो वाक्य विस्मयाकुलपेतसौ । अवोचतामिह देवो नानासामन्तसेवितम् ॥ १७ ॥
 सौषर्मेससदि स्पष्टं तेभ्यो रूपं च यौवनम् । यवत पुष्यसुक्तस्य सौषर्मेन्द्रेण धर्षितम् ॥ १८ ॥
 बरधामौ न सौरिषं वचनं सुरससदि । एतानि द्रष्टुमायातौ सुरैः सौषमनाकृत ॥ १९ ॥
 रूपयौवन्येर्जासि पापघ्नानि सुरेशिना । धनिक तानि घ्नानि त्वावाम्यां नराधिपा ॥ २० ॥
 सांप्रतं ब्रह्मजानाम नतघ्नानन्तमण्डल । रूपादिगुणसपन्न धनायो निजमालयम् ॥ २१ ॥
 श्रुत्वाऽमरवचभक्ती रोमाबाह्वितयिग्रह । कृत्वा स्थितं सयथेनैतौ बभाष सदसि स्थित ॥ २२ ॥
 यो यो सुरैः यदस्माक रूपमिन्द्रेण धर्षितम् । मयस्या किं पुनरिष्ट तिष्ठत घटिकाइयम् ॥ २३ ॥
 विचित्रं यत्नं प्रावत् कृत्वा मण्डनमूययम् । आदाय पुष्यताम्बुलदिव्यचक्रादिकस्तथा ॥ २४ ॥
 सिंहासनस्थितस्यास्य मम सामन्तसेविन । रूपयौवनतेर्जासि परयतां सुरकुञ्जरौ ॥ २५ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं देवो क्रौतुकम्यासमानसौ । मुहूर्तमेकमन्यत्र स्थितौ तत्रप्रतीक्षितुम् ॥ २६ ॥
 ज्ञानं विद्येयन मयं कृत्वा निजतनौ तदा । जानुहाव सुरैः चक्री सिंहासनमधिष्ठित ॥ २७ ॥
 यौवन रूपमात्मेक्य तेजोऽप्यस्य महीमृतः । इदं प्रोक्तं पुनस्त्वाम्यां सुरम्यां तसुरस्तथा ॥ २८ ॥
 बहो रूप यत् तेभ्यो यौवनं च घनादिकम् । विमुद्दनेन्द्रपापार्थं प्रविनश्यति तद्व्यपात् ॥ २९ ॥
 श्रुत्वाऽमरोदित चक्री महाविस्मयमायत । वसुधाधिप देवानां रूपयौवनकदम्ब ॥ ३० ॥
 प्रयमोत्सिन्मारम्य बाधदायुपरिष्वयम् । तावद्रूपदिना देवा न मुष्यन्ते महाप्रभा ॥ ३१ ॥
 मनुष्याणां पुना राजन् ब्रुहि रूपादयो ययुः । यावद् सुवत्समेतच्च मसिद्ध सर्वबन्तुषु ॥ ३२ ॥
 क्त पश्चादमी सर्वे हानिं गच्छन्ति देदिनाम् । यावन्नीकितपयन्तं तावजानीहि महच्च ॥ ३३ ॥
 स्वयौवनोदये राजन् रूपं साधु विद्येकितम् । आवाभ्यामनुना सदि गतं विन्धायतां ज्ञपात् ॥ ३४ ॥
 ततो देवोदितं श्रुत्वा चक्री विस्मितमानस । परयति त्वं निज देहं ज्ञायया परिधर्षितम् ॥ ३५ ॥
 चन्द्रस्मिंसमानामहाराजवितमप्यद । बह्वस्त्वर्थं ददशार्थं नष्टव्यवप्यसपदम् ॥ ३६ ॥
 इयां निजतनू दृष्ट्वा विष्मयां चक्रिनामकः । दृष्यो विस्मितचेतस्त्रे महावैरम्यसंगत ॥ ३७ ॥
 पदावति गते फाठे रूपं तेजोऽपि यौवनम् । मम नष्टमिदं किं न श्रेयकाले विनश्यति ॥ ३८ ॥

1 पफञ्ज पुष्पधिरम्, 2 [कवयि], 3 पफञ्ज चण्डिकाधिरम्, 4 [चक्रिर्द तथा], 5 परञ्ज
 चण्डिकाधिरम्, 6 पफ मातृज्याम्, 7 पफ विद्येक्य तम्, 8 पफञ्ज वन-व्यावर्तिका

- चिन्तयित्वा धिर शक्री सुतमाहूय सखरम् । उन्यपदं बधन्नास्व समस्तानुपसाधिकम् ॥ ३९ ॥
 बाह्यमात्मन्तरं सर्वं हित्वा सर्वं विष्णुदधी । विनर्थावरसानीत्ये प्रथमत्र स शकृभूत् ॥ ४० ॥
 देवौ सनत्कुमारस्य वैराग्यं शीघ्रं तथा । विषाम तोषसंपूर्णौ अगमत्तुर्विषमात्मन ॥ ४१ ॥
 अयं पद्योपवासान्ते सन्वरो धर्मतत्परः । विविश नमरं योगी सिद्धार्थं क्रमयोगतः ॥ ४२ ॥
 दत्तं पीरकमकेन साजातक्रेप भोजनम् । देवदद्यामिधानेन नरोपास्य मुनेस्तदा ॥ ४३ ॥
 सुत्वा तद्भोजनं भूयः स साधुः प्रीतमानसः । पद्योपवासमाहृते महावैराग्यसंगतः ॥ ४४ ॥
 तद्योपेयं मुनेरस्य कम्प्यासन्वरोदयः । समाहृतं समुद्रता प्याचयोऽसुखकरमा ॥ ४५ ॥
 उग्रं तपस्वयो रीशं महादक्षि प्रकुर्वत । मनसा बधसा तन्वा शुद्धसास्य मुनेस्तदा ॥ ४६ ॥
 वामसेतुपि पूर्वं विद्याजस्रौपचिख्या । सर्वोपप्यादयो ज्ञाता नूनमौषधिसिद्धयः ॥ ४७ ॥
 एता सनत्कुमारस्य तपो विदधत परम् । प्रतीकरं न कुर्वन्ति पूर्वकर्मानुभाक्ताः ॥ ४८ ॥
 शौचमैन्द्रेण भूयोऽपि स्थितेन सुरसंसदि । स्तुतं सनत्कुमारोऽप्य कुर्वता मुनिवपनम् ॥ ४९ ॥
 बहो सनत्कुमारस्य प्रथित परमं तपः । अम्प्यसितोऽमुना तीप्रस्रवा वाधिपतीवहः ॥ ५० ॥
 शौचमैन्द्रेण भूत्वा तावेष विष्णुशौ पुनः । संप्राप्य वैद्यवेपेण प्रोक्तुर्मुनिपुङ्गवम् ॥ ५१ ॥
 साधुधर्मशरीरस्य त्वदीयस्य महासुने । ज्ञातां सुपुण्यवृत्त्यर्थं कुर्वो व्याविनिनाम्नम् ॥ ५२ ॥
 भूत्वा सनत्कुमारोऽपि तदीयं बधनं मुदा । उवाच तौ सितौ तस्य पुरतः कुट्टिमशयौ ॥ ५३ ॥
 यदि वैशौ मन्तौ च प्रसिद्धौ मुनि कोविदौ । संसारम्प्याधिमस्युं निराकुरुत मे स्तः ॥ ५४ ॥
 निशम्य तद्वाचो भूवो देवौ तावृत्तुर्मुनिम् । नूनमावां निरुह्य संसारम्प्याधिमहमौ ॥ ५५ ॥
 समस्तमुचनस्याद्यो महावैशो रुपावहः । अयं त्वमेकयोगीन्द्र निराकर्तृमह प्रभो ॥ ५६ ॥
 एवं निराय तं साधुं तोषसिस्फरितेक्ष्णौ । भूयोऽपि उवाचिं हृत्वा अमृतसौ सुरात्मवम् ॥ ५७ ॥
 साधुः सनत्कुमारोऽपि हृत्वा कर्मविनाम्नम् । अनन्तसुखसंस्तुक्तं प्रपद्यौ सिद्धिपत्तनम् ॥ ५८ ॥
 ॥ इति श्रीसनत्कुमारचक्रीकथानकमिवम् ॥ १२९ ॥

१३० एणिकापुत्रकथानकम् ।

- वैशिश्याख्यपुरे चासीत् प्रजापात्म्ये महीपतिः । सुनन्दा कर्मिणी तस्य हरिणी छेत्तमेचना ॥ १ ॥
 तस्यैव मूषेतेरासीत्सुनन्दास्यो महापत्नः । राजभेदी जनानन्दो मन्दितोऽपवात्पवः ॥ २ ॥
 अथवत् तत्रिया चार्वा सुनन्दा मुनि विभ्रता । पचावत्वादिक्क ज्ञाता सुखं सद्यनवो परा ॥ ३ ॥
 एणिका नाम विस्वात्प्र चार्वा सर्वकनीपरी । इत्ता सागरदक्षय भेष्टिने जनकेन सा ॥ ४ ॥
 अनयोरेणिकापुत्रो नन्दोऽमवदित्दधी । महाविमवसंपन्नो धर्मैकसिक्ककारा ॥ ५ ॥
 वर्षमानजिनः शुद्धसेनासुः स्वस्य आतुषित् । खोक्रमासुः समाख्यातं महावीर्येण तस्य च ॥ ६ ॥
 भूत्वाऽयं सन्तेर्वाक्यं ससारप्रसमानसः । प्रथमत्र जिनसान्ते महावैराग्यसंयुतः ॥ ७ ॥
 ग्रामादिकं कराविष विहरन् गतियोगतः । उत्तरीतुं समाकरो मारं महानदीमयी ॥ ८ ॥
 गङ्गानदीमन्तेऽपि नौनिमघा निमूलाः । समाधिरत्वं प्राप्य निर्वाणमयम् सकः ॥ ९ ॥
 ॥ इति श्रीएणिकापुत्रकथानकमिवम् ॥ १३० ॥

१ पफत्र बद्धकर्मिणम्, २ पफत्र पुण्यमिणम्, ३ [अविपरीतः] ४ पफत्र पुण्यमिणम्,

५ पफत्र पुण्यमिणम्, ६ पफत्र पुण्यमिणम्, ७ पफत्र विष्णुमिणम्,

१३१ मद्रवाहुकथानकम् ।

बभ्रास्त्रि विपये सन्ते पौष्पूषधननामनि । क्षेत्रीमतं पुरं पूर्वं देवकोटं च सांप्रतम् ॥ १ ॥
 तत्र पद्मस्यो राबा नतशेषनरेभर । बभ्रूव तन्मता देवी पद्मश्रीरतिषड्भा ॥ २ ॥
 बस्यैव मूपतेरासीत् सोमश्रमीभिषो द्विज । रूपयौवनसंसुक्ता सोमश्री तत्रिया प्रिया ॥ ३ ॥
 कुर्वाण सर्वबन्धूनां मद्रं मद्राश्रयो यत । मद्रवाहुस्ततः स्यातो बभ्रूव तनयोऽनयो ॥ ४ ॥
 मद्रवाहुः समुखाः सन् बहुमिर्षाचारिभिः । देवकोटपुरान्तेऽसौ रममाणो विसिद्धते ॥ ५ ॥
 एवं हि सिद्धताऽनेन रममाणेन तस्युरे । कुम्भारैर्बहुभिः सार्धमनया स्त्रीभ्या यथा ॥ ६ ॥
 एकस्य विहितो बहो यद्वक्तव्योपरि हृतम् । त्रयोदशसुता तेषु चतुदश निघासिता ॥ ७ ॥
 चत्रान्तरे महामानो वर्षमानः सुरस्तुत । निर्भागमगमद् वीरो हतकर्मकृदम्भकः ॥ ८ ॥
 गोवर्धनश्चतुर्धोऽसावाचतुर्दशपूर्विषाम् । निर्मलीकृतसर्वाशो ज्ञानधन्वक्रतोत्करैः ॥ ९ ॥
 ऊर्ध्वपत्तं गिरिं नेमिं स्रोतुक्वमो महातपा । विहरन् क्वपि संप्राप क्षेत्रीनगरसुकुञ्जम् ॥ १० ॥
 मद्रवाहुकुमारं च स दृष्ट्वा नगरे पुनः । उपसृपेरि कुर्वाणं ताश्चतुर्दशवद्वकन् ॥ ११ ॥
 पूर्वोक्तपूर्विणां मध्ये पञ्चमः श्रुतकेवली । समस्तपूर्वधारी च नानादिगणमासनः ॥ १२ ॥
 देवदानवलोकाभ्यो मद्रवाहुरयं वदुः । स्रोक्तेरेव दिनैर्नूनं भविष्यति तपोनिधिः ॥ १३ ॥
 गोवर्धनो विषायेममादेशे विधिपूर्वकम् । मद्रवाहुबद्धं स्वान्ते चकार पितृवाक्यतः ॥ १४ ॥
 गोवर्धनमुनिः क्षिप्रं नानाशास्त्रार्थकोविदम् । चकार विधिवत् तत्र मद्रवाहुकुमारकम् ॥ १५ ॥
 ततः स्वभनकं प्राप्य दृष्ट्वाऽयं विधिपूर्वकम् । व्याजगाम मुनेः पार्श्वं मद्रवाहुबद्धः पुनः ॥ १६ ॥
 महामैरग्वसपद्मो ज्ञाननिष्पातजुष्टिकः । गोवर्धनसमीपेऽर्चं मद्रवाहुस्तपोऽग्रहीत् ॥ १७ ॥
 ततः स्रोकेन कस्तेन समस्तश्रुतपातगः । गोवर्धनप्रसादेन मद्रवाहुरमुत्सुनिः ॥ १८ ॥
 श्रुतं समाप्तिमायत्तमिति सद्रक्तिनोदितम् । मद्रवाहुः प्रमातेऽसौ कथोत्सर्वेषु तस्त्विवान् ॥ १९ ॥
 देवसुरनैरेत्य मक्तिर्निर्भरमानसैः । मद्रवाहुरयं योगी पूजितो बहुपूजया ॥ २० ॥
 यत्र धर्मोपदेशेन समस्तमणपात्कः । बभ्रूवासी सदाचारः श्रुतसागरपातगः ॥ २१ ॥
 नानाविधं तपः कृत्वा गोवर्धनगुरुस्तदा । सुरलोके अगामाशु देवीगीतमनोहरम् ॥ २२ ॥
 बकन्तीविषयोऽद्वैतश्रीमदुत्सवनी पुरी । आसीन्मनोहरी वापी सौवापनसरोवरे ॥ २३ ॥
 श्रीमद्ब्रह्मिनीपार्श्वेऽसिद्धानदीतटे । बभ्रूवोपवनं रम्यं ज्ञानातरुकरम्भकैः ॥ २४ ॥
 चतुर्विधेन संचिन महता परिवारितः । इदं वन परिप्राप मद्रवाहुमहामुनिः ॥ २५ ॥
 एकस्मिन्ने तस्युरि श्रीमन्बन्धुगतो नराधिपः । सम्पन्दर्शनसपद्मो बभ्रूव आवको महान् ॥ २६ ॥
 क्लृप्तकणकसङ्घर्षा विद्युत्सुखसमप्रभा । भ्रमवत् तन्महादेवी सुप्रभा नाम विमुखा ॥ २७ ॥
 बन्धुवाऽनुक्रमेणार्थं मिथार्थं गृह्यते गृह्यम् । मद्रवाहुर्महायोगी विवेश स्थिरमानसः ॥ २८ ॥
 मत्सा मन्वरयामिन्या प्रविष्टो यत्र मन्दिरे । मद्रवाहुमुनिसात्र जनः कोऽपि न विद्यते ॥ २९ ॥
 केकळं विद्यते तत्र चोत्किञ्चनर्ताकः सिद्धः । तनोदितो मुनिः क्षिप्रं गच्छ त्वं भगवद्वितः ॥ ३० ॥
 श्रुत्वा सिद्धदितं तत्र दम्पादेवं क्षपेतसि । मद्रवाहुमुनिर्षीतो दिव्यज्ञानसमन्वितः ॥ ३१ ॥
 ईदृशं वचनं तत्र प्राप्तस्य भूपते तदा । तदा द्वादशवपानि मण्डलेऽप्य न वपनम् ॥ ३२ ॥

चिन्तयित्वा चिरं योगी मोक्षनास्तिपराधुख । ततो विस्मितपेत्करो बगाम चिन्मन्दिरम् ॥३३॥
 तत्रापराध्वेत्वया कृत्वाऽवश्यकस्तक्रियाम् । सपत्सासौ समस्तस्य जगादेवं पुरो गुरु ॥ ३४ ॥
 एतस्मिन् विषये नूनमनाबुद्धिर्भविष्यति । तमा द्वादशवर्षाणि बुभुक्षे च दुःखेभ्यः ॥ ३५ ॥
 अयं देशो जनास्त्रीषो धनधान्यसमन्वितः । शून्यो भविष्यति क्षिप्रं नृपकस्तत्सुष्टनैः ॥ ३६ ॥
 महर्षेव सिद्धमि धीपम्यायुर्ममाद्युता । भवन्तः साधवो यात स्तनाम्भिसमीपताम् ॥ ३७ ॥
 मद्रवाहुवष ध्रुवा चन्द्रगुणो नरेभ्यः । असौ च योगिनः यास्ये ह्यसौ जनेभ्यः तदा ॥ ३८ ॥
 चन्द्रगुणिसुनिः शीघ्रं प्रथमो दृश्यविषाम् । सर्वसंपाधिपो जातो विसपाचार्यसंज्ञकः ॥ ३९ ॥
 अनेन सद् संपोऽपि समस्तो गुरुवाक्यतः । दक्षिणापपदेशस्युद्गाटविषय ययौ ॥ ४० ॥
 रामिष्ठः स्पृष्टयुद्धोऽपि मद्राचार्यज्ञयोऽप्यमी । स्वसंपसमुदायेन सिन्धुवार्दिविषयं ययुः ॥ ४१ ॥
 मद्रवाहुसुनिर्वाते मयससकवर्जितः । पम्पाभुषाभम शीघ्रं विधाय सहसोत्थितः ॥ ४२ ॥
 प्राप्य मद्रपदं देशं भीमहृदयिनीभवत् । चक्ररानश्चर्न धीरः स दिनानि गहन्यतम् ॥ ४३ ॥
 आराधनां समाप्य विधिना स चतुर्विधाम् । समाधिभरणं प्राप्य मद्रवाहुर्दिवं ययौ ॥ ४४ ॥
 सुमिधे सति संजाते सर्वसंपसमन्वितः । दर्शनज्ञानधारिप्रथमं सम्यक्प्रपास्य च ॥ ४५ ॥
 मद्रवाहुगुरोः शिष्यो निशाखाचार्यनामकः । मप्यदेशं स संप्राप दक्षिणापपदेशतः ॥ ४६ ॥
 रामिष्ठः स्वजिरो योगी मद्राचार्योऽप्यमी जयः । ये सिन्धुविषये याताः काले बुभिक्षनामपि ॥४७॥
 पानाद्यभोजनेर्हानिं काले त्येकस्य भीषणे । आप्तस्य सहस्रां प्रोचुरिदं ते जनसंनिधौ ॥ ४८ ॥
 वैदेशिकजनैर्हास्यैः कृतक्रेत्यहटस्तनैः । पितापुत्रादयो स्मेक्य मोक्षमयं न त्वेतिरे ॥ ४९ ॥
 त्यक्ते निजस्तुम्भन बुभुक्षाप्रसूतेतसः । साधमित्वाहमापार्कं तद्गयाधिधिं वस्तुते ॥ ५० ॥
 भवन्तोऽपि समाराय निधिं पात्रानि मद्रहात् । नूनं कृत्वाऽन्नमेतयु यत्वा वैशिक्यो ययात् ॥५१॥
 सत्प्रायकगृहे पूजं नूपो निरम्भमानसा । साधवो द्वि दिने जाते कुरुष्वं भोजनं पुनः ॥ ५२ ॥
 ततोऽकवचनेतिर्भोजनं प्रीतमानसैः । अनेन विधिनाऽऽचार्यं प्रतिपद्यमयेतः ॥ ५३ ॥
 अन्यैरेक्य मुनिः कोऽपि निर्मं यः धीत्वविप्रहः । विद्यापत्यं करे कृत्वा विनेय भावकगृहम् ॥५४॥
 तथैका आचिक्यं गुम्पाऽजिनका गुर्विपी तदा । अन्धमोरे मुनिं दृष्ट्वा तत्र सा गमयामवर्ष ॥५५॥
 तस्मिन्मयाद् तसां स मम पतितो हृतम् । दृष्ट्वाऽप्यु भावकां प्राप्य पतीञ्चानिरमुक्षिरे ॥ ५६ ॥
 विनष्टः साधवः शततः प्रायमिधं विधाय च । कालं हि सुखतां प्रामे मूपरूपधिं निहत ॥ ५७ ॥
 यावच्च भोषनं काल्ये आपते साधवः सुदृष्टम् । तावच्च कामदस्त्रेण पुराः कृत्वाऽर्षेऽस्तकम् ॥५८॥
 विद्यापत्यं समादाय दक्षिणेन करेण च । गृहीत्वा नक्षमाहारं कुरुष्वं भोजनं दिने ॥ ५९ ॥
 भावपयज्ञां वचः श्रुत्वा तदानीं धर्मिणि पुनः । तदुक्तं सफलं शीघ्रं प्रतिपद्यं मनःविचर ॥ ६० ॥
 एवं कृते सति क्षिप्रं कालं सुखरमागतये । सुवीमूतजमत्राते दैव्यभावपरिभ्युते ॥ ६१ ॥
 संविउत्सवितम्भूतमद्राचार्याः स्वमायुनिः । आहूय सकलं संपमित्वमृषु परतरम् ॥ ६२ ॥
 दिलाभंघटतकं नृपं पुनयः प्रीतमानसा । निर्मं ब्रह्मणां सात्पमाद्यप्यं विमुक्तय ॥ ६३ ॥
 मुग्धा तदुपमं मारं मोक्षान्तिउत्तरहः । ह्युनिर्भयतां केचिन्मुक्तिद्वयमयेतसः ॥ ६४ ॥
 रामिष्ठः स्वजिरे दृष्टमं पापमयाऽप्यमी । यदाभैगम्यमंरथा विद्यायाचार्यमाययुः ॥ ६५ ॥

1 यत्र च विद्वान् 2 यत्र च यत्र विद्वान् 3 अ यत्र च [विद्वान्] 4 यत्र च विद्वान् 5 यत्र च विद्वान् 6 यत्र च विद्वान् 7 यत्र च विद्वान्

सत्त्वाऽधर्क्यट सद्यो संसारान् प्रसमानसा । नैमन्म्यं हि तत्र कृत्वा मुनिरूपं दशुसयः ॥ ६६ ॥
 इष्टं न यैरुतिवाक्यं संसारार्थवतारकम् । जिनस्वविरक्तत्वं च विधाय द्विविध मुनि ॥ ६७ ॥
 वर्षफालकस्युक्तमद्गतपरमार्थकैः । तैरिदं कल्पितं तीर्थं कातैः शक्तिवर्जितैः ॥ ६८ ॥
 सौराष्ट्रविषये दिश्ये विद्यते वलभी पुरी । वप्रवादो नृपोऽस्यां च दिम्पादर्शनद्वयिकः ॥ ६९ ॥
 बभूव तन्महादेवी स्वामिनी नाम विमुक्ता । वर्षफालकसुख्यनां सेव मत्वा तपस्विनाम् ॥ ७० ॥
 बन्वदाऽयं नृपस्तिष्ठन् सवाक्षे सौभगोचरे । स्वामिन्या प्रियया सार्धं पश्यति स्वपुरमियम् ॥ ७१ ॥
 तदवन्मयाह्वयेतायां वर्षफालकसंपकः । मिश्रानिमित्तमायातो मूषेतेरस्य मन्दिरम् ॥ ७२ ॥
 इहार्थफालकं संप कौतुकम्यासमानसः । महादेवीमिमां प्राह महीपालपुरस्सरम् ॥ ७३ ॥
 वर्षफालकसंपस्ये महादेवि न क्षेमनः । न चाय ब्रह्मसंवीतो न नमः सविदम्बनः ॥ ७४ ॥
 ततोऽन्यस्मिन् दिने जाते चार्थफालकसंपकः । नगरान्तिकमायातः कौतुक्यैर् कठखनः ॥ ७५ ॥
 पृष्टुं मूपतिं संपं वभाष बभूवा हि सः । द्वित्वा तान्यर्षफालानि निमन्मत्वं त्वमाश्रय ॥ ७६ ॥
 यदा निर्मयता नेष्टा नृपनाक्येन तैरिमे । तथा महीमृता प्रोक्ष्य मूषोऽप्याभयमीमुषा ॥ ७७ ॥
 यदि निर्मन्थ्यतारुणं प्रहीतु नैव शक्यम् । ततोऽर्षफालकं द्वित्वा स्वविदम्बनकारणम् ॥ ७८ ॥
 कञ्चुबन्धेन चाप्याय स्वशरीरं तपस्विनः । तिष्ठत प्रीतिभेदस्त्वा महाक्येन महीतले ॥ ७९ ॥
 व्ययनां प्रीतिविद्यानां ततस्त्रद्विस प्रति । बभूव कम्बल तीर्थं वप्रवादनृपाश्रया ॥ ८० ॥
 तत्र कम्बलिक्रतीयाङ्गं सावलिपत्तने । दक्षिणापवदेऽस्ये जातो यापनसंपकः ॥ ८१ ॥
 ॥ इति श्रीमद्रघुनाहुकथानकमियम् ॥ १३१ ॥

१३२ समुद्रदत्तादिकथानकम् ।

इन्द्रदत्तादयः सन्ति कौशाम्बीनगरीमवा । इन्मभ्रेद्रिकुलोद्भवा द्वात्रिंशच्छात्रकस्यारम् ॥ १ ॥
 वभूवस्युक्ता सन्तच्छावन्तः प्रीतिभेदसः । तथा समुद्रदत्ताया भावक्यं जिनदेवता ॥ २ ॥
 कुमारा सुकुमारहा संसारप्रसन्नभेदसः । तेऽप्यु केवळिनः पार्श्वं वन्तु तत्पारक जनाः ॥ ३ ॥
 नस्ताऽसुं भक्तिवशे च पुण्ड्रतीर्दं महामुनिम् । कियत्प्रमाणमस्माकमासु कवय मे प्रयो ॥ ४ ॥
 केवली तद्वपः श्रुत्वा बगदैतान् पुरा सितान् । सर्वे श्लोकप्रयुषो मयं स्वहितं कुस्तादरत् ॥ ५ ॥
 केवलीरितमाकम्प्य द्वात्रिंशत् ते कुमारश्च । महावैराग्यसपत्न्यासदन्तेऽर्ज प्रवब्रुव ॥ ६ ॥
 यमुनास्वनदीतीरि पादोपगमनेन ते । तस्युत्तब्रतपूरेण नीत्रभण्डेन तद्रदम् ॥ ७ ॥
 ततोऽप्यप्यगा बीरा शुभप्यानपरायणा । समाधिभरतं प्राप्य सुरलोकं यमुलाके ॥ ८ ॥
 ॥ इति समुद्रदत्तादिद्वात्रिंशत्कुमारकथानकमियम् ॥ १३२ ॥

१३३ धर्मघोपमुनिकथानकम् ।

चम्पानगरवास्तव्यो धर्मघोपमहापुनिः । सुपीर्मासोपवासान्ते पतणाय ययौ ब्रह्म ॥ १ ॥
 मार्गशुद्धे गम नेच्छन् हरितापुपरि स्फुटम् । यद्गानदीतटम्यापन्नसौ पम्पाकदर्यित ॥ २ ॥
 तीव्रतृष्णापस्त्रिस्त ज्ञानिनं मुनिपुह्वयम् । यद्गदेवी जलपूज कट्यं तत्सुरोऽकरोत् ॥ ३ ॥

- विज्येक्योवाच सा देवी यतिं वदतरेव । पीत्वा जठमिदं साधो पम्पाखेदं निराकुठ ॥ ४ ॥
 गङ्गादेवीवचं श्रुत्वा जगादैतां महामुनिः । स्वतो न वर्तते पातुं जठमेतन्मनस्विनि ॥ ५ ॥
 मुनिवाक्यं समाकर्ष्य गङ्गादेवी त्वरावती । चिन्तं पूर्वविदेहस्यं सप्राप्य निजगाविदम् ॥ ६ ॥
 तृष्णया परिमूतोर्जं मुनिरिच्छे जिनेश्वर । ज्ञातो मया जठार्पणं कठशोऽस्य पुरस्कृतः ॥ ७ ॥
 मयाऽयमुदितं साधुं प्राशुकं शीतलं जठम् । महानितीं पिब श्विप्रं तृष्णाऽमावाय पावन ॥ ८ ॥
 मुनिर्महत्त्वं श्रुत्वा मां वमाज जिनेश्वर । भवद्दद्येन न पातुं देवि तोष न मुन्यते ॥ ९ ॥
 हीयमानं मया नायं म पीतं मुनिना जठम् । किं करणमिदं ब्रूहि सांप्रतं परमेश्वर ॥ १० ॥
 देवीवचनमाकर्ष्य जगादैतां जिनेश्वर । श्वरधिवास्यं वाचा पनापनगमीरया ॥ ११ ॥
 त्रिवेदेवासुराणां च देवि हस्तेन नो जठम् । अर्घं वा सुम्यते ठातुं मुनीनां दृढचेतसाम् ॥ १२ ॥
 सम्पद्यं चिन्तयन्तं च प्रातिहार्यं हि योगिनाम् । एतदे सुम्यते कर्तुं नापरं भोजनार्थिकम् ॥ १३ ॥
 भिनवाक्यं समाकर्ष्य गङ्गादेवी सुमच्छित् । अठवर्षं ववर्षारणं मुनेरस्य सुशीतलम् ॥ १४ ॥
 प्रातिहार्यं कृते देव्या शुक्रप्यानागतो मुनिः । निहत्स्व प्रातिकर्माणि केवलज्ञानमाख्यात् ॥ १५ ॥
 ततः केवलिनः पार्श्वे देवी धर्मं निश्चम्य सा । पूजयित्वा मुनिं मध्या जगाम निजमाठयम् ॥ १६ ॥
 धर्मोपमुनिर्हत्वा शेषकर्मवत्तृणम् । मोक्षं जगाम दृढात्मा निरावाणमुखासदम् ॥ १७ ॥
 ॥ इति श्रीसीधर्मघोषमुनिनिर्वाणकथानकमिदम् ॥ १३३ ॥

१३४ श्रीधरमुनिकथानकम् ।

- अथ सिंहारबो राजा चम्पापुरखेऽभवत् । सम्पन्नैर्जनसंपन्नः भाविकः सिंहिक्यपतिः ॥ १ ॥
 बंशुमानभवद् राजा चाक्रेवानगरोद्भवः । सुघटिः श्रावकः श्रीमांसाधिपा चांशुसाक्षिणी ॥ २ ॥
 इत्यपुरेऽभवद् राजा चित्तशत्रुं सुदर्शनं । इत्यभिषाऽस्य सत्कृन्ता रूपपौवनश्राक्षिणी ॥ ३ ॥
 अन्योन्यप्रीतिसुखनामेतेषां स्वस्वपत्ने । त्रयाणामपि मित्राणां याति काठः जनैः जनैः ॥ ४ ॥
 नन्दीश्वरदिनेश्वेते प्रयोऽपि स्वस्वपत्ने । महामहं प्रकुर्वन्ति विद्वानां मच्छितात्पराः ॥ ५ ॥
 चित्तशत्रुरपि स्वधर्मिभ्यर्चनपत्ने । सपर्यां कर्तुंमारेभे विद्वानां क्षीयकर्मणाम् ॥ ६ ॥
 तद्व्यापिकश्च विरूपासा विनयोपपदा मतिः । दीर्घदन्तकरात्मसा अत्सुदुदत्वेषणा ॥ ७ ॥
 पादबद्धा बुद्धुन्त्रा सत्वानां मयक्यरिणी । उम्बसन्नी च उम्पोष्ठी विपमास्त्रिभिरततिः ॥ ८ ॥
 इहापूजाकर्मिणेन गम्भ्या विनमन्दिरम् । मन्त्रितेभं सक्य यान्ती चित्तशत्रुमहीमुखा ॥ ९ ॥
 अवतिष्ठ स्वमत्रैव त्वत्प्रमतिमीषवम् । विनपूजाकर्मिणेषामागतानां शरीरिणाम् ॥ १० ॥
 भीमत्सदर्शनोपेतां मक्तीं उक्तेपीतिवाम् । अतो मञ्जुखेटुलान्मा त्व याहि विनान्तिकम् ॥ ११ ॥
 चित्तशत्रुवचं श्रुत्वा शोकसकलमानसा । पात्रिक्यज्जुं जयार्थं चाम्पश्चिदुत्तरेषणा ॥ १२ ॥
 विनपूजा मया पुत्र म दृष्ट मन्दभाग्यया । न हि पुण्यैर्विना जैनं दृश्यते मुक्षयद्भवम् ॥ १३ ॥
 अयं माहात्मकः स्थातो विद्याशोऽयं मया सुत । पतुम्यतेन परमो हि रक्षते जैनपुत्रवत् ॥ १४ ॥
 एवं निगद्य तं पुत्रं विनेम्पारिकसाष्टकम् । उपवासं विधायासौ तस्मै निजपदे ह्युषा ॥ १५ ॥

निवृत्ताद्यज्ञिकीं पूजां वितस्युर्दिनेदिनाम् । आहूय सा निजाम्याश पप्रथ्येदं कुतूहलत् ॥१६॥
 वयं किं कराम पाता दुषत्रा शोकसमुता । केन वाऽपकृतं तेऽद्य कथयैतन्मम स्फुटम् ॥ १७ ॥
 विच्छन्नोवचं भुला घात्रिका निजगावमुत् । अष्टाद्विक्रमह पुत्र कुर्वती स्वयदे स्थिता ॥ १८ ॥
 मूयोऽपि मूमुजा शोका भात्रिक प्रीतमानसा । मनोऽभिवाम्भित् मातस्त्व वरं मूहि सांप्रतम् ॥१९॥
 मूयोऽप्यवापि मूपाठस्तया घात्रिकया तदा । प्रीतोऽसि यदि मे जैनी पूजां तां मत्कृते कुत ॥२०॥
 मूयोऽप्यसौ समारेमे तदर्धं जिनपूजनम् । भात्रिक्यऽद्योपवास सा चकर प्रीतमानसा ॥ २१ ॥
 हिमवद्विरिसमूतपद्महनिवासिनी । विरित्वा तत्तपोमार्गं सामान्यतरुःकरम् ॥ २२ ॥
 निवेन परिवारेण श्रीदेवी प्राप्य तामसौ । ह्यथा तदुपवासान्ते सखी सर्गकुत्रैरम् ॥ २३ ॥
 महापूजाविधानेन पूजयित्वा पुनः पुनः । श्रीदेवी घात्रिकां मत्स्या जगाम निजमात्स्यम् ॥ २४ ॥
 श्रीदेवीनिमवं ह्युवा भात्रिक्य मुग्धमानसा । निदानं तद्विमूढ्यं कृत्वा पत्रत्वमाप सा ॥ २५ ॥
 ततो यन्मूर्तिं द्वीपे वासे भरतनामनि । जाता पद्महृदे देवी समृते हिमवद्विरौ ॥ २६ ॥
 इत्यर्षेणकसान्तं श्रीदेवी प्राप्य सत्वरम् । लोकानां दर्शयामास स्वप्नमेतत्त्रिंशि द्रुतम् ॥ २७ ॥
 मन्वद्यमरयापाता श्रीदेवी श्रीगृह मम । चरयित्वा द्रुतं मर्कं कुत लोक यवाविधि ॥ २८ ॥
 मन्वयो येन यन्मूर्तिं वरमिष्टमह द्रुतम् । पूजाविधापिनां मूर्त्तां मत्स्या मुप्यन्ति देवता ॥२९॥
 तदाक्यतो विधायास्तु श्रीगृहं चक्रमूर्पितम् । महिमानं चक्ररात्र लोकः पुष्पादिसपदा ॥ ३० ॥
 श्रीदेवीश्रीगृहे ह्युपचितिं सञ्जनैररम् । क्रियमाणामिठादेवी ददश स्वगृहे स्थिता ॥ ३१ ॥
 ततो ह्यदत्त वर्णाग्निं पुत्रार्थं पुत्रवर्जिता । श्रीदेवीश्रीगृहे पूजामिच्छेवी चकर सा ॥ ३२ ॥
 एसादेवीहृत्वा पूजां स्वस्य ह्युवा महादरात् । स्वयंप्रमजिन प्राप्य श्रीदेवी निजगाविदम् ॥ ३३ ॥
 वागवन् मत्पुरे पृतदिस्यज्ञानेकत्वेचन । इत्यदेव्यां सुतो भावी न वेति वर मेऽपुना ॥ ३४ ॥
 श्रीदेवीवाक्यमाकर्ण्य स्वयंप्रमबिनोऽवदत् । इत्यदेव्यां सुतो भावी देवि नाकमरिष्पुतः ॥ ३५ ॥
 स्वयंप्रमबिनोक्तं विशम्य सहसा सका । प्राप्येत्त्वचनं देवीं निश्चि स्वप्ने चमाप ताम् ॥ ३६ ॥
 इत्यदेवि स्फुटं भावी मत्प्रसादेन त्वत्सुत । वधमानामिपो देवभ्युत्वा सौधमनाकृत ॥ ३७ ॥
 श्रीदेवीवचनं श्रुत्वा कर्णासृतरसायनम् । इत्यदेवी मुख तस्यो तोपकृत्यकिताङ्गिकम् ॥ ३८ ॥
 कन्वतो हि यतो दत्त श्रीदेव्यास्तनयोऽपुत । ततः श्रीदत्तनामायं जनकेनेति स्मदितः ॥ ३९ ॥
 इत्यर्षेणसञ्ज्ञोऽपमित्यपुरसमुद्भव । इत्यदेवीसमुत्पन्नो वितस्यत्रो मुतस्तत ॥ ४० ॥
 साकेत्यापिफते पुण्या ह्यनुमत्वमिधानवा । स्वयवरं धृतभार्या श्रीदत्तं भीसमन्वित ॥ ४१ ॥
 चश्रमसा समायातः शुक्रः श्रीदत्तकोचित । कलकोठाहोपेत इत्यवधनपत्तनम् ॥ ४२ ॥
 शिष्यतोरनयोधैत इत्यतोरछसमवे । नादं त्रिदधतोमन्दमन्योन्वप्रीतचित्तयो ॥ ४३ ॥
 चश्रमसा जिते चरन्ते त्थीक्षिषिषस्यकः । त्रिस्तिति प्रीतचेतस्के सुनि तीहाह्य शुक्रः ॥ ४४ ॥
 मित्यायामसुमत्यां च तया संततमिदधीः । श्रीदत्तेन त्रिस्तत्वप त्थीहामेकां शुक्रो मुनि ॥ ४५ ॥
 एवं श्वे सति क्षिप्रं मूमुजा रोपमीयुषा । श्रीवायामाहतो हुःखी ममार यत पूरकः ॥ ४६ ॥
 ततः पत्रत्वमासाद्य श्रीरो मन्दकयायत । चमूच म्यन्तरो देवो रूपरात्रितविग्रह ॥ ४७ ॥
 चन्यरा मधमात्त्रेक्य सौधस्यो वित्तय गतम् । श्रीदत्तमूर्तिं सपो धैर्यग्यमगमत् तदा ॥ ४८ ॥
 त्रितीय सकलं राग्य मुताय विनतात्मने । वरधमान्तिके नून श्रीदत्तो मुनितामित ॥ ४९ ॥

पृथितसर्वशास्त्रार्थो 'कृतमैकविहास्ताम् । संप्राप्तं श्रीदत्तो योगी तपोनिष्ठिमानसः ॥ ५० ॥
 कदाचित् स्वपुराम्बाशे हेमन्ते हिमसंकुले । नक्तं प्रतिमवा तस्यौ श्रीदत्तो वसन्तीरमम् ॥ ५१ ॥
 बभूव श्रीदत्तो देवो भ्यन्तरं श्रीदत्तं मुनिम् । विवेद बभूव स्वस्य विमलज्ञानयोगतः ॥ ५२ ॥
 बामल्यं च समुपैशं शीतं वातं विषाय सः । सिञ्चति स्म मुनिं क्षोपाद्यत्तवर्षेण मूपसा ॥ ५३ ॥
 श्रीदत्तोऽपि मुनिस्त्वय सखित्वा तं परीयहम् । भ्यन्तरेष कृतं वीरं निर्वाणमयमल्लभु ॥ ५४ ॥

॥ इति श्रीधरमुनिकथानकम् ॥ १३४ ॥

१३५ बृषभसेनमुनिकथानकम् ।

उद्यमिन्यां पुरि श्रीमाम् प्रपोत्थे नाम मूपतिः । बभूव सम्पदादेवी ज्योतिर्मास्य प्रयोक्तव्य ॥ १ ॥
 वन्यदाञ्जौ मदीपात्रे इक्षिनं मद्दृष्टान्तिनम् । बगाम्य सहसा पतुं वनं नानालमाकुञ्जम् ॥ २ ॥
 * बाहूदो इक्षिनं तत्र प्रपोतो मदनिर्यरम् । पृथीत्वाऽसुं वली नायो विवेश गहनं पुनः ॥ ३ ॥
 इक्षिनो वापतो वेगात् तरुशालां प्रपद्य सः । प्रपोतमूपतिस्तस्यौ ममोऽन्वय गतो वली ॥ ४ ॥
 उदीर्यं तरुतो राजा विपयोऽनुकृतां वचन् । एवं हि क्षेपक्यामं संप्रापद् देवयोगतः ॥ ५ ॥
 तत्रलक्ष्मणसामीप्ये क्षुधापम्याकरुषितः । कुपान्तं प्राप्य सतसे प्रपोतास्यो मदीपतिः ॥ ६ ॥
 विनपाठितसंज्ञस्य ग्रामकूटस्य कन्यकम् । विममत्या बठं सतु विनदत्ताञ्जामम् प्रथिम् ॥ ७ ॥
 * दृष्ट्वा तां कन्यकम् राजा तृप्यया क्षुब्धत्वातुक् । रूपयौक्त्वनसंयुक्तां वत्मानं स वाचते ॥ ८ ॥
 बलमानं प्रदावासौ स्तोके कन्या पुरस्सिता । कृतैकं बर्कं किंपिदरौ नीरं तदिच्छया ॥ ९ ॥
 पावमित्या बठं मूप संप्राप्य निजमन्दिरम् । कन्यामास तद्व्यातं निजवातस्य कन्यकम् ॥ १० ॥
 ग्रामस्यास्य बहिः कोऽपि नरस्तिष्ठति क्षोभनः । मत्सा तदन्तिकं श्रीमं स्वगृहं च स्वमानय ॥ ११ ॥
 सुवाचचनतस्येन ग्रामकूटेन वेगतः । निजयेद्द समानीतो मूपतिः परमाकृतिः ॥ १२ ॥
 * पावत् स तिष्ठते राजा तद्वद्रे सुसुखीलया । वापत् तन्मार्यतं सर्वं स्कन्धावारः समगतः ॥ १३ ॥
 दृष्टो नराधिपोऽमीषिस्त्वद्वदे प्रीतिमानसैः । ग्रामकूटेन सा कन्या वितीर्त्वाऽस्यै प्रयोदिता ॥ १४ ॥
 ततः प्रीतिं परां प्राप्य सामन्ताभिपुरस्सरम् । नरेन्द्रो विनदत्तायै महादेवीपत्न्यं ददौ ॥ १५ ॥
 शशुर पूजयित्वाऽञ्ज महाविभवसंपत्ता । श्रीमद्बुधमिनीं राजा विषेष्ट परमोत्सवात् ॥ १६ ॥
 वन्तःपुरमिदं सर्वं विहाय स नराधिपः । विनदत्तासमं भोगं शुभुञ्ज प्रीतिमानसः ॥ १७ ॥
 * बन्धवा वारिमभ्ये च पत्नियो मरुकुशारः । मुत्वा वार्तामिमां राजा निर्बेगाम्य पुराद्विदिः ॥ १८ ॥
 तत्कृते विनदत्ताऽपि कुर्वती स्वस्य भवदनम् । मुत्वा वर्षं बहिर्यान्तं सरोषा स्वगृहे स्मिता ॥ १९ ॥
 स्वधन्तं निर्मितं दृष्ट्वा तदानीं तत्पुरन्ध्रयः । बहन्ति सा तदम्भर्षं तोषविस्मरितेक्षणपाः ॥ २० ॥
 बभूव बह्मिकम् पूर्वं स्वमर्तुं प्रापतोऽपिकम् । अस्मा यवाद् बभूव सातुं स्वान्तिके मद्ददान्यम् ॥ २१ ॥
 मुत्वा तद्वचनं क्षोपाग्निदत्ता त्वत्पत्नी । स्वकीयं मन्दिरं हित्वा तस्यौ सा परवेशमनि ॥ २२ ॥
 * विवेकेष्य इक्षिनं राजा संप्राप्य निजमन्दिरम् । विनदत्तामदृष्ट्वाऽञ्ज पप्रच्छम्य नरं पुनः ॥ २३ ॥
 नरेन्द्रवचनं मुत्वा वमाचार्यं नरं प्रभुम् । विनदत्ता स्वं प्राप्य हित्वा पञ्चसमायमम् ॥ २४ ॥

निबगोर्दं विहायाशु मूला साऽतितपस्विनी । महावैराग्यसपत्ना संतप्ये परवेश्मनि ॥ २५ ॥
 निशम्य बधन तस्य नरम्य स्वमागम । क्षणमेकं पुनर्दध्याविर्दं मनसि मूपति ॥ २६ ॥
 शोभते व्रतमीच्छं गृहस्थाया न महदे । योषितोऽस्मा जने सर्वैर्निन्दित साधुमिश्रम् ॥ २७ ॥
 एवं विचिन्त्य राजेन्द्र सगर्मा तां स्वसुन्दरीम् । असहायां श्मशानेऽर्जं मुमोच प्रीतिवर्जितम् ॥ २८ ॥
 ततोऽस्मा मुक्तमाश्रया श्मशाने दरदायिनि । बभूव सुन्दराकारो नवमे मासि षाठकः ॥ २९ ॥
 तत्कृते पश्चिमे यामे रजन्या वृषभ सितम् । ददशं मूपति स्वप्ने शोपविस्फारितेक्षणं ॥ ३० ॥
 प्रमातसमये धाते कृताशेषतुक्तियम् । वृषभं मप्रिण स्वप्ने कथयामास मूपति ॥ ३१ ॥
 निशम्य मूपतेषां कथं जगौ मन्त्री नरेश्वरम् । पुत्रतामोऽद्य सजातस्तव मृगाल निश्चितम् ॥ ३२ ॥
 निशम्य मप्रिणो वाक्य स्वदेवीनां समीपकम् । पुत्रवार्तामुपासन्भु सचिवं प्रादिषोति स ॥ ३३ ॥
 क्वन्त प्राप्य बेगेन सचिवो नृपयोषितः । पप्रच्छ पुत्रमुत्पन्नं कस्माद्भिद्दत्तासु मे ॥ ३४ ॥
 सचिवसोदितं श्रुत्वा जगुस्ता युगपत्तकम् । अस्माकं दुमगानां हि कम पुत्रो धवं विना ॥ ३५ ॥
 मनुष्यं विना वस्य गर्भोत्पत्ति कथं भवेत् । अस्माकं पुण्यहीनानां वञ्चित्त्वानामनेन भो ॥ ३६ ॥
 नृपमावावच श्रुत्वा पुत्रत्वमपरिप्युतम् । सचिवो विस्मितस्तान्तो जिनदत्ताऽन्तिक ययौ ॥ ३७ ॥
 जिनदत्तां चित्त्रेक्यैप चितायां पुत्रसगताम् । सप्राप्य मूपते पार्श्वं सचिवो निबगौ नृपम् ॥ ३८ ॥
 देवदेव जनाधार भवतां कथितं मया । कुमारो जिनदत्ताया जातस्त्वत्कुलमण्डन ॥ ३९ ॥
 कदाक्येन समानीतो जिनदत्तासमं शिशुः । रात्रा विमथयोगेन स्वर्ग्यं स प्रवेशित ॥ ४० ॥
 यतो विजोक्तिवो नक्त वृषभ स्वप्नदर्शने । ततो वृषभसेनोऽप्य समाहूतो नरेष्ठिना ॥ ४१ ॥
 महाविमथयोगेन जिनदत्तां प्रपूज्य च । प्रमुखानोऽप्या मोग प्रघोतोऽयं वितिष्ठते ॥ ४२ ॥
 कुमारः सुकुमारहो रूपराजितविग्रहः । अष्टवर्षो वभूताव धर्मविन्यस्तमानस ॥ ४३ ॥
 बन्वदा ममुवा प्रोक्तः कुमारोऽयं विशुद्धधी । रण्यपट्टं प्रतीच्छ त्व प्रयन्त्यां क्तुमिच्छता ॥ ४४ ॥
 एवमुच्छोऽमुना तत्र कुमारो निबगावमुम् । मनुष्यरान्यपट्टं किं ज्ञामसि त्वं मम प्रभो ॥ ४५ ॥
 देवभोक्षादिसंयुक्त रण्यपट्टं महागुणम् । प्रार्थ्वंकृत्य मम स्पष्ट प्रयन्त्यां क्तुमहसि ॥ ४६ ॥
 बवाचि ममुवा मूपस्तनयो मुक्तिव्रतसः । मनुष्यरान्यपट्टं ते ज्ञामसि प्रथमं सुत ॥ ४७ ॥
 देवादिरान्यपट्टस्तु तपसा भवति स्फुटम् । भोक्षादिरान्यपट्टोऽपि जिनोक्तज्ञानयोगतः ॥ ४८ ॥
 प्रियमाषोऽपि तातेन प्रघोतास्तेन नन्दन । अमिनन्दनसामीप्ये तपो जैनमग्निभियत् ॥ ४९ ॥
 विदित्वाऽऽगमसङ्गाथ महामतिकस्यतः । बभूवैकविहारी स सेनान्तो वृषमादिकः ॥ ५० ॥
 तपये वस्यकावत्यां कौशाग्न्यास्वपुरान्तके । देववाटनगे तप्यो शुची प्रतिमया मुनिः ॥ ५१ ॥
 एव वृषभसेनस्य कापोत्सर्गेण तस्युप । तत्रिणैः सकटो ठोकः भावकः पुरि पुण्यवान् ॥ ५२ ॥
 तस्ये बुद्धदासास्वो बसन्ति कूरमानसः । उपासकास्तरां द्वेषि जिनधर्मं मुनिं तथा ॥ ५३ ॥
 पावन्मुनिं प्रविष्टोऽप्य चयामार्गेण पचनम् । ययौ मय्याह्वयेतायां बुद्धदासोऽपि तद्यगम् ॥ ५४ ॥
 अग्निधर्मं विधायात्र तप्यित्त्वतत्मादात् । बुद्धदासो गृहं प्राप्य स्वर्कं न विदित परे ॥ ५५ ॥
 मुनिर्मिच्छां समादाय तस्युरे न्यिरमानसः । प्राप्याग्निना तर्प्य तपं पश्यतीर्दं शिवावतम् ॥ ५६ ॥
 पावन्वीच समादाय प्रत्यात्पानं महामुनिः । आस्तेह बुद्धा धर्ममग्निवर्षं शिवावतम् ॥ ५७ ॥

पुद्गदासकृत तत्र सद्दिवा तं परीषदम् । कृष्णोपपद सेन केवलज्ञानमाश्रयान् ॥ ५८ ॥
॥ इति श्रीकृष्णभसेनमुनिरूपानकमिदम् ॥ १३५ ॥

१३६ स्वामिकार्तिककथानकम् ।

- कार्तिकस्वल्पपुरे दिव्ये राजाऽऽसीदधिनामकः । माया वीरवती धाम्य कलातिज्ञानमूर्तिता ॥ १ ॥
 १ जनयो रूपसंपन्ना पद् मुता कठनिम्बता । विनयाधारसंपन्ना पद्भुरिमका पदा ॥ २ ॥
 माया बन्धुमती नाम श्रीपेया श्रीमती पदा । स्वयंप्रसा प्रमापूषा श्रीत्या ठस्मीमती सहा ॥ ३ ॥
 बन्धदा बहति सष्टे मन्दीमरदिनेषु ता । सोपबासा त्रिनेशानां चक्रुः पूर्वा प्रसूनकैः ॥ ४ ॥
 विनयेषां समादाय दत्त्वा यावद्भवन्ति ता । मातृपितृस्वपुत्र्युपलक्षणद्वयां भोजिना ॥ ५ ॥
 तमप्ये कीर्तिर्दत्तं दत्त्वा कनिष्ठो वरकन्यकम् । क्षमाकुलितचिद्येन विरहानलवापिना ॥ ६ ॥
 २ स्वल्पेऽमपहापागु निदां पत्नीं सुयमना । पापपित्वा निधानेन चोपयेमे नराधिप ॥ ७ ॥
 रतिशौच्ये धनेनामा सुप्रानामा मनोरमम् । गर्भोऽमृत श्रीतिसंज्ञायाम्नाकापायाः सुषेतासः ॥ ८ ॥
 ब्रह्मे भासि संशते गर्भे तस्या सञ्जीवकम् । रन्तुं शरवणोपाने सहाय्यां मतिरुदता ॥ ९ ॥
 तत्र शरवणोप्यायो गुमायां नीतनीरजे । बाप्यो तत्रामशक्तिन्यां कीर्तिं श्रीहो पकर सा ॥ १० ॥
 जन्तुर्दत्ता विपायाम्नां समुत्पीय ततो जन्तुः । प्रसूता वारकं कीर्तिं स्वामिकार्तिकसंज्ञकम् ॥ ११ ॥
 ३ कीर्तेः कीर्तिसमेताया रूपयत्रिनविप्रदा । तत्रय तनया जात्र वीरश्रीनाममूर्तिता ॥ १२ ॥
 वीरश्री श्रीमता कस्या विनीता अनन्य सा । रादेरुपुरेऽसाय श्रीमसञ्जाय मृगुने ॥ १३ ॥
 श्रीदृष्टवि कुमारपै कुमार प्रीतमानसः । श्याम्पारिद्विर्तिद्ये पाठयतुर्दसमोऽमवत् ॥ १४ ॥
 दृष्टा बमन्तमासुज्जो कुमार प्राभृतान्यरम् । भागतानि कुमारानां तन्मातामहमन्दिपात् ॥ १५ ॥
 सुदुःखतां मानं प्राप्य जगाद पुरतः स्मिताम् । बन्धुमानामो मज्जि न वा नृदि यथायवम् ॥ १६ ॥
 ४ भुव्या पुत्रवशां माता दुःखापूर्तिमानसा । जगाद मन्दन भैरवः स्मिन् त मेज्जि वाडकः ॥ १७ ॥
 जननीवाचयमाहस्य महाविगम्भसंयुतः । पशोपसुतः पार्थे प्रथमात्र स वाडकः ॥ १८ ॥
 यनात्प्र प्रकृतानां सिहरन् बभुषतः । स्वामिकार्तिकपाणीयः प्राप्य च्छिन्नपत्रवत् ॥ १९ ॥
 नष्टं प्रतिमया तत्र संनम्य स मुनि मुधी । पनवैत्र तन्त्रयमकः प्रह्लाद्विभक्तः ॥ २० ॥
 तस्यापुमन्तानीयं ज्ञानं मयापथं परम् । व्याम्ना तन्मुनिप्रदारे व्यस्ये स्यापिनिवर्तिकः ॥ २१ ॥
 तां प्रमृति वीथी दधिपारपमंभाम् । पत्तं पशुप व्यस्यन्तं महाप्यापिनिनाशनम् ॥ २२ ॥
 कर्तावन् स मुनिपति सुगान्तनिर्दिनधनः । घट्टकपुरे दिव्ये विपशास्त्रनशान्प्या ॥ २३ ॥
 भाया श्रीनराऽस्य वीरश्री श्रीममरमा । इहो तं मुनि प्रीत्य ज्ञानं सोपमसिवा ॥ २४ ॥
 प्रामादविगम्भेन श्रीमन्तन मदीमुखा । निमप्यन् गणेशान् शेषा मुनि सधया समाहृतः ॥ २५ ॥
 मूर्च्छापदा शिरे मृगु ज्य महामुनिः । स्वामिमहमं नीलप्रदा पदमापन ॥ २६ ॥
 ५ मर्दिता वनो तत्र ममापि प्राप्य र्थिनी । गुणोक्तं जगामासु स मुनि स्वामिकर्त्रीकः ॥ २७ ॥
 वरिरेऽन्यमारे तांभुक्तगताः । तपवं कृतवन्ति ह्येतां कथानक ॥ २८ ॥
 ॥ इति श्रीस्वामिकार्तिकमुनिप्राकृतोपनिषत्कथानकमिदम् ॥ १३६ ॥

१३७ अमयघोषमुनिकथानकम् ।

आसीदस्यपोषास्य काकन्वास्यपुरीमवा । अमयादिमत्तिर्माया तच्चरेन्द्रस च वल्लभा ॥ १ ॥
 बन्धराज्जेन मूषेन निर्मितेन पुराहृदिः । चतुर्केन सैन्येन सहितेन प्रधावता ॥ २ ॥
 चतुर्षसि च पादेषु बद्धा कञ्चपमावरात् । यष्टिक्रपां प्रठम्प्यैतं तसुरं प्राविशन्मुदा ॥ ३ ॥
 सर्वाङ्गीषं बद्धस्योप मायांश्चिद्युसमुत्सुकः । दृष्टः स मास्त्रिकस्तूर्पं गच्छद्भीतं समुच्चरन् ॥ ४ ॥
 मूषेणायवयोपेण चक्र मुक्त्वा प्रयत्नतः । कञ्चपसैकपतेन छिन्न पादचतुष्टयम् ॥ ५ ॥
 नीतं स कञ्चपोज्जेन धीशरेण खरावता । नीतं म्यमन्दिरं पादं मयविह्वलपेतसा ॥ ६ ॥
 कृतं कृत्वा स दुःखेन तस्यामेव निधिं द्रुतम् । नन्दनोऽमयघोषस्य षण्डवेगामिघोऽञ्जनि ॥ ७ ॥
 शस्रदेऽमयघोषोऽपि मुञ्चानो भोगसपदम् । स्वदेवीमिं समं सार विष्टति प्रीतमानसः ॥ ८ ॥
 तिलोक्य सहसा चन्द्रं गृहीतं यदुणा तदा । स नरेन्द्रः सदैराग्यो नन्दनान्देऽग्नीहृत् तपः ॥ ९ ॥
 कञ्चन्दीतं स सप्राप्य श्रीमदुच्चयिनीं पुरीम् । धीरासनेन सतस्सेऽमयघोषमहासुनि ॥ १० ॥
 षण्डवेगामिधानेन तसुत्रेणास्य क्रोपतः । पूर्ववैरेण सखिञ्च इत्थापादचतुष्टयम् ॥ ११ ॥
 सन्निवाऽमयघोषोऽपि षण्डवेगोपसगच्छन् । केवलज्ञानमुत्थाप्य प्रययौ मोक्षमक्षयम् ॥ १२ ॥
 ॥ इति अमयघोषमुनिकथानकमिदम् ॥ १३७ ॥

१३८ विद्युधरमुनिकथानकम् ।

अथैव भारतेष्वेने मित्तिव्यनयरीमवा । आसीद् धामरयो राजा शूरः पशरत्वान्वये ॥ १ ॥
 यद्गु तन्महारेवी रूपयौवनसंयुता । इष्टा बन्धुमती नाम बन्धुल्लेखनप्रिया ॥ २ ॥
 भारक्षिकेऽमवत् तत्र यमदण्डो यमोपमा । शौरो विद्युधरा रूपतमस्तुपष्टिकटाऽन्वितः ॥ ३ ॥
 भाराय साररत्नानि बहुमूल्यानि तसुरे । मूषो निषायपत्येण विद्युधरौ कटाऽन्वितः ॥ ४ ॥
 दुष्टमस्रसमस्ताङ्गं कुपितास्त्रिविधम् । दिने देवकुठे सोऽप्य निर्विष्णो म्यवविष्टते ॥ ५ ॥
 दिग्भद्रहृदयो नक्तं कृत्वा त्येक्यन बहु । क्षामं गणिकया सार्धं मुञ्चानः स विविष्टते ॥ ६ ॥
 बन्धुदा तद्वद् नक्तं प्रविश्य मतिक्रैस्तथात् । हारं धामरवस्वायं गृहीत्वा निययौ द्रुतम् ॥ ७ ॥
 सन्दर्भ समग्रह्य प्रमातसमपे सति । जगौ धामरयो राजा निद्राचूर्णितलोचनः ॥ ८ ॥
 यय भक्त प्रविश्येको महासमवर्तं नरः । दिव्यरूपधरा श्रीमान् विद्युदुज्यलदेहकः ॥ ९ ॥
 योर्दे निषाय मे देव्याः पदपतो बृहपेतसः । सुरदत्तं समादाय मुक्त्वाहारं स निययौ ॥ १० ॥
 परि तं तस्करं रूप ठमये दिनसप्तके । ततस्त्वे श्रोमनं नूनमन्यथा इहहमहम्भि ॥ ११ ॥
 दुष्ट्य धामरवसोक्तं वदानी दण्डपाशिकः । धौस्त्वान्नेपथ कर्तुं निगतोऽजो नृपान्तिकत् ॥ १२ ॥
 धामरायवधार्थसु सरःशान्दवेस्मसु । कुवापोऽन्नेवर्षं धौं यमदण्डो न दृष्टवान् ॥ १३ ॥
 बन्धार्थं देसिकं पृत्वा छाटायां स्वप्ने दिने । तत्रयो इष्टपेतस्त्रे नृपान्तं गन्तुमुपतः ॥ १४ ॥
 बन्धनं गुटिकां दिव्यां गृहीत्वा रक्षकप्रतः । मायारूपपदवर्तं मायारूपं प्रकुर्वन्मात् ॥ १५ ॥
 मरेवविमानानां कृतमागमनं वत् । अनेन मायया स्पष्टमिन्द्रजातम्य दृष्टनम् ॥ १६ ॥
 त्योर्दे तस्करो नैव तत्रयो गुटिकाधनम् । आदाय मद्रुधार्थं च निरुपानि परिस्फुटम् ॥ १७ ॥

- श्लोकत्रयनिषर्द्धं मद्भवनं धूर्तसंभवम् । तत्रौरमापित सर्वं ज्ञातव्यं कोविदैरिहम् ॥ १८ ॥
 भारश्चिनेन मूपस्य कौतुकम्यासचेतसः । रूपस्य च पणवर्तदर्शनं विहितं ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 जनानो देशिकेभ्यो ब्रूवो यमदण्डेन नाशितः । अरण्येन विना नूनं श्लोकस्य वचनं स्थिरम् ॥ २० ॥
 संदिहन्तरेभ्यै तत्करो भवति स्फुटम् । नेत्रद्वारशौचोत्थं तत्रारवचनं स्थिरम् ॥ २१ ॥
 भारश्चिनेन नीतोऽहं स्वपृष्ठं क्षर्वीमुञ्चे । हिमवातकृत्वाकम्पे माघमासे सुखप्रदे ॥ २२ ॥
 द्वात्रिंशद्वचना घोराशौरसंघन्यकारणा । क्रियमाणा मया दोषे प्रापयिष्यन्ति पञ्चताम् ॥ २३ ॥
 श्लोकद्वयेन च प्रोक्तं वचनं मयमीषणम् । तत्रौरमापितं ज्ञेयं विद्वन्निः कृतनिश्चयैः ॥ २४ ॥
 तत् प्रमातृकण्ठे च यमदण्डेन वेगतः । नूपस्य पुरतः प्रोक्तं तत्करोऽर्थं नेभारः ॥ २५ ॥
 प्रत्यक्षं मूपतेरेष बहति प्रीतमानसः । गृध्रु मद्भवनं मूप तत्करो न भवाम्यहम् ॥ २६ ॥
 * श्रुत्वा तद्भवनं रज्जा दत्त्वाऽमयमतीव सः । वनात् विस्मितस्थान्तस्त्रस्कर भीतिवर्जितम् ॥ २७ ॥
 तत्र शौरोऽसि महासत्त्व विहितमर्ष्यकारण । न वा कथय मे शीघ्रं नितान्तं कौतुकैविणः ॥ २८ ॥
 निश्चयं मूपतेषां कथं वनापेयं मल्लिन्धुषः । विद्युच्चरामिषशौरवित्तो मुनि भवाम्यहम् ॥ २९ ॥
 अवाधि मूमुका मूपो ऽपिद्युः पुरतः स्थितः । द्वात्रिंशद्वचना नक्तं कथं सोढा त्वया बहः ॥ ३० ॥
 म्पाठ्यवचनं श्रुत्वा महाविस्मयकारणम् । विद्युच्चरो जनादेतं नानाशास्त्रविशारदम् ॥ ३१ ॥
 * सुखारविन्दतः साधो स्मयानस्यस्य धीमता । श्रुतं नानाविधं दुःखं मया नरकसंभवम् ॥ ३२ ॥
 शर्वरीसद्वितं दुःखं मया तेन विनिर्मितम् । इदं नरकदुःखस्य न समं लभ्यमागतः ॥ ३३ ॥
 इह मया परिष्पाम्य दुःखस्य सहनं नृप । क्वचित् वेऽस्मिन् सत्यमनुमृतं श्रुतं तथा ॥ ३४ ॥
 विद्युच्चरोदितं श्रुत्वा नेत्रो निजगावमुत् । सांप्रतं मुद्युः सुखेऽहं वरं श्रद्धिं बहामि ते ॥ ३५ ॥
 शोपीनाशवचनं श्रुत्वा न्यगादत् तत्करोऽप्यमुत् । अमयं रेहि मित्रस्य तत्परस्य मम प्रभो ॥ ३६ ॥
 * दत्त्वाऽमयं पुनः प्रोषे तत्करं वरपीश्वरः । यमदण्डः कथं मित्रं तव श्रद्धिं मयाधुना ॥ ३७ ॥
 पराधरवचनं श्रुत्वा जगौ विद्युच्चरोऽसि तम् । आत्ययोर्मित्रदेतुत्वं गृणु त्वं नरकधरः ॥ ३८ ॥
 वयास्ति वसुधासागरो ब्रह्मिष्पापमगोचरः । आमीरविपयो नाम धनधान्यसमन्वितः ॥ ३९ ॥
 तस्मिन् विन्यानदीर्घिरे परं विन्यातुं पुरम् । जितशत्रुरभूत्स्य प्रिया जयमतिः प्रिया ॥ ४० ॥
 अन्योन्यश्लेहसंयुक्तमनसोरनयोऽहम् । विद्युच्चराविषद्योको नेभारकल्पन्वितः ॥ ४१ ॥
 * अत्रैव नगरे मूप यमनामा तत्रारकः । तद्विषया यमुना देवी यमदण्डस्तदङ्गजः ॥ ४२ ॥
 पाठकण्ठे स्वतिक्रान्ते शौरशास्त्रमिदं मया । सिद्धिं प्रजिषीषासु समस्तं गुह्यासनम् ॥ ४३ ॥
 जनेन यमदण्डेन तन्मैवान्ते नेभारः । तत्रराणापिदं श्रावं सिद्धिं सक्कं तथा ॥ ४४ ॥
 एवं कृते सति क्षिप्रं मयाऽयं यदितं पुनः । आरक्षिकोऽसि यत्र त्वं तत्र शौरोऽसि मूपते ॥ ४५ ॥
 श्रुत्वा मद्भवनं राजश्रेयोऽसि निजगात्त माम् । ऽपिद्युरसि यत्र त्वं तत्राहं रक्षतः परः ॥ ४६ ॥
 * कृतप्रतिज्ञावारेवपाशपोलात्र पत्तने । अन्योन्यप्रेमसगेन याति काठः श्वेनै श्वेनै ॥ ४७ ॥
 दत्त्वा रम्यभ्रिभं मर्षं मरिक्ता गोमनिःस्रहः । अभिनन्दनसामीप्ये ह्यौ जनेभारं तव ॥ ४८ ॥
 अस्यापि जनक्रे राजन् दत्त्वाऽस्यै म्यपरं सुधीः । असौ च गुरोरन्ते तपो जैनमश्रिजयत् ॥ ४९ ॥
 विन्यातपुरे तत्र नानाजनमयाकुले । क्योमि विपुल रम्यं कण्ठकैः परिवर्जितम् ॥ ५० ॥

१ एकत्र चतुःश्लोकीयम्. २ एकत्र पुनश्चतुःश्लोकीयम्, अत्र पुनश्च. ३ एकत्र विषयश्लोकीयम्. ४ एकत्र पुनश्चतुःश्लोकीयम्, अत्र पुनश्च. ५ The text in MS is mutilated. ६ [मातृकलपः]. ७ एकत्र विषयम्. ८ [विद्युच्चरोदितम्]. ९ [रक्षतः].

धृष्टान्तं मयि स्पष्टं कुशापो नरनायकः । जय तत्पत्न्यं याति नफ दिवमतन्त्रित ॥ ५१ ॥
 मत्स्य सकलं राजन् रक्षताञ्जेन धैरित ॥ मध्यमुत्तस्कोऽप्यर्षं त्ठारोऽहं च तस्युरे ॥ ५२ ॥
 न श्येन्नमिदं कर्ष्यं विधातु नगरेऽप्र मे । तस्को यत्र मूपाठस्तत्र किं क्रियते मया ॥ ५३ ॥
 किन्तुमिस्त्रा चिरं तत्र मङ्गलेन गरीयसा । धारश्चिक्रमद्द हिला त्वदन्तमयमागत ॥ ५४ ॥
 बहुकल्मसप्रदासुं कुशापोऽस्य परीक्षणम् । वह समागतो राजन् मयदीय पुरं हृतम् ॥ ५५ ॥
 पातपोरेव संबन्धं प्राकृतं प्रकट्ये महान् । नरवृन्दारकं स्पष्टं कथितस्त्रे मयाऽखिलः ॥ ५६ ॥
 ह्यारदिकं वनं सर्वं मूपाठस्य पुरो लब्धं । तदा समर्पयामास विद्युच्चौरः समान्तरे ॥ ५७ ॥
 लोकेऽपि सकलं दिव्यं स्वकीयं तस्युरोऽभवत् । जग्राह विस्मितस्त्वान्तस्त्रोपविस्कारितश्चण ॥ ५८ ॥
 इमं निगद्य वृत्तान्तं मूपास्य पुरतोऽखिलम् । तस्यौ मुदितचेतस्को विद्युच्चौरौ नृपान्तिके ॥ ५९ ॥
 वयं विद्युच्चरसान्तं विज्ञाताशेषकारणैः । मन्त्रिणिं प्रहितो दूतो विन्यात्पुत्रादरम् ॥ ६० ॥
 विद्युच्चौरं परिप्राप्य जगौ दूतोऽपि तस्युरं । भागत स्वपुरं क्षीप्रं कुरु रान्यमकण्टकम् ॥ ६१ ॥
 राजाऽप्य सकलं ज्ञात्वा वृत्तान्तं दूतवाक्यतः । विद्युच्चौरमिधो नूनं माग्निनयो ममागत ॥ ६२ ॥
 यमिनेयं परिज्ञाय राजाऽयं निजगावमुम् । ददामि ते सुतां वत्स प्रतीच्छ हृतमादरात् ॥ ६३ ॥
 वयं कर्म्यं वचसास्य मातुलस्य विपादिनः । यमदण्डसमेतोऽसौ जगामाशु म्यपत्तनम् ॥ ६४ ॥
 तत्र पुत्रं समाहूय समस्तजनसाक्षिकम् । रान्यपहं पयन्वास्य तदा विद्युच्चरं मुधी ॥ ६५ ॥
 हिला परिग्रहं सर्वं बहुसामन्तसगतं । गुणसेनान्तिके दीक्षां दधौ विद्युच्चरसदा ॥ ६६ ॥
 नान्यथाः प्रकुर्वाणं शिष्याणां पञ्चमिं श्रुते । तामलिन्त्रीं पुरीं प्राप मन्दं विद्युच्चरो मुनिः ॥ ६७ ॥
 तस्युराम्याश्वतिन्या हुगया सहसा मुनिः । गदितोऽयं महामत्स्या नतपा तत्तदास्युजे ॥ ६८ ॥
 वयं समाग्निमायाति मत्सूजा परमेष्ठरः । तावन्मा पत्तनं याहि सदयं दिनपञ्चकम् ॥ ६९ ॥
 वयं कर्म्यं वचसासां शिष्यैः प्रेरितमानसः । विशेषेण नगरीं धीरं पताक्यप्रतिरभिताम् ॥ ७० ॥
 कमलिन्त्रीपुरस्यास्य समीपे परिषरयम् । तस्यौ पश्चिमदिग्भागे नरकं प्रतिमया मुनिः ॥ ७१ ॥
 एतं स्थिते मुनी तत्र राज्ञो देवतया तया । स्यादशोपसर्गोऽयं विहितः श्रूचिचक्षया ॥ ७२ ॥
 नान्यदशोपसर्गं तं सहित्वा मेरुनिःश्लथः । विद्युच्चरं समाधानाच्चिदाजमगमद्वृतम् ॥ ७३ ॥
 ॥ इति श्रीविद्युच्चरमुनिकथयामकमित्यम् ॥ १३८ ॥

१३९ गजकुमारकथानकम् ।

वयं भावस्तिकास्यायां नगयाममवत् प्रभुः । इत्वाकुशसमूह उपसुपपदधर ॥ १ ॥
 वयं वत् कन्महादेवी पद्मावलिमिषानिधुः । तनयोऽनन्तवीयास्योऽनन्तवीयं परोऽनयोः ॥ २ ॥
 स्यान्मि पञ्च पुत्राणां सन्ति तस्य महीभूतः । रूपपौवनसुक्तानां पञ्चपाण्यादिशास्त्रिणाम् ॥ ३ ॥
 वयं परिषरो राज्ञा स्वकीयान्तपुरान्वितः । महाप्रमोदसंमुखः प्रमदादिपन वधौ ॥ ४ ॥
 एतं पद्यावती देवी द्वितीया नामितप्रमा । तृतीया सुप्रमा चायं चतुर्थीयं प्रमावती ॥ ५ ॥
 महादेवीमिरतामि श्रीद्विदु सह तद्दले । मुदशनास्यस्यन्ते रद्वोपरिचर नृपम् ॥ ६ ॥
 नरनोपपदा जगा विद्युच्चरं चान्विता । तदा प्रशसयामास रमयाणा वनान्तरे ॥ ७ ॥

- विपुरंष्टो स्यं प्राप्य नीत्वा स्तनगरं प्रियाम् । आत्रगाम पुनः क्षीरं कृत्ने खेचोक्त्वा ॥ ८ ॥
 मुदञ्चनाख्यवाप्या द्वि धनया त्रितया स्या । इतरमाप्तादवामास विपुरंष्टुचोक्त्वा ॥ ९ ॥
 एवं कृतेऽमुना कोषान्मिष्यादर्शनसंयुक्तः । सरोपरिचरो राजा ममार सहस्राञ्च सा ॥ १० ॥
 मृत्वाऽऽर्ज्यमानते राजा तदनेऽङ्गुल्येचनः । कृष्णासनश्चरीरामो इन्दुक्षत्रे बभूव स ॥ ११ ॥
 पषाचलादिक्वा भार्या सम्यग्दर्शनसंयुता । विषायानश्ननं तस्मां मञ्जुसुम्भदेव सा ॥ १२ ॥
 विमाने म्बसिक्कावते प्रथमसर्गसंभवे । चतस्रोऽपि महारैष्यो बभूव रूपसंयुता ॥ १३ ॥
 गृहीयद्विषये यत्तेऽनन्तवीर्यसहस्रजम् । अगाम सहसा रन्तुं तदुपानवनं मुदा ॥ १४ ॥
 तच्छिञ्जतस्तद्विद्ययवविज्ञानयेचनम् । मुनिं सागरसेवास्यं हरसानन्तवीर्यकः ॥ १५ ॥
 नत्वाऽर्जुं यच्छित्तो राजा सोपशोकसमन्वितः । अवविज्ञानसंपर्षं पश्यन्नेमं महामुनिम् ॥ १६ ॥
 मय्यथेककृतानन्दं सुरसेतनमस्मृतम् । मरिच्य कर्तं यतिं नाम यतो बृहि ममापुना ॥ १७ ॥
 निश्चम्यानन्तवीर्यस्य बचनं मुनिसप्तमम् । बचसा सत्यरूपेण बभाषेमं पुरा श्रितम् ॥ १८ ॥
 सुरदर्शनाख्यवाप्यन्तं विपुरंष्टुचं कोपतः । स्वत्वित्वा मत्प नैतां द्विकपिहिततन्मुखे ॥ १९ ॥
 जातम्यानान्श्रुतिं प्राप्य विष्णादशनयोयतः । पमृत्वाच बने कृष्णो भीममोहो मुञ्चङ्गमः ॥ २० ॥
 श्रुत्वा महामुनेर्षाक्यं तदाऽनन्तबल्येऽजात्मम् । किमयं माध मे बृहि विनयमं गृहीष्यति ॥ २१ ॥
 आकृष्यान्तन्वीर्यस्य बचनं मुनिनायकः । अनविज्ञानसंपन्नो बभाषेमं तदहङ्गवत् ॥ २२ ॥
 गत्वा तद्विद्वत्सामीप्यमेवं यद मुञ्चङ्गमम् । ययोपरिचरं क्षिप्रमहिं साधुसुशीलवत् ॥ २३ ॥
 स्वदीयबचनं श्रुत्वा त्वित्यद्विषयं वेद्यतः । यातिस्मरत्स्वमासाद्य सर्षो धर्मं गृहीष्यति ॥ २४ ॥
 मुनिवाक्येन संप्राप्य तदन्तं नरकुञ्जरः । यमाद्य मुनिवाक्येन पक्ष्यं विठ्ठसंखितवत् ॥ २५ ॥
 अनवाऽनस्वया सप मुनिमासाद्य कोपतः । विनयमं गृहाणातु मुखितां येन गच्छसि ॥ २६ ॥
 श्रुत्वाऽनन्तबल्योक्तं निगत्य अनहैर्षित्यम् । मुनिपार्श्वं बयामादिभर्मनिव्यस्तमानसः ॥ २७ ॥
 पुरास्वितमहिं साधुबगवुपपरं पुरा । धर्मं गृहाण मद्वाक्यादपुना विनयेऽश्रितम् ॥ २८ ॥
 जानिस्मरत्स्वमासाद्य सर्षोऽयं मुनिवाक्यतः । जग्राद मनसा धर्मं यच्छिष्टे विनयासितम् ॥ २९ ॥
 जत्यासुः स्वस्य विद्याय मुनिबन्धनिवेदनात् । गृहीत्वाऽनश्ननं त्वं पयस्त्वमयमत् फली ॥ ३० ॥
 देवो नागकुमारोऽमृतं विपत्योपमञ्जीनितः । इतराश्रितवच्छुक्लः सुन्दरो नाममन्दिरे ॥ ३१ ॥
 अन्यदा जननीरथा विज्ञापानविषयोयतः । रूपराश्रितसर्षाङ्गं तदन्तं सहसाऽजमत् ॥ ३२ ॥
 ततः सुवामुनामानं समाहूय स्तनन्दनम् । ददाबनन्तवीर्योऽयं निभराज्यमकण्ठकम् ॥ ३३ ॥
 बाधमाम्यन्तरं संगं दिस्ताऽनन्तपठस्तदा । दधौ सामरसेनान्तं वीर्यां देगम्परीमारम् ॥ ३४ ॥
 निदस्ताशपक्यानि कृतदुःखानि हरिनाम् । मुक्तिं ययाम गृह्णात्पाऽनन्तवीर्यो महाबुधिरा ॥ ३५ ॥
 अथ नागकुमारोऽजौ मन्दीक्षरमहामहम् । विषाय मन्दरं प्राप्य बन्दनार्थं विनेद्विनाम् ॥ ३६ ॥
 विपुरंष्टुं गिरवत्र विषां सायविनुं प्रितम् । देवो नागकुमारोऽजौ सकृत्त्र हरर्षं तम् ॥ ३७ ॥
 नीत्वा वारिषियस्य स सकृत्त्र निहर्षितम् । पृथ्वैरापुपन्थेन ममार स मुने क्त्वा ॥ ३८ ॥
 गणपत्यानिधं अथ विपुरंष्टुं हताऽमुना । दशोनश्चरिष्यथापु प्रथमं नरकं यषी ॥ ३९ ॥
 तस्य निश्चयं दुःखेन विपुरंष्टुं बग मुदन् १ बभूव पुण्डरीकाऽम्ना तोयिमदरत्नीपर ॥ ४० ॥

हस्तिनागपुरे कान्ते कुन्वशसमुद्भव । राजा विजयदत्तोऽमुद् विजयाऽस्य नितम्बिनी ॥ ४१ ॥
 देशो नागकुमारोऽपि क्लृप्त कृत्वाऽर्जुनवर्धित । गुरुदत्तामिषो रूपी वभूव तनयोऽनयो ॥ ४२ ॥
 जनश्रेण्यापटवर्षस्य दत्त्वा रान्यं महामति । अिनसेनान्तिके दीक्षां जग्राह अिनदेशिताम् ॥ ४३ ॥
 हस्तिनागपुरे रम्ये गुरुदत्तोऽपि तत्सुत । अक्षर विपुल रान्य त्रिदिशे वा पुरन्दर ॥ ४४ ॥
 व्यद्येऽभिषे देष्टे चाट्टोकधनान्विते । पूर्वोत्तरदिशामागे तोषिममूर्ध्वरस्य च ॥ ४५ ॥
 वासीबन्धुपुरी रम्या सितप्रासादसकुला । बहुलोकसमाकर्षणी धनधान्यसमन्विता ॥ ४६ ॥
 चन्द्रकीर्तिरमूढसां नरेन्द्रो जितशात्रव । चन्द्रलेखा महादेवी तस्य चन्द्रसमानना ॥ ४७ ॥
 मिनमत्पादिकवस्त्रासा वभूव सप्त कन्यका । तन्मध्ये पश्चिमा जाताऽममादिमतिरुत्तमा ॥ ४८ ॥
 गुरुदत्तोऽपि ता कन्यां तत्रातं याचिते^१ तराम् । तत्पिता मनसाऽपीमां दातुं नेच्छति रूपिणीम् ॥ ४९ ॥
 केन क्षरणेनाद्भु स्कन्धावारेण मूयसा । वेष्टयित्वा पुरीमस्य गुरुदत्तोऽपि तस्मिन्वान् ॥ ५० ॥
 द्रव्ये महाहवो जातो गुरुदत्तस्य मीपण । चन्द्रकीर्तिनूपेणामा बहुशूरध्यावावह ॥ ५१ ॥
 ततो महीन्द्रदत्तस्य स्मितस्य रणमस्तके । सकृद्विषणोऽरिणा क्षिप्तं केनचित् पातितं कर ॥ ५२ ॥
 गृहीत्वा तं कर क्षीप्र सौलिक्य गगनस्त्रिता । भ्राम्यति स्म यथोऽस्यैव दर्शयन्तीव नाकिनाम् ॥ ५३ ॥
 अमन्त्या सौलिक्याया खे स्त्रिताया निबनन्दिरम् । पपात सहसा व्योम्नः करोऽमयमते पुर ॥ ५४ ॥
 स्वपुरस्य^२ करं दृष्ट्वा महाकटकप्रभितम् । कन्यया घातिका पृथग् भूषय पतितं कुत ॥ ५५ ॥
 कन्वाचधनमाकर्ष्य घातिका निजगावाम् । विस्मयभ्यापचेतस्कां क्रियिष्यद्विमानसाम् ॥ ५६ ॥
 हृते ते पुत्रि सभामे प्रवृत्ते जनसंघये । कस्यचित् केनचिच्छिष्टः करोऽय पतितो मुषि ॥ ५७ ॥
 घातिकायाकन्यमाकर्ष्य कन्येयं विकसन्मुखी । सविस्मया च संजाता तदानी क्षणमात्रकम् ॥ ५८ ॥
 अत्रान्तरे मयप्रसन्नचन्द्रकीर्तिरेक्षर । ददौ कन्यामिमां प्रीतो गुरुदत्ताय धीमते ॥ ५९ ॥
 कन्या मार्यया सार्धं गुरुदत्तस्य तिष्ठतः । आगत्य सहसा जेन्ने अगादेह पुरोऽय स ॥ ६० ॥
 तोषिमत्सर्वतस्यान्ते स्थितेन नरकुञ्जर । व्याभ्रेजोद्घातितो देशे सकृद्वेऽपि दुरात्मना ॥ ६१ ॥
 श्रुत्वा त्येकवचो राजा गुरुदत्तामिषो स्या । स्वसैन्यसमुद्रायेन तोषिमत्सर्वतं ययौ ॥ ६२ ॥
 श्रुत्वा क्लृप्तकाराव तसैन्यस्य करिखनम् । प्रविवेश गुह्यामप्यं वसुरो मयविह्वलः ॥ ६३ ॥
 पथा तन्मारुषं कर्तुं अकुर्वन्ति न तद्यथा । तत्रा गुह्यामुखे बहिर्नर्वाहितव्यैस्तुपादिभिः ॥ ६४ ॥
 पुराशुभ्रक्षीयेन महाभूमेन बहिना । ज्वाल्लेपोत्तितधेनाद्भु व्याभ्रो सृतिमुपागमत् ॥ ६५ ॥
 अत्रापुर्याममूढ विप्रो भववर्माभिष पुरि । तद्विया माहनी नाम विश्वदेवी मनःप्रिया ॥ ६६ ॥
 मृत्वा व्याभ्रोऽमवत् पुत्रस्ययो प्रेमानुरक्तयो । कपिलो नाम विख्यातः कपित्थऽस्य च तद्विया ॥ ६७ ॥
 ज्येष्ठे बहूनि वर्षाणि मुक्त्वा मोगान् ययेऽप्या । मभ्यानमयमत्वाऽमा चन्द्रपुर्यामनारतम् ॥ ६८ ॥
 हस्तिनिर्मदिमिस्तुजैर्वीतवैगैस्तुरङ्गमै । रयै कलकनिर्मणै पादात्तै कृतनिस्त्रनै ॥ ६९ ॥
 सञ्चितो अन्दिपूजेन तृयमङ्गलनिस्त्रनैः । गुरुदत्तो विवेशाद्भु हस्तिनागपुरं परम् ॥ ७० ॥
 ततोऽभयमतिभार्या क्लृप्तेन क्लृपितस्त्रना । सुतया मन्त्रानामानमसत् वनय परम् ॥ ७१ ॥
 कन्यया तत्सुराम्यागे धरणीमूर्धं विरिम् । नानाशिलातत्प्रेतै तत्सुभ्रद्विराजितम् ॥ ७२ ॥
 कस्यदाभवनामायमाचार्यः श्रुतसागर । आत्रगाम तपोरशिर्मुनीनां सप्तमि शतैः ॥ ७३ ॥

1 य विषे क विदेव। 2 [कान्ते]। 3 [कपुरस्य]। 4 पफज कुणभिरम्, 5 पफज
 पुनभिरम्, 6 पफज पुनभिरम्, 7 पफज विह्वलिरम्, 8 पफज पुनभिरम्,

- आकम्प्य तं मुनिं प्राष्ठ गिरावप्र मनोरमे । आश्रयाम महामत्तया गुरुदत्तसदन्तिकम् ॥ ७४ ॥
 त्रि परीत्व मुनिं मत्तया नत्वाऽमुं स निविरम्य च । पप्रच्छ खान् भवान् पृथान् गुरुदत्तं कृताञ्जलिः ॥
 गुरुदत्तोदित भुक्त्वा मुनिचन्द्रो मदासुनि । कृपावधूपरिष्वक्तमानसो निवर्गाविदम् ॥ ७५ ॥
 आसीदन्ममेव राञ्जन् राजोपरिषरोऽप्यहि । ततो नागकुमारोऽपि गुरुदत्तोऽपि सांप्रतम् ॥ ७७ ॥
 ५ भुक्त्वा भर्तृमनोवर्ताभ्युत्थोऽपि मुनीरितान् । पप्रच्छ स्वमव प्लुममयादिमत्तिपतिम् ॥ ७८ ॥
 अमयादिमत्तवास्यं निशम्य मुनिनायकः । अवादीत् तद्भवान् सधानवधिज्ञानलोचन ॥ ७९ ॥
 आसीद् गुरुदत्तेणान्यो गयकनगरोद्भव । तत्रिषा गोमती नाम सजाता पूषन्नमनि ॥ ८० ॥
 अन्यदंतां पुरी क्षति विहरन् गनियोगत । मुनिं समाधिगुहास्य संप्रापन्नवत्सल ॥ ८१ ॥
 मनुमांसमुत्पापानलेपप्राणिवधोऽननम् । प्रतपत् समादाय गत्वा स्वं स्वर्णं पुन ॥ ८२ ॥
 ६ लब्धेन पुनपदा बहवन्वितिता गृह । पञ्चस्वास्वमा मुक्त्य गतास्तं स्वमनीषितम् ॥ ८३ ॥
 तन्मतेन स्या त्वं च स्वर्णदादायिषा सती । कृत्या निदानजान् भोगान् संप्राप्ता पश्यतामरम् ॥ ८४ ॥
 जाता त्वं चन्तेऽसायास्तनया मतिशक्तिनी । अमयादिमतिं पुत्रिं इषात्रीकृतमानसा ॥ ८५ ॥
 त्वया गमस्यया तन्वि भमविन्व्यस्तचेतसा । तन्मातुश्चन्द्रलेखाया अमूव इदि दौहदम् ॥ ८६ ॥
 लब्धनन्या पशोऽवापि नापाहमस्त्रिद्वहिनाम् । अमयं लब्धसत्तेन दद्यामि वसुधावते ॥ ८७ ॥
 ७ तन्मातृवात्मताऽनेन स्वकीय विषयऽपिठे । जीवामपप्रदानोरथा त्रितीया पोषणा हृतम् ॥ ८८ ॥
 अनन अरमेनाये जनकेन दयाऽन्विता । अमयादिमतिः श्रोत्रा समस्तनृपसाक्षिकम् ॥ ८९ ॥
 भुक्त्वाभयमतिः पूर्वं भव मुनिवरोदितम् । अमयापर्यिक्रपार्थे प्रवमाज मनस्विनी ॥ ९० ॥
 गुरुदत्तं सपुत्राय भीदक्षाय भ्रिय पराम् । दत्त्वाऽमितमुने पार्थे तपो जैनमग्निधियत् ॥ ९१ ॥
 अय मरु समादाय कविता दधिभिन्नितम् । धेय जगाम हृष्टात्मा स्वकीयं पतिशसनात् ॥ ९२ ॥
 ८ कविता विस्त्रिपत् धर्मं व्यहृतेन धृषार्जितम् । कुशो मप्याह्वन्यपां प्रययी निजमन्दिरम् ॥ ९३ ॥
 पृष्टा निजगृहं स्या कपित्तं कवित्वं जगी । दुष्टे किं करण मरु मुक्त्वा स्वर्णहमागता ॥ ९४ ॥
 महमयापि पारिष्ठ धृषापम्याकरुर्धितम् । निष्ठामि दुष्टवतस्का हुजनानां सुदुर्जनि ॥ ९५ ॥
 कवितादितमारुम्य कवित्रज्जि पमात्र तम् । लब्धय मरुमादाय गता धेय मनःप्रिय ॥ ९६ ॥
 अरुष्टा स्यां पुनन्त्र सुमुष्णाम्लपेतसम् । आगता स्वर्णं नाय मयवपितविमदा ॥ ९७ ॥
 ९ कवित्रया पश्च भुक्त्या न्यगदीत् कवित्राणि ताम् । मुनिना तेन किं नोक्तमिद वास्यं पुरस्त्र ॥ ९८ ॥
 अन्यधेयं गतो तिस्रो हतमादाय कतिके । धेयस्य कपने क्तु सुमुष्णाम्लमानस ॥ ९९ ॥
 निशम्य कवित्तेनोक्तं जगाद कविताणि तम् । इदं मुनिमया श्ये किं व्ये मरुनिस्त्वया ॥ १०० ॥
 मुनिमयाऽपि नो विधिब्रूहि निमुग्मानस । अनाकृष्टा विशुदाग्ना मूष्णां प्राप्य तस्मिन्नात् ॥ १०१ ॥
 तदाश्चया स्या दित्ता कस्मिन् कवित्रपरि । मयमुष्णेप दुष्णामा सापनस्मै कृषापने ॥ १०२ ॥
 १० कविनिष्पन्नमादाय करुणाणि च विदुः । प्रतिपत्स्यं मुनिं प्राप्य करुत्रोदितलोचन ॥ १०३ ॥
 वादप्रमृति तं मापुं पानन्ममकमागान् । पश्यन् कष्टयित्वातु निदानं द्विद्वर्धितम् ॥ १०४ ॥
 तन्मन्त्रकारि धियं तिमपादाकं कुप । कवित्रज्जिं प्रवृत्तात् पूररातुवपकः ॥ १०५ ॥
 अम्यान् अनां पागं गुरुदत्तं मदासुनि । सनाय कवट्यानें व्यस्यत्यनलोचनम् ॥ १०६ ॥

बभ्रा केवळं श्रुत्वा गुह्यतमहामुने । चतुर्विधा परिप्राप्ता नन्तु केवलिन तदा ॥ १०७ ॥
 गृह्यतिश्रयमीच्छं गुह्यतस्य योगिन । कृत्वा स्मनिन्दन वाचं प्राप्य केवलिन द्विज ॥ १०८ ॥
 नला केवलिन पादौ श्रुत्वा धर्मं विनोदितम् । पप्रच्छ स्वमवान् पूर्वान् कपिले मयवेपित ॥ १०९ ॥
 श्रुत्वाऽस्य धाचिक शीघ्रं गुह्यचोऽपि केवली । जगाद तद्भवान् पूर्वान् संक्षेपेण यथाक्रमम् ॥ ११० ॥
 धारीस्त्वं प्रथमं मद्र विपुलद्वयः सुखेश्वर । इतो नामकुमारेण मृत्वा रक्षप्रमामित ॥ १११ ॥
 त्वो निर्गत्य स्येन तोषिमित्यर्थतोपरि । पुण्डरीक्रे महाकृपयं श्रातदद्वो मयकर ॥ ११२ ॥
 उरुदेन मूषेन तद्विरौ पञ्चवाविधिम् । नीतोऽसि सांप्रतं वात कपिलः कपिलापति ॥ ११३ ॥
 श्रुत्वा केवलिनो धाकयं हित्वा धैरं पुरातनम् । बभूव कपिलं सद्यस्तदन्ते मुनिपुङ्गव ॥ ११४ ॥
 कपिलेऽप्य गृहीताशौ गृहीतैकविहारकः । यथास्वमनश्चापी च कौड्वयं विषयं ययौ ॥ ११५ ॥
 गिरिविहारेके यीमे शुष्ककाष्ठधयोपरि । कपिलः शर्वरीयोगं जग्राह स्थिरमानस ॥ ११६ ॥
 क्तसाङ्गरे वाहिं श्रित्वा नक्तं स पामरः । भवानन्दं मुनिं तत्र जगाम स्व निकेतनम् ॥ ११७ ॥
 उपसर्गं सञ्चित्वाजं चित्रमानुसमुद्भवम् । कपिलः श्रुत्वाचेतस्कः क्वत्त चक्रे समाधिना ॥ ११८ ॥
 तत्रोऽज्ञानप्युते कस्ये हारकुण्डल्यभित । द्वाविंशतिसमुद्रायुर्जातो देवो महर्दिकः ॥ ११९ ॥
 ततोऽप्यौ कौड्वयः प्राप्य प्रमाते वल्लरं द्रुतम् । तत्र ते मुनिमालोक्य वद्विना मस्मसात्कृतम् ॥ १२० ॥
 विषाम निन्दनं स्वस्य गर्हणं च सुदुःखित । तस्मिन्नमौ स्वयं श्रित्वा देवो हीनोऽप्यवत्पुन ॥ १२१ ॥
 बभूवन्ते सकौ विन्ध्ये नानाम्यालनगाकुले । श्वेतहस्तीं यमूषाशु भीमरूपं सितम्बज ॥ १२२ ॥
 बन्ध्या तं गम्य दृष्ट्वा कुर्वन्तं जनसङ्घयम् । बभूवन्तेन्द्रं समापातस्यदा बोधवितुं वने ॥ १२३ ॥
 बोधवित्वा तर्कं शीघ्रं नयद्यन्तद्वैतमि । बभूवन्तेन्द्रो दिवं जातो गजोऽपि प्रथमं ययौ ॥ १२४ ॥
 संयमास्यं तयं शान्तं गजोऽप्यं प्रीतमानस । चकाराजुदिनं तत्र क्षान्तिमृषितविग्रह ॥ १२५ ॥
 बन्ध्या गजवृन्दं च दावानलशिखाहृतम् । अथो न्यग्रोधपृष्ठस्य तस्यौ संश्रममानसम् ॥ १२६ ॥
 राजानलभिरं तत्र न्यात्रमासितपुष्करं । शुष्कशाखां दहत्यभिर्नितान्तं तद्भवोपरि ॥ १२७ ॥
 एवं ज्वलति तद्दहौ सम्यग्दृष्टिगजस्य च । पादमूलेऽधिसप्रसक्तः प्रविष्टः श्वश्रुकस्तदा ॥ १२८ ॥
 सम्यग्दृष्टिर्बो श्रुत्वा दावानलशिखाहृत । क्षान्तिमृषितचेतस्कः सहसारे सुरात्म्ये ॥ १२९ ॥
 पश्यन्स्मविमानोऽमूनुच्छाहारविराभित । मध्यदक्षसमुद्रायुः सुरो रूपमनोहरः ॥ १३० ॥
 त्वो मन्वरो देवभ्युत्वा राजगृहे पुरे । भेगिकस्य महादेव्या गर्भे सोऽप्यं धनमिय ॥ १३१ ॥
 भेगिकस्य महादेव्या रूपवत्या धनमिय । तस्मिन् गर्भस्थिते देवे दौहदसं समगृदिदम् ॥ १३२ ॥
 भमिस्त्य गम्य हन्तुं प्रावृद्धकठे सविद्युति । स्कन्धावारेण सर्वेण प्रविश्य गहनं धरम् ॥ १३३ ॥
 न्यग्रोधस्य फलवात्यै दिव्यशाखादिशालिन । फलमत्रसमुद्रस्य धिप्रपादपशोमिन ॥ १३४ ॥
 रघनीलभिधे यामे श्वेतस्य धनइक्षिन । स्वभे प्रदत्तं ज्ञातं मम नाथाय शोमनम् ॥ १३५ ॥
 धनमियो वचः श्रुत्वा भेगिको दुःखिताश्रय । अमयादिकुमारं च समाह्वयान्यचादिदम् ॥ १३६ ॥
 कुम्भं मुकुमारकं मतिराजितमानस । उपायं श्रुत्वा मे शीघ्रं दौहदस्य धनमिय ॥ १३७ ॥
 तावीर्यं बभन श्रुत्वा कुमरोऽप्यपूर्वकः । तदुपायं जगादेम भेगिकस्य पुरस्तदा ॥ १३८ ॥
 विषये विनयाधस्य दक्षिणसां दिशि प्रमो । आकाशदिलकामिस्था नगरी परमोत्सवा ॥ १३९ ॥
 बभूवशां पुरि श्रीमान् श्वेतेन्द्रो मनःप्रिय । कनकरोपपदा मात्य तत्प्रिया मनसं प्रिया ॥ १४० ॥

1 पपन्न कुण्डल्यभित, 2 पपन्न कौड्वयोपरि, 3 [वाते], 4 ज्ञं ययौ च यथधिक [सोऽज्ञाननिन्दन],
 5 पपन्न कुण्डल्यभित.

- नीलैस्त्वदतस्यामा कन्दोद्दहत्त्रयेषुना । कनकोपपदा चित्रा बभूव तनयाऽनयो ॥ १४१ ॥
 सावयन्ती तकां विद्यां खेचरी रूपशालिनीम् । चित्रपूर्वमतिं खेटो बभ्राह करपल्लवे ॥ १४२ ॥
 भ्रुत्वा तत्किञ्चदन्ती च मनोगत्यादिखेचरा । उचुस्त सखनादेन खेपाख्यनिरीक्षणा ॥ १४३ ॥
 तिष्ठ द्वादश वर्षाणि मूत्वा मृगोचरं स्वगं । प्रायश्चित्तमिदं वचं तस्य तै र्व्यमागतै ॥ १४४ ॥
 वनेन क्वचिन्नाय प्राप्य राजपृष्ठ पुरम् । खेचरं प्रीतचेतस्कुसुमसौ क्षमत्प्रपद्ये ॥ १४५ ॥
 वर्षैर्दशसिं पूर्वैर्द्वन्द्वन्तं खेचरं दिवि । दृष्ट्वा पश्यन् तं विद्यां कुमारोऽमयपूर्वकः ॥ १४६ ॥
 तद्वाक्ययो वितीर्षास्ता विद्या खेटेन तस्य च । कुमारं साधयामास विद्यार्सपं सुधीरधी ॥ १४७ ॥
 ततः साधितविद्योऽसौ कुमारोऽमयपूर्वकः । सम विद्याधरेन्द्रेण चक्रर स्थिरस्रगतिम् ॥ १४८ ॥
 बन्धदा दौहदार्यत्वात् कुमारः प्रीतमानसः । सस्मार तस्य मित्रस्य विद्यादानविधासिनः ॥ १४९ ॥
 कुमारस्मरणं ज्ञात्वा तदा दौहदसंभयम् । खेचरेन्द्रः परिप्राप तन्मित्रं प्रेमतरारः ॥ १५० ॥
 तदिदं दौहदं कृत्वा विद्याधरमहेभरः । ततः पूर्वां परिप्राप्य जगाम स्व निकेतनम् ॥ १५१ ॥
 अथ मायेष्वतीतिषु नवसु क्रमतोऽस्य च । जातो गजकुमारोऽस्यस्तनयो बर्ममूपितः ॥ १५२ ॥
 अत्रान्तरे समायात सुमतिं सुमतिमुनिः । पूजितः सर्वलोकेन मक्तिव कृतबन्धनः ॥ १५३ ॥
 समीपेऽस्य मुनेः भ्रुत्वा धर्मं पूर्वधर्मं निजम् । अगामोपसङ्गं धीमान् कुमारो गजपूर्वकः ॥ १५४ ॥
 तत्समीपे ततः प्राप्य कुमारो ब्रह्मपुत्रवत् । पृहीत्वाऽऽगमसद्भावं प्रासक्यैकविद्यारत्नम् ॥ १५५ ॥
 अन्यदा विहरन् क्वचि कस्मिन्नविषयोऽभवत् । पुरं दन्तिपुरमिष्यमाजयाम महासुनिः ॥ १५६ ॥
 तस्यभिमदिशो मागे स मुनिर्गजपर्वते । जग्राहत्पपनायोगं ह्यसौ कर्मविद्यानभे ॥ १५७ ॥
 पुरन्दरपुरमीके सुरमानसहारिणि । वसति प्रीतचेतस्त्रे नरसिंहो नरेभ्यः ॥ १५८ ॥
 अथवत् तन्महादेवी सुमतिं सुमतिस्वरम् । गुणपाठः सुतस्त्रस्य निहवाशेषशत्रवः ॥ १५९ ॥
 गृहमभ्यप्रयोगशौ मधी निष्ठुरमानसः । बुद्धदासोऽभवत् तस्य नरेन्द्रस्य महामते ॥ १६० ॥
 गजपथमभ्यस्यमात्त्रेक्य मुनिपुत्रवत् । गुणपाठे पयाभेदं मद्भिन्नं पुरतः स्थितम् ॥ १६१ ॥
 किं क्वरभमयं योगी पर्वतेऽत्र समुहते । संतिष्ठेत्सपत्नान्तो दिवाकरकरुदत् ॥ १६२ ॥
 गुणपाठवचं भ्रुत्वा बुद्धदासो जयावमुम् । रात्रन् शरीरमेतस्य पृथीतं चण्डबासुना ॥ १६३ ॥
 निशम्य बुद्धदासस्य वचनं मूपतिर्भगौ । ब्रह्मदेतस्य मुनेः शीघ्रमौषधं वातनाशनम् ॥ १६४ ॥
 आकर्ष्य मूषतेषाक्य बुद्धदासो जगावमुम् । शिष्यतलमिदं तसं क्रियते बह्विनीपथम् ॥ १६५ ॥
 मिथ्यानिमित्ततो यावन्मुनिर्वाकः पुरं प्रति । तावच्छिष्यत्वं तसं क्वरितं बह्विनाऽपुना ॥ १६६ ॥
 इह देवतया प्रोक्ष्ये मुनिर्भिष्ठां प्रति प्रबन् । मुनीन्द्रः स्त्रोक्रपापुक्षे यत्सम्ये तत्कुरु कृतम् ॥ १६७ ॥
 निशम्य देवतावाक्यं स मुनिर्भित्तसंशयः । आजगाम पुनर्परिच्छदेवाभिच्छिठावत् ॥ १६८ ॥
 कृत्वाऽऽनादिक्रम्यासौ निषम सावक्यतिकम् । तस्मिन् स्थिततले तस्यै क्ययोत्सर्गैश्च धीरधी ॥ १६९ ॥
 उपसर्गं संहित्वाऽसु कृत्वा कर्त्तं समापिना । अन्तःकृत्केवली मूत्वा निर्वाणं मतवानसौ ॥ १७० ॥
 दृष्ट्वा गजकुमारस्य तदाऽऽविशयमीदृशम् । बुद्धदासोऽभवत् तूर्पं सम्यग्दश्चनसंयुतः ॥ १७१ ॥
 गुणपाठः स्वपुत्राय नरापाठ्य संपदम् । दत्त्वा तदा दशौ वीर्यां मुपसन्ते त्रिनोदिशम् ॥ १७२ ॥

॥ इति श्रीगजकुमारमुनिवधानकमिदम् ॥ १३९ ॥

१४० चिन्तातमित्रकथानकम् ।

योग्यमिषानोऽप्य मगधाविपयोऽव । सायवाहश्चाटैक सार्धेन महत्प्र सह ॥ १ ॥
 यशोभामिष दद्या मुनिमेकविदारिणम् । आम्यन्त आममभ्येऽसुं क्रमतो गृहतो गृहम् ॥ २ ॥
 मृदुस्वमायमुत्त्रेऽप्य दयार्थीकृतमानस । मिच्छादान ददावस्मै सार्धवाह स साधवे ॥ ३ ॥
 सववाहो सृतिं कृत्वा जम्बूद्वीपे मनोरमे । पत्यैकजीवितो देवो जातोऽसौ मासुरप्रम ॥ ४ ॥
 सार्धवाहधरा देवो मुत्स्या भोग तदुद्भवम् । प्रथेणिकमुतो जातभिव्रतास्थो विशुद्धधी ॥ ५ ॥
 ततः प्रथेणिको रावा श्रीमदुद्विनी पुरीम् । दूत प्रवेशयामास मुद्रायणकुमारकम् ॥ ६ ॥
 श्रीमदुद्विनीनाथ प्रघोतोऽपि नराधिप । मुद्रायण वदन्वाशु सम्राजे जनसङ्घये ॥ ७ ॥
 सार्धेन महताऽऽगत्य कुमार कुम्भनामकः । इत्वा मुद्रायण तूर्णं निन्ये राजगृह पुरम् ॥ ८ ॥
 ततः प्रघोतमूपाळे स्वमागत्य वेगत । स्वसैन्यसमुद्रायेन ययौ प्रथेणिकं प्रति ॥ ९ ॥
 मुला प्रघोतमायान्तं स्वपुरासद्यगोचरे । प्रथेणिकस्त्विमां शीघ्रं शपयामास घोषणम् ॥ १० ॥
 पद्मा प्रघोतमूपाळ यस्मानपति हुतम् । मदन्तिकं ददाम्यस्मै वरमिष्टं विसंशयम् ॥ ११ ॥
 तत्रभित्तवपुत्रोऽपि मृत्वा जनकघोषणाम् । बलव्रिभारत पद्मा प्रघोतं प्रददौ पितु ॥ १२ ॥
 ततः प्रघोतमात्येभ्य तृष्ट प्रथेणिके नृप । वदौ चिन्तातपुत्राय वरमेतमुदारधी ॥ १३ ॥
 सखीपयेभ्यश्चा पुत्र पुरे राजगृहेऽनिशम् । सिष्टं द्वादशवर्षाणि भोगसंसकमानस ॥ १४ ॥
 ततः प्रथेणिको रावा त्रितीयांस्मै स्वसपदम् । विनसेनान्तिके दीक्षां जभाह विनदेशिताम् ॥ १५ ॥
 तत्रभित्तवपुत्रोऽपि श्रेणिकेन स्व गते । कुर्वाणो विनयं पाठं स्वदेशादपसारित ॥ १६ ॥
 तूर्णं निर्वाटितोऽनेन निर्गत्य शनकैवतम् । मातामहान्तिक प्राप चिन्तातो दीनमानस ॥ १७ ॥
 दुर्गाद्रेष्ट विषायात्र गृहीत्वा देशमण्डकाम् । मुद्धानं परम भोग चिन्तातो म्यवतिष्ठते ॥ १८ ॥
 एतं चिन्तातपुत्रस्य याति काठं शनैः शनैः । जम्बूत् प्रापप्रियोऽत्यथ मर्तुमिषामिष सखा ॥ १९ ॥
 मनुतो यद्रक्षसास्य सुमद्रां स्वसुतामसौ । दातु नेच्छति ता कन्यां मर्तुमिषाय शोमनाम् ॥ २० ॥
 सखी पञ्चमि सार्धं मटानां तस्युर हुतम् । प्रहीतुं वामसौ कन्यां मर्तुमित्रो ययौ स्या ॥ २१ ॥
 सान प्रकुर्वती कन्यां विवाहासमये सति । मर्तुमित्र समादाय सुमद्रां प्रययौ तत ॥ २२ ॥
 तदप्यत स्वसैन्येन कृतकोट्यहलेन स । दधाव श्रेणिकः कोपात् सहसाङ्गकर्मक ॥ २३ ॥
 तत्रयेनसुना कन्या मर्तुमित्रेण वगत । निहता म्यन्तरी जाता सुमद्रा देवयोगत ॥ २४ ॥
 मर्तुमित्रश्चत शीघ्रं मयवेपितकिप्रह । वैभारपर्वत तुङ्गमास्त्योह अमातुर ॥ २५ ॥
 तत्पर्वतस्सिद्धं दद्या शिष्याणां पञ्चमि शतैः । मुनिर्दत्तं मुनिं प्राप्य पञ्चभेदमसौ तदा ॥ २६ ॥
 पञ्चसत्त्वधरोपेत गुणरत्नमहोदधे । किंचिदर्भपदं साधो मदितं ब्रूहि सांप्रतम् ॥ २७ ॥
 निश्चय तद्रथ साधुः किंचिदभपदं सिद्धम् । जगौ धर्मसमायुक्तं मर्तुमित्रस्य धीरधी ॥ २८ ॥
 संसारसागरं धोर वरीतुं यदि वाम्यसि । मुनिरूपं ततो धृत्वा साप्रतं सिष्टं शोचनम् ॥ २९ ॥
 दीक्षामादाय जनेन्द्रीं तदानीं मुनिवाक्यतः । तस्यौ चिन्तातपुत्रोऽप्यं प्रायोग्यमरणं प्रति ॥ ३० ॥
 गाला चिन्तातमित्रं च कथयोत्सगाम्यवसितम् । प्रपन्तु श्रेणिकः प्राप स्कन्धावारसमन्वित ॥ ३१ ॥
 निपतितं च तं मत्स्या पूजयित्वा प्रसूतकैः । वन्दित्वा श्रेणिके भूयो विवेश निजपचनम् ॥ ३२ ॥

विमङ्गलानतो ज्ञात्वा सुमत्रा व्यन्तरी स्या । सौलिक्यरूपमावाप तन्मुनेः क्षिरसि स्थिता ॥ ३३ ॥
 ततश्चभूपहरोप सौलिक्य क्रूरमानसा । भक्ष्यमुष्मं मुनेरस्य जग्राह चिरवैरत^१ ॥ ३४ ॥
 दीर्घमस्तकसुखाभिः कीटिक्रमिः पुनः पुनः । स्नानस्यः स्वाद्यमानोऽपि ध्यानाचत्मविधित^२ ॥ ३५ ॥
 बहोउग्रहवं साधंमुपसर्गमिमं हुतम् । सोढा चित्तमिन्नोऽगात् सिद्धिं सर्वार्थपूर्वकम् ॥ ३६ ॥

॥ इति श्रीचिन्तामित्रकथानकमिवम् ॥ १४० ॥

१४१ धान्यकुमारसुनिकथानकम् ।

- अथ पूर्वविद्वद्दस्य पीतशोऽश्वमिधे पुर । जज्ञोऽसंज्ञको राजाऽशोकमायापतिः सुधीः ॥ १ ॥
 बलीकदंशुसं वक्ष्य स्वकृपिषेत्रमागत^३ । राजा विगाहते तूर्णं धान्यसंग्रहलपटः ॥ २ ॥
 प्रार्थ्यकृत्य स्नानांश्चासां स्नानपानं प्रति प्रभुः । महानसेऽखिलं कर्म क्यरपयति बोधित^४ ॥ ३ ॥
 एवं मन्त्रति तत्काले शिरसो वेदनस्य च । महारोगोऽभवत् सद्यो भूपतेरस्य दास्य^४ ॥ ४ ॥
 ज्वरं^५ भक्तसमुक्तं प्रार्थ्यकृत्य महीपतिः । कृत्वा तद्गजने चास्ते वेदनाम्याकुलमङ्गकः ॥ ५ ॥
 अत्रान्तरे महायोगी प्रविष्टस्तस्य मन्दिरम् । हुष्यलङ्कः स मिद्धार्यं युगान्तविहितेष्वन^६ ॥ ६ ॥
 विद्येक्य मूढः साधुं समुत्वाय निजासनात् । सभेषुं बदावसौ सिद्धात्पुनं प्रयक्तः ॥ ७ ॥
 तथैवप्रमानेन रोगो ह्यदशवर्षज^७ । सद्यो मुने क्षयं प्राप हुंसाभ्योऽपि मियम्बनै^८ ॥ ८ ॥
 ज्ञेदनासमासमहुः स्वम्याकुलमानसः । जगाम पञ्चतां राजा कृतधर्मपरिग्रहः ॥ ९ ॥
 अत्रैव मरतञ्जेने धर्मरत्नसमुद्भवे । आमत्येपपद् कण्ठं नयत् सममृत् परम् ॥ १० ॥
 बभूव तस्युरे राजाऽरिष्टसेनो हवाङ्कितः । नन्दिमत्समिधानाऽस्य रमणी रमणोधिवा ॥ ११ ॥
 जन्वा महीपतेरस्य प्रजापालनकारिणः । निधिवेनुप्रिया चासीद् रूपराशितबिग्रहा ॥ १२ ॥
 राजाऽशोकचये सृत्वा योगीश्वारदानत^९ । सुतो धान्यकुमास्तस्यो नन्दिमत्वा बभूव सः ॥ १३ ॥
 अतश्चास्तिदमनाद् दमदत्त^{१०} प्रकीर्तितः । जनन्तवीर्यनामार्थं सिद्धेद्वरवयोगतः ॥ १४ ॥
 महाशुभ्रवाङ्मनसतोऽयमपरशित^{११} । हुष्योपनस्रवा प्रोक्तः स्कुन्वात्परसमाभ्रयात् ॥ १५ ॥
 पन्दिग्रहपतोऽन्येषां संग्रामे शूरीतिरे । मन्त्रजप्रसमाशावाङ्कितस्युः प्रकीर्तित^{१२} ॥ १६ ॥
 तस्य मन्त्री सुशुद्धास्यो मातृजे धान्यनामकम् । इदमहुष्यते स्पष्टं मात्स्योपहतात्मक^{१३} ॥ १७ ॥
 दमदत्तादिनामानि शुष्यतानवन्त्यलम् । उषारयितुमेतस्य जातु वाम्भक्ति न क्वचित् ॥ १८ ॥
 अन्यथा मधिपाऽनेन विष्णुनत्वमुपेमुया । उच्छेज्यं तारनत्वेन कुमारो धान्यनामक^{१४} ॥ १९ ॥
 निष्ठम्य तद्वचः श्लेषात् कुमारः पश्यस्वन^{१५} । जयात्वेमं स मां माय धान्यमाह्वयसे कृता ॥ २० ॥
 कुमारवचनं श्रुत्वा जगौ मन्त्री तर्कं पुनः । प्रपानकृष्णं सन्तुष्टेन धान्यो मयोधित^{१६} ॥ २१ ॥
 दमदत्तादिनामानि शुष्यन्ति न तापि ये । मुनीनां हि प्रसुम्बन्ते कुमार कजवाम्बहृष ॥ २२ ॥
 दमनारिन्द्रियाणां हि दमदत्तो मतो मुनि^{१७} । उग्रपर्याविधानेनानन्तवीर्यस्यैव मनेत् ॥ २३ ॥
 परीपहोपसर्गेषु न क्वचित् परशितः । ज्योऽपरशितो ज्योऽपि कुमार मुनिनामक^{१८} ॥ २४ ॥
 रायोपहारयो वेन वैरिणो विपमा जित्वा । चित्तशुद्धत्ये ज्योऽपि नरनागसुनीभरा ॥ २५ ॥
 एषमेतानि नामानि मुनीनां श्रुद्धयेतसात् । मवन्ति ये न सुम्बन्ते नरकुम्भर जातुशित^{१९} ॥ २६ ॥
 मधिपो वाक्वम्यकर्म्यं कर्मैश्वर्यमिवावकम् । अथदन्वातुलं स्याः कुम्यतो मोगनिःस्पृहा ॥ २७ ॥

गुणयुक्तानि नामानि यैस्तानि भवन्ति मे । सवापि मातुल क्षिप्र तथैवं विदधान्यहम् ॥ २८ ॥
 अथपि मधिणा मूस* कुमारः पुरतः स्थितः । एव भवतु विस्मयं नरवृन्दतकप्रभो ॥ २९ ॥
 एवं प्रबोधिते तस्मिन् कुमारे बुद्धिःशक्तिः । सुबुद्धिनामयुक्तेन मधिणा मातुलेन हि ॥ ३० ॥
 अत्रान्तरे जिनो नेमिः केवली सचसेवितः । आजगाम तस्येश महापञ्चवदेशतः ॥ ३१ ॥
 नमिनाथ समाञ्जेष्य स्वपुरोधानमागतम् । प्राप धान्यकुमारोऽयं भक्तिनिभरमानसः ॥ ३२ ॥
 निम्नैस्त्व तमीशान भक्त्या नत्वा पुनः पुनः । पप्रच्छ स्वभव चायुः कुमारो नेमिनाथकम् ॥ ३३ ॥
 कुम्भवचनं श्रुत्वा केवतश्चान्जेषनः । नेमिनाथो जगादेव महावैराग्यसगतम् ॥ ३४ ॥
 कुमाराण्यमवे राजाऽञ्जोकुमामाऽभवत् प्रभुः । सांप्रत धान्यनामा त्वं स्वस्वामुर्गोनिःसृष्टः ॥ ३५ ॥
 कृत्वा काल समाधानात् कुमारः स्वं सुधीरधीः । निहत्याशेषकमापि सिद्धिं यास्यसि नीरजा ॥ ३६ ॥
 धान्यनममव श्रुत्वा स्वस्वामुः स्वत्वमन्यदः । नेमिनाथान्तिके दीक्षां कुमारः समधिभियत् ॥ ३७ ॥
 दीक्षामात्राय वैनेन्द्री पूर्वकर्मानुमावतः । मिथ्या धान्यकुमारोऽयं उमते न कदाचन ॥ ३८ ॥
 कदाचिरैवयोगेन उमते यदि पारणम् । मूयोऽपि धमन योगी सिद्धयति पुनः पुनः ॥ ३९ ॥
 धनेन साधुना सार्धं यदि मिथ्यां भ्रमत्यसौ । पूर्वकर्मानुमावेन उमते न मनागपि ॥ ४० ॥
 अकृतातीत्ययोगेन प्राप्नोति यदि भोजनम् । मूयश्छर्दि करोत्येव प्राक्तनाश्रमगौरवात् ॥ ४१ ॥
 धान्यशः वीक्ष्य तच्छर्दि दत्तो विष्णुकथौपधौ । मुनेश्छर्दिर्नि सनाता तशौपथविधानतः ॥ ४२ ॥
 प्रायश्चित्तादिकं कृत्वा प्रतिक्रमणमेव च । विहरन् स मुनिः प्राप तदानीं शूद्रपत्तनम् ॥ ४३ ॥
 तस्योपरदिग्भागे यमुनापूर्वरोधसि । तस्यौ प्रतिमया धीरा स मुनिः कर्मदानये ॥ ४४ ॥
 अथ सौरिपुरे राजा साधितारतिमण्डलः । पश्य यमुनापङ्को यमुनापतिस्मधीः ॥ ४५ ॥
 शृगधार्थं महासैन्यं श्लेषास्मनिरीक्ष्यणः । जगाम यमुनापङ्कस्थां दिशः दैवयोगतः ॥ ४६ ॥
 तस्यो निवर्तमानः सन् प्रतिमास्य तर्कं मुनिम् । विठोक्य स न्यधीशः सहसाऽयं स्व ययौ ॥ ४७ ॥
 रक्षितनास नमस्तः शकुनोऽपि न मेऽभवत् । जगाम स्वपुरं राजा पृथित्वा शरैरिमम् ॥ ४८ ॥
 उपसर्गं सद्वित्वाऽस्य धीरो धान्यमुनिस्त्वदा । मोक्षं जगाम शुक्यात्मा निहताशेषकर्मकः ॥ ४९ ॥
 अनेषान्यकुमारसः सिद्धिश्चेन्न तदद्भुतम् । विद्यते पूज्यतेऽद्यापि मन्मथोऽनारतम् ॥ ५० ॥
 स नृपो यमुनापङ्कः प्राप्य कुष्ठं हि तत्रैव । जगाम नरकं पोरं रौद्रभ्यानपरायणः ॥ ५१ ॥
 ॥ इति श्रीधान्यकुमारमुनिकथानकमिदम् ॥ १४१ ॥

१४२ अभिनन्दनादिमुनिकथानकम् ।

अथैव मरते वासे दक्षिणापथसमवे । विद्यते विमशोपेतं कुम्भकारकृतं पुरम् ॥ १ ॥
 राज्ञेयैः योऽयमवद् राजा तस्युरे साधितारहितः । तत्रिया सुप्रता नाम रूपभौवनगर्विता ॥ २ ॥
 अथैव मूयतेर्मधी बाळक्ये नाम विद्युतः । जिनशासनविहीनी मुनिसंघप्रपङ्कसुखः ॥ ३ ॥
 अभिनन्दनपूर्वाणि तस्युरं जनसङ्कुलम् । अतानि पञ्च सापूलाभागतानि निजेष्यथा ॥ ४ ॥
 वादेन चतुरङ्गेण खण्डिकस्थयेन साधुना । जितोऽयं बाळक्ये मधी समयां नृपसंनिधौ ॥ ५ ॥
 संवदेन महादेव्या कृतमर्षं विधाय च । राजाऽयं रोपमानीतो मधिणा मुनिभिः समम् ॥ ६ ॥

1 पप्रच्छ कुण्डलियम्. 2 पप्रच्छ मुण्डलियम्. 3 [राजाऽञ्जोकुमाराः]. 4 पप्रच्छ विष्णुकीर्यम्.
 5 [वचो]. 6 [वचो].

तेन रोयातुन्वयेन मृगुञ्जाऽसुकृत्परिणा । दुष्टमभिमतेनाशु मुनयो यश्चपीच्छिता ॥ ७ ॥
 शतानि पञ्च साधूनां विधावान्मनं सदा । समार्थिं प्रतिपन्नानि निश्चयात् किं न साध्यते ॥ ८ ॥
 ॥ इति श्रीअभिमन्वनादिपञ्चशतमुनिकथानकम् ॥ १४२ ॥

१४३ चाणक्यमुनिकथानकम् ।

- पुरेऽस्मि पाटलीपुरे नन्दो नाम महीपतिः । सुमता तन्महोदेवी विपापदक्कोचग्या ॥ १ ॥
 कविः सुषन्धुनामा च शक्यारूपरूपोऽप्यमी । समस्तलोकविख्याता मूषतेरस्य मधिषा ॥ २ ॥
 षष्मिषेव पुरे चासीत् कविभो नाम माहन । तद्वार्या देवित्त नाम चाणक्यस्तत्सुतः सुधी ॥ ३ ॥
 वेदवेदाङ्गसंमुक्तः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । समस्तलोकेविख्यातः समस्तजनप्रसिधितः ॥ ४ ॥
 नीलोत्तमरत्नरयामा पूर्णिमाचन्द्रसन्मुखी । यशोमतिः प्रिया चास यशोभ्यासदिगन्तरा ॥ ५ ॥
 • कविठस्य स्वसा तन्वी नामा कन्धुमतौ^१ पत् । विधिना कवये दत्ता मधिषे कविठेन सा ॥ ६ ॥
 प्रत्यन्तवासिमूषानां शोभो नन्दस्य मृगुञ्ज । कविना मधिषा सर्वो यथावृष्टो निवेदितः ॥ ७ ॥
 कविवाक्येन मूषात्तो नन्दो मधिषमश्नवीत् । प्रत्यन्तवासिनो मूषान् धनं दत्त्वा शशं कुरु ॥ ८ ॥
 नरेन्द्रवाक्यतोऽनेन मधिषा कविना तदा । वितीर्णं छद्ममेकैकं राज्ञां प्रत्यन्तवासिनाम् ॥ ९ ॥
 बन्धुदा मन्दमूषात्ते माण्डगागारिकमेककम् । पत्रच्छेदं कियन्मानं विधत्ते मद्भवे धनम् ॥ १० ॥
 • नन्दवाक्यं समाकृत्यै धनपाठो जगत्सुम् । चाण्डायोरे धनं राजस्य किंपिच्छिषते तव ॥ ११ ॥
 प्रत्यन्तवासिमूषानां कविना तव मधिषा । नरेन्द्र दत्तमेतिषां स्वदीयं सकलं धनम् ॥ १२ ॥
 निशम्य तद्वचो राजा पुत्रदरसमन्वितम् । बन्धुकृतं तर्कं वेगान्मधिषं निद्रपी सदा ॥ १३ ॥
 एकैकं सकलं तव शराय मक्षसमृतम् । दीयते गुणयोमेन कवये हि दिने दिने ॥ १४ ॥
 ब्रह्मन्तरे कविः प्राह कुटुम्बं निजमादरात् । बन्धुसमासर्गदुःखसङ्घतमानसः ॥ १५ ॥
 • धीरनिर्वातने यो हि समर्था नन्दमूषते । स परं मोहनं मुञ्जतां शरणेऽत्र समकले ॥ १६ ॥
 कविवाक्यं समाकृत्य तत्कुटुम्बो जमाद तम् । स्वमेव मोहनं मुञ्ज शरणे सौदनं हुतम् ॥ १७ ॥
 सङ्घं कुटुम्बमेतेन कविनासन्नवर्तिना । बन्धुकृसान्तरे स्वात्वा विठं तत्पगोचरम् ॥ १८ ॥
 सतपसाः प्रमुखान् शरणे सौदनं तदा । पश्यन्तुषा पिल कृत्वा कविस्वस्वौ रुगन्वितः ॥ १९ ॥
 यत्रयमतिशान्तं तत्रस्वस्य कवेः सुष्टम् । जीवनं चास्य संभ्रात सुतमन्यत् कुटुम्बकम् ॥ २० ॥
 • किंरन्वी तर्कां ज्ञात्वा कवेः कोपास्मेक्षणैः । प्रत्यन्तवासिषिः मूर्खैर्द्विष्टं नन्दपसनम् ॥ २१ ॥
 स्थला कवेः क्षणं राजा मन्देनायमुशरपी । पश्यो पदनं कृत्वा कृपादुत्तरितः पुनः ॥ २२ ॥
 क्षमापणे विषामास्य मन्देनायं प्रशार्दितः । बरं ब्रूहि महाशुद्धे प्रसन्नोऽस्मि तव सुष्टम् ॥ २३ ॥
 नन्दस्य बचनं श्रुत्वा कविः कवेः नरेश्वरम् । स्वहस्तेन मया द्रुष्यं दालार्थं तेन चान्यतः ॥ २४ ॥
 निशम्य वचनं तस्य मृगुञ्जा मधिषा कवेः । प्रतिपन्नं समामप्ये पाठबृद्धसमाकुटे ॥ २५ ॥
 • बन्धुदत्तं प्रमताज्जेन कविना द्रुष्यमिच्छता । दमसुधीं यान्त् दृष्टयाणास्यभाप्र संयातः ॥ २६ ॥
 दृष्ट्वाऽन्ते कविना वृष्टयाणास्य सपुतः स्मितः । मद् किं क्षरणं दर्मसुधीं यानवि मे वद ॥ २७ ॥
 कवेर्वचनमाकृत्य चावास्यो निजगादसुम् । दमसुष्याऽनया पिद्धो प्रवन्त् पारे गुनीरुषया ॥ २८ ॥

वस पादमिमं मित्रमनया रुधिरारुणम् । श्रेयतोन्मूल्याम्येतां दर्मसूचीं नरोत्तम ॥ २९ ॥
 वशाधि कविना म्यथाभाक्यं सिद्धविग्रहं । खातं यद्गु त्वया विप्र पर्याप्तं खननेन ते ॥ ३० ॥
 कृषिवाक्य समाकृत्य चाणाक्यो निजगाधमुम् । तदाग्रहसमुद्भूतविस्मयप्यासमानस ॥ ३१ ॥
 मूर्तं नोन्मूल्य यस्य तस्मिन् खातं भवेद् भुवि । स किं हतो नोऽत्रैभिश्चपते यस्य नो विप्र ॥ ३२ ॥
 शतमूर्तं न चाप्नोति दर्मसूच्यां कृतागतं । मूयो मूयं प्रषवेन तेन तावत् खनाम्यहम् ॥ ३३ ॥
 निश्चयं तद्वचं सर्वं नन्दस्य सधिव कवि । दर्प्यां स्वचेतसि स्पष्टं विस्मयाकुलमानस ॥ ३४ ॥
 नन्दमूषालयंशम्य समर्यस्य महीतले । नाशं करिष्यति क्षिप्रं एष कोऽपि महानर ॥ ३५ ॥
 चिन्तयित्वा चिरं तत्र समाप्तये अनाकुले । श्लोकमेकं लिखेत्स्वमे कविविस्मितचेतसा ॥ ३६ ॥
 नो वै कश्चरिरेष नयशास्त्रसुतेन च । व्यषसायेन युक्तेन जेतुं शक्या वसुंधरा ॥ ३७ ॥
 मन्वदाज्य विडोक्त्यात्र श्लोकमेकं विषक्षणं । लिखेत्त निरहस्तेन चापाक्यो धीरमानस ॥ ३८ ॥
 नो वै कश्चरिरेष नयशास्त्रसुतेन च । व्यषसायेन युक्तेन जेतुं शक्या वसुंधरा ॥ ३९ ॥
 एष लिखितमाटोक्त्य कवि श्लोकं मनोहरम् । चाणाक्योपरि संतुष्टश्चेत्साध्वर्यमीमुषा ॥ ४० ॥
 वन्धरा भायया सार्यं चाणाक्योऽय निमग्नित । कविनाध्वर्ययुक्तेन तद्गृहं स गतोऽश्रितुम् ॥ ४१ ॥
 तत्रोऽपि कविना तेन चाणाक्यस्य गृहानिरे । दीनारा पदव शीघ्रं निश्चिन्नात् परीक्षितुम् ॥ ४२ ॥
 पशोमत्सा गृहीतास्ते दीनारा म्बगृहाङ्गणे । आदाय तान् पुरस्तुष्ट्य जगौ चाणाक्यमादरात् ॥ ४३ ॥
 इदानीं कविला नन्दो ब्राह्मणेभ्यो मनःप्रियास । तदन्तिकं परिप्राप्य गृहीत्वा गच्छन्तानरम् ॥ ४४ ॥
 सायावचनमाकृत्य चाणक्यो निजगाद् ताम् । त्वद्वाक्यतः प्रगृह्णामि गत्वा तां कवित्यमहम् ॥ ४५ ॥
 तस्यैवपवर्णं श्रुत्वा कविमभी कुतूहलात् । इदं निवेदयामास नन्दस्य प्रीतचेतसः ॥ ४६ ॥
 बहुदुःखसमायुक्तं महाराज ससुखवचम् । गोसहस्रं प्रदेहि त्वं माहनेभ्यः सुमक्ति ॥ ४७ ॥
 कविवाक्यं समाकृत्य नन्दोऽपि निजगाद् तम् । गोसहस्रं ददाम्येव ब्राह्मणानानय हृतम् ॥ ४८ ॥
 तत्राणक्यमाहूय भरेन्द्रवचनादरम् । कविनिवेशयामास प्रधानाप्राप्तने तदा ॥ ४९ ॥
 उपविष्टं स चाणक्यो दर्मासनकदम्पकम् । कुण्डिकमिषुशीनयमी कृत्वा तस्मै नृपान्तिके ॥ ५० ॥
 स्नाज्य कविना प्रोक्ष्ये महानन्दो जगाधिवदम् । तदपमासनं चैवं मुखं विप्रा समागता ॥ ५१ ॥
 स्नाक्यमतो विहायैकं विष्टं स द्विजं पुन । एकैकमासनं मुक्तं मूयं प्रोक्तोऽमुनेष्याम् ॥ ५२ ॥
 बलन्तो वदस्तेव भवन्त मक्तिप्रसर । अप्राप्तने परो विप्रो गृहीतो भूमजा महान् ॥ ५३ ॥
 स एतद्गृहाद् दूरे निगत्य स्वर्तितं द्विज । गत्वा बहिर्द्वारं निष्ठं त्वं मुखमाहित ॥ ५४ ॥
 निश्चयं वचनं तस्य चाणक्यो रक्तोचनं । जगाद् कर्तिकरहस्यं नरं परमम्बन ॥ ५५ ॥
 इदं न सुन्यते कर्तुं भवतो न्यायवेदिन । भोजनार्थं निविष्टस्य त्वद्गृहे मधिरासनम् ॥ ५६ ॥
 वचनं गते दत्त्वा चाणक्यो धाम्नितोऽमुना । तन्निमित्तं स्यं प्राप्य निगतमद्गृहादहि ॥ ५७ ॥
 नन्दैर्गुह्यं शीघ्रं विदयामि विमज्जयम् । एष विचिन्त्य चाणाक्यो निजगाद् वचं स्फुटम् ॥ ५८ ॥
 बदीष्ठति नर कोऽपि राज्यं निहतकण्टकम् । तनो मदन्तिके शीघ्रं तिष्ठतु प्रीतमानस ॥ ५९ ॥
 चाणाक्यवचनं श्रुत्वा नर कोऽपि जगाधिवदम् । महामिष्यामि मां राय दीपतां मे हृतप्रमा ॥ ६० ॥
 निरहस्तेन तं हस्तं समादाय त्वगन्वित । चाणक्यो रोपसंपूर्णो निजगाम पुण्यदम् ॥ ६१ ॥

1 परञ्च पुनश्चिरम्, 2 परञ्च विचरन्तिरम्, 3 [कविनिवेशन], 4 ए omits \on. 38-39
 5 पर कविः, 6 [एतन्मन्त्रोऽप्युक्तं तस्मात्], 7 परञ्च कुतूहलात्, 8 पर उच्यते अ पुनश्च
 9 पर पुनश्च अ पुनश्च, 10 अ चत्तस्रो, 11 पर कविः [कविः]
 १ ४० ५१

- वातवेगं समाह्वयं तुरङ्गं प्रीतमानसं । अवाहयं तर्कं शीमं चापाकपो निबलीक्या ॥ ६२ ॥
 जलदुर्गं प्रविश्यासौ वार्षिण्ये सुधीरधी । राग्यमन्वेपयस्तस्मै चापाक्यः कृतनिश्चयः ॥ ६३ ॥
 एवं हि तिष्ठन्मन्त्रस्य नरेणकेन वेमत । प्रत्यन्तवासिमूपस्य निवेदितमिदं वचः ॥ ६४ ॥
 जलदुर्गे महानेकं समुद्रजलसंभवे । तिष्ठति प्रीतचेतस्को नरनागः सुषुप्तिमान् ॥ ६५ ॥
 प्रत्यन्तवासिमूपोऽपि निशम्याम्य वचः परम् । निनाय त निजस्थानं चापक्यं मतिशक्तिनम् ॥ ६६ ॥
 पर्वतान्तं परिप्राप्य मूषां प्रत्यन्तवासिनः । मक्ष प्रवेशयामासुर्धनं च सकलं तदा ॥ ६७ ॥
 ततोऽमी नन्दमूषाळं मूषैः प्रत्यन्तवासिभिः । उपायैर्भद्रमानीतास्तस्त्वुच्छेदपमागताः ॥ ६८ ॥
 प्रत्यन्तसुषुमूषाळैर्नन्दो दण्डं प्रयाचितः । अयं वक्ति न तं नूनं दद्यामि मक्तां करम् ॥ ६९ ॥
 ततोऽमिनन्कमृतानां मध्वमेदं विधाय च । निघण्टुर्न छेदनेषां ज्ञान्तिर्नान्तिचेतसाम् ॥ ७० ॥
 स्वेन नन्दं निहत्यागु सुपुरे कुसुमनामनि । अक्षर विपुलं रान्यं चापाक्यो निजमुद्धितः ॥ ७१ ॥
 कृत्या रान्यं चिरं कथं भविष्यात् तं नरम् । भ्रुत्वा जिनोषितं^१ धर्मं हित्वा सर्वं परिग्रहम् ॥ ७२ ॥
 मतिप्रधानसाध्वन्ते महावैराग्यसंयुतः । दीर्घां जगद्वा पापाक्यो जिनेश्वरनिषेदिताम् ॥ ७३ ॥
 सिद्धान् गतियोगेन शिष्याणां पञ्चभिः शतैः । वनवास परिप्राप्य दक्षिणापयसमवम् ॥ ७४ ॥
 ततः पश्चिमदिग्भागे महाक्रौञ्चपुरस्य साः । चापक्यो^२ गोकुठस्थाने कपोत्सर्गेण तस्त्विवान् ॥ ७५ ॥
 बभूव तस्युरे राजा मुमित्रो नाम विद्युतः । तत्प्रिया रूपसपत्न्या विनयोपपदा मतिः ॥ ७६ ॥
 मधी मुञ्चुनामाम्य नन्दस्य मरणेन सः । चापक्योपरि^३ संकुप्य तस्मै तच्छिद्रवाम्भया ॥ ७७ ॥
 ततः क्रौञ्चपुरेऽस्य महासामन्तसेविनः । सुषुप्तुर्ध्वं सुसपन्नः समीपे तस्य तस्त्विवान् ॥ ७८ ॥
 अत्र क्रौञ्चपुरधीशः भ्रुत्वा मुनिसमागमम् । महाविमूढिसमुपकुक्षं पतिं वन्दितुं ययौ ॥ ७९ ॥
 चापक्यादिमुनीन् नन्वा स तत्पूजां विधाय च । महाविनयसंपन्नो विवेश निजपत्तनम् ॥ ८० ॥
 ततोऽन्नमनवेत्सवां यतीनां मुद्राचेतसाम् । साग्निं करीपमापाय तन्समीपेऽपि रोपत ॥ ८१ ॥
 विधाय सेन देहन पापराशस्ताननम् । महाक्रौञ्चपरीशतः सुषुप्तुरनकं ययौ ॥ ८२ ॥
 चापक्यात्त्वा^४ मुनिस्तत्र शिष्यपञ्चशतैः सह । पादोपगमनं कृत्वा मुद्रुष्वानुसुपेयिवान् ॥ ८३ ॥
 उपसगं सद्विषमं मुञ्चुश्चिहितं तदा । समापिमरणं प्राप्य चापक्यः^५ सिद्धिमीशिवान् ॥ ८४ ॥
 ततः पश्चिमदिग्भागे दिग्म्यक्रौञ्चपुरस्य साः । निपयका मुनेरस्य वन्द्यतेऽप्यापि साधुभिः ॥ ८५ ॥
 ॥ इति चाणाक्यमुनिकथानकम् ॥ १४३ ॥

१४४ घृषमसेनमुनिकथानकम् ।

- महागन्धर्विये सार दक्षिणापयसमवे । आसीन्नसमाकीर्णं विपया मत्प्रभिवः ॥ १ ॥
 कुट्टमठनगरं तत्र राजा वधमणोऽमवत् । पद्माकनीं प्रियां चास्य पद्मपत्रनिषेधया ॥ २ ॥
 इवको विनयमस्य साधुसंपत्स्य निन्दकः । पन्तु रिष्टको मधी पद्मावत्यां कटोरधी ॥ ३ ॥
 मधी घृषमनाग्यो मुनिमपममापूतः । आत्रयाम ब्रह्मन् क्वचिं कुट्टमठनगरान्तिकम् ॥ ४ ॥
 भुत्वा वैदवधो मूषा मुनिमपं ममागतम् । अरुन् सह संयाप वन्दितुं मच्चिनत्सरा ॥ ५ ॥

१ ['संयुक्त'] २ एतं सुषुम्, अ सुषुम्, ३ अ चाणाक्यं ४ ['संयुक्त'] ५ एतं सुषुम् अ सुषुम्, ६ ['विनोषितं'] ७ एतं सुषुम् अ सुषुम्, ८ अ चाणाक्ये ९ एतं सुषुम् अ सुषुम्, १० अ चाणाक्ये, ११ एतं सुषुम् अ सुषुम् १२ अ चाणाक्यो १३ अ चाणाक्ये

गच्छन्त नृपसयुक्त इद्वा लोक समुज्ज्वलम् । पप्रच्छ रिष्टको मन्त्री क्व यात्येष नराधिप ॥ ६ ॥
 रिष्टकोऽस्य समाकम्प्य लोको यदति तं पुनः । रामा मुनिगणं नन्तु याति भक्तिसमन्वित ॥ ७ ॥
 लोकोऽदित निश्चम्याशु रिष्टकः कोपसगत । शक्रे वृषमसेनेन महाबाह्वाद् सुदुष्टधी ॥ ८ ॥
 ततो वृषमसेनेन तदा वैश्ववर्मान्तिके । स्नाह्यदवादिनाऽनेन रिष्टकोऽप्य परामित ॥ ९ ॥
 त्रितोऽप्य मुनिनाऽनेन बादेन नयशास्त्रिणा । नक्षत्रमिसमूहेन ज्वालित्वा वसति ॥ १० ॥
 मुनिवृषमसेनास्थो मुनिमि सहसा सह । उपसर्गं सहिस्वाऽप्यौ कृतक्यतो दिव ययौ ॥ ११ ॥
 ॥ इति श्रीवृषमसेनमुनिकथानकमिषम् ॥ १४४ ॥

१४५ श्रीपालकथानकम् ।

पुत्राऽपिपये रम्ये दक्षिणापयगोचरे । तत्रटवीपुरामिष्यं बभूव परमं पुरम् ॥ १ ॥
 गङ्गा उवाच सत् तत्र प्रतिपद्यस्त्रिवादिभः । रूपिणी तन्महादेवी मिषा शिवमति ॥ २ ॥
 बसेव मृपतेरसीन्मन्त्री पल्लवतिर्नृप । सम्यग्दर्शनसंपन्नं श्रावको नितरां भुवि ॥ ३ ॥
 तत्रिया श्रीमहादेवी भाविक्रचारविग्रहा । गुणी रूपी कुमारोऽस्या श्रीपाल श्रीसमन्वित ॥ ४ ॥
 भाषासौ वसुपालास्थो गुणशीलमहोदधि । संघनायस्त्रपोरगिस्त्रसुरे वसति स्स स ॥ ५ ॥
 वन्द्यश्च श्रीमहादेवी परिवारसमन्विता । भाषासितपक्षे च चतुर्भूदिशसन्विते ॥ ६ ॥
 गुरुत्वमिति कृत्वा चास्युप्याश्रयतान्विता । महाविनयसपञ्चा त्स्त्रीश्रीरूपसनिमा ॥ ७ ॥
 उपवासं गृहीतुं सा श्री पञ्चम्या त्रिनप्रिया । स्नाताऽप्युपहृषेत्प्रणामाभ्याम विनात्म्यम् ॥ ८ ॥
 कृत्वा चैत्यनमस्कारं त्रिनमस्त्रिपयसा । प्रापाद्य श्रीमहादेवी वसुपालसमीपताम् ॥ ९ ॥
 कृत्वा गुरो परं भक्तिसुपवासं तदन्तिके । पञ्चम्यां श्रीमहादेवी तस्यौ त्रिनयसगता ॥ १० ॥
 वसुपालगुरो पार्श्वे निषिद्धां षीक्ष्य मातरम् । श्रीपालस्तस्मिन् प्राह त्रिनयानवमस्तकः ॥ ११ ॥
 उपवासो हि पञ्चम्या गृहीतो यस्त्वयाऽम्बिके । ममापि आपतां सोऽप्य पापविश्वसकारणम् ॥ १२ ॥
 कुमारवचनं श्रुत्वा श्रीदेवी निजगाद् तम् । एव मधु मयुत्र क्षोभन विहितं त्वया ॥ १३ ॥
 वसुपालगुरुं नत्वा भक्तिप्रवृत्तनुत्वा । जगाम श्रीमहादेवी लीलया निजमन्दिरम् ॥ १४ ॥
 श्रीपञ्चम्यादिने भाते मध्याह्ने तं परीक्षितुम् । जगाद् श्रीमहादेवी श्रीपालं निजनन्दनम् ॥ १५ ॥
 कुमारं सुकुमारं ह भक्तितानन्दकरम् । सुमुखाग्रस्तपेतस्क मोहनं कुरु बालक ॥ १६ ॥
 वननीलाकन्यमाकर्ष्य श्रीपालो निजगाद् ताम् । उपवासो गृहीतोऽपि पञ्चम्यास्त्वत्सम मया ॥ १७ ॥
 यन्तीपर्यसमूतो गुणरक्षितमूढतः । सांप्रतं तत्र मुञ्चामि त्रियमाणोऽपि मातुके ॥ १८ ॥
 श्रीपालवचनं श्रुत्वा वगौ तं जननी पुन । उपवासं कुरु स्त्रोकं हसन्त्या गदितं मया ॥ १९ ॥
 कुमारोऽपिदिता माता मया सद्भाषतोऽम्बिके । उपवासो गृहीतोऽप्य त्रिनसिद्धादिसाश्रिकः ॥ २० ॥
 उपवासप्रत नूनं गृहीतं यन्मुनेः स्मृतम् । समीपे तच्च मुञ्चामि संगरोऽप्य ममाश्रिके ॥ २१ ॥
 निवस्य वचनं माता पुत्रस्य कृतनिश्चयम् । योपमाशयं संतसे त्रिसयप्यासमानसा ॥ २२ ॥
 ययास्तमनेष्वयामादिलेऽस्मिन् गते । उपवासपरिभ्रान्तः कुमारः समजायत ॥ २३ ॥
 द्रव्यैः सुशीतलैस्त्रस्य स्तुतमैरपि स्मृतम् । दास्यस्याऽपि कथस्य प्रशमं याति न कश्चित् ॥ २४ ॥

- यदा नोपशर्मति सदापस्तम्भीरके । बहिरुद्धान्तरे दीपं तदा प्रन्वास्य मापितः ॥ २५ ॥
 पत्यादिलमिम पुत्र प्रोद्धतं भासुरप्रमम् । मोहनं कुरु तेनाथ विकल्पो न विधीयते ॥ २६ ॥
 मातृवाक्य समाकर्ष्य श्रीपाठो निजगावमुम् । स्नेहनिर्मरुषेतस्कां भयवेप्सिभिप्रहाम् ॥ २७ ॥
 क्षत्रियाः कुत्संजाता मानिनः समरेऽम्बिके । जीवितम्भं न मन्यन्ते यथा पौरुषवाम्भ्या ॥ २८ ॥
 जीवितं जायतां नो वा गमयन्तः स्वपौरुषम् । युष्मन्ते परषकेषु सह संप्रामत्स्यता ॥ २९ ॥
 एकमत्रापि जैनेन्द्रं सर्वसत्त्वहितं परम् । जानन्नित्थाम्बिके धर्मं हितहितविवेकधी ॥ ३० ॥
 भीष्मते श्रियते वाऽपि योद्धव्यं सह सेनया । परीपहास्यया भद्रे नितान्तं भीमया मया ॥ ३१ ॥
 मातृके यदि भीवामि प्रत्युपे प्रोदिते रथौ । तदाऽञ्जनप्रवृत्तिः स्वान्मम नूनं मनस्विनि ॥ ३२ ॥
 भयवैवं न जानामि साधुमार्गेण साधुना । अञ्जनस्य समस्तस्य प्रत्यास्थानं ममाम्बिके ॥ ३३ ॥
 आराधनासमायुक्तः समाधिर्मम जायताम् । देवाधिदेवता वीरो ज्जिनेन्द्रः शरणं परम् ॥ ३४ ॥
 उत्तैर्वं मातरं दीनां श्रीपाठो धर्मसुदधी । बलकुम्भं च तत्रत्वं त्रियेशु जत्संसृताम् ॥ ३५ ॥
 तनुनाहं विहायार्यं श्रीपाठः सकृत् तदा । क्षीतलम्पानमानिष्ठस्यै मुदितमानसः ॥ ३६ ॥
 एष भ्यवस्थिते पुत्रे जननी पुत्रकसत्त्वम् । समस्तमुवने दीपं प्रन्वास्य निजगावमुम् ॥ ३७ ॥
 पत्यु पुत्र रथि रीतं धोक्तिरस्मिन्मृतत्वम् । मोहनं कुरु तेनाथ येन मे जायते सुखम् ॥ ३८ ॥
 निश्चयं बभूवं मातुः श्रीपाठः स्मिरमानसः । बभूव जननीं दीनां शोकसंतपषेतनाम् ॥ ३९ ॥
 यावच्च गुरवो ष्ट्याः संसारोत्तरबन्धमाः । तावन्मया न शोक्तव्यं श्रियमात्वेन मातृके ॥ ४० ॥
 उत्कथाञ्जेन पुत्रेण बाहृता गुरवोऽनया । ते वदन्ति तत्र प्राप्य पुत्रारितोऽप्यसुखतः ॥ ४१ ॥
 कथं मिथ्यानिमित्तेन संप्राप्तास्तदहं कुप । म्हाकृत्यतः स्फुटं वात संप्रतं कुरु मोहनम् ॥ ४२ ॥
 गुस्वाकथं निश्चम्याथु हसित्वा न्यगदत्तकम् । मर्षाम्बि स्वप्रसादेन तरिष्यामि किञ्च प्रभो ॥ ४३ ॥
 प्रत्यास्थानं प्रयत्नैर्धर्मैर्धर्मैर्धर्मैर्विद्वैः । संसारसागरे मीमे प्रपातो मे भविष्यति ॥ ४४ ॥
 कुमारनिश्चयं ज्ञात्वा गुस्मिस्तत्त्ववेदिभिः । संसारसागरोत्तरतश्चीम्लविप्रैः ॥ ४५ ॥
 उत्तमार्थं समुद्गुह्यं प्रतिक्रमजवण्डकम् । संसारे स्थापितो वीरः श्रीपाठो हितमिच्छुमिः ॥ ४६ ॥
 सक्षित्वा धीरपितोऽसौ क्षुपापस्यापरिभमम् । समाधिमरणं प्राप्य श्रीपाठश्चिदिषं पयो ॥ ४७ ॥
 सृष्यामिमूर्खेदेन बाळेनापि पटीयसा । प्रत्यास्थानं न तत्रार्थं श्रीपाठेन यत्स्थितना ॥ ४८ ॥
- ॥ इति श्रीपाठकथानकमिदम् ॥ १४५ ॥

१४६ नामवादि कथानकम् ।

- दक्षिणापयदेशेऽस्मिन् नमरं कृपितनम् । रामाऽत्र विजयादिसो धीरधीर्विजयापति ॥ १ ॥
 तस्य कृष्णराजस्य नामवादी बभूव च । मात्रकः परमः भेष्टी सम्पन्दर्शनमुपितः ॥ २ ॥
 विनयापातसंपन्ना आधिक्य दर्शनान्विता । भवबन्धेऽस्मिन्स्यस्य रमणीयं बभूवच ॥ ३ ॥
 भयदा सकृते देहे धान्येन परिवर्धिते । दुर्मिच्छं दुर्भरं जातं बुभुक्षामस्तजन्तुकम् ॥ ४ ॥
 तत्र मध्याह्नवेत्सयां नामवादी बभिवपतिः । जिनदेवस्तुतिं कृत्वा पदे भोक्तुं च तस्विवान् ॥ ५ ॥

1 एकः कुम्भम्, अ कुम्भमीरम्. 2 एकः अ इत्यमीरम्. 3 एकः अ कुम्भमीरम्. 4 एकः कुम्भम्
 अ कुम्भमीरम्. 5 [संश्लेषस्तत्पूर्व]. 6 एकः कुम्भम्, अ कुम्भमीरम्. 7 एकः has lost some letters.
 8 एकः कुम्भम्, अ कुम्भमीरम्.

कुरी युवा 'दहीतास' क्षुवापम्याकदर्वित । भेष्टिन प्राप धेगेन सुखान् नरकुष्ठर ॥ ६ ॥
 क्रैत्रोदैन्यादाय' सनिविश्य तदन्तिके । निजे मुखे स चिञ्चेप बुमुष्ठाप्रस्तमानस' ॥ ७ ॥
 नम तेन निश्चिष्टे चौदने वदने निजे । नामवादी जगादेम कृत्वात्समविभ्रमम् ॥ ८ ॥
 हस्तयो पादयो कृत्वा नर प्रखालन पुन । भाजनेऽन्यत्र विभ्रम्वधरमं भोजन कुरु ॥ ९ ॥
 क्तोऽसौ भेष्टिवाक्येन हस्तपादादिधावनम् । विधाय भोजन कर्तुमुपविष्टोऽन्यमाजने ॥ १० ॥
 क्तो यत्कृत्वा मुक्त्वा पाचम्याशु विधान्त । ताम्बूळं सस्समादाय विधायानेन वस्वनम् ॥ ११ ॥
 निर्वस तद्दहाद् दूरं लम्बचेष्टासमागम' । आत्मान निन्वित्तु सक्रः पथिक शुद्धभावनः ॥ १२ ॥
 क्षुभामिन्तदेहेन कृत कर्म त्विद मया । पाटपित्त्रोदरं स्वस खड्गवेन्या भुव गता ॥ १३ ॥
 प्रहारविह्वलन्तान् दृष्ट्वाऽसु भावकोऽवदत् । अशोमनभिर्दं मद्र स्वयाऽथ विहितं तताम् ॥ १४ ॥
 दृष्ट्वाऽप्य वचन पायो विहितानुशयो जगौ । मयाऽप्य मक्तमुष्मिष्ट निश्चित वदने निजे ॥ १५ ॥
 बरोत्यं विहित कर्म मया स्वानुचित भुवि । क्तोमि तदह मित्र येन मे आपते सुखम् ॥ १६ ॥
 नृपमारिक्रियां चाकी क्रियमाणामपि स्थितौ । अनिष्कन् सर्वदा यो हि गुरुकर्मवशीकृतः ॥ १७ ॥
 नृपसकम्पात् सोऽयं ह्यगुप्सां प्राप्य भोगतः । शुभकर्मानुभावेन भेष्टिपार्थ समापयौ ॥ १८ ॥
 विहाय सकलं संगं चाणामान्तर सक्रः । समाविमरण प्राप्य फलं कृत्वा दिवं ययौ ॥ १९ ॥
 ॥ इति श्रीनामवादिभेष्टिमङ्गाहारार्थिपुरुषकथानकम् ॥ १४६ ॥

१४७ शाळिसिक्थकथानकम् ।

सक्तीपसमुद्राणां क्रमतः स्थितिशाळिनाम् । पथिनो बलवि' क्वन्त' स्वयमूरमणोऽमवत् ॥ १ ॥
 योवनानां शतान्येष पत्र विष्कम्भतो ह्यपः । सहस्रयोवननायामस्तत्कर्मविपि रीधक्री ॥ २ ॥
 स्वयंभूमपक्षस्य तस्य मीनस्य बेगिन । शाळिसिक्थप्रमाणोऽन्य' शाळिसिक्थमिषो' ह्यप' ॥ ३ ॥
 महाद्विसेतोऽयं कूरविचोऽतिचक्रतः । तस्य कर्ममलं खादस्त्रिष्टति प्रीतिमानस' ॥ ४ ॥
 अन्यराज्य महामीनो योवनार्यं बृहन्मुक्त्वा । मुखं प्रसार्य पापथ तिष्ठति कूरचेतन' ॥ ५ ॥
 एवं हि तिष्ठतस्तस्य ह्यफरस्य विव्रासिन । मीनकण्ठ्यमाणकृत्वा' प्रविशन्ति मुखान्तरम् ॥ ६ ॥
 पम्पासावधिपर्यन्ते मुखे सक्तेचमीयुषि । तरङ्गान्तरतो येऽस्थास्ते गच्छन्ति यथापयम् ॥ ७ ॥
 तिलेक्य तस्य तरङ्गान् मण्डूकादीन् ह्यपानपि । दम्भौ तत्कर्मणं पाप' शाळिसिक्थ' स्वचेतसि ॥ ८ ॥
 बजानी मूर्खतोपेतो मत्स्याः स्वार्थपरिभ्युवः । दृष्ट्वैतान् पश्यतः पाप' खैरं तिष्ठति योऽन्यक्र ॥ ९ ॥
 अर्धं मे मुखं धाऽपि यदि मुहं भवेदिदम् । ततो नैक्रेऽपि निर्याति म' सुखादि ह्यपादिकः ॥ १० ॥
 एवं चिन्तयतस्तस्य शाळिसिक्थविधासिः । महतोऽपि च मीनस्य याति क्तये शनै' शनै' ॥ ११ ॥
 ननावीवचनं कृत्वा बृहन्मीनो सृतिं गत । प्रयत्निसुसमुद्रासु सप्तमे नरकेऽमवत् ॥ १२ ॥
 शाळिसिक्थोऽपि मत्स्योऽयं सृतिं कृत्वा सुदुष्ठी' । परिणामवधेनापि सप्तमं नरकं ययौ ॥ १३ ॥
 ॥ इति श्रीशाळिसिक्थकथानकमिदम् ॥ १४७ ॥

1 अ करोचन' 2 एकस्य विष्कम्भितम्. 3 अ 'ममपथ' 4 परा जगती. 5 [शाळिसिक्थम्].
 6 [शाळिसिक्थमिषो]. 7 क has lost some letters. 8 परस्य चतुःसुसुमरीयम्.

१४८ सुभूमचक्रवर्तिकथानकम् ।

- इशावत्यां पुरि श्रीमान् चरतवीर्यो नृपोऽभवत् । रेवती तद्विद्या चार्वा पीनोऽवकुचद्वया ॥ १ ॥
 वष्टमश्चक्रिणां मध्ये सुभूमश्चक्रनायकः । अक्रैव साषितारावित्रमुखं तनयोऽनघो ॥ २ ॥
 सुषक्रोऽभवत् तस्य सुभूमस्य कुशाग्रधीः । विजयोपपदं सेनो मक्कादिपवने पटुः ॥ ३ ॥
 अन्यदा सुषक्रेण पायसं शीतलेवरम् । क्षिप्तं मोहनवेलायां भावनेऽस्य महीमृतम् ॥ ४ ॥
 तदुष्णं पायसं दृष्ट्वा माजने अक्रमृत् तदा । पायसोऽस्मिन्नसवाहं सुषक्रं ममार स ॥ ५ ॥
 मृतं क्षारसमुद्रान्ते रत्नद्वीपान्तरे वरे । बभूव ध्यन्तरे देवो सुषकारोऽस्य मृते ॥ ६ ॥
 तपश्चापसकृपेण रत्नद्वीपान्तरादरम् । फलान्पादाप संप्राप्य सुभूमं अक्रिमं सक्रः ॥ ७ ॥
 दृष्ट्वाऽपु तापसं अक्री पप्रच्छ प्रणम्य स । फलान्येतानि दिव्यानि कुतो लब्धानि मे वद ॥ ८ ॥
 सुभूमचक्रिणो वाक्यं भुत्वेदं तापसोऽवदत् । फलान्यमूनि विषन्ते मन्थे घरणीपते ॥ ९ ॥
 निशम्य तापसस्योक्तं सुभूमोऽपि धमात्र तम् । फलान्येतानि मो साधो दिव्यानि क्षीप्रं देहि मे ॥ १० ॥
 विहाय सकलं राज्यं चञ्जिरे फललोमत । निनाय तापसं क्षिप्रं वार्षिमध्ये नरेभ्यम् ॥ ११ ॥
 नीत्वा मिथ्यात्वमेतं तु सुषकारोऽभारम् । ममार अक्रिभ क्रोपात् समुद्रसञ्चितान्तरे ॥ १२ ॥
 ध्यन्तरेण इतोऽनेन सुभूमश्चक्रमृत् तदा । सप्तमं नरकं प्राप्य सप्तमं प्रमत्ति स्र स ॥ १३ ॥
 ॥ इति श्रीसुभूमचक्रवर्तिकथानकमिदम् ॥ १४८ ॥

१४९ सुसपुरुषराज्यदर्शनकथानकम् ।

- अवन्तीविषये दिश्ये श्रीमदुच्चयिनी पुरी । अस्यां बभूवतुष्टौ हि दारिद्र्योपहतौ नरो ॥ १ ॥
 काष्ठदिकं समन्त्राय श्रीत्वाऽस्यां पुरी जीवनम् । कुशं स्वस्य तौ दीनौ ह्युत्सम्याम्नां कल्पितौ ॥ २ ॥
 अन्यदा ज्येष्ठमासं तौ नानानोऽकुहसंकुलम् । तृणकाष्ठदिसंस्त्रीर्षं मनुष्यौ जन्मतुर्वनम् ॥ ३ ॥
 वैषधं अष्टमं पूषं शहीत्वा तौ नरो वनात् । अमभ्रान्तसमस्त्राहौ सपथं प्रापतुः सरः ॥ ४ ॥
 मुक्त्वा अष्टमं तत्र पीत्वा तोषं मुशीकलम् । स्वेदस्त्रिसमस्त्राहौ मुषौ तौ सरसस्यटे ॥ ५ ॥
 महाविमूनिषयुक्तं सिंहासनमभिष्टितम् । प्रेतोऽन्यराज्यमैक्षिष्ठ तत्रैको निद्रयाऽन्वितः ॥ ६ ॥
 उषितेन द्वितीयं नरेणोऽप्यपि परं । तस्यापनेऽसुना स्वस्य बुकोपासौ समुत्थितः ॥ ७ ॥
 पत्न्या स पुनः सुषो भूमौ राज्यदिरक्षया । पश्यति स न तं राज्यं हरिहृद्विषयनादिकम् ॥ ८ ॥
 पुनः सुषेन नोऽनेन लप्सं राज्यं मनीषितम् । तथा सुमातुषं जन्म बभूवतुर्धमं पुनः ॥ ९ ॥
 ॥ इति श्रीसुसपुरुषराज्यदर्शनकथानकमिदम् ॥ १४९ ॥

१५० धनदेवातिकथानकम् ।

- अवन्तीनाममंयुक्तं विषयं धनसंकुलं । विद्यते पौरसमुक्ता श्रीमदुच्चयिनी पुरी ॥ १ ॥
 अष्टौ सुदृशनाभ्याम्नां धनदादशक्रेणिकं । भाया अशन्तितश्च गणिक्यं रूपशक्तिनी ॥ २ ॥
 अमन्तवित्तममं नगरीयुगलं रत्नम् । धनेन सह कुशल्याः समूहं देवयोगतः ॥ ३ ॥
 तस्मिन् मन्विमापन्नं तप्यन्तरेऽनिशक्यं । कुपूकण्डादयो रोगा बभूवुः कृतेवदना ॥ ४ ॥

तेषु रोमेषु जातेषु ऋतपीडेषु सर्वदा । त्यक्त्वा वसन्ततिलक्य सुहृत्स्त्रधेष्टिना द्रुतम् ॥ ५ ॥
 तदुन्नीयितस्वान्ता रामानरयुग तदा । सुता वसन्ततिलका दुःखिता वेपिताङ्गिका ॥ ६ ॥
 शठद्वयं विलोक्यैषा तदुन्नीयतरोदनम् । दध्यौ वसन्ततिलक्य निन्दन्तीमूतविप्रदा ॥ ७ ॥
 धनेन शाल्युन्मेन गमस्तेनापि पापिना । त्यक्त्वाञ्च धेष्टिना सप्त सेह्यजितचेतसा ॥ ८ ॥
 भोगविभोऽपि मे जातं समं मर्त्या धनेष्टिना । पूर्वपापविपाकेन महादुःखविधायिना ॥ ९ ॥
 स्र विचिन्त्य तां कन्यां रत्नकम्पलमृपिताम् । नगरीदक्षिणाशायां मुमोष गणिक्य सक्र ॥ १० ॥
 सुतं व ब्रातमात्रं सा रत्नकम्पलवेष्टितम् । नगर्यासुतराशायां तलाव करुणोच्छ्रिता ॥ ११ ॥
 प्रयागनगरात्प्रागाद् गङ्गाकालिन्दिसगमे । ससायं सार्धं बाहोऽप्य सत्रगुणसमन्वित ॥ १२ ॥
 सुकेन्द्रायां समादाय दारिका मुकुमारिक्रमम् । वल्लभायै ददौ स्वस्य रत्नकम्पलवेष्टिताम् ॥ १३ ॥
 नीत्वा वृद्धिं सक्र कन्यां रूपराजितविप्रहाम् । सुकेतुरमयी तस्याधकार कमलाभिधाम् ॥ १४ ॥
 सुमद्रसार्धं बाहोऽजात् साकेतनगरादरम् । श्रीमदुन्नीयिनीं प्राप्य वालं त प्रददन्न स ॥ १५ ॥
 वरक त समादाय रत्नकम्पलवेष्टितम् । अय समपमासा सुप्रतायां मुमोषित ॥ १६ ॥
 त्वद्य वृद्धिमालीयं सृष्टान्नविधानतः । धनदेवाभिधं नाम चकाराम्य थ सुप्रता ॥ १७ ॥
 शय्ययोरन्वोऽर्द्धिः क्रमेण नवयौवनाम् । वीषाहमङ्गल ताम्नां मृतसुन्नीयनीपुरे ॥ १८ ॥
 धनदेवस्रतो मायां गृहीत्वा कमलाभिधाम् । साकेतानगरीं प्राप्य पताकावतिराश्रिताम् ॥ १९ ॥
 धनदेशेऽप्य साधं रूपयौवनयुक्तया । साकेतनगरे मोगान् सुष्ठानो व्यवतिष्ठते ॥ २० ॥
 बन्धुश्च धनदेशेऽप्य महासाधसमावृतः । श्रीमदुन्नीयनीं प्राप नानाप्रासादतोरणाम् ॥ २१ ॥
 धनदेशे विलोक्यैतां वसन्ततिलक्यं पुरि । सतिष्ठतेऽप्य साधं सुष्ठानो भोगसुप्तमम् ॥ २२ ॥
 साकेतनगरे त्यक्त्वा धनदेशेन दुःखिनी । तिष्ठत्यप्रीतचेतस्कर कमला कमलोपमा ॥ २३ ॥
 बन्धुदा मुनिदत्तास्य साधु साधुसमावृतः । विहरन् व्रपि संप्राप साकेतनगरं गुणी ॥ २४ ॥
 कमला त मुनिं ज्ञात्वा साकेतोषानमागतम् । जगाम प्रीतचेतस्कर बन्धनाय समकिक्र ॥ २५ ॥
 नत्वा मुनिमिध मत्तया धम सम्यक्त्वपूर्वकम् । आशय कमला वाता पप्रच्छ दयितव्य सा ॥ २६ ॥
 कमलावाक्यमाकर्ण्य दिव्यज्ञानैकलोचन । धमाजैतां महायागी मत्तुदुःखसमन्विताम् ॥ २७ ॥
 धनदेशामिधो मर्ता स्वर्गीयं कमले सति । उन्नीयन्त्या पुरि श्रीमान् माधवाहो विगुण्डी ॥ २८ ॥
 वसन्ततिलक्यं दृष्ट्वा गणिकां जननीमिमाम् । सहानया प्रमुखायां मोगान् संनिष्ठन् कुपी ॥ २९ ॥
 मुनिदत्तमुनेवाक्यं निश्चम्य कमलाऽमला । जगाद् मुनिपत्न्यं ते मसिद्धतनूत्सा ॥ ३० ॥
 धनदवस्य योगीन्द्र वसन्ततिलक्य मुने । अत्र जन्मनि किं माता भवेन्न्यत्र म वद ॥ ३१ ॥
 कमलाभारतीं भुक्त्वा जगादेतां मुनीश्वर । कौतुकप्यासचेतस्को महाविस्मयसेगताम् ॥ ३२ ॥
 शास्त्रामत्र मये ताभत् संपन्नोऽप्य तथा समम् । धन्यजन्मनि संपन्नं कथयामि तत्रापुना ॥ ३३ ॥
 उन्नीयन्त्यामम् दक्षिणं सोमशमा पङ्कधी । वेदवेदाङ्गसयुक्तः क्षत्रयपीपतिर्भूषितः ॥ ३४ ॥
 दक्षिणोमादिको मूनी वेदस्पृतिविशारदी । जमूनां नन्नाचनो तयो प्रमानुरक्तयो ॥ ३५ ॥
 एते वयोऽपि निर्याता श्रीमदुन्नीयनीषदिः । पठन्तो वेदवाक्यानि पागच्छन्ति शृद् प्रति ॥ ३६ ॥
 आयच्छन्तिश्चैरप्य साधुयुग्मं विनालये । अर्थिकयुगलं पारि मूर्ध्नीमन्तरीरकम् ॥ ३७ ॥

- वृद्धस हि मुने पार्श्वे पठन्ती भ्रुवमादरात् । आर्यिकं तस्मीं यूनो दृष्ट्वा वृद्धां गतप्रमात् ॥३८॥
 सोमश्रमा विद्येक्ष्यैव प्राह पुत्रौ ब्रह्मन् पमि । येषसा विहितं सुप्तु विपरीतमिदं मुनि ॥ ३९ ॥
 तस्मीं या सुता जाता मार्या वृद्धस्य सा क्वम् । वृद्धा तु या हि संजाता मार्या यूनो विषेर्वशात् ॥४०॥
 वृद्धस यदि वृद्धा स्यात् समरूपा नितम्बिनी । यूनोऽपि तस्मीं चार्वा तदा साधुसमायम ॥४१॥
 ५० उपहासमिमं कृत्वा साधुमुष्मस्य ते त्रय । जग्मुर्निब्रह्मं ह्यष्ट पापोपार्जनकरिणः ॥ ४२ ॥
 सोमश्रमां द्विभो मन्त्रे कृत्वा काठं वसूत्रं सा । गर्भे वसन्तसेनाया वसन्ततिलक्य सुता ॥ ४३ ॥
 भूमिसोमादिक्रै मृती काठं कृत्वा क्रमण तौ । जातं कर्मातुमावेन वसन्ततिलक्यसुगम् ॥ ४४ ॥
 तत्सन्तवाऽतिदुःखेन महाम्यापिपृहीतया । जातं तदर्थेऽहं नन्दं मुष्मस्यपनीषद्भिः ॥ ४५ ॥
 पृहीतं सार्यवाहाभ्यां तद्युगे कृतवचनम् । महाविमवयोमेन कृतनीषाहमङ्गलम् ॥ ४६ ॥
 ५१ भूमिमृतिचरो यो हि सोमश्रमं द्विधा युतः । घनदेवामिषं सोऽयं स्वसर्तिर्वर्तिऽधुना ॥ ४७ ॥
 भूमिमृतिकनिष्ठे यः सोममृतिसहोदरः । ज्ञान्त्वा त्वं तन्वि सा नूनं कमल्य कमलोपमा ॥ ४८ ॥
 भक्तोऽयं पिता पूर्वं सोमश्रमां पदङ्गधीः । सवेदं भोत्रियो विप्रः सर्वमाहनपूजित ॥ ४९ ॥
 साऽधुनापि भवे कृत्वा वसन्ततिलक्यमिषा । माता साख्ये ह्यपोस्तन्वि श्रीमदुख्ययनीमवा ॥ ५० ॥
 घनदेवस्यया सार्यं पूर्वस्येहवशीकृतः । इहत्यक्रममेतां च मुञ्चानः स वितिष्ठते ॥ ५१ ॥
 ५२ एवं हि तिष्ठतस्त्रयं सखेह सुरतं प्रति । वसूत्रं सुन्दरः पुत्रः पुत्रबन्नामित्यपिषोः ॥ ५२ ॥
 मुनिवचनं श्रुत्वा मदीयं भिनन्दसितम् । धर्मं पृहीष्यतः सारं तव मे वरं सांप्रतम् ॥ ५३ ॥
 निशम्य कमलावाक्यं मुनिदत्तमहामुनिः । बभ्राण तां गिरा स्पष्टं नर्तयन् द्विस्त्रिणां गमम् ॥ ५४ ॥
 त्वद्यक्यतः स्फुटं तन्वि तत्रत्योऽपि जनस्तत्रै । विस्मयम्यास्यथेतस्तौ भिनधर्मं पृहीष्यतः ॥ ५५ ॥
 मुनिवचोदितं श्रुत्वा नत्वाऽयं मङ्कितत्परा । ह्युत्क्रियरूपमादाय निर्यसौ कमल्य पुरात् ॥ ५६ ॥
 ५६ वसन्ततिलक्यगोहं मन्त्रिरत्रविप्रवितम् । क्रमेण कमल्य प्राप श्रीमदुख्ययिनीमवम् ॥ ५७ ॥
 तद्गृहे वारकं दृष्ट्वा रुदन्तं पश्यन्वनम् । पठन्ती कमल्यं श्लोकं चक्रेऽपाऽस्य शान्तवाम् ॥ ५८ ॥
 पुत्रोऽसि मे शिशो नूनं भ्रातृभ्योऽसि सहोदरः । त्वं देवरोऽसि मे वत्स मन्त्रिसानन्ददायक ॥ ५९ ॥
 यच्छे पिता स मे कान्तो जातः प्राणास्त्रितमः । मा कन्द पुत्र मा कन्द कपठेति जगौ सिद्धम् ॥ ६० ॥
 कमल्यवाक्यमाकर्ण्य वसन्ततिलक्या जगौ । धर्मं श्लोकद्वयस्यापि शोभने मूर्ध्नि मेऽधुना ॥ ६१ ॥
 ५७ वसन्ततिलक्यवाक्यं निशम्य कमलाऽपि सा । जगदिदेमां परिस्पष्टं तोषेच विक्रममुखी ॥ ६२ ॥
 तत्कथां धर्मसंभवां महतीं चाम्यके पदि । भोत्रुमिच्छसि भावेन शृणु त्वं तां वदामि ते ॥ ६३ ॥
 परिवारसमाप्तुष्य घनदेवसमन्विता । वसन्ततिलक्या तस्मीं तस्युरसत्कथोत्सुका ॥ ६४ ॥
 पप्रपत्रसमानाधीं कमल्यं कमल्यनना । सितदन्ता जगदिदं वसन्ततिलक्येऽपता ॥ ६५ ॥
 सोमश्रमाऽजवद् विप्रः श्रीमदुख्ययनीपुरि । तत्प्रिया क्वस्यपी नाम रूपवीवनरजिता ॥ ६६ ॥
 ५८ भूमिसोमादिक्रै मृती तस्युत्री प्रेमवत्सरी । कल्पविज्ञाननिष्पातो प्राक्षणाचारकोविदौ ॥ ६७ ॥
 सुताभ्यां सह यानेन बहिर्मूर्तित्रिनालयं । साधु ह्युत्सितौ साधू नित्यं सोमस्यमवा ॥ ६८ ॥
 सोमश्रमां मुनिं प्राप्य साधुनिन्दापरायणम् । सुता वसन्तसेनाया वसन्ततिलक्याऽभवत् ॥ ६९ ॥
 सोमश्रममुतौ क्वर्तं कृत्वा ह्यत्रपि शोयने । त्वहमे वारकद्वन्द्वं सजातं विधिपोगव ॥ ७० ॥
 निर्विण्णया त्वया मन्त्रे तदारक्युगं तदा । रसकम्पलसंयुक्तं संसक्तं नगरीबहिः ॥ ७१ ॥

श्यां तत्कार्यवाह्यां सुगठं वृद्धिमागतम् । वीबाहमङ्गलं तस्य विहितं मिथियोगतः ॥ ७२ ॥
 बोधिसूत्रिसुतो व्योमस्तव वृन्दारिके परे । धनदेवः स मां हित्वा स्वदासको विविष्टते ॥ ७३ ॥
 सोमभूतिसुतो यो हि तवासीद्वन्यबन्मनि । कनिष्ठः कमला साञ्च सपत्नी स्वसुता हते ॥ ७४ ॥
 वा कश्यपी प्रिया मन्त्रे तवासीद्वन्यबन्मनि । साञ्चि कालगतो वात सुतोऽय वरुणामिषः ॥७५॥
 इरं मे मुनिना सर्वं दिव्यज्ञानेन भाषितम् । तद्वोधनार्थमायाता सांप्रतं त्वत्समीपताम् ॥ ७६ ॥
 श्राव्योत्तमकुले बन्म साधुनिन्दाफलादिदम् । पुषेर्वं त्वत्त्वा श्रीत्स्व त्व मूया प्राष्टाऽस्यशोमनम् ॥७७॥
 रिसाऽस्य तया चौर्यं मैघुनं च परिग्रहम् । विधाय पापकर्मैर्द मधुमासादिमक्षयम् ॥ ७८ ॥
 वारासारासारासागर भीतिभीषिकम् । श्लेषमानादिनीरौषं आम्यसि त्व सुभातिके ॥ ७९ ॥
 संसारकारणं सर्वं विहायेवं क्षुण्णितम् । महाक्षयतोऽधुना सर्वं कुरुष्वं धर्मसप्रहम् ॥ ८० ॥
 क्तन्ते समाकर्ण्यं वैर्न धर्ममहिंसकम् । वसन्ततिलका मीता धनदेवोऽपि संसृतेः ॥ ८१ ॥
 सम्यक्त्वादिकमादाय वसन्ततिलका तदा । धनदेवोऽपि संजात आचक्र परमो मुषि ॥ ८२ ॥
 क्तव्यभाषितं श्रुत्वा तथेष्टितमिदं तदा । केचिन्नुनित्वमापन्नाः केचिन्कावक्त्रा पयम् ॥ ८३ ॥
 ॥ इति धनदेववसन्ततिलकाकथानकम् ॥ १८० ॥

१५१ सुभोगभूपतिकथानकम् ।

विरेहस्यबनान्तेऽसि मिषित्वा नगरी परा । सुभोगभूपतिस्वर्सा तत्प्रिया च मनोरमा ॥ १ ॥
 क्वावौचनसमुत्सवोर्देवरतिः सुतः । कुलाद्यमदोपेतस्वसौ स परणीतते ॥ २ ॥
 बन्दा संपसमुक्तो दिव्यज्ञानी महातपा । बाययौ तत्पुरोषाने गणी देवकुलः सुधी ॥ ३ ॥
 मुनिं तमागतं श्रुत्वा बन्धनार्थं नेश्वर । बायगाम तपुरेऽसि मिषित्वनगरीपति ॥ ४ ॥
 नत्वा मुनिं प्रयत्नेन श्रुत्वा धर्मं सुस्वाधहम् । पप्रच्छ स्वमयं पूर्वं ज्ञानाम्मोषिं यतीश्वरम् ॥ ५ ॥
 बन्धनन्यहं नाय क्वठं कृत्वा यतीश्वर । क्व भविष्यामि मे वृद्धिं निब्रकर्मवशीकृत ॥ ६ ॥
 निवम्य बध्नं साधु सर्वसत्त्वहितावह । अगादेम मुनिर्मूषं महाकैतुकसगतम् ॥ ७ ॥
 बध्नमृति राजेन्द्र सप्तमे दिवसे स्फुटम् । क्वठं कृत्वा शकृन्कूपे स्वकीये त्वं भविष्यसि ॥ ८ ॥
 सामिज्ञानमिदं राजन् विराभाष स्वपक्षनम् । श्वानं प्रमरसकृशं पश्यसि त्वं पथि हृतम् ॥ ९ ॥
 तिष्ठमेषेककुले च स्रममहो भविष्यसि । मृत्तिसेऽन्ननिपातेन महागर्भनकारिणा ॥ १० ॥
 कुर्वेचनमाकर्ण्यं सत्यमृतं नराविषा । निब्र पुत्रं समाहूय धमागेर्दं परिस्फुटम् ॥ ११ ॥
 बध्नमृति पुत्राहं सुत्वा सप्तदिनान्तरे । क्विष्टः सितो भविष्यामि स्वकीयेऽनुचिदेमनि ॥ १२ ॥
 बध्नपापसमेतस्य गूबनेस्मानुपायिनाः । मातयं मम कर्तव्यं त्वयापश्यं शरीरज ॥ १३ ॥
 सुमेवं निगपासौ त्वच्छत्रेपप्रिहः । अठप्रासादमाचिश्य वसौ तद्वीतमानसः ॥ १४ ॥
 क्वाऽन्ननिपातेन नरेन्द्रः सप्तमे दिने । संजातोऽसौ सितः क्विष्टः पूर्वोक्तानुचिमन्दिरे ॥ १५ ॥
 तिष्ठोऽस्ततो ह्यः पुत्रेणाशुचिमप्यग । मयवेफितसबाहोऽशुचिमप्ये विवेच सः ॥ १६ ॥
 प्रविशन्तं तमात्मेक्यं शकृन्मप्ये च क्विष्टकम् । तस्सुतः स्वपृष्ट प्राप्य वसौ विस्मितमानस ॥१७॥
 सुभोगभूपतिं हृष्टा तत्रोत्सवं शकृद्दे । जैनेश्वरं नरा केचिन्नराहृषंमृतमम् ॥ १८ ॥
 ॥ इति श्रीसुभोगभूपतिस्वकीयाशुचिमबनोत्पतिकथानकम् ॥ १५१ ॥

1 पक्वः कुम्भम्, 2 पक्वः कुम्भम्, 3 अ (= विष्टपदे) 4 पक्वः चण्डिका-
 5 [पुरोच] 6 पक्वः मिष्टकम्,
 १ ४ ५

१५२ सुकोशलमुनिकथानकम् ।

विनीताविषये कान्ते साकेवा नमरी परा । बलां श्रीतिवतो राजा सहदेवीषोऽयम् ॥ १ ॥
 परस्परसुखासंग्रहेमसंसकथेतसोः । सुकोशस्यविषो रूपी बन्धु तनवोऽनयोः ॥ २ ॥
 मित्रापुरो तस्यै ह्युा क्षीरदरेनित्स्वाम् । महात्पोषनौ जातो विनसेनान्तिके हृतम् ॥ ३ ॥
 चतुर्मासोपवासस्यौ मौगिहस्यपरणीकते । तस्मतुस्यौ महासाधु तस्मूढे पनायने ॥ ४ ॥
 मर्तुपुत्रविषोयेन चार्तभ्यानपरायणा । बन्धु तस्मिन्ने प्यामी सहदेवीति मीपया ॥ ५ ॥
 आहारार्थमितस्वासा नमरं प्रति धीमदाः । सुकोशस्युनेकात्र तथा श्रीतिपरस्य च ॥ ६ ॥
 सहदेवीचरी प्यामी क्षेपास्मनिरीक्षणा । असाद विश्रितं पापा निर्दयं सकलं कृपा ॥ ७ ॥
 उपसर्गं सहित्वाऽसु तस्मात्प्रीविहितं हृतम् । निर्बाधं जग्मतुर्परी तस्मिन्ने चो तपोषनौ ॥ ८ ॥
 ॥ इति श्रीसुकोशाळमुनिकथानकमिवम् ॥ १५२ ॥

१५३ सुदृष्टिमुनिकथानकम् ।

जवन्तीविषये हिम्ये श्रीमदुच्चयिनी पुरी । प्रजापाल्ये नृपस्यसां तस्मिन्ना सुप्रमाऽयम् ॥ १ ॥
 असौव मूपतेरासीद् रक्षित्वात्मकोविद् । सुदृष्टिर्नाम विख्यातस्तस्मिन्ना विमलविषा ॥ २ ॥
 बस्य बह्वाविष्यं शिष्यो विमलाऽप्यमुना सह । तिष्ठति प्रीतचेतस्का क्रमाकुञ्चितमानसा ॥ ३ ॥
 बभू मैत्रुनेत्यर्था विमलापचनेन सा । सुदृष्टिर्निहतोऽनेन बभूव कुटिलात्मना ॥ ४ ॥
 संजातो विमलागर्भे सुदृष्टिर्वहनाश्रितः । पातिसरत्त्वमासाभ साष्टसः सितवानसौ ॥ ५ ॥
 जनेन क्षरयेनायं बाले जातक्रियोपगतः । गतोऽसक्तुमारारुर्था समसाधुपनाश्रितान् ॥ ६ ॥
 उषानवनजाताया सुप्रमाया रतं प्रति । श्रीयवर्तामिषो हारसुदृष्टोऽयस्वतां पवौ ॥ ७ ॥
 जन्वेपयं प्रकुर्वन्निस्वर्तैर्व्यक्तत्परी । महाजुप्रदत्त प्रासा स हारसाहान्तरे ॥ ८ ॥
 मध्ये सुवर्षकाराणां तस्युरे सकले नरा । हारं न कोऽपि संस्कर्तुं शक्नोति कुसलशयः ॥ ९ ॥
 ततोऽसक्तुमारोप गत्वा राजपदं हृतम् । स हारः संस्कर्तो हिम्यं प्रमोषोसितपुष्कर ॥ १० ॥
 राजा विज्ञेयस्य तं हारं संस्कर्तुं स्वपुरः सितम् । अगाविद् कुमारं तं विस्मयभ्यासमानसः ॥ ११ ॥
 इदं सुदृष्टि विज्ञाने लया सारं क विधितम् । मम विस्मितचित्तस्य कुमार बह् सप्रतम् ॥ १२ ॥
 निशम्य मूपतेर्वीक्यं कुमारो निजगाद् तम् । आत्मा मया पूतः स्वन जनितोऽयं स्वयोसिति ॥ १३ ॥
 विमलेषं पुरा मार्या नृप माताऽपुना मम । अपुत्रोऽहं पृतोऽसा द्वि संजातस्वनयो च ॥ १४ ॥
 श्रुत्वा सुदृष्टिसंबन्धं नेन्द्रेो बहुविन्दीये । अभिनन्दनसामीप्ये तपो वैनमश्चिबिदम् ॥ १५ ॥
 अन्येऽपि बहवो लोका महाविस्मयसंगताः । जिनवर्म्म सुखाचारं प्रतिपन्नाः सुमेवसः ॥ १६ ॥
 ततोऽसक्तुमारोऽपि संसारब्रह्ममानसः । पृषोक्तस्य गुरोः पार्थे दीक्षां देगम्बरीं ह्यौ ॥ १७ ॥
 मानावपः प्रकुवाषो मन्वरस्मिरमानसः । बरोवरदिशामार्गं प्राप शौरीपुरस्य च ॥ १८ ॥
 अवाक्यसक्तुमारोऽयं सित्वा पश्चिमरोषसि । वसुनायाः समाधानाच्चिर्बाधं गतवानसौ ॥ १९ ॥
 ॥ इति सुदृष्टिमुनिकथानकमिवम् ॥ १५३ ॥

१५४ धर्मसिंहमुनिकथानकम् ।

विषये क्रोडाभिरुच्ये विषते कौशलं पुरम् । धर्मसिंहो नृपस्त्रात्र चन्द्रभ्रीरमणो महान् ॥ १ ॥
 निवसेनः सुतस्त्रास रूपराशितविग्रहः । विनयाचारसपन्नं समस्तजनवृत्तमः ॥ २ ॥
 रश्मिप्रापदेवेऽस्ति क्रोडाभिरिगिरिपत्तनम् । धीरसेनो नृपस्त्रात्र रूपी शीतवीप्रियः ॥ ३ ॥
 षण्णवितः खरागवी तस्तुतस्त्रानयाऽप्यमृत । पद्यपत्रसमानाङ्गी पद्यपापिपदद्वया ॥ ४ ॥
 धर्मसिंहो नरेन्द्रोऽप्य धममूपितसन्मतिः । चन्द्रभिया समं मोगान् मुञ्चानो भ्यवतिष्ठते ॥ ५ ॥
 बन्धदा धर्मसिंहोऽप्य राधा दमवरान्तिके । धर्मं भुक्त्वा प्रवव्रात्र त्यक्त्येपपरिग्रहः ॥ ६ ॥
 चन्द्रभ्रीरपि तद्गर्वा सर्वभ्यापारवर्जिता । स्मरन्ती मर्तुरत्यन्तं संतस्थे दीनमानसा ॥ ७ ॥
 षण्णमृतोऽपि तां दृष्ट्वा स्वसारं दुःखदुःखिताम् । साधोरन्वेषणां चक्रे ग्रामलेनपुरादिषु ॥ ८ ॥
 षण्णमृतो निजोक्त्येवं साधुं तपसि संस्थितम् । प्रतमङ्गं चकारास्य मूयो मूया प्रणवनाम् ॥ ९ ॥
 राधा रान्यश्रियं हित्वा महावैराग्यसंगतः । मूयो नैनेशरीं दीक्षां जग्राह गतमत्सरः ॥ १० ॥
 छा पश्चिमवेलायां षण्णमृतो महाग्रहः । बन्धेषणं चकारास्य साधोरस्य पुनः पुनः ॥ ११ ॥
 प्रविशन्तं त्वो दृष्ट्वा क्रोडाभिरिगिरिपत्तनम् । दशाव घृष्टतस्त्रास षण्णमृतं कुषान्वितः ॥ १२ ॥
 मुनिर्मन्त्राह्वयेभ्यां मिक्षां कृत्वा स तस्ये । दृष्ट्वाऽप्य षण्णमृतं च दम्पावेव स्वभेतसि ॥ १३ ॥
 षण्णमृतो मे पूर्वं प्रतमङ्गः कृतो वसत् । मधुनाऽप्यं किमु क्षिप्रं तपोनाथं करिष्यति ॥ १४ ॥
 विन्तमित्वा चिरं योयी विषायात्मेचनां पुनः । शरीरदेहाया त्यागं विष्टे हस्तिकठेपरे ॥ १५ ॥
 षण्णमृतोऽपि संक्रुद्धस्तस्ये सकले तदा । व्यदृष्ट्वा त मुनिं कापि विवेश निजपत्तनम् ॥ १६ ॥
 धर्मसिंहो नृपस्त्रात्र कथं कृत्वा समाधिना । दिव्यभुन्दीपरो जातो देवोऽयं दिवि मासुरः ॥ १७ ॥
 ॥ इति श्रीधर्मसिंहमुनिकथानकमिदम् ॥ १५४ ॥

१५५ शृषमसेनमुनिकथानकम् ।

पद्व पाट्टीपुत्रे नगरे जनसंकुले । शृषमोपपद्ये इत्त इन्म भेष्टी महाजनः ॥ १ ॥
 शृषमभी प्रिया तस्य कन्दोद्भवल्लेचना । शृषमोपपद्ये सेनः सगुणस्तस्तुतोऽभवत् ॥ २ ॥
 तस्मिन्नेव पुरे मोगी भेष्टी जनपतिर्भनी । श्रीकण्ठ्य तत्रिया चार्वां धनभीस्तस्तुताऽभवत् ॥ ३ ॥
 स्या शृषमसेनाय वितीर्णा जनकेन च । जनया सह मुञ्चानो मोगांस्तस्यै सुतीलया ॥ ४ ॥
 बन्धदा धर्ममाकर्ण्य जैन दमवरान्तिके । मोगानिःसृष्ट्येवतस्क्रः प्रवव्रात्र स धीरवी ॥ ५ ॥
 धनभ्रीरपि शोकरतां रोदनारक्तलोचना । तस्यै गतवत्तुच्छाया कपोतपसितालका ॥ ६ ॥
 दृष्ट्वा धनभियं भेष्टी स्वसुतां दुःखिनीं तदा । साधोरन्वेषणं तस्य सत्कण्ठस्य चक्रर सः ॥ ७ ॥
 दृष्ट्वाऽप्यु योमिनं ह्यपि प्राण्यं कृत्य दयान्वितः । कृत्वाऽप्युना तपोमङ्गं सुतायै स समर्पितः ॥ ८ ॥
 दिनानि करिषित् स्त्रिया तया शकं धनभिया । परदत्तान्तिके दीक्षां जग्राहासी विशुद्धरीः ॥ ९ ॥
 धनेन विधिना तेन वारद्विदपमस्य च । तपोमङ्गं विषायासु मूयोऽपि तपसि स्थितः ॥ १० ॥
 स्यसुतीनियेलायां षण्णमृतं स्वग्रहान्तरे । भेष्टी प्रवेशयामास साधुं साधितम्यानसम् ॥ ११ ॥
 स्वधन्ववेदनाधारम्याकुलीमृतमानसः । दम्पाविर्द पुनः साधुं भेष्टिमन्दिरमप्यगः ॥ १२ ॥

वसत्यं ब्रह्मवेन व्रतमहं कृतः कथम् । अयं तृतीयवेपथार्यो वसोमहं करिष्यति ॥ १३ ॥
 एवं विचिन्त्य वसत्यः स साधुः साधुनेष्टि । संन्यासविधिना अथ कृत्वाऽसूतं विचिषेवथ ॥ १४ ॥
 ॥ इति वृषभसेनमुनिकथानकमिदम् ॥ १५५ ॥

१५६ जयसेननृपतिकथानकम् ।

- जयसेनो महीपाठः आवस्तीनपरीमवः । आसीद्वृषासकः श्रीमान् वीरसेनाऽऽक्षिपत्तमा ॥ १ ॥
 हारविधितवहस्कः कलाविज्ञानकौमुदः । वीरसेनोऽभवत् पुत्रस्ययोरखन्तवहमः ॥ २ ॥
 मनसा वाञ्छितं योगं तथा सार्धं विवानिषत् । अयं प्रेमाकरो रूपी मुञ्चानो व्यवतिष्ठते ॥ ३ ॥
 बसामव पुरि श्रुतः शिवगुह्यमिषानकः । मिथुरेकः सप्तोऽसौ वसति प्रीतमानस ॥ ४ ॥
 मृगासस गुरुः प्रेयात्रिजरायान्तक्रेविरः । व्याख्यानं विदधत्स्य संघस्य पुरतो मही ॥ ५ ॥
 • अन्यथा विहरन् क्वसि वृषयो यतिपूर्वकः । उवाचार्थः समावात् आवस्ती संघसंगतः ॥ ६ ॥
 जयसेनस्तवाम्पासं श्रुत्वा वैनेश्वरं वृषम् । बौद्धधर्मं विहायानु बभूव आवक्रे महान् ॥ ७ ॥
 बनेन मूढाया तत्र सामन्तान्तःपुरादिकः । महाजनपदं सर्वैः आवकः परमं कृतः ॥ ८ ॥
 स्वकीयं मण्डलं तेन विनायकमण्डितम् । कर्तितं मक्तिमुक्तेन जयसेनेन सर्वत ॥ ९ ॥
 एवं कृतेऽनुना रक्षा विनधर्मं प्रकुर्वता । शिवगुह्यमिषो मिथुशुक्रेपासौ नेष्टिने ॥ १० ॥
 • शिवगुहो स्यं प्राप्य जयसेनस्य धीयत । नित्यात्मं मारजोपायं हृष्यौ मनसि वृष्टधीः ॥ ११ ॥
 अन्यथा क्रेपरच्छाद्यं पृथिवीपुरनावकः । बभूव सुमती राजा बौद्धधर्मपरायणः ॥ १२ ॥
 बनेन मूढायाऽपि शिवगुह्ये निजो गुरुः । बुद्धदेवं विहायेमं जयसेनो विनं अितः ॥ १३ ॥
 निशम्य तद्वचः कोपी शिवगुहः सरथ्वनिः । केवलं प्रवेक्षयामास जयसेननृपान्तिके ॥ १४ ॥
 बुद्धधर्मं विहायेमं समस्तमुखकारणम् । जयसेनं हुराचारं विनधर्मं प्रपन्नवान् ॥ १५ ॥
 • मां यदीच्छसि रे मूढं विनधर्मं विहाय च । ततो बुद्धोदितं धर्मं पृहाय सुखवाम्भवा ॥ १६ ॥
 तच्छेदवर्षेनेनापि जयसेनो विनधिरव । अहीतुं नेच्छसि कूरं बुद्धधर्मं मनायसि ॥ १७ ॥
 एवं शनिच्छतस्तस्य बुद्धधर्मं मनीषिणः । विनधर्मानुरक्तस्य जयसेमस्य योगिन ॥ १८ ॥
 बभूव हृष्टसंयुक्तं सहस्रमटनामकम् । समीपं प्राक्षिपोति स्म सुमतिः सुमतिर्नृप ॥ १९ ॥
 आवस्तीं नगरीं प्राप्य जयसेनं प्रवेक्ष्य च । हस्त्यवरमपादातैः स्कन्धाधारो व्यबक्षितः ॥ २० ॥
 • स्कन्धाधारं जमादहं सहस्रमटनामकः । पनापनपनपानवीरनिर्धोपया गिरा ॥ २१ ॥
 स्कन्धाधारो महीयोऽसौ न क्रेऽपि नरकुञ्जरः । जयसेनं हुराचारं यो निहन्ति निकारिषम् ॥ २२ ॥
 निशम्य पञ्चन तस्य वीरं गह्वरमापिष्य । उपासक्रे जमाधैतं तदानीमभिसारकः ॥ २३ ॥
 यवन्तिष्ठतः सौरं मयं हिला धरितजम् । कृतत्रं हृष्टधैतस्कं जयसेनं निहन्महम् ॥ २४ ॥
 एवं नियतं तं प्राप्य सेनान्तं वृषभादिकम् । मिथ्याविनपवीमेन प्रवत्रायाभिसारकः ॥ २५ ॥
 • एवं तपःशितं श्रुत्वा जयसेनो नृपविषः । तद्वन्दनार्थमावातो मक्तिहस्तनूह ॥ २६ ॥

1 All the Mem. put No 155 2 एक दिव्युतवेषधरः 3 [जयसेनसदस्यवर्गः]

4 अं वृष्टधीः 5 एक वेच्छसि 6 एकत्र पुत्राभिरयम् 7 एक बुद्धम्, अ बुद्धमिषम्

8 [अवन्तिष्ठतः] 9 एकत्र पुण्यम्

सप्तपिता वनं सर्वं जिनायतनवाद्यत । जिनं मुनिगणं नत्वा प्रविशयात्र जिनालयम् ॥ २७ ॥
 लो नभनिमिषेन जिनपैत्यालयान्तरे । विवेश मक्सपद्यो राजाचार्योऽभिसारकः ॥ २८ ॥
 विनात्मनगर्मस्वात्मयोऽपि प्रीतमानसा । स्वदुःखमुखसंपसास्त्रिष्ठन्ति कृतजस्यना ॥ २९ ॥
 भाषार्थपादयोर्वावच्छिरसा मूत्रलस्पृशा । करोति पतनं राजा जानुस्पृष्टमहीतल ॥ ३० ॥
 क्षरामय वेगेन स्रज्वेतुं सिताननाम् । हत्वा तया गठे भूय नद्योऽयमभिसारकः ॥ ३१ ॥
 धुरिकेक्यसरेण विह्वलीभूतमानसा । पतित्वा घरणीपीठे ममारयं महीपति ॥ ३२ ॥
 स्रं महीपतिं दृष्ट्वा पतित त जिनाप्रतः । दम्भौ स्वचेतसि क्षिप्रमाचार्योऽयं कुशाप्रधीः ॥ ३३ ॥
 उपद्रवोऽयमीदृशं शमनं याति निश्चितम् । न जिनात्मविधातेन विहितेन महीतले ॥ ३४ ॥
 स्रं विचिन्त्य योगीन्द्रो नृपरक्त प्रपृष्ट सः । करोपैतां च तत्कुह्ये स्थितेखाद्यपरक्षिकम् ॥ ३५ ॥
 स्तेरं कर्म नो लोक्य विहितं नियतं मुनि । कृतमेतदिदं क्षिप्रमभिसारोप्य साप्रतम् ॥ ३६ ॥
 क्षेप्यवादादीतेन मुनिषेपविधापिना । उपद्रवविनाशार्थं मया स्वस्य वयं कृत ॥ ३७ ॥
 परंविषां हि तत्कुह्ये लिखित्वाऽद्यपरक्षिकम् । स्वनिन्दनादिकं कृत्वा जिनेन्द्रपदसंनिधी ॥ ३८ ॥
 जिनेन्द्ररक्षिष्या द्युदः सर्वत्याग विधाय च । स्मरन् पञ्चनमस्कारं धमप्यानपरामण ॥ ३९ ॥
 स्रं वपुर्दृष्ट्वा हत्वा करवात्याऽतितीक्ष्णया । समाधिमरणं प्राप्य स्मरिष्य दिव ययौ ॥ ४० ॥
 वीरसेनकुमारोऽपि दृष्ट्वैतौ मृतिभाग्यौ । उपसर्गं चकारास्य सचस्य सकलस्य स ॥ ४१ ॥
 विमन्दिरसन्निधौ प्रवाभ्याद्यपरक्षिकम् । भाषार्थलिखितां सद्यं निनामिज्ञानस्रगताम् ॥ ४२ ॥
 धमिन्निनविधिं कृत्वा जिनधर्मविधायकः । वीरसेनकुमारोऽयं तस्यौ कृतजिनस्तुति ॥ ४३ ॥
 ॥ इति श्रीभमिसारशास्त्रनिहृतजपसेनमुपतिफधानकमिवम् ॥ १५३ ॥

१५७ शकटालमुनिकथानकम् ।

क्वत् पाठोपुत्रे नन्दो नाम महीपतिः । मुनन्दा तन्महादेवी नन्दिताशेषमान्धवा ॥ १ ॥
 तस्यै मूषतेर्मभी शक्यतो महापति । महाप दुस्वमापन्नः प्रीणितोऽपेपमूषति ॥ २ ॥
 एष साधुवनाकीर्णं विषये बत्सकर्मिणे । आसीदत्र घनाप्या कौशाम्बी नगरी परा ॥ ३ ॥
 उपविर्षाद्यप्यसतां तद्गार्थी क्विनामिषा । द्वावमृतां सुती तस्यां रूपरात्रितचिप्रहौ ॥ ४ ॥
 भापोऽयराभिषो द्वेषो वेदस्पृतिविषर्षित । सोमिष्ठारमणीक्यन्तो मुग्धमाशो प्रियवद ॥ ५ ॥
 दसो वेदवेदाङ्गः स्मृतिशास्त्रार्थवेदि । समस्तलोकविद्याय सुप्रभास्यप्रियापति ॥ ६ ॥
 मन्यदा दुःखस्रतसा सोमिष्ठ रीनमानसा । उपोषिता प्रपसेन प्रतं दुःखव्रताविधिम् ॥ ७ ॥
 वसने विपरम्य मूर्खकर्मकृत्यायुजः । द्विजस्य मोजनं पथारातम्य विपियोगत ॥ ८ ॥
 रं विचिन्त्य सा तत्र सोमिष्ठारमनामकम् । भोजयित्वा निर्वं कान्तं स्रष्टानविधानत ॥ ९ ॥
 रत्नाऽसौ कृष्णवस्त्राणि तथा कृष्णवृषद्वयम् । कृष्णोपकरण मा त विषस्रजं दृगुप्यितम् ॥ १० ॥
 सुत्वा तद्भोजनं सोऽपि निगत्य शनकैर्षुहात् । उच्छेज्जहमनवा मूर्खो विषस्र गहनं वनम् ॥ ११ ॥
 नानाभाषदसंकीर्णं नानातरुसमाच्छ्रुत् । पादयार्हि पपाताय दधतापा मयोन्दिन ॥ १२ ॥

- ब्रह्मज्जुं देवता विभं स्वपादप्रतिवं वने । ददौ वरमिमं सुधा द्विजायासौ कृपावती ॥ १३ ॥
 नानाशास्त्रज्ञानाभ्यासश्चतुर्वेदपङ्कजधी । त्वं क्षाम्यनाष्टकपेतः संछेपेन भविष्यसि ॥ १४ ॥
 एवं निगद्य तं देवी सप्रिय निबन्धनिरम् । तोपपूरितचेतस्कः सतसे स निजास्यदे ॥ १५ ॥
 एवं संतिष्ठतेऽमुष्मिन् कौशाम्बीनगरान्तिके । वटप्रामेडसवद् विप्राः सूर्यसर्मा जनप्रिय ॥ १६ ॥
 बभूवमिवा प्रिया सस्य मनोनयनवत्तया । पुत्रो वररुचिस्तसां बभूव विनयान्वितः ॥ १७ ॥
 ततो वररुचिः पूर्वं नमुचिश्च बृहस्पतिः । इन्द्रवज्रोऽन्वमी सर्वे पठनार्यं विनिर्ययुः ॥ १८ ॥
 एकसंसो भवेदाद्यः स्फुटं वररुचिर्बभूव । द्विसंसो नमुचिः प्रोक्तसिंसोऽयं बृहस्पति ॥ १९ ॥
 इन्द्रवजश्चतुर्संसो यथाक्रमवसिताः । उपाभ्यासपठे सर्वे पठन्ति प्रीतिचेतसा ॥ २० ॥
 जपते ब्राह्मणस्त्रीषां शतुर्धामपि सर्वदा । संसामेकां ददालेप आस्तादेन सर्वदा ॥ २१ ॥
 एकया संसया तत्र नूनं वररुचिर्बभूव । स्त्रीकृतोति तदुत्कर्षं समस्तमपि मूढतः ॥ २२ ॥
 एकं वररुचिः संसां त्रयाणामपि शोमनाम् । ददाति नमुचिः स्यधं तपादपे तदुक्तिकम् ॥ २३ ॥
 ददाति नमुचिर्मैयः संसामेकां ह्योरपि । तथा बृहस्पतिः क्षिप्रमादपे देन भाषितम् ॥ २४ ॥
 भूवो बृहस्पतिः संसामिन्द्रवजस्य वैकिङ्कम् । ददाति प्रीतिचेतस्के वाचा धीरयधीरया ॥ २५ ॥
 तदुक्तमिन्द्रवज्रोऽपि यथावसितमादरात् । संसाशतुष्येनापि पृह्वति सकलं हुतम् ॥ २६ ॥
 भनेन विविना सर्वे वेदवेदार्यपारगाः । पठन्तोऽनुदिनं ह्यथा बभूवुः साकवेदिनः ॥ २७ ॥
 तत सर्वेऽपि ते पुत्राः प्रदाय मुक्तरुचिषाम् । एकवर्णमनोहारि मोसहस्रसमुद्रवम् ॥ २८ ॥
 नगरे पाठ्ठीपुत्रे पताञ्जलसिपासिते । यमुर्नन्दसमीपं ते तोपविस्फुरितेक्षणः ॥ २९ ॥
 बभ्रान्तरे महीपालो मन्दास्यो नन्दितान्वितः । क्रत्नोचरता प्रातो विधिं को वाऽवठङ्गयेत् ॥ ३० ॥
 वेदसंक्रमणोपेवविषया नमुचिस्तदा । हिला क्षीरमथैव नन्दकथं विवेच्य सा ॥ ३१ ॥
 एव कृतेऽमुना नूनमुत्पाप सहसा पुनः । नन्दश्चितने रन्त्ये तस्यौ मुदितमानसः ॥ ३२ ॥
 एकवर्णवां दिव्यं सहस्रं बभूवुर्गणम् । वररुम्पादिविप्रेभ्यो ददौ मन्दः स्वतोदत ॥ ३३ ॥
 मोसहस्रमिदं विष्यमुशाभ्यासस्य ते पुनः । अन्यस्य कस्तचित्कले प्रेषितं तोपमामतैः ॥ ३४ ॥
 गोसहस्रमिदं ह्युवा चोपाभ्यासोऽन्तिके तदा । मुक्येनापरेष्वेभ्यो दत्तः सापोऽयमीच्छ ॥ ३५ ॥
 मोसहस्रमिदं सैन्येन पृहीत्वा सतपेष्टिताः । मरुत्तिकं न संप्राप्ता परहस्ते प्रवेक्षितम् ॥ ३६ ॥
 भनेन नमुचे सापो मघविद्युत्सनामकः । स मारपालकः सापो दतो वररुचेरपि ॥ ३७ ॥
 इन्द्रवजस्य सापोऽयं वितीर्षोऽनेन क्षेपिना । महाप्रहस्युरवानं प्रहसं ते भविष्यति ॥ ३८ ॥
 सापमेवविषं सभ्यं स्वयोम्यमपरद्विजात् । योगानन्दस्य कुर्वाणाः सेवां तिष्ठन्ति ते पुनः ॥ ३९ ॥
 एवं हि तिष्ठतां तेषां मघं बोपावहं नृपाय । योगानन्दपरीक्षार्थं अकृत्येन पावितः ॥ ४० ॥
 मन्देनापि च स्येन स्रग्वं भक्तिपूरितम् । एवं त्पिने द्विगे सां कश्चिदेव प्रयच्छत् ॥ ४१ ॥
 पनान्दकारसमुक्ते चाण्डकरं यवानके । श्वेतेन सह पुत्राणां अकृत्ये विधासितः ॥ ४२ ॥
 अथैव मघरे भेष्टी हस्तान्तः सागरादिकः । पन्थं श्लोकविख्यातः सुनन्दास्वप्रियापतिः ॥ ४३ ॥
 ततो मोहनचेत्ययामनेन भेष्टिना सह । एको हि भेष्टिरूपेण विज्ञातो मोक्तुमिच्छति ॥ ४४ ॥
 शुमुष्ठाप्रसन्नचित्तस्य तत्सर्पं मोक्तुमिच्छतः । म्यवहारा बभूवार्थं तदा भक्षिपिशाचयोः ॥ ४५ ॥
 स्वन्वयं भूषुवा तत्र अकृत्यं महामतिम् । कृपातुसारितं शीघ्रमयं कौतुकमिच्छता ॥ ४६ ॥

निर्वास्यस्य सतस्यत्र संबन्धेन परीक्षणम् । कृत्वा निर्घाटितोऽनेन पिशाचोऽपि वदन्तिकात् ॥ ४७ ॥
 लो निर्घाटितेऽमुष्मिन् शक्यतेन तद्गहात् । भेष्टिनस्यस्य संजाता सा मार्या वशवर्तिनी ॥ ४८ ॥
 मनोपरि स्यं धृत्वा छिद्रान्वेषी दिवानिशम् । मस्मगूढामिषत् तस्यौ शक्यतः प्रियंवद ॥ ४९ ॥
 तस्या वररुचिर्दिव्यं नन्दरान्यपदं ययौ । नोन्द्रशेखरीमृतं सतसे प्रीतमानसं ॥ ५० ॥
 वनपोस्त्रिष्ठतोरेव नन्दो वररुचिं अगौ । कौतुकव्यासचेतस्त्रे महासामन्तमभ्यगाः ॥ ५१ ॥
 काम्यस्य मह्युवाहं चतुर्षु पादमादरत् । क्तोमि त्वं पुनः शीम कुरु पादत्रयं पुष ॥ ५२ ॥
 नन्दस्य वचनं श्रुत्वा समामभ्यालुयापिन । ऊचे वररुचिं स्पष्टमेवं भवतु मूपते ॥ ५३ ॥
 लोऽज्यदिवसे वाते प्रविष्टस्यास्य संसदम् । नन्दो जगाद त म्यस्त्विवद सतुष्टमानसं ॥ ५४ ॥

विपश्चितां मानसवच्छमोऽयं श्रुतिप्रियां स्पष्टवरासुरोक्तिः ।

उम्हो मया काम्यचतुर्षुपादो रणं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं ॥ ५५ ॥

पाठशुद्धमनोहारि शुद्धकर्मरसायनम् । काम्यपादत्रयं श्रुति प्रयमं त्व महामते ॥ ५६ ॥
 नन्दवाक्यं समाकर्म्यं तोपकम्पटकिशाङ्कः । काम्यपादत्रयं प्रोचे पूर्वं वररुचिस्त्विवदम् ॥ ५७ ॥

नन्दनस्य राक्षो मदविद्वत्प्रया हस्ताभ्युतं स्वर्णपथे भुवत्सा ।

सोपानमाभित्य करोति शब्दं रणं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं त्वं ॥ ५८ ॥

कपाटमाभित्य वराहनायां सदर्थितो यौवनगर्वितायां ।

न रोचते तस्य जितेन्द्रियस्य सनूपुरं प्रप्रजितस्य पादं ॥ ५९ ॥

माप्यागमोऽस्ति शठमस्य न माकृतस्य खेहस्यो न भवति प्रथमप्रदोषे ।

कम्पसन्पुत्रवध्वनिबोधितेन पारापतेन पतता कृतमन्यकारम् ॥ ६० ॥

सुप्तु सुचास्यं कविपुत्रो राक्षपयेन गतं प्रवदन् स ।

पश्चिमपादमिमं हि पठंश्च कर्कशनात्मककशनात्मम् ॥ ६१ ॥

ह्यपि न मेऽस्ति हि क्षरणशुद्धिसस्य पदस्य परस्य न वेत्ता ।

मामिदमद्य मणिष्यति यथा कर्कशनात्मककशनात्मम् ॥ ६२ ॥

उत्सठनात्मकृतामरणा सा त्वं न गतं स्थित एव निराश ।

अथ कृतं कमलं कमलाक्षि कर्कशनात्मककशनात्मम् ॥ ६३ ॥

बहुच्छिर्वर्जनवर्जिताहं शीर्षविशीणपवित्रपलाशम् ।

अथ कृतं कमलं कमलाक्षि कर्कशनात्मककशनात्मम् ॥ ६४ ॥

निष्कम्प वचनं तस्य शक्यते जगौ नृपम् । राजस्य मतिर्दुष्ट त्वदन्तपुरनाशिनी ॥ ६५ ॥

शक्यते त्वं श्रुत्वा कोपाकृन्निरीक्षणं । जगाद किञ्चिदन् यथा शुक्यतीमीपनाठिकः ॥ ६६ ॥

रसं वररुचिं दुष्टमन्तपुरविनाशिन् । परिर्नगतो नीला बुक्यास्य विहिंसनम् ॥ ६७ ॥

नन्दोदितं समाकर्म्यं श्रुत्वाऽज्जुं च किञ्चिद । मुक्त्वा वररुचिं मार्गे अमुत्स्यं नरं पुनः ॥ ६८ ॥

पाट्यीपुत्रसंज्ञस्य पुरस्यास्य समीपगम् । पलाशकृत्नामानं ग्रामं प्राप्य स तस्मिन्वान् ॥ ६९ ॥

अथ नन्दस्य मूपस्य नन्दनो दुष्टवादिना । नीनोऽटवी तरुच्छां मुनन्दो नाम विमुनः ॥ ७० ॥

विद्यायनसमानायां क्षणरायां स तदने । न्यग्रोपशुद्धमारुह्य तस्यो नरपते मुनः ॥ ७१ ॥

१ एकं कुम्भम्, २ पुण्यम्, ३ एकजं दुपचमिरम्, ४ [नन्दम्], ५ परञ्च वदुपुन्यमिरम्,

६ परञ्च दुपचमिरम्, ७ एकजं पुण्यमिरम्.

एवं संनिष्ठोऽप्यग्निं एको रिशोऽतिबन्धः^१ । व्याघ्रमीत परिप्राप्य तं बटं पृथुनग्दत्तम् ॥७२॥
 न्यप्रोषकं समारुह्य राजपुत्रसमीपके । स्त्रिया जगतिमं रिशो^२ नृराजस्त्रिष्ठ निर्भयः ॥ ७३ ॥
 तत्कुमारान्तिके यत्त्रिस्तुतिष्ठति निर्भया । तत्राद्यामोऽपि संग्राप्य तद्वटान् स्त्रितो जयौ ॥ ७४ ॥
 मित्र क्षुधापरिभ्रान्तस्त्रिद्यम्यत्र वयन्तिके । सुसुनरमिमं^३ मुञ्च मोचनायं मम हृतम् ॥ ७५ ॥^४
 रिशो निशम्य तद्वक्त्रं पुण्डरीकं जगाविदम् । सुमुद्याप्रसन्नचेतस्तु वटमूलम्यवस्थितम् ॥ ७६ ॥
 मदन्तिके परिप्राप्तं क्षणायं महाधने । भुञ्जे कथं प्रमुञ्चामि सुते नन्दस्य मन्दनम् ॥ ७७ ॥
 आरुष्यं तद्वधो भ्यामो बभामेमं पुरस्सितम् । कृतमा मानुषाः सन्ति मुञ्चसे तेन मां प्रति ॥७८॥
 सूकमाव परिप्राप्य स्थापयित्वा निभ्रान्तिके । कुमारं सोऽपि मुष्पाप निग्राधूर्णितलोचनम् ॥७९॥
 रिशोऽप्यग्निं प्रसुते च पुण्डरीको जगावमुम् । कुमारेमं प्रमुञ्चास्तु येन युक्त्वा प्रजाम्यत ॥८०॥
 सुनन्दस्तद्वचं श्रुत्वा जगौ भ्यामं क्षुधादितम् । दुष्टाभेनाहमानीतो वनं व्याप्य भयावहम् ॥८१॥
 एकाक्षी रश्मिदोज्जेन वटवृक्षेऽत्र क्षोभने । कथमेतं प्रमुञ्चामि भवन्त प्रति सांप्रतम् ॥ ८२ ॥
 एवं निगद्य तं तत्र रिशो हस्तद्वयेन च । उरवापितः कुमारेण स्य प्राप्य जगावमुम् ॥ ८३ ॥

उ ते वं ते हं किं चि ह्व सि^५ मि ।

मुच्छ्वराणि चैतानि दृष्टापि त्वं नरापम । शेषाश्चरेषु परस्पर्यं मूर्तं मावि भवत्सपि ॥ ८४ ॥
 बभवा योऽवमेतेषामश्चरणां भविष्यति । सर्वेषामपि तं दृष्ट्वा तस्य कार्यं भविष्यति ॥ ८५ ॥
 एवमुक्त्वा तत्र रिशो भ्यामोऽपि वटदेशत । अदर्शनीयतां प्राप्य यथासं नित्तमं गतः ॥ ८६ ॥
 प्रमातृसमये आते सुनन्दः प्रीतमानसः । पितुरुकण्ठितो मृत्वा ययौ स्र स निकेतनम् ॥ ८७ ॥
 पत्कोऽपि वृद्धे वाच्यं कसमं वदति स्फुटम् । तत्तस्य हृष्यन् सर्वं कुमारो म्यवतिष्ठते ॥ ८८ ॥
 नन्दः^६ पलाशकृत्यस्यप्रामतोऽकमशेषकम् । तदानीमादिदेशेनं कोपत्वेद्वितलोचन ॥ ८९ ॥
 भाक्यशमिसत्त्वकं जटमानीयतां मम । यदि नानयसि क्षिप्रं दृष्टवोम्योऽपि सांप्रतम् ॥९०॥^७
 मन्दमूषकचं श्रुत्वा समस्तं श्रुतपूर्वकम् । पलाशकृत्यसंज्ञतवनोऽजनि ससाध्वस ॥ ९१ ॥
 पलाशकृत्यं लोके विदोक्त्य मयत्रिद्वष्टम् । इदं वरस्त्रिभिः प्राह विपथिद्वयसंमत ॥ ९२ ॥
 दानं विधाय विभ्रम्याः कुरुष्व मोहनं जना । प्रवेशयामि तस्माद् प्रमते जठमुत्तमम् ॥ ९३ ॥
 विभ्रम्यीकृत्य तद्वेके तदा वरस्त्रिभिः पुनः । ततोपप्राप्ये मुदिं चक्षुरेमां विचक्षणः ॥ ९४ ॥
 उपाशठमृतात् कुम्भास्त्रजनस समर्थं स । इमं प्रवेशयामास नन्दमूपात्संनिधिम् ॥ ९५ ॥^८
 तद्वामवसिष्ठेकेन मुक्तान् जठमृतात् कुप्यन् । विदोक्त्य मृपति प्राह तद्वेके बहुविस्मयः ॥९६॥
 इदं जठं कुतो लब्धं सवत्रिस्तोपसंगतिः । कुतो वस्य समानीतं जनाः कथयताशु मे ॥ ९७ ॥^९
 मन्दवाच्यं समारुप्य तन्नो निब्रगाद तम् । महाविस्मयसंपन्न मयवेपितविग्रहः ॥ ९८ ॥
 पलाशकृत्यसंज्ञामात् समानीतमिदं जठम् । उपासमुत्तमं राजस्यसामिर्मवदन्तिकम् ॥ ९९ ॥^{१०}
 पलाशकृत्योक्त्य निशम्य वचनं नृप । मूषो बभाल तं कथं विस्मयप्यासमानस ॥ १०० ॥
 मुष्पाक केन संदतो सुपदेशोऽयमीच्छ । एतद्ददत मे सत्यं यथावृत्त महत्सयः ॥ १०१ ॥

1 The Miss. uniformly read श्रु which is retained but better [श्रुते].

2 परं एको [श्रुते]. 3 [श्रुते]. 4 परं कुम्भम्, अ कुम्भम्. 5 परं कुम्भम् अ कुम्भम्. 6 [श्रुते].
 7 परं अ कुम्भम् अ कुम्भम्. 8 अ वचनपूर्वकम् 9 परं अ कुम्भम् अ कुम्भम्. 10 अ कुम्भम् अ कुम्भम्. 11 परं अ
 कुम्भम् अ कुम्भम्. 12 परं कुम्भम् अ कुम्भम्. 13 परं कुम्भम् अ कुम्भम्.

नन्दस वचनं श्रुत्वा ते वदन्ति नरेभ्यस् । अस्मद्भ्यो वसत्येषा यथादेवी प्रियवदा ॥ १०२ ॥
 समस्तलोकविस्वाता समस्तजनवल्लभा । वर्षं मनोगतं नृपां जानाति नरकुञ्जर^१ ॥ १०३ ॥
 मत्वरज^२ श्रुत्वा तदानीं वसुधाधिप । विस्मयभ्यासचेतस्को मौनमादाय तस्मिन् ॥ १०४ ॥
 कल्पेण प्रातरुपाय नन्दो वदति तत्रान् । ममेव शृष्टपानीयं कृममानयत द्रुतम् ॥ १०५ ॥
 वषात्पत मे क्षीप्रं हस्तिन मदशालिनम् । कृपं पश्चिमदिग्भागे तद्भयमस्य त्रिचीयताम् ॥ १०६ ॥
 पश्चिमदिक्पुरिष्य हित्वा मार्गं दिवानिशम् । यथादेवीं ममाभ्यासं तूर्णमानयतां जना ॥ १०७ ॥
 वत्सैर्नन्दवाक्येन सा नीता यथादेवता । नृपान्तिकं समासेन वदुक्त्विविधयोगत ॥ १०८ ॥
 जानीत्या तया देव्या नन्दमृणालसन्निधिम् । षट् पठन् कुमारोऽप्यौ पूर्वोत्तरधरपद्वितिम् ॥ १०९ ॥
 पृष्टान्तु देवता प्राह कुमारं प्रीतिमानसा । यथागतं तथा सर्वमनुक्रमविधानत ॥ ११० ॥
 उत्थिष्ठ^३ दुराचारं मुमित्रस्य स्वमहंसि । स्मरं रिष्य तथा ध्याय घटे यद्विहितं स्वया ॥ १११ ॥
 ते नरा पुण्यवन्तं कौ मित्रस्यापकृतं वदु । ये मन्यन्ते महासत्त्वाः कीर्तिभ्यासदिगन्तरः ॥ ११२ ॥
 वदितोपधितोऽसर्वं पाठितो वात्स्युत्रवत् । यं पापं पापहीनस्य कां गतिं स प्रयासति ॥ ११३ ॥
 तेन ते पापकूपेण नर पापं दुरात्मना । दृष्टते हृदयं किं न शुक्लैषमिषं वद्विना ॥ ११४ ॥
 इति पद्यद्वयं सोऽपि यो नः साध्यस्यकः । म्यानेन सेवनं कुर्वन्मित्रस्य घनद्राघिनं ॥ ११५ ॥
 किं तेन न समं वैरं कृतमन्यत्र घनमनि । येन रिष्यमिषं पापं निद्रालु इन्तुमिच्छसि ॥ ११६ ॥
 विरोधावित्तवैराशा नरा पापं मुदाकृणुम् । न कुर्वते महापापं यथा त्वं दुरात्मनः ॥ ११७ ॥
 दुष्टचित्तं न किं वेत्सि सर्वराजान्तव फलम् । अप्राप्तुं सुखं नास्ति मित्रवचनकरिणाम् ॥ ११८ ॥
 सेतुं प्राप्य नदीनं वा सरितं संयमं खलु । प्रवृत्तां श्रुद्धिमापासि कृतमो नैव जातुचित् ॥ ११९ ॥
 मित्रवचनवसुक्तः साधुभृत्यपरिभ्रुत^४ । अप्राप्तुं वने स्थानं कृत्यमो नरकं प्रवेत् ॥ १२० ॥
 सुरे वससि यत्पापं कृष्णाट्यां प्रयोजनम् । सिंहशार्दूलरिषाणां कथं जानासि मानसम् ॥ १२१ ॥
 मन्ते मम सावित्री रसनाप्रे सरस्वती । तेनेदं नृपं जानामि गुणान्ते तित्कं यथा ॥ १२२ ॥
 श्रुत्वा वारुचं वाक्यं तन्मनोधीतिकरिषिम् । नन्दोऽप्युः स्थापयामास स्वपदे तुष्टमानस ॥ १२३ ॥
 परद्वान्यस्य त्रिहारे स्वकर्मो येन रक्षितः । सोऽप्यं गुणी चतुर्वेदी देवमाक्रम्य खण्डित ॥ १२४ ॥
 सोऽप्योऽप्यमिन्द्रदेवेन नन्दमृणालसन्निधौ । पठित्वा स्वातुरगोषं समामभ्यासुपाधिना ॥ १२५ ॥
 एते यथाकर्म सर्वे वरुभ्यादयोऽजनाः । तस्युः स्वधामसु स्पष्टं नन्दमृणालमनिता ॥ १२६ ॥
 अपान्तरे महापद्मसुरिं धृषसमावृतं । नगरं पाटलीपुत्रमात्रगामं महामना ॥ १२७ ॥
 श्रुत्वा समागतं सुरिं तस्युरोधानमण्डपे । शक्यः परिप्रायं पर्मावृतविपासया ॥ १२८ ॥
 निः परीत्य तमीशानं चन्दिरत्वा मकितो मृष्टम् । श्रुत्वा चैनेभ्यः कर्मं हित्वा सर्वं परिग्रहम् ॥ १२९ ॥
 महापद्मसुरोः पार्श्वे महावैराभ्यसगतः । शक्यत्वे विनीतात्मा तपो ब्रह्ममक्षिप्रियत् ॥ १३० ॥

1 [नरकुञ्जर]. 2 पदत्रयं पुण्यधिरम्. 3 पदत्रयं त्रिफलधिरम्. 4 Verses, Nos. 111 to 120 begin with the letters mentioned above (after verse No. 83). In the MS. the letters & etc. are written at the beginning of each verse, being separated by two Dandas. For the convenience of printing these letters are put here in dark type. 5 [नर-व्यवहारी]. 6 पदत्रयं पुण्यधिरम्. 7 पद-श्रीवतीभ्यम्. 8 पदत्रयं पुण्यधिरम्.

- एष संनिष्ठोऽमुष्मिन् एको रिक्षोऽतिचमत् । व्याप्रमीतः परिप्राप्य तं बटं पृथुमण्डलम् ॥७९॥
 न्यमोषकं समारुह्य राजपुत्रसमीपके । स्थित्वा जगाविमं रिक्षो' चुरारंस्त्रिष्ठ निर्मय ॥ ७३ ॥
 स्रक्तमारुतिके यावद्विष्टस्त्रिष्ठति निर्मय । तावत्सामोऽपि संप्राप्य तद्व्यापःस्थितो जगौ ॥ ७४ ॥
 मित्रं ह्युपासिमान्त्वस्त्रिष्ठाम्प्रथमं ब्रह्मन्तिके । सुघनरिमिमं' मुय मोहनार्थं मम हुतम् ॥ ७५ ॥
 रिक्षा निगम्य तद्वाक्यं पुण्डरीकं जगावित् । पुपुष्पाप्रसूतेतस्कं षट्मूठम्यवस्थितम् ॥ ७६ ॥
 यदन्तिकं परिप्राप्तं शरणार्थं महापते । अमुं कर्तुं प्रमुशामि सुष्ठं नन्दस्व नन्दनम् ॥ ७७ ॥
 आरुण्यं तद्वचो म्यामो पमायेसं पुरस्थितम् । कृतमा मानुषा' सन्ति मुयसे तेन मां प्रति ॥७८॥
 मूकमात्रं परिप्राप्य स्वापयित्वा निब्रान्तिके । कुमारं सोऽपि सुष्पाप निद्राधूर्षितलोचनम् ॥७९॥
 रिक्षोऽमुष्मिन् प्रमुषे च पुण्डरीको जगावित् । कुमारेणं प्रमुश्या'गु येन मुक्त्वा ब्रह्माम्यतः ॥८०॥
 सुनन्दस्वइव' क्षुत्वा जगौ म्यामं ह्युपादितम् । दुष्टाभेनाहमानीतो वनं म्याम मयावहम् ॥८१॥
 एकरुकी रिक्षितोऽनेन षट्पूषेऽप्र शोभने । कयमेत प्रमुशामि भवन्त प्रति सांप्रतम् ॥ ८२ ॥
 एवं निगम्य तं तत्र रिक्षो हस्तद्वयेन च । उरथापित' कुमारेण रुयं प्राप्य जगावित् ॥ ८३ ॥

उ ते ष से हं किं चि हु सि' मि ।

- मुक्यधराणि चैतानि वशासि त्वं नराधम । शेषाक्षरेषु यत्कर्यं भूतं भाषि भवत्वसि ॥ ८४ ॥
 अथवा योऽयमतेषामधराणां भविष्यति । सर्वेषामपि तं दृष्ट्वा तस्य कर्यं भविष्यति ॥ ८५ ॥
 एषमुत्तमा तर्कं रिक्षो म्यामोऽपि षट्देशत' । अदर्शनीयतां प्राप्य यथाम्यं नित्यं गत' ॥ ८६ ॥
 प्रभातममयं शोते सुनन्द' प्रीतिमानस' । तितुरुक्कल्लितो मूत्वा ययौ स्व स निकेतनम् ॥ ८७ ॥
 यत्कर्योऽपि तद्देहे वाक्यं तन्ममं वदति स्फुटम् । तत्तस्य ह्यपयन् सर्वं कुमारे व्यवहिते ॥ ८८ ॥
 नन्द' 'पत्यसृष्ट्या'न्यग्रामातोरुमशेषकम् । तदानीमादिदेशेदे' शेषलोहितलोचनम् ॥ ८९ ॥
 आग्रसृष्टमिच्छत्यर्कं अत्मानीयतां मम । यदि नानयसि धियं वृण्वयोगोऽसि सांप्रतम् ॥९०॥
 नन्दमूषवच' क्षुत्वा समस्त' श्रुतपूरकम् । पत्यसृष्ट'संजातजनोऽग्रनि ससावस' ॥ ९१ ॥
 पत्यसृष्ट'वं श्लोकं त्रितोष्य मयदिदृष्टम् । इदं वरहसिः प्राह विपश्चिद्व्यसंमत' ॥ ९२ ॥
 खानं विपाप रिमम्भ' कुरुष्व मोहनं जना' । प्रवसयामि तन्वाहं प्रभाते जठमुत्तमम् ॥ ९३ ॥
 रिमम्भोरुन्य तदग्रेकं तदा वरहसिः पुन' । तद्येषप्रापये सुदि चकारोमां विषयनाः ॥ ९४ ॥
 उपासन्मृतान् कुमारांश्चयनस्य समस्य स' । इमं प्रवेशयामास नन्दमृतात्मनिषिम् ॥ ९५ ॥
 तद्दामनामितोकेन मुक्यन् अठमृतान् कुर्यान् । त्रितोष्य मूषनि' प्राह तत्तोकं बहुविस्मय' ॥९६॥
 इदं जठं कुतो लप्स्य भवन्निष्पोगर्मणैः । कुतो पस्य समानीनं जना' कपपतातु मे ॥ ९७ ॥
 नन्दवाक्यं समारुण्य तन्नो निब्रगाद् तम् । महाविस्मयसंघं मयवतिगिरिहः ॥ ९८ ॥
 पत्यसृष्ट'महामान् ममानीतमिन्' जन्म् । उपासमुद्धरं राजस्रग्माभिर्षवदन्तिकम् ॥ ९९ ॥
 पत्यसृष्ट'लोम्य निगम्य वचनं नृप' । मूषो ब्रह्मन् तं रक्षे विस्मयप्याममानम' ॥ १०० ॥
 सुष्पाह क्व संदत्ता ह्युप'सोऽयमीच्छाः । एतद्दत्त मे सर्वं यदावृत्तं महत्तराः ॥ १०१ ॥

1 The 31 uniformly read 32 which is retained, but better (को).

2 पद (को) (को), 3 (को), 4 पद सुमम अ सुमम, 5 पद सुमम अ सुमम, 6 (को).

7 पद च पुनश्चिद्व्यसंमत' 8 अ वरहसिः 9 पद अ सुममिदं 10 अ वापदार्थं 11 पद अ

च सुममिदं, 12 पद सुमम अ सुमम, 13 पद सुमम अ सुमम.

— [प्रशस्तिः] —

यावन्नरो रविः सगौ यावत् सञ्चितशयः ।
यावद्धोम नगावीशो यावद्द्वारनिघ्नगा ॥ १ ॥

यावत्तारा घरा यावद्गामरा-धनयो कया ।
तावत्तारुफपाकोशास्त्रिष्ठतु क्षितिमण्डले ॥ २ ॥^१

यो षोषक्रे मध्यकुमुदतीनां निशेषराद्यन्तवचोमयसै ।
पुष्पाटसधाम्बरसनिवासी श्रीमौनिभद्वारकपूषचन्द्र ॥ ३ ॥

प्रेनाल्पव्रातनिरजितान्ते चन्द्रवदातष्टुतिसौषनाते ।
अतस्तरापूर्वजनाधिवासे श्रीषर्षमानाक्यपुरे वसन्^२ स ॥ ४ ॥^३

सारागमाहितमतिर्विदुषां प्रपूज्यो नानातपोविधिविधानकरो विनेय ।
तस्मामवद् गुणनिधिर्जनतामिवन्ध श्रीशम्भूपूषपदको हरिपेणसंभ्रः ॥ ५ ॥

छन्दोऽलकृत्किम्पनाटकधमः कम्पस्य कर्ता सतो
वेत्ता भ्याकरपस्य तर्कनियुपस्तत्त्वार्यवेदी परम् ।
नानाशास्त्रविचक्षणो दुषगणैः सेष्यो विशुद्धाशयः
सेनान्तो भरसादिरप्र परम शिष्यो बभूव क्षितौ ॥ ६ ॥

‘उत्थपत्कस्यविधानविहीनश्छन्दसाऽपि रक्षितः प्रमया च ।
तस्य छुप्रपशसो हि विनेयः सबभूव विनयी हरिपेणः ॥ ७ ॥

भारधनोद्भूत^४ पश्यो मभ्यानां मावितारमनाम् ।
हरिपेणकृतो भावि कथाकोशो महीतले ॥ ८ ॥
हीनाधिकं चारुमाप्रबन्धस्यात् यदस्मानिरतिप्रसुगैः ।
मात्सर्यहीनाः कवयो घरायां तज्जोषयन्तु स्फुटमादरेण ॥ ९ ॥

मद्रं मूयाञ्जिनानां निस्समयशसां शासनाय प्रक्रम
जेनो धर्मोऽपि प्रीयाद्भगति द्वितमो देहमार्गा समसम् ।
राजानोऽवन्तु ठोकं सकृत्कमतिवरां चारुवातोऽनुकृतः
सर्वे शाम्यन्तु सत्वा जिनवररूपमा सन्तु मोक्षप्रदा न ॥ १० ॥

नशासनवकेष्वेषु स्थानेषु त्रिषु जायतः । विभ्रमादित्यकालस्य परिमाणमिदं स्फुटम् ॥ ११ ॥
शतेष्वष्टसु विस्तृतं पञ्चाशत्पञ्चिकेषु च । शककालस्य सत्यस्य परिमाणमिदं भवेत् ॥ १२ ॥
सप्तसरे षतुर्विधे वर्तमाने सप्तमिषे । विनयादिकचपालस्य रान्ये शक्येपमानके ॥ १३ ॥

१ पञ्चम कुम्भधरः, २ ['उत्थपत्क'], ३ पञ्चम कुम्भधरः, ४ ['कम्पस्य'], ५ ज्ञ प्रमया,
६ ['भारधनोद्भूतः'], ७ ['प्रमया']

- प्राप्य निःशेषराजान्तसामरान्त क्रमेण स^१ । शकटात्मस्तपोराशिर्महापायपदं ययौ ॥ १३१ ॥
 ततो वाररुषित्वा^२ नन्दमूपात्मपुत्रितः । सर्वं वैरं समाश्रय तस्मै मुदितमानसः ॥ १३२ ॥
 द्वेषी वररुषिं कृत्वा प्रयोमं स्वमनीषितम् । नन्दमूपात्मसन्मानमहागवसमन्वित^३ ॥ १३३ ॥
 अथ मध्याह्नवेत्सयां मिथार्षं त महामुनिम् । अयं प्रवेशयामास नन्वान्तपुरमन्दिरम् ॥ १३४ ॥
 विधिना भोजनं कृत्वा शकट्यस्मेऽप्य सत्वरम् । अयाम शुद्धचेतस्कस्तदानीं निजमात्मन् ॥ १३५ ॥
 ततो वररुषिं प्राह नन्दमूपात्मादरात् । राजञ्जय भवद्रेहं शकट्यस्यः प्रविष्टवान् ॥ १३६ ॥
 मिथ्याम्भाजेन सप्राप्य स्वदीर्घं भवनं नृप । मुक्त्वा तेऽन्तःपुरं सर्वं नियमौ स्वद्वहादयम् ॥ १३७ ॥
 मुक्त्वा पररुषेर्षार्त्तं नन्दः कोपास्मेऽङ्गणः । प्रतिपाद्य निबं त्येक शकट्यल्लवणं^४ प्रति ॥ १३८ ॥
 तत्रैतान्तमिदं ज्ञात्वा कृत्वा म्हालोभनाविधिम् । शरीरादिकमुन्निञ्चत्वा अपन् पञ्चनमस्कृत्विम् ॥ १३९ ॥
 आश्रयं ह्युरिक्षं क्षार्त्तां पाठयित्वा निबोद्धरम् । समाधिरप्य प्राप्य शकट्यलो रिवं ययौ ॥ १४० ॥
 शकटात्ममुनिं ज्ञात्वा निर्वोपं पञ्चवामितम् । सद्यो बभूव नन्दोऽपि पश्चात्तापरायणः ॥ १४१ ॥
 महापथान्तिके मुक्त्वा विनभर्मं मुक्त्वाऽप्यस्यम् । स्वनिन्दनादिकं कृत्वा नन्दोऽप्य भावकोऽभवत् ॥ १४२ ॥

॥ इति श्रीशकटात्ममुनिकथानकम् ॥ १५७ ॥

*

॥ एव कथानकानां सप्तपञ्चाशदधिकशतैक कथाकोशपुस्तके ॥

••

— [प्रशस्ति] —

यावन्नरो रविः स्वर्गो यावत् सलिलराशयः ।
यावन्नोम नगाधीशो यावन्नृणादिनिम्नगा ॥ १ ॥

यावत्तारा धरा यावद्भ्रामरा-वणयो कथा ।
तावत्तारुक्रयाकोशास्तिष्ठतु क्षितिमण्डले ॥ २ ॥

यो षोडशो मय्यङ्गुलीतीनां निशेषराश्रन्त्वबोमयूखैः ।
पुष्पाटसंधाम्बरसनिवासी श्रीमौनिभङ्गारकपूर्णचन्द्रः ॥ ३ ॥

वैनालयश्रावविश्रमितान्ते चन्द्रप्रदातश्रुतिसौषभाळे ।
धर्तस्वरापूर्वजनाधिवासे श्रीवर्धमानाक्यपुरे वसन् सः ॥ ४ ॥
सारागमाहितमतिर्विदुषां प्रपूज्यो नानातपोविधिविधानकरो विनेयः ।
तस्मान्मवद् गुणनिधिर्बनतामिवन्म श्रीशब्दपूर्वपदको हरियेणसंज्ञः ॥ ५ ॥

छन्दोऽलङ्कृतिरूप्यनाटकचणः कम्पस कर्ता सतो
वेद्या व्याकरणस्य तर्कनिपुणस्यस्वार्थवेदी परम् ।
नानाशास्त्रविश्वज्ञो बुधगणैः सेष्यो विश्वदास्य
सेनान्तो भरतादिरत्र परमः क्षिप्यो बभूव क्षितौ ॥ ६ ॥

‘लक्षणलक्ष्यविधानविहीनरञ्जन्वसाऽपि रहितः प्रमया च ।
तस्य शुभ्रपञ्चसो हि विनेयः धर्मज्ञ विनयी हरियेण ॥ ७ ॥

आराधनोद्भूतः पथ्यो मय्यानां सावितात्मनाम् ।
हरियेणकृतो माति कथाकोशो महीतले ॥ ८ ॥
हीनाधिकं चारुकाप्रबन्धरुपात् बहस्साभिरतिप्रसुग्धैः ।
मात्सर्यहीनाः कवयो धरायां तच्छोषयन्तु सुकृत्मादरेण ॥ ९ ॥

मद्रं मूयात्मानां निरुमयससां शासनाय प्रकर्म
बैनो धर्मोऽपि बीयाबगसि हिततमो बेहमाबां समक्षम् ।
राजानोऽयन्तु लोक सकलमस्तिवरां चास्वातोऽनुकूलम्
सर्वे क्षाम्यन्तु सत्वा विनवरूपमा सन्तु मोक्षप्रदा न ॥ १० ॥

मयात्मकेष्वेयु स्थानेषु त्रिषु जायतः । विक्रमादिल्यक्तालस्य परिमाणमिदं सुकृत्म् ॥ ११ ॥
सत्येभ्यस्तु विसृष्टं पञ्चासत्यविकेषु च । शाककालस्य सत्यस्य परिमाणमिदं यजेत् ॥ १२ ॥
सप्तसरे चतुर्विधे वर्तमाने क्षरामिधे । विनयादिकृपास्य सत्ये शक्योपमानके ॥ १३ ॥

१ एकत्र बुधस्यिच्छ, २ ['उत्पन्न'], ३ एकत्र बुधकीर्य, ४ ['व्यवहार'], ५ अ प्रमया, ६ ['आराधनोद्भूत'], ७ ['प्रबन्ध'] .

एष यमाक्रमोक्षेषु क्वत्वन्येषु सस्तु की ।

कथाकोशः कृतोऽस्माभिर्मप्यानां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

कथाकोशोऽपनीच्छो मप्यानां मठनाम्न ।

पठतां शृण्वतां नित्यं ध्यास्यादृषां च सवदा ॥ १५ ॥

सहस्रैर्द्वादशैर्वेदो नूनं पञ्चशतान्वितै ।

त्रिनवर्षमुत्तोमुत्तरस्माभिर्मविवर्जितै ॥ १६ ॥

॥ इति श्रीहरिपेणाचार्यकृत बृहत्कथाकोश समाप्तम् ॥

॥ ग्रन्थसस्या ॥ १२५०० ॥^१

॥ श्रीरस्तु^२ ॥

॥ कल्याणमस्तु^३ ॥

* * *

1 अ इत्युत्तराय^१ 2 अ omits अक्षरं ३ १२५ ३, but simply this number is put between the lines. 3 ए श्री. 4 ए alone gives श्रेय etc.

कथाकोशे तथा श्लोकमिति समुद्धृताना पद्यानां

वर्णानुक्रमसूची

महाभारतार्थ विपरीतसु	३२.२८	न क्वात्तर्ष्यं न रात्तर्ष्यं	३१.१५
श्लोकमिति सहस्रानि	७९.१७	बाह कर्वांशकोपयोग (?)	९३.२४८
मपरीक्षित न कर्तव्य	१०२.२१	बीपमावा कल्पयेव	३३.६२
मपाये रमते नारी	५८.३	पश्चिम्बो राजईसाह (?)	५७.२९६
मष्टौ शम्भुवराश्रमि	७७.५१२	परीक्षा सर्वैशाक्षेयु	५९.९६
मयसोह रवं पार्यं	७७.२९२	पापश्रेयस्की द्वीक्षा	५४.१७
मयसोचैर्निन्दनार्थैश्च	१७.१६	भाजनं भोजनं क्षम्या	११९.५
मर्नशी श्रद्धयो मार्वा	९९.७	माताप्येका पिताप्येक्ये	३३.१७
रुक्मन्वहार् वस्तु	३३.६३	मानितो हतवर्षक	३०.१२८
रुक्मिन्म भवराघव्ये	५७.५१३	पतिराजवाभिङ्गतर	५७.२८९
रुपयवमिज्जमार्यं	३७.१	बालीहृ इषामि युग	१०.७८
मि व कुर्वांति न	५५.१३	पूषावृषीपमेकं (?)	९३.२४९
कुष्या गर्भारक्षितमपि	१९.३५	बोधी न ज्ञानी न (?)	५७.२९८
कुष्या वृषवङ्गं संये	७३.१.९	यो वृषाल्काङ्गं मेई	३३.५७
पण्डितानां वचनं	३३.१८	वरं प्रमिह स्वस्तिये	१०.९७.११२.१८
पयो वृष्या वृष	९४.१७	विवयेन विद्या वा श्री।	१९.६५
पञ्चाशद्वाराश्रमार्ता	३.२२	श्रुत्वां श्रुत्वावृष्या	३१.१३
पञ्चरात्राः कति नाप	५७.६	जमनस्तुरगो राजा (?)	५७.२९४
देवदुम्भुपयो वेदुः	३३.१३	सङ्गज्ज्वलित राजावः	११.१३
वृषं पार्यं कुक्षितवैश्या	४५.११	श्ववहारमि न पवरे	३९.७
वृषं मांसं कुक्षितवैश्या	५७.१७२	श्ववेर्हि मिदो वृको	३९.८
वृष्यामिषमिसवन्मं	३७.९	सायेवापि नमत्कारं	३०.१७३
वृष्येक्यो मावश्वी बाली	१२.१४७	श्रितावा आम्बदुक्कमेव	४३.७.५७.१८९
न श्रुत्वाव मति वृष्या (?)	३१.१४		

कथाकोशान्तर्गतविशेषनाम्नां

वर्णानुक्रमसूची

This Index of Names is prepared with the view that parallel stories in Indian literature might be detected with the help of common names, and secondly that one might be able to find out the required story from some names casually remembered. Consequently the names of Tirthankaras etc. and Jaina cosmographical terms are usually excluded. Some interesting and informative words are however listed. Very few of these names can claim to be historical, so no explanatory details are added here.

The references are to the stories whose numbers are given against the names.

अकम्प्य	११	अपर	१५
अक्षोभ	१५	अपरमिदेह	७६
अपान्क	१११	अपराभिष्ट	७८ ११८ ११९
अग्नि	५४ ११६	अपराधिव्य	११७ ११८
अग्निवृक्ष	११६	अपराधवाह्य	१५
अग्निवृष्टि	१५, १६, ५७ ११६, १५	अपराधुमार	१५ ५५, ६७ ११६
अग्निमित्र	११६	अपराधोप	११७
अग्निष्ठा	११६	अपराधोप	१५, ७१ ११७ ११६
अग्निधर्म	५७	अपराधुनि	१
अपान्दि	१५	अपराधुव	१५
अप(क)	११, ५१ ५७ ६ ८४ ११६, १२७	अपराध	६ ११६
	१ ५, ११६ ११७ ५६, ६८ ११	अपराधोप	
अक्षर	८४	अपिभक्त्य ११ १८ ७१, ७ ११५, ११६ ११७, ११८	
अक्षमती	११	अभिधरक	११६
अक्षर	११	अभिर	५६
अक्षरदेव	१५	अभ्रपुर	५७
अक्षुब्धरिका	११	अभ्रम	११
अक्षिण्य	६६	अभ्रराश्टी	११
अक्षयविदि	५७	अभ्ररेकर	११
अक्षयविदि	१	अभ्रकमाली	११
अक्षिणी	६	अभ्रिष्ट	११६
अक्षिण्य	७८ ११६	अभ्रिण्य	६१
अक्षिण्य	५	अभ्रिण्य	५ ७८
अक्षिण्य	७४ ६, १६	अभ्रिण्य	११६
अक्षिरम	११७	अभ्रिण्य	५६
अक्षिण्य	७८	अक्षुण	७१
अक्षुब्ध	११७	अक्षुण्य	५७ ७४ ११६
अक्षुब्ध	१	अक्षुण्य	५
अक्षुब्ध	४६	अक्षुण्य	८१ ६६
अक्षुब्ध	८	अक्षुण्य	१६
अक्षुब्ध	४६, ७८ १ ५, ११६ ११७	अक्षुण्य	८१, ६६
अक्षुब्ध	७८	अक्षुण्य	१५

अक्षर	१ ५	आमककण्ड	१२१
अक्षरा	१ ६	आरण्यक	५६
अशोभा	१४ ४८ ७६ ७८ ९१ ११८,१२२	इक्ष्वाकु	११९
अस	४१ ६५	इन्द्रमिद	८४
अश्वत्थ	१ ५	इन्द्रदण्ड	१३१ ५,१३२,१५०
अश्वत्थ	१४१	इन्द्रबधुद	३१
अश्वत्थ	५७ ७८	इन्द्रपुर	५९
अश्वत्थ	७८	इन्द्रमल	८३
अश्वत्थ	६४	इन्द्रमणि	१२
अश्वत्थ	६७	इक्ष्वाकी	१३४
अश्वत्थ	१७ ५८ ८३	इक्ष्वाकु	१३४
अश्वत्थ	५१	इक्ष्वाकी	१३४
अश्वत्थ	१३१	ईशावन्ती	१४८
अश्वत्थ	४६,६३,६९ ७० ७८	ईश्वर	६७
अश्वत्थ	६७	उग्रसेन	४६,१ ६
अश्वत्थ	५७	उग्रसेन	१ ५
अश्वत्थ	१२७	उग्रसेन	३,५,६,१ ११ २२ २४ २७ ४० ४२
अश्वत्थ	१५३	उग्रसेन	४७ ४९ ५ ६३,६३,६९ ७२,७३
अश्वत्थ	१ ५	उग्रसेन	८१ ९३,१ २,१ २७,१ ५
अश्वत्थ	१ ५,११ २२ २४ २७ ४० ५ ६३	उग्रसेन	१ ७ ११२ १२६,१२१ १३५
अश्वत्थ	६९ ७२,७३,१ ५,१ ७ ११२	उग्रसेन	१३७ १४ १४९ १५ १५३
अश्वत्थ	१११ १४५,१५ १५३	उग्रसेन	६१
अश्वत्थ	१२६	उग्रसेन	६३
अश्वत्थ	२१ ५७ ७ ९५,१४१	उग्रसेन	८३
अश्वत्थ	१४१	उग्रसेन	९३
अश्वत्थ	९५	उग्रसेन	८१
अश्वत्थ	१२१	उग्रसेन	१२
अश्वत्थ	५८	उग्रसेन	८१
अश्वत्थ	८३	उग्रसेन	१२ १५,३ १७ १ ५
अश्वत्थ	९३	उग्रसेन	१ ५
अश्वत्थ	१३,१३४	उग्रसेन	६३
अश्वत्थ	२ १२ ८	उग्रसेन	६३,७०
अश्वत्थ	९६	उग्रसेन	८३
अश्वत्थ	१३४	उग्रसेन	१२६
अश्वत्थ	१३४	उग्रसेन	१३९
अश्वत्थ	१३४	उग्रसेन	५९
अश्वत्थ	४	उग्रसेन	६९
अश्वत्थ	१३९	उग्रसेन	६७
अश्वत्थ	१३९	उग्रसेन	५७,९५,१ ८
अश्वत्थ	२६,५८	उग्रसेन	१३
अश्वत्थ	८७ १३	उग्रसेन	४९
अश्वत्थ	१ ३	उग्रसेन	३३
अश्वत्थ	४६ ५६,१४४	उग्रसेन	१३
अश्वत्थ	१३८	उग्रसेन	१३

अर्धवन्त	१४ ५० ११८ १२० १२१	अमरपानी (१)	१ ६
अर्धवीथ	११८	अकानुर	११४
अर्धवेर	१२६	अकिङ्कण	५६
अधम	५६, ५७ ५९ १४६	अकिङ्क	५६ ५ ७ ७३, १ ५, १२ १३५
अधमद्वय	६८	अकिङ्कवत्त	१ ६
अधमदास	६ १४ ६८ ६९	अकिङ्कसेवा	६१
अधमहाती	६५	अक्याममिद	७१
अधमजी	६७	अकि	१४३
अधमसेव	७० १२१	असीवक	१ ५
अधमा	७	अंस	१ ६
अधमी	१२१	अक	१ ६
अधमन्व	२८ १	अकजह	१ ५
अधिका	११	अकवास्त्रिय	२३
अधिकानुब	११	अकन्धी	४३, १२
अेग्नपुर	९७	अकोर	७८
अेरावती	८ १ ५	अकान	७८
अण्ड	५७	अकानमाका	९८
अनुभ	१२६	अकी	५५
अद्यापिद	८२	अकहरीया	६३
अद्याकोष	१	अकामिबी	३
अद्याकोष	प्रकृति	अकिङ्क	७८
अण्ड	५७	अकाम	५६
अण्डविद्या	९७ १२९	अककवा	६५
अण्डपुर	१२	अककतिफ	१
अण्डजम	९	अकामुन्दी	८१
अण्डजमा	१४ ५७ ९७ १ २०३	अकित्त	२३, ५९, ८६, १ ४
अण्डमाका	५, ५७ ६९, ८१ १२९	अककतीर्ष	१२१
अण्डकवा	६३ ६९	अकक	२३, १५
अण्डकी	८ ६४	अकिका	१ ८
अण्डका	४ ५७	अकतीर्ष	१२७, १४८
अण्डाण्ड	५९	अकिक	१३६
अण्डिक	११ ६ १२९ १४३	अकिकपुर	१३६
अण्डिका	६ १ २०२ १२९ १४३ १५७	अककपुर	७८
अण्डकगणितबी	५	अककित्त	९८
अण्डकी	५ १ २	अककलेप	५
अण्डका	५ ७८ ८२ १५	अककलीय	२२
अण्डिक	११५	अकिक	५३
अण्ड	१ ५	अकिकता	१ ६
अण्डार	७३	अकिकी	११
अण्डर	९	अकिकी	१४ २१ ४६ ६७ ७४ ८१
अण्डर	५६ ९		६३ १ २ ३, १ ६
अण्डर	१ १३	अकिकी	१२ ६४ १२६ १५
अण्डर	६	अकिकी	९
अण्डर	१२६	अकिकी	८५

किरीडी	५८	इतिपत्र
किशोर	१५	इत्य
किशिका	११६	इज्जतदीव
किमुभद्र	११२	इज्ज
कीर्ति	११७	केक
कीर्तिका	११६	केकपा
कीर्तिका	५७ १५१	केकुमरी
कीर्तिका	५७	केकुमाका
कीर्तिका	१५	केचन
कीर्तिका	७१	केचिनी
कुवरेव	७१	केकास
कुव	१४	केकास
कुवका	११	केकिरीपं
कुविका	१८	केटीमव
कुविका	१८	केलक
कुटी	५८ ८१	केमिका
कुटी	४१ ६५	केठमिदि
कुटी	५७	केचक
कुटी	५६	केकाका
कुटी	६३, ६४ ७	केकुव
कुटी	६३	केरव
कुटी	१२७	केकाव
कुटी	८१ १ २, १ २+१	केकाभी
कुटी	१२७	केकाक
कुटी	६१	केकाभी
कुटी	५६	
कुटी	५८	केकि
कुटी	१४१	केका
कुटी	११	केकाव
कुटी	८१	केकाव
कुटी	११ १५, १६, १५	केकाव
कुटी	५७ ५८ ८ ८१ ९९ १ २+६, ११९	केकाव
कुटी	११९ ११९	केकाव
कुटी	१५	केकाव
कुटी	१	केकाव
कुटी	८१ १२७	केकाव
कुटी	१	केकाव
कुटी	१५	केकाव
कुटी	५६ १४१	केकाव
	७८	केकाव

काठमाडौं	१५४	विजातमित्र	१४०
काठमाडौं	६४ ७३	सुहासिका	१ ३
काठमाडौं	१२० १२०	सेट	५६
काठमाडौं	७८	सेटक	५५,९०
काठमाडौं	७१	सेकक	४२
काठमाडौं	५५ ९०	सेकमा	८ ९,१ ५५,५० ९०
काठमाडौं	५४ ९०	सेट	५६
काठमाडौं	४३	सेकक	३५
काठमाडौं	५०	छाँटि	७४
काठमाडौं	११६	अन्वयणी	७८
काठमाडौं	११६	अन्वय	८४
काठमाडौं	१११	अन्वयजप	३३
काठमाडौं	१११	अन्वयन	१ ६,१ ८ ११८
काठमाडौं	२६	अन्व	५६ ५० १ ५
काठमाडौं	११६	अन्वयणी	३,५,३० ५० ७८ ९० ११ १ १४
काठमाडौं	३	अन्वय	(१३४
काठमाडौं	१ २०८	अन्व	६
काठमाडौं	७३,१ २०८ १२६	अन्वय	१२६
काठमाडौं	१२९	अन्वय	१२६
काठमाडौं	१२६	अन्वयजप	३३
काठमाडौं	१५४	अन्वय	७६,१ ५
काठमाडौं	९०	अन्वय	९४
काठमाडौं	७८	अन्वय	९६ ९०
काठमाडौं	१६,५१ ५६,५० ५९ ६ ६३,६८ ९३,	अन्वय	६३
काठमाडौं	१ २०३,१ २०४ १ ५,११ १२६,१३३	अन्वय	६३
काठमाडौं	९ १३४	अन्वय	७३
काठमाडौं	९३ १२६,१२०	अन्वय	४२
काठमाडौं	१४३	अन्वय	४२,५० ५९,८६ ११३ १२० १३८
काठमाडौं	१ ६	अन्वय	४१ ५२ ८५,११३ १५६
काठमाडौं	४६	अन्वय	५०
काठमाडौं	४६	अन्वय	११८
काठमाडौं	१ ३	अन्वय	१ ६
काठमाडौं	४३,९६	अन्वय	१ ५
काठमाडौं	६३	अन्वय	१ ५
काठमाडौं	७८	अन्वय	११८
काठमाडौं	७०	अन्वय	११
काठमाडौं	७ १२६	अन्वय	१२०
काठमाडौं	७६	अन्वय	१ ३८ ६० ७ ८१ १ ३,१ २०३
काठमाडौं	५५	अन्वय	१ ६ १२४ १३८ १४१
काठमाडौं	७८	अन्वय	५०
काठमाडौं	५०	अन्वय	१३१
काठमाडौं	५०	अन्वय	१
काठमाडौं	८३	अन्वय	१ २० ४९ ५३ ५४ ६३,७० ९
काठमाडौं	९६	अन्वय	१ २०३,१ २०३ १ २०४ १ २००
काठमाडौं	५५,१२० १४	अन्वय	१ २०८ १ २०१० १०४ १ ८

विन्द्या	१४ २० ४६ ५४ ६३ ६४ ६६	विशिक्रम	११
	७० १ २,१ ४ ११५	विशेषी	१११
विन्द्यास	४ ११ ५६ ५६ ६३ ६४ ६५ ६६	विशिराज	८४
विन्द्यासी	५६ ६ ६४ ६६ ९	विश्व	८४
विन्द्वेव	१ ५	विश्विय	४१
विन्द्यास्त्रिय	२० ११५	विश्वियारव	११ ४५, ५५, ५६ ६६, ७५, ११२, ११४
विन्द्यामति	१ ५४ ११५, ११६		११५, ११६ ११७ ११९ ११६ ११८
विन्द्यामती	६४ १ ६		१४१ १४२, १४४ १४५, १४६ १४४
विन्द्यासेव	६१ ६६ ११६, ११६ १४ १५१	विश्वकारण	६१, ८४
विन्द्यासेवा	१११	विश्वरूप	१४१
वीर्यवरा	१६	विश्व	६
वीर्यवद्या	१ ६	विश्वकामि	७६
व्येष्ट	५५	विश्वपुर	६
व्योतिर्वाका	११६, ११५	विश्व	६१
व्यङ्ग(वेत्त)	६३	विश्वपुर	५६, ११६
व्यङ्ग(मित्री)	६३	विश्ववाह	५६ ६ ६८ ११
व्यङ्गिष्य	१	विश्ववृष	६१ १४१
व्योधी	६६	विश्ववर	१६
व्यङ्गमहिषी	६७	विश्ववन्दी	११
व्यङ्गमति	६७	विश्ववर	१७ ६ ८५, १ १ ३
व्यङ्गवेगा	६७	विश्वमुख	८४
व्यङ्गसेवा	६७	विश्वरथ	८४
व्यङ्गवैपीपुर	१४५	विश्वान्व	१
व्यङ्गमिन्त्री	११६	विश्वार्थ	११६
व्यङ्गमिषि	५६	विश्वारिषा	११
व्यङ्गमिषिष्य	६३	विश्वारदेव	११
व्यङ्ग	११६	विश्वपुरी	४६
विश्व	५७	विश्वरथ	६१
विश्वकमति	५५	विश्वरथ	६४
विश्वकली	१ ५	विश्व	६६, १ ५
विश्वका	५७	विश्वरिषी	७१ ६ १ ६
विश्वकागात्र	१६	विश्वरुप	११ १६
विश्वकामि	५७	विश्वरुषी	११
विश्वकोपजा	५७ ६६	विश्वरुषण	१५, ६१ १४१
विश्वकप	५६	विश्वरुष	६
विश्वका	११६	विश्वरुषण	६१
विश्वकाम	५६	विश्वरुष	६४
विश्वकाम्	१	विश्वरुष	६१
विश्वकामि	११६	विश्वरुषि	११
विश्वकामि	१ ५	विश्वरुषी	१ ६
विश्वकामि	५	विश्वरुषी	११ १ ६ ११६
विश्वकामि	५	विश्वरुषी	५६
विश्वकामि	५	विश्वरुष	१११
विश्वकामि	५	विश्वरुष	१

बन्दा		निमित्तिन्	१६
बन्दि	११ १२०	बीक	५६,५४
बन्दिग्राम	९९	बीकसिंह	५०
बन्दिशोध	१ ५	बीकसिंह	११४
बन्दिमती	८१ १ ५	बीकजवा	५
बन्दिमित्र	१४१	बेमि	१९ ५२, ११८ १११ १४१
बन्दिमिहस	२ ५०	बेमिचन्द्र	११८
बन्दिभेदिन्	१ ५	बेमिवाज	४६ ११८ ११८
बन्दिनेत्र	११०	ब्याज	८
बन्दीधर	९०	पद्ममना	७८
बन्दि	५९, ११५, ११४ ११६	पद्मकौटिलि	११८
बन्दि	९८ १ ६	पद्ममीमिषि	५८
बन्दि	११ १५०	पद्मपुत्र	५८
बन्दि	४३	पद्मक	१ ४ ११४
बन्दि	६९	पद्मिदवा	५० ६
बन्दि	६४	पद्मनाभ	११६
बन्दि	८२ ११९	पद्म	१ ११ ११४
बन्दि	१ ८	पद्मचन्द्र	७८
बन्दि	५६	पद्मदेव	१ ५
बन्दि	८४	पद्ममकर	१ ३
बन्दि	१२	पद्मनाग	११६
बन्दि	५६ ११९	पद्मपुत्र	५९
बन्दि	२० ४० ५४ ५६ १ ५, १२०	पद्मराज	५१ ५९ ९८ १११
बन्दि	२० ५४ ५५, ५६ ११० ११०	पद्मका	६३, ६८
बन्दि	१२ ६१ ९०	पद्मनी	१५, ४६ ६८, ७६, १११
बन्दि	९०	पद्म	५१
बन्दि	३३	पद्मदेवी	१ ५
बन्दि	१ ५	पद्मवती	४६ ५६ ६८ १ २ ११८ ११९
बन्दि	२ ५ ५५		११० ११ ११५, ११४
बन्दि	१ ५		८६
बन्दि	११६	पद्मिनीकैट	८६
बन्दि	११६	पद्म	१५
बन्दि	२० ६३ ६५, १ ५, ११६	पद्मराज	५९, ११९
बन्दि	४०	पद्मि	७६ १ ५, ११३
बन्दि	१ ८	पद्मराज	९६
बन्दि	१११	पद्मकस्तूर	१ ११ ११०
बन्दि	१३	पद्मकामाय	७० ७१ ७४ ८६
बन्दि	१४६	पद्मालि	१४५
बन्दि	७६ १	पद्मदेव	५०
बन्दि	१९	पद्मदेव्या	१३
बन्दि	५६	पद्मनाभ	७४
बन्दि	७१ ११०	पद्ममन्त्र	१ ८
बन्दि	१ १	पद्मती (त्रि)शुभ (७)	२१ ५३ ५० ६ ६३ १४
बन्दि	७८		१ १ ९ ११४ १ १ १५५, १५०

बन्द	७ ५८ ८३ ९६	पूर्वमाकचक	२८
बापू(रायब)	७५	पूर्वमेव	७८
बापूक	१२७	पूर्वविदेह	५७ १३३ १५१
बापूरीक	६६	इबिबी	१ ३
बाबू	७ ५६	इबिबीसिक्क	७८
बाबूक	१ २	इबिबीपुर	८६ १५६
बाबूक	७७	देवठाद	९३
बाबूक	८३	पोरुव	२३, २५, ७६, ७८ ११४ १२८
बाबू	२ ५२ ५६	पोरुवापुर	१ ६
बाबूक	७२	वीरदूर्व	१३१
बाबूक	४६	वीकोमी	७४
बाबूक	१ ४	वीरुमिरे	१३५
बाबू(ग)कमल	१ ४	प्रभावाक	४ २७ ३२ ३८ ४५, ५५, ५७ ५९
बाबूक	१ ४		१२७ १३ १५३
बाबूक	१ ४	प्रहसि	१२ ९७ १२६, १२७
बाबूक	१५७	मधुका	३४
बाबूक	९३	मचोत	१२६ १३५, १४
बाबूक(क)क	५७, ६६, ७८	ममडर	१२७
बाबूक	१ ५	मधजव	१ ५७
बाबूक	५७	मवा	५५, ६३ १२७
बाबूक	८२	ममाकरी	१ ३७
बाबूक	१३१ १४५, प्रहसि	ममाकरीवि	१३६
बाबूक	८३	ममाववगर	७८
बाबूक	१३९	ममावटी	९७ १३९
बाबूक	९८	ममुरीपोरुव	६३
बाबूक	१११	ममोदुवाइव	६३
बाबूक	१११	मवाग	५६, १५
बाबू(क)कावटी	५७ १११	मवाव	३३
बाबू	११६	प्रकेसिक	५५, १४
बाबूक	११	मधुग	११
बाबूक	११	मिवाकारिणी	५५, १७
बाबू	११	मिवाडर	८
बाबू	२९	मिवाडरा	७८
बाबूक	१	मिवाडू	७४, ९३
बाबूक	७३	मिवाडूरुटीम	१२७
बाबूक	७३	मिवाडूकटा	१२७
बाबू	१ ६	मिवाडूकसिका	१ ६
बाबू	५६	मिवाडूणी	४७
बाबूक	५७	मिवाडूतुम्पी	८९ १२७
बाबूक	११	मिवाडगु	४६
बाबूक	११	मिवाडुवा	५९
बाबूक	२ ७८	मिवाडुम	२७
बाबूक	३	मिवाडुम	२७ १०२०६
बाबूक	३ ११	मिवाडुम	१२७

शिवशिव	१०	भद्रा(१)	१०१
शिववीरा	११	भद्र	११६
शिवसेन	११४	भद्रवृष	१२०
शिवंभवा	११९	भद्रपुर	१
शिवंभर	८	भद्रवाहु	११७८१५१११
शिकावती	११	भद्रमति	१०५
श्रीशैल	८	भद्रवृषभ	११०४
श्रीशैल	७८	भद्रपाक	७८
श्रीशैल	७८	भद्रा	११९५९८११०५१११
भद्रवृष	१४११११८१०१	भद्राचर्य	१११
भद्रवृष	११७	भद्रिक	१६
भद्रवृष	१४११७	भद्रव्याम	११
भद्रवृष	११	भद्र(बक)	४१५६७११११
भद्र	१६१८११८	भद्र(शेख)	२१५५५५६५७६६८८६५
भद्रदेव	१७८८८११८		१११२११०५११०१
भद्रभद्र	११८		१५१८११११०१११४
भद्रवर्ष	१		११८१११११११११४
भद्रभद्र	५६	भद्र(शेख)	५
भद्रभद्र	५६	भद्र(शायर)	४४
भद्र	११	भद्रसेन	प्रशिक्ष
भद्रवृष	५७	भद्रमिह	११६१४
भद्र	१	भद्र	१
भद्रक	१०१	भद्रवृष	१५
भद्रदेव	५६	भद्रदेव	७२१५
भद्रवृष	११	भद्रवृष	११६
भद्रवृष	८१	भद्रवृष	१
भद्र	७४६	भद्रवृष	१
भद्रवृष	१८११५११६	भद्रवृष	११५६५६
भद्रवृष	११	भद्रवृष	१११
भद्रवृष	४१६८	भद्रवृष	६१
भद्रवृष	६८	भद्रवृष	११
भद्रवृष	१४११७८	भद्रवृष	६,४४५६,७८११५
भद्रवृष	७८	भद्रवृष	५८११५,११६
भद्रवृष	११	भद्रवृष	११५
भद्रवृष	८१	भद्रवृष	१
भद्रवृष	११५४१५७	भद्रवृष	८१,९६,१०८
भद्र	४६,६	भद्रवृष	७८
भद्र	७११५४६६६,१६	भद्रवृष	५६
भद्र	१५,४१५६,५११६	भद्रवृष	१११
भद्र	५१	भद्रवृष	८७
भद्र	६७	भद्रवृष	५६
भद्र	११६	भद्रवृष	१६
भद्र	१५	भद्रवृष	११७
भद्र	७६	भद्रवृष	४११६५६,५७६४७१६,११११७

सन्त ११ २० ३२,३८ ५५,१ ८ १२६ १२० १४	महाबळ	१२६	
सन्त	५०	महाभक्तिपुर	५६
सन्त	४१	महादेव	९९
सन्त	८५	महादेवी	६६
सन्त	१ ३	महातीक	५६
सन्त	९०	महापद	१ ११ २५,४१ ५५,१५०
सन्त	१ २ १ २०१	महापदक	१४१
सन्त	१ २	महावक	४२,९०
सन्त	१ ८	महाभक्ति	५०
सन्त	१२६	महावीर	१ २२,५८,५५,१११ १२
सन्त	१२३	महावीर	६३
सन्त(इतिहास)	७ ५०	महावीर	८
सन्त(इतिहास)	५० ६३	महासेव	९८
सन्त	२ १ ६,१२०	महापत्नी	९०
सन्त	८ १३५	महाप्राप्त	१ १
सन्त	५०	महावीर	२२ ६५,९०
सन्त	३३	महावीर	६५
सन्त	११६	महावीर	१३९
सन्त	८३	महावीर	१ ५
सन्त	४६	महावीर	९९
सन्त	४८ १ ६	महावीर	६३
सन्त	१११	महावीर	३१
सन्त	१२९	महावीर	४५
सन्त	४६,११	महावीर	८३
सन्त	७० १२९	महावीर	५८
सन्त	५५,६ ७ ८१ ९३ १५१	महावीर	१ ५
सन्त	७	महावीर	११
सन्त	१०	महावीर	११५
सन्त	४६,०८ ९० ११०	महावीर	४३
सन्त	४६	महावीर	५६
सन्त	७८	महावीर	८४
सन्त	१८,४३ ९६	महावीर	१ २००
सन्त	१ ५	महावीर	१२२
सन्त	८४	महावीर	५४
सन्त	१८	महावीर	१
सन्त	१११	महावीर	७८
सन्त	९८	महावीर	४५,८० १२०
सन्त	६३	महावीर	२८ ८५,९८,९० १ ६
सन्त(विश्व)	५६,०५	महावीर	६३,९४ ७
सन्त(विश्व)	५६ ११०	महावीर	११ ५१ ५५,९ ९८ १२८ १५१
सन्त	१२०	महावीर	१३,८
सन्त	१२०	महावीर	६०
सन्त	४६	महावीर	९८
सन्त	१४ ३०	महावीर	६३
सन्त	५ १ २	महावीर	४६
सन्त	५०	महावीर	९८

बभ्रुमिता	२१ २५ ५५ ५६ ६५ ८ १५०	विभुदुह	७८
बभ्रुसर्प	८ १ २०० १ ९	विभुर्द्व	७८ ९० ११९
बाभारसी	६० १ २०३, १ ९	विभुदाहव	१ १
बाव	८२	विभुदेवा	१९
बावभृति	१२६	विभुममि	५५, १
बाहकि	९३	विभुममटी	१ ४
बाभर	११ ४५, १२१	विभुममिन्	११०
बाभरव	१३८	विभुपुत्रा	६३, ७ ११
बाभरघाट	१२४	विभुशेखा	५६
बाधु	९९	विशेह	५१ ९८ १५१
बाधुभार	९९	विशत	१
बाधुभृति	१६ ५० १२६	विशवन्धर	१२ १२० ११९
बाधुभेग	५६	विशवाधिकपाक	प्रकृति
बारिक	८	विशवमति	११, ११४ १४१
बारिककी	१४ २१ ४६ ६३, ७४ ८१ ९३	विशवकोष	६८
बारिषेव	१ ५५, ५० ९०	विशवसेव	१ ३
बाकाभुषा	८	विश्व	२० ५० १ २०० १ ६, ११५, ११८
बासाव	९०	विश्वपुर	११८
बाभुकि	१	विश्ववादिनी	१ ६
बाभुसेव	२९, ३४ ७८ १ २१ ६, १ ८ ११८	विश्वकोक	५०
बाभुपुत्र	५१ ५० ५९ १२२ १२६	विश्वीत	७६, ११६, १२१
बिक्रमवृत्तक	५०	विश्वीत	२४ ३५, ३८ ४८ ८४, ८५, ८६, ९१,
बिक्रमविल	प्रकृति		१ २०८ ११६ १२२, १२ १२९
बिक्रमसीक	५०	विश्वी	६६, १ ५, १२८
बिचित्र	१४ ८३, ९६	विश्वीत	८ १२८
बिचित्रकल्पा	१४	विश्वीतपुर	२३, ६६
बिचित्रवृ	५५	विश्वीतदी	८
बिचित्रमटी	७८	विश्वीक	५
बिजय	६ ५० ५९, १२० १२९	विश्वीकमिनि	८ २३, ७९
बिजयवृ	१२९	विश्वीका	५०
बिजयपुर	९०	विश्वीकव	७८
बिजयसेवा	१४८	विश्वीति	५०
बिजयसेवा	९३	बिजय	५०
बिजया	७ ११ ११९	बिजयपीठि	५०
बिजयाविक	१२३, १४६	बिजयविकिनी	५०
बिजयाविक	१२३	बिजयकण्ठ	८१
बिजयार्थ	११ २३, ५६ ५० ७० ७८ ८ १२	बिजयकामा	१ ५
	९ ११४ १२० १२९	बिजयकामि	४६ ५० ६६ १२
बिजयवपुर	११	बिजयकामव	५
बिहुर	८३ ९६	बिजयकामव	१३, ५ ६
बिबाहुमन्	१२	बिजयकानी	४६, ५
बिहुर	१२	बिजया	५० ९८ १५१
बिहुरीर	४१	बिजयैत	१२
बिहुरिह	९०	बिजय	८१
बिहुर	५	बिजय	८

विद्यादा	८	विजयनगर	७८ ११९
विद्यादाचार्य	१३१	विजयनगरी	१२७
विद्यादी	५५	वैराठी	९७
विद्यार्थ	५७	विदर्भ	१८
विद्यार्थी	९८ १३९	वैदिक	१३
विद्यार्थि	५७ ९६, १ २७५	वैमार	१४
विद्यार्थे	९६ ९७ ९८ १ २७६ १३९	वैकुण्ठ	१२
विद्यार्थी	९६ ९८	वैराकर	८
विद्यार्थक	५१ ५९	वैरिणी	९७
विद्यार्थ	५	वैराज	८
विद्यार्थ	५	वैराज	१४४
विद्यार्थ	१ ५	वोड	५५
विद्यार्थ	७२	वोडक	१२६
विद्यार्थ	६	वोडपाक	५७
विद्यार्थ	७, ११ २९ ३४ ५५, ६३, ९६ ९९ १ ८ ११८	व्यास	५९ ८३ ९६
विद्यार्थ	११	व्यास	प्रणवि
विद्यार्थ	३, १६ ६३, ९३, १ ४	व्यास	५७ ७७ ७८ ९४ १ ६ १४३
विद्यार्थ	७६	व्यास	१५७
विद्यार्थी	१६, ६३ ६६	व्यास	८३ १ ६
वीरम	७८	व्यास	३३
वीरम	५५, १४१	व्यास	९४ ९७ ९९
वीरम	५७ ७८	व्यास	१
वीरम	१ ४६	व्यास	३६
वीरम	१	व्यास	३६
वीरम	२४	व्यास	५६
वीरम	२४	व्यास	३३
वीरम	५६, ७९	व्यास	८४ १ ६
वीरम	१७ ५६, ७६ १ ६	व्यास	११८
वीरम	८७ ९५, १३६ १५४	व्यास	९७
वीरम	१२७ १३६	व्यास	८३, ९६
वीरम	२३, ५६, ९१ १५४ १५६	व्यास	४१ ६५
वीरम	२३ १५६	व्यास	१७७
वीरम	८३	व्यास	५६, ८२ १४५
वीरम	८१	व्यास	१ ६ १५६
वीरम	१ ५	व्यास	९७
वीरम	७२ १५५	व्यास	६३
वीरम	७२	व्यास	७६ १ ६
वीरम	६८	व्यास	३१, ८ १ २ १ २०३ १२५
वीरम	२१	व्यास	१४५
वीरम	१५५	व्यास	९३
वीरम	५७ ९८ १३५, १४३ १५५, १५६	व्यास	३६ ८ १ २ १ २०२
वीरम	३३, ५७ ११६	व्यास	११८
वीरम	४६	व्यास	१ ८
वीरम	२८ १	व्यास	७२
वीरम	६३	व्यास	७८
वीरम	८	व्यास	५७

आशुकीर्ति	५७	श्रीहरिदेव	५७
आशु	१८	शुक्लीर्ति	५७
आशुका	१८	शुक्लसागर	११ ११५ ८
आशुवध	१७, १८	शुक्लसागरकल्प	११
आशुवध	१८	शुक्लिक	११ ११, ११, ११, ११, ११
आशुदेव	७०		१ १०५, ११५, ११५
आशुदेव	१४१	शुक्लिक	७८
आशुदेव	१८ ११६	शुक्लिकीर्ति	५७
आशुदेव	१११	शुक्लिकीर्ति	१ १०५
आशुदेव	१८ १५, १६ ८७, ८८ ११, १ १, १११	शुक्लिकीर्ति	१११
आशुदेव	१८ ११ १११ ११५	शुक्लिकीर्ति	११
आशुदेव	८४	शुक्लिकीर्ति	४१ ८, १११
आशुदेव	१७ ११६	शुक्लिकीर्ति	१११
आशुदेव	१७	शुक्लिकीर्ति	४१
आशुदेव	५४	शुक्लिकीर्ति	७८
आशुदेव	८४	शुक्लिकीर्ति	११
आशुदेव	१५१	शुक्लिकीर्ति	१
आशुदेव	११	शुक्लिकीर्ति	१
आशुदेव	११, ११७	शुक्लिकीर्ति	११ १ ८ ११६
आशुदेव	१११	शुक्लिकीर्ति	१६
आशुदेव (शुक्ली)	७ ५६ ८१ १७ ११६	शुक्लिकीर्ति	७८
आशुदेव (शुक्ली)	८	शुक्लिकीर्ति	४१ १ ५, १११
आशुदेव	४१ ४६, ११६ ११ ११५	शुक्लिकीर्ति	११
आशुदेव	११७	शुक्लिकीर्ति	४१ ५४ ५ ११, ११ १६
आशुदेव	४१ १ ११, ५, १११ १११	शुक्लिकीर्ति	७१ १ ८ १११ १११
आशुदेव	७७ ७८ १ ५, ११७	शुक्लिकीर्ति	५६, १ १७
आशुदेव	७८	शुक्लिकीर्ति	७७ १ १०५ १११
आशुदेव	८६	शुक्लिकीर्ति	११, ७७ १ १०५
आशुदेव	११५	शुक्लिकीर्ति	१ ६, ११६ ११७
आशुदेव	१ ४६ ५७ ६८ ७ ७८ ११७ ११४	शुक्लिकीर्ति	१ ६
आशुदेव	७८	शुक्लिकीर्ति	१८
आशुदेव	१५	शुक्लिकीर्ति	१५७
आशुदेव	६, ८१ १ ५	शुक्लिकीर्ति	१ १०५
आशुदेव	११	शुक्लिकीर्ति	११६
आशुदेव	१ ५	शुक्लिकीर्ति	७८
आशुदेव	१ १०५	शुक्लिकीर्ति	६१
आशुदेव	४६	शुक्लिकीर्ति	७८
आशुदेव	५७ ११५	शुक्लिकीर्ति	५८ ६१
आशुदेव	७५, ११६	शुक्लिकीर्ति	११६, ११६
आशुदेव	५ ७८	शुक्लिकीर्ति	५६, ६१
आशुदेव	७८	शुक्लिकीर्ति	१५, ७७ ८६, ११६
आशुदेव	११ ५७ ७७, ७८ ८१, १ १०५, ११७ ११६	शुक्लिकीर्ति	७८
आशुदेव	११५	शुक्लिकीर्ति	१
आशुदेव	८५	शुक्लिकीर्ति	१ ८
आशुदेव	५७	शुक्लिकीर्ति	१७ ५५, ८ ६६
आशुदेव	५ ७७ १ ५	शुक्लिकीर्ति	१६
आशुदेव	५६ १ ५, ११ ११६	शुक्लिकीर्ति	११६

अथर्व	१५,७८ १११ १५
अथर्व	१५,७८,८४ ८५,८९ १ १०८
	११० ११४ १५२
अथर्व	८२ १४
अथर्व	११ ४२ ४५,५५,५७ ९ ७ ७९
	८ ९८ १ ११ ४ १ ५, १ ७ ११
	११० १२० १२ १५०
अथर्व	४५,४० ९९
अथर्व	४९
अथर्व	५६,१ १ १२० १२९
अथर्व	९
अथर्व	१११
अथर्व	९०
अथर्व	१२६
अथर्व	१२१
अथर्व	१५०
अथर्व	१०
अथर्व	११,१११ १२०
अथर्व	२२
अथर्व (ब)	२२
अथर्व (ग)	२२
अथर्व (घ)	२२
अथर्व	२२
अथर्व	२२,५०
अथर्व	९२ १२१
अथर्व	९२
अथर्व	७२ ७२,१ ५,१२१
अथर्व	९०
अथर्व	९२,९
अथर्व	१२२
अथर्व	७८
अथर्व	५०
अथर्व	२२
अथर्व	२९
अथर्व	५० ५८
अथर्व	११ ८६,१ ५,१२
अथर्व	९२
अथर्व	२२,५० १ ६,१२४
अथर्व	९२८
अथर्व	२८ ९२,१ ५,१ ७
अथर्व	१ ५
अथर्व	५० ७८ ८९ ९८
अथर्व	१२,८६,९८
अथर्व	११४
अथर्व	८४,८९
अथर्व	१२ १२१
अथर्व	९
अथर्व	५०
अथर्व	१२
अथर्व	७२ १ ५,१५
अथर्व	११२,११० १११

अथर्व	९८
अथर्व	१०
अथर्व	९५
अथर्व	८४ ९२
अथर्व	९२
अथर्व	५५,९०
अथर्व	९२,७१
अथर्व	४४ ९ ७८ १२०
अथर्व	१२९
अथर्व	७१
अथर्व	७१
अथर्व	१५१
अथर्व	९९
अथर्व	९१
अथर्व	१५०
अथर्व	२१ १२० १२ १५०
अथर्व	५९
अथर्व	५९ ७८ १ २०१-१ ४ १ ९
अथर्व	१ ५
अथर्व	७९
अथर्व	८४
अथर्व	११,५० १ ९
अथर्व	५५,५० ९० १२६ १२०
अथर्व	१२१ १२९ १५२ १५०
अथर्व	९०
अथर्व	१ ५,१२२
अथर्व	१२१
अथर्व	९२,७ ७९
अथर्व	९
अथर्व	१ ९२,१०५,१२६,१५
अथर्व	१ ४० ५५,८९ ९२,९० १२१ १०
अथर्व	९२
अथर्व	१२,५० १५०
अथर्व	७१ ४४ १२२ १२८
अथर्व	१५१
अथर्व	५०
अथर्व	७ ५९ ५० ८२,९ १ ९ १२० १२९,१५९
अथर्व	५०
अथर्व	१२,१५,९१ ७८ १२२
अथर्व	७८
अथर्व	७८
अथर्व	९५,८४ ९२,१ ४
अथर्व	७८
अथर्व	९२,७९
अथर्व	५० ७९
अथर्व	१२८
अथर्व	२५,१ ८ ११८ १२०
अथर्व	१२०
अथर्व	९२,११६
अथर्व	७९ ९२
अथर्व	९२

NOTES

1) Before giving the story corresponding to our No. 1 श्रीश्वर gives stories of महा सिद्धचन्द्र (p. 2) etc. to illustrate लौकिक and अलौकिक ज्ञानोपदेय. 5 No use of Locative Absolute with चरन् and दारन्. 10 Context requires विजयनो. a metrically defective better लवा for मया in d. 23a Rather उपलक्ष्य for उ as 2) 3b means वायव्य or वायव्यदेश; the author shows a tendency of dividing like this. 5c हीहाम्-हीहाम्! 11d This text uniformly uses सम्युक्त for संयुक्त. टसिचन्द्र possibly used in the sense of सिद्धिचन्द्र see also 4. 29 8) 2a चरन् = a t 3 वायव्य = वायव्य+व्य (कार्ये); पादव्य = part of a village (also 71 15) cf. Prakrit 14 Mss. waver between सोमिन् and सोमिन्ना see 4 above. 26 चुरन् = a peg a trunk of a tree or plant. 33 बहु possibly used for बहसि 37 लवा = लः the excessively uses nominal and pronominal forms with व- suffix. 4) 12c superfluous 28b The usual spelling is शिवन् but here शिवन्(व); the Prakrit is शिव. 24b The weapons are मय्य कुन्त द्यु and कुशिका (= कुशिका) 33b मृत्ति is as Mss. or we might read *नीपयन्. 63c See the Acc. also at 2. 5 5) reads कश्चर and सिद्धेनर for our कश्चरेव and सिद्धेन. 8b Omit footnote 1 पन्ना = see 85 11 footnote 7 6) 1a मारवे वासे (also 57 471, 59 1 78 223 1: 115 1 184. 26 142 1) is a back-formation from the Prakrit मारवे वासे व usually equated with मारवे वासे; our author often uses this phrase. 3b Le usually spell कपोर a blue lotus but our text has कपोर, a normal form in Pri for its etymology see Karhasavaho (Bombay 1940) p 175. 16a Rather 7) See मन्वाण्ड 51-53 with Śrutasāgara's commentary 18b The reading gives better sense note the Acc. चरन् पुचरन् the Nom. would have been 19c Road शिवोदि 22a शेर = शेरः one who moves in the sky (= शेर), see Vidyādharma. 28d Epico usage admits both Mss. and Neu for शिव 2 author uses both शर्विक and शर्विका (45a), the latter being a back-formation शर्विका. 48b Are we to read चर्वे for चर्वे? 49c Metrically faulty 50c लन्-चर्वे. 70d Better लव्ये for लव्ये as in 10 48 71d Omit footnote 71 चर्वे चर्वेच्यो is obscure these names of the articles of food are definitely 72 some of the words are not quite Sanskritic. 80d चरन् is primitive form 81 शिविका (also शिविका 51. 15) magical transformation Pk. शिविका the शिविका शिव see also 11 120 97 81. 95d मय्य looks like a hyper-Sanskrit 96 चरन् = चरन् free from living beings. 97c लव्येचरन् Acc. for Nom 98 governs Acc. 19c चरन्चरन् = a curtain 25c Note शिवे चर्वेच्यो 40 Here we have an illustration of सिद्धचन्द्र च ल. a. both the performed by the same subject or we should take both the subject by applying च 9) In his commentary on the

Haribhadra gives a story like this लवकुशाय उवाच इति वदन्तः क्वचिन्मते एव इति व
 लको देवराज समर्प पदम् । इति व एते देवो अस्मत्पुत्रो मयराजि वैश्वस्य किमस्स मेवमवर्षं कर्तव्यं अविश्वे
 नेवर्ष एते व शिवारि, पुत्रमि अस्मत्पुत्रं संवर्षं पुत्रिणीं पुत्रो शिव एते अत्रारणे उभियमे वहा न नोह वायु एत
 एवमिहं वारि, वं शिवि एवमस्मत् सं समेष वरे एते एते देवो संवर्षं परित्यज्य शिवं देवसं वरिषे, मय
 व-नो वैश्वि इत्येव ते वम्मनीमित्यस्य एवमेव ते परवत्सुवारी परिणी मती मय एव एवमिह एवम एवो n. See
 also the story of ज्येष्ठा and her son श्व at No. 97 54 ff. 15a प्रेतन perhaps stands
 for प्रेतन a swing or net, noted by lexicons. 24b Better road एविव एवमिह व.
 25d माणिक्य - a devotee. 41c कुशु appears to be used in the sense of कुश see 37a
 also above. 10) 29c Is एवमि syntactically necessary there? 40d Mm.
 promiscuously use the two forms अविश्विन् and अविश्वन्, 52 This verse is in the
 मल्लिकार्जुन metre with एवमिन्मय and its flow has some Apabhraṃśa ring 53
 This is a regular वाच्य 54 The third line has one एवमि more as it stands it is
 एवमि but if we take the reading of ए it would be an वाच्य Just in this context
 Prabhācandra quotes an Apabhraṃśa couplet which is corrupt and may be
 rewritten thus मय कुवेरी इत्यमो वदति एवमिन्मय । एव वीश्वर वमि वरा वदन्ते शिव एव n. This
 closely agrees with some of the words in verses 53-54. श्रीकण्ठ also (p. 10)
 introduces it with the phrase ए वहा and the various readings are इत्यम वदति शिव
 एव and वदन्ते शिवेव. 68 The two anecdotes narrated here remind me of a couplet
 of verses from the एवमिन्मय II. 7-8 where the same motifs are mentioned,
 namely सं इत्यमि वदन्ते and म कुवेरी वदन्ते. 71 एवमि means वाच्य. 73 The Mm.
 use four forms वीरी वीरी f वीर and वीरिण. 78 The metre is एवमि 86a Metrically
 defective 96 Hiatus between c and d 97 The metre is वदन्त also at 112. 38
 103 Hiatus between a and b 105 The author repeatedly uses ई in the sense
 to speak to address see above 11 27 48 57 68 88 etc. 11) 4d Better
 एवमि 20c शिविने - शिवेने? 32d Note the redundancy in एवमिन्मयवदन्तम्, 34
 एवमिन्मय perhaps mentions his क्षेत्र 40 Hiatus in d. 44 Almost uniformly ए
 is used without शिव. 62c वदन्ती for the usual वदन्ती also at 33 8 etc. 73
 This reminds me of an event how king वीर had constructed a wooden elephant
 in which some soldiers were concealed and which misleads Udayana (Jaina
 Literature in Tamil p 65) This story may go back to the original एवमिन्मय.
 83c Should we read एवमिन्मयवदन्तः? 84c एवमिन्मय conveys the sense of एवमिन्मय 92
 Note the gender of एवमि f 123 Rather एवमि शिव being an adjective. 132d
 एवमि - एवमिन्मय, 133 Note the compound एवमिन्मय and also 12. 63. 12) एवमिन्मय
 and शिवेव read एवमिन्मय for एवमिन्मय; both come from a common Prakrit एवमिन्मय. 29c
 एव also is equally a good reading 40d एवम् is separated from the verb. 43
 एवमि - एवमिन्मय betray Prakrit influence. 49b Better एवमिन्मय 51b एवम् is
 Paramarpeda as in the epics. 60d Note ए is एवमि a rare usage. 67d Note
 the meaning of एवमि a group band multitud cf. 12 6 also 84b Note the
 form एवमिन्मय, as though एवमि is the base also 70 156 see also एवमिन्मय at 19 9,
 एवमिन्मय शिवेव at 64 48 80b एवमि for the usual एवमिन्मय; both are used by the
 Mm. see also 12 6 56 57 a d also 55 29 100d Should we read एवमि for एवमि व?
 119c एवमिन्मय regularly for एवमिन्मय definitely through P &krit 120a Note the form
 एवमि to the usual एवमिन्मय. 128a एवमिन्मय irregularly for एवमिन्मय or एवमिन्मय. 132 It
 may be noted that the text refers here to five Stūpas founded at Mathurā;
 Somaseana, however refers to only one Stūpa, called शिवमिह at Mathurā, see

satisfied for लृटिः? 35b महामन्त्रम् rather obscure 18 it महामन्त्रम्! 22) 3a Note how the Msa. waver between सिन्धुवर and सिन्धुवर 6 Of the 18 traditional scripts only one is indicated to be of पद्य origin. 30c अक्षरान्तर Dat. for Gen? 36c metrically defective 40d Are we to read 'बेरीरमन्त्रम्! 59d Better 'लृटिःपि 23) 1a The name of the territory is यया (also 38 3) which is quite usual in Prākṛit stories. Similarly सिन्धुवर at 24. 1 38 4 सिन्धुवर at 28 1 etc. 17 Note that the कर्तव्य holds the office of clerk or reader 7d Better read 'सिन्धुवर' Compare with this story देवयन्त्रः परिशिष्टवर्तुः IX. 14-34 Hemacandra's story has a historical setting and can be traced back to the commentaries on the कर्तव्य see Die Āvāṣṭyaka-Erzählungen pp. 7-8 9b कर्तव्य-कर्तव्य see also 25 7 24) 5a कर्तव्य for the usual कर्तव्य reminds one of the Prākṛit spelling कर्तव्य; see also 57 414 93 235 9c Better कर्तव्यः. 17a Note the Gen. for Abl. The Msa. often read सिन्धुवरः for the usual सिन्धुवरः. Are we to read कर्तव्यः? 21b Better 'महामन्त्रम्. 37a कर्तव्यी bald husked 25) 24b देवयन्त्र-देवयन्त्रा वि- which means a fool in later literature see देवयन्त्र at 73 133 26) Compare with this section the story of the origin of बद्धकर्मण्य vol. I Intro. p. 17 (Amraoti 1939), also p. (7 of the text. The story given by Prabhācandra makes this point quite plain when it says 'पुनस्तत्पुनस्तत्सिन्धुवरः कर्तव्ये कर्तव्ये पद्यैः' and his story deserves to be compared with the कर्तव्य text, pp. 67-8 5d Better 'कर्तव्ये वि' 9b Better सिन्धु कर्तव्यि. 27) 6a बोद्धव्य-बोद्धव्यम्! 43d Either कर्तव्य stands irregularly for कर्तव्य or better read महामन्त्रि; see also 56. 325c 63a Better take the reading कर्तव्यम्. 28) A Prākṛit story of similar motif is given by Haribhadra in his commentary on the कर्तव्य p. 35 ed. Bombay 1916 cf. No. 100 below 8c कर्तव्यम् causal for the primitive. 22c कर्तव्यः is perhaps a back-formation of the Pk. कर्तव्ये = कर्तव्यः see also 107 13-4 43a Compare कर्तव्ये कर्तव्ये with कर्तव्ये कर्तव्ये at 76 4. 46b कर्तव्य-कैवर्तव्यी cf. 19 above 29) 1b कर्तव्यी (also 34 8) = कर्तव्यी see 34 1 30a Better read कर्तव्य for कर्तव्य. 2 For कर्तव्य here कर्तव्य uses कर्तव्यः. 30) 2b कर्तव्य is the name of a territory or a clan. 17d कर्तव्य. 22d Rather कर्तव्यः; these Msa. often interchange क and कर्तव्य 31) 13 Also quoted in कर्तव्यम् II p. 118 14 कर्तव्यी IV 80; both कर्तव्य and कर्तव्य quote this. 19d कर्तव्यम् = कर्तव्यम् compare कर्तव्य and कर्तव्य at 32. 14 2 so also कर्तव्यम् 50. 11 etc. 24d Rather 'पुनस्तव्यम् 34c कर्तव्यी = सिन्धुवर cf. 32. 6. 32) Though the detail differ a story of identical motive occurs in the Kathā-ratnākara, p. 70 5 कर्तव्यी 2d Rather पुनस्तव्यम् 13d कर्तव्यम् कर्तव्यम् will be metrically allright. 28 The metre is कर्तव्यी कर्तव्य also quotes the concluding verses of chapters 31-32. कर्तव्य quotes No. 28 which is found as a कर्तव्य stanza in the कर्तव्य see Hertel's Index, p. 701 HOS, vol. 12. 33) 19d कर्तव्यी = कर्तव्यी also 21 below 27 Note the forms सिन्धुवरम् and सिन्धुवरम् (also 81 42). 35 The metre is कर्तव्यी; note the hiatus between the first two lines. These verses are found quoted in the कर्तव्यम् on verse No. 15 and this कर्तव्य of कर्तव्य and पुनस्तव्य is also referred to in the कर्तव्यम् 227 कर्तव्य also quotes them. Similar verses are found in the कर्तव्य see Hertel's Index pp. 209 217 HOS vol. 12. 43 Corresponding to कर्तव्य कर्तव्य has कर्तव्य 58c Are we to read कर्तव्यम्? 59c Note the form कर्तव्य (also 54 9) कर्तव्य usually कर्तव्य 21b Rather कर्तव्यम् 126a कर्तव्य = कर्तव्य 131b Rather कर्तव्यी 144d कर्तव्यम् = कर्तव्यम्!

(Omanabad) वेर and the caves on the adjoining hills. The mountain ranges, the caves, the adjoining lake the hillock dedicated to हस्तिभारेषी (see verse 75) etc. confirm the fact that the spot was well known in early days and traditional stories were current about it. It is true that हरिवंश wrote this work in Gujarat, but the name of his संघ definitely shows that his predecessors might have had a good knowledge of the topography and traditions associated with the famous localities like सगर परवर्षिण etc in the south. For the description of the caves etc. see Prof. Hiralalaji's Intro. noted above 79b Note the use of सम् in the compound and also at 185 108. 80d Rather वेदुपलब्धः 101a Better उपबोधैर्नयं or लघो सुभं 107a Metrically मातृवर्षोऽनवतस्य 114 Here संघर्ष, but संघरे below see 117 187a उषी+इय usually Nom. eg उषी 169a Are we to read मन्तुमन्वेरं? 169c Note the Instru. absolutive 198c वा=इय. 201b Rather obscure. 218b मनुपपत्. 228b लघुर्न would be equally good. 224a Rather लः स सारं! 225c केचन Benedictive for the Past. 230 The author gives the name वर्यं in spite of the etymology 235d The Mss. admit both the spellings वर्याण and वर्याण. 258c वर्याण=वृम्यवर्ष. 260c Note the form वान for the usual वापित्वा see also 268 272 Note the Gen. Also without any म्साद. 284d Better प्राप्याम्यवर्ष 301a Better "निर्नाय मये 318b उदीर्णः=अवदीर्णः! also see 330 below 342 The author refers to three Dravidian kingdoms वेर, चोड and पाण्य 352c Better "द्वेषं or वेध+वत्. 359d Rather पत्तं वने 379 Should they be in the Voc. संघ and "वृष्यन्वित! 383 वदन्=वदन्! 408a Note the spellings दुग्म and also दुग्म (55 307 309) 409 Better लन्वत् and वरुण्य=वत् (also 71. 24, 32 etc.) 410c वदंत्त looks like a compromise between वदंत्त and वदन्त्त. 411 एयं is obscure as it stands. It refers to the कन्यैक guarded by that elephant. So the reading should be either एयं or it is a wrong back-formation of the Prakrit एय 414a Are we to read महादेव्या! 426a Rather चोड-वेयो standing for चोड and वेर. 57) 4s Better विह्वलयेष 6 The metre is दोषक. 39d Better मनेचत्. 50d Are we to read विप्रेषेण! 55c Note the feminine forms like गुणती मनेहरी (55 266 78 162, 97 80) कैतिका विद्या (61 70) गणितिका (74 20) वृत् (99 60) ईशुपा (102, 48) etc. 76b Rather काविकान 103c Read विरचनं 105 Our author enumerates these five वदन्त्त specifically mentioning the name of Bharata. Our readings are corrupt, though the three Mss. agree. हस्तिभारेषी might stand for वेसिका एष for एषक वरं perhaps for विषा यनी for साविका and शिवक perhaps for शिव (See the verses quoted on p. 544 of the Classical Sanskrit Literature, by M. Krishna-machariar Madras 1937). 114 Note the author refers to 64 विद्वान् and 72 वदन् 125 करोतुपुत्रकवर्षे which number one hundred and eight. 132c Are we to read कानीव for कानीर्ण! 173 The metre is वचनवृत् 200b Better एषज्ज्यै 204 Compare the story of वदनी in the रामायणमहायो XVI. 208b वदनेवम्! 210d वदन्त्त, primitive for the causal. 224a Rather यन्वेष 256c Rather लघुवर्ष 260 Usually we expect समाहारक in the case of anis als between which there is natural antip thy rather वदन्त्त for वदन्त्त 262c In these Mss. वी stands without विसर्ग in the N m. eg more than ७८. 272d प्रतिदिन. =प्रतिदिवस 289 This is an अवर्ष 292 जोषक introductory No. 293 with the phrase सारं सुदीर्घ (ending लमारोह for वारोह) No 294 with लघुपुत्रके व No. 296 with उदीर्घकले व and No 298 with वर्यपत्तै व; and his text shows minor variants (p. 72). In this context I am reminded of a remark of वन in his

No. 63-70 which later on assumed the status of an independent book सम्बन्ध
 गौरीचन्दा are also associated with grāthā No. 773 of the मय वाचस्पत्य (see Intro p 75).
 44d Either मीढताम् or मीढिताम्! 55a इमं-इमम्! श्रीधर quotes some Prakrit verses
 in this section which have a close resemblance with the श्लोक of हरिवंश भीष्म
 adds (p 84a) with उदये च 'वसत व पिशा क्वचं कवेरि मया विदं वेदि । उया वस्य विदंरि कं उदये तेप
 पदम् u of with this No. 76 Compare his other quotations वेग वीवा परोदिति वेग
 विरंति परवा । तस्य मञ्जे मरिस्त्रामि चारं सरणो मर्षं u' and भागवतकथा महाभा सुतरकथा सोडा । अ-
 रणकथ कथ मूलनिगृहं द्र सं क्वचं u' with Nos. 125 127-8 The उत्तरभयनविर्गुणित contains some
 such verses (p 8 Poona Ms No 1094 of 1887-91 B O R. I) for instance
 वेप रोदिति वीधापि वेप वीरंति कथवा । तस्य मञ्जे निवञ्जामि चारं सरणो मर्षं ॥ अमहं रिवा व उमो तपेति
 मूलकथा । तप मे उमो इदो चारं सरणो मर्षं u etc. 91a More than once these Mss. read
 अत्र poverty 99 Note the hiatus between e and d 111b इत्येवञ्च Instrumental
 of purpose 115 The story narrated by the तप्य which appears to have been
 based on verse No 115 and which should come between verses 114 and 116
 is perhaps missing e Note the meaning of कृत्य self-willed unrestrained.
 145d Rather नञ्जिपुणेति 164a Better अत्रिवाचन 167 Verses 168-77 are strangely
 introduced in this context. They give a summary of sections 63-70 and form
 the basic verses as it were of the सम्बन्धगौरीचन्दा. 176d Better ववा for उवा
 181d Omit foot-note No 6 we should better read पुत्रस्यो क्षेत्रपण्यः 191
 घटस्य-यावत्स्य? 216b मन्त्रे-मन्त्रे? 245a Better प्राप for प्राप्य 64) 18c उचिते
 note the आत्मनेप. 53b अद्यमद्यम-अद्यमद्यमा 68d पूचरं-पूचरं; see 70 87
 and the reading of अ 86a Following 85c we might read उमापिग्रामात्म्य
 65) 2d स्थिर in the sense of स्थिरत्वं 55d Better read इतिपूर्वोक्तैर्मुने 62b Better
 प्राप्य for प्राप्य वा 67c It appears that वृषिवा-पुमिवा see 49 above. 91b Better
 वीचनस्यैवः 66) 57 Also quoted in the वृषिवाचनम् II p 97 58 According to
 श्रीधर 58 also is a quotation 62a कर्त्तव्यं-कर्त्तव्यं? 63d Metrically deficient. 73d
 सेवना Instr of purpose also see 70 below 86 We might better read आचार्यीश्वर्यः
 qualifying सम्बन्ध. 87 Are we to read पूर्वमाचर्य महिष्यमि? 88b Rather क्षेत्रीश्वर्यं
 67) 3c The spelling ववाचरी is quite usual in Prakrits. 16b आतवीपण्यम्! 17d
 Better पतिपुत्रेपि see 57 439 28c स्थिरकथा! 30c Better विदंसेवं or the reading of
 व 36d Better सुधित्तमम्. 68) A story of similar motif is found in Haribhadra's
 commentary on the इत्येवञ्च, pp 46 etc also read with this the story of गौरी
 No 28 in Nemidatta's Kośa. ववाचर्य does not give the story of गौरी in his श्लोक
 but Nemidatta follows it as given by ववाचर्य in his commentary on the उत्तरभयन
 verse III. 18 9c Better संज्ञा for संज्ञा 29a We might better read तदुद्यमस्यो
 46a Better ववाचरि इदं उद्यम 63d Why सर्वं and सत्यं both? 69) 21d Rather
 सुसंयतम्. 46c Rather संज्ञा for संज्ञा 70) 9c Read the foot-note No 1 as इत्येवञ्च.
 19c Better सहायता 21b अद्यमद्ये note the आद्यने? 38c Are we to read पवारी स on
 the analogy of नयोचारी. 62a वैदि in the sense of ववाचि also in 64 below 66-7 Note
 the निवृत्त-रूप of which we have some illustrations in this text. 78d Note वदि
 in a compound 81d Metrically better अदिने 71) 1b अथिम्यं irregular for
 अथिमाचर्य. 1b Are we to read आरिष्यं? 37c More than once our author uses अथ्यं
 in the sense of उद्यमम्. 53a मद्य-आद्या! a similar motif is illustrated in देवपण्यं
 पतिशिवद्वयं II 315-54 60c उमापिग्रं! see 62 below 72) 12c Note the phrase
 अत्र आदिचर्य निवच; are we to read अदिचर्यं? 35a Better ववाचर्य इति. 60 This very
 दू गो ५५

motive is present in the story of prince Candrakīśa given in the Kannada *Śaśivāra* of *Śaśivāra* (A. D. 1700) who follows the Sanskrit work of that very name. The motif of the story recurs in the literature of the world see the story No. 23 above and Winternitz *A History of Indian Lit.* I p. 585 74d *प्रदक्षते* or *प्रदक्षती* 73) *शोक* remarks *अत्राद्ये वयोवयुक्तानां कथने*। *सुखिभिराद्यैः किरितम्*; so we do not find any corresponding section in his *कथने*. For the various works dealing with the life of *वयोवयुक्त*, see Dr. Valdyas Intro. pp. 24-8 to his *वयोवयुक्त* (Amraoti 1931) A similar story is found in the *कथने* 4th Bhava, pp. 237-85 We learn that an author *प्रमथ* by name wrote one *वयोवयुक्त* and he is referred to by *उद्योतसुरि* (A. D. 778) and *वयोवयुक्त* see *वेदवसिष्ठ वीर इतिहास* p. 539 0d *ईदिवान्* is used as a finite verb, also see 66. 23 Note the hiatus between *c* & *d* 27d Better *एषो* 28c *एषो* used in the sense of the past. 29d Context requires *एषोऽपि* *प्रयोक्तव्यः* 40b Better *पुरैककथनी* 42 Note both *अथ* and *अथ* are used. 44b *मथोक्त* = *मथोक्त* 69d Better *अथ* 75 Note that *अथ* agrees with *मथ* though expected to agree with *सुप्रमथ* 77c Metrically defective are we to read *एषोऽपि* 83b *एषोऽपि* 84b Better *एषोऽपि* 111 *एषोऽपि* situated by the side of *U* 133 This section reminds us of a similar discussion between *वेद* and *परी* in the *उद्योतसुरि* and between *वेद* and *परी* in the *उद्योतसुरि* 3rd Bhava. 145c In the light of 138 and 153 this line might be improved upon even thus *मथ एव एषोऽपि एषो एव* 171a Rather *श्रीगणेश* 174a Context requires *सुप्रमथोऽपि* 205 We have an Instrumental Absolute here 237c Rather *अथ* 248a *मथ* looks like a compromise between *मथ* and *मथ* 258a Metre requires *एषो* 262c Better *अथ* 277d Better *अथ* 291c Better *अथ* 294c *अथ* is doubly abstract. 305 The following colophon like some others in this work, is not correctly expressed. 74) See the references to *Pāpa* Introduction p. 28 above. 8 Instr. Absolute *वयोवयुक्त* 17b Rather *अथ* or *अथ* 38a *अथ* and *अथ* are freely interchanged. 39c Context requires *अथ* 43a *अथ* 75) 7c *अथ* 78) See also *अथ* pp. 189 etc., on this section and the Introduction above p. 29 14c Note *श्रीगणेश* 43d *अथ* Dat. for Gen 52a *अथ* = *अथ*; note also *अथ* in the next verse. 57b *अथ* 63 *अथ* and *अथ* are two individuals. 70c *अथ* 88a Rather *अथ* 95a *अथ* looks like a hyper-Sanskritisation. 100b *अथ* is used in the sense of the past see also 78 86. 109a *अथ*; perhaps we are to read *अथ* for *अथ* see *अथ* V 37 112c Rather *अथ* 171d Both the forms are used *अथ* and *अथ* 181a *अथ* = *अथ* 186d *अथ* 193a *अथ* may also stand for *अथ*. 213 Compare *अथ* 45 and the Intro. p. 23 219c Rather *अथ* 233c *अथ* etc. this appears to be identical with *अथ*. 77) In *अथ* possibly stands for *अथ* Pk. *अथ*. 8d *अथ* 78) Some of the details in this tale remind us of the skeleton of a story which is referred to in the *अथ* (512-20) where it is specifically stated that it is inherited from the *अथ*. The contents of the Tamil *अथ* closely agree with those of this chapter see Prof. Chakravarti's *Jaina Literature in Tamil* (Arrah 1941) pp. 69-74 15 *अथ* 19d *अथ* 23 *अथ* and *अथ* appear to stand as identical, and this is possible only through a common Prakrit word *अथ* 122d *अथ* = *अथ* as in the above verse. 144a *अथ* = *अथ* 153d Or *अथ* may be proposed for *अथ* 158 Note the

illustrate the behaviour of wicked women, पुनश्च gives in short the stories of
 मेघिणी (No 86) शैलकी (No 87) and शैलकी (No 85) in his कथारचन II 9-10
 88) 8a Better इयमाद्यन्ति वर्या 89) 4 Are we to read "नेने म नहि कश्चित्ताः । यमसापि
 वने! 91) 6 Better क्वा for क्वा and कुर्वन् नाम्ना in the second half 7c Rather
 महायोग्यः 8c Better क्वा for क्वा. 14c विहायि? 21c Rather एतिसम्पत् 22a Either
 विधि is taken as fem. or we might read एतं 24 Compare No. 108 below especially
 verses 10 etc. 92) This is the famous मनुष्यनुपपन्न or the parable of the man
 in the wall which is so popular in the world-literature. In addition to the
 references already noted by Winternitz (A History of Indian Literature vol. I
 p. 480 II p 417) बहुरेवद्विषयी p 8 कथारचन pp. 111-14 फलेपरीक्षा of इतिहास and
 कश्चित्ता might be added. 5/ कश्चित्ता? 6c Rather एतिसम्पत्कथा 13a Rather एतिसम्पत्
 13d Rather एतिसम्पत् 83) For the earlier sources on the life of चण्डिका see
 बहुरेवद्विषयी pp 128f and the परिचय of विनयेन (Bombay 1930). 2b Rather एतिसम्पत्.
 16c पीयूषिका-पेयविला causal for the primitive also in the next verse. 22c एतं
 used in the sense of the Past. 30a एतम् note the एतम् 36a Context requires
 एतिसम्पत् 41b Better एतिसम्पत् for ए एतम् 51a Better एतिसम्पत् एतम् 59c Better
 एतिसम्पत् 65d The alternative spelling is एतिसम्पत् 70d Better एतिसम्पत् 90a Better
 एतिसम्पत् 98a ए-ए 120c Better एतिसम्पत् 134b Rather एतिसम्पत् 146c
 Rather एतिसम्पत् 153a Are we to read एतिसम्पत्? 176? एतिसम्पत्? 179c Better
 एतिसम्पत् 212d Note the spelling एतिसम्पत् for the usual एतिसम्पत्; एतिसम्पत् perhaps a
 compromise between एतिसम्पत् and एतिसम्पत् 213d एतिसम्पत् rarely *Ātmana*. 218b एतिसम्पत्-
 एतिसम्पत् perhaps for the sake of metre. 220b एतिसम्पत् for the usual एतिसम्पत्. 233b
 एतिसम्पत् न is perhaps एतिसम्पत् 234b एतिसम्पत् 236c Better एतिसम्पत् for एतिसम्पत् and एतिसम्पत्
 एतिसम्पत् 246d एतिसम्पत् is either taken as Masc., or better "एतिसम्पत्. 247d Rather एतिसम्पत्.
 48 Also quoted in the कथारचन II p 183 with a few better various readings.
 249b Better एतिसम्पत्. 252c Rather एतिसम्पत् एतिसम्पत् and एतिसम्पत् 267c एतिसम्पत् Causal
 for the Primitive. 286a एतिसम्पत् irregular for एतिसम्पत् 291a Rather एतिसम्पत्.
 300c एतिसम्पत् rarely एतिसम्पत् 94) 10d Rather एतिसम्पत् 14 Note the definitions
 in these verses and cf. शिष्येयवर्णन IV 1308 etc. 18 Read the foot-note 2
 [शिष्येयवर्णन]. 24c एतिसम्पत् for एतिसम्पत् 85) एतिसम्पत् reads एतिसम्पत् throughout. 1 Note
 the hiatus in the second half. 18b Either एतिसम्पत् or एतिसम्पत्. 96) 8b Rather
 एतिसम्पत् 9a Rather एतिसम्पत् 10a Here एतिसम्पत् but usually एतिसम्पत् 25b Better
 एतिसम्पत् for एतिसम्पत् 81d Better एतिसम्पत् 44a Metrically we want एतिसम्पत् also
 at 46b and 60b; see 52d. 66 We have an Instrumental Absolute here. 70b
 Better एतिसम्पत् 97) 17c एतिसम्पत् Potential for the Present. 20a Are we to
 read एतिसम्पत्? 46b एतिसम्पत्: for the usual एतिसम्पत् 51c Both the forms एतिसम्पत् and
 एतिसम्पत् are being used 64c एतिसम्पत्? 66c Better एतिसम्पत् for एतिसम्पत् 70c Rather एतिसम्पत्-
 एतिसम्पत् 74a Note एतिसम्पत्; the known forms however are either एतिसम्पत् or एतिसम्पत्
 85b Rather एतिसम्पत् see 80 18 especially th various readings. 93c Rather
 एतिसम्पत् 113d Better एतिसम्पत् 117b Better एतिसम्पत् 123b Context requires
 एतिसम्पत्. 127 This verse forms a युग्म with the next, so there is repetition
 137b Rather एतिसम्पत्. 155a Better "एतिसम्पत् 164b Better एतिसम्पत्. 169b
 एतिसम्पत्? 172b एतिसम्पत्-एतिसम्पत्. 170 The construction may be noted 193a
 Are we to read एतिसम्पत्? 194d Read एतिसम्पत्: एतिसम्पत्: 88) एतिसम्पत् has not got any
 story corresponding to this. 14b एतिसम्पत्? 15b Either एतिसम्पत्: or एतिसम्पत् 37c Either

to read विष्णवेऽस्य qualifying मम? 112) 12c Rather कर्त्विष्. 26b Rather चान्द. 38 See 10 97 41 क्वात्वात् for क्वात्वात् (also in 42) कुम्भार्णव [इण]! 113) 4c Rather नौवृत्तं 7b परत् सिन्! 114) 3 Rather कर्त्तव्यं and कर्त्तव्यम् 8a Are we to read सा for वा? 11 Miss. read गन्धर्व for कन्धर्व. 18d Rather ततः इव मम सुन्दम्. 20a Better अन्वेषणेऽस्ति. 30d स्यमावसा! 31 वाच-वाच used in the sense of उचि-उचि! 40d Are we to read प्रयो वरिषु विधि! 42d Or एषा मय्यु-वचम्. 115) 4a समाम्ब्र what is the object? 10b क्वचित्ना causal for primitive. 116) 8c Context requires वृत्. 10c सिव is a Prākṛit root we want विष्णवी or विष्णवी qualifying वाचम्. 23d Or we might read विता for विवा. 38a कश्चिन्न note the परस्मै. 41d Better प्र्याधि 45b Rather कर्त्तव्यं also at 52d compare 53a 61a Note the hiatus. 117) 5b Rather वृत्तम्. 13d सुक्तः! 20c सुक्त but the usual spelling is सुक्त in the next verse सुक्त which is noted by Lexicoona. 21 The second वाच is metrically defective, better उचि-उचि एषा मया Primitive for the Causal. 118) 14b Rather 'व्यम्बन्ध. 38a Are we to read विवातमविवातम्? 50 Note the Gen Absolute. 51b इयात्तं! 119) 6c वाच्य etc. causal for the primitive. 13b Rather चनचन 18b Better स्य येष गीमा नरक्यादिन 21a Are we to read एवमृत्तितं? 120) 1d Metrically defective so better सिद्धेऽप्युच्ये कः of देतेऽप्युच्ये उच्ये at 123 5 9c क्वत्तम्! 121) 9d चरेत्तम्! 10d Is it चरेत्तम्? 12 The Miss. use various forms पत्त, पत्तुत्त पत्ति पत्तं पत्ति and पत्त in this chapter to signify a calf. 15a वरा for वरा! 41d निवृत्तत्तम्! also at 43d. 122) 46 क्वत्ति looks like a hyper-Sanskritisation the usual spelling being क्वत्ति 123) 3c Are we to read नौवेत्ते? 124) 10c एवम्-वाच 12a प्राप्य in the sense of प्राप्य 128) 6b Rather नौवत् 10a Note वृत्तित्वात् for the usual वृत्तित्वात् 15d Better 'वृत्तित्वात्वात्तम्पुत्रम्. 22a Better accept the reading of न देतेऽपि which preserves the metre 26d Rather वचनवर्धि. 29c वेनकावेद्विद्योः; क्वत्ति-क्वत्त. 45c Why not क्वत्तत्तम्? 46b चान्दनी Causal for the Primitive. 47d किं for इ! 48d विवत्तम्! 73b Here विवत्तम् but below in 201 क्वत्तम्. 75a नौवेत्तम्! 118c Or we are to read नरत्तम्! 122-23 There is some repetition in these two verses. 133c Rather प्राप 134b Are we to read 'निवेत्तम्? 150a क्वत्ति is either irregular for क्वत् or better read क्वत्ति 158a Better चतुर्वोत्तम्. 161d चत्तम्-चत्तम्. 162b Note महापत्तम् for महापत्तम् and इव for the usual इवित्. 171b क्वत्तित्ति for 'क्वत् see 196 below 172d Nine letters in the क्वत्. 206b Better पूर्वित्ति हेमकन्ठ's क्वत्तित्ति XI 128-78 also gives a story of क्वत्तित्ति; the base contents are nearly the same though some details differ See also the Introduction p. 26 218b Or perhaps इवित्तिवत्तम् 227 It is obscure are we to read इवित्तिवत्तम्? 232d We want क्वत्तित्ति but note the metre is slightly disturbed also at 240d. 241c इवत्तम्! 259b क्वत्तित्ति! 127) See the Intro. p. 29 the reference to इवित्ति 4a क्वत् is rarely क्वत् 15 Instru. Absolute. 25a Rather विवत्तम् 37c न for व! 68c इवित्तिवत्तम्-इवित्तिवत्तम् 76b Rather क्वत्तित्ति causal for the primitive 79a Perhaps क्वत्तित्ति 110d क्वत्तित्तिवत्तम्! 117c Rather इवत्तम् cf. 119 below 142c इवित्तिवत्तम्! 145c Metre requires क्वत्तित्तिवत्ति. 149a Either इवित्तिवत्तम् or उपवित्तिवत्तम्. 172c Note the use of the Accu. 'क्वत् 173d क्वत्तित्ति! 188d Perhaps इवित्तिवत्तम्; potential for the past. 208c More than once these Miss. have no क्वत्तित्ति for वी in the Nom. sing see 131. 3 also 214d क्वत्तित्ति-क्वत्तित्ति. 221d क्वत्तित्ति note the परस्मै; or are we to read क्वत्तित्तिवत्तम्? 223a Rather क्वत्तित्तिवत्तम् 227 Note the use of both क्वत्तित्ति and क्वत्तित्ति. 230a Rather क्वत्तित्तिवत्तम् 243a क्व

to 37 and 39 श्रीचन्द्र quotes thus (p 164a) सप्तमयेकप्रदरेण मीतिशालविचारणः । सप्तमयद्वितीयेन केमेवं सप्तमयम् ॥ वाक्येन सप्तमयं विदुषिषु विद्विषत अकारिषु अपेक्षितु । सप्तमयेकप्रदरेण मीतिशालविचारणोऽपि कथं ॥ 52 The construction is not quite satisfactory 70a Are we to read लोडपि च? 71b Metrically द्वे कुसुममालि 74a Rather परिणय 78b समन्वयेतिः 81d ल्प is not necessary 144) See the references to द्वि and उदहरेण in the Introduction p. 26. At the end of this story श्रीचन्द्र's 50th chap. is completed and he (p 165a) remarks thus—सप्तमोऽपी कथाश्रित्वायेम् । 145) 7d Rather श्रीचन्द्रोऽपि 8b श्रीचन्द्रोऽपि 19c Or we might even read लोड qualifying उपचारं 25c Why अपि is repeated? 44a Rather मन्वयि of 48 below 146) 8d Rather "सन्निप्रदम्, 147) 7a Are we to read "पर्यन्तं सुखेऽर्चोचनीयुषिः 9a नदत for पदतः 148) 5d ममार Prim. for the Causal, also 12c. In its proper sense it is used at 156 32. 7c Rather संप्रा. 149) 8c Rather न लज्जं 150) 3c दुर्भेदा - दुर्भेदा 8 Note the Inst. Abao in this verse. 36b Note the compound with वृत्तिः also 45 below 59 प्रमाचन्द्र quotes three Prākṛit-Apabhrāṣṭa verses which are very corrupt, though often quoted elsewhere too and correspond to verses 59-60 here. Compare the story of मूढ in the समरपञ्चम्या 6th Bhava which illustrates the same idea. Though the names are different, Hemacandra too gives a similar story in his परिशिष्टपत्रे II 224-214 152) For the details see No 127 above. This illustrates very well that what matter are not the proper names in a story but the motif and the crucial details. 153) 3a कथयिषः 5d सप्तमः 7a Rather "कथयतः 154) See the Introduction p 28 11 Note अस is used twice in the second half 156) 5a मन्वयतः 20c Note the compound हस्यम् etc. 21d Rather वीर्यिषीपत्. 22a सप्तमये मरीचयोः 24a Of course the suggested मन्वयिष्य would be irregular for मन्वयिष्यन्. 31b Rather सिद्धमन्वय. 157) Details about the same persons that figure in our stories Nos. 143 and 157 are given in the कथाश्रित्वाये, पत्रे 4-5 2b महामतिः 5a Rather मन्वयः परमिषो 16a Are we to read एवं संश्रितमलेप्रसिद्ध, also at 72a 23d सप्तमिष्यम् 26a The other reading द्वयः is equally satisfactory and in the last pāda rather "सप्तमयम्. 30d च विदुषिषु 41b Rather मन्वयिष्य. 55b Are we to read सप्तमयद्वितीये ? The metre is उद्वेगपञ्च 56b Rather सुप्रकर्ण 58 The metre is इन्द्रपञ्च 59 The metre is सप्तमयि 60 The metre is सप्तमयिष्य 61-4 The metre is रोचक. 73d Note सप्तमय for सप्तम. 85a Rather सोऽर्च एतेषु. 91b Rather समन्वयेत्युत्तरार्धम्. 97a मन्वयः 102d सप्तमयेषु but below मन्वयेषु (107) 107a Are we to read मन्वयेषु मन्वयेषु सप्तमयीषु? 116a किं वेद्येन समं 123b सप्तमयम् 142 In the last colophon we want सप्तमयद्वितीयेषु. प्रथमैः) 2 Read वाक्येन-उक्तयोः 11b सप्तमयः 16 Note हस्येः for हस्यतिः

serves no special purpose. 249a Rather विद्युत्प्रसक्ति- also at 255a. 250d More than once कर्तव्य for the usual कर्तव्य so also कर्तव्य for कर्तव्य 264b Rather विद्याः का 272c मन्त्र primitive for the causal. 128) See the Intro. p. 27 our story agrees with the second 16a Here we have परोक्षमत of परोक्ष at 126. 236 3b More than once we get चन्द्रवर्ष for the usual चन्द्रवर्ष चन्द्रवर्षम् for चन्द्र etc. 129) See the Intro. p. 29 22c Better विद for विद 46a Better उभं लक्षणे 130) प्रसन्न has got a pretty short story and it runs thus नमः पानिहासि नमः नमः । पनीपानपारे एवा प्रसन्नः भवति चन्द्रवर्ष वैदिवी लक्षिण लक्ष्मिः पक्षिणे नमः । न चन्द्रवर्ष-कामिने इहा विद्या लोक कल्प लक्षे कर्तव्यवर्षिहासि वाच । पानुवर्षवर्षस्य वी युवा ए च केन्द्रवर्षवर्षवर्ष विदयेन पर n. Though the central idea is the same a story with more details is given by शेषक in the परिशिष्टे VI 43-174. Two forms of the name एविद्यापुत्र or एविद्यापुत्र and एविद्यापुत्र or एविद्यापुत्र are current प्रसन्नः एविद however appears to me a misreading of एविद. See also the Introduction p. 26 181) 23c Road कर्तव्य 22c नमः for नमः 50b वेदः 66c वेदः 73d Are we to read मदीयः सु वदीयः 80a वेदवर्षवर्षा 132) See the Intro. p. 29 4d Rather न for ने 134) 10a Are we to read नमः विद in the light of 17 below? 11c Rather कर्तव्यवर्ष 16a Rather विदयेन 23d उवा Primitive for the Causal. 26d Rather मन्त्र 39b Context requires कर्तव्य लक्षणे 41c Rather प्रसन्नः 43a मन्त्रवर्षः 50b Better इव नमः 54 मदीयः and मदीयः are promiscuously used मदीयः का however has विदिविद-मदीयः 135) 21 Are we to read न न for नमः and नो (= न) for नः 136) See the reference to कर्तव्य and कर्तव्य etc. in the Intro pp 26 32 7c कर्तव्य causal for the primitive. 10a Or even चन्द्रवर्षवर्षवर्ष 137) See the Introduction p. 26. 3d प्रसन्नवर्षः 4d Better प्रसन्नः नमः 5b सुवर्षवर्ष 8c Better either वदीयः or वदीयः for वदीयः 138) 51b Rather कर्तव्ये कर्तव्यवर्ष. 57 The text is wavering between विद्युत्प्रसक्ति and विद्युत्प्रसक्ति 139) 5b कर्तव्यः 28b कर्तव्य-कर्तव्य 38d मन्त्र with the causal sense 50d As usual the Perf. Part. serves the purpose of a verb 65a Better कर्तव्यवर्ष 82d Better वदीयः लक्षणे. 86 We have the use of Instr. Absol. here. 93 Rather विदिविद-वेदः, and कर्तव्येन for कर्तव्येन of. 107 4 95c Context requires कर्तव्यवर्ष 105c प्रसन्नः Primitive for the Causal 106c Rather वदीयः 117b व दीयः - वदीयः see 120 below 131b Rather कर्तव्य for कर्तव्य 135c Note the expression कर्तव्यवर्षे वदीयः 167d Rather कर्तव्यः 140) See the Intro pp 27 32 the references to विद्युत्प्रसक्ति or विद्युत्प्रसक्ति According to Prakṛit grammars विद्युत्-विद्युत् so विद्युत् may be a back-formation and the correct Sanskrit name would be विद्युत्प्रसक्ति. Prabhācandra gives under this story some of the details which are already included under his story No. 55 above. Both the stories deal with वैदिवः and his family 141) 13 प्रसन्नः rightly reads नमः 1c Are we to read एवमहाकर्तव्यः 25d Rather कर्तव्य सुदीयः. 28d Better वदीयः 42b Road footnote 5 [वदीयः]. 142) Compare कर्तव्यवर्षवर्ष p. 915 See also the Intro. above p. 27 The name of the town is सुवर्षवर्ष according to प्रसन्नः. 143) 3d Note that the Met. waver between कर्तव्य and कर्तव्य; प्रसन्नः also reads कर्तव्य; but it is the first that is more usual. 20 The details about the minister कर्तव्य (परिशिष्टे VII especially 85-118) remarkably agree with those of Kavi here. This story may be taken with No 157 below and compared with परिशिष्टे VIII where many details about कर्तव्य कर्तव्य and कर्तव्य are given. See also कर्तव्य II 105; Intro. p. 27 above. 27a कर्तव्यः 29c Note the Sandhi कर्तव्यवर्षवर्ष 30d कर्तव्य-कर्तव्य. 32a Rather कर्तव्ये 33a Are we to read कर्तव्ये 37 Corresponding

INDEX TO INTRODUCTION

This Index, which supplements the Table of Contents, includes informative references to important names of authors and works, as well as to a few subjects. The references are to the pages of the Introduction.

- Akhira, 90.
 Añiladevasūri, 48.
 Ākhyānamāṣikōśa, 43.
 Amṭtagaṭi, 49.
 Amoghavarṣa I, 119.
 Ānandasandara, 47.
 Āntagadadaśa, stories in 31.
 Āntarakāthāśoḅha, 46.
 Āyattaravālyadaśa, stories in 22.
 Apadāna, 16.
 Āparsiṭṭa, 55 f., date of 56.
 Ārādhanā, meaning of 47; texts dealing with 48 f.; see Bhagavati Ārādhanā.
 Ārādhanā (of Lohacārya) 53 f.
 Ārādhanā- kathākośa 62-3; -kalaka 48; -māla 49; -niryakti 31 48, 54; -paśuka 48; -pañjika 57 -pañjaka 48; -prakaraṇa 49; -raṭna 49; -sāra 49; Śāstra 49; -śaikāhāra bandha 60 -tattari 49; -stava 49 -svartp 49; -vidhi 49.
 Ārāṭya, 53.
 Ārdhamāgadhī Canon, biography of Tīrthakaras in 17; similes and parables in 18; legendary and didactic tales in 19; Digambar Hītada towards 32.
 Ārdhaphālakāśoḅha, 89.
 Āśādhara, 49 56 f.
 Ascetic Poetry 11 f.
 Āṣṭānikakāthā, 116.
 Baladevasūri, 54.
 Bhadrabāha, 89.
 Bhadrastvara, 45.
 Bhagavati Ārādhanā, text and analysis of 50 f.; compact form of 52; genuine name of 53; rtibos of 5 f.; on the date of 84 f.; Commentaries on 53 f.; Kathākośas associated with 57 f. Dependant kathānakas collated in correspondence with the gāthās of 72 f.; Dyakathākośa connected with 72, 81.
 Bharatasena, 118.
 Bharatavara-Bāhuballī Vyāhi, 41.
 Bhāṭṭaparivāsa, stories in 26 f.
 Bhāv pāhaja, stories referred to in 33.
 Bhāvārtika-dīpikā, 57.
 Bāha, 120.
 Bṛhathakāthā, 9 11.
 Bṛhath Kathākośa, Max. of 1 f. presentation of the text of 4 f.; numbering of the stories of 5 f.; name, extent etc. of 80 f.; Bhāga-Ārādhanā, the source of 72, 81; various strata of the contents of 82 f. tales of religious interest in 83; secular interest of 83 cultural heritage and literary kinship of 84 f. Śramaṇto outlook of 81 85; Kṛṣṇa legend in 86 f.; interesting social, historical bits of information in 87 f.; other Kathākośas compared with 90; on the Sanskrit language of 94 f.; interesting Sanskrit words in 101 f. a Prakṛit Commentary on Bhāga-Ārādhanā s the likely basis of 111 f.; the author the place and date of 117 f.
 Brahmadeva, 63.
 Brāhmaṇas, the narrative elements in 7 f.
 Buddhism, comparison of Śākhya and Jainism with 12.
 Cāpakya, 89.
 Candrakavedha, 88.
 Candranandi, 53.
 Chaitanya, 63.
 Citrasampā, 120.
 Citrasena, 120.
 Devaballī, 89.
 Devabhadra, 40, 49.
 Devasena, 49.
 Devendraguṇī (alias Nemibandra) 43.
 Dharapī Varāha, 122.
 Dharmaghoṣa, 45.
 Dharmaparīkṣā (in Apabhraṅśa), 117.
 Digambaras, glimpses of their early literature common with Śvetāmbaras 34.
 Dṛṣṭivāda, stories found in 31.
 Fāktāśa, 63 f. folklore 65 f.
 Gahanandin, 90.
 Gujārāta, Karmāṭaka dynasties ruling over 110.
 Hari (-papa), 43, 117.
 Harisena, various authors bearing the name 117 f. spiritual genealogy of 118 place and date of 120 f.
 Harivāma (of Jinasena), 119.
 Hemācārya, 47.
 Hemarājī ya, 44.

Indrāvadhā, 131.
Iṣṭasūptā, 45.

Jagatsundarī-yogaśāli, 117
Jaina narratives, form of 116
Jaina Sanskrit, connotation of 110 f.
Jaina stories, didactic spirit and ascetic sentiment of 25 f., 30, 39; how they were handed down 30; later tendencies and types of literatures dealing with 35 f.

Jainism, Śākhya and Buddhism compared with 12.

Jāhaka, 16, 115.

J yakhara, 49

J yaktva, 117

J yavara, 191.

Jinabhadra, 45.

Jinasandraśrī, 49.

Jinakaṭpa, 89.

Jinanandi, 52.

Jinasgara, 44.

Jinaseṇa, the author of Harivāśha, 119.

Jinśivarāśrī, 40.

Kāmbalāśrīha, 89

Kāpālika, 88.

Karṇājaka, attack against Gajaria by the kings of 119

Karpūraprakara, 42.

Kartīkeya, 89.

Kathā-dvāitśāhikā, 47; -grantha 47; -kallo-
līnī 47

Kathākośa, various works styled as 39 f.; Man.
labelled as 42 f.; 55, 89 (Apabhraṅśha),
60, 62 see also Bīhat-kathākośa.

Kathākośa-prakaranam, 39

Kathā-maṅgala, 43 -mahodadhī 43.

Kathānaka, Jaina literature, canonical and
non-canonical, repository of 26, 30 f.
types of Jaina literature dealing with 35 f.;
compilations of 32.

Kathānakaśāli, 39, 42.

Kathā-prabandha, 47 -raśādhara 44 -raśā-
kośa 40 -raśāśāgara 44.

Kathāpāva, 47

Kathā-śataka, 47; -śāśāli 46; -śāśāliya 47;
-śāśālika 46, 47; -śāśāliya 47

Kathāśrī, 45.

Kavaṇa, 88.

Kavaṇa-dvāra, 88.

Kāyaśīha, 82.

Kittāra-śāśāli, 110.

Kṛpāśāśālika, 85.

Kulaprabhā, 49

Lakṣapāka, 88.

Lokāśrīya, 49.

Lohāśrīya, 53.

Māgadhīan Religion 15 f.

Mahābhārata, narrative elements in 9

Mahākarmaprakṛtyāśrīya, 54.

Mahipāla, 173.

Mānājīdarupa, 57

Mārasaṇādhī, stories in 36

Māriol, 89

Māthura, Jaina stūpas at 89 90

Mānubhaśrīka, 118; other teachers bearing
the name 120, footnote 3.

Mitrānandī, 52.

Mīśāhara, stories referred to in 33.

Mīśārādhanā, see Bhagvatī Āśādhana.

Mīśārādhanā-darpaṇa, 56.

Nāgānandī, 56

Nāgaseṇa, 49

Nandigapa, 57

Nānarāja, 57

Narasandraśrī, 44.

Narrative literature of the Jains, Bühler on
113; Winternitz on 113 Hertel on 114.

Narrative Tale, in Vedic literature 6; in
post-Vedic literature 6 f.; in classical Ek.
literature 10 f. in Buddhist literature 15 f.
in Jaina literature 17 f.

Nāyādhikarmakāśha, parables and didactic tales
in 18, 19 f.

N yānandī, 57 62.

Nemloandra (alias Devendra), 43.

Nemlidatta, 62 f., 90 f.

Nīrāśvallya, narratives in 22 f.

Nīryuktī, stories referred to in 31

Padmāmandira, 45.

Padmāvatī-kavaṇa, 58.

Paṭpa, various stories referred to in 26 f.

Pāśāśhīva, 88.

Paśāśhīyāna, 115.

Paśāśhīpāśvaya, 90.

Paśāśhīpanikāya, 90.

Parasānanda, 47

Parables, in the Jaina canon, 18.

Pāraṅka, 82.

Parvāntārādhanā, 46.

Prebhāśāndra, 60 f., 90 f.

Prebhāśāna, 118.

Prakṛit, Sanskrit influenced by 94.

Pro-canon, of Digambara, 32.

Punnajā 89; identification of 118-9.

Punnajā-śāśāli, 118-19 its connection with
the South 120.

CORRIGENDA

Story	Verse	Read	Story	Verse	Read
1	21d	उपवीर	28	13c	शेपाह
4	24b	उन्नेउण्ड		31a	निष्केनैती
	55b	श्रीशिवसुख		32b	काकापारिष
5	13d	उपवीर		49d	महाकसे
6	12c	उत्र लते	29	3b	"बुबम्"
	20a	"मकुर्द"		45b	"बंयरीनं"
7	14a	महिषोति	80	19d	निभो
	14d	भाकपयं		26d	नवाऽऽज्ञा
	28a	मन्मोपपवा	31	12b	मतिर्भयं
	57c	रेवतीभयिका	33	9d	मवाविधि
	67b	बधि पुम्बरम्		77b	वरकरीण
	78c	करी व		118b	"स्यारोप
	86c	"मकुर्द"	34	15a	कव श्री
8	34b	खेपययं	35	30b	"वस्वाम्
9	30b	बनाकैयत्र		34b	वरप्रिय
10	14b	मिःघस	39	1b	इयं पव
	22d	प्रघसि	40	8a	निर्बन्धन :
	33a	"केका शोकः	43	8a	"उजैन
	36a	छोक बसो		F n.6	"शिरोका
	37c	कपरीदी	45	8b	पर्वीपू
	77d	मृषि	48	10c	कपण्डे
11	22a	ते व		61b	प्रस
	29d	क		79c	शुक्लऽऽनो
	63b	"निम्" महा		173c	कपण्डे
	66b	राव		178d	प्रप
	94a	ककपमि	47	13a	बुधोप
	182a	मिःघक		14c	भूतो
12	25d	उपवी	52	25d	मन्वर्
	90c	कयं कस	53	21c	प्रतावा
	182c	पव ल	55	20c	खकुवाव
16	33a	शेक क		50b	पवा
17	12a	पुर्त		57c	पटिका
19	19c	कपिवा		62b	मुम्बते
	29c	"निचा शि"		70c	कर्मोप
	41d	पववादि		129b	बनिर्डा
21	16c	कपण्डि ;		180c	कपण्ड
	33d	कपण्डक		219a	शैकिर्क
22	20c	महिषोति		262d	"इवत
	52d	"निम्बम् ;		296a	तत्पम
23	5d	स्यारोप		10a	इविम
	27d	शिष्मन्वी	58	70c	कसम
24	1b	निवीकलि		88d	स शि
26	16c	श्रीरो		47b	श्रीप
27	54d	शिवसुखाम्			
	60c	वीबकि			

Story	Verse	Read	Story	Verse	Read	
56	283a	प्रसर्ग	67	32a	प्रसिद्धिर्ष	
	409c	तन्वत्तं		36a	सुखं प्रसर्ग	
	414a	महादेव्याः		68	46c	सुखमभिर्षि
	425a	वनाङ्गण		69	58a	"कथं प्रसर्ग
	428a	सुखं		70	89a	कथं प्रसर्गः
	57	24b		नक्तः प्रसर्ग	60a	कथं प्रसर्ग
		44a		सुखं प्रसर्ग	70d	कौटुम्बिक
		156a		सुखं	107d	कौटुम्बिक
		198a		सुखं	140b	मानसा
		255d		सुखं	147c	सुखं
309a		सुखं	72	12a	सुखं	
405a		सुखं		26d	सुखं	
414a		सुखं	37a	"सुखं		
439d		"सुखं	73	1b	"सुखं	
435c		सुखं		1c	सुखं	
446a	सुखं	23d	सुखं			
450b	सुखं	41c	सुखं			
475b	"सुखं	86a	सुखं			
478a	सुखं	123d	"सुखं			
490a	सुखं	135d	सुखं			
490a	सुखं	143c	सुखं			
58	5a	सुखं	166d	"सुखं		
	33d	सुखं	184c	सुखं		
60	15a	सुखं	202b	सुखं		
	23b	सुखं	249b	सुखं		
61	53d	सुखं	269b	सुखं		
	60a	सुखं	276d	सुखं		
	70b	सुखं	74	13d	सुखं	
	79c	सुखं		17b	सुखं	
	62	18c	सुखं	75	1c	सुखं
		46a	सुखं		8d	सुखं
	63	46a	सुखं	76	85d	सुखं
		20a	सुखं		131a	सुखं
	64	1b	सुखं	165a	सुखं	
		39c	सुखं	171c	सुखं	
71-2c		सुखं	184a	सुखं		
73d		सुखं	239d	सुखं		
181d		सुखं	78	6c	सुखं	
232c		सुखं		14d	सुखं	
236c		सुखं	55d	सुखं		
65		16c	सुखं	60d	सुखं	
		21c	सुखं	133d	सुखं	
66		90d	सुखं	134a	सुखं	
	69d	सुखं	175b	सुखं		
68	84b	सुखं	240d	सुखं		
	93c	सुखं	258a	सुखं		
			79	12c	सुखं	

Story	Verse	Read	Story	Verse	Read
80	12d	वर्षिणम्	95	33b	पुरं
	27d	अजयत	96	11b	तपोविषम्
	36b	शामनाङ्गलि		25b	निवेशितम्
	41c	संज्ञकां		29b	संभवाम्
81	8c	पद्मार्णव		32a	मद्युरेवीरं
	35d	सेनाधीश्व		44c	बहो उग्रो वृ
	45c	कुर्या		10a	उपिष्यत्
	46a	जनः		81b	वमुत्
	51a	अस्ति	97	30d	श्रीर
	81a	पपायिष्य		116c	मरुन्वाप
82	25c	स्यैवैवस्मी		117a	कन्या
83	64c	संपूर्णते		132c	रत्ना
	88d	स्तु		154b	द्विजः
	91c	सर्वाभाषि		156a	बलशो
	96c	बरोष्ठीया		159c	मद्युरेष्वा
	108c	जगदीश		175d	श्रीपति
	F.n.3	["आरसम्"]		181a	"प्रसुदाह"
84	19a	"अथवासा	98	4c	वमवत्
	F.n.5	["विशिष्ट"]		35c	श्रीर
	29b	हृदयका		38d	"समम्
85	9a	लोकायते		55c	पद्मना
	15a	सह वा		81a	पद्म
	18a	प्रोक्तः	99	30c	मह सं
	63a	कस		47c	श्रीर
86	13c	सम्यक्		56c	सम्युक्ते
87	32c	कोकिले		61b	"सकटवी
88	12b	"अप्यम्		67a	"दिवी
	F.n.1	["कुर्यात्कस"]	102	34d	पत्न
	22a	"समेतय		85b	मोचनम्
89	2c	"सैमि"		91b	पुरे
	7d	त्रिवाहितम्		98d	"कसि
90	4b	कुलाप्युत	102*2	5b	भवका
91	14a	देव	102*5	5c	अप्येव
	25c	"अम्बीना	102*7	2b	नरो ज
93	16c	पीपमि	102*8	17a	द्विजरात व
	78c	स्वित्वा	102*10	5b	"द्विज
	84b	सपत्न्याम्		25b	कन्याम्
	87b	अपरोह	104	34b	छादर
	107b	प्रियोमि		36c	रत्न
	186b	रम्भाद्य		37a	मिरमौड
	211a	"अपत्न्या	105	65c	यादीव
	228b	विषययो		124b	दुष्कारित
	240d	यजन्तो		180a	"मिमुनि
	241b	व चर्मा		190c	आरत व
	259c	देवः		23b	कर्ण
	272b	दृष्टवान्		-40a	भुमुना
	285a	वपुर्देव		-67d	द्विजरातः

Story	Verse	Head	Story	Verse	Head
106	283b	स नरं	127	30c	अपमङ्गल
	288a	विप्रमर्दिष्य		65c	उपवास
	311b	इन्द्रविद्ये		136d	प्रक्षिपोति
	316c	देव		281c	"देसवि व"
	324a	उपवास	129	4b	"नरकम्
106	19a	नरकउपवास		29c	विष्णुदेव"
	34a	एव		48a	एव
	31c	नरिपोऽपु	180	5a	"रेविष"
	49b	नरिपो	181	32a	"नरक व"
	P.n. 10	[नरकउपवास]		48a	वैद्वि
	137a	"नरकउपवास"		72a	देवकामर्ष"
	209a	वा नरक"	183	2a	मर्षमर्षो
	216a	नरक उपा		13a	विनृत्य
	265d	विष्णुदेव"		35a	इन्द्रदेवः
	270b	पूतपदे		50a	"उपवासः
107	8d	प्रातःपौतक"	185	5d	देव"
108	37c	धर्मिनो	187	2c	ननुपौष
	77a	मम पवन"		4a	नरकोरं
110	5c	नरिष्व"	188	28d	पौतकविष्णुः
111	3d	पुनराहर्ष		41d	नरेव व"
112	18a	मूक		49b	नरकसी
	20b	निरपे		51d	नरकै"
	33d	तव	189	40b	नरः
	41c	नरिनं		103b	कुच
114	9a	नरकामर्ष		162a	विष्णुदेव"
	21b	एव व"	141	8a	"प्रमर्षिन
	25b	उपवास"		24d	देव
116	21d	इन्द्रक		29d	"इन्द्रक प्र"
	43c	"पुष्टि	148	21c	"नरिष्विष्णु"
	54b	निरप		35c	विष्णुदेव
118	21d	उपवासः		72a	नरकामर्षि
119	11d	"उपवास	144	11a	सुनिर्ष
120	11a	सव व"	147	11d	नरक
121	5c	नरिष्विष्णुदेव"	148	6c	देव
	9a	पुनराहर्ष"	150	7d	निरप-वै"
123	10c	देवक	151	6b	नरिष्वर
128	6c	पौतकामर्ष		10a	विष्णु
	19a	नर कप्यो	153	12a	उपवासि
	6b	विष्णुदेव"	156	19c	प्रक्षिपोति
	87b	उप	157	5d	उपवासः
	162c	उपवासः		28c	नरकामर्षो
	184d	नरकउपवासि		95a	उपवास"
	187b				
	-3-a	नरकै देव"			
	-37d	नरकै			

WORKS BY Dr A. N UPADHYE

1. *Parasutations* of an Unknown ancient writer Prākṛit Text edited with Introduction, Translation, Notes with copious Extracts from Haribhadra's Commentary and a Glossary Second Ed., revised and enlarged, Crown pp. 96 Kolhapur 1934

2. *Pratyaśāstra* of Kundakunda. An authoritative work on Jaina ontology, epistemology etc. Prākṛit text, the Sanskrit commentaries of Amṛtasandra and Jayasena, Hindi exposition by Pūṣpa Hemarāja Edited with an English Translation and a critical elaborate Introduction etc. New Edition, Published in the Rāyachandra Jaina Śāstramālā vol. 9 Royal 8vo pp. 16+122+376+64, Bombay 1935.

3. *Parasūtrina-prakāśa* of Yogindradeva. An Apabhraṃśa work on Jaina Mysticism Apabhraṃśa text with Various Readings, Sanskrit Tīkā of Brahmadeva and Hindi exposition of Danāśerīma, also the critical Text of *Yogaśāstra* with Hindi paraphrase Edited with a critical Introduction in English. New Ed., Published in the Rāyachandra Jaina Śāstramālā vol. 10 Royal 8vo. pp. 12+124+296 Bombay 1937

4. *Varāṅgacarita* of Jaiśāmkhaṇḍī. A Sanskrit Purāṇic kāvya of A. D. 7th century Edited for the first time from two palm-leaf Ms. with Various Readings, a critical Introduction, Notes, etc. Published in the Māṅikachandra D Jaina Granthamālā No. 40 Crown pp. 16+88+296 Bombay 1938.

5. *Kaśicraśa* of Rāma Pāpivāda. A Prākṛit Poem in Classical Style, Text and Chāyā critically edited for the first time with Various Readings, Introduction, Translation, Notes etc. Published by Hindi Grantha Ratnakara Kāryālaya, Hirabag, Bombay 4 1940, Crown pp. 50+214.

6. *Udāśiruddhaṅ* A Prākṛit Kāvya (attributed to Rāma Pāpivāda), Text with Critical Introduction, Variant Readings and Select Glossary Published in the Journal of the University of Bombay Vol. X, part 2, September 1941, Royal 8vo. pp. 156-194.

7. *Nīlayapaścaṭṭi* of Jadvasaha. An Ancient Prākṛit Text dealing with Jaina Cosmography Dogmatics etc., Authentically edited for the first time (in collaboration with Prof. Hiralal Jain) with Various Readings etc. Part I Published by Jaina Sanskṛit Saṅgahāyaka Saṅgha, Solapur 1943, Double Crown pp. 8+23+532.

KAMSAVAHO & USANIRUDDHAM

Kaśicraśa of Rāma Pāpivāda, A Prākṛit Poem in Classical Style Text and Chāyā critically edited for the first time with Various Readings, Introduction, Translation, Notes etc. by Dr A. N Upadhye Published by Hindi Grantha Ratnakara Kāryālaya, Hirabag, Bombay 4 1940 Crown pp. 50+214.

and

Udāśiruddhaṅ A Prākṛit Kāvya (attributed to Rāma Pāpivāda), Text, Critical Introduction and Select Glossary by Dr A. N Upadhye Published in the Journal of the University of Bombay vol. X, part 2 September 1941 Royal 8vo pp. 156-194.

Reviews and Opinions

Dr V S. SURESHKAR, Poona You have now mastered the technique of editing Prākṛit texts. In fact yours are the best critical editions of Sanskrit and Prākṛit texts. You will soon really rank as a 'Master Editor'

Prof. M. P. V. KANE, Bombay: "Your edition of the *Kaushika* is the best critical method of the Western scholars with indigenous deep learning."

Dr. SUREN KUMAR CHATTERJEE, Calcutta: "I congratulate you on your work. The style in which it has been printed is fully in keeping with the way in which it has been edited. I admire the sane and methodical way in which you have written the Introduction with all available material about the book itself, its language and other points of interest and importance—it leaves nothing to be desired."

Dr. B. R. SARKAR, Allahabad: "The work is excellent and interesting. With you, your edition is perfect and complete in all respects and leaves nothing to be desired."

Prof. C. R. DEVDHAR, Poona: "I have gone through your *Introduction* and part of the text, and I am very much impressed by the soundness of your method and the thoroughness of your method."

Mahakavi Ullas S. PARAMESWAR AIYAR, Trivandrum: "It is an immense contribution to the Prakrit literature as far published in India. The *Introduction*, *Explanatory notes* have been most carefully and diligently prepared and leave nothing to be desired."

Dr. P. L. VAIDYA, Poona: "I am very glad that your performance has upheld the reputation you have already established as a critical scholar."

Dr. S. K. DE, Dacca: "It has the same thoroughness and scholarly character as all your works."

Prof. L. V. RAMASWAMI AIYAR, Ernad: "Your book is a major achievement."

Prof. P. V. RAMANUJAN AIYAR, Visakhapatnam: "You have done much to Prakrit scholarship by publishing an excellent critical edition of one of the classics of our country. Your *Introduction* is illuminating, and your notes and glossary are excellent."

Prof. M. R. BALAKRISHNA WARRIOR, Trivandrum: "It reveals untiring industry and great scholarship. The work you have done on the *Mahabharata*, scholarly and minute."

Dr. LAKSHMAN SARUP, Lahore: "It is very creditable to your capacity for critical judgment."

Annals of the Sri Venkateswara Oriental Institute, Tirupati (I, 3): "Your work as an editor is beyond praise—painstaking, thorough and judicious." (K. V. Aiyangar).

Indian Historical Quarterly, Calcutta (XVI, 4): "On the whole, the editions bear eloquent testimony to the scholarship and patient labour of the editor (Chaitanya Chakravarti)."

Journal of the University of Bombay, Bombay (IX, part 2): "His *Introduction* is a model, highly instructive and learned." (H. D. Vankar).

Indian Culture, Calcutta (VIII, 1): "...Dr. Upadhye has lavished labour and meticulous care. He has collected all available information about the work (both in 1907 A. D.) and discussed also his other known works." (B. K. Ghosh).

New Indian Antiquary, Bombay (III, No. 8): "Professor Upadhye's *Introduction* and *Critical Notes* are characterized by earnestness and precision.... The *Prakrit* dialect of *Kaushika* evince Dr. Upadhye's elaborate and scientific knowledge of the phonology and structure of the Middle Indian tongue." (Goda Varma).

The Journal of the Asiatic Society, Arrah (VII, 1): "From the standpoint of Linguistics, the work is a distinct contribution to our knowledge of Middle Indian." (Siddheshwar Varma).

